

ספר

משנה הלכות

מדור התשובות

מהדורא קמא

חלק רביעי

בארבעה חלקי שו"ע ובכמה מקצועות הש"ס אשר נשאתי ונתתי
והשכתי לידי וידי וחברי ותלמידי בדבר הלכה, וגם מה שהחלפתי
במכתבים עם גאוני וצדיקי הדור שליט"א, ולהבחיל"ח ששקו לן
חיים זי"ע להשתעשע בדברי תורה

אשר חנן ה' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

אבדק"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערם בברוקלין נוא יארק

בן לאאמור"ר הקדוש חסיד ועניו מרן ר' אליעזר זאב

שנהרג ונשרף עקה"ש, הי"ד

הוצאה חמישית

עם הוספות ותיקונים מאת מרן המחבר שליט"א

יוצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

שנת תש"ס לפ"ק

Published by
Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of
Rabbi Menashe Klein
of Ungvar
Dean of Yeshiva Beth Shearim
1578 53rd Street
Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:
To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free
ניו יורק (718) 851-0806 New York
ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel
MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל
Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:
Please send your generous donations to:
Machon Mishne Halachos
3301 W. Strathmore Ave.
Baltimore, MD 21215
USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד
Copyright © 2004

ה ק ד מ ה

- מ-ה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי.
נ-דבות פי רצה נא ה' ותמלא שאלתי.
ז-בתי בבית ה' כל ימי חיי היא בקשתי.
ח-יכלו לבקר ולחזות בנועמו כל ימי חלדתי.
כ-אלקים אעשה חיל והוא יישר ארחתי.
ג-ר לרגלי דבריך ואור לנתובתי.
א-ך אל אלקים דומיה נפשי ממנו ישועתי.
ל-למוד וללמד ולחקות בעטי חרשי תורתי.
י-ראויך יראוני וישמחו כי לדברך יחלתי.
ע-ד זקנה ושבה חרשיעני כי כך בסחתני.
ז-רים הליצוני עד מאד ומתורתך לא נטיתי.
ך-בבי רבבות העלו על מוקד כמו עיני ראיתי.
ז-אב טרף ארי שרף רוב מבני אומתי.
א-בי ואמי עזבוני ואני בצלך חסיתי.
כ-אש ובמים הפילם הצר ומאדם הוא תשועתי.
כ-יום אשר שברתי לי שועה נהפך ליגונתי.
ג-פלו הנבורים עקה"ש ואני לשוא חכיתי.
ך-חל מבכה על בניה לאח מבכה פניה למה זה הריתי.
ח-ופ נא על פרי בפני רחם שארית ערתי.
ל-מה תהיה כאיש נדחם אשר לא יוכל לבא לעזרתי.
ל-ך אני והחשיעני כי פיקודיך דרשתי.
א-ל נקמות ה' מתי תנקום את נקמתי.
ח-לעולם תאנף בנו חלילה, נא הוציאני מגלותי.
חזק ואמץ לעבדך הקמן והצליחני במשנתי.

ה ק ד מ ה

יראוני וישמחו שאול דלא גלי מסכתא כתיב ביה
ובכל אשר יפנה ירשיע ע"כ ופרש"י דוד דגלי מסכתא
כדאמר בכרכות דף ד' ע"א שהיה יגע בתורה ומורה
הוראות כדאמר ידי מלולכות בדם ושפיר ושליא
ואומר מפיושית רבי יפה דנתי יפה זיכיתיוכו' ואמרינן
נמי במו"ק ט"ז עדינו העצנו יושב בשבת תחכמוני
זה דוד: ירשיע. לא היה זוכה להורות הלכה ע"כ,
הנה קורא לשאול בחור ה' בכל אשר יפנה ירשיע
לפי שלא זכה להורות הלכה.

וכרי להבין קצת דברי חכמים וחידותם נראה דהנה
כל אדם מישראל בכל אשר יפנה צריך להורות
לעצמו הלכה כדת מה לעשות ואפילו להפנות מצד
זה לזה אמרו כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא
לימין וגם בכל דרכיך דעהו וא"כ אפילו אם כשהוא
בכיתו כשנסתפק בדבר הלכה ילך וישאול למורה
הוראה או ילמוד ההלכה מתוך הש"ע אבל כשהוא
בדרך האיך יעשה ואין לו ממי לשאול וא"כ מי
שאינו לומד הלכה למעשה ח"ו בכל אשר יפנה ירשיע
כי אינו יודע כדת מה לעשות. ובפרט כי דעת אנושי
הוא היפוך דעת תורה וכה' אמרתי כבר כי אמרו ז"ל
קרא למה סברא הוא שממע דלעולם הקרא היפוך
הסברא הפשוטה הוא דאל"כ לעולם יש להקשות קרא
למה לי סברא הוא א"כ באמת כל התורה הוא היפוך
שכל אנושי רק כשאדם לומד תורה זוכה לדעת תורה
כהלכה ולהורות כהלכה ואם אינו לומד אז הוא עושה
היפוך דעת תורה וכוה מוכן מאד מה שכתבו
הראשונים ז"ל דעת בעלי בתים היפוך דעת תורה,
וה' הטוב יכפר.

ובגמ' סנהדרין ק"ו א"ר אמי ד' מאה בעיי בעי
דואג ואחיתופל במנדל הפורח באויר ולא
איפשט להו חד אמר רבא רבואתא למבעיא בעיי אלא
הקב"ה ליבא בעי אמר רב משרשיא דואג ואחיתופל
לא הוה סברי שמעתתא מתקיף לה מר זוטרא מאן
דכתיב ביה איה סופר איה שוקל איה סופר את
המנדלים ואת אמרת לא הוה סברי שמעתתא אלא
דלא הוה סלקא להו שמעתתא אליבא דהילכתא דכתיב
סוד ה' ליראיו.

ובזה יש לפרש מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו
תועבה דבתפלה איכא תילי תילי הלכות ומי

יתברך ויתעלה ויבורא על כל ברכה ותהילה
במה אקדם לפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו
על כל החסד אשר עשית עמדי מיום היותי על האדמה
עד היום הזה אילו פי מלא שירה כים ולשוני רינה
כהמון גליו ושפתותי שבה כמרחבי רקיע אין אני
מספיק להודות לך ה' אלקינו על כל החסד אשר
עשית עמדי כאב רחמן גדלתנו מכבשני האש ושיני
רשעים הוצאתני ברעב זנתנו ובשבט כלכלתני מחרב
הצלתני ומדבר מלטתני ומחליים רעים ורכים ונאמנים
דילתנו ואנכי עפר כאושוויץ ואפר בבוכענוואלד שמת
חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי בין יושבי
קרנות אשר כל עמל אדם לפיהו אשרי מי שעמלו
בתורה פיו יהנה חכמה לשונו תדבר משפט בתורת
ה' חפצו ובתורתו יהנה יומם ולילה והי' כעץ שתול
על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו ובעטו עד הנה
עזרוני רחמיך ולא עזבוני חסדיך ואל תטשני ה' אלקינו
לנצח.

ותגדל עמי חסדך ושמת חלקי בין בניך למודי ה'
בתורה המביא להלכה ולמעשה אשר אמרו
ז"ל גדול הלימוד שמביא לידי מעשה (מגילה כ"ו ע"א)
ואמרו ז"ל משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו
אלא ד"א של הלכה בלבד (ברכות ח') ובגמ' (חולין
ס"ו נדה נ"א) ולכתוב רחמנא קשקשת ולא בעי סנפיר
א"ר אבוהו וכן תנא דבי ר' ישמעאל יגדיל תורה
ויאדיר הנה דחק התנא אתיבה אחת בתורה שאין
אנו מוכרחין ללמוד ממנו הלכה למה נכתבה, ומצינו
לחז"ל סוטה ז' ע"ב א"ר שמואל בר נחמני א"ר
יוחנן יחי. ראובן ואל ימות וזאת ליהודה ויאמר כל
אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של
יהודה מנולגלין בארון. עד שעמד משה ובקש עליו
רחמים אמר לפניו רבש"ע מי גרם לראובן שהודה
יהודה וזאת ליהודה מיד שמע ה' קול יהודה על
איבריה לשפא ולא הוה קא מעיילין ליה למתיבתא
דרקיעא ואל עמו תביאנו ולא הוה קא ידע למשקל
ומטרח בשמעתא בהדי רבנן ידיו רב לו לא הוה קא
סלקא ליה שמעתא אליבא דהלכתא ועזר מצריו תהי'
הרי מה שלא סלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא
סימן קללה הוא ח"ו.

ובמס' עירובין דוד גלי מסכתא שאול לא גלי
מסכתא דוד דגלי מסכתא כתיב ביה יראיך

ה ק ד מ ה

מה"ת שכתב דלאחר שלמד כל התורה יפנה לכו לנמרא שהוא הענין שו"ת וחקירה וקושיות ופירוקים ע"ש אבל קודם שלמד כל התורה יסריח בלמוד כל התורה כולה.

ובגמ' מנחות ל"ז ע"א בעי מיני' פלימו מרבי מי שיש לו שני ראשים באיזה מהן מניח תפילין א"ל או קום גלי או קבל עליך שמתא אדהכא אתא האי נברא וכו' ע"ש ועיין צאן קדשים דדבר זר הוא כאן וברש"י פי' משום דאחוכי חייבת בי ולכאורה מאי חיוך הוא זה אבל פשוט דכיון דלדעת רבי דבר זה אינו במציאות א"כ אין זה נוגע להלכה ואין צריך לשאול עליו והוא על דעת הג"ל.

ומרגלא בפומי הנה הלכה הוא שבן ישראל בשעה שנעשה בן י"ג הא נעשה בן עונשין וכל אחת מתרי"ג מצות דקדוקיה ופרטיה אם יעבור ח"ו עליהם במזיד ענוש יענוש ע"פ ב"ד ובשזננ יביא קרבן ויעשה תשובה ויכפר והנה מובן מזה דכשאדם נעשה בן י"ג שנים כבר מחויב לדעת כל הלכות התורה וכל דיני שבת חמץ ומצה חיוכי ב"ד ואיסורי כרת ומלקות עשה ול"ת דאל"כ האריך חייבה התורה לכל בן ישראל בשנת הי"ג לענוש אותו וא"כ מחויבי התורה ללמוד הלכות התורה עם בג"י זרע קודש בניל הצעיר כל מה דאפשר עד שידעו עכ"פ בניל שנת י"ג כדת מה לעשות ולא יתחייבו ח"ו עונשי התורה העוברים עליה וד"ל.

והגם כי יודע אני מן ערכי ומיעוט ידיעתי בתורה ואנכי תולעת ולא איש גם כי פנעי הזמן נגעו בי והלואי שאזכה לעצמי מ"ם לא מנעתי עצמי להוציא לאור גם ספרי זה מפני ג' טעמים. (א) כי ע"פ רוב לא באתי לחדש חידושים כי אם לפרש דברי רבותינו הראשונים ולא הייתי רק כמראה מקום למקום ומדמה מילתא למילתא קושר נימא בנימא עד היכן שידי הכהה מנעת ודבר זה הוא יותר בנדר מלאכה ואינה חכמה אלא שצריך לזה יגיעה רבה ושקידה נפלאה שלא למעול במלאכה ובאמת כי הרבה ינעתי ונדדתי שינה מעיני על גופי לא חסתי ובצע ממון לא אספתי ואחר תענוגי העולם הזה לא הלכתי הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה, גם החיפוש והיגיעה היה לי לישועה ובספר לזכרון כתבתי, את אשר לשואלי השבתי, (ב) כי היות כוונתי להיות ממזכי הרבים ורוב דברים הם אשר נשאלתי מתלמידי וידידי ומסמכתי על הא דכל המזכה את הרבים אין חמא בא על ידו. (ג) כי נתעודדתי מרבתי וידידי וחברי ותלמידי שליט"א להוציא לאורו ספרי זה אשר הוא ילד

שמסיר אזנו משמוע תורה היינו הלכות התפלה א"כ אינו יודע כדת מה לעשות ולכן גם תפלתו תועבה שבלי תורה א"א להיות ירא אלקים שאינו יודע מה הוא, א"י לפס"ש ז"ל אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה והנה הלכה פסוקה ומדרך העולם שאם שומעין איזה חקירה או דבר חידוש שלא שמעתי און אזי עושה אזנו כאפרכם אבל כשלומדים ומשמיעים הלכות פסוקות אזי אינם רוצים לשמוע ובאמת נהפוך הוא כי בלי זה א"א להיות יהודי וז"ש מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה שאינו יודע האריך להתפלל.

ובס' חובת הלבבות בהקדמה בד"ה ואמרתי שמא הסין הזה מן המצות וכו' כתב וז"ל ונשאל אחד מן החכמים על שאלה נכרית מענין דין הנרשין (כלומר שאלה זרה חקירה בדין גרושין ואינה נמצאת רק לפרקים רחוקות) והשיב את שואלו אתה האיש השואל על מה שלא יזיקנו אם לא ידענו הידעת כל מה שאתה חייב לדעתו מן המצות אשר אינך רשאי להתעלם מהם ואין ראוי לפשוט בהם עד שפנית לחשוב בשאלות נכריות אשר לא תקנה בהם מעלה יתירה בתורתך ואמונתך ולא תתקן מעוות במדת נפשך. והנה אני נשבע כי מחמש ושלישים שנה אני מתעסק במה שצריך לי ממצות תורתך ואתה יודע רוב טרחי בעיון ורב הספרים אצלי ולא פנית לי למה שפנית לבך לשאול עליו ע"ש שהאריך להוכיחו ולכבישו על שאינו לומד הלכות למעשה במקום שחוקר בחקירות שאינם מועילות לו מיד.

ובשער יחוד המעשה פ"ה בחלק השני בפתוי היצר כתב וז"ל וכאשר יתיאש היצר מפתותך בפנים האלה וכו' עד ואם ימלט מכל מה שזכרנו ויהיה מאנשי החכמה והבינה יעביר על לבו ענין קשה מעניני החכמה ויטריד אותו בשאלה ותשובה ובקושיא ובפירוק ומה שנתעלם ממנו בעיון מה שהי' צריך לעיין בו ומה שנשאר לו ללמוד מן החכמה ויחשוב עם נפשו לעסוק בו ויטרידהו בזה בכל מעשי העבודה ויפסיד עליו כפלים מה שתקן עליו. פי' ויטריד אותו בשאלה וכו' כלומר שיטרידו היצר בחקירות להוציא דבר חדש דרך משל אם יהיה כך איך דינו ואם יהיה כך איך דינו זה הנקרא שו"ת וקושיא ופירוק הוא מה שקשה לאדם במה שלמד כבר והישוב לזה נקרא פירוק ע"ש והנה נראה דגם חקירות ושאלות ותשובות ועיונים בחכמת ה' הם מפתוי היצר שלא יוכל ללמוד תורה כל שהם אינם בדרך הלימוד ועיון הפשוט בתורה ובדברים הנהגים וצריכין לו וכזה נראה מדיוק לשון הרמב"ם

ה ק ד מ ה

אין אני אומר קבלי דעתי. וגם זאת אבקש סליחה
אולי פגעתי בכבוד ח"ו שום אדם שלא תוארתיו
כראוי לו לפי גדלו וטובו פעמים לפי מיעוט הכרתי
בו ופעמים לפי גודל ידידות ואני באמת מחשיב לכל
אחד ואחד לפי גדלו וטובו וח"ו לא חשבתי לפגוע
בכבוד שום ת"ח ח"ו.

וְטָרַם אכלה לדבר הנגי בבקשה ואזהרה לכל רב
ראש ישיבה וחבר בעלי הוראות וכ"ש בעלי
בתים שלא לסמוך עלי להלכה בכל דבר חדש שאינו
מפורש בפוסקים עד שיכירו בעצמם או שישאלו לרב
מוכחק הבא בסוד ה' ועלי לא יסמוך כי לא
באתי לידי מדה זו בעונ"ה גם כי הרבה כתבתי
כד הוינא מליא, ואם לאחר שיביא את דברי לבור
המובחן יבין ויכיר שדברי נכוחים יהי' זה שכרי
שנתעורר על ידי ואז גם אנכי אשא כשיבא מכשורא
והשי"ת יניחנו בדרך אמת ויזכינו ללמוד תורה לשמה
וללמד לתלמידים הגונים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ולהוציא לאור שאר כתבי יד בחידושי תורה בס"ד
ושלא יבש המעיין ויהי' שם שמים מתאהב על ידי.

דברי עבד לעבדי ה' העמוס בעבודת הקודש
בכתף ישאו החותם ברעדה, בלב וגפוש.

מנשה הקטן

עשיק לסדר למען יטב לך והארכת ימים ז'
לחדש הרחמים התשכ"ט ברוקלין נ"י יצו"א.

שעשועים אחר שספרי הראשונים ב"ה נתקבלו לרצון
על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן. ולכן הרהבתי בנפשי
להוציא גם חבורי זה נוסף על הראשונות.

ואם אמור יאמר העובד לה' כי מילתא דאתיא
בספרי הראשונים מה זה ועל מה זה להריקו
מכלי אל כלי כבר סגרו בזה רבינו הרמב"ן על סס'
ניטין בדיני דגרמי שאסף שם דברי הראשונים ז"ל
ורבינו הרמ"א בפתיחא לד"מ הארוך כתב בכונן זה
אהא דאמרו וכל מי שצריך ואינו נוטל הרי זה שופך
דמים ואסור לרחם עליו על נפשו לא חיים כל שכן
על אחרים ואם בצרכי הגוף כן בצרכי הנפש על אחת
כמה וכמה וע"ז סמך וקבץ כל מנהגי גאונים וכ"ש
אנן לקוטי בתר לקוטי ודי בזה. ועל זה נפשי עלי
ענומה אולי ח"ו מעלתי במקום אשר לא חפשתי
כל צרכי או שהבאתי דבר ולא אמרתי בשם אמרו
כי הזכרון לפעמים כוזב שחדשתי כן ואולי באמת
הדבר כבר מבואר בספרים אמנם מה אעשה וכי אפשר
לחפש בכל ספרי רבותינו הצדיקים הראשונים
והאחרונים ז"ל ואני מבקש סליחה מעצמותיהם
הקדושים ומתאבק בעפר רגליהם.

עוד זאת אבקש מחילה וסליחה מהרבנים ראשי
ישיבות ות"ח בעלי השאלה שלא העתקתי
דבריהם עם טוב טעמיהם ורק הזכרתי שורש השאלה
ולא מלה במלה כי לא רציתי להתכבד בדברי זולתי
ולהעמיד השאלות בשלמות ולהגדיל החבור על חשבונן
וגם כי לפעמים הם בעצמם ידיפסו דבריהם בספר
ואולי ירצו לשנות מהדברים כפי דעתם הרחבה או
להוסיף או לגרוע והנחתי הכל על דעתם הרחבה כי

משנה הלכות

חלק רביעי

שאלות ותשובות

משנה חלק רביעי הלכות אורח חיים

סימן א'

אי יש חטאת באה נדבה

מוצי"ט פסח התשכ"ד ברוקלין נ"י.

בימי הגאולה ישלח לעם סגולה, משיח צדקינו יבא ויגאלנו, ובתוכם מע"כ ידי"נ הרב הגאון הגדול המפורסם וכו' כג"ת מה"ר מרדכי גיפטר שליט"א ר"מ ישיבת טעלו. אחדשכ"ג צידודות וצאהכז נאמנה וכו' בדבר מה שנסתפק בהא דלין חטאת באה נדבה אם היינו דוקא בדליכא חטא כלל או גם בדליכא חטא ורק שפטור מחיוב חטאת וכגון במחשבת וטועה בדבר מזה עכ"ל. והנה במחשבת לריך קלה לבאר דברי כ"ג וצאיה מחשבת מיירי דהרי במחשבת ליכא חטא ועיין שו"ת שיבת ליון שראה לומר במי שאוכל מאכל שיש בו חולעים בשוגג לא יביח בו איסור דהוי מחשבת דסבור שהוא חבשיל אחר ונמלא חולעים אלא שדחה לעלמו דמחשבת בחלצים ועריות חייב שכן נהנה ובענייני דחיותו חוזר ונראה דהרומנו עכ"פ בחולעים דמאליכי וכגון שרלים קטנים דנפשו של אדם חותה מהם ועיין הוריות י"א מיהיבי אכל פרעוש אחד או יתוש אחד הרי זה מומר שחיי וראיתי דדבר זה שיבוש הוא דהרי עכ"פ נהנה הוא בשעה שאוכל אף שאח"כ כשנודע לו שאיסור אכל נפשו חותה מאיסור דהכא הוא בכל האיסורין כמבואר בסמ"ע חו"מ סי' רל"ד ויר"ד סי' קי"ט סי"ג ועיין ר"ש פ"ו דהרומנו משנה ג' הביא ירושלמי טבלים נפשו של אדם חותה בהן וכתב דה"ה באכילת הרומנו ע"ש. ופשוט דכיון דבשעת אכילה נהנה הוא. ועיין שו"ת ארץ לזי סי' פ"ח מה שחי ע"פ דברי ירושלמי וראה בחמת לסמוך קלה להלכה באוכל חולעים במאכל ולסמוך אסברת השיבה ליון דהוי מחשבת ויש לי להאריך בדבריו ז"ל.

וכבר ראיתי למחן כק"ז רשכבה"ג בשו"ת בית שערין חו"מ סי' א' שבקשה מהא דאמרינן בצריחות י"ע מחשבת בחלצים ועריות חייב שכן נהנה ומאי נהנה שייך כיון דנפשו של אדם חותה וקלה באכילת איסור בשוגג, וחי דמיהו בשעת אכילה נהנה הוא אף אח"כ כשנודע לו נפשו קלה וקלקלו יתר על תיקונו וכל שוגג הוא כן ועל הנאה

כזה חייבו רחמנא ולכן גם מחשבת חייב על הנאה כזו. והנה כי כן לדין ממ"נ אם מיירי במחשבת בחלצים ועריות הרי חייב שכן נהנה ואם במחשבת דשבת ושאר איסורים הרי ליכא איסור.

והיות כי אכזבים עלי דברי דודים אהפך צזכוחיכ דהנה הפני"י שבת (מ"י) ילא לחדש דכל מחשבת בשבת היכא דפטור מדל מלאכה מחשבת יש בו איסור דאורייתא משום דשבת במרה נלטו ואלו עדיין לא נלטו על המשכן דכתיב בה מלאכה מחשבת וא"כ אז נאמרה המלאכה סחם אפילו בלא מלאכה מחשבת ואפילו לאחר שניתנה חורה ונחחדשה הלכה דבעין מלאכה מחשבת וצלא"ה פטור היינו מחטאת דוקא וברה וסקילה אכל האיסור גרידא שביח במרה בלי מלאכה מחשבת לא פקע, אלא שדחה לעלמו חידוש זה מסוגיא ארוכה שבת (מ"ב) דמבואר דלר"ש דמלאכה"ג פטור מכבין אפילו גחלת של עץ כדי שלא יזיקו בה רבים ואם היה דאורייתא לא היה אפשר להחיר כזה ומכאן טעמא חזר בו מחידושו הנ"ל.

ובענייני אמרתי להשיב את מחשבתו הטובה דדחיו זה מעיקרא לא הוי דחיו לפמ"ש רבינו הגדול הכה"ג דמק דרבים דינו כפק"י דחיד ודוחה שבת בציאו הרין ז"ל שם (ע"ב) ואף שברבה פוסקים לא פסקו כווחיכ ועיין טוש"ע חו"מ סי' ש"ח בקון המונה ברכ"ר וצמג"א שם בשם הריב"ש וכו' חו"מ מה שפקשו להריב"ש וצמג"א אחת הארבעה בזה והראיתי לדעת דאישתמיטתיה מינייכוו דהלדוקים האחרונים שו"ת חשב"ץ ח"א סי' קל"ז ע"ש ועיין ש"ג ומאירי שבת הנ"ל, ועכ"פ לדעת הכה"ג דעמימיכ לפי פי הרין בו שפיר יש ליישב דחיות הפני"י דמשום כדי שלא יזקו בו רבים הכ"ג דהחירו אפילו גחלת של עץ שהוא דאורייתא, איברא די"ל דהכא גם שאר פוסקים מודי דאף דפליגי אבה"ג בסתם איסור שבת אכל כה"ג מודי וי"ל עכ"פ למ"ז י"ל דמחשבת הוי איסור דאורייתא

ואף אם נדחוק את זה ונסכים לדחיות הפני"י דמחשבת פטור לגמרי מ"מ גם הא לא חברה דידועים דברי הגרש"א בשו"ת סי' ח' שבעלה דמה דממעטין מאשר חטא בה פרט למחשבת לא דמחשבת לא נעשית עבירה בכלל אלא דמקרי עבירה בשוגג אלא דשוגג כהאי לא נכלל בשאר שוגגין

שכיון שאין חטאת בא אלא על חטא ממש זה כבר אין הקצ"ה מביא על ידם ולכן לא היה צידם רק לנדור צמיר ולהתחייב קרבן חטאת, וללישנא בתרא פ"י שאין הקצ"ה מביא שום תקלה על ידם והיינו אפילו חטא כל דכו ממש, וקלה היה נראה דכ"י צ"י לשונות תלד' בחלופי גירסאות דבוספתא שם גרים שאין במקום מספיק להביא שגגה על ידיהם והגר"א ז"ל הגיה שאין הקצ"ה מביא תקלה במקום שגגה וכן הוא בגמ', והנה לשון שגגה יש לפרש דדוקא שגגה ממש אבל תקלה קלה אפשר שמספיק אבל לפי גירסת תקלה משמע שום תקלה בעולם.

עוד יש לומר צביאור דברי המפרש דבא לישב צד קושי המפרשים מדברי החוס' חולין ושאר מקומות שפי דבא לדיוקים אין הקצ"ה מביא תקלה על ידן היינו רק צמירי דאכילה דמאז הוא שיאכל איסור אבל בשאר דברים מביא תקלה ח"כ אכתי בני חסידים יכולין להביא קרבן חטאת אבל כבר בארכתי בחידושי לחלק צד וישבתי צד מקרא שכחצו דאין לדיק בארץ אשר יעשה עוב ולא יחטא והלא החסידים אין הקצ"ה מספיק להביא תקלה על ידם והחלוק פשוט צ"ן לדיק לחסיד לדיוק הקצ"ה רק צמירי דאכילה אין מספיק לו לאכול איסור, וחסיד אין הקצ"ה מביא שום תקלה אפילו שלא בדבר אכילה על ידו, זה שדייק שאין באין לידי שום תקלה ושום חטא שיתחייבו קרבן חטאת.

ולדידן עכ"פ הרוחנו לדייק מדכתב המפרש שאין מביאין קרבן חטאת אלא על חטא ממש נראה דבא לדייק דכל שאינו חטא ממש אף שיש לו חטא כל דכו אין מביאין קרבן חטאת, ואי נימא דבנדבה בא אפילו על כל דכו חטא ח"כ למא להן לנדור צמיר ואח"כ להביא קרבן חטאת דממילא נקרא חטאת נדבה כמבואר בפוסקים היה להם לנדור בחטאת נדבה על חטא כל דכו ולכפר על החטא כל דכו כדעת המפרש ללישנא קמא שהיו רוצים להביא קרבן להחכר עליהם על החטאים הקלים אע"כ לעולם לא בא בנדבה אפילו על חטא כל דכו אלא בחיוב על שגג ממש. ומיהו הפ"י השני סובל צ"י פירושים י"ל לפי שאין הקצ"ה מביא תקלה ושום חטא שיתחייבו קרבן חטאת ואולי מביאין ה"י באין אפילו לידי חטא כל דכו היו יכולין עכ"פ לנדב קרבן אבל י"ל דאין הקצ"ה מביא תקלה ושום חטא שיתחייבו קרבן חטאת ונדבה ח"כ בשום אופן וע"כ לריבין לנדור צמיר וכן נראה עיקר. גם מגירסת הבוספתא שגגה שאין הקצ"ה מספיק להביא שגגה על ידיהם משמע דדוקא על שגגה מביאין קרבן חטאת ולא על מחספס וי"ל.

שנית נראה לפמ"ש העור חו"ח ס"י ח' בפרשת הקרבנות כשיסיים פ"י העולה יאמר יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוד ומקובל לפניך כאלו הקרבתי עולה בזמנה וכן יאמר צ"י המנחה והשלמים והאשם, ואחר פ"י החטאת לא יאמר כן לפי שאינה באה נדבה ע"כ. והקשם בצי"י שהרי גם אשם אינו באה נדבה ותי' כיון דתנן בכריתות כ"ה רבי אליעזר

אלא נמטע מקרא דאשר חטא דפטור מן הקרבן אבל מ"מ מקרי שגגה איסור אבל מה דממעטין מעטם מלאכה מחשבה אינו בכלל מלאכה כלל ולא נעשה העצירה כלל ע"ש מה שהאריך, והגם שבצי"ה אבני נזר ס"י רנ"א חלק עליו מ"מ באיסור סקילה כ' גם הוא ז"ל דגם במחשפס נשאר קלה איסור ע"ש. *

והנה בשבועות י"ט פרש"י פרט למחשפס בדבר היתר ובא לידו איסור ולא נחזיון לגופה של זו כגון נחזיון לחתוך את החלש וחתך את המחובר נחזיון לאשהו וברי אחותו עמו במטה ונשמטה אשהו ובאח אחותו תחתיה והוא המוכר דמחשפס בחלבים ועריות חייב וכבר תמכו החוס' שם כן ובתמא כי בגמ' הוריות דף ה' פרש"י ג"כ פרט למחשפס בשבת אבל מחשפס בחלבים ועריות חייב שכבר נהנה ע"ש והוא כמבואר בכריתות י"ט ובבבא שבע הרגיש צד והאריך שם ועיין חוס' שבועות ה"ל מה שפי דתרי מחשפס ניהו, ח' כגון שמחזיון לחתוך את המחובר זה וחתך מחובר אחר דמיפטור מעטם דלא נעשית מחשבתו ולא שייך למיפטריה משום מחשפס. צ' נחזיון לחתוך את החלש ולהצביע את החלש ונמלא מחובר ונעשית מחשבתו ומיפטור משום זה פרט למחשפס, ובחננ' נמי איכא חרי מחשפס כגון נחזיון לאכול חלב זה ואכל חלב אחר דחייב בלא טעמא דנהכי דלא שייך למיפטריה משום מלאכה מחשבה ועוד מחשפס אחר כגון סבור שהוא שומן או רוק ובלעו דכ"ג פטור בשבת מדכתיב זה והכא ליכא למעוטי משום דנהכי, ועיין צ"ה הוריות ה"ל.

ומדברי הכ"מ פ"א מא"ב ה"ב נראה דדוקא במחשפס בחלבים ועריות יש צו חיוב ציד"ש שכן נהנה אבל בשאר איסורין מחשפס לגמרי פטור ואפילו חיוב ציד' שמים ליכא וע"כ דלית ציה גם איסור תורה לדעתו דאטו מי שיעבור אדאורייתא לית ציה חיוב ציד"ש והלח"מ פ"א משבת כתב ג"כ דמחשפס אפילו איסור דרבנן אין צו ע"ש ומלאחי צו"ת ארץ נבי ס"י ע"ו שהאריך הרבה להביא ראיות דמחשפס מותר לגמרי ע"ש מ"מ ספיקתו אחי שפיר לפי הפוסקים דמחשפס עכ"פ איכא איסור דאורייתא וכנ"ל.

אלא דצ"ק החקירה לפענ"ד נראה לפשוט מחוספתא דנדרים פ"א הובא שם בגמ' דף ה' ע"א רבי יהודה אומר חסידים הראשונים היו מתאווין להביא קרבן חטאת לפי שאין הקצ"ה מביא תקלה על ידיהם מה היו עושין עומדין ומתנדבין מזירות למקום כדי שיתחייבו קרבן חטאת למקום, ופי' המפרש כלומר שהם מתיראיים שלא יעשו שום חטא ורוצין להביא קרבן להחכר עליהם לפי שאין הקצ"ה מביא תקלה על ידיהם מה היו עושין כדי שיתחייבו קרבן שאין מביאין קרבן חטאת אלא על חטא ממש, ענין אחר לפי שאין הקצ"ה מביא שום תקלה ושום חטא שיתחייבו קרבן חטאת ע"כ. ולפוס ריבטא נראה צביאור דברי המפרש דחסידים הראשונים קלה חטא היה אפשר שיבא לידן והיינו חטא כל דכו והם רצו להחכר אפילו על חטא כל דכו כזה אלא

(*) רצ"ן שו"ת חלקת יואב סימן ז' ויש להעיר ע"יו וצ"ע.

וראיתי בסי עולת תמיד שהקשה קושיה מג"א אמהרי"א
אבובב ז"ל דלפ"ד גם חטאת צא נדבה ותי
דמהרי" דייק מדאמרינן בגמ' שהיו מתחווין להביא קרבן
חטאת ולא נאמר אשם אלאה דאשם היה אפשר להם להביא
בנדבה וכמ"ד מתנדב אדם אשם חלוי בכל יום אכל חטאת
לא היו יכולין להביא ע"ש. והוא לכאורה דבר נכון ופלא
על המג"א שלא דייק להביאו בזה, ואפשר דפליג גם על זה.
גם כי תי' זה אינו עולה אלא לפי גירסת הש"ס דילן אכל
לפי גירסת החוספתא שכתבו ר' יהודה חומר וכו' שחסידים
הראשונים היו מתנדבין מזירות שאין במקום מספיק להביא
שגבה על ידיהם היו מתנדבין מזירות צביל שיביא קרבן
ע"כ. ולא הזכירו חטאת כלל אלא קרבן סתם אי"כ אפשר
דהכ"י אשם צביל וי"ל דהע"ת אליבא דש"ס דילן כתב
דגרסתיו עיקר.

שוב מלאחי בש"ת אמונת שמואל אשר נ"ג מה שכתב
הרצ"י צסי' א' צסס מכרי"א שהאשם הוא כמו נדבה
וכר והמעיין בגדרים יראה שלא אמרו כן אלא על הכעטת
וכר חשובה אשר שמואל לק"מ דמ"מ כיון דע"י נדר זה
באם יעמא יביא אשם מקרי נודר ונודע ותדע שהרי אחד
לישנא בסוף פ' בחרה דנדרים מקרי חטאת ואשם דנזיר
נודר ונודע לכ"מ וקרב בבמה קטנה ואף דפריך ובר אכל
לענין חפלה של יהי רצון יכול לבזבז לאשם נזיר דבא ע"י
נדרו ונדבתו וק"ל ע"כ.

ומכאן גלע מה שראיתי צפי הכוספתא חזון יחזקאל לירידי הבגדון ר' יחזקאל אברמסקי שליט"א, ציבורים שם שפי שמצא קרבן היינו קרבן חטאת דשאר קרבנות יכול להביא מבלי מזירות ע"כ. ופלא הוא דמאי פשיעותיה דשאר קרבנות יכול להביא מבלי מזירות והלא אשם ודאי נמי אינו מביא מבלי מזירות וגם אשם תלוי במחלוקת שנויה וכיון דהתוספתא כתבו קרבן סתם אולי בדיוק לא כתבו חטאת אלא קרבן, ואף שגרסתינו בגמ' חטאת מ"מ לא חקשה כ"ל ועכ"פ הו"ל קרבן חטאת כמבואר בגמ' דבחטאת מיירי אבל מה שכתב הכרח משום דשאר קרבנות יכול להביא נדבה ל"ע, ועיין טור וי"ד סי' ה' בשו"ע לשם קרבן מזיר שחיטתו פסולה כתב דחשיב דבר הבא בנדר ונדבדה ולפום ריבועא משמע דכל קרבנות מזיר חשוב בה בנדבה וה"כ חטאת וא"כ חקשה מכאן למ"ש לעיל בשם קאח פוסקים וי"ל. ועיין ביטעוועט יעקב מה שהאריך לחלוק על המג"א וכח דבאשם נמי לא יאמר, ועיין ח"ס יו"ד סי' רי"ט ויש להאריך הרבה אמנם מחמת העדרות והרבה חסודות אשר עלי להשיב שלא הספקתי קודם החג הנני מוכרח לקצר וכל עוב ממנו לא יצטר.

ידיד נפשו דוש"ת בכל עת בכבוד והוקרה מרובה
המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

מנצח הקסן

אומר מתנוד אדם אשם תלוי בכל יום כזא צנודב דמי
ובאמת כי כן מוזאר צטור וי"ד סי' ה' דאשם תלוי זא
צנודב ע"ש, ואלאשם ודאי כזב הצ"י דאפשר בכלל חטאת
הוא כיוון שאינו זא אלא על חטא ידוע ומאחר שזכב הטור
דאחר פ' חטאת לא יאמר כן לפי שאינו זא נדב ממיילא
משמע דה"ב אשם ודאי, ואפשר דכיון דשם אשם אשכחן
שזא צנודב דהיינו אשם תלוי בכל אשם יכול לומר יהי רצון
שיהא חשוב ע"ש. ומעתה אי נימא דגם חטאת זא צנודב
עכ"פ כשזא עם חטא כל שהוא דהרא קושיא הצ"י לדוכתי
למא לא זכב אשם ודאי ואין לומר משום דמשכחה עכ"פ
אשם תלוי צנודב ממילא אשם ודאי בכלל דשם אשם קאמר
דהרי זחטאת נמי איכא שם חטאת שזא צנודב ואפ"ה זכב
הטור דלא יאמר יהי רצון אלא ע"כ דפשיטא ליה דזחטא
ליכא לעולם חטאת הזא צנודב וזאי שפיר חלוק הצ"י צין
אשם ודאי לחטאת דזאשם עכ"פ איכא שם אשם הזא צנודב
אבל זחטאת לעולם ליכא חטאת הזא צנודב וזי ברור.
גם כי מגזי כריתות כ"ה ע"א חגי רבי חיי ובר אשם
תלוי זא על הנזלה ומהשקליא ועריא שם נראה בעליל
דאשם הוא דזא צנודב אפילו לרי"א דאמרו לו אבל חטאת
לא עלב על דעת לומר דזא צנודב לרי"ע ע"ש וזבן.

עוד צו שלישית דבצי הביא עוד שם בשם מהר"י אבוכי ז"ל ומהר"י בן לב ז"ל ליישב דאשם נא צנדבא שהרי חשם חיר נא צנדבא חירות לפי שאמרו צנדרים ה' שהחסידים נודרים עמם לנזיר כדי להביא קרבן א"כ נראה שיש לו לבא כמו נדבא ופלג דא"כ גם חטאת בן הוא דברי עיקר בגמ' הוא שם דחסידים הראשונים היו מתאווין להביא חטאת ואם קורא נאח דאשם נדבא כ"ש דחטאת נדבא איקרי וא"כ מליגו חטאת נדבא ויאמר י"ר גם צחטאת וכבר דברו מזה הפוסקים ועיין מג"א מה שהחפלא, ומ"מ לדידן נמי איפשעי ספיקא כ"צ דעל שאר חטאים ליכא חטאת נדבא דלא"כ אכתי תקשה גם צחטאת יאמר י"ר כיון דאיכא חטאת נדבא מכל מקום וכנ"ל.

ובזה נלפענ'ד ליטש לשון המג'ל ברו'ח ס'י א' סק'י'ל
שכתב וז"ל: אזל אחר פ' החטאת לא יאמר כן לפי
שאינה צאה נדבה אלא כשעבר צשוגג על דבר שזדונו כרת
(טור) ובה צטור שלפני ליחא לסיוס הדברים הללו אלא
כשעבר צשוגג על דבר שזדונו כרת אלא סייס סחס לפי
שאינה צאה נדבה ולפוס ריהעא ז"ע מה בוסיף לן המג'ל
בדברים אלו אזל להג'ל נראה דהמג'ל צא להשמיענו דבחטאת
ליכא שום חופן שיצוא בגדבה כבא בחיוב אלא כשעבר צשוגג
על דבר שזדונו כרת ודלא כאשם שעכ"פ צמליחות שיצא
נדבה וזה שהוסיף לפי שאינה צאה אלא כשעבר צשוגג על
דבר שזדונו כרת והיינו דוקא בצופן זה ולא אחרת וזה
לפענ'ד דיוק נכון. גם צט"ז שס סק'ז שהם צאים נדבה
כחז משא"כ חטאת אין צא אלא"כ עבר עצירה שחייבים
עליה חטאת ע"ש. משמע דאם עצירה שאין חייבים חטאת
אינו צא נדבה.

סימן ב'

הנחל תפילין ומניחם אם יצא ידי חובתו

ב"ה.

כבוד ידיד נחמד ונעים דזיו ליה כבר בתיה תל תלפיות
 עיניו כיונים על אפיקי ים התלמוד שמו מפארים מרי דחייטי
 ובר הרב הגאון מה"ר אפרים פישל הערשקאזיטש שליט"א
 אבד"ק האליין וכעת דמ"צ בקהל קלודנבורג בארצ"ב.
 אחדשת"ר נאכבד אמת, כנוי בקצירה כאומר חמירה
 נעימה נכח חקירה אשר דק לן מר אי הנחל
 תפילין ומניחם כוכ מלכ הבא בעצירה ואינו יולא כסם.
 לכאורה נראה דכוכ מהב"ע וראיתי מהא דירושלמי שכתב
 פי האורג כל ג' חצריי דכוכ קמי ר יוסף לא כן אר יוחנן
 בשם ר"ש בן יולדק מלכ גזולא אינו יולא כב ידי חובתו
 בפסח (פי לפי שבעצירה נאכ וא"כ כ"כ בקריעה בשעת
 לא יכיה יולא ידי חובתו לפי שבעצירה) ח"ל תמן גופה עצירה
 כנס ככא הוא עבר עצירה כך אני אומר כוליא מלכ מרבי
 לרבי אינו יולא כב ידי חובתו בפסח פ"ש.

וראיתי מלאכי חלוקים פולים ויורדים כפי הא שמעתתא
 חכ רבות בשנים אשר בבאתי דברי הירושלמי
 חלו ומכ שכתב פליכס בחידושי הגרעק"א סוכה דף ל'
 מכ שדימכ בירושלמי בקורע בשעת דלא ידי קריעה פין כ"י
 יר"ד סי שמי' לכמוציא מלכ מרבי' לרבי' דמכ זכ דמיון
 דכא נמלכ צעידן המלכ ככר כלמכ בעצירה דכולא
 משא"כ בקורע בשעת על מתו צעידן המלכ היינו בקריעה,
 ישנכ בעצירה וחלו י"ל דראיתי בירושלמי דכמוציא מלכ
 כפיו מרבי' ונלכו כרבי' כדרך כליכתו דצעידן קיום המלכ
 היינו צליעתו נגמר בעצירה דצליעתו זכ כנחתו פי שכתב
 ק"צ פ"א חוס' ד"כ וכוליא ועיין פ"ח כ' פסח סי תני"ד
 וציואר כלכ. ולא כיו כולאכ כלאחר יד כשכתב י"צ
 דכמוציא כפיו כלאחר יד מקרי, דככא כדכר מלאכל חיירי
 שדרכן לכוליא כפיו בשעת חכילכ וכוך כדרך כולאכנ כמ"ש
 כריחת י"ג אס כיחכ שכת וכוליאכ כפיו ועיין חוס' שכת
 כח"ל ד"כ כמוציא.

והנלפענ"ד לפמ"ש כק"ז מרן ר' עמרם בלום זלכ"ה
 ככתריק כישכ קושית כחוס' פי לולכ בגזול
 דל"ל לכס למעוסי גזול ח"ל משום מהב"ע ותי' דכרמציין
 פסחים פכ"ש כקכא א"ך יולא נמלכ של עכל הא כוכ מלכ
 ככא בעצירה ותי' שא"ך כעכל דין מהב"ע מפני שצידו לתקן
 כמו דאמריק עכל מוכן הוא אכל שכת דאס עבר ותקן
 מתוקן. ודכריו י"צ דמכ ענין צידו לתקן אכל מהב"ע ופי'
 דכא דאמריק דאינו יולא כמב"ע דילפיק גזול דומיא דפסח
 מכ פסח דלית ליכ תקנתא אף גזול דלית ליכ תקנתא א"ן
 כפי' משום דעציד עצירה אינו יולא ידי מלכ אלא הוא
 פסול כגוף כמו פסח דכמכ שא"י להקריבכ שלא בעצירה
 פסולכ להקריבכ וכל חפץ שאינו יכול לעשות כו מלכ זו
 שלא בעצירה פסול למלכ זו ועיין כעין סכרל זו כקלכ"ס

סי מ"ז אות י"ט ולפי"ז שפיר חידש כרמציין ז"ל דכעכל
 כיון דצידו לתקן א"כ אפשר לקיים מלכ מלכ כחפץ זכ
 ושפיר י"ט כו אף שעבר עצירה כאכילתו כשעת קיום
 כמלכ עכ"ל.

ובזה מיישכ שס נמי שיטת הירושלמי ח"ל: דכמלכ גזולכ
 ח"ל לקיים ככ המלכ כלי עצירה (ר"ל שכרי
 כמלכ אינו שלו אלא של גזל וכל גוף כמלכ הוא איסור
 שכול של גזל) לכן המלכ פסול למלכ ואינו יולא ככ (דכפסול
 הוא כעלם המלכ) אכל ככגד כיון שאפשר לקיים כו מלכ
 קריעה כלי עצירה כחול ככגד ככר לקריעה וקיים כו המלכ
 אף שעבר עצירה וכן ככמוציא מלכ מרבי' לרבי' אפשר
 לקיים ככ המלכ כלי הולאכ מרבי' לרבי' לכן המלכ ככר
 למלכ אף שכול עבר עצירה ככולאכ חכ פי תמן גופה
 עצירה וח"ל לקיים המלכ כחפץ זכ כלי עצירה לכן פסול
 כנס ככא הוא עבר עצירה אכל יכול לקיים כחפץ זכ המלכ
 כלי עצירה ולכן כחפץ ככר למלכ עכ"ל. ועיין שכתב פ"ח
 מכל' לולכ כלככ כ', וש"מ כן יהודכ סי י"ח, וכת"ס
 ח"ח סי ל"ב.

ולפי זכ שפיר מיושכת קושית כגרעק"א שדימכ כקורע
 בשכת לכמוציא מלכ מרבי' לרבי', כיון דמלכ ככא
 בעצירה פירושו שכחפץ נעשכ איסור ואין י"מ כלל אס
 בשעת קיום המלכ הוא עושכ עצירה אלא עיקר כגי' אי
 אפשר לקיים המלכ כלי עצירה או לא ולכן ודאי כקורע
 אפשר לקיים כלי עצירה כחול, וכן כמוציא מרבי' לרבי',
 אכל בגזול כרי הוא עצירה גופה ואין חולאכ ככ ידי חובתו
 וכבן.

ולדידן כיוולא לנו מדכרי מרן דכמקום שכתב כגוף הוא
 עצירה מקרי מהב"ע וא"כ תפילין גזולים
 ככ"י כיון דכגוף הוא עצירה וח"ל לקיים המלכ כמו שכתב
 כלי עצירה שכרי כס של גזל וכיו דומיא דמלכ גזולכ דאינו
 יולא ככס משום מהב"ע ועיין ח"ס ח"ו כסופו בחידושו
 שס, וכמכריס שייק ח"ח סי רל"ב, וגזכ"י ח' ח"ח סי
 קל"ג ואילך.

והא דקו"ל כש"ע ח"ח סי י"ד ס"ד דמותר ליעול עולית
 של חצירו שלא מדעתו ולכרך עליכ וכלכד שיקפל
 אחת אס מלאכ מקופלת וכתב כרמ"א כ"כ כתפילין (כ"י
 פי כספיק) ככס מיירי שאינו מחכוין ליעול ולגזול אלא
 רולכ להכפל ככס וללאת ידי חובתו ככר אמריק יוחא ליכ
 לאינש דליעבד מלכ כממוכין כיון שלא מחכרו אלא דכר
 מיעוט וגם ככא ככז מכרש"ל דאסור ליקח אותו מכיכ"כ
 לציתו או איפכא דכוכ גזל וגם ככיכ"כ דעת כבי"ח דדוקא
 כאקראי אכל כקציעות לא ורי' ככז כביאו כ"י ח"ח כח"ל
 ח"ל: ואותם שלוקחים ליתא וכו' וכלכד שחזירו מקופל כמו
 שכוכ שאל לא כחזירו מקופל ודאי לא יוחא ליכ וכו"ל
 שולא שלא מדעת וכוך גזל ועליו אמר ככחכז וכולכ כרך
 נאך כ' עכ"ל פ"ש. ועיין ד"מ שכתב ליישכ תמיכת ככ"י
 אריעכ"א שרלכ לאסור תפילין לגמרי ולא דמי לעולית פ"ש.

דבכל מקום יאוש קונה לפולא רק לענין קרבן שיכא כשר
להקריב קאמר הכא ובמרוכז דלא קני משום דמלוכ הכא
בעצירה כוא ורציו יתחך חי דלעולם סיל לעולם יאוש לא
קני ללא דיאוש ושינוי השם קני ובקרבן אף דכוי יאוש
ושינוי השם דמעיקרא חולין ועכשיו הקדש מימ השנינו
נעשה מחמת שהקדיש ולא כוכ קנוי ליה קודם, פסליה
רחמנא משום מכביע ולענין צרכא כחז דראוי להחמיר יותר
ואפילו היכא דקנא קודם לכן צשינוי, חשבו מלוכ הכא
בעצירה אפי"ג דכר קנא אף להזכיר שם שמים עליו ע"ש
ועיין עוד חו"ס צ"ק ס"ז ובסוגיא שם וצ"ב ק"י. ובכר
בבבא דצריכא צמקום אחר.

ורבינו הרמב"ם צ"פ מכ"ג ה"א נראה דפסק דיאוש לא
קני עיין להי"מ שם ובבבאמי סק"ה ולי"ע וצטו"ע
חו"מ ס' ש"ג ס"ב כחז נחיאשו בצעלים מהגניבא חיו
קונה ולריך להחזירה ואם יש עם היאוש שינוי השם (אפילו)
שחזר לבריותו י"א שקונה וכ"כ עוד צ"ח ש"ס"א ס"א.
וצ"ע ס' כ"ה כחז הרמ"א לחומרא ובבבא האחרונים הא
דלא כחז כן הרמ"א בחי"מ ולא הזכיר כלל דכחז בעור
והר"ש כמו צ"ע משום דצקידושין אלוני לחומרא ועיין
ר"י נח"ב ל"א שכח להדיא דיאוש לחוד קונה בגזל
מדרכין ועיין מש"כ עוד בחלק אדם נח"ב כ"א ח"א הביאו
באמרי צדוק, ועיין קלו"ח ס' ש"א סק"א.

ואשא עיני ואצטוב נפלאות לרציו הרשבי"א צשר"ה ס' חתק"ס"ה שבאר"ך ברבא כהא שמעתתא חי יאוש
כדי קני חי לא קני ובחור דבצרים הביא דברי חו"ס הג"ל
שכחז דאין לצרך אפילו בקני וחלק עליהם ח"ל: יש מי
שפירש אף ע"פ שקנאה מי"מ אף ראו לצרך עליה ואינו
מחזור צשינוי דלולב וכדס בגזולין כרי מצרך עליהם וסוכה
גזולת נמי מצרך עליה ללא מסתברא כ"ק אפי"ג שכוה
מצרך עליה מי"מ מתוך גזל צא לידו וגזלן כוא מועב לו שלא
גזל ולא צרך הקציה שוגא גזל צעולה ואפילו קנאו ציאוש
ע"ש שבאר"ך ברבא ולא בבבא רק מכ שמוגא לידן. (*)

ומעתה כיוצא לדין נראה פשוט דיאוש כדי לא קני
באחריו וכן בחפלין דכדדי ניכח כמ"ש לעיל
אלא דכיכ דכוכ יאוש ושינוי השם קודם המלוכ (לאפוקי)
היכא דנעשה שינוי ע"י המלוכ כדלעיל) אז חלוי צשינוי
הפוסקים לענין צרכא חי שפיר יכול לצרך וללאת בבס, י"א
חובת המלוכ לכ"ע ולדעת ק"ת פוסקים מצרך נמי ולדעת
ק"תם חיו מצרך. וצ"ח הביא צסם אליהו זוטא ח"ה ס' חרמ"ע ח"ל:
כחז רוקח אס לוקח לולב חי גזול כולך ולוח
לפני הקציה ואומר גזול אני ומי"א חומרים חיו לו לא
שנעשה סניגור קטיגור ע"כ. ועיין עוד ש"ע ח"ה ס' י"א
אס עשה צי"ת מלמר גזול פסוליס וצ"ח שם וצ"ח השג
אפי"ג ע"ש באריכות.

ומעתה בחפלין נראה פשוט דלעולם לא י"א צסם צין
לפני יאוש וצין לאחר יאוש רק ציאוש עם שינוי
השם חכ ח"א בחפלין דחפלין שמיכיו לעולם, ולי"ע אכ

(*) ובבבא כי דבר זה מחלוקת חז"ל והב"א ועיין ביאור
הגרי"א א"ח סימן כ"ה הנ"ל אי יצא לאחר שקנאם ביאוש.

ועיין פת"ג שם, דבכל גוונא ראו לזכר כשצטלו עמו
שישאלנו.

יראתי בחכ"ד ס' ק' שכחז דמוחר ליקח אחריו של
חבירו מיום שני ואילך שלא מדעתו דניחא ליה
לחיגש דלעצד מלוכ צממונו כל היכא דנראין הדברים דלא
מחסר ממוניה דחצריה כל עיקר צכשחמשו צו אמריין לא
קפיד וניחא וכו', ולשון דלא מחסר ממוניה דחצריה כל
עיקר ל"ע דודאי מחסרו ק"ת ג"כ צעליה ללא שהחסרון
כוא דבר מועט ולי"ע דכוונתו שאינו מחסרו דכוכ החסרון
דבר מועט מאד שאינו צכלל חסרון מקרי ועיין מרדכי וצ"י
ח"ה הנ"ל.

ובל זה כחצתי להשפיע צדצרי חורה לאל עיקר דינא
נראה בדבר מפורש צשי"ע ח"ה ס' חרמ"ע כחז
בעור ח"ל: כל כד מינין פסולין בגזול צין לפני יאוש צין
לאחר יאוש, וכצ"י הביא שם גמ דסוכה דף כ"ע ע"ב
ושקיל וערי חי צי"ע שני יואה בגזול, וכחז ח"ל: וכחז הר"ש
וכרז אלפסי שלא הביא ללא המסכה כצורח ולא הביא
פלוגתא דאמוראי דפליגי בגזול מכלל דס"ל כסחמא דחלמודא
דקאמר קפסוקי וחיו ל"ש צי"ע ראשון ל"ש צי"ע שני ופסול
ליה משום מלוכ הכא בעצירה ואפי"ג דקרא גבי קרבן כחיו
ה"כ לכל המלות כדמוכה צ"י בגחל קמא דקאמר כרי שגול
סאכ חטין וכי חין זה מצרך ללא מנאץ ולא כשמואל דסבר
דלא אמריין כרי ללא צמלוכ שהיו מדאורייתא ולא מסתבר
טעמיה דכין דמצרך ומזכיר שם שמים מנאץ כוא צמילי
דצנן כמו צמילי דאורייתא וכ"פ צ"ח רב פלעאי גאון
גם כר"ן נראה דפסק כר"י וכן דעת הרשבי"א וברמב"ן
דכלכ כר"י דקו"ל שמואל ור"י כלכ כר"י. וכן פסקו
המחבר ושי"ע. ולי"ע כרי בדבר מפורש דהיכא שגול דבר מלוכ
לא י"א צכ וכמו שכחז צמפורש כצ"י י"ל דלא דוקא קרבן
אלא ה"כ לכל המלות כדמוכה פי בגחל קמא וודאי דגם
חפלין צכלל. ללא דככא גדולה מהס דכסם עכ"פ שמואל
פליג דלא כוכ מלוכ כצ"ע צי"ע שני משום דכוכ דרצנן
אלל דאורייתא גם שמואל מודה דמלוכ דאורייתא חיו
יו"א בגזול ועיין צ"י שם וככא כרי חפלין מלוכ דאורייתא
כוא ח"כ לכ"ע חיו יואה צכ ידי חובתו בחפלין גזוליס ח"פ.

ומה דפשיטא לי לבח"ר דלאחר יאוש לכ"ע לא כוי מכביע
חי לאחר שקנאו ע"י שינוי לפענ"ד גם דא לריכא
רב דצנני גיטין ר"ב ע"א בעיד ר יוחנן צן גודגודא על
חטאת בגזולת שלא נודע לרציו שהיא מכפרת מפני חיקון
המצח ובגמ' אמר שלא דבר חורב צין נודע וצין לא
נודע חיוכ מכפרת מי"ע יאוש כדי לא קני ומכ טעם אמרו
לא נודע מכפרת שלא יכו ככניס ענצן ורצ יחודכ חומר
דבר חורה צין נודע צין לא נודע מכפרת מי"ע יאוש
כדי קני ומכ טעם אמרו נודע חיוכ מכפרת שלא יאמרו
מצח אוכל גזלות.

ובתוס' שם הקשו מעולם דככא ודמרוכז צ"ק ס"ז
דלעולם דצ"ב קי"ד דס"ל יאוש קונה וחי ר"ת

(*) כ"ה סעיף י"ב מותר לבדך על חפלין שאילין ולא צל
גזולין ועיין שו"ע הורש"ו שם ובשו"ע א"ח סימן

חפילין לראשו וצין חפילין לרועו והביא ראי לדבריו ע"ש. ומכ שדיין הרשע"א נמנע מגילת כ"ד צ' שאמרו ז"ל בשל יד שאין נותנין ע"ג חונקלי ולא אמרו משום חליצה אלא משום כך לאות ולא לאחרים לאות ולא אמרו ג"כ דעל הכובע ס"ל להראשונים דהנחה נקט מילתיה ציד וכו"ה לראש דחרווייהו כי כדדי נינהו וכ"כ להדיא הנמק"י במגילת הג"ל דאין ליתן ע"ג החונקלי משום כך לאות ומשום דאין לעשות חליצה בין חפילין והצורע.

והנה מפשטות הדברים נראה דחפילין של יד גם הרשע"א ז"ל מודה דצני דוקא על הבשר ולא נחלקו אלא בחפילין של ראש דהרשע"א מחיר על הכובע והראש"ש אומר אלא דבשל יד אף דמודק דצני על הבשר מי"מ נחלקו בטעמם דעמם הרשע"א רק משום כך לאות ולא לאחרים לאות אבל ליכא משום חליצה, ודעת הראש"ש ודעמייה דצין בשל יד וצין בשל ראש צני דוקא על הבשר ומשום חליצה.

ויש לי מקום עיון להרשע"א ז"ל שכח לענין חפילין של ראש ח"ל ואי משום דכחיד צכו לטעפות בין עיניך לא אחא קרא למימר שלא יהא דבר חוץ ציגם לבין גובה של ראש דהיינו צין עיניו, אלא לקבוע מקום להנחתו הוא דאחא קרא אלא כחיד וכיו לטעפות על צין עיניך היה במשמע שלא יהא דבר חוץ, וכדדרשין גבי מלנפת דכחיד ושמה המלנפת על ראשו ודרשין שלא יהא דבר חוץ ציגם וצין ראשו, וכדדרשין נמי גבי חליצה דכחיד מעל רגלו ולא מעל דמעל וגבי כחונת נמי אמרין שלא יהא דבר חוץ ציגם וצין בשרו משום דכחיד ציה ולבש על בשרו, אבל גבי חפילין לא כחיד לטעפות על צין עיניך וכו'. משמע דאי היה כחיד על, היה מודה לדרוש דאחא חליצה אפילו בחפילין דראש ולפי זה חקקה הרי בשל יד כחיד וקשרתם לאות על ידיך וכיון דכחיד על משמע על יד ממש וא"כ בשל יד עכ"פ, אפילו לשיטתו איכא איסור משום חליצה כיון דכחיד על ידיך. ובאמת נחשף הראש"ש ז"ל כלל ג' ס"ד דרש מזה דלא יהא חוץ.

וד"ל הראש"ש ושאלת אם יכול אדם להניח חפילין בצורעו או בראשו על דבר חוץ דע שצריך שלא יהא דבר חוץ וכו' וטעמא משום דכחיד לאות על ידכא שלא יהא דבר חוץ ציגם לידו כדדרשין ילכש על בשרו שלא יהא דבר חוץ ציגם לבין בשרו וכן דרשין וכו' הרי דהראש"ש ז"ל הסחייע מדרשא דעל ידכא ועכ"פ כיון דהרשע"א מודה מדעל היו דרשין גם בראש א"כ בשל יד למה לא דרש על וחוף.

איברא דראיתי בשו"ת הרשע"א ח"א ס"ה תכ"ז שכחצ ח"ל ולענין רצועה של יד מסתכרת שמוחר לכורכה על הבגד ולא אמרו שצריך שלא יהא דבר חוץ ציגם לבין הבשר אלא על הקליפה שדיכא בחפילין וכו' ע"ש. והנה מפורש כחצ דלא אמרו שלא יהא דבר חוץ ציגם לבין הבשר אלא על הקליפה נראה עכ"פ דעל הקליפה כן חוץ אם יש דבר ציגם לבין הבשר ונמלא דברי הרשע"א אלו סתראי נינהו ועיין

פוחתן וחרח ותופרין בגידין שלו ולזכנן צלצב שלו אי זה מקרי שינוי מעשה.

אלו דברי ידידות מה שנראה לי כעת המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ובנפש.

מצאח הקטן

סימן ג'

מי ששבר ידו ויש לו גבס (קעפס בלע"ז) פיצד יעשה במצות חפילין

ב"ה אור ליום ה' לסדר חנה שלשה אנשים ומלאך רפאל בתוכם ברקלין ג"י יצ"א.

שלום שלום לקרוב לה' יחזקוהו א"ל נהור נהורד כשרגא ה"ה הרב הגאון חוב"ט שמו מפאריס ס"ה המפורסם פרי עץ הדר בגש"ק כש"ת מזה"ר שלום יחזקאל שרגא רביז הלבשרשם שליט"א אדמו"ר מציעשינוב.

אחדשתי"ה הנני נחשוכה מאכבה, נאחד ששבר ידו השמאלית ר"ל, והרופאים שמו (גבס) עליו לרפאותו ולדבק שבר על שבר יחידיו ידובקו, ונחשפק מכו לענין חפילין של יד אם השצירה הוא במקום הנחה חפילין ועמך מונח עליו בגיפס, וכח"כ כל יקר ראחכ עינו מה שכתבו האחרונים באר"ח ס"ה כ"ז והנני להשחשטע בדבריו היקרים לי מאוד.

ולפום ריכעא נראה דדבר זה חלוי במחלוקת הראשונים ז"ל, ולכן אעתיק כאן דבריהם הקדושים ונראה מה שלפנינו. הנה הרשע"א בחשוכה ח"א ס"ה תכ"ז, ובח"ג ס"ה רפ"ג, ובח"ה ס"ה י"ב, ובח"ז ס"ה ח"ט כחצ להלכה ולא למעשה דמוחר להניח חפילין של ראש על הכובע והביא ראי לדבריו דהא חפילין של יד אין צריך להניחן על הבשר אלא משום דכחיד צכו כך לאות ולא לאחרים לאות אבל של ראש אדרבה דכחיד צכו וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ועוד הביא ראי ממגילת כ"ד ציפכו זכב ונחנו על בית יד של חונקלי שלו כרי זו דרך החינונים ואם אחא אחאי נקט חפלה של יד ולא קחני נחנה על בית יד ועל הכובע אלא ש"מ דדוקא חפלה של יד ומשום דכחיד ציה כך לאות אבל של ראש לא איכפת לן וע"ש מה שכתבתי, ובצ"י הביאו באר"ח ס"ה כ"ז ועיין מגי'א ומחלכ"ש אר"ח ס"ה כ"ז סק"ו.

והראש"ש ושאר פוסקים הראשונים ס"ל דיש צבס משום חליצה אפילו בחפילין של ראש ונמ"ש באמת הרשע"א צעמנו שם ח"ל: ואע"פ שלא ראיתי לאחד מהראשונים ז"ל שנחשפקו צכא אלא נראה דעת כולם שאין נותנין אוחכ על הבגד שבראש כדי שלא חכא חליצה בין חפילין לראש וכו' ע"ש נחשף במיוחדות ס"ה רל"ג. ח"ל הראש"ש נחש' כלל ג' ס"ד, דע שצריך שלא יהא דבר חוץ בין

דאין לו תקנה זו בשל יד וא"כ בשל יד לכאורה אין שום ספק.

אלא דעיני כח"ר שפיר חזו דהמג"א בסק"ו כתב דמותר להניח אפילו של יד על הסמרטוטין ש"ע המכה אם לא סגי בלאו הכי דהא לבוש בגד אחר ע"ג והא דלא הניחו הכהנים תפילין על הכתונת היינו משום דלא היו רשאים ללבוש בגד אחר ע"ג ע"ש ובאמת דהוא לפום ריהטא פלג דמנא ליה להמג"א לומר כן בדעת הרשב"א ועיין פרישה וז"ח משמע נמי דס"ל דש"י הרשב"א מודה לאסור ושכן כתב הר"ן וז"ל דהמג"א ס"ל דזיל דהר"ם עממא הוא דכיון דכל עיקר האיסור הוא משום לך לאות ולא משום חליצה וא"כ כיון דלוש בגד שני עליו הוי עדיין לך לאות, אלא דלשיטתו ל"ע לשונות הרשב"א שהבאתי לעיל שצ"ע דוקא על צשרו וז"ל דהוא יפרש דהרשב"א מייירי כשאין בגד אחר עליו אבל כשיש לו בגד אחר על בגדו לא צ"ע דוקא על צשרו.

ומ"מ ל"ע בכונת המג"א שמתיר להניח תש"י על הסמרטוטין דלכאורה משמע דרק על הסמרטוטין קאמר ולא על בגד וכמו שהבין החי"א בכלל י"ד ס"ק י"ד הביאו המ"צ אות י"ח וכן הבינו עוד קצת אחרונים אלא שכת' בצדק תמה אחי"א דמ"ש סמרטוט ומ"ש בגד ובאמת כבר קדמו בזה המור וקאיעה שהקשה כן אמג"א שהבין ג"כ דכונת המג"א סמרטוט דוקא ותמה עליו דכיון דלא חיישין משום חליצה אפילו בגד ואפילו כמה בגדים מותר רק שיכסה בבגד מלמעלה משום לך לאות ע"ש, וסיים שאין עיקר ושו"ר לדברים הללו דל"ש על סמרטוטין ל"ש על בגדו אפילו על כמה בגדים הכל מותר באונס בתנאי שיכסה לו מלבוש אחר על גביהו ע"ש, וכן כתב בש"ע הרש"י ס"ז, וז"ל: מ"מ אם אפשר יניח סמרטוטין על המכה ויניח התש"י עליהם בלא צרכה או יניחה על הבגד בלא צרכה רק שיזהר לבסות את התש"י שלא תהא נראית וכו' ע"ש, נמצא דהאחרונים מחלקין דאם מניח על הבשר היד ממש, אפילו לא כסכו נמי מותר דעל היד לעולם הוי לך לאות אבל אם הניחו על הבגד צ"ע דוקא לבסות דאל"כ לא מקרי לך לאות ולא לאחרים לאות.

וסברת החי"א והמג"א לפי דעת המו"ק ז"ל דס"ל דכיון דהתורה אומרת והיה לך לאות ולא לאחרים ח"כ כל זמן שהוא על ידו ואפילו ע"ג סמרטוטין אבל מ"מ אינו על בגדו מבחון שכן דרך העולם ללכת בו כה"ג אכתי הוה לך לאות אבל אם הניחו על בגדו מבחון אף שסכרו למעלה בבגד אחר מ"מ כיון דכבר יש לו בגד תחת התפילין שראוי ללכת בו צ"ע בני אדם ועליהו הניח התפילין לאו לך לאות מקרי ולכן התנה סמרטוטין דוקא וז"ע. אלא שדעת שאר האחרונים דלא כמ"ק וס"ל דהמג"א מתיר אפילו בגד.

ובהדי שותא נפל מילתא בלצחי לפ"מ שנחפז הל"ק"ט ח"כ ס"י מ"ב צבא להניח תפילין של ראש קודם שחגג הקליפה בצשר אחר שהגיע לאויר הראש אי אמרינן ככה"ג קליפה כמי שהונח דמיא ועיין באכ"ע ח"א ס"י

צב"י ח"א ס"י סימן כ"ז הנ"ל שנראה שהיה לו גירסא אחרת צעקן רצועה של תפילין והקליפה ע"ש ודוק היטב, ועיין ארחות חיים (להר"ח) הל"ה ס"ק י"ח שהביא השו"ת הרשב"א זו באריכות כמו שהוא לפנינו לענין רצועה ונראה ג"כ דס"ל להרשב"א דשל יד אית ציה חליצה.

עוד ראיתי בנח"א על ספר האשכול הל"ה שהאריך הרבה בזהאי ענינא, בחליצה לתפילין והביא שם חוס' זכאים י"ע ס"ל דאפילו צהש"ר איכא חליצה, והר"ן אף שהביא שיטת הרשב"א מ"מ בסוכה ל"ז גבי לקיחה ע"י ד"א שמה לקיחה הקשה דהוי חליצה וכי דאין חליצה פוסלת אלא היכא דאיכא קרא כעבילת או תפילין וכ"כ הריטב"א בסוכה אות ב'אות שהוא הרשב"א ז"ל כידוע ושכן פי רבו הגדול אלמא להלכה ס"ל לחוס' ור"ן ורשב"א וריטב"א כרא"ש וגם ר' יונה הוצא ברא"ש הי"ק ס"ל חליצה פוסלת צח', וכן כתב המאירי מגילה כ"ד דחליצה פוסלת בתפילין והביא רא"י מירושלמי ע"ש אריכות גדולה. ובשו"ת תשצ"ן ח"א ס"י ל' ג"כ דן בזה והקשה הרשב"א מפי כל הללמים מ"ד ע"א מעטרת מלכים שהקשו והא צ"ע אנוחי תפילין וגם מהא דירושלמי דר"י לא היה מניח תפילין שחש צראשו ואילו היה מותר על הכובע אמאי לא הניח וגם הקשה מהא דהעושה חפלתו עגולה סכנה ואין בה מזה משמע שעל ראשו מניחה ואם היא עגולה דוחק על ראשו וצ"ל ליד סכנה ע"ש וכנראה שלא ראה שו"ת הרשב"א צ"ע י"ב חלק ה' ועיין שו"ת ריב"ש ס"י קל"ז.

היוצא לנו דעכ"פ רוב הפוסקים חולקים על הרשב"א ולא ס"ל כותיה אפילו בשל ראש אלא דאסור להניחן על הבגד ויש לן שיטות גדולות דגם הרשב"א לא אמר אלא לענין של ראש דלית בזה משום חליצה אבל בשל יד מותר דאין להניחן על הבגד או מטעם חליצה או מטעם אחר אבל עכ"פ על צשרו דוקא גם צהש"ר ס"י רפ"ב ח"ג כתב דהא תפילין של יד אין לר"ך להניחן על הבשר אלא וכו' משמע דעכ"פ על הבשר דוקא צ"ע של יד יהיה מאיזה טעם שיהיה אפילו להרשב"א. ועכ"פ נראה דברי רשב"א שנויים ממקום למקום.

ובשיע ח"א ס"י כ"ז ס"ה כתב צאדס שעלול לנזילות ואם יטערך להניח חפלה של ראש על צשרו לא יניחם כלל יש להחיר לו להניח חפלה של ראש על הכובע דק הסמוך לראש ויכסם מפני הרואים, ובס"ז שם כתב אע"פ שיש לאדם מכה במקום הנחת תפילין יניח תפילין כי מקום יש צרוע להניח שתי תפילין כי העלם הסמוך לצית השמי מחזיו עד הקובצ"ו היא מקום הנחת תפילין, והמג"א סק"א שם כתב דאם המכה גדולה פטור מתפילין עס"י ל"ח ס"ט. והנה מדכתב המחבר צ"ה בתפילין של ראש שאם לא יוכל להניחם כלל מותר להניחם על הכובע דק, ובשל יד לא כתב רק שניחם למטה מהמכה ולא כתב תקנה זו באם ח"א לו למטה מן המכה רק על בגד משמע לכאורה דס"ל נמי דאין לו תקנה צ"ע להניחם על גבי בגד ואפי' לא יניחם כלל דאל"כ תקשה למה צ"ע ציאר לן תקנה כשא"א להניחם רק ע"ג בגד ובשל יד לא ציאר אלא"כ

זשל יד שלא ברירא מילחא דילמא מודכ לבו כרשצ"א דאסור ע"ג בגד מ"מ כיון דהאחרונים העלו דנמקום שא"א להניח באופן אחר יניח בלא צרכה אלא שיכנסו מלמעלה א"כ הכ"ע א"ס אפשר לו לכסות בגיפס מלמעלה עם החפילין כיצד לר"ך להניח חפילין 'על' בגיפס בלא צרכה דכ"ש הוא לענין צרכה ממנו שיש לו רק סמרטוטין שכתבו המצ"א והאחרונים שלא יצרך.

אלא דבאמח לא ברירא לי הא מילחא ולפענ"ד נראה יותר דאגופס לא יניח כלל ולא דמי למניח על בגד או חפילו על בגדים הרבה שכתבתי לעיל לדעת מו"ק כל זמן שמכנס בגד עליו דמ"מ החם עכ"פ בגוף מרגיש מהחפילין שטליו אלא שאין חיישינן משום חליצה, ולכן ס"ל להרשב"א דלחליצה לא חיישינן אבל הכא על בגיפס אין בגוף מרגיש כלל מהחפילין והוא כ"ש מכובע גדול או מאנפה שכתב הב"י ועטרת מלכים שכתב הרשב"א צעמנו שלא היו יכולין להניח חפילין על העטרת כנגד מקום שמחו של חינוך רופש וגם הב"י בש"ע כחזקת רק י"ש להחיר על הכובע דק בסמוך לראש משמע דכובע סמוך ועב אסור חפילו דדיעבד דהחם אין כאן עוד משום חליצה אלא אין כאן צין עיניך כלל היינו שאין גופו מרגיש צוה כלל. ועיין ב"י כאן בשם קיטור אשר הרשב"א, ומ"ש לדחות ראיות האוסרים ודו"ק.

שוב האיר לי ה' עיני ומלאתי צערות מוה"ר' אלשקר סי' נ"ו שכתב חז"ל: ובענין החפילין שכתב ב"ת א"ס יכולין להניח על הכובע, ודאי דאש"פ שהרשב"א ז"ל מחיר עדיין הדבר אלאו בספק והניח הדבר על המנהג אבל מ"מ וכו' והנראה לי בזהבוא דר"י לדעת המחיר שהיה מנהגו ליתן מאנפה גדולה על ראשו כי כן נראה שהיה מנהגו או כמנהג רישמעאלים היום בכל המרחא וא"ס יסיר המאנפה צימיו הקור ויתן אוחה על הכובע שחח המאנפה יזיק עצמו בהסרת המאנפה כדי להדקן על הכובע וליתן אוחה על המאנפה לא חיפשר כי הוא גדולה הרבה ומלאה החפילין עליה כמש"י או כמו נוי למאנפה וינאה מכלל חליצה לגדולה ולעוצה וזה חשובה נמי להכיר דעטרת מלכים דפרק כל הללמים ע"כ ע"ש, והנה חידוש לן המהר"ם ז"ל דבר יקר דליתן על המאנפה ינאה מכלל חליצה לגדולה ולעוצה וא"כ כ"ש בגיפס שהוא עב ציורו וגדול על היד ואינו מרגיש כלל החפילין כשמיניחן על היד ואפילו דברים קשים ציורו כי הוא קשה כאצן ואינו מרגיש ולכן נראה פשוט דאינו מניח חפילין על בגיפס ואפילו בלא צרכה דאינו מוסיף כלום בבהנחה וצפרע כי לפענ"ד גם דעת הרשב"א דעל של יד אין להניח על הבגד אף שאינו כדאי לחלוט על האחרונים ז"ל חורב הוא וללמוד אני לר"ך כלפענ"ד.

שוב ראיתי צערות חלקת יעקב ח"צ סי' מ"ג שדן בזה והשיב דלר"ך להניח על בגיפס ובמחכ"ת לא ראה דברי המהר"ם אלשקר הנ"ל, ולכן לפענ"ד צרור דכ"ג לא יניח חפילין עד שירפכו ב' (*).

ומה שכתב עוד כח"ר מפמ"ג בא"א סי' ק"א שכתב

(* ועיי' מחצת"ש סימן כ"ז סק"ד שכתב וז"ה וצ"י שערות

מרחבים ה"ה כבובע עבה ע"ש ואם כן כ"ש טאבאס ולכו"ע עדיף מכובע עבה.

כ"כ סק"ח וא"י נימא כן א"כ צמי שיש לו מכב על ידו או ראשו א"ס יניחו לו החפילין עד שיגיעו לאויר הקיצורת וכן צרא, ונמלא כבר הניח חפילין א"כ אפשר לכאורה שיקיים המלוא חפילו צמי לו מכב על ידו או ראשו באופן שיניח החפילין באויר היד או ראש, וז"ל דדבר זה שיצוה הוא כיון דאינו יכול להניחם שם באמח א"כ הוי בכלל כל הראוי לציילא אין צילא מעכבת צו והכא כיון דאין סופו להניחם מפני המכב כה"ג לא חמרינן קלוטה כמי שכוונה דמיא וז"ע מג"מ גיטין בגט שזרק לה צרשוחה ונשרף באויר, ובכל הסוגיא שם.

ברם צעיקר חקירת הלק"ע הנ"ל כבר האריך זקני צב"ש אור"ח סי' כ"ד לישב ספקו וצחי השלישי כתב סברא נפלאה וחדשה דדוקא א"ס הדבר שהוא באויר לר"ך ליגע ולנוח בדבר שמועד במקומו אז חמרינן מיד שביגע לאויר הדבר שמועד במקומו נעשה הדבר שמועד באויר שצריך לנוח כאלו כבר מונח שברי כבר נעקר וצא לאויר המקום שבהנחתו צו פועל קצין או חיוב אבל בחפילין וכו' לורך חפילין הוא שיניחו על הראש אלא אדרבה הראש הוא שצריך שיגע בחפילין שם באויר שהמלוא על הראש שיהיה עליו חפילין ואין שום לורך לחפילין שיונחו על הראש ועיין נדרים ע"ז ובראשונים שם דמש"י נדר חל על דבר מלוא לפי שמניח האיסור על החפץ ואין החפץ מחויב להעשות צו מלוא אבל שצוה אינו חלה לפי שהוא מחויב לעשות מלוא וא"י להפקיע אבל לפי זה הרי הראש אינו קלוט באויר החפילין לא שייך צו קלוטה כמי שכוונה דמיא דרך בדבר שהוא באויר חמרינן דהוי כנוגע במקום שהוא באוירו אבל לא חמרינן דדבר העומד במקומו הוי כדבר הנקלט באוירו והוא סברא נפלאה.

והנה דו"ז בעל ילק"ג חמה אהלוק"ע וספקו הנ"ל מחוס' שצח דף ד' ד"ה אבל, דכשהפך צידו של עני או של צב"י לא שייך קלוטה רק כשהוא באויר ולא ראה ז"ל שצאמח הלוק"ע מעצמו ראה לומר כן ע"ש אבל ק"י כתב דלק"מ דדוקא בשצח כיון דעדיין אגיד צידו פטור דלא שמיא הנחה ע"י שצח ל"א ע"צ ולא מיציעא לחי ראשון שצחו שצח ל"א ד"ה החם, דאגד גוף שמיא אגד ואפילו הניחו ע"ג קרקע ואוחזו צידו ל"ש הנחה אלא חפילו לחי שני שצחו' שם דלמעט מג' דהוי לצוד אגד גופו ל"ש אגוד מ"מ הטעם משום אגד יד דא"ס נח באויר משום קלוטה לר"ך שינוח כולו באויר אבל אגוד צידו חשוב טפי מה שמונח ציד ממאי שמונח באויר אבל כשמונח ע"ג קרקע הנחמה צידו לא חשוב והוי כנה כולו אבל בחפילין דאינו מחיך מה שאגוד במקום אחר רק א"ס מונחים על הראש ג"כ, וכיון דחמרינן קלוטה הרי הם כמונחים על הראש ואף שמונחים ציד ג"כ אינו פוסל ושפיר יש להסתפק דחמרינן קלוטה אף שהם ציד המניח ע"ש אלא דמ"מ העלה דלא חמרינן קלוטה.

ומעתה נחזור לדיון צמי שיש לו גיפס על ידו אל מי חדמני ואשכח לו דאי נדמה זאת לבגד אף שלרוב הפוסקים אין הלכה כרשב"א חפילו זשל ראש וכ"ש

שחיות מרובים ונקל יכול לעשות שהייה או דרכה או שאר פסולים ואם לא הוחזק בכשרות אסור ע"ש עכ"פ נראה מפורש דמחלק הש"ך ז"ל דדוקא בשוחט לעצמו ומוכר צעי מוחזק אבל בשאר מילי לא ע"כ הקשה אדם קשה כבדל.

ב) ומה שנלפענ"ד ראשונה דהנה הרמ"א ז"ל אף שצד"מ כתב דהמנהג אינו כדעת הרמב"ם אלא מחזקין כל אדם בחזקת כשרות מ"מ בהמפה על הש"ע הביא דעת הרמב"ם בהג"ה שם, וז"ל: וי"א אפילו ממי שאינו חשוד רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו ויין או שאר דברים שיש לחוש לאיסור וכו' והנראה דהרמ"א ז"ל חזר בו ממה שכתב צד"מ דאין המנהג כן או שיאמר דצד"מ ג"כ רק כתב דאין המנהג ר"ל שאין נוהגין, אבל באמת היה לנהוג כן כדעת הרמב"ם ולכן צ"ע הביא דעת הרמב"ם ולא כתב כלל לא נוהגין כן, לומר דבאמת לריך לנהוג כן, ודלא כמו שלא נוהגין ר"ל דאז לא נוהגין כן ולכן באמת פלא על רבינו הש"ך ז"ל שהביא לעצמו ראי' מהד"מ דלא נהגו כהרמב"ם מאחר דהרמ"א לא זכר כלום מזה נראה דס"ל לריך לנהוג כהרמב"ם ז"ל עכ"פ וכן כתב להדיא הע"ז שם סק"צ לאחר שהביא דברי הד"מ כתב וז"ל: וכיון שלא כתבו הרב כאן משמע שאין לנהוג (ר"ל כצד"מ) ונכון הוא, ובפרט שאנו רואין קלקול הדורות ולא אפשר דרי. ועיין דג"מ שם מה שכתב על הש"ך גם בערוך השלחן האריך הרבה וחילק באופן אחר דבשאר אין איסור ליקח מכל אדם אלא שוחט ומוכר בעצמו אבל בשארי דברים ודאי דיש לחוש לדעת הרמב"ם ז"ל כיון שרבינו הרמ"א פוסק כן וכן המנהג פשוט בכל חפצות ישראל כשאחד אין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות הביא יין, או גבינה וחמאה, או קמה פסה, או כרכשאות יבשות, או בשר מעושן, וכיוצא באלו מביא עמו כתב הכשר מרב היושב על כסא הכוראה וביחוד בזמן הזה ע"ש צ"ע מה שהאריך. ובא"ח סי' ל"ט פסק ג"כ לענין המוכר תפילין ואומר שהם של פלוני לריך להיות דוקא מוחזק בכשרות ואז נאמן ע"ש.

ורבינו צעל הלבושים צו"ד לבוש עטרת זכב גדולה סי' קי"ט ס"ב כתב וז"ל: צד"א בחשוד אבל בסחם כל אדם הרי הוא בחזקת כשר ויכול לאכול עמו וכו' צד"א להאחרת אלאו אבל לקנות ממנו לא יקנה ויין או שאר דברים שיש לחוש בכן לאיסור כי אם ממי שמכירין אותו ומוחזק בכשרות ע"כ. ופסק ג"כ כהרמב"ם ז"ל, אלא שדבריו ז"ל י"ע ממה שכתב צד"מ סי' ל"ט בא"ח סי' ס"ט צ"ע שמתחלה דאין עסקין זה וז"ל שם ואם אחר שהוא לקחן מאדם גדול שמוחזק בכן נאמן ואינם לריבין דיקא דעד אחד נאמן באיסורין וכל ישראל בחזקת כשרין להביד אעפ"י שיש לו צו חופלה דהא דמריבין לבדוק כשאנו אומר כן לא משום דחשדין ליה אלא חוששין שמה יחזיק עצמו למומחה ואינו מומחה שזה יש לחוש בכל אדם שאין מוחזקין בו אפילו הוא אדם כשר ע"כ. והני מילי לכאורה סתרי מסי' קי"ט, דהתם כתב מפורש דלא אמרינן כל ישראל בחזקת כשרות

לו להניח בלא ברכה צימין יע"ש הנה לא ידענא כוונתו של הפמ"ג בזה ואודק ולא אבזש כי מה ענין להניח תפילין צימין וממ"א אם נחשבו ידו כאלו אינו מחמת החולי א"כ הוי בכלל נקטעה יד שמאלו שפטור מן התפילין ואם נחשבו כיש לו אלא שא"א לו להניח תפילין עליה מה שייכות ליד ימינו לזה ע"כ לפענ"ד דאין לו להניח על יד ימינו כלל אלא ימתין וישב לה' וירחמנו ויחלימנו וירפאנו ואז יקיים המצוה כהלכתה ונתינתה מסיני.

שוב מנאחי להגרש"ז א"ח סי' כ"ז ס"ח, שכתב ג"כ דפטור כה"ג ופך שכתב קולמסי אף שגשאר עליה עוד דיו ויש להאריך הרבה מ"מ לקצר אני מוכרח מפני בערדות.

והגני לברכו בברכת רפואה שלמה מן השמים והקב"ה יפיש חייכון ויסגי יומיכון ויתן ארכא לשיניכון מרן די בשמיא יהא בסעדו כל זמן ועידן המברכו בברכת התורה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ד'

חלוקת תפילין בחזקת שהניחם אדם גדול אי צריכין בדיקה

ב"ה כ"ג כסלו התשכ"ג ברוקלין ג"י יצו"א.

מאלהי המערכה, שלום וברכה, יוסף ה' אלהי פעמים ככה, לכבוד ידיד נפשי נחמד ונעים פ"ה א"י"א וכו' כש"ת הרב הגאון מוה"ר יוסף פנחס הלוי לעווינסאדון שליט"א אבר"ק ציעזו. ברוקלין ג"י יצו"א.

א) אחדות"ר באהבה ובידידות יתירה לירא' ה' ולקושצי שמו הנני להשתעשע בדבריו היקרים צד"א אשר דקדק לן מר כת"ר צד"מ המג"א א"ח סי' ל"ט סק"ג אהא דאמרו במחבר ס"ט המוכר תפילין ואמר שהיו של אדם גדול נאמן ואינם לריבין דיקא וכתב המג"א נאמן דעד א' נאמן באיסורין כמ"ש צו"ד סי' קכ"ז, וע"ש סי' קי"ט ס"א דפכ"פ צעינן שיהא מוחזק בכשרות ע"כ. והמה כ"ג דאדרבה משם נראה מפורש היפוך שהרי הביא צד"מ קי"ט דעת הרמב"ם ז"ל מפ"א ממ"א שכתב דבזמן הזה אין לוקחין ויין בכל מקום אלא מאדם שהוא מוחזק בכשרות ובש"ע לא פסק כותיה אלא סחם דכל אדם בישראל הוא בחזקת כשרות, והש"ך שם סק"א האריך להביא ראיות נגד דעת הרמב"ם ז"ל והביא שכי"ב גם צד"מ דהמנהג אינו כדעת הרמב"ם ז"ל והא דפסק המחבר צד"מ א' דצעינן שיהא השוחט נאמן וכן צד"מ ס"ב כתב וז"ל: אין לוקחין בשר מכל ענה ששוחט לעצמו ומוכר אלא"כ היה מוחזק בכשרות והוא לשון הרמב"ם וזה קשה גם על העור וז"ל דעת הע"ז לחלק דשאני ענה שוחט דשיחא עוצא וגם דיני

כמיותרות, ומאי משמעו זהם דמי לא סגי כי אמר ד"א
בחסדו אכל בסתם כל אדם בחזקת כשרות וכו' וידענא דקאי
אלעיל. ועיין גמ' ע"ז דף ל"ט ע"ב וכולן אם נתארח אכל
בע"כ מותר, מסייע לי לר"ז"ל דאריז"ל שגר לו בע"כ
לביחו מותר מ"ט בע"כ לא שצ"ק התיורא ואלא איסורא
וכי ע"ש ובגמ' גיטין ל"ז ע"ב.

ומדקאמר ויכול לאכול עמו נראה לדיוק דכוונתו בזה
דדוקא עמו הוא דיכול לאכול אכל ליקח ממנו
הכ"נ דאסור אלא"כ אית ליה חזקת כשרות וזה נראה דיוק
נכון בס"ד, וזהו האורו לנו דברי רבינו הרמ"א ד"מ שם
בסק"א שאחר שהוציא רבינו ז"ל שיטת הרמב"ם ז"ל דאין
לוקחין יין בנ"מ אלא מאדם שהוא חזק בכשרות כח הד"מ
ודברי הטור ג"כ קצת משמע הכא ואולי כוונתו בזה למה
שכתבתי בס"ד. ולפי מה שכתבתי לא קשה מידי קושית
הש"ך ז"ל מסחירת דברי הטור דהטור כשהוא לעצמו בלחמ
נמי ס"ל כהרמב"ם דלקנות בני דוקא מוחזק בכשרות וממילא
אחי שפיר נמי דברי הטור מסי' י"ח ומסי' ס"ה דהתם
מיירי הכל לקנות והתם בני דוקא מוחזק בכשרות והכל
על מכונו יצא בשלום. ולפי"ז מה שתמה הד"מ על הש"ך
ז"ל דמה ראי' מיייתי הש"ך מדברי הטור לפענ"ד אדרבה
לא די שאינו ראי' להש"ך אדרבה ראי' נגד דברי הש"ך
ובלחמ כי מאד פלא על רבינו הש"ך ז"ל שהוציא שם סוף
דברי הד"מ ז"ל דהמנהג אינו כדעת הרמב"ם ז"ל, ובחוק
כדי דבור מקשה סחירה על הטור ומשני ליה והשמיט חתולת
דברי הד"מ דמפרש דברי הטור כדעת הרמב"ם ולא קשה
לי מידי וכי"ל ולי"ע.

איברא דעיקר חלוק הש"ך ז"ל, עיין ד"מ יו"ד ס' א'
ס"ק י"ב שכח דאדרי רבינו שהוציא דעת המרדכי
בשם ר"ח בפא"ט שצריך שיהא השוחט נאמן דלא חיישין
בזה שמא יאכל נבלות וערפות לישראל והמרדכי כח דלא
ידע מנ"ל דסתם ישראל בחזקת כשרות הם וכחז רבינו
דמדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהמ"א נראה שסובר כדברי
ר"ח וכחז עליו הד"מ ז"ל שם דזה אינו דהרמב"ם לא קאמר
אלא בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים אכל בשאר שוחט לא
קאמר וע"ש דכן הוא, מ"מ י"ל בזמן הזה דכל אחר צדוק
הסכין לעצמו ואינו מראה לחכם שצריך שיהיה אדם כשר
כמ"ש הרא"ש לקמן ס' י"ח וע"ל ס' קכ"ז מדין נאמנות
ע"א באיסורין עכ"ל. וא"כ עינים לנוכח יציעו דחלוק הד"מ
ז"ל בין שוחט לעצמו ומוכר לאחרים ובין שאר איסורים וא"כ
י"ע גם בזה שכח הש"ך ז"ל חירוף זה מדעתיה דנפשי
דל"ל דשאני עצה שוחט דהוא בלחמ ח"י הד"מ ז"ל.

אלא דמעתה תקשה קושיא עלומה לפי שיטת הש"ך ז"ל
נמנא דברי הד"מ סותרים דד"מ הג"ל כחז כחלוק
הש"ך ז"ל דשאני שוחט והכא בסי' קי"ט בש"ע פרס מפס
כהרמב"ם דסתם ישראל אינו בחזקת כשרות ונמנא סחירה
זו שהקשה אט"ז נשאר על רבינו הרמ"א ז"ל אכל אי נימא
כמו שכתבתי בס"ד אחי שפיר מאד דברי הרמ"א ז"ל ד"מ

וכאן כחז לביפוך ולי"ע עכ"פ בסי' קי"ט פסק כהרמב"ם
ורמ"א ז"ל.

גם הפרי"ח ז"ל חולק על הש"ך יו"ד הג"ל ומדחה הרא"י
שהוציא מירושלמי אלא שסופו נראה מ"מ דעתו נוטה
להש"ך אכל לא כחז כן להדיא ובע"ה העלה דיש להחמיר
ובחכמת אדם כלל ע"א ס"א פסק ג"כ דצ"ח"ז ראויה להחמיר
וכן נראה מסקנת הבב"ש ועיין פרי תואר סק"א ועוד
אחרונים ז"ל ומעתה כיון דאית לן כל בני אחרונים ז"ל
דס"ל דהלכה כהרמב"ם ורמ"א דגם בשאר איסורים בעינן
שיהא מוחזק וא"כ דברי הרמ"א אחי כפשיטות דפסק ככל
הני גאוני ז"ל שפסקו כהרמ"א ומ"ש וע"ש ס' קי"ט ס"א
כוונתו אדברי רבינו הרמ"א דע"פ עכ"פ מוחזק בכשרות
וזה פשוט.

ג) שנית נראה דלכאורה צעיקר קושית הש"ך ז"ל לפענ"ד
שהקשה שם סחירת דברי הטור שצ"ח ס"ה העתיק
דברי הרמב"ם ז"ל בסתם ובסי' קי"ט כחז דסתם כל אדם
הרי הוא בחזקת כשרות ולפום ריבטא אמאי לא הקשה ליה
ג"כ ממה שכתב העו"ד ס' י"ח וז"ל: כחז א"א הרא"ש
ז"ל, והאידנא נוהגין בכל גלות ישראל שאין מאמינים לקצבים
וממנים אנשים ידועים על השחיטה ועל הצדיקה ולהם מחלו
חכמים את כבודם כי הם זריזים וזהירים מחוק כך נחבטל
בדיקה החכם לגמרי גם למי ששוחט לביתו וכו' והנה הכי
נמי מפורש דעת הרא"ש ג"כ דאין מאמינים לקצבים
ובצדוקים ולא סמכין אסתם כל אדם דהוי בחזקת כשרות
ול"ע דלפי"ז לקצבים כ"ע מודי לכו דאין מאמינים להם וא"כ
קשה למה כחז הטור בסי' ס"ה וכחז הרמב"ם ומיכו און
לוקחים בשר מכל עצה וכו' ולא זכר כלום מדברי הרא"ש
ז"ל שכחז ג"כ דלא סמכין בסתם דהוי בחזקת כשרות
וקצת יש לחלק דהרא"ש מיירי ממנהגו וכהרמב"ם מדינא
ול"ע, אכל אם נחלק בין שוחט לשאר איסורים וכדעת הש"ך
אחי הכל שפיר.

ד) ומה שגירא לפענ"ד עוד בישוב קושית הש"ך ז"ל דלעולם
יש לומר דס"ל להטור כדעת הרמב"ם ז"ל דלאו כל
אדם מוחזק בכשרות והא דכחז הטור דסתם אדם מוחזק
בכשרות היינו דוקא לענין לאכול עמו, ר"ל דהטור מחלק
בין לאכול עמו ובין אם רוצה למכור דכשרות לאכול אכל
אדם מישראל ואוכל עמו יחד אז אמרינן דאפילו סתם בני
אדם מהימן, אכל אם רוצה לקנות מישראל דבר שצריך
נאמנות של עד אי' אז צריך דוקא שיהא מוחזק בחזקת
כשרות, וחלוק זה מצוהר בלבד הג"ל שכחז ד"א בחדש
אכל בסתם כל אדם הרי בחזקת וכו' ד"א להתארח אלא
אכל לקנות ממנו לא יקנה יין או שאר דברים וכו' כי אם
ממי שמכירים אותו ומוחזק בכשרות הרי שחלק בין להתארח
ולאכול אלא ובין לקנות ממנו, ובחלוק זה ידויק לשון הטור
בסי' קי"ט שכחז ח"ל: החשוד לאכול דברים וכו' ואם
נתארח עמו לא יאכל משלו ד"א בחדש אכל בסתם כל
אדם הוא בחזקת כשרות ויכול לאכול עמו וכו' ולכאורה
יחור לשון איכא הכא דהני ג' חיצות יכול לאכול עמו נראה

שכס היו של גדול אחד אבל עכשיו הם שלו שקנאם או קבלם צירושם וכיון שכסם שלו אינו נאמן בסחם אלא צפי דוקא מוחזק בחזקה כשרות וכדעת המג"א.

ואנהירין לן עינין וראיתי בפמ"ג חו"מ סי' ס"ק י"ג שכחצ כן להדיא בדברי המג"א חו"ל: ועמ"א דעד אי נאמן באיסורין אפילו הוא פסול לעדות היינו בשל אחרים אבל בשל עצמו אם אין מוחזק בכשרות אין לוקח הימנו כמ"ש הר"ב בהג"ה יו"ד קי"ט וה"ה כאן דמוכר שלו לאחרים וכו' ע"ש. וא"כ אחי שפיר דברי המג"א באוריון חליהאי. ומכאן קשה לי למחלוקת שרמז עליו כה"ר שליט"א באו"ח סי' ל"ט הג"ל שהביא אדברי מג"א דברי הש"ך קי"ט הג"ל דפליג הרמב"ם ז"ל וקשה ליה דלמה פסק המג"א נגד הש"ך ז"ל ודחק ליישב דהמג"א (ג"ל ט"ס מש"כ בש"ע שלי שם דרמ"א דימה כתיבת תפילין, וז"ל דהמג"א) דימה כתיבת תפילין לשחיטת שגם כהם דיני כתיבה מרובים וזאתה כי דבר זה אינו כדאי אבל כרי הש"ך כתב שם דצעי חרי מילי שכיח טובא שיכשל ונקל יכול לעשות פסול ומג"ל לומר דבתפילין ג"כ איכא בני חרי טעמי אבל לפמ"ש אחי שפיר לפענ"ד הכל.

ופה שבתה קולמסי אף שנשארה עליו עוד הרבה דיו מה שבאמת רציתי עוד להשתעשע את כת"ר אבל יאמין לי כי יצאתי ממחיצתי וגדרי גם כעת רק לכבודו הרם כי אני יש לי עוד כמה ענינים קודמים להשיב יתן בי ה' כח ואי"ה עוד חזון למועד ועד התם הנני בזה ידיד נפשו המכבדו ומוקירו כערכו הרם ומברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן ה'

מי שיש לו מכה על שמאלו אם יניח תפילין על ימינו עוד להרה"ג חנ"ל

כדי שלא להוליא הנייר, אל"ג כאן מה שאני נבון כעת בפמ"ג סי' כ"ז ס"ק י"א שהביא בס"א אי' אות ג' דאם המכה בכ"מ תפילין י"ל להניח בלא צרכה צימין ולא ידענא על איזה ספר כוונתו ז"ל וכ"ש דלא ידענא כוונתו בהנחת תפילין על ימין למי שכואב ידו ואם מי שיכאוב לו ראשו יניח תפילין של ראש על ידו ואף שאינו דומה כמובן כי לפעמים מניח על יד ימין כשאין לו אחרת אבל ככה"ג לא ידענא כוונתו.

ושלם תנינא.

הנ"ל

צין לאכול וצין לקנות וזה מדויק בלשוננו כזכר של רבינו הרמ"א ז"ל שכחצ חו"ל: וי"א אפילו ממי שאינו חשוד רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו וכו' מיהו אם נתארח אללו אוכל עמו הרי מפורש דמחלק צין מתארח לאכול עמו וצין הרו"ה לקנות ממנו וכנ"ל ודו"ק כי זה נכון בס"ד. שוב מלאתי בקונטרס אחרון בש"ע הרש"ז ה"ל שחיטת סי' א' סק"ב שכחצ להדיא כן, וכחצ שם דברי הד"מ שגם הטור ס"ל כרמב"ם דלא כש"ך שם ע"ש מה שהאריך. ולפ"ז יש ליישב דברי המג"א בסק"ג הג"ל דכיון דהכא מיירי במוכר תפילין ואומר שהיו של אדם גדול * ונאמן, שפיר כתב המג"א דנאמן מטעם דע"א נאמן באיסורין אבל עכ"פ צפי שהוא מוחזק בכשרות דכיון דהכא צא לקנות התפילין ולקנות קיי"ל כהרמ"א דסחם אדם אינו נאמן אלא צפי מוחזק בכשרות ולכן כתב הרמ"א והערוך השלחן דצפי להיות מוחזק בכשרות.

(ה) ולפי פ"ה זה עלה לן דבר חדש דאם הניח המוכר בני תפילין בעצמו וצריך עליהם אז כבר שפיר מותר לקנותו אפילו מסחם צנ"ח דנראה לפענ"ד פשוט דאיכא דהתירו לאכול בסחם אדם מישראל אף שאינו מוחזק בכשרות מ"מ מותר אח"כ לקנות מאותה בהמה שנשאר ממנה לאחר שאכל ממנה דכיון שהותר לו לאכול מבהמה זו עמו אף שאינו בחזקה כשרות שוב אי"א לומר דנאסרה החלק השני מה שאינו אוכל עמו כיון שאינו מוחזק בכשרות דמי אסרה וא"כ הכ"ג בתפילין אם הניחם המוכר בעצמו וצריך עליהם הרי כמו אוכל עמו דאפילו בסחם שאינו מוחזק אוכל דהוה כמתארח אללו וככ"ג לענין תפילין כללפנ"ד.

ועוד צו שלישיה דלאחר התבוננות קצת איכא למימר דזאתה ת"י הש"ך וחלוק הד"מ חרי מילי יניבו דחרי טעמי יניבו דהנה הש"ך ז"ל כתב חו"ל: וז"ל דדעת ה"י לחלק דשאני טבח שוחט דשכיח טובא וגם דיני שחיטות מרובים ונקל יכול לעשות שה"י או דרוסה או שאר פסולים ואם לא הוחזק בכשרות אסור ע"כ נראה כוונתו ז"ל דהטעם לחלק רק משום דשכיח טובא ומשום דדיני שחיטת מרובים ונקל יכול לקלקל אבל הד"מ לא כתב לן טעמא כלום אלא כתב סחם שוחט לעצמו ומוכר לאחרים אסור אם לא הוחזק בכשרות אי"כ נראה החלוק פשוט דלעטם הש"ך ז"ל כל שנמלא דבר כעין שחיטת דשכיח טובא והדינים מרובים ורק אז יוכיח אסור אם אינו מוחזק בכשרות אבל במקום שאין שכיח ואינו רב הקלקול לעולם מהימן סחם אדם מישראל אפילו אינו מוחזק בכשרות. אבל לחלוק הרמ"א ז"ל הכל חלוי דאם הוא שוחט לעצמו ומוכר לאחרים אינו נאמן בסחם וזה דנאמן צע"א היינו כשמידי על של אחרים. נמלא דהכל חלוי דאם הוא שלו ומוכר לאחרים לעולם צריך להיות מוחזק בכשרות ואם הוא מעיד בשל אחרים נאמן אפילו בסחם ולפ"ז שפיר מיושבים דברי המג"א דכיון דהכא מיירי במוכר תפילין שיש לו והוא אומר

* עיי' משנה הלכות ח"ה סימן י' וכפי שנחבר לי אח"כ

אין להדברים מקור.

סימן ר'

עוד במי שיש לו מכה על יד שמואלו

עוד להרה"ג הנ"ל

(ו) ומה שכתב על דברת הפמ"ג א"ח סי' כ"ז דמי שיש לו מכה על ידו השמאלית שיניח על יד ימינו וכחצתי ללא ידענא טעמיה דמר וכח"צ כחצ דבידכא יש זו ב' דינים א') שיניחנו על היד רצ"ב) שחיה יד כהה וא"כ מי שאינו יכול לקיים יד כהה על כל פנים מקיים שחיה על היד ורמז לגמ' (מנחות ל"ז) ולא אבזש לומר שלא ידענא כוונתו צוה דהיכן מלא צמי שיש לו ב' ידיים והלחא כוונתו לו שמקיים מצות ידך על השניה ולפענ"ד לא מלאחי כן בגמ' שם אלא שאפליגו דחד אמר ידך זה ימין וח"א שמאל ואם היינו אומרים שכו"א ימין היב מחייב חפילין דוקא על ימין וכמו לטועפות בין עיניך שצא הקבלה מקום שמחו של חינוך רופס ואם מניח במקום אחר אינו כלום והכי נמי אם כבר צא הקבלה המקום לחפילין אין לו מקום אחר. ועיין שו"ת שו"ת שו"ת יעקב ח"א סי' ג' וגם צוה פליגי עליו עיין שו"ת צמחיים רא"ש סי' ק' מה שכתבין שם, אצל החס אין לו אלא יד אחת עכ"פ לע"ע לא ידענא פי' לרצונו הפמ"ג. ועיין מג"א סימן כ"ו סק"א.

שוב מלאחי צמחיים הגרש"ז סי' כ"ז סי"ח שכתב ג"פ צפשיטות שמי שאינו יכול להניח צמחאלו מפני המכה פטור מחפילין ש"י ח"ב.

ומענינא דיומא דשדר לן מר צירושלמי דתרומות מהו להדליק צמח שרפס צמחוכה עברתי עלי דבריו מקופיא וצרכתי עליהן צרכה הנהיג אצל כגון דא יסלח לי מאד על אשר לא אוכל להשפיע צדצדיו היקרים כעת כי לאו בעל מלאכה אחת אני וגם מה שכתבתי הוא רק משום אכזה מקלקלה השורה ואסחגר כעת צצרכה נס להנוסם ויזכה להפיץ תורתו חו"ה וישמעו רחוקים ויבאו ויתנו לו כתר תורה העולה על גביהן.

מידיד נפשו המכבדו ומוקירו כערכו ובברכת התורה ללומדיה בלב חכם ועמוד פנחס ויפלל בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ד'

תשעה שהתפללו שם"ע ואח"כ קראו אחד מן השוק
אי יכולין לומר חזרת חש"ץ

ב"ה אור ליום ב' בשלח התשכ"ו ברוקלין ג"י יצ"א.
כבוד תלמידי היקר המופלא והמופלג מלא פלג דייק וגרס הב' יודא קליינבארד הי"ו.

אחדשו"ט כאכזה אצל לנו, דבר שאלתך שלא היו שם עשרה צערת חפלה שמי"ע צלחש ואחר השמי"ע

קראו אדם מן השוק להסלים המנין וחזר הש"ץ השמי"ע בקול רם ואמרו קדושה וכל סדר החפלה בחזרת הש"ץ והיו שם מפקפקין צבוראח ז' מאחר שלא היה שם מנין צערת חפלה לחם ותמכו עמך אדברי רד"ז הביאו המג"א סי' ס"ט שאם כולם התפללו ביחיד ולא שמעו קדיש וקדושה אין חזרין ומתפללין ללא יד קדיש וקדושה וביאו א"ר סי' כ"ה, וכאן סי' ג' והרב המורה סמך עמנו על תשובת מהרש"ג שפסק צוה להחירא וגם על תשובת אמרי יושר ח"צ סי' ע' ור"ת לדעת חו"ד צ"ב.

וראשונה אומר כי חלילה לי להורות במקום שיש רב מרא' להחרא מורה בוראח ועל פיו יאחו ועל פיו יבאו כי שמה ח"ו ימנח מה איה מחלוקת אמנם היות כי ידעתי כי לא ח"ו לקנער כוונתך אלא להחלמך במקום אחר ומה שנפסק כבר נפסק לכן אכתוב לך מה שנראה לי צוה להחלמך במקום אחר אצל צמח שבורה צוה הרב צערת הדחק אין להכרח אחר בוראחו. אמנם צמח שסמך עמנו על דברי מהרש"ג ואמרי יושר לפענ"ד שגגה היא ואפרש שיחתי.

הח"ס א"ח סי' י"ז הביא דעת הרד"ז ז"ל שהחזר ומתפלל היכי שכבר התפללו כולם ביחיד הוא צרכה לצעלה ממנו וכחצ עליו הח"ס דצצרכה נכונה הוא וישרה הוא ושכן עמא דבר רד"ז ותשובה זו כתב למחר"ס שייק חלמיו ורמז עליה צו"ת מהרמ"ש א"ח סי' מ"ד וכחצ דאף דלו היו דברי הרד"ז ל"ע מ"מ סיים דהח"ס ז"ל כתב לו דכמנהג שאין חזרין ומתפללין רד"ז וכן סתם המהר"ם שייק ז"ל ומה דן המהרש"ג חלמיו המהר"ם שייק ז"ל צדדון שאלחו שם סי' ע' במקום שכי מנהג שאם יש ששה אנשים מתפללים שמי"ע צלחש ואח"כ קוראין ד' מן השוק ומתפללין שמי"ע בקול רם והשיב דאף דהח"ס והמהר"ם שיק חתמו רד"ז מ"מ הרי ג"כ לא כתבו אלא מנהג מנהג שכן נהגו וא"כ דמקום השואל היה המנהג לחזור ולהתפלל ודלא רד"ז כה"ג הניח להם על מנהגם ולזה סיים שם ח"ל: צדדון שלפענ"ד פשוט שיניח להם מנהגם ע"כ, מצוה דדוקא שיניח להם מנהגם אצל היכי שאין מנהג לא להריצ צנפשו לחלוק על הח"ס ומהר"ם שיק רבו ואף שצדדון מקודם שם דאולי צכ"ג גם הח"ס מורה מ"מ הרי החנה דרך יניח להם מנהגם ומנהג מנהג המקום הוא דהחיר להם.

אלא דמשו"ת אמרי יושר לכאורה ראוי להרב המורה שברי כתב שם ח"ל: ע"ד שאלתך ח"ל, ומ"ש המג"א צ"ס רד"ז דאם כבר התפללו וכו' הכה צמח ח"ס א"ח סי' י"ז כתב דלא קיי"ל כהרד"ז אלא לענין צרכו ולא לענין קדושה ע"ש טוב טעמו א"כ גם צכ"ג רשאי לומר השי"ת כל השמי"ע ע"כ מצוה כדברי הרב, אמנם צלחמך דברי האמרי יושר כהן לא נאמרו ציושר ופלא מה שכתב דהח"ס כתב דלא קיי"ל רד"ז שברי הח"ס כתב להדיא להיפוך דהלכה רד"ז למ"ש הרמ"א ולמנהגיו ע"ש, וכן מצוה צמח"ס שיק מגדולי חלמיו, שלו נכתב חש"ר ז' וכן הביא

סי'ט שבאריך הרבה וחלק על הרד"ז ז"ל ומיכו מועיל
לן עדות הח"ס ובצאים אחריו שפסקו ללא נוכחין כן וגם
מדלא הביאו משמע דלא ס"ל כוונתו כיון שצאו דבריו בכל
מקום וזכרנו בסידור.

וראיתי קדוש אחד מדבר בשו"ת מנחה אלעזר ח"צ סי'
ע"ז בשלחי הסימן כספין נידון דידן ציבור שאמר
הש"ל קדיש קודם השמיע צעשרה והחפלו הצבור בלחש
בלי מנין ואח"כ קראו אחד מן השוק אם כה"ג מותר לנרף
ולחזור ולומר חזרה הש"ל ומשמע דמחר ושכן ראה מעשה
אלא דל"ע שלא הביא כלל מהח"ס ומכרי"ם שיק ומכרי"ג
ואמרי יושר ושום אחד מאחרונים שדברו מה ופוסקים
לביפוך, ולי"ע. ועיין שו"ת קרן לדוד סי' ע"ז בישב שבתחילו
חפלה בלחש צעשרה ויאלו צאמנע ה' בלחש וגמרו בלי עשרה
ואח"כ צאו להשלים המנין אם יכולים לחזור בקול רם וכחז
כיון שכיו עשרה כשבתחילו בלחש וכי חיוז עליהם והחיוז
הזה לא פרה רק אין יכולים מפני שצאמנע ואלו וכיון שעשה
יש עשרה ואפשר לקיים חיוזם מחפלים בקול רם וכדומה
שכן נוכחין ע"כ ע"ש משמע דכלל היו עשרה כהחלה לחש
פשיטא דאין מחפלין בקול רם כיון דלא הי חיוז עליהם
ע"ש ואין הפנאי מרשה יותר לעיין באחרונים עכ"פ דכל
שלא הי י צעשה כהפלה בלחש עכ"פ כהחלה חפלה לחש
אין לחזור להחפלה בקול רם במקום שאין מנהג.

סימן ח'

אם יש לצרף קטן בשעת הדחק ומהו נקרא שעת הדחק

עוד להנ"ל

שוב אמרנו דבעטם שלא הי שם עשרה כהחלה לחש
מפני שהצטרפו קטן למנין וכי שם אדם אחד שהתנגד
לזה ולא רצה להיות שמה שיתרפו לו לעשרה עם קטן ולכן
קראו איש אחר מן השוק. ואומר אני דקשה באחרון מן
בראשון והנה ראשונה נראה דהאי שילא כדון עשה ועכ"פ
הכי מפורש בשו"ת מהרי"ם מדועטנבורק החדשה סי' רס"ח
שכתב אזדועך שיש לך ללכת מציב"ג כשמטערפין קטן
לעשרה ולא חצא חקלק על ידך שלא לעבור על דברי ר"ת
וכי, ובסימן חפ"ה הביא מחלוקת פוסקים ובסי' חפ"ט ועל
קטן וחומש בידו כתב ר"ש כחשוב קורא אני עליהם עד
מתי לעד הרעב הזאת וכי ואין לבקל עכ"ל. נמצא דהאי
שילא יפה עשה ע"פ דעה עבר"ם צ"צ ז"ל, והבס כי המג"א
בסי' נ"ב ס"ק ב' כתב דבזמננו נוכחין לנרף קטן ע"י חומש
שצידו, הרבה חשבות צדכר חדא דכרי המחל"ש ופמ"ג
שם ועוד אחרונים כתבו דאלו שאין לנו חומשים בגלילה
כספר חורב אלא נדפסים אין לנרפו וכן דעה האחרונים
הובאו במ"צ שם ס"ק כ"ג והכין מצואר במכרי"ם צ"צ כ"ל
דחומש ביינו העשוי בגלילה כס"ת אצל אס אינו כן לכ"ע

מכרי"ג בשמו דדעה הח"ס לפסוק כרד"ז בין לקדוש
וצרכו בין לקדוש ושמיע ע"ש וא"כ דבריו של אי"י ל"ע,
וממילא מה שסיים שם אח"כ דהרוב לסמוך אח"ס
ולקרוא אחד מן השוק לאחר שהחפלה בלחש ולהשלים לעשרה
ולחזור השמיע דכסומך על הח"ס לא הפסיד, הנה אדרבה
דעה הח"ס דאינו חוזר ומחפלה.

ומצתה כיון שפיקר הכיח נכנה על דעה האמרי יושר,
ובאמרי יושר נזה יסודו על דעה הח"ס וכחז
שברוב לסמוך אח"ס יחזור ויחפלה משמע דפיקר החירא
הוא הח"ס, וכרי הח"ס כתב מפורש דאינו חוזר ומחפלה
וא"כ כיון שנפל היסוד נפל הצנין. שניה נראה דכרי האמרי
יושר הביא שם דעה החכמה לדוד א"ת כ"ל דכתב מפורש
שכהחפלו כולם ביחוד שלא היו עשרה ביחוד אינו חוזר ומחפלה
וא"כ מצואר מכי פוסקים דאין חוזר ומחפלה כה"ג וכנראה
דזה ג"כ דעה האמרי יושר אלא שכתב דמי שרצה לסמוך
אח"ס יחזור ויחפלה וכיון דלדידן איפכא שמעיין דהח"ס
מן האוסרים א"כ ליכא מי שמחיר צ"כ. גם בספר מ"צ סי'
מ"ט כתב בפשיטא דאינו חוזר ומחפלה כח"ס ז"ל ע"ש
ובערוך השלחן הגם שחלק על הרד"ז מ"מ כתב ג"כ
דכמנהג הוא דאינו חוזר ומחפלה ונתן טעם מפני שהרמב"ם
ובאחרונים מפרשים פי' אחר צממנה זו ולפי פירושם לא
נשנה דין זה כלל צממנה ע"ש, עכ"פ נראה דעה האחרונים
ז"ל דאינו חוזר ומחפלה.

הן אמרנו דלולי דמסתפינא בייחסי מפרש פי' אחר צדכרי
רד"ז ז"ל דדוקא כשהיו עשרה צדיכ"ג וכולם החפלו
ביחידות ולא ביחוד צצור כה"ג הוא דס"ל לרד"ז ז"ל
דפרחה קדושה מינייכו כיון דהיו כולם צדיכ"ג והיו
מחויבים בקדושה זו ואפ"ה החפלו ביחידות כוח ממש
דומיא דשלש שאכלו שנתחייבו צימון וצרכו זה לעצמו וזה
לעצמו דפרחו מינייכו צימון וככ"ג כהפילה וקדושה, אצל
כהחפלו חשבה צדיכ"ג וחסר העשירי כה"ג לא אמריין
פרחה קדושה מינייכו דכל צי עשרה שכינתא שריא ובה לא
היו עשרה צעשה כהחלה ולא חלה עליהו קדושה דנימא
פרחה מינייכו והוא לפענ"ד סברא ישרה ולפי"ה הי אפשר
לישב שיעה הרד"ז מקושיה באחרונים ז"ל דאין צבמ"ז
דומה להחלה דהח"ס א"ל לנרף צבמ"ז למפרע ועוד קשיות
ולפמ"ש הדמיון הוא כפחור ופרח אלא דלפי"ה היכ עולה לן
דכיכא דלא היו עשרה וקראו אח"כ אחד להשלים הכ"ג
דכ"ג חוזר ומחפלה אפילו לרד"ז וא"כ לפי"ה לא הי צ"כ
גם פלוגתא בין המחזר וברד"ז ז"ל ומר אמר חדא ומר
אמר חדא דכמחזר מיירי כשהחפלו ביחידות כל אחד
צדיכו כה"ג אס ישנם עשרה חוזרים ומחפלים וברד"ז
מיירי כשהחפלו צדיכ"ג, אמנם הרי דכדיקום באחרונים
לא ראו לפרש כן צדכרי רד"ז, שוב ראיתי קלה סמוכין
לפירושי הג"ל צחשי ארץ צבי (פארמער) סי' ל"ט ע"ש.

שוב הראה לי חלמדי הח' הכי יוסף יונת כ"י
בסידור ר' יעקב עמדין לאחר שמיע שמחיר להחפלה
אס נתקצאו לאחר ש"ע וכן ראיתי בספרו מור וקטיע סי'

הפמ"ג א"ח סי' נ"ב סוף סק"ד. ודדצנן ה' לן לחל להקל כמבואר ברמ"א בחו"מ סי' כ"ב סעי' ז' מיכו הרי דעת הרמז"ס ז"ל דהעובר צרכה לטעם איכא איסור דאורייתא ולכן קשה להקל בזה גם כי אפשר דצכ"ג לא מקרי בשעת הדחק אף שראיתי לידיד נפשי הגר"מ פיינשטיין צספרו איגרות משה א"ח ח"ב סי' י"ח דהיכי דחיישין דילמא יפסוק במנין כה"ג מקרי שעה"ח מ"מ לפענ"ד דכ"ג לא מקרי שעה"ח היכי דדר בעיר שאפשר לקר' אדם מן השוק למנין שהוא גדול ולא מקרי שעה"ח אלא אם הוא במקום שלא נמצא אדם גדול* עכ"פ דידן כיון דנעיין להקל בחרתי אחד ללרף קטן בלי חומש כס"ת אלא קטן סהם וכשניה ללרף קטן שלדעת רוב האחרונים אין מלרפין אפילו בשעת הדחק, וגם להקל כשהחפלו בלחש בלי עשרה כה"ג ודאי דבר חמור להקל צכ"ג וח"ו לזלל כ"כ וישחקק הדבר ולא יעשה כן. וכאמור לא כחצתי כן אלא להתלמד במקום אחר כי דבר מה שכבר נעשה ע"פ הוראה חכם אין להשיב וד"ל.

ובזה הגני רבך אהבך הדו"ש הטוב בכל עת וי"ר
שלאלנא רבא תתעבד החפץ בגדלותך בלב ונפש.
משנה הקטן

סימן ט'

עשרה מתפללים ואחד מאריך בשמ"ע אי יכול הש"ץ
לחתיל בפי' מבזונים

ב"ה כ"א תמוז התשכ"ד ברוקלין נ"י יצו"א.
בין המצרים, ישלח לנו מדלג על ההרים, לגבר בגוברין,
וכר' כש"ת הרה"ג וו"ח גוב"א אי"א וכו' רבא"פ הלוי שליט"א.
אחדשה"ט יסלח לי מאד אם לא תארתיו כראוי כי לא
ידעתיי אכנהו ויקבל הכבוד הראוי לו ובדבר
השאלה צביכ"ג שיש שם מנין מלומד וע"פ הרוצ כשהש"ץ
מתחיל תפילתו בקול רם אין שם ט' מכוונים משום שיש
מהם עדיין מתפללים אי יעי למיעבד הכי, וצש"ע מלא
סחירה דבסי' נ"ב סי' כח דישן מלטרף ובסי' קכ"ד ס"ד
מבואר דאם אין ט' מכוונים לזרכותיו קרוב להיות צרכותיו
לבעל משמע דלריך להיות ט' מכוונים דוקא וישן לא מהני
ע"כ תמלית דבריו. קושיו ז' לאו חדא הוא עיין פרישה
סי' קכ"ד שכתב אמה שכתב העור קרוב צעני להיות צרכה
ש"ל לבעל כחצ ב"י קרוב אכל לא ממש כי כבר כתב לעיל
יש סי' נ"ב דאם התחיל בעשרה ואפילו ילאו מקלחן הש"ץ
גומר, וגם נחבאר צב"י דאפילו קלח ישנים או מספרים
שמועות אפי"ה הש"ץ מתפלל וגומר תפילתו מבואר דדברי
השיע לאו סתראי ניכו ויחדיו יהיו תמים בזה וצ"ה,
וכמג"א סי' נ"ב סק"ח ג"כ הרגיש בזה והביא צ"ס מהרי"ל
ח"ל: וכחצ מהרי"ל אפי"ג דכתב הרא"ש דנעיין שיכוונו פי

מבואר דעת רבינו פרץ דשעת הדחק מיקרי בשאין מנין בכל
העיר דוקא וכמ"ש בס"ד. וע"ז העיר לי תלמיד הרמ"צ.

אינו כחומש לענין זה וצו"ח משכנות יעקב סי' ס"ט העלה
דאפילו בשעת הדחק אין להקל ועיין צו"ח מהרש"ס ח"ג
סי' קס"ב, וצו"ח פני מדין סי' כ"ד, שכולם מסכימים
שצמנינו אין להקל שאין לנו חומשים בגלילה, וכן צו"ח
משיב דבר להנ"צ סי' ט' כתב דאפילו בשעה"ח אין להקל
שאם יניחנו וינהו כך בשעה"ח ינהו כן גם להלאה וכ"כ
צו"ח אבני זדק א"ח סי' ז' ובספר האורה לתלמידי רש"י
אות קנ"ו אותם שמעלימין קטן לעשרה ומאחזין בידו ס"ת
לא נראה למורי ויש להחמיר ולא להקל פן ילא ממנו קדושת
השם בלא עשרה בני מלכו דהיינו ערך דכחצ עד מהי
לעדה, וכמדומה לי שראיתי בחש"ה הרש"א או להריצ"ש
צכפר שזירפו קטן למנין נגד דעתו ובהרים אותם הרי עכ"פ
דעת האחרונים ז"ל להחמיר בדבר ולא להקל.

הן אמה דצו"ח מן השמים סי' נ"ג נשאל בזה והשיבו
לו הקטנים עם הגדולים יוסף ה' עליכם וצב"ל הלקט
השלם ח"א סי' ט' הביא צב"ל חלום ששאל הצדיק ר'
יעקב ממורייס ז"ל ובענין התשובה וגם רבינו בעל הלכות
גדולות כתב צעניי הלכות לצור להשלים לתפלה ולצרכה
הזמין אם קטן פורח הוא משלימין עליו ומזמנין עליו
ואחרי קטן פורח מנין י"ב שנה ועד בן י"ג שנה ואע"פ
שלא הביא שחי שערות וכו' שידוע למי מצרכים גם רב
כאי גאון פסק שמתקן, ובראצ"ה צרכות סי' קכ"ה
האריך בזה והביא מחלוקת הראשונים ומה שמפורש צירושלמי
דקטן עושין אותו סניף לעשרה וכתב מיכו אן אגמרא
דין סמכינן דפליג אירושלמי ע"ש צארכות דפסק דשעת
הדחק יש להקל אכל לא בלאו הכי, ועיין צ"ס חכלה לרוד
סי' נ"ה אות ה' מה שכתב הא"ר דאפילו בשעה"ח אין
ללרף קטן אפילו ע"י חומש שצידו וכ"כ הש"ס יעקב מ"מ
אם הגיע ל"ג שנים ולא צדקוהו אם הביא שחי שערות
מוחר ללרפו משמע דקודם אסור אפילו בשעה"ח.

ומעתה כיון דאיה לן כמה רבוחא דאפילו בשעה"ח
אין ללרף קטן לעשרה לעולם אפילו אם חומש
כעין ס"ת בידו ובאמה כי לפענ"ד י"ע שברי קוי"ל דאין
לחא ס"ת לקטן כמבואר צמ"א וא"כ כיון דקטן המלטרף
הוא דוקא כשי' לו חומש בידו כעין ס"ת א"כ צמנינו שאין
לנו חומשים כאלו ליכא בכלל לירוף קטן, ומזה קשה לי מה
דראיתי להגרמ"פ א"ח ח"ב סי' י"ח שכתב ליתן ס"ת פסולה
לקטן ואני הקשתי לו דהא אין נוהגין ס"ת לקטן וגם וכי מותר
לעטל ס"ת צב"ל זה וכו' לדברי ואמר כי יאחז הס"ת
צעני חיים בחרון הקדוש וגם על זה הקשתי דכי כדאי הוא
לפתוח הארון הקדוש ושיכ"י פתוח ככל חפלת שמ"ע עכ"פ
לפענ"ד קשה מאד המלחא זו. ועיין ר"א דייטש צ"ס דודאי
השדח סי' ס' דוכה זלזל ליתן ס"ת לקטן, והוא ז"ל כתב
ודי בחומש דידן אמנם הרי דעת הראשונים דנעיין דוקא
חומש כעין ס"ת כמבואר בחש"ה מהר"ם צ"צ הבי"ל ואף
דלכאורא הדבר רק דדדצנן דברי מפורש צ"רן מגילה כ"ג
דהא דאין אומרים דבר שצדקושה צפחות מעשרה הוא רק
אסמכתא מדדצנן והביאו הכ"מ פי"ה מתפלה הי"ה. וכ"כ

(*) ועיין משה דין קדיש וברכו סימן ס"ח וז"ל, והר"ר

פרץ בגי' בתשכ"ף הבריע במאני צדק וכתב דלכתחילה אין
לעשות כן כי אם בשעת הדחק שאין מנין בכל העיר עכ"ל ע"ש.

לא הוי מחשבה ומוינה דין בשו"ת חכ"ל סי' נ"ד בס"ת דיותר יש לפסול במקום שאינו מוכח שקרו כ"כ ממקום שמוכח דחסרון הכיור אין לנו להקפיד עליו כ"כ להוציא אחר דליכא למימר דלא איכפת לן ביה אבל חסרון שאינו ניכר איכא למיחש שמה ואמר כיון שאינו ניכר לא איכפת לן ביה ע"ש, וא"כ הכ"כ טפי ה"ל לן לאסור העומד בחפילה ומחפיל מהעומד בשיחה ומשיח גם כי העומד בחפלה לדעת קצת פוסקים אינו ראוי לצילה הוא כלל ובסמוך עוד נדבר מזה בס"ד. ומ"מ לדין כיון דהאחרונים פסקו דלא קיי"ל כהר"ש אפילו בשיחה בעילה, אף שהענין חמור מאד מאד ומי הוא אשר לא חש לגרמיה מ"מ פוק חזי מאי עמא דבר וכמו שהעידו המג"א ושרא אחרונים ובעומד בחפילה גם הט"ז מודה, ליכא צוה חששא לדעתו בעומד בחפילה, וכ"ש שאין כדאי בשביל זה ח"ו לעשות מחלוקת או שיטעל המנין לגמרי ומ"מ מהיות עוב אס רזיז מראות נפשו להמתין תבא עליהם ברכה ואס לאו העומד בחפילה יפסיק וישחוק ויהיה בכלל שומע כעונה. והנה אני מהנה שבאס יש צביהכ"ג שלכס מרא דאחרת אחר אין לצירים הללו שכתבתי ממש עד שיכסיס לזה המרא דאחרת כי אין אני אומר ח"ד לפני אדם במקום שיש מרא דאחרת שלא בפניו, וכ"ש שאס ילמח מזה ח"ו ענין של מחלוקת.

סימן י'

ביאור דברי מג"א בנוסח בונה ירושלים א"ח סי' קפ"ח

עוד להרה"ג הג"ל

מה שהעיר בדברי המג"א א"ח סי' קפ"ח סק"ג ד"כ נוסח, שכתב ומהר"י גינצבורג אחר בונה ירושלים ברחמים (ל"ח) וברקנטי פי' עקב שהר"י יאחק בן הרב ז"ל היה חותם ברוב ה' אלקי דוד ובונה ירושלים, ועיין פי"ב דצ"ח ע"כ. ותמה כ"ח דלא מאל כלום צביה מזה. הנה נראה צוה כונה רבינו המג"א ז"ל מאחר דכור דרכו בקודש לתת לן הלכה ברורה כדת מה לעשות ועכ"פ להכריע בין המחלוקת א"כ יקשה להקדורא התלמוד הרוצה לדעת כדת מה לעשות הא"כ יעשה שבש"ע הביא שיטות חלוקות וכוסיף המג"א והביא עוד לומר ולומר כך וזהו שיהי מנוסח זה וא"כ הוב לכתורה משנה ממעטע שטענו חכמים ואס המעטע שטענו כך הוא כמרי"ג אינו כרקנטי וכו' והס עשו מעשה וברכו זה צב וזה צב א"כ איח מהס לל יאלו ועכ"פ אק מה נעשה וע"ז כתב ועיין פי"ב דצ"ח וכוונתו לפי תפא דף ל"ח פי"ב במשנה משילין פירות ובגמ' חד חני משילין וחד חני משילין ואמר מר זוטרא מאן דחני משילין לא משתבש ומאן דחני משילין לא משתבש וכן עוד שס משירין ומשחירין ומשחירין ואמר ג"כ מאן דחני משחירין לא משתבש ומאן דחני משחירין ומאן דחני משחירין לא משתבש וכו"כ

לברכה הש"ץ כמ"ש סי' קכ"ד ס"ד לא נהיגין הכי דהא חזינו דאפילו מי שמשיח ואינו שומע מלטרף ע"כ, וממילא הכ"כ בעומד בחפלה שמלטרף עמהס וכמ"ש המחבר בס"י נ"ה.

אמנם הט"ז סי' נ"ה ס"ק ד' הרבה להקשות אדברי צ"י וכחז דחלילה לנרף אנשים פושעים שמשיחים שיחה בעילה אשר גדול עונס מאד כשאין מנין, ולענין ישן הביא מהא דקיי"ל בס"י קכ"ד דאס אין ע' מכוונים לש"ץ דקרוז להיות ברכה לצטל וכ"ש כשהוא ישן דלר"ד לעוררו לכתחלה ויש מהאחרונים שפסקו כוותיה, עיין פרי"ח וברכ"י אלא דמ"מ אפילו להט"ז בעומד ומחפיל מודה דמלטרף אלא שהט"ז מחלק בין שהוא עומד ומחפיל דיכול לשחוק ושומע כעונה ולא כן הישן דאין לסמוך לכתחילה על הראוי לצילה ועיין חוס' קידושין כ"ה סוף ע"א, ורע"ב, ומהרש"א חולין פי"ג דמבואר להדיא מדבריהם דאין לסמוך לכתחילה על הראוי לצילה ועיין פירושו ל"ח ע"ב מי שיטן בדרך.

והמעצין צ"י מקור מואל דין זה ברהבה מ"י בשס הרי"ס שאס אחד התחיל להחפיל ואינו יכול לענות עמהס שמלטרף אלא שטוב והגון להמתין עד שיגמור חפילוהו כדי שיזכר גם הוא לענות עמהס ע"ש היעני בלריכות הלשון משמע מיינה דהני פוסקים לא ס"ל דיכול לשחוק משום דשומע כעונה ודלא כט"ז דאי כט"ז א"כ אמאי עוב להמתין עד שיגמור חפילוהו כדי שיזכר גם הוא אדרבה יפסיק הוא וישחוק בחפילוהו ויזכר עמהס והכי עדיף טפי מלטרף הליבור להמתין גם מדביו עוד ראי מקטן המוטל בעריסה דמלטרף לריצ"ל נראה מבואר דטעם הליבור אינו משום דהשומע כעונה ודלא כט"ז, ועיין חוס' ברכות דף כ"א ע"ב ד"ה עד, ומ"מ נהגו העס לשחוק ולשמוע מגדול המנהג ע"ש. ומ"מ לדין בין להט"ז ודעימיה ובין להש"ע ודעימיהו לכ"ע נראה דהמחפיל מלטרף למנין עשרה, אף דהטעמים חלוקים, והא נמי מבואר דאחד לאו דוקא אלא כיון דאיכא רוב מנין שהתפללו יכול הש"ץ להתחיל מעיקר דינא.

שוב עיינתי בשו"ת מוהרמ"צ סי' תקכ"ע שכתב חז"ל: ודאי טוב והגון הוא שיהיו ממתינין ליחיד עד שיגמור חפילוהו כדי שגם הוא יענה עמהס אפילו יש שס עשרה צמילוי ה"י טוב להמתין אס יש שבות ציוס להתפלל אבל משום דבר שצקדושה כיון דהוא צביהכ"ס מן האגף ולפנים מלטרף עמהס אפי"פ שאינו עונה עמהס ונקדשתי בתוך בני ישראל קרינא צוה דכל צי עשרה שכינה שריא דלא גרע מקטן המוטל בעריסה וכו' וכ"ש האי יחיד דאיכו נמי בחפלה קא עסיק ומקבל עליו עול מלכות שמים דמלטרף צדייכו וקדמא שכינה ואחיה ע"כ מבואר להדיא כמשי"כ בס"ד.

וקצת יש להעיר מגמ' מנחות דף צ' ע"ב דרמי דר"ש אדרי"ש ומשני דמחשבה דלא מיינכר פסול רחמנא ופרש"י מחשבה דלא מיינכר אס משקר אס לאו פסול רחמנא דמשיב ליה מחשבה אבל מחשבה דמיינכר לכל שהוא מכזב

מכ שגראה לנו ע"ש. מצוה דדא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל במתפלל ואינו יכול לענות עם הצבור ושחק אי אמרין בכגון זה שומע כעונה וממילא אי לריך לשחק, ובעור אי"ח סי ק"ד הביא מחלוקת הראשונים הנ"ל.

והב"י ז"ל בפירושו וצ"ע לפענ"ד דבריו סותרים דבסי' נ"ה הביא דעת הגמ"י צ"ח בשם מהר"ם שאם התחיל להתפלל לצדו מטרף עמכם אמנם עוז והגון להתחיל עד שיגמור תפילתו כדי שיזכר גם הוא לענות עמכם משמע דבמפסיק ושחק לא הוב כעונה ואינו יולא וכן קצב צ"ע שם צ"י ואם התחיל אחד מעשרה להתפלל לצדו ואינו יכול לענות עמכם מטרף עמכם וצ"י כשאלו מתפלל לצדו וכן שהאחרים ימחינו מלומר קדיש עד שיגמור כדי שיזכר גם הוא עמכם משמע דאינו יולא צלמל תפלה משום שומע כעונה דאל"כ למה ימחינו עליו אדרבה יפסוק הוא וישחק ויזכר עמכם וכמ"ש לעיל דכ"י עדיף משום טירחא לדיבורא אפי"ד דס"ל דאינו יולא בשתיקה ושמייעב אמנם צ"י ק"ד אחר שהביא דעת רבינו יונה דלא הכריע ודעבד כמר עבד הביא דעת החוס' והר"ן דהלכך כרש"י דשחק צלמל התפלה ושומע כעונה וכן פסק צ"ע סי ק"ד ס"י אינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה אלא ישחק ויכוין למה שאומר כש"ל ויהא כעונה ודבר זה לפענ"ד נ"ע רב, כי נראה דברים אלו סתרי. וק"ח יש לדחוק לפמ"ש חוס' ברכות דף כ"א ע"כ ד"ה עד, דלכתחילה אין לעשות כן דענייב חשוכה טפי הדור מלכד ע"ש. אי"כ י"ל דכעונה דעובד והגון להתחיל כדי שיזכר גם הוא לענות עמכם אף דשומע כעונה מ"מ משום הדור מלכד.

והט"ז כפי מה שהבאנו לעיל בסמוך מצוה דס"ל דאמרין שומע כעונה וכן נראה דלא בסמיכו האחרונים ז"ל דשומע כעונה ואפילו צלמל התפלה ישחק וכ"י נכוג עלמא ועיין שו"ת שאג"א סי' ר—ז. אי"כ עלתח לן לדידן נמי דודאי אם שחק ושומע מפי הש"ץ ד' אלוקים אמר דילא צד ידי רמ"ח תיבות ואמינא אלא דכ"ש הוא מתפלל דברי ק"ש קול הוא לענין הפסק מתפילה כמצוה צ"ע סי' ס"י ס"ד וי"א דאפילו קראוהו לתורה מפסיק ועולה ועיין סי' קל"ה אי"כ כ"ש דלד"ה אם שומע צלמל הק"ש יולא משום שומע כעונה ומכיון זהירות אם יכול לסיים במקום שמפסיקים צ"ק"ש מפני הכבוד או היראה ישחק שמה אצל אם לא עשה כן בכל מקום שהפסיק יולא משום שומע כעונה. וצפרע כי דבר זה אינו מפורש צ"ש אלא צמדרש פי קדושים צתנוחמא אל חבה ק"ש קלה צעינך שרמ"ח תיבות יש צד ורמ"ח אצרים יש צלמל אמר הקצ"ה שמור את שלי ואני אשמור את שלך ותמכו דהא לא הוי אלא רמ"ה עם צשמל"י ותי' ר' דילא גאון בוסף עליהם אל מלך נאמן ויעלה למנין רמ"ח ועיין צצצלי הלכך ותניא רבתי סי' ד' וצפרע המכניג סי' ל"ג וצחק"ז תיקון י' ד' פרישין דק"ש דליון רמ"ח תיבן עם אמין וצנין דלא יעצדן הפסקה תקינו למחדר ש"ץ ה' אלוקים אמר, וצמי קדם לא הוב מנהג זה לא צלח במעצב צ"י ולא צלח במחזה וגם לא

בכל הנוסחאות האומר כאלו מכן לא משתבש ולכן הביא המג"א רק מה שמכרי"י אמר ומכ שברקעני אמר. עוד י"ל צלופן זה דכוננו לפ"צ דף י"ז ע"א דמסקא לכו ציו"ט שחל להיות בשבת ושבת שחל להיות צ"ח או צחולו של מועד וכו' ומיישב צדק דלא תקשה האידך הוי מספקים צנוחא זו צדצר שהיו נוהגים בכל יום וכן קושית הגמ' ונחזי עזרא היכן תיקן וככ"י כיון דצרכמ"ז נוהג בכל יום לא שייך לומר דעשו צדק צמשך הזמן מחמת שבת כיון דנוהג בכל יום אפי"כ דיוולא צדק וצדק מ"מ לאחר שפסקה הלכך נוהגין כמנהג ולא לשנות והבן. והוא אם לא נמלא דצמח ט"ס צמג"א וי"ל ועיין ברכות מ"ח, והראשון נראה.

סימן י"א

העמוד באמצע ק"ש ושומע הש"ץ סיים ה' אלקיכם אמת אי יצא בו

עוד להרה"ג הג"ל

בדבר שאלתו צדק דאיתא צ"ע אי"ח סי' ס"א סי"ג דמשלים רמ"ח תיבות של ק"ש צמח ששומעין מהש"ץ שחזר ה' אלוקים אמר ומסקא ליה צעומד צלמל הק"ש ושומע מהש"ץ אם שייך שיעלו לו לרמ"ח תיבות ע"כ. והנה דבר זה צלמו למחלוקת הראשונים ז"ל לפוס ריבעא צצצלי הלכך כלל אי סי' כ' כחצ ומלחתי צ"ס רצ פלגיו גאון ז"ל יחיד צעומד צתפלה ומתפלל ושומע קדיש או צרכו או אמר יולא שמיח צדק אם חסם שים שלום עונה עמכם ואם לא חסם אסור לו ולשחק כ"ש צלמל הצרכה ואין לו צצק עון שצך אמרו חכמים כי אחא רצ דמי אמר משל למה הדבר דומה לשני עבדים שנלעוו צצני מלכות כל אחד ואחד צמללכחו הוא עוסק ואין אחד עוסק צמללכח חצירו עכ"ד. והכי איתא צצצרות דר"ע מפסק לא פסק פי אינו פוסק תפלתו לקדיש או ליהא שמיח בגדול מצורך לענותו צצצור ורציו חנגאל ורציו שלמה ז"ל פירשו אינו פוסק ועונה אצל פוסק ושחק עד שצליצור עונין וחזר לתפלתו ויולא ידי חובתו ושמועה ששומע כעונה קיו"ל ור"ח ורציו יחחק צן אחותו ז"ל כחצו דאין להפסיק ולשחק דחשובה הפסק וכו'. ובגרא צצני דלא חשובה הפסק כדמוכה צצצרות וכו' וכן מלחתי לרציו ישעיה ז"ל אפי"ג דאמרין שומע כעונה הני מילי צצצרות אצל צקדיש ומודים ואמן יולא שמיח צדק שכן קלוסין חשובין לפני הקצ"ה אינו יולא ידי חובתו צצמייעב וכו' הלכך אל יתחיל אצל לאחר שהתחיל להתפלל מפסיק ושחק ואינו עונה דכיון דשומע כמאן דעני דמי. ובר' ר' אצרכס צ"ר שלמה ז"ל כחצ, היכא אמרין שומע ולא ענה יולא צמקום שיוכל לענות כהך דסוכה אצל העומד צתפלה שאינו יכול לענות לא יולא צצמייעב ודמיא לדר זירא דאמר ר' זירא כל הראוי לבייל וכו' ואנו צצצנו

לכודיע שרחצו כל הכהנים ע"כ, נראה העצם דהרחיצה לריכב דוקא להיות קודם עקירה. ועקירה לרחוץ לא מקרי עקירה וכ"כ בענין דעקירה לרחוץ לא הוי עקירה נמלא לכאורכ ראי' להרצ בחולק.

אלא דנחמה דברי החולק אין להם מקום לכלכב משני טעמים. ראשונה דאפילו נימא דעקירה לרחוץ לא הוי עקירה אפילו דדיעבד וא"כ דידון נמי הרי לא מקרי עקירה מ"מ אומר אני דכבא שפיר אכתי הוי יכול לעלות לדוכן שכרי לפי הנראה בשעה שהלך בכבן ליעול ידיו החמיל הש"ץ ראה, וכת"ר טוב לו להאריך שלא יגמור בצרכה עד שיהיה יעול ידיו ועכ"פ יעקור רגליו לעלות לדוכן קודם שסיים הש"ץ ראה אצל לפי זה הרי צאנו למחלוקת האחרונים ז"ל כיכי שלא עקר נחללת ראה אי שפיר דמי עד סוף ראה ולפי הנראה מגדולי האחרונים דרק לנחללת צעי לעקור נחללת ראה אצל דדיעבד אם עקר עד סוף ראה מכני ח"ל בצרכי"י ס"ק ב': אצל אם לא עקר רגליו צרכה וכו' פירוש בכל צרכה ראה ולא דוקא נחללת הש"ץ לומר ראה וכי משמע צ"ס ופוסקים וחמה על הפר"ח שהניח צמוח דעור וכצ"י סברי איפכא אלא שדחה דצריכס וזו הנחה שוצרת דגם העור ומנן כך דעתם וכונתם כמו שנאמר וכו' ע"ש ועיין פרי"ח וכ"כ להדיא בש"ע הרש"י ס"י"ב ח"ל: כל כהן שאינו עולה לדוכן קודם שסיים הש"ץ צרכה עבודה שז' אינו עולה שנאמר וגר' הרי שכתב קודם שסיים ולא קודם שיחמיל ראה וכ"כ שאר האחרונים ואם כן דידון כיון שכ"ג טוב שש"ץ יאריך קצת עד שיטול ידיו ויעלה לדוכן קודם שסיים בצרכה א"כ פשוט דליכא כאן שום ה"א לומר שלא יעלה לדוכן ולגטל אדם מישראל מלקיים מ"ע.

איברא דגם צבא נחלקו הפוסקים אם ראה דוקא הוא או עד סוף צרכה הודאה הוא, והמטב משב סי' קנ"א וכ"כ הא"י דראה לאו דוקא הוא אלא השיעור עד סוף הודאה אצל הפר"ח והפרמ"ג צ"ל סק"י"ב ס"ל דרק עד המחזור שכיחו לניין ונראה מעשה דאף דמנינו דכפרישה מפרש צבא דהנעילה לריכב להיות דוקא קודם עקירה אצל מ"מ נראה דצבא לא פליג אצל האחרונים הג"ל דדיעבד גם העקירה מהני עד סוף הצרכה ולמה נימא דפליג צבא אצל הפוסקים שלא מנינו כן מפורש וא"כ נפרש דמה שאמר הפרישה ואריך שיטול קודם ראה היינו סוף ראה ולא נחללת ראה והיינו קודם שסיים ועד החס כל זמן צר צרכי הוא וא"כ כ"ש דידון שכיח יכול לצרכי לכ"ע זה פשוט וצורר.

שנית נראה דעיקר הדין נמי טעם הרב החולק שכרי כ"ג שפיר ענינו חזי דבר הא"ר והפרמ"ג צ"ל סק"י שצביא דעת הפר"ח שחלקו אצטל ענין דס"ל דעקירה לרחוץ לא הוי עקירה וצאמה המעיין שם בפנים יראה מפורש צא"ר שפסק להדיא דלא כפרישה ח"ל בס"ק י"ד: כשמחמיל הש"ץ וכו' וכתב הפרישה שעוקר אחר נעילה שאז ראוי והנעילה לריכב להיות קודם ראה ע"כ. ודיעבד אם לא נעל קודם ראה ל"ע אם יעקור צרכה ויעול אח"כ דלשון הש"ס דקאמר כל כהן שלא נעל ידיו לא ישא כפיו ומשמע קצת

צא"ר קטלוגיה אשר היחב מקדם בכלל ארץ ספרד וחרמז"ן יאל צחקפו נגד הר"ח ז"ל שנהביג צעיר גירונדא לאומרו וצטל כמנהג אשר הכהיג שם ועיין שו"ת המאירי הנקרא מנן אצות הענין הראשון מה שבהאריך הרבה לישב מנהג אצותיו ומקומו לאמרו שלא יאה הפסק עכ"פ מנהגיני שכתבן חחר ה' אלוקיכם אמה אם שמה צאמנע הפרק ושוחק נראה דיאל לכ"ע. *

ופה שבתה הקולמוס ידידו המכבדו בלתי מכירו וי"ר שיוכה לישב על מי נח וללמד תורה לשמה ולהגדיל תורה ולהאדירה בקדושה ובטהרה דוש"ת בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן י"ב

כחן שהתיר מנעליו ברצה ולא עקר רגליו עד מודים אי יעלה לדוכן

ב"ה ב' בשבת לסדר ואברהם מברכיך ברוקלין נ"י יצו"א. אל הנשר הגדול, אתו העוז והמשל, ממשלת שתיים, תו"ש, וה' אלקי עמו, מלמד השלכה כמותו, ה"ה ידיד עליון וידיד נפשי הרב הגאון המובהק צ"ת וכו' כקש"ת מהר"ר יוסף אדלר שליט"א מלפנים אבד"ק טורדא ואגפיה וגשיא לשכת ארטי' בטרנאנ' רמאני.

אחדשהדר"ג וכו'. ועל ד"ת דשר לן מר לצר כלכב למעשה ולחפנלם צאכצוס ולכשחעשע צבס אף שאינו כדאי. צכבן שכחיר קשרי מנעליו כשכחמיל הש"ץ צרכה ראה וכלך ליעול ידיו ולעלות לדוכן וכ"ג רמז לש"ץ להאריך קצת בצרכה ראה עד שיהיה יוכל לחזור קודם גמר צרכה ורב אחד יאל צחצפו לקרחת הכבן ואמר לו כי צבר אימר לצב וישאר צחון וטעמו כיון דלא עקר הכבן רגליו נחללת צרכה ראה וכ"ג ציאר רחוצות דכשנגדו טעם דדמיונו.

והנה אף שלהכריע אינו כדאי מ"מ צכאן פשוט שטעם החולק צבא על כ"ג ונשאר מצחון צכלכב זו צמחכ"ח ואשחעשע קצת צדצריו האמתים מרישא לסיפא והנה עיקר טענת החולק מקורו צדצרי הפרישה אר"ח סי' קכ"ח שכתב אדצרי העור וכשמחמיל ש"ל ראה כל כהן וכהן שצבככ"ג נעקר ממקומו לעלות לדוכן ואף אם לא יגיע שם עד שסיים ש"ל ראה שפיר דמי וכבז ע"ז הפרישה נעקר ממקומו לעלות לדוכן והיינו אחר הנעילה שאז ראויים, והנעילה לריכב להיות קודם ראה ע"כ. (וכצ"ח כ"ג) ומשמע לכאורכ דאם נעקר קודם הנעילה שאז אינו ראוי ל"כ לא מקרי עקירה כיון שאינו ראוי לשאת את כפיו כמ"ש. וכן מלאתי צמנהגי פרנקפורט צבככ"ג ה' הוי רק משפחה אחת מלוים משנות דור ודור שרחצו ידי הכהנים ורחץ כליו קודם ידיו. צבככ"ג אחרת הוי צ' משפחות והמתין החזן עד שכלי אומר ראה

(*) שוב מצאתי בסדר היום והבא גם בסידרה דה"ח הק"ש ח"ל, מי שלא השלים ק"ש וכבר הקדים הש"ץ וסיים יותר טוב שיעמוד במקום שהוא וישתוק וישמע לש"ץ כשחזר ה' אלקים

אמת אחד כד יגמור ק"ש ויועיל לו כיון שהוא עומד בתוך ק"ש וזה עדיף מלבין בס"ו ווי. ועיין שו"ת סימן ס"א

דכל שנטל אפילו אחר עקירה נושא כפיו וכן נראה לדינא
ע"כ כרי לן מפורש לדינא דחולק אפרישה.

איברא דגלפגניד לומר דלא נחלקו הפרישה וא"ר ומר
אמר חדא ומר אמר חדא, והוא דלכתחלה הא"ר
מודה להפרישה דנוטל ידיו ואח"כ עוקר רגליו ודדיעבד
הפרישה מודה לא"ר דאם עקר רגליו ולא נטל ידיו עקירה
מקרי ונוטל ידיו אח"כ ונושא את כפיו מ"מ. וכן נראה לדיוק
מלשון הא"ר שאמר שהביא דברי הפרישה כתב ודדיעבד
אם לא נטל קודם רכב ל"ע וכו' והנראה דלא צא לחלוק
אעיקר דינו של הפרישה דנוטל ידיו קודם אלא דמיציעא
ליה מה דינו דדיעבד והיינו אפילו לדעת הפרישה דס"ל
דלכתחלה צ"ע נטילה קודם רכב ומודה ליה בזה אלא דמציעא
ליה דדיעבד מה דינו והיינו לשיטת הפרישה ג"כ ופשיט
ליה דדיעבד נועל אחר רכב וא"כ ליכא כאן מחלוקת כלל.

וכן נראה ג"כ לדיוק מלשון הפמ"ג בא"ח שכתב ח"ל:
ועיין פרישה דראוי ליעול ידיו קודם רכב וכו' ומיחו
אם עקר רגליו וידיו מעטופות רוחץ אח"כ וכו'. ולפום
ריבטא תרי תמיה קא חזינא הכא חדא דשינה כאן הפמ"ג
מלשון הפרישה שהפרישה כתב והגעילה לריבין להיות קודם
רכב ומשמע לעולם והפמ"ג כתב דראוי ליעול ידיו קודם
רכב ולשון ראוי משמע דאינו עיבוז, שנית סיוס דבריו ומיחו
אם עקר וכו' רוחץ אח"כ אינו צריכה כלל ומג"ל דכן הוא
דעת הפרישה ועכ"פ הול"ל ודדיעבד אין הלכה כהפרישה
אפי"כ דס"ל דגם הפרישה לכתחלה הוא דאמר לגמרי ולא
לעיוז ואף שסיוס הפמ"ג שם ועל"ר י"ד ט"ו כוננו בזה
לומר דכן פ"י הא"ר דדברי הפרישה וא"כ עלתה בס"ד שגם
להפרישה אם לא נטל ידיו קודם רכב דדיעבד נועל לאחריו
נמנא דדברי הכל הוא ואין שום ראיה מהפרישה להכריז בחולק
בזה. וכן כתב בערוך השלחן ח"ל בסמ"ז: וי"ל דדיעבד
אם עקר רגליו ברכה ליעול ידיו מקרי ג"כ עקירה דהלא
עוקר א"ע ממקומו לעלות לדוכן ע"י רחיטת ידיו ע"כ. שוב
ראיתי שגם כ"ג הרגיש בזה ושגם הביא מחי"א וקו"ש"ע
דדיעבד מהני עקירה קודם נטילה.

ובאמת כי יש לי קצת מקום שיון עוד שכרי כהכנים
כשעוקרים לעלות הולכין צמנעליהם ג"כ ואינם
חולטין אותם עד אחר רכב כשעולין לדוכן וכיון דאיכא תקנה
שלא לעלות לדוכן צמנעליהם א"כ צשעת עקירה אינו ראוי
הוא ואף דהוא דרבנן ונראה דראוי גם כן לחלוץ הנעלים
קודם רכב שוב ראיתי קצת שיטות שהביאו לחלוץ הנעלים
קודם רכב ג"כ. ולא ראיתי מהרים בזה.

והא ראיה שהביא כ"ג משוועת הרמב"ם הביאו המחבר
דגם בגמילה בשחרית מהני וא"כ גם קודם נטילה
ידים לדוכן היה ראוי לולי דברי כ"ג אינו מוכרח לפענ"ד
שכרי הפרישה הביא שם בסמוך ד"כ ויעול ידיו פ"י אפילו
אם נטל כבר שחרית איחא בזו"כ"ק פ"י נשא שצריך להוי
ליטוק מים על ידי כהנים כדי ליטוסף קדושה על קדושה
ע"ש וא"כ לשיטתיהם אולי דבני נטילה אחרת לגשיאת כפים
ולא כגי נטילה שחרית, ואנעילם זו קאי דבני דוקא קודם

רכב וא"כ לפרישה אין לומר כן מ"מ לא נריכא ליה דראיותיו
כראשונות אמתיות כן.

ולא אכחד מעיטו מה שנטל בלבו הרכורי דברים דראיתי
לקצת מרבותיו הראשונים ז"ל שכתבו דקודם רכב
כיו קוראים כהנים לדוכן ולא כמו שאנו קוראים צפוף
הודאח ועלכ צדעתי לומר דדוקא היכי דקוראים לדוכן קודם
רכב ואם לא עלה אז צשעת הקריאה שוב לא יעלה דהקריאה
הוא עיקר אבל כמו שאנן נוכחין דאין קוראין לדוכן עד
לאחר הודאח א"כ כ"ז שלא קראו לדוכן אכתי יכול לעלות
ועכ"פ כשקראו כהנים יכול לעלות, וצפרע לפי הפוסקים
שהבאתי לעיל דמנן עקירה אינו תחילת רכב אלא סוף
הודאח א"כ יש לומר טעם למח אנהנו קוראים כהנים צפוף
ולא קודם רכב ד"ל דציון עשו כן כדי שיוכלו כהנים
לעלות אפילו לא עקרו עד לאחר רכב והא דאמרנו כל כהן
שלא עקר ברכה שוב לא יעלה היינו דוקא צמקוס שקראו
כהנים קודם רכב (ובסמוך א"כ אביא מהר"ם מיי"ן
ומשם ראיה קצת לסברה זו).

ואי נימא כן ארווחנא בזה לישב קושיא חדא וגדולה הוא
מה שנתלצנו בזה הראשונים ז"ל עיין פסקי מהר"א
סי' כ"ב ועוד, והוא מה שאמרנו כהן שאינו עולה לדוכן יואל
לחון והקשו למח ליה לנחת לחון כיון שלא עקר ברכה שוב
אינו עולה וממילא יכולים ליכנס מיד אחר רכב ולמה להמתין
עד לאחר ברכת כהנים ועיין רמ"א מש"כ בש"ע. ולהב"ל י"ל
כיון דאין השתא לא קרינן כהנים קודם רכב אלא לאחר
הודאח א"כ כל זמן זכ אכתי לא הוי צכלל כיון שלא עלה
ולכן עומדין בחוץ עד לאחר הקריאה ובזה אחי שפיר שיטת
הפוסקים שיכול לעקור עד סוף ההודאח וי"ע. אבל מ"מ
לא כתבתי זה ח"ו להלכה כיון שהפוסקים לא פירשו כן
כמוכח.

וקצת יש להעיר מה שראיתי בא"ר ס"ק ט"ז סי' ה"ג
שהביא חש"ר מהר"ם מיי"ן סי' י"ב שנסתפק בזה
דאם לא עקר אינו עולה היינו מעצמו אבל אם אמרו לו
לעלות צריך לעלות וקצת דעתו נוטה לזה וכתב דלמג"א
אשתמיט זה ולכאורה קשה מאי פריך בש"ס דף ל"ה והא
ר"א ור"א סלקי וי"ל דיודע היכי בש"ס דסלקן מעצמן וכו'
ולפי שיטת זו עלה לן דבר חדש דא"כ כל כהן מחויב לעלות
לדוכן אפילו לא עלה לרכב כיון דהש"ל קורא כהנים לדוכן
אבל בגליון הא"ר שלי ציינתי לעיין ב"י לקט יושר ארי"ח
ד' 25 שהביא שם דברי מהר"ם מיי"ן אלו והמרא"י השיב
לו ח"ל: אשר כתבת ודקדקת לפרש דכא דקא' תלמודא כל
כהן שאינו עולה צעצוע שוב אינו עולה היינו דוקא מעצמו
אבל אם אומרת לו לעלות עולה, הא ליחא ע"כ ממח
הוכחות חדא דשוב אינו עולה משמע דאינו עולה כלל
(ומכאן ראיה למח שכתבתי בספרי ח"ג סי' י"ב הביא
דאינו עולה כלל משמע) ועוד דפריך תלמודא אכא דריב"ל
והא ר"א ור"א סלקי ומאי פריך דילמא אמרו להם לעלות
וסלקי ותו דפריך בזה כהן אכא דקאמר דכגי דעקר
רגליו ופריך מהא דתנן דש"ן אם כעצמנו שחור לתפלתו

כדי, וזירושלמי מגילה פ"ד הל"א בסופו משה החקין את ישראל שיכו קורין צחורה בשבועות וי"ט וצ"ח וצחולו של מועד שאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל עזרה החקין לישראל שיכו קורין צחורה בשני ובחמישי ובשבת צמנח ע"ש.

ומפשטות הדברים נראה דהירושלמי חולק אש"ס דילן וס"ל דעזרא חיקן לגמרי קריאת צ"ח ושבת צמנח וכו"ף הביא דברי הירושלמי בפ"ד דמגילה ח"ל: משה חיקן וכו', עזרא חיקן להם לישראל שיכו קורין שלשה צחורה בשני ובחמישי ובשבת צמנח. והמג"א סי' קל"ה סק"א חמ"א אהר"ף ז"ל דצנ"ח דידן איתא דציני משה עמדו הגזירות שציניכס וחקנו שיכו קורין צצ"ח ובשבת, ועזרא חיקן צמנח. ותי' דהא דכתב הרי"ף שערך חיקן צצ"ח היינו מנין הקרואים כדאיתא צנ"ח דידן ע"ש וצאנח ל"ע ארציו המג"א ז"ל שכתב זה בלשון קושיא ותי' מדנפשיה שברי כן כתב הרי"ף ז"ל מפורש צצ"ח בג"ל ח"ל: ושיכו קורין צחורה צצ"ח דמעיקרא הוה מחקנא חלחא גברי חלחא חלחא פסוקי דתנן וכו' ועזרא חקן חלחא גברי עשרה פסוקים כנגד עשרה צעלנין ע"כ וכן כתב הר"ן מגילה כ"ל ע"ש.

והרי"ף ז"ל דייק בלשון העבור שכתב עזרא חקן להם לישראל שיכו קורין שלשה צחורה וזירושלמי לא הזכיר כלום שלשה אלא עזרא החקין לישראל שיכו קורין צחורה בשני ובחמישי ולא כתב שלשה וכו"ף ז"ל הוסיף חיבה שלשה להגיד דרך השלשה הם מחקנא עזרא, אף דקנא ל"ע דצצ"ח נראה דפסק כלשנא צחורה שם דמעיקרא חקנו חלחא גברי חלחא פסוקי וכו'א כתב דלחלחא הוה כבר מחקנא עזרא וי"ל עכ"פ צצ"ח מפורש כתב כש"ס דילן. ולכאורה עלה דעמיה לומר דדעת הרי"ף ז"ל דהירושלמי לא פליג אש"ס דילן וכו"ף מפרש דמאי דאמר זירושלמי עזרא חקן שיכו קורין צצ"ח ר"ח לומר היינו לענין שלשה כש"ס דילן. או אפשר דהרי"ף ז"ל היה גורם בש"ס ירושלמי עזרא חקן שיכו קורין שלשה צצ"ח וכן מלאתי ראייה לגיורסא זו מדברי הר"ח מגילה דף כ"ג ע"א שגרס נמי כן זירושלמי בג"ל ח"ל: ירושלמי משה החקין וכו' עזרא חיקן שיכו קורין ג' צחורה בשני ובחמישי ובשבת צמנח אצל הקריאה צחורה מימחה משה רבינו היתה שלא ישארו ג' ימים בלא קריאה צחורה וכו' נראה מפורש מדברי הר"ח כמ"ש צס"ד דס"ל דהש"ס ירושלמי לא פליג אצבלי ומפרש הר"ח כן צטונת הש"ס בג"ל וא"כ הכי"ל י"ל להרי"ף ז"ל דכוונתם שיהי גורם כן זירושלמי וכן מפורש ג"כ ברא"ש הביאו הנחיצ חיים או שעכ"פ מפרש כן חכ לפענ"ד צס"ד צור ומלח צ"ח שלום בין צ' השס"ס.

וראיתי צחי מהרי"ף חיות צ"ח בג"ל שכתב דהרי"ף סמך אירושלמי שערך חיקן שיכו קורין צצ"ח וכתב שהמג"א חפס להרי"ף מש"ס מרובכ אצל זירושלמי מגילה נאמר בפשיטות עזרא חיקן קריאה צצ"ח ע"ש ובמחכ"ת

רשאי וכו' לא עלה מאי פריך דילמא קאמר דרשאי כשיאמרו לו ע"כ. ופלא על האי"ר דאשחמיתיה כל זכ וכתב קושיות אלו מדנפשיה אמהר"ם מינן ותי' אצל מהר"א לא היה כלום ונראה דלא ס"ל לחירותים אלו וי"ע.

הגבי חזר על הראשונות כי מאד שמחתי להשתעשע בדבריו היקרים לי מאד ידיד נפשו באמת הדשכ"ג המכבדו ומוקירו כערכו הרם והגישא בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן י"ג

אי מותר לקרות בתורה לבר מצוה ביום ראשון שלא יבאו לידי חלול שבת

ב"ה מ"ג למט"מנים התשכ"א ברוקלין ג"י יצ"א.
בימי המגיד, יוכה לראות הבגין, עם ביאת בר נפלי,
מעושה ומפלי, ה"ה הרה"ג חר"ב פ"ה כש"ת מוהר"ר שמואל
שוירק שליט"א.

אחדשת"ר קבלתי מכתבך בדבר המגפה צעין החילול שבת צעו"ח שנתקיים צמח צחי כנסיות צעזיל דבר מלואם שצאים קרובים למיניהם צמכונות עד סמוך לציכ"ע צצנח וכמעט צכל ציכ"ע נראה חילול שבת צפרהסיה ממע ונפשו צשאלחו האם לא נוכל לעשות דבר מלואם כללו ציום ראשון, האם יש איסור להוציא ס"ח ציום הראשון ולקרוא צחורה, ואם יש איסור לצרך צרכה עליה, ואם אסור להצר מלוא לקרוא המפער צלי צרכות ואם היינו יכולים לדחות את הכל על יום ראשון הצרכה היינו מרוויחים שלא נגרום את החילול שבת צעו"ח.

דע לך כי הקשה לשאלו ואני היום סמוכי צאשיות וכו' דבר חדש לחדש צעדה ישראל ואפי' הוה להלכה נראה אפי"ה לא היינו מחקנים דבר שנוגע לכלל ישראל וכבר ידוע פתגם הח"ס חדש אסור מן הצחורה דצרכים אלו אצל צר מן דין הכא ליכא שום סמך צהלכה לזכ ולפי שכבר נשאלתי בעין זה אמרתי עכשיו צס"ד לסדר דברי מה שגראה לי מן השמים צענין זה צס"ד.

(א) **גרסינן** צנ"ח צ"ח פ"ב ע"א עשרה חקונת חיקן עזרא שקורין צמנח צצנח וקורין צשני ובחמישי וכו' ופריך ושיכו קורין צשני ובחמישי עזרא חיקן וכו' מעיקרא הוה מיתקנא דחניא (שמות עו) וילכו שלשה ימים צמדצר ולא מלוא מים דורשי רשומות וכו' עמדו צצאים שציניכס וחיקנו להם שיכו קורין צצנח ומפסיקין צאחד צצנח וקורין צשני ומפסיקין שלשי ורביעי וקורין צחמישי ומפסיקין צע"ש כדי שלא ילנו ג' ימים בלא חורב מעיקרא חקנו חד צצרה חלחא פסוקי אי נמי חלחא גברי חלחא פסוקי כנגד כהנים ליום וישראלים אחא הוא חיקן חלחא גצרה ועשרה פסוקי כנגד עשרה צעלנין ע"כ, ועיין חוס' שם ד"ח

הם ימי מלאכה ומלאכה בהארכתם צעילה מלאכה לעם וכו' והוא הטעם שאין מפטירין בהם בנביא ע"ש.

והנראה דאף בימים שכבר חקנו לקרות בחורה ויש בהם חיוב קריאה מ"מ אסור בהם להוסיף מנין קרואים משום ציטול מלאכה לעם ואף אם יסכימו כלם לקרא יותר כגון דלא חיישי לציטול מלאכה אפ"כ לא שצקין לכו לקרות יותר ואפי' היו כלם צעלנין וישני אהל שאין עוסקין במלאכה כלל מ"מ כך חקנו ז"ל דאין להוסיף ועשה ק"י הוא ומה ביום שכבר חקנו לקרות בו כגון שני וחמישי ויש בו חיוב קריאה אסור להוסיף בו אפי' אחד מפני ציטול מלאכה ואפי' בהסכמת כל הקהל דליכא ציטול מלאכה, כ"ש בימים שלא חקנו כלל קריאה בחורה ודאי דאסור לקרות בחורה בציבור מטעם ציטול מלאכה לעם ואפילו אם יסכימו כלם מ"מ אינו מועיל בהסכמתם כזה כמו שאינו מועיל בשני וחמישי להוסיף וכ"ש הוא, וזה בס"ד ברור.

והמרדכי בשם הרי"ב"א והגמ"י הביאם הרמ"א אור"ח ס"י קל"ה כתבו דאם היו שני חתנים צדיכ"ג בנ"י והם ישראלים מותר להוסיף לקרות ד' דלדידכו הוי כ"ש שמוחר להוסיף והע"י חמה דהא הטעם דאין מוסיפין הוא משום ציטול מלאכה העם ומה יועיל דזכ מועד של החתן כיון דלמקבל יש ציטול מלאכה ולהם אין מועד. ועוד דא"כ יפטור ג"כ כיון דלדידכו הוי יו"ט אלא ודאי דלא אזלינן בחר דידכ וכתב בלבוש דאין נוכחין להוסיף והע"י סיים דשפיר עבדי דלא נהיגי כן עכ"ל. וכן פסק המג"א והגמ"ג והאחרונים דאין להוסיף ועיין ערוך השלחן. ומעתה כגע ע"מך ומה במקום שיש כבר חיוב קריאה ויש גם כן להקל מטעם דיו"ט דחתן הוא ואפי"ה פסקו האחרונים דאין להוסיף ואיך נימא דאפי' בשאר ימים אי ר"ה קורא כ"ש להוסיף כאן וק"ל.

דלמען האמת מה שהקשה הט"ז הכ"ל דיקרא נמי מפטיר לולי דברי קדשו י"ל דהא דחתן יו"ט דידכ הוא היינו כעין חוב"מ דדבר האבד יכול לעשות ואי"כ הוה דיו לענין מועד שלו לענין קריאה נמי עכ"פ בחוב"מ ובחוב"מ הא אפילו אן נמי אין מפטירין אף דהוי מועד לכל משום דמותר דדבר האבד ואיכא ציטול מלאכה אלא דאעפ"כ קורין ד' לפי שאין כ"כ ציטול מלאכה כמו בחול וכמו שאמרו בגמ' ובש"ע ואי"כ הכ"ז י"ל בקושיה הט"ז להרי"ב"א בחתן דאף אי נימא דהוי יו"ט שלו ואן נמי קורין ד' בשבילו מ"מ אינו מפטיר משום ציטול מלאכה כבחוב"מ כמוכזב. אלא קושיא דראשונה עומדת.

ד' עוד בו שלישית לפמ"ש בטו"ש אור"ח ס"י תקס"ו שנחלקו בהע"ל אם לא היו שם עשרה מתענים בכמה קורין ויחל ואם קראו למי שאינו מתענה אי יעלה לחורה ובה"ס אור"ח ס"י קנ"ז העלה דב"ד זמזומה יומא קגרים לקריאה בחורה ומותר לעלות וכבר הארכתי בזה בס"ד בספרי שו"ת ח"צ (ס"י נ"ח נ"ע) וח"ג (ס"י נ"ח) ע"ש ובבבבתי שם דברי מהרי"ק בזה ואף להמקילים דמי

נעלמה מיני דברי הרי"ף במקומו שכתב מפורש כש"ס דלין גם מה שכתב בדירושלמי נאמר בפשיטות לא דייק ז"ל דהרי"ף כתב שלשה מה שצירושלמי לא כתב כן ואי"כ דבריו ל"ע שם וכ"ש לפי מה שהראיתי לדעת בס"ד דגם דברי הירושלמי מתיישבין כש"ס דלין ואחי הכל על מכוון בשלום. אבל רבינו ירוחם נח"י צ"ח כתב ח"ל: בשבת במנחה חקן עזרא שיחז קורין בחורה וכו' כך פשיט בקמא וכן צירושלמי כי בשבת שחרית חקן משב ובמנחה חקן עזרא ע"כ.

ודע דמלאחי לרש"י מגילה דף כ"א ד"ה בשני שכתב בנ"י בשבת וכו' עזרא חקן שיחז קורין בשני וחמישי בב"ק והכא אשמעין דשלשה הן וכו' ומלשון עזרא חקן שיחז קורין וכו' ודאי משמע לכאורה דאעפ"כ התקנה קאי וגם מדמסיים והכא אשמעין דשלשה הן וצ"ע דהאי לאו תקנה עזרא הוא אלא משב ונביאים וצ"ע שלא הרגישו בזה האחרונים הג"ל.

ב' אלא שדברי הגמ' צ"כ הכ"ל צ"כ מה היתה כוונתם בחקנות אלו אי היתה כוונתם דימים אלו מחויבים בקריאה בחורה מתקנת חז"ל אלא בשאר ימים אי צ"ע קורא אי צ"ע לא קורא או נימא דימים אלו דוקא חקנו ושאר ימים אסור לקרות בהם בציבור, ונראה לדייק בלישנא בחרת מלשון התקנה, דגרסינן שם עמדו נביאים שציינום וחקנו להם שיחז קורין בשבת ומפסיקין בלילה בשבת, וקורין בשני ומפסיקין שליש ורביעי, וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת וכו', ולכאורה יתור לשון קא חזינא הכא דהוי חלחא, ומפסיקין בלילה בשבת, ומפסיקין בנ"י, ומפסיקין בע"ש לישנא יתירה הוא, והול"ל חקנו להם שיחז קורין בשבת ובשני ובחמישי בשבת, ולמא ליה להאריך בלשון ומפסיקין בלילה בשבת ומפסיקין בנ"י וכו' ודאי דכיון דלא היתה התקנה אלא להני ג' ימים בשאר ימים מפסיקין, ונראה לפעמ"ד דכיון דייק התנא בלישנא דמפסיקין לומר דהתקנה היתה דוקא לקרות באלו ולמפסיק באלו הימים כלומר דבאלו הימים שמפסיקין ממילא אסור לקרות בהם אפילו אם ירצו ואחי שפיר דדיק הלשון אות בלילה בלי יתור ח"ו.

וי"ל טעם קא דאלי"כ אחתי מה הואילו חכמים בחקנות לקרות בשני ובחמישי יאמר האומר אני אקרא ביום שליש וכו' לא אעבור ג' ימים בלי חורה דברי עיקר התקנה היתה משום שלא יעברו ג' ימים בלי חורה ואם נחיר לו לקרוא בכל יום אם ירצה יבעל תקנה חז"ל. ובזה מיושב נמי לשון התוס' שם שהקשו למא חקנו ב' דוקא ומשמע דבשאר ימים אסור וכו'.

ג' שנית נראה לפ"מ דשינוי במגילה דף כ"א בשני וחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה אין פוחתין מכן ואין מוסיפין עליהם ופרש"י שלא יקשה לציבור מפני שהן ימי מלאכה ושבת במנחה סמוך לחשיכה הוא שחרי כל ביום היו רגילין לדרוש ע"כ. ובמחלוקת במאמר ה' קריה ספר דף פ"ד ע"כ כתב ח"ל: לא הולך לומר שאין פוחתין שחרי פרשו שהתקנה עזרא כך היתה ג' גברי לג' פסוקי אהל הולך לומר כן ללמד שלא להוסיף עליהם ומפני דשני וכו'

דנאנס והוי חשלומוין דיום שני אצל היכא דהזיד גם לענין אסור לקרות ציוס ג' וציוס שישי לעולם אסור כיון דכבר עבר זמנו וכי ולי נימא דעכ"פ קורא שלא מחיוב א"כ מאי איסורא איכא א"י דאין קוראין אלא צמנים שחקנו לנו חז"ל.

(*) עיין משנה הלכות ח"ה סימן ל"ג.

סימן י"ד

אי מותר לקרות בתורה בציבור בברכות בימים שלא תיקנו

עוד לחנ"ל

(א) ובדבר ספקתך אם יש איזה איסור לנרך צרכה על ס"ת להקורא ציוס דלא חקנו לקרא צב אמת אגיד כי ראיתי זה מכבר ימים צה"ת גור"ר הספרדי (י"ד כלל א' סימן מ"ט אין הספר כעת בדרושי לעיין זו) שכתב לענין קריאת התורה דהלאי שיקרא בתורה כל היום כולו ובברכות, נראה מדבריו כפי שאני זוכר כעת דאין צו איסור אצל לפענ"ד דבריו מופרכין ממכה מקומות וכבר בארתי בזה במקום אחר חדא מכל הראיות האמורות לעיל ששקדו כ"כ בזה"ל צמי שלא התענה וזי שכבר קרא ואי ליכא איסור צרכה אמאי לא יעלה. גם בזה"ש מברשים ס"י קע"ב כתב בפשיטות דלא כהגור"ר ע"ש.

ונראה מחזיק עמם חקנו חז"ל צרכה"ש הרא"ש קידושין דף ל"א כתב בשם ר"ת דצרכה התורה לפניו ולאחריו לאו משום מאות ח"ת שכרי אפילו צירך הערב נא או נפטר צאצא צב חזר ומצרך לחוצה קריאת התורה חדע שכתב הקורא במקום לוי חזר ומצרך וכ"כ החוס' שלהי ר"ב ע"ש וכן פסק צשי"ע א"ח ס"י קל"ט ס"ט ומוסכם מכל הפוסקים דצרכה קרה"ת לא נחקנה אלא לחוצה קריאת התורה ולכבוד ומונה דהכי דליכא חוצה קריאת התורה כגון דלא חקנו ז"ל לקורא בתורה כה"ג ודאי אסור לנרך צרכה קרה"ת דאי משום ח"ת כרי ילא צצרכה התורה של עמנו בצוקר ואי משום קריאת התורה מי חקן לו צרכה זו.

ובשי"ע ס"י רפ"ב סעי' א' שכתב דמותר להוסיף על מנין הקראים צצצת כתב המג"ל שם סק"ל בשם הרשב"ץ דעכשיו דכלן מצרכין אין להוסיף משום צרכה שאינה לריבה וסוים וכן ראוי לנהוג אם לא במקום חתונה או צריח ועיין לזוש נראה דאף צצצת דמדינא דגמי מוסיפין כמה קראוין ויש כאן חוצה קריאת ואפ"ה חשש להוסיף רבים משום צרכה שאינה לריבה וא"כ כ"ש דהיכא דליכא חוצה קריאת כלל ודאי דהוב כה"ג צצצת לצעלה ג"כ.

ואנכי חזון הרבני למברשים ז"ל א"ח ס"י קע"ב שכתב אמ"ש הנוצרי מ"ת ס"י ט"ו דבזכ"ז אינו מוסיף רבים י"ח צצצת"ה כדבריו צצמ"ל ס"י רפ"ד סק"ד וס"י

שאינו מתענה יכול לעלות מ"מ לא אמרו כן אלא משום דכבר יומא דמחויב צקריאת התורה, גם נחלקו הפוסקים היכי דהציבור כבר קראו בתורה אם מותר לקרוא פעם אחרת עבור ד' או ה' אנשים, והח"א כלל ל"א ס"ק י"א הניח צצ"ע, וכתב דלא דמי לפריסה שמת צסי ס"ט דהתם כל יחיד מחויב אותה צצכה אצל הכא החיוב רק שישמע קרה"ת וחכמים חקנו שיצרך משום כבוד הציבור וי"ל דלא חקנו אלא כשכל הציבור חייבין צקריאת אצל לא צצציל יחיד ע"ש. ובמקום אחר הצאחי דהנוצרי מ"ת ס"י ט"ו לא ס"ל כותיה ועיין שריח מברשים ס"י קע"ב ח"א דג"כ באריך לחלק אח"א ה"ל לענין הלכה ופסקו דמותר לחזור ולקרות.

והנה עכ"פ היכא דהציבור כבר קראו בתורה ורואים לקרות עוד פעם זה אסור לרי"ב ולא מספקא להו אלא היכא דאיכא עכ"פ לפנינו אנשים שלא קראו עדיין וצבא מספקא. להו צצציל כמה אנשים מותר לקרות והמשפטי שמואל הביאו המג"ל סוסי ס"ט כתב דס"ת שהוסיפו הראשונים וקראו צב אין לשניים להוסיף פעם אחרת ולקרות צב ועיין נוצרי ומברשים ה"ל, וכן צצמ"ל ה"ל ג"כ לא נחלקו אלא היכא דכבר איכא חיוב קריאת אי יכול לעלות אצל היכא דליכא חוצה קריאת כלל ודאי דאין יכולין לקרות ולעלות דאי נימא דצמנים שלא חקנו צבא קריאת אי רואים יכולים אעפ"י לקרות א"כ אמאי אסור לחזור ולקרות היכא דכבר קראו כל הציבור וכן היכא דאין כאן מתענים ולא יומא קגרים כגון צצמ"ל דלא מד' תעניתים מאי כולי האי אפילו ליכא חויבה מ"מ מותר לקרות בלא חויבה א"י דכך חקנו חכמים דלקרות צצצבור אינו רשאי אלא צמנים שהם חקנו ולא צמנים אחרים וכן.

(ה) **ועל** ארצבה לו אשיצנו לפמ"ש צענ"ז דאם צעלו צצריה הקריאת צס"ת מתמה אונם יכול לקרוא הקריאת של יום צ' ציוס ג' כדי שלא יצטל חקנה עזרה ושל ילכו ג' ימים בלא חורה משא"כ אם צעלו ציוס ה' אזי הלכו ג"י בלא חורה ועבר זמנו צעל קצצנו דוקא צצעלו ציוס צ' צצוג אצל אם צעלו צצמיד כוו מעוזה שאינו יכול לחקן ומחלקו עליו האחרונים ז"ל, ועיין ערוך השלחן ס"י קל"ה סק"ז ויש מי שאומר שאם צעלו ציוס צ' וקראו ציוס ג' (א"י צצם גליון מג"א) ולא נהירא כלל לקרות בתורה ולנרך צצכות ציוס שלא חקנו חכמים ויש מי שחולק מעמם אחר דלא נחקן זה אלא צצצת שחרית ע"ש.

וגדולה מזו ראיתי לכפ"י מרן ר' עמרם גאון ז"ל צצרי"ת צית שערס ס"י ג' במקום שלא צצא צצרי"ב צצצחית למנין ונשאל אי מותר לקרוא קריאת צרי"ב לעת כמתנה וכתב דלא לקרוא ולעשות מילתא דתמיח צעיני המון מלכד שאפשר דאפי' מדינא אסור וצפרע לפמ"ש בצרכי ס"י ה"ל אות צ' דהשתא דחקן צצצדר בצמירות משניות וצרייתות ומחמרים וי"א צב י"ח חלמוד נמא דאין כאן ג' ימים צלי חורה ע"ש. והרי דכתבו מפורש דאפי' היכי דנאנס ולא קרא צצ' לא יקרא צב ואפי' לדעת ענ"ז דקורא דוקא משום

ואיזהו אשר ימלאנו לבו לעצור על לא תשא ולהכניס עולמו
בספי צרכה שאינה לריבה על לא דבר וגם העונה אמן
עושה איסור כזכר בדברי הרמז"ם וכו' ע"ש.

(ד) ובגוף הגמ' יומא הי"ל כתב שם המהרש"ם ז"ל
ח"ל: ר"ל אמר משום צרכה שאינה לריבה
פרש"י שיהא לריך לחזור ולצרך ע"כ ואם איתא שציד האדם
להביא עולמו לחיוב צרכה מה איכפה לן להביא ספר תורה
אחר הא כבר פרש"י ז"ל שאם יביא ס"ת אחר היה לריך
לחזור ולצרך, ויביא ויצרך, אלא שאנו דוחקים עצמינו לסבול
את הקריאה בע"פ ואע"פ שהם דברים שכתב וכו' צהר
צח יותר מלהביא עולמו לצרך צרכה שאינה לריבה גם אחר
זמן רב ראיתי כתבו החו"ס בשם ר"י ראיז ז"ל ר"פ כ"ב
דף ק"י"ח וכו' הרמ"ש ז"ל בפסקיו וכו' ע"ש מה שהאריך
שם.

עכ"פ נראה מפורש דאפי' היבא דליכא חיוב קריאה אפי"ה
כיון דמשיקרי החיוב היינו יכולים לקיים בס"ת
ראשונה שוב להביא ס"ת שניה מקרי גורם צרכה שאינה
לריבה ואסור להביאה כ"ש בדין במקום דליכא חיוב קריאה
כלל ואפילו אי יומא דליכא איסור בקריאה לעצמה אבל
לצרך ודאי אסור מה שבאמת נלפע"ד דאפילו לקרות נמי
אסור וכמו שבידדתי בעז"ר. ומה סתירה מפורשת לבעל
גור"ר שבבאחי לעיל דכתב והלואי שיקרא בתורה וכו'.

(ה) **ואשא** עיני ואצבעה בשו"ת משיב דבר סי' ט"ז בקבלה
שחנכו ארון קודש ועשו הקפות עם הס"ת
בשמחת לצדם וראה אחד שיקרא בתורה צניבור ציוס אי'
והרב מיחה בו ומהתורה מחלוקת ביניהם והמשיב דבר השיב
לו דפשיטא דלקרא בצרכה ציוס שלא תקנו חז"ל הוי צרכה
לבעלה וגם לקרות בלא צרכה יש איסורא בדבר להוציא
ס"ת ציוס שאין צו קרע"ה והביא לו מירושלמי ברכות פרק
ג' שאכלו דברע"ה אינו אלא צניבור ויש לחוש לדעת
הירושלמי שלא לקרות בתורה צניבור בלא צרכה ואחר
שהצרכה מה"ת אין נ"מ בין אם קוראין בזמן שהתקינו חז"ל
אם לא דהאין נעצדו אם לקרות בלא צרכה יש לנו לחוש
לדעת הירושלמי דקריאה צניבור צמי צרכה ולקרות בצרכה
ציוס שלא תקנו הרי הוא צרכה לבעלה וכו"ה להוציא ס"ת
ולקרות אף ציוס קרע"ה אך לא בעת הקריאה כמו לאחר
התפלה או בערב יש ג"כ איסור וכו' ואם אינו קטיל קניא
יבאר איזה מקור ואם אין לו מקור נכון אינו אלא שטות
וגסות רוח להסתלק בגדולת המפליאות לצ' ההמון ולדק
מע"כ שמיחה צה ולא יחוש למאן דמאער ליה חרפתו על
חקו חשבו וכו' ע"ש וצ"ה שכוונתי לדעת הגאון ז"ל אלא
שמה שזהו לו להביא ראיות ל"ע שהרי א"א לו להביא ראיות
לקרות ציוס שאין צו קרע"ה מכל הני מילי מעליהא שבבאחי
בס"ד.

הקפ"ה סק"ז אבל גם בזמן השי"ם מוכח דלא הוציא אחרים
וכמ"ש החו"ס סוכה נ"ב א' ד"ה כיון דצרכה"ה מכני הנפח
סודרין משום דלא דמי לתפלה שמוציא רבים י"ה ועי"י מג"א
סי' קכ"ד סק"ג בשם צ"ח ובאמת יש להוכיח כן מהא
דמגלה כ"ד דקטן עולה למנין ז' ואינו יורד לפני התיבה
ופרש"י משום דמוציא רבים י"ה ומכאן דצרכה"ה אינו
מוציאם ול"ע בחו"ס ר"ה ל"ג וכו' ובמחכמה"ה נראה דבשעת
כחצו לא זכר השר מדברי הרמ"ש קידושין הי"ל שסיים
הרמ"ש שם ועוד דילמא מה שאשכח וקטן עולין למנין שבעה
היינו באמת כדאמר במגילה צ"ה הקורא את המגילה עומד
דף כ"ה הניח פותח מצרך לפניו וחותם מצרך לאחרים ע"כ
ע"ש ועיין פרישה אור"ח סי' רפ"ב ס"ק ז' וטור אור"ח סי'
קל"ט וק"מ ע"ש ודו"ק.

(ז) **עוד** הביא שם המהרש"ם ז"ל מתשר מים רבים אור"ח
סי' מ"ה וסי' מ"ט באין מהענין שאין מחויבים
בקריאה. התורה ועלו דהוה צרכה לבעלה דאין צרכה"ה
להוציא הרבים י"ה ע"ש נראה צ"ה ראיז לדברי דכיון דאין
הצרכה להוציא הרבים אלא מחקתה הקריאה הוא וכיון
דעלוי ליכא חיוב, ליכא עלוי חיוב צרכה, ואי משום חורה
הרי על זה כבר בריך צרכהו צכר צרכה"ה.

ובעמדי מהבזון נפל מילתא בליבאי גמ' יומא דף ע'
ע"א ונעשור של חומש הפקודים קורא על פה
ופריך גגול וויקרי אמר רב הוגא צריה דר"י אמר רב ששת
לפי שאין גוללן ס"ת צניבור מפני כבוד צניבור וייתי אחרונה
וויקרי רב הוגא צרי יהודה אמר משום פגמו של ראשון
ור"ל אמר משום צרכה שאינה לריבה, ופרש"י שיהא לריך
לחזור ולצרך, ובת"י שם כתב מכאן יש ללמוד דהשוחט
הרבה בהמות או עופות ביחד אסור להסיח בין שחיטת עוף
לחצירו כדי לחזור ולצרך כיון שיכול ללכת בצרכה ראשונה
ע"ש נראה דאפי' היבא דליכא חיוב קריאה בתורה אפי"ה
משום צרכה שאינה לריבה שילעך לצרך על הס"ת אחרת
דוחקים עצמינו לקרות ע"פ שהוא מדברים שכתב ואי אהא
רשאי לאמרם בע"פ ולא נחיר לו לצרך צרכה שאינה לריבה
ולבביא ס"ת אחרת.

(ג) הן אמת דהרמז"ם נראה דלא הביא הא דר"ל ולכאורה
נראה דס"ל כר הוגא צרי משום פגמו של ראשון
אבל ראיתי בשו"ת מהרש"ם אור"ח סי' א' שכתב וז"ל:
ואע"ג שהרמז"ם ז"ל לא הביא בפיה"מ ולא בהלכות עבודת
י"ה אלא בטעם הראשון ולא הביא טעם ר"ל היינו שלא
חש להאריך ומי"מ לא מצינו בשום מקום שדחה אותו אדרבה
הוא ז"ל הוכיח הרבה על צרכה שאינה לריבה וכו' ובהלכות
ברכות פ"ג ח"ל: כל המצרך צרכה שאינה לריבה הרי זה
נושא ש"ש לבעלה והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות
אחריו אמן ע"כ וכתב הריב"ש סוף סי' שפ"ד ח"ל: ואע"פ
שכתב הרמ"ש צ"י מי שמחו וצרכה שאינה לריבה מדרבנן
ואסמכוה אקרא מ"מ רמח"ה באורייתא וא"כ מי הוא זה

סימן ט"ז

אי יש איסור לקרות הפטורה ביום א'

עוד לחנ"ל

ומה ששאל אם יש איזה איסור לקרות ההפטורה בלילות ברכות ביום א' ודאי דליכא דבר שום איסור לומר קפיעל מן הכניאים ואדרכה מחויב ללמוד חורב כלל ביום זה לא גרע מלימוד החורב אבל לקרוא בחורב ולומר ברכות ח"ו לית בזה שום ספק שאסור בזמן שאינו זמן קריאת החורב מחקת חז"ל. ובר מן דין לא ניהא לנפשאי לתקן ליום א' שום חגיגות כי בעוניה דברים כאלו גורמים להתעבר בדם בעוניה וא"כ רואה לברוח מן הארץ ויפגע בדוב וישחק הדבר ולא יאמר, ועל הראשונים חנו מלמערים מה שכתבילו במדינה זו לעשות שמחת צד מלכות, וחמדות ושאר שמחות דוקא ביום א' וכן באגדתי דרעקפסנט, ובעוניה אנשי חז"ל עובדי פ"ז בעברה הם השם ירחם ואחרי כל ומושב להוסיף עליהם. ולפענ"ד אם א"א באופן אחר היוצר כחן שלא לקבל בעלי מלכות כאלו ביום ד' וי' ודיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם ואין אנוח אחרתם עליהם אם אינם שומעים לנו והגודר פרטת יגדור פרטת עם ישראל והשיב לב אבות על צנים ויכו לשבז בשערה שלמה כנבואת החורב בנ"א.

סימן ט"ז

מי שבירך ברבית חתורה ומיר קראוחו לעלות לתורה אי חוזר ומברך

עוד לחנ"ל

ובדרך אגב אליג כאן מה שראיתי להב"ח א"ח סי' קל"ט אהא שכתב הב"י לפשוט ספיקו של ר' יחיאל במי שצירך ברכ"ת ומיד קראוהו לעלות לחורב אי חוזר ומברך הביאו העור והב"י כתב מדברי הסמ"ג בסי' י"ט אל יקשה עליך העומד אח"כ לקרות בחורב שמברך כי אותו אפילו צירך מיד על עסק החורב שעסק בפני ע"מנו הוא צריך לחזור ולברך על קריאתו בציבור שנתקנה שם ברכה לפניו כמו שנתקנה ברכה לאחרים וכמו שנתקנה ברכה גם על ההפטורה פ"כ גם מדברי החוס' ר"ה בשם ר"ת דברכה"ה לאו משום ח"ת שאפי' צירך העצב נא וכו' חור ומברך הדע דבמקום שאין לוי כחן קורא במקום לוי ומברך אפי' שבר צירך בקריאת ראשונה עכ"ל. וכתב הב"ח שארי ליה מאריה כי הסמ"ג והחוס' אינו מדברים אלא כשהיה עוסק בחורב בפני ע"מנו אחר ברכ"ת אבל ספיקו דר"י הוא כשלא עסק בחורב כלל פ"ש.

ולפענ"ד ראיתי בנ"י הוא מדכתב בסמ"ג והחוס' דברכה החורה נתקנה ברכה בפני ע"מנו לפני ולאחרים וכיניו שהיא חקנה ולא שייכא כלל לברכה החורה משום ח"ת וכמ"ש ר"ת והוא כמו ברכה הפטורה ורק משום כבוד הציבור נתקנה וכיון שנתקנה ברכה זו לכל הקורא בחורב א"כ ודאי אפי' רק צירך ברכ"ת שצריך לע"מנו משום לימוד החורב לא פטר זו דהני חרי חקנות הם ואין להם שום שייכות אכדדי אף דמנעב אחת הם וראיה דגם לאחרים מצרכין ואי משום ח"ת הרי אין מצרכין ברכה לאחר כלימוד זה לפענ"ד ברור.

סימן י"ז

המפליג בפסינה ויוצא בשיירה ישוב למש"ב בח"ג פ"י ל"ז

עוד לחנ"ל

ומ"ש שאין דעתך מסכמת להחילוק שכתבתי בסי' ל"ז בח"ג צין הא דהחירו להיואל בשיירה ומפליג בספינה משום דלא כוח רק ארעי ולא החירו כן במי שרואה ליכנס כן בקציעות דע לך אהובי ידידי כי מעולם אין אני אומר קבלו דעתי ואני אמרתי מה שגלפענ"ד בס"ד ובחורב יבחר אבל מה שכתבת הא"ך החירו חז"ל חילול שבת למפליג בספינה הנה כנראה שלא הרגיש בזה שכתבתי שם דהוא רק מדרבנן והם אמרו והם אמרו, וזה פשוט אבל אדרכה אם יש לך ראיות אהי אסיר חודה ועד הכס נראה כמו שכתבתי.

ומה שכתבת שלא הזכרתי החילוק דצינאל בשיירה כוח פ"ג ובענין רעורו אין כאן פ"ג מחחול נא לעיין עוד הפעם בדברי מה שכתבתי שם בסי' ל"ז בד"כ ולכן שכן כתבתי ומחמת איזה סיבה כנראה לא כתבונת שם בזה שכתבתי לראשונה.

סימן י"ח

ישראל חנקרא לצבא (פערזים בלע"ז) ומוברחים לחלל שבת

עוד לחנ"ל

ומ"ש דהא דהחירו לבניי לילך ללכא מטעם פ"ג פגעו בזה דאם לא יראו אז יאמרו עלינו מרגלים אחס ואין רוצים לעבוד עבודה במלך ויגזרו עלינו גזירות רעות וכתבת הא"ך יכולים לומר עלינו מרגלים בעת שאנו מוכימים לעצדם כפלים ביום ראשון הנה מענהך ודאי מענה הוא

סימן כ'

פ"ת שנמצא חפר תיבת את באמצע הקריאה אי צריך לחוציא אחרת

ב"ה ראש השנה לאילנות התשכ"ד ברוקלין ג"י יצ"ו.
מע"כ הרה"ג שלשלת היחסין פ"ה אי"א גר"ג ור"ח ג"א
וכר כש"ת מוה"ר קלנימס קלמן גנאר שליט"א מרא דאתרא
דק"ק עדת ישורון.

אחדשית, למאן דלא קחוינא מצרכינא ככבוד כראוי לו
וחשתי להשיצו חייב בקבלי מכתבו היקר כפי
קשחו למען כבוד החורג ולומדיה דדבר שאלחו בקבלתו
בשי"ק פ' זא השחא בקריאת החורג שמאלו יחיר חיבה
בפסוק ואמר ד' למשה נעם ידך על השמים ויחי חשך על
ארץ מלרים וגר' ויחי כחוצ בסי"ת נעם אח ידך נוסף חבת
"אח" דליחא בשאר סי"ת, ונמצא יחור חיבה זו, וכי"ת צחור
מרא דאתרא נוח להשלים סדר כל הקרואים בסי"ת זו ולא
להוציא סי"ת אחרת וטעמו ונימוקו עמו מדברי הרמ"א סי'
קמ"ג, ובאשכ"ז שם סק"ט, שהביא קבלה בשם הגאונים שלא
להוציא סי"ת אחר צחור חיבה ועוד ראיות שהביא כדרכה
של חורג, והנה כנראה ממכתבו שפתחו פה צעלי הריב על
כוראחו זו וראה לשמוע חור"ד בזה.

ואומר אני גברא רבא כיון דסמיך סמיך דהא איכא כמה
גאונים דס"ל דבסי"ת פסול מצרכין עליו ויואלין בו
ידי קריאה וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל דחשובה בציאו בצי'
וי"ד סי' רע"ט שם קל"ח פוסקים בגם שקל פוסקים ס"ל
דהרמב"ם ז"ל חזר בו בחיבורו שכתב בדברים הפוסלים סי"ת
שחסר אפילו אות אחת אמנם האחרונים כנראה קבלו לעיקר
הא דחשובה גם מין זקני המהר"ל מפראג ז"ל פסק
להלכה למעשה שאין להוציא אחרת לעולם בציאו המגי'א
ובאשכ"ז, והלום ראיתי קדוש אחד מדבר רצוני החו"ע
בספרו ד"ח בל"י סי"ת שחזר הרא"ש ז"ל בזה פ"ה שהאריך
הרבה מאד בכל הפוסקים המדברים בזה ולבסוף חיוק
שיטת המהר"ל דאין להוציא סי"ת אחרת אלא דוקא בחסרה
יריעה כולה אבל בחסר חיות או פסוקים אין להוציא
והביא שם כל הפוסקים ע"ש אריכות גדולה מאד, וכיון
שכ"ת סמך אבני פוסקים וגאונים ועשה מעשה כוחותיו
מאן חשוב בזה לחלוק על מרא דאתרא אין זה כי אם רמז
רוחא דנקיעא ליה וכן לא יעשה, וכבר הביאו האחרונים
ז"ל על כיוצא בזה דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ולכן
פשוט דאין לבעלי ריב פתחון פה כלל בזה ואם יעברו ח"ו
יעשו כדון מצב ח"ה המצבאר ברמב"ם ובש"ע ואין להאריך
בזה יותר והשומע ישמע ויחצרך בצרכה השומע.

אמנם מה שכתב מעכ"ת שסמך בזה על הכרעת הרמ"א
ז"ל וערוך השלחן ומ"צ אור"ח סי' קמ"ג, ל"ע
דנראה דס"ל דהרמ"א ושיטת הגאונים אחת הוא וכמעט
בדברי רמ"א יראה דשיטת הגאונים חולקת אשיטת הרמ"א
וא"כ אדרבה לפי הכרעת הרמ"א והבא לחוש לשיטות אלו

אבל צבוי"ה בגוים ההם משפטים כל ידעם וכנראה שאלה
לא יודע בלעף של ישראל ובאזהר אופנים הם מעללים עלינו
ומולידים דבר אפילו כשאנחנו עושים הכל כמה שרואים
ממנו, אבל ראה נא במלרים שאמרו פן יקראנו מלחמה
ונוסף גם הוא על שאלו ונלחם בנו ולהלן כשאמר חכבד
העבדך ואל ישאו בדברי שקר אמרו במדרש שטענו על בני
שמלין זמנם בשכ"י ופ"ה פ' שנת היום ויר"ט היום וכו',
הרי דעל מה שאמרו שהיום שנת שלנו ואנחנו נעבד לכם
למחרת כפלים גזרו עליהם גזירות, וטענה המן בזמן מרדכי
ואסתר, וגם שאר שונאי ישראל ימ"ש, ובדואי במלכות
הזאת שאנחנו גרים בה שהוא מלכות של חסד יש בו
שינויים ולא ראי זה כראוי זה אבל הלא השנה וכו' ועיין
מש"כ שם בסי' ל"ה צענין להכניס חק לבאי פה בלח"כ
שיחיו חופש לכל חיל ישראל.

סימן י"ט

אימתי אמרינן הלכה כבתראי

עוד לחג"ל

ומ"ש בסי' ד' צמתי שכתבתי שם דאין לנו מקבילים דעת
אחרונים שחולקין על גדולי הראשונים מפני שדעתם
אינו כלום נגד דעתם כמ"ש הר"ם אלשקר, וע"ז הבאח דברי
הד"מ וי"ד ס"ל ס"ק י"ג, וסי' ל"ח סק"ה, שחולק על זה
וס"ל דהלכה כבתראי, העלמה עין איכא הכא שהרי אני
צעמתי הבאחי שם דברי הרמ"א מחו"מ סי' כ"ה דכל מקום
שדברי הראשונים כחוצים על הספר והפוסקים אחרונים
חולקים על הגאונים הולכים אחר האחרונים דהלכה
כבתראי. וא"כ הבאחי ג"כ מדברי הרמ"א צעמנו ולא ידעתי
מאי הוסיף בדברי הד"מ שהביא בזה אבל אני דנתי שם
היכי שלא ראו האחרונים דברי הראשונים אז אין הלכה
כבתראי ועל זה דנתי שם דמזה היה השקלא ועריא, והוספתי
דאפי' היבא דידעו מהראשונים וחולקים עליהם איכא אחי
פוסקים כגון מהר"ם אלשקר דס"ל דאין יכולים לחלוק
עליהם. וסויימתי דא"כ אין לאחרון לחלוק על הראשון כיון
דלא הביא דבריו ולא שום אחרון מהם דנראה דלא ראו
דבריו מדלא הביאוהו וכמו שמפורש בפוסקים שאם לא
הביאו צענו דלא ראוהו כיון שהוא סותר דבריהם ולכן לא
יכולים לחלוק עליו אם לא ברצות ברורות מש"ם או ראשונים
אחרים וז"פ ועיין ח"ס וי"ד סי' ר"ג וכנראה שלא ערחת
לעין בדברי אלא מקופיא וזה גרמה לי הכנה אבל דע כי
אני הרבה עורה בפוסקים קודם שאני כותב תמחול נא
לעין עוד אחרת בדברי שם ותמצא בסי"ד כדברינו.

ומעתה הגני לסיים באהבה וידידות המצפה לרחמי שמים
מרובים וי"ר שנוכה לקבל התורה מתוך נחת והרחבת הדעת
ולראות בנחמת ציון וירושלים בביאת בר גפלי המכבד
ומוקיר בברכת התורה ולומדיה בלב ונפש,

מצנח הקטן

נריך להוֹיֹא סִיט אחרת בנידון דידן, דמח שכתב הרמ"א ז"ל דמשום חסירות ויתירות אין להוֹיֹא סִיט אחרת מפני שאין סִיט שלנו מדויקים כל כך אין כוונתו בכגון שחסר ויתיר חיצה שלמה אלא כוונתו בחסירות ויתירות כגון וויין או יודיין מלאים או חסרים כגון אבותינו שכתב חסר ויין וכ"כ שלא נשתנה קריאת התורה אבל חסר ויתיר שנשתנה ע"י קריאת החיצה נריך להוֹיֹא אחר וכ"כ שחסר או יתיר חיצה כולה כ"כ ס"ל לרמ"א ז"ל דמוֹיֹאין סִיט אחרת חזר כוונתו במה שכתב והא דמוֹיֹאין אחר דוקא שנמלא טעות גמור והיינו שנמלא בו חיצה אחרת חזר הוא טעות גמור או שנשתנה החיצה ע"י חסר או יתיר דכיון שנשתנה החיצה מחמת החסר או יתיר נמלא דהוא חיצה אחרת וכיון שהוא חיצה אחרת הרי זה טעות גמור וחייב להוֹיֹא, ואף שהדבר לדעתי פשוט כן מ"מ אביא ראיה לדברי.

הלבוש א"ר"ה סי' קמ"ג ס"ד כתב חז"ל: ומעט זה ג"כ נאמר דהא דמוֹיֹאין סִיט אחרת היינו דוקא כשנמלא טעות גמור שנשתנה משמעות הענין ע"י הטעות אבל טעות כגון חסרות ויתרות ביודיין ווויין, וכ"כ שאין הענין והלשון משתנה אין להוֹיֹא אחרת כיון שאין סִיט שלנו מוחזקין בדוקין כ"כ, וכ"כ הט"ז בס"ק ב', והמג"א סק"ז שם להדיא, והוסף הלבוש חיצה והלשון משתנה, ר"ל דאפילו הלשון משתנה ואין הענין משתנה מ"מ מוֹיֹאין אחרת. ובשו"ת חכ"ל סי' נ"ד בשאלה בס"ת שצ"י נח במקום החדש העשירי נמלא כתוב חדש העשירי צ"ל ה' ונראה שהוֹל להחיר שלא להוֹיֹא אחרת והכ"ל ז"ל כתב דהר"ה לאחז לדברי הרמ"א נריך להוֹיֹא אחרת דע"כ לא מכשיר הרמ"א אלא בחסרות ויתרות שאן נכרין במצטא כגון אות ה' מלא או חסר אבל הניכר במצטא פשוט דפוסל. וכ"כ להדיא בשו"ת שצ"י ח"ב סי' ג' בחלמ"ע התשובה ע"ש, ובאמת כי יתיר חיצה לא טוב הוא מכבש שכתב כשב שכתבו כל האחרונים ז"ל כפסק הש"ה דמוֹיֹאין אחרת משום דהוא חיצה אחרת.

איברא דנראה מדברי הרמ"א ז"ל צ"מ יו"ד סי' רע"ט מוכרח כמו שכתבנו ודברים אלו הם המקור לדברי הרמ"א צ"ח ה"ל שכתב צ"מ שם לפשר בין הפוסקים שפסקו להוֹיֹא אחרת ובין הפוסקים שפסקו שלא להוֹיֹא לעולם חז"ל: ולי"ג בודאי אם נמלא טעות משע בחסירות ויתירות וכדומה יש לכתוב בדברי האגור וכו' אבל אם נמלא בו טעות גדול שאין שכיח בשאר ספרים יש לכתוב כצ"י וכו' הרי שכתב בעלמנו ז"ל דטעות גדול הוא מה שאין שכיח בשאר ספרים ובודאי שאין שכיח בשאר ספרים להיות חיצה מיותרת בהם.

ועיין בספר שער אפרים שער ו' סי' י"ט חז"ל בשלח, ויסע משה את ישראל שנמלא כתוב את בני ישראל נריך להוֹיֹא אחרת ובפ"ש שם בשו"ת חינוך צ"י סי' ה' בשם הגאון מהר"ם ר' מענדל"ש מקראקא דאף דלא נשתנה הענין ע"ש (וכן הבאתי לעיל בשם הלב"ש) ופשוט דכל כיוולא בזה במקום שכתב ישראל והוסיף חיצה בני, ומכ"כ במקום

ובאמת כי רבו וגם רבו האוסרים אפילו בחסר ויתיר של אות דכן מבואר בזוה"ק ובשו"ת הרא"ש, ורשב"א, ובמגדל עוז בתחלת ה' תפילין כתב שכן נהגו בכל ספרד וקטלונא, וכן בסכ"מו הרמ"ה, והראש"ד, והרמב"ן, ודברי הרמב"ם בספרו ועוד כמה גדולי הפוסקים וודאי בכל אות ואות של חסירות ויתרות טעמא רבא וסודות גדולות אית בהו אלא דאין לא בקיאותו בהו, ועוד הלא כל התורה כולה שמוחיו של הקב"ה הוא וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בהקדמתו על התורה וכן הזכיר מלא מהו ועיין חכ"ל ה"ל. ועיין שו"ת הרמ"ז סי' ל"ו אריכות גדול לאיסורא בכל זה מ"מ אנו אין לנו אלא דברי רמ"א ז"ל בזה כמובן. וכמו שפסקו רוב האחרונים ז"ל.

וכרצו ראיתי בשו"ת חו"י סי' רל"ה מעשה היה בכפר ביום ש"ק שנמלא חסר חיצה את בתורה בקריאת

וקאח צע"צ וברב צחוכס מחנגדים להמכיר צאמרס שכוה אסור מדין חר"ק שאנו מאמינים בה. וכיון שכל בית הכנסת צווה משומרי הדת ולשמור דתה, אין לשום אדם רשות לחלל ציב"כ ולמכור נגד דין חר"ק והנה פשוט דאם זה נגד דח"ק אסור למכור ואפילו יהיו הרואים למכור הרוב לא מהני בזה נגד החורב ודעותיהם בעלים וצ"ל אמרו בחורב לא תהיה אחרי רבים לרעה ואפילו צ"ד של ע"א וראשי סנהדרין שבו ישראל צומן בבית אס הורו דבר נגד החורב אינו כלום וכמבואר בחלמוד במס' הוריות ואפילו בשוגג שחורו לעקור את כל הבוץ אינה הוראה כמבואר שם דף ג' ע"ב ועכ"פ ודאי שאין שום כח יכול לשנות את דבר ה' ופוק חזי דוגמא זו במדינתנו שיש לנו קאנסטיטוציאן דארה"צ אס יצואו למשל מילואן אנשים חושבי אמריקא ויעשו להם חצרה ויראו לשנות הקאנסטיטוציאן ורובם מהם ילביצו כן לשנות ואפילו כולם יסכימו לשנות הקאנסטיטוציאן כולל או מקצתה אין דצריהם כלום ואס יעצרו על דבר יענשו עונש הראוי להם אף שהם יעשו שחצצו נגד הקאנסטיטוציאן ויהי זה לנעג וכ"ש נגד דבר ה' אשר שום בר נש לא יוכל לשנות לא כמו הקאנסטיטוציאן שעכ"פ כל אנשי ארה"צ אס יסכימו ע"י הקאנגרס והסנאט יכולים לשנות ולא כן חר"ק שלא תהא מחולפת לעולם. ואפילו אס יבא נביא ויאמר שמן השמים נשלח לשנות הרי זה נביא שקר כמבואר בקרא וצפוסקים.

ועתה נחז הדין עם מי גרסינן בגמ' מגילה דף כ"ה ע"ב צמשה, בני העיר שמכרו רחוב של עיר לוקחין צדמיו בית הכנסת, בית הכנסת לוקחין חיצה וכו', ובגמ' שם דף כ"ו ע"א ציב"כ לוקחין חיצה אמר שמואל לא שנו אלא ציב"כ של כפרים אבל בית הכנסת של כרכין כיון דמעלמא אחי ליה לא מאי מצניי לה דהוב ליה דרבים אמר רב אשי האי צי כנישתא דמחא מחסיה אף ע"א דמעלמא אחי לה כיון דלדעתא ידי קאחי אי צנינא מצנינא לה מיתבי א"ר יהודה מעשה ציב"כ של טורסיים שהיה צירושלים שמכרוהו לר"א ועשה בה כל לרכיו והא חסם דכרכים הוה הוה צי כנישתא זוהי הוה ואינו ענדוכו ע"כ ופרש"י אבל של כרכין הוה להו צחי כנסיות דרבים וכלל צעליהן ואין בני העיר לצדם בעלים להם ע"כ. **והרמב"ם** פ"א מהל' תפלה בע"ז כחצ ח"ל: צמה דברים אמורים שמוחר למכור בית הכנסת, צבית הכנסת של כפרים שלא עשו אותה חלה על דעת בני הכפר לצדם שיהיה להם להחפלה צו שאם ראו כולם למכרו מותרין. אבל בית הכנסת של כרכין הואיל ועל אנשי העולם נעשה שיצאו ויחפלו צו כל הצא אל המדינה נעשה של כל ישראל ואין מוכרין אותה לעולם ע"כ. וכ"פ הרא"ש, וכתור, והע"פ אריה סי' קצ"ג סעיף ז. ואיפסיקא הלכה צלי שום חולק דציב"כ של רבים אסור למכרו לעולם. **אלא** דנחלקו במעשרים צעם הדבר יש מפרשים כיון שרוב בני אדם רגילים ללכת שם להחפלה אע"פ שאין נותנים כלום צצנינו מ"מ כיון דלדעת אותן רבים נעשה

רצוני ולא היה שם רק ס"ת אחת והאריך לבאר הוראה שורה להם לקרות חיצה את צע"פ ולהשלים הקריאה כיון דלא היה להם ס"ת משמע פשוט דלא היה להם ס"ת אחת היה מלוא להוציא אחת כנראה למעין שם, וא"כ מבואר דבחסר חיצה את לריך להוציא אחת והכ"כ ביותר חיצה את, ואף שכח הכח"ל צהצבה הנ"ל דיותר יש לפסול צמקום שאינו מוכה שקרו כ"כ ממקום שמוכה והציא ראי' מרש"י ריש מנחות דרמי דר"ש אדר"ש ומשני דמחשבה דלא מייבכר פסול רחמנא ופרש"י מחשבה דלא מייבכר אי משקר אס לאו פסול רחמנא דחשוב לה מחשבה אבל מחשבה דמייבכר לכל שהוא מכובד לא הוה מחשבה אף אנו נאמר חסרון הניכר אין לנו להקפיד עליו כל כך להוציא אתר לייבא למיחש דילמא אחי למימר דלא איכפת לן ביה אבל חסרון שאינו ניכר איכא למיחש שמה יאמרו כיון שאינו ניכר לא איכפת לן ביה דטפי איכא קפידא צשקר שאינו נראה מצשקר הנראה ע"ש. מ"מ הרואה שם יראה דצדיק אין נפ"מ בזה ודו"ק.

ומה שהציא צסם הבכ"ק צעל מאור ושמש ששמע פסוק שלא להוציא ציתור חיצה שלמה היות כי לא הביא כן רק משמועה אולי הקבלה מהשמועה לא מדויקת הוה וי"ל בזה שגג השומע שמסר לכת"ר ולמה נשויה לטובה ח"ו או חולק אבל הני פוסקים צלי שום ראי' מוכרחה. **והגבי** חזר על הראשונות דאף שהעלינו דלכחלה אס יקרב דבר כזה ראוי להורות לחזור ולהוציא ס"ת אחת ציתור או חסר חיצה אבל כיון דצדיעצד עשה מעשה והורב כדברי הגאונים יש לו על מי לסמוך ואסור לפקפק על הוראתו בזה וכ"ש שיהא מח ריב ומדון וכל מציאותיה שלום וכמה טרחו צקריאה החורב משום דלא יחיי לאנלויי ומי ששמו שלום ישום עלינו צרכה ושלום ויזכה לנהג נשיאחו צרמים ויהיו כולם סרים למשמעתו עצג"א.

ופה שבתה קולמסי, ידירו המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש, הדושי' באתבה,

מנשה הקטן

סימן כ"א

לעו"ד בממשלתי אי מותר למכור ביחב"נ של כרפים

ב"ה י"ב תמוז התשכ"א ברוקלין ג"י יצ"א.

כבוד השר הער"ר משפטי החשוב מר דאליצער

בראנקס ג"י.

שלום וברכה כל הימים.

הגבי צמכתיו דן כפי שנתצקתי צתור יושב ראש של ועד הכלכלה דאגידו צרונים דארה"צ לצר לו דין חורח משכ רצינו ע"כ צצידון ציב"כ צעיר צראנקס אשר לנעם למכור לבית ספר עממי אשר ילמדו צו דת קטולית,

אחרת נמי אסור אם לו לעשותו זיכתי' דמותר לעשותו כמבואר בגמ' ובש"ע סי' קנ"ג, דמותר לעשות זיכתי' בזה"ל לא מצית המדרש זיכתי' ע"ש אבל לשם דבר חול אסור למכרו, ואפילו היבא דכבר בנאו אחרת תחתיה נחלקו האחרונים ז"ל אי מותר למכור הראשונה. עיין מג"א או"ח סי' קנ"ג ס"ק ע"ז. וח"ס או"ח סי' ל"א, ונוב"י ח' סי' י"ט, ומיהו בא"ר פסק כמ"ז וכן בשו"ת מהר"ם מין סי' כ"ה ובשו"ת ד"ח או"ח סי' ע"ז, ע"ז. ובשו"ת פ"י א"ח סי' ז' ע"ש.

ברם היבא דכבר אין מנין זיכתי' ואין מחפלין זו כחז המג"א בס"ק י"ב בשם המצ"ע דיכולים למכור אפי' הוא זיכתי' של רבים, ומשמע דס"ל דדברי הכל הוא דכתיב' אומדנא דמוכח הוא דאף דזיכתי' הוא של כל ישראל ואיבא אחד בסוף העולם שהיה רגיל מפעם לפעם לבא ולהחפלין זיכתי' זה אבל כיון דעכשיו כבר אין מחפלין זו ואין זו מנין להחפלין אומדן דעמו דגם הוא מסכים כה"ג למכור כיון דאפילו יבא לכרך לא יכנס עוד זיכתי' זו להחפלין מאחר שאין זה מנין ואפילו לטעם בג' דילמא נחנו אחרים מעות על הבנין ויש להם חלק כספי אומדן דעמו דכתיב' מוחל להם לבני הכרך וגם לטעם החוס' משום דבוקדש לכל העולם וקדושהו חמורה, מ"מ כיון דאלו היו כל האנשים המחפלין זיכתי' באקראי יודעין שאין שם כבר מנין היו מסכימים להמכירה אומדן דעמו ומוכרין וכן ראיתי לידיד נפשי הגאון המובהק מוה"ר פיינשטיין שליט"א בס' חגיגות משה סי' נ'.

הן אמר דראיתי להח"ס ז"ל, בשו"ת א"ח סי' ל"א דשדי ביה נרגא דדברי המג"א ה"ל וכתב דדברי המצ"ע אינם ענין לבאן ואין מהם ראי' לדון המג"א דהתם מיירי זיכתי' של כרכים שעשו שלא כדיון משנים קדמונים והזניחוהו והשכיחוהו לבית דירה ופחה היה האורך למכור ממנו כחצי אמה קרקע עפ"י ז"ל במעמד אנשי העיר וכו' שבכך אין קפידא לרבים בזה כיון שכבר הזניחוהו שלא כדיון וכו' ע"ש, נראה מדבריו ז"ל דדוקא משום דהזניחוהו שלא כדיון וכו' גם החמיר שם הרבה שלא למכור אפילו מקום שביע עליו זיכתי' לעולם אלא שיגדרו גדר סביב ולהניחו ע"ש. וקצת יש לדייק בדבריו מסוים לשון המצ"ע שכתב שם ח"ל: וכיון שאין מחפלין זו אפילו שהוא זיכתי' של כרכים יש להם רשות לשעבב עובי הקהל למכור לפחות חצי אמה זו ויעשה בזה הטוב והישר ע"כ. נראה לדייק מדכתב דיש להם רשות למכור לפחות חצי אמה זו אפשר דכל זיכתי' הכי' דלא היה מחיר להם למכור, אמנם בשו"ת נוב"י, ובא"ר חפס דברי המג"א כפשוטן גם בשו"ת מהר"ם לובלין, באדתי דבריו בספרי שו"ת ח"ד סי' ס' להקל. וכן העלה המחברים שיק א"ח סי' ע"ב ע"ש.

עוד כתב בע"ז בסק"ו דאפילו זיכתי' של כרכים אין איסור אלא במכרו בענין שלא יהיה אח"כ זיכתי', אבל אם יהיה זיכתי' מותר למכור אפילו משל רבים לשל יחיד כרבנן דר"מ בפי' ד"ח דף כ"ז. ועיין א"ר.

חמירה קדישהו ואין יכולין למכור. וי"מ משום דנעשה זיכתי' של כל ישראל שהוא כמו שהקנו להם חלק להמחפליים זיכתי' ואינם יכולים למכור חלקם כיון דזיכתי' נעשה של כל ישראל. וכ"כ הרמב"ם, וברא"ש, וברא"ח ברה"ל זיכתי' ס"ק י"ח. וח"ל הנמק"י מגילה ה"ל: אבל של כרכים שצאים שם מהרבה מקומות ונכנסין שם להחפלין כולם הם בעלי בית הכנסת דאדעתא דכתי' בנאוהו ואין כח לבני הכרך למכור שאינו שלהם לבד. וי"מ משום דכיון דמעלמא קאדתי לה רבים הו"ל דזיכתי' ושמה ית אחד בסוף העולם שהו"ל זה וחלקו מעבד לפי שאין בני העולם כפופין לבני עיר זו ולא ל"י עובי העיר שבה אלא ית שם אדם חשוב כרז אשי שכל הנותן לזרכי זיכתי' על דעתו הם נוחנים ועיין חוס' שם, וכתב הר"ן דכדעבד זו מוכח בירושלמי דגרסין התם הלא דומיא זיכתי' של יחיד אבל של רבים אסור אני אומר שמה אחד מסוף העולם קנוי זה ועיין ב"י.

והחלוק בין הכי טעמי הוא, דלדעת ר"מ דשמה ית אחד בסוף העולם שנתן כסף וחלקו מעבד היבא ידיעין דבירור שלא נחנו כסף מעלמא ולא קבלו נדבות מאחרים רק בני הכרך בנאוהו או שבה אחד זיכתי' ונחנו במחנה לבני הכרך דאז ודאי ליבא לאיסתפוקי שמה אחד מסוף העולם הו"ל דזיכתי' כה"ג אפילו זיכתי' של כרכים היה נמכרת אבל לטעם הראשון והשני משום חומר הקדושה ואנשי העולם הצאים להחפלין לעולם זיכתי' של כרכים אינו נמכרת ואין י"מ צ"ן נחנו מעות ללא נחנו והעיקר מאחר שנעשה לכל צאי עולם עובדים ושצים להחפלין זו ונתקדש לשמן נעשה זיכתי' של כל ישראל ואין כח לבני הכרך למכור חלק שאינו שלהם, ועיין פמ"ג סי' קנ"ג אות י' בג' הפירושים הללו ובצ"ל.

והנה לפי בג' אילו היה זיכתי' בזה נצנית דוקא ממשות של מחפלין זיכתי' ולא היו מקבלים שום מעות מאנשים אחרים וכו' כאלו כולם והסכימו למכור היו יכולים למכור אף דהוא זיכתי' של רבים אלא דודאי זה דבר שאי אפשר שיהיו כולם שבו בשעת קנית זיכתי' כאלו, כמובן שכתב אנשים עוקרים דירותיהם במשך הימים אלא אפילו אי נימא דהיה אפשר מ"מ לעיקר דינא חק לא קיי"ל כהפ"י בג' אלא כפי הראשון כמו שכתבו הרמב"ם, וברא"ש, והעור, והש"ע, וכן פסקו כל האחרונים ז"ל. וכן הוכיח הרשב"א ז"ל מדפריך שם מיתבי וכו' ואם איתא מאי פריך הא דשוחפים מטמא בנגעים ודוקא שמיחד לכל אינו מטמא וכמ"ש בפ"ק דיומא וכאן משום שחף דליחנכו כאלו לא מודין אבל לפי הראשון ניחא דמקודש לכל ואין לה בעלים דומיא דמקדש ח"ש זועי הוי ור"ל לא הוי עיילי בה דברים מעלמא. ומ"מ ואיבא עבדוהו ר"ל שבה עשו לאורך עממא ולא לאורך רבים ע"ש ועיין ביאור הגר"א א"ח ה"ל וזכ"ח כתב דכתי' קיי"ל כפי הראשון ולחומרא ועיין מחל"ש שם.

וא"כ עלה לן דאסור למכור זיכתי' של רבים לדיב, ולא מציעא לדבר חול אלא אפילו לעשותו דבר הקדש

גם להחיים ז"ל שפי' כן צט"ז וכן שאר אחרונים כמחרי"ט ולפענ"ד מה שנראה כתבתי.

ומה שהקשה שם מהרמ"ש על פסקי המג"א דבסי' קנ"ב סק"צ פסק כמ"צ בזה דאין סותרין בזה הכנסת עד שיצנו חדשה ומשמע דאין חילוק בין של כרכים לכפרים לאחר שנצנית החדשה רש"אין לסחור ותימא דלענין למכור פסק המג"א סי' קנ"ג ס"ק ע"ז דאפילו צנו להם חדשה אסור למכור בשל כרכין וקשה דא"כ דלא אודא לה הקדושה דאין רש"אין למכור אמאי רש"אין לסחור דבר קודש, כבר הרגיש בקושיא זו המג"א צעמנו בסקט"ז שם וז"ל: ומשמע הכא בזהדיא דשל כרכים אפי' בנאו אחרת אסורים למכור הראשונה דהא עלה קאי והטעם דאין בידם ליפקע קדושתן אצל לסחור שרי דהא בקדושתן קיימי ומ"מ העלים והאצנים והקרקע בקדושהייהו קיימי ואסור להשתמש בזהם וגם למכרן, דשמא יש אחד בסוף העולם דלא ניהא ליה שחפקע קדושתן וכ"מ בריו"ו נ"ג ח"ה וצרמב"ם וכו' הרי דהמג"א ז"ל הרגיש בזה וחילוק ביניהו ודבנזים ביהכ"ג חדש מסתמא הסכימו כל העולם לסחור כיון דלא לריכי לתרווייהו אצל לא ילא מקדושתו דלזה לא הסכימו כל העולם ולכן לא ילא מקדושתה.

והא קושיא שהקשה כיון דאסור לסחור כל דבר קודש אלא"כ עושה ע"מ לבנות והמג"א צעמנו כתב כן סי' קנ"ב ס"ק ו' ואסור לסחור דהוי כנוצח אכן מן הביטול נראה דקושיא מעיקרא ליתא דס"ל להמג"א ז"ל דהיכא שצנו ביהכ"ג חדשה ואח"כ סותרין הישנה זה הוא צאמת סותר ע"מ לבנות היינו ביהכ"ג החדשה ומלך הדין היה יכולין לסחור מיד כשהתחילו לבנות החדשה אלא מפני גזירה שגזרו ז"ל דארי"ה לא ליסחור אינש די כנישתא עד דבני די כנישתא אחריתא או מטעם פשיעותא או מטעם גלווי לכל מ"ד כדאית ליה וא"כ מדינא האי די כנישתא הותרה לסותרה דהוי ע"מ לבנות כשהסכימו לבנות חדשה אלא דאסור לסותרה מקודם שנצנתה החדשה ולאחר שנצנית החדשה שפיר מותר לסחור הישנה ולא הוי בכלל הא דאסור לסחור כל דבר קדושה דהאי סותר ע"מ לבנות הוא ואחי שפיר פסקי המג"א ז"ל דלענין סתירה הוי ע"מ לבנות שמוחר אלא דלענין קדושה לא ילא מקדושתיה לאסור למכור כנלפענ"ד. וצעיקר קושיא המג"א על המ"צ עיין בא"ר שהסכים למ"צ.

נחזור לדין עכ"פ נראה דלכ"ע ביהכ"ג של כרכים אסור למכור כ"ז שמתפללין בה ואין נ"מ בזה בין צנו אותה מכסף שלהם או מעלמא דלעולם אמרינן דאסור למכור לדבר חול וכ"ש לדבר מאוס. ואין כח ביד איזה אנשים אפילו שהם מנהלי הביובי"ע כגון הנשיא ועושי הקהל למכור מה שהוא של כל ישראל ומה שהם עושים אחרי רבים להטות (מאדזאריעי רולס) כבר הבאתי דנגד התורה ליכא שום רוב שיכול להחליט ואפילו נצוה אמרה לנו התורה אם יראה לשנות או להחליף לא תאצה ולא תשמע לו בר מן דין כי הם רק

וראיתי למחרי"ט שיק א"ח סי' ע"ב שהבין דברי הט"ז דס"ל דאפילו ביהכ"ג של כרכים החיר למכור אם יהיה להם ביהכ"ג אחרת וכתב דהוא דומיא שצנו אחרת תחת הראשונה ויאל להביא ראיה לדבריו מדאמרו צ"ב דף ג' דאין סותרין ביהכ"ג עד שיצנו חדשה ופסקו בש"ע סי' קנ"ב ומסתמא הש"ס נראה דאין חילוק בין של כרכים לשל כפרים וכן כתב המג"א בסי' קנ"ב ס"ק צ' בשם המ"צ. וקשה אמאי לאחר בנין רש"אין לסחור הא קיי"ל כל דבר קודש אסור לסחור אלא א"כ הוא ע"מ לבנות וע"כ משום דקדושתה הישנה אזלה לה והלכה על החדשה עפ"י זע"ה אלא ודאי כט"ז דהיכא דצנו להם חדשה עובד ויפה מן הישנה מאי איכפת להו לאנשים דעלמי ולמה יעבדו ומותר למכור ע"ש. אלא שצנפו סיים כיון שהצ"י וחת"ם ומחרי"ט לוצלן לא ס"ל הכי כהט"ז עליו לשמוע לקולם ע"כ.

ובעיינתי לא מלאחי צט"ז מה שכתב המחרי"ט שיק ז"ל אחר בקשה סליחתו מעלמותיו הקדושים ולא כתב הט"ז דהיכא דליכא ביהכ"ג אחרינא מותר למכור וז"ל בסק"ז שם: אפי' צנו וכו' ואפי' של כרכים אף איסור אלא במכרו צענין שלא יהיה אח"כ ביהכ"ג, אצל אם יהיה ביהכ"ג מותר אפי' משל רבים ליחיד כרצון דר"מ וכו' וכנראה דהגרמ"ש ז"ל פי' דכוונת הט"ז מה שכתב צענין שלא יהא אח"כ ביהכ"ג היינו שלא היה להם ביהכ"ג אחר ואם יש להם ביהכ"ג אחר מותר אצל כוונת הט"ז נראה לפענ"ד דמה שאמרו ביהכ"ג של כרכים אסור למכור היינו לדבר חול צענין שלא יהיה אחר המכירה ביהכ"ג, אצל אם הקונים קונים הביובי"ע לשם ביהכ"ג ולא לדבר חול אז שפיר מותר למכור אף שמכרו לביובי"ע של יחיד והרבותה הוא בזה דאף דמרבים ליחיד הוי הורדא מקדושה מ"מ כיון שנשאר ביהכ"ג לא חיישינן, מדקיי"ל כרצון דר"מ.

וכוונתו בזה דבגמ' מגילה צמשה דף כ"ז ע"ב אין מוכרין את של רבים ליחיד מפני שמורידן אותו מקדושתו דברי ר"מ, אמרו לו א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה ובגמ' שפיר קאמרו ליה רבנן לר"מ ור"מ וכו' משום צרוב עם הדחת מלך ע"כ. ועיין רש"י ד"ה ורבנן ולע"ק. ולזה כיון הט"ז וכמו שאין שם להדיא לדברי הגמ' הללו כרצון דר"מ ר"ל דס"ל דמשל רבים ליחיד יכול למכור וה"ה לביובי"ע אצל לא מיירי החס כלל אם יש להם ביהכ"ג אחרת דמאי איכפת לן בזה, וכו"כ הרצ"י מדסתמו הפוסקים ע"ש וא"כ פשוט דהט"ז ג"כ ס"ל דאפילו היכא דליכא אחרינא אין מוכרין. איצטד דברי היכא דליכא אחרינא אפילו ביהכ"ג של כפרים אין מוכרין היכא דלא יהיה להקהל ביהכ"ג להחפלה, וא"כ ביהכ"ג של כפרים עיקר שבתירו היכא דליכא אחרינא להחפלה וזה עיקר האיסור בכרכים ועיין ט"ז לעיל סי' קנ"ב ס"ק כ'. אלא דראיתי

סימן כ"ג

אי מותר למכור ביהכ"נ של כרכים אחר שבנו חרשה ואי יש נפ"מ לדבר חול או קודש ומה נקרא כרך לזה ודין זמ"ה

ב"ה מוצש"ק ד' תמוז התשכ"ד ברוקלין נ"י יצו"א.
כבוד ידידי הרה"ג המפורסם חוב"ס ור"ח גוי"ג וכו'
כש"ת מוה"ר רפאל פלקאוויטץ שליט"א רב דביה"מ כנסת
ישראל פאר ראקאווי גוא יארק.

אחדשית באהבה, בדבר השאלה שניקשני לעיין זה
בענין ביהכ"נ של כרכים למכירה ובאיזה אופן
מותר למכור ואם שבנו ביהכ"נ אחרת אם מותרין למכור
הישנה, ב) מה הוא גדר של כרכים לענין ביהכ"נ ואם
פאר ראקאווי נקרא כרך לענין זה.

והנה דין למכור ביהכ"נ של כרכים גרסין בגמ' מגילה כ"ה
ר"פ בני העיר, בני העיר שמכרו רחוצה של עיר וכו'
בהכ"נ לוקחין ממנה תורה ח"ר שמואל ב"ג אמר ר"י
לא שנו אלא בהכ"נ של כפרים אבל בהכ"נ של כרכים כיון
דמעלמא אחי לה לא מנא מזבני לה דה"ל דרכים ח"ר אשי
האי כי כנישתא דמתא מחסיתא אפי"ג דמעלמא קאחי לה
כיון דאדעתיה ידיי אחו אי בעינא מזבני לה ע"כ, ואפיסקא
הלכה כן בלי חולק ברמב"ם, ורא"ש, ועור, וש"ע חו"ה
סי' קי"ג ס"ז.

אמנם היכא שבנו להם ביהכ"נ אחרת אי מותרים למכור
את הראשונה בלאו זזה לידי מחלוקת האחרונים
ז"ל דהמ"ב הביאו המג"א חו"ה סי' קי"ג ס"ק ע"ז כתב
חדברי הרמ"א שם בשם רבינו ירוחם וכו' בשם הרמב"ן
בביהכ"נ של יחיד דמותר למכור דכל זה לא מיירי אלא כשיש
להם ב"ה אחרת אבל אם אין להם ב"ה אחרת אסור למכור
וכתב המג"א על זה ומשמע הכי בהדיא דשל כרכים אפילו
בנאו אחרת אסורים למכור הראשונה דהא עלה קאי והטעם
משום דאין צידס ליפקע קדושתן אבל לסחור שרי דהא
בקדושתן קיימי ומ"מ העלים והקרקע בקדושתיהו קיימי
ואסור להשתמש בהם וגם למכרן דשמה י' אחד בסוף העולם
דלא ניחא ליה שחפקע קדושתן וכ"מ בריו"ג נ"ג ח"ה וכו'
וכ"מ ברמב"ם ובמ"ב החיר להשתמש באבנים אפילו בשל
כרכים דמאי איכפת להו לרחוקים באבנים כיון שיש להם
ביהכ"נ אחרת להחפלה בחוכה וכו' ולי"ג כמ"ש דמ"מ ח"ה
למכור של אחרים בלא דעתן כמ"ש בחי"מ סי' שני"ט ס"ב,
ומכ"ש בדבר שבקדושה ח"ה ליפקע קדושתן דאלי"כ ל"ל
במעמד אנשי העיר לימא מאי איכפת להו בלבנים אלא
ע"כ כמ"ש וכן דעת מהר"ם מלוצ'ין, וכן פסק הנוצ"י ח'
חו"ה סי' י"ט שלא החיר אלא מעטם שלא יוכלו להחפלה
בביהכ"נ הישן וכמג"א שם סקי"ב אבל אם יוכלו להחפלה
אסור למכרם אפילו בזמ"ה ובמעמד אנשי העיר, וכן דעת
הח"ס ז"ל חו"ה סי' ל"א שכתב והלכה כמג"א.

מיעוט כיון דהביהכ"נ שייך לכל ישראל הבאים לשם להחפלה
הם רק המיעוט נגדס כמובן.

כ"ז כתבתי להלכה ולמעשה כפי שעלתה לי מדין תוה"ק
ומפי ספרים וסופרים רבותינו הצדיקים הראשונים ואחרונים
אשר מימיהם אנו שותים ובאם יהיה להם איזה טענה אני
אשמח לשמוע ולהסביר לכמ"ע אם לא שיש להם איזה
טענה אחרת שמתרין למכור יודיעו את זה לי או לב"ד
חשוב וידונו בזה. ואני מקוה שכמ"ע בטח ישים לבו
לדחת"ק.

הכותב למען האמת ותרה"ק ברגשי כבוד,

מנשה הקטן

בעמ"ס משנה הלכות,

וי"ר ועד הלכה לאיגוד הרבנים

סימן כ"ב

עוד בענין מכירת ביהכ"נ של כרכים

ודע דבש"ת דבר שמואל אבובז סי' שמ"ו רמז עליו
בגליון מהרש"א כתב דדוקא ביהכ"נ של כרכין הוא
דאין נמכרין אבל בהמ"ד של כרכים מאי מזבני דל"ש ביה
כיון דמעלמא אחי דעלמא זהירין בחפלה ולא בלימוד וחולק
על מהר"ם דבטן. ולפי זה ילא דבר פלא, ולשיטתו יכולנא
למכור כל בתי כנסיות של כרכים דהנה בגמ' מגילה ובש"ע
סי' קי"ג חו"ה קי"ל דמותר לעשות מביהכ"נ בית המדרש
אבל לא מביהמ"ד ביהכ"נ והמג"א בסק"א שם כתב דאפילו
מביהכ"נ דרכים בהמ"ד יחיד שרי כמו שגראה בס"י ז' ס"ק
י"ח ע"ש והנה ביהמ"ד הרי מותר למכור אפילו של רבים
וכ"ש של יחיד ומעשה קהל שהחליטו למכור ביהכ"נ יכולים
לעשותו ביהמ"ד חולה או למכור לביהמ"ד תחלה אפילו ליחיד
וכמו שהבאתי לעיל בשם הע"ז וכשהוא כבר ביהמ"ד מותר
למכור אפילו של כרכים וזה דבר חדש ולי"ע.

עוד נראה דהכי שהלכו להם הרבה בעלי בתים ואין
הביהכ"נ ומתפללים יכולים להחזיק את הביהכ"נ
וכגון שחייבין מעוט על הביהכ"נ או שהבולאות גדולות עד
שא"א להני שנסחייירו להחזיק את הביהכ"נ ולהוליא הולאות
ויאערכו לסגור את הביהכ"נ כה"ג לא חייבו על מיעוט
המתפללים משום חלק האנשים דעלמא שהאנשים כאן יחזקו
מנכסיהם בית חפלה להם דאין חייבים להציל בממונם את
של אחרים ועיין ב"מ דף ל"ג ע"ב וכו' הוא מחייב באונסין
ובש"ע חו"ה סי' רנ"א ס"ה קי"ל דאין לר"ך לפזר ממון
כדי שילא לשל חבירו, ועיין מהר"מ שיק סי' ע"ג ובאיגרות
מש"ה סי' ג' וממילא כה"ג מותר למכור אפילו לביהכ"נ
של כרכים אבל המעוה נשאר בקדושה ולר"ך לקנות ביהכ"נ
אחר או להעלותו בקדושה דלא לא הסכימו כל ישראל
קנלפגמ"ד.

כולם הסכימו למכור חלקם ואפילו הכי אמרין דבשזיל חלק קטן שלו אסורים למכור ולא אמרין דבעל ברוב, וכן ראיתי למהר"ם ח"ש שהקשה אמאי אסור משום חשש שמא יש אחד בסוף העולם שנתן לבניו הרי אפי"ג דחלקו בחובו מ"מ כיון דעכ"פ ברוב הם בני העיר אפי"ג נהי דדין ממון שלו לא בעל מ"מ האיסור שגורם ליבעול כמו דפריך צביה וליבעול מים ומלאה לגבי עיסה וכן הקשו חוס' מעילה לענין פרוטה של הקדש וחי' דכיון דנשחחפו לבנין בבס אפי"ג שחלקו מופע מ"מ אין צו דין חלוקה שיוכלו לחלק שלא מדעתו, ואפי"ג הכי ס"ל להמג"א דלא סמכין דדילמא ניחא וכי"ל ואפי"ג דברי הא"ר ז"ע.

עוד זאת אגיד דלפענ"ד נראה פשוט דאפילו להחולקים על המג"א ומתירין כשצנו אחרת וכי"נו הא"ר והמ"צ מ"מ זה דוקא שאם צנו צביהכ"ג חדשה באתו מקום שהיתה הישנה ולא איכפת להו לכו"ע צביהכ"ג שהרי יש להם חדשה טובה הימנה, אבל אם בנאזה במקום אחרת רחוק מציב"ג הישן בזה ליכא מאן דפליג דאסור למכור והטעם בזה דעכשיו כבר ליכא פשיטותא כלל דניחא לכו"ע בחדשה שהרי איכא למימר דלא ניחא ליה צריחוק מקום שנתרחקה הציב"ג ממנו ולא יוכל לילך לשם להחפול מפני חולשתו או אפילו בקרוב מקום יאמר שלא ניחא ליה דרואה בשכר פסיעות ומעשים בכל יום דלא ניחא להו לאינשי להרחיק למקום אחר ובפרט זקנים או חלופי כח שאינם יכולים לילך ואנשים אחרים הבאים מסוף העולם לא ניחא להו שיהיה קשה להם למלאה מקום הציב"ג הידוע להם ומורגלים בו גם כי ישנם טעמים אחרים ולמשל צמדינה זו שכל זמן שהציב"ג במקום זה ויחודים מתגרים סביבות הציב"ג השכונה היא טובה אבל אם יסתרו הציב"ג או ימכרו הבנין לדבר אחר ישנה השכונה ויאלו כדיורים האילו ויזיקו לו בזה ובגון שיש לו שם בית ושאר רכוש שאם יכנסו לשם שחורים ירד המחזיר ועוד כמה אופנים דלא ניחא ליה בנסחירה הבנין ואפי"ג כה"ג פשוט כיון דליכא אומדנא דמוכח ואדבריה ודאי ישנם אנשים דלא ניחא להו בנסחירה הישן מודה המ"צ והא"ר דאסור למכור לכו"ע וכמג"א ודו"ק.

ראבתי למודעי אני לרי"ך דבמקום שאסרו למכור צביהכ"ג של כרכים לאו דוקא לדבר חול הוא דאסרו למכור אלא כשאסרו למכור משום צביהכ"ג של כרכים אסור למכור או לשאר דבר שנקדשה כיון דצביהכ"ג של כרכים אינו שלכם שיוכלו למכור כיון דעל דעת כל העולם הוקדשה כדאיתא בזה"ש, ופי"ג רש"י ז"ל גבי מעיר גדולה לעיר קטנה ח"ל: ורצון אמרו חי איכא למיחש צין רב למעט הכי נמי איכא למיחש משום ברוב עם הדחת מלך ולא משכחת מכירה צביהכ"ג אלא לא חיישינן כיון דשקיל דמי ומעלה לה בקדושה. הרי שכתב דלא משכחת לה מכירה וכן משמע מדברי הרמב"ם שכתב דכרכין אין מוכרין לעולם ומשמע אפילו השאר בקדושה וכן העור וכל הפוסקים כתבו בסתם של כרכין אינה נמכרת ומשמע דאינה נמכרת כלל וכפי"ג הפניי בשרי"ת שלו סי' ו' להדיא בצריכות אפי"ג

והא"ר חולק על המג"א והחזיק בדברי המ"צ אמנם הרי הנוצ"י והח"ס ראו דברי הא"ר וחולקים עליו אפי"ג הלכה כביתארי לכאורה. איברא דברי הא"ר נתן טעם לדבר למע שפסק המ"צ ח"ל: כתב מ"צ דאפילו בכרכים כיכי דצנו אחרת טובה מותר לסתור הראשונה דודאי כי"ע ניחא להו בזה וכן עלים ואצנים מהראשונה מותר להשתמש בהם ע"כ וכי"נו משום שצנו אחרת וכו' כמכור זצ"ל דמסתמא ניחא לכו"ע אבל אם לא צנו אחרת גם עלים ואצנים אסור והמג"א השיג עליו בזה"ש עכ"ל. מנא"ה דהא"ר העמים דבריו דודאי כי"ע ניחא להו וזהו דעת המ"צ ומינה בזה ראינו דלא ניחא להו פשוט דכ"ע מודי דאסור למכור דברי כל עיקר הטעם דהחזיר משום דאומדן דעתן דניחא להו אבל במקום שיש מנגדים פשוט דא"ל למכור שהרי ראינו דלא ניחא להו לקצתם בנסחירה צ"ה הישנה וצביהכ"ג אין להם כח לזע"ה למכור צבי"ג אפילו כשיש להם צביהכ"ג אחרת שצנו מ"מ ראינו שכללו ניחא להו צביהכ"ג הישנה ולא בחדשה וזה ברור מאד.

אלא דגם צעיקר דברי הא"ר לכאורה צ"ב במה שכתב דמסתמא ניחא לכו"ע במכירה זו דטעם זה לפום ריבועא לא סגי אלא חי קו"ל כשיטת הפוסקים דהטעם דצביהכ"ג של רצים שאסור למכור הוא משום שכל העולם נתנו לבניו והשתחפו צבנין הציב"ג הישן ויש להם חלק בה ולשיטת זו אחי שפיר טעם הא"ר דסמכין אאומדנא דודאי מחיל אבל לטעם הפוסקים דס"ל דלכן אסור למכור משום דצביהכ"ג של רצים חמירא קדישתא ומטעם זה אין יכולין למכור אפי"ג מאי מהני טעם הא"ר דמסתמא ניחא לכו"ע, והא הא טעמא דניחא לכו"ע אינו מועיל כלום לטעם דחמירא קדישתא ואפי"ג להפקיעה ואין קו"ל דטעם דחמירא קדישתא הוא העיקר כמו שכתבו הרמב"ם, והרא"ש, והעור, והש"ע סי' קכ"ג ס"ז, וכן פסקו האחרונים ז"ל וכן הוכיח הרשב"א ז"ל מדפריך בגמ' מיתבי וכו' ואם איתא מאי פריך הא דשופים מטעמא צנגעים וכו' ועיין ביאור הגר"א א"ח הכ"ל, וצ"ח ופמ"ג סי' קכ"ג, ג' טעמים ומה שכתב בזה. ופוק חזי דברי רבן של ישראל המג"א ז"ל שגזר מקושית הא"ר עליו וכתב ח"ל: ופי"ג כמ"ס דמ"מ א"ל למכור וכו' ומכ"ש דבר שנקדשה א"ל ליפקע קדושתו. הרי שגזר המג"א ז"ל צקושת הא"ר והוסף ומכ"ש דבר שנקדשה דא"ל ליפקע וזהו אינו מועיל מחילה ואומדנא דניחא לכו"ע. ואפי"ג לכאורה דברי הא"ר דחיים ואולי מטעם זה דחו דבריו הח"ס והנוצ"י ופסקו כמג"א.

אמנם אפילו לדעת הראב"ה, ופי"ג אחד בזה"ש ר"פ צני העיר דס"ל הטעם משום שנתנו מעות מכל העולם ועי"ז ס"ל לא"ר דודאי מחלו ס"ל להמג"א דאף שיש לומר שמחלו מ"מ אין הולכין בממון אחר הרוב ואולי אחד לא מחל ודאי לזה שהרי כשאין להם צביהכ"ג אחרת מה"ע אסורים למכור לכו"ע לשיטת זו משום חשש שמא יש אחד בסוף העולם שנתן לבניו ולכאורה אפילו איכא אחד בסוף העולם ניחא דחלקו בעל ברוב כיון דכל העיר צממא אחד

הציאו צשי"ע וצאחרונים דין צדיכ"י של רצים וגדרים ותנאים הנריכים לזה ולדעת ה"ה כיון דקהילות שלנו חשבים ככפרים לא היה להציא כלל חלא פשוע דקהילות שלנו גם ה"ה מודר וכ"ל זה ברור מאוד.

ומעתה פש לן צזה מחלוקת המ"צ והמג"א ובערך השלחן סעיף כ"ד נראה דהסכים להמ"צ שכחז ח"ל: יש מי שכחז דכרך לא מקרי חלא עיר שהסוחרים מחקצנים שם חדיר לסחורה או מלד סיבה אחרת מחקצנין שם חדיר כמו ערי הפלך וכיוצא צזה חלא מה שרצים עוצרים דרך שם צלי ישיבה קצושה צעיר לא מקרי כרך וכו' ולפי"ז מעטים צוה"צ צהכ"י שגדונו ככרך לענין זה, וכן פסק בקובץ על הרמב"ם ז"ל פ"א מחפלה ה"ט, וכיון שהוא צדרצקן לכאורה ה"ה נראה לפסוק כמ"צ נגד המג"א צזה היכה לויכא צני"א קצושים.

אבל מ"מ לענין נידון דידן היינו פאר ראקאווי, לפענ"ד פשוע דל"ה הרי הוא נידון ככרך שהרי פשוע דפאר ראקאווי הוא מקום שמחקצנים שם אנשים הרבה בכל עת וכפי הנראה הם צאים שם צקציעות לחדשים או לחצי שנה וכדומה וצפרט צימי הק"ץ וגם צימות הגשמים שצאים שמה לחופש ולחור"ר וא"כ וכו"ל צזה וצלי ספק ישנם שם י אנשים אורחים צעלים ממלאכה ג"כ הרבה פעמים צשנה ואולי כל השנה כולה פשוע דכ"י גם להמ"צ ודעימיה מקרי כרך לענין צהכ"י וליכא צזה שום פלוגתא דכוכ פאר ראקאווי כרך לענין זה ולא כפר, גם כי פתוח מכל הצדדים שאנשים צאים מכל הצדדים וגם כי אוכלוסיה צלי עייב מרובין הם וע"כ לפענ"ד צלי ספק שזה צכלל כרך הוא, וצורך אגב כשצדדתי עם ידי"ע הגאון ר' משה פיינשטיין ואמרתי לו מה שנראה לי צזה הסכים לדברי, והוסיף דאדרבה צדיכ"י של פאר ראקאווי רק לאנשים צבאים מעלמא נצתה דידוע דלפני שנים היו היסודים צפאר ראקאווי שהולכים להחפלה מיעומים ורק נצתה נצני ישראל יהודים צבאים לשמה לחופש כידוע צדימי הק"ץ רוצ המהפלה ורוצה דרובא מהאנשים מעירות אחרות ע"כ אין ספק צזה כלל וכלל כי פאר ראקאווי יש לו דין צדיכ"י של רצים לענין זה.

עוד רגע אציר דנראה לי לומר צצתה חדשה צצתי כנסיות צמדינה זו כמעט צכלל ליכא צדיכ"י של יחיד לשיטות החס"י ודעימיה, וגם דין של זע"כ לפענ"ד כאן צספק גדול ואפרש שיחתו. א) דברי ידוע אשר רוצ צתי כנסיות צמדינה זו הם נצנים על שם צצ"מ דתי (רעלזעם קארפ. צלפי"ז) ועי"ז נודדים נדבות והנודדים לצנות צצית הכנסת מהשנים זה ממסים שצריכים לשלם ואף שישנם קצת מדינות קטנות שאין מהשנים אחס חלא עכ"פ רוצ או חלק גדול צה מכסף מסים. ב) וידוע כי ישנם חוקים מסוימים לכל מקומות דתיים מהממשלה ואין כה ציד זע"כ לשנות חוקים הללו צשום אופן ואדרבה אם ישנו ויעשו צציר נגד החוק עושה יענשו או שיקחו מהם כה בהרשאה על צדיכ"י. ג) גם ידוע כי ע"פ חוקי המדינה המוכר צדיכ"י או שום מקום

אי נימא דדין צדיכ"י של כרכים לו לכאורה אסור למכור כלל. וצמקום אחר הארכתי צזה צאופן שיש היחר למכור. ומעתה נצא לדון מה הוא נקרא כרך לענין זה וצגמ"ה מגילה דף ג' ע"ב אריצ"ל כרך שאין עשירה צעלנין צו נידון ככפר (לענין קריאת המגילה) מאי קמ"ל חנינא איזכו עיר גדולה כל שיש צה עשירה צעלנין פתוח מכאן הרי זה כפר ומשני כרך איצטריכא ליה אע"י דמקלעי ליה מעלמא, ופרש"י כרך איצטריכא ליה דכל כרך אינו חלא מקום שווקים שצכנסין שם מכל לז וגדול הוא יותר מעיר גדולה דמקלעי לה מעלמא אנשים הרבה ויש הרבה מהן צעלנין ממלאכה שאין עושין מלאכה חלא צמקומן אפ"ה צעיין קצושיין דחמנין חלא משתכחי, נראה דכרך נקרא כל שיש לו שווקים שצכנסין לשם מכל לז שצאים שם ויש צה עשירה צעלנין כלומר אנשים שצעלים ממלאכה, והנה ה"ה עשירה אנשים צעלים ממלאכה לא צעי כל זמן חלא כל שמחפצנין שם זמן מסוים כמה פעמים צשנה ואולי צריך עכ"פ רוצ השנה שיהיה שם עשירה אנשים צעלים ממלאכה ממקומות אחרים דודאי משום דפעם אחת צשנה או שתי פעמים שיצאו שם איזכ אורחים לא מקרי צצביל זה עדיין כרך חלא צעי וי"ד צעלנים זמן קצוה וכיון דיש כן וגם צאים אנשים מעלמא צלי קציעות הרי זה צכלל כרך ואסור למכור כי שמה יש צסוף העולם אחד שהיה רגיל לצא לעיר והיה סמוך לעיר האחת והיה דרכו ליכנס צדיכ"י זו ולדעתו הוקדשה, וכן מפורש צרש"י שכחז ואפילו הסכימו כל הרגילין לכנס לעיר האחת ולמכרה שמה יש ח' צסוף העולם שהיה סמוך לעיר האחת והיה רגיל ליכנס צה ולדעתו הוקדשה עכ"ל.

ומיהו גם צזה ראיתי שחלקו צצותינו הצדיקים האחרונים ז"ל המג"א ס"י ק"י"א סק"י"ז הציאו דעת המ"צ דצאחרת חלא שכיחי רצים דאחי מעלמא ואע"י דשכיחי עוצרים ושצים לפרקים כיון חלא קציעי צעיר חלא עוצרים ושצים דרך ארעי מקרי כפר וכ"מ דשכיחי רצים מעלמא חדיר מקרי כרך דמסחמא אדעתא דכולכו צנאוהו והמג"א חלק עליו דלכולי עלמא אפילו צנו סחם אחרין דאדעתא דכולי עלמא צנאוהו, וצצו"ת מבר"מ מינץ ס"י פ' הציאו צשם מבר"י מולין דסחם צדיכ"י צקהילות חשונות כשל רצים כיון שצאים שמה אורחים וכן נראה דעת הנוצ"י והחס"ם ה"ל דכל קהילה חשונה מקרי צדיכ"י של רצים. וצצו"ת מוכר"ה או"י ס"י ס"ה כחז דקהילות שלנו חשונות ככפרים צימי התנאים והאמוראים לפי שאנו מחי מעט ושארנו מעט מברכה ויותר היו ישראל ככפר צימיים מעשה צקהילה גדולה ע"כ, ופשט דאין כוונתו צזה על קהילות גדולות כשלו שצ"ה ישנם חלפים צני ישראל חלא כוונתו על קהילות קטנות שהיו צממו שצממא לא היו רק איזה מאות אנשים צכל קהילה דכי יאמר ה"ה ז"ל דצנוה יארק שישנם צלפי"ה שלשה מיליאנים וחצי יהודים צלפי"ה שאין זה כרך ושכוא קטן משהיו הכפרים צימי חכמי התלמוד, וא"כ אין מדצרו ראי לדין כיון חלא ידענו מאי הוא כוונתו, גם כי ראינו דהפוסקים לא ס"ל כלל כוונתו שצרי

(ה) במקום שאסור למכור ציבורי של כרכים לאו דוקא לדבר חול אלא כי"ל לצבורי אחרת, אם לא בדרך היתר המצוה אלא במקום אחר.

(ו) פאר ראקאוויי לבי"ע נקרא ציבורי של כרכים כיון דנצנח לעם הבאים לשמח וישנם שם עוצרים ושבים ועשרה צטלנין לעולם.

(ז) סברא חדשה דמנהלי צחי כנסיות צמדינתו אין להם כח של זמ"י שמלפנים, כיון דצחי כנסיות פה הם תחת פקוח הממשלה ודיני דמלכותא, מנה שם מקצלים הנחות ממסי המדינה.

ובאמת כי היה ראוי להאריך בכל פרט ופרט אמנם מחמת בעדרות והזמן קצר והמלאכה מרובה ודי לחכימא ברמיחא חקצר וכל עוב לא יצטר.

ידידו הדו"ש"ת בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן כ"ד

ברין שאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו ואי גם שאר צרכיו וצרכי מצוה אסור לעשות ואי שייך זה בשו"ס

ב"ה ט"ו מנחם אב התשכ"ב ברוקלין נ"י יצ"א.

בימי הנחמה, ירחם עם לא רוחמה, ובתוכם די"ג וידיד נפש כל חי הגאון המפורסם צדיק כביר פ"ה פ"ה מרי דחיסא בר כהדר"ג מוהר"י וועלץ שליט"א ראב"ד בודאפעסט-ירושלים עה"ק.

אחדשהדר"ג זעפח אחזתני בשמעי מחולי כהדר"ג ישראל בן סימא שליט"א זה זמן כביר, ואני קיימתי פי לדיק לשמור ולבקש רחמים ולהתפלל על אריכות ימי ושוני שנים שיש בהם חפץ ואף שאני כדאי מ"מ צרכות מנות לא תסירו מכל אשר יאמרו אליך יהי"ר שתתקבל תפילתי לרחמים ולרצון לזכות גופא ועוד יובון בשיבה דשנים ורעננים ויזכה להכתב ולהחחסם צספרן של לדיקים גמורין לחיים טובים ולשלום צימים הקדושים הבאים עלינו לעוצה צס"ד.

ובדברי חורב ששלח לן מר כ"ג שליט"א שהצוה בגמזי יוסף צהשמות לס"ה ה' צסס ס' תורת המלכה

(טורין) דרוד המלך לא אכל ציום השנה דתענוג היה לו להתענות וקיי"ל דאסור לאכול עד שיתן לבהמתו וא"כ כיון דהוא לא אכל כה"י הכ"י המה לא אכלו ולאיש אחר אין המנהל להאכילם אצל כשמת ונפלו צירושא לפני שלמה צנו חל חיוב מזונם עליו ולכן שאל שחי שאלות יחד אצל מת ומוטל צחמה וכלבים של בית אצל רעבים עיי"ש. ותמה כ"ג דמנ"ל הא דמהתענה לא יתן כלל לבהמתו וכי המתענה אין צו משום איסור צעצ"ה, והא דאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו הוא רק לענין קדימה אצל שלא יתן לבהמתו כלל

דחי אחרת אין להם כח לזמ"י להוציא הכסף לחולין לכל צרכיהם ואפילו לשכר כדון זמ"י שבגמרא אלא מדינה דמלכותא הוא שרריך הכסף להנחן למקום דחי אחרת או ללוקח עכ"פ צשום אופן אין כח ציד זמ"י להוציא הכסף שקצלו צשציל המכירה לחולין. ד) שהרי האחרונים ראו לחדש דצמ"י כיון דיש צידם לסגור דלחי ציבורי ולא ליתן רשות להכניס רק למי שרואים ליכנס, וכגון שאם יחליטו זמ"י שלא יכנסו צצבורי שיהם רק מי שהוא חצר משלם מס יכולים לעשות כן אי"כ נראה שהם צעלי צחים על הצבורי לגמרי למי ליתן רשות ליכנס ולמי שלא ליתן אצל דצרחי פה עם סגן עו"ד ממשלתי (אסיסטנט עטוריני דענטראל) ואמר לי שמדיני הקארפי דדחי שאין כח ציד מנהלי ציבורי צשום מקום או להצדיל למנהלי צית חיפלהם אין כח ציד מנהליהם להחליט שלא להרשות ליכנס למקום דחי למי שאינו חצר שאינו משלם מס כי כיון שמקומות דדחיים הם חופשים ממסים אי"כ הוא מקום השייך לכל משלמי מס שיש להם רשות ליכנס שם להתפלל אלא שיש לחצרי המשלמי מס קצת רשות יותר שהם יכולים לנהל המקום לפי דעתם צעניני הדת כפי שרואים אצל אין להם כח צעלות כמו על שלהם וכזמ"י, וא"כ צחמה אין כח ציד זמ"י צמדינה זו חזקה על המוסדות וצחי הכנסיות, וצח נסחר ג"כ היתר אחרון אחד שרצה לחדש דכח זמ"י גדול הוא לענין זה דצחמה צמדינה זו אין כחם גדול כלל מנה דינא דמלכותא ועל אופן זה הם צצחרים כמוצן.

וביון שצברנו צצח"י כן אי"כ אדרבה ציבורי של כרכים כאן גרע לענין מכירה דאפילו נימא כא"י והאחרונים כמ"צ מי"מ החם דוקא דאיכא עכ"פ זמ"י שיכולים להפקיע הכסף לחולין, אצל צדידן כיון דאין ציד הזמ"י להפקיע משום דינא דמלכותא אי"כ כ"ע מודים דאסור למכור דהדרינן לדינינו צצבורי של כרכים אסור למכור דדילמא איכא אחד צסוף העולם שלא ינחא ליה שהרי כיון דצחי כנסיות יש להם שייכות לכל אצרחי המדינה מנה שהם משלמים מסים ויש להם קצת חלק קטן ודאי איכא אחד צסוף העולם שלא ינחא ליה צצחירה צצבורי וזה סברא חדשה וכצברתי סברא זו ליד"י הגר"מ פיינשטיין קלסה מאד.

העולה לידן:

(א) דצבורי צשום של רבים אסור למכור לעולם.

(ב) אם צנו צצבורי אחרת דעת המנ"א, וצו"י, וח"ס ועוד אחרונים דאסור למכור הישנה, והמ"צ והא"ר חולקים.

(ג) היכי דצצבורי החדשה נצנח צמקום אחר רחוק קצת מהראשונה אפילו להמ"צ וא"ר אין למכור הראשונה.

(ד) אפילו צמקום שהתירו לא התירו אלא שיסכימו לה צמעמד העיר אצל אם יש מגדים להמכירה אסור למכור.

והנה צו"ת שצו"י ח"ג סי' י"ג כתב בפשיטות דהאי דינא לא הוה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא ובס' גליוני הש"ס צרכו דף מ' כתב דלא ראה בשצו"י שו"ת מהר"מ בר ברוך סי' ש"צ וגם מסביר לא ידע ר"ל הלגיוני הש"ס מנא ליה הא דלא הוה אלא אסמכתא ופלא שהקשה ליה להשצו"י ממכר"ס צ"צ ולא הרגיש כלל בכל הני פוסקים דס"ל דהוי מדרבנן וא"כ אדמקשה ליה ממכר"מ לית ליה סיעתא מהרמז"ס והסמ"ג והמחירי דהוי דרבנן ורבים הם נגד מכר"ס צ"צ, וצאמח ק"י"ע ארציו המג"א דהביא סתם דברי מהר"מ צ"צ דהוי דאורייתא נגד הני פוסקים, עכ"פ דברי השצו"י יש להם מקור גדול צין הברים הגזוכים, גם מספר חסידים סי' חלק"א שהביא שם משמע דלא הוה רק אסמכתא בעלמא למעיין שם היטב וי"ע.

וחזון הרציתי צו"ת כת"ס א"ח סי' ל"ב ונא להסתפק אי שייך האי דינא בשו"ע ד"ל דוקא לסעודת הרשות הוא דאסרה תורה לאכול קודם שיתן לבהמתו אצל באכילה מזה כשצ"ת וי"ע לא שייך האי דינא כלל ע"ש, ואי נקבל חקירת הכת"ס ז"ל היה אפשר לומר ולישצ שיעת התי"ב דשצ"ת לא שייך האי דינא כלל אלא דזה שיצ"ת דאף דלא שייך דין קדימה אצל להאכילם ודאי נר"י משום נצי"ת ומלמד דריבטת הפוסקים דגם בשו"ע שייך האי דינא. וק"ת כי אפשר ללמד דזה היה ספקת שלמה שהיה לפניו שחי מזה ליתן לאכול לבהמתו ולהעביר אצ"ו מחמה ושאל דאיזה מהם קדים ושלחו לו חתוך נזילת והנה לפני כלבים וכו' דגם עכשיו הם קודמין ועיין רש"י שם ברכותו שהקדימו תשובה הכלב לתשובה הארי. עוד אמרתי ברכורי מחשבות למה אצ"ת שלמה דוקא והכלבים רעצים ולא אמר סתם ובהמות של בית אצ"ת רעצים וי"ל דכלבים דוקא מיצעי ליה שהקצי"ה משהיה מזונום דמעיב"ס ג' ימים כגמ שצ"ת וא"כ לכאורה אמאי מותר להאכיל כלבו בשצ"ת אף שמזונוהו עליך והלא יכול להאכילו בעש"ק וביום ראשון וא"כ אפשר דאסור ליתן להם בשצ"ת ולענין אכילה שצ"ת הוי כאין מזונוהו עליך ושלח לכו עוד אצ"ת מה ומוטל בחמה מכו לעלעלו והכא הרי לא היה יכול לעשות מע"ש וא"כ אם יחירו ליתן לכלבים בשצ"ת אף שצידו היה להאכילם מע"ש כ"ש לעלעל אצ"ו מחמה שלא היה צידו לעשותו מע"ש אצל חכמים שלחו ליה כדינא חתוך נזילת והנה לפני הכלבים ועול ככר או חינוק וכו' דע"פ אסור לעלעלו וע"ז השיב טוב לכלב חי מארי מ"ה.

בחזור לעניינו דלכאורה יש לחקור אם מותר לאדם לעשות שאר צרכיו קודם שיאכיל לבהמתו ובגמ אמרו רק אסור לאדם לאכול קודם שנתן לבהמתו והא"ך יהיה למשל להתפלל או ליכנס למרחץ או לעשות שאר צרכיו קודם שנתן לבהמתו גם אימתו הוא זמן נתינתו ולא מלפניו לכאורה בזה שיהא אסור ואם אדם מאריך בחפילתו ובאמצע החפלה הגיע זמן אכילת בבהמתו שיטעך להפסיק ואח"ל דכיון דכבר החילל בהיתר ודאי לאין מפסיק והדבר פשוט

ודאי אסור אף המחנעה, וסיים כ"ג דבמקום אחר האריך בזה ומי יתן לי ואעפ"י מדבשו מה שכתב מזה כי צאמח זו היא חמיה גדולה וכי בשצ"ל שהאדם יתענה בבהמה לא חאל.

והנלפענ"ד דלכאורה יש לעורר למה הלכה זו שהיא גמרא מפורשת דלא יאכל אדם קודם שיתן לבהמתו לא נפסקה בש"ע כהלכה בפני עצמה אלא בדרך אגב צא"ח סי' קס"ז ס"ז שכתב דאסור לשוח צין צרכה לאכילה ואם שח נר"י לחזור ולנר"י א"כ היתה השיטה בדברים מענין דברים שמצרכין עליו כגון שצריך על הפת וקודם שאלל אמר הביאו מלח וכו' חנו מאכל לבהמה וכו' ועיין עוד שם דא"ר יהודה א"ר וכו', וכתב המג"א מאכל לבהמה הוה אורח סעודה דאסור לעשות קודם שיתן לבהמתו גמ"ר ע"כ. ולא ביאר דבריו כאן יותר אצל בס"י רע"א ס"ק י"ב הביא בשם שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' ש"צ דהא דאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו הוא דאורייתא ע"ש ונראה דהוא ס"ל דהוה איסור דאורייתא ג"כ וכדעת המכר"ס הנ"ל.

אבל הרמז"ס פ"ע מעבדים ה"ח כתב, מותר לעבוד עבד כעניי בפרך ואע"פ שהדיון כך מדה חסידות ודרכי חכמה שיהיה אדם רחמן ורודף לזק וכו' חכמים הראשונים היו נוהגין לעבד מכל תצטיל ותצטיל שהיו אולכין ומקדימים מזון בהמות והעבדים לסעודת עצמן הרי הוא אומר כעניי עבדים אל יד אדוניכם כעניי שפחה אל יד גבירתה וגו' משמע דס"ל דהוא רק ממדה חסידות ודרכי חכמה ולא דאורייתא, עוד יש לעיין למה לא הביא הרמז"ס ז"ל דרשא הש"ס מונחת עשצ בשדך לבהמתך אלא הא קרא דכעניי עבדים אל יד אדוניכם וגו' וכלל בזה גם קדימה למאכל בהמות, גם הסמ"ג צ"ח פ"ו הביא לשון הרמז"ס ז"ל ומשמע נמי דס"ל דהוי רק מידת חסידות אלא דהסמ"ג צ"ח פ"ו ד"ה שאר צרכות סעודה כתב שאסור לאכול קודם שיתן לפני בהמתו שנאמר ונחתי עשצ בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושצעת ובגשמ"א כלל ה' הביאו והעיין משפט לא הרגיש בזה, שלא ניין רק למורה פ"ו.

והמאירי צרכות הנ"ל כתב ומ"מ אם סח בדבר שהוא צורך אכילה וכו' אפילו זכר להם ליתן מאכל לפני בהמתו הואיל ומנציבותיה של תורה ליתן מאכל לבהמתו קודם שיאכל דכתיב ונחתי עשצ וגו', ולפוסק ריבטת נראה דנקט דרשא והוה מה"ט וכמ"ש ומנציבותיה של תורה אצל בגיטין ס"ב כתב מפורש דהקרא אינו אלא אסמכתא וז"ל: אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו דרך הערה אמרה תורה ונחתי עשצ בשדך לבהמתך ואכלת ושצעת, ואנכיר לן עינין המחירי ז"ל דהאי דרשא דנחתי אינה אלא אסמכתא בעלמא ולא דרשא גמורה מה"ט וא"כ י"ל דזה ג"כ שיעת הרמז"ס והסמ"ג ז"ל אלא דלא נמלטו עדיין למה לא הביא הרמז"ס קרא שמפורש בש"ס.

דכס ידעו מדין זה רק שלא ידעו שגניבי עדיין לא נחן לזכמחו ואמר להם דהכי אמר ר"י אמר רב אסור לו לאדם שיעשם וכו' וכו' עדיין לא נחן, ואפילו נדחוק דכוונת הכת"ס ז"ל מדלא אמר גניבי סתם עדיין לא נחתי לזכמחי אלא אמר הכי אמר ר"י אמר רב ומדייק מזה דאמר להם מה שזכס לא ידעו אין זה חמור שכרי בסמוך שם עוד אמר להם גניבי חרי הלכתא ולא ידעו מהכא הלכתא עד ששאלוהו מנא לך הא והביא ראיה לדבריו וא"כ י"ל דכבא נמי הא לא ידעו אצל לא מוכרח דנראה דודאי ידעו ורק הוא שנתן טעם לדבריו. וכעין מעשה זו מצינו ג"כ בגמ' גיטין ל"א ע"ב דמביא שם מעשה דרי"ה דיתבי ותליף גניבי ואמר לכו צמאי עסקיתו ואמרו ליה צרווחת אמר לכו הכי אמר רב חנן בר רבא אמר רב וכו' ונראה דזה היה לשון גניבי וכנראה שהיה מחצב הלכות שנאמרו משמיה דרב.

ואדרבה אם צאלו לדיוק הייתי יכול לדיוק איפכא דלכאורה ה"ל הכי אמר ר"י אי"ר אסור לו לאדם שיעשם עד שיתן מאכל לזכמחו וחיבה כלום מיוחד הוא ומדבוסק לומר אסור לו לאדם שיעשם כלום כוונתו שום דבר אסור לעשם ואפילו אינו שלו, מ"מ ח"ו שאני אומר להכריע מזה נגד רבינו הכ"ס והלכתו, רק שאני אומר אם צאלו לדיוק הייתי יכול לדיוק צאופן זה אצל אין בידי להכריע בזה ומ"מ יש בזה קצת להכריע כשיטת הפוסקים דאפילו עשימה כ"ד אסור מדאמר שיעשם כלום ולא אמר שיעשם סתם ואיכא למימר אפילו דעשימה סתם גם איכיל במשמע ועיין מור וקטיעא אצל היכא דאמר דאסור לעשם כלום אולי משמע אף עשימה צלי איכיל ולי"ע עכ"פ דברי מרן הכת"ס.

והגלפעי"ד דודאי אין איסור להחפלא קודם שיתן מאכל לזכמחו ונראה דכ"ה אם החפלא צכל מנור שאין צריך להפסיק בשביל שיתן לזכמחו וכהו דוד המלך מצינו לאחר שבקש לגלות לו יום מותו וכודיעו השי"ת שימות בשבת היה כל השבת עוסק בחורב ולא פסק פומיח מגירסא וכהו עסוק בחפניח לדעת ח"ה הג"ל ואביא ראיה לדבריו שהרי אמרו שעסק בחורב כל היום שלא ישלע צו מלאך המות ואילו פסק על רגע היה שולע צו וא"כ ע"כ דגם לא עסק בסעודה אלא החפנה וכהו חפנוג לו דל"כ אכתי בשעת הסעודה היה יכול לו דרך חורב אגוני ומגני וצב נאמר מרות ממלאך המות כמזון וא"כ מוכרח דדוד המלך החפנה בשבת ומכ דלא קשב מחפלא יש ליישב ואין כאן מקומו כמזון, אלא מפנה כיון שדוד היה עוסק במנור כל היום היה פטור מלהאכיל בזכמחו וא"כ יש ליישב דברי כת"ס דגם הכללים לא אכלו כיון שדוד היה מחפנה צכל יום השבת וכהו עסוק במנור היה פטור מאכילת בזכמחו ונתקן בענין אף דהלשון והעטם לפי מה שביא אינו מחלים, דלדעתו הפטור משום חפניח ולדעתו משום עוסק במנור.

שנית לולי דמסחפניח אומר עוד סברה וכו' דכחז האוי"ב בארז ס"י ג"ע הביאו ברמ"א ח"ע ס"י ה' דכל דבר הארץ לרפואה או לשאר דברים לית ביח משום לעצ"ח

שהרי אפילו כשצריך המוציא וחכר שלא נחן לזכמחו ג"כ לכחלכא לא יפסיק עד שיאכל וכמ"ש רבינו דכ"ג והאוי"ה וברמ"א בשם הכל צו וא"כ כ"ש כשחפניח צביתח דאיו מפסיק, חפניח היכא דצא זמן אכילת בזכמחו יחדיו עם זמן חפלא מכו להחפלא או לעשם שאר צרכיו. עוד יש לחקור צמי שאינו צביתח ורואה לאכול ולא נחן לזכמחו מכו כיון דהכא אין בזכמחו לפניו אוכל או דלמא לא שגא כיון דאסרה חורב לאכול קודם שיתן לזכמחו.

איברא דדבר זה למדנו מגמ' שלהי הכזקין גיטין ס"ב ע"א שם מביא דגניבי כוכ חליף ואזיל ואמרו ליה רב כוגא ורב חסדא ליעשם מר מידו אמר לכו הכי אמר רב יכודא אמר רב אסור לו לאדם שיעשם כלום עד שיתן מאכל לזכמחו, והנראה דגניבי לא היה אז צביתח כדאמר כוכ חליף ואזיל ואפ"ה אמר לכו דאסור לו לאדם שיעשם כלום עד שיתן מאכל לזכמחו הרי מבואר דאפילו אינו צביתח אסור לו וא"כ למדנו דאפילו אינו צביתח אסור לאכול עד שיתן לזכמחו הגם שיש בזה גדרים עד כמה הוא רחוק ואם צדעתו לחזור ויש בזה אריכות דברים.

ולא אכחד מעט מזה שראיתי דבר פלא לרבינו הכת"ס ז"ל בחפנה ל"ב הג"ל שביא ראיה לפי מרן הכת"ס ז"ל דמשל אחרים מותר לאכול אפילו קודם שנתן לזכמחו מגמ' גיטין הג"ל מדאמר ליה ר"ה ור"ה לעשם מר מידו אמר לכו הכי אמר רב יכודא אמר רב אסור לו לאדם לעשם וכו' ויש להרגיש בזה חמור קמתחא עליהו דשלא כדין עשו דאמר ר"י אמר רב וכל"ל הא אמר ר"י אי"ר צלשון קושיא ותמיה קיימת ומדאמר הכי אמר ר"י משמע דסו"ע הוא דקמסייע לכו דהכי אמר ר"י אמר רב כדצריכס גם ז"ל איך לא ידוע ר"ה ור"ה כך דינא דאסור לעשם וכו', ותי דקושיא חדא מחורגת בחפנה דודאי כס הקדימו מחזות לזכמות אצל דוקא כשאכלו משלכס אצל אמרו לגניבי שיעשם קודם שנתן לזכמחו משלכס דכ"ג שרי ואמר גניבי דיפס דכר דכן דיוק לישנא דאמר ר"י אי"ר דאמר אסור לו לאדם דוקא משלו ובארץ שם בזה ע"ש.

ולולי דבריו הקדושים ולאחר בקשה סליחה מעמדותי הקדושים דבר פלא פי' והרואה יראה שאין זה פי' הגמ' והדברים כפשוטם דגניבי כוכ חליף ואזיל אצל ר"ה ור"ה ובקשו ממנו שיעשם כלום עמהם וגניבי עדיין לא נחן מאכל לזכמחו צו ציום ואמר להם שאינו ראוי לאכול עמהם מפני שלא נחן עדיין לזכמחו דהכי אמר ר"י אמר רב אסור לו לאדם שיעשם כלום עד שיתן מאכל לזכמחו וכיון שכו"א לא האכיל בזכמחו לא יוכל לעשם עמהם. ולא ידענא האיך מלא רבינו דגניבי היה חמור מתחמא עליהם או מביא סייעת לדבריהם ולעמיד לא הא ולא הא אלא נחן טעם לדבריו למכ אינו יכול לעשם אלא משני שלא נחן עדיין לזכמחו וכס קצלו חירו"ו. גם מכ שבקשה האיך לא ידעו ר"ה ור"ה כך דינא דאסור לעשם לא ידענא מאי קשיא למר ומאן נימא לן דלא ידעו מדין זה ודאי יכול להיות

על נפשו שירא שלא ימות בשבת גם בהמחו החטו עמו מכל הטעמים שצנינו וממילא יש ליישב דבריו מקושים כ"ג שליט"א.

אלא דבעיקר הדבר אף שאפשר לומר כן בכל השבת א"א לומר כן בדוד המלך ביום מיחוח שברי קי"ל דוד המלך מה שצונו כמבואר בירושלמי ודיו"ט הא אסור להטעמו וכ"ש עשרה דהכל מודים דבעין נמי לכם וכיון דאסור להטעמו דיו"ט וכ"ש לפי שהצו כ"ג מהדושי מן הכ"ס על מס' שבת דף ק"א דיו"ט מזה אכילה דאורייתא מושמחה ואין עונג מפורש בו וכ"כ בהשוכה חלו"ה סי' קס"ח ד"ה ודע, וא"כ אף שטרחתו לתרץ שיעמו אצל לא נחקיימה מהשבתו של הכ"ה צעין בשני מאמרים וכ"ל.

ובאמת לולי דמסתפינה הו"א דשאלה שלמה היכה פשוטה דברי קי"ל מזילין במח מפני הדלקה וכיוצא בזה מקום שחיישין ענין הדלקה והנה דרכם של כלבים לאכול בשר מה חב ששאל אצל מה ומוטל בחמה וכלבים של בית אצל רעבים ואולי ח"ו הכלבים הרעבים יטלוהו כנבלה וממילא מותר להזילו כמפני הדלקה ובזה מיושב למד אחר דוקא וכלבים ולא זכר משאר בהמות ושלחו לו חתוך נבלה והנה לפני הכלבים וממילא לא יזיקו את המה והנה כבר וכו'.

ומאד שמחתי בהערותיו היקרים מדברי מן הכ"ס חדושים למס' שבת ק"י צעין אכילה יו"ט דהוי דאורייתא אצל לא מטעם עונג וכן בהשוכה חלו"ה סי' קס"ח ובחורח משה עה"ה פ' נצבים ד"ה רש"י, ועיניו שפיר חזי כל ר' לא אנוס ליה וגם אני צעניתי הארכת קל צענינים אלו במקום אחר. ובזה הנני חותם מעין הפתיחה ויהי"ר דאומא מילתא דחמקבל.

ידיד נפשו הנאמן בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן כ"ה

עוד בהג"ל

עוד להרה"ג הג"ל

ב"ה אור ליום שנתלו בו המאנרות לסדר חיי התשכ"ג

ועל דבר הכת"ס א"ה סי' ל"ב שהצחתי במכתבי הצעיר, שנחפז אי שייך הא הלאה דלא יאכל אדם קודם שיתן לבהמחו אפילו בשבת וכ"ג כל יקר ראחב עינו בדולח משר"ה שצט סופר א"ה סי' מ' ובס' חוס' שבת סי' של"ד ע"מ שכתבו בש"ע דאם נפלה דליקה בשבת יכול להזיל מחו ג"ס אף הראוי לבהמה דמשי"ה מזילין מפני הדליקה גם לבהמה משום דאסור לאדם לאכול קודם שיתן לבהמחו גם צ"ה ילק"ג לד"ו, הביא החוס' שבת הכ"ל והתפלל על הכת"ס ובתפא"י שבת פט"ז מ"ב אות י"ג כתב

וצמר מקודש שם כתב דהגם דקיי"ל לעצ"ה דאורייתא מ"מ כיון שהותר לזרז כל דבר של אדם למלאות רצונו צ"ד מה יש לומר גם במקום שמספקות אי יש תועלת בזה לא חיישין לעצ"ה וכזה עוד שם צענלן שאמר לו הנוסע למכה ליסע אף שאינו צריך כלום למכירות אין צו משום לעצ"ה ועיין גמ' שבת קנ"ה ע"ב אמר רב המנונא ש"מ אורח ארעא למשדא אומנא לכלבא וכו' הכ"מ דדברא אצל במחא לא ובגמ' צ"מ פ"ח ע"ב שור שאי אחב מלווה להחיותו וכו', ועיין ש"ע הרש"י ה' עובדי דרכים ולעצ"ה ובק"א שם מחלוקת הראשונים בין הוא גרס הכ"מ וצ"ה צ"ה הכ"מ צענלן. וי"ל בבבבמחו נמי אף שמוזנות עליו מ"מ אם רואה להרויח במה שאינו נוח להם יום אחד לאכול אין צו איסור משום לעצ"ה דע"כ יש לו תועלת מזה ורק במקום שאינו נוח בלי טעם עובר ולי"ט.

עוד יש לומר לפי מה שכתב ציד אפרים חלו"ה סי' קס"ז בטעם למד דאסור לטעום וכו' משום דכל אדם אין להחזיק עמ"ו לחבאי שלפעמים אין לו זכות רק שאוכל בזכות הבהמות כדאיתא במדרש צענלן דאלכסנדר ואמר הכ"ס מקרא דאדם ובהמה חושב"ה' וכיון שאוכל בזכות הבהמה ראוי להקדימה חלה אצל זה שייך דוקא בחכילה ש"פ דרך העצב אצל אדם הוא דרך גם אין סברא שהם יכיר בזכות הבהמות וכ"כ צנין אריאל צפסוק למוח שם אנוחו ובעירנו וא"כ הגם הוא שציל האדם ולכן שפיר האדם קודם. וגם אני צעניתי פירשתי בזה במקום אחר אצני ג' וצני ראובן שהקדימו גדרות לאן לערים לטף ורז"ל אמרו שעשו שלא כהוגן והביאם רש"י ואמרתי דח"ו צני ראובן וכו' יחשבו האנן יותר מהצנים והלא אפילו קל שצקלים אינו עושה כן וכ"ש בני דליקים אצל נראה דהם טעו וסברו דכמו דאסור לאכול קודם שיתן לבהמחו נמא לעצ"ה דבהמה קודם לפי שאין צד דעת הכי נמי לענין דירה הבהמות קודמות ולכן אמרו גדרות לאן נצב ואמר להם משה שנהפוך הוא דלענין דירה ודאי צני אדם קודמין. והנה אמרו במדרש דוד המלך נולד נפל וע"פ דרך העצב לא ניתן לו חיים רק בדרך גם שכינה לו אדם הראשון שצעים שנה וא"כ צו צרור שאין לו זכות בזכות הבהמה כלל גם כי דאוינו דוד מלכא משיחא ודאי אינו חי בזכות הבהמה ולכן אין עליו איסור לטעום קודם הבהמה כלל לעולם. אצל לפי טעם זה הרוחנו ג"כ דדוקא אכילה הוא דאסור קודם שיאכל לבהמחו דדילמא בזכות הבהמה הוא דניזון אצל שאר לרכיו דאוינו חלוי בבהמחו צני אדם קודמין.

איברא דיש לנו ללמוד דבר זה מאנשי נינוה אחר שהתנצח עליהם יונה הביא עד ארבעים יום נינוה נכפכה ושנו מדרכס הרע וקראו לם ויזעקו ויאמר צנינו מטעם המלך וגדוליו לאמר האדם והבהמה והבקר והאנן אל יעטמו מאומה אל ירעו ומים אל ישחו ובמפרשים פירשו הטעם, אצל לכל הטעמים נראה מפורש שצמקום שצעלי הבהמה מחפשים צצציל דבר יכולים להטעמו גם בהמחם עממם ולצער עממם וא"כ מאד מיושנים דברי הכ"ה דודא דוד המלך צצצנינו

כחא דאסור להלעיט אוחות בשבת כה"ג לא אסרו לו לאכול קודם שיתן לבהמתו שהרי אינו יכול ליתן להם ומכאן יראה ואין לומר דמחוייב לחזור אחר ח"י קודם שיאכל ועוד דמי יומר שימלא ח"י ועכ"פ כל מקום שיש איסורא לא אמרו שאסור לו לאכול מקודם.

שנית נראה עוד סברה דלא אמרו ז"ל אסור לאדם שיאכל קודם שיתן לבהמתו אלא היבא שהוא בעלמו הוא המאכל לבהמתו וכה"ג אמרו שיקדים בהמתו לו משום ונחתי עשב בשבך לבהמתך וגו' אבל היכי דהוא בעלמו אינו נוהג מאכל לבהמתו אלא יש לו עצדים מאכלים לבהמתו דכה"ג גם לאחר אכילה לא יתן לבהמתו הוא אלא עבדו כה"ג מותר לאכול ולא מקרי קודם שיתן לבהמתו, ואפשר דלר"ד שזמין שיביה מה ליתן לבהמה אבל הוא מותר לאכול קודם שהאכל וכו' מדויק לשון חז"ל ברכות דף מ' דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו ולכאורה יש לדייק דה"ל אסור לאדם לאכול קודם שהאכל בהמתו ולמה דייק שיתן וי"ל דהוה לה להשמיטתו דוקא שיתן הוא מאכל אז אסור לאכול קודם שיתן אבל אם לא יתן הוא המאכל אלא אחר מותר לאכול דכה"ג כיון דאין דרכו לתת לעולם עליו אינו מוטל רק השתדלות וכל שמסרו לאחר כבר קיים חת שלו. ואם כנים אנחנו בזה אתי שפיר דלא קשה מאוחות כיון דאינו יכול להלעיט בעלמו מחמת איסור וגם לא ילעיט בעלמו אלא עכ"פ כה"ג מותר לאכול קודם שיתן מאכל לבהמתו ואתי שפיר דלא קשה מכאן. הגם דבאמת אפילו בלי זה לא מוכרח כ"כ דו"ל דאה"ג אם יש לו העכו"ם מיד יתן לאכול לבהמתו קודם ר"ל ח"י ילעיט האוחות אבל לפענ"ד הראשון עיקר.

ובעיקר הדין של איסור אכילה או עשימה קודם שיתן לבהמתו עיין ברכי יוסף סי' קס"ז ובראש"ן ברכות דף מ"ה ובס' מחזיק ברכה ובמור וקיעה משמע להיפוך ובס' יוסף אומן סי' נ"ז אות ו' לין לעיין בתרומותיו ע"ש.

דברי ידיד נפשו דושלכ"ג באהבה ובלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן כ"ז

הלומד עם הגדול אי מותר לפרוש השם כלומר עם הקטן

ב"ה אור ליום ג' וארא התשכ"ח ברוקלין נ"י יצ"א.
בבד אהובי ידיד הרה"ג וו"ח גו"ג וכו' כש"ת מה"ר
ר' אפרים גרינבלאט שליט"א מעמפיס טענג.

אחדשית יקרתו הגיעני בדבר שאלתו בגדול הלומד עם גדול אחר לקרוא בסידור וברכות אי מותר לו לפרט את השם כמו דקו"ל ח"ח סי' רע"ז בקטן שרצו לומר

מדנפשי כחוס' שבת, ובתפארת יעקב על משניות חמכ עליו דבשבת לא שייך דין זה כהכ"ס וכ"ג עיניו שפיר חזו בס' לקוטי המשנה דבה' כר"ן פי' הראוי לבהמה פי' למה שזריכה למאכל יום אחד ע"כ.

דברי כ"ג כאן משמחין ואמתיים הם וגם אני הקטן כבר חמהתי על האחרונים שהביאו ממרחק לחמם ולא ראו צפיה"מ להרמב"ם שבת ה"ל ח"ל: מילין מזון ג"ס וכו' אדם חייב בשלש סעודות בשבת כרי דדייק לכתוב אדם חייב בשלש סעודות בשבת, ובחדושי המאירי כתב ח"ל: מילין ג' סעודות שהוא מזון הנריך לו לאותה שבת וכן הראוי לבהמה מילין ממנו כשיעור שחולל להפרנס היום וכו' הרי שכתב מפורש שחולל להפרנס היום ועיין בס' שבת של מי שפי' דהא דקחתי דמילין גם לבהמה מלתא אגב אורחא קמ"ל דכ"ז שהוא אוכל מחוייב לתת המזונות גם לבהמתו כמ"ש הרב הון עושר פ"ש ועיין שפת אמת שכתב דג"ס לא קאי רק על האדם לבהמה ליכא חילוק ופלא שכתב כן מדנפשי ולא הרגיש בדברי הראשונים.

אלא דמ"מ מה שר"ה כ"ג לומר דבהא מיושבים דברי הכה"ס לפענ"ד אכתי י"ע שהרי סוף סוף אדרבה מלינו עכ"פ דמילין מזון לנורך בהמה וא"כ י"ל אדרבה דע"כ גם בשבת יש חיוז שלא לאכול מקודם שיתן לבהמתו אלא דלא נריך בכל ג' סעודות אלא בסעודה ראשונה קודם שהבהמה אכלה ואם אח"כ די לה באותה אכילה אוכל בלי נתינה לבהמה אבל היבא דלכתי לא אכלה הכ"ג דאפילו בשבת אינו אוכל וכנ"ל וי"ג.

(*) ועיין משנה הלכות ח"ז סימן מ'.

סימן כ"ז

אי אינו יכול ליתן לבהמתו מאכל בהיתר אי אסור לו לאכול

עוד להנאות הנ"ל

ובל מה שטרח בעכ"ז זה לא טרח אלא בשבילי מה שהביא ראי' לדברי הכה"ס ז"ל בו נדברנו במכתב הראשון אי אמרינן בשבת נמי הא דאסור לאדם לאכול קודם שיתן לבהמתו, וכ"ג נראה לו ראי' מהא דקו"ל בש"ע אור"ח סי' ש"ה ס"כ דמותר לומר לאינו יחודי להמרות את האוחות פ"א ציוס וכתב המג"א בשם שו"ת הרמ"א סי' ע"ט דאי ליכא ח"י שרי ע"י ישראל וע"ש בנ"ה דהרמ"א לא ס"ל כמי ובס' חורח שבת סי' ש"ה דמשום לעבה"ה מותר להלעיט אבל שיבא אסור לאכול בשבת קודם שמלעיטים האוחות ע"י ח"י לא נמלא בפוסקים כלל עכ"ל.

ולפענ"ד נראה לומר בזה סברה ישנה לחלק דלא אמרו דאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו אלא במקום שיוכל ליתן לבהמתו לאכול בהיתר אז אסור לו לאכול קודם אבל במקום שהוא אינו רשאי ליתן לבהמתו בהיתר וכגון

זשעה שלומד הצרכות זש"ס אומר זלא הזכרת השם וכ"כ בערוך השלחן גדול זלימודו יאמר השם אלקינו וגם הדורשים צרכים ומזכירים פסוק שיש צו שמות אל יאמרו השם אף שיש מהירין וכן להתרחק ע"ש היו"א לנו דנראה פשוט דלכ"ע גדול הלומד אין לומר השם אלא זכינוי ולא זמפורש.

ראכתי פש לן הערה אחת דשמה יש לחלק בין מלמד אחרים ללומד לעצמו דדילמא דוקא לעצמו כשלומד הוא דאסור להזכיר אצל הלומד לאחרים מותר כמלמד לחינוקות אצל כד דייקין שיבוש הוא דודאי לא עדיף מלמד מלומד דהרי עיקר החיוב ללמד לאחרים הוא מכא שבוט מחיוב צדצר ולא יבא כח הלומד גדול מכחו של המלמד והא דמותר צקטן הוא משום דע"כ מוכרחים אלו ללמד עיין לזוש וכיון דא"א צאופן אחר מותר אצל גדול אסור ואדרכה ראיתי בעקרי הד"ע א"ח סי' ה' שצביא זשס הרב מחס"י לחלק דללמוד ה"כ מותר וללמד אסור ע"ש מה שחלק עליו גם צוק וכיון דהעליו דללמוד אסור כ"ש ללמד וכן העלה גם בעקרי הד"ע לכן נראה פשוט דאין להקל כדעת היעצ"ן נגד כל בני אחרונים וריבועא דשמעתתא כותיבו נראה ובפרט לענין הולאה שמות הקדושים ולא יבא אלא ספיקא דדינא כ"ש שבראיתי לדעת ז"ה דמדינא אסור וכנ"ל.

לאחר כחצי קבלתי ספר המאורות שילא לאור מכת"י וראיתי שם צפסחים ק' ע"צ ח"ל: והמנהג שנוהגין עכשיו בצארות אלו שבהזן מקדש צשצחות וצמועדים צצוכ"י ואע"פ שאין אורחים סמוכים אלא על צעלי הבתים שמקדשים על שולחנם נראה לי העטם כי הוא להסדיר סדר צרכות הקידוש לכל העם לפי שיש צכל קהל וקהל צדים מצני הכמון שצריכין ללמוד ולא גרע מתפלה של פרקים שהוא לשלשים יום שאמרו לעולם יסדיר אדם תפלתו ואח"כ יתפלל נראה מצבאר דס"ל דמותר ללמוד עם גדולים ולהזכיר השם שברי הקידוש מיירי ששועה עם ההצרכות ואפ"ה מותר וגם לסדר התפילות נראה דס"ל כשם ואף שכנראה הפוסקים לא ס"ל האז עעמא כמצבאר צש"ע גם צעל ס' הבתים דחכ צברא זו מ"מ לא נחלקו צעומק הדין דה"י אסור להזכיר ש"ש אלא דאין טעם מספיק ע"ש נמלא עכ"פ מכאן ראי' גדולה להחכ"ל והיעצ"ן מ"מ להלכה ולפענ"ד כמו שכתבתי דאסור. *

עמו שמוחר לומר הצרכות כחיקוקן לחינוקות אע"פ שהם מצרכין לצעלה צשעת הלימוד ע"כ. הנה צצר זה מחלוקת האחרונים ז"ל דהמג"א א"ח סי' ה"ל ס"ק ה' כתב אצל גדול זשעה שלומד הצרכות צגמי אומר זלא הזכרת השם וכ"כ צפיה"מ להר"מ פ' הרווא וצתום ר"פ הרווא ועיין מחאה"ש שם מאז משמע ל"כ שם ויכ"י מדויק. והמהרש"א סנהדרין ק"ד צח"א על הפסוק ה' לא קראו רב אחר אלו הדיונין ושמואל אחר אלו מלמדי חינוקות פי' דמלמד חינוקות כשקורא עמכם אינו ראוה להוליא האצרכות צפיו ע"ש ונראה לכאורה דאפילו צמלמד חינוקות חולק דאינו מזכיר האצרכות ועיין בצאחונים מה שכתבו צז.

ומיהו צש"ת יעצ"ן סי' פ"א פשיטא ל"כ להיפך וחולק על המג"א ז"ל ושכן הורה אציו הגאון הכח"ל ז"ל וגער על מי שאינו מוליא השם כחיקוקו והצביא ראיות לדבריו ואחת מראיותיו מדקיי"ל סי' קי"ד הרווא לנאה ידי ספק אם להזכיר גשם צתחיית המחים שיש תקנה לדבר אם יאמר הצרכה י' פעמים שחוקר צהרגלו הוא אומר וע"כ שצריך לומר השם כחיקוקו צדרך שאומר צתפלה ע"ש אלא דלצסוף פקפק צדצר ראי' זו ושקפה להחיר לומר צרכה לצעלה י' פעמים ע"ש ויפה כיוון צוק שחזר צו ולהדיא כחצו הפוסקים דצצרכה המלך הקדוש והמלך המשפט אין לעשות תקנה זו מפני שא"א לחזור הצרכה עם השם י' פעמים ואם יחזור המלך הקדוש זלא הזכרת השם אז יחזור להרגילו צשעת התפלה ומצבאר דס"ל דאסור לחזור י' פעמים עיין מג"א סי' תקפ"צ והצרכ"י חולק שם ד"ל דמהני אמירה י' פעמים אף דאומר צרוך אחכ השם וכ"כ הפר"ח וצש"ח כתב ד"ל עיקר כמג"א וכ"כ רוב האחרונים וכ"כ הגרש"ז צש"ע שלו ע"ש ונראה דאפילו החולקים על המג"א אינם חולקים דאסור להזכיר הצרכה צשם אלא שסוצרים דגם זלא הזכרת השם סגי אצל כ"ע מודי דאסור להזכיר השם אצל הראיות האחרות לכאורה חזקות הם.

איברא דמעשה אומר אני דמכאן ראי' מוכרחה דגדול אסור לומר השם צהצרכה וכמפורש דעת כל האחרונים לענין המלך הקדוש וגדולה מזו ראיתי צא"ר א"ח סי' קי"ד ס"ק י"ב ד"ה ז"פ אחכ צבור ח"ל: משמע דמתחילין דוקא מאחכ צבור אצל צהגה' סמ"ק סי' י"א משמע דאומר רק ורצ להושיע משיצ הרוח ומוריד הגשם ע"ש מצבאר דאינו צריך כלל לומר השם גם שם ודלא כיעצ"ן ז"ל.

ותבט עיני צשצצ"ן קטן לחלמ"ד הר"ם מדועטנצורג סי' תי"ע שכתב ח"ל: ואינו קורא שם של ד' אותיות צתלמוד כי אם השם, נראה גמי דאסור להזכיר דרך לימוד אלא יאמר השם חכ ג"כ היפוך ממ"ש היעצ"ן ז"ל וכן ראיתי שבעירו עליו צזכ הן אחכ דאם רואה המתעקש יכול לחלק דמלשון התצצ"ן שכתב ואינו קורא שם של ד' אותיות י"ל דדוקא של ד' אותיות אצל שאר שמות קורא כדרכו מ"מ מהראיות שכתבתי לעיל וגם משאר אחרונים לא משמע לחלק ככי עיין בצאחונים גם הא"ר סק"ד כתב צשפיעות דגדול

סימן כ"ח

בפסק הגה"ק באב"נ שאסור לכתוב ר"ת במכתב גלוי

עוד להצ"ל

צ) ועל דצר הערתו צשולי הגליון מאצני חר א"ע סי' קפ"ע שלא לשלוח ד"ת צמכתב גלוי כמצבאר צרש"י סוכה מ"ע ע"צ כצוד חורה צצנינעב עדיף אלא שבהזן צעל ז"פ השיצ הצצה צגלויה ע"כ הנה שו"ת אצ"י על א"ע אין לי צציות לעיין צו משום אותיות מחכימות, אצל כנראה

(*) ועיין יומא ל"ט ע"ב משמעת שמעך הצדיק צמנצו ואחיז הוצים מלברך בשם ופירש"י שלא היו כדאי.

שגם הוא ז"ל לא חסר מהלכה דפשוט מה שאמרו דברי חורב לריבין לניעות וסתר ביינו דוקא שלא ללמד פרכסיה ומשום יוהרה כמברש"א בח"א סוכה ה"ל ע"ש או משום טינה בישא כלוחות הראשונות שנתנו ברעש אבל אין זה ענין שלא לכתוב על גלויה לדעתו דבאמת חלוק קטן הוא כששלחו על הביא דואר בין גלויה למכתב סגור דעל הביא דואר הכל מונח יחדיו כמה איגרות יחד ושום אדם אינו קוראבו ולא היו פרכסיה, ועוד שהרי לישראל אסור לקרותו דאסור לקרות מכתבי חבירו בחזר"ג ונכרי אינו מצין ממילא מה שכתב בו וא"כ באמת גלויה נמי סתר הוא ועיין מו"ק ט"ז ז' פריך על הא דר"ת בסתר מקרא דכתוב חכמות בחון תרונה ומשני הריא כדרכא דאם לומד תורה בסתר התורה מכרחה עליו מצחון וזהו שאמר חמוקי ירכיך אף שתלמוד בסתר כירך אם כל זה ויהי הלימוד הזה מעורס עוד פריך שם הכתיב לא מראש בסתר דברתי משמע דלא לריך סתר ומשני האי דיומי דכלה דכשדורש לרבים לריך להיות פרכסיה וכשלומד לתלמידים יחידים לריך להיות בסתר ופשוט דכתיבה תורה בגלויה ולשלחו לא מקרי זה פרכסיה בשביל זה ולכן מראה דאין זה איסור וכדעת הגר"י רחמן ז"ל וגם כן ראינו מגאוני קשישאי ז"ל ולא קפדו בזה וכה"ג ראינו ראי.

ובזה הגני מחמת הערדות לקל כעת והקולרים אומרים יצרכך וגר.

דיד נפשו המברכו בברכת התורה ללומדיה, בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן כ"ט

המסתפק אי אבל כשיעור לברך מעין שלש ואכל מין אחר כשיעור ברבה אי יכלול הספק בברכה

ב"ה עש"ק ל"ד למט"מונים התשכ"א ברוקלין ג"י צו"א. כבוד ידידי אהובי נחמד ונעים וו"ח אי"א יר"ש משכיל לאיתן חסיד וענין שמו מפארים וכו' הרה"ג כש"ת ח. ג. א. חקוב שליט"א מנהל מרכז לעניני חינוך ליובאוויטש.

אחדשה"ט וש"ת באהבה הגני בקירית האומר צמי שמסתפק אי אכל כשיעור שהייב לברך עליו מעין שלש ברכות ואכל מין אחר משצב מינים דולאי מחייב עליו ברכה מעין שלש, ולמשל ששחכ יין ואכל תאנים ובאחד אכל כשיעור ומן השני מסתפק אי היה צו שיעור ברכה אחרונה אם כשמצרך על המחוייב ודאי יכול לכלול הספק ויאמר על העץ ועל פרי העץ ועל הגפן ועל פרי הגפן וכדומה או דילמא חיישין דלא מחוייב בדבר והיה הספק.

ובהשקפה ראשונה אמרתי לכאורה דדבר זה תלוי בחקירה אחת בטעם דהא דחיי שיעור פטור מן ברכה אחרונה כלומר אי נימא דדין ברכה איכא נמי אחיי שיעור

ומחוייב בזה אלא שחסר השיעור ולכן אינו יכול לברך מפאת חסרון השיעור או דינמא דאחיי שיעור ליכא חיוב ברכה כלל ולא תקנו חז"ל ברכה אחרונה אלא אשיעור שלם ועיין בספרי שו"ת (ח"ג סי' קנ"ט—קס"א) שהבאתי מחלוקת הפוסקים באיסור ח"ש מה"ת אי באיסור הוה ממש אחיי שיעור או דבאיסור הוא מטעם דחיי לאיטרופי וכו"מ בזה יעיי"ש, ואי נימא דדין ברכה וחייב איכא נמי אחיי שיעור א"כ מאחר דמצרך אשיעור שלם ממילא היה יכול לכלול הספק נמי ולא הוה הפסק בצרכה כיון דכאן איכא עכ"פ חיוב ברכה אלא שליכא שיעורא וכיון דמצרך ממילא כולל נמי הספק, אבל אי נימא דאח"ש לא תקנו ברכה וליכא חיוב ברכה כלל אח"ש א"כ חיישין דילמא ליכא שיעורא וכו' הפסק בצרכה ובעינן שאמרו בש"ע לענין האומר יעלה ויבא בש"ע דיום שאינו מחוייב בו דהוי הפסק ועיין באחרונים מה שפלפלו בחיי שיעור למאז צמי שאין לו אלא חיי שיעור מהא וכדומה אי מאז לאכלו.

וקצת יש לומר דדמי להא דאמרו ספיקא דרצנן לקולא ופי' המפרשים הטעם דלקולא משום דכה"ג לא תקנו רצנן היכא דאיכא ספיקא וא"כ כה"ג כיון דספיקא בשיעורא הוה הוה ספיקא דרצנן וכה"ג לא תקנו רצנן דין ברכה כלל ו"ש. כן עלה בדעתי בהשקפה ראשונה.

ולאחר הישג קלח נראה בס"ד דדין זה תלוי בזה שכתב בהכ"ז סי' ל' צמי שנסחפק בצרכה ראשונה שכתב המכרי"מ דכל דבר שיש ספק בצרכה ראשונה יצרך שהכל נהיה בדברו דעל הכל שאמר שני"צ יאל ומסתפק בצרכה אחרונה דלית לן בזה ברכה כוללת שיאל זה דיעבד על כל דבר אי שפיר דמי לאכול צינים ותאנים או עגבים ולברך על התאנים ולכלול ג"כ הספק ברכה שמסתפק בזה אם הוא מברכה מעין ג' ויצרך צני"ר על הביאים ויאל ידי כל הספקות, והשיב דלא שפיר דמי למויעבד שיכלול על הספק שום נוסח אחרת מברכה דמעין ג' אע"פ שאינו מוסיף שם ומלכות וראייה מהא דמיייתי החוס' והמחזירים מירושלמי דברכות ר' ירמיה לא אכל סולתי דמן יומי משום דהוי מסופק בצרכה אחרונה אי מצרכין לאחריו מעין ג' על האדמה ועל פרי האדמה וכו' ואין לחלק דספק דהתם משום דחכמים לא תקנו מעצב זו על האדמה ועל פרי האדמה ולכן אין כוללים אותו אבל מעצב דאשכחן בעלמא כגון על הגפן ועל פ"ה לעולם נימא דכיוילין לה דמה טעם לא נכלל בו כל ספיקות מה צרך אם אלו מוסיפין דברים אחרים בצרכה מאחר שאין מוסיפין בצרכה שם ומלכות וכיון דמילתא בלא טעמא הוה לא מחלקין בזה בצברות המצודות מן כלל ע"ש ופסקוהו בש"ע או"ח סי' ר"ח סעי' י"ח.

ומעתה מהתם ק"ו לדין ומה התם שאכל כשיעור שלם ודלוי איכא חיוב ברכה על המאכל שמסופק בו

אלא שהספק איזה ברכה הוא מחוייב אסור לכלול בצרכה מעין ג' במחוייב בזה ודאי כ"ש הכא דהספק אי איכא בכלל איזה חיוב ואפשר דליכא כאן שום חיוב ברכה כלל ודאי אין להוסיף ולכלול בצרכה המחוייב ואם יחלוק החולק

שליע"א אשר דרכו בקודש להחפלה חפלה ערצית סמוך לחנות ואח"כ בהקפות מה יעשו אנשים חלושי לב וסחם הרוגים לאכול כי קשה עליהם לחכות עד אחר חפלה ערצית וביחודות לא ראו להחפלה ופלה בדעתו שיטעמו קידוש מאחרים שכבר החפלו ערצית ויוכלו לטעום לפני מעריב טעימה כ"ש והטעם צעני ידי"א הרכ"ג רי"א זלמוצין ראב"ד ק"ל, אלא שנחפף עוד אם אין להם מי שיעשה קידוש שהחפלה כבר ערצית אם יוכלו בעצמם לקדש לטעום כדי שיכא קידוש במקום סעודה. גם נחפף איזה מכן עדיף להחפלה ערצית ביחודות ואח"כ לקדש או לעשות כן לקדש בלי חפלה להחפלה.

בנראה דפשיטא ליה לכ"ה דיש לו לקידוש שייכות עם חפלה ערצית אבל באמת אין לקידוש שום שייכות עם חפלה ערצית וגמי מפורשת הוא פסחים דף ק' ע"א אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כר"י ולא כרבי יוסי אלא פרום מפה ומקדש וכו' והרמב"ם פכ"ט מה"ש הי"א כחז מי שביא אוכל צ"ש וקידש עליו היום והוא בחור הסעודה פורם מפה על השלחן ומקדש וגומר סעודתו וכו' ובעש"ע או"ח סי' רע"א ס"ד אסור לטעום כלום קודם שיקדש אפילו מים ואפילו אם החמיל מצט"י לר"ך להפסיק שפורם מפה ומקדש וכו'. (ואגב ראיתי במפרשים שכתבו טעם לפריסת מפה שפי פורם מפה על הלחם אבל מלשון הרמב"ם שכתב פורם מפה על השלחן משמע להדיא דלאו על הלחם אלא לכבוד שבת הוא דפורם). עכ"פ מבורר דקידוש היום אינו חלוי כלל בחפלה ערצית אלא מיד שקידש היום נתחייב בקידוש. וכ"כ הט"ז שם ח"ל: ופשוט דא"ל להחפלה ערצית אם הוא פרום מפה ומקדש כיון דהחמיל לאכול בהיתר ממש כדן כל חפלה ערצית, ע"כ ע"ש.

אלא שאף שאין קידוש היום חלוי בחפלה ערצית מ"מ כיון שכביע זמן חפלה ערצית ואף דכתב המג"א מטעם דאין לאכול קודם חפלה ערצית ואף דכתב המג"א צ"ל ר"י דדוקא אכילה אסור אבל טעימה שרי בהכ תרי חיובה איכא, חזא שברי צפוס' רע"א למס' ברכות פ"א אות ג' שדי צ"ה נרגא ברצונו המג"א והאריך להקשות דאפילו טעימה נמי אסור ע"ש, ואף אם נימא כהמג"א דנכחו עולמא כותאי וצמקום אחר צחי למס' שבת הארנתי ליישצ דברי המג"א מ"מ קשה לומר להמקדש ואוכל שהוא טעימה כל דכו. וראיתי בצי"ר סי' רע"א שכתב ח"ל: ואם רוצה לקבל שבת מצט"י ולקדש ולאכול ולהחפלה ערצית צלילה רשאי (מ"א) וצ"ל דמיירי חיי שבת קודם לזמן מעריב כדלעיל סי' רל"ה ס"ג, וכ"מ מט"י שכתב דפורם מפה ומקדש א"ל להחפלה ערצית כיון דהחמיל לאכול בהיתר ע"כ. ועיין מש"כ צ"ל ר"י סק"י ע"ש.

אבל באמת אין לר"ך לכל זה שברי צ"ש סי' רל"ה ס"ג כתבו אסור להחמיל לאכול חיי שבת סמוך לזמן ק"ש של ערצית, והט"ז כתב דאין לר"ך חיי שבת אלא זמן מיעוט והאחרונים הסכימו לחיי שבת כהש"ב אמנם הסכימו האחרונים כיכא דאמר לחצירו שחצירו להחפלה

ויאמר דליכא ק"ו דהסם נמי אף דליכא צרכא אצל צרכא אחריכא ולא שייך בצרכא מעין ג' כלל והוכיח כלל הוכיח כלל לענין הא צרכא א"כ עכ"פ דיון דומה לו הוכיח וכדדי ניגחו דע"כ הכא והכא ספיקא הוכיח ופסקו הפוסקים דאין לכולנו וא"כ כ"כ צ"ספך צשיעור.

איברא דהט"ז או"ח הני"ל ס"ק י"ט שדי צ"ה נרגא צ"ספך הש"ע הני"ל וכתב דהט"ז לא מייירי אלא צמי שרואה לאכול דבר שיש בו ספק צרכא להחפלה לא יכנס צ"ספך צרכא על מנת שיכלול הספק בצרכא אצל היכי דכבר אכל ודיעבד הוא ואינו יודע מה יצרך מודה הכ"ד צ"ה דיש לו רשות להוסיף מה שצריך לו בשביל ספק מאחר שא"ל לו צענין אחר דהא ראייתו מרי ירמיה לא הוכיח אלא להחמיל אצל דיעבד ניחא עפי להוסיף מה שצריך לו כיון שאין כאן צרכא לצטלה דהא צללו הכי לר"ך לצרך ולא נאמר שלא יצרך והסכים עמו הא"ר, וכן הסכימו כמה מהאחרונים ז"ל וא"כ כ"כ כיון דכ"ה כבר דיעבד הוא יש לסמוך אט"י ולכלל כיון דעכ"פ ליכא כאן צרכא לצטלה. ואפשר דכ"ה ג"כ ה"י מודה דלא יצרך דליכא כאן שום חיוב ולא דמי להסם לגמרי דהסם עכ"פ אכל שיעור גמור ויש עליו חובת צרכא צודאי ולר"ך לעשות כל הצטדקות לפטור את עצמו מחיוב צרכא אצל הכא צידון כיון דלא אכל כשיעור וליכא עליו חיוב ודאי כ"כ אפטר גם הט"ז מודה להמחזר דאין לכולנו. *

העולה דנראה דודאי להחמיל אין לשחות או לאכול דבר שיסתפק בו צשיעוריה ולא יכול לצרך עליו צרכא אחרונה אצל אם כבר אכל ואח"כ ראה שאין בו שיעור ואין לו עוד להשלים השיעור ויש לו ממין אחר או שאכל מין אחר ממילא הרואה לסמוך אט"י אין מוניהין אותו כנלפע"ד ולר"ך להזכיר האוכלין צ"י צשצט הרצב מיינס ולא אוכלים מכל מין של צרכא כזית אם הוכיח בצרכות משונות כגון יין ופירות שידקדקו לאכול כשיעור.

אלו דברי אהבה אשר עלו במצדתי לפום ריהטא, והנני בזה ידיד נפשו המצפה לרחמי שמים מרובים בביאת בר נפלי, ובברכת התורה ללומדיה בלב ונפש,

משנה הקטן

סימן ל'

המאחרים לעשות חקפות אי מופט לאכול קודם ערבית או להתפלל קודם למי שאינו יכול לחכות

ב"ה ס"ו מרחשון רביעי בשבת התשכ"ב ברוקלין נ"י יצ"א.

רובי שלומים מגבתי מרומים וכט"ס יחולו על ראש כבוד די"ג תאהובי ידו"ש ת"ח ובעל מעש אשכנז הסופר וכו' מה"ר דוד גרינצווייץ הי"ו ירושלים ע"ה"ק.

אחדשה"ט מחצית קבלתי וצדדני שאלתו כדת מה לעשות צליל שית' אלא כיך אדמו"ר מן מקלויאעצורג

ערכית אחר האכילה ליכא איסור אפילו להחיל ולאכול
לכתחלה קודם ערכית אפילו כבר הגיע הזמן דעיקר העצם
שאמרו בגמ' שאסור להחיל משום שלא יאמר אוכל קמעה
ואשכח קמעה וכו' וישכח מלהפלה וכיון שיש לו מי
שיזכירו לא חיישין שמה ישכח. וכל זה כתבו צמי שמחפלה
ביחיד, עוד אמרו דצמקום שמחפלה צניבור או צמקום
שקורא השמש לציכ"ג להפלה לא נריך גם לזה דודאי
יזכירו ולפשוט לא חיישין ע"ש, ובאחרונים.

ומעתה צנידן דיון נראה פשוט דמותר לכתחלה לקדש
ולאכול קודם מעריצ צעמנו ולאכול סעודה כולה
כראוי לכבוד יו"ט חזק דנידן דיון מקום שמחפלה צניבור
הוא וגם קוראין לתפלה כידוע שקודם כניסת רבינו שליט"א
הגבאי או הבחורים יואלים ומודיעים לעולם שהרבי כבר
מוכן לתפלה, ולמי שלבו נקפו יאמר למי שהוא להזכירו
להתפלל ערכית אף שאינו נריך לזה לפענ"ד מטעמים
שכתבתי ועוד טעמים שיש לי ואין ראוני להאריך, מ"מ כתבתי
ליתר שאת למי שרואה, ואין בזה אף שום נדנד איסור ח"ו
ויאכלו עניים וישבעו צמחתי יו"ט ואדרבה אסור לער
עצמו בבעיית ציו"ט וכל המעט עצמו עזירה היא צידו.

בברכת התורה ולומדיה בלב ונפש,

מנשה הקטן

וממילא גם להתפלל ביחידות קודם אינו נראה, דכן
חל כבר לא ימאס ובפרט צימים הקדושים
בבחינת שאל מה דעבי ואחן לך כשהמלך עושה סעודה
לצניו ומשחשט עמהם צמחתי כהורה כמ"ש ז"ל ענין
שמיני עננה שהוא רק לעם קדשו וצמחתינו לא יתערב
זר כידוע, מ"מ אינו אומר צמקום שיש לו מנין להתפלל
קודם אם רואה, אבל זה תלוי בשיקול דעתו כי סוף סוף
אדם צא מן השדה לחקל תפוחין להסתופף צילה וקדושה
של הדיק ולדבקה צו ובעבודתו ותפלתו. עכ"פ ברור דאין
שום נדנד איסור לעשות כמ"ש צס"ד.

סימן ל"א

במצות מבילת שחרית בכל יום קודם התפילה

עוד להג"ל

ובדבר הערתו להביא ראיה לטבילת שחרית קודם התפלה
מכאנים שאסורים ליכנס למקדש ולעבוד עבודה
בכל קודם שטבל ותפילות כנגד תמידים תקנום ולכן נריך
טבילה דומיא דעבודה מקדש כהקדשה קרבן ע"כ.
הנה אפילו נתיח לכת' דקיי"ל כרצ"ל ברכות כ"ו, דתפלות
נגד תמידים תקנום וכן משמע פשטות לשון הרמב"ם
פ"א מה"ב ה"ה, וברצ"ו חננאל יומא כ"ח והא קיי"ל
תפילות נגד תמידין תקנו, הכס שהלח"מ פי' דגם הרמב"ם
פסק כר"י צר חנינא דתפלות אצות תקנום ועיין רמב"ם
פ"ט מה"ל מלכים, אצות התפללו ובגמ' יומא כ"ח ללוחי
דאצרכס וכו', והמאירי ברכות ה"ל כתב ועיקר המחלוקת

סימן ל"ב

המשכיר מכונת כביסה (וואש מאשין) אוטומטית
כיצד יעשה בשבת

ב"ה אור ליום ה' ועשו לי מקדש ברקלין ג"י יצו"א,
התשב"ד.
מאלקי המערכה, שלם וברכה, ויוסיף אלה פעמים ככה,
בישועה והצלחה, את כבוד ידיד נפשי האמת, כרעי כאחי,
הרב הגאון המפורסם גן הרסים, וכו' כש"ת מוה"ר ישראל
ארי' זלמנוביץ שליט"א בעמ"ס חי גפש, רב העיר ור"מ עכו
ת"ר.

אחדשכת"ר, את קסתי נחתי צידי להשחשט צדכריו
היקרים ששלח לי צנידן ישראל שיש לו
פרנסה ממכונות כביסה אוטומטית שמכנים מכונה כזו
אשר זורקים בה מעט לחך הקופה ונותנים הכביסה

מראית העין וגם האינו יחודי אינו עובד לישראל, בני עממי ודאי לשבח כן אבל מי"מ אין זה מכריע עיקר דין הפקר לכאורה שמפורש כתב הח"ם ז"ל דלא מלינו הפקר כזה רק בצבחות או לב"ש לענין כלים ולא בענין אחר.

ודל הח"ם שם לאחר דסקול וערי בהאי מו"ל שכתיר למכור טאבאק בשבת ע"י שיפיקר הבעה"צ הטאבאק וישכיר עכ"ר וימכור לו הטאבאק והח"ם ז"ל כתב וא"כ מבואר מזה דלא מהני הפקר אלא להפקיע שציתות בהמתו לא באופן אחר וא"כ בשציתות כלים לב"ש ע"י חוס' שבת י"ח ע"כ ד"ה דמפקרא לכו אבל לא זולת בענין אחר ע"כ. הרי שצדור מילל הח"ם ז"ל דבענין אחר לא מועיל הפקר לענין הפקעת איסור. ואף שהביא שם עוד ראיות ומהם איכא למידק דהני עממי של הח"ם ליכא דידון מי"מ נראה דרק להפיק דעת המורה שטעה בזה הביא בני ראיות אבל לעולם ס"ל פשוט דלא מהני הפקר לענין איסורים וממילא קשה לדין נמי להמליץ היתר מטעם זה מה שלא מבואר וקל"ה ל"ע לח"ם מדברי הרא"ש והתוס' נדרים דף מ"ח ע"א שכתב הלכך בשבת יכול להפקיר כליו שלא יעבור על שציתת כליו וכן בהמתו אם השאילה לעכ"ר ולא החזירה לו קודם השבת אפילו בינו לבין עצמו ע"כ ומשמע דלענין שלא לעבור משום שציתת לא חלק בין כלים לבמה. ולקמן נדבר מזה אי"כ גם ה"א דכתב דימכרו לעכ"ר לשבת גם כן אין דעתי נוחה מהיתר זה דהני מכירות הם בעו"מ כמטבע פסולה על פי רוב ונראה ממש כחובל ועלולא בפני המון עם וכמה דחקו רבותינו האחרונים ז"ל בענין מכירת העסקים והשדות לענין שבת. ואפילו לענין פסח דהיתר צדור ונתקבל בכל ישראל אנשי מעשה הרחיקו עצמם מלמכור חמץ ודאי ורחקו עצמם מנ"ל להחיר מכירה כזו, והרא"ש כתב דעכ"פ ל"א אחד היינו מלד ישראל הוה מכירה מעלייתא ואחרים פירשו מטעם דג' דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאלו הוא ברשותו ולזה מהני מכירה כזו אבל לענין איסור שבת דעתי להרחיק היתר זה כל מה שאפשר. אף שלעיקר דינא קטנם עבה ממחני ואינו כדאי לחלוק עליהם ח"ו אפי' להחמיר.

ועתה נחזי אן הנה בזה דשציתת כלים אין לי מה להוסיף כי הדברים מפורשים בש"ע ופוסקים שם בסי רמ"ו וכן שיטת הב"ח שם אומנם כמה שהביא שגם שיטת הראב"ן כן הוא לפענ"ד מרחק רב צנייכו דעת הראב"ן דוקא כשישראל עושה מלאכה בכלי ישראל אז שייך בזה משום שציתת כלים אבל עם עכ"ר עושה מלאכה בכלי ישראל אין בו משום שציתת כלים וז"ל שם בסי' של"ט: ומוחר לישראל להשאיל כליו לגוי בערב שבת כדי שילא הגוי מפתח ביתו וגוי עושה בו מלאכה בשבת והא דאמר וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שציתת כלים מיירי כשישראל עושה מלאכה בכלים כגון לא יתן חטים לריחים של מים מצדד יום ויעתנו בשבת והריחים והחטין של ישראל ע"כ. ומבואר דהראב"ן ז"ל מחלק בין ישראל העושה מלאכה בכלי

צמחונה ועל ידי נפילת המטבע לחוך הקופה מזיז שם החשמל ומתחלת לכבש והשאלה כדת מה לעשות בשבת אם מותר לישראל להכניס מכונה כזו בצית נכרי וכו' או שכניו הנכרים יכבסו בזה והריוח לישראל וכח"ר נגע בב' פרטים שעליהם סובב השאלה. (א) איסור שציתת כלים בשבת כי בודאי הנכרי יכבס שם גם בשבת. (ב) מה שישראל מריוח בשבת אם הוי שכר שבת. ותלה בזה לפתור עוד שאלה אחרת באטומטין ברחובות קרי' שזורקים בחוכו מטבע ונופלות משם סוכריות או סגריות וכדומה יש ג"כ להסתפק אם מותר לישראל לסדרו בחוף ויקחו משם גם בשבת אם לא הוי עושה מסחר בשבת.

וכת"ר פתח בהחירא וז"ל: בדין שציתת כלים דמבואר בעוש"ע סי' רמ"ז ע"י א' בפשיטות דמותר להשאיל ולהשכיר כליו לאינו יחודי ואע"פ שהוא עושה בזה מלאכה בשבת מפני שאין אנו מצויים על שציתת כלים, אבל הב"ח הביא דברי הרוקח סי' מ"א שכתב בשם הירושלמי דאדם מוזכר על שציתת כלים ואפילו השאילם באומט השבוע לריך ללקחם בערב שבת, והב"י חמה עליו שהוא נגד הגמ' אבל הב"ח כתב לקיים דברי הרוקח והעלה דיש להחמיר לעצמו אבל לאחרים אי אפשר לאסור נגד רוב הפוסקים שכתבו להחיר וכן הק"צ כתב לקיים דברי הרוקח דשציתת כלים באיסור דאורייתא גם בית הלל ס"ל שאסור מדאורייתא מקרא דובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו (שמות כ"ג), וכן כתב הראב"ן סי' של"ט במ"י שבת וכן מבואר באגן שלמה שם שדעת הראב"ן כדעת הרוקח בזה ישראל עושה בו מעשה וכן מבואר בח"ם בחידושי למ"י שבת, וכן בשו"ת כנה"ג, ובפמ"ג בא"ח סק"ז להחמיר לעצמו ע"כ.

(א) **ואני** מלאחי עוד להוסיף על דברי כת"ר דכן מבואר גם בא"ר וכן נראה דס"ל לרא"ש בתוס' נדרים פרק אין בין המודר ופסקי הרא"ש ורמזים והא"ר סיים דוקא בכלים דקא עבד מעשה כגון רחיים או מזורה דהפח נקשה ותופס העוף וכיוצא בזה, מיהו מ"ש הב"ח דאפילו ברחיים של עכ"ר אסור משום השמעת קול ליתא וסוגית הש"ס סחירה לדבריו ע"ש. וכתב כת"ר דא"כ צנידון דידן נמי שהנכרי עושה מלאכה דאורייתא בכלי של ישראל בודאי יש להחמיר עד כמה שאפשר על כן נכון מאוד היה אם אפשר למכור את המכונה על שבת בשער מכירה ואם לאו יפקירנה בפני שלשה ובאין ברירה בינו לבין עצמו ע"כ.

והא"י תנא במאי דקא סיים פתח ברישא כמה שכתב דיפקירנה בפני שלשה או עכ"פ בינו לבין עצמו הנה בדין הפקר לענין שאר דברים אינו נכוד מה דינו ואם שייך ה"א דינא בשאר דברים ולכאורה לא מלינו היתר זה רק לענין בהמה וגם שם רק בדוחק גדול וכמ"ש מפורש רבינו הח"ם ז"ל באו"ח סי' ס"ג. וראיתי בסוף תשובתו שהעיר מדברי הח"ם הנ"ל וכתב עליו דהמעין שם יראה שכל העממים המבוארים שם לא שייך כאן כיון דהמכונה והאטומאט אינם נמארים ברשות ישראל וגם ליכא מפני

כלים אפילו להרוקח משום דאין העבודה נעשית על ידי אדם לפי פי' הח"ס ז"ל וא"כ אדרבה לפי פי' הח"ס ז"ל יש להחיר בפשיטות במכונה כביסה ולא שייך ציב טעם דשציתא כלים כיון דאין עושה מעשה בידיים וצבא כ"ע מודי דמותר משום שציתא לדעת הח"ס ז"ל.

(ג) אלא דצחמת דברי הח"ס ז"ל ל"ע צמח שכח צשיטת הרוקח דהכי הכי דהכלי עושה מלאכה מעצמו אפילו ע"י מעשה כגון רחיים מותר וכו' וע"ז כתב וכן הנה דברי רוקח סי' מ"א משמע דפשיטת ליה דהרוקח מודה דרחיים דמותר לתת בו חטים בפשיטות וליכא שום איסור והלא כתב הרוקח שם מפורש בסמוך סי' מ"ב ח"ל: בידקא פותחין מים לגינה מע"ש ומניחין מוגמר תחת הכלי בשבת ונוחין קילור על גבי העין בשבת ואספליית ע"ג המכה ומתפרק כל השבת ואסור ליתן חטים לרחיים של מים לעשות בשבת מפני שמשתמט קול ע"כ. הרי מפורש מהרוקח דברחיים מודה דאסור לתת בו חטים והא"כ פשיטת להח"ס להיפוך דכיון דהכלי עושה מלאכה מעצמו כגון רחיים מותר וי"ל דמה שכח הח"ס כגון רחיים מותר לאו דוקא מותר לגמרי אלא ראונו לומר מותר מטעם שציתא כלים דאין בו משום שציתא כלים אצל מ"מ אסור הוא משום השמעת קול ואין זה קושיא על הח"ס, מ"מ לשון הח"ס ז"ל שכח כגון רחיים מותר ל"ע דע"כ לדעת הרוקח לאו מותר הוא ולשון מותר משמע מותר לגמרי וע"כ.

אמנם לדין אי נימא כסדרת הח"ס ז"ל גם הא לא קשה לדעין כביסה כיון דאין כאן השמעת קול ממילא מותר אפילו לכתחילה גם לדעת הרוקח לפי פי' הח"ס דלא דמי לרחיים שמשתמט קול וקיל מיניה דאין בו שציתא כלל. וחילוק זה מצוה ג"כ ברא"ז ה"ל ערב שבת סי' ב' אחר שהביא דעת הר"ח, והבאנוים ורבינו בעל הלכות גדולות, שפסקו כרוב צנחנות חטים לרחיים משום דאושא מילתא כתב ח"ל: הילכך כל היכא דאושא מילתא דשבת ואיכא זילתא אסור דומיא דרחיים והא דתקן בש"א אין מותרין עורות לעבדן ולא כלים לכבס נכרי אלא כדי שיעשו מצעוד יום וצבולס צ"ח מחירין עם השמש פי' צעוד החמה וזרחת החם לא אוושא מילתא שבעבדן צביתו מעבדן והכבס צביתו מכבסן והואיל וק"ץ צדידיק קא ערב וכו' והכי נמי משמע צירושלמי שבת פ"א ה"ח דאמר החם אומני עכ"ס שבי עושין עם ישראל צביתו אסור צביתו מותר וכו' וכן מצוה צש"ע סי' רמ"ג, דצביתו של עכ"ס לא מקרי אוושא מילתא וכיון דהמכונה צביתו של עכ"ס היא עומדת א"כ ליכא משום השמעת קול וגם משום זילתא דשבת ליכא ושציתא כלים כה"ג ג"כ ליכא דהכלי עושה מעצמו ואין בעכ"ס עושה עמה א"כ כה"ג ליכא חששא זו כוללפני"ד. ואין לומר דהח"ס מפרש הא דכתב הרוקח העם דרחיים משום השמעת קול כמו שפי' בצ"ח דברחיים של עכ"ס מיירי דקיל דלית זה משום שציתא כלים נמי אסור עיין צ"ח שם דכבר תמה עליו הא"כ דהי נגד סוגית

ישראל או עכ"ס עושה מלאכה בכלי ישראל וכיון דאין בעכ"ס העושה מלאכה בכלי ישראל קיימין א"כ מדברי הראב"ן אדרבה ראייה לביתר ולא לאיסור.

ומה שהביא מאבן שלמה ג"כ האבן שלמה נראה דדייק בלשונו לומר והוא כעין דעת הרוקח שהביא צ"י צסי רמ"ו והצ"ח שם מתחן דברי הרוקח ע"ש. ור"ל שדייק לומר והוא כעין דעת הרוקח ולא ממש כדעתו דרק לגבי ישראל ולא לעכ"ס וכח"כ העתיק ח"ל: וכן כתב הראב"ן בסיוע שלי"ע וכן מצוה צב"ן האבן שלמה שדעת הראב"ן כדעת הרוקח צב"ס ישראל עושה בו מעשה כגון שנותן חטים לחור הרחיים שיעתון בשבת אצל צחמת שאין שיעתון כדעת הרוקח לעניינו ולא היכ לו להביאו צין הצ"ח והח"ס ז"ל דהם ס"ל כדיון והוא ס"ל היפוך.

ובמקום אחר הארכתי בצדרי הראב"ן ה"ל לישב דברי הצ"ח צסי רמ"ו ד"ה חנו רבנן, שכח ויש ליישב קושיא החוס' והרש"ש דלצ"ש אפילו צדו"ה נמי שרי וחי' הצ"ח ד"ל דמירי קצ"ץ, דמדינא שרי אפילו צע"ש דעכ"ס אדעתא דנפשיה קעביד ורקשה ידידי הרה"ג מהר"ד קליין שליט"א דלענין שציתא כלים דאין דייקן דאין הכלי שובתה מחמת מלאכה בגוי מאי מהני ק"ץ והרש"א לדעת דהוא צחמת קושיא הפמ"ג והשנתי לו צס"ד דהצ"ח א"זיל צזה צשיטת הראב"ן ה"ל דשציתא כלים דאורייתא דוקא כשישראל עושה המלאכה בכלים, משא"כ כשהעכ"ס עושה המלאכה לא הוי דאורייתא והכא בעכ"ס מיירי אלא דאעפ"כ חש"ש צע"ש משום שבר שבת ואסור צע"ש והחירו צדוק שאל נראה כשבר שבת עיין בצפרי שו"ת משנה הלכות ח"ג (סי' ל"ב—ל"ג) מה שהארכתי צזה.

(ב) איברא דגם ראייתו מרבינו הח"ס ז"ל לא צריכה לי לאסור שברי הח"ס ז"ל כתב שם לפרש דס"ל להירושלמי צרייתא דשציתא כלים הוא אליבא דצ"ע אלא דמחלק צין כלי העושה צה מלאכה צידו לכלי שנעשה צה מלאכה מעצמו ר"ל דהכי דהיכא דהכלי עושה מלאכה מעצמו אפילו ע"י מעשה כגון רחיים מותר אצל היכא שאדם עושה מלאכה צידו על ידי כלי של ישראל כגון גוי החוצץ צנרגן של ישראל וכדומה מצוה על שציתא כליו ואסור וכן הנה דברי הרוקח סי' מ"א וסי' ש"ד גבי ספינה דמייית צית יוסף צסי רמ"ו המעיין צפנים צרוקח יראה שכח צה להדיא העם מפני שנעשה מעשה בידיים עם כלי או ספינה של ישראל וינא לו זה מהירושלמי ה"ל ולא מלינו ש"ס דילן חולק ע"ש.

נראה עכ"פ דהח"ס ז"ל מפרש ומחלק צין היכא דהכלי עושה עושה העבודה אף דהוי מלאכה דאורייתא מותר וצין היכא דהעכ"ס עושה העבודה עם הכלי אסור משום שציתא כלים ולפי זה הכי נמי צמכונה כביסה כיון דהעכ"ס אינו עושה שום עבודה צמכונה זו אלא המכונה צע"מ כובסת כביסה צמה שבהשגל מהפכה וע"י זה נעשה כביסה צמכונה מעצמה ולא ע"י אדם א"כ הוא ממש דומיא דרחיים שכח הח"ס דלית צה משום שציתא

הש"ס וגם כי הח"ס כנראה שם חולק על פי הב"ח בהרמק שם כמוצן.

והנה כי כן נראה לפענ"ד לומר דאין לחוש כלל משום שציתת כלים אפילו להמחמירים לא מצעית שלא להורות כן לאחרים דבהא אפילו להב"ח אין להורות כן אלא אפילו לעצמו איכא למימר דאיכא כמה ס"ס חדא דילמא הלכה דאין שציתת בכלים כלל, ואפילו אי נימא דאיכא שציתת דילמא כהרמב"ן דוקא כשישראל עושה מלאכה ולא עכו"ם ואפילו אי נימא דעמא הרוקח דלעולם איכא שציתת כלים אפילו כשעכו"ם עושה דילמא הפי צה"ס דהיכא דהכלי עושה המלאכה מעצמה ולא עושין המלאכה בידו ליכא משום שציתת על כן דעתי נועה צוה דאם מי שהוא רוצה להחמיר על עצמו הרשות בידו וצוה עליו צרכה אצל המיקל לא הפסיד, דכ"ש הוא מפסק הב"ח ובהא אולי כ"ע מודי גם יש עוד ספק אחד גדול דלאו ודאי הוא שיכנס צו העכו"ם במכונה זו כנלפענ"ד.

ד) אלא שאף שאין כאן חשש שציתת כלים מ"מ מידוי חשש שכן שצת לא יאלצו שהרי העכו"ם משלם בעד כל כציה וכציה וכמ"ש כח"ר ודבר זה ודאי לריכזה לפנים, ולפני ולפנים. וכח"ר לאחר שהאריך צוה סיים וצפרט לפי מה שביארנו לעיל שצכדי ללאת מחשש שציתת כלים בשצת ימכרנה או יפקירנה וא"כ ממילא אין כאן שכן שצת כי כל הכסף מה שהכריז זורק לתוך המכונה הוא הפקר וכשישראל צא אחר השצת לקחת מה שנמלא שם מההפקר קא זכיא ליה ואין כאן שכן שצת ע"כ. וכל זה לשיטתי דס"ל דצעי מכירה או הפקר אצל כצר הצאתי לעיל דעתי העניה צוה צס"ד ולדידן קשה.

ה) איברא דגם לפי שיטת כח"ר קשה לי מה שצתה דבהפקר מותר ליקח הכסף וכו' ואחר הסניחה דבר זה א"א לומר ומפורש כצב הב"ח אדברי העור א"ח"ה סי' רמ"ו הג"ל צד"ה וצסמ"ק לאיסור וז"ל: וצסמ"ק החיר להשכירה צהצלה ע"י הפקר וכו'. נראה דאע"ג דפשיטא הוא דצלא הצלה אסור משום שכן שצת כמצואר לעיל צהחלת סי' זה מ"מ חזר וכתבו כאן ואחא לאשמעינן דאע"ג דהפקירה והצמה קגויה לעכו"ם אפ"ה השכירות אסור אם ה"ה שכן יום משום דלצסוף כשחזר חוכה צצמה נועל שכן שצת למפרע דלא אמרו חכמים להחיר ע"י הפקר אלא לצ"ש דאסרי שציתת כלים כיון דאפקורי מפקיר לכו שרי כדאמרין צפ"ק דשצת (דף י"ח) וה"ה לצ"ה צשציתת צמה אצל ליטול שכן שצת ע"י הפקר לא אשכחן דהחירוכו ועוד עעמא דמסכתר הוא אם הפקיר הפקר גמור הא"ך נועל שכתו הלא אינו שלו ואם נועל שכן ה"ה שלו ולא ה"ו הפקר א"כ עובר על שציתת צצמחו ועל שכן שצת וה"ל חרתי דסתרי אהדדי אלא כדי להחיר לו שכן לריך להשכירה צהצלה ומשום איסור שציתת צצמחו לריך שיפקירה ע"כ.

והנראה מפורש מדברי הב"ח דאפילו לצ"ש צצמה דהחירו להפקיר מ"מ אסור ליטול השכן ואם נועל השכן הרי עובר על שציתת צצמחו למפרע ועל שכן שצת ולא אמרין דמהפקר קא זכי גם מדכתב דלא מנינו ליטול שכן שצת ע"י הפקר דלא אשכחן דהחירוכו נראה מפורש כדעת הח"ס הג"ל דצכלים א"א להפקיר ופלא על הח"ס ז"ל שלא הביא לדבריו ראי' מדברי הב"ח הללו דהפקר לא מהני רק צצמה וא"כ מה שראה לומר ולהחיר צצציל הפקר זה אינו וכמ"ש.

ו) והנראה צס"ד לומר כמה טעמי להחירא ראשונה לפי ת"י הב"ח על קושית החוס' והרא"ש ז"ל שהקשו דאי טעמא משום שציתת כלים הוא אפילו צדו"ה נמי אסור ותי' הב"ח דז"ל כ"י"מ שהצו הרא"ש צעצמו שם דשציתת כלים כי ה"ה שאין מלאכה ישראל נעשה צהם אינו אסור אלא מדרכן הלכך לא אחמירו צדו"ה אלא דלכאורה תקשה א"י"מ אמאי לא נראה כמחליף צשלומו ותי' הב"ח דז"ל דמיידי צקצן לו דמים דאז לא נראה שלוחו ולא תקשה מהא דה"ו כשכן שצת ועיין ספרי משנה הלכות ח"ג סי' ל"ג הג"ל.

ולפ"ז הכי נמי כיון דהמלאכה נעשית ע"י עכו"ם יכנים המכונה צדו"ה וכ"ש ציום ראשון וגם קצן לו דמים כה"ג ליכא משום שכן שצת וכ"ש דניחא לשיטת צצמ"מ שצת י"ע שפי' דלצ"ש דו"ה נמי מותר ועיין מלחמות ור"ן שם ודו"ק.

שנית אינו אומר לפמ"ש הע"ז צס"ה רמ"ז סק"א לפי דעת ה"א צש"ע שהוא שיטת הר"י דרך צרייתא לא אסרה משום שציתת שצת כלים אלא דנראה כשלומו של ישראל ואע"ג דשרו צ"ה עורות לעבדן עם חשיכה דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קעציד כיון דקצן לו דמים שאני התם שאין ריוח לישראל צמה כשעכו"ם עושה צשצת אצל צשכירות כלים יש ריוח לישראל צמה שהכלים נשכרים מיחזי כשלומו אצל צדו"ה מותר דלא מיחזי כולי האי כשלומו דלא כחוס' שכתבו דצכל כלים יש איסור שכן שצת וממילא אין חילוק צין עושין צהם מלאכה וצין אין עושין צהם יש איסור משום שכן שצת ע"כ. והנראה דעכ"פ דכשמשכירו צדו"ה ליכא משום שכן שצת וא"כ הכי נמי כשמניחו צדו"ה וכ"ש ציום א' דכה"ג מותר דהוה צהצלה.

ז) אלא דצעיקר דין המכונה לריך לחקור למה הוא דומה שהרי הכא הוא מעיל צכים המכונה כציה סכום הקצוב צכל עת שהוא רוצה לצכס וא"כ נראה דצאותה שעה שמכנים המעצב הוא ששוכר המכונה ולא מקודם כלל וא"כ לא זה שה"ו שכן שצת אלא ה"ו נמי משכיר צשצת. וכעין הדברים האלו ראיתי להגאון מבר"ם שי"ק צא"ח סי' ל"ו שהקשה לרבותינו הגו"צ, והח"ס שהחירו לשכור גוי צקצלות להסיק מרחץ צהצלה והקשה שהרי כל שוכר פועל להסיק מרחץ הוא שוכר את הפועל ומשכיר את המרחץ שצאו לרחץ אותה שעה וא"י שוכר אותו להסיק א"כ צענין

זכירות ונראה שהוא רוצה שזכר שנת משא"כ הכא דאין כאן ישראל המשכיר אלא העכו"ם אדעתיה דנפשיה נכנס.

והעיקר הגדול בזה אצלנו דאין איסור להרויח לישראל היכא דרמינו דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד ולא מחזי כשלוחו ועיין ש"ע רש"י סי' רמ"ד בק"א וכו"ז סי' ל"ח ד"ה ואני איני מסכים לסברה זו ואין איסור בזה שישראל מרויח אם שייך לומר נכרי אדעתיה דנפשיה קעביד ע"ש והכא ודאי אדעתיה דנפשיה עביד.

(ט) **ועוד** שלשיה והוא עיקר דנראה דקושיא מעיקרא ליחא והוא שהרי המכונה הוא שמיניחם אוחה צבית עכו"ם מושכרת לכל הכוזבים שם (קאסטימערס בלע"ז) לא רק לזמן הכניסה אלא שהמכונה שם מושכרת להם לכל עת שילטרכו ובכל עת שירצה אחד מהם לזרז לכבוס אינו צריך שאלה ושכירות ממנו שהוא דהיא כבר נשכרת להם ודמי השכירות שמשלם העכו"ם קודם הכניסה הוא על כל הזמן ולולי שהיו כוזבין גם בלמנע השבוע ובכל הזמן מעולם לא היה משכיר המכונה ולא היה מניחה שם בשביל כניסת יום השבת דאין מספיק לשלם שזכר המכונה אלא שאם ילטרפו כל הכניסות יחד יעלה לסכום השכירות אשר על זה הסכים הצעה"ז להניח שם המכונה דהרי יש לו סכום מסוים כמה שצריך להרויח לכל הפחות בחדש עם מכונה אחת ונמלא פשוט דכל הכניסה שהעכו"ם כוזב במכונה הוא רק חלק מהשכירות אשר הצעל המכונה השכיר להם המכונה בעצור הכסף והראיה שאם יראה הצעל המכונה שלא הרויח כסף שיהיה כדאי לו, ויוליח משם המכונה ויציאה למקום אחר וזה פשוט, ואם תבא אשה אחת במטבע שלה ותבקש שיתן לה מכונה יחזק עליה וא"כ פשוט דהאי מטבע הוא רק חלק מהשכירות שהשכיר הצעל המכונה את המכונה הזו, ולישראל אין ג"מ אם יכבסו בחול או בשבת ודאי כה"ג הוב שזכר שנת בהצלעה הצעל הוא בשכר השבוע. גם כי יש לומר קצת שהרי העכו"ם הכוזב בשבת ודאי כמ"כ יכבסו לפעמים בחול כמו בשבת והוא צריך למכונה זו צין בחול וצין בשבת. עכ"פ נראה פשוט דלדידיה שזכר שנת בהצלעה הוא לפי שמעולם לא היה מכניס המכונה זו בשביל יום אחד אלא בשביל כל השבוע ואדריבה אולי היה חסר לו הכנסת יום אחד של שבת היה מכניס המכונה הזו נמלא דידידה הוי שכירות בהצלעה וזה ברור צס"ד.

ובזה מיושבת נמי קושיא המהר"ם שייק הג"ל ממרחץ דוראי במרחץ נמי צעל המרחץ מעולם לא היה מתרצה להחם המרחץ בשביל אדם אחד וגם לא היה מחזיק המרחץ בשביל רוחאי יום אחד אלא שמלטרף כסף קטן של כל רוחץ ורוחץ ועי"ז משכיר ומיחם המרחץ וגם בשביל רחילת שנת בעלמו לא היה מיחם וא"כ כל מה שמעלמן צעל צין שכירות כל השבוע וממילא הוי שזכר שנת בהצלעה.

(ובזה) סברה שהבאתי נראה לי ליישב קושיא עולמה ממנהג העולם צעלי מלונות ששוכרים חדר ללילה

עשיית מרחץ אין לו ריוח ואז הגוי שלוחו של ישראל להשכיר את בית המרחץ וכליו לאיש שצא לרחוץ בשבת דזה צוודאי שכירות מקרי דמה לי שכירות לשעב או לזמן מרובה וא"כ אז משכיר הגוי לאיש שצא לרחוץ ואפשר דכמים שנותן לו זה משלם עבורם הוי כעין מכר ועל זה אין הנאה ושכר לפועל ורק אדעתיה דישאל עביד וזה אסור וממילא השכר שמקבל מאיש ואיש הרווחץ שם הוא של הצעלים והוי שזכר שנת שלא בהצלעה ואפילו אם הגוי עושה כן מע"ש ובמולאי ש"ק ונותן הכל יחד לא מקרי בשביל זה בהצלעה דאטו משום דעירצ המעות מקרי בהצלעה ע"כ ע"ש. וא"כ כה"ג לבאורה ממש הוא כן. וא"כ נפל פיתח צבירה ומעיקרא דדינא פירכא.

אמנם לפענ"ד נראה בזה דברי רבותינו הח"ם וכו"ז"ו והלכה כרצ לגבי התלמוד והוא דנראה פשוט דהא דאסרו שזכר שנת לא אסרו אלא כשיד ישראל בלמנע ר"ל כשישראל משכיר בית או שאר דברים לשבת או שמעמיד נכרי על זה שיקח לו שזכר שנת כה"ג אסור לו לישראל ליקח שזכר שנת אצל היכא שהעכו"ם עושה איזה עסק או שום מלאכה אדעתיה דנפשיה ומגיע על ידי זה ריוח גם לישראל אף שהוא נראה כשזכר שנת לא מקרי שזכר שנת ומוחר דהרי אין הישראל לוקח כלום והעכו"ם שהוא שפשה לעלמו ועי"י הרויח גם הישראל וכיון דהעכו"ם לנפשיה מותר להרויח ולעשות מלאכתו או להשכיר זה לא אסרו על ישראל כה"ג.

(ח) **וראיה** לזכר מה"ר רמ"ה ס"ד, דיכול ישראל ליתן לעכו"ם מעות להחעסק בהם ואע"פ שהעכו"ם נושא ונותן בהם בשבת חולק עמו כל השכר בשוה מפני שאין מלאכה זו מוטלת על ישראל לעשותה שנאמר שהעכו"ם עושה שליחתו וכן אין העסק ניכר ממנו הוא ע"כ. הרי דבמקום שאין לנו לומר שהעכו"ם עושה שליחתו של ישראל ואין העסק ניכר ממנו הוא אלא העכו"ם עושה לעלמו אף שהישראל מרויח לית לן זה ולא אסרו אלא בחופן שאין לומר כן דאז נראה דעכו"ם שליחתיה דישאל עביד. ולזה, בהני מרחצאות נמי ששכרוהו לעכו"ם צקבלנות להחם המרחצאות ולקבל הרווחים ושזכר הרווחים מהם ובאם לא יקבל לא יקבל משכורתו ר"ל שישלקוהו נמלא דעכו"ם אדעתיה דנפשי עביד ולולי שליחתיה הוא מקוים. גם יש לומר שאם לא ישלמו צב"א הרווחים זה לא יחמו ממילא המרחץ ונמלא אדעתיה דעלמו קעביד ואינו בכל שזכר שנת ודו"ק בזה. ועיין שו"ת צ"ש אור"ח סי' ער"ה לקצ"ז שכתב: ג"ל דאיסור שזכר שנת הוא רק משום דמיחזי כעובדא דחול שזכר אינו עושה שום איסור בדבר שנוטל שזכר בעצור וכ"פ ע"ש.

ומעתה צידדנ נמי דודאי העכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד וכ"ש הוא ממרחצאות דהכא מי יתן לו שלא יטרף לכבוס לא היה מכבס כלל אלא דהוא צריך לו ועושה לעלמו ולא רוצה בריוח ישראל כלל וצוודאי דלא נראה כשלוחו ולא ניכר דעסק של מי הוא כה"ג לא הוי שזכר שנת. ולא דמי לשוכר כלי צעלמא דהחם הישראל הוא המשכיר לו

אחז והי' לשבח ובה בע"ש וכן בלילה וכן ליל הלך במו"ש ומקבל על זה שכן והיו שכן שבת, והאחרונים הקשו כן מחסידים ואנשי מעשה שהולכים אל רבותיהם הנדיקים ועיין שו"ת כפי אהרן (פרא"ג סי' ל"ב) ובמג"א חו"מ סי' רמ"ו סי' כחז מפורש אבל ליעול שכן שבת לחוד אפילו בחדר לדור בו אסור, ולהל"ל יש לומר דדוקא במי שאין דרכו להשכיר בכל הזמן ועבשיו משכיר על שבת הוי שכן שבת אבל בעלי מלוונות שהם משכירים חדרים לעולם וזה חלק משכירות המלון מכל השנה ועל זה לחוד לא היו מחזיקים המלון והי"ב כה"ג הוי כעין משכורת בהצלה, ולי"ע.

(י) ועל ארבעה לו אשיבנו לפמ"ש בב"מ ל"ו ב' דהחירא ניחא ליה לבעל ליקני איסורא לא ניחא ליה ועיין נדרים ל"ה א' ובשו"ע חו"מ סי' תמ"ח בעכו"ם שהביא דורון חמץ לישראל דאפילו לא חמר הישראל כלום אמרינן דהחירא ניחא ליה לישראל דליקנא רשות ולא איסורא ע"ש. וא"כ הכ"ג יכול לומר דאיסורא לא בעינא דליקנא ולא הוי שכן שבת ולא דמי למעמיד עכו"ם בשכן אפילו בקבלנות שלוקח המעשה בשביל ישראל אבל הכא הרי העכו"ם בעלמו בלי שום אמנעי של הישראל מניה שם הכסף אמרינן כה"ג לא ניחא ליה דליקני הכסף דאיסורא משום שכן שבת ולבאר שבת הוא דקא זכי ליה.

(יא) וחמישיתו אוסיף עליו מה שהביא כה"ר בשם המהרש"ג חו"מ סי' ס"ה ח"א במכונה דיש (דרעש מאשין) שנותנין לנכרי ודשים זו בשבת והישראל מקבל אחוזים ממח שהנכרי עובד גם בשבת והאריך בהחירא ובחוק הדברים מעטמי דהחירא כתב שחרי פשוט דאף דשכן שבת אסור מ"מ מותר לקבל שכן בעד העלים והדלק (בענין) דהוא דומיא דלוקח דבר של חצירו בשבת ואכלו או הפסידו דלר"ך לשלם ואפילו אם הרויח עי"ז חצירו כיון דהרויח בהפסד או בדבר המאכל לית לן בה דהוא שכן שבת בהצלה דהרויח נבלע בחוק דמי הקרן של הפסד וממילא במכונה הדיש כיון שר"ך לשלם בעד העלים והדלק הגם שהרויח בזה הוי שכן שבת בהצלה ולא מוכרה שיהא שכן היחר הרוז כי אפילו שכן שבת הוא הרוז רק שמקבל בהצלה ולא נקלץ שכן שבת מותר ע"כ. ועי"ז כתב כה"ר דבנידן דידן נמי כיון דמכונות הכיסים מתקלקלות מכל כביסה וכביסה יכול לבקש דמי הקלקול ובחובו בהצלה שכן שבת עכ"ל. ולפום ריהטא ראינו נכונה היא זו.

(יב) איברא דא"כ נפל פיתח בצירא דכלל הכלים המשתמשים בהם בשבת ומשכירים אותם לימא כן דלית בזה משום שכן שבת ולעולם הכלים מתקלקלין קלף עי"י השמישן ונפתחין משוין ויכול לבקש שכן הפחת שהוא הקרן ובחובו יבלע גם השכן שבת והוי בהצלה ואח"ל דישנם כלים שאינם נפתחין ועליהם הוא דאמרו ז"ל דאסור להשכיר כלים משום שכן שבת, הלא בש"ע חו"מ סי' רמ"ו סי' א"א כתב, וי"א דכלים שעושים בה מלאכה כגון מחרישה וכיוצא בה אסור להשכיר לעכו"ם בע"ש וביום ה' מותר להשכיר

לו ובלבד שלא יעול שכן שבת אלא בהצלה כגון שיסכור לו לחדש או לשבוע ולהשאל לו מותר אפילו בע"ש, הרי מפורש דכלי מחרישה שודאי נפתחת עי"י מלאכה ואפ"כ לר"ך שהשכירות יהא בהצלה דוקא כגון שיסכרו לו לחדש או לשבוע, ואין לחוק דהמחבר מיירי באופן שאין עושין מלאכה בשבת עם המחרישה ולכן אין כאן פחת רק שכן שבת גרידא, דזה לא משמע הלשון וגם משמעות הפוסקים לא משמע כן ואדרבה מלשון המג"א שם סק"ג משמע דכלי שעושין בה מלאכה בשבת גרע מאינו עושים בה מלאכה ע"ש.

וספר מהרש"ג אין לי לעיין בו בפנים הדברים, אבל לפי העתק כה"ר נראה דלא קשה על הגאון ז"ל קושיתי שכפי הנראה הגאון ז"ל דייק בלשונו דמותר לו לקבל שכן בעד העלים או הדלק והלאורה ז"ע למה לו לחפש בחר עלים והדלק היל"ל דמותר לו לקבל שכן על קלקול מכונת הדישה שמתקלקלת ונפתחת עי"י הדישה ועכ"פ כמו שאמר עלים ודלק היל"ל גם על קלקול ופחת מכונת הדישה, אבל נראה דבניין נשמר מזה המהרש"ג דכה"ג ודאי דהוי שכן שבת בשביל מכונת הדישה בעלמא ובקושייתו ובמ"ש בש"ע ולכן המציא דעכ"פ העלים והדלק שהדליקו משלו מחויבים הם לשלם לו זה ודאי אינו בשכן שבת עבור המכונה ובחוק דמי העלים יכול לבלוע יותר וישלמו לו אחוזים מכל, עבור הדלק שהזיקו לו והפסידו לו והכלל בזה דפרעון הוא היבא שהזיקו לו או הפסידו או לקחו כל הפסד שלו וחייבים להחזיר לו אותו הפסד אבל שכן הוא היבא דהוא משלם לו עבור מה שהוא משתמש בכליו וחרו לו הכלים, וכשכן הוא באמת לעולם עבור השימוש והפחת כמובן. ולפי זה ודאי דאין שום ראי' ממהרש"ג הנ"ל.

זאת חורת העולה דלפענ"ד אין בזה שום איסור לישראל להכניס מכונת כביסה צבית עכו"ם שיסתמשו בו עכו"ם ואפילו אם גם בשבת יכנסו בה העכו"ם וממילא לא לר"ך להחזירם של מכירה ואמנם מאחר דהלכות שבת הם כהררים החלויים על חוט השערה ובהפרש מועט נשתנה הדין והעולם עושים מה שלבס חפץ ובעינינו ראוי גדולי עולם פותחים כפתחו של מחט והעולם פתחו כפתחו של אולם ועכ"פ כיון שחלוי באיסור שבת לא כתבתי את זה לסמוך עלי למעשה אם לא שישכמו לזה כ"ק אדמו"ר מן מקלויזענבורג שליט"א וכת"ר. ובדואי כה"ג הרויח עוד לנכוג בתיחר דמכירה או עי"י שותפות הרשות נחונה, כיון דלדינא צרור דאין בזה שום איסור לפענ"ד.

ועלי להתנות פה דמה שכתבתי הוא רק להכניס צבית עכו"ם אבל להכניס צבית ישראל נשתנה הדין לגמרי גם במקום שיש לחוש חששה קרובה שיבאו לבנם מנדחי אחינו בני ישראל אפילו צבית העכו"ם ז"ע כי יש בזה ענין של משול לרבים ח"ו והכל לפי ראות עיני המורה בדברים כאלו.

סימן ל"ג

אסומאטין ברחובות קריה שמוכרין סוכריות (קענדי
בלע"ז) מה יעשו הבעלים בשבת

עוד להרח"ג הג"ל

א) ובדין האטומאט שמעמיד ברחובות קריה ונותנין שם סוכריות וכי' וכח"ל הביא פסק הגאון מהרש"ג ח"צ סי' קי"ז שכבר נשאל בזה וסיים שז"ל האטומאט עומד ברשות הרבים באופן שהעכו"ם הלוך משם איזה חפץ אינו נכנס לרשות הישראל כלל והכל רואים שאין הישראל עומד שם כלל ואינו יודע אם העכו"ם לוקח או לא ובאזהרה זמן הוא לוקח מותר גמור הוא ע"כ. והנה לכאורה אין לנו עוד להכריע בדבר כי הגאון ז"ל היה פוסק מזהב דבור האחרון, אמנם לפי שראיתי בשו"ת גבעת הלבוש דפשיטא ליה לאיסורא באטומאט אמרתי לפלפל קצת בזה.

ב) הנה במקרה וממכר כחצ' רש"י בינה ל"ז ע"א, כי טעמים. או משום ממנו חפץ ודבר דבר, או משום גזירה שמה יכתוב. ובארעה דרבנן כחצ' בסי' קמ"ד דלשון ראשון מרש"י נראה דס"ל דמקח וממכר הוי מה"ב, ובעפ"ר דרבנן שם האריך להקשות עליו דלא מלינו בשום מקום דמקח וממכר הוי דאורייתא. ועיין מאירי שכתב וי"מ דיש לו רמז מקרא וכוננו נראה בזה ג"כ ליישב לשון רש"י דהטעם ממנו חפץ דיש לו רמז מקרא. וקצת היה אפשר ליישב לפי מה שהביאו האחרונים ז"ל בשם הריטב"א ז"ל דאף דמקח וממכר לא הוי אלא דרבנן מ"מ היינו במשאל ומתן של אקראי בעלמא אבל לעשות מ"מ בקציעות אסור מה"ב שחב"ה השוק מלא לכל מ"מ והחנות פתוחה והחנותי מקיף ועיין ח"ס השמטות סי' קל"ה, ובשו"ת בית שערם לכח"ז א"ח סי' פ"ע ד"ה ואשר, מה שהאריך בזה. ולפי"ז יש לומר דע"פ ארעה דרבנן בדברי רש"י כגון שפ"ש מקח וממכר בקציעות הוי דאורייתא ונמלא דס"ל כהריטב"א בזה אבל באחרונים נראה דלא ס"ל כן.

ג) והגבעת הלבוש בסי' כ"ה הביא ראי' לאיסורא מדברי הש"ע סי' ש"ז, דאסור ליתן מעות

לנכרי שיקנה בשבת ואף דזה רק באומר לו צפירוש שיקנה בשבת, מ"מ הרי מבואר שם דאם יום השוק הוא בשבת הוי כאלו אמר לו צפירוש לקנות בשבת וא"כ כאן הוה ג"כ כפירוש דברי דבור לו דבדלוי יקנה מי שהוא בשבת דלא ימלט והוה כאלו פירש והאריך שם קצת להביא ראיות. גם הביא משר"ת רש"י סי' קנ"ע, וכח"ס סי' מ"ו דאסור לעשות קנין ע"ש שיחול בשבת.

ובזה הגאון ז"ל בר גילו של כח"ל שג"כ הביא ראי' מסי' ש"ז ס"ד, דמותר לתת לאינו יהודי מעות מע"ש לקנות לו ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת וכן בגדים למכור ובלבד שלא יאמר לו למכרן בשבת וא"כ הי"ב בדין הלל הסחורה נתן שם בחול ואינו מקפיד מתי שיקחו, והוא מוסיף לה והוא מפריק דשאני הכס דהסחורה כבר ברשות

העכו"ם בשבת משא"כ כאן הסחורה עדיין ברשות ישראל והעלה למכור האטומאט או להפקירונו צפוי שלשה, ומדברי הגאון ז"ל נראה לכח"ל לאיסור ומטעמים אחרים כמוצא. אלא שכיון דמלא א"ח"כ שהמהרש"ג ז"ל החיר בכל אופן נראה דכח"ל קבל דבריו אבל כיון דאיכא מי שפוסק להפוך אולי חזר וניעור בזה גם שיטת כח"ל.

ד) אמנם לפענ"ד שיטת הגבעת הלבוש לא שמיץ לן דמה שכתב דרמי להא דש"ע סי' ש"ז לא דמי כלל היכא שהישראל נותן הסחורה לעכו"ם הידוע ידידים, וידענו שיש יום השוק בשבת הוי כאלו אמר לו צפירוש למכור ביום השוק ונראה כשלוחו אבל היכי דהישראל לא נתן ביד שום עכו"ם כלום שום סחורה אלא שהיה המכונה עם הסחורה בחוץ וכל מי שרואה ליקח יבא ויקח והעכו"ם לוקח לו לעצמו בלי שום חמירה כח"ל ודאי לא מחזי כשלוחו. ובמלאכה עכו"ם לישראל עיקר האיסור הוא בשבת משום שלוחו וכמ"ש לעיל ועיין ש"ע הרב סי' רמ"ג וכיון דהכי ליכא למיחש משום שלוחו לא דמי כלל.

ה) וצדקו ג"כ בדברי כח"ל מה שהביא דלא דמי להא דח"ס בסי' ס"ג במכירת טאצחק שאסרו למכור לנכרי ע"י שפיקורבו ישראל דהכלל הגדול הוא היכא דיד עכו"ם באמצע נראה כשלוחו של ישראל אסור גם כי הפקר אינו מועיל כלל וכמ"ש לעיל. אלא שמה שהביא מהגרע"א וכח"ס ז"ל דהיכא דהמקח נעשה בשבת אסור ל"ע דהכי ודאי נעשה מכר בשבת ומאי נ"מ בין מקח למכר סוף סוף הולאך מרשות לרשות הוא גם שבאצני חז' א"ח"ה בסביר הטעם למד כשאר איסורים אם התחיל צ"ע גומר בשבת אפילו להתחיל ולכאן זה משום איסורא וחילוק דבשלמא כשאר מלאכות עם התחיל צ"ע אפילו מת התחיל בשבת נעשה המלאכה מאלוה אבל בקנין אם מת בטל הקנין וא"כ בקנין חולב בגוף האדם דוקא ע"ש סי' נ"א.

ו) אמנם מהרש"ס שיק ז"ל א"ח"ה סי' קל"ז פשיטא ליה דגם בקנין מותר לעשות שיחול לשבת, וכן ראיתי לקי"ז מן צ"ח א"ח"ה סי' רס"ד ופ"ש ליה ממג"א סי' ש"ז סק"י"ד דהקשה איך מקנין אחריו צ"ע ראשון של חג ותי' כיון שאינו אלא מתנה על מנת להחזיר שרי והקשה צ"ח"ש שם דלפי"ז חקשי מסוכה מ"צ ע"צ שאומר כל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה והוא מתנה גמורה לעולם הדק"ל הא אסור ליתן מתנה צ"ע וע"כ כיון שמקנה צ"ע"ה אף שבהקנין חל צ"ע"ה שרי ע"ש מה שחזק עוד דבריו. גם מהרש"ג כ"ל הרגיש בזה ולא חש לה וא"כ בדין דאינו מתנה לשום קנין גם כי באמת אפשר שלא יקנו כלל בשבת שאפשר יבאו קונים הרבה קודם השבת ויקנו הכל קודם שבת, עוד שכיון דליכא לפנינו הקונה ולא דמי למקח וממכר כלל שנימא שגזרו עליו חכמים, וגם י"ל דלא ניחא לקנות הכסף עד הערב דאיסורא לא ניחא ליה לקנות ומה שלקח העכו"ם מהאטומאט הוי בחזרה שאלה אלו עד הערב שיקנה לו הכסף. או יאמר דהתם הרי עכ"פ מתנה שיחול הקנין בשבת וכיון שמתנה כן שפיר גזרו משום מקח וממכר אבל

בדין דלא להחנה כלל ליכא דאזא משום מו"מ גס יש לי עוד
הרבה טעמים להחירה גס דאזא לפענ"ד.

(ז) אלא דמ"מ אף דלהלכה נראה להיתר למעשה נריך
מחינות וצפרע שהשאלה נוגע לארמינו הקדושה
רובם ישראלים ב"ה וראשית אולי הדברים ידועים של מי
המכונות הם ועכ"פ ישנם כמה אנשים היודעים של מי הם
וכשיראו מוכרים בשוק יוכלו מזה לנמח ח"ו קלקולים אחרים
גס כי נראה כמקח וממכר בשוק גס כי צרחות צעירות
אשר צענו"ה רובם הלוקחים הם ישראלים אפילו בשנה
וא"כ ודאי נריך עיון משום מכשול ואף דודאי דלפני עור
ליכא דאזא דלא הוי צחרי עצרי דהרעא אצל מ"מ מסייע ידי
עוצרי עצירה הוא וגס לפעמים אולי הוי לפני עור ממע
צאופן שלא יוכל לקבל דבר זה צאופן אחר, ולזה צאמח אינו
מועיל שוב גס המכירה לעכ"פ או שחפוח אצל לאידך גיסא
א"כ אין לדבר סוף. אס לא שיוכלו לסגור המכונות על יום
השנה, ואולי היו יכולים לחקן שיהיה להם מעצב מיוחדת
דוקא להאטומאט מעצב שאינה יולאת, כה"ג היה אפשר
להגיל ממכה עצרה דאזא מעצב היו קונים מן הקאמפאני
או במקומות מיוחדים לזה וא"כ היה כבר קנוי הסוכרי
דאזא המעצב שעצור כל מעצב נוחים סוכרי אחת והמעצב
לא היה רק להוליא את הדבר וכה"ג אולי אין צו איסור
שנה דוקא כי קאריה דאזא.

ומעתה הכני דאזא ידיד נפשו הארכתי קאח להשחשע
בדבריו היקרים לי, והכני בשלחי המכתב לברכו
עוד הפעם בצרכה מו"מ על החעלותו לכסא הרבנות דעכו
חז"א וי"ר שיעלה מעלה ברום המעלות והצנח ותכונן
כסא ממלכתו עד כי יצא שילח ולו יקרה עמים.

ידיד נפשו באמת המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב
וגנפשו,

משנה הקטן

סימן ל"ד

**אי מותר להניח מאכל חי על תנור חשמלי אוטאמאטי
שיתחיל לבשל בש"ק**

ב"ה ליל ששי ל"ד למסבני ה'תשכ"ח ברוקלין ג"י
בשאלתי בחיל אחד מארכ"ב, שנשלח למקומות הרחוקים
והוא שומר התורה ובשיק קשה לו לסדר מאכלו,
כי בכל השבוע יכול לבשל לעצמו אצל צשיק אינו יכול
להעמין לו מאכלו, אצל בידו הוא לחקן לו מאכל חי בעשיק
ולכשימו על התנור חשמלי, ויש לו שעון אוטומאטי אשר
ידליק את התנור החשמלי בזמן השנה צעת שיראה ויהצטל
לו המאכל בשנה ונפשו צשאלתו אי שפיר דמי להניח תנור
דאזא מחוקן עשיק שיחיל ויגמור הבשול צשיק או לא.

תשובה זו מספר שנים שהעיר לי הגב"ל מוה"ר ישראל
וועלן אצד"ק בודאפעסט בירושלים עירי"ק, משו"ת
הלכות קטנות ח"א סי' קפ"ט, שכתב שם כיון דאין שנה
צמקדש למה לא היו מצטלים השעיר של יוה"כ צממאח
לשם חבל ארוך שדליק כשיעור יום ראשון אחר ידליקו והשני
כרוך על העצים ויחמו הצפר צדוד ואש לא ישימו וכשיגיע
הלילה יצטירו העצים וגסחפקו הצחורים אי הותר כל שנה
צמקדש או לא הותר שנה צמקדש אלא דבר שהוא נורך
קרצן וכמה שצוחין היו שם כהנהו דסוף עירוצין עכ"ד.
והקשה הגאון הג"ל מ"מ מחא דירושלים על ירושלמי מועד
דף י"א שהביא צסם מורו הגאון צעל חח"ס ששמע מעשה
שעשו אנשי פרנקפורט צענין צישול קאפפע צשנה שכו
מסדרין עלים דקים זע"ז ושמו למטה מע"ש חבל של גפרית
שקורין לוגע והחבל הלא היה מהצבה כל הלילה וכאור היום
הגיע סוף החבל אצל העצים ואז נדלקו העצים והצטל
הקאפפע וכו' והו"ד בילקוט הגרשוני סי' רנ"ה.

ובתשובה הג"ל הארכתי קאח לחלק בין הא דהלכ"ט,
לכא דחכמי פראנקפורט, דהסם צביהמ"ק היה
נריך להשים צפר השעיר ציוה"כ שהוא זמן האיסור וגס ה"י
נחצטל צשנה שהוא זמן האיסור וכה"ג ודאי יש דאזא עכ"פ
משום שנה ועיון כריחות י"ט שנה ויוה"כ ועשה מלאכה
בין השמשות ואינו יודע צאזח מהן עשה ר"א מחייב חטא
ור"י פוטור ארי יוסי לא נחלקו על העושה מלאכה בין
השמשות שהוא פטור שאני אומר מקאח מלאכה עשה היום
ומקאח עשה למחר על מה נחלקו על העושה צחוך היום
וכי וכה צמזאר דכיון דחרווייכו הוי יומי דאיסורי חמור
אצל הכא הרי צשעת הנחה הוא כולו היתר אפשר דמותר
לכ"ע.

ולפום ריכטא אמרתי דמסבנא נראה להיתר שהרי המשכה
חמין לשנה קיי"ל דמותר להעמין איזה רגעים
קודם שנה על התנור צפר חי שלא נחצטל כלל דכיון שהוא
מסיח דעחו ממנה עד למחר מותר צמזאר צש"ע ח"ח סי'
רנ"ג, וסי' רנ"ז, ואפילו הוחס הצטטיל מע"ש נמי מותר
להשכות ולא גזרינן שמה יחזה כמ"ש הרב האי גאון מוצא
צרצב"א פ"ק דשנה ועיון מ"צ סי' רנ"ג אות י"א וצציאור
הלכה שם והנה המניח צפר חי לגמרי על התנור ע"ש בין
השמשות והוא לוגן ומניחו על אש קטן ודאי יקח זמן רב
עד שיחחיל הצישול ממע א"כ צשעת שיחחיל הצישול הוא
כבר לילה ממע והוא כבר שנה ואפילו הכי כיון דהניח על
התנור ע"ש אף שכל הצישול נעשה צשנה מ"מ מותר הצטטיל
ואדרבה אולי ה"י מחחיל הצישול ע"ש אז הוי אסרינן מעט
גזירה, אצל כל שכל הצישול נעשה צשנה מותר מאחר שזונה
צפ"ש וא"כ מנינו לכאורה דאצישול לא קפדה חורה שלא
יחצטל צשנה אלא אצמן הנחה וכל שהניחו צצמן הכיתר
אף שכל עיקר הצישול נעשה צשנה היתר גמור הוא, וא"כ
הכ"ע בדין כן הוא לכאורה.

עוד ראי נראה משו"ת מהר"ם שיק ח"ח סי' קנ"ז,
ושו"מ מ"מ ח"א סי' ה' שכתירו להעמיד שעון צפ"ש

נחערצ עם שאר השמן וברי הוא מדליק השמן ששפך בכלי ממש וברי אותו השמן שהוא שפך דולק בשבת, ואין זה דומה כלל למצב של צמז"ש שאינו עושה שום איסור בזמן הבישול אלא מחמת ההנחה הוא דבעינן לחייבו זה פשוט מאד. וכן המסתפק משמן שזכר אפילו יש שם שמן הרבה הרי כל השמן הוא מעורב אי"ב בשעה שנטול מהשמן הרי נטול גם משמן הדולק ולכן פשוט דבכל אופן אסור זה פשוט, והא לא דמי אלא להא דקיי"ל דאסור לנטול עלים בדולקים כבר מן האש צו"ט משום מכבה והכ"י כן וגם יש עוד לחלק באופן אחר אלא דהדבר נמוחר ולכן לא אלארי.

והנה בם חלקת יואב מ"ק א"ח סי' ה', ומבד"ח סי' י"ג יא' ג"כ לחלוק אדברי מנ"ח וס"ל דמצב של שבת ונגמר בחול חייב ודלא כמנ"ח והגאון מהר"מ אריק בספרו אמרי יוסף ח"ב סי' קל"ב האריך לחלוק עליו והביא דהרש"ש שבה ע"ג כתב כהחלקת יואב ומיבו סיומא דמילתא הביא ראיות מפ"ב דתרומוה מ"ה ומש"ס צבלי שבת קי"ד מהא דרב יוסף אמר אין דוחין שבת להחיר, ומפסחים מ"ז לרבה דאית ליה הואיל ע"ש כי דבריו נכונים לפענ"ד ועיין שו"ת צ"ש א"ח סי' ה'.

שוב האיר ה' עיני וראיתי דשאלתן הוא מחלוקת האחרונים ז"ל דבש"ח מחנה חיים ח"ג סי' פשיטא ליה לאיסורא ר"ל דהגם דמוחר להתחיל מלאכה צ"ע והיא נגמרת מאליה בשבת מ"מ אסור לעשות בחול לגרום שיהיה גם התחלה גם הגמר בשבת אמנם בם חורת חיים מצנו ז"ל הרבה להשיג עליו וצ"ח שציתת השבת, "מלאכה הנעשה מאליה" בשבת (דף כ"ג ע"ב מדפי הספר) ג"כ חלק עליו והביא לחלוק עליו מהגאון מוהר"ם חרל"פ והגאון ר' נצי פסח פראנק ז"ע דליכא צד שום איסור והגאון מהר"פ הביא דברי הב"מ והפני"ו והח"ס שהחליטו דבאיסור שבת ל"ש שלד"ע משום דע"כ גופו שבת ממלאכה לפ"י אין מקום לאיסור מדאורייתא גורם מע"ש שמתחיל המלאכה בשבת מאליה ע"ש וצ"ח פוקח עורים כי צ"ה גם אני הקטן כיונתי להא ראי' במכתבי להגאון מהר"י וועלן שליט"א, והביא עוד ראיות מירושלמי ע"ש עכ"פ כנראה רוב בנין ורוב מנין והסביר נוחתה דאין צד שום איסור וכן נראה להלכה. ומיבו פשוט דלר"ך להיות באופן שיהיה התבשיל סגור באופן שלא יוכל לצא להגים הקדירה או לעשות חיזה פעולה בקדירה בשעת בישול דהא לא גרע מחבשיל צע"ש שאם יכול להתבשיל במהרה עד שיוכל לאכלו צמ"ד אסור להשכוחו דחיישינן שמא יתחב תחת התבשיל אלא היכא דברור דלא יוכל להתבשיל צלילה אמרין דעד הצוקר ודאי ייטחו והאי עממא גופא יתחב צוקר שאם לא יתבשיל במהרה יתחב דלמא יתחב או יגים הקדירה ואין זה גזירה חדשה אלא הא גזירה גופא כמובן ולכן אם הוא באופן שא"א לתחות ובגון שיניחו בתור מוסגר ונעול ומעלמו ידליק לפענ"ד אין שום איסור בדבר אם יתחיל צוקר ויתבשיל כלו בשבת וכנ"ל.

שדיליק נר בשבת כיון דהפעולה נעשה ממילא, וכ"כ בשו"ת ריב"א וא"ף שהיו צדק גם אסורין פוק חזי מאי עמא דבר וכולן נוהגין להיתר זה דלא בשו"ת לצ חיים ח"ג סי' ס"ח, שאסור צמי שהדליק בשבת ע"י זכוכית שהניחו לפני השמש מע"ש עיין אורחות חיים ספינקא סי' רנ"ה. אלא דראיתי בשו"ת זקן אהרן ח"א סי' ע"ו ע"ז שהאריך להוכיח דא"ף דהחירו הגאונים הנ"ל ענין הדלקת נרות אבל לענין בישול ולחמם תבשיל לא החירו וי"ל דשאלתו היכה צדק שבוך מע"ש שדיליק בשבת והפכר"ס הניח התבשיל על התנור בשבת קודם שהתחיל הצדק ואז הכ"י דאסור אבל אולי היה נוחן עוד מע"ש אפשר דגם הוא ז"ל היה מחיר צד וק"ל. ועיין ש"ע א"ח סי' של"ח, זוג המקשקש לשעוה עשוי ע"י משקולות מותר לערכו ולהכינו מעב"י כדי שילך ויקשקש כל השבת ועיין מג"א דכיון דידעינן דמע"ש עורכין לא חיישינן משום מראית העין כה"ג.

וראיתי בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' ז' שחידש בשציעי של פסח שחל להיות ע"ש ולזה להעמין בעוד היום גדול כדי שיחבשל מצעוד יום במאכל צ"ד עפ"י דברי המג"א סי' תקכ"ז סק"א, בשם החו"ס פסחים מ"ז והגמ"רש"ג חולק עליו דאדברה יש להזכיר לאחר ההעממה באופן דודאי לא יתבשיל צו"ט אלא בשבת ואז לא יהיה שום חשש איסור דחורייתא כיון שלא יתבשיל כלל צו"ט והגמ"רש"ג האריך בפלפולו וחלל דבריו במחלוקת האחרונים ז"ל בהמניה על התנור לבשל בשבת ונגמר צמז"ש אי חייב על הבישול שהרי עיקר המלאכה נעשה בשעת הנחה וכדעת נמק"י צב"ק גבי אשו משום חזיו דהמניה צע"ש הוה כאלו עשה כל המלאכה צע"ש והכ"י להיפוך המניה בשבת הוה כאלו עשה כל המלאכה בשבת אפילו נחבשל לאחר השבת ודחה דברי המניה דס"ל דהמניה בשבת ונחבשל צמז"ש אינו חייב ואחר הדמויה יא' להביא ראי' לשיטתו מתמיהה המניה והוא, דהמניה הביא שם בסוף מזהר ר"ח, על הא דמבואר במנחות י"ח דכשחל יוה"כ ע"ש הצבילים היו אוכלים כשהוא חי ואמאי לא המליאו להניח אותו על האש ויהכ"פ סמוך להשיכה באופן שהגליה יהיה בשבת ולא יהיה איסור דאורייתא וסו"ס צ"ע. והגרש"ג כתב דבאמת משם ראי' דאסור צכה"ג משום דהוי מצביל צוה"כ ע"ש. ופלא שלא ראה ז"ל דברי הלק"ט שכבר הקשה כן וחי דכוה משום שבת ולאו בכל שבת החרו צביהמ"ק וגם באמת היו אופנים אחרים שאפשר לעשות וממילא אין מכאן ראי' וגם מה שהביא מהא דאמרו צש"ס צמחם השופך שמן צד הדולק חייב משום מצעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה ולא אישחמית לומר צשום דוכחא דזה הוא דוקא צאם לא היה צשמן הנשאר כדי לדלוק כל השבת אבל אם היה כדי לדלוק כל השבת וממלא שגא היה הכיבוי ממילא רק בחול וכן להיפוך פעור משמע מסתימת הפוסקים דבכל ענין חייב.

ולאחר הסליחה אין דמיונו עולה יפה דהנחה שמן צד דולק בשבת או המסתפק ממנו אפילו יש שם שמן הרבה מ"מ הרי השמן הנוסף כיון דהוא לא בלה הרי

סותרים זה את זה ולכן נשעה שאמר הקצ"ה מחלליה וגו' זה נשעה אמר וציוס השבח להקריב שני כבשים לומר דעשה דוחה לית שלכך נאמרו שניהם כאחד ע"ש, וכבר כתב בכתב זה הרמב"ן ז"ל עה"ת פ' יתרו עה"פ זכור את יום השבח בא"ד ואמת הוא ג"כ כי מדת זכור רמזו במלות עשה ומדת שמור מלית ולכן מ"ע גדולה שדוחה לית ולכן אמרו דלתי עשה ודחי לית.

ומה שנלפענ"ד דראשונה לריכים אנו למודעי דהר"ש אלקב"ן לאו יחידאי הוא וכבר קדמו רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בסדר התפלה שלו בנוסח כל הצרכות האמלעיות שכתב וז"ל: בצרכה אמלעית של מוסף שבת למשה נזית על הר סיני מלות שבת שמור וזכור וצו ליינתו ה' אלקינו להקריב לך קרבן מוסף וכו'. הרי שכתב ג"כ שמור וזכור ולא זכור שמור כזה מופקד נמי טעם באחרונים משום הזכרה שמו שהרי הרמב"ם ג"כ הקדים שמור לזכור, אלא דכא גופא קשיא למא הקדים שמור לזכור ולפ"מ שכתב כ"ת גם זה אחי שפיר.

והנראה בזה בחרי אנפי חדא לפמ"ש הרמב"ן ז"ל פ' יתרו כה"ל ז"ל: ואני תמא אס נאמר זכור ושמור מפי הגבורה להא לא נכתב בלוחות הראשונות ויתכן שהיה בלוחות הראשונות ובשניות כתוב זכור ומשה פ"י לישאל, כי שמור נאמר עמו וזו כוונתם באמת ובמדרשו של ר' נחוניא בן הקנה הזכירו עוד סוד גדול בזכור ושמור ועל הכלל תהיה הזכירה ציוס והשמירה בלילה, וזהו מאמר החכמים שאומרים צ"ש צואי כלה צואי כלה צואי ונלא לקראת שבת מלכה כלה ויקראו לצרכה היום קדושא רבא שהוא הקדוש הגדול ותצין זה ע"כ, ועיין רבינו צהי שפי ג"כ דזכור על היום נאמר ושמור על הלילה ומזה הוכיח תוס' שבת דהקדים זכור לשמור כלומר דמוסיף מיום על הלילה והוי זכור קודם לשמור ולפ"ז י"ל שיעת הרמב"ם דלא ס"ל תוס' שבת כלל ולכן כתב שמור וזכור וד"ק. והנה כלל לנו הרמב"ן ז"ל דהזכירה הוא ציוס ושמירה בלילה ורמז לדבר זכור את יום השבח אלא דלפ"ז אחי שפיר מאד דלריך להקדים שמירה לזכירה דכיון דכניסת שבת הוא בלילה שעליה מרמז שמור וזכור קאי על היום א"כ אחי שפיר מאד תקון התפלה שחקן שמור וזכור שהרי קאי על לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה, וכיון דכך הוא סדר קבלת שבת לילה קודם ליום א"כ שמור וזכור צדבור אחד דשמור קודם לזכור שהוא בלילה והוא ציוס. (*) ועיין משנה הלכות ח"ה סימן מ"ג.

ומעתה יש לומר דבר נאה לפי דקיי"ל דכ"ע מודי דשבת נהנה חורה וא"כ כיון דשעת נתינתה ה' ציוס השבת הקדים צדבורות ראשונות זכור את יום השבח לקדשו דבכניסת שבת אכתי לא נהנה חורה אבל צדבורות שניות שכבר נתנו לאחר קבלת שבת א"כ כבר נשעה כניסת שבת נחמייבו בשמור ולכן כתבו שם שמור את יום השבח דעל הכניסה נאמרה ונמאל דלפולס תרומייבו ויתנייבו דצדבור אחד נאמרו אלא דלענין דצבורות ראשונות שהי ציוס נשמע

ומיהו היות כי הדבר הוא חדש אין אני מתיר כעת רק לחיל הכ"ל או בדומה לו נשעה הדחק ואס יסכימו עמי עוד צ' גדולי הוראה אז נחכים לדבר אי להחיר לכ"ע, אבל עד הכס לא כתבתי רק נשעה הדחק וכנ"ל.

החותרם לכבוד התורה ולומדיה בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן ל"ה

בתפלת לכה דודי שתקן מהר"ש אלקאב"ן שמור קודם זכור

ב"ה מוצש"ק י"ד כסלו התשכ"ז ברוקלין ג"י יצ"א.
חיים חן חסד ורחמים אל כבוד ידי"ג הרב הגאון המפורסם חסיד ועניו בנש"ק וכו' כש"ת מהר"ר חיים רייזען שליט"א בעמח"ס בכ"ה.

ובדבר אשר ענותנותו דמר שנו כאן שר"כ לחוות דעתי צפ"י התפלה של לכה דודי שהתחיל המהצב מהר"ש אלקב"ן ז"ל בשמור וזכור והקשה לו רב נכבד אחד דהרי זכור הוא קודם צדבורה צדבורות הראשונות ושמור צפ"י ואחחוק, וא"כ הי"ל זכור לשמור ובס' תירוש ויאהר ת"י משום דכא המהצב לרמזו שמו בתפלה ולכן שיהי וכו"ג פקפק עליו דנשביל זה לא ה' לו לשנות הסדר וכתב דלדבר המהצב בדיוק כתב כן לפי שזכור ושמור צדבור אחד נאמרו וא"כ שניהם שוים ואין כאן אחד קודם לחברו וצא זה המהצב לרמז בהתחילו בשמור, עכ"ל. ורואה שחחווה לו דעתי בעניי דזה.

הנה במה שדחה דברי התירוש ויאהר יפה כיון מאד הגם שראיתי עוד חיוב אחרונים שכתבו כן מ"מ אין דעתנו נוטה להם שאם ה' רואה לרמז שמו ה' לו להוסיף חיוב אחרת ולא להקדים המאוחר, גם פירושו הוא נאה מאד דאס צדיבור אחד נאמרו א"כ אין כאן מוקדם ומאוחר, אלא דקל"ת יש לעיין ממשנה יומא פ"ג מ"א בן קמאר לא ר"ה ללמד על מעשה הכתב פ"י שהי קושר ד' קולמסים צד' אצבעותיו וכותב שם בן ד' אותיות כאחת, וניחא שיהא כולו נכתב בבת אחת שלא יהא רגע השם חסר והנה נראה דאפילו אס כותבים הכל יחד מ"מ איכא סדר וודאי אין להקדים אחד לשני וא"כ הכ"ג ה' אפשר לומר אף דזכור ושמור צדיבור אחד נאמר ומ"מ יש סדר למשנה לדין דזה אחר זה נשמעין, ובאמת דבמכילתא וצירושלמי נדר פ"ג כ"ב חשיב הרבה דברים שנאמרו צדבור אחד זכור ושמור, וכן מחלליה מות יומת וציוס השבת שני כבשים, וכן לא תלבש שטענו גדילים תעשה לך, ערות אשה אחיך יבמה יבא עליה, וכתשי מהר"ם אלשק"ר סי' ק"ב כתב בשם רה"ג דכוונת הענין שנאמרו צדבור אחד דכיון דהני שני עניינים

כל וכל דאזל זכר אלל הנקבה בעל הוא לגבי נקבה ונקרא על שמה ואם לכיפוך אז היא נקראת על שמו מפני שאחד טפל לשני והוא מוצן מאד. ומעשה אחי שפיר מאד דבע"ש שהוא צנחנית זוג זכור ושומר ויולד החזן לקראת כלב כדאמרו צואי ונלא לקראת כלב שבה מלכתא וא"כ בעל הזכור לגבי השומר שהוא הכלב שבה מלכתא ונקרא כולו שומר ומעשה אחי שפיר דבעל הפייטן שהחזיל לכה דודי לקראת כלב פני שבה נקבלה וא"כ הוא צנחנית הזכר הולך אלל הנקבה וא"כ בעל הוא לגבי נקבה ולכן פשוט דשומר קודם לזכור דהזכור בעל הוא לגבי השומר שיאל לקראתה ואחי שפיר בדיוק דברי הפייטן שהחזיל בשומר חזיר דכל הפייטן מיייר מענין לנלא לקראת הכלב.

ומעשה צבקר שכבר הכלב הולכת אחר הבעל שזו כבר לאחור הנישואין ולכן ציוס כבר נקרא זכור וכמ"ש הרמב"ן וזה אפשר סוד ר' נחמיה בן הקנה, דלילה מקרי שומר וציוס זכור, וזכר אחי שפיר מאד נוסח החפלה דלילה אומרים וינחו זה כל ישראל וציוס אומרים וינחו זו ובעשה מנחה אומרים וינחו צם ועיין באבודרהם מה שכח צב, ולבג"ל אחי שפיר מאד דלילה כיון דהזכור אזיל אלל שומר וא"כ נקרא כולו שומר על שמה ולכן אמר וינחו זה שכולו על שמה נקרא וציוס שכבר האשה הולכת אחריו אומר וינחו זו שכולו נקרא על שמו ולכן ציוס זכור הוא ולעת ערב שמתקרב הפירוד של מול"ש אומרים וינחו צם והוא דבר יקר צם"ד. ומח"ע נמי אמרו ז"ל שנות ה"ח צליל שבה כיון שהוא עת הזוג ברוחני של זכור ושומר דכר ונוקבא ולכן נמי הוא זמן זוג בגשמי שמעורר מאהערותא לעילא ולתתא ויש להאריך אבל אין לי עסק בנסתרות. עכ"פ נראה בדיוק כחז במחבר שומר וזכור ולא ח"ו משום להעלות שמים שינה בסדרים. אלא שראיתי בסדר היום בנוסח ע"ש צלכה דודי שבי נוסחתו זכור ושומר ולא בנוסחתיו וכן ראיתי מצאנים צם רמ"ק אמנם לפי נוסחתיו אחי שפיר וכמ"ש כנלפני"ד.

ויסלח לי על אשר כחצתי קלח צפנימיות החורח אף כי אין אני עוסק צב הרב מ"מ כיון דבאנו צענין החפלה שחברה ויסדר מגדולי המקובלים ומקורב הוא לפי שיטת המקובלים גם כי הרמב"ן ז"ל מזכיר קלח מענין קבלה צענין זה ולכן רשמתי מח.

ובזה הגני יד"ג הפרוד מאד דוש"ת מכבדו ומוקירו כערכו הרם בלב ובפש,

בשנה הקטן

סימן ל"ו

עוד להצ"ל

מה שנחפיקתי כרגע בדיוק בגרע"א משניות פ"א מ"א דברכות, דאסור לעשות אפילו עשימה קודם החפלה

הזכור קודם וצנחנית שניות נשמע השומר קודם דכך הוא הסדר וא"כ לדידן כיון דכבר נחתיצנו מע"ש, לעולם שומר קודם לזכור ושפיר חזן הרמב"ם למשה נ"ית על הר סיני מלח שבה שומר וזכור. ואפשר לייק עוד לשון על הר סיני שכח הרמב"ם ז"ל דלכאורה למ"ד דכל עשרה דברות כל ישראל שמעו א"כ למח למשה נ"ית אבל להב"ל ז"ל דקאי על נוחות שניות דבו נזכר שומר וזכור דבראשונות זכור ושומר נאמרה דזכ קדים וזה רק למשה נ"ית וי"ל.

עוד נלפני"ד לומר דידוע דהמחבר מהר"ש חלקב"ן כי מגדולי המקובלים ועשה הכל ע"פ רוח קדשו שהופיע עליו בדברי קבלה וכו' רבו של הרמ"ק וגיסו שחבר ספר הפרס ועוד חבורים קדושים בדברי קבלה כידוע. והנה הרמ"ק ז"ל בספרו הפרס ח"צ שער כ"ג בשער ערכי הכנויים פ"ז אות זכור כתב, דזכור כענין זכור ושומר והם תפארת ומלכות וכן מוסכם צפי כל המקובלים באומרים זכור לזכר ושומר לנקבה. וזוהר חדש פ' יתרו דף מ"ט בפסוק אנכי ה' חלקיך, אנכי כללל דכר ונוקבא כחדא וכלל חקרי זכר מ"ע בגין דאילו נעיל לנוקבא ואכליל לה בגויה וכו' וכד איכו אמשיכה לבעלה צהדה ואחא איכו לגבה כד"א עד שהצאתיו אל בית אחי כדן איכו נעלא שמה וכלל חקרי שומר מ"ע בגין דאיכו אמשיכה ליה לגבה ונעלה ליה כדן כל ביתא קיימא צרשוכה ולא אדבר אלא איכו בלחדה ולעלמין לא מחפרשין דא מן דא עכ"ל.

ופי הרמ"ק דכענין כי הנקבה עיקרה בשמאל והזכר צימין (כד"א שמאלו תחת לראשי וימינו תחתני) ובהזדווג הזכר אל לז הנקבה אז יהיה הזכר טפל אל הנקבה והנקבה עיקר והזכר אינו עולה צשם ובהיות זוגם כך הנה ילדק אמרו כי שניהם שומר מלך השמאל הגובר ואף אם אי"א אם לא שיתערב עמה צחי זכור מלך ההתעוררות הימין גם אל הזוג כי הא צלה הא לא סגיא עכ"ז הזכור לא יעלה צשם ולא הימין מפני שהם טפלים אל השמאל שומר הא הנקבה ולכן צברה ידה ועיקר השם מחייתם אליה שומר ודאי ושניהם יחד שומר. ובהזדווג הנקבה אל הזכר ר"ל אל לז הזכר אז תהיה הנקבה טפלה אל הזכר והזכר עיקר והנקבה אינו עולה צשם ובהיות הזוג כך ילדק אמרו זו כי שניהם זכר מלך הימין הגובר ואף אם אי אפשר שלא יתערב זו כה השומר מלך ההתעוררות השמאל גם אל הזוג כי הא צלה הא לא סגיא עכ"ז הנקבה לא תעלה צשם ולא השמאל מפני שהם נטפלים אל הימין זכור הוא הזכר ולכן צברה ידו ועיקר השם מחייתם אליו ודאי שניהם מחייתם יחד זכור ובענין הזה יוצן היתב צמה שפי בשער הכז פכ"ג מעלין ענפים מתפרדים לימינא ולשמאלא כי צחסד וגזורה הם יד"ד אל הימין אדניי אל השמאל יאחדונה"י תפארת כי שם הזוג צשר כדפי שם וכו' ע"ש.

והגם כי אינני צקי צחכמות אלו ואני רק כעור ממשה מ"מ היולא מדבריו הפשוטים לכל מצין הוא דזכור ושומר הוא צנחנית זכר ונקבה ושבה מלכתא הוא צנחנית

טעות דל"כ אפילו בשבת ה' מותר וגם אחר להדיא לא התירו כבר או חינוך אלא למח בלכד. אבל יש עוד לומר שאותן פתיחי ישיבה צמים לדבר האסור ולדבר המותר וגם זה טעות שלא התירו לטעול בשבוע צמים לדבר האסור והמותר אלא כלי שמלאכתו להיתר אבל כלי שמלאכתו לאיסור מפני שנעשה צמים לדבר המותר איך מותר לטעול. ויותר מזה אלו לא נעשה צמים לו ויראה מזה שאין נוכחין לחת אותן פתיחין אלא משום חנאי שבוכין כרמזין ז"ל מהירושלמי וכו' שצלא אותן פתיחין מותר לטעול אם החזיק בפי מצע"י וכן נמי אם אחר שנחתן נגר נפלו משם מותר לטעול ולפי עמם ראשון ה' אסור לטעול, והאריך שם בדבר ופשוט שכתב פתיחי לחם סחם ולא צמי חשוב יותר מהנרות וגם לטעם משום צמים לדבר אסור והיתר שביא שם ג"כ כתב סחם פתיחי ולא צמי חשוב יותר כמוצא.

אבל אפילו לשאר פוסקים דס"ל דזה באמת היתר מזה זה חזק גורם צמים לדבר היתר ואיסור, ודאי דאין צריך להיות הכיתור שם כל היום והגע עמך דל"כ עשית להיתר איסור שאם יאמרו להיות שם הכיתור כל היום ויהיה אסור לטעול משם אי"כ נעשה מוקצה לצו ציום שמופרש ממנו, ואדרבה הכיתור הוא דוקא שיהיה לטעול ציום בשבת ועי"ז נעשה צמים לדבר המותר ופירושו שמוחר לטעול בשבת ולא ידענא איך עלה על דעת כ"ח לפרש שבהיתר יאמרו להיות עליו כל השבת, והא דצריך להיות האיסור כל השבת נעשה צמים לדבר האסור אדרבה משם ראינו דלא לא היה דעתו להניחו שם כל השבת לא נעשה צמים לדבר האסור ואי"כ נשאר היתר וכתב עכ"פ זה פשוט שאין הכיתור צריך להשאר שם כל השבת וכן מורה לשון רמב"ם ע"ש *א"מ אין רצוני להאריך בזה מפני צ' טעמים חדא דאין דעתו לע"ע נוחה ולא נוחה להיתר זה ולא נכחו כן במקומותיו וכמו שכתב הד"מ וז"ל: ואני לא ראיתי נוכחין כן גם רמב"ם בש"ע כתב דאין לסמוך הכיתור זה ועיין אחרונים, אבל מ"מ אין לנוח מי שנוהג בזה כדעת הרמב"ם ועכ"פ אם צארכו הקדושה הנכחו כן אולי משום שאין שם גויס להוריד הנרות בשבת ומקום לר' דורות קטנות ואנשים צב עומדים נפופים ומשתחיים רוחים רוחא לצומי שכיח וליה אחר דפני ואולי נרפו עוד דעת המרדכי דכוכ כאיסטנים ואין להאריך בזה. שנית אין צרכי לפסוק בזה הלכה במקום שיש שם מורה הלכות הראב"ד ידיו נפשי הראב"ד קליין שליט"א ואולי לפעמים יראה מי שהוא מה שכתבתי לכ"ח ואולי שם המורה יורה כדת של תורה להיפוך מנאל ח"ו חלול השם ולכן אין אני אומר בזה שום דבר, רק בא דואי פשוט דאין צריך להיות הכיתור כל היום.

ובזה תנוח דעתו ידידו המברכו בברכת התורה ולומדיה בלב ונפש,

משנה הקטן

וכדעת החכ"ד סי' ק"ט וכן דיוק דס"ל החוס' ולכאורה י"ע שהרי החוס' שבת דף ע"ב ד"ה בחספורה, בסופו כתבו להדיא דלא קי"ל כרמב"ם דאמר אסור לטעום אפילו פירות ומצואר דדעת החוס' דמותר טעימה עכ"פ וצחידישי הארכתי בס"ד.

ידידו הנ"ל.

סימן ל"ז

להוריד חמץ עם הנרות לאחר שכתבו ע"י שערן ששמו על חמ"ס ע"ש

ג' בהעלותך התשכ"ב בדוקלין ג"י יצ"א.

מע"כ ידידי ורב חביבי היקר באנשים ת"ח ובע"מ פ"ה וכו' א"י"א וו"ח גר"ה הרה"ג ר' חיים שלמה בקר הי"ו אכאש"ל.

אחדשית, בדבר ספיקתו אם מותר לשום עם בערב שבת לשום הנרות ועל הטעם ישום שערן ודעתו להוריד הטעם עם הנרות לאחר שכתבו עם השערן, והשערן עליו כדי שיהיה צמים לדבר האסור והמותר כמצואר בש"ע ומקום ספקו שצדעתו לטעול אח"כ השערן מן הטעם אולי מש"כ אי"ז נעשה צמים לדבר המותר כמו באיסור דאמרינן שצאם אין צדעתו להניחו כל היום אינו נעשה צמים לדבר האסור הכ"ז לענין צמים לדבר הכיתור אם אין צדעתו להניחו כל היום אולי אינו נעשה צמים לדבר המותר. וגם אי צריך להיות חשוב יותר מהנרות.

הנה לפי דעת הרמב"ם ז"ל הביאו המג"א א"ח סי' רע"ט, שהקשה הכיתור הפת ככלל ולמסקנה העלה דהוי כאלו אחי וא"כ מזה חנאי קאחי לה וסמך אדעת הרמב"ם והר"ן ז"ל והרשב"א ורשב"ץ ועוד ראשונים עיין צ"י שם דס"ל דמהני חנאי וכיון דדרבנן הוא סמכין אהני פוסקים להיתר, וזה מיושג קושית האחרונים מה שהקשו הא"י מהני היתר להלם לפי מה שקי"ל צ"י ש"ע דצריך הפת להיות יותר חשוב מהשמן וכיון דצ"י צריך להשמן להדליק בשבת ליל קדשו אי"כ אין לך דבר חשוב יותר משמן בשבת זו וכ"ש פת, ולפי דעת הרמב"ם הוא רק משום חנאי אי"כ אין י"מ אם חשוב יותר או לא, דכל שנותן פת כל שהוא מראה בזה כאלו החזק בפירוש וא"כ ודאי אין י"מ אם אינו שם כל היום.

שוב דקדקתי בשו"ת חש"ן ח"א סי' קל"ז שכתב להדיא כמו שכתבתי ח"ל: וכן ראיתי נוכחין במקומנו לחת פתיחי לחם מצע"י צנרות הדולקות כדי לטעול אחר כבייתן וי"ל שהטעם הוא מפני החנאי ש"כ הרמב"ם ז"ל מהירושלמי ויש משתבשין לומר שאותן פתיחי לחם שנותנין שם הוא כדי להכשיר לטעולו כמ"ש בזה יורה עליו כבר או חינוך זה

(*) ועיין שו"ת רבינו משולם איגרא א"ח סימן ב' ובמשנה הלכות ח"ה סימן מ"ט.

סימן ל"ח

חלוק (פירש חלאטעל בלע"ז) שיש לו אבנט אי מותר לצאת בו בלי קשירה

ב"ה ז' טבת התשכ"ג ברקלין ג"י יצ"א.

כבוד אהובי ידידי שמואל לקח פי שנים תורה ויראת שמים ה"ה הרב הגאון צמ"ס חוב"ט זך הרעיון וכו' כש"ת מזה"ר שמואל אונגדארפער שליט"א ר"מ מתיבתא ראשית חכמה מאנטריאל.

אחדשת"ר את קסתי נתתי בידי להשחשט את כת"ר ולהתעלם צאכדים בדבר ספיקתו צמי שיואל צמלבוש שקורין (ע"ש חלאטעל) שיש לו כעין אבנט סביב לקשר צו ולפעמים מניחו צלי קשירה ושתי קצוות חלויס מלפניו ויואל צו והאבנט מונח צוללחות שאינו נופל לארץ אבל אינו חפור על הבגד אם מותר ללאת צלי קשירה צצנה או לא.

ולפום ריכטא עלה צדעתי מהא דאמרו צגמי צצנה דף קל"ט ע"צ אמר רב אצין צר רב הונא אמר רב חמא צר גוריא מחטקף אדם צכילה וצכסכסיה ויואל להר"ר צצנה ואינו חושש, מ"ש מדבר הונא דאמר ר"ה אמר רב היואל צטליש שאינה מצויילת כהילכתה צצנה חייב חטאת ליתא לגבי טליש חשוי ולא צטלי הני לא חשיצי וצטלי. ופרש"י כסכסיה רצועות החלויות צה ולא אמריין כך רצועות לאו לצורך עיטוף נינכו וכוי משאוי הריא שעתא שאין כסכסין עשויין אלא לנעוטה צאכל ע"כ. והעושי"ע כח צאוי"ח סי' ש"א כילה וכו' הלכך מותר ללאת צרצועות ההלויס צאצנט אפי"פ שאין המנעליס קשורים צכן דלא חשוד וצטלי אגב אבנט אבל אם הם של משי חשודי ולא צטלי ואסור ע"ש. מראה לכאורח דכיון לזבוש הבגד ומחטקף צו כהלכתו של מלבוש אין הרצועות הבגד נחשבות כמשא ואפילו אינן משמשות כלום לנצישת הבגד וא"כ הכ"נ הוי חגורה צדין אף שלא קשרה מ"מ צטלה הוי לגבי צגד צמוצן.

אמנם כד דייקין קתה צהא שמעתתא מראה דאדרכה דהתם ע"כ הני רצועות החלויות צה הם מחוברות ודבוקות צכולה וחס צעלס נעשים חלק מהכילה אלא שמ"מ היכ קשה ליה לתנא דכיון דאין עשויין אלא לנעוטה קס"ד דהוי משאוי כיון דאין לריכין להבגד עכשיו ומשמשיין לדבר הוי"א דלא לצטלי אפילו שהם מחוברות קמ"ל דכיון דאינו חשוד צפני ענמו הוי צטל לגבי כילה ור"ה דהתם מיירי צרצועות מחוברות מדפריך ומדמה לה לטליש מצויילת משמע דכדדי נינהו.

והנה השצלי לקט ענין צצנה סי' ק"ז כח צו"ל: ואחי ר' צנימין כח וכו' א"כ הני נשי דידן שיש להם כחנות שלובשין אותן וצכן המיינים חפורין לחגור מחניכין ואח"כ חוגרין עוד חגורה של משי או רצועה של כסף עוב

לכן שלא חגורנה המייני הכחנות שלא יהיו חשודין כשי המיינין ודי לכן צחגורה או צרצועה וא"ת הרי המייני הכחנות נחשבות כמשאוי כיון שכן מחוברין צכחנות וצטלין לגבייכו שריין דאמר מר מחטקף אדם צכילה וצכסיה ויואל צה לר"ר וכו' ע"ש, צכילו גס צכ"י ואחרונים ז"ל. והנראה מפורש מדברי השצלי לקט דהא דאמרו צגמי מחטקף אדם צכילה וכו' הני רצועות מחוברין היו וכמו שכתבתי, וממילא למדנו עוד דאם לא הייתה החגורה מחוברת לכחנות לא היי מחירה שלא חגורנה דא"כ הוי ודאי משוי ואסור וכמו שכתב להדיא דכיון שכן מחוברין צכחנות וצטלין לגבייכו שריין אבל צלא חיבור לא היי מחיר ומדכ"בא ר"הא מכילה משמע דהתם נמי מחוברין הן.

במצינו למדן עכ"פ דחגורה שאינה מחוברת אל הבגד אינה צטלה לצגד ואם לא חגרה החגורה הוי משוי.

וכן מפורש צשי"ע או"ח סי' ש"א סכ"ג דכלל תלוי צצבור ח"ל הרמ"א ז"ל: וכן מותר ללאת צצמטפתה שמקנחין צו האף שקורין פליליי"ט וכחצ עליו צכ"ח שכתב כן להחיר ע"פ הסמ"ג צשס הירושלמי דכל המחוצר לכסות הי"ה ככסות וליכא למיחש לדילמא נפיל ואיתויי דחשיצי להגהו חפירות כאלו הוי אריג וצטלי לגבי כסות והכילו הע"ז סי"ק י"ד, ומג"א סי"ק ל"ד שס ע"ש. וצסמוצן שס אמה שכתב צשי"ע צ' מלבושים כחצ המג"א סי"ק מ"ט, ומ"מ אין חשודין כמשוי כיון שהם מחוברים צכחנות צטלי לגבייכו עסכ"ג וכחצ המחל"ש עס"י כ"ג ר"ל דמציאר שס דדבר המחוצר צצגד צטל לגבי צגד ע"ש ומציאר צכל מקום דדוקא מחוצר לצגד צטל לגבי צגד ועיין ש"ע שס סל"ט וא"ר סי"ק ס"ד. וכ"כ צמג"א שס סי"ק מ"ט ח"ל: כיון שהם מחוברים צכחנות צטלי לגבייכו. הרי מצואר דדוקא משום שהם מחוברים הוי דצטלי וצלי חיבור לא ע"ש.

ובערור השלחן סי' ש"א סק"ז צא"ד כח ח"ל: ואלנויו צגד צית שקורין שצוב חלאט שיש צו שגליס ארוכים ומאחוריו המה חפורים ובורכים צהס סציבות הבגד כמו אצנט צטלי וודאי לגבי הבגד ומותר ללאת צהבגד אפילו צזמן שאינו קשור וחלויות מאחורי הבגד, והפמ"ג שס צא"א סקמ"ט כח ח"ל: ולפ"ז אותן שלאף מאנעיל שחפור צו המייני אם רואה לחגור חגירה על השלאף מאנעיל יחיר המייני צו ולא הוי משאוי כי צטל הוי לגבי צגד ע"כ, והנה מראה מצואר דכל הני פוסקים צבר דברו מדין שלנו והתנו דדוקא כשהחגורה מחוברת ע"י חפירה אז דוקא צטלי לגבי צגד אבל כשאינו מחובר אינו צטל והוי משא.

ואין לומר דהני עניבות צסכס צהס החגירה עושין אותן חיבור שצוב הוי דזיל צתר טעמא הוי שהרי כח צכ"ח ע"פ הסמ"ג צשס הירושלמי דכל המחוצר לכסות הי"ה ככסות וליכא למיחש לדילמא נפיל ואיתויי וכו' ודאי איכא למיחש לדילמא נפיל ומעשים צכל יום שהחגורה נופלת

פתוחים אפילו מלד אחד לריך לקשרו שם כ"כ צ"י ע"ש ועיין ש"ע רש"י סי' ש"ג סי"ז וי"ט, וא"כ צדיק נמי כיון דמשמש להנחת גופו שעי"ז יכול ללבוש הכובע כהוגן וליהנות ממנו וגם הוי סתום מכל לז וא"ל ליפול שכיון שמיחה על ראשו סתום הוא מכל לז וא"ל ליפול הוי ממש דומיא דהני קש ומוך ומותר ללכת בזה וזה פשוט. ומטעם זה מותר ללכת ג"כ בפדערוויים בזמנעו אס לריך לו זה פשוט ודלא כחכם אחד שאמר להיפוך. שז מלאחי בשו"ת אפרקסחא דעניא סי' פ"ו ג"כ פשוט להיתר בפדערוויים ע"ש.

סימן מ'

אי מותר לצאת בתכשיטין תחת הכפפות (האנשיך בלע"ז) בשבת

עוד להג"ל

(ג) ומה שנסתפק עוד באשה שלבשה כפפות (האנשיך) בשבת באופן שמותר ויש לה על יד תכשיטין כגון הטבעות ושעון וכדומה אם מותרת ללכת בזה כיון דהם מכוסים וליכא תכשיט כה"ג, ולפענ"ד נראה פשוט דמותרת ללכת בזה ותכשיטין שהתירו חז"ל ללכת בהם לא אמרו שיהא לריך לראותם בכל עת אלא כיון שהתירו תכשיטין ללכת בהם מותרות ללכת בהם כדרך העולם שיוצאים בהם וכיון שכן יוצאין בהם בחורף זה דרך לבוש ופוק חזי כל הנשים בעולם משימים תכשיטים בלואריהן ושאר תכשיטין במלבושיהן ועל ידיהן ולבושין על זה מלבוש העליון ויוצאין לחוץ ומכסין כל התכשיטין במלבוש העליון הנקרא (קאט) ומעולם לא שמענו פולח פה ומלפ"ף על זה וגם כבודו לא קשה ליה האריך יוצאים ברציד הזהב על לואריהם תחת מלבוש העליון אבל פשוט דאין צוה שום חשש ואם יצאו לבית חצרתם או לביתם ויסירו המלבוש העליון ישארו תכשיטיהם. ואולי היחז כוונת כה"ר משום דניחוש דלמא שלפא ומחויא לה אמנם כיון דאין השתא קוי"ל דבזמן הזה לא חיישין דלמא שלפא ומחויא לה א"כ לית צוה שום חשש מטעם זה, אלא דבעיקר יליאת נשים בהאנטשוק היתר לא צרור כל כך וצפרט צעיירות גדולות כנול יארק דלדעת כמה יש כאן רה"ר דאורייתא, מ"מ כגון דא ליכא למימר אכשר דרי ואולי שמועז שיהיו שוגגין ואל יהיו מזדיין מ"מ המחמיר חזא עליו צרכה שילמד את ביתו שלא יאלו בהם בשבת כלל וחזא עליהם צרכה.

ובזה הגני מסיים בצרכה יוסף ב' אלק פעמים ככה. כנפש ידידו עוז המברכו שיזכה להרביץ תורה ברבים מתוך נחת והרחבת הדעת ובברכת התורה ללומדיה בלב ונפש מנשה הקטן

מהמלבוש וגדולה מזו נחלקו הפוסקים דאפילו בקשירה ס"ל קאמס דלא הוה חצור ובענייני חמרתו להביא ראי דקשירה הוה חצור מגמרי הני"ל דפריך מ"ש כילב מטליה שאינה מלוייאת כהלכתה ולכאורה מאי פריך הא שני ושני דטליה שאינה מלוייאת כהלכתה הלייאת שהם על הטליה הם רק קשורים ולא מחוצרין צתפירה ולכן הוי משוי אבל כילב הרלוועות מחוצרין צתפירה וע"כ מוכרח לומר דאין נ"מ בין קשירה לחצור צתפירה כל זמן שנחתצר הוה חצור ובעל ועיין ע"ז וש"ע הרש"ז ז"ל וי"ע. וכיון שעלחה לן כן ממילא אפשט לן ספיקן דאסור ללכת צלי שיקשור החגורה.

וגדולה מזו כתב בספר חסידים סי' השע"ג צהולך בשבת צרה"ר אם לא ידבק אזורו צמתניו הרי הוא שלל לצורך עליו והוי משאוי בשבת ופי' האחרונים ז"ל דאף שהוא חצור בחגורה זו אלא שהוא רפויח ואינה דבוקה צמתניו הוי שלל לצורך והוי משוי ואסור ללכת צו ועיין דע"ת וצ"י ארחות חיים ספינקא ה"י שבת סי' ש"א הביאורו להלכה, וצוה אמרתי שיש להזהיר אותן אנשים שהולכין עם הויזענטראגער וגם חגורה על המכנסים ולא מדבקים החגורה שאסור להם ללכת עם החגורה בשבת ורבים אינם יודעים מהו, מ"מ צדיק נראה דאפילו אינו מהדק החגורה היטיב כל זמן שקשרו מותר ללכת צו דצאתה זה הוא חלק מן החלוק הני"ל אלא כל זמן שאינו מחוצר אסור ללכת צו משום דילמא נפל או טעמים אחרים הני"ל אבל כיון שקשר עליו ממילא ילא מחשש זה ולא הוי משוי. ומלאחי בשו"ת חלקת יעקב ח"ב ח"ה סי' ק"ל שן צוה וי"א להקל וכנראה שלא דייק צוה, ואין לסמוך עליו צוה לפענ"ד.

סימן ל"ט

מי שהכובע גדול ממדתו והניח נייר תחתיו אי מותר לצאת בו בשבת

עוד להג"ל

(ג) **ובדבר** מה שנסתפק צמי שהכובע שלו גדול ממדתו והניח נייר צפנים מתחת לשפה של הכובע שלא יפול על אגזיו ויוכל ללבוש היטיב אי שפיר דמי ללכת צוה בשבת, לפענ"ד נראה מסתבר דשפיר דמי ללכת צו בשבת וראי מהא דאמרו דמותר ללכת בשבת צמון שצטנדלה אם גופה נהב וקוי"ל דצמנעל הסתום מכל לז אפילו אינו קשור מותר עיין עוש"ע סי' ש"ג סעי' ע"ז, וגם מותר ללכת צמנעל שנח צו קש ועיין מג"א סי' ש"ג הני"ל סק"י צס מהבט סמ"ק דאולי אף ליחנו בשבת ללכת צו מותר עיין מחל"ש שם.

והטעם דמותר ללכת צאלו כחצו המפורשים ז"ל כיון דא"ל ליפול משם מותר ללכת בזה אבל אם הם

סימן מ"א

מי שיש לו כלב לשמירת הבית אי מותר לחוציא
בשבת ורצועה קשורה בידו

ב"ה אור ליום ה' בא התשכ"ו ברוקלין נ"י יצ"א.

כבוד ידידי רב חביבי הרה"ג וו"ח גר"ג אי"א שמו
מפארים וכו' כש"ת מוה"ר שמואל שורק שליט"א. רב
בקינסברידג סענטער בראנקס.

אחדשית, דבר שאלתו צאחד שיש לו כלב לשמירת
הבית אם מותר להוציאו בשבת ורצועה שקשר
בו בידו כדי שלא יזיק בני אדם בדרך. הנה במשנה שבת
נ"א וכל בעלי שיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ופרש"י בעלי
שיר כגון כלבים של לידי חיות קטנות שנחננים שיר לנאורם
לנוי וכן פסק הטור והמחבר א"ח סי' ס"ה וז"ל:
בעלי השיר כגון כלבים של לידי חיות קטנות שיש להם
כמין אצבע כביז לאורן ועצמה קבועה בה ומכניסין בה
לעטם ומושכין אותה בה מותר שילאו בשיר הכרוך על
לאורן ויכולין למשך בהם ע"כ. מצאנו נידון דין דכלב יוצא
ברצועה שצולאו וצבעתה קבועה בו ומצאנו נמי דמותר לנאור
בו כן ברצועה כרוך על לאורו ויכולין למשך בהן, ועיין
רמב"ם פ"ב משבת ה"ה וסוגר לכלב מותר א"כ פשוט
דמותר לנאור בה. אלא דלריק לחבר שלא ילא דבר שיש
בו נטירותא יתירא דקו"ל כרצ לגבי שמואל דכל נטירותא
יתירא הוי משוי עיין בגמ"י פ"ב הנ"ל אות ע' והכל תלוי
בראות העין כמובן.

גם לריק להחזיר היוצאים כלבים בשבת שלא ילא ראש
החבל מתחת ידו של המושך עפה למטה כלומר מחוץ
לידו לז' השני משום דדמי כמי שנושא בידו וגם לא יניח
הרבה מן החבל בין ידו לזכמה כדי שלא יכביד החבל עד
שלא יגיע בעטת הסמוך לארץ כמצאנו בש"ע שם סעיף ע"ז
ואם החבל ארוך יותר מדאי ורואה לכוון אותו כביז לאור
הכלב מותר רק באופן שיכול להכניס ידו בין החבל לנאור
הכלב וימשך בו עיין מחנה"ש שם ובלבושי שרד וק"ל.
והנה מחמת הטרדות העיומות לא התפנאתי לעיין יותר
עכשיו ואי"ה לכשאפנה אשכח.

ועד התם הנני בזה ידידו דושל"ת בכל עת ובברכה
התורה בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן מ"ב

באחד שהטעלעפאן צלצל בשבת בלי הפסק והרים
השפופרת ונמצא שהי' חולה שיכב"ב אי צריך תשובה.
חמצאה הרשה לצלצל לחולה שיכב"ב

אור ליום ד' משפטים התשכ"ד ברוקלין נ"י תצ"א.

כבוד אהובי ידידי הרבני החסיד המפ' גר"ג ת"ח ובע"מ
כש"ת מוה"ר יצחק אייזיק האבערפעלד ה"י.

אחדשית, וצ"ה אשר שאלת במקרה לא טובה ציחודי
אחד שומר התורה שלללל הטעלעפאן צביתו
צלי הפסק זמן הרבה והיה לבו נוקפו שזה צלחי רגיל
וליקף צדעתו העודל צביוס ש"ק לא קרע כמעט אף פעם
שלללו אליו והרים השפופרת וצאמת היה המקרה צחולה
שיש בו סכנה שצקשו גיסו להתקשר עם הרופא אצל צחוך
השיחה נחצר לו שבעצירותו להחולה לצו"ח ולכן חשב
צדעתו שאין לריק עוד להתקשר עם הרופא ועתה נפשו
צשאלתו האם אפשר לסמוך על השערות כאלו שאינו מן
הרגיל לללל בש"ק וגם להשאיר כ"כ זמן צלי הפסק.

הנה ליכנס בעיקר דין של הטעלעפאן ולצרר מעיקר הדין
אין הפנאי מסכים כי לז' היה לריק לצרר גם מקור
דין החשמל כי איכא קצת מצוכה צדינים אלו לפי הנראה
וקצת מרבותיו הצדיקים האחרונים ז"ל אשר מיימיהם אנו
שוחים לא היו צדיקים באופן עבודה החשמל והטעלעפאן
מפני צ' טעמים, אחד מפני שעדיין היה דבר חדש וכמה
דברים היו פרימיעיוויים וצמקומותיהם לא היה טעלעפאן
בכלל שיראו אופן השימוש בו, וכן עם הלעקטריק, גם כי
לא היו צמקומותיהם האומנים הצדיקים (אינענירען
צלע"ז) לצרר אופן העודל הזו גם כי היו קצת משוים
מצמנים אלו אצל צמנים אלו כל אדם צר דעת יודע
שהטעלעפאן עוצר ע"י חשמל וצבעה שמחקשים זה עם זה
לשיחה מחקשים ע"י החשמל שמחקשים אותם, וגם לללל
של הטעלעפאן צא ע"י כח החשמל ואין נפ"מ צאמת אם
הקשר נעשה ע"י אונטאמאט או ע"י אמצעי אדם המקשר
אלה שאלם הוא אונטאמאט אז הוא גורם הקשר צביצו
המספרים ומללל כשציצב המספר המדויק וכשמציב
השפופרת אז נחקש החשמל צשפופרת עם ז' השני וכשהוא
מקשר ע"י אמצעי אז הוא מללל להמקשר ומחקש צו
קודם והמקשר מללל על ז' השני ועושה פעולה לקשר אותם
וכשמציב השפופרת נעשה הקישור מזד זה לז' זה וא"כ
אין נפ"מ לכאורה לעיין זה אם הוא אונטאמאט או לא
כמובן.

וכבר הסכימו האחרונים דציבור על הטעלעפאן יש צו
איסור ולדעת רובם הוא איסור דאורייתא וכן
נראה לפענ"ד לפי מה שדברתי פה עם אומן הצקי צמיני
חשמל כאלו, ועיין צספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' מ"ה
שליינתי צקצ'ת ספרי רבותיו לדיקים האחרונים שדברו
מדינים אלו, ולפי זה לא מצאתי שום היתר להצביע השפופרת
דאף שקו"ל דאף על ספק פק"ג מחללין את השבת וא"כ
נימא ככי נמי דעכ"פ ספק הוא, אצל צאמת זה אינו דמה
שאמרו ספק פק"ג דוחה שבת היינו דוקא אם היה כאן
אדם ויש לן על מה להסתפק אלא שאין מסופקים אם
כ"ג הוי פק"ג אמריין דאפילו אספק דוחין אצל צדידן
מי נימא דיש כאן חולה בכלל להסתפק דילמא פק"ג הוא,
וכבר כצדו החוס' פסחים דף מ"ז דחולה שיצ"ם לא שכיח
ומיילא לספוקי צדצר דלא שכיח וליחא קמן לא מספקין.

אחרי רשע ח"ו ויראה להכשילו באיסור שבת ח"ו לא יוכל
ללא יעבור זאת איסור כה"ג וזכרנו לדעת הנתיבות דבאיסור
דרבנן שעבר בשוגג אין לריק כפרה כלל והגם שהקשתי עליו
מכמה מקומות בחדושי מ"מ האחרונים הביאורו בכמה
מקומות ועכ"פ בבבלי גוונא לפענ"ד מותר לדברי הכנ
והוא ענה גדולה לפק"י ומורה לפרסם בין החרדים.

ובכבר דברתי מעט ז' פה עם ידידי הגאון ר' משה
פיינשטיין שליט"א ועוד כמה גדולים והסכימו
לענתי ושמוחו כעל כל הון על ההמלחה אף שאין זאת חכמה
אצל מכל מקום יהיה צ"ד דבר גדול להלכה נפשות, ואי
אפשר חילי אצט הכעס ז' שיקצו כלל בית ישראל בכל מקום
שכס ובכל מקומות מושבותיהם שיחליטו על סימן אחד
ויבואו לידי השואה זאת ולמשל ג"פ ג' וכ"ל וידעו כל
ישראל שזו הוא סימן לפק"י וכל מי שילגלו אליו יגביה
הטעלעפאן וצמח"י יולי נפש מישאל ואם יסכימו זאת גדולי
הוראה יהיה צמח"י תקון גדול להציל משולות צפק"י ח"ו
פ"י הטעלעפאן.

ובגידון המעשה שהבאת הכנ מאחר שנתברר האמת שהיה
שם ענין של פק"י אי"כ לפענ"ד לא עבר באיסור
שבת וכבר הבאתי בספרי משנה הלכות ח"ג סי' מ"ד גמ'
מנחות ס"ד ע"א בשעת שתי חטאות דח"ל רב אשי לרבינא
לאו היינו דרבה ורבה דאיתמר שמע שבצע חינוק בים ופרש
מזודר להעלות דגים חייב, להעלות דגים והעלה דגים וחינוק
רבה אמר חייב ורבה אמר פטור וע"כ רבה לא קא פטר
אלא כיון דשמע אמרין נמי דעתיכ חינוק אכל לא שמע
לא ח"ד לאו היינו פלגתיכו דרבה ורבה רבה אמר פטור זיל
בחר מעשיו ורבה אמר חייב זיל בחר מחשבתו. ע"כ ומעשה
בגידון דידן לא מצעית לרבה דפטור ההם הכי נמי ודאי
דפטור הוא אלא אפילו לרבה דמחייב הכא פטור דהתם הוא
דמחייב דעכ"פ מחשבתו היה בצביל חינוק והיתה מחשבתו
לחלל שבת אצל הכא מחשבתו היתה שמה פק"י הוא ודאי
פטור הוא. וק"ו הוא מהתם דהתם עכ"פ נחבין לדגים
והעלה גם דגים והכא הכל לשם מצוה להציל היתה כוונתו
וכיון דעלה בידו פטור, ולא דמי להא דאמרר חורב ור' יסלח
לה דהתם היא עכ"פ נחבונה לאיסור אלא שעלה בידה
בשר היתה כמובן. אלא אפילו אי לא איתרמי ליה חשיב"ס
מ"מ לא עבר אדאורייתא דאז כבר הוה משאל"ג כיון דהיה
אחרי טעות וכדומה, ומשאל"ג פטור עליה ולפי דעת
הנתיבות הבאתי לעיל אי"כ גם פטור מכלום ולדעת שאר
פוסקים וכפי מה שגראה עכ"פ עבר אדרבנן אף שחישב
לעשות מצוה.

ופה שבה קולמסי.

דידך הטרוד מאד עמוס בעבודת הקדוש דושה"ט
בידידות נאמנה ומברכך בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.
משנה הקטן

ולהיפך שהטעלעפאן ילגל לפעמים וגמלא טעות שכיח מאוד
כידוע זה למי שיש לו טעלעפאן בציחו, ושכיח מכמה פעמים
חדא שיעשה טעות בשעה שמסבב המספר ונחלף לו
מספר אחד בשני, גם שכיח שיעשו טעות במרכז, או שהיה
לו מספר שנתנו לו זמן רב ובמשך הזמן החליפו מספר זה
שהוא דבר שכיח מאוד וכיוצא באלו טעויות הרבה שכיחים
מאד מה לי לחשוב כל הטעויות והמציאות הוא שטעות
לעולם חוזר בלגלול הטעלעפאן וחולה שיצ"ס מילתא דלא
שכיחא הוא ודאי תלין בדבר השכיח כל זמן שלא ידעין
מחולה שהוא מלגל.

ומה שראה להסתייע דכיון דאין דרך לקראו בשבת כיון
דשומר החורב הוא לא ילגלו אליו אומר אני אדרבה
סבא להיפך כיון דדבר פשוט הוא דיכודי שומר החורב
לא ילגל ליכודי שומר החורב ואפילו יארע לו ח"ו חולה
שיצ"ס מ"מ לא ילגל כיון שידוע שה"ד השני מי שמלגל
לו לא יגביה הטעלעפאן מספק וא"כ ודאי ע"פ רוב לא
ילגלו בשבת ליכודי שומר החורב אפילו יארע ח"ו חולה
שיצ"ס אלא ילגלו לצי"ח או להמשכר לעזרה וא"כ ודאי
תלין בלגלול זה איזה טעות הוא ואם יארע שילגל מי
שהוא אין זה אלא מיעוטא דמיעוטא ולזה לא חיישין וא"כ
אדרבה מה שראה להסתייע ולסמוך אסבבא ז' כיון שאין
מדרך ללגל אליו בשבת ועכשיו ללגל מסמחא הוא ענין של
פק"י אומר אני סבא להיפך ודאי אחרי טעות הוא,
ובידי הוה עובדא כמה פעמים שילגלו בשבת קודש וח"ו
אף לא יעלה על הדעת להגביה השפופרת, ואף הילכה שלי
בה שתי שנים שחתי אס שומעת הטעלעפאן בשבת כבר
יודעת שבשבת קודש אסור לטלפן.

אלא דמ"מ עלה ברעיוני דבר חדש ואופן שאפשר להרים
השפופרת גם בשבת והוא שבאם נדברו אנשים יחדיו
או משפחה אחת או כמה חברים או אפילו כלל ישראל לעשות
סימן בלגלול לפק"י ובגון שאם ימלא ח"ו מי שהוא צפק"י
בשבת ורואה ללגל ליכודי שומר חורב אחר לעזרה אז יקח
השפופרת וילגל לחצירו ויניח הבלגלול ללגל ג' פעמים ויניח
השפופרת ואח"כ מיד ילגל עוד הפעם ג' ויניח ומיד ילגל
עוד הפעם ג' ויעשה כן כל זמן ואז השומע הסימן של
לגלול הזה מותר לו להגביה הטעלעפאן בלי שום חשש שכיון
שהכיר הסימן שעשו ציניכס לפק"י ודאי פק"י הוא דה כבר
לא שכיח שאם מי שהוא מלגל ע"פ טעות שילגל ג' פעמים
זה אחר זה וגם ילגל בכל פעם רק ג' קולות וכיון שישמע
הסימן הזה לא תלין בטעות שיתרמי זמני ויתרמי קולות,
ואם באתה יתרמי ליה באחד מיני אלק אלקים לא
חיישין ליה כלל.

עוד היה נראה להוסיף על הנ"ל דאף שאחר שישמע
בלגלול יקח השפופרת בלאחר יד או חרקה לאחר
ברגלו וכדומה דאז כבר יא לא מאיסור דאורייתא לכל הדעות
ובאם ימלא באתה אחרי טעות כזה אז הוה גם מלשאל"ג
ובלאחר יד, וברוחנו כזה ג"כ שאפילו אס ימלא לפעמים

סימן מ"ג

כלי מאכל שמורידין מן השולחן אי מותר להניחם במכנות כביסה (ריש וואשער בלע"ז)

ב"ה אור ליום ה' בשלח התשכ"ו, ברוקלין נ"י יצו"א.
כבוד ידידי היקר והנחמד אי"א הרה"ג ור"ח כש"ת
מה"ר אפרים גרינבלאט.

אחדשית,

א) בדבר שאלתו בשבת קודש שמורידין הכלים מן השלחן אי מותר להניחם ישר למכונה הנקראת דיש וואשער (בלע"ז) והוא מכונה כביסה לכלים שפועלת ע"י חשמל צמול"ש, כי גם בחול מניחים שם הכלים לכביסה לאחר הורדתן מן השלחן. הנה פשוט שהמכונה שפועלת עם חשמל מוקף הוא בשבת אצל מ"מ מקום הנחה כלים שמניחים שם גם צימות החול והוא מקום מוכן בשביל הכלים קודם הרכיזה נראה דאין צוה איסור כיון דעכ"פ צריך להניח הכלים מידו לאחר סילוקן מן השלחן באיזה מקום שהוא, וכיון דזה דרכו בכל יום להניח שם הכלים שאינם מכוסים מותר אלא שצריך ליזהר שלא יסדרם ויתקנם למו"ש"ק דהוה הכנה לחול אלא יניחם שם בסתם וליכא צוה שום איסור, ואני מוסיף דאפילו היה המכונה כולה מוקפת לגמרי אפילו הכי הי' אפשר ללדד דמותר להכניס בה הכלים דכרי קוי"ל דמוקפת מותר להניח עליה דבר היחיד באופן שאינו מטלטל ומחוץ המוקפת כמבואר בש"ע אי"ח סי' ש"ח, ועיין סי' של"ה ובמקום אחר הארכתי בדברי הרשב"א צ"ח דף ד', ושבת כ"ע דאין איסור ליהנות מן המוקפת כשהבנאה באה ממילא אפילו נהנה מן המוקפת כולה כגון שנשרפה ונשברה ממנה. ע"ש. וא"כ הכא כיון דאינו מחוץ המכונה בהניחו שם הכלים אפילו הייתה מוקפת ממש מ"מ אולי לא הי' איסור אצל ככה"ג שמתממשין בהן האי מקום לא הוה מוקפת ג"כ כיון שדרך להניח שם הכלים וכנ"ל. וגדולה מזו מצינו דאפילו מי שבה לידו מוקפת בשבת ורוצה להניחו אין צריך לזרוק חיבק אלא מניחו במקום המונע ושלא יאבד וכ"ש כהני כלים כנלפע"ד.

סימן מ"ד

בגדים מלוכלכים אי מותר להשימם במכנות כביסה (וואש מאשין בלע"ז)

עוד להג"ל

ב) ובדבר אי מותר להשים בגדים מלוכלכים למכונה כביסה בשבת או דילמא נראה כמכין לכביסה למו"ש"ק הנה אי משום הא גדולה הי' ליה לחוש דהרואה יאמר דרוצה לכנס בשבת ויצא לידו חשד אצל כנראה דגם זה תלוי בדרך השימוש שאם בדרך להשתמש בן ימי החול

שמימים צגדים הצואים במכונה ולא מכוסים מיד אלא מונח שם אי"כ אין זה הכנה לכביסה אלא שזכ דרך ומקום להניח צגדים המלוכלכים אי"כ גם צוה ליכא איסור ואי משום מראית העין אין אנו גוזרים גזרות מה שלא גזרי חז"ל ואי משום מוקפת שהמכונה הוה מוקפת הנה כתבתי לעיל סי' מ"ג לענין מכונה כביסה כלים והדין אחד הוא גם כאן שאם משתמש בן ימי החול אינה מוקפת וגם אי נאמר כן מ"מ אם אינה מחזיק בשעה שנותן שם הבגדים ליכא מוקפת ככה"ג ולכן נראה דמותר לשום הבגדים במכונה כביסה אם דרכו בחול בן.

אלו דברי ידידות ואהבה ללומדי תורה דושת"ר בלב ונפש,

משנה הקטן

סימן מ"ה

אי מותר לנקות חשיל בפני הבית ע"י עכו"ם בשבת

כבוד ידידי ורב חביבי הרה"ו המפר"ט חוב"ט גו"ב אי"א
כש"ת מהר"ש פוריק שליט"א רב בקונסברידוש ז' סענטער
בראנקס נ"י יצו"א.

אחדשית, מכתבך קבלתי בדבר השאלה אי מותר לנקות חשיל בפני הבית (סייד וואלק בלע"ז) על ידי עכו"ם ששכרוהו בקבלנות בשבת ויו"ט, ופולטת בחכמה וראשית כוונתך לאיסור מדברי המג"א סי' רמ"ד סק"ח, שכחב צעירו נהגו היחיד לשכור עכו"ם בקבלנות ליקח חשיל מן הרחוב והעכו"ם עושים המלאכה בשבת ואע"ג דמלאכה דאורייתא הוא כדאמרינן היתב לו גבשושית ונטלה חייב משום צוה דמחקן הרחוב וז"ל דגדול אחד הורכ להם כך משום דבשל רבים ליכא חשדא כמ"ש ביו"ד סי' קמ"א ס"ד, אצל כשכיר יום פשיטא דאסור ובמקום שאין נוהגין היחיד אין להקל ע"ש. וא"כ כ"ש בדיון שכל אחד שוכר פועל לעצמו וגם דרך לשכור על שעות ודאי שאסור לשכור לנקות ולצוקף לדת בחר התירא כי הוא נחנך מאד.

והנה אי מדמינן לה להא דמג"א הנ"ל לפענ"ד ליכא צוה ד היחיד כיון דהוה מלאכה דאורייתא ולא מצינו להחיר מלאכה דאורייתא אפילו ע"י נכרי משום הפסד ממון שיוכל ללמוד מזה ע"י שאולי יעגסוהו בעונש כסף מהממשלה וגם זה אינו צורך, אלא דלפענ"ד אין מדברי המג"א ראי' לדיננו דמג"א כתב אהא דלוקחין זבל מהרחוב דהוה מלאכה דאורייתא כוונתו אהא דאמר דגמי שבת ע"ג ע"כ, אמר רב שבת היחיד לו גבשושית צצית ונטלה חייב משום צוה, בשבת חייב משום חורש. ופי' דהנוטל גבשושית בשבת חייב משום חורש וצצית אם הייתה גבשושית ונטלה חייב משום צוה, והנוטל מן הרחוב נמי חייב משום צוה כלומר שכרי מתקן הרחוב והוה בכלל צוה ועיין מחל"ש שם, אלא

(*) עיין פרי"ח סימן פ"ו יו"ד סימן ק"ו ובמשנה הלכות ח"ה
סי' צ"ה.

וא"כ אינו חייב על מעצור ד"א ברי"כ באופן זה ועיין שו"ת אבני נזר ח"ח סי' ע"ט. גם כי ללאח כל זה הי' יכול להתנות עם העכו"ם שלא ינקו השלג יותר מדי אמות ועכ"פ פחות מדי אמות דאז ליכא חשש מעצור דאורייתא ואפילו אם יעשה העכו"ם מעצמו אז אדעתיה דנפשיה קעביד וליכא למיחש לזה כי לא נטעונו למנוע העכו"ם ממלאכה ברי"כ מה שעושה לעצמו ולדעתו עצמו.

אלא דיש לעיין שהרי העכו"ם מדחה אותו ע"י מרה בידו וזה מביא מחוץ לדי אמות אבל גם זה לאו חזרה הוא חדא דהרי העכו"ם מביא לעצמו ולישראל אין נפ"מ שיעשו במרה או בידים או ברגליו וא"כ הבאת המרה אינו בשביל ישראל אלא לעצמו הוא, ובשעת הנקוי כבר ביררנו שאינו לריך להעצורו ד"א ברי"כ שהרי יכול לגררה על הארץ מה שדרכו בכך ואפילו מגביה כיון שצניתיים מניחה על הארץ קודם שיעצור ד"א ע"פ רובא דרובא ועוד שהרי בידו גם להתנות שלא ינקו אלא עד ד"א ולא יותר וכן.

ומעתה אחר שבייררנו בעצה"ת דליכא כאן איסור דאורייתא נלפענ"ד פשוט דמוחר לומר לעכו"ם לנקות השלג לפי מה דקיי"ל בש"ע ח"ח סי' ש"ח בקוץ המונח ברי"כ מותר לטעלו פחות מדי אמות ובכרמליה מותר לטעלו להדיח משום דחיישינן שמא יזיקו בו רבים ובמקום היוצא דרכים לא גזרו רבנן שבות, ומקור הדברים בגמ' שבת מ"ב ע"א ע"ש. ונחלקו הראשונים ז"ל בפי' האי שמעתתא, דעת מנן רבינו בכ"כ לפי מה שפי' בו הר"ן דאפילו איסורא דאורייתא החירו במקום שהיוק רבים מלי ודייק ממה שכחז בכ"כ ז"ל דהא דמפלגין בין גחלת של עץ לשל מתכת משום דבשל עץ כמה דלא כביא חיה זיה סומקא וחזי ולא אחי לאחזוקי זיה אבל של מתכת אח"כ דאזיל סומקיה לא כביא ואחי לאחזוקי זיה משמע דס"ל ז"ל דבתרומתו איכא איסורא דאורייתא ועל כרחין בשל מתכת היינו משום לירוק וזה לדרך פחות פחות מד"א משום דכל כמה דאפשר לשנות משנין, ועיין ש"ג שבת כ"ל ובמאירי שם.

ומיהו דעת רוב ראשונים דדוקא שבות החירו אבל לא איסור דאורייתא ומעתה לא מצעיא לדעת רבינו בכ"כ ז"ל דס"ל דאפילו באיסור דאורייתא מתירין בריקום היוק דרכים אפילו לישראל א"כ ודאי דהכא מותר לומר לעכו"ם ולאו דוקא לעכו"ם אלא אפילו לישראל בעצמו אם אין לו עכו"ם ואיכא חיוק יש ללמד אלא אפילו לשיטת הפוסקים דרק שבות החירו מ"מ הכא כבר בייררנו דלא הוה אלא שבות וכיון דאין כאן אלא שבות אי נימא דלא הוה בכלל חיוק לרבים הי' מותר להדיח השלג בפחות מד"א אפילו לישראל דליכא עכו"ם משום חיוק הרבים. וא"כ כ"ש לומר לעכו"ם דליכא בזה שום איסור.

אלא דמי"מ יש לעיין מה הוא הנקרא חיוק לרבים דהמג"א ח"ח כ"ל הביא בשם הרי"ש דדוקא קוץ ונחלת של מתכות שאינו מראה לרבים ויחזיקו בו ולכן מותר אבל

כל זה שייך בגבשושית וכן בזבל בחור הרחוב שדומה לגבשושית אבל המפנה שלג לדעתו אינו דומה לגבשושית ולית זיה משום בזה כלל כיון דשלגים מפשרים מאליהם ועיין בב"ב דף כ' ע"א, אבל השלג והצדד והגליד והכפור והמים כולן אין ממעטין בחלון ופרש"י הואיל ונימוקים מאליהם אין ממעטין ופשוט דמ"מ גופיה אין בו משום בזה ועיין גמ' נדה י"ז ופשוט דהמפנה שלג בשדה בשבת לית זיה משום חורש.

ועיין ש"ע ח"ח סי' ש"כ סי"ט וס"י, מותר לשבר הקרח ובמג"א ומחל"ש שם סקט"ו מדברי הר"ן שמוחר להניח שלג וצדד נגד החמה או מדורה להפשר דהרי גם בעודן קרושין שם משקה עליהם עכ"ל. ומשנה מפורשת הוא בפ"ב דטעירות השלג אינו לא אוכל ולא משקה חשז עליהן לאוכלין בעלם דעמו חשז עליהם למשקים חורה משקה עליהם ע"ש. ולכן פשוט דאינו דומה לזבל בחצר כלל או ברחוב שהמג"א מיייר בו דיש עליו קלף דין מחובר ואשווי גומות משא"כ שלג כנלפענ"ד.

ומעתה נבוא לעניינו וראשונה עלינו לצרר אם יש איסור דאורייתא בנקיון שלג בידיו או בגופו או לא, ולכאורה מראה דאין בו איסור דאורייתא כל שלא העצירו ד' אמות ברי"כ דלא הוה אלא כמעצור מים ברחוב ממקום למקום ואם העצירו ד' אמות הוה בכלל מעצור ד"א ברשות הרבים ואם לא הגביהו בידיו או שלא העצירו ד"א אף שהגביהו בידיו לא הוה אלא איסור דרבנן ואולי אף איסור דרבנן ליכא דהמעצור בפחות מד"א ברי"כ ליכא בזה איסור משום חלי שיעור שאסור מה"ת דלא אמרו חלי שיעור בתחומין ובד"א ברי"כ ועיין בספרי סמ"ח מנזר כ"ד ובהשוכה אחרת הארכתה בזה. וא"כ עכ"פ יכול להעצורו פחות פחות מד"א וליכא איסור דאורייתא. שנית דאפילו במלאכה דאורייתא כגון זו נראה דהוה מלאכה שאל"כ ולא מצעיא לדעת רש"י דנחא ליה שלא בא אלא אפילו לדעת החו"ס' כאן לא לריך לעיקר המלאכה ועיין כ"מ פ"א מה"ש ה"ז בשם הר"ר אברהם החסיד בן הרמזים ז"ל והגם דמחלוקת הוא והרמז"ס פסק דמשאל"כ אסור דאורייתא מ"מ דעת רוב הפוסקים דהוא דרבנן וכבר בייררנו זה בספרי משנה הלכות ח"ב סי' ע"ב ע"ד ע"ש.

ובמקום אחר פלפלתו בדין רה"ר בזמן הזה דכפי הנראה רוב אחרונים הסכימו דבנוא יארוק ועיירות גדולות אחרות כנוא יארוק יש להם דין רה"ר ומעתה לא מצעיא אי נימא דלית לן רה"ר אפילו בני"י א"כ פשוט דאין כאן. ללאכה דאורייתא אלא אפילו נימא כהאחרונים דאית לן רה"ר מ"מ הרי כבר כתבתי דאפשר בלי לעצור ד"א, ועוד אי מוסיף שהרי דרך נקוי השלג הוא שדוחה אותו על הקרקע ממקום למקום ואינו מגביהו וליכא כאן עקירה והנחה ואין כאן מעצור ד"א ועיין גמ' שבת ל"א ע"ב, הגונז כים בשבת וכו' הוה מגרר ויואל, ובכתובות ל"א ע"א לימא הגבחה לורך הולאה ובחוס' שם ובגמ' שבת דף פ' העצור חלי גרוגרות וכיון דלאו דרך הולאה בכך לאו הולאה הוא

גרע נר שהדליקו בו בנחתו שבת אחר שבת מקוץ צרכי' וכמו שלא העמידו דבריהם במקום היקף צקוץ כי' צר אם הוא במקום שחיקו בני הבית בו, וצ"ל אין לדון (כ"ח ע"ב) אסור רביעא דהוא צהרא דשפור שללו בו צוריע מותר לעטלו אפי"פ שאין בו צר מידי דהוא אקוץ צרכי' ע"ש זה בקושיית המג"א על הריב"ש ז"ל ופלא שלא כרגיש המג"א ז"ל דהוא קושיית ההש"פ ז"ל.

והנראה מדעת ההש"פ ז"ל דכל שיכול לבא מזה היקף לרבים בין רואה ובין לא רואה מקרי היקף ואין בו משום שבות, ומעשה בשלג נמי יש לדון דהוא בכלל היקף לרבים (ועיין מ"ב צביאור הלכה שם דלא החירו אלא באבן קטן שאינו נראה לעינים, וצערור השלחן ג"כ כהז דאין למדין מקוץ לשאר דברים ופלא מהש"פ ז"ל ודק"ק). ועיין שו"ת בשמים ראש סי' ז' ומבין צרכי' גחלה של כל הצוקין בדוכתא דשכיחי רבים כל שאין מלאכה דאורייתא. וצפרע שמעטם זה הוא חוק המדינה שכל אחד מחויב להסיר השלג מלפני ביתו שלא יחזקו רבים ואם החזקו חייב אי"ב ודאי דיש בזה היקף לרבים וכ"ש בזמן שהשלג מחפשי קאה ואח"כ יקפח ונעשה גלד שצמח סכנה לנאת וכו' ודאי היקף לרבים לפי שיטת ההש"פ ז"ל והמג"א ז"ל נראה דג"כ כוח בכלל היקף לרבים. ולדעת הריב"ש יש לדון בזה אי ס"ל כיון דהשלג נראה לעינים לכל אדם לא הוה היקף או דילמא לא דמי להיקף הנראה לרבים דלא החירו היינו מפני שאדם רואה ואינו פוסע עליו אלא מקיפו ואינו יחזק אצל בשלג שחלה כל הארץ ואין לו מקום להקיף אי"ב אפילו נראה אצל עכ"פ כוח היקף דאין לו דרך אחרת להקיפו.

אמנם יש לומר גם כיון דדרכם של בני אדם ללכת בשלגים ולא מחזקי לרוב אף שפעמים מחזקי שהגלד במקום מ"מ כבר נחת דבריו לשיטתו וצריך לזה דקדוק גדול ולכרחי להגדיר עד היכן מקרי היקף כזה, ולכן נלפס"ד להלכה ולומר לעכו"ם לדחות השלג מלפני הבית מפני היקף הרבים והגם שדינא דמלכותא הכי משום היקף הרבים משמע עכ"פ דהוה היקף מותר לומר לעכו"ם להעביר השלג מלפני הבית בשבת וכ"ש בצקלנות דשרי.

עוד יש לנרץ שיטת הראב"ה הביאו ב"י א"ח סי' ש"ז, דאמירא לגוי דאורייתא נמי לא אסורא אלא בדבר שא"ל למנוח חקנה ע"י ישראל לעשותו כגון להסח חמין אצל אם אפשר לעשותו ע"י ישראל כגון צרכי' דיכול להביאו ע"י מחיות בני"א שריה אמירא לגוי וא"כ אפילו יומא משום מעביר ד"א צרכי' ממש מ"מ כיון שאפשר ע"י מחיות בני"א שריה אמירא לגוי כה"ג ומה שהקשו ב"י וד"מ עליו כבר ח"י ב"י ז"ל ואף שהחמיר עליו בע"ז צנחם החמירמר כי כדברי ב"י מוצא להדיא ב"י סי' שס"ב ד"ה כתיב בשבולו הלקט בשם ס' החרומה ע"ש. הכולל לדון ולומר לעכו"ם לנקות השלג מותר לכ"ע ומ"מ אם אין לו עכ"ם לדחותו צעמו אפילו צרגלו יש להחיישם הרבה בדבר דמי משום דאנו מדמים נעדר מעשה בשבת החמור וליקח מר

דבר שנראה לרבים לא החירו וכ"כ מפורש רבינו חננאל שבת מ"ב והמג"א ז"ל הקשה על הריב"ש ז"ל מהא דאמרינן בגמ' שפור של עץ שרי לעטלה שלא יחזקו בו וכמ"ס סי' חקיי"א סי"ג וכו' נראה דאפילו היקף הניכר לעינים נמי מותר ומ"מ אבן גדולה כהז דאסור וכן העלה דלא החירו אלא בדבר שלא היה מונח שם מע"ש דלא ה"ל לסלקו מאחמול דא"כ יהא מותר לסלק אבנים בשבת ע"ש אצל בא"ר הקשה להמג"א דאישתמיטתיה ליה דברי הר"ן פרק כירח דל"ש דקיי"ל כוונתיה דמלאכה שאנ"ל"ג אינו אלא דרבנן גם בשל עץ שאין חזיקו מנוי אינה לן למישרי וג"כ לא הביא דברי ר"ח הכ"ל ע"ש.

ובס' חו"ס הקשה לשיטת הריב"ש מהא דר"פ המניה, וח"מ סי' ח"ב דאין דרך בני"א להצבוק בדרכים וכו' ונדחק ליישב ע"ש וכן הקשו עוד איזה אחרונים אמנם אישתמיטתיה מנייהו והד"קוס ז"ל שו"ת הש"פ ח"א סי' קל"ז, שכתב בזה ח"ל: וראיתי שהוציב אחת מגדול הדור וכתבו בזה שלא אמרו אלא בגחלה של מחכה שאין בני אדם מכירין אם הוא גחלה אם לאו אצל בשאר דברים לא שהרי בני אדם עינים להם לראות ויזכרו וכו' ואין דעתי כן דהא אמרינן צ"י המניה אח הכד (כ"ז ע"ב) שאין דרכן של בני אדם להצבוק בדרכים ומש"כ חייב צוקין המניחם שם והכי פסק הרי"ף והרי זה ק"ו אם ממוח אנו מויליין מפני טענה זו דאין דרכן של בני אדם להצבוק בדרכים כ"ש שדחה שבות של דבריהם מפני זו זה נראה לי צענינים אלו עכ"ל"ק, ורמז עליו דע"ה אור"ח סי' ש"ח ע"ש. והעולה דעת ההש"פ ז"ל דקוץ לאו דוקא אלא ה"ה דברים הנראים לעינים כיון דהוה היקף מותר לסלקו.

ומעתה אי נימא דלהעביר השלג הוה בכלל היקף הרבים כדי שלא יפלו עליו לדעת המג"א ודעויהו דאפילו היקף הניכר וכדעת ההש"פ ז"ל דקוץ לאו דוקא לא מציעא דמותר לעכו"ם אלא אפילו צעמו ה"י מותר צדליכא עכו"ם עכ"פ להעביר הנקף צחור ד"א ולדעת המג"א דוקא כשנפל השלג בשבת ולדעת הא"י אפילו נפל קודם השבת וכמוצן אלא אפילו לדעת הריב"ש דאומר דוקא בגחלה של מחכות אצל קוץ לא, יש לומר דדוקא הכהם דליכא קו"ם בכל מקום ויוכל להכיר מקום ההיקף ולהסב אוחו ולינך צדק אחר אצל העברה שלג כיון שנפל השלג בכל הרחוב וההיקף הוא בכל מקום שידרוך כף רגלו אי"ב מה מועיל לזה הכרה ההיקף כיון שאין להם לרבים דרך אחר לילך כה"ג אפשר דמודה הריב"ש דאפילו ניכר ההיקף מ"מ מותר לסלקו ועכ"פ לסלק קאה ללדין צרגלו שכוה צדק שינוי להעביר הנקף מרבים נראה דה"י מותר צדליכא עכו"ם.

אלא דמ"מ י"ע עד כמה זה מקרי היקף לרבים דדבר זה צריך גדר להגדירו וצשלמא לדעת הריב"ש בגדר בו כל דבר שא"ל לראות צריך לצערו אצל דבר שצריך לראות צריכים בו האנשים לדקדק צדק שלא יפלו ויחזקו בו. וראיתי בהש"פ ז"ל שכתב שם דאפילו צר שכתב דאם הוא במקום שאפשר שחיקו בו רבים מותר לעטלו אפילו בלא חנאי ולא

אסורכ בטלטול ע"כ, אלא שכ"ג בלדק העיר ע"ז דאף דקושיא בגאון הוא קושיא מ"מ הגדיל החימה שלא הביא דכדבר מפורש בהרא"ש שם כדבריו ודברי כ"ג נכונים זכר לכאורה.

והנראה דמקור דברי הש"ע הם סוגיא בגמ' שבת מ"ג ע"ב איחמר מה המוטל בחמה רב יחודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה רב חיינא בר שלמיא משמיה דרב אמר מניח עליו ככר או חינוק ומטלטלו וכו', לימא כחנאי אין מליין המת מפני הדליקה אמר ר' יחודה בן לקיש שמעתי שמליין את המת מפני הדליקה וכו' ומסקינ דכ"ע טלטול מן הכד שמיא טלטול והיינו טעמא דר"י בן לקיש דמחזק שאדם שכול על מחו וכו'.

ולא נחזרר בן דבדרי ר"י בן לקיש ודבדרי שמואל מש"כ שמה זו המת אי בשבת אי לפני השבת, ונחלקו בה הראשונים ז"ל דעה דעה"מ ז"ל כחז מפורש דמייירי אפילו מה ע"ש ח"ל: וכן מה ע"ג המטה אין המטה נעשית בסיס לדבר האסור שאם מה בשבת הרי נעשית מצערצ בסיס לדבר המותר ואפי' מה מאתמול אין המטה לריכה למת וכל עלמו אינו לריך אלא להטיל על גב קרקע כדחנן שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול כדי שילטקן ולפיכך אין המטה נעשית לו בסיס.

והרא"ש ז"ל כחז מפורש דעל כרחק מייירי בשבת בשבת דאי צמיתו מע"ש נעשה בסיס לדבר האסור ולא היה שרי שמואל ח"ל הרא"ש: וע"ק דריכו מלי רב למיסר וכו' ודע"ג דהחם מוקמי לה בשוכה אבל צמית נעשה בסיס לדבר האסור לו הי"ע ע"כ לריך להיות בשוכה כגון שמה בשבת דאי צמית לא הוי שרי שמואל עכ"ל הרי דמוקי לה דוקא במה בשבת.

ודעת החוס' לפוס ריהטא נראה דעמ' הרא"ש אבל כד מעיינת שפיר נראה דעמ' המאור אף דלא מטעמיה והוא דהחוס' שם אהא קושיא שהקשו מדבר אדרב מהא דמנער מעות כחזו ח"ל: והא חשז כשוכה מדברי שמואל וכל דבר שדעחו ליעול בשבת ולא להניח כל השבת אפילו מניח חשז כשוכה וכו'. ומדחננו טעם דכל דבר שדעחו ליעול בשבת ולא להניח כל השבת חשז כשוכה ולא כחזו כמו שכתב הרא"ש דדוקא בשבת מייירי נראה דס"ל דאפילו מע"ש כיון שדעחו ליעול לא נעשה בסיס. ועיין עוד שם חוס' דף י"א ע"א ד"ה או שממן, דכ"ג לא נעשה בסיס אפילו מה דע"ש נמלא דהחוס' שוין עם דעה"מ דיוגא ולא בטעמא דר"י. *אבל הרא"ש ז"ל הוסיף ג' חיבות מה שלא כתבו בחוס' והם "בגון שמה בשבת", ו"בחוסי" לא כתבו כלל הני ג' חיבות וליכא שום רמז ורמזא מנייחו ואף דיש עוד לדחוק בדברי החוס' וליישבם לפי שיטת הרא"ש אבל לפענ"ד לדעת החוס' מה בשבת לאו דוקא אלא הי"ה מה דע"ש.

עכ"פ מצינו מחלוקת הפוסקים צפי הא שמעמחא, והמחזר דע"ע סחם בן מה שמוטל וכו' אם יש לו שחי מטות מעטלו ע"י שיהפכנו וכו' ולא פירש בן (* וב"ב עוד בתוס' עירובין דף ע"ז ע"ב ד"ה מקצת.

ולדחוקו ודאי דאסור אלא אפילו ברגליו אף דלא ברור איסורא והמחזר ברגליו אין מחזיקין אותו כשאין דוחק חוץ לד"ה מ"מ אין לעשות כן לכהחילה כיון דאית בן הריב"ש וגם לא ברור הזיקא כנלע"ד.

ובזה הנני ידיו דוש"ת ובברכת התורה ללומדיה בלב ובפש.

מנשה הקטן

סימן מ"ו

מת בשבת אי נעשה המטה בסיס לדבר האסור ופי' בדברי חמ"א התמוהין.

ב"ה ער"ח כסלו התשכ"ב ברוקלין ג"י יצ"א.
מעלת כבוד ידיד נפשי נחמד ונעים, דוד הוא הקטן רב האי גאון שמו מפאריס צ"ת מתלמידיו של אהרן אי"א גר"ג בראי דמתמרין גלין ל"י כש"ת מזה"ר דוד הקטן (קלייז) שליט"א, בע"מ ספרי בית ארום על ש"ע.

אחדשכ"ג באהבה נפש צאתי להשפיע קצת מהא מילתא חמיח אשר העיר לי כבוד גאונו וזרני לעיין בו, על דברת מג"א חו"ה סי' ש"א שכתב על דברי המחבר סי' אס מה שמוטל במקום שירא עליו מפני הדליקה אם יש ככר או חינוק מעטלו על ידיהם ואם אין לו ככר או חינוק אם יש לו שחי מטות מעטלו ע"י שיהפכנו ממטה למטה דכוח טלטול מן הכד. וכתב המג"א סק"צ שם ח"ל: שיהפכנו ואם היה חי צ"ה מותר לטלטל אח"כ המטה דלא נעשה בסיס. הרא"ש ועס"י רס"ו, והמאור כתב דאפילו היה מה צ"ה לא נעשה המטה בסיס דאין המטה לריכה למת וכו'. ותמה כ"ג דברי הרא"ש במקומו שם שבת דף מ"ג כתב מפורש דהאי דיוגא דוקא בשבת מייירי ר"ל שמה בשבת והיה חי צ"ה ואין לא הרגיש בזה המג"א וכתב מדעת עלמו, ועוד לדעת המג"א איכא למימר דס"ל ד"ל שמה דע"ש שהרי כתב ואם היה חי צ"ה משמע ד"ל אפילו לא היה חי חס אינו שכרי כתב מפורש הרא"ש היפך זה עכ"ל. גם החו"ש והמחליט השקל שפי' שם בדברי המג"א לא הרגישו בדברי הרא"ש ז"ל שם.

קושיא קשה כנחל הקשה אדם קשה כנחל אהמם כדי שלא לשוי ח"ו לרבינו הגדול המג"א ז"ל כשוכה עיקר הדברים אשר בהם עסק אחרתי מה שנלפענ"ד צס"ד בזה מילתא ואם כ"ה הבחירה לקרצ או לרחק. והנה בחוק השיחה הערותי לכ"ג מחידושי הגרע"א שם שכבר חמם והעלה צחימה דברי הפוסקים בג"ל ח"ל: ואם היה וכו' וכן פירשו החו"ש והמחליט ולי חימה דע"כ מייירי היכי דלא הוה מטה בסיס כלל כגון כשוכה או מה בשבת הוי כמונה דאליכ אמאי מנער דהוי טלטול מן הכד הא המטה עלמה

ובזה מיושבת נמי קושיה בגרע"א שהקשה דע"כ מיירי כי דיכ דהמטה לא הו' כלל בסים כגון בשוכה דל"כ אחאי מנער הא המטה ע"מא אסורה בטעול ד"ל דל"כ מיירי באינו שוכה ולענין הפיכה הכ"י דמ"י מנער מכח ספק פלוגתא וכל מה שאפשר בהחלוא אכל המטה ע"מא אח"כ הכ"י דאסורה וקמ"ל באם היה חי דל"כ המטה ג"כ מותרת וזכ לפענ"ד ברור. עוד ז"ע להגרע"א ז"ל שלא הרגיש בדברי הפמ"ג דשם באמת כתב קושיותו בס"ק הג"ל בא"ד הוכיח מכאן וכו'. ועוד עיין שם מש"כ הפמ"ג בסוגריים עט"ז כאן יו"ד דר"א"ש כעב"מ קשה דל"כ אחאי כתב במה שכתב דוקא וכו' נראה מפורש דקאי אדברי הר"א"ש שכתב במה שכתב דוקא והם דברי הר"א"ש הג"ל. זה שנלפענ"ד ליישב דברי המג"א והחז"ש ומחל"ש מקושיה בגרע"א וגם ממה שחמה עליהם כ"ג שליט"א ואשמה מאד לשמוע חות דעתו בזה.

עוד רגע אדבר מה שעלה בדעתי ליישב קושיה בגרע"א בגרע"ש בגמ' שכתב דף מ"ג שם ח"ל: כי פלוגי דלית ליה, ק"ל אחאי לא הו' המטה ע"מא במקום ככר או חינוק וע"י מג"א סי' ש"ח ס"ק כ"א וכתב"ש ומה לא בעירו כלום וע"ג ע"כ. ולפענ"ד נראה לפמ"ש הד"מ בס"י ש"א בשם הגבוח מרדכי ח"ל: ע"ג הככר או ע"י חינוק דוקא אכל לגבי שאר כלי לא דלגבי כלי מיבא קיי"ל דאין כלי יטל אלא לעורך דבר הניטל עכ"ל, והד"מ כתב עליו ודברי הגבוח אלו אינן נכונים בטעם דהא קיי"ל דכלי יטל אף לדבר שאינו יטל וכמש"ל סימן ש"י ומ"מ אפשר שראוי לחוש לדבריהם דהא מצוה לטל דלע"ג דיעל לדבר שאינו יטל מ"מ לריך שלא יגע זה ע"כ. ור"ח"י בס' נפ"ח שכתב בכוונת הגב"מ דכיון שככר או חינוק מותר לטעול גם שלא לעורך כלל עדיפי עפי לטעול אגבן גם המח אכל שאר כלים שהם ע"מא אסור לטעול שלא לעורך כלל אין מטלעלים מוקף ע"י ומיושבת קושיה הד"מ ע"כ.

יהיה איך שיהיה בכל אופן נראה דעת הגב"מ דדוקא ככר או חינוק ולא שאר כלי ואפילו הד"מ לא חלק עליו אלא בטעמו אכל לדינא כתב דיש לחוש לדבריו ולפי זה לא קשה מידי דלמה לא יהא המטה במקום ככר או חינוק דדוקא ככר או חינוק אסור, ואדרבה מדברי הגב"מ הג"ל ראי' לשיטת הגבוח מרדכי הג"ל דככר או חינוק דוקא ולא שאר כלי ואחי שפיר קושיה בגרע"א. ועיין בהגבוח רש"ש שם מה שחי ולפענ"ד כמו שכתבתי.

ומעתה אחן קנ"י למילין והארכתי במקום שכיח ראוי לקר' רק מחמת אהבה הדוחקת. וידי נפשו המלפס לרחמי שמים מרובים צדיח בר נפלי צננין בהמ"ק צב"א.

בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

מנשה הקטן

כמאן ס"ל וצ"חיה מה אמרו ואם יש חלק בין מה קודם השבת או בתוך השבת ומסתמא הדברים משמע דס"ל דכל מה בכלל ואפילו מה ע"ש, ולדעת הר"א"ש כה"ג נעשה בסים לדבר האסור ואסור לטעול המטה, וזה שאמר המג"א ואם היה חי צ"ה מותר לטעול אח"כ המטה דלא נעשה בסים הר"א"ש והמאור כתב וכו' וכונתו עמוקה בזה שמאחר דלא גילה לן המחבר כמאן ס"ל ע"כ בכל אופן ס"ל ואפילו מה נע"ש אכל כה"ג הרי לדעת הר"א"ש נעשה בסים לדבר האסור ולכן קאמר ואם היה חי צ"ה מותר לטעול אח"כ המטה דלא נעשה בסים. הר"א"ש, אכל להמאור אפי' מע"ש נמי מותר לטעול והב"א צ"י השיטות בזה, ולא חקשה דע"כ מיירי במה שכתב דל"כ נעשה בסים דהרי איכא למימר כדעת החז"ש והמאור וכנ"ל.

עוד י"ל ק"ח דבא להו"א משיטת החז"ש ב"ה ושבת הג"ל דס"ל דהיכא דמניה דבר מוקף אפילו שבת נעשית בסים לדבר האסור אם אין דעתו לטעול בו ביום ולא שוכה הו' עיין מג"א סי' ש"ח ס"ק וצמח"ת השקל שם ולהו"א מה כתב דלא היה חי צ"ה אף שהניחוהו שם שבת ולא שוכה מ"מ לאחר שנטלו אותו משם מותר לטעול המטה ולא נעשה בסים לדבר האסור ולדעת המאור לא לריך גם לא ודאי שפיר שיטת המג"א.

והן הלום ראיתי בפמ"ג באשל סק"צ ד"ה שיכפנו שכתב ח"ל: עמ"א הר"א"ש שבת מ"ג והמאור קב"ג וכו' וז"ע דמה שכתב הו' שוכה ממש כמ"ש הר"א"ש דלא הו"א רגע א' מדעת מש"כ במניה שבת רגע מדעת וכ"ש שיכא שבת כולו שם י"ל כתוב"ש ב"ה שהב"א המג"א צ"ה נ"ן דהו' בסים וזה ראי' בעזכ"י למ"ש גם נראה מדבריו ז"ל דמ"ש המג"א, הר"א"ש באמת כונתו אדברי הר"א"ש כללו מה שאנחנו מעיינים בו ולא נעלמה ממנו ח"ו.

ומדברי הפמ"ג שם למדתי ליישב באופן צ"י שהפמ"ג ז"ל כתב שם בסופו ח"ל: והנה אם מה צ"ה"ש והיה דעתו להניח שם כל השבת אפי"ה הופכו ממטה למטה דכל מה שאפשר בהיחל דהו' ספק פלוגתא ממה שיטלעלנו להדיא ע"כ. נראה כונתו פשוט דאף שיהי דעתו להניח שם כל השבת ולדעת הר"א"ש נעשה בסים לדבר האסור ואסור לטעול אף המטה מ"מ כיון דספק פלוגתא שהרי המאור ס"ל דלא נעשה בסים ע"כ מותר להפך המח ממטה למטה ופשוט ג"כ דהמטה אסור לטעול אח"כ היינו לאחר שהפך המח ולענין המח איכא שפיר הסברא דכל מה שאפשר בהחלוא עדיין אכל לענין המטה שוב אין לו הא סברא ממילא מחמירין כדעת הר"א"ש כיון דה"ש נעשה בסים אכל אם היה חי צ"ה"ש גם המטה מותרת אח"כ אפילו להר"א"ש ולא נעשה בסים וי"ל דזה שכתב המג"א והחז"ש והמחל"ש להשמיענו דאפילו מה צ"ה"ש מותר להופכו ממטה למטה משום ספק פלוגתא אכל אפי"ה המטה נעשית בסים לדבר האסור ואם הי' חי צ"ה"ש גם המטה מותרת.

סימן מ"ז

אי מותר להיות סרסור בעתונים הנדפסים גם בש"ק ואיסור להזמין עתונים הנדפסים ומובאים בשבת

כבוד הרבני החשוב וכו' נ"י.

אחדשה"ט, בדבר השאלה אי מותר לו להיות סרסור למכור עתונים כלומר שיזמינו לחדש או לשנה עתונים הנדפסים בשבת ובחול בין עתוני ישראל בין עתוני עכו"ם, כי חושש שמא יזמין ישראל עתון ויציאו לו מהדואר בשבת ויכניסו לציחו ויצא לידי חלול שבת וקעצר אלפני עור לא חתן מכשול, הנה כפי הנראה פשוט ליה דמי שלא יחלל שבת מותר לו להזמין עתונים אבל באמת דא לא צריחא הוא ואדרבה לפענ"ד גם צוה יש איסור וכבר צירתי זה במקום אחר ואעתיק לו כל הענין ח"ל שם:

בדבר השאלה צמי שמזמין עתונים לחדש או לשנה והעתונים נדפסים בכל יום וגשלהים לו וגם שבת קודש מדפיסים בו העתונים אי מותר לקרר בשבת בעתונים הללו וגם אי מותר להזמין באופן זה, ומקום הספק כיון דהעתון נדפס בשבת והעתונים נדפסים לכל המזמנים (הבאצמאנעטען) ח"כ הרי נעשה ונדפס העתון בשבילו בשבת ואיסור ליהנות היינו או דילמא כיון דהמדפיס מדפיס ממילא עתונים הרבה יותר מכדי לרכו ואין זה מקרי מדפיס בשבילו דוקא.

והנה השאלה מחלקת בחרי אופנים, א) כשצעלי הדפוס הם ישראלים מחללי שבת ר"ל ב) שצעלי הדפוס הם עכו"ם ועתוני עכו"ם.

וראשונה נדון כשצעלי הדפוס הם ישראלים, גרסי' בגמ' חולין ע"ו, ובצ"ק ע"א, וכחצות ל"ד, המצטל בשבת בשוגג יאכל צמיד לא יאכל דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר בשוגג יאכל צמודא שבת צמיד לא יאכל עולמית, ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל צמודא שבת לאחרים ולא לו צמיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים, ושקיל וערי החם בגמ' ע"ש. ונחלקו הפוסקים צפי הצריחה ובהלכה, והרמב"ם פ"ו הכ"ג מה' שבת פסק דהלכה כר"י, וכן כתב בהלכות פ' כירה, וכן כתבו הגאונים עיין רב המגיד שם, וכתב הר"ן דעממא משום דע"כ לא מורי לכו רב לחלמדין כר"מ אלא משום דס"ל דלא איחמר בדרי"מ ור"י הלכה כר"י אלא מעין איחמר אבל אין דקיי"ל דהלכה איחמר נקטין כרבי יהודה.

והטור א"ח ס' ש"ח הביא מחלוקת הראשונים אי הלכה כר"י או כר"מ ועיין צ"י ומה שהמה עליו בדרישה שם, והוסף הטור ויראה שאין חילוק בכל מעשה שבת וכו' ובש"ע כתב המצטל בשבת וכו' והגיה עליו הרמ"א ז"ל או שעשה אי משאר מלאכות צמיד וכו' ובאמת יש לעיין קצת למה לא כתב הצ"י נמי בשאר מלאכות ולדינא נראה פשוט דמורה להרמ"א צוה ולכל הפוסקים, והרמב"ם פ"ו מה"ש כתב ישראל שעשה מלאכה בשבת אם עבר ועשה צדון אסור

לו וכו' כ"ד ישראל שציל בשבת וכו' והנה פתח הרמב"ם ישראל שעשה מלאכה בשבת וסיים כ"ד ישראל שציל בשבת ונראה פשוט דכיון שינה הרמב"ם ז"ל לשון הגמ' כאן שלא נעשה לומר דדוקא המצטל בשבת הדין כן וכחצ סחם מלאכה לכלול כל המלאכות וכמו שכתב הטור וכן שאר האחרונים כתבו סחם לכל מלאכות בכלל זה פשוט.

וכתבו המפורשים ז"ל דהא דאמרו ולאחרים מותר למוציא שבת מיד היינו גם נמי שנעשה המלאכה בשבילו מותר למוציא ולא אמרין דהוה כמו המצטל ע"מ כמו בהערוכות יו"ד ס' ל"ט דלא דמי דהסח יס חשש שמא ירצה בשבילו אבל כאן ליכא חששא שציל ישראל בשבילו דאפילו יאמר לו לא ישמע לו ישראל, והוסף המג"א אפילו ליעט רש"י שכתב העטם שלא יכנה ממלאכה שבת כמ"ש ס' חקנ"י מ"מ הכא שרי דצמילתא דלא שכיחא לא גזרו ע"ש.

והנה אותם הקונים העתונים הישראלים פשוט דהוה העתון הנדפס בשבת בכלל ישראל שעשה מלאכה בשבילו ישראל אחר צמיד שהרי המדפיסים הם אחרים לשלוח לכל המזמנים העתונים וממילא מדפיס לו העתון וא"כ לענין הקריאה נראה פשוט דאסור צו ציום שמגיע לו העתון בשבת לקרואו לדיה וכל שכן ליעלו צידיו אבל לערב היה נראה לכאורה דמותר מיד ואפילו להעטם שכתבו הפוסקים דבישראל לא גזרו צמוד"ש אי משום דלא ישמע לו ישראל או משום דצמילתא דלא שכיחא לא גזרו וא"כ הכא דאין רואין דשומע ושומע לו הישראל ועושה מלאכה בשבת וגם צמוד"ה צומן הזה שכיחא הוא טובא ועושין כן מידי שצו בשבוע מ"מ כיון דחכמינו ז"ל לא גזרו בישראל אלא לא גזרין דהו וממילא נראה דמותר לקרוא העתון בערב עכ"פ.

אבל מכל מקום אכתי יש כאן איסור דמכשילו לישראל המדפיס שמדפיס בשבילו העתון דאף דהקדמנו לעיל דהמדפיסים מדפיסים לעולם סכום יותר מהבאצמא"ה מענטען מכל מקום הם מחשבים עם המזמנים ויש להם חשבון ולאנו מדפיסים ועוד מוסיפים עליהם זה פשוט וא"כ גורם ליה לישראל איסור שידפיס עתון בשבילו בשבת, וכל שכן לפי חקירת המל"מ והציחו דבריו כמה אחרונים דהא דאמרין אין שלח לדבר עבירה דוקא בנחם אבל העושה שלח בשכר אמרין יש שלח לדבר עבירה וכן מלאחי לאחד הראשונים ז"ל, ור"ו לומר כן לענין השוכר ישראל לעשות לו מלאכה בשבת דהשוכר חייב משום דיש שלח לדבר עבירה בשכר וא"כ הכא כיון דשילם לו שידפיס לו העתון בשבת ח"כ אפשר דהוה כשליחו ג"כ אלא דמ"מ לפענ"ד לא אחי שפיר דברי המל"מ לפי שיטת הב"מ צ"ע שהעלה דבשבת לא אמרין שליחו של אדם כמותו משום דבשבת גזרה החורה שינוח הבגד ואף שעשה שליח הרי הבגד שהוא נח וודאי ליכא שליח ומלאו אחריו הח"ס ומין צב"ש וכמעט כל האחרונים וא"כ פשוט דליכא משום שליחות אבל משום לפ"ע איכא ועכ"פ משום מסייע לדבר עבירה, ואף שצמחוני ישראל כולם ולעולם נדפסים בשבילו ישראל דאין העכו"ם קוראים

עשאו בשביל ישראל לא יקברו צו עולמית ודוקא שהקבר
צפרהסיה והארון על גביו שהכל יודעים שנעשה לפלוני
ישראל, וכן כתב הרמב"ם בפ"ו מה"ש ה"ב, צנכרי שעשה
מלאכה מעלמו בשבת בשביל ישראל צמול"ש ימתין צכדי
שעשה והוא שלא יחא הדבר צפרהסיה עד שידעו רבים
שדבר זה בשביל פלוני הוא נעשה בשבת ע"ש, וכ"כ עוד שם
צ"ה דדבר שהוא צפרהסיה אסור לאותו ישראל עולמית
ועיין סי' רמ"ד סי' וס"ד והמג"א או"ח סי' שצ"ה סי' ס"ק
ל"א הביא דברי הרמב"ם אלו וכתב דה"ה בכל מיני דפרהסיה
אסור עולמית, וכיון דהדפסה עתוים הוה דבר של פרהסיה
היה אפשר לכאורה דהיכא דנדפס בשביל ישראל שהזמין כ"כ
דיהי אסור חיסור עולם ככל מלאכה של פרהסיה, אמנם
דבר זה שצו הוא שהרי פשוט דדבר של פרהסיה מיירי
שידעו צו רבים שעשאו בשביל ישראל זה וכמ"ש הרמב"ם
הי"ל דדבר של פרהסיה הוא שידעו צו רבים שדבר זה בשביל
פלוני נעשה וכן דיוק צש"ע שהכל יודעין שנעשה לפלוני
ישראל אבל הכא אף שהגוי מדפיס גם בשביל ישראל והדפסה
הוא פרהסיה מכל מקום אין יודעין בשביל איזה ישראל
הוא עושה ואיזה עתון הוא בשביל ישראל זה או אחר וממילא
אין זה נקרא צפרהסיה בכלל.

ובעברי על דפי הספרים ראיתי לקדוש אחד מדבר בגאון
מן מהר"ם שיק או"ח סי' שצ"ג וסי' שצ"ד
שכבר עמד על מדוכה זו צענין המזמין עתוים מעכו"ם
וראשונה ר"כ ק"ח להחיר כיון דהגוי עצמו אינו עושה מעשה
הדפוס אלא משרתו ופועלו של בעל המדפיס והפועלים
האלו אינם יודעים אם גם ישראל כמה ג"כ (אצאריט) או
לא ומסתמא על דעת הרוב הם עושים וצפרע שכתות ואיר
צחשונה סי' ג"כ לידד צאמירה לגוי שיאמר לגוי אחר הוי
שבת דשבות ולצסוף חזר צו מהא דש"ע או"ח סי' שצ"ה
צאופס דמסתמא ג"כ עושים ע"י פועלים וע"כ אין היתר
צור צוה אלא צפ"י יאמר הישראל להגוי צשצבת אינו רואה
צעתוים צפרע צעתוים צצאים צכל יום ויום ע"ש. והכני
להוסוף על דבריו הקדושים צפרע צעתוים שהזמינו ממקומות
אחרים ושלחים אליו על ידי הצי דואר ושלחים צצבת ויש
צוה ג"כ ק"ח צפרהסיה השילוח שנשלח בשבילו והמציא וגם
הרואים צציתו שרואים שנשלח עצורו צצבת קודש כמוצן.

העולה לן דאין להזמין עתוים שיצואו צכל יום וגם ציוס
השבת לא מצטיא מעתוני ישראל (כתצתי לא
מצטיא אף שלעיל כתצתי דלפוס ריהטא מעכו"ם עוד חמור)
אלא אפילו צעתוני עכו"ם היוצאים צכל יום ויום אין להזמין
לחדש או לשנה אצ"כ הנהגה עם המדפיסים שלא ידפסו ולא
ישלחו עצורו עתוים של שבת ויו"ט, כלומר שדפסו צצבת
ויו"ט, וצאמת כי רבים אינם מצהרים מצה צצונה.

וגביא לדין אי מותר להיות סרסור צעתון לאסוף
אצאנענטען כזה וגם פרנסתו חלוי צוה, הכה
כנראה דאין כאן לפני עור ממש דלא הוה צתרי עצרי דנהרג
דברי הוא יכול להזמין צעלמו בעתון מהקאמפאני, ואף דמ"מ
כתצו הפוסקים דאפילו צמקום דלא הוה צתרי עצרי דנהרג

עתוני ישראל מ"מ נפ"מ יש צין הזמין עתון דלא מדפיס
צעה בשבילו עתון וצין לא הזמין אלא מדפיס על הרוב, דלא
אינו יודע ואף דהכא נמי אינו יודע איזה מדפיס בשבילו
אבל אמרינן כשהגוי דהוצר הדבר למפרע דזה הוא ועכ"פ
הדפיס בשבילו. וצאמת כי גם על כל מי שלוקח עתון שדפס
צצבת יש צוה משום מסייע ידי עוצרי עצורה שהרי הם
מדפיסים לעולם לפי המכר וכל שלוקחים יותר מדפיסים
יותר וא"כ מי שקונה עתון שלהם שדפס צצבת מסייע צוה
ידי עוצרי עצורה צצבת הצא ידפיסו גם בשבילו ע"פ
השענה שגם הוא יקנה, וצפרע שאם יקנה ג' פעמים כצו
נעשה מוחזק והצן כי קלרתי צוה.

צ והנה כשהעתונאי היינו צעל הדפוס הוא עכו"ם הוי
נראה לכאורה דקיל צוה שהרי העכו"ם מותר
לו לעשות מלאכה צצבת אבל כד דיוקין נהפוך הוא דאדרבא
חמור הוא שהרי פשוט שצכרי העושה מלאכה צצבת בשביל
ישראל אסור ליכנות ממלאכה זו עד מול"ש וצריך להמתין
צכדי שיעשו והיינו אפילו עשה המלאכה על דעת עצמו ולא
אמר ליה הישראל לעשותה ולא רמז עליה כלל ועיין רמב"ם
פ"י מה"ל שבת ה"ב, וכיכי דעושה בשביל עצמו וגם בשביל
ישראל מצואר צאוי"ח סי' חקט"ו דאסור צעושה על דעת
שניהם, וצאוי"ח סי' רע"ו קי"ל צנכרי שהדליק נר בשביל
ישראל אסור ליכנות ממנו אפילו לא גילה לו ולא דיבר עמו
כלל וא"כ כ"ש היכא ששילם לו או הזמין בעתון וא"כ לו
לעשות בשבילו דהנכרי עושה שליחותו ואסור לו לישראל
ליכנות ממנו עד מול"ש צכדי שיעשה, כדן כל מלאכה
שעשה לו עכו"ם לישראל.

ואין לדחות דהכי לא דמי להכי דלעיל כיון דהכי העכו"ם
אדעתיה דנפשיה קעביד שהרי כיון שהזמין בעתון
קודם שבת וק"ץ עמו כמה שישלם עבור כל עתון עכ"פ עכו"ם
לדעתיה עציר ומדפיס, ואף דאין קי"ל דמותר ליתן לעכו"ם
מלאכה לעשותה קודם חשכה אם ק"ץ עמו ואינו מלוח לו
לעשות צצבת דוקא דקי"ל צצ"ה צוה וא"כ הכי נמי הרי
אינו מלוחו להדפיס צצבת דוקא חשוכה גנוזה הוא דהא
דמותר ליתן לעכו"ם מלאכה קודם חשכה היינו צאופן שיש
לו שבות לעשות המלאכה קודם שבת וגם אין צריך להמלאכה
צצבת עצמו ואינו מלוחו לעשותה צצבת אבל הכא דא"ל
לו לעשות המלאכה ערב שבת אלא אדרבא דוקא רואה
החדשות של שבת והרי הוא רואה חדשות של יום ויום וזה
דוקא צצבת דמע"ש כצו קרא אחמול כה"ג אסור אפילו
אמר לו מע"ש כמצואר צסי' רע"ו, ועיין רש"י ע"ז דף ע"ו
ודמי להא דמצואר צרמ"א סי' שצ"ה סי"א דאסור ליתן
לעכו"ם מעוה צצ"ש שיתן לו פת צצבת דלא אדעתא דישאל
קא עציר והוא מצינו ירוחם ע"ש והכא נמי כיון דנותן לו
המעוה שיתן לו עתון צצבת הוה ממש דומיא דנותן לו מעוה
שיתן לו פת צצבת דאסור.

איברא דיש לעיין הכא אי לא נאסר עליו לעולם כשהזמין
לפמ"ש צאוי"ח סי' שצ"ה סעי' י"ד צעשה עכו"ם
צצבת ארון או קבר לעלמו מותר לישראל ליקבר צו ואם

כלי לכתחלה אין לך צנין גדול מזה ואין זה נקרא צנין בכלים שכרי אינו כלי אלא עושה כלי וצוה נוחל לי הא דאמרין לעיל צ"י המלניע דמגנן חייב משום צוה ואם אין צנין בכלים היאך אפשר שיש צנין באוכלין, אלא שבעושה דבר מתחלתו חייב משום עושה כלי הוא הצוה ע"ש. מצוה דס"ל דאין צנין באוכלין כלל ושאינו מגנן שושה דבר מתחלתו ולכן חייב משום צוה. ובאמת י"ע על פניי צ"ה הכ"ל דמחלק בין צנין ליום או לזמן מרובה, ולפי דברי הרשב"א ממילא לא קשה בדיון דלא הוי צוה כלל. וגדולה מזו כתב בשו"ת עט"ה סי' ו' דאפילו צמגנן נמי אינו חסור אלא מדרבנן והביא כן מריב"א עירובין ל"ד ובדרך פלפול הקשה דהא קיי"ל דסותר חייב כמו צוה א"כ אמאי אינו חסור גם כן בסותר גבינה כגורגרות כגנין דמה לי סותר ומה לי צוה ומשנה שלמה שנינו ומגירה לגיר צה אה בגבינה וסחם גבינה שמופרדת צמגירה קשה הוא ונעשית לימים רבים ונחשז ככלי, ע"ש מה שהאריך להקשות אפניי צ"ה הכ"ל ופשוטא ליה עכ"פ דבאוכלין ליכא צנין, ועיין רמב"ם פ"ז מה"ש ה"ו דהא דמגנן חייבו משום צוה הוא מטעם שקיצן החלקים יחד אשר יתלקטו ולא יתפרדו עוד ונעשה גוף אחד ע"ש, ומג"א סי' שיי"ט סק"יח, ולפ"ז נמי פשוט בדיון כיון דליכא קיצון חלקים כלל וגם אינו נעשה גוף אחד ממילא לא הוי צנין כלל. *

ואפילו לפי שיטה קלה פוסקים דס"ל דיש צנין באוכלין כמצוה צ"ה כלל ל"ע ה"א ובקל"ש סי' פ' סכ"ה נמי לא קשיא מידי דפשוט דכל צנין הוא דבר שאפשר להתקיים ואפילו להירושלמי דצנין לשעכ הוי צנין מ"מ הצנין לשעכ צנין יפה הוא אלא שלא עשאו אלא לשעכ אצל דידון דלא נעשה צנין ראוי מעולם ואינו ראוי אפילו לשעכ דכרי כל רגע שלא ירבה לקרר ויפטר מאליו כה"ג לא מקרי צנין לכ"ע, ורא"י לדבר נראה מגמ' צ"ב דף כ' ע"א, מיתבי עשצין שחלשן והניחן בחלון או שעלו מאלוהן בחלונות ומעלוניות שאין צהן שלש על שלש והאצור והבשר המדולדלן צבהמה וצחיה ועוף ששכן בחלון ועו"כ שיש צחלון וכן שמה המונה צחלון והמלה וכלי חרס וס"ת כולם ממעטין צחלון אצל השלג והבדר והגליל והכפור והמים כולן אין ממעטין צחלון ופרש"י הטעם דאין ממעטין הואיל ונימוקים מאלוהם אין ממעטים וכן מים שצכלי הואיל ואם ינטל הכלי אין עומדין בפניו ע"מאן אין ממעטין צחלון ע"כ מצוה דשלג וצדר וכפור דאין ממעטין צחלון משום דהוי כמו מים הואיל והם נימוקים מאלוהם ולא דמי לעשצין שחלשן ע"ש היעבי ומש"כ החוס' צד"ה מלה נע"ג כמו שכבר ליינו שם המגיהים ועיין חוספחא פי"ד דהלכות ה"ו עשצין שחלשן וכו' הרי אלו ממעטין אצל השלג והבדר והכפור והגליל והמים אין ממעטין ע"כ מצוה עכ"פ דשלג וצדר וכפור דין מים להם לענין שאין ממעטין ג"כ. מכיון דאין ממעט צחלון לענין עומאה כ"ש דליכא למימר דלעמנו הוי ליה דין צנין.

ועוד צו שלישי דנראה סברה ישרה דלא אמרינן מגנן או שאר אוכלים דהוי צנין אלא באוכלים ששם גוש

מכל מקום מדרבנן חסור ליתר שאם יכול לומר לו שיחנה כפי התנאי המותר ואם לא יעשה כן מה יכול לעשות, גם מה שנסתפק אולי על ידי סרסורו יחלל מי שהוא שבת ח"ו שאחר שיזמין העתון ויבא לו בשבת על הדאר ויניחנו המחלק צחון וכו' ויניסונו בפנים הביטה, והנה ודאי שאפשר שיזמין כך אצל לפענ"ד אין לחוש בשביל זה דא"כ יחוש לעולם למכור למחלל שבת מה שהוא שמה יחלל צו שבת ויניחאנו ממקום למקום וכיוצא בזה ולכן לפענ"ד אי משום הא אין לו לחוש ומותר להיות סרסור, כנלפענ"ד.

דברי ידידו החותם בברכת התורה ללומדיה,

משנה הקטן

סימן מ"ח

אי מותר לתת מים במקרר לעשות קרה בשבת

ב"ה ג' לסדר תצוה התשכ"ה ברוקלין נ"י יצ"א.
כבוד ידידי ה' החשוב בראי שמו מפארים חוב"ט וכו'
דוד באריקין ה"ו תלמיד ישיבה הקדושה טע"ל.

אחדש"ת, בדבר שאלתו אי מותר לתת מים במקרר בשבת או שאר משקים כדי שיקרשו ויעשה מהם קרה (א"י קיוצם) וכ"ה הביא מגמ' שבת ל"ה דמגנן חייב משום צוה ודחה לעמנו לפי שלא נעשה המלאכה אלא ע"י גרמא ושז הביא דעה אכן עזר ססי שכ"צ דמלאכה שבת חסור אף מלאכה הנעשית ע"י גרמא והקשה עליו מדברי הרא"ש צ"ק סי' ושוז דחה לעמנו לפמ"ש חוס' צ"ק נ"ו הניחו צמקום שסוף המזיק לצא עוד הביא דעה הפניי צ"ה ו"צ צמגנן ליומא, וירושלמי דצנין לשעכ נמי חסור, והנה צהא דמלאכה ע"י גרמא צצנה עיין ח"ס א"ע סי' כ' דאי הצערה ללא ינאח אפשר לומר דהגרמא מותר וחכ"א הקשה עליו מגמ' צ"ק הכ"ל, וצמקום אחר הצאחי מגמ' שבת ק"כ דנראה דגרם כצוי מותר והוא היפך ממה שאמרו צ"ק הכ"ל ועיין הגהות מהרש"ם אור"ח סי' של"ד. ומיכו דבר זה נראה מחלוקת הראשונים עיין ר"ן שבת מ"ז צהא דאסרו ליתן כלי חמה הנר לקבל ניזונות, וגם צחוס' פי' שם כן ע"ש. ועיין מאירי שם, וב"י אור"ח סי' רס"ה מלאחי צהשוצה אשכחית, ורמ"א אור"ח סי' של"ד דרק צמקום פסידא מותר גרם כצוי וש"י שצ"י ח"צ סי' מ"ה, וחוס' מנחות נ"ו ע"צ צסופו, וצשו"ת ציה ינאח אור"ח סי' מ"ה ודו"ק צכל אלו המקומות כי קרתי צזה וצמקום אחר הארכתה לצרר דברים אלו קת.

והנה מהא דמגנן נראה לפמ"ש הרשב"א שבת דף ק"צ ע"כ הוי מאן דעייל שופחא צקופינא רצ אמר חייב משום צוה כתב הרשב"א ח"ל: איכא למידק וכו' אין צנין בכלים כדאמרין צ"י שני דצ"ה וכו' וי"מ דכי אמרינן אין צנין וסחירה צכלים ה"מ צכלי שחפרק בגון מנורה של חליות וכדשרו צ"ה לקוף את המנורה צירע אצל לעשות

עוד ראינו צע"ש א"ח סי' ש"ב סק"ג שהקשה לדעת האוסרים משום נולד הקשה לפ"מ דקוי"ל דרוב הפוסקים לא ס"ל איסור נולד בשבת רק ר"ת וזה כחז הטור מפורש לקמן סי' הל"ב ועיין פ"ש סי' ס"ב ו"ח ואין לומר דכתי' פוסקים ס"ל כר"ת שהרי הרא"ש ס"ל בזה דאין מרסקין משום נולד וזרע בילה משמע דנוטה דעתו ללא כר"ת, ורש"י ס"פ ב"ע גבי אין מרסקין כחז משום נולד ללא ודאי דנולד גמור גם ר"ש מודה ע"ש מה שהביא ב"ע. ולפענ"ד מה שהביא מרש"י ז"ל דס"ל משום נולד במחכ"ה נעלמה מיינה חידושי הרשב"א דכחז מפורש דעת רש"י אינו משום נולד וכ"כ עוד ראשונים ז"ל.

ומצאתי בשבלי לקט א"ח סי' פ"ב שכתב בשם ר' בנימין אחי חז"ל: וכתב ר' בנימין אחי גר"ו דוקא בשלג וצד אסור לרסק משום שהוא מוליד משקל שלא היה בעולם ודומה לסמיטה פירות אבל השואב מים מע"ש וצוקר מלא אותן קרושין מותר לרסקן ואין בו משום חולדה משקל הא למח זה דומה להא דהניח מביאח אשכך שכן ומניחה כנגד המדורה לא בשבלי שיבשל אלא בשבלי שיפטר וכ"כ ע"ש. והנראה מדבריו ז"ל דס"ל דלא מקרי נולד אלא כיכי שולד פטם ראשונה וכגון בשלג שנעשה מהם מים אבל מים שנקרשו וחזרו להיות מים לא מקרי נולד ולפי"ז במרסק כפור שנעשה ממים ליכא בו איסור משום נולד אלא דאכתי לא עלה לן ארוכה דכיון דדידון עושה קר ממים שלא היו נקרשין מעולם אי"כ אדרבה צב"ג מקרי נולד גם כי לפי הנראה דר"ב ר' בנימין הכיל פליג על הצב"ה צ"כ דלפי סברתו גם בשומן ליכא איסור לרסק משום נולד דהרי גם שומן צפאנאדא צ"ש ה"י משקל ובשבת הוא דוקרש ואפי"כ אסור צב"ה הכ"ל.

הן אמה דצוקר דברי צב"ה לא ידענא לבאר כוונתו ז"ל שהרי הוא פנאד"א שנקרש בשומן שלב ע"כ מייירי שנקרש אפילו בשבת וכגון שהיכה הפנאד"א חמה ע"ש בין השמשות והניחה בשבת להלענן ונקרש זה השומן ומעשה לפי שיטתו נעשה השומן נולד בשבת ואסור לאכלו בשבת אפילו כשהוא נקרש, וא"כ תקשה למח לא אסור צב"ה אלא לפשר שכתב דאסור ליתן פנאד"א אלא האש לחמם משום נולד דמשמע אבל לאכול כמו שהוא שרי אפילו השומן, ולשיטתו כיון דחיישינן משום נולד אפילו לאכול כמו שהוא אסור, ואין לומר דמותר משום דמעלמו נקרש דלעלמו נולד אין נפ"מ אם נעשה מעלמו או ע"י פעולה אלא כל שולד אסור, וכמו שכתב הרשב"א לענין להניחו כנגד החמה לדעת צב"ה, וכ"כ הב"י אדברי המרדכי שהביא דעה דכיון יחיאל מפא"ר"ש שה"י מציא רח"י להחיר מדאמרינן פ' כירה דף מ' ע"ב סבא אשה ידה שמן ומחממה נגד המדורה וכו' וסהם שמן הוי קרוש ואפי"כ שרי, ומ"מ עוב ליזכר שלא לשום כ"כ קרוב לאש כדי שלא יבא היד סולדת בו עכ"ל המרדכי, וכתב הב"י גר"ה מדבריו דצב"ה לא אסור אלא במקום שהיסי"ב וליחא דכא טעמא לאו משום ציטול אלא משום נולד וא"כ אפילו יסי"ב נמי שרי

ובס' חלקים מיוחדים וכו' מדבוק ומניחם יחד יחדיו ודבוקו או מפרידם גושים מדובקים זה מזה הוב סותר בזנין כמו המגנן גבינה ממי חלב שהוא מוליד בגוש מהנסיונה דחלבה אבל המגנן מים עד שנקרשו אין כאן שום פעולה של זנין והולאה דכאז כן עשה הרי הוא מים מתחלתו ועד סופו ולא נעשה שום שינוי במים שאינם חוזרים ולא דמי כלל לבנין. ועיין רמב"ם פ"ז מה"ש ה"ו שרמחה עליו לעיל בסמוך.

אלא דמ"מ יש לעיין בזה מילתא מהא דאמרו בגמ' שבת י"א ע"ב רבי החיר להטמין את הלוגן ואין מרסקין (מרסקין) לא את השלג ולא את הצד בשבת בשבלי שיצבו מימיו אבל נותן הוא לחוך הכוס או לחוך הקערה ואינו חושש. ופרש"י דאין מרסקין שיצבו מימיו משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שצורח המים האלו ועיין חו"מ שם נראה לכאורה דמרסק קרח חייב משום נולד וא"כ ה"ב לביפך המגנן מים עד שנעשה קרח נמי הוב מוליד וא"כ דידון אסור הוא משום מוליד בשבת, אמנם הרשב"א שם כתב דמה שפרש"י משום דקא מוליד בשבת לאו למיכר משום מוליד אחי אלא שהאיסור משום סרך מלאכה וכ"כ הר"ן וכן דעת הרמב"ן, אבל הסב"ה כתב שהוא אסור משום נולד ומכ"כ אסר ליתן קדרה או פנאדא שנקרש שמוניחו כנגד המדורה משום דמטיקרא עב וקפוי ועכשיו נמחה ונעשה ללול והוב נולד ע"ש. והרשב"א ז"ל הקשה עליו דלדבריו אפילו בחמה נמי אסור דהוב ליה נולד וא"כ למח החירו לתח לחוך הכוס דמ"מ הרי הוא נפטר בחוך הכוס וה"ל נולד בשבת ואסור אלא ל"ל דמשום גזירה סמיטה נעשו זה, ועיין ר"ן. ובמרדכי ה"י דהוי גרמא צעלמא ומאליו הוא נמחה וכשנמחה מתערב ומחזקל ציין שזכום ואינו ניכר ע"ש.

ובשי"ע א"ח סי' ש"ח וסי' ש"ב פסק המחבר כהרמב"ן ורשב"א (אף שבצ"י הביא ז' דעות) דליכא משום נולד בעושה מים מכפור וברמ"א שם בצ"ק ע"ז הגיה דנהגו להחמיר כבעל התרומות מיכו במקום הלורך יש לסמוך אכצ"ה ראשונה ע"ש, ולפי"ז לפמ"ש המג"א סי' ש"ב לדעת ה"ש חומרים מחמירין גם בשלג וצד אסור משום נולד הכ"כ דידון יכ"י אסור.

איברא דלכאורה תקשה לי דאי נימא דהני דמי אכדדי א"כ לפי דעה ספר התרומה יכ"י אסור להניח ריטב או דגים או שאר מאכל להלענן ושיקרוש שהרי יאסרו משום נולד ומעשים בכל יום שמוניחים במקור ריטב דגים וכיוצא בו מהמאכלים שנקרשים שיקרוש לכתחלה בשבת, גם צמדיה הים הנהיגו להניח המאכלים צמדה או צבורה מים הנקרא צרועים להקריש וגם לעשות רגל קרושה הנקרא פנע וכיוצא בזה, וככ"ג ודאי מנהגא מילתא הוא וצב"ה"ש הקשה עוד באלו השוטים טעם בשבת ונותנים נוקרד לחוך הכוס יאסרו משום נולד אלא דלזכר י"ל דכיון דהסוכר נמס בחוך הכוס ואינו נראה לעולם צפני עלמו מותר וכדעת המרדכי בהנחי לעיל אמנם הראשון קשה.

מכא דאמרנו בגמ' סבא אשכ' ידע שמן ומחממחא כנגד המדורה וסבא לבנה וסחם שמן זית כו' קרוש ואפי"ה שרי ע"ש אמנם בסב"ה צעמנו הרגיש צבא ופי' דבא דסכין לאדם מיירי בשמן ללול דוקא ולא מחלב ושומן קרוש וככ"כ ה"א דסבא אשכ' צבא נמי מיירי דוקא בשמן ללול ולא קרוש ונדחה ראיית רבינו יחיאל מצב"ה ז"ל.

וראיית צפנים מאירות צפ"ה ח"א ס"ה פ"ד שהאריך הרבה בדברי צב"ה הג"ל, וכחצ דגס צב"ה אינו חולק על דברי רש"י ועיקר טעמו מפני שמוליד ובורא מים הללו מכ' שלא היה לפניו וכן השומן נמי דלא דבורא כשנימוח ולדעתו אפשר אם עשו צידים אסור מטעם שעשו מלאכה בשב"ה דומיא דאין מולידין אש מן אצנים ומפרשין משום נולד וכחצ בע"ז צב"ה חק"צ לאסור האש דנעשה מלאכה באיסור ה"א אבל אם נימוח מאלו לאסור משום נולד דהוי ליחא דמוקצא זה לא עלתה על דעה צב"ה לאסור ולא על דעה המרדכי והאריך שם לפרש דעה הראש"ה והצב"ה לשיטתו ע"ש (ובצל ערוך השלחן שהצאחי לעיל לא ראה דברי הפמ"א הג"ל) ומיכו לאחר נשיקות עפרות להפמ"א ז"ל דצרו חמוהין מאד דהרואה יראה דעה צב"ה מפורש דהאיסור מטעם נולד ולא משום מלאכה וצווחר מבואר כן שם ממה שהצאחי מס' רל"ה צב"ה שכתב מפורש דהטעם הוא משום נולד דנעשה ללול והוי נולד וכן פשעידא אסור להניח אכל האש מטעם זה ע"ש ודלא בפמ"א ז"ל.

העולה לדין לפ"י דעשיית קרח בשב"ה במקרה הנקרא ח"ו קיוצם צלע"ז חלוי במחלוקת הרמב"ן והרשב"א והצב"ה ומאחר דקיי"ל דלכתחלה יש לן לחוש לצב"ה לענין פשעידא הכ"ז לענין עשיית קרח במקרה לכתחלה יש לן לאסור להניח במקרה ולענה האורך דיעצד אפשר דיש להחיר כדעה המחזק.

ואכתי יש לדייק לפי מה שכתב הרשב"א שבה הג"ל ח"ל: טעמא דמילתא לפי שאפי"ה שנקרש ונעשה עב' הכל יודעין שאין צו אוכל ושמימו נסחטין מחוכו אלא מים הם מתחלתו ועד סופן אלא שנקרשו לפי שעה ולפיכך הקלו מהם לסוחטין לחוד הקערה או לחוד הכוס אלא שהחמירו בזה לסחטין ולרסקן צפני טעמן ע"כ ע"ש. מבואר מדברי רשב"א ז"ל סב"ה חדש דאף דמיא צאוכל שנקרש דיש צו נולד שנתהפך ממשקב לאוכל מ"מ צמים שאין צו אוכל מעורב כלל אלא מים הם אף שנקרשו לפי שעה לא יאלו מכלל מים לעולם ומים הם מתחלתו ועד סופן ולא שייך ציב' דין נולד ולכאורה ראי' לדבריו ז"ל מגמ' צ"צ דף כ'. שהצאחי לעיל ועיין ר"ן שבה בג"ל משקין שצו צמודם קרושים ודו"ק וצמ"ס מקואות פ"ז מ"א שחשצ' שם צין מעלין את המקוב' השלג וכצ"ד והכפור והגליד וצ"ע וי"ד ס"ה ר"א פסק דאפילו לכתחלה עושין מהן מקוב' כרי דאפילו צעשה שהם נקרשים דין מים להם וכמו שכתב הרשב"א ז"ל ואפילו להחילוק דדוקא להשלים אבל מ"מ מודים דדין מים להם צ"ב.

(ר"ל לרבינו יחיאל לדעה המרדכי, ולדעה צב"ה אפילו אין היס"צ אסור. עיין דרישה ומחלוקת' ס"ה ש"ה) מבואר עכ"פ דלצב"ה דאסור משום נולד אפילו אין היס"צ ולדין עכ"פ אפילו נקרש מאליו נמי ליחוסר ואין סב"ה לומר דצב"ה לא החיר אלא כשנקרש מע"ש ולא שצק לן שום פוסק להגיד חידוש זה.

ודקדקתי בספר החרומות וראיתי שכתב ח"ל: אסור למטך השלג ולעשהו ללול כמו מים מפני שהוא נולד (רל"ה) פסק א"כ אסור לרחוץ ידיו בשב"ה משלג וכן לא ממים שקרשו ויש בהם גלגל צלע"ז לפי שממחה אוחס צידיו ונעשים מים וכו"ל נולד וכן מראה שאסור לחת פשעידא צימי החורף וכו'. וענה נמחה ונעשה ללול והוי נולד ולא חימא דדוקא שלג שמחלבה ה"א יבש ועב' כו' נולד כשנמחה ונעשה ללול על ידו אבל שמונית שנקרש הלא חתלה ה"א ללול ולא הוי נולד או כשיחזור ויעשו ללול לא היא וכו' ע"ש. ובס"ה רל"ה כתב עוד שם חניא סכין ומפרקין לאדם וכו', ופי' ה"א דסכין לאדם היינו משמן אכל מחלב ומשומן אסור בשב"ה לפי שנמחה על ידו ונעשה ללול והוי נולד וכן פשעידא אסור להניח סמוך לאש בשב"ה מטעם זה ע"ש.

והמדויק בדברי רבינו הגדול צב"ה ז"ל יראה צעלין דלשיטתו אין נפ"מ צין נעשה מהקרח מים וצין נעשה ממים קרח דינא חדא להבוא והוכיח ליה דין נולד גם למדתי מדבריו ז"ל דאינו מחלק צין מים לרועב דצחורויכו אש נשחטו מקדמותן איח' ליה דין נולד גצייכו וכדיוק לזה ממה שכתב ח"ל: ולא חימא דדוקא שלג שמחלבה ה"א יבש ועב' כו' נולד כשנמחה ונעשה ללול על ידו אבל שמונית שנקרש הלא חתלה ה"א ללול ולא היה נולד, או כשיחזור ויעשו ללול לא היא וכו'. והנה מדויק לכתוב צלשונו אבל צשמונית שנקרש הלא חתלה ה"א ללול ולא הוי נולד או כשיחזור ויעשו וכו' משמע דחרי מילי נינהו ואו או קחני כלומר צין שמונית שהיחה מתחלה ללול ועכשיו נקרש וצין נקרש ועכשיו נעשה ללול צחורויכו ה"א נולד ואסור ומבואר דאפילו שומן שהיחה ללול ונקרש נמי מקרי נולד ופלא שלא הביאו זה הפוסקים דהוא חומרא גדולה לפ"י והרמ"א לא הביא רק דלענין לחת לפני האש אסור אבל לאכול כמו שהוא מותר אפילו שנקרש בשב"ה, ולדעה הצב"ה לכתורה ה"א אסור לאכול אפילו כמו שהוא.

עוד מראה מפורש מדברי צב"ה דאין לחלק צין מים לרועב לדידיה ולומר דאף דרועב אסורה מים מותרין או להיפוך אלא צחורויכו ככדדי נינהו ואם רועב אסור ה"ה מים אסורים וגם אין נפ"מ אם היו קרושים מתחלה או לא שהרי כתב כן מפורש ולא חימא דדוקא שלג שה"א מתחלה עב' ויבש הוי נולד כשנמחה ונעשה ללול אבל שמונית וכו' לא היא וכו' ע"ש. מבואר דשמונית עס שלג ומים דינא חדא להו לדעתו ולא כ"י צימין צעלי לקט בג"ל דמחלק צין היחה מתחלה או לא. ומדבריו למדתי עוד לישב מה שכתב רבינו יחיאל מפארי"ש הצאחי לעיל אצל החרומה

ידין וראיתי ג"כ שכחצ לישצ סחירת הרמ"א הנ"ל כמו שכחצתי דהרמ"א מחלק בין רועצ למים, ושמתחי שכיונתי לדעתו הרמ"א אמנם ראיתי שם שהוא דיוק מה לביפור והוא לעולם גם הרמ"צין ס"ל נולד כשעושה ממים כפור ורק כשמרסק ועושה מהם מים מחיר משום דגם צעודם קרושים חשיצין משקב אצל הכא דעושה מכפור מים א"כ מחשצתו לאפוקי מידי משקב ולעשותו כפור חשוב נולד דכ"ג כפור שקרש לא חשוב משקב והביא רא"י לדבריו מחוספחא פ"ג דטברות מ"ב דמים שקרשו לא חשוב לא אוכל ולא משקב וכיון שכן הוה צידין לכ"ע נולד ואין להחיר אפילו לעת הצורך ע"ש.

רא"י שאינו כדאי להשיג, מ"מ מדברי הרשב"א ז"ל שבצאתי לעיל לא משמע הכי שכחצ צטעמא שאע"פ שקרש ונעשה עב הכל יודעין שאין צו אוכל וכו' והרי דיוק בלשונו שאין צו אוכל מצוה דמעט דאין צו אוכל לכן דין מים ליה מחלתו ועד סופו ולפי טעם זה אין נפ"מ בין נקדש מעטמו או מחשצתו להיות קרוש והחילוק הזה לפי הנ"ל הוא רק אי יש צו אוכל או לא דכל שיש צו אוכל ונקדש ונשתה ממשקב לאוכל הוה נולד וכל דליכא ציה אוכל לית ציה משום נולד. שניה נראה דמשיקרא לא קשיא לפי שבצאתי כבר לעיל דדעת צב"ה דאין לחלק בין לפשר ובין לקרש דצחרווייכו מקרי נולד וגם דאין לחלק בין רועצ לשאר משקין או מים ושלג וכו' וכלו דין אחד להם א"כ הדריק לכלל דכלל הרמ"א ז"ל דלכתחילה יש להחמיר בצב"ה, ולעת הצורך יש להקל דברי עיקר דיוקן של הגאון שליט"א הוא משום שיש לחלק בין רועצ למים אצל כיון דדעת צב"ה מפורש דאין לחלק ביניהם א"כ ממנ"ש אי קי"ל בצב"ה דצחרווייכו כן הוא ואי לא קי"ל כותיה כ"ש דמותר הוא צמים וליכא ציה משום נולד.

וצוד צו שלישיה לפמ"ש הרא"ש פ"ג דטברות ה"ב וז"ל: חניא צחוספחא השמן הקרש לא אוכל ולא משקב כיצד אמרו השמן חתלה לעולם שאם נמוח ולא נשחיר צו אלא כפול היוצא ממנו עמא עומאח משקין שאין דרך לאכול שמן קרוש כמו שאוכלין רועצ או גריסין או חלב כשהם קרושים הלכך אינו נקרא לא אוכל ולא משקב ועבור וכשחזר ונימוח חזר לעומאחו ישנה כיון שלא נשתנה בצמנעיתו ממשקב לאוכל, והכי נמי חניא צחוספחא מים עמאחם שגלידו ואין צב"ה משקב עופה טבורים נימוחו חזרו לעומאחן ישנה והיינו דקאמר חתלה לעולם דא"ל לו להיות שני אלא או חתלה או טבור שלא נקרא עליו שם אוכל לעולם ע"כ וכ"כ הר"ש שם. מצוהר טעם הרא"ש ז"ל החילוק בין רועצ ומים ושמן דכיון דמים ושמן אין דרך לאכול קרוש כמו רועצ הלכך אינו לא אוכל ולא משקב (והדברים נוטים קצת לטעם הרשב"א) ולדין כיון דקרא אינו אוכל א"כ אפילו היכה בונוחו צפי לעשות קרח מ"מ לא מקרי נולד שכרי צאמה לא נולד כאן גוש חדש שכרי אין עליו דין אוכל. וענין נולד נראה כוונתו כשמו שנוול כאן ענין חדש כגון מתחלה מים או רועצ ועכשיו אוכל אצל כאן שמתחלה מים

איברא דדבר זה אי הכי נחשבו כמים מחלוקת הראשונים לכאורה דהמרדכי סוף פ' צ"ע הנ"ל הביא בשם הר"ש מעשה צאדם אחד שאנס אשחו והעביל אותה בשלג שאינו מפורש ומחזיק מ' סאה והורה ר' שמחה שעלחה לה טבילה והביא ראיה ממנה הנ"ל והר"א מביא מפרש האי דמ' מקוואות איירי שהופשרו והא קמ"ל דאין דין שאובין עליהם, וגם רבינו שמחה חזר בסופו והצ"י יו"ד פשיטא ליה דמייירי צלי הופשר וכן דעת הרא"ש ה' מקוואות והר"ה ז"ל, רק שהר"ה מלריך להביא השלגים ע"י המשכה ע"ג קרקע, והש"ך יו"ד הג"ל כתב דדעת הר"ה כהאוסרים עד שיפטר וזה אינו וכבר כתב בד"ה צ"ה מקוואות דלא ראה הש"ך ספר צב"ה. וכן נראה דעת הר"ה ז"ל וכן פסק הצ"י צ"ע ס' ר"א והרמ"א הביא דעת הר"ש דמותר לטבול ויש מחמירין והש"ך טוח ככרוביח על המחמירין, וצ"ח יו"ד ס' ר' חזק דבריו ע"ש. וענין צספרי ש"ת משנה הלכות ח"ב ס' א' מה שבארכתי קצת צצוריר הדברים צב"ד.

ולדעת הרשב"א דס"ל דשלג בכלל מים הוא אפילו בשעה שנקרש אחי שפיר צידין דכיון דמים אפילו כשנקרשו דין מים להם א"כ אין כאן שום איסור נולד צזה. ומעשה נראה לומר צב"ד דאפילו נימא צרועצ שנקרשה דאסור להניחה לפני המדורה משום נולד מ"מ צמים כיון שלא נולד צב"ה דבר חדש דחלתו מים וסופו מים מקרי ליכא צזה איסור להקריש ולפשר. וצ"ח ה' נראה לישצ מה שהקשו המפרשים להרמ"א צ"ה ס' ש"כ שלא הגיה שם כלום אמחצר שכחצ בשלג והצבד שאם היחס צחמה או כנגד המדורה ונפשרו מותרים ולא הגיה דיש מחמירים כמו שהגיה צב"ה ש"ת, וענין מג"ש שכחצ דלכ"כ לפמ"ש הרמ"א צסימן ש"ת גם הכא אסור משום נולד וצצוריר ל"ע דאמאי צאמה לא הגיה הרמ"א כן ולפי מה שכחצתי אחי שפיר ד"ל דס"ל להרמ"א דאף שפסק בצב"ה צרועצ שנקרש דאסור משום נולד מ"מ צמים שנקרשו מודה דלית ציה משום נולד דמים קיל מרועצ וכמ"ש בשם הרשב"א ולכן לא הגיה כאן צב"ה ש"כ כלום. וי"ל צחרי אנפי או יאמר דס"ל להרמ"א ז"ל דצב"ה גם הצב"ה מודה, או יאמר דס"ל להרמ"א להכריע דכיון דגם צרועצ רוב פוסקים חולקים הצב"ה דאין צו משום נולד אף שלענין רועצ חש ליה לחומרא מ"מ צקרא ושלג ומים מודה דלא הוי נולד וכדעת הרשב"א כיון דדין מים להם לעולם.

ולפ"ז ה' עולה לן לדין נמי קולא לענין להכניס מים למקרר דמים ליכא שום דין נולד ורק משום דנראה כמלכא וכשאר פוסקים א"כ כיון דנותן המים ונקרשים מעמם גם לא נראה כמלכא צב"ה וכו' מותר לפי זה, אצל אי נימא כהמג"א הנ"ל או כהאופן הראשון דהרמ"א ס"ל דכ"ג גם הצב"ה מודה א"כ לדין נמי יש לחוש לחומרא שכרי הצב"ה כתב מפורש דלא מחלק בין מים לרועצ וכמו שבצאתי לעיל צב"ד.

וצפיתי ל"פיה לגאון דורנו מן הגאון רד"ב זצוק"ל צצ"ה דובצ משרים ס' י"ב שנשאל כבר צשאלה כעין

הכסף (קוועק זילבער) שיוכל להשתמש בו עוד כפעם או דלמא כיון דהוא עובדא דחול אסור. ונראה דרשונה עליו לבדד לזדרי לאיסור ולכאורה יש כאן צ' איסורין, א' מחקן מנא דכשהכסף למעלה אי אפשר להשתמש בו וכשמורידו יכול להשתמש בו וברי הוא מחקן מנא, צ' דאיכא כאן טורח לחול שכרי מוריד הכסף לאורך חול. ונראה דדבר זה חלוי במחלוקת הרמב"ם והראש"ד ולדעת ה"ה גם הרמב"ם מודה לבראש"ד ז"ל והוא.

דגריס' צמי שבת קיי"ח ע"א, ח"ר קערות שאכל צכן ערצית מדיחן לאכול צכן שחרית שחרית מדיחן וכו' אבל כוסות וקיתוניות ולוחיות מדיחן וכולן כל היום כלו לפי שאין קצב לשחית ופסקוהו הפוסקים והוצא בש"ע סי' שכ"ג ודייק בשבלי הלקט סי' י"ב שאסור להדיח הקדרות ששלו צהם לשבת שכרי אין לריבין להם לבו ציום והכי קיי"ל. ונחלקו הרמב"ם והראש"ד בטעם לאיסור שהרמב"ם פ"ג ה"ז מה"ש כחז דלאיסור דהוא הוא משום מחקן מנא, והראש"ד השיגו דאין אסור חלל מפני שהוא טורח לחול וה"ה שם כחז דגם הרמב"ם מודה לבראש"ד ע"ש. ומעתה צין לרמב"ם וצין לבראש"ד עכ"פ איכא איסור להדיח כלים אף דלא כחז מלאכה מ"מ אסור להדיחן וא"כ הכי ה"י אסור לכאורה. ועיין מה"ש צספרי ש"ח משנה הלכות (ח"ג סי' מ' מ"א).

אמנם כד דייקין צהא שמעתיא נראה לדבר צאן מותר לכ"ע דהנה אמרו צמי אבל כוסות וקיתוניות ולוחיות מדיחן וכולן כל היום כולו לפי שאין קצב לשחית וצחוספתא פ"ג דשבת אמרו מדיחין י' כוסות שאם יראה ישחית צאחד מכן מניעין י' מיטות שאם יראה מיסב צאחת מכן וכו' מצוה דאף דכלים שיש להם קציות אסור להניח לאחר סעודה שלישית משום טורח לאורך חול היינו משום דיש קצב לסעודה ולאחר סעודה שלישית ודאי שלא יאכל עוד היום אבל בכוסות וכו' שאין קצב להשתמש בהם מפני אפילו לאחר מנחה ואפילו יותר מהרגיל להשתמש בהם מפני שאם יראה ישחית צאחד מהם וא"כ הכי צמוד חוס כיון דאין קצב להשתמשו ואפשר שיטען עוד צו ציום להשתמש צו מותר להוריד הכסף כדי שיהא מוכן להשמיש כשיטען.

אלא דמה שיש לעיין עוד לפמ"ש מהר"י צהשובה צביאו צב"י א"ח סי' ש"ח דכלי שעוה הוי כלי שמלאכהו לאיסור ואסור לעלטלו משום דלמדידה נעשה ואפ"ג דמדידה הזמן לאו מדידה גמורה הוא מ"מ יש לדמותה למדידה וא"כ צדידן נמי כלי צו מלאכהו לאיסור הוא וכ"ש הוא דהא עכ"פ מדידה הזמן לאו מדידה גמורה אבל כהא כרי נקרא מודד חוס ומדידה גמורה הוא אמנם לאחר העיון גם מהא לא קשה חדא דכרי אן קיי"ל דמעטלגין כלי שעוה ועוד דהא צמדידה של מלוא מותר ומודד חוס מדידה של מלוא ה"א לעולם משום ושמרחת את נפשותיכם וא"כ שפיר דמי ולא הוי כלי שמלאכהו לאיסור.

ואין להקשות מדברי החוס' פסחים מ"ו ע"ג ד"ה רבה, שכתבו, דחולב שיכנס לא שכיח ולא דמי לשחית

ועכשיו נמי מים קרושים הם ואף שיהא מכלל מים נוזלים ונעשו קרח מ"מ לא נולד ממנו מאלל או דבר אחר שיוכל להתקרא עליו שם נולד וצפרע לפי שבצחתי לעיל ראי' מגמ צ"צ דאין חולין וכיון דהא נמי אין לו שם אחר דלקרי אובל ממילא לא קרי נולד לברמצי' ודעימיה עכ"פ חלל שניטל ממנו דין מים לענין עומאה או לענין שאובין ודאי לענין נולד לאו נולד הוא וכ"ש לברש"א דאין זה צכלל אובל חלל מים וכמ"ש וא"כ מפורש כחז ברש"א דאין צזה משום נולד.

ורביעי' צקודש נראה צדידן אולי אפילו דבוצצ משרים ה"ה מחיר דלפי הנראה עיקר טעם דבוצצ משרים הוא משום דמחשבתו הוא לאפקוץ מידי משקב וא"כ י"ל צדידן אדרבה כרי הכוונה לחזור ולפשר הקרח כזה צמים כדי לנן המים א"כ עיקר עשיית הקרח הוא לנן מים ולא לשם קרח שנאמר דאסור משום כוונה לעשות אובל ולהוציאו מידי משקב עכ"פ. עוד איכא חדא לציבוחא צבנידון דבצ"מ מיירי שכיו עכ"פ שפושק קרח נמכור וכו' עובדים צמכונות צשבת צשביל זה לצדו וכוונתם היתה דוקא לעשות קרח למכור ומחכונות שיתקיים הקרח ולא ימס ושלל יאל מידי משקב אבל צדידן אין מדליקין המקרר צשביל זה צשבת חלל המקרר עובד צעמנו מע"ש וגם אין הכונה שישאר קרח וכי"ל ואינו עושה למקח וממכר כעכ"פ אולי דיודח הגאון צדידן להחירא צדיעבד עכ"פ.

והעולה צדידן נראה דאף שבעליו דיש לחלק צין דצבקים מ"מ וכי מפני שאלו מדמין נעביד מעשה דהאמת כפי הנראה נידון צידן דמי למחלוקת רמב"ם ורש"א וצב"ח ומאחר דפסק הרמ"א להחמיר להחחילה כדעת צב"ח והמג"א צסי ש"ג נוטה דגם צמים צדין כן וגם כי יאלו דצרים מפי הגאון רד"ב זקוק"ל לאיסורא אף דיש לחלק כמ"ש נלפע"ד דהכי קיי"ל להלכה גם צדידן דלכחילה אין לעשות קרח צמקרר צשבת ואם יש צורך יש להחיר וכפסק הרמ"א והש"ח ילינו משגיחות עד עולם.

ופה צשבת קולמסי וי"ר שיזכה ללמוד חורה לשמח מחוך נחת ללא ורחצ על דבר אמת.

צידו המברכו בברכת התורה בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן מ"ט

מודד חוס שמדדו בו אי מותר להוריד חכפא חי בשבת

ב"ה א' לסדר צדק צדק תרדוף התשכ"ו ברוקלין נ"י יצ"א.

כבוד צידי רוב חביבי הרה"ג אי"א גר"ג וכו' כש"ת מזה"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

אחדשית, וצדכר שאלתו צמי שששתמש צמודד חוס צשבת או ציר"ע אי מותר לאחר כשהשתמשו להוריד

הטעמלעפאן יבא אסור בשבת אלא"כ יהיה צביתו, דאס ילך בסחם ולא ימלא הרופא צביתו נמלא חלל שבת למפרע, גם לאחר שנתן הרופא הרעלעפעט יבא אסור לילך לבית המרקחת אחר סמי רפואות דלמא לא ימלא שם רפואה זו ונמלא חלל שבת למפרע, ולא יותר רק במקום שידע צביתו שרופא צביתו או שבעל מרקחת ודאי יש לו התרופות ועל ספק יבא אסור וזכ ודאי דבר שאין הדעת סובלחו לא דעת תורה ולא דעת נוטה.

ראיבצית אימא גמרי דא"כ תקשה לי הרי שנינו במשנה יומא (פ"ג) החושש בגרונו מעילין לו סם צחוך פיו בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת, ובגמרי דף פ"ד פריך ל"ל חו למימר וכל ספק נפשות דוחה את השבת אמר רב יהודה אמר רב לא ספק שבת זו בלכד אלא אפילו ספק שבת אחרת וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל לא הלכו בפק"י אחר הרוז, ופסקו כל הפוסקים דכל ספק שנחשפק בפק"י דוחין עליו את השבת. וכתבו החוס' דהיינו טעמא משום דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם שלא יוכל לזכ בשום ענין לידי מיתת ישראל ע"ש, ובפרש"י שם. והשאלה לפי שיטת כח"ר תקשה לן לפמ"ש המג"א דבעינן דוקא רפואה ידועה צביתו ומינה למד כח"ר דגם לענין רופא כן הוא א"כ תקשה מהא דאמרו דעל כל ספק מחללין ולא בעי ידיעה ברורה.

אבל האמת יורה דרכו דאין מדברי המג"א רא"י לדין דלא דמי הני חרי מילי כעוכלא לדני מכמה טעמי, ראשונה דיש חלוק בין היכא דמספקין בעיקר הרפואה אם היא ידועה ומועלת בכלל וצין היכא דידעינן שהרפואה צדוקה וידועה היא אלא שמשפקין אם נמלא שם הרפואה, דכל היכא דאין מספקין בעיקר הרפואה אם היא רפואה צדוקה י"ל דכיון דאין מספקין שמועלת הרפואה אין מחללין שבת דאין זה נכנס בגדר ספק פק"י שנלעונו להקל בו אצל היכא דהרפואה ידועה ומסופקים אנו אם נמלאנה שמה או לא, מחללין שבת שכרי אם נמלאנה שמה ברור הוא שחטעיל.

ויש סמוכין לחלוק זה מגמ' יומא הג"ל לא הלכו בפק"י אחר הרוז ופריך היכי דמי אי נימא דאיכא תשעה ישראל וכותי אחד וכו' לא לריכא דאיכא תשעה כוחים וישראל אחד ופירש אחד מהם לאחר אחרת מהו דתימא כל פריש מרובא פריש קמ"ל דלא הלכו בפק"י אחר הרוז, ודף פ"ה שם עוד מי שנפל עליו מפונה לא מציעא ספק הוא שם ספק אינו שם דאי איחיה חי הוא דמפקחין אלא אפילו ספק חי ספק מת מפקחין ולא מציעא ספק חי ספק מת דישאל אלא דאפילו ספק כותי ספק ישראל מפקחין ע"ש.

והנה מצוה דכל הני ספקות דמספקין היינו דוקא כשראינו עכ"פ שם אדם מישראל קודם שנפלה המפולה אלא דמספקין אם נפלה המפולה על ישראל הזכ או נפלה על עכו"ם ואפילו אם נפלה על ישראל מספקין דלמא מת הוא ואפ"ה אמרה תורה דמפקחין משום פק"י. אצל היכי דלא ראינו שם אדם מישראל כלל ולא

דשכיח הוא לא קשה מידי חדא דאף דחולב שיצט"כ לא שכיח אצל שאין בו סכנה שכיח ושכיח הוא, ועוד שכרי החוס' חולין ע"י רע"צ ד"ה כגון כחצו, דאפילו חולב שיצט"כ והצריח רגילות הוא שיחזור לחלו ומקרי שכיח ע"ש וא"כ כיון דמי שמודד חומו ודאי הוא חולב שמרגיש לא עוז ושכיח הוא מאד שיטערך למדוד עוד חוס בו ציוס לזה בעלמו וגם כיון דחולב שאצט"כ שכיח הוא ואפשר שיטערו עוד ע"כ נראה לפענ"ד דמוחר להוריד המודד חוס בשבת ורופא חולים ישלח רפואה שלמה לכל חולי ישראל ולא יטערו לא בכל השנה וכ"ש צ"ש.

ידידו המברכו בברכת כתיבה וחתומה טובה דושה"ט בכל עת בלב ובנפש,

משנה הקטן

סימן ג'

חולה שיש בו סכנה, ופסק אם הרופא בביתו, אי מותר לחלל שבת מפסק

ב"ה אור ליום ג' השתכ"ה ברקלין ג"י יצ"א.

כבוד האי גברא רבה, ידידי ורב חביבי הרב הגאון המפורסם חוב"ט כלו אומר כבוד וכו' כש"ת מזה"ר יעקב פגל לעכאוישש שליט"א מלפנים אבד"ק קאפיש רב דביה"מ גבעת פנחס ברקלין ג"י.

אחדשת"ר כראוי לכבוד ידידי בדבר השאלה זה נדברנו בחולה שיש בו סכנה ר"ל ופריך לרופא ומסופקים אם הוא צביתו ולמשל צרופא שהלך לחופש על צי' שצועות וכבר עברו הצי' שצועות אצל לא ידענו צביתו שזכר חזר מחופש אי מותר לילך אחר הרופא אף שיטערך לחלל שבת מספק שמה לא ימלאנו צביתו ונמלא חילל שבת למפרע בהנחם ולכח"ר פשיטא ליה דאסור לילך בכה"ג אחר רופא ולדעתי הענין פשיטא לי להיפך דמוחר צלי ספק לילך וכו' ה"ז משוזה והמתעלל וחי' מה המסוכן עתיד ליתן את הדין ואמינא טעמא דידיה ואמינא טעמא דידה.

כת"ר הביא רא"י לדבריו מהמג"א א"י"ח סי' שצ"ח סק"א שכתב: עיין יו"ד סס"י קנ"ה דבעינן שבהא הרפואה ידועה או ע"פ מומחה. משמע דכל שאין הרפואה ידועה אפילו ברור לו שישנה הרפואה רק שמשחק אי תועיל אסור לו לחלל שבת, וא"כ כה"ג כיון דהוא מסופק אי נמלא שם הרופא או לא הוי כאין הרפואה ידועה ואין מחללין שבת מספק עכ"ל.

ולפענ"ד אין מכאן רא"י לדין איבעית אימא סברא איבעית אימא גמרא, איבעית אימא סברא דא"כ לעולם יבא אסור לילך אחר רופא במקום שיטערך לחלל שבת אלא א"כ ידוע צביתו שהרופא צביתו, וגם לקראו על

אפילו יש כוס אחר עכור לפנינו נוהן לטבור מהכוס עמא ויחזיקו את ירכה.

דלפי סברה הראב"ד ז"ל דמחלקין בין מאכלות אסורות ובין איסור שבת וכנ"ל אכן נמי יקרא ונחלק דדוקא ברפואה שאינה ידועה הוא דאסורין מספק ואין מחללין עליה שבת אבל בגזירה או ברפואה אף דמספקין אי איתא או ליחא שם מספק מחללין, והבן כי קרתי.

לבד כי יש לחלק עוד דלא דמי אוכל מאכלות אסורות למחלל שבת בפק"י דאף דלענין איסור וחיוז מבי"ט איסור חילול שבת חמור דבסקילה מאיסור מאכלות אסורות שאינו אלא בלאו ואי מחירין בחלול שבת כ"ש דה"ן לן להחזיר במאכלות אסורות וכן להיפך, אבל מקום יש צראש בצבירה להיפוך דלא הקילו באיסורי הנאה כמו שהביא רמ"א ומג"א כשאין רפואה ידועה משום דלא ניתן האיסור לדחות אבל בשבת הקילו לחללו דכחול שוויוהו, גם כי ממילא נריבין לחלל עבורו דבצבירה ושאר חילולים ולכן קיל הוא גם לענין זה ועיין צב"י ובהגהות מוכר"ב פרענקל על או"ח שכתב כן להדיא.

וזה נראה דברי הרא"ש יומא פ"ג שהקשה גבי נבלה נמי נימא הותרה ותי' כיון דהמאכל עצמו אסור וארי' רביע עליה לגבי אחרונה ל"ש ביה הותר רק דהוי' ועיין מחל"ש ס"י שבי"ח ביאור דבריו ז"ל אמנם בשו"ת רא"ש או"ח ס"י קי"ב פ"י הכוונה דלא הותרה רק באיסור החלוי בזמן שאינו איסור חפלא רק אי' גזירה ועיין ריעצ"א קידושין פ"ו גבי אוכל נבילה ביו"ב וכיון שכוהר איסור זה לחולה הותר אפילו אפשר בענין אחר אבל בנבילה ושאר איסור חפלא נהי שמתירין לחולה אבל לאחרונה אסורים וא"כ נהי דפקע איסור גזירה מיני' אלא חולה אבל איסור חפלא לא פקע דהרי עכ"פ אסור לאחרני וא"כ ל"ש ביה הותר וזה כונה הרא"ש שעי"כ כיון דמאכל עצמו אסור ל"ש גבי הותרה רק דהוי' ע"ש.

ועוד צו שלישי דנראה לחלק לפי שיטת המהרי"ק שרש קל"ז, ושולם ירושלים ביצה פ' משילין, וחשד חר"י ס"י קפ"ג, ועוד פוסקים שכתבו דכל מלאכה שאינו נריך לה אלא להחיל עצמו ממות הוי מלאכה שאיל"ג ופעור עליה ודייק כן מהרי"ק מייבמות קכ"ב ע"ב דא"ל נכרי לא ליקטלי לך כדקטלי לפלניא דא"ל בשל קדירה וכ"כ רא"י מהא דסנהדרין (ע"ד) דקטל אספספא ושידי לחיותא מזוחר דבכ"ג מקרי שאיל"ג כיון דלא עשה אלא מאונס עכו"ם, וכן כתב צראש יוסף שבת ע"ב צמי שאונסין אורח שיצחור לו דבר אחד או לחלל שבת או לאכול מאכל של איסור נבלה דיבחר לו חילול שבת כיון דחילול שבת הוא באונס וכו' משאל"ג והוא רק מדרבנן מה שא"כ אם יאכל נבלה יעבור איסור דאורייתא שברי הוא נהנה מאכילה זו ע"ש. וכן נראה דברי מהרש"א צ"ב קי"ט גבי מקושש לש"ש נתכוין דהוי' משאל"ג, ועיין מהרש"ם או"ח ה"ל שבת ס"י רע"ח למאן זכות לאנשי הכהן דמלאכתם הוא רק דרבנן כיון שעושים מחמת אונס.

איתחזק שם שום ישראל פשוט דאין מפקחין כל גל שנפל בעולם שמה נפל על ישראל כיון דליכא לספוקי בישראל כלל ואין זה בכלל כל ספק שיסחפק בפק"י וא"כ ו"ל הכ"י דדוקא ברפואה שאינה ידועה לא מחללין, שברי לא איתחזק כאן סם רפואה לחולי זה וכו' דומיא דלא איתחזק כאן ישראל מעולם דהרי אפילו יצא הרפואה דילמא לאחר שיחלל עליה לא יועיל כלל ואין זה חוטאת לחולה זה, אבל ברפואה מומחה דאיתחזק למומחה רק שאין מסופקין אם נמצא שם ואם נמצא צעה ירפא הוב דומיא דרפואה ידועה אלא שאין מסופקין אם נמצא במרקחת דפשוט דמחלל שבת מספק כזה. *

שנית נראה לחלק לפי דעת הראב"ד ז"ל, דהרשב"א נחשד ס"י תרפ"ט כתב ח"ל: ולי' שהכל חלוי במחלוקת אם נאמר שבת דהוי' היא אלא חולה או הותרה, שאם נאמר הותרה שוחטין לו שלא אסרה חורה מלאכה בשבת אלא חולה ושוחטין לחולה בשבת כדרך ששוחטין אנו לעצמינו ביו"ט, אבל למאן דאמר דהוי' היא מאכילין לו הנבילה ואין אנו עוזרין לשחוט לו שצמקום שיש לו צער לאכול לא נעבור אנו ולא נדחה שבת. וכמוהו לי שהוא הלכה דהוי' היא ולא הותרה. והב"י צ"ח ס"י שבי"ח כתב דדעת הרמב"ם בפ"ד מה"ל ביחא מקדש, כמ"ד עומאה דהוי' היא בצבור וא"כ בשבת יסבור כן ולהדיא כתב הרמב"ם בפ"ב מה' שבת דס"ל דהוי' ולא הותרה עיין בספרי שו"ת ח"ג ס"י מ"ב וזמה שהארכתי שם. וחמוה לי על האבני מר ס"י תנ"י אות ה' שכתב דעת הרמב"ם דשבת הותרה אלא פק"י. אמנם דעת הראב"ד ומהר"ם מרונטבורג והרא"ש ז"ל נחשוכה כלל כ"ו ס"י ה', דשבת הותרה וחייד' לן הראב"ד ז"ל כיון דזה החולה איסור שבת עומד לפניו ומעכבו ולא איסור נבילה חדע שאינו לא היה שבת מי היינו מצקשים נבלה להאכילו לא כי אם שחטה וכיון שכן האיסור העומד לפניו ומעכבו ודאי איסור שבת הוא ולא איסור נבלה אלא שש היתר גמור, כלומר השבת שז להיות היתר לחולה ולא איסור נבלה, גם הלבוש ז"ל כתב בהראב"ד ופי' דלכן אין להאכילו צער נבלה דהא לא הותרה נבלה בחול לחולה במקום שיש לו צער כשר וכיון שכן א"כ השחיטה קדמה לו כחול, ובשבת הוי' לה שחיטה לגביה פק"י ואין דבר עומד בפק"י ע"ש מה שהשכיל בדברים מחוקים וסברה ישרה.

ראב"ן לדידן מיהו למדנו מדברי הראב"ד ז"ל דאף דהותרו איסורין אלא חולה מכ"ש דשבת שאיסור סקילה מ"מ היכא דאפשר בלא"ה כגון איסור והיתר לפנינו ודאי דמאכילין אותו היתר ולא אמרינן הותר איסור אלא חולה ויאכל איסור כמו היתר הכ"י גבי שבת אף דהותר איסור לגבי חולה שיש בו סכנה מ"מ דחין שבת ושוחטין ואין מאכילין אותו איסור משא"כ להרשב"א למאן דס"ל הותרה לגמרי משמע ואפילו היתר ואיסור לפנינו אם יראה מספק ליה איסור כהיתר כיון דהותרה לגביה וכמו שכתב הרשב"א מפורש דלמ"ד עומאה הותרה בצבור שאם נעמא הכוס

*(שוב מצאתי ראיה ברורה בגמרא ר"ה כ"ב ע"ב ר"א אמר רבי יהודה סהא אחרינו היה באיש ואחיל ר"ג לאיצטורי בהדיה וכו' מהא דתימא מספיקא לא מחללינן שבתא קמ"ל

פירש"י מספיקא שמא אין אותו העד בביתו ע"כ. וזה ממש נידון דידן לענין פקוח נפש וק"ל.

דנראה לומר סברה חדשה דלא הוי משאל"ג כשעושה באונס אלא כשאונסים לעשות מלאכה זו דוקא

וא"ל לעשותה בדרך היצר בשום אופן ולמשל אם כי עכו"ם אונסו לעשות מלאכה בשבת מלאכה כתיבה, או הדלקה, והוא שם יחידי ואין לו שום אופן לעשות מלאכה זו בדרך היצר עכ"פ מה"ט אבל אם אונסו עכו"ם להדליק או לכתוב וכו' שנים שאונסו העכו"ם ויכולים לכתוב שנים יחד או להדליק שנים באופן שאף שיעשו זווי העכו"ם וידליקו ויכתבו מה שזכר להם מ"מ לא יעברו איסור תורה והוא עשה המלאכה ביחיד ולא בשנים כ"כ לא מקרי מלאכה שאל"ג כיון שהיה יכול לעשות מלאכה זו בזה"ע ע"י שנים והוא לא עשה אלא ביחיד הוי מלאכה ל"ג וחייב עליה דברי העכו"ם לא אונסו לעבור על מלאכה דאורייתא אלא אונסו לעבור ולעשות מלאכה באיזה אופן שהוא רואה והוא בעצמו צוה לו לעשות מלאכה זו באופן שיעבור עליה מדאורייתא דברי להעכו"ם אין נפ"מ באיזה אופן יעשה מלאכתו אם באופן היצר או באופן האסור לו לישראל נמלא דהאיסור נעשה מדעתו ולא מאונס העכו"ם אבל כשהעכו"ם אונסו לעבור דוקא ולעשות מלאכה דאורייתא באופן שאין לו אופן של היצר ודאי שהוא פטור דכ"כ משאל"ג הוא דו"ק כי זה לפענ"ד סברה ישנה ואמת בס"ד. וראי' לסברה זו נראה מדברי הרי"ש בשו"ת סי' ר' באונסים שמוכרחים לחלל שבת מה דינם לענין מגע יין וכשיצו דכל שאין בידם ללאח ולהמלט אל מקום שיוכלו לעבור את השם בלי פחד ודאי דין ישראל להם אבל יש לחקור אם אלו שנשאו בארצות השמד כל זה הזמן כבר ילאו מחזקת כשרות ע"ש אריכות וגם האריך בכעין זה בהשגחה אחרת ע"ש. כלל של דבר דלפענ"ד צרור דכל מה שאמרו דהוי משאל"ג אינו אלא כשא"ל להמלט לעשות באופן ההיצר אבל אם יכול להמלט ולעשות באופן ההיצר לא מקרי אלא"ג.

אבל כי בן אחי שפיר מאד דברי הירושלמי לעולם באונסו עכו"ם הוי משאל"ג לכ"ע ומ"מ זה דוקא באונסו לעבור על מלאכה דאורייתא ממש ולכן כשהענין מלאכה בשבת כוונתו לעשות מלאכה בשנים דכל שיכולין לעשות בשנים אסור לעשותה ביחיד אפילו מחמת אונס כל שיש להם ענה להגלל ממלאכה דאורייתא אלא אחר שבת והלשון עליהם שיעטנו ביחיד אכתי חפשו צוה היצר להוציא מרה"י לברמליה ומכרמליה לרה"י כדי שלא יוצאו מרשות לרשות ממש דכל שיש להם אופן היצר אכתי לא מקרי אלא"ג אבל כשאונסו על הכל הכ"כ דאז לא עברו עוד על איסור דאורייתא דלאחר שאונסו על הכל חזר הדבר להיות מלאכה שאין לריב לגופה דרך מחמת אונס עכו"ם עשו ולא לריב לגופם כלל ולא קשה מידי מירושלמי לדין זה לפענ"ד דבר נכון בס"ד.

ובתוס' יומא (פ"ב) איתא ח"ל: והקשה השאלות מהא דאמר רבא בריה פ' הבא על יצמחו אין אונס בערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת וא"כ אונס צדיקה מי איכא דקאמר אף גילוי ערוה יכרה ואל יעבור והא לאו אונס הוא אלא רגל כיון דאין קישוי אלא לדעת. ותי' משכחת

ולפי' אחי שפיר נמי מאד לחלק ומעיקרא לא קשיא מידי דממ"י יכול לילך אל הרופא דאם ימלאנו ויציאונו כרי מוטב אלא מה תאמר שלא ימלאנו ונמלא חלל שבת למפרע ולא עשה מזה א"כ לפ"ז הוי משאל"ג ופטור עליה דברי הוצר הדבר דלא כי לריב לחלול זה וממילא אפילו לכל הדעות שנסתפק מ"מ לא יוכל לעבור לעולם דאורייתא, ובדרבנן ודאי הדרינן לכלל דאין להחמיר בזה כלל בספקא דרבנן וכה"ג.

אלא דיש לענין צמח שהעיר כ"ח מדברי התוס' שבת ע"ב ד"ה הניחא, שכתבו אם חלל שבת מאכזה ומיראה חייב וא"כ חייב בחלל שבת מיראה הרי הוי משאל"ג לשיעור מרה"י הג"ל, וע"כ התוס' לא ס"ל כמרה"י הכה חי משום הא לאו תבירא הוא וקושיא זו לאו חדתא הוא דכבר היא מבוארת בפני' שבת הג"ל שחמה אדברי התוס' דמיראה הוי משאל"ג אלא שלא הרגיש בדברי מרה"י וגם הראש יוסף הביא דברי הפני' והסכים עמו דלא כהוס' ועיין שו"ת בית יצחק א"ח סי' ל"ב אות ו' מה שכתב בזה. וא"כ לא קשה מידי דאין כנראה לא קיי"ל כהוס' בזה וכמו שהאריכו האחרונים ובסמוך א"ה עוד נדבר דלפענ"ד נראה ליישב גם שיעור התוס' כשיעור המרה"י ולא פליגי ומר אמר חדא ומר אמר חדא.

ומה שהעיר עוד כ"ג מדברי הירושלמי פ"ב דחגיגה הלכה א' שאמרו שם בחלישע בן אבויה שהי' הורג גדולי החורה ואוף בשעת עקתא הוו מטענין לון מטילין והוון מחכונין מיטעון חד מטיל משום שנים שעשו מלאכה אחת אמר אטעונין יחידאין אזלין ואטעונין יחידאין והוון מחכונין מיפרק בברמליה שלא להוציא מרה"י לרה"י אמר אטעונין ללוהין אזלין ואטעונין ללוהין פי' דהוי העכו"ם מזיין לישראל והוי עושין להם מלאכה בשבת והוי בני ישראל מכוננים מלאכתם לעשות בשנים ללאח מידי איסור דאורייתא משום שנים שעשוהו פטורין או להוציא מרה"י לברמליה וכן מרה"י דמה"ט אינו חייב אלא המוציא מרשות הרבים לרה"י והשאלן אלישע להעכו"ם שיאמרו להם לעבור דאורייתא ביחיד ומרה"י לרה"י שלא יוכלו להגלל מאיסור דאורייתא ואי נימא כשיעור המרה"י דעושה מלאכה על הכרח עכו"ם הוי משאל"ג א"כ למח' לכו כל זה לעשות בשנים שעשוהו וגם מה סברה אלישע הג"ל, הכה קושיא זו ודאי לריב לפנים ולפני ולפנים וגם כבר ראינו אחרונים שנחצטו בזה.

והנראה בס"ד דלא קשה מידי ונראה לישב בחרי אגפי, הפן הראשון ד"ל דהירושלמי שם בשיעור רבי יהודה אזיל משאל"ג חייב עליה ומחלוקת הוא בש"ס ופוסקים, והרמב"ם פסק כר"י וכן דעת קל' ראשונים, וכי עובדא דירושלמי שבונו מלאכתן בשנים וכו' נמי כר"י סבירא לכו אבל אן קיי"ל כר"ש וכמו שביארתי זה בפעמי' במקום אחר בצירור גמור וא"כ לא קשה מידי מירושלמי הג"ל. אלא דאפילו נימא דהירושלמי נמי ר"ש הוא נלפענ"ד דאחי שפיר לכ"ע.

תקשה ושפיר עבדי דהדרי צתר היתרא בירושלמי הניל כשנים שעשאוהו וכן מרביי לברמליה ומכרמליה לרבי' דהא פשוט דמשאל'ג אפילו לר' לאו היתרא הוא אלא עכ"פ איסור דרבנן איכא וכל היכא דאפשר להדר צתר היתרא מהדרין ולא לעבור אפילו אדרבנן, ונראה לפענ"ד לומר דכמו באיסור דאורייתא אמרינן דחידו שעשאה פטור ושנים שעשאוהו פטורין הכ"ג באיסור דרבנן נמי ודאי דקיל בשנים שעשאוהו מאחד שעשה איסור דרבנן דכל שחקו דרבנן כעין דאורייתא תיקון ושנים שעשאוהו הוי כעין חלי שיעור דאף שאסור מ"מ אינו חייב (ואי נימא דהטעם משום חלי שיעור בשנים שעשאוהו אי"כ דרבנן נמי חלי שיעור קיל ואדרבה לדעת קצת פוסקים חלי שיעור דרבנן אינו אסור כלל ואף שלא קיי"ל כן) גם בלהו"א מרביי לרבי' יש נפ"מ באיסור דרבנן בין הו"א מרביי לרבי' או מרביי לברמליה ואח"כ לרבי' ופשוט דהוא נחית דרגא, ועיין ש"ע אור"ח סי' שמ"ו ממקום פטור מותר להחליף ולהו"א ממנו לרבי' ולרבי' ולהחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן יש חוסרין ויש מחירין ע"ש והכ"ג כשהאיסור דרבנן י"ל דנפ"מ בין מו"א מרשות לרשות או מרביי לברמליה וכו' כמובן ועיין חכמה שלמה אור"ח סי' שמ"ז בסופו שנסתפק אם מותר להיות נושא חינוך למול או סי"ת במקום שאין עירוב ע"י צ' אנשים או נשים יחד ויין לחצורו באור"ח סי' תרע"ז לק"ק ניקולשפורג דף פ"ח שאסור לעשות כן ע"ש כי אין לי ספרו לעיין אחריו ונראה דנגע בסדרא זו שכתבתי לעיל.

ולפמ"ש אחי שפיר דברי בירושלמי דלעולם י"ל דכ"ע ס"ל דהיכא דעכו"ם אנסוהו הוי משאל'ג ופטור מדאורייתא מ"מ אחי שפיר דמהדרין לתקן גם איסור דרבנן כפי האפשר ולכן טענו שנים כדי להיות שנים שעשאוהו פטורין ואחר שאנן גם על זה חזרו והדרי צתר היתר אחר דהיינו להו"א לברמליה ולהדר צתר היתר עד שאננס גם צזה וליכא עליהו איסור וכנ"ל ואחי שפיר, גם כי י"ל עוד דהם נסתפקו אי הלכה כר"י או כר"ש במשאל'ג וקלרתי צזה.

אלא דאכתי פש לן לבאר לדידן דא"כ גם העושה מלאכה לחולל נימא דהוי מלאכה שאל'ג שהרי אין לריך לו המלאכה וגם ה' שמח אם לא ה' לריך לו לעשות מלאכה זו לעולם, ועיין רש"י שבת דף (נ"ג) לענין הו"א המת והחוס' חולקין ועכ"פ לשיטת רש"י ל"ב, שכתב דכל מלאכה שאל'ג אלא לסלקה מעליו הוה אלא"ג דברצונו לא צאה לו ולא היה לריך לה הלכך לאו מלאכה מחשבת הוא ע"ש. ונראה לפמ"ש מן כק"ז רשכב"ג צו"ת בית שערס אור"ח שז"א להקשות אשיטת מהרי"ק הניל מהא דאמרו בירושלמי פ"ט דשבת ה"ו מודה ר"ש צב"ה"ג כיון דמלוא לבשרן חשוב משאל'ג וא"כ הכ"ג כיון דמלוא להביל עצמו ממיתה הוי אלא"ג וליחייב וכתב מן (בס"י ש"י) דהתם בירושלמי עלם המלאכה שהוא ההצטרע הוה מלוא שפיר מקרי אלא"ג שגוף המלאכה הוא מלוא ועיין חוס' שבת י"ד דבמקלקלן לריך לגופו ולגופה וכאן משום מלוא הוי לריך לגופו ולגופה אלא במליל עצמו מן

לה להתרפאות כי הריא דס"פ בן סורר ומורה באדם אחד שנתן עינו צאשה אחת והעלה לבו עינא אחרת וכו' עד ימות ועל הצעל לו עכ"ל. ובקובץ הערות יצמות סי' מ"ט אות צ' הקשה עליו דמאי קשיא ליה להשאלות דהא אי לאו דעריות חמורין מכל איסורי תורה הא אמרינן גם בעריות יעבור ואל יברג והיה מותר גם להתקשות כדי להנלל ממיתה וגם תירונו לריך להבין דמאיחא טעם יש לחלק בין שאנסוהו עכו"ם לבין אונס חולי.

וכתב שם דהא דאמרינן אונס רחמנא פטריה אינו אלא כשהמטעה באונס וגם הוא אין רצונו במעשה זו, נמלא דכיון דהמטעה בלא רצון כלל מותרת, אבל אם רצונו לעבור על איסור זה במזיד שגם אם לא אנסוהו היה עושה ברצון עצמו ואיכא מטעה איסור וגם רצון, שפיר יש לחייבו מיתה שהאונס אינו פטור אלא שזריך רצונו כדי שיתחייב אבל במקום שיש רצון אין האונס פטור וממילא זהו דעת השאלות והרמב"ם שזהו כוונת רצא דכיון דאין שום אופן בעולם להתקשות אם לא שיהיה לו רצון לצעול במזיד להנלל דאם אין רצונו לצעול במזיד אלא להביל עצמו ממיתה לא היה יכול להתקשות דכן הוא חוק הטבע וכיון דחזינן דנתקשה ע"כ שיש לו רצון גמור לציאה, וגם אם לא אנסוהו ה' בעל ולכן חייב מיתה כיון שיש לו רצון גמור.

ובזה כתב דשבת ג"כ דהא דמותר לעבור בכל התורה משום פק"ג הוא דוקא באונס בלא רצון דעשיית המעשה גרידא היתרה התורה משום פק"ג ולא עשה איסור אבל אם עושה ברצון שגם אם לא אנסוהו העכו"ם היה עובר במזיד צב"ה"ג אסור לו לעשות המעשה אפילו אם ינלל עי"ז ממיתה, ובזה מובן תי' השאלות וההבדל בין אונס חולי לבין אנסוהו עכו"ם דהעכו"ם לא יוכל לאנסו אלא לעשות מלאכה אבל לא שיהיה לו מחשבה ורצון למלאכה זו אבל באונס חולי חל האונס גם על הרצון גופי דצזה שיצטול למלואת תאוהו וכו' רפואתו להנלל ממיתה ואי לאו חומרא דעריות היה מותר לו לצעול צב"ה"ג מפני פק"ג ומש"ה אינעריך לאשמעין דגם צב"ה"ג יברג ואל יעבור מפני חומרא דעריות ע"ש. ולפ"ז יש לישב נמי שיטת החוס' עס שאר פוסקים דהחוס' מיירי צעיד מיראה אבל עובד גם רצון יש לו ולכן ס"ל דאסור אבל דידן מיירי שאין לו רצון כלל ולכן הוי משאל'ג.

ובמה שכתבתי נלפענ"ד לכיון נמי דברי החוס' שבת שאמרו דהעובר מיראה הוה משאל'ג די"ל דהחוס' מיירי באופן דיכול להביל עצמו ולא לעבור אדאורייתא והוא עובד מיראה במלאכה דאורייתא ולכן כב"ג חייב משאל'ג היכא דאינו יכול להביל עצמו כה"ג מודי החוס' למהרי"ק ודעימיה דכה"ג הוי משאל'ג לגופא וא"כ יאן לן דבעלם דין ליכא מחלוקת בין החוס' למהרי"ק אלא דמר אמר חדא ומר אמר חד ודו"ק. ומיושבת קושיא הפניי והראש יוסף מדברי החוס' וגם שאר אחרונים צזה וכנ"ל.

עוד נלפענ"ד לומר דאפילו נימא דאונס עכו"ם מקרי משאל'ג לכ"ע ואפילו לא נימא כחלוק הניל מ"מ לא

ובספר חוס' שבת בפתיחה לסי' ש"ח באיסור מוקצה דעשו שניהם פטורין אבל איסורא איכא ע"ש ודו"ק.

ועיין עוד עבודת הגרשוני סי' ק"פ דנראה באיסור דרבנן שנים שעשו מותרין לכתחילה ועיין ישמח משה פ' תשא עה"פ ושמרם את השבת שהביאו ועיין א"א מהד"ת סי' ש"ה

אסור לרפואה זה בשבת דרך על רפואה עצמית מותר לחלל בשבת ח"ש רש"י אע"פ שנוכחים הרופאים ברפואה זו אינו רפואה גמורה ר"ל דאינה רפואה עצמית ע"ש אריכות גדולה בזה גם הביא שם מנן המחבר שהביא בשם חשוכה הרש"א ורדב"א שחולקים על הגמ"א הנ"ל והחירו אפילו בספק רפואה בספק אם הוא מרפא או לא. ובס' דברי יוסף יו"ד סי' תקנ"ג ילא לפרש גם דעת הגמ"א דמ"ש רפואה ידועה כוונתו שלא יהא סגולת ולבואי מה שכתב שם בסוף דבריו ע"ש. גם בפמ"ג או"ח סי' ש"כח חמ"א חמ"א הנ"ל.

ובדברי הרמב"ם בפיה"מ הנ"ל דס"ל דעל רפואה סגולית אסור לחלל שבת האריך הרבה הרש"א ז"ל להקשות סתירה דבריו ממקומות רבים, וז"ל: וגם עם הרב הגדול מורה נדבך רמב"ם ז"ל (אדון) ולא כמשיב על דבריו רק כחוקר ושואל אולי חמ"א ארוכה למצובה וכו' זה"ל ע"ז כתב כל המאמין בדברים אלו וכיוצא בזה וחושש שהוא חמ"א חבל התורה אסרה אינו חלל מן הכסילים ומן חסרי הדעת וכו' וכפל עוד בזה צ"ל א"א מס' המורה והמעשים האלה אשר יעשו המכשפים אין ההקש העצמי נותן אותם ולא יאמין בעל שכל בזה שהם יחייבו דבר כלל וכו' ועפ"כ החיר רפואות סגוליות כמ"ש ואל יקשה צעניך מסמר הללו ושן של שועל שהחירו שהדברים האלו בזמן ההוא הם חוששים בזה שהוליו אותם נבסיון והיו משום רפואה והולכים דרך חליית כעשז הנקרא פיאזניה על הנכפה וזאת הכלל על מורסה הגרון שכל מה שנחממה נסיונו כאלו אע"פ שלא יגזרוהו ההקש הוא מותר לעשות משום רפואה. ובס' המורה עוד זה לשונו, כל מה שיאמר שהוא מועיל ממה שלא יגזור העיון העצמי חבל הנוכח לפי דעתם כמנהג סגולות והכחות המיוחדות אסור והוא אמרו ולא חלבו בחקות הגוים והוא אשר יקראו דרכי האמרי מפני שהם סעיפי המכשפים והם דברים לא יגזרוהו ההקש העצמי. הנה הוא שאסר לנו אפילו מה שיש בו חועלת מאל הסגולה כל שאינו גוזר ההקש העצמי ונשזר לאסור מסמר הללו משום דרכי האמרי מאחר שהחירו אותו לא ידענו איזה נקח צידיו מדברי הרב למעשה או היתר במסמר הללו או האסור משום דרכי האמרי וכו' עד שכתב הרש"א ושמו הרב במצובה רבה עיין בספר מנחת קנאות להגאון אבא מרי הירחי מכתב ג' אריכות גדולה.

בחזור לדין עכ"פ ראינו מחלוקה גדולה בין הפוסקים אי קי"ל כהמ"א בזה בכלל ובאמת כי לדעת המג"א י"ע רב דא"כ כל הרפואות נמי יש להסתפק בזה אם יעלו דאטו כל רפואה מעלה ארוכה לכל חולה וכו' עיינו ראות כמה פעמים רפואה זו מעלה לאדם זה ומזקת לאדם זה ואף אי תימא דלזלינן בחר רוב ועל הרוב רפואה זו מועלת חבל עכ"פ מידי ספיקא לא ילאנו חלל דאין סמכין על הספק וכיון דהא הלכתא במחלוקת שנויה והנדון צפיקי נראה לפענ"ד דהסומך על דעת המקילין ברפואה שאינה ידועה בחולה שצ"ס ונתפרא כרי זה זריז ונשכר דאין לנו רשות

המיתה של אונס נכרי ע"י מלאכה שבת נהי שמקיים מצוה וחי בזה חבל ע"ס המלאכה אינה מצוה שהרי אין קיום חיותו חלוי בע"ס המלאכה ושורשה רק במקרה שהאנס חלה חיותו בזה שפיר כתב ראש יוסף דהוי משאל"ג ע"ש מה שהאריך ושיי, וא"כ י"ל כיון דמלאכה זו ע"ס המלאכה הוא מצוה להגיל נפש מישראל ואינה חלל לסלק מעליו וכיון דאיכא מצוה בע"ס המלאכה להגיל נפש מישראל מקרי ודאי לריכה לגופה וק"ל.

ומעתה נשובה לדברי המג"א דעד הנה כתבנו לפי מה דפשיטא לכת"ר דקיי"ל כהמ"א בזה דהרי עיקר ראייתו הוא מדברי המג"א הנ"ל אמנם לאחר ההצבעות דדברי רבותינו האחרונים נוסף על הראשונים בהלכה זו ראייתו מצובה גדולה בין הפוסקים בזה ולאו מוסכמת היא מכולי עלמא ואף שאין חלמיד כמוני מכריע והלואי שאזכר להבין דברי רבותינו הראשונים כמלאכים והלדקים האחרונים ז"ל וכבר כתב מן הדברי חיים ז"ל בזמנו שכל האומר שצידו להכריע במחלוקת הפוסקים אינו חלל רמות רוחא הוא דנקטא ליה וכ"ש אן יחמי דיתמי מ"מ הרשות נתונה להעיר בדבריהם הקדושים בדרך פטפוטי דאורייתא עבין אינו, ולפום ריבועא מלאחי ראי' מדברי רש"י יומא פ"ג ע"א אין מאכילין מחנך כבד שלו ואע"פ שנוכחין הרופאים ברפואה זו אינה רפואה גמורה להחיר לו איסור בהמה עמאה על כך נראה לכאורה דכיון דאינה רפואה גמורה אסור ליחנה בשבת והוא כמג"א דכל שאינו רפואה ידועה ובדוקה אין מתירין, ובגמ"א פ"ד מהמ"א הט"ז אות ב' כתב שאלו לרבי על נכפה אחד וכו' רוצה עכ"ס אחד לרפואתו ולהאכילו מאכל אחר לרפואה שגראין הדברים שיש בו שרץ העוף לפי הענין והשיב נכפה הוא חולה גדול ופעמים שמסתכן ומותר אם הרפואה ידועה ואם אין הרפואה ידועה אין להחיר ע"ש והוצאו דבריו בלוי"ה הארוך שער נ"ע אות ל"ה, גם הט"ז יו"ד סי' פ"ד כתב בשם רש"ל, וז"ל: רש"ל העתיק בתשובה כ"י על נכפה שהוא כמכה של חלל ומותר להאכילו מאכל שיש בו שרץ עוף אם הרפואה צידוע ואם לאו אסור ע"כ ע"ש. נראה חבל נציחים שנצחו בסגנון אחד דכל שאין הרפואה ידועה אסור להאכילו והוא כדעת הרמ"א ומג"א לכאורה.

אמנם הר"ן פ' ח' שר"ס קרוב לסופו צד"ה חקן החם כתב, וז"ל: ואין אומרים לו נמחין לו שלא נחום לו חמין בשבת עד שיאמרו הרופאים ודאי שאם לא נחום לו חמין יתרפא חבל אם היה ספק להם זה אם יתרפא אם לא נחלל עליו קמ"ל דלא אמרינן הכי. מבואר דס"ל דאפילו על ספק מחללין, גם בס' חוס' יו"כ הקשה לדעת רש"י למה באינה רפואה גמורה אינו דוחה דכיון דיש פעמים מעלה ארוכה למה לא נאכיל אותו משום ספק והלא קי"ל דספק נפשות דוחה שבת החמורה כ"ש שאר איסורין ע"ש. ובש"ח שמש נדקדק סי' כ"ע האריך הרבה לישב דברי רש"י יומא הנ"ל והעלה דרש"י מתאים לשיטת הרמב"ם ז"ל שכתב שם בפיה"מ, דכל שאינה רפואה עצמית חלל רפואה סגולית

נראה לזכור כי לבריאים נמי איכא גזירה משום שחיקה סמיני או דלמא רק לחולא הוא דגזרו משום דאדם צבול על נפשו אבל לבריאים לא הוה גזירה כלל או דלמא ל"ש, ומלאנו צב מחלוקת האחרונים ז"ל דהטור סי' שכ"ח כתב כל רפואה אסורה לעשות בשבת גזירה משום שחיקה סימיני וביאור הכ"ז דמיירי ביש צו מיוחד בעלמא, ובסמוך שם כתב עוד הטור כל אוכלין ומשקין שכן מאכל צריאים מותר לאוכלן ולשתותן לרפואה אפ"י שכן קשין לקח צריאים ומוכחא מילתא דלרפואה עבד אפ"י שרי כיון שדרך צריאין לאוכלן ולשתותן אוכל וכל שאינו מאכל צריאין אסור לאוכלן ולשתותן אבל אם אוכל ושותה אותו לרעצו וללמא ואין לו חולי שרי ע"כ. וכתב עליו הכ"ז ומשמע דמי שאינו חולה כלל מותר לו לאכול ולשתות אוכלים ומשקין שאינם מאכל צריאים דכיון שאינו חולה ליכא למיגזר מידי הלכך אפילו רעצ ולמא מותר לאכלן ולשתותן וכ"פ בש"ע מצואר דס"ל לזכר לא גזרו משום שחיקה סימיני.

אמנם המג"א א"ח סי' שכ"ח סקמ"ג האריך לחלוק על הכ"ז ז"ל, וס"ל דאפילו צריא כל שאוכל לשם רפואה אסור. והביא ראיה מירושלמי גבי מי משרא, ומדוחז בים דצריא מיירי. ובגמ' שבת ק"ט אע"פ ש"ל חטטים צראשו ומשמע דרישא מיירי צאין לו חטטין ואפ"י אמר ד"א צלא נשתכח אבל בשבתה אסור צכל גווי, והרמב"ם פכ"א מה"ש כ"כ האריך לדון פלפלים וכיוצא בזה ליהן לחוק המאכל בשבת הרי זה כותש ציד הסכין וצקערה אבל לא צמכתה מפני שהוא עוון לפיכך אסור לצריא להתרפאות בשבת גזירה שמה ישחוק הסמינים ע"כ מצואר דלצריא נמי היכה בגזירה ע"ש. ובערוך השלחן סי' שכ"ח המ"ח ראה להשוות דאין כאן מחלוקת והכ"ז מיירי צריא שרענו לאוכלן צתם ולא לשם רפואה כלומר שיתחזק צכוחיו וככ"ג שאינו אוכל צפירוש לשם רפואה צריא מותר ובעל מיוחד גם צכ"ג אסור והמג"א מיירי שמתכוין לרפואה כלומר שיתחזק כוחותיו ע"ש. ועיין מג"א סי' פ"ט סק"ב, ושאני התם לאוכלים גמורין הן וק"ל.

ומבואר עכ"פ דכל שאינו מאכל צריאים ממש ואוכלו להזק כוחותיו מקרי לרפואה ואסור אפילו לצריא ומעתה צבני ווייטאמינים לא מצטיא לדעת המג"א דאוסר לשם רפואה אפילו לצריא וא"כ הני ווייטאמינים כיון דעשוין לחזק כוחותיו ולשם זה הוא לוקחן ודאי דאסור אלא אפילו להצ"י דמחיר לצריא אפילו צמאכלים שאינם מאכל צריאים מ"מ נראה דגם הכ"ז לא פליג אלא כל שהוא מאכל עכ"פ והוא צריא אף שאינו מאכל צריאים מ"מ מותר דמאכל הוא אבל צאכילה כדורים שהוא אינו מאכל כלל צפני עמנו אלא עשויו לשם רפואה ולשם התחזקות אפילו לצריא ודאי דאסור כיון דהוא סימיני רפואה כנלפע"ד. וצאמח פשוט כי הני ווייטאמינים עשוים להתחזק כחות החלשים וגם הלוקחים לוקחים אותם צצביל לחזק והגם שהצב צצ"א לוקחים ככדורים מ"מ לשם חזקה הגוף לוקחים אותם שהוא לשם רפואה ומה גם כי צאמח אשר אנשים החלשים הוא שלוקחים

להחמיר צספק נפשות וגם על זה נאמר וחי צבם וכפי החוס'.

העולה לדין מותר שהעלינו צס"ד, דצרי המג"א צצ"ע ולדין גם המג"א מודה וכמו שכתבתי לעיל, דכיון דלא מספקין צרפואה אלא אי ימלא שם הרפואה שהוא הרופא, ועיין ע"ז א"ח סי' שכ"ח ס"ק ה' אהא דכתב הרמ"א ד"א דאם אפשר לעשות צלא דיוחי וכר ע"י עכ"ס עושין וכן נוהגין וכצ"ל אבל עיקר דמילתא צלא ישגיה על העכ"ס כל עיקר אם רואה סכנה צצירור ויש אפילו ספק הלכך הצרי צ"ז משוצח אם יעשה הוא עמנו וכר ואף שכתב הרמ"א וכן נוהגין אין מזה ראייה דלאו מנהג ותיקין הוא והעתיקו הא"ר להלכה ע"ש. שצ פקחתי עיני צס' ערוך השלחן א"ח סי' שכ"ט ס"ב שכתב ח"ל: ודע דכל מין ספק צנפשות מחללין שבת כגון שצריין להצ"א רפואה ממקום רחוק לחולה שיש צו סכנה וספק אם יש שם הרפואה וגם ספק אם היא מרפא מחללין את השבת ואפשר דצספק אם מרפא אין מחללין וכר דדוקא כשרפואה צרורה מחללין ואף שיש צזה כמה ספיקות מ"מ כיון דהרפואה צרורה נוחה הצורה לחלל ע"ש.

נמצא זכינו לדין דאף שאין מסופקים אם הרופא צציתו או לא כיון שהוא רופא מומחה לרצים כל זמן שאינו ידוע לנו צצירור שהוא איננו צציתו אלא ספק אם הוא שם או איננו שם מחללין את השבת שמה ימלאנו צציתו ויבא אלא החולה וירפאכו זה לפע"ד צרור צס"ד. וה' ילילינו משגירות עד עולם ולשמור כל ימי שצחותינו צקדושה וצטברה עד עולם סלה.

ובזה הנני חותם מעין הפתיחה דרשת"ר באהבה, ידיו המברכו בברכת התורה ללומדיה, ונא לשום צין ביקורת עלי דבריני אלו כי לא הבאתים לכור הבחנה צמחת הטרדות, המכבדו ומוקירו כערכו בלב ונפש

משנה הקטן

סימן נ"א

אי מותר ליקח כדורים (ווייטאמין פילם) לבריאים בשבת

ב"ה אור ליום ה' לסדר חיי שרה התשכ"ז ברוקלין
נ"י יצ"א.

כבוד ידידי הרה"ג וו"ח א"א וכר כש"ת מוה"ר אפרים
גרינבלאט שלט"א.

אחדש"ת, יקרת מכתבו הגיעני צדצר השאלה אם מותר ליקח כדורים צצבת הנקראים (ווייטאמין פילם צצ"ע) לבריאים כיון שאינו לוקח זה לרפואה אלא להתחזקות וכיון דצמדינה זו הצבה צריאים לוקחים הכדורים האלו הנקראים ווייטאמינן חולי הוה ליכ דין מאכל. וראשונה

אפי"פ שאינו מכיון לשיר מ"מ הואיל והכלי מיוחד לכך אסור. וכחז המ"צ ר"ל שמויחד להשמיע קול חיישין שמא יכין לשיר וכ"ש להשמיע קול צבלי שקורין קאמער עא"ן פשיטא דאסור דכלי שיר הוא וגם הוא מכיון לשיר ע"כ. והנה הוא קאמער עא"ן היינו השטימגאבעל שאנו מדברים בו ופשיטא ליה להמ"צ דאסור ובאמת כי דברי המ"צ נכונים מאד בזה דודאי דכ"ש הוא ממשמע קול בזוג דהתם אינו דרך שיר כלל וגם אין דרך שיר בכך ואינו מחכוין לשיר אלא להשמיע קול בעלמא וגם הקול לא צבי אלא שיפתחו לו הדלת ולא איכפת ליה באיזה קול הוא משא"כ במחכוין להעמיד הגאבעל לשיר לר"ך דוקא קול מכון ואם יתקלקל הקול לא יעם השיר ועיקר הגזירה היחז בשביל חיוקן הכלי שיר כמזון חז פשוט מאד.

ומה שחל עמנו דר פלוגתיה דדברי מלמד להאיל ס"י ס"ג שמלד שם להקל לפענ"ד אין דדבריו ממש ולא הואיל בזה כלום והנה עיינתי במלמד להאיל וראיתי דמתחלה עלה בדעתו ג"כ לאיסורא אלא שראה צספר ש"ית רשצ"ן ס"י ע"ו שהציא צסם שו"ת נכרי אפרסמון שסם מחיר ליקח שטימגאבעל עפ"י ראיות וסברות וגם החזן הנזכר בשו"ת הרשצ"ן אמר שכן עשו צקבלות שהיו מלפנים ולא מיחו ע"כ. והנה הרואה יראה דגם הוא ז"ל דעתו להחמיר וכמו שכח צפתה דבריו וגם סיים דדברי משנה ברורה אלא שבאמת הדברים מלד לסמוך על האי חזן שרשצ"ן ועל הרשצ"ן שסמך על דברי נכרי אפרסמון וכנראה דבסוף גם מח חז שביא דברי המ"צ באחרונה.

והנה שו"ת רשצ"ן אין לי צביתי לעיין בו, אבל שו"ת נכרי אפרסמון יש לו ועיינתי בו וראיתי דחלי דלא תניא בדלא תניא דגם בעל נכרי אפרסמון לא החיר בזה ואדרבה סיים להדיא דאין להקל ח"ל ציו"ד ס"י ג', אחר פלפול גדול כחז מצואר שיש היחז צי"ד לפי דברי י"א שצרימ"א וכו' על כל זה למעשה קשה להקל בזה שבע"ז לא ראה לסמוך אפילו במקום מלוח ידועה דפעמונים וצפרט צנדון זה דעבי לקלל ודומה ממש למנגן עכ"ל. הרי דלמסקנא מסיק דאין להקל בזה, ובעל מלמד להאיל כנראה לא היה לפניו שו"ת נכרי אפרסמון לעיין בו וכמו שנראה מדבריו בחשוכה שם ולכן סמך על החזן ורשצ"ן אבל כיון דזכינו דבעל נכרי אפרסמון בעמנו אינו מחיר א"כ כיון דנתרעה היסוד ופל הצניק ואין לנו להחיר דאדרבה הנה"י אפרסמון מן האוסרים ולא מן המחירים בזה.

ובאמת כי הרואה בשו"ת נכרי אפרסמון גם בעיקר דבריו להלכה יש לפלפל בהם הרבה דהרי עיקר סמיכתו שם אי"א שהציא הרמ"א צס"י של"ע דצמן הזה הכל שרי דאין אנו צקויק צעשיית כלי שיר וליכא למיגזר שמא יתקן כלי שיר דמלחא דלא שכיחא הוא, והוא שיטת החוס' וכחז דאפשר דעל זה נהגו להקל בכל. והנה לפי הצנה הנהרי אפרסמון דהני י"א שהציא הרמ"א גם אכלי שיר קאי א"כ כיח מותר לנגן גם צבלי שיר בעמנו כיון דליכא למיגזר עכשיו דאין צקויק צעשיית כלי שיר, וע"ז דדאי לא ראינו

אוחז להחזקת ע"כ לפענ"ד דאין ללוקחן כל שאין צו חולה כל הגוף כשאר מיני רפואות.

שוב מנאחי רח"י ברורה מדברי החוס' שבה י"ח ע"א ד"ה ומתרפא' שכחצו וז"ל: וי"ל דלקמן מיירי באדם צריא ואינו מניח צעין לרפואה אלא תחת העין להענוג, וליכא למיחש לשחיקת סממנים ע"ש. והנה מדבאריכו החוס' בלשונם באדם צריא ואינו מניח צעין לרפואה, משמע דאלו ה"י מניח לרפואה וצעין ממש אפילו באדם צריא הוה אסור, דאלי"כ למח להם להאריך בלשונם ה"י להם לקר דלקמן מיירי באדם צריא וליכא למיחש לשחיקת סממנים, ומדבאריכו בלשונם באדם צריא ואינו מניח צעין לרפואה, מצואר דאם מניח לרפואה אפילו באדם צריא אסור וכדעת המג"א.

(ב) ובדבר שאלחו צמי שאינו יכול לישן אי מותר לו ליעול כדור שינה (סליפינג פילם בלע"ז)

שיוכל לישן אי זה מקרי חולי כל הגוף, הנה זה קשה לכתוב וחלוי צמה שהוא אדם ועד כמה מגיעין הדברים, דודאי צמי שאינו יכול לישן קצת אין זה בכלל חולי כל הגוף ואדרבה יעמוד וילמוד ברורה או יאמר תהלים וסירות ותשצחות. ושמעתי ממר"ר שפעם בא אצלו גדול אחד לבקש ממני ענה שיוכל לישן והשיב לו אדרבה חנו לי ענה שלא אוכל לישן ואוכל ללמוד תורה יותר. ומיחו ודאי אם הוא חולה על הנערווען, ואינו יכול לישן צלי כדורים ומנטער הרבה ודאי כי יש בזה חולי הגוף ג"כ, כי כל הגוף נחלש מצלי שינה ורמז לדבר מה שאמר ז"ל נדרים ע"ז שצובה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר הרי דאין זה צמליאות שלא ישן ג' ימים וצודאי שמי שלא ישן זמן רב יחלה כל גופו אבל כאמור דבר זה חלוי לפי מה שהוא אדם ולפי ראות עיני המורה אם הוא צמדה שמחלכו יש להחיר דכוח חולי בכל הגוף.

ידידו דוש"ת בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן נ"ב

חזן אי מותר להשתמש בכלי (שטימגאבעל בלע"ז) לפדר ניגוניו בשבת

אור ליום ה' כ' שבט התשכ"ג ברוקלין נ"י יצו"א. כבוד ידידי רב חביבי הרב הג"א א"א נ"ג ג"א וו"ח פ"ה וכו' כש"ת מוה"ר מ' ח' בלייד שליט"א רב דביהכ"נ שומרי הדת פוקיפסי נ"י.

אחדשית, בדבר שאלחו צחזן המחפלל צצנה ווי"ע ולקח כלי הנקרא (שטימגאבעל בלע"ז) לסדר ניגוני ומכח באצטו עליו או על הטמוד ומשמיע קול אי שפיר דמי וכ"ת הניא ממשנה ברורה ס"י שלי"ח סק"ד, אהא דכתב הרמ"א דאסור להכח צצנה על הדלת צעצעת הקצוה צדלת

לקמן דדוקא לענין עיפוח וריקוד מקילין וכחז דאין להקל אלא אמרינן הנח וכו', ע"ש. הרי לן מפורש דג"כ ס"ל לאיסור וכנ"ל.

ושמעתיה שרצים מהחזים ראו לסמוך עלמא אדברי ערוך השלחן סי' של"ח סי"ח שלמד זכות על אותם החזים ולפי שלענין דאין כזה כדי סמיכה אצלו גם כאן מה שנראה לי כזה הנה הערוך השלחן כתב שם ללמד חיזה זכות על החזים שצבורי"ר פשחה המשפחה אללם שאחזים ידדיהם מזלג קטן שקורין קאמער עאן וכו' והרי זה ממש כלי שיר ועשו לשיר ואין ידיו למחות באמרים שצלעו א"י"א להם לנגן וצבורי"ר הדור פרוץ וההמון מחזיקים צידם ולא לצד שאין ביכולת למחות אלא אף מי שירצה ללכת מצהכ"י מפני זה מחפורר מחלוקת כידוע עכ"ל. ודחק עלמו לחפש טעם וזכות שח"ו לומר שכל ישראל יכשלו באיסור שבות ומה גם בעמדם בחפלה לפני מלך מלכי המלכים הקצ"ה ודחק הרבה לישב קצת המנהג ע"ש.

והנה הרואה בדבריו יראה שאין שום סמך לסמוך להיתר עליו חזא שהרי הוא ז"ל בעלמו כתב שכיון שהדור פרוץ ואין צידיו למחות ופשחה המשפחה וכדומה לשונות נראה מדבריו דגם הוא בעלמו ס"ל דזה נרעה נושנה הוא ומשפחה קרי ליה אלא שהדור פרוץ הוא וגם כמו שכתב שם באמת דהוא כלי שיר ממש ועשוי לשיר וא"כ אילו היה צידו למחות ודאי ה"י מוחה אלא כיון דאין צידו למחות יל"ה ללמד זכות אבל לולי דבריו הקדושים לאחר הסליחה אין בדבריו שם ממש למענין שם.

ראשונה מה שראה לחדש דאולי מפני שהקול אינו נשמעת אלא מפה לאחז ואינו אלא כרגע וחליתו הוא שצביל שירת הפה שלא נאסרה מעולם אפשר שאינו בכלל כלי שיר שאסרו חכמים, לאחר הסליחה דברים תמוהים הם דמי נתן שיעור לקול שאסרו חכמים ואמרו שקולי קולות יחדלון וקול נמוך מותר וגם מי יכול לחלק בין אם הקול הולך ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה או שהולך רק מפה לאחז סוף סוף קול שיר הוא וודאי אם יקה כלי שיר וינגן עליו בקול נמוך עובר באיסור בקולי קולות ששוצר ארזים, וגם מה שכתב דאולי משום דהוא חליתו שצביל שירת הפה אפשר שאינו בכלל כלי שיר לא נראה כלל דסוף סוף הא"י כלי כלי שיר הוא בעצמה וזה חיישינן שמא יתקנה ומאי נ"מ אם נתקנה שצביל שיר הפה או לא האיסור שצביל הכלי עצמה שמא תחקלקל ויתקנה איכא דה פשוט וצבור.

ב) אלא דעיקר יסודו שכתב שם צ"ו על מה שכתב הב"י דלהקיש על הדלת כשאני דרך שיר מותר כחז הרמ"א ז"ל וכן אם לא עבד מעשה שרי ולכן אלו שקורין להצריכן ומפאפיים צפיהם כמו נפור מותר לעשותו שצב עכ"ל. וכחז הב"י דאין מוצן כלל מאי קמ"ל דשירה צפה לא נאסרה כלל אלא בכלי או בגופו בקשקוש חלצעות ומאי קמ"ל שמוחר ללפף צפיו ותי' דהפירוש כן הוא דצפנאף הזה רגילין להשיס אלצצו צפיו צק השפחים והשיניים וע"י כן יולא הקול כנפור וזה הרבנותא דאש"ג דציד אסור כמ"ש

מי שמיקל ח"ו וגם הנהרי אפרסמון פשיטא ופשיטא דלא יחיר לשיר בכלי שיר בעלמו אף שאין אין בקיאות בעשיית כלי שיר ולדעת הי"א היה מותר וא"כ כיון דקיי"ל דבכלי שיר עלמא אסור לשיר אפילו בזמן הזה ל"ל צחרי אנפי, פן האחד די"ל דבאמת לא קיי"ל כה"י"א אלא התקנה במקומה עומדת והא דמטפחין ומרקדים האידנא ג"כ הוא רק משום דמוטב שיכיו שוגגין וכו' וכמו שהביא שם הרמ"א. ובאמת כי כל הראשונים לא הביאו דברי החוס'. ופן הב' די"ל דאפילו לה"י"א שצחוס' יש חילוק בין סיפוק וריקוד סחם צידים ורגלים דבהא ליכא למיגזר כל כך כיון דאינו בכלי שיר ממש אבל בכלי שיר אפילו האידנא גזרינן וכן היה נראה לרבנותינו האחרונים ז"ל לחלק.

וסברא לזה נראה דשאני סיפוק וריקוד שאינו עושה מעשה בכלי אלא צידים מחמר ומטפה דהוה כעין גזרה לגזרה משום מחקן כלי שיר שאין לו צידו משא"כ צמגן בכלי שיר עלמו, גם כי יש לומר דבכלי שיר עלמו תפסו האחרונים דגם האידנא גזרינן כיון דמחמר בכלי שיר בעלמו ובקי הוא צימור על הכלי ממילא שכיח יותר שיכיו בקיאות גם בעשיית כלי ועכ"פ צחיקון שיר שלהם וכמו שבאמת ראינו שהמנגנים מחקין לפעמים החוט וכדומה מה שמחקלקל להם כיון שהם בקיאים בזה משא"כ המספק והמרקד בזמן הזה דאין אנו בקיאות סומכין בזה אדברי החוס' כנלפנ"ד סברא ישרה.

שוב מלאחי בלבוש אר"ח סי' של"ע ס"ג, שכתב כן להדיא דדוקא צעיפוח וריקוד הקילו מעטם החוס' ולא שאר מינו השמעת קול ח"ל: ואין מטפחין וכו' וי"א דצמגן הזה הוא מותר אפילו לכתחלה משום שאין אנו בקיאות בעשיית ותיקון כלי שיר דמילתא דלא שכיחא הוא ועל זה נהגו להקל בכל עיפוח וריקוד ע"כ. והרי דכתב דלייק דרק צעיפוח וריקוד הקילו וכ"כ בא"ר ח"ל: משמע דוקא צעיפוח וריקוד מקילין ולא בקשקוש זוג ושאר דברים, וכן אפשר לפרש דברי רמ"א, וכ"כ הע"ז סי' רפ"ב, וע"ל רס"י של"ח ואפילו צעיפוח וריקוד שלא במקום מלח כחז צי"ש דאין להחיר אלא משום הנח להם עכ"ל. ומשמע לכאורה דקשקוש זוג וכיוצא בו אפילו במקום מלח אסור וכדעת הב"י.

ובזה חזל ליה נמי טעמא אחריתא שמאדד שם הנהרי אפרסמון ע"פ דעת הרשד"ם דלהיות חזן עוב להחפול הוה מלח והוה במקום מלח אבל זה קשה לפי זה אף כי בר מן דין לפעני"ד לא קרצ זה אל זה דאף דחזן עוב הוה מלח אבל רק שיחפול בדרך היתר אבל חזן שיחפול ויעצור איסור דרבנן הוה מלח הבאה בצבירה ואין זה חזן עוב כלל ומי בקש זאת מידו. ואין קשקוש השעימגבל חלק מהמלח שיותר שצבילו ואינו אלא דבר צדדי ומי שאינו יכול להחפול בלא זה אינו חזן עוב או יותר עוב אינו מנגן נאה ולא דמי לפעמונים דהם עצמם הוי מלח וזה צרור לפעני"ד. ועיין מ"צ סי' של"ע סק"י, ובא"ר עוד צ"ח של"ח סק"א צוזו שקוצעין צדלת שנהוג להחיר וכחז שאולי סומכין על המג"א ונ"י שמחירין בפעמונים על ס"ת וחזר צו מדנתבאר

השתמשו בהם בש"ק וכן לערך צי שנים אשר אחד מהחזנים
החרדים צנני בעקיפין זה ואחר לי שהגאון ר' משה פיינשטיין
החיר זה ואם גם אני אחיר לו להשתמש כי דוקא ראה
לשמוע ממני והשכתי לו כי אין צידי להחיר אבל אשאל את
ידיד נפשי הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א אם אמר מה
שבעידו בשמו, ושאלתיו והשיב לי כי שקר בעידו בשמו
ושמעולם לא החיר את השטימגאצטל ושגם צמדינות רוסיה
וליעט החזנים היראים לא השתמשו בו וכל גדולי ליעט שם
אסרוכו, ועיין שו"ת לפנת פנתה ח"צ סי' י"ט שכתב
דאפילו אם יפסיד עי"ז פרנסתו אסור להשתמש בו
ע"ש. ומי"מ במקום מחלוקת למאן דלא זיית לדינא
כנראה ששמעו ידיהם הני גאוני כיון דדור פרוץ צעוני"ה
פרוץ מרוב על העומד ואם צימים בהם כ"ש צמן הזה
וכל ערס יעשה צדעת אם יוכל לעטול זה ולהסיר מכשול
ודאי עוב ואם לאו הנה להם כמו שכתב הרמ"א אפילו
לשיטת האוסרים סיפוק וקדוד מוטב שיכיו שוגגים וכו'
וכשי"ת שמו יפנות שלום עלינו ועל כל ישראל וצפרע צני
מתא שרביין לזיית למרא דאתרא ככל אחר ואחר.

ובזה הנני ידידו החותם באהבה ואני מקוה מהפורש
שלום שישפות שלום עליכם חונות מפרנסות זו את זו ת"ח
לא כ"ש וישרה ביניכם אהבה ואחורה ושלום ורעות מעתה
ועד עולם המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.
מנשה הקטן

י"ר וועד הלכה דאיגוד הרבנים

סימן ג"א

פרש מחצלת ע"ג הקורה והגביחה ג"ט מן הקרקע,
קורה אין כאן ומחיצה אין כאן במחלוקת הרא"ש
והרשב"א

ב"ה אור ליום שנכפל בו כי טוב לסדר ובני ישראל
יוצאים ביד רמה התשכ"ד.

בני ציון המטולאים בפו, לא אניס ליה כל רז, ה"ה
כבוד הרב הגאון המפורסם בחבוריו הקרים דויו ליה כבר
בתי' יר"ע וידי"ג כהדרג"ת מהר"ר בן-ציון הלוי לפטמן
(שליט"א) [ז"ל] רב וראב"ד בירות—לבנו, כעת עיה"ק
ירושלים, מחבר ספרי בני ציון ר"ה.

אחד שהדר"ג, יקרת ספרו הנחמד צני ליון חלק ששי
לנכון קבלתי, ולאחות אהבך אשר עיינתי
קצת בספרו ביקר צבי' שס"ג סכ"ד הציא מחלוקת הרא"ש
והרשב"א ז"ל בגמ' עירובין י"ד ע"א אמר רב ששה בניו
קורב ע"ג מצוי ופרס עליה מקללה והגביה מן הקרקע
שלש, קורב אין כאן מחיצה אין כאן קורה אין כאן דלא
מכסיא, מחיצה אין כאן דכיו ליה מחיצה שכגדים צוקעין
בו. וכתב הרא"ש ז"ל כתב רבי' בן אדרת ז"ל דקורב שהוא

הרמז"ס דאסור להכות באצבע וכו' מי"מ הכא שרי כיון
דזידו אינו עושה מעשה השיר ושירתו הוא צפוי וכיד אינו
אלא כדי שהלפוף צפח יעלה יפה ע"כ. ומזה הפי מדמה
מילתא למילתא דגם השטימגאצטל דומה לזה. ואני איני
רואה דמיון אפילו כדנא לעוכלל לצד כי עיקר הפי ג"כ
אינו נראה לי ודברי הרמ"א נראין פשוטין זה ואעתיק לשון
הש"ג בשם ריה"ז שלהי עירובין ז"ל: אסור להשמיט קול
בשבת ולא אסרו אלא קול של שיר כגון שהוא משמיט קול
נעימה זידו או בכלי כעין כלי זמר ומוכה מכאן שאינו אסור
אלא בזמר שפי' מעשה וא"כ אותם כשרולים לקרות חזריהם
ומתפללים צפיהם כלפורים שקורים לופיל בלע"ז ואע"פ שצאחות
לפוף ג"כ לפעמים הם מנעימים כשיר הכא כיון שמכיון
לקרות חזירו לא ינעים בקריאה ולא יכיר קול שיר וש"ד
וגם לא עבד מעשה, ע"כ. והנה לפי פשטות הדברים נראה
פשוט לומר דהש"ג הא גופי שם ראונו לומר דשיר צפח
ליכא איסור כיון שאין בו מעשה וגם לא ינעים הקריאה.
אמנם נראה עוד דהלפוף צפח כליפור אינו כמו שהש
הערוך השלחן ז"ל שנותן ידו צפוי ומתפלל אלא הלפוף צפוי
היינו שמתפלל בשפתיו ובלשונו ומנענע בהם ומנענע יחדיו
זה עושה קול כעין לפוף של עוף כידוע שהלפורים
שמתפללים ג"כ צפיהם בלי שום נתינת אלצפות צפיהם אלא
הם מתפללים צפח שלהם בלשון ובחרטום וזהו לפוף כעין
לפורים שצ"א מתפללים כלפורים ואם כשמכנים ידו צפוי
אין זה דרך הלפורים ומה מדמה ליה ללפורים היל"ל אותם
שמניחים ידם צפיהם ומתפללים לחזריהם אבל פשוט וברור
דכוונתו דמתפלל צפוי בלי שימת ידיו צפוי אלא מתפלל
בשפתים ולשונו אלא דכיר סברא לומר דכמו דקשקוש צידים
או דרגלים אסור משום כלי שיר א"כ כל מיני קשקוש לשם
זמר אסור וא"כ הכ"צ כיון דמקשקש בשפתים דא לדה מנענע
וכן בלשונו עושה קצת נענוע שהוא פעולה באוועגונג בלע"ז
היה סברא לכאורה שיכא ג"כ אסור ולהלויא מסברא זו
כתב הרי"א"ז דזה אינו דכיון דלא מתכוין לקול שיר וגם לא
היה מעשה ממש ש"ד אף דלא דמי לשיר צפח ממש הקול
זה מגרון ואינו עושה שום פעולה צפוי אלא הקול זה
ממילא מהגרן כידוע והלפוף צפח ע"י נשיקת שפתים זה כזה
מי"מ לא מקרי זה מעשה אבל הכי דעבד מעשה ודאי אסור
זה ברור בדברי הש"ג הנ"ל ובדברי הרמ"א ז"ל וממילא
אזרח ליה להערוך השולחן כל הצנין שצנח עליו הלימוד
זכות שלו ואין ממש שם למעיין ציושר.

ומעתה העולה לידן דמעיקר דינא נראה דעת רוב
הפוסקים ורובא ככולא לאיסורא להשתמש
בהשטימגאצטל ואפילו הערוך השלחן שדחק הרבה כתב
צעמנו דרק משום דדור פרוץ יא' לחפש אחר זכותים
והשי"ת ידונו לקצת זכות אבל לא כיון יפה כזה ולדקו זה
דברי המשנה ברורה וא"כ דאי הדין את כח"י וכל מאן
לזיית לדינא יעשה כהלכה ולא יעבור ח"י באיסור שבת
בשבת קודש צעמדו לפני הקצ"ה ברנה ובחפלה ובאמת כי
צמדינתו החזנים היראים והחרדים לדבר כי ח"י לא

משוכה למטה מעשרה עפחים פסולה דכיון שיש שיעור מחילה נפקא מחורת קורה ומחילה אין כאן דכיון מחילה שבגדיים צוקעין זה וליחא דכח דוקא אמר קורה אין כאן משום דמכסיה ואינה נראית וסבורים דמחללה המצוי ניהר אבל כשהקורה נראית בשביל גדולה לא נפקא מחורת קורה ע"כ ותמה כח"כ שהרי הרשב"א ז"ל מפרש ג"כ הגמרא דכח כפירושו של הרא"ש ז"ל ואין זה ענין למח שחידש דין הקורה שהרי הרשב"א עירובין בג"ל אחר שהעלה חידושו דקורה שמשוכה עשרה עפחים נפקא לה מחורת קורה והוא לה מחילה חלויה ומחילה חלויה אינה נותרת כח זה ו"ל אמת אבל מ"מ אינו ענין כאן ומזה שפט כ"ג דלא ראו דברי הרשב"א במקורן לא הרא"ש ולא כל האחרונים הבאים אחריו רק הביאו ממה שהביאו הרא"ש וברי גס הרא"ש לא ראה במקורן.

ולפענ"ד שנקיב לחסידותיה ככאן דלא נראה לומר דכל הפוסקים לא ראו דברי הרשב"א הנמצאים אצלנו ואולם ולא נתנו לב לעיין במקור הדברים אלא קבלו דברי הרא"ש עד שבאנו אנו וראינוהו במקומו ועי"ז נסחר דברי הרא"ש והבאים אחריו, ומה שגראה לפענ"ד לישב דברי רבינו הגדול הרא"ש ז"ל בברי חנני או יאמר דברי באמת הרשב"א ז"ל מתחלה חלה חידושו בגמ' ה"ל שאחר שחמך בדברי רב ששה שאמר קורה אין כאן מחילה אין כאן ותמה חיפוק ליה משום קורה פי' שחפשה המחללה חלק מן הקורה ויחיה כקורה משוכה ותחיר ועי"ז חי' דשמה נאמר דקורה נמי צריכה שלא חתה משוכה למטה עשרה עפחים כשיעור מחילה דלא נפקא לה מחורת קורה זה ו"ל אמת, וברי דגב עיקר סברתו לכאורה לתרן חמיכתו בג"ל דחפשה מחללה כקורה ותחיר בחורת קורה וצנח זה אחימרא דרב ששה בג"ל אלא דח"כ דחה לעצמו דא"כ ה"ל ומשוכה עשרה וגבוח מן הקרקע שלשה עפחים פי' לפירושו דנקט מחללה דוקא משום שאינה ראויה לקורה, אבל הרא"ש ז"ל אדרבה מפרש דכח ודאי הוי מחילה דא"כ הא"ך הוא אומר עליה הוי לה מחילה שבגדיים צוקעין זו הא לדעת הרשב"א שגלה לפרש הגמ' מפני שאינה ראויה לקורה א"כ ליכא כאן מחילה כלל, וכן כתב המחירי ז"ל עירובין בג"ל, נמלא עכ"פ דדחיית הרשב"א שדחה לעצמו דאינו ענין לגמ' דיון חזר ונראה דודאי ענין הוא וכיון שכן כדרינן להוכחה הרשב"א מגמ' דין דקורה שהוא משוכה עשרה לית לה דין קורה דהוי לה מחילה וא"כ לכאורה שמעינן מיהא בכל מקום וכדעת הרשב"א, ודחיית הרשב"א ליחא ועי"ז כתב הרא"ש דליחא להוכחה זו אפי"ה דכח דוקא אמר קורה אין כאן משום דמכסיה ואינה נראית אבל כשהקורה נראית לא נפקא מחורת קורה בשביל גדולה ורחה.

ולפי הבנת כ"ג גדולה מזו ה"ל שברי המחירי צדי"ה הניח קורה וכו' כתב, ויש למדין מכאן שכשם שיש ללחי שיעור צרצבו שאם היה רחב ד' אמות אינו לחי כך קורה כל שיש צרצבו עשרה עפחים יאחז מכלל קורה

ונעשים מחילה ומפרשים שמועה זו במחילה המשולשת עשרה עפחים וכו' וגדולי הדור מגמגמים עליה שא"כ היה לו לומר משולשת עשרה וגבוח שלשה וכו'. נראה דמחירי ז"ל מפרש דיש למדין משמועה זו הם רבנים אחרים שדייקו משמועה זו בן דקורה שנמשכה עשרה יתחזק מכלל קורה ונעשים מחילה וגדולי הדור מגמגמים על ה"ש למדין וידוע דגדולי הדור קורא ליה להרשב"א ז"ל וא"כ הרי המחירי כתב מפורש דהרשב"א פליג על ה"ש למדין הללו וא"כ כ"ש שחפשה ליה להרא"ש ז"ל הא"ך צא להקשות ולדייק דאין מגמ' זו הוכחה נגד הרשב"א וברי אדרבה הרשב"א בעצמו מגמגם על הרו"ס ללמוד כן ובג"ל. אבל לפי מה שכתבתי אחי שפיר דהרא"ש ז"ל צא לפרש ע"פ ה"ה"ה שהרשב"א מפרש שמועה זו בן וביינו כפי ה"ש למדין והא דחיה דדחי הרשב"א פי' באופן אחר, וכן מסיק המחירי ז"ל שם דנראה ליה כפי האחר ע"ש אבל א"כ חקשה באמת דמדברי הגמ' יהיה הכרח לשיטת ה"ש למדין שהוא ה"ה"ה שהביא הרשב"א ז"ל ועי"ז כתב הרא"ש דליחא דאין משמועה זו שום ראיה.

שנית נראה דכד דייקין שפיר בדברי הרא"ש ז"ל נראה דהרא"ש דייק בלשונו הטוב שחמך שהביא מימרא דרב ששה בג"ל עד וכל מחילה שבגדיים צוקעין זה לא שמה מחילה, כתב וז"ל: כתב רבי שלמה בן אדרה ז"ל דקורה שהוא משוכה וכו'. ויש לדייק אמאי לא כתב הרא"ש ז"ל דהרשב"א דייק בן ממימרא דרב ששה בג"ל וכו' ה"ל לאחר שסיים השמועה שהביא ומכאן מדייק הרשב"א, או עכ"פ ומכאן כתב הרשב"א, ואז היה מוכח שהרשב"א דייק בן מגמ' בג"ל אבל מה שהביא הרא"ש ז"ל לשון כתב הרשב"א משמע דהוא דין צפני עצמו שכתב הרשב"א ואין לו שייכות עם מה שהביא לעיל וצפרע שלא כתב צו"ה החיצור וכתב הרשב"א אלא כתב, כמ"ש רש"י ז"ל אלא פסל אח הראשונים כ"כ כתב פסל אח הראשון והוא הלכה צפני עצמה. אבל נראה דהרא"ש ז"ל ודאי ראה דברי הרשב"א ז"ל במקורן וידע שהרשב"א כתב דין זה דקורה משוכה עשרה דין מחילה לה ולא דייק בן מדברי הגמרא אלא שכתב נראה לו האמת, ועי"ז צא הרא"ש ז"ל לחלוק עליו מעיקר הדין וכלומר דהרא"ש מודה ליה להרשב"א דאין לדייק מג' זו דין הרשב"א ז"ל ודלא כדעת ה"ש מפרשים במחירי, אלא דאדרבה הרא"ש ז"ל ס"ל דיש לדייק חיפוק דיוו של הרשב"א ז"ל וביינו דכח דוקא אמר קורה אין כאן משום דמכסיה ואינה נראית אבל כשהקורה נראית בשביל גדולה לא נפקא מחורת קורה, וא"כ יהיה כוונת הרא"ש צד דהרא"ש ז"ל אחר שהביא דין דהרשב"א ז"ל צא להוכיח דמגמ' דין מוכח להיפוך ממה שכתב הרשב"א אבל מעולם לא כיון לומר דהרשב"א למד דיוו מגמ' דין ולא הביא הגמ' דין אלא לחלוק על דיוו של הרשב"א ז"ל וצד אחי שפיר מאד מה שלא כתב כלל דין דהרשב"א דייק בן משמעתין ומיושב נמי קושיותיו ממחירי בג"ל דודאי גס הרא"ש ז"ל ראה שהרשב"א מגמגם על ראיתו מגמ' דין אלא שאדרבה הרא"ש ז"ל מייחתי ראי' משמעתין נגד דין הרשב"א ז"ל.

ופה שבתה קולמוסי, ידידו דוש"ת אוהבו ומוקירו בלא מכירו, בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן נ"ד

אי מוטב לקנות רשות משומר הבית או מבעל הבית עצמו

ב"ה אור ליום ה' התשכ"ט ברוקלין נ"י יצו"א.
מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח גר"נ אי"א בנש"ק ובר כש"ת
מוה"ר דוד ראזענבערג שליט"א.

אחדש"ת, בדבר שאלתו אי מוטב לקנות רשות משומר הבית (סופער צלע"ז) או מצעל הבית עצמו, והבית ששמו סברא מהרה"ג מפאפא שליט"א שיותר טוב לקנות מהסופער כיון שהוא משמש את בני הבית הדרים שם.

והיות כי הרה"ג מפאפא הוא מידידי הנאמנים אהפך צדקותיו ולפוס ריבטא עלב צמחשצתי דדבר זה חלוי מאיזה טעם שכירו ולקיעו מהני דגמי עירוצין (ס"ד ע"א) מצויר דשכירו ולקיעו מהני מטעם צעלים דפריך שם ה"ל כי שכירים ולקיעים מאי והשיב אם אמרו להקל יאמרו להחמיר ופרש"י ד"ה חמשה כי כיכי דשוויכו ליה לשכיר ולקיע כצעלים להקל ולהחמיר עירוצו וכו' הו' נמי צעלים להחמיר או דילמא לקולא שוויכו רצון כצעלים אצל לחומרא לא ע"כ. ומצויר דשכירו ולקיעו מדין צעלים מהני. וממילא כיון דשכירו ולקיעו הו' דין צעלים ועדיף מינייהו דגם הוא משמש את בני הבית הדרים שם וה"כ איכא הכא תרתי והכא חדא וסליק חדא מקמי תרתי ולכן מסופער עדיף לפי טעם זה.

אבל צשי"ע א"ח סי' שפ"צ צסס הרשצ"א פסק דהיכא ששכר משכירו ולקיעו ששעפ"י שסילקו משכירו ולקיעו מ"מ השכירות עדיין עומדת לאחר הסילוק וכאלו ה"ל שליח מהמלך וכאלו שכרו ממנו ממש ע"ש סעי' י"ד. ומצויר דס"ל דשכירו ולקיעו מדין שליחות הוא ולא מדין צעלים וממילא ודאי לא עדיף מצעל הבית דאפילו אמרו שליחו של אדם כמותו מ"מ הרי אמרו מזה צו יותר מצשלוחו וודאי צעלים עדיפי משליח בכל מקום ולהרשצ"א א"כ מצעלים עדיף לקנות משכירו וא"כ ה"ל לכאורה דבר זה חלוי צמחשצתי וכיון דגמי אמרו להדיא אם אמרו להקל יאמרו להחמיר דהו' מטעם צעלים א"כ דקדו דברי ידידיו ה"ל דמשכירו עדיף וכנ"ל.

אלא דלחי מחשבה וביטול מחשבה דא"כ תקשה לן ארשצ"א ושי"ע דפסקו דשכירו ולקיעו הוא מדין שליחות ולא מדין צעלים ותקשה לי מגמי ה"ל צרם ככר ה"ל צוה מהרה"ס שיק א"ח סי' קפ"צ דצשי"ס עירוצין שם מיירי

ועוד צו שלישי דנראה לפענ"ד לומר דהנה הרשצ"א סיים ואפשר לומר דמחללה דנקט דוקא מפני שאינה ראוי לקורה שאינה ראוי לקבל אריה ודלא כר יחודה דהחיר אפילו של קש ושל קנים ע"כ. נראה כוונתו צוה דצא לישב קושייתו שחמה דחיפוק ליה משום קורה פירוש דניכוי האי מחללה צעלמו כקורה ודחיר ואמאי אמרו קורה אין כלן וע"ז ה"ל דאפשר לומר דנקט מחללה דוקא שאינה ראוי לקורה אצל אי הוי ראוי לקבל אריה והיה ראוי לקורה הכ"ז דמחללה ה"ה מחיר המצוי מטעם קורה ואף דהו' משוכה ומשולשת עשרה, ולפ"ז לכאורה סותר דבריו הראשונים דס"ל לאמת דקורה משוכה עשרה יולאח מחורה קורה והו"ל מחיבה חלוי, ולא מצינו להרשצ"א ה"ל אחר על חמיכתו דחיפוק ליה משום קורה ולשיעתו מ"ש מחללה שניחא ליה דדוקא מפני שאינה ראוי לקבל אריה ואי לא הכי היתה מחרת, וז"ל ע"כ דמחללה דנקט מיירי צפחות מעשרה דומיא דקורה דאז ליכא פסול אלא מפני שאינה ראוי לקבל אריה אצל אם ה"ה מחללה עשרה ממילא לא ה"ה מחיר דה"ג אפילו קורה שלמה אינה מחרת, ומפרש ז"ל קורה אין כלן כשהיה פחות מעשרה דוקא ומחילה אין כלן כשהיה עשרה אצל א"כ ה"ה משמע ככר דכל שהיה עשרה טפחים ילאח מכלל קורה ונעשית מחילה אלא שאינה מחרת דהו' חלוי נמאל דבסופו יש סיוע מדברי הגמי דילן לדין הרשצ"א ז"ל אפילו לשיטת הרשצ"א ז"ל וע"ז הרא"ש ז"ל דחכ דאין מח ראיה.

ועל רצעים השיב דנראה לומר דהאי ואפשר לומר לא קאי לישב קושייתו הראשונה אלא אדסמוך מיניח ולדחות קושייתו שהקשה לעצמו אדין שחדש דמ"מ אינו ענין לכאן שא"כ ה"ל ומשוכה עשרה וגבור מן הקרקע שלשה טפחים וע"ז כחצ דאפשר לומר דמחללה דנקט דוקא מפני שאינה ראוי לקורה שאינה ראוי לקבל אריה ולהוציא מרי יחודה דהחיר אפילו מחיבה של קש ושל קנים ולכן לא אמר בגמי משוכה עשרה וגבור מן הקרקע ואין זה ישוב לתמיכתו וחיפוק ליה משום קורה והדרינן לחירולו דשמאל נאמר דקורה נמי צריכא שלא חתא משוכה עשרה והא דלא כחצו כן צשמעתין משום דקשה לן להוציא מרי יחודה א"כ למסקנא עלה הרשצ"א ז"ל דצמחה שמעינן משמעתינן דמשיכא למטה מעשרה טפחים אינה מחרת מחורה קורה ודלא כמו שדחכ לעצמו דאינו ענין לכאן דהקושיא דא"כ ה"ל משוכה ה"ל צאופן אחר דאפשר לומר וכו' וא"כ ה"ה הוכיח צמחה הרשצ"א למסקנא מדברי רב ששת דין שלו וע"ז צא הרא"ש ז"ל להוציא מפירושו דהטעם אין צוה משום שאינה ראוי לקורה ואלו היתה ראוי לקבל אריה היתה מחרת אלא הטעם משום דמכסיה ואינה נראית וממילא אין מדברי רב ששת ראיה לדינו. ואף שבראשון נראה גם מזה אל תנח ידיך. ואף שידעתי כי יש קצת דוחק צמקנא דברי מ"מ נסבול הדוחק ונישצ הפוסקים ולא נסכים לטעות ושגגה לכל הני גדולי הפוסקים צריוח.

וכי הלכך שוכרין מאשחו והתם נמי לא ראה עורזינא להשכיר ע"ש באריכות והב"י לא ראה הא"י.
ג הרמב"ם סי' ת"ד כתב ח"ל: והיכא שאין בגוי רואה להשכיר רשותו אם הלך אלל אחד מעבדיו והשכיר הרשות בידו ודיו וכו' והני מילי שאדונו אינו חפץ להשכיר לו אלל אם חפץ האדון להשכיר לו שוכר רק מן האדון ולא מן העבד עכ"ל. וכן נראה מדברי הרמב"ם סי' קנ"ה שכתב, ושוכרין מן העבדים או מן אשתו או מן שכירו ולקטעו וכו' ירושלמי א"ר יוסי י' גויים שהיו דרים בבית אחד כל אחד צריך להשכיר את רשותו ואם אין גוי רואה להשכיר הולך אלל אחד מעבדיו או משכירו וכן פסק בשו"ת מהר"ל סי' כ"ב דדוקא אם לא בעי בעל הבית להשכיר אז משכיר משכירו ולקטעו ואף דנראה מדעת הרמב"ם והרשב"א דלכתחילה שוכר משכירו ולקטעו מ"מ לא שצקין פשיטותיהו דהני גדולי ראשונים ז"ל דלכתחילה בעי דוקא מהאדון ולכן נראה לפענ"ד פשוט דלכתחילה בעי לשכור מצע"כ ואם אינו רואה אז שוכר משכירו ולקטעו ודיו ועיין בס' בני ליון סי' שפ"ב סי"א.

סימן נ"ה

נפתלק שכירו ולקטעו כיצד לנהוג

עוד להנ"ל

ובדבר ספיקתו אם נפתלק שכירו ולקטעו כיצד לנהוג לפענ"ד נראה בזה חלוקים (א) אם קנה הרשות בסתם, (ב) אם קנה הרשות לזמן מסוים, (ג) אם ה"י ברשות האדון כלומר שלא מיתח בדרך ומלא דהו"ל שליחו, (ד) אם ה"י שלא ברשותו והו"ל מדין צע"כ. והנה צע"כ א"ת סי' שפ"ב סי"ד קיי"ל דאפילו נפתלק שכירו ולקטעו מהני השכירות כל זמן שהאדון שלו חי ופאילו שכר מן המלכות עצמו והעטם דהוי כשלונו ולכן אם מת האדון הכרית הע"ז שם סק"ע דנחבעל השכירות וא"כ הכ"ז אם לקח בסתם ונפתלק הסופער בלע"ז השכירות בתקפו כל זמן שצעה"כ חי והבית שלו ואפילו השכיר הבית בתוך הזמן לאחר לא נחבעל שכירות הראשון הואיל וחזר לו אחר ימי השכירות אלל אם מכר הבית לאחר שאינו חוזר לו נחבעל השכירות כ"כ בשו"ת חכ"ל סי' ו' והב"א מהרמ"ש בנ"ל.

ב אם לקח הרשות לזמן מיוחד ונפתלק השכיר או הלקיט י"ש בזה חלוק אם לקח בסתם או ברשות האדון א"כ אף שנפתלק מ"מ המקח קיים כ"ז שהאדון קיים שברי בשליחיתו עבד אמנם אם לא היתח ברשות ובראון האדון אלל שלא ברצונו אז כיון שנפתלק השכיר חוזר המקח שברי אז רק מדין בעלים בל והו"ל דין נפתלק צע"כ או מת או מכר שחזר המקח והכ"ז כן הוא וכ"ש הוא מהתם דהתם עכ"פ הבעלים היו בשכירות הראשון ואם שכרו לזמן הי"ל

שהבעלים לא רצו להשכיר ולכן אי אפשר לומר דשכירו ולקטעו הוא מטעם שליחות שברי הבעלים אינם רואים להשכיר וע"כ ז"ל צעה"כ אי מהני הוא מטעם בעלים אלל הרשב"א והש"ע מייירי היכא דאין האדון לפנינו ולא גינה דעתו אז מהני מטעם שליחות ורואיתו מדפריך אב"י לר"י דדוקא התם ה"י לו ה"י שכירים מאי ולכאורה קושיא זו בללא"ה קשיא ועכ"ה דכלל זה הו"א דשכירו מהני מכה שליחות ולכן פסק הרשב"א דשכירו מהני מכה שליחות אלל דכ"ז היכא דלא מיתח האדון אלל היכא דמיתח לא מהני אלל מטעם בעלים. וי"א לן חלוק גדול דלעטם דמהני מדין בעלים אם מת שכירו או לקטעו צריך לחזור ולשכור מהאדון או מאחר מידי דכזה אמת המלך שצריך לחזור ולקטעו אלל לעטם דהוא מטעם שליחות אפילו מת שכירו ולקטעו אכתי מועיל השכירות כ"ז שהאדון קיים. עוד יש נפ"מ היכא דהעבירו האדון מלהיות שכירו ולקטעו אי הוה מדין שליחות לא צריך לחזור ולשכור ואי הוה מדין בעלים צריך לחזור ולשכור ופשוט.

ולפמ"ש א"כ נראה לכאורה דודאי מוטב לשכור מן האדון היינו הבעלים ולא משכירו ולקטעו בין למ"ד שהוא משום שליחות ובין למ"ד שהוא משום דהוי בעלים דאם הוא שליח הבעלים עדיפי מיינה ואפילו הוא מטעם בעלים אלל פשוט דבעלותם הוא רק במקל וסוכרין ממנו מקל הכה שיש לו אלל בעלים האמתים ודאי דהתם גדול בזה והרי לא נתנו להם דין בעלים אלל להקל בדבר כיון שא"א באופן אחר אלל ודאי בעלים ממש עדיפי, ועוד דאל"כ יהיה יציב בארעא וכו' שאם יתראה האדון לשכירות אז היה זה רק שליחו של אדון ויותר טוב צו ואם לא יתראה האדון אז יעשה הוא האדון על הכל צע"כ של אדון ודבר זה לא שמענו מעולם אלל פשוט דרק הקילו בדבר במקום שאינו רואה האדון עכ"פ ישכור שכירו ולקטעו כל כה מה שיש לו, אלל לא שיהיה עדיף מבעלים האמתים.

איברא דהב"י סי' שפ"ב כאן הביא דעת הג"א פרק הדר שכתב, דדוקא כשהאדון אין רואה להשכיר אלל אם האדון חפץ להשכיר אין שוכר אלל מן האדון ולא משכירו ולקטעו אלל דהב"י השיג עליו דלא נראה כן מדברי הרמב"ם והרשב"א ונראה דאפילו לכתחלה שוכר משכירו ולקטעו ואין צורך לשאול מהאדון ומהב"א עוצדא דהמן צר רוסתק אין ראוי דאכ"ל מעשה שה"י כך ה"י ועוד דלא הוי ידעי תקנתא דשכירו ולקטעו ע"ש.

אמנם המעיין במקור דברי הג"א שמקורם בא"י ה"י עירובין סי' קס"ה צ"ש רבינו שמואל צ"י נערוגאי דדוקא שאין האדון (או אין) רואה להשכיר אז שרינ ע"י שיכיר משכירו ולקטעו או מאשחו אלל אם חפץ האדון להשכיר אינו שוכר אלל מן האדון ולא משכירו ולקטעו והכי משמע לכאורה דומיא דהמן צר רוסתק שלא ראה להשכיר רשותו וכו' ואמר לקמן בפי חלון הכהו עורזינא דכזה צעוצותיך דר"י אמרו ליה אגיר לן רשותך לא אגיר לכו

מנריך לשכור כלל לא הפסיד וחסם חיים צ"ר ילחק ע"כ. וכן כחצ ג"כ בשו"ת גינת וורדים הספרדי א"ח כלל ג' סכ"צ והצית מאיר סוסי שפ"צ כחצ ג"כ סברא זו מעלמו אלא שכחצ שח"י לסמוך ע"ז אם לא בשעת הדחק גם בחשוכה חורח נתנאל סי' ל"ג ובשו"ת ריב"ס שנייטוך סי' ס"ד וצילקוט הגרשוני לד"ק על א"ח להשמות לסי' שפ"צ לא הרגיש מהני הראשונים ז"ל וגמאל דדבר זה כבר נפתח בראשונים גם בשו"ת חיים סי' ל"צ העיר בסברא זו ופלא על הגאון ז"ל שלא הרגיש בכל זה ומעט אף ללכתחילה ודאי דאין לנהוג כן מ"מ אין להחמיר בשכירות כיון דהאחרונים הקילו דיעבד אפילו בלי שכירות כלל כנלפע"ד. הגם שאני כתבתי לחלק בין הא לרצית כנראה דהאחרונים ז"ל לא ראו בחילוק זה ומימיהם אנו שותים.

סימן נ"ו

אם נכנס עכו"ם חדש אי צריך לחזור ולקנות רשות מכל חדיוריו

עוד להנ"ל

(ג) **במ"ש** לדייק מהא דאמרו בסי' שס"ו סי"ע דלריך לזכות לכל בני החצר ולכל מי שיתוסף מיום זה ואילך ודייק מיהא שגם אם נכנס עכו"ם חדש לדור צבית שיש בו הרצב דיורין שרריך עכו"ם לעשות עירוב ולשכור מהסופר את הרשות לפענ"ד פשוט דזכ אינו דשכירות שלקח מהסופר מועיל כל זמן שהוא שם או שצב"כ שם וכפי התנאים לעיל אות ב' ולא אמרו שרריך לזכות אלא לדיורי ישראל שיוסיפו שריכין לעשות עירוב ואוסרין להם לריך לזכות אצל שכיר הרשות מן הסופר שהוא כשלוחו של צב"כ או כצב"כ עצמו לא לריך עוד דאין לא שוכרין ברשות מכל עכו"ם הדר צבית ולא איכפת לן בדיורין עכו"ם הנכנסין והיואלין.

סימן נ"ז

מי שאינו בעיר והעירוב מונח בביתו אי מותר לטלטל בבית זה

עוד להנ"ל

ומ"ש עוד אהא דמבואר צ"ע סי' שצ"ד שאם אחד המפתח קודם חשיכה אם א"א להוציא העירוב אלא"כ במלאכה גמורה אינו עירוב שא"א לאכלו דדוקא דבר שהוא משום שבות לא גזרו ביה"ט ולפ"ז יאל לחדש שאם מי שהוא אינו בעיר וכגון שנסע למעוני קיץ וכיוצא בו

להיות בחקפו משך זמן שכתנו ויש להאריך בדבר אצל הכא הרי הצעלים האמתיים צאמה לא ראו להשכיר ורק שכירו ולקטעו מכר ולא מכר רק רשות שיש לו וכיון שמת או נסתלק הרי חזר כל הרשות לבעלים האמתיים ובעל המקה מכל.

ודע דראיתי במהר"ם שייק הג"ל בשלבי החשוכה שחמה על גוף השכירות מ"ש מריצית מגוי שאסרו ז"ל כדי שלא נלמוד ממעשיהם כדאיחא צב"מ ע"א ואפ"ה כחצו הפוסקים והכי קו"ל ציר"ד סי' קנ"ע דהאידנא מותר משום שא"א לנו צשום משא ומתן מצלעדיהם וליחא לעמאל דשמה ילמוד ממעשיו וא"כ גם שלא לדור במבואותיהם אי אפשר וא"כ למה לריך עתה שכירות מהם בכלל והניח צ"ע. ולפענ"ד נראה לחלק בחרי אופי הפן האחד דשעמאל רבית כיון שא"א לנו צשום אופן צמשא ומתן צלעדיהם ולא נתנו לנו חז"ל תקנה וענה לדבר הו"ל כחקנת חז"ל שאין רוצ הציבור יכולין לעמוד בה ולכן האידנא מותר ללוות לעכו"ם צבית אצל לענין שכירות רשות הרי נתנו לנו חז"ל ענה שאם צב"כ נלערך לדור ציניהם אז נשכור מהם רשות וגדור ציניהם זה סי' וכוין דאיכא ענה והחירו אפילו משכירו ולקטעו וכיוצא בזה לכן לא אמרין דבעל החקנה ואפילו נאמר שלא יראה העכו"ם לשכור לו הרשות אכתי לאו סכנת נפשות הוא שרק לא יטעל צבצת חוץ לציתו וא"כ מרחק רב קחנינא הכא. גם כי צבא שרריך לשכור רשות כבר הוא יודע שלא להחערצ עמהם ודריק.

ואולי דצאמה ראו חז"ל צרות קדשם דאם ימאל עכו"ם שיראל לשכור לו רשותו אז ידור עמו ואם הוא רשע כזה שאינו רואה להשכיר לו רשותו אז גם סכנת איכא לדור בשכנותו וכל אשר לי יתן צעד נפשו לבקש דירה אחרת ולא יסחקן בעלמא עכ"פ החקנה במקומה עומדת.

ושנית ה' נראה לחלק דכפי הידוע צימים הראשונים צימי חכמי הש"ס ואחריהם צימי הראשונים צאמה היחודים היו דרים לצדם בשכונות הנקראים געטעאם צלע"ז ולא התערבו צגוים עם דירותיהם ומימי אצותינו הראשונים צארץ מלרים ישבו צארץ גושן ולא התערבו עמהם וכן מאז ועד הימים האחרונים לעולם היו צנ"י צמקומות לצדם אפילו צין העכו"ם ואפילו צמנינו אנו היו צהרצב מקומות היחודים דרים צשכונה יהודית כמו צמדינת רוסיא ופולניא ואפריקא ועוד ועוד וא"כ צאמה לענין הדירות רוצא דרוצא לא גרו צמבואותיהם והי אפשר לכולם לדור יחד אלא שהיו קאחס שקצלו רשיונות מיוחדים להחיש צין העכו"ם וללאח מהגעטעא ולזה אדרצב חששו ז"ל שלא להחערצ עמהם וילמדו ממעשיהם ולא דמי לרצית כלל שכולם צריכים להם צמו"מ וגם זה נכון.

כל זה ה' נראה ליצב צברי הגאון הג"ל אלא דבעיקר קושיתו אני חמה מה ראה להקשות כן מעלמו וצאמה כי קושיא קודמת הוא צשו"ת צשמים ראש הציא צשם ר"ח א"ז דצמנן הוב איזה צית אשר תצנו לישראל ואיך מקום שיצב כל אחד וצרוצ עיירות צני עניינים הם מתי מספר ואין להם חלרות וצחים פרעות צפני עמנן והמיקל לגמרי ואינו

כידו ולא נצי בכלל שליחות אלא מטעם יד ועיין צ"מ י"א וצנמ"י שם וצאחרונים ואין הזמן גרמא להאריך כעת. ועיין בסמוך בתשובה להרב"ל מפאפא שליט"א בזה וא"כ כה"ג מועיל מצע"כ או שכירו ולקטנו.

אלו דברי ידידות אשר הספקתי להשיב בין הפרקים ולא יכולתי לעיין כל צרכי כפי רצוני מחמת הטרדות אמנם היית כמ"ע אלץ עלי השבתי במקום האפשרושי"ת יצילנו משגיאות ונזכה לכיון לאמיתה של תורה עבצ"א דרש"ת בלב ובפש.

משנה הקטן

סימן נ"ט

עוד להנ"ל דהעיקר לקנות רשות מבע"ב ולא מחפופער

ב"ה מוצש"ק ג' להדלקה התשכ"ט ברוקלין ג"י יצ"א. מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח ובר' כש"ת גו"ב בהן שדעתו יפה ובר' מזה"ר דוד הבהן ראזענבערג שליט"א.

אחדש"ת, מכחציו הגיעני צשעכ שבייתי מושכב צמטחי ל"ע וגם כעת לא חזרתי עדיין לאיתיני אמנם היות כי צמטחי רשמתי איזה דברים לכ"ת אמרתי להעתיקם ולשלוח לכ"ת. ואף כי כבר כתבתי לכ"ת כי אין דרכי להשיב צ' פעמים בדבר אחד מ"מ ככאן אולי לא יאחזי ידי חובתי צמכצני הראשון כי סמכתי על כ"ת שיחפום הנקודה אמנם כעת נראה שלא ש"ת לבו ולכן אצטר דברי הראשונים.

במה שכתב דהעיקר לזריך לשכור מהסופער את הרשות כיון שהוא משמש את הדריס היינו העענאנטס בלע"ז והוא שלוחם ארובי ידידי דברים אלו שגגה הם ולא די שאין הסופער שלוחם אלא אפילו שכירם ולקיעם אינו והעעם דהסופער הוא שכירו ולקיעו של צעל הבית (לענדלרד בלע"ז) ולו הוא עושב עבודתו ואין לו שום שייכות וכתחייבות על הדריס צבית היינו צני הבית ומה שהוא משמש את הבית אין הוא השכיר של צני הבית אלא השכיר של צעל הבית והוא משלם לו והם אין משלמין לו וגם אינם חייבים לו כלום ואינו יכול לצקש מהם כלום הכלל אין להסופער עם צני הבית הדריס שם שום שייכות צעול לא מדין המלכות ולא מדין פועל איזה ז' שהוא אלא ז' הוא מדין המדינה שכל מי שיש לו בית (הנקרא לענדלרד בלע"ז) חייב להיות צביתו או הוא צענמו או ישכיר לענמו מי שהוא להביא הזבלים ולתקן לרכי הבית כגון חום (סעים בלע"ז) ושאר לרכי הבית.

ומה שר"ה לומר שהסופער משמש את צני הבית ז' עעות דהאמת שהסופער אינו משמש כלום לצני הבית והוא אינו עושב שום מלאכה לצני הבית מה שנוגע להם ומה שהם לריכים לעשות הם עושים לעצמם או ששוכרים לענמן

והעירוב מונח צביתו סגור אזי הנשארם צבית הזה אסורים להוליא עד שיערצו לענמן כיון דא"ל ליכנס לבית צין השמשות הנה אי משום הא יכולנא לרחות דכרי גם בזה אפשר ליכנס לביתו בלי מלאכה גמורה שחרי אפשר לשכור את החלון וליכנס ואפילו לשכור את הדלת וליכנס ולא הוה אלא מקלקל ולאו מלאכה דאורייתא הוא וכו' עירוב.

אלא דמה שיש להסתפק כיון דקיי"ל צ"מ שס"ו דהעירוב הוא משום דירה ואין מניחין אותו אלא צבית הראוי לדירה ועיין באחרונים מה שפלטו צענין עירוב ציכ"כ שאינו ראוי לדירה מפני קדושתו אף שהוא בית גמור ועיין שו"ת מהר"ם שו"ת א"ח ס"י קט"ו צעירוב בית העעמפל כיון דאסור ליכנס בו לצן ישראל א"ל לומר שהוא מקום דירה ומשמע דאם הי מקום שאסור ליכנס שם לא הוי עירוב וממילא הוינא לקין ודאי אסור לצני הבית ליכנס לביתו והוא סגור ומסוגר ואסורים לשכור וא"כ הוי עירוב מונח צמקום שאינו ראוי לדירה ולא הוי עירוב, ויש לדחוק קצת דמ"מ כיון דמעיקרא הסכימו להניח העירוב צביתו והוא נמי הסכים להם להקנות להם ממקומו להיות להם בית דירה ממילא אמרינן דלא חזר צו מזה ודאי הוא עדיין מסכים שהם יביה להם שם בית דירה ואדרכה אלו בקש אחד ממנו המפתח שיהיה אלו כי מניח לו כידוע דע"פ רוב אדרכה מניחים המפתח אלא שכיניהם שיכנסו מזמן לזמן בדירה שלהם לראות אם הכל צסדר א"כ כה"ג מקרי בית דירה והנה להם לישראל אם אינם נציאים צני נציאים הם.

סימן נ"ח

בבתים גדולים שדריים שם מומרים מה יעשו

עוד להנ"ל

ומה שהביא מסי' שפ"ה לדין ישראל מומר צ"מ וצ"מ שו"ת מהר"ם צריסק ס"י קי"ע כתב דצמומר לא מהני שכירו ולקיעו מאחר שהוא ישראל א"כ צבחים גדולים ששכית הרבה מומרים צעוני"ה הי לריך לקנות רשות מכל אחד מהם ואם לאו עוברים על איסור דרבנן. הנה ספר מהר"ם צריסק אין לי לעיין צתר טעמו מ"מ ז' רבות צשנים אשר נשאחי ונחתי בדבר ז' עם מו"ר שליט"א וצזכרוננו שהעלה אז דכיון דנהגין לשכור מצע"כ על כל הבית א"כ גם דירות המומרים בכלל ואינם אסורים, אלא דהשאלה א"כ היחב היכי דצצע"כ ג"כ הוי ישראל מומר ח"ו ודי אז אסור לשכור מהסופער שהוא רק שכירו ולקיעו וכאמור אין לי הספר מהר"ם צריסק מ"מ כבר העלינו צס"ד דלכתחלה לריך לקנות רשות מצע"כ ענמו וא"כ סגי בזה ובמקום שא"ל נראה דגם כאן יש לסמוך עכ"פ על הסופער ויש להעיר עוד די"ל דהסופער הוא בכלל פועל אשר ידו

גדולים צביתו בכל דירה ודירה כגון מקרר וכיוצא בזה, ויכול ליכנס לציתו לנורך הרי יש לו דין צבילים ויכול לשכור הבית, והסופער שלו הוה שכירו ולקטיו ויכול לשכור ממנו בחור שליחו או בחור צבילים כשאינו רואה להשכיר אבל שיהיה הסופער שליחם של הדירים צבית אינו רואה בזה שום טעם וסבירא צבולם זה ברור מאלד. וע"כ לריך לומר דהסופער יוכל למכור מכה שליחות לצעל הבית בכל אופן שהוא ואפילו נדחוק דמקולי עירוב שנו כאן אבל צביל מעולם אין הוא שכירם ולקטעם של הדירים שם.

וממילא מיושבים נמי דצביתו שם צביתו שם נכנס שם עכ"ל דייר חדש שאין לריך עוד קנין חדש זה ג"כ פשוט וברור צ"ד.

ומיושבים נמי דצביתו דלכתחלה יותר עוב לשכור מכלענדל לארד ולא מהסופער שהוא רק שליחו וכמו שכתבנו במכתביו הראשון צ"ד.

ידידו בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ס'

בירור גדול דמוטב לשכור רשות מבעה"ב (לענדל לארד בלע"ז) לבתחלה

ב"ה ה' וארא התשכ"ט ברוקלין נ"י יצ"א.

מאלקי המערכה שלם וברכה אל מע"כ ידי"ג הרב הגאון המפר ראש בשמים צ"ת יוסף הוא המסביר פנים בהלכה של תורה וכי קש"ת מוה"ר יוסף גרינוואלד שליט"א אבדק"ק פאפא ברוקלין נ"י.

אחדשכ"ג, צאצאצת אמת וידידות לנחל, יסלח לי מעכ"צ על מכתבי זה אמנם היות כי נשאלתי מאלד ידידי הרב ראזענצבערג נ"י שאלה צדין שכירות רשות מעכ"ס צמקום שיש שם כמה דיורים וא"ל לקנות מכל אחד אי יכול לקנות מן הצע"כ הנקרא לענדל לארד צלע"ז או מן שכירו היינו הסופער צלע"ז ואיזה מהן עדיף והשכתי לו דמצעל הבית עדיף ואפילו לכתחילה שוכר מצע"כ אמנם כהיום שלח לי הרב הכ"ל חשונה ארוכה מה שהשיב לי מעכ"ג ג"כ בשאלה הכ"ל וראיתי שכ"ג חולק בזה ולא די שמהסופער עדיף לשכור אלא דס"ל דמצע"כ לא מכוני שכירות כלל וכשראיתי הדברים נרתעתי לאחורי דזה לערך עשרים שנין שאני מורה בזה לשכור מכלענדל לארד וכך קבלתי ממכה גדולים שמורין בן צפטיעות, ואולי ח"י שגיתי בחילול שבת, ואמרתיו להשים עיני עלי דבר זה ולהצית ראיות ידידי וגם בדברי כ"ג אפלפל קצת מה שנוגע להלכה ואשלח לכ"ג אולי ישום כ"ג עיניו עלי דצביתו לעובד או שידחה דצביתו בראיות ואז אחזור צי ואומר דצבי שאמרתיו טעות הם צידי צ"כ כך שמעתי וכו'.

מי שהוא שיעשה להם מלאכתם זה אפשר לפעמים שישכרו גם אותו אבל הוא להם רק כאיש אחר וגם ינסה כבודו לצקש מהסופער שלו שיוציא לו הצל מציתו או יעשה לו מה שהוא צביתו מה שלא מחויב לעשות מפאה לענדל לארד כדי להחזיק הבית אם ירצה לשמוע לו רק אם כבודו הוציא הצבילים מציתו אז הוא כבר הצל של הענדל לארד ע"פ החוק ולכן מחויב הסופער להוציאו לחוץ וכיוצא בזה בכלל פשוט דאין הסופער לא שכירו ולא לקטיו ולא שום שייכות לו עם צבי הבית וכ"ש שאינו שלוחם וצע"כ אם רואה שולחו לנפשו ואם רואה צו מחזיקו ואף אם הוא שלא לרצון הדירים צבית אין הם יכולים לא לקבלו ולא לשלחו ואין להם שום רשות אמירה צו כלל וכלל וא"כ פשוט שא"ל לומר עליו שהוא עושה שליחותם אלא הוא עושה שליחותו של הענדל לארד שכירו הוא והוה ממש דומיא דשכירו ולקטיו של מלך.

ומ"ש דצע"כ אין לו דין מלך כיון שאין יכול ליכנס צבית כל זמן שיראה הכה בזה צירתי צע"כ"י בחשונה אחרת לידידי הרב הגאון מליעשינוב וצירתי צ"י יסודות עליהם דדין צבנה א' דין קנין שכירות עד כמה קונה ומתי קונה, צ' אי שכירות קונה מה כה נשאר לצע"כ אחר השכירות ואם יש לו בכלל שום כה צביתו והצאחי שם מדברי הריעצ"א קידושין מ"ז שהקשה דשאלה מחנה ליומי הוא א"כ אמאי לא קניא שאלה צמשיכה ותי צתי שני כיון דשאל חייב צאונסין מצוחר דלא הקנה ליה גופו דאלו הקנה ליה גופו היאך מתחייב צאונסין דכרי שלו הוא ולפ"ז בשכירות נמי אין השכיר קונה בגוף הבית כלום אלא קנה אויר הבית להשתמש צו וגם כלי הבית ששכר לא קנה בזה כלום אלא להשמיש אבל גוף הבית וכלי תשמיש נשאר לעולם לצעל הבית המשכיר והשוכר אסור לו לשנות שום דבר צבית ואפילו לחצוב יחד צלי רשות הצע"כ אסור לו. ומלד השני החוצ על צעל הבית לחקן הבית ואם ישכרו כלי הבית כגון המקרר פרידענדער צלע"ז או שאר כלי הבית הנשברים או שהוא רואה להחליפם צרצונו יכול לעשות צרצונו בזה כל שהם לא יפתחו מהראשונים ששכר ממנו.

ועיין ח"מ סי' שיי"א מחלוקת הרמ"ה והרמב"ן והרשב"א דעת הרמ"ה דמשכיר חמור זה אין יכול לדחותו וליתן לו חמור אחר, והרמב"ן והרשב"א כחצו דודאי ראחי דמאי איכפה ליה צין יין זה ליון זה וכן דעת הרא"ש והש"ע צסי' שיי"א ס"ב וסמ"ע וש"ך וכ"כ הלבוש צעיר שושן ומצוחר דמשכיר דבר לחצירו ורואה לשנותו ולהחליפו באחרת ראחי כל זמן דלא מגרע ליה לשוכר ח"פ.

לבד כי הוא מחוקי המדינה שאם הענדל לארד רואה ליכנס לציתו צעענה שהוא, כגון שאומר שאם לא יכנס יתקלקל מה שהוא מציתו יכול אפילו לשכר את הדלת של הדור שם וצאצא צרוב צחים גדולים יש לו להצע"כ מפאה מכל הדירות שיוכל ליכנס בכל עת שיראה אל הבית זה פשוט מאלד עכ"פ כיון דאית ליה לצע"כ כלי הבית

ילמוד ממעשיו הקילו זה להיות אפילו שכירו נחשב כמורו לפי שלפעמים גם השכיר לא יראה להשכיר ויאלץ הישראל משם ומזה הטעם אפילו שכירו של שכירו יכול להשכיר כמו המשכיר עצמו (וכן מבואר ברבי"ש אביאנו בסמוך צ"ד) ואפילו אם השכיר או צעיר"ש מוחים ע"ש והנראה דהר"ב נמי לא פירש מטעם שליחות אלא הטעם דמהני כשהוא מוחה הוא, דגם אכלו שייך הטעם של תיקון חז"ל וכיון דגם בצעלים עצמן אין זה מטעם בעלות דמדינא אין הצעלים אוסרים א"כ האיסור הוא רק חקנת חז"ל ותיקון זה שייך גם בשכירו ולקטו לענין עירוב וכו' כמו צעלים דשייך בשכירו התקנה כמו בצעלים עצמם והוא סברא מחוקה וטעם מוטעם.

ובטעם זה אמרתי לישב נמי קושיא חדא דלכאורה צעיקר דין האריך כחז' הרשב"א דשכירו ולקטו מועיל מטעם שליחות הא אין שליחות לעכ"ם ואפילו לשיטת המ"צ דס"ל דלחומרא יש שליחות לעכ"ם ועכ"פ מעכ"ם לעכ"ם מ"מ לישראל האריך נאמר דיש שליחות והכא כל הפוסקים כחז' דמועיל אמנם לפי טעם הגרש"ז ז"ל אחי שפיר מאד דהאי טעמא שייך כבולחו וצעיקר הדבר קצת ה"א אפשר עוד לישב לפי שיטת הח"ס א"ח ס"י ר"א דשליחות כעין זה שהוא ממנהג המדינה שייך כבולח עמלא בין צעכ"ם ובין בישראל ומי שז"ה לעכ"ם למכור דבר שלו ודאי דיכול למכור לו וא"כ כשהאדון מרוצה בדבר לשכור יכול אצל כשהאדון מוחה זו ודאי דאינו יכול לשכור רשותו מה שהוא מוחה זו דאין בזה מטעם מנהג וכ"ש דאין בזה מטעם שליחות אצל לפי שיטת הגרש"ז או לפי מה שפירשנו שהוא מטעם צעלים אחי שפיר וי"ל דבאמת טעם הגרש"ז וטעם רש"י וא"י ומהר"ם דהוא מטעם צעלים חדא הוא דכוונתם ג"כ דהוא שייך בזה כעין הצעלים ודו"ק כי קצתו.

אלא דלפי זה אין נפ"מ אם הוא משמש בני הבית ג"כ או לא דשכירו ולקטו כה"ג מדין צעלים הוא ולא מדין שליח ודין צעלים ודאי דין צעלים לו של מי שהוא שכיר לו וקצת לפלא שכ"ג הביא שם דברי הגרש"ז ולא הרגיש בשינוי הטעם וא"כ הני מילי סתראי נינהו ממה שכח כ"ג על הגליון שם בלדוד.

ולפי מה שכחצנו לכאורה אינו מוכרח נמי טעם כ"ג השני שכחז' דמסתברא דאם אינו נורג לעשות להם איזה שימוש אינו נראה כשליח שלהם דכ"ג דהצעלים מוחים אינו לריך להיות נראה כשלושם וטעם שמה לא יראה שליחם שייך נמי גביה אפילו אינו משמש גם מה שהביא כ"ג בשם המ"צ בשם עזי אלמוגים דלא מהני אלא אם יש לשכירו ולקטו רשות להשתמש באותו בית או בחליו וכתב כ"ג דלא נראה כשליח אצל לפמ"ש אדרבה דלא נראה כצעיר"ש כיון דיש לו רשות להשתמש באותו בית נראה כאדם העושה בחוק שלו והוא בעל הבית ויכול להשכיר מטעם צע"כ.

ובמ"ש נראה לישב נמי דברי הר"ב בש"ע רמז עליו כ"ג במכתבו שכחז' בא"ח ס"י שפ"צ סק"ד—טו שכירו

ולפי שדברי כ"ג עלי אהוצים האי חנא במאי דחציב ליה פתח ביה והנה ראשונה גם כ"ג ראה לומר דמצע"כ לריך לשכור אלא לשון העור וש"ע א"ח ס"י שפ"צ קשיחה דמבואר דהא דיכולין לשכור משכירו ולקטו הוא מטעם דמיוחו כשלומו של הדר ומסתברא ליה לכ"ג דמי שאינו עושה שימוש להדר אינו נראה כשליח שלהם ולכן צע"כ לא מצע"כ דאם אינו דר באותו בית דלא מהני לשכור ממנו אף אם ננקוט דנקרא שכירו ולקטו של הדר לפי המבואר במשנה ברורה בשם ס"י עזי אלמוגים דלא מהני שכירו ולקטו אלא אם יש לו רשות להשתמש באותו בית או בחליו עכ"פ וכ"ג כחז' דטעמו ג"כ משום דאם אין לו שכיכות להאי בית אינו נראה כשלומו וא"כ בלעגללרד נמי כן ואינו מהני אלא אפילו דר באותו בית מ"מ כיון דאינו משמש הדרים לא הוי כשכירם ולקטו אצל הסופער כיון שהוא משמש אנשי הבית הוי כשכירם ולקטו דשפיר נעשה שליחם. ואף אם באמת יהא מוחה זו הדר שלא יהא שליחו מ"מ כיון דאינו אלא דרבנן הקילו חכמים בדבר וחשבוהו כשליחם דגוי שיהא מחזי כשלומו.

והנה הא דפשיטא ליה לכ"ג דשכירו ולקטו שיוכל להשכיר הוא מטעם שליחות אפילו מוחה זו הדר לכאורה חיוב קא חזינא ביה דבגמ' עירובין ס"ד ע"א מבואר דשכירו ולקטו מהני מטעם צעלים דפריך שם היה לו ה' שכירים ולקטו מאי וכו' ומשני אם אמרו להקל יאמרו להחמיר ופרש"י ד"ה חמשה כי היכי דשוניהו ליה לשכיר ולקטו כצעלים להקל הוו נמי צעלים להחמיר או דילמא לקולא שוניהו רבנן כצעלים אצל לחומרא לא ובא"ז ה' עירובין ס"י קס"ח כחז' ח"ל מי אמרינן כי היכי דמשוין ליה לשכירו ולקטו כצעלים להקל ולהחמיר הוו נמי צעלים להחמיר או דילמא לקולא שוניהו רבנן כצעלים לחומרא לא א"ל רב יוסף אם אמרו שכירו ולקטו שהם כצעלים לקולא יאמרו שכירו ולקטו להחמיר צתמיה ע"כ מבואר דשכירו ולקטו דמהני הוא משום צעלים ולא משום שליחות.

אלא דלכאורה תקשה הא דאמרו בש"ע ס"י שפ"צ בשם הרשב"א דשכירו ולקטו דמהני הוא משום שליחות ותקשה ליה לרשב"א מגמ' הג"ל אמנם כבר עמד אחרונה זו המר"מ שייך ז"ל א"ח ס"י קפ"ב וחי דש"ס עירובין מייירי שהצעלים לא ראו להשכיר ומחו בזה דלא ליכא למימר דמשום שליחות הוא ולכן פ"י דהוא מטעם צעלים כיון דשכירו ולקטו יש לו רשות להשתמש שם נעשה הוא צעלים לענין זה לשכור העירוב דבעירובין הקילו אצל הרשב"א והש"ע מייירי היכי דאין האדון מוחה זו ושפיר יכול להיות שליחו ע"ש אלא דלפי זה אחי שפיר נמי דיוק כ"ג מהא דאפילו אם מוחה זו ואינו שליחו מ"מ מחזי כשליחו אמנם מדברי מהר"ם שייך מבואר דהוא לאו מדין שליחות היכי דמוחה זו אלא מטעם צעלים.

גם בש"ע הר"ב ס"י שפ"צ סק"ד כחז' דמאשחו או בני ביתו או אפילו משכירו ולקטו שצביתו שוכרים אפי"פ שהוא מוחה שכין שדירת הגוי אינה אוסרת אלא, כדי שלא

אמנם כד דייקין שפיר נראה דלא דמי הכי אהדרי ואדרבה נראה ראי' דדידון הלטענדלער שפיר משכיר כהיום. והוא דכפי מה שנחזרר אליו ע"פ חוקי המדינה הצעיר יכול לסלק את השוכר בכל עת שהוא רוצה אם הוא צריך הדירה לעצמו או לבנו או בןו והוא דלא מצי מסלק היינו דוקא מן הסתם שהוא רוצה לסלקו ולהשכירו לאחר אבל כשאריך הדירה לעצמו יכול לסלקו, עוד יש אופן שיכול לסלקו כגון שאם רוצה לעשות מצינו חשמים ליצורי כגון בית ספר וכיוצא בו אז איז ג"כ יכול לסלקו העענאנטס ועוד אופנים שהלטענדלער יכול לסלק הדירים שם אף שיעלה לו כסף להוציאם שצריך להוציא הוצאות לבתי משפט עד שיוציאם אבל מדינא צידו להוציאם ולסלקם מצינו אבל כי כן איז דבר לן פסקא דר' אפס דהיכא דיכול לסלקו אגרינן מיינה דמשכיר אף דהשחא לא סלקי ליה עדיין.

ואין להשיבו היכי דבית גדול הוא ויש בו דיוורים הרבה הרי אינו יכול לסלק אלא אחד בצביל דירתו או שניים בצביל עצמו וכו' או בניו אבל אינו יכול לסלק את כולם זה אינו כלום דמאחר דיכול לסלק אחד מהם כל מי שירצה אי"כ על כל אחד יש לו כח לסלקו וכיון דיש כח הסילוק על כל אחד אגרינן מיינה וכל זה מטעם זה גם כי אם ירצה לסלקו באופנים אחרים הרי יכול לסלק את כולם כמו שכתבתי.

שנית נלפענ"ד דהריצ"ש בחשוכה סי' תכ"ז הביא שאלה צבני עיר אחת שקנו רשות מאדון העיר ודן הריצ"ש ז"ל אם אותה קניה מועלת שאפי"פ שיש לאדון איזה מס על אנשיו אינו יכול להשכיר רשותם שהרי מן הדין אינו יכול לסלקם ואפילו היו הצתים שלו ואינו יכול לסלקם אינו מועיל שכירות והביא הא דר"ל וכתב אלא דיש ללמוד זכות על זה ממה שכתב הרשב"א ז"ל שאפילו לא ה"י משכיר יכול לסלקו אם ה"י צמה שהשכיר שום חפיסה היד שה"י לו קאה כלום או אפילו אין לו אלא שיש לו רשות להניח שם שום כלים שוכר אפילו מן המשכיר שאינו גרוע משכירו ולקינו עכ"ל ואחר שהלכנו כדברי המיקל בעירוב יש לדון שיוכל האדון להשכיר רשות מעכו"ם והממונה שלו כמוהו שהרי הממונה שלו יוכל מטעמו להניח כלי האדון צביתם וא"כ חזר הוא להיות כאלוהו וכו' ע"ש. ועיין שיע' סי' שפ"ב ובש"ע הרב שם סק"י"ע.

הנה מבואר דכל שיש לאדון שום חפיסה יד צבית אז יוכל לשכור גם מן המשכיר וגם משכירו ולקינו וחפיסה היד היינו שיש לו קאה כלים צבית וא"כ צידון נמי כיון דיש לו להלטענדלער בכל דירה כלים גדולים כמו המקרר פרידזעדער צלע"י וחנור געז ועוד כלים ודאי אכתי יש לו חפיסה יד צבית הזה, ואין להשיב ע"ז דאף שיש לו שם כלי צבית מ"מ אינו יכול ליכנס בכל עת שירצה אלא בשעה שצריך לכך חדא דאפילו אדם יש לו כליו שמה מ"מ לאו בכל עת יכול ליכנס אלא בשעה שהצבילים צבית ועוד דהרי צאמה דינא דמלכותא הוא שיכול הצעיר ליכנס בצאמה דירה שרואה אפילו בלי רשות אם חושש שלא יתקלקלו כליו או

ולקינו שצביתו והאי שצביתו נכתב בסוגריים וכ"ג העיר עליו (מ"ש המציין שם דהאי צביתו מבואר בתוס' עירובין וכ"ג העיר דלא מלא כן בתוס' עירובין ולפענ"ד כוונתו לתוס' דף ס"ו ד"ה מערב צתי' הב' ועוד יש לחלק דאם ייחד הנכרי לישראל שהוא שכירו ולקינוו חדר אחד שלא יוכל הנכרי להשתמש בו בכ"ג לא אמרינן נותן עירובו וכו' משמע לכאורה דשכירו ולקינוו צריך להיות צביתו ויכול להשתמש בו ולא ייחד לו מקום מיוחד ודו"ק). ולפמ"ש י"ל דהנפ"מ הוא אי קונה רשותו מטעם שליחות כגון שאין הצבילים מוחין אז אין נפ"מ אם הוא צביתו או לא אבל אם משכיר רשותו בחור צבילים ובגון שהצביר"צ מוחה אז צריך דוקא שיהיה לו רשות עכ"פ להשתמש באותו הצבית דאלי"כ אינו לא שליחו של הצביר"צ ולא צביר"צ עצמו וא"כ צבי דוקא שיהיה צביתו דלא הוה צבילים.

שוב נחיישצתי בדבר דדברי הגרש"ז תלוי צבי פירוש רש"י צ"ק ק"ד ע"א שפי לקינוו שלקטו אללו לדור עמו צביתו לאותה צבילתא לשון מורי ל"א לקינוו ליקט חבולתו ע"כ מבואר דלפי מורי ז"ל לקינוו פ"י היינו שלקטו לדור עמו צביתו דוקא ולא פשוט דלקינוו שצביתו דוקא דזה הוא הנקרא לקינוו אמנם ל"א לקינוו היינו ליקט חבולתו אי"כ ביתו לאו דוקא ודו"ק.

והנה עד הנה כתבנו להשתמש צבירי כ"ג ומעתה נבא לעומק הדין הנה כ"ג צדק דן לכאורה דקניית הרשות מעיקר דינא צבי מהדרים צבית כיון שהם הם האוסרים על הדרים צבית זה אלא היכא דא"א לקנות מכל אחד מהם וצריך לקנות משכירים ולקינוס ע"ז יא' לדון מי הוא נקרא שכירם ולקינוס וכמ"ש לעיל בסמוך, ולפוס ריבועא דקדו דבריו ואציא לו ראי' ברורה מגמי מפורשת עירובין סי"ב ר"ל ותלמידי דר"ח איקלעו להביא פונדק ולא הוה שוכר והוה משכיר אמרו מהו למיגר מיינה כל היכי דלא מצי מסליק ליה לא חיבטיא לך דלא אגרינא כי חיבטיא היכא דמצי מסליק ליה מאי אמר להן ר"ל נשכור ולכשנע"ט אלא רבותינו שצדוק נשאל להן אחי שיללו לר' אפס אמר להן יפה עשיתם ששכרתם ופרש"י דהיכא נכרי ששכר את דירתו מחבירו נכרי הוה ואותו שבת לא היה שם אותו נכרי השוכר אלא המשכיר והיו יראים שמא יבא נכרי השוכר בשבת ע"ש והכי פסק הרמב"ם פ"ו מה"ע ועושי"ע אי"ה סי' שפ"ב.

והרואה יראה דהוא הוא צאמה שאילתן דנכרי ששכר מנכרי שהוא הלטענדלער צלע"י וע"ז אמר לבו ר' אפס דכל היכא דלא מצי מסליק ליה המשכיר לא מצטיא ליה דודאי אינו יכול להשכיר מהמשכיר שהוא הלטענדלער כי חיבטיא לך היכא דמצי לסלק וממילא עלתה לן הלכתא דהיכי דלא מצי מסלק ליה לא מצי לקנות רשות ממנו וכיון דהלטענדלער נמי לכאורה לא מצי מסליק ליה לפי חוקי המדינה אי"כ פשוט דאין הלטענדלער יכול להשכיר רשות ולא צריך לכל הדחוקים צב.

והגם דהע"ז שם פקפק ארמ"א ז"ל שפסק כריז"ש וכתב דהריז"ש לא אמר היתר זה אלא בזירוף טעם הראשון מיכו הא"ר והחצו"ש והפמ"ג ועוד אחרונים דמו דברי הע"ז ופסקו כרמ"א ע"ש ובאמת פשטות דברי הריז"ש מעיין לפשט כרמ"א וא"א לפרש בצופן אחר לכאורה.

ורפ"ז אומר אני בס"ד לחדש בדין נמי בחדר המדרגות הנקרא האלל בלע"ז ודאי דהוא של צעה"צ הנקרא לענדלנרד ולא השכיר להם האלל ואין להם להדריס צבית רשות צהאלל לעשות שום דבר ולא להניח שום דבר צהאלל הכלל האלל הוא רשותו לגמרי וגם הוא יכול לעשות שם מה שהוא רוצה ולשנות בו כפי רצונו (כמוכן מה שירשו לו מן העיר) וצידו להרחיב ולקצר וכ"ש שצידו להניח שם חפציו הכלל פשוט שהוא לא השכיר להדריס רק הדירות ולא האלל וא"כ פשוט דיכול להקנות רשות מההאלל ורשות זה הוא לזריכים לשכור דרשות דירות העכו"ם שהוא צבית אינם לזריכים לשכור שהרי הם אינם רוצים להכניס ולהוציא מציתם לצית העכו"ם אלא שיוכלו לעטלל צהאלל וזה ודאי יכולים לקנות מצעה"צ.

איברא דהשתא דאחן להכי אפשר דאפילו לכתחלה אפילו אי ישכור רשות מכל הדריס שם אכתי ילענך לקנות רשות מן הצעה"צ שהאלל אינו שלהם אלא דזה י"ל דכיון שיש לכל אחד עכ"פ דריסת הרגל צהאלל א"כ כיון ששכרו הדירות גם זה יכולים להשכיר גם כי במקום שאין הצעה"צ דר צבית הזה א"כ אינו אוסר עליהם רק שאר דיירים אבל כיכא דדר שם ודאי דיותר עוז לקנות ממנו הרשות שיש לו גם האלל בכלל ולכן נלפענ"ד דודאי יכול לשכור רשות מהצעה"צ גם מטעם זה אלא דלפי טעם זה לא יוכלו הישראלים לעטלל אלא צהאלל או צחי ישראל אבל לא מצית לצית צבתי עכו"ם וכדעת הריז"ש הנ"ל.

ומעתה עלתה לן לפענ"ד דאפילו לכל אחד מג' העצמים טעם מספיק שיכול לשכור מן הענדלנרד שהוא הצעה"צ וכ"ש בזירוף כל הג' טעמים ודאי דיכולים לשכור ממנו בלי שום פקפוק כלל ומדין צעלים צאנו כאן ולא מדין שכירו ולקיעו כנלפענ"ד. ברור.

ומעתה אכתי פש לן להשתעשע בדברי כ"ג ולהבין צמ"ש וז"ל ולכאורה יש לדון עוד אם מהני שכירת הרשות מהסופער לפי מה דמבאר צעור ושי"ע שפ"צ דאם הנכרי הדר משאל לישראל מקום צביתו הוי הישראל כשכירו ולקיעו של הנכרי אבל דוקא כשלא ייחד לו מקום ידוע דאי ייחד לו מקום קבוע אינו נראה כשלוחו בכל הבית וא"כ הרי גם הסופער יש לו דירה מיוחדת ומשתמש רק שם ואין מועיל שכירת רשות ממנו וחידוש כ"ג דיש חלוק אם הוא מחזי כשליחם מחמת שיש לו רשות להשתמש בדירה או מטעם שהוא משמשם וכל שהטעם מפני שהוא משמשם אינו מזיק מה שאין לו רשות להשתמש בכל הבית וגם מה שיש לו דירה מיוחדת והבא אין הוא נקרא שליחם מפני שהוא דר צבית אלא מפני שהוא משמשם צבית והאריך בזה.

דירתו ואפילו יכול לשכור הדלת וליכנסם וא"כ כה"ג מקרי יש בו חפיסה היד ויותר מזה צמח שיש לו כלים שמה בכל דירה. ואף כי ידעתי שיש להקשות מטעם זה דהני כלים נמי מושכרים הם להשוכר וא"כ אינם כלים שלו מ"מ האמת יורה דרכו דהני כלים שייכים לצעה"צ ואם ישכרו ישכרו לצעה"צ ואם יתקלקלו יתקלקלו לו ואין על השוכר שום אחריות עליהם ואדרבה המשכיר אם יראה יכול להחליפם באחרת ולהוציא כלים אלו (ועיין ח"מ סי' ש"א מחלוקת הרמ"א והרמ"ן והרש"א אי יכול להחליף כלים שהשכיר לו ובתשובה אחת לידידי הרה"ג מנעישניו שליט"א הארנתי בזה עד היכן שכירות קונה ואין כאן מקומו). ולא דמי לצית עצמו כמוכן.

ומ"ש דמשום שיכול ליכנס בכל עת שייערך לחקן הדירה צע"כ של הדר אף דזה לא הוי בכל עת מ"מ פשוט דלאו דוקא בכל עת צעיקן שיכול ליכנס ור"ל לדבר ממה שכתב הרי"ז סי' ש"א ופסקו במחזר ס"א דיכול לקנות רשות משר העיר שאין הצחים שלו ואין לו רשות להשתמש צבתי בני העיר אלא צעפת מלחמה ע"ש מבואר דאף דאין לו שום רשות השתמשות צבתיים אלו בכל עת רק צעפת מלחמה אפ"ה מספיק כבר טעם זה שיכול לשכור משר העיר וע"כ הטעם בזה כיון שיש לו שום זמן שיש לו רשות צבית הזכ שוב מקרי הצעה"צ של צית זה ומשכיר רשות וא"כ הכא אכתי יותר הוא ממה שבצאנו צמ"ש הרש"א דיש לו חפיסה צבית.

ובאמת כי צעיקר הדבר לפענ"ד לא דמי המשכיר בזמן הזה שהוא הענדלנרד לצמן הראשונים שצומנם מי שהשכיר צית לשוכר לא ה"י לו להמשכיר שום שייכות עם הדר ולא עם הדירה עד שעבר זמן השכירות ולא ה"י עליו שום חיוב תקון בדירה ולא שאר דברים אלא הכל ה"י על הדר ופשוט כשלו הכל אבל בזמן הזה הענדלנרד יש עליו כמה חיובים על הבית ולא ילא מרשותו לגמרי עד שלא יבא עליו שום חיוב וגם כעת הצעה"צ יכול לשנות בתוך הבית דברים לעוצת הבית ואין השוכר יכול לעכב עליו ואפילו לעוצתו כפי מה שירצה ואדרבה עוד מוסיפין לו דמי שכירות אם עשה חיקונים שמשנים הדירה לעוצתו וא"כ פשוט דכה"ג צעה"צ משכיר רשות. ועיין ש"ת חו"י סי' קל"ה ובשע"ת סי' ש"א.

ועוד צו שלישי דנלפענ"ד לחדש דבר חדש לפמ"ש הריז"ש הנ"ל לחדש לבחיר קניית רשות מן האדון כי ידוע דדרך הרבים לעולם הוא של אדון לשנותה כמו שירצה ולתת לצעלי צחים דרך מזל אחר א"כ הרי צידו לסלק העכו"ם מן המזל ר"ל מן הדרך הבוא וכיון שיכול לסלקם הרי יכול להקנות הרשות כמו שאמר ר' אפם יפכ עשייתם ששכרתם אלא דטעם זה אינו מספיק אלא להחיר עלטול צמצוי ולא צבתיים הפחותים לו דהר"ל צביטל רשות חצרו ורשות ציתו לא צביטל אבל מצית יחודי למצוי מחציר ע"ש. ובציאו הרמ"א ופסק כותיה צא"ת סי' ש"א.

הוא דחניא השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכר משלם וחוזר ונוטל מצעה"כ מה שהכנה אותו לא לריבא דאמר לכו שכרם על צעל הבית ע"כ ופרש"י זה לפי שלא שכרו ולא שכיר גביה מצוהר דכל שלא שכרו האדם הזה אפילו עשה עבודתו שהוא לריך לה אפ"ה כל ששכרו אחר שכירו של השני מקרי וכ"ש היכא דצאמת עושה בעבודת השני שמחויב בה ועיין רמב"ם פ"א משכירות ועש"ע ח"מ סי' של"ט. גם מדמדייקין צגמי היכי דמי אי דאמר לכו וכי מצוהר דצעה"ג שהשכר על השוכר ליכא שום ה"א לומר שאין זה שכירו אפילו הראהו לעבוד בשל חבירו ועיין רמב"ם פ"ע משכירות ה"ט ובש"ע ח"מ סי' של"ו וכ"ש צדיק שעושה בעבודת הצעה"כ שהוא מחויב בעבודה זו ודאי דבסופער לא מקרי שכירם ולקיעם של הדיירים ולא משמשם.

ומ"ש כ"ג שאם נתקלקלו ליגורות צבית וכיוצא בזה הוא נכנס צבית לתקן הוה כצעל דירה נותן לו רשות הנה גם צבא יש לזון דהרי הרשות נתונה לו מצעל הבית ולא מצעל הדירה שעל צעל הבית לתקן זה ואדושה אפילו לא יראה צעל הדירה ויאמר שיתקן צעלמו יכול צעל הבית לומר איני רואה צתיקונך ורשות נתונה לו לשבור הדלת וליכנס לתקן ע"פ חוקי המדינה ורשות זה הצעה"כ נותן להסופער שלו שהוא שכירו אבל אין זה רשות הדייר.

עוד קשה לי כיון דבסופער אינו מקבל שום שכר מהדיירים הא"ך הוא נקרא שכירם ולקיעם אפילו אי היה עושה מלאכתם ממש לא ה"י נקרא שכירם ולקיעם כיון דאינו מקבל מהם שכר לא הוה אלא כעושה צחנם ושכיר צעי שישלמו לו כמ"ש רש"י שכירו לעבודה כל השנה וכל שעושה בשכירות כה"ג הוה בכלל שליחו אבל העושה מלאכה לחבירו צחנם ואין לו עליו שום חוב כלל ודאי לא מקרי צשציל זה שכירו.

ובש"מ צ"ק ל"ט ע"כ קדים לו דינר כחז כרמ"ה מסרקטעא ז"ל הני צודקין דשקלי כרכשחא בשכרן או שקללו להם שכר אם קלקלו חייבין כיון דאגרא קא שקלו וצ"ע כיון דלא שקלי אגרא אלא לצסוק ותי דכיון דפסק שכר מקודם מצוהר מיהו לדין דאפילו מקבלי שכר לצסוק ה"י ס"ל לברמ"ה מסרקטעא ז"ל דלא מקרי שכירו וכ"כ הרמ"ה שם אלא דמ"מ כיון דמקבלין שכר לצסוק וקללו להם שכר מקודם מקרי בשכר אבל צחנם ואפילו נחמו להם מעות רק שלא קללו לא מקרי שכירו כלל.

וראיתי קדוש אחד מדבר בשו"ת מברש"ם ח"ה סי' ל"ו צמי שהלך למקום הרפואה וזרים שם הרבה צנ"א ישראלים ועכו"ם וגם ישראלים שאינם מודים צעירוצ וכחצ שם דיכול לקנות רשות מן המשרת המשמש האורחים דלא גרע משכירו ולקיעו וכחצ שם ואף דאינו מקבל שכר מהם מקודם רק אחר כל זמן שימוש ערם נסיעת האורחים לצייתם וגם לא קלצו לו שכר מקודם וצא"ח סי' רמ"ז נראה

ראף שצריש מכתבי כזר הערותי קאת נראה עתה כמה שהכריע כ"ג דשכירו ולקיעו לא צעי דוקא שיהא לו רשות להשתמש בכל הדירה ודלא כהעור הנה צהום עירובין דייקי מירושלמי דאמר רבי יוחנן ישראל וזכרי וכחצו שם צי חירותים ה"י אחד דהחם מיירי ששניהם שותפים צבית ישראל וזכרי דלא הוי כשכירו ולקיעו ועוד כחצו לחלק דאם ייחד לו חדר מיוחד שלא יוכל הנכרי להשתמש בו השתא הנכרי מסולק מישראל ואינו יכול לסלק הישראל כה"ג לא אמרינן נותן עירוצ ופסק העור כשני חירותי החום אמנם צחי הריעצ"א הקשה אדברי החום מהא דאמרינן לעיל לימרו לעכו"ם דלישאל מניה דוכחא וליחיצ מידי החם דהו"ל כשכירו ולקיעו וכחצ דלכך י"ל דלגצי שכירו ולקיעו שצא מכתו אפילו ייחד לו מקום סגי בשכירות ע"ש.

והב"י כחצ דנראה דלא מקרי ייחד אלא כשמועצו צפירוש מלהשתמש צשאר הבית אבל כל שנותן הנכרי חדר אחד סחם ולא מנעו צפירוש מלהשתמש צשאר הבית לא חשצו ייחדו מקום זה נראה לכאורה דעת העור שחצ שאין לו אלא מקום המיוחד לו ע"ש והסמ"ג וסמ"ק לא הביאו אלא ה"י ראשון של החום וכן צספר אגודה נראה לכאורה דחולקין אחרים וס"ל דעת הריעצ"א ודלא כעור וא"כ ראי גדולה לדברי כ"ג להחיר כה"ג ודלא כהעור וצפרע כי הלכה כדברי המיקל אף כי ח"ו לי להקל היכא דהעור והמחצר פסקו להחמיר מ"מ ראי גדולה לכ"ג מהני פוסקים.

אלא דכ"ג המי"א דבר חדש דהרי הסופער משתמש בכל הבית לפעמים לתקן ליגורות וכיוצא בו וא"כ הוה כיש לו חשמים בכל הבית. ועי"ז הוא שכירם ולקיעם של הני דיורים שם. ולאחר העיון לא זכיתי להצין דברי דר"ג צזה דמה שהסופער משמש צבית הדיורין ומתקן ליגורות וכיוצא צזה אין זה מטעם הדיורים ואינו פועל שלהם אלא הוא שכירו ולקיעו של צעה"כ (הלענדלרד) דהחיוצ על הלענדלרד לתקן דברים אלו והוא הוא ששכר לעצמו פועל אחד הנקרא סופער והוא משלם לו עבור התיקונים ועבור מה שהוא משמש את הבית אבל אין לו שום שייכות אם הדיירים וכל מה שיצאו לו לעשות אינו מחויב לשמוע להם. ומעתה פליאה נשגבה דהיכן מצינו שחצ שוכר לו צעל מלאכה שיעבוד אלא חבירו מה שהוא לריך לעשות ועי"ז הוא יהיה פועלו של חבירו, ולמשל ראובן חייב לעשות לשמעון בית או לתקן לו שאר תיקונים צבית והלך ראובן ושכר את לוי שיעשה כל המלאכה הדרושה מראובן והלך ועשה וכי לוי יקרא צשציל זה פועלו של שמעון כיון שהוא עושה מלאכתו צבית שמעון הרי פשוט דהוא שכירו של ראובן וכל מה שראובן אומר לו יעשה וא"כ פשוט דבסופער ג"כ דינו הכי שהוא שכירו של הלענדלרד ולא של הדרים שם ולכס אין שום טענה עליו.

ראבי"א לי עדים נאמנים צגמי צ"מ ק"י ע"כ ח"ר האומר לחבירו לא שכור לי פועלים שניבן אינן עובדין משום כל חלין זה לפי שלא שכרן זה לפי שאין פעולתו אלא ופריך היכי דמי אי דאמר לכו שכרם עלי שכרו עליו

סימן ס"א

בדין שכירות רשות לשבת מהמשכיר
עוד להרה"ג הנ"ל

בעזה"י ראש השנה לאילנות התשכ"ט ברוקלין ג"י יצו"א.
אחדשכהדר"ג, יקרת מכחצו ידיו גלולי זכר הגיעני
עש"ק ושמתחי צו כמולא שלל רב ובעודו
צכפי צלענו וכו' מיד אמרתי לעבור שנית אדברי מעכ"ג
ורשמתי איזה הכרורי דברים שעלו צרעיוני להעיר במכחצו
היקר ולהשפיע דברי חורה שבעל ידיו ולא לחלוק
באחי אלא להכביר ולפרש דברי הראשונים מהשגת מעכ"ג
ובידו לקרב או לרחק.

ח) שמחתי לראות כי צעיקר דינא לשכור רשות מהאלתר
לארד הכסים לדבריו שיכול לשכור רשות
ממנו והוסיף דאפילו לדעת הא"ר סי' שפ"ב סי"ב דלא סגי
כשיש לו רשות להניח שם חפצים אלא לריך שיניח שם ממנו
מ"מ דין משכיר מודה בצע"י י"ח דסגי א"ס יש לו רשות
להניח שם חפצים, והכסים לדעתנו מטעם דהמרפסח (האלל
צלפי"ו) שייך להאלענדלרד ודחה שתי הטעמים האחרים.

ואף שלדינא א"כ כבר אין חלוק ציינו מ"מ כדי להשפיע
צדי"ת עם כהדר"ג אכחצו כאן מה שנלפענ"ד לישב
דברי הראשונים גם צטעמים השניים לכיוסם חוזרים ונראים
צס"ד גם כי ילא חלוק לענין טלטול גם לבית דירת העכו"ם
ממש א"ס יראה לפעמים להכניס או להוציא.

צ) ואבא על סדר המכחצ מ"ש כהדר"ג לישב דבריו
הראשונים דין שכירו ולקטו שהוא מדין שליח
ותמך יחידותיו על לשון העור ומ"צ סי' שפ"ב סעי"ג דמבואר
דמה שמועיל שכירת הרשות משכירו ולקטו הוא מטעם
שליחות ועשאוהו חכמים כשלומו אף אי מוחה ומינה ילא
מחלוקת בין המ"צ והמרמ"ש ז"ל שבצאתי במכחצו הצעיר
דס"ל דהוא מטעם צע"ב. לפום ריבטא אמרתי לישב דדברי
המ"צ עולים צקנה אחד עם דברי המרמ"ש ז"ל שחרי צס"ק
ל"ד כתב המ"צ שם וז"ל אע"פ שהוא מוחה כיון דמעיקר
הדין אין דירתו אסורה אלא כדי שלא ילמוד ממעשיו הקילו
בה להיות אפילו שכירו נחשצ לענין זה צע"ב ע"כ. משמע
מדבריו דהכי דמוחה צע"ב גם המ"צ מודה דשכירו נחשצ
צע"ב ומוטעם צע"ב הוא משכיר ולא מטעם שליחות
לבעלים וכן במהר"ם שיק ז"ל. אלא דלפי"ז ל"ע מ"ש צביאור
הלכה שם דאפילו מוחה צע"ב ג"כ שוכרים משום דחכמים
עשאוהו כשליחו ומשמע דהטעם הוא משום שליחות ונמלא
דבריו אלו סתראי ניבו מנ"ש בלות ל"ד במ"צ ודבריו ל"כ
למעין שם.

ג) ומ"ש כה"ד דאפילו לדעת מהרמ"ש אכתי אפשר לומר
הטעם דחשוצכו צבעלים משום שיש לו שייכות
להדירה הדיק עמו וגם אינו במכחצו הצעיר לא כחצתי אלא
לדטעם המהרמ"ש אינו מוכרח לומר דהטעם מפני שהמשמ
לכני הבית אלא ודאי אפשר לומר כן דכמו דלכטור דמטעם

דצכ"ג הוה כעוש צחם וצפרט דכאן צע"ב שכן אוחו
לשמש האורחים וי"ל דהוי כשכירו של צע"ב ולא של
האורחים אבל נראה להקל דכיון דהוא שוכרו אדעתא דהכי
לשמש את האורחים והם ישלמו לו כנכסו שם הוי כשוכר
צצבילם וכיון דהמכחצ שם כן הוי כהכחו מחללה והוי
כקללו לו שכרו וכיון דכל שכיר ולקט משתלם צסופו ואפ"ה
מכני ה"כ צנידן דידן ע"ש (והרגיש מגמי צ"מ ה"ל דלכאורח
קשה ליה אלא דהקיל משום דשכירו ולקטו כל שכוה סגי
ע"ש).

והנה הרוחה יראה כמח מן הדוחק עלתה ליה להגאון
ז"ל שרגיש צכמה מן הגמרות ופוסקים נגדו אלא
דסמך עלמו כיון דעכ"פ האורחין משלמין להמשמשין לצסוף
וצע"ב השוכרם ע"ד כן שוכרם צצבילם לשמשם הוה ליה
כלאו קללו אבל א"ס הצע"ב לא שוכרם אלא לעלמו ולעשות
השמישו וגם הם לא היו משלמין להם פשוט דלא ה"י מחיר
צכה"ג מטעם שכירם ולקטם דלז לא מקרי שכירם ולקטם
כלל וכמ"ש כן להדיא דלא הקל אלא מטעם דהוא שוכרו
אדעתא דהכי והם ישלמו לו הוה כהכחו מחללה וכקללו לו
שכרו מהם אבל בלאו הכי לא מהני וא"כ לפענ"ד צניד
דכסופער אינו מקבל שום שכר אלא מצע"ב פשוט דלא
הוה שכירם ולקטם של הדיירים. אלא של צע"ב.

ומעתה נראה דבהא סלקין דכסופער מלד הדיירים אינו
יכול למכור רשות שכרי אינו שכירם ולקטם אלא
של צע"ב אבל מ"מ יכול לשכור מטעם צע"ב דהוה שכירו
ועושה שליחו.

אלא דכיון דעלתה לן כן מעתה נראה פשוט דלכתחלה
(*) יותר טוב לשכור מצע"ב ממך הכסופער כי הכסופער
אינו אלא שכירו של צע"ב. אלא דנראה לפענ"ד דאפשר
דיותר טוב לשכור מצע"ב אפילו ממך הדיירים עלמך והטעם
כי כבר כתבנו הפוסקים דיותר טוב לקנות משר העיר או
גוצר המלך לפי שיש ציינו דזוקים ודעת הרמב"ם דזדוקי
אינו דדין שכירות כלל ולי"מ עד שיצטל רשות וזדוקים אינם
רואים לצטל רשות ולזכות להם צעירוצ שלהם א"א כיון
שאינם מודים צעירוצ אמנם א"ס נשכיר מגוצר המלך נמלא
שגם צחיהם של זדוקים מושכרים לנו ואין אסרין עלינו
עיין שו"ת גוור"ה הספרדי א"ח כלל ג' סי' כ"ב ושו"ת מהר"ת
ח"ב סי' כ"ב ושו"ת ח"י אר"י סי' י' הציאם צאר"ה ספינקא
סי' שפ"ב אות ה' ולכן לפענ"ד ה"ה יותר טוב לקנות מצע"ב
כיון דיכולים למכור כמו צצירנו צע"ב וא"א א"א וזו יכול
לשכור מהכסופער כנלפענ"ד ואצקש מהדר"ג לעיין צדבר וא"ס
יש את נפשו לדחות את דברי נא להודיענו וא"ס יראה לקבל
דבריו ג"כ אסיר חודה א"ס יודיענו.

ובזה הגני יד"ג באמת ואבקש סליחה שנית על הטריחו
דושכה"ד גדלו וטובו בלב ונפש.

מנשה הקטן

(*) ועיין רענני פסקים סימן ק"ט וז"ל, הא דשריגן לשכור
מאשנתו ושכירו ולקטו ה"מ בשאין אדון רוצה להשכיר אבל אם
רוצה להשכיר אין שוכרין לא ממנו וגם היא דשריגן לשכור
מאשנתו ה"מ כגון שדד עמא באותו חצר דאוסר עליה אבל

אם אינו אוסר עליהן כגון שני חצרות הפתוחות למבוי או להד"ר
ופתח ביניהם שמערבין אם רוצים ואם לאו זו מותר לעצמה וזו
מותר לעצמה בלא לא שריגן עד שישכור ממנו ממש ע"כ מבואר
דמהדורן עדיף לשכור אפילו אינו דר באותו חצר.

אף שאינו רואה כעת בדירה זו אבל אם יראה זה ויחליע ליקח לו דירה זו מדינה יכול לסלקו כדי יש לו כח בסילוק כשיראה חכ לפענ"ד ברור.

ורא ברור מדאמרנו בגמ' כל היכא דלא מלי מסלק ליה לא תבעי לך וכו' כי חיבצו היכא דמלי מסלק ליה מאי כיון דמלי מסלק אגרינא או דלמא השתא מיכו הא לא סלקוה וחי ר' אפס דיפס עשו ששכרו אף דלא סילק דלא בעינן אלא כח ודין סילוק ולא סילוק ממש ועיין רש"י היכא דלא מלי מסלק ליה משכיר לשוכר עד זמנו לא חיבצו לך דודאי לא ברשותיה הוא ולא מליק למיגר מיניה. הרי דדייק רש"י רק דכיון דלא מלי מסלק ליה לאו ברשותיה ואי מלי מסלק ליה מקרי ברשותו ומשכיר רשות וכו"ל הרי אי רואה מלי מסלק באמת.

(ז) ומ"ש מדברי החכ"ל דמחוסר מעשה חזק המשפט וכיוצא בזה וברי עתה אין לו רשות שם כנה לפי מה שביארתי אין לו דמיון לבכא מחרי עטמי חדא דכאן לא בוי מחוסר מעשה באמת שברי ע"פ חוק יכול הוא לסלקו ואם השוכר הוא איש ישר לריק ללכת בלי משפטים ועורכי דין ומי הגיד לן ששוכר יחי רשע ולא יצית לדינה דמלכותא ולא יראה ללכת כיון שמדינה לריק ללכת מיד שסלקו ואם באמת לא יראה ללכת אין כאן חסרון מזד בעלות שלו אלא בהסרון הוא מזד השוכר שמסרב ללכת ולפענ"ד פשוט דגם מה שאמרנו בגמ' דמלי לסלקו מיירי שמלי לסלקו אף שיסרב יום או יומים עד שיאז ואפילו חדש ימים כל שיסלקו קודם זמן השכירות מקרי יכול לסלקו.

איברא דאומר אני דבניין דין גם החכ"ל מודר דכ"ג משכיר רשות ומקרי יכול לסלקו דעד כאן לא פליג החכ"ל אב"י אלא דבר העיר שאין צידו לסלק לעולם ואין צידו לעשות מלחמה וא"כ לאו צידו הוא לסלק לעולם דאפשר שלא יחי מלחמה בחייו כלל ולכן שפיר מקשה דאין זה מקרי יכול לסלקו כיון שאין צידו כח בסילוק אבל מי שצידו הוא לסלק אם יראה ובכל עת שיראה ואם לא ימצא אדם רשע ולא יסרב נגד דינה דמלכותא יאז מציתו כדינו ואפילו אם יסרב במשך הזמן יסלקו דודאי כפי חוקי המשפט כ"ג מודר החכ"ל צדירות להב"י דמקרי אפשר לסלקו. בגם כי באמת האחרונים כנראה פסקו כהב"י ולא כחכ"ל גם צדין דשר העיר.

(ח) ומיושב נמי מה שהקשה חו דכ"פ באותו שנה ברור הוא דאינו יכול לסלקו, זה אינו דהרי מי יומר דלא ישמע לן ויאז מציתו ובאמת אפילו לא ישמע לו ויזעק להצילו לצית המשפט אכתי מקרי יכול לסלקו ולא צוי לסלקו באותו שנה דוקא אלא כל שיכול לסלקו קודם זמן השכירות מקרי יכול לסלקו ור"ל ברור מדברי רש"י עירובין הגיל שכתב היכא דלא מלי מסלק ליה משכיר לשוכר עד זמנו ע"כ ומדדייק עד זמנו משמע דכל שיכול לסלקו עד זמנו באמת זמן שהוא הרי כבר מקרי יכול לסלקו דהעיקר שיכול לסלקו בחוץ הזמן אבל באותו שנה לאו דוקא.

שליחות לריק שיהא נראה כשלומו כ"ג אם העעם דנחשצ כבעה"ז לריק שיהא נראה כבעלים ע"י שהוא משמש שם, אלא דמ"מ לעיקר הדין אינו מוכרח לומר כן דיש לחלק דהכי דהוא מטעם בעלים א"כ כמו הבעלים האמתים אינם לריק שיהא ניכר שם הבעלים כ"כ בשכירו ולקטו שהוא מטעם בעלים אין לריק היכר יוחר מהבעלים עתהם דמיינוהו הוא דקאחי.

ולמודעי אני לריק דבשלהי מכתבי הכעיר צו נדברנו צדין לקטו שכתב הגרש"ז צ"ע דבעי צדינו ולאחר כתבי זכרתי מדברי רש"י צ"ק ק"ד ע"א שפי צ"ס מורי ח"ל שכיר נשכר עמו ליום ולחדש ולשנה ולשנה לקטו שלקטו אלא לדור עמו צדינו ללוחא בעלמא לשון מורי ל"א לקטו לוקט חצוהתו ע"כ ולפי המורה מבואר דלקטו הוא דוקא צדינו ולדור עמו ולפ"ז מיושבת גירסת הגרש"ז ז"ל צ"ע שלו שכתב ולקטו צדינו וכנראה דמקורו דברי רש"י הללו ג"כ ובסמוך א"כ עוד נדבר מדברי רש"י הללו.

(ד) ומ"ש כ"ג בזה דאין שליחות לעכו"ם דאין זה דין שליחות אלא חקנת חז"ל יפה כתב בזה וגם אני במכתבי שם כתבתי דאין זה מדין שליחות דעלמא.

(ה) ומה שהשיג עלי דברינו שכתבתי שיכולין לשכור רשות מן המשכיר ע"פ מה דקיי"ל דאם המשכיר יכול לסלק את השוכר מהני שכירות כמבואר בנ"מ עירובין וצנידן דידן נמי יכול בבעה"ז לסלק את השוכר אם רואה הדירה לעצמו או בשביל צו וכיוצא בו וכ"ג תמה בשתים חדא דאם אין האמת שהוא רואה בדירה בשביל עצמו או צו או בית ספר וכיוצא בו אינו יכול לסלקו אלא בעטנת שקר ומכחי חיתי נימא דמקרי יכול לסלקו כל שאינו יכול לסלקו אלא בקשר וערמה וחסדלות. והשנית לפמ"ש החכ"ל בנ"מ סי' פ' על מש"כ הב"י דבאם יש לשר העיר רשות להניח שם אגטיו וכלי מלחמתו בעטנת מלחמה מועיל השכירות ממנו והקשה עליו החכ"ל כיון דבאותו שנה אינו יכול לסלקו מאחר טעם יועיל השכירות הרי באותו שנה אינו לא שכיר ולא לקטו ואפשר דכ"ג מיירי דבר העיר שיכולת צידו לעורר מדנים ומלחמה בכל עת שיראה עכ"ל ולפ"ז הקשה כ"ג צדין נהי צידו לערוך משפט ולסלק את הדיוורין ע"י חצוולה וערמה מ"מ הוא מחוסר מעשה גדול לערוך משפט. וחו דעכ"פ באותו שנה ברור דאינו יכול לסלקו כידוע דמשפט נמשך חדשים הרבה וכו"ל נראה דגם הב"י מודר לדעת החכ"ל הג"ל עכ"ל.

(ו) ולאחר העיון ולפענ"ד דבשתיים עלתה לי צמ"ד ראשונה מה שהקשה דאם באמת אינו לריק הדירה לעצמו א"כ רק ע"י טענת שקר הוא דרואה להוציא הדירה הנה כנראה דכ"ג מפרש דדין סילוק הוא מטעם דבאמת לריק ליה הדירה אבל במעין בגמ' יראה דבעטם בזה הוא משום שאם רואה יכול לסלקו אף שבעטת אינו רואה לסלקו ואינו מסלקו אלא העיקר שצאם יראה יחי לו כח זה לסלקו אז אנו רואים שהשאר לעצמו כח בדירה זו ובצית זכ. וממילא כ"כ צדין פשוט שאם באמת יראה יכול לסלקו

מזה דבע"כ ע"כ יש לו חפיסה צבית זה ומקום כלים הללו השאיר לעצמו וגם הכלים שייכים לו רק דין שימוש יש לו לכדר על הכלים אם רואה להשתמש בהם ואם אינו רואה להשתמש בהם ע"כ יחזיקם לבע"כ בדירתו וע"כ מזה דיש לו להלענדלארד מקום הכלים הללו בדירה זו.

(ג) ונראה להביא ראיה מתו"ט פ"ח מ"ד דעירובין ד"ה חפיסה יד שכתב אמה שכתב שם הרע"ב ואם הכלים הללו שנתן שם בע"כ הם דברים הנעלים בשבת אין זו חפיסה יד ואוסר עליו דאי צעי שקיל לכו ושדי לכו אצראי וכתב עליו החו"ט דאי לא הי' ראשי להו"א כליו של בע"כ מזד' הדין אפ"י שמזד' איסור שבת יכול להו"א מ"מ הואיל מזד' הדין א"א שו"א מקרי ודאי חפיסה היד לבע"כ וכן כחצו הפוסקים האחרונים ז"ל עיין עולה שבת ובא"א ועוד והנה מבואר ע"פ דכל שאינו יכול להו"א כליו מזד' הדין וחפ"י בע"כ צ"כ הם צביתו כה"ג מקרי חפיסה יד בע"כ וא"כ דידן נמי כיון דאינו יכול להו"א המקרה והחנור גאז ועוד כלי בע"כ ודאי דשצילם מקרי חפיסה היד בדירה זו.

(ד) ומעתה נראה להוסיף קמחא דידן דא"כ צאמח בכל דירה ודירה יש לו לבע"כ מקום כלים וכ"ש הוא כאן משם דהאם רק יש לו מקום כלים אבל כאן אומר אני דהלענדלארד השאיר לעצמו מקום ורשות זה בכל דירה ודירה ולא השכיר לו מעולם מקום של בני כלים וברשותו להחזיק שם כליו אפילו בלי רשות הדר וא"כ הרי הוא כשותף בדירה זו או איזה דין שיש לו מ"מ יחיד צאמח אופן שיהיה נראה דמ"ט מקרי ע"כ חפיסה יד זו וברשותו הוא קנה צוה וממילא שפיר יש לסמוך גם אכיתר זה בס"ד ומקום יש לסמוך צמטוני קיץ לפענ"ד ולקנות רשות מבע"כ וכ"ש בשעת הדחק כנלפענ"ד.

סימן ס"ב

שכירו ולקישו בלי תשלום שכר

עוד להרה"ג חנ"ל

(א) ועל החדשות אני צא מה שיצא כ"ג בחקירה בשכירו ולקישו אי צעי דוקא שיקבל שכר או אפילו משמש צחנם וצלי חשלים שכר וצלי החחייבות כלל אלא צחורת נדבך אי יכולין לשכור רשות ממנו ואיפשיטא ליה לכ"ג דיכולין לשכור אפילו למשמש צנדבך כיון דאין אנו דנין כאן דיני ממונות אלא חקנת חז"ל הוא ממילא כל השמים שהוא עושה לו הו"ל כשכירו ולקישו ומינה תמה אמהרש"ם ז"ל שהצאתי צמחצבי העציר דהנריך דוקא צשכר וצענייתי ג"כ כצבתי דשכירו כמשמנו.

ולאחר העיון צהא שמעתתא אענה גם אני חלקי מה שגראח לפענ"ד והנה צגמי צ"ק דף ק"ד ע"א

(ט) והיסוד לזה אמרתי דכל שיכול לסלקו צאמח זמן שהוא יראה צחוך הזמן השכירות הרי מוכרח דהשכירות לא הוה מכר גמור והשאיר לעצמו כח ורשות צבית זה לעשות צו כרצונו וכמו שדייק רש"י הקדוש צלשונו צד"ה לא חיבטיא לך דודאי לאו צרשוחי הוא וכי' וכוונה צזה כנ"ל דאם יש לו כח סילוק א"כ הציט צרשוחי הוא ואם לא נשאר לו כח הסילוק אזי לאו צרשוחי הוא וחסילוק צענא לא מעלה ולא מוריד אי מסלקו או לא וא"כ דידן נמי כיון דיש לו כח הסילוק כשריחא ואם יראה ולכן פשוט לפענ"ד דיכול להשכיר רשות.

וההרואנו צזה דאם ישכיר מן המשכיר יכולים הישראלים להו"א גם מדירתם לדירה עכו"ם או להיפך ולא רק צמרפסת ההאלל צלע"ז.

(י) ומעתה אלכח ואשובה אל ההיתר השלישי שכתבתי עוד סניף להחירה דכל משכיר יש לו כלים גדולים צבית צכל דירה ודירה כגון חנור גאז ומקרה וכיוצא צו ומקרי יש לו חפיסה היד וכ"ג כצד דה לא מקרי חפיסה היד דהכוונה צחפיסה היד הוא שיהא לו שום כח השמים צבית אצל הכא אין לא כח השמים ואין לו רשות להשתמש צכלים הללו אלא לראותם צלצד שלא יתקלקלו ואין זה זכותו של המשכיר אלא של השוכר ואף שצידו להחליפם מ"מ רק לעצת השוכר הוא וכו' בעין עבדות לשוכר. וכתב דמ"ט הורה דדין חורה צמטוני קיץ שאין יכולין לשכור דירה מהלענדלאר שאליו שם.

(יא) ואומר אני הכס כי אינו רואה צזה למשוך דעתו הרמח לדעתי כי גם אני פקפקתי צמחצבי הראשון אהיתר זה ולא הצאחיו רק לסניף צעלמא ומ"מ נלפענ"ד לחזק גם סצרה זו למי שיש לו צד רחצ ורואה לסמוך עליה יצא ויסמוך והיסוד לזה דאף שצאמח שהכלים מושכרים הם לצעל הדירה מ"מ יש לו לבע"כ ג"כ חפיסה צכלים הללו והוא דע"פ החוק יש לו לבע"כ רשות להחזיק שם המקרה והחנור גאז אפילו נגד רצון השוכר ולמשל אם יתראה השוכר לקנות לעצמו חנור גאז ומקרה אחר יותר נאה מזה או מפני טעם אחר שהוא יראה לקנות לעצמו חנור גאז ומקרה או כיוצא צזה מהכלים השייכים להלענדלארד ויאמר לבע"כ להו"א המקרה שלו או שהוא יראה להו"א מצינו דלהניח שם כלים של עצמו אינו יכול לכוף להבע"כ שו"א כליו ואם לא יראה להלענדלארד אז צע"כ הצעל הדירה יחזיק את כליו שם ולא עוד אלא אפילו אינו רואה לקנות לעצמו חנור גאז או כלים אחרים אלא שרואה להיות צלתי מקרה וחנור גאז ורואה להו"א הכלים הללו מדירתו הבע"כ יכול לעצב עליו ובע"כ יחזיק את כלי בע"כ צביתו וזהו מחוק השכירות. ואם יעצור ויוציאם יכול הבע"כ לסלקו מיד מצינו.

(יב) ומעתה מוכח מזה דבע"כ אף שהשכיר הדירה מ"מ השאיר לעצמו מקום להניח כלים הללו ויכול להחליפם ולהו"א אלו ולהכניס כלים אחרים חמורתן כאלו או כיוצא צזה צלתי רשות הדר וכדר אין לו רשות זה מוכח

שליח ששאלו צעדים אמר ר"ח דכוי שליח ופריך מכשאל
אח הפרכ ושלוחה ביד צנו ביד עצדו ביד שליחו וכו' פטור
ומוקי לה רב חסדא כשכירו ולקטו ופרש"י שכירו נשכר עמו
ליום ולחדש ולשנה ולשבת ולקטו שלקטו אללו לדור עמו
בביתו ללוחתא בעלמא לשון מורי ל"א לקטו לוקט חבולתו.
וכנה מבואר דשכירו היינו שכירו ממנו אבל לקטו יש לפרש
בלשון המורה שלקטו ללוחתא בעלמא אפילו בחנם אלא
בלשון שלקטו ללוחתא משמע לכאורה שכול לקטו ולא שכלקט
בא אללו דכשלקוט בא אללו אזי לא מקרי לקטו שכול על
שם פעולתו שכול לקטו וכן שכירו ולפרש"י ודאי דמיירי
בשכר וא"כ לא מבעיא לפרש"י דמיירי ודאי בשכר אלא אפי'
לפי מורו נמי נראה דבשכר מיירי.

(ב) ובגמ' שבעות מ"ו ע"ב צ"ב רב פפא שכירו ולקטו
מאי חיקו וברמב"ם פ"ד מהב"ז כ"ז ובעור
ח"מ סי' י' וסי' ש"ט וכן שליח מוקמין ליה כשכירו ולקטו
ועיין טור סי' שס"ז. ובש"ע ח"מ סי' י' סי' ז"ל בשם
שנעט"ב נאמן לישבע וליתול כך שומר של בעב"ב וכו' אבל
שכירו ולקטו של צ"ה שלא מסר להם שמירת הבית אינם
בכלל זה (ובסוגריים שם פי המפרש ולקטו פירש"י ששכרו
לדור אללו או ללקוט חבולתו) נראה דהב"ב צ"י פירושי רש"י
ובערוך השלח ח"מ ה"ל הוסף אבל שכירו ולקטו של
בעב"ב ששכרו לדור אללו או לעשות אללו אחת מלאכה
מיוחדת כמו ללקוט חבולתו וכיוצא בזה שאין שמירת הבית
עליהם אינם בכלל זה ע"ש וברש"י פירושין כאן פי שכירו
היינו לכל עבודה השנה לקטו לימות הקציר והאסף וכן
פי' הא"ז ה"ל פירושין סי' קס"ח ע"ש. מבואר מ"מ דבכ"מ
שאמרו שכירו ולקטו מיירי בשכר. ובגמ' צ"ק שם נראה
דשכירו ולקטו לעולם נראה כשולחו למעין שם ומשמע מיכו
דכיינו טעמא משום דמקבל שכר ומשופד הוא לו.

(ג) איברא דנראה לכאורה לדיק מדברי הגמ' דבחנם
אינו מופיל כשכירו ולקטו וראייתו מהאי
מבואר דכזה דייר צ"ה לחמן דר ריחוק ולא רחל לאגור
לכו רשותו ואמר רבא (פירושין ס"ד) נחיל חד מינייכו
וליקרב גביה דעב"ב וישתדל עמו עד שיבא אורכו וישאל
לו העב"ב מקום ולינה צ"ה מידי דכזה ליה כשכירו ולקטו
ואמר רב יהודה אמר שמואל אפילו שכירו ואפילו לקטו
ופרש"י ליקריב לגביה ישתדל עם הנכרי עד שיבא אורכו
וישאל לו הנכרי מקום בחליו לאתנוחי צ"ה מידי דכיון
דהשתא דייר ישראל בחצר הנכרי הו"ל האי ישראל כשכירו
ולקטו של נכרי ע"כ.

(ד) ויש להקשות דלמ"ל לרצא דניחל חד מינייכו להשתדל
עד שיבא אורכו וישתדל וישאל לו העב"ב
מקום ולינה צ"ה מידי והלא יותר ניחל ליה שילך אלל העב"ב
וישמשו בעובתו בחורח נדבך וממילא כזה ליה כשכירו ולקטו
וישכיר להם גם מה שפרש"י דכיון דהשתא דייר ישראל
בחצר הנכרי הו"ל האי ישראל כשכירו ולקטו בלא העיקר
הוא שישמשו ולא כי נריך לכל זה ומדברי רבא משמע דאם
לא יעשה העב"ב אורכו וישאל לו מקום אז אין להם שום

חקב ולשעת כ"ג אחי ח"ח ליה חקב שישמשו בחנם
צ"י דבר ואפי"כ מקרי שכירו ולקטו. אשר לן נלפע"ד מוכרח
דכל שלא ישאל לו מקום אפילו ישמשו בביתו צ"י שכר
בחורח נדבך בזה לא מיחזי כשכירו ולקטו ואינו מופיל
שכירתו כלום. ועיין מג"א שם סק"ח דכל עצד מעבדיו
הקטנים לא גרע משכירו ולקטו ומדלא כחז רבנא טפי
דכל מי שישמשו אפילו בחורח נדבך נמי כזה שכירו ולקטו
משמע דדוקא עצד או מי שמחזיב לעשות לו עבודה ובלאו
הכי לא מחזי כשכירו ולקטו.

(ה) וטעמא דמילתא נראה צ"ן לעסם דשכירו ולקטו
מיחזי כשולחו וצ"ן לעסם דמיחזי כבעב"ב
ע"כ הוא טעמא משום דיש לו שייכות עם בעב"ב באופן
חיובי וכל שאינו מושכר לזה אי"כ אין לו שום שייכות עם
הבית הזה אלא ברשותו משמש וברשותו משתמש ולא מקרי
ככ"ג שכירו ולקטו דליכוי מיחזי כשולחו או כבעב"ב וכן
נראה עוד דאל"כ נחת דבריו לשיעורין דכל אחד ילך ויעשה
שימוש כל דכו לבעב"ב וכו"ל בזה שכירו ולקטו ומשכיר
המקום אי"כ בעלת חקנת חז"ל דאין בזה שום קישוי ולעולם
לא ימלא שלא יוכל לעשות כן ועכ"פ חז"ל חקנו דבר
שליטתו לשכור באחד אופן מהעב"ב ושייכות חלוי כשכירות
בעב"ב ובאן כשכירות חלוי בעלמו אם רואה לשמש או לא.
ומה גם כי באמת כאן אינו עושה תשמיש להדריס כלל
בנתיבם אלא להעמידלם משמש בהבטח שלו ואין תשמישו
שלהם. וגם הסתים שעשה הוא תשמיש של בעב"ב.

(ו) ומ"ש ככ"ג מדברי הרמב"ם הביאו בב"י א"ח ה"ל
שכ' שכירו או משמשו ודיק כ"ג דמשמשו י"ל
משמשו בחנם לפע"ד כוונתו משמשו בשכר וכיינו לקטו
אלא ששייך מלשון לקטו ואמר משמשו דנראה דהוא ז"ל
מפרש לקטו כלשון מורו של רש"י שלקטו לדור עמו בלוחתא
חלד וכיינו לשמשו בביתו ולכן קראו משמשו אבל נראה
ודאי דכיינו נמי בשכר וכמ"ש כל המפרשים. בעולם מדבריו
דנראה דשכירו ולקטו דוקא בשכר הוא דמועיל אבל בחורח
נדבך נראה דאינו מופיל וכדעת מהרש"ם ומ"מ לא אחליט
בזה עד שיראה כ"ג דבריו ואם לא יסכים לזה אפשר
שנחזור בנו.

(ז) ואבתי פש לן מה שכתבתי דיש מעלה על מה שזכרין
מהמשכיר משום שיעת הרמב"ם לדדוקי אינו
צ"ן שכירות ובהד"ג חמך דמעלה זו איכא נמי בשכירו
ולקטו וכיינו בסופער לפי שיעת מהר"ם שיק דשכירו
ולקטו נחשב כבעב"ב כזה דקדו בזה דברי כ"ג דודאי דקדו
כן הוא אמנם מה שאני כתבתי בעב"ב, הוא, כיון דהרבה
מראשונים כתבו דמשכירו ולקטו רק דדיפד מופיל השכירות
כמבואר בא"ז וכ"פ בב"ב והרבה מראשונים ואחרונים ודלא
ככ"י שחולק בזה ובארכתי בזה בחשובה אחרת ולכן כתבתי
דיותר טוב מן המשכיר והעב"ב משכירו ולקטו כשאין משכיר.
וכ"ש לפי שיעת מהר"ם שיק דשכירו ולקטו שכול מדן
בעב"ב הוא דוקא כבעב"ב אינו רואה לשכור ומוחז וא"כ
ע"כ נריך לכתחלה להשכיר מבעב"ב.

אלא דנסיקך שאילתן לפענ"ד פשוט דאסור לכניחו שם בבל
האשכ שצחצורו שברי קוייל צשי"ע ארי"ה סי' חל"ג סי' ו
דאמאטע של חזר אין נר"ד דדיקב שאס בי שם חמץ בעורבים
ושאר עופות במצויים שם יאכלוכו וכו' מילי מספק חמץ
אבל ודאי חמץ לא וברמ"א כתב דבסי' חמ"ה סי"ג מבואר
דמוחר לכשליך חמץ צמקום שבעופות מצויים וכ"ש שאין
נר"ד לצער משם אפילו חמץ ודאי עד לאחר זמן איסורו ושיין
מג"א סק"י צ"ש בצי"ח דצחצר שלו אם כי ודאי חמץ נר"ד
דיקב דאין ספק מוציא מידי ודאי והעמ"א חלק עליו ושיין
ח"י ומחל"ש ושאר אחרונים מה שצארכו ציטצ' בדברים.

והגבירה לכלל הפוסקים שם לא נחלקו אלא בספק חמץ ומעטם דיכולים העורצים לאוכלו אצל בודאי חמץ ולאחר זמן איסורו לא מביעתא לכו כלל דחייב לבצר ולשרש ביון שהוא בחיורו ומצואר כן בסי חמיה סי' צמחצר חיל קודם זמן איסורו יכול להשליכו במקום שהעורצים מאויים שם ואם מלאו אחר זמן איסורו שלא אכלוהו העורצים אפי' שהמקום הפקר לא יניחו שם אלא יבערנו. והע"ז שם סק"ה וכהנ"ל כחצו דכאי מקום הפקר לאו הפקר ממא קאמר בגון שמונה דרכ"ר דלא לכ"ע ח"ל לבצר ביון שאינו מונה דרשותו וקודם זמן איסורו אפילו לכתחלה סגי בהפקרו אלא מיירי בחצר שלו וקראו הפקר שהחמץ מופקר לעורצים וכיוצא בו וז"ל בהנ"ל עוד ומא שסיים אפי' שמונה במקום הפקר וכו' כלומר ביון שמונה בחצר ח"כ הוא מופקר לכל הרוכא ליעול מי"מ ביון שמונה דרשותו חייב לבצרו כדין דכיוון דשרפא לרי' וכי"מ בכה"מ כמ"ש ח"ל ככי"מ ואותן דביא בהשמימן חמץ צדידי דרי"ר דשע"ה ו' שלא דדן הם עשין דמשכגיע שע"ה ו' לרי"ך לבצרו מן העולם וכי"מ בכה"מ יי עכ"ל משמע דקודם ו' שרי ע"ש. ומצואר מדברי בהנ"ל דבחיורו אף שהפקירו והוא מופקר לכל הרוכא ליעול מי"מ ביון שמונה דרשותו חייב לבצרו ולשרפו אלא כשהניחו במקום הפקר חוץ מרשותו והפקירו קודם זמן איסורו דיו וח"כ כ"ש דידן דליכא דאז שום ביתר כי כאן ליכא אפילו עממא דיעלוהו העורצים שרי מונה בכלי אשפה.

וגדולה מזו נסחפק הרמזין ז"ל צחי על מצי פסחים
בחמץ של הפקר ממנו המונה ברשות ישראל כגון
חמץ שלא היה שלו מעולם אי חייב לבערו ומקום הספק לפי
שהלויכו בגמי חרי קראי לשלם כבשחו וחד לשכבשחו ואלו
הפקר לא אחי מייניכו דכיון דליל צעלים ולאו דאחרים הוא
אפי"פ שאין שלך לאו ככלל היתר הוא דלויכו מני זכי כי
נפשיש טפי וטפי משכבשחו וכחז הרמזין ז"ל דגם זה
אפשר שהוא מותר למ"ש בירושלמי לא יראה לך אית חנאי חנו
לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה בפלגיא אית
חנאי חנו אפי בפלגיא מן דאמר אבל אתה רואה בפלגיא
כשפיקרו קודם לביעורו וכו' ע"ש, ובעלה בספק ופשי
פסחים דף ה' האריך לחדש דבחמץ של הפקר המונה ברשותו
עובר עליו דכ"י ובמקור"ה סי' חליל דהב דכריו בשתי ידי
מגמי פסחים דף מ"ו דאמר לא זכו בחמץ שמחכרין עליו

(ח) וּמִי־שׁ לַדַּעַת הַמַּרְמֶזֶשׁ לְשִׁכְרוֹ כּוֹחַ מַעֲמֵס צִבְעִיב אִי־אֶמְנָא לֹא סָגִי שִׁתָּן עִירוֹב וְדִוִּי וְלֹמֵחַ צִבִּי לְשִׁכּוֹר מִמֶּנּוּ הַרְשׁוֹת וּגַם שִׁתָּן עִירוֹב וּכְמַרְמֶזֶשׁ גּוֹפִי־הַבְּקָשׁ כֵּן וְחִי דַעַם הַפּוֹסָקִים לֵלֵךְ סָגִי צִנְחִית עִירוֹב מִשּׁוֹם דְּבִבִּי מִקּוֹם פִּיתָא אִלּוּ לִינֵחַ כְּמִי־הַרְעִצְיָא וְחִמֵּחַ עֲלִיו כִּי־ג דְּהִרִי צִבִּי מִשְׁמַע לְהַדִּיא דָּאָם שְׂכִירוֹ וְלִקְיֵטוֹ שֶׁל נִכְרִי כּוֹחַ יִשְׂרָאֵל אִף אִם כּוֹחַ דֵּר שֶׁסְּאִפִּי־אִינוּ דִּי צִנְחִית עִירוֹב אֵלֶּל לָרִיךְ שְׂכִירוֹת וְנִחִית עִירוֹב וְקֶשֶׁב לִיתָן לוֹ שְׂחִי דִּינִים לַעֲנֹן שְׂכִירוֹת יִכִּי לוֹ דִּין צִבְעִיב שֶׁכּוֹחַ כּוֹחִי וְכוֹּה צִמְחֻס כּוֹחִי וְלַעֲנֹן עֲמָלוֹ יִשְׂרָאֵל כּוֹחַ.

(ט) **הגה** מה דקשכ ליה למר ודחיקא ליה לומר נוחא ליה
 להב"י ז"ל שכתב שם אדברי הרמב"ם בסי' שפ"ג
 ח"ל לכך ר"ל שהוא ז"ל מפרש אפילו שכירו ולקטו של כותי
 אם ישראל הוא נותן עירובו עם בני המצוי ודיו לענין שאין
 צריכין לשבור מהכותי אבל לעולם צריכין לשכור מהישראל
 שתחתיו של כותי הוא קם וגם צריך לכת עירוב כיון שהוא
 ישראל ע"כ ע"ש הרי מפורש הדר דהישראל יש לו שתי דיוקן
 קם תחת הכותי לענין שכירות הכותי וצריך לעשות עירוב
 בשביל עצמו ואחי שפיר קושית כ"ג ממנהרמ"ם ה"ל.

ועה שבתה קולמסי ידידו הנאמן דושכ"ג ושת"ה באהבה ויוכה לראות פני משיח צדקינו, החותם בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ס"ג

אי מותר להניח חמץ בבלי האשפה המונחת בחציר
ערב ספח

ב"ה אור ליום ד' תורע התשכ"ה ברוקלין נ"י יצ"א.
כבוד ידי"נ האהובי, הרב הגאון המפורסם, ערוגת
הבושם, בבש"ק ס"ה אי"א נר"נ צ"ת וכו' כש"ת משה רייזש
האלבערשטאם רובין שליט"א. אימ"ר מצישענוב ברוקלין
נ"י.

אחדשהדר"ג יקרת מכתבו רלוף השאלות קבלתי בזמנו
 והגני להשיב במוקדם האפשר, וידבר
 השאלה במי שאין לו מקום לשרוף חממו שהוא צפון צפון
 אי מותר להניח החמץ בכלי אשפה המונחת בחצרו וכשיצאו
 הממונים מהעיר לקבל האשפות יקחוהו עם האשפה
 וישרפוהו כדרכם צעירינו, ומספקא ליה לכ"ג ביות כי
 בכלי מונחת בחצירו ואם כי החמץ הוא הפקר אבל אפשר
 מפני שמומנת בחצרו זכאב לו חצירו וצפרט שלא יקחו
 האשפות עם החמץ עד לאחר חצות או בליל פסח ובאיך
 יאוי לעשות.

ובמה שנחשק ביון שכלי עומדת בחיורו וזכה לו חיורו
כזה כזה כי אפשר לדחוק ומאחר דכפקירו ולא
ניתא ליה לזכות איסורא כ"ג לא אמרין וזכה לו צ"ע

לכאורח לידן דידן דמניחא צפריזער שהוא הרצב קר יותר ויותר ממים קרים עד שנקרש כגליד ודאי דאין מחמין ולא נאסר, אלא דיש לחלק ולומר דדוקא כשמניחו צמים דממים פועלים ונכנסים גם בצוף הבצק אז פועלים שלא יחמין אבל המניחו צפריזער שהוא רק חויר קר לא יועיל כמובן אלא ד"ל לאידך גיסא דאדרבה מה אם מניחו צמים שאפשר שיפשרו ויעשו פושרין מ"מ סמכין דאינו מחמין כ"ש במקרה כזה שהקור גדול הרצב יותר. ונראה לביא קצת סמוכין מהא דאמרין בגמ' פסחים מ"ח ע"ב ר' עקיבא אומר לא כל הנשים ולא כל העגלים ולא כל התורים שוין זה הכלל חפח חלעוש צונן ופרש"י חפח כשהיא רוחה שהצנף רוחה לחפוח חלעוש ידיה צמים לזון ותקטפיהו ותלענהו ע"כ ע"ש ועיין דרע"ב, ולפי פי זה מצוה דאף דאינה מניחה העיסה צמים לזנים אלא שמאננת את ידה ומקטפת בה את העיסה דיו שלא תחמין וא"כ כ"ש שדי צמיתה צפריזער ששם קר יותר מכידים שנקררו צמים לזנים.

איברא דהרי המג"א סי' ס"ק ר' הכי דין זה צ"ע אי יש לסמוך על זה בזמן הזה שגם הזוננים שעומדים מעט צבית מתחממין עבוי"ד סי' ל"ו וצ"ע וע"ל סי' תנ"ט סי' ורמ"י חמ"ה עליו דמאי קא מספקא ליה דדבר שפסע החירו צש"ס וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים לא הזכירו חומרא זו ולאחר סליחתו של הח"י ז"ל אישתמיטתיה ז"ל אחד מגדולי הראשונים ז"ל ר"א בר"ן הירחי צ"ס המנהיג ה"ל פסח סי' מ"א שכחז וז"ל ואם קרא שם לחלב בעוד עיסה בפסח אין להטילה צונן דאין הלכה כן בחירא אלא יעשנה פרווין דקין פחות מכזית ויזרס לרוח במקום נקי ואל יעצור עליהם אם החמיו דתנן צנץ שצמדקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לצער ואם לאו בעל דמיעוטו (א"צ"ן ע"כ). מצוה מאחד מגדולי הראשונים דפסק דלא כצ"ב גם צ"ס א"ר כאן אות ב' הביא דברי המג"א ונגרסה דמעיקר דינא חייש ליה אלא דבמקום דא"א לתקנה אחרת ס"ל דיחנה צונן דמאי דאפשר למיעבד עבדינן וא"כ עלתה הלכה זו במחלוקת שנויה לדעת המג"א אין להטיל צונן ולכח"י מותר להטיל צונן.

שבת וראיתי דגם דא לאו תצא הוא דזיל בתר טעמא דהמג"א דמספק בזה הוא משום דחייש שהמים יתחממו בעומדן צבית זמן מה אבל חשש זה ליכא במקרה שלעולם הקור שלו הוא רב מאוד עד כדי קרישה ממש א"כ בהא מודה המג"א דאין חוששין ואף דלכאורח יש לחוש דלמא יפסק המקרה אבל י"ל דמילתא דלא שכיחא הוא שיפסיק המקרה מלעצור ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו.

אלא דמ"מ אכתי פש לן לצאר דהגם שכתב כח"ר שהמקרה מגליד תוכף העיסה אבל האמת שלוקח קצת זמן עד שיקרש ויגליד את העיסה והגם שמד שמכניסו מתחיל לפעול בו הקור אבל הפעולה נעשית לאט לאט ומתחיל מצחצח ואכתי מצפנים לא נקרא עד שיעצור הקור יקח קצת

צבל יראה ע"ש אבל מדברי הרמב"ן ראי' להפני' ואין דחיית מקו"מ לדחות דברי הפני' דשאני הפקר הו"ל ואיכו מלי זכי ציה צנפיה ועיין מנחת פחים סי' ת"מ ס"ב עכ"פ לפי דעתם אפילו חמץ של הפקר ממש שמועל בחצר בעל הבית חייב לצער מרשותו כ"ש חמץ שלו אפילו הפקירו שודאי צריך לצער מחצירו ולכן העלה או לשפרו אם אפשר ואם אינו יכול לשפרו אז להוציאו לחוץ מחצירו לרשות עכו"ם צלידי רה"ר קודם זמן איסורו וזו יאל ידי חובתו, חזאת למודעי דכשמוציאו ללידי רה"ר מן הכותל להניחו שם צלי כלי ועכ"פ לא יתנו צלי שלו ויציאו ויניחו שם אם אפשר ואם אינו יכול אזי טוב שיפקיר גם את הכלי כי ידוע שהלדי רה"ר יש לו רשות להניח שם כלי האשפה להוציאם וא"כ יחשב קצת כמו חמץ צרשותו וצבליו כמובן אבל אם יוציאו צלי כלי או צבלי הפקר יאל לדיה כנלפענ"ד.

סימן ס"ד

עיסת מצה שהניחה במקרה (פריו"ק בלע"ז) אי מותר לאפות ממנו מצה בחוה"מ

עוד להג"ל

ב' ובמ"ש צמי שלש עיסה למלא והניחה במקרה הנקרא פריזער צלע"ז שמגליד את העיסה ואם נגלד העיסה אינה מתמלאת ונסחפק כ"ג אי יבא מותר לאפות ממנו מלות בחוה"מ ועכ"פ אי מותרת העיסה אחר הפסח ע"כ.

ונראה דגרסין צמשה פסחים מ"ז כיצד מפרישין חלה בעומתא ציו"ע ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שהאפה בן בחירא אומר הטיל צונן א"ר יבושע לא זכו חמץ שמוחרינן עליו צבל יראה וכו' ע"ש. ופי' מה שאמר בן בחירא הטיל צונן כלומר שצ"ז לא יחמין העיסה עד מוצאי יו"ט ובערב יבא מותר לאפותו, מצוה דעיסה שגילושא בפסח ונתנה צונן אינה מתמלאת ומותר לאפותה בחוה"מ לכן בחירא, ובהוס' שם פרי"ז צ"ס ר"ת דר"א ור"י לא פליגי אכן בחירא שלא הועיל העלה צונן אלא דעדיפא מיניה ס"ל וא"כ היכא שאירע שקרא לה שם אוריית הטיל צונן. וברא"ש ז"ל הביאם והוסיף ביאור דלא מסתבר דפליגי בהאי סברא אם מתמלאת בתוך המים אלא דר"א אשמיטין דמוחר על חימוץ חלה ור"י סבר דאינו מוחר אמנם בהא פליג ר"א אכן בחירא דסבר דטוב יותר שלא יקרא לה שם עד שהאפה אולי לא יחר יפה כהעלה צונן ואם אירע שקרא לה שם יעולה צונן וכן פסק הטור והמחבר ש"ע אוריית סי' תנ"ז ע"ש. והצ"י כתב שכן כתב גם הגמ"י וצבממ"י שלי לא מלאחי קן אדרבה צבממ"י מצוה דמותר לאפותה ציו"ע ע"ש ולי"ע ואולי גורסא אחרת כי לו צבממ"י.

ומבואר דעיסה שגילושא והניחה במקום לזון שאינו מתמין מותר לאפותו בחוה"מ ומינה כי נראה

סימן ס"ה

מי שהוא בבית האסורים אי מותר למכור לעכו"ם
מנתו שיגיע לו בפסח

עוד להג"ל

(ג) בדבר ספיקתו במי שיושב בבית האסורים ומקבל
מנתו בכל יום לחם ושאר מיני מאכלי חמץ
אי מותר לו למכור קודם פסח הזכות שיגיע אליו בפסח
לעל והערל יקח מנתו ומקום הספק כיון דלפי החוק אינו
זוכה במנתו אלא ביום שחולקין אותו ולא מקודם וא"כ נמלא
שנהגה מחמץ של פסח ואין לעיין בש"ע סי' ס"ב.

ולפרום ריבועה ה"י נראה להביא ראי' ממה שהביא השד"ח
מערכת חו"מ סי' ח' אות ג' ברופא לבני חיל שיש
לו חק מלא המלך שנותנין לו ככרות בכל יום ושאל בשו"ת
יודא יעלה הספרי סי' מ"ה אם מותר לו לקבל מהפלטר
לאחר הפסח או דלמא כיון שהחק ניתן בכל יום כבר כבר
זכה ברופא בהכרות בזמן הפסח ומה שיתן לו הפלטר אחר
פסח הוא חליפי חמץ והביא ממנו שכתבו הפוסקים סי' ח"ג
בישראל שמקבל ככרות מעכו"ם ומה שכתב הח"י דמשמעות
הב"י והלבוש דלכתחלה לר"ך להנותן קודם פסח שיתן לו
בשבות של פסח קמה או מעות וא"כ אחר"כ מקבל חמורת
קמה או מעות ומותר ואפילו לא התנה מ"מ שרי כי בלא"כ
אין ישראל קונה מעכו"ם אלא במשיכה (וחסר סוף התשובה)
והרב המגיה שם הטלה להחיר כיון דחמץ שעבר עליו הפסח
לא הוי אלא דרבנן ע"ש.

מבואר דאפילו מקבל ככרות לאחר הפסח עבור ככרות
שלו של פסח מותר לקבל משום דהיהודי לא זכה
בהם דאין ישראל קונה מעכו"ם אלא במשיכה וא"כ כ"ש
בדין שמכר לו לעכו"ם קודם הפסח ואכתי לא זכה בכלום
שהרי אין לו עדיין חמץ כלל ועיין חו"מ סי' ק"יג ובש"ך
שם סק"ד ודו"ק הטיב ודאי דמותר לקבל מעות לפי טעם
זה. שנית נראה דממ"י יכול לקבל מעות בשביל חמץ זה
קודם הפסח דאי אית ליה זכיה גם קודם הפסח בחמץ זה
הרי שפיר עבד דמכרו ויכול למכרו קודם הפסח ואי אית
ליה זכיה קודם הפסח כלום א"כ כ"ש דהמעות מותר לו
דהרי כשיצאו לפניו המאכל לא יקבל המאכל לעצמו ולא
יזכה בו כלל דלא נוחא ליה לזכות באיסורא והעכו"ם ממילא
יקח מנתו בלי זכיה של ישראל וא"כ אין זה חליפת חמץ כלל
וכ"ש הוא מקבל מעות קודם הפסח מלאחר הפסח.

אלא דכל זה לפי שיטת כ"ג דהאסור יש לו זכיה אצל
לפענ"ד דבר זה אי אסור יש לו זכות בכלל במנה
ויכול למכרו לאחר אינו פשוט כ"כ ולדידי פשיטא לי להיפוך
דהיושב בבית האסורים אין לו שום זכיה במאכלים שמצויים
לכם כי המלכות או המדינה אינה נוחתת להאסיר מאכלים
שחכב בהם ויעשה מה שחפץ בהם אלא המלכות ומשרתי
מצויים מנות אכילה להאסורים כמנהג האסורים וכל אחד
מה שאוכל זוכה בו עם האכילה וכל מה שאינו אוכל הרי

זמן וכ"ש בעיסה גדולה ומכ"ע אסור נמי ללוש עיסה גדולה
לאפות מלות ואם לשו אף שקו"ל דכל זמן שמתעסקין בו
אינה מחמלה מ"מ מיד שמניחה מחמץ כמ"ש בש"ע סי'
ח"ג ס"ב לא יניח העיסה בלא עסק ואפילו רגע אחד
וכל זמן שמתעסקים בו אפילו כל היום אינו מחמץ וכו'
ואחר שנתעסקו בצלף ונתחמם בידים אם יניחוהו בלא עסק
מיד יחמץ ע"ש ולשון מיד משמע ברגע וא"כ כיון דמניחים
העיסה בפריצתו לאחר שנתעסק בו אולי יחמץ קודם
שיגלד ועכ"פ מצפנים ולא דמי למתניחין דמניחו במים וכו'
דבר מיעוט כשיעור חלב כמובן.

ואשר נלפע"ד לדינא הוא כן דלכתחילה אין ללוש עיסה
על מנת להניחה בפריצתו בפסח מכה חששות הנ"ל
דדילמא עד שיגלד בפריצתו אולי יחמץ קלה ועכ"פ מצפנים
כי יש לחלק בין עיסה קטנה לגדולה גם כי יש לחוש לדעת
בעל המנהג דלכתחילה אף שלא חשו ליה הפוסקים אצל הם
לא דברו אלא דיעבד מזרף כי בעיקר הדין מדינא דגמי
קו"ל דלכתחילה לא יקרא לה שם קודם שאפס ורק אם אירע
לו שקרא שם קו"ל שיעיל צלון אף דיש לחלק דפריצתו
פועל יותר מהטלתו לזמן דמגלד העיסה אצל מלך השני איכא
נמי חששות הנ"ל שכתבתי וגם לרבות כי במליחות הוא
שלפעמים יפסיק בהשמה ויחמץ העיסה בפסח ממש ועוד
יש אחת חששות לכן לפענ"ד לכתחלה אין ללוש עיסה להניחו
שם בפסח אצל אם עבר ולש או שלש עיסה ולא ה"י יכול
לאפותו בש"פ מפני סיבה וחושש שלא יבא לידי חימוץ יכול
להניחו בפריצתו חתך ומיד ולאחר הפסח העיסה מותרת,
ואולי כדאי מהיות טוב להפקיר העיסה ג"כ עכ"פ ציוו לצון
עצמו ללא מכל ספק אף שלדינא נראה דאין לר"ך.

ומה דמצויא ליה אי מותר לו לאפות מעיסה זו מנה
בחו"מ נראה פשוט דבחו"מ אסור לאפות מעיסה
זו והטעם לצד מהספיקות שכתבנו ידוע שדברים שמוציאים
ממקור לר"ך זמן רב להפטר ואופן ההפטרות שמחיל להפטר
מבחון חמץ הרבה יקח עד שיפטר כל הצלף מצפנים ועד
שיפטר מצפנים החלוק כבר נחפז בעצב ויחמץ וא"כ א"א
לאפותו כלל בחו"מ וגרע מנתנו במים זוננים דאז לא
נעשה שנינו בצלף ויוכל לאפותו מיד ואין לר"ך להמתין
להפטר זה פשוט מ"מ אפשר שאם לאחר שהוציאו מפריצתו
הי נוחתו מיד במים זוננים כבגמי חטול צלון להפטר ה"י
מותר וכנ"ל אצל למח לן ליכנס בדחוקים כי אפשר שגם
כ"ג אסור ויש לי טעמים להם כיון שהי נקרא כ"כ ועכשיו
שנפטר ממחר להחמץ אפילו כשעדיין במים זוננים דלגבי
הקריעות של פריצתו זה הוא כבר חס ואף שעדיין לא מקרי
לגבי חימוץ בכלל אפשר כיון שירד העיסה מקריעות כזה
פועל קלה כזה שיוכל להחמץ אפילו במים זוננים והבן כי
זה דבר חדש ולר"ך לברר. עכ"פ נראה דבחו"מ אין לאפותו
לכתחלה בכל אופן.

בכלכל ומימ לדין שיבש הוא שכרי כיון דצירנו דבישראל מעולם לא זכר בחמץ זה אי"כ חמץ של עכ"ס וליכא זכר גם משום איסור רואה בקיומו ופשוט.

שנית נראה דלא שייך כאן איסור רואה בקיומו דהתוס' ע"ז דף ס"ב כתבו דמוכר יי"ג או ע"ז בבקפכ ולאחר שמשך הנכרי וקנה משלם הדמים מותרים ואינם חילופי אי"כ כמו בדצי ר' ינאי ותמך בחי' כרמזין הא חילופי שכר פועל אסור משום משכר באי"כ ועוד הא רואה בקיומו אסור וחי' כרמזין דפועל גזרו שכירות אע"פ מכר הנפרע לאלתר ואע"ג דכל שכירות אשראי הוא לא משמע לי לאינשי הכי ורואה בקיומו נמי דאסור כיוון משום דאין מתמריק ורואה כאלו בישראל הוא מחליף אצל במכר גמור שכו"כ בבקפכ ואין כאן דין חילופי אי"כ כיון דקנה עכ"ס מעיקרא ולא מיוחד שיעבודא מייבכרא מילתא ולא גזרינן ואינו אסור לא משום רואה בקיומו ולא משום משכר באי"כ כיון דלא מיוחד שיעבודא ע"ש ובי"ג כיון דמכר גמור הוא ולא קנה עדיין ולא מיוחד שיעבודא ויכול המוכר להחליפו באלתר ואינו עובר משום ב"י לא גזרינן זיה משום רואה בקיומו ומשום משכר באי"כ. ובתשרי מבר"מ שייק אר"ה סי' רכ"ב פ"י דשם הכות שרית שערי אפרים סי' ז' דאם אינו עושב מעשה בגופו ל"ש רואה בקיומו וממך דב"ש אר"ה סי' קנ"ה תמך עליו דאינו מצוה שם כן.

סימן ס"ז

ביצים רחוצים אי י"ש בהם חשש שרחצם במים חמוצים לפסח

עוד לחג"ל

(ו) ומה שר"ח לדעת א"ס י"ש אי"כ חשש בציצים הבאים מהאכירים (פארמער בלע"ז) שדרכם לרחוץ את כל הבצצים לאחר לידתן במים פושרים ומשימים במים אי"כ ס"ס א"ס לריכים להזכר דאם בפסח ליקח בציצים דוקא בלתי רחוצים.

הגה לא צירתי דאם ע"ס הפארמער לידע בצירור מה שהם משימים במים כללו אצל לפי השערתו ודאי שאין מדיחים בציצים במים חמין כדכא שכרי מים חמים מזיקים להצצים שלא יתקלקלו ומחזק שלא יקלקלו את סחורתם וכיון דבצצים הם בקליפתם נראה דאין לחוש כלל דבשעה מועפת כזו שמדיחים בציצים צפופים כאלו ליכא שום חשש בליעם אפילו א"ס ה"י אי"כ חשש חמץ שמשימין במים מי"מ כיון שקודם פסח הוא ודאי בטל הוא במים ואף שכנראה אין זה מין חמץ כלל אלא אי"כ צורית או פוידער שימכר בהדחה ורחיצה בציצים ואין דאם חמץ כלל וכו' פוידער ודאי הוא נפסל מאכילה כלל לכל הדעות וכיון שממילא אנהו לריכים להסיר הקליפה העליונה מהצצים אי"כ לפענ"ד

אין זה של מדינה דמלכותא וודאי צצית האסורים אין נותנים להם מאכלים לעשות בהם סחורה אלא נותנים מחוץ לכל דכפין ואם אינו אוכל כרי אין זה שלו ולא זכר בו כלל אלא חזר להמדינה.

ראף שדכר ה"י צורר כן צדעתי מסבא מי"מ לא סמכתי על סברתי ושאלתי להממונה על צחי האסורין בנ"י (קאמישאנער בלע"ז) ואמר לי בצירור שהאסור אין לו שום זכיה במאכלים או בשאר דברים של צית האסורים ואין להם שום זכות למכור זה לזה שום דבר לא ממאכל ומשקב ולא מדברים אחרים שמצידין להם והמלכות אומרת או שיאכל מה שרואה ואם אינו אוכל אין זה שלו לסחור דאם וכן דברתי עם עו"ד גדול ואמר לי שזה אמת וי"ג, אצל כי כן אי"כ אין לו צאמח לבושצ צצית האסורים מה למכור כלל דברי אין לו שום זכיה במחן שמצידין א"ס אינו אוכל ואי"כ לענין איסור חמץ ודאי דאין עליו שום איסור ואינו עובר כלל א"ס מכרו לעכ"ס ואם ימלא אי"כ עכ"ס שיקנה ממנו אין קנינו קנין ואין ממכרו מכר מדינה דמלכותא וליכא איסור כלל. ואין זה דומה כלל להמבואר בש"ע סי' ת"ג בישראל שמקבל מעכ"ס צצית ככרות או לדינו של המדרכי והג"מ בישראל שקנה חק הגלחים שנותנים להם לחם דמותר ליקח לאחר הפסח עיין מג"א דהתם אית לכו להגלחים חלק עכ"פ שאוכלים את חקם ויכולים לעשות בשלהם מה שירצו וכן ברופא שהצחתי לעיל ועיין א"ר סי' ת"ג א"ר ב' אצל בדין ליכא כאן דין מכר כלל ומותר לכ"ע זה צורר ב"ד.

אלא דיש לעיין דאי לא קנה בישראל ליכא עכ"פ בישראל הקונה חמץ לעכ"ס מעכ"ס ואין החמץ של ישראל וכתב הריב"ש סי' ת"א דאין נכרי המשלה קונה דאין שליחות לנכרי ואין בישראל זכיה בשבילי והמל"מ רפ"ד מה' חור"מ הביאו ותמך עליו דל"י ובי' שיש שליחות לנכרי וקונה החמץ מי"מ עובר ישראל חב"י מדין חמץ של עכ"ס ציד ישראל ואחריותו עליו דעובר ועיין מש"כ מרן בצ"ש אר"ה מסי' קנ"ה עד קנ"ה דברים נפלאים דאם אלא בדין ליכא לספקי שהרי הכא הכסף ניתן קודם פסח וגם אינו קונה כלום מעכ"ס אחר וכמ"ש לעיל ולכ"ע מותר ודבן.

ולענין מעות שקבל מן העכ"ס נראה דהיה מעות מתנה וכעין שאמרו א"ס יודע שאין קדושין חופסין באחרותו וגמר ויהיב לשם מתנה ככ"י האסור יודע שאין רשות לאסור אחר למכור מאכלו וגמר ומקנה לשם מתנה או יאמר דהאסור יודע שאין לו למכור מנתו מדינה דמלכותא אלא הוא נותן לו כסף עבור שתיקתו שלא יגיד ולא ימסרו על שופעל שחי מנות שחי מוכן לו וכאם אינו אוכל עכ"פ אין זה כלל תמורת חמץ ומותר מעטם זה לכ"ע.

ואכתי פ"ש לן לעיין קצת מדין רואה בקיומו של חמץ עיין מקר"ה סי' ת"ג ובצ"מ ובכרכות א"צ שם וציר"ד סי' קל"ג ובצ"מ י"ד סי' ל"ד ועיין אר"ה ספינקא סי' ת"ג אות ע' חבל פוסקים שהציו מדברים בענין זה ובחי' הארכת

ובדיקה יום לא חשב דדיקה אם לא שימכור הבית ב"ג ועס"י ח"ג במג"א וגם יכחז לו בשטר מכירה שמוכר לו כל חמץ שבבית זה אף שא"י לו ע"ש וכוותיה פסקו הח"א והקל"ש"ע וא"כ הכ"ג בדיקן כיון דמכירה לא נעשית עד למחר חייב לבדוק.

אבל הח"ס ז"ל ח"ט סי' קל"א פשיטא ליה להיפוך שכתב ע"ד מי שמוכר חמץ לגוי ע"פ ומשכיר לו חדר לכך אם מחויב לבדוק חדר ההוא בליל י"ד כחצ' דפשוט דאין צריך שיהי' אין על החדר חיוצ' דדיקה שהרי סופו שיכנס גוי לחוכו ועל הגבול ליכא חיוצא שהרי מקיים מצוה דדיקה בשאר חדריו לית דין ולית דיון שיהיה צריך דדיקה ע"ש מה שח"י דלא תקשה ממשכיר בית לישראל ומוכר לו המפתח משלל י"ד וכן נמי לא דמי להיוצא מן הבית ואינו נכנס לבית אחר כלל שאעפ"י שגוי נכנס בבית חוכה בכתמץ שחייב לבדוק חוץ שלשים להכריז"י סוס"י תל"ו, וגמלא דדבר זה מחלוקת האחרונים ז"ל. ולאחר הכתובות קאח נראה דקו"ל בזה כח"ס חזק' דכרי עיקר מילתא בתקנת חכמים פליגי והלכך כדברי המיקל כ"ש מן הח"ס דרז' גוצריה גבול דמריה סייג בלכך שנית דרז'קונו הדיקים האחרונים ז"ל נראה דהחליטו כח"ס בשו"ת ז"ל החדשות סי' מ"ז כחצ' דחיוצ' בדדיקה בליל י"ד לא חל אלא על המקומות שיהיו שלו בפסח וכן הציצ' בהגות הגאון מהרש"ס ז"ל וכ"כ בהשפוז בנ"י עולם וכתוס' חיים הציצ' שכן דעת מהר"ל מפלאנק וכ"ד הרש"ז עין ברושט שטר מכירה בסוף השיע' שלו וסיום וכן נוהגין. וא"כ פשוט דאין בזה שום פקפוק.

אלא דפ' לן לבאר מה שראיתי בשו"ת מע' חו"מ סי' ה' אות ד' שדן ג"כ בדיקן זה והעיר דכל זה שמועיל להמקילין שמשכירין החדר שבו החמץ לעכ"ס אצל למה שטובגין בכמה מקומות במכירת חמץ ע"י שליח מורשה מכל צעלי הבתים שצטעיר והמורשה משכיר להכריז' בית אחד ואגב מקנה לו כל החמץ כלל מקום שהם ואין מקנה להכריז' החדרים שמונה בזה החמץ של כל אחד ואחד ח"כ טעם זה אינו מספיק כיון שצאמת החדרים ישארו צרשות הצעלים גם למחר ולא יכנס הנכרי לתוכם כלל ח"כ הרי חוצת הדדיקה מועיל על הצעלים ואריכים לבדוק בליל י"ד כתקנת חכמים והח"ס ז"ל לפי מה שנשאל השיצ' אצל לדיקן כיון דכן צאמת השאלה בדיקן שאין מוכרים רק החמץ ולא הבתים ח"כ ה' צריך דדיקה גם לדיקן כמותו וע"ש מה שהאריך והציצ' מהגאון בעל דברי נחמי שדעתו נוטה לדעת הח"א אפילו בסתם וא"כ אף דבסתם קו"ל כח"ס מ"מ בדיקן וח"י ז"ע.

ע"כ נלפענ"ד בדיקן הלכך למעשה אם אפשר למכור החמץ לעכ"ס מ"ג יאל' לכ"ע אצל אם ח"א לו למכור לפי שאין לו עכ"ס ואינו יודע כדח' מה לעשות ע"כ כשיצא להרצ' למכור החמץ ולעשותו שליח המורשה אזי יתנה עם הרצ' שהוא רואה למכור את כל חדריו או להשכירם

ליכא כאן שום חשש כלל ויאכלו עניים וישצטו ועל האוסרים להציצ' ראי' כי שמעתי שגם מזה רואים לעשות ביצטעם ולדעתה אין בזה שום חשש בעולם אפילו למחדרין.

שוב דברתי עם ידידי הרבני ר' איסר לופפר הי"ו שיש לו ג"כ (פארעס) והסביר לי אופן הרחלת הציצ'ם שהוא צא מים מן המכונה והמים חמים אצל אינם יכולים להציצ' הציצ'ים והם עושים כמו מקלחת ומחזיקים המים בחוזק ע"ז ונוחנים בתוך המים אחז' מין פוידער הממכה הרחינה ולפי מה שנתברר לי כעת לפענ"ד אין שום חשש בזה ויאכלו עניים וישצטו.

י"ד"ג דרש"ג בלב' וגפ"ש.

מנשה הקטן

סימן ס"ז

ההולך מביתו לפסח כיצד יעשה בבדיקת חמץ בביתו קודם שיצא

ב"ה ג' אחרי י"א לחדש הגאולה התשכ"ה ברוקלין ג"י יצו"א.

את חג המצות יחוג בדיצות כבוד ידידי וידיד גפשי הרה"ח ת"ח מפואר ישראל אשר בך אתפאר וכו' כש"ת הרבני מוה"ר ישראל חיים לעזרי' שליט"א.

אחדשד"ט בדבר השאלה בציצ'ים ההולכים למלוות על פסח כדח' מה לעשות בבדיקה חמץ בצתיכס וכ"ת דרוש דרש שיוכל לבדוק חדר אחד לקיים מצוה דדיקה ושאר החדרים יכול למכור לעכ"ס כמו שהם בלי דדיקה כלל ושנגדו חולק עליו דלא סגי' בכ"י כיון דחל עליו חיוצ' הדדיקה צריך לבדוק כל החדרים והציצ' ראי' לדבריו דצקל"ש"ע פסק בן וכמ"ע ברוב ענותותו רואה לדעת בזה כדח' מה לעשות אם להכריז' וידרוש צרצ'ים דברים שאמרת' טעות הם בידי ברם כך אמרו דצריך לבדוק כל החדרים. ולפוס ריהטא ה' נראה דהדבר תלוי בטעמי הדדיקה לעס' רש"י דמשום דכי הדר עוצר עליו על כל יראה עיין ע"ז חו"מ סי' תל"ו ח"כ כיון דמכרו לעכ"ס ולא יעצור ח"כ לבדוק ולעס' החוס' דילמא אחי למיכלי הכ"י חיישין ואפשר דגם לדעת החוס' לא חיישין לאכילה כיון דמכרו לעכ"ס ולא ידידי הוא וכו' כחמץ של עכ"ס שמוחר לראותו ולא חיישין דילמא אחי למיכל מיניה ועיין מג"א ומקו"מ ומגן אלק' סי' תל"ו.

אבל לקושטא דמילתא דבר זה מחלוקת האחרונים הם ותרזוויכו יש להם על מה שיסמכו דהמקו"מ סי' תל"ו סק"ד ד"כ כשכנסו צו עכ"ס כתב דהמוכרין בית לעכ"ס צע"פ למחוג חמץ מ"מ צריכין לבדוק בליל י"ד דהא בלילכ' עדיין לא מכר הבית ויש לו בית חייב בבדיקה כיון שעדיין יש לו בית בשע' שחייבוכו חכמים בבדיקה ועוד דאולי לא ימלא עכ"ס למכור לו ויתחייב בבדיקה ובצטער

חס מכלי ראשון אי"כ הוה לכל הפחות כמו סכין להאריך הגעלה בכלי ראשון ע"כ ואני אומר דלא קרע זה א"כ זה דמ"ש המג"א דחיישין בסכין דלפעמים חוצצין בראשו חתיכה פה לאפות על האש היינו שהסכין נחמד בחוכו על האש ממש בשעת עלייתו וגם הפשטידל והפאנקוכן חשש דילמא יהיו פעמים על האש ממש בשעת עלייתו ולכן חשש דילמא צ"ל ליבון ואפי' לפמ"ש הפמ"ג דצ"ל הגעלה דהולכין בחר רוב השמישו כוונתו רוב השמישו של סכין הוא בכלי ראשון ולכן מאריך עכ"פ להגשיל אצל לא דמי לשיניים דרוב השמישין אינו בכלי ראשון אפילו לשיטתו דלפעמים אפשר שיאכל דבר חס מכלי ראשון ממש (מה שלפעמ"ד ז"ע וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד) וממילא לא דמי שיניים לסכנים ואין ממש ראי' כלום לאסור.

לעכ"פ עם החמץ או שיכיר את חדריו להרצ וממילא לא יטעם לדוק ויכור את כל החדרים שיש בהם חמץ או ישכירם להעכ"פ וא"כ יאכל וימחר צ"ל דזיקה אצל אס אינו משכיר החדרים רק החמץ הוא שמוכר יש לחוש לדעת השד"ח הג"ל ואריך לדוק כן נלפעמ"ד הלכה למעשה והשם יאילנו משיגאות ושלא אכשל בדבר הלכה עד עולם.

אלה דברי ידידות לידיד גאון דושה"ט מברכו בחג כשר ושמח ובברכת התורה בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן ס"ח

הכשר שיניים תותבות (פאלשע ציין) לפסח ומבשר
להלב אי בעי הכשר

ב"ה כ"ה למטמנים ברקלין נ"י יצו"א. התשכ"א.

כבוד ידידי רב חביבי הרה"ג וו"ח גר"ג אי"א כש"ת

מוה"ר ליפא ברענער שליט"א.

אחדושה"ט גאבבא כרגע קבלתי משלחתי ועיינתי בפנים הדברים אשר העיר כח"ר צענין הכשר שיניים תותבות לפסח שכתב ידידי הרה"ג ר' יחזקאל שרגא ליפשיץ הלגרשעס אדמו"ר מסערפקוק צירושלים ובעצמי על דברי ידידי הרה"ג הג"ל לאחר הסליחה דבריו לפעמ"ד ז"ע ואפרש שיחתי.

והנה מתחלה יאכל לבנות יסוד דשיניים כללו מדינא לריכים בגעלה ואחר שאל לו כן יאכל לאסור אח"כ אפילו להגעיל כיון דמדינא צ"ל הגעלה וצשיניים תותבות שנתשים מחומר רק אשר נמוג בחוק המים אי"כ לא מהני בזה הגעלה כלל א"כ לא צשיניים שהם של כסף חבב ואני אומר ח"ו שרוב העולם נלכדים באיסור חמץ כיון שידוע שרוב העולם אין להם שיניים אחרים חדשים לפסח ורצו אשי יוכיח שאמרו ליה מה יעשה מי שאינו יכול לקנות סכנים חדשים ואמר להו כעין חדשים אף שמי שיכול להדר גם על זה מה טוב וחבא עליו ברכה טוב אצל לא נוחא ליה למרייכו דלימא הכי דנראה לבאר דבריו בס"ד.

והנה עיקר ראייתו שעליה צ"ל יסודו הוא לפמ"ש המג"א צ"ח חנ"א ס"ק ו' בסכנים דלפי דעת הרמ"א צ"ח צ"ח ש"ס דאין הולכין אחר רוב השמישו וא"כ כי בסכין צריך ליבון דלפעמים חוצצין בראשו חתיכה פה לאפות אצל האש ולפעמים חוצצין בו פשטידל או פאנקוכין על האש וכמ"ש צו"ד סופי קב"א (ומ"ש קס"א נראה ט"ס עיין צמחה"ש שם ולקמן צמח"א ס"ק מ"ג) ובפמ"ג שם מיקל דכ"י בהגעלה מחרי עטמ"י א' ד"א דהולכין אחר רוב השמישו צ"ל ד"א בהחירא בלע אף ע"י האש סגי בהגעלה וחמץ החירא בלע ולפ"ז צמח"א דהוי כמו סכין דלפעמים אוכלים לחם מחורך (פענענ"ל בלע"ז) או פשטידל

והנה נראה שברגיש שם בחולש סברתו צ"ח שכתב ח"ל דבסכין רוב השמישו הם צלון כידוע וראה לחקן צ"ח מה שהקשתי אצל צמח"א גם צ"ח לא כיוון לפעמ"ד להלכה ולא עלה דמיונו יפה דא"כ רוב השמישין צלון בסכין כסברת הרה"ג הג"ל אי"כ לדעת המחבר לא צ"ל הגעלה כלל מדינא וכמ"ש שם צמח"א כ"כ ובסעיף כ"ה לענין כלי השחייה וא"כ ע"כ צ"ל דעת המחבר דסכין רוב השמישין ברוחחין הוא דא"כ יהיו דברי המחבר סותרין דבסעיף ג' כתב דין סכנים דמגשילם בכלי ראשון ולא סגי בלאו הכי וע"כ דמדינא צ"ל הגעלה ואדרבה המג"א אכתוב לא נוחא ליה בהגעלה וצ"ל ליבון ובסעיף כ"כ כתב דכל הכלים אפילו של חרס שנתחמם בהם חמץ צלון מותר להשתמש בהם מזה אפי' צמח"א וכן בסעיף כ"ה כתב כל כלי השחייה מותרין בשטיפה ואע"פ שלפעמים נוחים בהם לחם חס כיון שרוב השמישין אינו אלא צלון סגי בשטיפה שלא הלכו בכלי אלא אחר רוב השמישין ע"כ וא"כ נראה דסכין נמי רוב השמישין צלון מקרי כסברת הג"ל אי"כ לא צ"ל הגעלה כלל כסעיף כ"ה וע"כ דהני השמישין ברוחחין הן ובכלי ראשון אלא דחיישין נמי משום חמי האור ותיקשי דליצ"ל ליבון וע"ז מחפש הפמ"ג היחר ד"א דהולכין אחר רוב השמישין ורוב השמישין אינו צ"ח זה ברור בס"ד.

שוב ראייתו צמח"א השלחן ס"ח חנ"א ס"י סכנים של חמץ מעיקר הדין הם ככל הכלים השמישין צמח"א ואריך בגעלה בכלי ראשון וכו' וא"כ גם זה קשה יגעילנו כולו ברוחחין דהולכין אחר רוב השמישו ורוב השמישו הוא ברוחחין שחורף חמץ חס וכו' ובה סברא דאזלינן בחר רוב השמישין ולא חיישין דלמא פעם אחת עכ"פ עשה מעשה וישתמש ע"י אש ונאסרה ממש והאריך מועיל הרוצ חי' בחדש רבינו מנחם עזריה שהקשה בכל דבר ששמישו צ"ח א"כ חס נחמד פעם אחת צ"ח נאסר וצ"ל הגעלה בכלי ראשון דוקא וחי' דמאחר שהוא אינו צ"ח יומנו והוא רק מדברין הן אמרו וכן אמרו להקל לילך אחר רוב השמישו והציאו צמח"א חיים א"ח הג"ל ובשאר אחרונים ע"ש. אצל לפ"ז גם שאר

סימן ס"ט

אינו יכול לשתות חרבה יין יותר נכון ליקח כוס גדול
בשיעור ג' ביצים לר' כוסות ולשתות רוב כוס מליקה
כוס קטן ולשתות כלו ואריכות גדולה בדין דנתקפנו
שיעורים

ב"ה כ"ה תמוז תשכ"ב ברזקלין נ"י יצ"א.

כבוד אהובי ידי"ג צמד לבבי החסיד המפורא פ"ה
חוב"ט אשכול הסופר עוסק במלאכת שמים כש"ת הרה"ח
מזה"ר רוד יודא גרינצווייג הי"ו סופר מומחה בירושלים עיה"ק.

אחדשית ידידות, מה שמספקא ליה כדת מה לעשות
ד' כוסות של פסח מה ראוי יותר ליקח כוס
שמחזיק רביעית משיעור צינח וממלא ולשתות את כולה או
לחוש לדעת האחרונים ז"ל הנוצ"י והגר"א והחזו"א וליקח
כוס גדול שיחזיק כשלוש צינח שלדעתם הוא רביעית ולשתות
רק רובע הכוס כי אינו יכול לשתות ד' כוסות גדולות כאלו
כולם.

הגה בכדי לצא אל הענין ומה שנלפענ"ד בזה אפלפל קאח
דדברי רבותינו האחרונים ז"ל ולא באחי ח"ו להכריע
דדבר כי מאן ספק להכניס ראשו בין הכרים הרמים אלא
להבין את דבריהם הקדושים ושיעוריהם בזה ענינא, וראשונה
אביא דעת הל"ה פסחים דף קי"ז ע"ב שכתב לאחר שנתברר
לו ע"פ מדידה שבצינח המצוי נסח צימיו צינח שלימה
שבצמניו הוא רק חצי צינח מצויים שמכאן דיבר חורב
ובביא מופת לזה כי שיעור חלב הוא מ"ג צינח וחומש
שכא לערך פונט ושוב מדד בכלי המחזיק שבע אגודלים
פחות מצי' חשיעית באורך וצרוח ורום מרובש שכא שיעור
חלב המפורש בש"ע י"ד סי' שכ"ד והוא כפלים משיעור
הראשון ונמצא שני שיעורים אלו מכחישים ואין לומר שבאגודלין
נחגלו ממה שכיו צימיו הש"ם ועכ"ל שבצינח נחקענו
עכ"ל וכן שמענו מהגר"א ז"ל והגר"א"ז מרגליות האריך
ברוב דדבר והל"ה כחז מפורש שיעורים אלו גם לר'
כוסות.

ודעת מן הח"ם ז"ל לא ברירא לן לפום ריבועא ור"ח
שני נציחים אחרונים סותרים בפסקיהם דדבריו
בערוך השלחן א"ח סי' קס"ח סי"ג כחז שיעור כזית וכו'
ועתה שיעור כזית כצינח ורביעית כפי שג' צינח מטילים
מים (נוצ"י והגר"א והגר"א"ז) וכן נוהגים כל היראים לדקדק
בכוס קידוש והבדלה ולפ"ז גם כזית הוא כצינח, ואחד
מגדולי הדור חלק עליהם (ח"ם א"ח סי' קכ"ז) והעלה
דוודאי גם בזמן הזה כשיעור חצי צינח צינחית הוא שיעור
וכן האריך עוד בה"ל חלב ע"ש. אבל החזו"א ז"ל א"ח
סי' ל"ט האריך הרבה וכחז בפשיטות דדעת מן הח"ם ז"ל
כהנוצ"י והגר"א והגר"א"ז ע"ש. והוא היפך ממה שכתב
בעכ"ש ז"ל.

ראיותיו שכתב שם אינם מוכרחין דכיון שנפל היסוד נפל
בנין.

ומעתה מיושנן דברי הלדקים האחרונים ז"ל המהרש"ם
ובית יתחק וחש"ר יד יתחק שכתבו דשנייהם לא
היו בלועין ברוחחין והר"ג כ"ל הקשה עליהן דבלועין
ובלועין הן לשיטתו הוא דאזיל אבל באמת שנייהם לא הוה
בלועין ברוחחין דאזלין בחר רוב תשמישן בזה דלא בלעי
רוחחין כלל, ועוד בר מן דין כנראה דדברים שבעל פה הם
ולא עיין בגוף הספרים אלא סמך על מה שבביאם בשד"ח
מחז"ל סי' ד' אות כ"ד שגראה שבביא דבריהם בשמו אבל
באמת לפמ"ש אין לחוש דילמא פעם אחת הכניס לפיו דבר
רוחח כ"כ שיערך הגעלה מדינה ולאסור עי"ז הגעלה
השנייה מחומר הרך דחיישין דילמא ימסו.

אלא שמי"מ כיון דבפסח מחמירין גם בכלי שני ולש"י
הרמ"א והאחרונים נראה דאף צלון יש להחמיר
וכמו שכתבו א"כ בשנייהם נמי כ"י דלא בלעו מכלי ראשון
ולא נאסרו מדינה אבל עכ"פ מדי כלי שני לא יאלו ועכ"פ
מדי תשמישן צלון לא יאלו אבל לזה כבר סגי להכשירם
בכ"ש וכמ"ש בס"ד בזה בספרי שו"ת ח"ג סי' נ"ו ע"ש
או ע"י עירוי ברוחחין כמ"ש המהרש"ם ע"ש. ובהא אמרינן
בבלעו כן פלטו. ויאלו ענינים וישענו.

איברא דלפי שיטת הר"ג כ"ל תקשה בכל השנה כולה
האך אובלין גי"ל בשניהם בשר ואח"כ חלב
דנמי ליחסור משום בשר בחלב ואפי' לשיטתו דמחלק בין
שנייהם של כסף וחב לשל חומר רק כגון קאטשוק או
פלאסטיק בלע"ז מי"מ הרי בכל השנה נמי אין מגעילין מבשר
לחלב ונמצא ח"ו אוכל טריפות ודבר זה נשאל להאחז
מהרש"ם בזה סי' קכ"ז ח"א מי ששחב חלב מכ"ר שים"כ
שכריהו של חינוך נכוח ואח"כ שוחב רועז ואוכל בשר הם
שים"כ בשנייהם חתכות מי מותר והשיב המהרש"ם ז"ל
לפמ"ש הא"ח דשיעור ים"כ הוא שיד אדם צינח נכוח זו
ואף שבחמ"ד ה' חתכות סי' מ"ה פקפק בזה אבל בספר
זרע יעקב החזיק בדעת א"ח א"כ כששוחבין בחלב אינו בגדר
זה שיחב הפס נכוח זו ועוד דבחמ"ד דניאל כ"ח סי' א'
וכ"ה ל"ד מצוה דבלא שחב האיסור כלל אינו בולע וכ"ה
בש"י דר"ז ח"א סי' רכ"ג וא"כ בשיעור עובר על פה
אינו בולע ואפי"ג דהפמ"ג בפתיחה לב"ה ופרי"ח סי' ל"ח
סוסק"ט סי' דגס בלא שחב בולע כדאי הם הרד"ז והחמ"ד
לסמוך עליהם ע"כ ע"ש חז ר"ח ברור למ"ש בס"ד. העולה
לדין בס"ד דשנייהם חתכות בכל השנה ליכא איסור לדיוא
לאכול בזה בשר ואח"כ חלב או להיפוך ובפסח דכ"ש נמי
אוסרין סגי בהגעלה מכ"ש או עירוי כנלפענ"ד.

הגני בזה בברכה וכו"ס באהבה וידידות ובברכת התורה
בלב ונפש,

משנה הקטן

איבראי דחידוש כלליה ז"ל לאו חדש הוא וכבר מבואר כדבריו באלה הראשונים ז"ל התשצ"ץ ח"ג סי' ל"ב ח"ל ואחר כל אלה השרשים אם יש בכם בקיאים בשיעורין ימדדו כי האצבעות שוות בן בכל המקומות וכשימדדו באצבעות ימדדו באצבע היותר גם שימאלו והאצבע היותר דק ומה שציינסם הוא הציוני ובו ימדדו אצבעות המקוב וכיוצא בזה אמרו פ' י"ז דכלים והוב' יותר מכיון ממדידת הציונים כי אינם שוות בכל מקום והדבר נראה לעין כי כשהשער המקוב באמות שלנו היום וחכיון אותו למדה הציונים במקומות אלו חמאלו שהציונים הם קטנות מהשיעור הרב וכשיש שני שיעורים לפנינו בלתי שוים ראוי להחמיר בשל חורב וכן בחוספתא דמקואות אמרו כל שהוא מדידת ושיעורו מדי' הולכין בספיקו להחמיר וכ"ש אם שיעורו ג"כ מדברי חורב עכ"ל ומבואר לן מדברי התשצ"ץ שיעט כלליה ז"ל והיו אחרוני אחריו וכבר ידעו מה הראשונים ז"ל דשיעור הציונים יותר קטן משיעור האגודלון ומיושבה קושית הח"ס שהתפלל הא"ך בזמן קצר כזה נחקטו הציונים דוקא, דלאו זמן קצר הוא חמן רב הוא, ולא נחקטו אלא מקומות, מקומות יש והכל לפי המקום.

אלא דלפי זה תקשה לן נמי לרבינו כלליה ז"ל דמדברי התשצ"ץ ז"ל שכתב וכשיש שני שיעורין לפנינו בלתי שוין ראוי להחמיר בשל חורב ולהכלל בדברי סופרים וא"כ לדעת התשצ"ץ נראה דס"ל דדרכנן באמת אכן סמכין אמדידת ציונים ורק במקואות ושאר דברי חורב מחמירין (וכן ראיתי שהציון בשם הגר"א ז"ל ואין לי הספר נעיון בדבריו הקדושים) והכלליה כתב דבריו דאפילו דרכנן כגון ד' כוסות ואכילה מרור בזמן הזה. ואי נימא דעת התשצ"ץ יש לישב מה שלא שמו עיון בזה רבותיו האחרונים ז"ל לענין חלב וכתבו לעולם שיעור מ"ג ציונים ולא חששו שמה נחקטו הציונים דו"ל כיון דחלב בזמן הזה דרכנן וכ"ש בחו"ל וממילא אזלינן לקולא ולא נריך לחוש לשיעורים הגם כי אדרבה חומרה הוא מה שנותנים מפחות כשיעור ונמאלו באים לידי ברכה לצעלה כמובן.

וקצת ל"ע מה שלא העירו הפוסקים בעלי הש"ע ולא הביאו דברי התשצ"ץ וגם כי אם כבר בזמנו היו הציונים קטנים א"כ ודאי ידעו מהו גם שאר ראשונים ז"ל שברי הי' בזמן הריב"ש וי"ל צ"י אפני או שבאמת בשאר מקומות מושבות הראשונים ז"ל היו הציונים יותר גדולים, או שלא ראו דברי התשצ"ץ ז"ל או שלא חשו לדבריו, ונפ"מ גדולה בין הני טעמי דאי נימא דרלו ולא חשו לדבריו א"כ אכן נמי לא נריכין לחוש ואי נימא דלא ראו א"כ אכן נריכין לחוש לדבריו ולפוס' ריב"עא נראה דלא ראו דבריו דאלו ראו דבריו ולא ס"ל כוונתו עכ"פ היה נריך להם לחלוק עליו ועיון רמ"א חו"מ סי' כ"ה כל מקום שדברי הראשונים בחובים על הספר ובר' הלכה כדבריהם אצל אם נמאלו לפעמים השוהה באון ולא עלה זכרונם על הספר ונמאלו אחרים חולקים עליו אין נריכין לפסוק כדברי האחרונים שאפשר שלא ידעו דברי בגאון ואי הוב' שמי' לכו דברי הוב' בכו (מהרי"ק שורש ל"ד

והנה כמעיון בדברי הח"ס יראה לכאורה דתרוויכו אמת אמרו ולא הפידו שער ח"י בני גאונים דלכאורה דברי מרן לא ברורין ובסי' קפ"א אריה שם כתב שיראה דפליג על כלליה ז"ל אצל האמת בכל דור ישוער תחלה במ"ג ציונים וחומש צי"ב שבאותו הדור כי כן הוא איפ"ה בצינוני שבאותו הדור ויהיה צריא ומצורך ובר' וכתב דלכלליה יהיה בית הבליעה שלנו מחזיק ג' ציונים שלנו שברי מ"ע צליל פסח לבצוע פסח מלא ומרור בזה א' בזמן שבהמ"ק קיים ויהיה זה כשיעור ג' ציונים ואין אדם בעולם שיחזיק בית בליעתו ג' ציונים אפילו מרוסק עיון מצי"א סי' תע"ב סק"ד אע"כ גדולות וקטנות כל הגדולים כן חיים כן נמחים לפי הזמן ובמקום ובה אנו משערים ע"כ, חב כמ"ש בעה"ש הג"ל אלא שכנראה לפי שכל לא זכר בעה"ש מתשובה זו וכתב מתשר ח"ס סי' קכ"ז ובאמת כי היה לו להביא מתשובה זו שיותר מבואר כאן כשיעורו למעיון שם.

אמנם בסי' קכ"ז האריך הרב הח"ס ז"ל ומשם כבר נראה יותר דעתו כדעת האחרונים ז"ל וכמ"ש החזו"א ז"ל בשמו (עיון חזו"א אריה סי' ל"ע אריכות גדולה בזה). אלא שגם שם התפלל מאד הח"ס ז"ל הא"ך אפשר שבזמן קצר שחמנן האחרונים יבא שינוי כזה דוקא בציונים ולא בשיעורים אחרים וגם התפלל מאד הא"ך יחזיק בית הבליעה ג' ציונים וחזיק בקושיות זו מסי' קפ"א והאריך בזה. וראיתי בחזו"א הג"ל שהביא ק' במנחת ברוך סי' ע"ה שחמה הא"ך בית הבליעה שמחזיק צי"ת תרגולתו כדאמר יומא פ' א' יחזיק ב' ציונים שלנו והחזו"א ז"ל כתב דאין זה תימא כיון דהציונים היא בלא קליפתה ואין חלוק בין גדולה וקטנה רק מעט והבליעה מרוסק והבליעה נמשכה ומקרי בזה אחת ע"ש, ופלא על הגאון ז"ל שפועל לישב קושיות זו ולא פנה לישב קושית הח"ס הג"ל דהקשה ג"כ כג"ל ועדיף מיהיה לנריך להחזיק לבית הבליעה ג' ציונים והח"ס ז"ל כתב ג"כ דהחוש יכחיש שיהא בית הבליעה מחזיק ג' ציונים ציונים בזמנינו ואפילו מרוסקים וסוים דקושית זו ל"ל פתרון ע"ש.

וא"ל דעת החזו"א ז"ל דקושית הח"ס לא קשה מהכלל שיהיה בזמן הבית ואז היו אנשים גדולים ומחזיק הבית הבליעה יותר אצל מאז נחקטו הבית הבליעה ואינה מחזקת דהחזו"א לא ס"ל הא שיעור דנחקטו למעיון שם דאם נאמר דנחקטו הבית הבליעה ל"ל דנחקטו כל אצרי בגוף לפי ארך וגם האגודלון והאדרבה הרי החזו"א ז"ל ס"ל דהאגודלון לא נשתנו ולא נחקטו, עכ"פ נראה דעת הח"ס ז"ל לא ברירה לן בצירור מה דעתו אף שהדעת נוטה יותר לדעת האחרונים ומה גם כי התשובה סי' קכ"ז מאוחרת מסי' קפ"א למעיון שם. ועיון שו"ת צנין ליון חדשות סי' קס"ח מה שחלק מהר"ם שו"ת על רבו הח"ס ז"ל והסכים עמו כצ"ל. ובשו"ע רש"י סי' תנ"ו ס"ב כתב וכמה הוא פשרן כמו מ"ג ציונים וחומש צי"ב מציונים בצינוניות של צי"ת תרגולתו ולא העיר כלום משיעור האחרונים ז"ל ומדשחק לכו ש"מ דלא ס"ל כן גם האריכו עוד אחרונים לחלוק בזה.

מחשבותיו דהא כל אדם אין גופו אלא שלש אמות באמת. באמת של קרש דהיינו עשר אמה באמת של קרשים דלורך הקרשים לא נמדד באמתו של משה וזה דלמחן בפירקא דלשל אחת יתירה על של משה חצי אצבע לאו בשל משה ממש קאמר דודאי של משה היתה יתירה מאד על חוזה של קרש שחיקן משה ע"כ ע"ש. נראה עכ"פ דשאר כל אדם לא היו גדולים כ"כ אלא שלש אמות קומתם, ולא מדדו באצבע של משה שהיה ארוך דדורו, אבל עכ"פ נחזק חי הרמב"ן ז"ל ור"א ברורא דתורה לא אילין בחר אמות של כל איש ואפילו הגדולים אלא באמות של ציוניו שהרי אפילו במשה שהיה גדול דדורו לא מדדו השיעורים באמתו ולאצבעו אלא באדם ציוניו.

ואל חשיבנו דמי"ת גם דברי מנן צבי"ש הבי"ל צ"ב במקנא דלפי הנראה מדבריו ז"ל דמדמה הו' דתקטנו הביאים להא דתקטנו האגדלים וזה בזה חליא ואם נאמר שנתקטנו האגדלים כ"כ הביאים ואי נאמר שלא נתקטנו תרומתיי לא נקטנו דל"א אין כאן שום ראיה מאמות התורה לביאים דר"ל דהאמות ודאי לא נתקטנו ולא ישחנו אבל הביאים נתקטנו והבן אבל באמת ראה ראינו צעיינו ששיעור הביאים הוא מחצת משיעור אגדלים וע"כ שנתקטנו הביאים, אמנם באמת דבר זה שיבוש הוא ולדעת מנן מאן יומא לן שנתקטנו אדרבה הביאים ג"כ לא נתקטנו וצמקומן כס עומדים וזה דאין רואים ששיעור הביאים שלנו חסר משיעור השלם אינו משום שנתקטנו אלא שאינם דומים בינים מדינה זו למדינה אחרת וכמ"ש בהשצ"ן ז"ל וחז"ל כשאמרנו למדוד צביאים גדולים אמרו למדוד כלומר ממדינה שצביאים ציונים הם שיעור מלא ולא ממדינה שצביאים שלהם קטנים שהם מחצת שיעור.

איברא דמסתחא אומר אני דבר חדש לפי מה שהעלינו מהשצ"ן ז"ל (ובאמת כי בחוש מעיד על זה) דהשיעורים לא נשחנו אלא שיש חלוק בין בינים מדינה זו למדינה אחרת אי"כ לפי מה שאמרנו במ"ר פ' שלה עכ"פ אח הארץ מה הוא ואמרנו ר"ל שזה לשאל כי יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים וכו' ועיי' רש"י אבל כי כן אפילו יומא דהאגדלים לא נתקטנו כלום אבל אעפ"י כן פשוט שיש חלוק בין יושבי ארץ שמגדלת חלשים שהאגדלים שלהם קטנים מהגדולים ובאמת כי אין להכחיש דבר זה שהוא מציאות גמור וכוון צמנינו שמפורסם אשר אנשי צרבי"מ ובשאר מקומות אסיה הם נמוכים הרבה מהאנשים הגדלים בארבי"צ וצריטאניה, ויש מקומות הקרים מאוד שאנשים ננסיס הנקראים עסקימא ואפ"ה מסרה התורה השיעורים לכל אחר ואחר ומקום ומקום לפי אנשי אותו המקום, ועיין השצ"ן הבי"ל כשצוה למדוד במקוה לפי אנשי המקום וזה למדוד ושיקחו האיש הגדול שצאחו מקום והקטן שציוהם וציוהם הוא ציוניו, ולא מסתבר שהתורה גם בזה חלזה השיעור דוקא באנשי ארץ ישראל וע"פ השיעור הכוא ימדדו וא"כ נפל פתח צבירה כל מידות השיעור אלא פשוט

וע"ם מה שכתב ל"ו) ועיין ש"ך שם ס"ק כ"א ובש"י"ת הרדב"ז סי' תרמ"ב ובתשרי פרח מטה אהרן ח"צ סי' כ"ג בשלבי התשובה ומכרי"ע אי"ע סי' כ"ב דכל משיב תשובה צראות אם אינא דשמייע ליה לא הוה שחיק מיינה לסותרה ע"כ. עכ"פ אלו הוה חולקין עליו ה"י לריבין להביא דבריו ולחלוק וכיון דלא הביאוכו נראה דלא ראו דבריו ובאמת כי ידוע דהשצ"ן לא זכר לינא לאור עד זמן האחרון. **ולפלא** על צעל ערוך השלחן שהוא כבר הביא דברי השצ"ן הבי"ל וגם הביא דברי השצ"ן בספר יצין שמועה (מהשצ"ן ז"ל) שכתב ואני חמה מהמודדים צביאים שלנו לפי שאין כל המקומות שוין צביאים שיש בסות בארצות אדום ויש דקות בארצות ישמעאל עכ"ל וא"כ ע"כ לריך למדוד באגדלים ובאגדלים כ"כ לא פליגי במדינותינו דהשיעור גדול הוא משל בינים ואין כתב שם בפשיעות רבה בסופו שם דשיעור קזית כחצי בינה שלנו וא"ע ע"ש עוד למדנו מדברי השצ"ן ז"ל דס"ל ג"כ דאגדול לעולם לא נשחנה וא"ע קנא להח"ם ז"ל בתשרי קכ"ז דס"ל קנא דנשחנו בטעניים וגם האגדלים נשחנו.

וכבר ראיתי למנן קכ"ז צבית שערס יו"ד סי' קמ"ב וסי' רס"ב שחמה על הח"ם ז"ל ותשרי חור"י שצבוק שו"ת חוט השני שכתבו שאם כל הדברים נתקטנו לפי ערך הדור אי"כ כל השיעורי התורה הם לפי זיתי וציתי אותו הדור וחמה עליהם מנן ממ"ש הרמב"ן צ"ב נח, בפסוק ואני כגני מביא וגו' כתב ואל תתפתח לאמר כי היו שלש מאות אמות באמת איש נח וזהו גדול שא"כ היו גם האנשים גדולים גם החיות ועופות צדודות הכס גדולים עד שלקח העולם במצול, ועוד כי האמות אמות התורה הכס ע"כ ועמה אם כדצריכם ששיעורי התורה הכס בכל דור לפי גדלות וקטנות האנשים צדור הכוא אי"כ מאי ועוד, הלא אמות התורה היו אז לפי גדלות נח ואי כונתו שא"כ גם שאר דברים היו גדולים צדור הכוא לפי גדלות נח אי"כ היינו חי הראשון ומזה נראה ששיעורי התורה שווים בכל דור וא"ע ע"ש.

ולי העני ל"ע מנח צ"ב ע"ג ע"כ צרבה צר צר חנה דלזיל במדברא ואיתלוי ציה הכי עייעא ואמר ליה חא ואחוי לך מחי מדבר אזלי חזיתוכו ודמי כמאן דמיצסמי וגנו אפרקיד וכוה זקיפא צרכי דחד מיניכו ועייל עייעא חותי צרכי כי רכיב גמלא חקיפא רומחיה ולא נגע ציה ועיין רש"י שם נראה דדור המדבר אנשים גבוהים היו ודאי אגדליהם נמי גדולים דכן דרך האגדלים לפי ערך הגדול וקטן, אלא שקנא יש לדחות מנח צרכות דמשה רבינו עשר אמות גבוה אבל שאר כל אדם שלש אמות גבהם אפילו צדור המדבר ע"ש דף י"ד ע"כ ולהדיא אמרו בגמ' צכורות מ"ד ע"א אמר רב משה רבינו עשר אמות הוה שנאמר ויפרש אח האכל על המשכן מי פרשו משה רבינו פרשו וכתוב עשר אמות אורך הקרש אמר ליה רב שימי בר חייה לרב אי"כ עשינו למשה רבינו צעל מוס דחק גופו גדול מאדרי או קטן מאדרי אמר ליה שימי באמת של קרש קאמר ע"כ ופרש"י עשר אמות קס"ד באמת שלו צעל מוס דגופו גדול

לכקל, וכן ראיתי לאחרונים שביאו בשם הגר"ז ואין לי ספק ביקר לעיין בדבריו.

ולפי זה צידן היה מראה לפוס ריבועא דלקידוש יקח כוס גדול המחזיק ג' ביצים ויקדש עליו ולשאר כוסות יקח כוס מחזיק ביצה וחצי כפי מנהג העולם כיון שהם רק מדרבנן וישתכח כולו שכרי מותר לכתחלה לשחות כל הכוס כמבואר בש"ע א"ח סי' תפ"ז אמנם כד דייקין בזה מילתא שפיר נראה דודאי יותר טוב ליקח כוס גדול מחזיק שיפור לדברי הכל ולשחות רק רוב הכוס ממנו.

והטעם בזה נראה דהא דצטין לכתחלה לשחות כל הכוס מקורו בחומ' פסחים ק"ח אהא דאמרו בגמ' השקב מהן לבני ולבני ביתו יאל אמר רב נחמן בר יוחנן וזהו דשחי רובא וכתבו החומ' רובא דכסא היינו במלא לגמיו ומיכו לכתחלה לריך לשחות רביעית ע"כ וכתב הב"ח א"ח דכן משמע מהגר"ש וכן משמע בעור א"ח סי' תפ"ז ולכתחלה לריך לשחות ובש"ע סעי' ט' שם, ובנראה דעיקר הטעם לכתחלה לריך לשחות כל הכוס הוא משום דהכא מיירי בכוס שמחזיק רביעית ולא יותר ולכתחלה לריך לשחות רביעית יין ולא רוב רביעית יין ומאחר שלא ישתכח רק רוב כוס לא ישתכח אלא רוב רביעית יין כיון שכל הכוס אינו מחזיק אלא רביעית במלואו וצדוק ודאי מבואר בלשון החומ' שכתבו לכתחלה לריך לשחות רביעית וברי שלא דייקו על הכוס לכתחלה לריך לשחות כל הכוס אלא כתבו לכתחלה לריך לשחות רביעית וארביעית הקפידו ועיין ב"י ואחרונים שם. וממילא מי שיש לו כוס גדול מחזיק יותר מרביעית כיון ששתה רביעית ממנו שוב לא לריך לשחות יותר ואפילו לא שתה כל הכוס דמיד ששתה כל הרביעית יאל לדעת רוב הפוסקים אפילו לא שתה רק מיעוט הכוס ובגון שיהי הכוס מחזיק ג' רביעיות ולדעת הרמב"ן ז"ל לריך לשחות עכ"פ רוב הכוס אפילו מכוס גדול אבל לכ"ע נראה דלא לריך לשחות כל הכוס אם הוא גדול יותר מרביעית. *

ומעתה לא מצטיא לדעת הפוסקים דפסקו כיון ששתה רביעית אפילו לא כהר רוב כוס יאל ודאי אחי שפיר אלא אפילו לדעת הרמב"ן ז"ל ובערוך השלחן א"ח הכ"ל כתב דכן עיקר לדינא כרמב"ן ז"ל מ"מ אם ישתכח רוב כוס ודאי יאל לכ"ע, וא"כ עלה לדינא צידן דמי שרואה להחמיר לעצמו וליקח כוס המחזיק ג' ביצים וללאת ידי שיעת כוונתו ודעימיה ולא יכול לשחות רק רוב הכוס עוב לו לעשות כן ויש בו רב החופלת ואין כאן חשק, דממ"י אי קיי"ל דהשיעור רביעית כביצה ומחלה ודלא כוונתו א"כ כששתה רוב כוס של ג' ביצים כבר שתה רביעית יין ויאל צו לכתחלה ואין לריך לשחות כל הכוס וללאת ידי הרמב"ן ז"ל ברי שתה רוב הכוס ויאל גם לשיעורו מה חאמר דהלכה כוונתו דשיעור רביעית כג' ביצים א"כ כל שכן שטוב עשה דעכ"פ נעל כוס צח רביעית ושתה רוב כוס שיואל דיעבד אף שלא שתה רביעית שלם זה צלור. ומיכו עכ"פ לריך לפי זה לשחות רוב כוס ללאת שיעת הרמב"ן ז"ל.

דהחורר נחנה השיעור הלכה למשה מסיני צמידת אדם ציגויו בכל מקום שהוא, ואין לומר שהחורר סמכה על התשבורת כי החורר נחנה לכל מי שהוא אפילו במדבר ואין לו שום כלי מדה מודד הוא באלצבו וזה הוא השיעור וזה לפעמי"ד צרור, אם הוא אדם ציגויו כמובן.

ובזה יש להבין קצת דברי הגאון בעל תשובה מאהבה שהעיר על מין הנוצ"י ז"ל אשר לאחר שמדד השיעור אמר לו שהנוצ"י ארוך צדורו כזה ואין זה אלצבו ציגויו וכוונתו השיב לו בחיך וכוונתו וכוונתו חמבו עליו וצויתו הח"ח שכתב שאין בדבריו ממש שאילו היה חסד הנוצ"י בשביל זה היה לו לפרסם דבר כזה וגם הח"ס ז"ל כתב שמדד בעצמו וג"כ עלה כוונתו אבל באתה קשה לומר על הגאון בעל תשובה מאהבה שכתב סתם דברים של פטפט שברי היה ראש צ"ד צפראג חלמיו הגדול של הנוצ"י וצדית דינו והא"ך נחשוד אותו ח"ו שיצא לכתוב דבר להכחיש את רבו בדברים בעלים אבל להכ"ל יש לנו לישב דבריו כי אולי בין האנשים הללו אנשי מקומו ארוך צדורו כזה וכל הכול לפי אנשי המקום בזה וכמ"ש ולכן קצת מה שכתב, וידעתי כי לא יאחזי מן הדוחק בדבריו אבל יותר יש לישבו בדוחק מלשוני עושה ומעשה אחרים ח"ו. וקצת משמע לכאורה גם בדברי הח"ס סי' קצ"ו שכתב שם (בסוגרם ח"ל כי ידוע מעולם שהדורות משתנים וכולים מ"מ כך הדיון שישארו בכל דור לפי אגודל של אותם בני אדם עכ"ל). והנה הח"ס ז"ל כתב לפי אגודל שצאיתו הדור ולא הזכיר מדינה אבל ודאי שגם כל מדינה ומדינה בכלל זה כי לא ילכו בני מדינה זו למדינה אחרת אחר אגודל ציגויו, וי"ע כי זה דבר חדש הוא לכאורה ולא באתי ח"ו לחלוק על הראשונים דודאי במקום שיש ויכול לשער בשיעור המקובל ח"ו לשנות אבל אם הוא במקום שאינו יכול לשער ואין לו שיעור המקובל אזי ישער לפי אדם ציגויו של אותה מדינה ויעשה מקור ואפילו יחברר לאחר זמן שצאנשי מדינה אחרת אין זה ציגויו מ"מ יאל בשיעורים הללו שמדד ע"פ אנשי מדינתו באלם ציגויו וכו'.

והנה בבא"ח א"ח סי' רע"א הקשה עוד קושיא עצומה לשיעור הל"ה ז"ל ממלא לגמיו של אדם ציגויו דמוכה בגמ' יומא דף פ' דשיעור מלא לגמיו משני נדדים הוא יותר מרביעית וא"כ הוא כג' ביצים וזה כבר נתן דמלא לגמיו של אדם ציגויו הם לכל היותר רק עד שני ביצים בקליפה שלהם וכתב מאחר שאנו רואים ששני השיעורים סותרים היינו שיעור רביעית ששיער רב חסדא פסחים ק"ע ע"פ חשבון מ' סאה ושיעור המדבר לפי מה דמוכה ציומא לא הוה אלא צ' ביצים לכל היותר ע"כ בדאורייתא בגון כזית מזה צליל פסח וכן לענין קידוש דעיקר מדאורייתא ודאי יש להחמיר כדבריהם ומיכו לענין קידוש של שחרית ולשאר כוס של צרכה יש לסמוך על מנהג העולם שנוהגין כמבואר במ"א ופמ"ג ושי"א ע"ש. ובאמת י"ע שלא הביא שם פסק התש"נ ז"ל דבשל חורר ראוי להחמיר בספקו ומשמע ומדרבנן ספקו

ש"מ בשו"ת הריב"ש סי' רנ"ה שכתב כעין זה להשאל ע"ש.

* ועי' ב"ח ובשו"ע הגרש"ו סימן תע"ב סי"ט ופרי מגדים בא"א אות ט' וי' דס"ל דלדמב"ן בעי כל הכוס ומיהו אינו מוסר כ"כ ועכ"פ לכו"ע לבד הרמב"ן דאי יתא.

הוא שיעור אם לא שנאכל בהלכה ואמר שזה הוא השיעור השלם אשר עליו נאחז החורב. ומעתה אי נימא שרוב הזית הוא ככולו והוי ליה דין כאלו הוא זית שלם אי"כ מיד נעשה זה השיעור בהלכה לחיוב על רוב זית וממילא יהיה זה כולו מאחר דחייב עליו ואין שייך בזה רובו ככולו דמה שמחייב עליו בהלכה הוא הוא הכלו שחייבה עליו החורב וכיון שנחייב ברוב כזית או ברוב כותבת אי"כ הוא הוא הכלו וממילא כיון דלא חייבה החורב רק על כותבת או כזית לית לן למימר רובא ככולו עיין ב"ש אר"ח סי' קס"ד וקס"ה וגם בח"ס האריך בזה ע"ש אר"ח סי' ק"מ.

ולפ"ז תקשה הא"ך מועיל דידן כשנאחז רוב רביעית אי נימא דטעמא מכה רובו ככולו הא בשיעורין כאלו לא שייך רובו ככולו דמאי רובו ככולו שייך לומר צ"ח ואי"כ צריך להבין אמאי יולא ברוב כוס, אלא דקדושה זו לא קשה רק דידן אלא קשה בכל ד' כוסות וכן כוס של קידוש והבדלה וי"ל דלא דמי שיעור כזית וגרונות ור"י גשיעור לא דגבי משקל איכא הכוס דהרי יין בלא כוס אפילו שחז כמה לא יאל וגם לקידוש צריך כוס דוקא ודברים המעכבים בכוס אי"כ ודאי דעל יין ליכא למימר כשהוא לעצמו רובו ככולו אבל הכא כיון דנעמי כוס והכוס צמי שיעור כבר שייך לומר זו רובו ככולו וכשנאחז רוב כוס הוה כשהוא כולו, או יאמר דכן תקנו חכמים שיטעמו רובו ויאל ויש להאריך בזה אמנם לאפס הפנאי אקלר. ועיין ב"ח אר"ח סי' תפ"ז בכוס גדול שאין צריך למלא אותו והבין.

איברא דמקידוש והבדלה לפוס ריהטא לא קשה מידי דנראה דכתיב היחזקתה דהמקדש ועם מלא לוגמיו יאל ולא צריך לשחות כל הכוס ובגמ' פסחים ק"ז ע"א מטעמא דין כל שהוא ר' יוסי צר יהודה אומר מלא לוגמיו ופרש"י מטעמא דין כל שהוא אוחז טעימה שאמרו המצרכ צריך שיטעמו אוחז טעימה די בכל שהוא ואמר רב בונה אמר רב וכן חני רב גידל דמן נרש המקדש ועם מלא לוגמיו יאל ואם לאו לא יאל ופרש"י והכי הלכתא וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ובש"ע אר"ח סי' ק"ל כחצ' צמעי' ג' שיעור שחיות יין להחייב צרכה אחרונה יש ספק אם בכזית או ברביעית לכן חזר לשחות או פחות מכזית או רביעית כדי להסתלק מן הספק והכא אי אפשר לשחות פחות מכזית דכל דבר שצריך כוס צריך לשחות ממנו כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית (עיין ר"ן פסחים הכ"ל ד"ה אם טעם וז"ע) הלכך ישחך רביעית שלם ע"כ. והנראה דבאמת תקנה חז"ל הוא דכל דבר שצריך כוס צריך לשחות ממנו מלא לוגמיו וממילא אחי שפיר מקידוש והבדלה דמעיקר תקנה לא היו צריכין לשחות רביעית אלא שברצח תקנה על הכוס של רביעית והשחית כמלא לוגמיו.

ולפ"ז ריהטא עלה צמחצמתי לומר לפי דעת הפוסקים דס"ל דמצרכ על כל כוס וכוס מדי כוסות צרכה אחרונה עיין עוש"ע סי' תע"ד שכן כחצ' הרי"ף ז"ל שצריך לצרכ צרכה אחרונה אחר כ"ז ואחר כ"ז ובקשו לדבריו למח צרכ אחר כ"ז והלא הסעודת לפניו והוא פוער כיון שנחזק

איברא דמה שכתב הערוך השלחן דעיקר הרמב"ם ז"ל נ"ע רב שהרי בש"ע אר"ח הביא שיטת הרמב"ם ז"ל בשם וי"א משמע דס"ל דעיקר כסדרא ראשונה והלבוש השמיט לגמרי שיטת הרמב"ם ז"ל וכחצ' הא"ר בסק"ד ח"ל וי"א הוא מא"ח בשם הרמב"ם והלבוש השמיטו בכוונה דרוב פי פליגי גם מבואר דלכא דלכא כל דברי א"ח והשמיט לרמב"ם וכן הרמב"ם דלף בכוס גדול אין צריך לשחות יותר מרוב רביעית והכ"ח החמיר שאין ליקח כוס גדול כשאין רובא לשחות רוב וכמ"ש ב"ח"א אבל נהגין כלבוש ע"כ נראה דס"ל באמת כהלבוש וכן נהגין ודלא כערוך השלחן, ומיהו מ"מ לידן ע"כ שצריך לשחות רוב כוס שהרי עיקר שלחן כוס גדול הוא מפני שמסתפק דילמא זו הוא הרביעית האמתי ואי"כ צריך לשחות רוב כוס שיהיה רוב רביעית עכ"פ משיעור זה ולפי הספק שזה הוא הרביעית אי"כ לדי"ה צריך לשחות רוב רביעית ובפחות מזה לא יאל ידי ספיקו.

אלא שראיתי בביתור הלכה סי' רע"א שכתב ח"ל ודע עוד דאפילו לדברי הל"ה שהכוס צריך להחזיק בג' צינים שלנו מ"מ לענין שחית הכוס בודאי יש לסמוך להקל שלא ישחך אלא כמלא לוגמיו וידיה אף שלא יעלה כ"א עד קרוב לשליש הכוס וכמו שפסק בד"ה"ה דכל אחד כמלא לוגמיו וידיה ע"ש ומשמע דבאמת לענין שחית מיקל ב"ה הכ"ל ע"ש ומ"מ מה שגלפ"ד כתבתי.

עוד רגע אדבר מה שיש לי קצת מקום עיין דידוע קושיה מהרש"ק ז"ל שבקשה לפי מה דקו"ל רובו ככולו בכל החורב כולה נימא רובו ככולו בכל השיעורין נמי ולמשל אם אכל רוב שיעור כזית נימא כאלו אכל כולו או בשיעור בגרונות וכיוצא בזה בכל השיעורין נימא רובא ככולו. ובמקום אחר הבאתי להבביר הדברים דלא אמרינן רובו ככולו אלא כגון לענין שחית סימנין דאם שוחט כל הסימן אין הסימן שלם כלומר אין החסרון השלמות מפני שהחורב אמר שזהו כל הסימן ואינו שלם אלא אינו שלם מפני שזהו המציאות כלומר שהמציאות הוא שנשחט כל הסימן ממש וכן ברוב ליבור עמאים המציאות הוא שרוב עמאים הם כיון שיש כאן כל הליבור לפנינו ורובם עמאים המציאות והחוש מעיד על זה שהרוב עמא ואינו מפני גזירת החורב או שום טעם שהוא אלא הרוב תלוי במציאות, וכן באחרונא שיש במציאות אחרונא שלם שהוא כולו אם נחקר הרוב מה אמרינן רובו ככולו והיינו שיש כולו במציאות אז איכא גזירת הכחוש דרובו ככולו.

אבל בשיעורים כגון כותבת צו"כ או כביצה לענין עומאח או כזית איסור וכיוצא בזה מאי כולו שייך בזה במציאות וכלל כל כזית הוא רק חלק מאיסור הגדול ואינו ידוע מה הוא ככולו שלו דילמא שני זיתים או כהמה כולו או חצי זית הוא כולו שלו ואי"כ במציאות אין לשיעורין אלו מציאות של כולו אלא השיעור הוא מבצ"כ וזה שנחזק החורב שיעור הלכה למעשה מסיגי ששיעור זה בכזית ונקרא טעם לענין חיוב איסור ואי"כ השיעורים בהם הם רק שיעורים הלכתיים ולא במציאות ר"ל שצמחצמתי אין אנו יודעים שזה

ממנו לאלתר שחבא צרכה ביין דבורא פרי כגפן שלא לאורך ומכי טעם לה אחרינא שפיר דמי וכו' ע"ש, ועיין מג"א סי' תרכ"א סק"ג ובתשו' הר"ן סי' נ"ב ובש"ע כרש"י סי' ק"ל אבל כל זה בדבר שמתקן על הכוס אבל ד' כוסות שצריך להתקב לשמותן היתב ואי לא שחי ליה לא קיים המלוא וכמ"ש רב נחמן והוא דשחי מייבא רוצא אי"כ ע"כ הכא קפדין אשחיה דוקא ולא דמי לקידוש והבדלה דשחי מייבא אחר ויאלא הוא ואי"כ הדרא קושין לדוכתא כיון דהתקב היתב דרביעית אמאי יאלא ברוב כוס אפילו דזיעבד לכ"ע כיון דבשיעורין לא אמרינן רובו ככולו וכי"ל ואולי דכך היתב תקנת חז"ל לייסגי ליה רוצא דכסא כמו שביטח תקנת חז"ל במלל לוגמיו לקידוש ואבדלתא ושאר צרכות הנלכין כוס, ובאמת המעיין בתוס' שם פסחים ק"ה פ"י רוצא דכסא היינו מלל לוגמיו כדפרי לעיל נראה לכאורה דס"ל לכתוס' דרוצא דכסא הוא מלל לוגמיו והוא מטעם שאמרו בקידוש ע"ש לעיל דף ק"ז ע"ה בתוס' ד"ה אם טעם מלל לוגמיו אבל מדברי הר"ן ז"ל שבבאחי לא נראה כן וגם לפי פ"י בתוס' לכאורה ל"ע אי נימא דגם הכא ברוצא דכסא הוא כעטם לקידוש אי"כ אמאי שינא התנא בלשוננו דלעיל כתב במלל לוגמיו וככא כתב רוצא דכסא ובקל יש לטעות דכאן יותר ממלל לוגמיו ולי"ע. ובגמ' שם ק"ה מיתבי ד' כוסות כללו לריך שיכא בזה כדו רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן ופרש"ם אחד חי לריך רביעית דלגיר מרביעית לא חשיבא שתייה כדנפקא לן מכל משקל אשר ישאח וכו' ע"ש כרי דוכי דבני דבני שתייה ע"כ צ"ע רביעית דלגיר מרביעית לא מקרי שתייה וד' כוסות לשתייה נתקנו אי"כ אמאי כגו ברוב רביעית, ואי נאמר דכך היתב התקב אחי שפיר, אבל אי נימא דכאן מטעם רובו ככולו ל"ע דבשיעורין לא אמרינן רובו ככולו כעין זה וכי"ל. ועיין עוד תוס' עירובין דף ע"ט ע"ה ותוס' יומא דף פ' ע"ה ד"ה הכי נמי.

רע"ן מהרש"א יומא הכ"ל מה שמחבא בדברי התוס' ומה שביבא בו וכן בצפ"ה תמכו על דברי התוס' ע"ש ומיבא מן זקניו צב"ש או"ח סי' ע"ה דף ל"ז מדפי הספר ד"ה סברא תמכ על המכרש"א וצפ"ה ומיישצ סברת התוס' ע"ש ועיין ר"ח יומא הכ"ל שכתב במלל לוגמיו מיבא כולי עלמא עובא ועוג מלך הבשן פורחא וכמגיב שם בגיב דבאכילב נאמר ובאמת לפי מש"כ זקני יש ליישב ודו"ק ועיין עוד בשיח יתחק שם מה שמחבא במאירי וגם זה יש ליישב ודו"ק ביעיב, והבד דעת רב נחמן ורב עמרם גאון דמלל לוגמיו היינו רביעית שכתבו אם קידש ולא טעם רביעית לא יאלא ועיין רא"ש פסחים ק"ז שבבאחי ראיח דלא כדבריהם מדאמרו בדרך ק"ה שם והוא דשחי רוצא דכסא אלמא דלא צעיק רביעית וכתב גם כוס של קידוש בכלל וסגי ברוב כוס וע"כ דלא צ"ע רביעית לקידוש, וי"ל דרוצא דכסא או דכוס ממנו מלל לוגמיו או יותר ממלל לוגמיו דאי כוס פחות ממלל לוגמיו אי"כ ודאי לא יאלא בקידוש דלכתמיר אמרו רוצא דכסא ולא להקל וממא לן להקל בכותם של קידוש ברוב כוס

הסעודה וא"כ הא"כ יצרך אחריו ואצי העזרי כתב שיש לצרך אחר ראשון ואחר ג' וד' וכו' ע"ש ובצ"ח כתב ליישב מה שבקשו להרי"ף ז"ל דס"ל להרי"ף דיון שלפני המזון אינו פוטר שבתוך המזון וא"כ כבר נטל ידיו לסעודה וכמ"ש בתוס' ובמרדכי צ"ע כ"מ ולפיכך בשתיית כוס שני דלפני נטילת לריך לצרך אחריו קודם שיטול ידיו ע"ש, והבד לפי מה שבבאחי דכשחבא במקום שצריך צרכא אחרונה וא"כ ליה לשחות פחות ממלל לוגמיו ע"כ לריך לשחות רביעית ועיין שו"ת כרש"א סי' תרכ"ה ח"ל השוחב כוס של צרכא המזון לריך לשחות רביעית ועיין אי"כ סי' ק"ל דכאן משום צרכא אחרונה ועיין ל"ה בגי' באשר"י שג"ל רוב רביעית כ"כ במרדכי ואגודה פ' ג' שאכלו בשם ר' יוסף דאם שוחב כבי"כ מצרך אבל מסיק לבסוף בשם הרמב"ם והסמ"ג ובר"ש דבני רביעית וכ"כ ש"ל בשם ר' שמחה ור' אביגדור ולשיטתו אלו היה אפשר לומר דלעולם צ"ע כוסות נמי מעיקר דינא כגו ליה במלל לוגמיו ככל דבר שחבא על כוס אלא דלריך לשחות כולו לשיטתו אלו משום צרכא אחרונה ובכן.

אלא ובאמת דבר זה שיבש הוא חדא שכרי התוס' הביאם בצ"ח סי' תע"ד או"ח הכ"ל ס"ל דאין מצרכין אכל כוס וכוס צרכא אחרונה ח"ל אלא דקשיא לי דדברי התוס' דצ"ע כ"מ כתובים בצמ"ג בשם ר"י והר"ב ר' יוסף גם במרדכי ובג' מיימוני דסופ"ד דכ' צרכות כתבו בשם ר' יוסף ובסדר של פסח כתב בצמ"ג גופיה ח"ל כתב ר' יתחק דר שמואל בזהבוב אחת שחבא ורבינו יעקב לא היו מצרכין על כגפן כלל פסח עד אחר כוס רביעי וא"כ דעת בעלי התוס' שלא לצרך עד לאחר כוס ד' ואפילו הכי כתבו ז"ל דלכתחלה ישאח כל הכוס, ובר מן דין ודאי דדין ארבע כוסות לא דמי לשאר דברים שצרכין כוס דסגי לכו במלל לוגמיו ולריך עכ"פ לשחות רוב כוס ואפילו דזיעבד לא יאלא אי לא שחבא רוב כוס אפילו כוב ליה מלל לוגמיו בפתות וכמו דאמרו בגמ' שם אמר רב נחמן צר יתחק והוא דאשחי רוצא דכסא וא"כ ע"כ דלא דמי קידוש וד' כוסות, והכא מפורש בר"ן פ' ע"ט דף ק"ז צב"ש אם טעם מלל לוגמיו יאלא ח"ל מלל לוגמיו דקאמרינן הכא לאו דוקא אלא כדו שיסלקנו לז' אחד ויראה מלל לוגמיו וכו' ומיבא בגי' מילי לענין קידוש אבל לענין ד' כוסות אמרינן לקמן והוא דשחי רוצא דכסא כלכך בקידושא דפיסחא דאית ציב תרתי קידוש וכו' נמי דארבע כוסות צעיקן שיטעום ממנו רוצא דכסא מדין ארבע כוסות ואי רוצא צ"ע מכדי שיסלקנו צעיקן שיטעום נמי ככדי שיסלקנו מיבא דרביעית כגו וכדכתיבנא ע"כ וברי מפורש דר' כוסות שונות כן מקידוש לענין שחיב, וכעטם נראה פשוט דכל דבר שצריך כוס ונתקן לאמרו על הכוס אין העיקר שם שתיית כיון אלא העיקר שחקנו חז"ל לצרך צרכא זו על הכוס וממילא מוכרח לשחות מן כיון לאחר שצריך עליו, וכ"כ רש"י לכדיא עירובין דף מ' ע"ה ד"ה ליתביב לינוקא לשחותו לאחר שצריך עליו דהאי שיטעום דקאמר לאו קאמר אמצרך דכאן כדן כי שחי אחרינא דטעמא משום דגמאי הוא לכוס של צרכא שלא יכנה אדם

היה הכוס גדול אפילו לא שחך רוב מאחר ששחך ממנו כשיעור ילא ע"כ. והנראה מפורש דעת רבינו מנחם ז"ל דהא דילא כששחך רוב כוס הוא משום דאמרין רובו ככולו וזאתה כי זה פלא לפי מה שציארנו בשם האחרונים ז"ל דשיעורין כאלו לא אמרין רובו ככולו וע"כ כמ"ש. וגם נראה מפורש דמחלק ג"כ בין קידוש לד' כוסות אלא שמלך קידוש יותר מצאשר ד' כוסות וז"ל כיון דקידוש דאורייתא חמור מד' כוסות שהם לרבנן ודו"ק.

ולרוב הסודות כעת הגני מוכרח לקצר, וכל טוב ממנו לא יבצר, והגני חותם מעין הפתיחה בברכת ברכה והצלחה בדירה נאה ויאה לעלות מעלה מעלה במעלות הקדושה ואל יחסר המוג עד דאתי עם ענני שמיא ויחנן עולם למלך מלכא ידיד נפשו המברכו בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ע'

מי שלא חנני עירוב תבשילין אי יכול לחיות שליח לבשל למי שחנני עירוב

ב"ה אור ליום ב' לסדר כלם קדושים ברוקלין ג"י יצ"א.
כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם חוב"ט משה שפיר קאמר דרש בקל חומר דולה ומשקה מבאר מים חיים וכו' כש"ת מוה"ר משה שפיר שליט"א אבדק"ק דעבערצין בעמ"ח ספרי באר משה.

אחדשת"ר ספרו היקר צאר משה צירורי הלכות הנוגעים לבניי העולים לארץ ישראל והבאים משם קבלתי וצרכתי עליו צרכת הנהנין כלו נאה וכלו יאה הוא מותיב ומפרק ומסיק שמעשהא אליצא דלכנתא וי"ר שיזכה להיות ממזכי הרצים ולחפור עוד צארות צארות צתורה וגדולה עצג"א. ורק לאות שעברתי עלי דבריו היקרים אציה כאן גרגיר מה שעלה על מחשבתי לפום ריבעא כמי שעומד במסכת אחרונא.

בדף קל"ז ע"א צהלכות עירובי תבשילין הקשה דלמה לא יאה יכול מי שהניח ע"ה לעשות שליח את מי שלא הניח ע"ה שהוא יאפה ויבשל לו וימא שליחו של אדם כמותו ואי נימא שיכול לעשות שליח אז חימה רבה למח לא הזכירו הפוסקים הלכה זו שפסק"מ רבה לכלכה למעשה צוה"ז, והביא שכן הקשה גם צהגרות מעשה חושב (אות כ"ז על השע"מ פ"י מע"ז) ואין לי הסבר לעיין בו, וכ"ה יאה לחדש ע"פ שיטת הצ"מ הידוע דשצנת סברא דאין שליח דהחורה הקפידה על מנוחת הגוף והרי הגוף נח אפילו כשהשליח עשה המלאכה ולפי"ז דכמו שהקפידה החורה בשצנת על הנחת הגוף הכ"כ צו"ע ואם החורה החורה המלאכה לא החירה רק לאותו הגוף שמוחר ולא לשלוחו כנ"ל לחומר הענין ע"כ.

אי הוה פחות ממלא לוגמיו וז"ל נמי דס"ל ד' כוסות וכוס של קידוש כהדידי וינהו וא"כ יש ליישב קצת דכחך היחה ההקנה כמו בקידוש דמלא לוגמיו סגי, ועיין מרומי שדה יומא פ' שכתב דר"ח הרא"ש לא אחי שפיר להפוסקים דס"ל דשאני ארבע כוסות של פסח דמלוא לשחות רוב הכוס אפילו כשהכוס גדול הרבה והוצא בש"ע ס"י חפ"ז והבאחי לעיל דצריכה וא"כ ע"כ שאני ד' כוסות מקידוש, ולדעת הר' עמרם ור' נחמ גאון ז"ל הא דאמרו צגמי פסחים והוא דשחי רוצא דכסא שהיה הכוס גדול מרביעית וצריך כצר שחה רביעית דס"ל ד' כוסות קיל מקידוש שהוא דאורייתא וס"ל דצ' כוסות הכ"כ דילא צריך כוס של רביעית ואי נימא כחי הראשון א"כ עלתה גם דעת ר' נחמ ור' עמרם גאונים ז"ל כדעת הרמב"ן הבאחי לעיל דאפילו הכוס גדול הרבה צריך לשחות רוב הכוס והבן אצל אי נימא דס"ל ד' כוסות קיל מקידוש א"כ אין ראיח אלא דא"כ חקשה דהאין כלל ד' כוסות והוא דשחי רוצא והא גם קידוש ציניכו וא"ל דשחה ד' כוסות לצד מקידוש וי"ל ודו"ק וצידור ר' עמרם גאון סדר הגדה משמע לכאורה דס"ל ד' כוסות צריך לשחותן כולן ולא רק רוצא שכתב ושחין כל אחד ואחד כוסו צהסכב ולא כתב ושחה כח"ל כוסו או רובו צהסכב וי"ל וז"ע צכל המקומות כי קצתי מאד צזה. וצארחות חיים (מלנויל) סדר ליל פסח ס"י כתב וצריך לשחות מכל כוס וכוס מלא לוגמיו וזולת זה לא יאה הילכך אין יולאין צכוס שאין צו אלא רביעית שנים ואם היה כוס גדול שיש צו שחי רביעית או יותר שחין צו שנים לפי הרביעיות זה אחר זה משמע דס"ל דשחיית הכוס נמי צמלא לוגמיו אלא ש"ל דס"ל דמלא לוגמיו היינו רביעית וראי דצהל' קדוש היום סק"ה כתב וסדר הקידוש לוקח כוס מחזיק רביעית ומדיחן ושוטפו וממלאו ואוחזו צימיו וכו' (ס"י) וטועם מלא לוגמיו ומעשים לכל צני הצבורה וכתב הר"פ ז"ל לאו דוקא מלא לוגמיו אלא כל שאנו מסלקו לצד אחד נראה כמלא לוגמיו ע"כ ומדכאן לא הביא כלל הא דר"פ משמע מלא לוגמיו ממש קאמר שהוא רביעית אמנם מדסיים צהל' פסח הבי"ל וז"ל ואחר ששחה מלא לוגמיו אפילו מכלם קטן שאינו מחזיק רק רביעית משקה לצניו וצני ציתו הקטנים מפורש דמלא לוגמיו ר"ל פחות מרביעית, וכמ"ש צהל' קידוש והבן.

ומידי עיוני צהא מילתא היום צפתחי ספר המנוחה לרבינו מנחם צ"ר יעקב מנצונא על הרמב"ם ז"ל צהל' חמו"מ כתב וז"ל כתב הרב (צה"ט) ד' כוסות מזוגין וכו' אחר המפרש כגון שיערב ארבעתן חוץ כוס אחד א"כ שהיה כל כוס וכוס צפני עלמו אלא ששתאן רלופין דאמרין דלא יאה ידי ארבע כוסות שמוות חיוב ארבע כוסות לשחותן אחד אחד צמקומו הראוי לו כאשר סדרו רצותיו ז"ל ואם שחה מכל כוס מהן רובו יאה כלומר אפילו אין מחזיק הכוס אלא רביעית ויין לא חימה שצריך לשחותו כולו ואם לא שחאו כולו לא יאה אלא אפילו לא שחה אלא רובו יאה דהא קי"ל צכל מייל דרובו של דצר ככולו ודוקא צצדיך אצל צכוס של קידוש צריך לשחות מלא לוגמיו דהוא שיעור רביעית אצל אם

אבל לפי זה פשוט נמי שיטת הפוסקים דס"ל מה שאמרו אסור לאפות לאחרים בשל אחרים דס"ל דחכמינו ז"ל העילו איסור על גבירה ועל קמחו שלא יבשל צו"ע זה כיון שלא עשה ע"ת וא"כ בכל מקום ובאחד אופן שעובר ומבשל או אופה עובר על איסור זה כיון דיש עליו איסור ביטול ואפיה צו"ע וסבירה העיטור ז"ל דס"ל דלא נאסר הוא בביטול ואפיה בעצם אלא החכמים העילו איסור גבירה וחפלא על קמחו שלא יבשל אבל אם הקמח של אחרים והוא עושה בשליחות מותר משום דשלוהו של אדם כמותו, ועיין עוד בעור ס"י תקכ"ז שכתב וכשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים אפילו צדיתם והרבה דחקו המפרשים נבאר כונת העור בזה ועיין צ"י וצ"ח וע"ז שם וצחידושי הגהות שם גרס שאז העולם יודעים ור"ל דאפ"כ אסור משום שהוא אסור במלאכה לגמרי ויש לי אריכות דברים בדברי העור ביטולו אלא שאין הזמן גרמא להאריך כעת, וצחידושי למס' ביצה הארכתי בזה.

העולה מכל זה דנאמח הא הלכתא אי לאחרים יכול לבשל בחור שליח במחלוקת שנויה דעת העיטור והצ"ח דהכי נמי לאחרים נעשה שליח שיבשל להם נרסם ואם ירצו אח"כ יתנו לו במתנה ויאכל ולאחר יו"ע יחזיר להם ולדעת העור ורוב ראשונים והכי קו"ל דאינו יכול לבשל דהאיסור עליו שלא יבשל בשום פנים. ולדעת העיטור והצ"ח אמרתי דלא נריך גם לזה ויכלול להענין שיאכל משלו, והוא שיתן קמחו שנאסרה במתנה לאחרים, והם יעשוהו שליח שיבשל להם ולאחר שנבשל ונאפה יחזיר ויתניחו לו ונמלא אוכל משלו בזהיר לדעת בעל העיטור ואופה ומבשל משלו בעצמו ורק שנותן קמחו במתנה ומחזירים לו המתנה וזה פלא והלכתא אחי שפיר דלא קו"ל כעיטור.

סימן ע"א

מי שלא הניח עירוב תבשילין אי נאסר גם קמחו

עוד להג"ל

בדף קל"ז הביא קושית הרשב"א בש"ס ביצה י"ז הג"ל בזה איצט"ל מי שלא הניח ע"ת הוא נאסר וקמחו נאסר או דלמא הוא נאסר ואין קמחו נאסר נפק"מ לאקנויי קמחו אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר נריך לאקנויי קמחו לאחרים ובהקשה הרשב"א שם כיון שהוא נאסר הא"ך יעשו אחרים בעצורו והלא שלוחו של אדם כמותו, ותמך כח"י והלא הרשב"א ס"ל (בשבת קנ"א) דישאל שקיבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לו לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה כיון דלחבירו מותר לגמרי ואין צלמירוחו כלום וא"כ הרשב"א לשיטתו דס"ל מלאכה אוכל נפש הותרה צו"ע ולא דחויא אי"כ שפיר מותר לו לזוהר לישראל אחר לבשל לו כיון שהוא מותר במלאכה, וכן הביא בשם הח"ס ביצה הג"ל וחי' שם

ולאחר הסליחה מכח"י דברים אלו שנגח הם ופלא על כ"ג אשר עיניו משוטטות בזה הלכתא ותמך רבה שלא הזכירו הפוסקים כלל הלכה זו והוא הלכה מפורשת בגדולי הפוסקים ראשונה כתב הבעל העיטור בע"מ ה"י יו"ע וז"ל ומסתברא לאחרים שלא הניחו אופה ומבשל למי שהניח דשלוהו של אדם כמותו ע"כ, והעור אר"ה ס"י תקכ"ז כתב וז"ל ובעל העיטור כתב מסתברא אחרים שלא הניחו עירוב וכו' ולא נהירא דבהדיא גרסינן אינו אופה לאחרים ע"כ והצ"י שם ילא לישב שיטת הבה"ע דאפשר לומר דהא דאמרין בגמ' אינו אופה לאחרים מקמחו אבל קמח של אחרים שהניחו עירוב מותר לו לאפותו לנרסם דשלוהו של אדם כמותו וס"י דמ"מ פשטא דצרייתא לא משמע הכי וכנראה דמודה להעור להלכה ולא הביאו בש"ע, אבל הצ"ח הסכים לבעל העיטור ז"ל דמבשל למי שהניח דשלוהו של אדם כמותו. וק"ל צ"ע ארצנו הצ"ח שלא הרגיש שם דגם הר"ן כתב ביצה הג"ל דאסור לבשל לאחרים לעולם וז"ל ומיחו כיון דנאסר אסור הוא לאפות לאחרים אפילו מקמחו שהרי נאסר שלא יבשל כלל ע"כ וכ"כ שם הש"ג בלשון הרי"ף ע"ש.

ובמה שכתבתי יש להבין לשון הרשב"א ז"ל בעצודת הקודש ש"ד דיני ע"ת אות ג' וז"ל שכה ולא הניח עירוב ולא הניחו לו אחרים הוא נאסר וקמחו נאסר ולפיכך לא יאפה ולא יבשל לאחרים וכן אין אופין ומבשלין לו משלו וכי"ל הוא עושה וכו' ולפום ריהעא צ"ב הלשון ולפיכך לא יאפה לאחרים גם מה שניכר מלשון הגמ' דגמ' הקדיומו לא יאפה לו, לאחרים, והרשב"א הקדים לא יאפה לאחרים, לל, ונראה דכונת הרשב"א ז"ל לדיוק דלא כבה"ע וליישב קושיא זו דלא נימא דלאחרים בשליחות מותר דשלוהו של אדם כמותו דייק דכיון דהוא נאסר וקמחו נאסר והאיסור מוטל עליו שלא לבשל ולפיכך לא יאפה ולא יבשל לאחרים אפילו בשליחות כיון דהוא אסור בו והוא כעושה שליח לזר שיקריב קרבנות דאסור כיון דהוא ז' הוא ואיסור עליו להקריב והכ"ג אסור לו לבשל צו"ע זה והכי מדויק ג"כ לשון הר"ן שהרי נאסר שלא יבשל כלל כלומר שהאיסור על הגבירה שלא יבשל וא"כ אין ג"מ אם זה בשליחות או באיזו אופן לעולם אסור.

ובהא צ"ע נמי מה שכתב הק"ג ביצה הג"ל סק"צ שהביא גירסת התוס' הוא נאסר ואין קמחו נאסר וגירסת דידן הוא נאסר וקמחו נאסר וכתב הק"ג דנפק"מ בחלופי גירסאות שיטת העיטור הג"ל דאם נאמר דקמחו נאסר איכא למימר דהא דקתני אין אופה לאחרים היינו מקמה שלו אבל אי גרסינן אין קמחו נאסר ע"כ ז"ל דלא כבעל העיטור ע"כ, אבל הרי הרשב"א ז"ל גרס נמי קמחו נאסר ואפ"כ כתב דאין אופה לאחרים וכן משאר פוסקים ועיין מאורי ביצה הג"ל ד"ה מי הוא נאסר וקמחו נאסר פי' שאף אחרים שערצו לעצמן אין יכולין לאפות את קמחו או דילמא הוא נאסר שלא לאפות ולבשל לא לו ולא לאחרים אבל אין קמחו נאסר ע"כ ע"ש וי"ל דהק"ג יפרש דהעיטור פליג בזה ומפרש באופן אחר וצ"ע.

שפיר הרשבי"א דאפילו בע"ש כחז דמוחר לומר לישראל חזירו
אבל בע"ש שנה הוא.

שנית י"ל לפי שיטת הב"מ הנ"ל דלענין שנה ליכא למימר
שלוחו של אדם כמותו דבשנה העיקר שינוי בגוף
וכרי נח אבל ביו"ט י"ל כיון שמן החורב מותר במלאכה
ורק חכמיו ז"ל הכריזו ע"ת ואסור עליו שלא לבשל בלי ע"ת
שפיר גזרו גם שלא יעשו בשבילו אם הקמה שלו משום
שליחו של אדם כמותו ועכ"פ יש לחלק ביניהם.

ועוד בו שלישית דלפענ"ד קושיא מעיקרא ליחא שכרי
הרשבי"א ז"ל בינה הנ"ל לא הקשה כן קושיא זו
מדפשיה אלא שהרשבי"א ז"ל לאחר שהביא גירסת הספרים
שלו חי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר נריך לאקנויי קמחו
וכי ש"מ הוא נאסר וקמחו נאסר, וע"ז כחז ויש מקשים
לגירסא זו דאי אין קמחו נאסר הויך אפשר שיאפו ויבשלו
לו אחרים דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן כל אדם לא
יערב ויתן לאחרים שיעשו לו, ועוד כיון דהוא נאסר הא"ך
יעשו לו אחרים שלוחו של אדם כמותו וכי והרואה יראה
בדברי הרשבי"א דאין זה קושיא כלום ולדידיה לא קשה ליה
קושיא זו אלא שהביא יש מקשים והוא בלחמא קושיא תוס'
שם בדף י"ז ד"ה אי אמרת ועיין ר"ן שם והקנאה מיכו
בעי דאי לאו שליחו של אדם כמותו ע"ש אבל כי כן שפיר
יש לומר דהרשבי"א לשיטתיה הכ"נ לא קשה ליה מידי משום
דשלוחו של אדם כמותו שכרי הוא ז"ל ס"ל דהכי דלישראל
חזירו מותר יכול לומר לו לעשות לו מלאכה אפילו בחוספת
שנה (אלא דקמחו אסור דאסרו ז"ל דהוא וקמחו נאסרו אבל
אם לא יאסר הקמה לא קשה ליה משליחו של אדם כמותו)
והא דאסרו לאמור כאן לישראל חזירו שיבשל לו רק משלו
לפי שכן גזרו ז"ל ומשל חזירו הכ"נ דמוחר והרשבי"א כאן
לא בא לתקן אלא לפי שיטת תוס' ויש מקשים ותוס' ז"ל
ס"ל דכל דבר שאסור לעשות לעצמו גם לאחרים אסורין
לעשות בשבילו עיין שם בתוס' וד"מ סי' רס"ג הנ"ל וא"כ
ע"כ לשיטתייהו מתקן דלא תקשה גם לפי זה כלום כנלפענ"ד
נכון בס"ד ועיין יד דוד בינה הנ"ל.

ובזה הגני בברה"ת ללומדיה דושכת"ר בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן ע"ב

ביהב"נ שערשים ריקודים בנשף שנתי רק ארש ואשתו
אי יש בזה איסור

ב"ה י"ג אדר התשכ"ד ברוקלין נ"י יצו"א.

כבוד ידידי היקר גר"ג וו"ח הרב הג' כש"ת מוה"ר
מ' ראטמאן שליט"א.

אחדשוד"ט בידידות, בדבר שאלתו במתפללי בית הכנסת
שככל שנה ושנה מתכנסים להלל אחד ועושים

לפי הסדר הח"ם ז"ל בסדרת הרשבי"א ועממו דכיון שגם
איש זה שקיבל עליו השבחה יכול לחזור מקבלתו ע"י היתר
נדרו לכן שרי לו לומר וללוות לאחר שיעשה לו בשבילו שום
מלאכה אבל ביו"ט שאין ע"ה לעשות בעצמו מלאכה הביטול
מיו"ט למחר שפיר יש מקום לומר שיהיה אסור לו לומר
גם לאחרים שיעשו בשבילו דכרי שליחו של אדם כמותו
והאריך שם בזה.

ולא באחי רק לעורר דמה שכחז מן הח"ם בטעם
הרשבי"א משום דאחי ליה היתר בשאלה מלאחי לו
חבר כי רב הוא הא"ר באר"ה סי' רס"ג סקל"ה כבר כתב
כן לאחר שהביא קושיא הב"ח והע"ז ומי"ט דמ"מ עכשו
שקיבל עליו שנה אין לו היתר בעולם לעשות בעצמו וכחז
ולענ"ד כמ"ש הלבוש לקמן דיכול להחיר קבלתו כמו נדר
א"כ יש לו נמי היתר לעשות בעצמו והוא ראה ברורה
לדעת מן הח"ם ז"ל אלא דהא"ר סיים וז"ל אך עיקר דין
זה דמהני התרה ל"ע לי לדינא וכו' ע"ש גם בערוך השולחן
התפלא מאד אדברי לבוש הנ"ל כיון דלרוב פוסקים תוס'
שנה דאורייתא ואין שיעור לחוספת א"כ זה שעשה תוספת
כלא דין תורה הוא ומה שאלה שייך בזה והניח דברי הלבוש
בנע"ג וגם שכלל מפרשים לא מצינו כעין זה דליכא שאלה,
וקא"ה יש לדייק עוד משה"ת הרשבי"א ח"ד סי' ר"ב שהשיב
לחכם הדור אחד לענין לולב מאיסה"י של נדר אי נוטל ביום
ראשון הואיל ואי בעי מיתשל אנדרו והרשבי"א ז"ל כתב דלא
אמרינן הואיל ואי בעי מיתשל כיון דכשתא עכ"פ לא מיתשל
ע"ש ולי"ע.

ומה שנלפענ"ד דלא קשיא דכנה הד"מ אר"ה סי' רס"ג
הנ"ל חלק בין חוספת של הכנסת שנה לחוספת של
מואלא שנה קודש דמואלא שנה כיון דאפשר לו להתפלל
בעצמו מעריב ולהבדיל שרי לאחרים לעשות לו מלאכה
וליהנות ממנה מידי דהוי אמי שלא הניח ע"ת דמוחר ליהנות
ולאכול מה שאחרים אופין בשבילו או לעצמן אבל בהכנסת
שנה ל"ע אם שרי ליהנות מן המלאכה שאחרים עושים לו
דכא"ה בע"ת אסור אם אינו מקנה קמחו לאחרים וכן עושין
לעצמן אבל בלא"כ אסור, דאין לחלק בין ע"ת שלא עשה
כתקנת חכמים ולכן אסור ליהנות מה שאחרים עושין אבל
כאן דלא עבר אחקנתא דרבנן שרי דכא"ה תוס' כתבו פ"ב
דבינה (י"ז) דכל דבר דאסור לעשות לעצמו גם אחרים
אסורים לעשות לו וכי ע"ש.

והנראה דהד"מ ז"ל עלה על דעתו לחלק בין עירוב
תצטילין שלא עשה כתקנת חכמים אסור ליהנות
מן המלאכה שאחרים עושין לו ובין חוספת שנה דלא עבר
אשום תקנה מותר אלא שעמדו נגדו דברי תוס' ז"ל שלא
חלקו וס"ל דכל דבר שאסור לעשות בעצמו גם אחרים אסורין
לעשות לו, אבל א"כ הרשבי"א לשיטתו דס"ל במס' שנה הנ"ל
דאפילו אין ישראל יכול לעשות בעצמו מותר לומר לישראל
חזירו לעשות לו כשאין עליו בו איסור שפיר יש לחלק בין
חוספת שנה לע"ת שלא עשה כתקנת חכמים וממילא אחי

שהאריכו שם. ומצואר איסור החמור והגורא של מחולות
במעצבות נשים ואנשים בכלל.

ומה שטוענין שאין צוה איסור דאורייתא, וכי ח"ו דבר
קל הוא איסור דרבנן לעצור בפרסום צרכים בשאט
נפש ואמרו כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ברכות
דף ד' ועירובין כ"א ועיין מהרש"א שם ובשפ"ה לרבינו יונה
ש"ג ס"ה כתב חז"ל ועשה הלא לך לדעת מפני מה העובר
על דברי חכמים חייב מיתה יותר חמור מהעובר על מצוות
עשה ועל מצוות לא תעשה כי פשר דבר כי העובר על דברי חכמים
אשר מלאו לבו לעשות כן כי חקל מלאות בעיניו, לא
מהעובר יארו עליו אצל כי חכבין עיניו מלאות אור דבריהם
וליקל לנוגה האמונה, ולא משך בעול גזרם ולא יערה
לקיים מאמרים כי לא נכתב בספר החורב ולא נבד כדרך
העובר על דברי החורב אשר נפשו מרה לו ונקוע בפניו
ויירא ויירא לו כי ישיארו יארו לחטוא על כן משפט מוח
יהיה לאיש כי הפיל דבר אחד מכל דבריהם הטובים, והוא
כאומר נחמק את מוסרתי ודומה למח שכתוב בפנין זקן
הממלא את פי חכמים (דברים י"ז י"ב) ואיש אשר יעשה
צדון לצלתי שמוע אל הכהן וגר והשנית כי האיש ההוא
רחוק מן המעשה אחרי שאין הדבר חמור עליו כי ישנה
באולתו חמיד והחטא הקל ענשו יותר מן החמור בכהשל צו
החוטא פעמים רבות עכל"ק, ועיין מה"כ בספרי משנה
הלכות ח"ג ס"ה ק"ו בלויכות. ועיין ש"ך יו"ד ס"ה ר"ט
ס"ה כ' דכופין על מצוות דרבנן לקיים וח"ו שיש להקל באיסור
דרבנן, וכל זה לשיטתו דס"ל דאין כאן איסור דאורייתא
אצל בלמח כי גם בזה איכא איסור דאורייתא לדעת כמה
פוסקים וכמו שהבאחי לעיל בשם הזכרון יוסף. וקל"ה יש
לכצ"ה ר"ח עוד מבח"ר חנינא בן חרדיון שיאכא לפני גדולי
רומי אמרו כמה נאזות פסיעותיה של ריב"ז זו מיד דקדוק
בפסיעותיה ונענשה לישב בקוצה של זונות ועיין גמ' ע"ז
דף י"ח.

והא שטענו שהריקוד אינם עושים רק בנשים ולא בנשי
אחרים הנה אף שבגון זה עננה הוא לכאורה אצל
באמת כי גם זה אינו עננה שכרי יש צוה כמה וכמה
מכשולות, חדל דכמה פעמים אשר חכ"ה אשחו נדה וכיון
שכולם מרקדים גם הוא לא ישב בעל ופרע כי בכל שנה
הוא מרקד וישאלו חביריו למח בשנה זו לא ירקד ויומר
שאשחו נדה ויחזיין וילך לרקוד באשחו נדה, וכל החששים
צב ואדרכה אולי גם באיסור גדול מאשח חבירו כי בכאן
ירגיל עם אשח בנדה ועי"ז יבא לידי הרגל דבר ויעבור
באיסור כרת ח"ו מח שקל לו לעבור יותר מבאשח חבירו
כמוצין.

שנית כי בלמח עי"ז יעבור לפניו שיראו אחרים ויבאו
וירקדו גם עם נשים אחרות ועוד צו שלישי,
שעי"ז יבאו לבחלות אשח חבירו ולעבור על לא תחמוד
אשח רעיק כשיראה אשח חבירו מרקדת יותר מאשחו או
נראה בעיניו יפח ביותר, ולפעמים יבא לידי פירוד בלצנות
או זימה וכיוצא בזה מח שיוכל למח מח ועוד ועוד.

שם נשף שחי לאסוף כסף עבור החזקת ציכ"י ועושים
סעודה גדולה עם כלי זמרים במחולות וריקוד אנשים ונשים
יחדיו ידובקו ועי"פ רוב רק אשח וריקודים כלומר שבעל
לוקח את אשחו ולא אשח חבירו אי יש צוה איסור ואי חייב
למחח בזה כל שיש בידו למחח.

והנה אעתיק לו חשבה שהשיב הגאון ר' יוסף שטיינהרד
בש"ת זכרון יוסף ס"ה י"ז להגאון ר' יעקב ז"ל חז"ל
עמדה מרעיד ומשחומם חיל ורעדה אחזתני ובכל לרוחי
לי נר על הפרכה בגדולה שעשו פריי בני עמינו במקומם
לעבור בשאט נפש על דת ודין תורתינו הקדושה ודת
יהודית וכו', אלל אף זו שעשו בזה גיסא חנינא וחללו
במחולות נערים עם בחולות ונתערבו בזה גם אנשים ונשי
אנשים ושעירים רקדו שם אפי' לנפשים כי רעה גמלו להם
לעבור על דת יהודית בפרסום והחורב חוגרת שק עליהם
רחמנא לישזן מהאי עונש ולא יעשה כן עוד בישראל,
ומעלה שאלני אם יפח עשה שמיח בזה וגם גר עליהם
חרם לכל יוסיפו לחטוא רק כי הפושעים פקרו ועברו על
החרם והלשינו אל הממשלה עד שהוכרח החזן להחיר איסורו
וכי"ש דפקרי עפי בחר הכי ושח כצודו לכלימה וכו'.

תשובה. ודאי יפח עשה למחח בכל כמו בלמח כאלה
החטאים בנפשותם וכן נאח וכן יאח לעשות וכל
רב צעירו מחויב למחח בכל כמו ולבעל הריקודין והמחולות
בחורים ובחולות יחד וק"ו בן צו של ק"ו להאספסוף אשר
בקרבו ומעצבות אנשים ונשים כמצואר בל"ה ס"ה תקכ"ב
שכתב שם שלא יתערבו אנשים ונשים וידוע דאין חלוק בין
פנויה לנשואה לענין זה ואין לך דרגא להסחת יתר הרע
ומעלה לזנות יותר מח שמחבוננים ומציטים בפני פגשים
והבחולות בשעת הריקוד ואחוזין מעשה אבותיהם בדיכום
של הנשים וקורא אני עליהם יד ליד לא ינקח מדינה של
גיבהם ולפעמים מתבקשים ומנשקים אותן למלאות האוזן
ובאים לידי מעשה ער ואזון ולפעמים ימחיקו עי"ז סוד יחד
להחיות ביום או בלילה והיה במחשך מעשיהם וח"ו ומלאו
הארץ זימה, וידוע דרוב הבחולות בזמן הזה כבר הגיע זמנם
לראות ולדעת הרמב"ם וכמה פוסקים ראשונים ואחרונים
הנוגע בזה לשם חיבה וקירוב צער עובר על לאו ולאשח
בנדה עומאח לא תקרב ואפילו קריבה בעלמא חסור
והמחזק ומנשק לשם חלוק לוקח כמ"ש הרמב"ם בפכ"א
מא"צ וסמ"ג מלוח ש"ג. ואפילו לדעת הרמב"ם מ"מ לוקח
עליו מח מרדות מדרבנן, וכמ"ש בזה חו"י ס"ה קפ"ב
ובש"ת מעיל דקרב ס"ה י"ע ובש"ע א"ע ס"ה כ"א וכ"ב
וכ"ה. ולענין איסור ערות נדה אין חלוק בין פנויה לנשואה
וכמ"ש הרמ"א ס"ה קפ"ג ביו"ד ופשוט הוא ולא כתבו אלל
להוציא מלב הבורים ועי"ה שחשבים שאין איסור כ"כ בפנויה
והאמת דאין חלוק וח"ו דיעלה על דעת לחלק. ועי"ש עוד
מח שהאריך ועיין שו"ת מעיל דקרב ס"ה י"ע אריכות גדול
ביחוד חתנים וכלות, ובגבחות רע"א ובמ"צ בציאור הלכה
אוי"ה ס"ה ש"ע שהביאו דברי הזכרון יוסף בג"ל ומח

סימן ע"ג

ראשון דהגבלה שחל ביום א' אי מותר להפתור ע"ש הקודם

ב"ה מוצש"ק לסדר כי יקח איש אשה התשכ"ג ברוקלין ג"י יצ"א.

מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים טובים וארוכים את כבוד ידידי הנעלה חוב"ט ור"ח אי"א גוי"ג שמו מפאריס בנשי"ק ובר הב' חיים וואלקין הי"ו, תלמיד ישיבה הקדושה טעלו.

אחדשית קבלתי מחברו היקר בדבר השאלה להוהגים להסחר ביום א' דהגבלה וכשחל ביום א' אי

יש היחר להסחר צע"ש כמו שכתב הרמ"א ז"ל כשחל ל"ג בעומר ביום א' שוהגין להסחר ביום ו' כמבואר צע"ש

א"ח ס' תל"ג ומאחר שנתפרסמה השאלה בין כותלי הישיבה הקדושה מטעלו ונתנו עיניהם צי לדעת חוות דעתי

בעני זה כי יש מיימנים ומשמאלים, וראשית דבר להודיע כי מעולם אני מונע עמלי מלכתוב הוראה במקום שיש שם

גדולי החורג וכ"ש רב או ראש ישיבה כי אולי יכול לנמנח ח"י מה מחלוקת או שום אי נעימות והיות כי אחכס החרש

ובמסגר ראשי ישיבות הגאונים שליט"א וצפרע ידידי הגר"מ גיפטער ועוד מכל מקום מחמת ידידות וגם כי מכירו אני

אשר אין כוונתו ח"י לקנער ולכן אכתוב לו מה שנלפענ"ד ואני מחנך שאין זה להלכך ולא למעשש אם לא יסכימו לה

ראשי הישיבה ודברי אפילו לסניף לא יחשבו באופן הג"ל.

ולעיקר הדבר הנה שאלת חכם חלי השוכה וכ"ה הביא זה מחלוקת הפמ"ג והמהרש"ק שהפמ"ג א"ח

ס' תל"ג צא"א ס"ק ה' כתב וז"ל שאלה ר"ח סיון חל צא" בשבת אם מותר לספר בערב שבת ונראה דמותר כמו ל"ג

בעומר ביום א' דמותר צע"ש ה"ה כאן ועפ"ר"ח ר"ח אייר שחל באחד בשבת אין לגלח צע"ש וא"י מנ"ל גם לדידיה י"ל

ר"ח סיון עדיף עפי שפוסקים אז מלהחלל ע"כ. והגרש"ק בחכמה שלמה חולק על זה דדוקא צל"ג בעומר התירו משום

דאם לא יסחר צע"ש אפשר שיהיה אונם ולא יסחר צל"ג בעומר ואז לא יהיה כבוד שבת בשבת הבא, ותמה מעלתו

אחכ"ש דלא מצינו בשום מקום שיהיה זה טעם בהיתר לספר צע"ש אלא משום כבוד שבת. עוד תמה עליו כיון דמקור

דברי הרמ"א הם המהרי"ל והתם מוכח דאין לה שייכות עם כבוד של שבת הבא.

ראף שלפום ריהטא יפה כיוון זה מ"מ גברא רבא אמר מילתא אל חזינתו והגאון מהרש"ק דדור האחרון

היה פוסק מובהק וזריכין אנו למשכיו נפשן להבין דבריו הקדושים ונלפענ"ד דהנה הלבוש א"ח ס' תל"ג ס"ב כתב

ח"ל ואם חל ל"ג ביום א' שאין העכו"ם מספרין משום חג"א שלהם יכולין אז להסחר ביום ו' שלפניו שכיון שנחלקו

צו רבוותא וכו' אזילות ישנה ק"ל כדברי המיקל ג"ל ע"כ. ולכאורכ טעם זה חדש הוא והיכן מצינו דשציל דאין העכו"ם מספרין ביום א' יתירו להקדים ולספר ביום ו', גם כי אם

ועכ"פ כ"ש הוא מצחו של ר"ח צ"ח שכצחתי לעיל שפגויה היחה ולפי שדקדקה בפסיעותיה נענשה לישב בקוצה של זונות כ"ש הכא שמרקה ומדקדקה בריקוד שחפלה לה נאח שהעונש הזה רב. ועוד צו הסתכלות בשאר נשים שכוה עון צפני עלמו.

ובזה מקרא אני דורש דכתיב (ירמיה ל"א) אז השמח בחולו במחול ובחורים חקנים יחדיו ולמה לא אמר

אז ישמחו איש ואשתו במחול וגם לא כתיב אז ישמחו בחולות עם בחורים במחול אמנם פשוט כיון דאמר בחורים

וחקנים יחדיו וא"כ הוה צפרהס"א וכ"ג איש ואשתו ג"כ אסור בנשים ואנשים ואפילו שלהם ועיין ס"ח ס' תק"ח,

וכתיב (צזכריה י"ב) וספדה וגר ונשיהם לבד ומזה עשו חז"ל ק"י צעמח שמח שצ"כ זריכין להיות אנשים לבד ונשים

לבד וק"ו צעמח ריקוד בהסתה ה"ר לעצירה ואמר איוב בריה כרחי לפניי ומח אחרת על בחולה (איוב ל"א) ואסור

להסתכל בצנדי לצעוין של אשה אחרת וככה כיון שמתערבים יחד כולו ואתניהו זה ובקרא עוד בחורים וגם בחולות

זקנים עם נערים ולא לשחמח בשום מקום לומר איש ואשה מותרים ועכ"פ כיון שהוא צעמח שמח ופרהס"א ודאי

דאסור אפילו אי לא היה רק דוקא איש ואשתו וכ"ל וכ"ש דכל העצמים ה"ל איכא כאן לאיסורא כי צלמח אין זה

אלא ענה יר ואין לך דרגא להסתה ה"ר יותר מזה ומעלה לאות ובאמת כי צאים זה ליד קישוי שמבואר בצו"כ

שקש כדור המבול הי"ר.

אבל אגיד את מה שעל לבי כי לפענ"ד קיערר חזינא הכא וריקודים כאלו הם ממקור משותף זה הוא טענה

הקאנסערוואטיוועם אשר עוננים שם רוים לישב יחד עם נשותיהם ואין זה איסור ומזה ילאו בטענותיהם לישב יחד

צביהכ"ג שלהם וטענה זו הוא מקורם ולכן לפענ"ד זה ענה חטאין גדול האחרון מן הראשון דאיתם שעושין ריקודים

ויודעים שעוברין זה איסור עכ"פ מזמן מהזמנים יראו בעלמך וישיבו אל ה' אבל אלו שעושים מעשה זמרי ומבזקים

שכר כפתם הרי הוא בידם היחר גמור וא"כ הוה ממש ככה דר"י הני"ל דהוא בכלל נחקה וח"י חייב מיתה, ולכן ודאי

מה שיש בידו למחות מחוץ לעשות ככל כמו ושכר הרבה מן השמים יעול ואל יגור מפני שום דבר ובדאי יצא שלוש

מזה וכדכתיב הנני נוהן לו את צריתי שלום. ומיבו היכא דברור שלא ישמעו אפילו לאחר המהלך י"ע אי מחויב

למחות דאפשר כ"ג אמריקן מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין כיון דהאיסור אינו מבוצר בקרא אלא אחי מדרשא

עיין בחש' מעיל דדק ס' י"ט מה שכתב זה צכיונא זה אבל כל זמן שלא ברור ליה מחויב לעשות הכל ואפילו חושב

רק שיזיל אדם אחד כבר מחויב בדבר.

דברי הכותב בלב נשבר על חללי קדש וי"ר שגזכה לקדש ולטהר עצמנו וכל מקום שאתה מוצא גדר צרה אתה

מוצא גדר קדושה ונוכה לעבדו בלב טהור המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש,

משנה הקטן

להסחפר ביום ז' אחר ל"ג צעומר כמו שכתבתי דיוס ז' בוכ יום חנוון, או כיון שכבר הצריכו לשנות יום הספירה הקדימו ליום ו', או שאז כבר יכיה בזיון לשנת הקודם אם נחיר יום ז' ולא ביום ו' לפני השנת ולכן הקדימו ליום ו' שלפניו נמלא דעיקר הבהיר להקדים הוא משם כבוד שנת הבא ובכן בזה. כן נלפענ"ד ליישב שיטת הגרש"ק שביה לבו כלל האר"י אף שהדבר קצת דחוק נסבול הדוחק ולא נקיים העושה (אלא שאין לי ספר חכמה שלמה להגרש"ק לעיון בפנים בדבריו אולי יוכלנו לפרש באופן אחר ולא כהצחתי רק ממנה שהביאו כ"ה).

ושענתו השניה שטען על החכ"ש ז"ל לפי מה שכתבתי גם זה היה אפשר לישב קצת דוכס המכרי"ל (כלי ימים שצין פסח לעשרה) פליג אמכר"י ווייל דאין להחיר חספורה בע"ש שחל ל"ג ביום א' חל לשון מכר"י ווייל דדיני הלכות ס' נ"א ל"ג צעומר ביום א' החרתי לספר ביום ו' לפניו וראייה שהחיר מכר"י לאכל שאירע יום ל' בשנת לרחון ביום ו' כיון דליכא אלא מנכג בעלמא מה שנהגו שלא לרחון חוץ ל' והכא נמי אפי"ג דל"ג צעומר ביום א' מ"מ הכא ליכא אפילו מנכג אלא מקצת בני אדם מחמירים וכן שמעתי שמכ"ר חזקיה ז"ל ווייסנול"ז החיר ג"כ ע"כ. וברמ"א כנראה הכריע במכר"י ווייל והכא היה אפשר לדחוק גם בזה דעיקר הבהיר משום שנת הבא והטעם דכא במכר"י ווייל לא החיר אלא לפי מנכג הרמ"א ומנהיגהם שצ"ג כבר עברו ימי הספירה לענין חספורה ולכן החיר להקדים דומיא דאכל שאירע יום ל' בשנת וכבר עברו ימי האיסור אבל אין לפי מנהגינו שלאחר ל"ג אסורים בחספורה א"כ ליחא לעעמא דמכר"י ווייל הג"ל להחיר להקדים משום היחר המכר"י לאכל שאירע יום ל' בשנת לרחון ביום ו' דהתם כבר פסקה האצילות ולא כן דידון וא"כ משום האי טעמא לא היה לן להחיר לפי מנהגינו שלא נוהגין כרמ"א אבל מ"מ החירו משום כבוד שנת הבא ובכן.

אלא דמ"מ לדידן ודאי יפס כיון דכבר הפלג לן הרמ"א בפסק מכר"י ווייל דהיכא דעכ"פ דמישלם האצילות מקדמין מיום א' ליום ו' א"כ בר"ה סיון נמי כיון שחל ראשון מימי הגבלה ב' נוכל להקדים ליום ו' וכ"ש הוא מל"ג צעומר שמקדמין ליום ו' דהתם ביום ו' לדי"ה אחתי מימי האיסור הוא אפילו להמונים רק עד ל"ג צעומר משא"כ בימי הגבלה שלכמה פוסקים כבר עברו ימי האיסור צ"ג צעומר וגם לדעת הרב דלא מחו בימים שאין אומרים בהם חנוון וא"כ ביום ראשון כבר נפסק האצילות כדרינן לפסק מכר"י ווייל דכ"ג מקדמין ליום ו' וכדעת הפמ"ג דר"ה סיון עדיף מר"ה אייר ומעמא אפילו נהיה להפרי"ה דבר"ה אייר אם חל באחד בשנת אין להקדים ולספר בע"ש להאוסרים עד ר"ה אייר התם היינו טעמא דלאחר ר"ה ג"כ אסורים ולא נפסקה האצילות וא"כ לא באלו להחיר אלא בשביל כבוד שנת וככ"ג דקדו דברי הפרי"ה דמ"ש האי שנת מכל שנתות צעומר דלא החירו משום כבוד שנת אבל

לא יוכל להסחפר ביום א' ימחין ליום ז' שהוא יום ל"ד צעומר ויסחפר ולא יקדים ז' ימים ואין לומר דמשום כבוד שנת מקדימין שהרי הלבוש ז"ל לא ס"ל משום כבוד שנת אלא משום שלא יכיו העכו"ם מסחפרים ביום א' א"כ יאחרו ויסחפרו ביום ז' שהוא ל"ד צעומר. ונראה דלא קשה שהרי הלבוש שם הביא ז' טעמים על מה שמסחפרים צ"ג צעומר טעם אחד דבו ביום בלבד לא מחו ובימים שלאחריו חזרו ומחו עד העשרה, א"כ כדאיתא בחספחה שאין יום ל"ג זה אלא לסימנא בעלמא שלא מחו אלא ל"ג ימים כי ביום שאין אומרים חנוון לא מחו.

ולטעם הראשון כיון דהבהיר דרק באותו יום בלבד לא מחו א"כ אסורין עד עשרה וודאי לא יוכל להסחפר ביום שלאחריו היינו ביום ל"ד דרק צ"ג בלבד החירו וע"כ שסחפר ביום ו' אלא דליום ו' נמי תקשה קושיא זו דמ"ש יום ו' שהוא יום ל"א מיום ז' שהוא ל"ד ואין לומר שהוא משום כבוד שנת שהרי הלבוש כהז מפורש שהטעם בשביל שאין העכו"ם מספרים ביום א' וא"כ מ"ש יום ו' שהחירו ולא יום ז' שהוא ל"ד לספירה חי זה הלבוש שכיון שנהלקו בו רבוחא ובר וכוונתו בזה נראה דכיון דנהלקו רבוחא אינה ימים מחו ויש ס"ל דבימים שאין אומרים בהם חנוון לא מחו ויש ס"ל דצ"ג כבר פסקו מלמות וכיון דהוא אצילות ישנה ק"ל כדברי המיקל אבל לא ראו להחיר ביום ז' שהוא ל"ד דלא ודאי ימים שאומרים בהם חנוון הוא והאיך נדחש ליום שודאי אומרים בו חנוון ולכן יותר נכון להקדימו.

אלא דאכתי תקשה להלבוש ז"ל מאי דחקה להקדים ולהחיר להסחפר כלל כיון דמשום כבוד שנת ליכא ועיקר הטעם שאין העכו"ם ובר ולא יכ"ה נמי להסחפר מה בכך אם לא יכ"ה לו ולא יסחפר וימחין עד עשרה ולמה משום זה החירו וי"ל לפי דעת המכרש"ק הג"ל דכיון שהיה מותר להסחפר ביום א' שהוא ל"ג צעומר ולא סיפר א"כ לא יכיה כבוד שנת לשנת הבא שיכנס בו כשהוא מנוול כיון שהיה יכול להסחפר ביום ראשון ובשלמא כל זמן שלא הותר להסחפר בגזירת חז"ל ליכא בזה משום בזיון לשנת הקודם ואדרבה זה הוא כבודו וכמ"ש המפרשים לענין גילוח בערב יו"ט שני שאסור אף דנכנס צו"ט כשהוא מנוול וכתבו הטעם משום דאדרבה זה הוא כבודו של יו"ט שני שרואים שצביל יו"ט אסרו והכל יודעים דכדי שלא יכנס צו"ט כשהוא מנוול אסרו גילוח עיין בע"ש שם ובשאר מפרשים, וא"כ הכ"י בשנת שלפני ל"ג צעומר שהוא יום ו' מקודם אכתי ליכא משום כבוד שנת דאדרבה זה הוא כבודו, ועוד דמאי שנא שנת זה משאר שנתות צעומר דמשום כבוד שנת זה נחיר ולא משום שאר שנתות צעומר שלא החירו בשבילם, ובאמת ראייתו בספר לקט יושר (תלמוד חב"ד) שמעטם זה כתב לאסור ביום ו' שחל ל"ג ביום א' ח"ל ואין מספרים ביום ו' לכבוד השנת, דמ"ש זה השנת משאר שנת צעומר ובר ע"ש, אבל לשנת הבא כיון שהיה כבר מותר לספר ביום א' ולא סיפר לא יכיה בזה כבוד לשנת הבא ולכן החירו להקדים ביום ו' להסחפר משום שנת הבא, ולא החירו

מנהגא ממנא עשה של סוכה דקיי"ל מנטער פטור וז"ל
יוס רבי עפי והאדם מנטער ע"ש.

ועלה במחשבתו הרכורי דברים לישב בני קבלות שלא
נהגו איסור חספורה כלל שביא הרד"ז ז"ל אלא
מסחפרים בכל שצו לכבוד שנה כפי מנהגם ולכאורה אמאי
לא הכריזו זה ועלה דעתו דבני קבלות שספרו בכל שצו
היינו זקנים דאין מדרך לספור שער ראשו בכל שצו אלא
אחת לשלשים יום כמבואר בחיר, והנה הנוצ"י קמא ח"ח
סי' י"ג וח"ס ח"ח סי' קנ"ח ויו"ד סי' שמ"י ילאו נחלק
בדבר חדש דיש חלוק לענין אצילות בין שער הראש לזקן
לשער הזקן בשלשים יום כבר מקרי ראוי לגעור בו ע"ש
ואחרון אחד ילא עוד להקל דאפילו בשצו אחד למי שמנח
זקנו בכל יום מקרי ראוי לגעור וא"כ אפשר דבני קבלות
סברו דשער זקן בכל שצו כבר איכא נער גדול ומותר
לספרם לכבוד שנה וכמ"ש הרד"ז דאיכא דאיכא נער
מנטער פטור והבן.

אבל אחי מחשבה וציתל מחשבה ודבר זה שצו הוא וח"ו
לומר כן חדא שברי הרד"ז ז"ל מעיד לן שסם לא
הכריזו באיסור גילוח זה וודאי ידע שלא הכריזו באיסור
זה וא"כ אדרבה מוכרח דבשצו אחד לא הוה נער דלשחרי
לגלוח דאלי"כ היה הרד"ז ז"ל מפרש כן בבני קבלות, גם
יש לומר דדרכם של בני קבלות היה לגלח שער ראשם בכל
ע"ש ככ"ג (תענית ע"י) ועשו כן לכבוד שנה, אלא בר מן
דין כרי במהרי"ל שהצאנו לפיל מפורש דגם על גילוח זקן קאי
ח"ל וכן ראיתי נוכח מהרי"ז שטיין שיישצ באופנהיים ג'
פרסאות מק"ק מגלח ויהי מגלח זקנו קודם ר"ח אייר וכו'
כרי דאזקן קאי וכן כתב עוד שם מהרי"ל נכג שלא לגלח
זקנו וכו' מפורש דבאיסור זקן כמו בשער הראש ל"ג ימים
דוקא זה פשוט וברור בס"ד, ומזה חיוצתא למה ששמעתי
מי שרצה להקל בזה כי אין שום מקום להקל בין שער
הראש לבזקן וכנ"ל ודו"ק.

ומעתה הפולה לדין אס אין שם בישיבה מנהג מסוים
בר"ח סיון שחל יום א' דהגבלה ביום א' הרה"ה
לנהוג כפמ"ג ולספור ביום ו' לא הפסידו ונשכר כבוד שנה
אבל אס יש שם מנהג הכל לפי המנהג.

ובזה הגני ידידו המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב
ונפש,

משנה הקטן

סימן ע"ד

עוד להצ"ל

אחרי תחום שערות מלאחי בהגבות מן הח"ס ז"ל סי'
תנ"ג ד"ה שם ח"ל י"ב ועמ"ש בשכנה"ג סי' זה
ומכל מקום לא הקלתי ואסרתי בערב שבושע שחל ביום א'

ביומי הגבלה שכבר נפסקה האצילות כה"ג מותר להקדים
לספר ביום ו' וכפמ"ג.

ב) ומה שחמה למה השמיטו האחרונים הלכה זו דיוק
נכון הוא אלא שמה שכח שפסד שכיון שלפולס
כשחל א' דהגבלה ביום א' אז יום ו' הוא ר"ח ולא ראו לכתוב
היתר לר"ח נגד לוואת ר"י החסיד אבל אין הכי נמי מי
שאינו חס ל"י ר"י החסיד אין מקום להחמיר, טעם זה לא
נהירא לי שברי כתבו כולם לענין חספורה בר"ח אייר
להחמירין דמותר להספער בר"ח אייר ולא חשו לוואת ר"י
החסיד וא"כ מאי שנה אייר מסיון אבל פשוט דהכא לענין
איסור ספירה קיימין ולא לענין איסור חספורה בר"ח
וכללל בדינו דכשהפוסקים מדברים בענין דין ספירה למשל
אין מערבין מאיסור אחר, ומה שרצה טעם השמטה
האחרונים הלכה זו י"ל דכיון דכבר פסקין בהרמ"א בל"ג
בעומר ממילא סמכו דה"כ בר"ח סיון דהכא כ"ש הוא לפי
המנהג שנהגו עד ימי הגבלה וא"כ ל"ג בעומר אכתי באמנע
הספירה הוא לענין איסור חספורה ואפ"ה מקלין כ"ש בסוף
הספירה דאז ודאי יכולין להקל יותר וקודם ר"ח אייר
למנהגינו לא נריבין כלל להשמיטו שברי נוהגין היתר עד
ר"ח ולכן לא כתבוהו כלל. שנית יש לומר שסמכו אמה שבעלו
דברים אלו חלום הכל כמנהג המקום וא"כ גם זה כן,
ונכלל בזה.

ואף שיש לומר להיפך דכיון דהפרי"ח ז"ל אוסר קודם ר"ח
אייר לפי מנהגיהם וגם הרמ"א שמחיר בל"ג בעומר
כרי מהרי"ל אוסר אפילו לפי מנהגיהם וגם הרבה
מהפוסקים אוסרים במהרי"ל ועיין ח"ר ועוד אחרונים ולכן
בל"ג בעומר כיון דהדבר ילא מפי הרמ"א ז"ל להחמיר לא
ראו ז"ל לחלוק ולאסור אבל לחדש דבר להחמיר גם בר"ח
סיון כולי האי לא ראו ולכן השמיטו דין זה אבל גם זה
אינו דא"כ היה להם עכ"פ להביא לאיסורא באם דעתם
לחלוק בזה על הפמ"ג הנ"ל וכיון דלא מלינו בצירור חולקים
על הפמ"ג בזה ודברי המהרש"ק ז"ל אף שמרחנו ליישבם מ"מ
ריבטא דהלכתא כהפמ"ג נראה לפי פסק הרמ"א וכמו
שהארכנו בזה וגם כי אין להחמיר בדינים אלו שאינם אלא
מנהגא וכמו שכח הח"י, ובשו"ת הרד"ז סי' חרפ"ז שנשאל
מה שנהגו להספער בראש חדש אייר ח"ל אלא עבדנה
עובדא נפסאשי ואני מספער כל חדש ניסן ור"ח אייר וכתעם
כיון שסם אסורים בהספד ובתענית אין אצילות שהוא חלוי
במנהג נוהג בזה וכן כתבו בשם החסופות וכו' ובר מן דין
אני ראיתי כמה קבלות שלא נהגו מנהג זה כלל מסחפרים
בכל שצו כפי מנהגם לכבוד השנה וכיון שאין זה קצוב
בכל ישראל אפ"ה שאחז מנהג שנהגו להספער בר"ח אייר
לא יהי מנהג כלל נקטין כוחי דהוי מנהג ממונע ומינה
לא חזו ע"ש עכ"פ דכתב נמי דאזלין להקל בבני מנהגא
וכ"כ עוד במטה משה ע"ש.

ג) עוד רגע אדבר דהרד"ז הנ"ל כתב עוד שם ח"ל
חו איכא טעמא (להחמיר עד ר"ח אייר) דאיכא
נער בגידול השיער למי שרגיל להספער ולא עדיף האי

שאלה שאלתה ל"ח אות ה' וסי' קס"ז אות י"ז אחר שהאריך שם לדחות דברי הראשונים והאחרונים כחז וז"ל וכן שמעתי מפי הגאון בעל בית דוד שגם מוה"ז אביר הרועים מוכר"ח ז"ל הורה למעשה כזה דלא כהמג"א ע"כ. וכבר ד"ר כחז דעכשיו רצנו מן הגר"ח אבדק"ק דריסק נימק פסק אביו הגאון הגר"ח ז"ל דהיסוד שלו ע"פ דברי ה"ה פ"ב מה"ל שבת ה"א דמחלק בין חולה שיש בו סכנה שמושי' לו כל זרעו ששבת ואפילו שאין צמניעה דבר שמושי' לו סכנה ובין יולדות שמושי' ע"י שניו וא"כ חולה שיש בו סכנה ואריך לאכול הרי האכילה הוא מזרעו כל מה שאוכל (עד המדה הדרושה לו) מושי' לו ואריך ניחן לו פחות מכשיעור ששעה שגם היוצר מכשיעור נלך לו. וכ"כ חמה עליו מציאור הלכה סי' שכ"ח שדחה דברי ה"ה הג"ל גם בשו"ת מן הח"ס גברא דמרא סייע ח"ו ספי' ע"ז כחז שמוז' להחמיר אפילו בחולה שיש בו סכנה וכן כחז בספר ראשית זכורים להגר"צ הכהן מוילנא דף ל"ג ע"א וכן נהגו מקדמה דנא גדולי המורים והאריך שם בדרכו של חורב. *

ואומר אני הקטן אף שלא זכיתי לבדן שיחה חולין של בני גאונים ז"ל וכ"ש לחלוק על דבריהם מ"מ חורב הוא וללמוד אני אריך ולדינא יפה חמה כזה וח"ו להקל באיסור כרה כיכי דאפשר לשנות נגד כל בני פוסקים גדולי הראשונים רצונו כה"ג הרמב"ן הרא"ש והעור ור"י ושי"ע והאחרונים מכה סברא והמעין בהעמק שאלה יראה שכל קושיותיו יש לדחות ומה שחמה ונראה דה עיקר יסודו שם מדלא הביא הרי"ף והרמב"ם ז"ל האי דינא הנה הרי"ן כבר הקשה למח לא הביא הרי"ף בן ותי' ע"ש וגם על הרמב"ם יש להשיב ועכ"פ כיון דשאר ראשונים בן הביאו דין זה והרי"ף והרמב"ם לא הביאו פשוט דכ"כ אמרין דגם הם מודי להו כיון דלא מצינו מפורש דפליגי וכלל גדול הוא בדינו דאפשר במחלוקת לא מפשינן מ"מ אביא לי ראות זכורות ונלמנות זכ"ד. חה יאל ראשונה.

לפי מה דקו"ל דמאכילין לחולה שיב"ס הקל הקל כבסוגיא דיומא ופשוט דכלל איסור שאפשר להקל מקילינן וכיון דיכול לאכול פחות מכשיעור וליכא אלא איסור דאורייתא וכשיאכל כשיעור איכא איסור כרה א"כ פשוט דמאכילין אותו פחות מכשיעור דהוא הקל שבאיסורין לענין זה ויש להאריך כזה.

שנית מראה דידוע מחלוקת הראשונים ז"ל בחולה שיש בו סכנה ואית' לן נכלה להאכילו אי מותר לשחוט עבורו כדי להאכילו כשרה, ובראצ"ד ומהר"ם מרומענצבורג, וברא"ש בחשבה כלל כ"ז סי' ו' ס"ל דמותר לשחוט וחדש לן בראצ"ד ז"ל דכיון דזה החולה איסור שבת עומד לפניו ומעכבו ולא איסור נכלה חדע שאלו לא ה"י שבת מי היינו מבקשים נכלה להאכילו לא כי אס שחוטתו וכיון שכן האיסור העומד לפניו ומעכבו הוא איסור שבת ולא איסור נכלה ושכ האיסור שבת להיות היתר גמור לחולה ולא האיסור נכלה והלבוש כחז כהראצ"ד וכו' ולכן אין להאכילו צד נכלה דהא לא הותרה נכלה בחול לחולה במקום שיש בו

גלגל צעש"ק שלפניו אפי"ג דיש לחלק וק"ל, וכן מילה ציוס אי לא החרתי ציוס ו' שלפניו שאינו דוחה להניל כיון שאינו אלא יר"ע שלו ולא לרוב הצדור וכו' ע"ש, והנה בשכנה"ג שזין עליו הח"ס ז"ל נראה קצת להקל באופנים ע"ש ואפילו הכי הח"ס לא רצה להקל מע"ש לגלגל צעש"ק שהחס כבר צחוק ימי הגבלה הוא כמובן וז"ל דמנהגם היחב שלא לגלגל עד ערב שצעות ממש וכיון דאית' לן מן הח"ס ז"ל שלא רצה להקל והמהרש"ק שיאל צחוקק לאסור וחיבה הלכה למעשה וכן שיעה הפרי"ח לדעתם בן הוא א"כ הפמ"ג שלא עשה מעשה אלא כחז הלכה אולי כשצא מעשה לידו היה ג"כ אומר ועיין ב"צ ק"ל ע"כ הבס שכתבתי מה שנלפענ"ד וגם כי יש לנרף גם שיעה השכנה"ג מ"מ לא מלאני לבי להקל נגד בני מאורי אור פוסקים אחרונים ז"ל ולכן לא אוכל להעמק כזה להחירא ומ"מ מי שרואה לסמוך על הפמ"ג והשכנה"ג אין צדינו לאסור כיון דהוכי רק מנהג דרבנן ומי אני להכריע בין הבריס אשר קטנס עבה ממחני, וצדברים אלה דעביד כמר עביד וכו'. הבס כי יש עוד טעמים כמוסים שלא להחיר, וזהו אומר שלום חנינא.

סימן ע"ה

חולה שיב"ס"כ ביוח"כ אי מותר לאכול כל צרכו בבית אחת או יאכל פחות פחות מבשיעור

ב"ה אור ל"ג מדות של רחמים התשכ"ו ברוקלין ג"י יצ"א.

השוכן בציון וירושלים, יחזום לאריכות ימים וחיים, בספרן של צדיקים גמורים, להצולל במים אדירים, ה"ה יר"ע וד"ג רב האי גאון צדיק תמים, מרי דחיסא, כהדר"ת מוה"ר ישראל וועלץ שליט"א ראב"ד בהדאפעסט ירושלים ת"י.

אחדשכ"ג יקרה מתכצו הגיעני צעתו והתענגתי הרבה מדבריו הטובים ויומא טבא אללי בכל עת שאני מקבל מעשי ידי גלוי זכר, וחודה רבה על התחקות לי דברי הגאון מהרש"ק בשו"ת חיים סי' ל"ג שהאריך בזה דהצבליים היו אוכלים אותו כשהוא חי צו נדברו במכתשים הקודמים והבס כי יש להעיר הרבה צדבריו הקדושים אמנם כבר הארכתי צענין זה הרבה וצעוני"ה לאו בעל מלאכה אחת אני.

ועל החדשות אני צא מה שחמה כ"ג צפסק הגר"ח מצריסק ז"ל שהורה הלכה למעשה בחולה שיש בו סכנה לאכול צו"כ כל זרעו ודלא כפסק הש"ע א"ח סי' תרי"ח והפוסקים ראשונים ואחרונים דכל שיכול לאכול פחות פחות מכשיעור ולהמחין צדכי אכילת פרס יאכל פחות וימחין צדכי אכילת פרס ואח"כ יאכל חלי שיעור אחר וכו"ג אין צו אלא איסור דאורייתא ככל ח"ש דאסור מה"ת אבל אין צו דחויב לאיסור כרה, ודברי הגאון הוצאו בהעמק

• וברגע מצאתי בא"ח (לונלי) ה"י יר"ב אות י"ג בן ע"ש.

גשר שחוטב וא"כ השחיטה קדמה לו בחול ובשבת כוח ליה שחיטה לגזיר פק"י ואין דבר עומד בפני פק"י.

אבל הרש"א בזה"י סי' תרפ"ט כתב ח"ל ולי"ג שכל חלוי במחלוקת אם נאמר שבת דחוייה הוא אלא חולה או הותרה שאם נאמר הותרה שוחטין לו שלא אסרה תורה מלאכה בשבת אלא חולה ושוחטין לחולה בשבת כדרך ששוחטין חנו לעלמנו ביו"ט אבל למאן דאמר דחוייה הוא מאכילין לו הנבילה ואין חנו עוברין לשחוט לו שבמקום שיש לו גשר לאכול לא נעבור חנו ולא נדחה שבת וכמדומה לי שהוא הלכה דחוייה היא ולא הותרה ע"ש והב"י סי' שכ"ח כתב שדעת הרמב"ם בפ"ד מציאת המקדש כמ"ד עומאח דחוייה הוא גזיר וא"כ בשבת יסבור ג"כ דחוייה וכמ"ש להדיא בפ"ג מה" שבת היא דחוייה הוא שבת אלא סכנה נפשות ועיין כ"מ שם. ובספרי שו"ת ח"ג סי' מ"ב הארכתי הרבה בזה.

ומעתה אי נאמר דדעת הרמב"ם דשבת דחוייה וכב"י וכסדרת הרש"א ז"ל א"כ פשוט דכל כיכי דאפשר לשנוי משנינין כיון דדחוייה הוא ולא הותרה אלא דאפילו נימא דס"ל לה"ה דלהרמב"ם שבת הותרה ובהר"א ז"ל ואף דכתב דחוייה הוא שבת מ"מ דיוק ה"ה לשון הרמב"ם שסיים כלנו של דבר שבת לגבי חולה שיצ"כ הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא לריך להן מ"מ אין הכרח דכ"כ כן הוא לענין אכילה יו"כ דהרי הרא"ש הוא דס"ל דשבת הותרה אלא חולה שיצ"כ ואפ"ה ס"ל לענין אכילה יו"כ דמאכילין אותו פחות פחות מכשיעור וא"כ י"ל דה"ה לה"ה אף דכתב לענין שבת דלא בעי שינוי בחולה שיצ"ם משום דאמרין שבת הותרה וכדעת הרא"ש מ"מ לענין אכילה יו"כ מודר דמאכילין אותו פחות מכשיעור דמהיכי התיב נימא דפליג בזה על הרא"ש ושאר ראשונים כיון דחזיקין דגם הם מחזיקין לענין שבת ומחמירים לענין אכילה יו"כ וכנ"ל וא"כ אין מדברי ה"ה ראי' משבת לאכילה יו"כ.

שוב העיר לי עיני בזה"י מן הח"ס א"ח סי' פ"ה שחמה לדברי הרש"א שצ"מ בפ"ק משבת מה ראה לדמות שבת לעומאח דלמא עומאח דחוייה ושבת הותרה ומה ענין עבודה לפ"י וש"ס ערוך הוא ס"פ טרף בקלפי לחלק לענין עבודה בין שבת דהותרה ובין עומאח דחוייה ובענין פ"ג ס"ל להר"מ מר"צ שצ"א"ש ס"פ יו"ה ובעור או"ח סי' שכ"ח דכל המלות דחויים ושבת הותרה דה"ל שבת לענין פ"ג כ"ט לענין אוכל נפש הרי דמהלק בין עומאח לשבת דאף דעומאח דחוי' שבת אכ"ל הותרה וק"ל"ע שלא העיר כלל מדברי ה"ה הכ"ל עכ"פ פשוט לפ"י דיש לחלק נמי בין שבת לאכילה יו"כ דאף דלענין שבת אמרין הותרה מ"מ לענין אכילה יו"כ אינו אלא דחוייה וכדעת המהר"מ מר"צ וברא"ש ושאר פוסקים ובפרט לפי הטעם שכתב שם הח"ס דדחיות כל החומר נפקא מוחי בכם ואינו אלא דחי' ובשבת יתר עליהן קרא ושמרו ב"י את השבת לומר דהותרה אמנם אפילו אי נדחה הטעם מ"מ הדין דין אמת לחלק בין איסור שבת לאכילה יו"כ וזה לפענ"ד ברור מאד.

ועוד צו שלישיה לפמ"ש רבינו סעדי גאון בספר האמונה וכדעת מאמר ג' פ"ט על הטוענים שמחילה החור הקצ"ה לקיחה בני אדם אחיותיהם ואח"כ ציעל בהיתר וכתב דאין זה ציעול אבל לקיחה בנ"א את אחיותיהם ה"י בעבור ההכרח כי לא ה"י מן הדברים זולתם וכאשר רחב הזרע (ר"ל נתרבו מין האנושי) נפסקה אמהלה ההכרח דומה למי שעשה זה כמו שיאכל ביום האם בחליו וכאשר ירפא תפסק אמהלה וכמו שיאכל המחה במדבר וכאשר ימלא זולתה חסור האמהלה ע"כ ע"ש. ומבואר מדברי רס"ג דמי שיאכל ביום האם בחליו אין זה היתר לאכול אלא אמהלה הוא שיש לו וכל אשר יוכל להמלט מן האיסור חסור האמהלה ופשוט דכיון דאין זה היתר אלא אמהלה א"כ אם יכול לאכול פחות פחות מכזית ודי לו בכך א"כ חסור לאכול כשיעור שלם דלא אין לו אמהלה על אכילה שיעור שלם גם כיון שדימה אכילה ביום מחמת חליו לאכול מחה במדבר ופשוט דהאכול מחה במדבר אם יכול לאכול פחות מכשיעור דחייב לאכול כן שלא יעבור איסור כיון שאין לו אז האמהלה א"כ כ"כ צאכל ביום מחמת חליו שהוא סכ"כ אם יכול לאכול פחות מכשיעור א"כ אין לו אמהלה על שיעור שלם ואסור לאכול שיעור שלם אפילו חולה שיצ"כ וזה ברור בשיטה בגאון ז"ל.

איברא דמפיקא דדינא פירכא שכרי לפי מה שהבאנו לעיל עיקר דיוקן ויסודו של הגר"ח לפי עדות בנו מן הגר"ח ז"ל הוא מדברי ה"ה פ"ג מה" שבת בג"ל וס"ל ז"ל דכמו שמחלק ה"ה לענין שבת דאין לריך שינוי לחולה שיש בו סכנה כמו כן נמי לענין אכילה יו"כ אמנם לאחר הסליחה מהני גאוני עולם ז"ל אני מלאחי היופך דבריהם דאכילה יו"כ לחולה שיצ"כ גם ה"ה מודר דאין מאכילין אותו שיעור שלם כל שיכול לדקדק בפחות מכשיעור וצא דבריו ב"י או"ח סי' תרי"ח דה"ה לא שנה ח"ל ל"ש עובד שחריה או חולה שמאכילין אותו אם יספיק להם שיתנו לו מעט מעט פחות מכשיעור וכו' וכ"כ הרא"ש בפ"ג דיומא וכו' וכ"כ צעל ההלכות ונראה שאף בחולה עושין כך כדי להקל מעליו מאיסור כרת ומלקות לאיסור בלבד ע"כ וי"ל דבחולה אין עושין כן אלא ע"פ רופא אם אומר שיספיק לו להאכילם ממנו מעט מעט וכו' וכן כתב הר"ן וכו"ה ע"כ. והרי לן מפורש דעת הרב המגיד כדעת הב"י וברא"ש ובעור וכו"ן ושאר הראשונים ז"ל דלענין אכילה יו"כ לחולה מאכילין אותו מעט מעט פחות מכשיעור אם אפשר שכרי כתב הב"י דכן כתב ה"ה וא"כ כיון דנפל היסוד נפל הבנין דאדרבה מבואר דה"ה אף שמחלק כן לענין שבת לא מחלק כן לענין אכילה ביו"כ אלא דמודר הוא לכל הפוסקים דאין נוהגין לו לאכול כשיעור אם אפשר בפחות ופלא שלא הרגישו בזה הגאונים ז"ל. והא דלא חקש מה"ה מה"ל שבת י"ל או כמו שכתבתי לעיל דחלק יש בין אכילה יו"כ לאיסור שבת או בחירותים אחרים שלא נעלו שערי תירוץ אלא עכ"פ מפורש ויאל דה"ה מודר לכל הפוסקים כידון ודלא כהגר"ח ובגר"ח ז"ל. ואף כי לא מלאתי בדברי ה"ה שלפנינו מפורש

מכשיעור בכדי אכילה פרס כדי להקל עליו א"כ אמרוהו שהוא צריך כשיעור בכדי אכילה פרס, ונראים הדברים וכן מוכח בברכות פ' אמרו לו ע"כ.

שוב העיר לי ת"ח אחד שכן מבואר להדיא בה"ה פ"ב משיבת עשור ה"ה ח"ל, ואם נחלקו הרופאים וכו' וכתבו מן האחרונים ז"ל כשמאכילין את החולה מאכילין אותו פחות פחות

כן אלא מן המשמעות יש לדייק דמיל כן מימ נאמן עליו
בכ"י שראש כן בדברי ה"ה במקום אחר או שהציוו כן
בשמו באיזה מקום שהוא.

הן אמה דלרגע קטנה שחצתי להציו עוד ראוי דגם הרמב"ם
ס"ל כן וכו' אמה שהציו בכ"י ס"ה תרי"ז ד"ה וכתב
הרמב"ן בא"ד ח"ל ורבינו ירוחם כתב וז"ל כתב הרמב"ם
בשמאכילין החולה ע"פ בקיאות מאכילין אותו דבר הנריך לו
כמו שיאמרו הרופאים ואין מדקדקין עליו לא ע"י כוש ולא
ע"י רועב וכו' אבל מאכילין אותו פחות מכשיעור כדי שלא
יטעוף בזכות בכדי אכילה פרס כמו שכתבתי בעבור
שהריחא עכ"ל והרי לן מפורש דגם דעת הרמב"ם להאכילו
פחות מכשיעור אלא לאחר הטיוח נחתיו דנראה דע"ס הוא
מה שכתב שם הרמב"ם וז"ל הרמב"ן ז"ל וכן ראיתי ברבינו
ירוחם בפנים שכתב הרמב"ן והכי מסתבר דעליו קאי דה
שיעורו וא"כ אין מאכין ראוי אלא הראשון ראוי ברור. ואגב
יש לדייק מה שכתב רבינו ירוחם דמאכילין אותו פחות
מכשיעור כדי שלא יטעוף בזכות באכ"פ שהרי יו"כ איסור
בכחותה ולא בזכות וכתב גדול מכזית וז"ל. ובאמה כי
במקום אחר בהרכתי דלוי צו"כ נמי כזית חמור מפחות
מכזית אף דלוי חייב כרת אלא על כותבת אבל לענין איסור
כזית כיון דכזה שיעור שלם לענין כל אכילות שצחורכ בכ"י
חמור לענין יו"כ מפחות מכזית דכזה נמי שיעור לענין יו"כ
אלא דלענין כרת חייב עד דאכל ככותבת שוב מלאה
לי ראוי בחוס' שבת דף י"א ע"ב ד"ה כגון דאיכא פחות
מכזית שהקשו מ"ש כזית מחזי זית דכא שחרומה עמאה
לכא אלא עשה וחזי זית אסור מכ"ה ופי' דמ"מ כזית חמור
טפי שהרי זית הוא שיעור ללקות עליו בכל מקום ע"ש
מבואר דכזית כיון דכזה שיעור ללקות עליו בכ"מ חמור טפי
מחזי זית וא"כ י"ל בצירור דה ג"כ דעת הר"י ז"ל ועיין
גמ' שבת הג"ל דף י"א ע"א מהוא דתימא ר"ש לאפוקי
מגרוגרת ולעולם עד דאיכא כזית קמ"ל הכי נמי דהסכרה
לחלק בין כזית לחזי שיעור סתם ולפי' יהי לן שיעור חדש
דצו"כ לכתחילה נריך להאכיל בפחות מכזית וז"ל.

ורביעי בקודש נלפענ"ד עוד ראוי לאיסור לפמ"ש בזהבמ"י
פ"ב משביתת עשור אות ה' בחול שיש בו סכנה
ששאל לאכול צו"כ ואחר שהציו מחלוקת הגאונים ור"י
בר שמואל עם ר"ת כתב ח"ל מלאהי בסי' הקטן יסוד הרי
יחזק מקורביל בר יוסף והי כתוב לפניו גליון פרי' כשהחול
שאל לאכול ולשתות אומרים לו יו"כ הוא אם אמר חפ"כ
הנו לי לאכול מאכילין אותו דכ"ג חולה אומר נריך אני
קרינן ציה אע"פ שאינו אומר מפני הסכנה עכ"ל מהר"ם
ז"ל וישן כי אין לנו בקיאות יפה באומד הדבר עוב להאכילו
מעט מעט שלא יכא ככותבת בכדי אכילה פרס כדאמרין
פרק אמרו לו ובשחייה מלא לוגמיו דהיינו חזי רביעית שלא
יצא לאיסור כרת אמנם נריך לחכר שלא יפגעו בנפש שאם
לא יוכל לסבול ולעמוד בכך יאכילו וישקרו להדיא ע"כ.
ולמדנו מדברי הבמ"י דבר חדש דאפילו נימא דחולה
שיצ"כ מותר לאכול כל נרכו כדרכו ולא צ"ע

(*) ועיין רמב"ם פ"ח מהלכות אבות הטומאה ה"ג המעוברת
התירו לה לאכול אכילין פחות מכשיעור ואע"פ שהיא אורכלת
ודרבה מפני הסכנה ועיין כ"מ שם המעוברת ופי' פחות מכשיעור
וכי' כך היא הגירסא העברה והוא מגמרא בתרבות י"ג ונראה

פחות מכשיעור מ"מ כיון דאין לנו בקיאות באומד הדבר
מחי באמת הוא סכנה עוב להאכילו פחות מכשיעור שלא
יצא לידי איסור כרת, ועיין רא"ש פ' בתרא דיומא דף פ"ג
ע"א ויש ספרים שכתב בהן וכו' מכו דתימא הוא דקאמר
חולה נריך אני בעוהי הוא דקא מצביה סבר אי לא אכילנא
מיתנא קמ"ל אלמא דוקא משום ספק מיתב מאכילין אותו
ע"כ ונראה לי דחומרא גדולה היא זאת בספק נפשות דאין
לך רופא שיאמר אם לא יאכל שמה ימות אלא הרופא דרכו
לומר אם לא יאכל אפשר שיכבד חליו ויסתכן ועיין ק"ש שם
אות ג' ומענה לדין נמי אפילו נימא דדעת ה"ה כפשטן
ועכ"פ נימא דמטיק דנא מותר להאכיל חולה שיצ"כ
כל נרכו דהותרה לו מ"מ אכתי נריך להאכילו פחות פחות
מכשיעור מטעם הבמ"י כ"ל כיון דאין לן בקיאות באומד
הדבר איזה הוא פקוח נפש ממנו ואפילו הרופאים טועים
בזה ורובם לא יאמרו שימות בשביל זה וכמ"ש הרא"ש ז"ל
ואפילו יאמרו חז"ל יטעו וא"כ פשוט דלעולם מוכרח לאכול
פחות פחות מכשיעור שלא יצא לידי איסור כרת וכזהבמ"י
כ"ל ודאי אם יאמר הרופא שלא יספיק לו לאכול פחות
מכשיעור סמכין עליו ומאכילין כל נרכו אבל כל שלא אמר
הרופא כן ואדרבה הרופא אומר שאפשר ליתן לו כן אסור
להאכילו כשיעור זה אפילו לה"ה לפי שיעור הגר"ח ז"ל
ועיין גמ' שבת פ"א ע"א אמר רבא אסור לשמש בצרור
בשבת בדרך שמשמש בחול מתקיף לה מר זוטרע ליסתכן
ומשני כללחר יד ועיין רש"י ליסתכן ומשמע דלריך לשנות
כללחר יד וי"ל ולפי' מיושב נמי דלא דמי לאיסור שבת
דכחם אם לא יאמרו לחלל שבת א"כ לא כוח אלא מלשאל"ג
או כחירותים כ"ל אשר לפענ"ד קמה וגם יתבאר פסקם של
רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל וכמ"ש כ"ג ודברי הגר"ח
ז"ל ע"כ. (*)

היה כי אין הזמן גרמא יותר להאריך וגם האי גברא
טרוד בהצלת נפשות פק"ג לתקוני גברא אדם מיעוט לעולם
קדם יום הגדול והקדוש יום כפורים הבעל"ט וי"ר שישמע
ויקבל אבינו שבשמים תפלינו לטובה לשנת חיים ושלוה
וגאולה וישועה דברי יד"ג הדושלכ"ג בכל עת ומאזה לו
ברכת גמח"ט בספרן של צדיקים גמורין בלב ובנפש,
משנה הקטן

סימן ע"ו

מועם דאין מברכין ברכת המצות על אכילת עי"ב

ב"ה כ"ו לחדש הרחמים התשכ"א ברוקלין ג"י יצוא.
מחיי חיים יכתב ויחתם לאלתר לחיים, מציון וירושלים,
וברכה בכלליים, לכבוד יד יד נפשי הרה"ג המפורסם וכו' חוב"ט
כש"ת מה"ר אליהו ששערנבורג שליט"א ר"מ ישיבת וויזניץ
חיפה, כעת דומ"ץ באנטווערפן.

אחדשית באהבה כנינו בקירית האומר כי עת לחננה כי
בא מועד אשר אין אומרים שירכ ומלאכים

דמפני הסכנה עכ"פ לא התירו אלא פחות פחות מכשיעור לענין
טומאה וא"כ הב"ג לענין איסור וקשה לחלק בין איסור לטומאה
לענין זה. ועי' מרדכי פ"ק דביצה סי' תקנ"א. ועי' לקמן סימן ק"א
דף 164.

באריכות בספרי ח"ג הנ"ל בסי קל"ה ומסי ר"י עד רכ"ז בירור ענינים הללו בס"ד.

ומ"ש בזה בבבא חדשה דלכן לא מצרכין על אכילה עי"כ דילמא לא יוכל להשתנות למחר ויהיה צרכה לצעלה למפרע והעיר שכן מפורש גם ב"ם סבא זו יפה העיר בזה וגם אני כחבתי באריכות במקום אחר והבאתי דברי הכ"ם והקשתי עליהם ושם כחבתי בזה שאלה אי נשים חייבות במזנות אכילה עי"כ שחקר זה הגרע"א בסי ע"ז שהוא מזנות עשה שהזמ"ג והבאתי שם דברי שלקי הלוקט ערוגה י"א וגם דברי הכ"ם הנ"ל ולפענ"ד הענין העלתי דודאי מחויבות באכילה עי"כ כיון דמחויבות לזון צי"כ ואכילה עי"כ הוה ג"כ כחבתי דמעלה עליו הכחוש כאלו החפצת וא"כ נמלא דבאמת רזון הקצ"ה שהיה לנו צ" חפצתים שצביל לכפר וגבאר צבי חיי נשיא לא צבי חיי והלא חפצתים שיהיה מחויבים והארכתי שם צראיות בס"ד. ושם כחבתי טעם חדש למה אין מצרכין על אכילה עי"כ דהוה בכלל חפצת ועל היום אין מצרכין.

ומעתה הנני חותם בכתיבה וחתומה עובד ומחמת שכיום הוא יומא דהילולא דקק"ז מרן הגאון ר' עמרם זלום בעל בית שערס ודבר צעחו הוא אליג גרגיר אחד מה שראיתיו מפלפל בשו"ת אור"ח סי ר וסי שני"ה פ"ש בזה דאמרו מחשבה עובד הקצ"ה מרפס למעשה ומחשבה רפה אין הקצ"ה מרפס למעשה והקשה לפי מה שאמרו צירושלמי אונסא כמאן דעביד דמי לא אמרינן א"כ חשד לעשות מזנה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכחוש כאלו עשה והלא כמאן דעביד דמי לא אמרינן ותי לפי דרכו צדקש בסי ר הרי דלא אמרינן כמאן דעביד דמי אלא כשלא היה יכול שום דבר לקיים כי לו לקיים, ובסי שני"ה כתב עוד דלא אמרינן מעלה עליו הכחוש כאלו עשה אס עשה אדם אחר אוחה מזנה ענמה דא"א לזכות שטרא לבי תרי ע"ש, ועיין ש"ך חו"מ סי כ"א סק"ג ובשו"ז יו"ד סי כ"ה. גם אני כחבתי כבר בכמה חנפי וכעת נראה לפי מה שאמרו חלמלי הקצ"ה עוזרו לא היה יכול לו א"כ בכל מזנה שאנו עושים מזדוני הוא הרזון העובד שצדונינו לקיים והקצ"ה הוא עוזרנו וא"כ כינוי דנאנס ולא יכול לעשות המזנה הלא מזדוני עשיו הרזון העובד אלא שחסר דבר של הקצ"ה שלא עזרו בזה לכן נאנס ולא עשה המזנה אלא א"כ הרי מזדוני לא חסר כלום במזנה וכל מה שיש צדינו לעשות עשיו וממילא מעלה עליו הכחוש כאלו עשה, ולא שייך בזה אונסא כמאן דעביד דמי על דבר שלנו שצאמת עשיו כל מה שצדינו.

השני"ת שמו יעזרנו בימים האלה לשוב אליו באמת ויגבר ביצר הרע לבל ישטיגנו ויהיו גא מחשבותינו ומעשינו אליך באמת עד עולם ידיד נפשו המברכו בברכת כתיבה וחתומה טובה לאלתר לחיים טובים בספרן של צדיקים בלב ונפש, **משנה הקטן**

יחפזון אצל קבלה צידיו מזדיקי אמת דדוקא צימים הללו הרבו בחורה שבעל פה ומרן הגר"ק בעל ד"ח מלאח פעם נכנסו אליו לפני חקיעה שופר ומלאכו יושב ולומד בסוגיא דכחא דמגלי גמרי עם חוסי אצל מי יכול לשאר גודל קדושתן ועכ"פ אמרתי להשיב מפני הכבוד.

בדבר הערתו למה אין מצרכין על מזנה אכילה עי"כ שכתבתי בספרי שו"ת ח"ג סי קע"ו וכת"ר י"א לישע צחי כק"ז צבית שערס סי ר"א שפי משום דאין לו קצב כחפילה שהצ"ה המג"א בשם אבדורה"ס שאין מצרכין עליו וכת"ר כתב דכונת כק"ז כיון דהחויב לאכול כל היום ממש ולא דמי למזה שאין מזנה אלא כזית הוא מוחזק והוא מפרק שהרי גם אכילה מזה לדעת כמה פוסקים המזה לאכול בכל עת וכ"ס כק"ז מהר"ל מפרסא שזכינו להיות מצני צניהם דאכילה מזה נמי מזנה כל מה שיאכנ.

ומה שכתב לחלק בין חרומה שהאוכלה עושה מזנה אצל אין מזנה לאכול וצין אכילה עי"כ שמהרה באכילה, העלמת עין קחזינא הכא וימחול נא לעיין שם בחפצתי הנ"ל צדי"ה ולפי שצטנתי כחבתי הא חילוק דאכילה חרומה נחלקו הפוסקים אי הוה מזנה לאכול אצל האוכלה מקיים מזנה לד"ה ואין קצב לאכילה ומצרכין עליו ע"ש אצל נראה דלא נחית כת"ר בזה שכתבתי והכוונה בזה לפי סברת כק"ז דאכילה עי"כ דומה ממש לחפלה וצתפלה ודאי דאין מזנה עשה להחפלה כל היום אלא פעם אחת להרמז"ם מדאורייתא ומדרבנן ג' חפילות לד"ה אלא שאם החפלה כל היום קיים מזנה וא"כ צתפלה ג"כ ליכא חיוצ להחפלה כל היום אלא כיון שמקיים מזנה כל היום אין מצרכין והכ"ז אכילה עי"כ דומה לזה לפי סברת כק"ז א"כ הרי אכילה חרומה נמי אף שאין מזנה לאכול אצל האוכלה כל היום קיים מזנה ואפ"כ מצרכין זה ה"י כונתי. אצל מ"מ הרי לא סמכתי גם על זה אלא הבאתי רא"י מקרבנות ועוד כמבואר שם.

ומ"ש כתי"ר דגם באכילה קרבנות י"ל דאין מזנה חיוצית במחכית שגגה הוא ומפורש הוא דאכילה קרבנות הוה מזנה עשה חיוצית וז"ל הרמז"ם בסי"מ מ"י פ"ע שזה הכהנים לאכול צשר קדשים כלומר החטאת והאשם שהם קדשי הקדשים וכו' ומחנאי מזנה זו שהוא האכילה שהוא מזנה אמנם תהי ליום ולילה עד חלות, הרי מפורש דהוי מזנה חיוצית, ועיין מ"ש הרמז"ם פ"י מה' מעשה"ק אכילה חטאת ואשם מ"ע.

איברא דנראה לכאורה מדברי הרמז"ם דגם אכילה חרומה הוי מ"ע שכתב וגם חרומה הוה אכילה נגדרת אחר המזנה וכו' וצפיה"מ פ"ח דאכלות כתב מפורש דאכילה חרומה הוי מ"ע ועיין חוסי' נדרים דף ר' ע"ב וצרא"ש שם וחוס' זכחים דף ל"ז ד"ה יתתי עשה וצגמי פסחים ע"ב וחיווך מזנה ק"צ ובמני"ת שם וצכל המקומות נראה עכ"פ דקק"ל הוה מ"ע באכילה וכו' הארכתי בזה להקשות סתירת רבינו הל"ה בדבר זה ימחול נא לעיין

סימן ע"ז

מי שצוהו הרופא שלא יתקע בשופר ועבר ותקע אי
חזה מצוה חב"ע

ב"ה כ"ט מרחשון התשכ"ג ברוקלין ג"י יצ"א.

שלום תנינא, משמי מעונה, ובכל עת ועונה, מסופר
ומונה, בבריות גופא ונהורא מעליא, אל כבוד ידיד נפשי
אהובי רחומאי הרב הגאון המפורסם פ"ה א"י א"א כש"ת מזה"ר
שלום יחזקאל שרגא רבין חלבקשטאם שליט"א אדמ"ר
מציעשנוב.

אחדשת"ר, את קסתי נחתי בידי לאותות אכזב לטויל
קלף את כתיב דבר שאלתו צמי שזכירו
הרופא שלא לתקוע שופר או לחיוב מלוא אחרת והוא צחמו
רכב לכתחילה עם קונו ולא שמע לרופא ותקע בשופר אי
יאל ידי מלואו או דילמא נימא כיון דע"פ ליווי הרופא
אסור לו לעשות מלוא ז' ואם קיים הוה מלכצ"ע דעבר
אונשמתם לנפשותיכם.

וראשונה נראה לומר דבתקיעת שופר לעולם יאל אפילו
נימא דהוה מלכצ"ע בשאר מלוא מ"מ הרי כח
ה"כ פ"א משופר ציחור דברי הרמב"ם שכתב בשופר הגזול
שתקע בו יאל לפי שאין המלוא אלא בשמיעת הקול אפי"פ
שלא נגע בו ולא הגזיכו השומע יאל ואין צקול דין גזל
פי"כ ופי"ה החילוק ששופר יאל ואין דין כן במלוא
וצלול לפי שמלוא שופר אינו אלא השמיעה והשמיעה בלא
הנעה הוא ובלא הגזכה מן השומע אפי"פ שבתוקע נגע
בו מ"מ אין השומע נוגע בו כלל אלא ששומע הקול היואל
ואין צקול דין גזל ולפיכך אף התוקע יואל בו אצל לולב
ומאל אין אדם יכול לאלף ידי חובתו בזה אלא בנגיעת גופו
ולפיכך כשכן גזולין לא יאל ע"ש ועיין כ"מ שם ובש"ח
צ"ש א"ח סי' שצ"ו ד"ה והנה דברי כפ"ת. ולפי שיעמו
י"ל הכ"כ אפילו נימא דהוה מלוא הצ"ע מ"מ כיון דאפשר
ללאת ידי שופר בלי שיתקע בו הוא אלא שיתקע בו אחר
והוה שומע אי"כ אפילו תקע בעלמו אין בו משום מלכצ"ע
ודו"ק ועיין כ"מ א"ח סי' ל"ב.

שנית י"ל לפי דעת הפוסקים דמלכצ"ע רק לכתחלה אסור
אצל דיעבד יאל ולא דמי להא דברי"ה כ"ה דלמ"ד
מלכ"ג אפילו דיעבד לא יאל בתקע שופר של עולם או
שלמים דהתם כיון דאמריין דלא יאל נתקן באיסור ולא עבר
כלל דהא לא נכנס ומש"כ אמריין דלא יאל כדי לתקן באיסור
ועיין מ"א שם וח"ס פ' לולב הגזול וסברא זו מפורשת ב"ח
רמב"ן ורשב"א יבמות ק"ג אי"כ הלא אפילו נימא דלא יאל
לא נתקן באיסור כה"ג אמריין דילא, וחלוק בין בני תרי
טעמי לדעת ה"כ אי"א לומר כן אלא בשופר אצל בשאר
מלוא לא יאל ולעסם השני בכל מלוא דיעבד יאל.

ועוד בו שלישית דלכאורה דבר זה תלוי במחלוקת
לכרמזים וסייעתים דס"ל צמי שכי דינו שיעבור

ואל יכרג ויכרג ולא עבר הרי זה מחוייב צנפשו אי"כ הכי
נמי לא יאל אצל לדעת החולקים על הרמב"ם וס"ל דאם
נכרג ולא עבר הרי הוא במחילת האדיקים הרי הכא נמי
עשה מלוא אלא דבאמת שצוה הוא דנראה פשוט דמחלוקתם
לא הוי אלא במקום דאיכא קדוש השם שמער עלמו על דחו
ית"ש אלא שלא היה לריך מדינא בזה ס"ל החולקים דסוף
סוף הרי קידש השם בצידי וברי הוא במחילת האדיקים
וכן נראה דעתי בענין אצל בחולב שצוה הרופא שלא
לאכול ואין בו שום דבר לעבור על ליווי הרופא הניל הרי
בשעת נפש עבר על ונשמרתם.

וחזון הרציתי הדבר כן מפורש כמ"ש לצינו הרד"ז סי'
תפס"ה (תמ"ד) על מה שכתבו בשם ריב"א ז"ל כי
חלב חולין אשר בו מות וחל יור"כ צאחון הימים ואמרו לו
הרופאים אם לא תאכל ודאי תמות ואם תאכל שמה תחיה
והוא ז"ל אמר צרי ושמה צרי עדיף ולא רכב לאכול ומה
תנצ"ב וכתב הרד"ז ז"ל דאין ראוי ללמוד ממנו דהא קיי"ל
ס"ם של פקוח נפש דוחה את השבת ואת יור"כ ואפילו לחיי
שעה חוששין כ"ש לספק שמה ימות שמה יחיה ואפילו לספק
שבת אחת והצוה שם מחלוקת הפוסקים לענין קב"ש וכתב
דדוקא התם דאיכא קב"ש אצל מי שהוא חולה שיש בו
סכנה ואמרו לו לאכול יש לו לאכול ואפילו על הספק ח"ל
הר"ן יומא גבי חולה שיש בו סכנה ואמרו בקיאת לחלל עליו
את השבת וכי מדת חסידות שימנע עלמו ואינו אלא שופך
דמים ע"כ וסו"ס וכבר נשאלתי על כיוצא בזה פעם אחרת
ובהלתי דאין זו מדת חסידות ע"כ. ועיין מחלש"ק א"ח
סי' ק"ד סק"א דתליא בפלוגתא ע"ש וקצ"ע מדברי רד"ז
הניל.

אלא דמעתה אומר לנידון דידן נמי אפשרטא שאלתן מאחר
ליווי הרופאים שלא לאכול ולקיים אותה מלוא אם
עבר על דבריהם הרי זה שופך דם ולא מקיים מלוא אצל
נראה עוד לומר דהא דוקא היכא דמת חי' וראינו שהזיק
לו מה שקיים המלוא אז שפיר מסתפק אי הוה מלוא
או לא הוה מלוא ואני מוסיף על דברי כ"ת לא כמו
שראה כתיב לומר דהוה מלוא הצ"ע אלא לפענ"ד
כה"ג לא הוי מלוא כלל דאין עליו חיוב מלוא בכה"ג
ופעור ממנה ואסור לקיימה ולא דמי למלוא הבאה בעצירה
דיש עליו חיוב קיום המלוא אלא שאסור לקיימה באופן הבא
בעצירה ובגון במלוא גזול או כיוצא בזה אצל הכא לפענ"ד
אין זה בגדר מלכצ"ע אלא עצירה יש כאן ומלוא אין כאן
כלל אצל כל זה היכא דבאמת הזיק לו אצל כשקיים המלוא
ולא הזיקה פשוט לפענ"ד דקיים המלוא שהרי הוצרך הדבר
למפרע דהרופא טעה באומדן דעתו ולא כיון יפה וממילא
הוה מחוייב בשעת הקיום ויאל ידי מלואו, ואפילו למ"ד
דאין צריכ ודקיי"ל דבדאורייתא אין צריכה מ"מ הכא
קיים המלוא דאין זה ענין של צריכה דהתם בשעת מעשה
לא ידע ולא היה יכול לצרר אם חייב או פעור אצל הכא
בשעת קיום המלוא גברא צר חיובא הוה וכהא אפשר לצרר

לפורן מחקת לאדם וכן כל דבר הבא מן האדם כדאמר צ"ל כלל גדול (דף ע"ב צ"ל) גבי דם הנדב ולכך הוא חסיד שמחמיר לשורפן אפי"ג שמזיק לו ע"ש הרי מפורש דבעושה דבר לשם מזבח אפי"ג שמזיק לו חסיד מקרי וגם לחזיר שזותה התורב לשורף שער ראשו חתה הדוד אף שכו"י בכלל כל דבר הבא מן האדם דשרפתו מזיק לו ובפרט צקניית בלפרניים שה"י יכול לקוצרם ולבצר הכיזק ואפי"ג מקרי חסיד כשורפן.

וראיתי בא"ר סי' תרי"ח אמר שאלמנו בש"ע רופא אחד אומר לריק וכו' מאכילין אותו וכו' כתב בא"ר ח"ל מאכילין אותו בעל כרחו (רדב"ז) ובא"ר כתב במחמיר על עצמו עליו נאמר וזה דמכס לנפשותיכם אדרוש ואל תבא לדיק הרבה. ובפסקי ריקנותי כתב שרי"א חלב צ"י"כ ואמרו לו הרופאים אם לא תאכל ודאי תמות ואם תאכל שמה תחי ואמר צ"י ושמה צ"י עדיף ולא רב לאכול ומת תלצ"ה ע"ל וכתב שצ"ג ויראה שאינו חולק על א"ר ורדב"ז דהם מיירי שאמר הרופא ואם יאכל יחיה אבל צרי"א מוספקים בחיים לכך החמיר על עצמו ע"ש ופלא על הגאונים ז"ל שלא ראו חשד הרדב"ז שבבאחי לעיל שגם הוא ז"ל הביא ה"א מעשה דרי"א וכנראה שברדב"ז ס"ל דכן מעשה דרי"א חולק על שיעתו אלא מפני כבודו רב לישבו שידע בעצמו שלא יחיה עוד וממילא לא שמע להרופאים ע"ש גם מה שדייק הא"ר דמשמע דמלך הדין אף במעשה דרי"א מותר לאכול הדבר מפורש בן ברדב"ז הג"ל שכח דאפילו אפי"ג ואשבת אחד דוחק ולי"ע ועיין עוד מעט אפרים סי' תרי"ח.

וה"ן בקודש חזיתי בגאון מהר"מ שיק א"ר סי' ר"ס שכבר נשאל שאלה בעין זו בחולה שאמרו לו הרופאים באזהרה גדולה שלא יאכל מאה ומרור ואם יאכל יהא בסכנה ובחולה רואה להחמיר אי כוח מזבח בצי"ע או דילמא יכול לקיים לפי שיטת ר"ת דנשים הפעורות ממע"ש שבצי"ג אם רצו להחמיר על עצמן מותר, והגאון ז"ל בעלה דודאי חסור להחמיר על עצמו וחילק נמי בין ביכא דליכא משום סכ"א לביכא דליכא סכ"א אלא שמזיק לו קצת כהא דשתיית יין וג"כ לא ראה תשובת ברדב"ז שבבאחי לעיל עת כתבו למענין שם, ומעשה כהא סלקינן ובהא נחמין בדין אם יש בו משום סכנה ואכל הרי זה מתחייב בנפשו ואין כאן מזבח ולא מלכ"צ אלא לא הוה מזבח כלל ואם ליכא כאן משום סכנה או שאחר שאלה בגס שאסור לו לאכול לא הזיק לו קיים המזבח כדדורכ וכומו שכתבתי בצ"ח.

ודברי בגאון מהר"מ מאחר שצ"ל לידן אימא צ"ח מילתא דרלייתו שנסתפק שם במי שאלה דבר שמזיק לצריאות גופו אי מקרי כלל אכילה דכרי אמרו ציומא פ"י ע"כ האוכל אכילה גסה או כוסם שעורב פטור (ציו"כ) משום דכתיב כי יאכל פרע למזיק ופי' הרמב"ם צ"י דתרומות הואיל ומזיק לגופו לא מקרי אכילה ושתיה ויאלץ לחלק וכן הביא מ"ס תוה"כ דהא דממעטין כי יאכל פרע למזיק ביינו אם הוא מזיק לו מיד בשעת אכילתו ושתייתו אבל אם נכנס ממנו מיד אלא שלאח"כ הוא מזיקו שפיר מקרי אכילה וראב

אלה שברופא הוא שטעה באומדנותיו ולכן פשוט דכ"ג יאלץ ידי מלכותו.

וקצת יש לעיין ביכא דנראה שהזיק לו אבל לא מה מיד אלא מה לאחר זמן עד כמה הוא השיעור לזה אי נימא כיון שלא קם מחולי זה אפילו זמן רב לעולם מתחייב בנפשו או כיון שחי זמן רב אח"כ אף שלא קם מחולי זה מ"מ מתחייב ועיין דרכ"ה יו"ד סי' קנ"ה סק"ו שהביא חקירה מהגבחות חכמת שלמה אמר שאמרו דלחיי שעב לא חיישינן כמה הוא שיעור חיי שעב כי לא נחפרש וכתב שדוחק לומר שאם מה בחולי זה נקרא חיי שעב ואם מה מחולי אחר אין זה חיי שעב ובעל דהיי שעב הוא י"ב חודש מהא דקיי"ל עריפכ אינה חיה י"ב חדש מוכח דכל שאינו יכול להיות מחולי זה יצ"ח לא נחשב חייו רק לחיי שעב ולא חיי עולם ע"ש, ועיין סי' כפי אהרן סימן י"ח. ויש לחקור במי שהוא ערפכ ר"ל שאינו חי יצ"ח אם מותר לו לקיים מזבח בדבר שמזיק לו ולא דמי לחי אפילו גוסס שחי הוא וסופו למות אבל עריפכ גברא קטילא הוא ובמלכות מחויב כשאר צ"ח ואף דאסור להרוג את הערפכ מ"מ אפשר כיון דלא חי רק חיי שעב מותר לו לקיים המזבח וכדעת ריב"א שהביא ברדב"ז שאמר צ"י ושמה צ"י עדיף וכמו שפירשו בו הפוסקים דכוונתו צ"י המזבח ושמה יחי וכ"ש הכא שדודאי לא יחי ר"ל וכוה צ"י המזבח ושמה במזיק ודו"ק ולי"ע.

ועל ארבעה לו אשיבנו מהא דאמרו בגמ' נדרים מ"ט צ"ל אמר הכהן מערונותא לצ"י יהודה מורה ור"י אמר לה בימנותא בידא דכביא איתתא אי עטימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא וחוגרני לידעי מן הפסח עד הפגרת ופי' המפרשים וחוגרני לידעי קושר ביח לידעי מכאב הראש ששחב ביין בפסח וצירושלמי עוד רבי יונה שחי ארבעה כסי דלילי פסחא ומזיק רישו עד חגי ומינה דייק בתשובת הרשב"א ח"א סי' רל"ח במי שאינו שותה יין כל השנה מפני שמזיקו או שונא לריק לדחוק את עצמו ואפי"פ שמי שאין לו יין עושה כדורו על הפת אין דין אפשר משאי אפשר וכו' צ"ח בצי"ג ובש"ע א"ר סי' תע"ג סעי' י. נראה מפורש דאף ששתיית יין מזיק לו ואסור לו לשחוחו מ"מ כיון דלא הוי בגדר סכנת נפשות לריק לדחוק את עצמו ולקיימה ולא אמרינן ככ"ג דהוי מלכ"צ וכ"ש אכילת מאה ותק"ש וככ"ג מלכות דאורייתא דודאי אם יכול לקיימם בלי סכנה אף דמזיק לו קצת כל זמן דלא הוה בגדר סכנה לא רק דלא הוי מלכ"צ אלא דמחויב לקיימם ובאמת כי מלכות לאו ליכנות ניתנו וכרצ"ה יש בהם עינוי גוף ולער ומזיק קצת ומרור בפסח ותענית יו"כ יוכיח שהוא ממנו החק ולער לגוף אלא שכל זמן שלא הוה בגדר סכנה לריק לדחוק את עצמו ולקיים מלכות התורב אפילו במקום לער רק במקום סכנה אסור לקיים.

שוב נתיישבתי דלא מציעה דליכא איסורא אלא אפילו חסיד מקרי וכן כתבו החו"ס מפורש נדב דף י"ז ד"ה שורפן חסיד צ"ל ובערוך ערך שלש פירות ששרפת

ואסור משום עבד והוי מלהביע וגם שפיר מצרכין עליו צפסי'א וזה סברא ישרה.

ובסברא זו נראה ליישב מה שנתלצנו בה האחרונים במשנה מנחות ז"ע ע"ב חל וי"ב להיות ערב שבת וכו' הבבליים אולכין אותו לערב חי מפני שדעתן יפה. ובתוס' דף ק' שם ד"ה ששואלין את הבבליים כתבו אפי"ג דמלוא קטנדי שלא יבואו לידי נזר נזר לפי שברגילו עמק כ"כ לאוכלן חיים אף בכל השנים דמיחזי כרעצחנותא. וכחצ ברש"ש שם מדלא כתבו דמקיימי מי"ע דואכלו אותם משמע דבאמת לא מקיימי באכילה כזו דהוא שלא כדרך אכילתן חלל שעב"פ לא צא לידי נזר ועיין צ"ח מנחת כהן דבאמת מקיימים המלוא ועיין משנה הלכות שו"ת ח"ג סי' ר"ח, אבל לפי הסברא בג"ל י"ל דודאי מקיימין בה מלוא עשה דואכלו אותן אף דאכילת בשר חי הוי שלא כד"א אבל כיון דבלי וי"ב שחל להיות בשבת דאסור לנשלה וא"א באופן אחר א"כ הוי כה"ג כדרך אכילתן ומקיימין המלוא באכילה זו כיון דבלי זה הוא דרך אכילתו וכ"ל.

ובזה יש ליתן טעם קצת מה ששואלים אותן שברגילו עמק כ"כ לאכול חיון בכל השנים ולכאורה מה צדק שאוכלים כן וכי משום זה לריק לשואלן וגם טעם החוס' דמיחזי כרעצחנותא קצת קשה אבל לפי מה שכתבתי נראה דודאי כשחל וי"ב צ"ע מותר לאכלו חי ומקיימין בזה מי"ע דואכלו ושפיר עשו אבל בכל השנים כיון דאפשר לנשלו ממילא האוכלו חי הוי שלא כד"א ונמצא מצעלין מי"ע של ואכלו אותן אשר כבר כתבם ומותר לנשואם כדאמרין בגמ' כי תראה חמור שונאך ודרשו ששואלן שראה אותו עובר עבירה ועיין שבעות ד"צ ע"ב האי עשה ה"ד וכו' וזה רשעים חופצת נראה מה דעוברי עשה נקראים רשעים ועיין זבחים דף ז' ע"ב דמבואר ג"כ דגם עובר על מי"ע קרבנו זבח רשעים וממילא אחי שפיר ששואלים אותן. ומיכו עיין חי רמב"ן יבמות דף מ' דמפרש אף דלא קיים מלוא אכילת פסח אינו נקרא פושע ועיין חוס' שם ובתו"י ותוס' פסחים ק"ז ע"ב ד"ה דילמא.

ובמה שכתבתי נראה לי ליישב דברי הפלתי מקושיה המני"ח מלוא ז' שכתב הפלתי דבשר חי או קודם שנחשול כמב"ד הו"ל שלא כד"א וכתבתי כחצ עליו וז"ל וכבר כתבתי כמה פעמים בחיבורי דחי הוא כד"א ממשנה דמנחות דיו"כ שחל צ"ע ע"ש (ובאמת כי לדעת הרש"ש לא קשה מידי כמובן) אבל לפמ"ש לכ"ע לא קשה דודאי בכל מקום בשר חי הוי שלא כד"א וכמו שאמרנו בגמ' פסחים ולא דמי לשפיר שחל וי"ב צ"ע דכיון דא"א באופן אחר ורק כה"ג אולכין אותו שפיר דרך אכילתו הוא צכ"ה, ובאמת כי כבר תמהתי צעיקר דברי המני"ח בג"ל נצח פסחים כ"ד ע"ב כל איסורין שכתורה אין לוקח עליהן חלל דרך אכילתן למעוטי מאי אמר רב שימי בר אשי למעוטי שאם הניח חלב חי על מכתו שהוא פטור וכ"ש אוכל חלב חי שהוא פטור ובתוס' הקטן מאכל נזר עובר בזה"ל כ"ש ובמיתתה כזות וחי שאני עוף אבל בשר בכמה קשה

להביא ראייה לחילוקו בג"ל מדברי הרמב"ם פ"ו דתרומה ה"ז אוכל תרומה נקורה או שותה יין תרומה שנחגלה חייב קרן וחומש ואמאי הא יש בהם סכ"ג ושז דחב ראי' זו ע"ש.

ראני תמה על הגאון ז"ל דלפי חקירתו דאם אכל מאכלים שיזיקו לו בסופו לא מקרי אכילה כרי כחצ הרמב"ם בפ"ד מה' דעות ה"ע יש מאכלות שהם רעים ביותר עד מאד וראוי לאדם שלא לאוכלן לעולם כגון הדגים הגדולים המלוחים הישנים, והבגיות המלוחה הישנה והכמהין והפטירות והבשר המליח הישן ויין מגיתו ותבשיל ששבו עד שדף ריחו וכן כל מאכל שריחו רע או מר ביותר כרי אלו לגוף כמו סם המות וכי יעלה על דעת שום פוסק בעולם לומר דהאוכל דג מלוח צו"כ או בגינה מליחה או כמהין ופטירות וכל אלו שחשנן הרמב"ם ז"ל שפטור עליהם צו"כ וכן חשנן עוד שם הרמב"ם דהיי"א צפירות אילנות שהם כחרצות לגוף וע"כ שכל שהוא מאכל אדם ואכלו כדרך אכילת צ"א אפי"ג שסופו להזיק לו אכילה מקרי בשעת אכילה ולא דמי לאכילה גסה שאינו אכילה כדרך כל אדם אלא מזיק לגוף וזה פשוט.

וקצת י"ל עוד לפמ"ש הל"ה פסחים כ"ד דלא מקרי שלא כד"ה"א אלא אם אפשר ליהנות הנאה יותר חסובה אבל צעיר צו דבר מר שאינו ראוי לאכול מקרי שאר הגאות כד"ה"א ואכילה שלא כד"ה"א ע"ש ואפשר דכמו דלענין שלא כד"ה"א היכי דא"א ליהנות הנאה יותר חסובה מקרי זה דרך הנחתן וא"כ הבי נמי כיון דא"א לו ליהנות באופן אחר אלא כה"ג שמזיק לו מי"ע מקרי דרך הנחתן ולא דמי לאכילה גסה.

עוד י"ל לפי מה שנסתפק במל"מ צפ"ה מהיסוכ"ה חי מקיים מי"ע באוכל שלא כד"ה"א וכק"ז צב"ה"א ח"ה סי' ר"ג הסביר דבריו לפמ"ש הל"ה"מ פ"ה משבעות ד"ה שכתב לחלק דבשעת שחל ואכל מאכלים שאין ראויים קיים שבעות דכיון שאוכלים אחשביה לאכילתו כדי לקיים שבעות אבל בנשבע שלא אוכל ואכל אוכלים שאינם ראויים פטור דודאי לא אחשביה כדי שלא יעשה איסור ע"ש ועיין ר"ן ואשר"י פ"ג דשבעות וא"כ י"ל הכ"י לשיטתו דיואל שלכד"א הכ"י כאן כיון דאחשביה עכ"פ וי"ל דגרע מזיק וכד"א משלכד"א ולא מזיק.

ועוד בה שלישיה לפמ"ש הר"ן יומא דע"ה דהני מיני שאין בהם איסור נעילה הסגול אין בהם משום איסור הולאה צו"כ לפי שהמנעל אסור צו"כ ודרבן של בני אדם לנאח באותן המינים א"כ כמשוי רק דרך לבישה להאי יומא ע"ש באריכות ובסברא זו ראייתו לזקוני מרן הגב"ק צב"ה"א בג"ל העלה סברא חדשה ליישב קושיה המני"ח סי' תע"ה וקושיה השאל דאין מצרכין אמרור הא הוי שלא כדרך אכילתן וקיי"ל דאין מצרכין ועוד תמה השאל דהאין אמרו במרור של עבד דהוי מלהביע הא הוי שלא כדרך אכילתו ואין צו משום עבד וחי זקוני שכיון שאסור לאכול בלי פסח מרור מבושל דאינו יואל צו וא"כ דרך כל ישראל לאכלו חי בלי פסח למלוא מרור שפיר הוי לילל זו כדרך אכילתן

רצון שפיר נפקי ד' משום כיון דלאו מנעל ליה זכא משום
פינוי דיו"כ ומשום משוי נמי ליה זכא כיון דכולי ארחי
זכאי כמ"ש הר"ן ולי"ע ע"ש מה שהאריך וא"כ הכי נמי.

אמנם נראה דבאמת כבר הקשו החוס' סתירה בני סוגיות
בכמה מקומות ובגזיר שם ובזמ' פסחים דף ק"ז
ע"כ חי בשם ר"ת דחרי גוונא אכילה גסה יש אחת שנפשו
קשה לאכול ועל אותה אכילה פטור בזיו"כ ויש אכילה גסה
שאינו מחאווה לאכול אך יש בה טעם והא דפסח נאכל על
השוצע היינו שמחאווה לאכול קצת עיין חוס' גזיר ופסחים
הנ"ל ד"ה דלמא ולפ"ז הטעם העיקר הוא שאף שאינו מחאווה
לאכול מ"מ כיון שיש בו טעם יוצא ולפ"ז בדין נמי כיון
דאית זכא טעם יוצא במאכ ז' והי"ל להגאון ז"ל להרגיש
זכא וי"ל דכוונתו לפי התירושים האחרים שהביאו שם החוס'
דבאמת לא הוי אכילה ולא קיים אכילה פסח חלל שאינו
מעבד ועיין ט"א ר"ה דכ"ט ע"א ד"ה איכווין ובהג"ה שם
בשם הרמב"ן ועכ"פ הי"ל להגאון להעיר מכל הנ"ל ולי"ע.

ובעיקר השאלה עיין עוד שו"ת מהר"י אסאד סי' ק"ס
שנשאל ג"כ כעין זה בחולה שברפואים אומרים
שאל יאכל מאכ ומרור יכא בסכנה והחולה רואה להחמיר
וכתב דאין זה מצדך חלל מאלץ הביאו במע"ש סי' קי"ז
סקל"ט ואין לי הסבר לעיין בו. הן אמת דלא אכחד מעיט
מה שראיתי עוד שם במע"ש סי' קי"ט סי"ק ל"ח שהביא
בשם לדיק אחד ר' יעקב יוסף מאוסטרך נכד רבי ייבי ז"ל
שנשאל כעין שאלה והחולה רואה לאכול משום שלוחי מאכ
אינן זקין והשיב לו דבאמת אם יוכל האדם לנמנע שיעור
הכזית במכוון אפשר לסמוך בזכא על כח הזכות של שלוחי
מאכ חלל לפי שא"ל לנמנע שיעור הכזית במכוון ויכל להזיק
לו ע"ש. ולפענ"ד דבר זה לפלא דכיון דחולה הוא ופטור מן
המאכ ואין כאן מאכ כלל באכילתו איך יאמר שאם יכוון
במדויק זכות המאכ יעמוד לו, וכ"ש היכי דשכיח הזיקא
ומפורש אמרו בחורין ששכיח הזיקא שלא יבדוק בהם החמץ
עיין בש"ע ועיין פ"ה יו"ד סי' קנ"ז שהעיר מפ"ק דברכות
דף מ"ג דקאמר וסכנתו בעלמא ומשמע מפ"ה הרמב"ם על
המשנה דהביא עלמא לידי סכנה ומשמע לכאורה דעל עשה
אם היה הלכה כב"ש רשאי להביא עלמא לידי סכנה וזה ה"ל
לכאורה ראי' להגאון הנ"ל אבל בחפא"י חי דשם לא שכיח
הזיקא ומאכ אגוני ומגני אבל היכא דשכיח הזיקא ע"פ
רופאים אין ספק שאסור להחמיר לעלמא וכמ"ש הרדב"ז
והר"ן ושאר ראשונים ואחרונים וז"ל לפענ"ד. שוב מלאחי
בשו"ת פונג יו"ע סי' מ"א שכח ג"כ דינא ידי מאכ ע"ש.

עוד רגע אדבר לפי מה שראיתי קושיא בשם הגאון מהרש"ק
ז"ל שהקשה לפי מה דקיי"ל רובו ככולו בכל החורה
כולה נימא בכל השיעורין נמי רובו ככולו וכלומר אם אכל
רוב שיעור כזית נימא ככולו או שיעור בגרורות וכיוצא בזה
(ולפ"ז היה אחי שפיר קושיא השואל צ"ל דליכול כזית
בזיו"כ לר"ל כיון שכזית הוה רוב גדול מכוחה והוי רובו
ככולו) ולפ"ז יש להסתפק במי שאמרו ברפואים שאסור
לאכול כזית כולו אבל מותר לו לאכול רוב כזית אם מקיים

חי ודאי שלא כד"ל הן וכן מצאנו במדרכי חב פליאה
עלמה אמרי' ומשמע להדיא כפלתו ועיין טושי"ע אר"ח
סי' ש"ח ספי' ל"א ובירושלמי פירושין פ"ג ה"א ובק"י פי'
מפנין ובמקום אחר הארכתי, בס"ד.

ובהדי שיחא נפל מילתא בלנאי דהנה קיי"ל בטו"א
דאכל אוכלים שאינם ראויים ושחם משקין שאינן
ראויים פטור בזיו"כ ולדעת הראב"י מותר לכתחילה ונחלקו
האחרונים באכל אוכלים שלא כדרך אכילתן דעה השאג"א
דחייב בזיו"כ לא כתיב אכילה דנפשי דרך אכילתן ודעה
הרבה אחרונים דפטור אם אכל שלא כדרך אכילתן ומעשה
אי נימא כדעה הרש"ש הנ"ל דבאכילה השפיר באמת לא
קיימו המאכ של ואכלו משום דכזה שלא כד"ל משום דכזה
בשר חי ומעשה למ"ד דהאכל שלכד"א אינו חייב בזיו"כ א"כ
למה לא אכלו אותו בצבליים בזיו"כ ממע כיון דאכלו אותו
בשר חי והוי שלכד"א ובזיו"כ אינו חייב עליו ואפילו נימא
דאיכא איסורא דרצון מ"מ אין שבות במקדש וחציבה מאכ
בשפחה ואף דלא מקיים המאכ מ"מ שלא תשאר נותר
ולמה המחמיר ורק צערז אוכלין אותו כשהוא חי לדעת
הרש"ש ושיטתו אכל לפי מה שכתבתי ודאי לא יכלו לאכול
בזיו"כ כיון דא"ל לאכול צאופן אחר א"כ זהו דרך אכילתו
וחייב כרת בזיו"כ לדי"ב וע"כ אכלוהו צערז כשהוא חי וזה
לפענ"ד נכון. (וכבר הארכתי במק"א בקושיא הנ"ל החדשה
אר"ח סי' ל"ה בזיו"כ שחל בשבת לדעת הרמב"ם דכזית פת
בשבת דאורייתא ולדעה ר"ל דחייב שיעור מותר מה"ה ילטרך
לאכול בזיו"כ כזית כיון שהוא חיי שיעור).

אלא דבעיקר קושיא המהר"ם שייק שהביא מגמ' יומא
ד"פ ע"כ דאכילה גסה מקרי מזיק ופטור עליה
ולפ"ז קשה ליה איך פסק בש"ע סי' תע"ב דמי שמזיק לו
שתיית יין ידחוק עלמו לשחות אעפ"י שמזיק לו דברי קדשו
אומר אני אדמייתי מיומא דאכילה גסה לא שמה אכילה
וחמה עליהו אדרבה ליתי מגמ' גזיר דאמר רבנ"ה אמר
רבי יוחנן מאי דכתיב (הושע י"ד) כי ישרים דרכי ה' לדיקים
ילכו צם ופושעים יכשלו צם משל לשני צמי אדם שללו את
פסחיהו אחד אכלו לשום מאכ ואחד אכלו לשום אכילה גסה
זה שאכלו לשום מאכ ולדיקים ילכו צם וזה שאכלו לשום
אכילה גסה ופושעים יכשלו צם אמר ליה ר"ל האי רשע
קריא ליה גבי דלא קא עביד מאכ מן המוצחר פסח מיכא
קא עביד ע"ש, נראה דבאכילה גסה גבי דאינו מקיים מאכ
מן המוצחר אבל מאכ מיכא קא עביד ושמה אכילה חלל
דלא הוה מאכ מן המוצחר, ופשוט דהכי דלא אפשר צאופן
אחר אפילו מאכ מן המוצחר הוה וא"כ לא קשה כלום
קושיא הגאון ז"ל.

וקצת י"ע דקנ"ז מן ז"ל בתשרי חו"ד סי' שיי"ט שתמה
אדברי הר"ן דא"כ מאי פריך ציומא מן וחגי עלה
ושווין שאסור לנאח בו בזיו"כ דילמא קטע אסור בזיו"כ בין
לר"מ משום דמנעל הוא ואסור משום נפילה בסנדל בזיו"כ
בין לר"י דלאו מנעל הוא ואסור משום דהוי כמשוי משום
דשאר אינשי לאו אורחיהו זכאי כמ"ש הר"ן משא"כ הוי

סנהדרין ואם חסר אחת פסולת צי' שצריך להיות רוב מחייבים ומעשה אי אמרינן דהמיעוט בטל ברובו וכו' כמאן דליתא דמי איכ' לענין דין החיוב ודאי דינא כהרוב אבל הרי חסר צדין סכום הסנהדרין שצריכין להיות דוקא כיג' לדיני נפשות ואי אמרינן דכני כמאן דליתא דמי איכ' חסר סכום הסנהדרין ועיי' דאמרינן רובו ככולו לעשות מאינו היינו המיעוט שנחצטל כישמו היינו ככולו ולפי סברא ראשונה אחי שפיר אבל לפי סברא שניה לכאורה י"ע ובאמת כבר ראינו בגדולי האחרונים ז"ל שרצו לדייק מכאן דין רובו ככולו. ועיין ח"ס חו"מ הג"ח וכן בצאתי במקום אחר מדברים המיוחסים להגר"ח הלוי שדייק כן, עיין משנה הלכות ח"ב סי' ל"ט.

שוב נחיישצחי דלא קשה כלל לקיני ז"ל דהוא ז"ל הקשה אסברא זו וז"ל הכה גוף דברי ח"ס ז"ל קשה אללי משיכ' צדי סנהדרין הוא מטעם רובו ככולו הלא אמרינן בסנהדרין דף י"ז סנהדרין שראו כולן לחוצה פוערין אותו וכן פסק הרמב"ם פ"ט מסנהדרין ה"א וא"כ ברובן מחייבין אי"ל לומר דחייב משום רובו ככולו דברי ככולן מחייבין פטור ואף דכולן מחייבין הטעם דפטור כיון דגמירי הלנת דין למיעבד ליה זכותא והנהו חו' לא חזי ליה כדאמר רב כהנא שם וזה לא שייך ברובן מחייבין מ"מ סוף סוף כיון דכולו פטור ל"ש לומר דרובו מחויב משום רובו ככולו אלא דגזכ"כ הוא לדון ע"פ רוב ע"ש ולפי' איננו מביא סברת זקניי הג"ח ג"כ מקושית וזה באמת קושיא על הגדולי האחרונים ז"ל שלמדו מכאן רובו ככולו וכלא ככולו מחייבין זכאי הוא עכ"פ מיושצין שפיר דברי המהרש"ק ז"ל ואחי שפיר הכל.

סימן ע"ח

בנות יעקב אמרו תהלים ברבים אי מותרים לומר שלש עשרה מרות וכל דבר שצריך עשרה

עוד להג"ל

(צ) ועל דבר שאלחו ממה שטעו הלכה למעשה צבית ספר לבנות שאמרו חכמים בשביל גאון אחד שמונח צביה"ח ה' ישלח לו רפ"ש צהשח"י ונסתפק כיג' שהיו שם הרבה בחולות יותר מיי"ש שנה ורצו לומר שלש עשרה מרות אחר חכמים צנצור וזה נסתפק כיג' אם שפיר דמי וכן אף עשו עשרה נשים מנין לעצמן אם יכולים לומר דבר שצדקושה לעצמן כי אפשר דרק למנין עשרה עם אנשים אינם מאמרין אבל לעצמן כשעושים מנין יכולין להחפול ולומר דבר שצדקושה ועכ"פ לא גרע ממ"ע שהז"ג שאף שהם פטורות מ"מ אם רצו יכולות לקיים.

ולאחר הסליחה מכת"ר אשתמיעתיכ צבא לפי שעה הלכה מפורשת צשי"ס ופוסקים וכו' משנה מגילה כיג' ע"כ אין פורסין על שמע ואין עוזרין לפני התיבה ואין נושאין את כפיסם ואין קורין צחורה ואין מפעירין צנציה

צבא המצור ולענין אי צריך לאכול כלל נראה פשוט לפי מה שכתבו כמה אחרונים דאפילו באכילה חצי שיעור אם אין לו כל השיעור יש צו קצת מצור ואף שהרבה חולקין עליהם מ"מ כיון שספיקא דאורייתא הוא ודאי לכתחילה יש לו לאכול אלא דהספק אם מקיים צבא המצור וכי"מ עוד אם גם פחות משיעור זיקא לו קצת אבל אין צו משום סכנה ואם מקיים המצור אז מחויב לדחוק עצמו ולאכול אפילו זיקא לו אבל אם אינו מקיים המצור נראה פשוט דפטור מלאכול כיון דמזיק לו עכ"פ.

אמנם ראינו לקי"ז צבי"ש חו"מ סי' קס"ד שחידש סברא ישרה צישצ קושית מהרש"ק צבא דרובו ככולו והוא דלי"א רובו ככולו אלא כגון לענין שחיטת סימנין דאם שוחט כל הסימן אין הסימן שלם אבל אינו כולו מפני שהחורה אמרה שזכו כל הסימן אלא שזכו במציאות כולו ממש באמת וכן ברוב הציבור עמאים ג"כ אין הטעם דכל הציבור עמאים מפני גזירת החורה או טעם אחר שהוא אלא שהמציאות הוא שזכו כל הציבור ואין כאן קהל יותר אלא זהו הוא וכן לענין אחריו שאמרו רובו ככולו ג"כ הטעם שיש במציאות אחריו שלם שהוא הוא כולו של אחריו במציאות לכן בכל אלו רובו ככולו והיינו שיש כולו במציאות והרוב מנצח"כ דככולו הוא אבל צשיעורים כגון כותבת ציו"כ או כצינה לענין עומאת אובל או כזית איסור מאי כולו שייך צבו במציאות והלא הכזית הוא רק חלק מאיסור הגדול ודילמא שני זיתים או חצי זית הוא הכולו שלו וא"כ במציאות אין לשיעורים אלו מציאות של כולו אלא מנצח"כ הוא שבהורה נחנה צו שיעור צבלכך ששיעור צכזית הוא נקרא כולו לענין חיוב איסור וא"כ הוא רק שיעור הלכתי ולא במציאות אבל אם כן אם שרוב כזית הוא ככולו והיו ככזית אי"כ מיד נעשה השיעור הלכתי לחיוב רוב זית ויהיה זה כולו דכיון דחייב עליו ואין שייך צבא רובו ככולו וכן במקור דשיעור מקור מ' סאה דילמא שמונים או עשרים הוב כולו וא"כ איך נאמר על שלשים סאה שהמקור כשר משום רובו ככולו אז אי"כ זה נעשה שיעור המקור באמת ויהיה זה שיעור כולו ובסך צב כי הוא סברא נפלאה ולפי' ממילא ודאי דאינו יוצא ברוב כזית מצא וכיוצא צבא דצשיעורין לא אמרינן רובו ככולו. ועיין ח"ס חו"מ סי' ק"מ.

עוד חידש שם צבי קס"ה דלי"א רובא ככולו אלא דהוב המיעוט כמאן דליתא דמי כגון צנזיר אי לאו דגלי קרא הו"א אם גילת רובו הוי מיעוט שיעור הנשאר כמאן דליתא וכן צנדה כי"ג ואלא רובו אמרינן דמיעוט צנפנים כמאן דליתא וכן צשוחט רוב סמנים אמרינן דמיעוט כמאן דליתא וכן במיעוט סנהדרין שאמרינן רובו ככולו והמיעוט כמאן דליתא והלכך כרוב אבל לומר רובו ככולו אם יש רוב שיעור דהוי כאילו היה כל השיעור הלא לא אמרינן דליכא למילף מצנזיר רק לעשות מישמו אינו אבל לעשות יש מאין אין לנו ע"ש.

אלא דסברא זו לכאורה י"ע דברי סנהדרין כשדנין צדיני נפשות חית לן תרי דיני רוב אחד שצריך להיות כיג'

ועצדים וקטנים וכו"כ טומעם ואנדלוגיוס וח"י וח"י צ"ח
איו מטרק ובש"י הרש"י ס"ז שם כל דבר שנקדוש וכו'
ועד ז' לריך להיות כולה מכרים בני חורין גדולים שהביאו
צ' שערות וכמו שביחב העדה האמורה להלן אבל נשים
ועצדים וקטנים אינם מטרפין ע"כ.

ועיין מאירי ברכות מ"ז ומה שביארו שכן מזהמות לעצמן
יש אומרים דווקא בזמן ג' שאין זו הזכרת השם
אבל אם היו עשר אעפ"י שזמנות מימ אין מזהמות בשם
שהזכרת השם דבר שנקדוש הוא ואין דבר שנקדוש מסור
לנשים ויש שחולקין בכך ויראה כדעת ראשון ממה ששאלנו
הזכרת השם בצרכה בעשרה מדכתיב במקלות זכרו אלקים
ונשים ועצדים לא איקרו קהל ולענין לירוק אינן מטרפות
אפילו סופים לעשרה ואעפ"י שקטנים מטרפים לפעמים
שאינו דאחו לכלל חיוז ובמקרא מגילה שמטרפות מפני שצוה
חיוזם שום ולכן מולאות אח הכרים וע"ש.

והעולה דודאי אסור לנשים לומר שום דבר שנקדוש
ושלש עשרה מדות הנאמרים רק בצבור בכלל הוא
ואפילו עשו לעצמן מנין נשים ואפילו מאכ כבי תרי דמי
לענין זה ודאי אם הם מחפליין עם הצבור אומרים כל
החפלות שהצבור אומרים כיון דאיכא עשרה זכרים גדולים
זה פשוט.

ומעתה הנני בידידות עזה ונאמנה המצפה לרחמי שמים
מרובים ומברכו בברכת דפ"ש מן השמים בקרב בתשח"י
בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ע"ט

במה שרצו לחדש קצת מחכמי ירושלים דבוח"ז צריך
להרבות שמן לחנוכה שידליק עד הצות

א' בשבת לסדר ובני ישראל יוצאים ביד רמה ברוקלין
ב"י השתב"ך יצ"א.

רובי שלומים מגבהי מרומים וברכתא במותיב תלתא אל
כבוד ידידי ורב חביבי אי"א משכיל לאיתן בנש"ק גר"ג ור"ח
וכר' הרה"ג כש"ת מח"ר יהושע אלבוט שליט"א ירושלים
עיה"ק.

אחדשת"ר למאן ללא חגיגה מצרכינא בדבר שצקש לחוות
דעתי העניח בזה חדש שרואים לחדש אחי
לומדים כהיום בירושלים שגריך להרבות שמן בנרות חנוכה
שיעור גדול ולגרוך שידליק לכה"פ עד חלות ליל ונימוקם
מאחר דאמרו בגמ' מנחה משתשקע החמה עד דכליא רגלא
דחמידיא מן השוק וכיון דכהיום צ"ה נמלאים אנשים בשוק
עד חלות ממילא לריך לפרסומי ניסא עד חלות ואף שמנהב
הימן לא היה רק להניי שעה אחרי מעריב טוענים שאז היה
הישוב קטן אבל כהיום רבתי עם בלע"כ לריך שידליק עד
חלות.

ואין עושין מעמד ומושב וכו' ואין מזמנים בשם פחות
מעשרה, ובגמ' מה"מ אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן
דאמר קרא ונקדשתי בחוך בני ישראל כל דבר שנקדוש לא
יהא פחות מעשרה מאי משמע דהני ר' חייא אחיה חוך חוך
כתיב הכא ונקדשתי בחוך בניי וכתיב הכא הבדלו מחוך
העדה ואחיה עדה עדה וכו' מה להלן עשרה אף כאן עשרה,
והנה נראה מפורש דלכל דבר שנקדוש שיהא מותר לומר
לא יהא פחות מעשרה וגמרינן לכו מעדה עדה דמרגלים
והחם במרגלים עשרה זכרים גדולים הוי וכתיבו צעין דוקא.
ובגמ' ברכות כ"א ע"כ מנין שאין היחיד אומר קדוש
שנאמר ונקדשתי בחוך בניי כל דבר שנקדוש לא יהא פחות
מעשרה ע"כ.

ואין לומר דדוקא היכא דשייך חיוז לא מחייבי אבל אם
ראו שלא בדרך זוי מותרות דהרי לשון אין עושין
משמע בשום אופן והכי מפורש בגמ' ברכות מ"ה ע"כ ח"ש
נשים מזהמות לעצמן ועצדים מזמנים לעצמן נשים ועצדים
וקטנים אם ראו למן אין מזמנין וזה נשים אפילו מאכ
כחרי גברי דמיין וקתני נשים מזהמות לעצמן. ופי' החוס' שם
והא מאכ נשי כחרי גברי דמיין לענין קבוצ חפלה ולענין כל
דבר שבעשרה ואפילו הכי חשיבין לכו כשלשה וכו"כ לנשים
ע"ש והנה מפורש דלענין קבוצ חפלה ולכל דבר שנקדוש
שגריך עשרה מאכ נשי כחרי דמי ואסור לומר להם דבר
שנקדוש אפילו מאכ נשים וכן כל דבר שגריך עשרה וזה
דמותות למן לעצמן טעם אחר הוא כמובן.

וגדולה מזו מליוו בנשים דמשיקר דינא עולים למנין שבעה
קריאות בקריאת החורב ולא אסרו נשים לקריאת
החורב אלא משום כבוד הצבור ואפ"ה אינה מטרפת למנין
עשרה לפי מה דקיי"ל דקריאת החורב צ"י עשרה ואם היו
שם ע' זכרים ואשה אחת אינה מטרפת שיהיו עשרה
שיחייבו בקריאה וכו"ש גולס נשים. שאין קוראין בחורב
לעצמן אף שמחויבות בקריאת החורב כמבואר בש"ע אור"ח
סימן רפ"ב במג"א בשם מס"י סופרים שהנשים אע"פ שאין
חייבות בח"ת מי"מ חייבות לשמוע קריאת ספר כאלו נשים
ועיין מ"ז שאין נוכחות לחבר זה.

ולא נעלמה ממנו דברי המדרכי בשם רבינו שמחה דעבד
ואשה מטרפין לחפלה ולזכרת המזון צ"י במקום
שיש חשעה זכרים וכפ"ת דפסק כר"ב"ל בעבד אחד מטרק
וסובר ר"ש דה"ה לאשה דבכל מקום אשה שוכ לעבד לדינים
אלו אבל כבר כתב ב"י בש"ע סי' ג"ה דכיון דר"ת בעלמו
לא רצה לעשות מעשה מי יקל בדבר וכן נהגו כל העולם
שלא לגרף אשה כלל ע"כ ע"ש והנה כל זה לגרף אשה לעשרה
ואשה אחת ג"כ כי לא מטרפי אבל עשרה נשים לעצמן
כחרי דמי לענין דבר שצ"י עשרה.

ובטאריח סי' ג"ה ואלו ה' לריך שיהיו כולן בני חורין
וגדולים שהביאו צ' שערות ובש"ע שם אומרים
קדיש וא"ל אותו פחות מ' זכרים בני חורין גדולים שהביאו
צ' שערות וכו"כ לקדוש וזכרו שאין נאמרים פחות מעשרה
ומפורש כח צ' זכרים ובפמ"ג כח צ' זכרים לאפוקי נשים

שכח לערך חצי שעה או יותר קצת ושיעור זה הוא בכל מקום ובכל זמן.

ודעת הרי"ף ז"ל דלאחר שדלקה כשיעור הזה אפילו אם רצה לכבותה הרשות בידו או לשחמם לאורכה כללו של דבר דלאחר השיעור הזה יאזן ידי מזווחו בין ישנם אנשים מבחון או לא ועיין ר"ן ושי"ג שבה הג"ל ובעור ושי"ג וב"י וב"ח א"ח סי' תרע"ג ובאמת הרש"ש כתב דהא דבעינן שיתן שמן כשיעור הזה הוא שיבא גרסה כמדליק בעין יפה עמג"א סי' תרע"ג סק"ג וכנראה דכוונתו דמעיך הדיו כיון שהדליק יאזן וכמ"ש קי"ח דלדלקה עושה מזוה וכשיעור שחקנו רק משום עין יפה יהיה מצויה טעם שיכיר אצל ודאי דלא חקנו יותר מחצי שעה.

ועוד חצי מדמה הדלקת פנים להדלקת חוץ ובהדלקת פנים שאנו בני הגולה נוכחים ודאי דהשיעור הוא כדי שידליק חצי שעה וכמו שכתבו בעושי"ע והפוסקים והנה כתבו הסה"ת סי' רכ"ח הביאו השבלי לקט ה"ל חנוכה והאורחות חיים ה"ל חנוכה סי' ע"ו ושאר ראשונים והביאם בעור דהאי רגלא דתרמידאי לא נאמרה אלא לקדמונים שהיו מדליקין צרכי"ר ולא היה פסוקם לאחר שכלה רגל מן השוק אצל לדין שמדליקין צפנים כל זמן שצני הצית נעורים לריך פרסום גם אפילו עד עמוד השחר מדליק והולך ועיין בהגמ"י ה"ח, ולענין שיעור קי"ח דגם עכשיו צני חצי שעה (אף שכמה ראשונים כתבו דלא צני) ולשיטתם ליבטי שיעור שידליק כל זמן שצני ציתו נעורים כיון דכל זמן שנעורים לריך פרסום נר וצני להדליק אם לא הדליק עדיין וכדא כן דא ח"י דדבר זה טעות הוא דלא חקנו חז"ל אלא שידליק חצי שעה חכ פשוט.

רארלי מי שמרבה שמן ורואים העוצרים ושצים זו היא פרסומי ניסא אצל חין לומר דהוא מדין חיוב, ואם זה הוא כוונת המחדשים אזי חין לחפום עליהם מזה המעשה אצל להלכה אינו נריך.

רארלי צאנו לדייק לאידך גיסא היה מקום לסבתם והוא לפי מה שכתבו הראשונים ז"ל דאין שמדליקין צני לא חיישינן לרגל מן השוק והיו זמנה עד עמוד השחר כל זמן שצני הצית נעורים א"כ צעירות גדולות היכי דלא כלב רגל מן השוק עד חלות או עד עמוד השחר אולי כה"ג גם למדליקין בחוץ מותר להדליק מאוחר יותר מחצי שעה ומה שכתב הרמב"ם עבר זמן זה ולא הדליק אינו מדליק לא נאמרה אלא במקום שכלה רגל מן השוק וליכא חו פרסומי ניסא אצל היכא דאיכא רגל בשוק לאחר זמן זה הרבה יותר הרי איכא פרסומי ניסא אולי כה"ג היה מותר לאחר ההדלקה ועכ"פ אם לא הדליק יבא מותר להדליק ולצרך על הנרות לכתחלה צאחור כל זמן שאכתי איכא רגל בשוק דאכתי איכא פרסומי ניסא והיו דומיא דהמדליק צפנים כיון דצני ציתו נעורים איכא פרסומי ניסא עד עלות השחר הכ"י לענין מבחון אם נשחבה הרגל ולא כלב עד חלות יבא מותר להדליק עד חלות אמנם אפילו צה לא יבא לריך להדליק יותר משיעור חצי שעה.

וכת"ר כתב דיש לפלפל בזה דא"כ נחת דבריו לשיעורין לחלק בין עיר קטנה ואנשים צה מעט ובין עיר גדולה וכו' ואי משום הא לא קשיא כ"כ ד"ל דהכ"ג כיון דעיקר הוא פרסומי ניסא ולריך שיהיו אנשים ערים והלא מצינו חלוקים בין הדלקה בחוץ לצפנים צזמנים והכל חלוי כל זמן שצני ציתו לא ישנים כמ"ש בעור ודלא כרמב"ם וכן מצינו בקריאת מגילה שחלקו בין עיר לעיר כמובן וק"ל.

אלא שבעיקר החידוש טעות הוא בידם דנראה שהם מפרשים פי' הגמי מזוהה עד שחכלה רגל מן השוק ח"י לשיעורין ר"ל דהשיעור הוא בכל מקום לפי הזמן שחכלה רגל מן השוק צאחור מקום אצל צאמח זה טעות דכפי הוא דרך חקנו לנו חז"ל שיעור שצריך שידליקו הנרות של חנוכה הוא שיעור צה שדולק משקיעה החמה עד שחכלה רגלי דתרמידאי והוא כשיעור שמינית הביא לפי ערך החצי לוג שהיה במקדש (והכל חלוי לפי הפחילה עיין מג"א) אצל שיעור זה הוא בכל מקום ובכל זמן ובין כלב הרגל או לא כלב וכן פי' רש"י חז"ל לשיעור שיהא צה שמן כשיעור צה וכו' ר"ל דכן היתה חקנת חז"ל ואין ג"מ אם יש רגל בשוק או לא להאי חירוצא ואפילו יש רגל בשוק לאחר כן אינו צני להדליק יותר חכ פשוט. וכן פי' רבינו חננאל חז"ל אי נמי לשיעורא דשמן דנר חנוכה כמה הוא כדי שיהא דולק משקיעה החמה עד שחכלה רגלא דתרמידאי, וכן פי' הרי"ף והר"ש.

ובזה מובן לשון הגמי עד שחכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה דר צה חנה עד דכליא ריגלא דתרמידאי ולכאורכ סבתה המקשן שפריך עד כמה לריך ציאור ואין לו פי' דמאי פריך עד כמה והלא קאמר עד שחכלה רגל מן השוק ופוק חצי אם כלב רגל מן השוק או לא אצל נראה דהמקשן היה קשה לי דעד שחכלה רגל מן השוק אין לו שיעור שהרי מקומות יש ואם ילכו כל הלילה ידליק כל הלילה וזה היה פשיטא ליה דאיה להו שיעור ולכן פריך עד כמה ומשני עד שחכלה רגלא דתרמידאי והוא השיעור לעולם ובכל מקום ובכל זמן.

ומדויק לשון הרמב"ם צפ"ד מה"ח ה"ה שכתב חז"ל: חין מדליקין נרות חנוכה קודם שהשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין שכה או חיזי ולא הדליק עם שקיעה החמה מדליק והולך עד שחכלה רגל מן השוק וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יתר עבר זמן זה אינו מדליק, ולריך שיתן שמן צבר כדי שחכיה דולקת והולכת עד שחכלה רגל מן השוק וכו'. והלשון לריך ציאור שכתב מדליק והולך עד שחכלה רגל מן השוק וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יתר עבר זמן זה אינו מדליק דמאחר שכתב מדליק והולך עד שחכלה רגל מן השוק מאי פריך כמה הוא זמן זה גם מה שסיים עבר זמן זה אינו מדליק ה"ל כלב רגל מן השוק אינו מדליק ולפמ"ש אחי שפיר דהשיעור שאמרו צגמרה הוא לענין משך הזמן דלריך שיעור שידליק זמן זה ואזמן קפדין ולא ארגל אלא שחחנו חכמים שיעור לזמן הזה עד שיכלה רגל דתרמידאי ודייקי חז"ל

איש כיון דליכא הודאה בצרכה דמעין ג' אינו מחזיר דלא אמרו להזכיר מאורע צחוכה ופורים אלא כיכא דאיכא הודאה עכ"ל ע"ש.

אלא דאני מוסיף להפלות ולא על היפה ללב לצד יש לחמוח אלא גם על הפמ"ג שהביא דין זה בשם הא"ר וכן האחרונים הבאים אחריהם וכללו הא"ר ז"ל המליץ לן דין חדש מה שלא מפורש ופלא שעשו עממן כאלו לא ידעו את יוסף בשיע' א"ח ס"י ר"ח סעיף י"ב הלכה מפורשת הוא בשיע' ח"ל מחזירין זה מעין המאורע שצח וי"ט ור"ח אבל לא צחוכה ופורים וכו' ע"ש ובהגמ"י פ"ג מהל' ברכות סק"ל ח"ל וצחוכה כחז מורי ז"ל וצחוכה ופורים לא נריך וק"ל עכ"ל והביאו הב"י בסי' ר"ח שם וכו' כלבש ע"ש גם צמ"צ ליון לפמ"ג בשם א"ר ולא הרגיש דהוא הלכה מפורש בשיע' ה"ל, והנה על הא"ר אין לחמוח שלא כחז דהלכה זו מפורשת בשיע' שהוא ז"ל ראה להביא שם דוקא תשובה מבר"ם מרומנובוב ה"ל וראה ליישב דזה טעם כלבש ז"ל בסי' ר"ח ס"י צ שחמה עליו (בלי"ח) דדי"ח ברכות מ"ד ע"א ס"ק קל"ה שהביא שם דברי הגמ"י וטעם רמ"י (שהוא כלבש) שהוא טעם חשי' מבר"ם ה"ל וכו"ח חמה עליו דהוא טעם דחוק כ"ש לפי דבריו שכתב בעלמו סוף ס"י קפ"ז וכנראה דהוא חשד דהלבש כחז טעם זה מדנפשיה וכתב עליו הא"ר דאשחמיתיה מניח דדי"ח חשי' ה"ל אבל א"ל קשה, ולפי"ג. ועכ"פ נכונים דזה דברי כ"ג דאין ספק שאין להזכיר מעין המאורע בצרכה מעין שלם וגדולה מזו אני אומר דלא מצעי שאין להזכיר אלא אם הזכיר אפשר דהוא הפסק בצרכה ונריך לחזור לדרך אמנם בסוף ס"י ק"ח כתבו דאם אירע שהזכיר מאורע שאר הימים הו"ח תפלה י"ח לא כוכ הפסק וא"כ נראה דהכא נמי כן ועכ"פ לכתחלה ודאי אין להזכיר ואפילו צמי שספק אם נריך ברכה אחרונה ומצרך ממילא כגון שאכל ענבים כשיעור ושחב יין דמספקא ליה אי הוה כשיעור קוי"ל דאין להזכיר על הספק וצחוכה אחרת הארכתי בזה אי קוי"ל כהנ"ל אבל הכא לית מאן דפלגי בזה.

ועי' משנה הלכות ח"ה סימן פ'.

סימן פ"א

בבתי כנסיות נכון לסדר המנוחה בדרום והצרות בין מזרח למערב בחנוכה

עוד לחנ"ל

ב) ואודות המנהג ביורשלים עי"ק ח"י שנוכחין צרום צחי כנסיות להניח נרות חנוכה בכותל דרום ומסדרין הצרות בין מזרח למערב וזה דלא כרדב"ז ח"ג ס"י תק"י שכתב שהוא מנהג צטעות ונריך להניח בין צפון לדרום והוא מנהג ותיקין וכן ביאר מרן הח"ס ז"ל א"ח ס"י קפ"ז וכו' צו"ח מבר"י צרום ס"י ע"ל שכתב במדליק

ויהיה זה מדויק בלשון הגמ' והפוסקים שנתנו שיעור עד שחכלה רגל מן השוק לפני מה שבעלו הפוסקים דהאי כלה רגל מן השוק לשיעור זמן נאמרה היל"ל סתם מאותה משתקע החמה עד שידליק ח"י שעה ולמה הו"ח בלשון שחכלה רגל מן השוק ולפי ה"ל יש לומר דזה ללמדנו חרי דינא חדא דהזמן הוא כשיעור הזה והיינו ח"י שעה, והשני דאם צאמה איכא עדיין רגל בשוק עדיין זמן הדלקה הוא אפילו שכבר מאוחר יותר מח"י שעה אחר השקיעה כיון דאכתי איכא רגל בשוק ואיכא עוד פרסומי ניסא והוי דומיא דמדליקין צפנים ממש דהתם חלוו צפרסום הנם שהם צני ציתו ועדיין נעורים מדליק כ"ז שהם נעורים והכא חלוו ברגל מן השוק וכל זמן שלא כלה מדליק והולך אפילו כל הלילה עד עמוד השחר דאיכא פרסומי ניסא אבל לענין שיעור אחד הוא בין צפנים בין מצחון לח"י שעה וזה פשוט וברור, מ"מ לא מלאנו לבי להקל בזה להדליק צחון כל זמן שלא כלה רגל דכי מפני שאנו מדמין נעביר מעשה אבל מי ששכח ולא הדליק ח"י יש לסמוך על זה בשעת הדחק.

אלה דברי המוקירו ומכבדו המברכו בברכת התורה ולומדיה בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן פ'

אם מזכירין של חנוכה בברכת מעין שלש

ב"ה עש"ק לסדר וגפשו קשורה בגפשו ברוקלין ג"י יצ"א התשכ"ג.

מאלקי המערכה, שלם וברכה, אל כבוד ידי"ג וידיד גפשו כל חי ספרא רבה בישראל גל אגוזים תל תלפיות פ"ה וכו' ה"ה הרב הגאון הצדיק כקש"ת מוה"ר ישראל וועלץ שליט"א אב"ד בודאפעסט — ירושלים ע"ה ק"ק.

אחדשכ"ג צאכזה חמה, יקרת מכתבו קבלתי צעתו וצמנו אבל לא הכפנאחי. וצנתיים קבלתי גם מכתבו השני ואידי דחציבא לי אפתח צרישא ואין סדר למשנה. ומילתא דחמיה מדכר דכירא מה שהביא כ"ג בשם הספר יפה ללב (הספרדי) ח"צ שכתב דאם אכל צחוכה דבר שניך לומר ברכה מעין שלם ל"ל זה ועל הכסים ונפלאות שעשית לנו צימים אלו כי אהב ה' הטוב וכו' ותמה עליו כח"ר דצמ"ג ס"י חרפי"צ הביא בשם א"ר שהביא בשם מבר"ם מרומנובוב ז"ל ס"י ע' דצרכה מעין שלם צחוכה ופורים אין מחזירין זה של חנוכה ופורים דלא נחקן אלא בצרכה כודאח ונודה לך לאו כודאח הוא, ודאי תמיה קיימת היא ואין לה פחרון ועיין מבר"ם צ"ב ה"ל שהביא עוד טעם דאפילו צצבמ"ז איכא למ"ד פ' צמה מדליקין (כ"ד ע"א) דאין מחזיר אבל צמטין שלם לא יעלה על לב

מזרח למערב ובקלות צרונא נמי בין מזרח למערב אצל
ללד לפון ובשאר מקומות ראיתי ללד דרום בין לפון לדרום
ע"כ והרי דע"פ בעיר צרונא מקומו של מהר"י צרונא ג"כ
מניחין בין מזרח למערב וכן צרעגשפורג אלא דבשאר
מקומות רחב בין דרום ללפון אצל לידיד מזרח ומערב ס"ל.

איברא דהמעין דדברי מהר"י שם יראה דלא קאי כלל
על אופן הנחת המנורה אלא דבריו בחשובה שם
סוצים אופן הדלקתה היינו מאחר נד יתחיל להדליק אם
מזד ימין ללד שמאל או מזד שמאל ללד ימין ומסיק דזה
דמתחיל מזד שמאל והולך ללד ימין כדרך שאנו מדליקין
וח' דלא כהלכות והע"ז שכתבו להיפוך דמזד ימין ללד
שמאל הוא מדליק אצל צאופן הנחתה אם מזרח או מערב
או לפון ודרום הניח זה על מנהג המקומות, ובה דאמר
שכחון יעמוד דדרום וידליק כר הכה הוא שם רק העלה
דאותם המדליקין בלד דרום ממזרח למערב אין הפירוש
שנותנין המנורה על לר דרום ממש עד הכותל ונמצא פני
המנורה ללד לפון והחזן המדליק עומד נגד פני המנורה
פניו ללד דרום ואחריו ללד לפון אלא מניח המנורה ללד
דרום רחוק קצת מן הכותל ופני המנורה ג"כ ללד דרום
ואחריו ללד לפון והחזן המדליק עומד בלד דרום בין
המנורה ובין הכותל פניו ללד לפון שהוא כנגד פני המנורה
ואחריו ללד דרום ומדליק ממזרח למערב ח' צרור דפי
מהר"י למעין שם וא"כ ודאי שאין מדבריו סתירה למנהג
ירושלים אלא אדרבה אם לא שיש ראייה למנהגו.

ובאמת בחש"י מהר"ם מרענבורג סי' ס"ו כתב ושאלת
על נר חנוכה בציה"ב היכן יניחנו כל היכא דליכא
מזרח לאנוחי צימין טפי עדיף הלכך מניחם צימין פתח
ארון הקדש וכן עמא דבר ע"כ ולא חלק בין מזרח למערב
כלל ובין לפון ודרום.

ומעתה פש לן ליישב דברי הח"ם ז"ל ואמינא דס"ד
לאחר הדקדוק דדברי מן הח"ם ז"ל דבריו
גם כן עולין בקנה אחד עם שיטה כל האחרונים וכפסק
התה"ד ודלא כרד"ז והוא שכתב שם ח"ל וכתב אע"ג
שישנו פסק הרמב"ם על נכון בעצמו מ"מ כבר העיד התה"ד
שצור המקומות נוכחים כרצ"ד לסדרן ממזרח למערב וכן
פסק מהרש"ל בחש"י סי' כ"ה ורק מג"א כתב שאין לתפוס
על אותן שכבר נהגו בהרמב"ם שהרי יש להם על מי
שיסמוכו אצל לכתחילה בודאי אין לשנות מהג"ל וכן כתב
עוד שם בסמוך ח"ל שברי למאי שאנו נוהגין כמ"ד מזרח
מערב ונקרא לפני ה' היותר סמוך לקדש קדשים וכו' עוד
שם מ"מ לפי מנהגינו כמ"ד מזרח ומערב אין שום קפידא
בפניות הנרות וכו' וא"כ הרי שכתב מפורש מן הח"ם ז"ל
דמנהגינו לסדר הנרות ממזרח למערב ושכן ראוי לעשות
לכתחלה וכשיענה הראש"ד ורש"י וכל האחרונים ז"ל ודלא
כרד"ז. ופלא מה שטעיד כ"ג שצערעשבורג דרום לפון היו
מדליקין דמאחר שבעיד לן מן הח"ם ז"ל שמנהגינו מזרח
מערב א"כ כך היו מדליקין צערעשבורג בזמן מן הח"ם

בציה"ב יעמוד דדרום ויהפוך פניו ללפון ושם בחרה וכן
מנהג ג"כ בקק"י פעסט ופרעשבורג, ובירושלים ח"י דלא
כרד"ז ודלא כח"ם עכ"ל ורואה לידע כ"ג איך נוהגין בבתי
כנסיות היראים במדינתנו ע"כ.

והנה את חטאי אני מזכיר היום כי לא ידעתי מנהג רוב
בתי כנסיות דפה אצל אחת אגיד כי בעוני"כ במדינה
זו אין לסמוך על מנהגים ולא על רובם וגם אין מנהגים
ידועים אשר הכריגו כאן גאוני אחת ומח נאמר ומח נדבר
ליבא לפומא לא גליא ובמסתרים תכבה נפשי ולכן לא אוכל
למלאות דזה בקשה כ"ג אלא דמ"מ בבית הכנסת שלנו
הנהגתי ג"כ להדליק מזרח ומערב ולפי שכ"ג מפקפק בזה
אמרתי לבאר קצת.

ראשונה בלמח דבר פלא צירושלים שמניחין מזרח מערב
שכרי כרד"ז העיד לן בחשובה הנ"ל דצירושלים
דרום ולפון היו מדליקין ח"ל ובירושלים תוצ"כ מניחין
אותן בין לפון לדרום כמו שהוכחנו והוא מנהג ותיקין עכ"ל
ומשמע דבזמנו צירושלים היו נוהגים כרד"ז וא"כ מה
עלתה להם לאנשי ירושלים דצורות האחרונים שראו לשנות
ממנהג ותיקין הנ"ל.

והנראה בזה דלפי הגרסה דרוב האחרונים ז"ל פלגי
בזה ארד"ז וס"ל כתב"ד סי' ק"ד שהוא מקור
מואל דין זה שפסק כרזי דמנורה בבית המקדש מזרח מערב
היתה מונחת ודלא כרז"ל לפון ודרום היתה מונחת כמבואר
במנחות פ' שתי הלחם, והטעם בזה כתב דהלכה כרזי מחזרו
וכן פרש"י בחומש וכן פסק בעוש"ע א"יח סי' תרע"א ס"ז
דמניחם בכותל דרום ומסדרן ממזרח למערב וכן העיד כרזי
וכר"מ שם שכן הוא המנהג העולם כדברי האומרים בין
מזרח למערב וכ"כ הלבוש ס"ח אלא שצפונא היו מסדרין
מלפון ודרום ואומרים שהוא מנהג קדמונים והניחו להם.
ומהרש"ל בחש"י סי' כ"ה והמג"א פסקו ג"כ מזרח מערב
אלא שהמג"א כתב שאין לתפוס על אותן שכבר נהגו כרמב"ם
שהרי יש להן על מי שיסמוכו אצל לכתחלה ובגון בבתי
כנסיות חדשות או אפשר אפילו בבתי כנסיות שכבר נהגו
כרמב"ם אם יכלו לשנות בלי מחלוקת נוהגין כתב"ד והוא
גם שיטת הראש"ד ואף שהרד"ז חולק שם על התה"ד מ"מ
נראה דכל האחרונים לא קבלו דבריו שברי ודאי ראו דבריו
דא"א דעלם מכולם דברי הרד"ז ז"ל מאחר שהיו לפניכם
חש"י הרד"ז אלא ע"כ דלא חשו לו.

ומה שכתב כ"ג מדברי מהר"י צרונא שכתבן המדליק
בציה"ב יפה"ך פניו ללפון ונראה נמי דס"ל לפון
ודרום לולי דברי כבוד גאונו לאחר העיון אדרבה מפורש
שם דס"ל מזרח ומערב היתה מונחת המנורה וכתב"ד ח"ל
א"כ כל חשיבותא דמנורה דדרום הוה נמצא דקאי בין כותל
דרום ובין המנורה נמצא מדליק המנורה ממזרח למערב אלא
דנראה מסוף החשובה שם דלעיקר דינא לא היה מפקיד
הרבה בזה דבסוף החשובה סיים ח"ל ובמדרכי דשם מהר"ם
כתב שיתחיל להדליק בלד שמאל ויסיים צימין דכל הפנות
יכו ללד ימין וצרעשפורג מעמידין הנרות ללד דרום בין

שלום יחזקאל שרגא רובין הלבטערשטאם שליט"א אדמו"ר
מצשינוב.

אחדשת"ר יקרת מכתבו הגיעני בזמנו ובכדי שלא יהא
שנועות משמעות ובדבר אשר נשאל צמי שיש
לו חינוך צביתו אי מוטב שינה את צנו הקטן בן י"א שנה
אלאו וחצא אשחו לצידיכ"י לשמוע קריאת המגילה או שמוטב
שצנו הקטן ישמע קריאת המגילה כיון שמחוייב לשמוע מטעם
חינוך ואשחו תקרא לעצמה וכח"ר האריך קצת אבל לא
יכולתי לקרא חורף דבריו ואם כת"ר הסליחה.

ולפום ריבעא היכ נראה ספיקא דידן לתלות במחלוקת
הראשונים ז"ל בדיון חינוך דעת הרמב"ן הביאו
הר"ן ז"ל וכן נראה שיטה רש"י ברכות מ"ח ע"א ד"ה עד
שיאכל כזית דקטן אפילו הגיע לחינוך אין עליו שום חיוב
ומאור אפילו מדרבנן והחיוב עליה דאביו רמיה דרמו
חכמים לחנכו במצות ע"ש ובגליון הש"ס ברכות דף כ' ורש"י
חגיגה דף ב' ד"ה איזבו קטן ועוד איזה מקומות אבל רש"י
סוכה דף ל"ח ע"א ד"ה בן מצרך כתב דקטן חייב במצות
מדרבנן ובמקום אחר הארכתי קצת וכן כתבו שאר מפרשים
דעל הקטן מוטל לקיים מצות מדרבנן ובאמת הכי משמע בגמ'
מגילה י"ט דבזקטן שבהיג לחינוך קורא ומוציא אחרים ידי
חובתם לר"י ואי ליכא עליה שום חיוב האריך מוציא אחרים
הא אמרין ר"ה כ"ע כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא
אחרים ידי חובתם וכבר הארכתי במקום אחר לישב סתירה
רש"י והעלתי שם סברא חדשה דתרי מיני חינוך הם.

א) חינוך שמוטל על האב ללמד את בנו ולהרגילו במצות
ובדכתיב חנוך לנער על פי דרכו וגר' זה
החינוך הוא החיוב על האב וצא לפי הצנח הילד ואין צו
לילד שום חיוב אלא על אביו וכמו שאמרנו חינוך שמחיל
לדבר אביו חייב ללמדו תורה ומצוה התורה תורה לזה לנו
משך גר' וכן בהדרגה בכל שנה ובכל זמן והנה זה ודאי אין
שום חיוב על הבן ואין שום מצוה על הבן אלא המצוה על
האב הוא שידריכו ויירגילו במצות זה הוא עוד קודם חינוך
כפי חכמתו וצינתו ישים כובע על ראשו ויעשה לו צינח
אבל יש עוד זמן אחר בקטן שבעילי חכמים על הקטן בעלמו
שיקיים מצוה מדרבנן זה מצוה חינוך על הקטן כבר זה
הזמן לדעת רש"י ור"ח בגמ' יומא מ"ג וכן י' ומיושב
בזה כמה סתירות וגמ' מגילה מסייגנו דמוקי אליבא דר"י
בדברי גוונא קטן ע"ש ואין לי פנאי כעת להאריך בזה ולהעתיק
מישן קשה עתיקתא מחדתא.

והנה אי נימא כדעת הרמב"ן ורש"י ז"ל דאין על הקטן
שום חיוב ומצוה לקרוא המגילה ורק על האב מוטל
החיוב משום מצוה חינוך אי"כ נראה פשוט דהחיוב על האב
לקרוא שישמע צנו קריאת המגילה כיון דכאן בעלמו אינו
בר קריאה ולא יוכל לקרא לעצמו דאינו בר חיוב מאד עלמו
ואשחו מצוה לקרא בעצמה וממילא מוטב שישמע הבן

ז"ל כ"ה ומי הם אשר שינוי מנהגו בקדש צפרט כי מאז רק
צנו מלכו אחריו וי"ט.

ואולי סוף לשון הח"ס ז"ל הטעמו שסיים ח"ל ע"כ אין
לשנות ממנהגיו שיעמוד המעורר פני הגרות לכותל
דרום והמדליק פניו ולפון ואחריו לדרום ומדליק ואפשר
לפום ריבעא עלה צדעה כ"ה דמה שכתב הח"ס והמדליק
לפון ואחריו לדרום שכתב המעורר דרום לפון היכה
מונחה אבל לפי הגרסה צאמה כוונה הח"ס שהמעורר מורה
ומערב היכה מסודרת וכמ"ש מפורש לפי מנהגיו כמ"ד
מורה ומערב וכתב שאין לשנות מנהג זה אלא הכא כוונתו
לפניו המדליק הוא דמדגיש מקום המדליק והאריך יעמוד
וכתב שאריך המדליק לעמוד ג"כ על צד דרום ואחריו
לדרום ופניו לפון וע"כ אריך לעמוד לפנים מן המעורר
לצד דרום והיינו בין הכותל ומעורר והמעורר לא היכה אלא
הכותל ממש אלא קצת רחוק מכותל דרום כדי שיכ"י מקום
ליכנס להמדליק בין הכותל והמעורר והמעורר פניה לצד
דרום והיינו לפני המדליק ונמצא העולה מזה הוא בן.

המעורר אריך להניחה צד דרום רחוק קצת מן הכותל
ופני המעורר לצד דרום והגרות מסודרים ממורה
למערכ, המדליק אריך לעמוד על צד דרום בין המעורר לכותל
ואחריו לדרום ופניו לפון שהוא נגד פני המעורר ומדליק
משמאל לימין הכר הראשון ואח"כ מדליק לפולם הכר החדש
ואחי שפיר הכל בס"ד. ובאמת כי הכי מפורש בשו"ת
מוהר"י צרונא ודבריו מתאימים ממש לדבריו ז"ל, וז"ל ומכל
זה נ"ל ישראל מצרונא דכ"י נמי בהדלקת גר חנוכה וכו'
נמצא דקאי בין כותל דרום ובין המעורר נמצא המדליק
המעורר ממורה למערב ואין לומר שהמעורר היכה סמוך
לכותל ממש כי היכי דליהוי ממש בדרום ז"ל דבפי תרומה
פרש"י דכור רחוק מן הכותל צ' אמות ומחלף ומזה מוכח
דכ"ן צד הכותל קאי ומדליק וכו' ולכן נ"ל שהחזן המדליק
צדכ"י יעמוד בדרום בין הכותל ולוחות ויכפוף פניו לפון
ע"כ ונמצא הכי מפורש כמו שכתבתי בס"ד זה שיטה הח"ס
ז"ל וראיה גדולה לדבריו משו"ת מהר"י, ונמצא העולה
לדין יפה מנהג ירושלים שהנהיגו ע"פ הכרעה האחרונים
ז"ל להדליק בין מורה למערב, וכרוב האחרונים ז"ל.

החזתם ברעדה דושלכ"ג בלב וגפש,

מנשה הקטן

סימן פ"ב

**במי שיש לו תינוק בביתו אי מוטב שיניח את בנו
הקטן בן י"א שנה אצלו ותבא אשתו לביהכ"נ לשמוע
קריאת המגילה או שמוטב שבנו הקטן ישמע**

אור ליום ד' לחדש הגאולה התשכ"ג ברוקלין ב"י יצ"א.
כבוד ידיד נפשי שלם שלם לקרוב דיתב בעמקי דלבאי
הרב הגאון המפורסם אי"א גר"ג ג"א פ"ה וכו' כש"ת מה"ר

ובכיון שכן אומר אני דודאי האשה יותר מחויבת לשמוע המגילה בצרכי"י מהקטן והוא דבשיע אר"ה סי' תרפ"ט סי' כחז הרמ"א ז"ל י"א שאם האשה קוראת לעצמה מצרית לשמוע מגילה שאינה חייבת בקריאה, והמג"א שם סי' ק"ו הביא בשם מדרש הנעלם ח"ל ובמדרש הנעלם כחז דלא תקרא לעצמה רק תשמע מהאנשים ע"כ והביאו בא"ר ובאב"ט, ואף שכתבו האחרונים ז"ל דבאם אי אפשר לה לשמוע מהאנשים קוראת לעצמה ומצרית לעצמה על מקרא מגילה ועין ח"א, ומ"ב, ופמ"ג שם, מ"מ לכתחלה נראה דכולהו מודים דלא תקרא אם יכולה לשמוע מהאנשים, וק"ל הבאחי סמוכין למדרש הנעלם מירושלמי דריב"ל הוי מכניש בני ביתיה וקרי קמיהון ולכאורה למה לריך לקרא בעצמו ולא הניח לאשתו שתקרא אצל אי נימא דאשה אינה קוראת לעצמה אחי שפיר וי"ל, עכ"פ אית לן שיטה האחרונים ז"ל בשם המדרש דאשה לא תקרא לעצמה אצל בקטן לית מאן דפליג דקורא לעצמו המגילה ואדרבה מלוא להכנס לקרואה וכיון שכן פשוט דיותר טוב שחצא האשה לשמוע מקרא מגילה בצרכי"י והקטן יכיר צדית עם החינוך ואח"כ יקרא לעצמו המגילה כנלפע"ד בס"ד.

וקצת יש לדייק בלשון המחבר באר"ה הג"ל שצ"ל כחז ככל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וכו' ומחנכין את הקטנים וכו' ובס"ו כחז מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה, והנה פתח הכל חייבים במקרא מגילה, ובקטנים מחנכין אותן ובס"ו סיים דרך מנהג טוב הוא להביא הקטנים והקטנות אצל חיוצא ליכא אצל נשים ודאי דחיוצא איכא לשמוע המגילה וממילא מדויק גם לשון השי"ע דאשה קודמת לקטן, ולפי מה שכתבתי לעיל לחלק בין קטן לקטן אחי שפיר מאד דהכא מיירי בקטנים שלא הגיעו לחינוך ולכן לא הוה רק מנהג טוב ועיין מג"א שם שלא להביא קטני קטנים אצל משכגיעו לחינוך לריכים לשמוע, יכיר איך שיכיר נראה דהאשה קודמת וכמ"ש.

סימן פ"ג

משרד ארץ ישראלי שלח ממועליו לפניה אר"ה ב' ל' שנים מה דינו ליו"ט שני

עוד להג"ל

ועל דבר השאלה השניה בפקיד תושב א"י עובד במשרד של קאמפאני שם ויש להם סניף בצללות הבירה ושלחוהו לכאן לשלש שנים וקצת דירתו פה עם בנו (ולא ביאר אשתו היכן היא ואם יש לו או אין לו כי זה עיקר גדול בדין זה ואכתוב לו בצי' אופנים מה שנראה לי בס"ד) מה דינו לענין יו"ט שני לענין תפילין ותפלה ודומיהן, ועיניו שפיר חזי דברי המג"א בשם הרדב"ז אר"ה סי' תנ"ו ועוד ק"ל ראיות הביא שם. והנה אמת אגיד כי אני נכון בדין

משמעת האם. ולכאורה היה נראה להביא ראי' מתוספתא מפורשת מגילה פ"ב חז' נורחא הכל חייבין במקרא מגילה כהנים לויים וישראלים ועבדים משוחררים חללים נתינים ממזרים סרים אדם וסרים חמה פלוג דכר וכתוב שפכה כולן חייבין ומוציאין את הרבים ידי חובתן וכו' נשים ועבדים וקטנים פטורין ואין מוציאין את הרבים ידי חובתן ע"כ והמפרשים תמכו אתוספתא דהא לכ"ע נשים חייבות במגילה אמנם הטור הביא בשם רבינו הכה"ג ז"ל דנשים אין מוציאין הרבים ידי חובתן ונחלקו בעטעם הדבר יש ס"ל דנשים באמת פטורין כתוספתא הג"ל אלא דכוונת התוספתא דפטורין היינו ממקרא המגילה אצל חייבין בשמיטה המגילה ולכן אין מוציאין הרבים ידי חובתן, עיין מרדכי ריש מגילה דרבינו הכה"ג גרס נשים חייבות במשמע מגילה ולא בקריאתה, וי"א דמשום כבוד הכיבוד (ודעת רש"י ותוס' וכן דעת הרמב"ם דנשים מוציאין גם אנשים). והנה אי נימא כשיטת הרמב"ן ז"ל מוציאים מאד דברי התוספתא בענין קטן דפטורין ממקרא מגילה דאף דחייב במגילה מכה חינוך אצל אין זה החיוב על הקטן אלא החיוב על האב לחנכו וראי' גדולה לשיטת הרמב"ן ז"ל דקטן באמת פטור ואין עליו מלוא בחינוך אלא על אביו לחנכו ובשביל זה ודאי דאיו מוציא את הרבים ידי חובתו.

אמנם דבר זה שבוש הוא חדא שהרי אף קיי"ל דקטנים חייבים בקריאתה המגילה ולדעת הרב פוסקים קטן מוציא קטן אחר והב"י כאן מסופק בזה ובח"י חנוכה פשיטא ליה דקטן מוציא וכו' האריכו בזה האחרונים ואין אני רואה בעת ליכנס בזה עכ"פ נראה פשוט דאין לא קיי"ל כהרמב"ן בזה, שנית דאפילו לשיטת הרמב"ן והתוספתא נראה לפענ"ד פשוט דאפ"ה קטן מותר לקרוא המגילה לעצמו מכה חינוך אפילו אי נימא פירוש התוספתא כמו שכתבתי דקטן פטור מקריאת המגילה דהנה מה שהוא פטור אינו אלא מלוא עצמו אצל מחויב בחינוך מלוא אביו ודאי יכול לקרוא לעצמו ואביו יוצא בזה ידי חינוך שלו ואפ"פ שקיי"ל מי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן וא"כ קטן האריך מוציא את אביו ידי חינוך זה טעם דאדרבה מלוא הוא לחנכו בקיום המלוא וכיון דלגדול יש מלוא לקרוא מגילה א"כ בקטן החינוך של אביו שהקטן יקרא מגילה חז' ע"כ על ידי עצמו נמלא דאביו מקיים המלוא ומה שאמרו בתוספתא הקטן פטור היינו מלוא עצמו ואינו מוציא הרבים ידי חובתן אצל אם קרא קיים אביו מלוא חינוך, וק"ל מוכח כן לשון הרמב"ם והשי"ע ח"ל ומחנכים את הקטנים לקרואה, ומדכחז לקרואה משמע דבחינוך הוא באמת לקרואה ממנו כדי שיכיר בקריאתו זה ולא דמי לחצי עבד דאפילו עצמו אינו מוציא ליי"א צרמ"א כמובן (ודעת תוס' דגם על הקטנים המלוא הוא השמיטה ולא הקריאה). ע"כ ברור דאם החיוב על האב לחנכו יכול הקטן לקרואה ג"כ לעצמו ואביו יא' בזה מלוא חינוך, אלא דאי נימא דהחיוב על האב ברור דאם הקטן קרא דאיו מוציא קטן אחר דאין קטן שאינו בר חיוצא מוציא אביו של קטן אחר במלוא חינוך.

הראשון לא מקרי דעתו לחזור דסתמא דמילתא כיון דעקינכו לאינשי ביתיה כל שמואל פרנסתו מרווחת באתו מקום שכל לשם אינו זז משם זולתי אם עקן להוליכן לזוהרא של איי או לבצרתן ממגפה ד"מ או מחמת סיבה אחרת כיוצא בזה שאז הדבר צרור דכלל גוונא דעתו לחזור מיקרי וכדכתיבנא עכ"ל והביא דבריו המ"צ לבלבד אשר רמז עליו כח"צ.

ולמדנו מדברי הפ"ח שתי דברים אחת דעתו לחזור אין י"מ בין זמן מועט למרובה ולא כנראה הסכימו כל האחרונים לצד מהערוך השלחן, שנית דגם אם יאל באתו מכל מקום יש י"מ לאחזר סיבה יאל שאם יאל להרויח ממון אז אמרינן כיון שזא עם אשתו וביתו לא יזוז מכאן ואם זא לסיבה אחרת אז אמרינן אפילו זא עם אשתו וביתו דעתו לחזור מיקרי ודיונו כאי' ולכאורה צפיקוד בזה הרי זא להרויח ולעשות מלאכתו כאן ואי"כ הוה ליה דין חו"ל אבל כד דייקין שפיר נראה לדורבנא דכאי פקיד נמי דין איי ליה דזיל בחר טעמא שכתב הפ"ח דכיון דזא להרויח ולעשות סחורה סתמא דמילתא כיון דמכתה פרנסתו מרווחת במקום שכל לשם אינו זז משם ואומר אני דזה דוקא אם יאל להרויח ולישא וליתן מפני שאין לו וכאן מלא פרנסה מרווחת לא יזוז משם אבל הכא הרי אית לן כמה טעמא לומר דכני איי הוה.

א' דכא יש לו זמן מוגבל מחי שיחזור לאחר ג' שנים וכיון שיש זמן למחי שיחזור ודאי דעתו לחזור ולא אמרינן שמה ימלא פרנסה מרווחת כאן לא יזוז מכאן דזה דוקא מקום שאין לו זמן מוגבל וכמו שכתבנו לעיל, דזמן מוגבל לענין זה הוה כה להחירא ודבר מושכל הוה דודאי זמן המוגבל מראה על החלטת הענין לחזור ולדין עיקר בזה שנדע שהחליט לחזור. שנית דכא הרי הוה לא זא לכאן לישא וליתן ולהרויח שנאמר דאינו זז משם דכא הרי הוה זא לעבוד עבודה הנלכת להמשרד שלו בא"י והוה אינו מרויח בזה שעי"ז יחליט להשאר פה כיון שמלא כאן פרנסתו דאם יחזור שם פרנסתו ולא מחזיקין ליה בלדס שיראה ח"ו לקרר ימיו כמבואר בגמ' כתובות על היוצא מא"י לחו"ל על לא דבר. ועוד זו שלשיה דכא הרי הוה באתה לא זא מעצמו וצראנו בעוב ואדורבנא צראנו לא הוה יואל מארץ ישראל וגם עכשיו הוה דעתו ומחשבתו שם וגם לא זא בשביל משא ומתן ומסחר אלא שזא בשליחות מהמשרד שלו והוה מקבל פרנסתו מהמשרד ולא ממנה שכוה מרויח כאן ואפילו אם ירויחו אלפים ורצבות לא ישלמו לו אלא שכירתו מה שכתבו ציוו וציון מנהלי המשרד הג"ל ונמלא דבאתה הפרנסה שלו הוה מרויח בארץ ישראל ושם משלמין השכירות אלא שכוה מקבל השכירות פה אבל מהקאמפאני הראשי וכיון שהכתה עמכם לחזור לאחר ג' שנים אי"כ הרי הוה בעצמו רואה ומוכרה לחזור כי לאחר זמן זה לא יחזיקו פה יותר ולא יהיה לו פרנסה אחרת אז ורק לחזור אם לא שיקש לו פרנסה אחרת ועל זה אכן לא חיישינן שאז ילך ויקש פה פרנסה אחרת ויעזב פרנסתו בא"י ורק חיישינן

זה דעתו לחזור כמה שיעור יש לזה ומסתמא הפוסקים משמע אפילו שבה שנים הרבה בחו"ל אלא שכיון שדעתו לחזור יש לו דין איי אבל ראיתי בערוך השלחן סי' תל"ו שכתב דנראה לו דאפילו אם זא לבדו אם אין דעתו לחזור עד אחר שנה מקרי אין דעתו לחזור ע"ש, ובאתה לא ידענא מנא ליה הוה ומלשון הפוסקים נראה לביקן לפענ"ד והמג"א סי' תס"ח כתב בשם מהרי"ל דביחודים הכוללים ללמוד צי וג' שנים מקרי דעתו לחזור ועיין לשון אבקה הכולל סי' כ"ו ובכלכות קטנות למכרי"ם חגי' סי' ד' מה שהאריך חכ כבר שנים רבות הוה בחו"ל כידוע, ובשיורי צרכה סי' תל"ו ובמח"צ ובשע"ת וכן כתב מפורש בשו"ת חיים שאל סי' י"ב ח"א, צבן איי שירד לחו"ל ודעתו לחזור ושמע שמחה אשתו בא"י ורואה לישא אשה בחו"ל ולחזור ח"ל כחצתי בשאר שכל זמן שלא נשא יעשה כא"י וכשישא בחו"ל והסכים עמו אחד מגדולי הדור וכו' ומעשה שהיה כך הוה ונתוכחנו עם הרב המ"ו כמהר"ר אברהם ישראל ז"ל דכוה פשיטא לן דכשישא יתבוג בחו"ל ולא הוה צרכנו אלא לאחזר שנים שלא נשא ועל זה הוה שהבאתי ראיות וכתבתי והסכים עמי הרב הגד וכו' ע"ש, וברי שכתב מפורש רבינו החיד"א ז"ל דלאחזר שנים שלא נשא הוה כהה בשאלה והסכימו דכני איי הוה ולא עוד אלא ודאי גם קודם שמחה אשתו הוה כבר קלה זמן בחו"ל כמובן וזה פשוט.

ולולי דמסתפינא מרבתי הוה אמינא בזה סברה חדשה וגדר חדש דכל שדעתו לחזור ויש זמן מוגבל מחי שיחזור בגון משך שנה או שנתיים או יותר ומוחלט אלא שכוה לא יעבור זמן זה בשום פנים לחזור אז כולי עלמא מודי דכני איי הוה והסברה דעיקר דאין חוששין דעתו לחזור כיון דזא כאן ומשכה וכ"ש זא עם אשתו חיישינן דבמשך הזמן כשקצב כאן דירתו כבר לא יעקור דירתו כל כך במהרה ולא יחזור לעולם אבל כל שיש לו זמן מוגבל מחי שיחזור הרי ראיתו ודאי שדעתו לחזור צרור וכאי' ודאי כני איי נוהג אפילו שימשך זמן יותר משנה או שנתיים כל זמן שכוה לא יעבור הזמן שכוה לחזור אבל אם יעבור הזמן אז כבר דין בני חו"ל לו אם לא כי בלדס חכ לפענ"ד סברה ישרה. והנה כי כן אם הוה כאן בלא אשתו פשוט דאפילו הוה כאן לשלש שנים מ"מ כיון שדעתו לחזור כא"י הוה לכל דבר לדיב.

אלא דמעתה נדון אם הוה אשתו עמו גם כן ובזה כבר דבר נשתנה קלה ובש"ע מבואר דאם זא עם אשתו אפילו דעתו לחזור נוהג בחו"ל ודברי הרדב"ז בזה שער ע"ג ח"א הביאו כל הפוסקים ופלטו צו וראיתי להפרי"ח א"ח סי' תס"ח דכ"ה וראיתי להרדב"ז שהאריך ברבה דבריו הרדב"ז הג"ל וכתב דודאי לא ס"ל לחלק בין דעתו לחזור מיד לדעתו לחזור לאחר זמן ואפילו לאחר זמן מרובה הדין כך צין לענין קולי מקום וצין לענין חומרי מקום ע"ש (חכ) היפוך סברה ערוך השלחן הג"ל) וסיים הפרי"ח ח"ל ומיכו מודינא ודאי דמי שעקר דירתו ואשתו וציוו לילך לאחזר מקום לישא וליתן ולהרויח אף שדעתו לחזור ולהחישב למקומו

לו מעשה כזה הוכח יוכיח והדבר יורה דינא מכלל ישוב זה ונכנס לכלל ישוב אחר ולא יועיל כזה מה שיש בדעתו לחזור לאחר זמן קצת ובעתה דעתו אלא כל אדם אצל מי שלא עקר דירתו לגמרי אלא הניח בניו עם כל כליו ומעלעלי הבית אלא זו בלבד עשה שכלך והביא גם אשתו עמו כזה בלבד לא מיקרי עקירת דירתו וכו' והביא שם דעת מהרי"ץ סי' פ"ה ופלפל בדבריו והרואה יראה מכל דבריו שם שגם הוא ז"ל מודה דהיכא דבא אפילו אשתו עמו ורק מוכח שדעתו לחזור לכ"ע דינו כא"י וא"כ כאן לפענ"ד ליכא הוכחה יחירה מזו שדעתו לחזור ולא עקר הכל משום ריוח פרנסה אדרבה הניח פרנסתו בארץ ישראל שלאחר שלש שנים יחזור לפרנסתו שם נראה דמוכח כגני א"י אצל לענין מלאכה ודבר פרהסיא אסור לכ"ע ואפילו צנעא כל מה שממעט עדיף.

שוב מלאחי בדוכן משרים ח"ג סי' פ"ג ראי' לדבריו פ"ש. אלו דברי יולאי חפזון שעלו על רעיוני ונא לשום עליהם עין ביקורת כי לא הי' לי פנאי לעיין עליהם רק מהרהר וכוח מ"מ נראה הדברים נכונים לפום ריהעא ודרכנן עדיין עובדא והדר מוהצין חיוצא.

ובזה הנני חותם בברכת חג כשר ושמח ובהוקרה רבה וי"ר שנוכה עזר בשנה הזאת לאכול מן הובחים ומן הפסחים שהעלו דמם על קיר מזבח ה' לרצון ונשיר לפניו שירה חדשה בלב ובנפש,

מנשה הקטן

סימן פ"ד

עוד להנ"ל

לאחר חתום שערות נפל מילתא בליצאי דזמן הזה שצאריך ישראל יד ישראל תקיפה עליהם יש נפ"מ עוד אם הפקיד הוא מאנשים שהם קרובים בדעותיהם להמשלה ושמחים בה ומשחוקקים לדור צאריך ישראל או שהוא אדם אשר רחוק צדעה מהם, אצל מ"מ הוא משחוקק לדור צאריך ישראל כי צ"ה יש שם קבוצ גדול שומרי תורה ויגדל בניו לתורה ה' על אדמת קודש על פי דרך ישראל סבא, וצין אם הוא אדם אשר הוא מתנגד בכלל לדור צא"י בזמן הזה עד שיבא משיח לדקינו ויגאלינו זה נראה יסוד גדול כזה כי ידוע דהעיקר כזה גמירות הדעת גמורה ושיכיה צרור שדעתו לחזור.

והנה לעיל הבאתי מערוך השלחן דעד י"צ חדש הוא דאמרינן דעתו לחזור ולא יותר ותמכתיו עליו עכשיו ראיתי דגם האצ"י א"ח סי' תכ"ד כתב דדוקא עד י"צ חדש מקרי דעתו לחזור ותמכה על המהרי"ל שהביא המגן אברהם בדמורים הכוללים ללמוד שנים ושלוש שנים נקראים דעתו לחזור מהביא דחמרת וגמלה צבא צהרל דאם נשתרה שם שלשים יום כרי הם כחשבי בעיר ואף דסופן לחזור והוא

לביפק דאפי' אם יש לו פה פרנסה לא יזוז משם פרנסתו אצל כשאחר שלש שנים אדרבה לא יכיה לו עוד פרנסה מהמשרד הזה פה והחם יהיה לו ודאי עומדין דעתו שהחם הוא וצוה לפענ"ד כ"ע מודים, וראיה צרורה לזה לפענ"ד מדברי הפ"ח שכתב זולתי עם עקרו וכו' או מחמת סיבה אחרת כיונא כזה שאז הדבר צרור דבכל גוונא דעתו לחזור והנה אין לך סבה גדולה מזו שינא משם לא מרעוה נפשו אלא מחמת סבה אחרת שהיה לה להקאמפאני בשליחותם ובהנאי לחזור לאחר ג' שנים וגם הם יתצעוהו לחזור וצרור דדעתו לחזור.

ולכן לפענ"ד דינא דאפי' גצרה לנכוג צהפלות כא"י ויתפלל ציו"ע שני תפלה י"ח ויניח תפילין אם חל בחול ואם חל בשבת יתפלל של שבת ומיכה לענין מלאכה כיון דרוב פוסקים מחמירים שלא לעשות מלאכה בפרהסיא ודאי שלא יעשה וגם לענין מלוושים שילבוש בגדי יו"ע אפילו ציו"ע שני זה אפילו בסתם וכ"ש כזה דאיה לן דעת הערוך השלחן דלאחר שנה לעולם דינו כחז"ל ואף שהעלנו צ"ס"ד דלא קיי"ל כותיה מ"מ כאן שגם אשתו עמו ודעת הרד"ז לפום ריהעא הכי אזלי דכל שלא חוזר מיד מוכח כחז"ל אלא שהפ"ח פירשם בצופן אחר וכל האחרונים כנראה מודי לזה וגם הפ"ח הניח דברי הרד"ז צ"ע וגם מה שהעלתי לפי סברה שלי דאיה ליה זמן מוגבל גם הרד"ז מודה מ"מ מאן ירביצ צנפשו ופוק חזי מעשה שהביא הי"ש"ש בזה תלמיד שכלך לארץ ישראל ולאחר שנים חזר למדינתו לסחורה ודעתו היה לחזור ונוכח חול ציו"ע שני וגערו בו ושחק עליהם ופגרי דמיתה משוכה ולא זכר לחזור לא"י עכ"ל בחולין פכ"ה סי' נ"ג. ולכן ודאי לא יעשה שום מלאכה בפרהסיא ח"ו.

ואין לומר דדעת הרש"ל דס"ל דלכל דבר דינו לנכוג כגני חז"ל גם לענין תפלה ודברים שצנעא ואפילו דעתו לחזור אף שצריך לכוונת פשטות דבריו כן מ"מ אין זה אמת דכבר דייק בעי" ס' תל"ו סק"צ היפוך זה אמת שכתב המחבר בני ארץ ישראל שצאו לחז"ל אסורים לעשות מלאכה ציו"ע שני ציישוז אפילו דעתו לחזור וכזה בעי" נראה העטם מפני המחלוקת כמ"ס סי' תס"ח וא"כ יש היתר אם עושה מלאכה צנעא וכ"ה ברש"ל פ"ק סי' ה' חז"ל ואין להקל בפנינו לעשות מלאכה ע"כ הרי דעת מהרש"ל דוקא בפרהסיא הוא דאסור לעשות מלאכה אצל צנעא מותר ואותה מעשה ל"ל שעשה בפרהסיא ולכן נענש. •

שוב מלאחי דהשלמי חגיגה דף רל"ד פ"ג גם כן דן בדברי הרד"ז ז"ל וכתב עליו חז"ל והרי משמע דאעפ"י שדעתו לחזור לא יועיל דעת זו רק שכולך הוא לבדו אצל כשמוליך אשתו עמו לא ואי יאמר האומר דהוא הדיון במו שכלך לחז"ל ושמע שמחה אשתו ונשא אשה בחז"ל אעפ"י שדעתו לחזור אינו מועיל דעתו זו כיון שאשתו עמו וצאמת הא ליחא דמדנקט הרד"ז ז"ל ואם עקר דירתו משם ואשתו יצויה וכו' נראה דלא סגי בכוליה איש וציתו לבד אלא דייקא מי שעקר דירתו לגמרי הוא ואשתו וצויה וכל אשר

• שוב דקדקתי גם כ"ש פכ"ה סי' נ"ג שכתב חז"ל ותלילה להקל לעשות חיל וכו' ואין בו אלא מנהג אבותינו לתוד ובסתר תללוה וכו' והנה נראה מפורש שכתב מותרים לעשות מלאכה ולחלל ולא בפרהסיא.

ואריכות ימים בכפלים, עדי יבא הכפות בנחשתיים, אל כבוד רב האי גאון פ"ה ע"ה משכיל לאיתן דויו ליה כבר בחיא בע"פ שמו מפארים ומשבחים וכו' כקהדר"ג מוה"ר מנחם מענדל שניאורסאהן אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א.

אחדשכ"ק באהבה אמת הנני צוה בדברים מועטים אדם מועט לעולם דבר הספק צו נדברנו תחת אחד השיחים שיחה נאה ומקובלת ע"ד הלשון עו"ד אחד לקרוא המגילה על הראדיא וישמענו רחוקים ויבואו צבתי חולים אשר א"ל להם באופן אחר לשמוע קריאת המגילה וללאת ידי חובתם וכבוד גאון העיר דבשו"ת מנחם אלעזר (ח"צ סי' ע"ג) מהגה"ק ממנוקאטש כתב בשאלה זו שמכל האדמים שחור השואל לא מלא לאסור וכ"ק לא ברור לי האם התירא וגם דעתי העניה הסכימה לדעת כ"ג ואף שהצאתי קצת ראיות אמרתי להעלות על הכתב מה שפי מדבר ואח"כ הצחירה לחזור ככסף הנצטר.

וראשונה נראה דהצטר מנח"א לאו יחידא הוא צוה וכבר האריכו צוה הצדיקים האחרונים ז"ל בתשובותיהם אחת הנה ואחת הנה זה לעומת זה הללו אומרים והללו מחירין, והשאלה נשאלה לענין שמישה שופר וקידוש והבדלה וזכרו וקדושה וכל דבר שצדקושה שאריך ללאת צה, והגאון מוהר"י ענגל בגליון השי"ם ברכות כ"ה לענין שמישה טעלעפאן הביא משר"ת שצוה יעקב ח"ג סי' ל"א תשובה הגר"ד אופנהיים בכלים המיוחדים לדיבור ומשמיעין קול על כמה וכמה מילין דמוחר לדבר צוה בשבת אף שהקול יולא חוץ לתחום, והביא שם מהלכות קטנות ח"צ סי' מ"ה בחרש שמדבר ואינו שומע אלא ע"י שיעשה כלי לאזנו כמין חולרות ופשוט ליה דחייב בשופר דשם שאמרו לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה (סוכה ל"ז) אף אני אומר שמישה ע"י דבר אחר שמה שמישה עכ"ל. ובמנח"א אלעזר לא הביא דברי הלי"ק אבל בעלם הדין חולק בתקיעה שופר שלא ילא דהוה כקול הצרה שאמרו במשנה להדיא אם קול הצרה שמע לא ילא. וכ"כ בשו"ת פני מציץ סי' ק"ג.

ובאמת כי דברי הגה"ש ל"ע דבשו"ת הלכות קטנות שם סי' רע"ו כתב צמי שכיו יושבים במערה וקורין את המגילה וא' שומע מרחוק הכה קול וכן בשופר ולא ששמע קול הצרה אלא שמע צה קול ברור אם ילא, וכתב תשובה אפשר דכיון דציעין שומע ומשמיע ואותו צה קול שנעקר ונלעייז באויר ופורח אין לו עוד קשר עם המשמיע דלא ילא רמז לדבר מפיו דבר אלי דציעין שומע מן הכה וכו' הרי שכתב מפורש דהיכא דהקול לא צה מפיו ממש לא ילא וזה לכאורה ממש דומיא דטעלעפאן והיפוך ראיה הגה"ש ז"ל.

והא דלא תקשה דא"כ הני דברים סתראי נינהו ממה שכתב בעלמנו צסי מ"ה נראה דהני דברים חלוקים דהם מיירי שעשה כלי כעין חולרות לאזנו מיירי שאין הכלי עושה שום פעולה בעלם הקול אלא שהכלי שהוא כעין חולרות מחזקת הקול שילא מפי המדבר שלא יתפשטו בגלים אלה ואם אלא יכנסו באזנו ועי"ז קולו חזק ושומע יותר

הדין לענין בני עיר דאם נשחכה י"צ חדש נחשצין כאנשי העיר ואע"פ שדעתם לחזור ע"ש מה שהאריך.

והנה הביא חו"ה סי' תרל"ו הביא בשם ח"ה דאם נדעתו לחזור אפילו לעולם נוכח כמקום שילא משם וכצ"י ז"ל הנה צ"ע והצ"י לא הביאו אמנם עיין בשו"ת ארץ נבי סי' מ"ב שהאריך בדבר והביא דברי הא"ה הג"ל ונסתפק בכוונתו דאפשר דהוא ז"ל מיירי דכ"ג שנסע לזמן מרובה אבל קצוץ ומוגבל אשר ידע צדירות כי ככלות הזמן הוה ישוב לא"י. ולאחר המחילה במעיין דברי הא"ה אין זה כוונתו שכתב דין ערבי פסחים סי' ח"ל בני א"י שצאו לחו"ל אסורין לעשות מלאכה צ"ע שני ציוצו וכו' וכל חוץ לתחום אין נוחנין לו חומרי מקום שהלך לשם. ובקולי מקום שיצא משם יש פוסקים שלעולם אינו נוכח אותן אם אין דעתו לחזור לאחר זמן אבל חומרי מקום שילא משם נוכח לעולם כל זמן שדעתו לחזור לעולם והנה כתב מפורש דלענין חומרי מקום נוכח לעולם כל זמן שדעתו לחזור לעולם וזה צ"י זמן מוגבל אלא דלענין לנהוג צקולי מקום שילא משם נראה דלריך לידע זמן חזרתו דכ"י נראה לשון שלעולם אינו נוכח אותן אם אין דעתו לחזור לאחר זמן ומדכתב בחומרי מקום דעתו לחזור לעולם ובקולי מקום דעתו לחזור לאחר זמן ולא כתב לעולם משמע זמן מוגבל והוא כדעת הא"ל הג"ל.

והנה האריך צ"י הכ"ל הביא שם דעת החסל"א ויעצ"ן ושכן נראה שהמלחמות פ' מקום שנכחו (אף שלעני"ד יש לפקפק בפירושו במלחמות) דכל שעבר זמן רב לא מקרי לחזור ולעומת זה הפר"ה והאחרות חיים והלכה כרבים ואף כי לפעני"ד רבותא למימני גברא שהרי הצאתי לעיל מהר"ם חגי' ושו"ת חיים שאל והגאון חיד"א והשלמי חגיגה והדובצ משרים ח"ג סי' פ"ג שכתבו אפילו לזמן ארוך נמי מקרי דעתו לחזור אמנם מ"מ לדין אדרבה נראה דכ"ע מודי דינו כצ"י א"י והעטם כחילוק שחלקתי לעיל דכל שיש לו זמן מוגבל אפילו צ' וג' שנים מקרי דעתו לחזור לכ"ע ועכשיו מלאנו לנו ראיה מדברי הא"ה וגם האריך צ"י לאחר האריכות חילק חילוק זה לענין בחורים ההולכים ללמוד צ' וג' שנים משום דיש להם זמן מוגבל מחי שיחזור וכן פ' דעת הא"ה נראה מצוחר דפשיטא ליה דכ"ג כל שיש לו זמן מוגבל לחזור נוכח כצ"י א"י אפילו לזמן מרובה וזה ראיה ברורה למה שכתבנו צס"ד.

סימן פ"ה

השומע קריאת המגילה או שאר מצוה על רעדא או טעלעפאן אי יצא

אור ליח' ו' לסדר אשר צוה ה' התשכ"ב ברוקלין נ"י יצ"א.

מנחם ציון ובונה ירושלים, הוא יתן שלום ברכה חיים,

והריעצ"א וגמוק"י שם כחצו דאין שליח לשמיטה. ובקל"ה חו"מ סי' קפ"ב סק"א הביא קושית החו"מ רי"ד פ"ב דקידושין דלכל מצוה תועיל שליחות ואמר אדם לחצו שצרכו צרכו עבדיו או הנה תפילין עבדיו ותי דמלכות שצרכו לא אמרין שש"א"כ ועיין ח"ס אור"ח סי' קפ"ב ובקל"ה חמ"א חו"מ רי"ד דהא בשלד"ע אי לאו דגלי קרא דאשלד"ע הוי דדין שליחות ותי הו"ל לפי דעת הרא"ש כיון דשש"א"כ לא אמרין רק צמדי דעשיה או דדבר עקימת שפתיו הו"ל מעשה אצל לענין שמיטה דהוי מידי דממילא לא שייך שליחות ולכן אינו מועיל מנינו שליחות לכוין תפילין ולישצ צרכו דהוא דבר שממילא וצו"ח משנה הלכות ח"ג סי' קמ"ב הארכתי דבר צמ"ד.

דלפ"ז הכא אפילו נימא דהקול ששמע מלך שני הוא ממש קולו של המשמיע שולח מפיו של הקורא אצל ע"כ נריך לומר שהחשמל העציר הקול הכוא שמה באחר אופן שהוא אצל אף שהעציר הקול הלא הכוונה שריך המשמיע לבין להוציא זה אי"ל להעציר צום אופן דבר דבר שממילא ענין כוונה ודבר שצנף והוי כעין ראי' או מחשבה שא"ל לעשות ע"י שום שליח או שום ענין להעציר מקצה אל הקצה אלא נריך לזה הצעלים דדוקא וכל שריך אחי סיוע דדבר ע"י שום פעולה מכונה אי"ל להעציר מחשבה ומעשה דדין השומע אפילו נימא דשומע קול הראשון אצל הוי כשומע קול שלי כוונה ר"ל ממי שאינו מכין להוציא דלא יא' דחבר הכוונה שברי הכא זה ודאי דכוונה אי"ל להעציר לקצה האחר מקום שאין הצעלים יכולים לבגיע צגופם ודיבורם דדרך הצבע כעת נמלא שומע קול שלי כוונה להוציא ולא יא' לכולי עלמא וזה לפענ"ד דבר אמת צמ"ד לצד כי לעיקר נראה דכיון שהחשמל הוא שהמוליך הקול לצד השני ומשמיט אותו שם הו"ל קלף דומיא דשומע קול אדם מחוץ מכונה גרומפאן שחבר המשמיע לגמרי שברי לאחר שדיבר הדברים לחוץ המכונה המכונה הוא שמעצירה את הקול ולא בא מפי האדם כמובן, אצל לא נריך לזה דהא לפענ"ד לכ"ע הוא שהחשמל מוליך את הקול ומלך זה חסר הכוונה שזה אי"ל להעציר ונמלא חסר הכוונה. וכשהרצתי הדברים לפני כמה גאונים באסיפת הרבנים הסכימו לדברי צמ"ד. ואולי יש קלף לדחות דבר כוונה בלק"ע סי' רע"ז כי"ל שכתב דכיון דבעין שומע ומשמיט ואותו צה קול שנעקר ונלעיייר באויר ופורח אין לו עוד קשר עם המשמיע ואפשר דכוונה צה דממילא כיון דאין לו קשר עמו אף דהקול שלו הוא מ"מ חסר הכוונה שזה צדי דוקא להיות קשור עם המשמיע וי"ל.

לבד כי סברא הוא דמה שאמר שומע כעונה שהוא כאלו הוא צענמו אחר הדברים ונפשו כנפשו ולכן ע"כ נריך להיות צמקום אחד ובאופן שיוכל להיות נפשו כנפשו אף שולח צכותל מפסיק צניכס מ"מ המציאות הוא לא רחוק והחלוק מובן מאליו לכן לפענ"ד כמ"ש. וצ"ח יש לרמז קלף מה שאמר צגמ ר"ב פ"ג מי שביד עובר אחורי צ"ח או שביד ציחו סמוך לצ"ח ושומע קול שופר אק"מ

אצל עכ"פ קול המדבר לא פסק וכו' מפיו דבר אצל גבי צה קול צבי רע"ז כיון שנעקר קולו מפיו ואח"כ חזר להשומע כמ"כ לא הו"ל קולו שיוכל ללכת צו אצל לפ"ז לא קרב זה אל זה ג"כ ועיין פרי"ח הל' גיטין סי' קכ"א ובאח"כ אור"ח סי' תרפ"ט סק"ב ושע"ה שם.

והנה צו"ח שפרי דעה סי' צ' כתב ג"כ דצעת הדחק יולא ע"י ראיה ובהלכה למשכ (קליטוארדיון) סי' ר' ס"ק ע"כ כתב דאם נערך הראיה מע"ש ועי"ש יולא ידי קידוש ששומע משראל חצירו (ובאמת אינו יודע כוונתו דשראל חצירו אסור לקדש צראדיא כמובן) וצו"ח ירשע פליטה סי' י' מהגר"ש שליסל כתב ג"כ להחיר אצל צל"ח חדש סי' א' חולק אצל שפרי דעה וכו"כ צו"ח ירשע פליטה סי' י' גם ראיה מי שהביא צס שו"ת משפטי עוזאל ח"א סי' כ"א וח"ב סי' צ' דאינו יולא ידי חוצתו ע"י ראיה עכ"פ נראה דהוא מחלוקת האחרונים ז"ל ומאן יכין להכריע צניכס, עוד נראה דהשוו ראיה לעלעפאן וס"ל דדין אחד להם הן להחיר הן לאיסור.

ומתחלה נריך להצין ולדעת מהות הענין טעלעפאן ואיזה פעולה נעשה צעת הדבור שהקול עובר צמהירות צה מקצה אל הקצה. והנה צגה"ש הביא שראה צספרי החוקרים הצעטיים לעולם אין הקול עצמו של המדבר הוא הצה לשומע ואך קול המדבר מרעיד חלק האויר שסמוך לו וחלק זה לסמוך לו וכן כסדר עד שרעד חלק האויר שצאצון השומע ולפ"ז כל השמיטה חמיד הוא רק גרס כצחולין ע"י א' דזה שני גרמא צעלמא הוי וכו' כל השמעה ע"י דבר אחר ותי אין לחלק צין השמעה סחם לע"י טעלעפאן אלא דק"ל מר"י דחסמה צקול הוי מעשה וחייב ועל גרמא ליכא חיוב וצלה זה היכ יכול להקשות דא"כ אחאי צצה קול ששמע לא יא' וברי חסם נמי מכה רעדה האויר החציר את הקול ולצסוף גם צענמו חזר צו דני"מ מה שצבע צכך למח שאינו דדרך הצבע ומחק"ע סי' רע"ז כי"ל ראיה צרורה לחילוק הזה.

והנה כמה אשר ידעתי מענין הטעלעפאן וראדיא הוא צצעת שהאדם מוטיא דיבור מפיו להמכונה כי"ל החשמל שעליו צה הדיבור מיד מקצלו ומוליכו לצד השני שמדצין שם, וכן הדבר גם צראדיא שהקול יולא לאויר והחשמל צמכונה חופס אותו הקול ומציאו למקום שהוא רובה, כן הסציר לי צעל מלככה ואומן (עלעקטריקאל ענשעניר) אלא שראיתי צקלף אחרונים דהקול שלו כשנכנס למכונה השמיטה המכשירם האלו חנועה המצרגא. ולכאורה יש נ"מ ולדעת האחרונים ודאי לאו קול הדר הוא שברי נחפך דדומה ממש להקליט (רעקארד) של גרומפון שאינו יולא צו לכ"ע, אצל ללשון ראשון לכאורה הקול קול יעקב הוא. ונלפענ"ד דבר חדש דלכ"ע לא יא' כאן אפילו ניח שהקול הוא קול ראשון של המשמיע שברי ללחא ידי חוצה המלך צדי תרחי כוונה השומע וכוונה המשמיע כמבואר צגמ ר"ב פ"ג וידועים דברי הרא"ש נדרים ע"כ ע"כ צדי"ה והא דדבר שממילא לא שייך שליחות

לא שמע הזמר בשום פעם ממנה בעצמה ל"ש ציב הכרור וכדמשמע קלח מרש"י ע"ז כ' צבגדי צבעונים משמע אבל לשמוע מאשה עצמה אפילו אינה רואה ומכיר לא יוחא ליה להחיר דלתי"ב גדולה מזו כי לו לכתוב וי"ל.

ובראה לפענ"ד לחלק דודאי יש חלק גדול בין הקול יולא מהמכונה או שיואל מפיו האשה עצמה לענין השמיעה אפילו אינה מכירה דהיכא שאלה עומדת וממחה אפילו אינה מכירה הרי האשה בעלם הוא שפ"ה והשומע יודע ממנה וגם הקול צא מעלם האיסור הערוה שהוא האשה וממילא יותר עלול להכריז בה גם כי קול היואל מצעל חי מעורר יותר לפי הכלל דברים היואלים מן הלז נכנסים אל הלז וההנחות והחיים מעורר יותר בצעלי חיים מהקול היואל מן המכונה שהוא קול היואל מדבר היתר שהוא המכונה ואין צמח להכריז על המכונה עצמה כשאנו מכיר האשה חב דבר פשוט לכל מצין, אלא שאעפ"י כשמכיר האשה אסור אפילו מהגרומות דהוב צכלל הא דאמרנו בגמ' ע"ז כ' ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם וכו' ולא צבגדי צבע של אשה וכו' ואר"י אמר שמואל אפילו שמוחים על גבי כותל אר"י ובמכיר בעליהם וכן כ' בעושי"ע א"ע סי' כ"א ואסור להסתכל צבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה אפילו אינם עליה שמא יבא להכריז בה, ומדברי רש"י שם משמע דאפילו מכירה אין איסור אלא צראה אותה פעם אחת מלבישת בהן וכן"ל צה"ל כחז דאיו מוכרת.

ובאמת כי דברים הללו תלוי לפי הענין וכמ"ש צי"ש קידושין פ"ד סי' כ"א ח"ל כחז הריטב"א צפוף מ"י קידושין הכל לשם שמים וכן הלכתא דהכל לפי מה שאדם משים בעלמו ואם ראוי לעשות לו הרהק ליתר עושה ואפילו להסתכל צבגדי צבעונים של אשה אסור כדאיתא במ"י ע"ז ואם מכיר בעלמו שיתר כנעו וכפוף לו ואין מעלה עינה כלל מותר לו להסתכל צבגדי צבעונים של אשה ולדבר ולהסתכל בערוה ושואל בשלם אשה וכו"ל והוא דר' יוחנן דיתבי אשערי עזילב ולא חייש לאיסור ה"ע ור' אמר דנפקי ליה אמתתא דבי קיסר וכמה מרבין דמשחשי צהדי הדיא מערוייתא ורז אדא צר אכבה שאמר צכחצות דנקיע כלב אכתפי ורקידו צב ולא חייש להכרורא מעממא דאמרן אלא שאין ראוי להקל אלא חסיד גדול שמכיר צירי ולא כל ח"ח צועתין ציריבן כדחזין צשמעתין כל הני עוצדא דמייתי ואשרי מי שגוצר על יארו. ועמלו ואמונתו צחורב שדברי תורב עומדין לו לאדם צילדותו ונותנין לו אחרית ותקוב לזקנתם שנאמר עוד יובון צשיצב דשנים ורעננים יהיו עכ"ל.

ועל דבר הערת כ"ג דהיבן מפורש דקול צאשה הוא רק משום הכרור הנה צאמת צצ"ש אכ"ע סי' כ"א סק"ד מצואר שקול פנויה שלא צשעת הצפלה מותר וצמגי"א סי' ע"ב סק"ז דקן זמר של א"ל לעולם אסור והא פנויה ע"ב מיירי שהוא טבורה אבל נדה אפילו פנויה צכלל ערוה היא וכן כתב הפמ"ג להדיא צמשצנות סוף סי' ע"ב אלא שצבאכ"ע א"ע ה"ל צביא דצבאר שצב אומר בין צבחולב ובין צאלמנה אפילו טבורה ולא שרי אלא קול אשתו ופליג

אם כיון לבו יאל ואם לאו לא יאל אפי"פ שזה שמע זה שמע זה כיון לבו זה לא כיון לבו ע"כ. ולשון אפי"פ שזה שמע זה שמע נראה מיותר ומאי משמיענו צוב וי"ל דמשמיענו דלא חימה מאחר דשמע קול המשמיע דיו עכ"פ צדיעצד קמ"ל דהעיקר הוא הכונה צוב ואפי"פ שזה שמע זה שמע זה כיון לבו זה לא כיון לבו וא"כ ככ"י כן לענין המשמיע שכיון דכונה א"ל להעציר וא"כ אפי"פ שזה שמע זה שמע זה כיון לבו זה לא כיון לבו ר"ל שאין כאן הכונה.

ובעיקר דברי הגמ' עיין צהלוק"ט סי' רע"ו שזה הקשה צבר זקנו מה משמיענו צוב שמע זה שמע ותי לפי מה שצביא צכנה"ג שו"ת רדצ"ו דצבא לצככ"י כדי ללאת ידי חוצתו יאל אפילו צכחם כלומר ששמע הצקיעות ולא כיון לבו ללאת אלא סחם שמע כיון שצב על שם ללאת הוב סחמן לשמן אבל מי שצב לצככ"י צכחמא לא יאל צכחמא אלא צריך דוקא לכיון ללאת ע"ש וצוב משני אפי"פ שזה שמע זה שמע שו"ת אלא דלפי זה ג"כ עיקר חסר מן הספר דהגמ' קאי אמי שהוא אחורי צככ"י או צציתו וברדצ"ו קאי אמי שהוא צככ"י וי"ל.

ובמקום אחר עוד אמרתי לפי מה דקו"ל כל מילתא דלא רמיא עליה דאיושי לא דייק וא"כ הוב אפשר למר דהכולך אחורי צככ"י ושמע קול שופר ממילא לא רמיא עליה דאיושי דהרי לא צב צציל זה לצככ"י ולא שמי"ע ליה ולכן לא יאל אבל אי רמי עליה נפשיה לשמוע כל הצקיעות שחוקע אפילו לא כיון לבו לשם מזה יאל כיון דשמע כל הצקיעות וקמ"ל אפי"פ שזה שמע זה שמע ור"ל שצבור ששמע קול השופר מ"מ זה כיון לבו זה לא כיון לבו דצחר כונת הלז כן כן דצברים וק"ל.

ועיין משנה הלכות ח"ה סימן ע"ב.

סימן פ"ו

קול אשה על הראויא ומייקראמאן ופעלעפאן

אי הוה ערוה

עוד להג"ל

עוד העיר צבוד גאוו צענין קול צאשה ערוה לפי מה דקו"ל דאין זה קול המשמיע לענין ללאת ידי חוצתו וכ"ש מהגרומות פ"י (רעקארט צלע"ז) דצבא כ"ע מודי דאיו יולא אי מותר לשמוע קול אשה דכ"ג לא הוב ערוה לפ"י ואמרתי מה שכתב צוב כק"ו מאור"ג מן ר' עמרם צלום ז"ע צשו"ת בית שערס אור"ה סי' ל"ג שלא מלא לו איסור כשאנו מכיר האשה שמתנה יאל הקול הנשמע וכ"י העיר דא"כ כשאנו מכיר האשה מילתא הוא, גם על הראדיא כשאשה צמרת ואינו מכירה יהא מותר לפי ה"ל. הנה צשו"ת בית דוד (לייטנר) סי' קפ"ה צידד דאככ"י דיש לסמוך על טעם זה גם צראדיא כשאנו מכירה, וכן"ל לא העיר מה רק כתב דאפשר ע"י פלאטאן אפילו מכירה אם

צפורים צירושלים ותנבג כמוקפות מי"מ חזכב ככספ צ"ד וחלוי צנוחן ולא במקבל, הכב צרגע שקבלתי מכתבך וקראתי צו עמדת צלמח כמסחפק צדבר ומכ דפשיטא לך לידוי מציעא לי וחמרתוי לכאורר דחלוי צעטס משלוח מנוח ולדעת הכה"ד צעטס ש"מ כדי שיבא הכרוחכ לצעלי שמחוח ואס לא יספיק לו סעודתו הכי חצירו מסייעו א"כ עיקר החקנכ היבא צעציל סעודה פורים שיבא למקבל לסעוד וממילא חלוי המנוח במקבל כשכח פורים לו דאס יקבל צ"ד מכ הוואל הלל לא יכיר לו הכרוחכ צעמח פורים אכל צפי מנוח הלוי כ' צעס ראשון דעטס לכרצות השלום וכרעוה היפוך מרגליתיה של הכר שאמר מפחר ומפורד ולעטס זכ אפשר דאזלינן צחר הנוחן ולא במקבל.

אלא ד"ל אפילו למנוח הלוי מי"מ מודה דצחר מקבל אזלינן שאז הוא אינו ערוד צעסקוי ומופנה להשחשע צמחח חצירו ולכן מחרצכ הכיעוה אכל אס הוא ערוד על מחיחו אין זמן להשחשע צמחח חצירו וריעוה עכ"פ לאו יום החקנכ לו לשמח, אמנס יש עוד טעס אחד לשלוח מנוח מכ שכבז מרן זקיינו רשכב"ג מבר"ל מפראג צפי על מגילה אסחר דעטס להכרעוה שכח צעלימוה גדול עד שיכול להשפיע מטובו גס לאחרים כי כאשר הכדס הוא שמח הוא יותר צעלמוה וכאשר יש לו משהכ הוא יותר צעלמוה וכאשר יש לו יו"ט הוא יותר צעלמוה ולכך כוסיק לומר ומשלוח מנוח כי כאשר הכדס צעלימוה לגמרי הוא ג"כ משפיע לאחרים מטובו ולפי טעס זכ נראה דודאי הכל חלוי צכשלוח שכח המשפיע.

אבל להלככ מצואר צפוסקים האחרונים ז"ל דהכל חלוי במקבל ולא צנוחן ועיין א"ח א"ח ס"י חר"ד ח"ל צן עיר ששלח מנוח לכן כרך וכגיע לידו צ"ד ילאו צו אס ידע שלא יאכלס כי אס צע"ו דצחר שמחח המקבל אזלינן וכ"כ ציד אהרן ס"י חר"ד ש"י דמי ששלח מנוח למדכ"י וכגיע לשס צפורים דיוואל צו אף צעה ששלחו מציתו עדיין לא כגיע זמנו וכ"כ הכה ועיין צד"מ מ"ש צעס מכר"י צר"י ומבר"ל וס"ח ס"י חש"ד וכ"כ אס שלח מנוח ונאנסו המשלח לא ילא דהכל חלוי צעמחח המקבל וכן העלכ צכשוצה משאח משכ ודלא כס' צני חיי ע"ש. ועיין מג"א א"ח ס"י כ"ל סק"א צעס צעכ"מ דלא יתן להס קודס פורים דלמח אכלי להו קודס פורים נראה נמי דעיקר המקבל.

ובס' עקרי הד"ע ס"י ל"ו סקכ"ד ככז ח"ל צן עיר ששלח מנוח לכן כרך וכגיע לידו ציוס י"ד וידוע שלא יאכלס רק צע"ו פשיטא דיוואל ידי חוצתו אכל צן כרך ששלח לכן עיר צע"ו לא ילא דאע"פ שאלו צו ציוס הכ אינו יומו ועבר יומו צעלכ שמחחו מצואר נמי אף לכן כרך היינו הנוחן הוא יום חיוצ מ"מ כיון דלמקבל אינו יום חיוצל לא קיים המנוח דכעיקר הוא שמחח המקבל אלא דס"ל שאס המקבל יאכללו צע"ו שכח פורים שלו קיים המנוח ועיין חש"י מבר"ל ס"י י"ו או דילמח דעיקר חקנכ כדי לשמחן ועיין עוד שו"ת מכר"ל אסא"ד ס"י ר"ד עד ס"י ר"ז וצשו"ת מחנכ חיים ח"ג ס"י נ"צ

על צ"ש אכל נראה דרצו צזכ המחירין וגס הכה"ע צא"ח לא זכר כלל מדצרי הכאר צעב וכן ככז צמיצ שס ס"ק י"ז שמוחר צפנויכ טכורכ שלא צעעה ק"ש וכיינו כשאינו מחכוין ליכנוה דאס מחכוין ליכנוה חיישינן שלא יבא לידו כרכור וכמ"ש צמיצ ע"ש.

ובק"ז הביא ראי' מגמ' מגילה ט"ו רכז צעמח זינחכ יעל צקולכ אציגול צזכירחכ מיכל צראייתכ וא"ר יחכ כל הכומר רכז רכז מיד נקרי וא"ל ר"ג אנה אמינא רכז רכז ולא איכפח לי ומשני כי קאמינא ציודעכ ומכירכ ומשמע דר"י צא לפרש כך דרצז צעמח זינחכ ציודעכ ומכירכ וא"ר הכ"י יעל צקולכ (וכיינו ע"י פונגרק) רק ציודעכ ומכירכ וצפירוש אמרו צנסכרדין מ"כ אמר רכז גמירי אין יכ"ר שולט אלא צמי שעיניו רואוה ועיין חוס' שס וחוס' סוטכ דק ח' דיכ גמירי נמאל לפי זכ הכי קול צאשכ ערוכ היינו משום הכרור ולא שכקול צעלמח הוא ערוכ וצלמח כי לכן הכדור מוחר ולא נאסר רק קול שיר. * **והנה** אף שאין צזכ איסור גמור כה"ג ר"ל ע"י פאנוגראף וכיונל צזכ מ"מ סיים ק"ז דמ"מ מכוער הדצר וצעל נפס יזכר מזה אמנס הועלנו קלח ללמד זכוח על אוחס מחחינו צני ישראל הכנכסוס לצחי מלנוה או בית חצשיל רעסכארננד לאכול ושומעין שס קול ראדיח מאשכ שכח ערוכ ואסור לצרך צפני הקול, אס אינו מכירכ אפשר להקל אכל המכירכ ור"י אסור וכמ"ש לעיל וכמליאוח מעיד שאוחס השומעין רואים דוקא לשמוע ממחמרים שמכירים אוחס שזכ מעורר אוחס יותר ולכן שומר נפשו ירחק מהס כמוצן וצלמח נראה דכצעלי מלנוה שמכניסים טעלעוויזיח צצית מלונס עוצרים אלפני עור לפענ"ד יוש לי צזכ אריכח דצרים וד"ל.

ועתה בזה אסיים מעין הפתיחה באהבה ואהבת אמת ליראי ה' מידיד נפשו המצפה להשתעשע בדבריו ולהתעלס באהבים אהבה של תורה ברגשי כבוד בלב ונפש, **משנה הקטן**

סימן פ"ז

השולח מנות מאינה מוקפת חומה למוקפת חומה אזלינן בתר חנותן או המקבל

ב"ה אור ליום ה' ויקרא התשכ"ד ברוקלין נ"י יצ"א. כבוד אהובי גיסי היקר בנש"ק ת"ח ובע"מ גר"ג ור"ח ה"ב משולם פייש פרענקל הי"ו. כעת ר"מ בשיבת בית שערים.

אחדשה"ט קבלתי מכתבך ותחלת דינו של אדם על דצרי חורכ על מכ שכחצה צעלכי מכתבך צדמי הכפורים שקבלת ממני על מנח שחזכב צכס ציוס הכפורים כדי שאקיים צכס מנוח פורים לר"ה וכחצה שאפילו חכוכ

(*) ועיין משנה הלכות ח"ו סימן כ"ה ח"ו סימן י"ג וסימן

ר"ח.

עכ"פ נראה פשוט דבחר מקבל אזלין ולא בחר הנותן
אלא דהיכא שאכלו ביום פורים שלו אף שקבלו קודם מ"מ
יולא בן.

אלא דכל זכ כחצתי לפי מה שכתבתי לי דצירושלים גס
 כעת נוכחין כמוקפין אלל דבר זכ פלא לי דלפענ"ד
 רק צירושלים עי"ה העתיקה הוא שנוכחין כמוקפות חומה
 אלל מה שנקרא היום ירושלים אינו ירושלים עי"ה העתיקה
 ואצקשך לכתוב לי מנהג האנשים החדשים והצדיקים דשם
 וראשי הישיבות ואחכ היית שם צישיבך אחכ שנים ואני
 שמעתי שיש אנשים מחמירים לקרות צי ימים ואף שצפריס
 כתבו מה אלל יוחר אסמוך על עדותך מה שכתוב מנהג
 במקום צירושלים עי"ה כי מעניין אחי לדעת.

סימן פ"ח

איש הנמצא במקום שאין שם רק נשים מה יעשה בשילוח מנות

עוד להג"ל

והנה נא הוולחתי לכתוב לך בצנין שלוח מנות אמתים כאלו
מה שנחפזתי עוד כמי שהוא צפורים במקום שאין
שם אנשים רק נשים מה יעשה בשלוח מנות דהרמ"א
או"ח סי' תרל"ב כחז ואשה חייבת במתנות לאציונים
ומשלוח מנות כאלו ואשה השלה לאשה לאיש אצל לא
בהיפך שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק
קידושין אצל במתנות לאציונים אין לחוש, ומעשה כיון
דהמתנה לשלוח איש לאיש ולא לאשה י"ע היכי דאין איש
אם לא יקיים כלל או דילמא דוקא לכתחלה כחז בן הרמ"א
אצל היבא דא"ל לו לקיים באופן אחר מותר לשלוח לאשה.
הן אמת דהרמ"א פליג אהא דינא וס"ל דאשה פטורה
ממשלוח מנות דאיש לרעבה כחז ולא אשה וצבצו"י
ח"א סי' מ"ב כחז דאין רא"י ד"ל כדאמרין בקידושין
איש אמו ואביו חיראו כשהוא אומר חיראו כרי שיהיה
אמורים ומ"ע נאמר איש שכהאיש סיפק בידו לעשות ולא
כהאשה וא"כ הכ"ג הכחז קימו וקבלו לשון רבים אחד
האיש וא' האשה ולמה נאמר איש אל רעבו שכהאיש סיפק
בידו לעשות, והח"ס הקשה אצבצו"י דמה שדיוק מקומו
וקבלו בשלשון רבים לאו דיוקא הוא דהאי איבודים קאי
שכלל היבודים קבלו לעשות אשר החלו ובכלל זה משלוח
מנות אצל לא היה צריך להזכיר דכלא"כ יפה כחז הק"ג
דהשוה הכחז אשה לאיש במנות פורים שאף בן היו
באותו הבג ורק איש כחז ולזה י"ל אשה אין סיפוק בידה
לעשות, ובאמת ק"ל י"ע לשיטתו דאשה אינה חייבת בקריאת
מגילה רק בשמיטה והוא שיעה רבינו בהכ"ג ז"ל.
ובס' צרכי יוסף הקשה מחוס' פ"ק דקדושין אע"ג
דמח"ל מעשה ידיה לעצמה ושפיר סיפק בידה

מי לא שיחא אלל אציה אלל אלל צעלה חה לא שייך
הכא גבי משלוח מנוח ע"ש וכחז בה"מ דכורא קושיא
גדולה אלל שייך מעטס אחר כיון שמונח חשב על צעלה
מה"ט להרמז"ס ועיין רמז"ן פ' משפטים נמצא לפ"ז היא
סמוכה על שלחן אחרים מסתמא ומשי"ב כחיד חיש אלל
אם חייבה סמוכה בגון אלמנה חייבה כג"ל ע"כ נראה
דס"ל דסמוכה על שלחן צעלה פטורה. ובש"י יעב"ץ ס'י
ק"כ הקשה אפר"ח ג"כ כשנז"ו הג"ל אלל שדייק מדכחיד
עליהם ועל זרעם ופל היכא דכחיד זרע זכרים ונקבות
במשמע ובה"מ כג"ל לא נחית לזה עוד כחז משום דנזכרים
ומעשים כחזד ואיחזקס עשיה לזכירה ואין היקש למחלה
וגם שאף הם היו באוחו גם אלל שלא לעל זרעם כחיד
חי דכו"ר למפטרינהו משום דכור מי"ב שהזמ"ג ע"ש
וי"ל דחזוי במחלוקת דלעת הפר"ח ודעמיה דנשים פטורות
ודאי לא ישלח לאשה ולהס"ל דאשה חייבה ז"ע וי"ל כיון
דא"ר באופן אחר יכול לשלוח ולקיים המצוה כיון דרעכו
לאו דוקא הוא.

אלא די"ל דחלו ג"כ בעצם משלוח מנות ולעצם הכח"ד כדי שיהא לעצמי שמחות הרוחה חולי לא יספיק לו סעודתו ואפילו חיה ליה עובדא מ"מ חיקו שלא לבייש מי שאין לו כנסוף תענית וכוון דבסעודה נשים חייבות אי"כ י"ל דאפילו למ"ד דנשים פטורות משלוח מנות מ"מ השולח להם קיים בהם המצוה כיון דלריבין ג"כ הרוחה בסעודה והעצם שייך בזה. ולעצם המנוח הלוי שכי' בשם ראשון להרבות שלום אי"כ אפשר דדוקא איש לאיש ואשה לאשה דמה לו לבנות להם סחכל בנשים וברי אסור לשאול בשלום אשה וכ"ש שלא לשלוח לה, והנה בספק באשה שביחה במקום שאין שם רק אנשים דלף כי אז ליכא החשש שמה שלא לסלמות וספק קידושין כי צעיק רחן הוא ולא היא מ"מ איכא למיחש בזהכי הנאח דמקבל ממנה מתקדשת לו וא"ע די"ל דהחקה ביחה בכל אופן ולא חלוי בעצמים אלו ועיין שו"ת בית שערים למרן בקי"ז או"ח סימן ש"פ.

איברא דרואווי למרן כק"ז צב"ש הג"ל שינא לחקור לענין אם לריך ליזכר לכתחילה צמשלות מנות אשה לאיש והציוא ראוה ממג"א סקט"ז דאין חשש שמה קדש עכשיו רק משום שמה יאמרו שזוא סבלנות וחוששין לקידושין מכבד ולכדי צמתנות לאציונים שזוא מנות וליכא חשש סבלנות שרי אי"כ הכ"י משלות מנות אשה לאיש וליכא חשש סבלנות שרי אכל למ"ש דברכ"י דהחילוק דמתנות לאציונים כל הפושט יד מחויב ליהן לו ואי"כ אם מקדשה צוז אינה מקודשת אכל מנות אי"ל לשלות רק לאחד ואפשר לו לקיים צאחר ואם נותן לה לשם קידושין מקודשת לכן יש לחוש לספק קידושין שנקדשה עכשיו צוז אי"כ גם צאשה ששלח יש לחוש לספק קידושין ע"ש וק"צ מדברי הרמ"א ז"ל צסימן תרנ"ב הג"ל שכתב ואשה חייבה וכו' ואשה חשלה לאשה ואיש לאיש אכל לא צביפור נראה מפורש דגם אשה לאיש אסורה עכ"פ לכתחלה יש לה ליזכר וז"ע.

מאישות בחקירתו בלשון שכיחה חולה שיש בו סכנה דשרי לה איסורי הנאה וקדש אחד באיסורי הנאה וכמ"ש בספרי משנה הלכות ח"ב סימן נ"ט (דף ל"ב ע"ב) באריכות והכ"ג אפשר כה"ג ופשוט.

והנה הרמ"א אור"ח סימן תרל"ב פסק שאם שלח מנות לרעהו ולא אכל לקבל כי מחל לו יאלץ וי"ח והפרי"ח כתב דלא ידע מנ"ל זה והכ"ג פ"ג דמגילה השיב על פרי"ח משי"ם נדרים ס"ג ע"ב דיכול להחזיר נדרו שלא על פי חכם לומר הריני כאלו התקבלתי והכ"ג דכוותיה אכל הח"ס כתב דלא עיין במ"ש הרי"ן בשם הירושלמי שם כ"ד ע"א דמייירי בסתם ופליגי ר"מ ורצקן אי כוונה הנותן לכבוד עצמו או לכבוד המקבל ואי כוונה הנותן לכבוד עצמו לא מהני באומר הריני כאלו התקבלתי וא"כ יפה כתב הפרי"ח מנ"ל לרמ"א דכוונה מחקני שלוח מנות היינו מרדכי וצ"ד ה"ב לאורך הנשלה לו או לאורך המשלה זה תלוי בזה טעמי דמשלוח דאי נימא משום להראות חיבה אפי"פ שזה מוחל כבר יאלץ אכל אי משום שיהיה לו הרוחה אולי לא יספיק לו סעודתו א"כ כי מוחל לא יאלץ מאי הוה סוף סוף אין לו הרוחה ע"ש, ולפ"ז צנידן דידן י"ל נמי דתלוי בזה טעמי אי משום הרוחה הרי יש לו ואם משום נתינה הרי ליכא שלא נתן לו כלום, ועיין בפי' אורחות חיים (ספינקא) סימן תרל"ב סי"א שכתב בשם גדול אחד שר"ה לומר כן ובספר תקון משה חלק עליו ואין לי הספרים לעיין אחריהם.

וראייתי במהר"ם שייך אור"ח הג"ל שכתב דנראה סברה צעל מחנה חיים השולח מנות חליי אס מי שנשלח לו אוכל הדבר והמהר"ם שייך ז"ל כתב דלדעתו העיקר הוא השולח והחזקה עוצה שחזירו רואה שהוא אוהבו וכמים פנים אל פנים ור"א מדקיי"ל בסימן תרל"ו דאם מי שנשלח לו מוחל יאלץ ידי מלוא שילוח מנות ושם הרי לא אכל ולא נהנה ומי"מ יולא ולי"ע שלא הביאו בני גאונים דברי התה"ד ומנות הלוי וח"ס הג"ל שבבבלי.

וחזון הרבתי לרבותינו האחרונים ז"ל שנחשבו אי יולא במחנה על מנת להחזיר ומקום הספק כי משלוח מנות מלוא לאכול שישמחו צפורים ואי נימא דמהני ע"מ להחזיר א"כ לא נתן לו מידי רק בהנאה שיהיה לו עיין ביאור הלכה סימן תרל"ד ואי נימא דיואלץ א"כ כ"ש צנחב ע"י שהוא חולה שיש בו סכנה ועיין חידושי ריטב"א דצני שחי פרועות לשחי עניים אכל לא פחות וא"כ באיסורי הנאה דלית ליה שויי אין כאן שחי פרועות אכל הרמ"ם כתב טוב להרבות במחנות לאציונים מלכרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעים שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים יתומים ואלמנות גרים ודומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהשיב לב נדכאים עכ"ל ולעטם זה דלכהיות א"כ בחולה שיש בו סכנה שאכל והחיה אותו י"ל דילא ולי"ע.

וקצ"ע לביאור הלכה דלא יאלץ צני"מ להחזיר כי המלוא מחל ומשקה שישמחו צפורים ולי"ע מדברי הרמ"א הג"ל שאם שלח ומחל לו יאלץ א"כ הכ"ג צנוחן לו על מנת

ועלה צרעיוני דהנה העטם דלא ישלח איש לאשה כדי שלא ישלח לאלמנה ויבא לידי ספק קידושין ומעשה י"ל דדוקא במקום שיש לחוש לספק קידושין גזרו אכל השולח במקום שאין אנשים רק נשים וליכא למיחש לקידושין כלל שחרי מקדש בלא עדים אין חוששין לקידושין אפילו היא והוא מודים אמנם שבו הוא שחרי קי"ל בקידושין דאם אחר לאשה שנותן לה בשביל אהבה וחובה חוששין לקידושין עיין ח"ע ס"ג וא"כ הכ"ג יש לחוש גם כי לסברה המג"א דהחשש שמה קידש מכבר ויאמרו שהוא רק סבולות הבחתי לעיל, גם כי י"ל דלא פלוג רבנן בגזרתן צ"ח מקום למקום.

אמנם לעטם המהר"ל ז"ל שבבבלי לעיל דהענין הוא להשפיע לאחרים במשלוח מנות אכל מחנות לאציונים הוא ענין אחר שנותן ומשפיע לעני בשביל שבעני לריך לו ואם יש שלמות לנותן הלא יש חסרון למקבל שהוא עני ע"ש הביאו צני"ש הג"ל ולפי טעם זה ודאי דלא חשלה אשה לאיש דזה היפוך הסדר ועושה במושפע שחיה האשה למשפיע ומתפק סדרי צראשית ולפי טעם זה מוזן סברה הפרי"ח דנשים פטורות לגמרי ממשלוח מנות כמוזן.

סימן פ"ט

אם יכולין לקיים שלוח מנות על הפעלעמאן, הנותן משלוח מנות מאיסורי הנאה לחולה שיכב"ב

עוד להג"ל

עוד נסתפקתי אי יכול לקיים מלוא מחנות לאציונים על הטעם, ומקום הספק לפי מ"ש בזה הנאה מחקדש שהוא שוח פרוטה ואמרו אחיקרי הוא דמחיקר צי א"כ הקורא לחזירו על הטעלעפאן ונהנה מקריאתו זו צורה פרוטה י"ל דכזה כאלו נתן לו פרוטה וקיים המלוא או דנימא דהמלוא הוא שיתן פרוטה וברי לא נתן כלום ואין לו צמח לקנות סעודה, וגם יש לחקור צנוחן מחנה לאציון שאסור בהנאה והאציון פקוח נפש הוא אכלו ומותר ליכונה ממנו או שהוא חולה שיש בו סכנה ונמלא נכה או דילמא החיוב שיתן ומלוא על הנותן וכיון שלא נתן כלום לא יאלץ. (ועיין משי"ב על חקירת מלי"מ באיסורי הנאה לאשה מסוכנת בספרי שרי"ת משנה הלכות ח"ב סימן נ"ט) ובגמ' צ"ח הנותן פרוטה לעני מחצרך בשם והמפייסו צי"א.

שוב מלאתי להגאון מהר"ם שייך אור"ח ס"ה שמיא שכתב חקירת הגאון ר"ח סופר ממנוקאטש צעל מחנה חיים ז"ל אס יאלץ במלוא שלוח מנות בדבר האסור לו ולהנשלה הוא מותר והמהר"ם שייך כתב באמנה אגיד דלא ידענא שום ספק כלל בזה דבכ"ג אין שום מליאות לפענ"ד ובארריך שם ופלא שלא הרגיש דנמלא כפי מה שזייר המלי"מ פ"ה

לכל דבריו כשכח שוטח כרי הוא כשועב לכל דבריו ועיין רמב"ם פ"ז מה' חו"מ ה"ג וא"כ כיון דכשנא לשכרותו של לוע אינו בן חיוב כלל וכיו דומיא דשועב בזמן הכוה ודינו כשועב לכל דבריו ואינו יולא כלל ב"מ.

ועיין רמ"א סי' תרל"ב שכתב דאשכ חייבת במשלוח מנות רק איש לא ישלח לה משום ספק קידושין ותמא עליו הפ"ה דמנין לו דאשכ חייבת כלל דכא במגילה איש כתיב ולא אשכ אי"כ אפשר דמדינא לא ישלח ולא יאל וביק"י תמא אפ"ה דודאי נשים חייבות כמו שהי"ב במקרא מגילה שאף הן היו באותו ג"ש ובאמת אי משום הא לא תקשה אפ"ה שכרי ידועים דעת רבינו בבב"ב ז"ל דאשכ אינה חייבת בקריאת המגילה רק בשמיטה וכי מצוה בתוספתא כדבריו ז"ל ועיין א"ח סימן תרפ"ב דאשכ שקראש לעצמה מצרכה לשמוע מגילה נמאל דחיוב נשים במגילה משונה מאנשים ושפיר תמא הפ"ה דמגיל דחייבת ב"מ כאנשים ד"ל דאשכ לאשכ אינו יולא מדינא. ועיין שצ"י ח"א סי' מ"ב ד"ל כ"מ בקידושין איש אביו ואמו חיראו כרי שניסם אמורים וכ"כ כתוב קימו וקבלו וה"מ דהא זה דקבלו קאי אכלל היכודים שקבלו לעשות ותי' קכ"ג דהש"ב הכתוב אשכ לאשכ לענין מגילה וכבר הקשתי על זה לעיל מבה"ג וקושיא זו תקשה נמי לבח"ס ז"ל ועיין דבריו יוסף שהקשה מחוס' פ"ק דקידושין וצ"ע ופ"ד סי' ק"ב הקשה אפ"ה כצ"י, ובתשובה אחרת כתבתי ד"ל דתלוי בטעם משלוח מנות דהכח"ד כתב בטעם מ"מ כדי שיבא ריוח לבעלי שמחות אולי לא יספיק לו סעודתו וכמנות כלוי הביא בשם קדמון שהוא לברכות השלוש, ולטעם המנות כלוי שהוא משום לברכות השלוש ואין שולין בשלוש אשכ כלל וכ"ש לשלוח לכה מנות ולטעם הכח"ד כדי שיבא סעודה בריוח גם לנשים איכא מנות מ"מ שגם הם לריכים סעודה ודוק. ולדין עכ"פ נראה דאם נותן לאינו מחויב אינו יולא זה וא"כ כ"כ וד"ה מראה לומר לפת"ש בשו"ת מכרי"ל סי' קל"ז דילא מנות פ"ו ב"ב חרש ושועב ובעטם דאיכא לשבח יארכ ואי משום דר' אסי דמייית בהם עד שיכלו כל הנשמות שצנף הוא נמי נשמה יש לו ובר מנות הוא ופקחים מחברים עליו וכן לענין מצוה וגע כיו מהני שליחותיכו אלא דאין להם דעת וכן לענין חליצה פי' בתום משום דפומיכו כאב לכו ולכל מילי חשבינן לכו כישראל ע"ש נראה דס"ל דשועב בר מנות ואחרים מצוים עליו וא"כ אפשר לענין מ"מ אם שלחו לו נמי יאלא אלא שהוא בעצמו פטור משום שאין לו דעת אבל אחרים מצוים עליו ולטעם הכח"ד כדי שיבא לו ריוח בסעודה אולי גם לו לריכים אנהו ליתן סעודה כגזכ וז"ע.

ואגב לא אמנם מלכזכיר מילתא דחמיס מדברי אינשי מה שכתב במכרי"ם חגי' בבב"ב סי' ל"ז דהכורג חרש שוטח פטור והמ"ה מצוה ל"ד כתב דלא מלא בשום מקום לפטור והאריך להביא ראיות ואישה ממעתיב מנייכו

לכחזיר ומאכל ומשקה לאו דוקא ויש לחלק קלח דדוקא כשמחל לו בעצמו ודאי יש לו כרוחב בסעודתו ולא לריק לשל אחרים ולכן יאלא אבל במתנה על מנת להחזיר י"ל דבאמת אין לו ומכרה להחזיר ולכן לא יאלא גם מטעם מנות כלוי כרי אין מראה לו כזה אהבכ שמתנה שיחזיר לו המתנה וב"ב.

לאחר תחום שערות מלאחי בכה"ש א"ח סי' תרל"ב סי' שנכתב ג"כ באם שולח דבר איסור לחולב אי יאלא בו והביא ראי' לפשוט מקרא גופיה דכתיב איש לרעכו והי"ל מנות לרעכו ומדקאמר איש פ"ב שיהיו מנות איש כראוי לו זה ישלח לרעכו אלא שנכתב בשניהם היו חולים וק"ע ראי' זו לפי דעת הפ"ה בכתבי לעיל דלריק איש לדייק נשים לא, ואפילו לדעת החולקים יש לומר דאשכ דוקא לדייק דאשכ ישלח לאיש ולא לאשכ וכמ"ש ברמ"א הכ"ל וז"ע.

זה מה שעלה ברעיוני צפורים השתא וקלח מכת"י קודם אמנם לא אסתיע מילתא להעתיקו לך עד כיום ואחר הסליחה.

ופה שבתה קולמסי גיסך המברכך בברכת התורה שתעלה מעלה מעלה ברום המעלות בתורה וגדולה במקום אחד לתפארת אבות הדושי"ת בלב ונפש.

בשנה הקטן

סימן צ'

חשולח מנות למי שנשתכר בלוח אי קיים המצוה

ב"ה מוצש"ק שמיני התשכ"ה ברוקלין ג"י יצ"א.

בבד ידידי היקר הרב הגאון חוב"ס ג"א גר"א א"א ור"ח שמו מפארים וכו' כש"ת מזה"ר יצחק ששערענהעל אבד"ק זאלצבורג באלטימאר.

ובד"ה אשר כדני מה שעלה ונכתב חס מקיים מנות משלוח מנות צמי ששלח לחזירו וחזירו כבר הביע לשכרותו של לוע ומצוה בגמי עירובין סי' ור"מ פ"א דנזירות ה"כ דלח אף אותו כוס מותר ומיכו אפשר דשאי הכא דהמנוח עד דלא ידע ע"כ.

ולפום ריבעא יש לדחות דאף דהמנוח עד דלא ידע מ"מ כיון דכבר הביע ללא ידע ולשכרותו של לוע וכרי הוא פטור מכל המנוח וגם ממנוח זו שכבר קיים עד דלא ידע וכיו כשולח לעברים או שאר פטורים דלא קיים צד המנוח דאע"פ חלוק בין פטור לפטור וכיון שכתב הרמב"ם דמשכבג לשכרותו של לוע אינו בן חיוב כלל בשום מנות ולא צדכר אחר וכיו דומה קלח להא דאמרו בגמ' ר"ב כ"ע פ"א שלחו ליה לאצוב דשמואל כפאו ואכל מאכ יאלא כפאו מאן אלימא כפאו שד והתניא פתים חלים פתים שוטח כשכח חלים כרי הוא כפיקח

(*) בפנינו. ויש להאריך בדיון זכין לאדם לשיכור שאינו בר קנין לעצמו מימ אחרים זכין לו וא"כ הכ"י כשקצלו אחרים בשבילו זכין לו ולא צלחי רק להעיר. וצאמה נראה דהשולח מימ ונאנס בדרך אם שלח ע"י בר דעת יאל צוה ידי מימ מטעם זכין לאדם ומיד שצא ליד השליח זכר בו המקבל ודלא כמ"ס בסמוך דנאנס השליח לא יאל השולח ועיין ב"ש א"ח ס' ש"פ.

סימן צ"א

אי מקיים מצות משלוח מנות בחידושי תורה ששולח

עוד להג"ל

ועלה ברעיוני חקירה אחת קטנה אי אפשר לקיים מצות מימ צדדית ששלח לחצירו דברי תורה צפורים ולעטם הכה"ד שבהצחי לעיל שהוא כדי להיות לו ריוח בסעודה לא מציעה לי לכל לדעת מנות הלוי שהוא משום חיבה כיב נראה דיואל דידוע דגם צדדית שש חצירו ולפעמים יותר ממחנות גשמיות, ואמרו ז"ל אינו זו משם עד שנעשים אובדים זה לזה את וכן בסופה דמראה לו חיבה צוה ואין לך הענוג גדול משמחה תורה, גם לעטם מהר"ל משום משפיע נמי כ"ש דצחורה איכא השפעה. איצירא דגם לעטם הכה"ד מקום יש בראש לישב ולומר דאם למאכל הגוף תקנו מימ וקיים צו מזה כ"ש השולח לו מזון רוחני מימ חדושי תורה ודאי דינא וברי אכן קיי"ל גדול המחטיו יתור מהבורגו וקלה יש לחלות במחלוקת בלבד וכו"ז ובאחרונים אי חנוכה חייבה בסעודה מטעם גדול המחטיו יתור מהבורגו ע"ש. ויש לכבד סמוכין ממנה שבה צוה קלה אפילו מהלומים לסמוך על לימוד במקום אכילה סעודה שלישית בשבת, ועיין מג"א א"ח ס' תמ"ד סק"צ שהצ"ח צ"ש שלי"ח דרש"י כי עוסק בצחורה במקום שלוש סעודות, כרי דאיכא לימוד במקום אכילה אף דלענין הלכה לא ניהא מימ כרי יש נוכחין כן וא"כ אפשר דהכא נמי יאל צחורה וכו". וצאמה כי הספר מנות הלוי נשלח לשם שלוח מנות לחותנו והכלה שלו עיין בהקדמה שלו.

ונראה להכריח מגמ' מגילה דף ז' ע"ב אב"י בר אבין ורב חנינא בר אבין כיון כיון מחלפי סעודתיהו להדרי ופרש"י זה אוכל עם זה צפורים של שנה זו ובשנייה סעוד חצירו עמו והקשה הב"י דא"כ לא היו מקיימים משלוח מנות לרעהו וצ"ח כח צלוח לאו דוקא וחלק על הב"י ועיין לח"מ פ"צ דמגילה מה שהצ"ח צקושה הב"י דלא כד"מ ע"ש וצאחרונים מה שדחקו האין קיימו משלוח מנות כה"ג ולפי הבנת הפוסקים הא' דמחלפי סעודתיהו משום דעניים היו ולא כ"י להם מה לשלוח אחרת עיין ר"ן, ולפי מה שכתבתי דגם צדדית יאל אמתא לא שלחו זה לזה דברי תורה ויאלו לכ"ע צדדית מזה לזה וע"כ מוכרח לומר דאינו יואל

דכני גאונ' צמכ"ת דברי מהר"ל הנ"ל שכתב בסוף התשובה וז"ל ולכל מילי הוי ישראל גמור וחייבין על הריגתו ואדרכה התורה הקפידה על קלקלהו ע"כ ע"ש מבואר דחייבין על הריגתו וצחידושי הארכתי בס"ד.

ונחזור לדיון, אמנם נראה דמנות מימ עיקר תלוי במקבל ולא צמות ר"ל שצריך שיהי מקבל בר חיובא ובשעה חיובא ואם כ"י בר חיובא ולא קיבל בשעה חיובא או שקיבל בשעה חיובא ולא כ"י אז בר חיובא לא קיים המצוה וראי מכן עיר ששלח מנות לכן כרך והגיע לידו צ"ד אם לא אכלו עד ע"ז יאל צו השולח ואם אכלו צ"ד לא יאל דצח שמתה המקבל אזלין עיין א"ח א"ח ס' תרל"ד ובס' יד אהרן ועיין ד"מ יאל השולח ובצב"מ הביאו המג"א א"ח כ"ל כתב דלא יתן לעניים קודם פורים דלמא אכלה לב קודם פורים ועיין בצב"מ רמ"א ס' תרפ"ע דהשולח מנות לרעהו ואינו רואה לקבלו יאל צוה ואף שגם צוה חמה הפר"ח דמ"ל מימ לפמ"ש שכתבתי לעיל בשם מנות הלוי דהטעם משום חיבה פשוט דכל ששלח לו והראה לו חיבה כזר יאל ואפילו לעטם הכה"ד אולי כיון שהחזיר לו והראה לו שיש לו כל ואינו צריך עוד להרוחק קיים המצוה וא"כ בשכור שהגיע לשכרותו של לוע כיון דלאו בר חיובא הוא כלל א"כ לאו בר קבלה הוא לא קיים המצוה וכן הדיון בשו"ע כנראה.

אלא דמ"מ נראה דכל זה כשהגיע לו המ"מ כשהיה שכור בשכרותו של לוע ואין לו שכות עוד ציום ללמא משכרותו אכל אם יחיה לו עוד שכות ציום ללמא משכרותו א"כ ודאי דינא דלעטם הכה"ד שכתבתי כיחב להיות לו ריוח לסעודה כרי אכתי יכול לאכול לאחר שילא משכרותו גם כי ודאי פשוט דאפילו הביאו לו לאחר הסעודה וקבל השולח מנות יאל צוה דמאחר דתקנו תקנו צין יש צין אין לו וצין אכל וצין לא אכל עדיין וכ"ש לעטם מנות הלוי משום חיבה אף דצעה שכרותו ליכא צוה חיבה לאחר שילא משכרותו איכא חיבה וממילא יאל לכ"ע צב"ה"ג וכן פשוט.

ברם יש עוד טעם למנות מימ מש"כ זקוני המהר"ל מפרה"ג צפי' על מגילת אסתר וכוהו כדי להראות שהוא בשלימות גדול עד שיוכל להשפיע מטובו גם לאחרים כי כאשר האדם הוא שמה הוא יותר בשלמות וכאשר יש לו משתה הוא יותר בשלמות וכאשר יש לו יו"ט הוא יותר בשלימות ולכן הוסיף לומר ומשלוח מנות כי כאשר האדם בשלימות לגמרי הוא ג"כ משפיע לאחרים מטובו ע"ש ולפי טעם זה נראה דהכל תלוי בהמשלה שהוא המשפיע ולפי"ז כ"י אפשר דיואל גם בשכור ושוטה דסוף סוף איכא צוה מהשפעה שהוא משפיע ודו"ק וכו' דיש לומר דגם מטעם זה צריך להיות להראות לאיש אשר הוא ג"כ מחויב בדבר. ועכ"פ מה שכתבתי בס"ד לעיל נראה עיקר.

וזאת למודעי דאם השיכור נפל לישן וצנחיים פג שכרותו אף שעדיין ישן מימ הו"ל סחם דין של ישן שנראה דיואל דאף שהוא ישן כשקבלו בשבילו דזכין לאדם שלא

האי מחוסר מעשה ור"ל האי סמיה בידן בישראל סומקא אגומרי ע"ש. מבואר דהיכי דמחוסר מעשה רפואה פשוטה הוא ולא דמי לישן ומבואר החילוק בין ישן לשיכור. ועיין יש"ש ב"מ פ"ג סימן ד' ובצ"ע א"ח ס' סימן רל"ה ובמשנה הלכות ח"ה ס' ד' ו'.

(*) ועיין סנהדרין מ"ז ע"ב אבל האי דממילא קא דחי אימא כישן דמי ובתוספות ד"ה אימא כישן דמי לאו לגמרי כישן דישן חוי אפילו בשעה שהוא ישן. ובגמרא גיטין ע' ע"ב מי שאחזו קורדייקוס במאי קמפילגי ר"ל מדמי ליה לישן ור"י מדמי ליה לשוטה ור"י גמי לידמיה לישן ישן לא מחוסר מעשה

ע"כ דהטעם החם משום חיבה דאי נימא הטעם משום הרוח כהכ"ד אי"כ כד הוי מחלפי סעודהייכו לא קיימו כלום שברי לא היתה הרוח כלל לשום אחד והאיך קיימו משלוח מנות אצל אי נימא משום חיבה איכא אי"כ ע"כ דהטעם משום חיבה עיין ב"י"ש ה"ל בסי' ש"פ. אי"כ נראה דאפילו משום חיבה דוקא דבר אכילה צ"ל ולא דברי תורה אצל לפי הנמק"י גם זה אינו מוכרח וכנ"ל.

ידידו עוז המצפה לשמוע בשורות טובות הדושל"ת בכל עת המאה חג כשר ושמח בלב ונפש,

משנה הקטן

סימן צ"ב

פ' בדברי תוס' מגילה נאמרה לקרות ולא לבתוב
דף ז' ע"א

ב"ה אור ליום ה' כ"ו למסמונים התשכ"ד ברוקלין נ"י
יצ"א.

רץ כצבי וגבור כארי ה"ה כבוד אהובי אחי היקר וו"ח
גו"נ קובע עתים לתורה ירו"ש הרבני פ"ה וכו' הרה"ח כש"ת
מוה"ר צבי ה"י.

אחדשה"ט. פהא באתי בדברי החוס' שנתקשה בהם במגילה דף ז' פ"א ד"ה נאמרה לקרות ולא לכחז ולא יכולת לעמוד על פי כוונתם, אהובי אחי מדעת קונן יש כך וגדולים ממך נתקשו בהם והניחו צ"ע ולהבין כוונתם בדרך הפשט מה שנלפענ"ד בס"ד הוא כך, ובתחלה נדקדק בדברי החוס' מה שכתבו צ"ע בדריכס ח"ל משמע דסבר דמותר לקרוא ע"פ ויש לדיוק דלמה לא כתבו משמע דסבר דמותר לקרוא על פה שברי קריאת המגילה מאז הוא וכיון דלא נאמרה ליכתוב אי"כ מאז לקרוא צ"ע ולא שמוח דמשמע דכ"ש מחוץ כחז, שניה מה שכתבו בסמוך ח"ל לכך נראה וכו' אצל מדרבנן ניתנה ליכתוב ולקרות וג"כ צ"ע מה שהוסיפו חיבה ולקרות ומה שמשינו בה שברי סליק שם מחיבה שכתב שם ח"ל דהא דקאמר לא ניתנה ליכתוב ברוח הקודש ולא הזכיר מהקריאה וה"ל אצל מדרבנן ניתנה ליכתוב ודיוקים אלו צ"ב.

וגר"א. דהחוס' בזיון דייקי לפרש דסבר (שמואל) מותר לקרות ויאלו זה ליטב מה שקשה מה מקומות חז"ל מהא דתנן קראת על פה לא יאז מבורר דדוקא נ"ר לקרוא מכתב וע"ז תירלו דהא דקאמר לא ניתנה ליכתוב ברוח הקודש הוא דלא נאמרה לכחז אצל מדרבנן ניתנה ליכתוב וכיון דמדרבנן חיקו ליכתוב ולקרות מכתב דוקא אי"כ הקורא ע"פ לא יאז מהקנת חז"ל אף דמה שנאמרה צריכ"ה הוי מותר לקרוא צ"ע לאחר התקנה דל"ר ליכתוב ולקרות לא יאז צ"ע כלל כסחם מחני ושמואל רק קודם שניתן ליכתוב מדרבנן קאמר דצריכ"ה

בד"ת, אלא ד"ל דאינו מוכרח דהא שברי כבר בראתי דהנמק"י מגילה דף ז' כתב בשם יש מפרשים דלא היו עניים אלא שבו משלחין כל כך זה לא עד ששלחו כל סעודהם ע"ש ולפי"ל לא קשה מידי קושיה ב"י והד"מ וגם אין ראוי לדין דאינו יולא בד"ת, ובאמת להב"י והד"מ דהיו שולחין מפני שלא היה להם אכתי קשה לפמ"ש הרמ"א בראתי לפי דאם שלא לו ואינו מקבלו יולא בזה אי"כ הב"י היו יכולים כל חד שלא לקבל את של חצירו ויאמרו הריני כאלו התקבלתי ויולא וא"כ יחי' מכאן להכריח שלא כרמ"א ה"ל אצל לפי הנמק"י אחי שפיר וק"ל.

אמנם לאחר כל התקירות עומד לגדי דברי המחבר שכח מפורש דל"ר לשלוח שתי מנות בשר או של מיני אוכלין וברמ"א לא הגיה עליו כלום משמע דמורה ליה דזה דבטי דוקא אוכלין אולם גם זה לאו דברא הוא דפי"ל דזה דוקא לטעם ההכ"ד שכח דלשון מנות ל"ש אלא בנייני מאכל או משקל ולא מנינו בשום מקום דמקרי מנות אלא מידי דמכילי ומשחי אצל למנות הלוי גם ד"ת מנות הונ' (ובדרך נחות הרי ספרו שהוא דברי תורה נקרא מנות הלוי) וגם מדפסק הרמ"א דאם שלא לו ואינו רוצה לקבלו יאז נראה נמי דאוכל לאו דוקא דמאחר דאמר הריני כאלו התקבלתי מ"ש אוכל משאר דברים וי"ל.

וציפיתי לפי והאיר כי עיני צו"ח צ"ע א"ח למרן כק"ז לפמ"ש בפסחים ק"ע אנשים בראוי להם ציון אנשים בראוי להם צבאל צבגדי צבגויים וצ"י צבגדי פשטן מגובלים ועיין חוס' ר"ה ו' ע"ב ד"ה אשכ וקידושין ל"ב ע"ב ד"ה אשכ דיש חלוק בין זכ"י ובין בזמן שצ"ח מ"ק קיים דלאו אין שמחה אלא צבזר אפילו לאשכ וא"כ שפיר י"ל דכיון דציני מרדכי ואסתר לא ה"י צ"ח מ"ק קיים כמבואר במגילה אי"כ לנשים לא ה"י דין חיוז מנות שהוא מין מאכל ומשחה רק צבגים צין לטעם ההכ"ד ובין לטעם מנות הלוי ובזה מ"ש קושיה פ"ה ע"ש ולדידן עכ"פ למדנו דיש לחלק דנשים עכ"פ מ"מ שלהם לאו דוקא צבזר אלא גם צבגים וא"כ מנות לאו דוקא מיני מאכל וא"כ י"ל דה"ה דברי תורה. ובזה יש להעמיס קצת מה שכתב הרמ"א בשם מהרי"ז א"ח סי' תרל"ה עוז לעסוק מעט בחורה קודם שיתחיל הסעודה וסמך לדבר ליהודים היתה תורה ושמחה ודרשו תורה זו תורה נמלא דגם תורה הוא חלק משמחה פורים וסעודה וא"כ השולח לו דברי תורה הרי זה חלק מהסעודה שצ"ר גם לזה קודם הסעודה כמ"ש הרמ"א ז"ל.

ומיהו צבג סנהדרין ק"ג אי"ר יוחנן משום ר' יוסי בן קסמא גדולה לגימח שהרחיקה שתי משפחות מישראל שנאמר על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים ורי יוחנן ידידי אומר מרחקת את הקרובים ומקרבת את הרחוקים ומעלמת עינים מן הרשעים ומשרה שכינה על נביאי הצעל ועיין רש"י שם נראה דעיקר קירוז הדעת צ"י עיי' אכילה וגם מדמחלפי סעודהייכו אהדי לפי פי ה"רין דלא ה"י לכן מחוץ אחר משמע עכ"פ דמחז צ"י דוקא ואפילו נימא דהטעם משום חיבה עכ"פ צ"י מחוץ ואדרבה

וכי חבל צמגיל לא ניתנה ליכתב חלל לגורס על פה ולקרותה, ולפוס ריבוע לא ידענא מאי צבי רש"י הקדוש ז"ל בחיבות חלל לגורס על פה היל"ל חבל צמגיל לא ניתנה ליכתב ונקראת ע"פ וע"כ שיגורסנה ויקראנה ולפי מה שכתבתי נראה דרצונו ז"ל בא להשמיטנו דלמ"ד צמגיל לא ניתנה ליכתב חין לו אופן אחר חלל לגורס על פה ולקרותה שאם לא גורס על פה אפילו מחוץ כתב פסול וכתב כתב בין הכתובים חסור לקורא באופן כזה דכ"ג לא מקרי קראת על פה דאף דלא צבי קריאת מחוץ הכתב חלל מ"מ כתב כזה גם על פה לא הוי פסול ומדברי רש"י שמעינן להחוס' ז"ל דדיון זה דוקא לשמואל לא תקשה מדידה אדידה בקורא צמגיל הכתוב בין הכתובים דלא ילא דאין זה בגדר קריאת לא ככתב ולא צעל פה.

ואכתי חל עליו חובת ביאור מגיל להחוס' לחדש לשמואל דמשני נאמרה לקרות ולא נאמרה ליכתב מ"מ על פה לאו דוקא הוא חלל דמותר לקרות על פה דילמא לעיכובא הוא, דבר זה מתורת מהר"י כי רב למדנו שהאריך שם בדברי החוס' בתשובה ל"ד שהקשה קושית הראשונים דדברים שכתב אי אחר רשאי לאומרם צ"ע ושצעל פה אי אחר רשאי לכותבן וכיון דנאמרה לקרות האריך רשאי לכותבן וחי משום דבגמ' אמרו נאמרה לקרות ולא נאמרה לכותב והנה נקט לישנא דנאמרה ולא נאמרה ולא נקט לישנא דניתן ליכתב והחילוק דלשון ניתן ולא ניתן משמע לעיכובא חלל לשון נאמרה לא משמע לעיכובא וצ"ח מחז' ביאור בשו"ת מהרש"ם א"ח סי' כ"ג וז"ל והוא זה לריך לידע כי דבר ידוע מ"ש ז"ל דברים שכתב אי אחר רשאי לאומרם צ"ע דברים שצ"ע אי אחר רשאי לכותבם ועל זה היסוד לריך לידע כי מלת ניתן ולא ניתן הוא לעיכובא ממש כמו ולא נתן סיחון וכו' ולא נתנו חלקים לרע עמדי מאן ה' לתת וברכה כאלה ע"ש, ועיין במהר"י כי רב הני"ל עוד ראיות דמה שאמר לשמואל נאמרה צ"ע לקרות ולא נאמרה ליכתב ח"נא לעיכובא חלל משמע שמותר לכותב ג"כ וממילא אחי שפיר מה שכתבנו צ"ע וק"ל דברים ראיתי שכינתו בהם לדעתו הרמה.

והנה מהרש"א ז"ל חמ"ל בדברי החוס' דאמאי לא הביאו מדברי רבי יהודה אמר שמואל גופיה דאית ליה נמי צ"ע דאם קראת בין הכתובים לא ילא וחי משום דאיכא לפרש דקראת בין הכתובים גרע מקראת ע"פ ובהפניי כתב עליו חזק דוחק גדול ע"ש מה שחאריך, אמנם מלאחי לו למרש"א ז"ל חזר כי רב הוא בשו"ת מהר"י כי רב הני"ל שחמ"ל וחי ח"ל דאי הוה מקשו מדשמואל דקאמר קרא בין הכתובים לא ילא הוה אמינא אדרבא שמואל לעמיה שסובר כרבי יבועש דדבר ששלשחו אי אחר רשאי לרצו ושפיר טפי מי שקורא ע"פ ממי שקורא ככתב וודאי דפליג אמתניי לכן קאמר ורב נמי ורבי יוחנן נמי אית לכו הא דשמואל ואית לכו שאם שמע אותה ע"פ חלל שהקורא קראת ככתב שכתב כהוגן אעפ"י כן ילא השומע ע"פ ע"ש.

לא נאמרה ליכתב ונראה דעתם ז"ל דמשום תקנת חז"ל דניתן ליכתב ח"נא ויאל צ"ע אפילו צדיעבד אפילו עיקר דין דר"ק ומיכו עיין ע"א צמגיל הני"ל דאיכא צור קולא וחומרה ונראה דאם ל"ל צמגיל קורא ע"פ דנבי דאין ויאל צו מדרבנן מ"מ עיקר החיוב שצ"ע ויאל וי"ח וי"ע.

עוד חידשו לן רבותינו צעלי החוס' בדיוקם ולשונם זהב דבראשונים ז"ל הקשו אהא דסבר שמואל דצ"ע נאמרה לקרות ולא ליכתב ח"כ הו"ל דברים שצ"ע שאי אחר רשאי לכותבן וחגדל החימה האריך תקנו חז"ל ליכתב ולעקור עיקר המלוא מהיפך להיפך שצ"ע הקפידו ולא נאמרה ליכתב וצאו חז"ל ותקנו להיפך דוקא ליכתב ולא ללכת חלל בקורא מחוץ צמגיל ככתב וע"ז דייקי רבותינו צעלי החוס' דמשמע מדברי שמואל דמותר לקרות צ"ע כלומר ואין מלוא דוקא צ"ע חלל מותר גם ככתב והא דלא נאמרה ליכתב דוקא צ"ע חלל לא נאמרה ג"כ שלא ליכתב וא"כ מעיקר דינא תרוייבו אפשר (ובסמוך אביא ראי מנלן דלאו דוקא הוא) וע"ז צאו חז"ל ותקנו ככתב דוקא והקורא על פה לא ילא כסתם מחגי. ולא הוה התקנה היפך כוונת עיקר המלוא דהא דנאמרה צ"ע לקרות ולא ליכתב לאו לעיכובא נאמרה וגם לא הוה בכלל דברים שצ"ע אי אחר רשאי לאומרם ככתב. ותקנו מדרבנן ליכתב ולקרות דוקא מכתב.

ובהא מיושב קושית הריב"צ ז"ל שהקשה מהא דאמרין צ"ע הקורא (דף י"ח) רב ושמואל דאמרו תרוייבו לעז יוגית כשר לכל ואיננו דאמרו כרש"ג דאמר אף הספרים לא החירו שיכתבו חלל ויגית חלמא רב ושמואל כתיבה צבי וכבר קדמו בקושיא זו בחידושי הרשב"א שם בשם ה"ר אלחנן ז"ל וע"ש מה שחי חלל לפמ"ש בנאמרה שמואל מודה דמגילה איכא נמי ככתב חלל דגם ע"פ מותר ולכן לא הקשו החוס' מזה ולא הקשו חלל מסתם מחגי דמבואר דקראת ע"פ לא ילא והבן.

ויש לישב נמי קושיא שני שהקשה הרשב"א ז"ל וגם שאר מפרשי הש"ס שם דקשה לכאורה משמואל גופיה אדידיה דאמר לקמן בפירקין בקורא צמגיל הכתוב בין הכתובים לא ילא ואם איתא דאין לריך לקרותה מחוץ הכתב כי כתובה בין הכתובים מאי הוה וכלל לא צבי קריאת מן הכתב כלל והרשב"א הניח צ"ע ע"ש, ולפי הני"ל י"ל דמאחר דברנו לשמואל מעיקר המלוא או הא או הא ילא דכן כתבו דמותר לקרות צ"ע חלל להחוס' דהגם דס"ל לשמואל דבקורא צ"ע ילא ביינו דוקא כשקורא צ"ע ממש או כשקורא מחוץ הכתב קורא מחוץ צמגיל כשרה כתב ויכתב לשם צמגיל חלל הקורא צמגיל הכתוב בין הכתובים כיון שלא ויכתב לשם צמגיל לא הוה לא מחוץ הכתב ולא צעל פה מחוץ הכתב לא הוי שברי לאו צמגיל כשרה הוא וצעל פה נמי לא הוי שברי סוף סוף קרא מחוץ כתב וככתב פסול וגרע הוא מצעל פה.

ואביא לי ראיה לחידושי זה מדברי רש"י ז"ל ודיוק לשונו זהב שכתב שם צדי"ח הוא דאמר כרבי יבועש

ומיהו הריעב"א ז"ל פי קושיא דאמר להם הממונה באופן אחר דבקושיא הוא ממ"ד דלא ניתנה ליכתב כלומר דאלמלא למ"ד דלא ניתנה ליכתב כוונתו שלא ניתנה ליכתב כלל קאמר דומיא דחנוכה דאי ניתנה ליכתב מדרבנן מה שאין כן בחנוכה שאסור לכתוב כלל מאי קשיא ליה וכוונתו נראה דכיון דשמואל ס"ל דלא ניתנה ליכתב אי"כ לא ניתנה ליכתב כלל ס"ל דומיא דאמר להם הממונה וע"ש מה שח"י. ועיין עוד בשו"ת מהר"י זי רב סי' ל"ד ובשו"ת מהרש"ם א"ח סי' כ"ג ובשו"ת ז"א א"ח סי' ס"ד סי"ב סי"ז מה שהאריך דזה ומהר"י זי רב ח"י במהרש"א דליכא ג' מחלוקת בדבר דיתן ליכתב צרה"ק או אפילו דרבנן לא יתן ליכתב או לא יתן ברוח הקודש ובדרבנן יתן וע"ז מקשי החוס' דמסוגיא דיומא משמע דליכא חלל חרתי יתן צרה"ק או לא יתן ע"ש, ואני מה שנראה לפענ"ד כחצתי, ועיין בס' בית יצחק מה שהניח דברי החוס' צ"ע ולא ירדתי לסוף דעוהו צ"כ.

ובזה הגני חותם באהבת אחים והארכתי קצת וי"ר שתזכה לישב ולקבוע עתים לתורה תורת ה' תמימה ולא תמוש התורה הזה מפינו ומפי ורענו ורע ורענו עד עולם התוהם בלב ונפש אחיד המצפה לישועת ה' כהרף עין,

בגשה הקטן

סימן צ"ג

בענין שיניים תותבות בפסח

ב"ה ב' לסדר ויברך אתכם התשכ"ט ברוקלין ג"י יצ"א.

ומראה יחזקאל נהורי' כשרגא ה"ה מע"כ ידידי הרהגה"צ חו"פ פ"ה המפורסם כש"ת מהר"ר יחזקאל שרגא ליפשיץ הלבשרשטאם שליט"א אדמו"ר מסטרופקוף ירושלים עה"ק תו"א.

אחדשכת"ר צידודות יחיריך ואכצב נאמנה, שניה עשה שלוחותו חתנו היקר הכ"ג החרף כמוכ"ר יעקב מאשקאוויטש שליט"א הלמד בכלל דשיצחניו הקדושה הביא לי תשובתו הרמה בענין שיניים תותבות אשר מעכ"ר העלה בפלפולו החרף חילי גבור שונים באכצב מסותרת להשיג עלי דבריו שכחתי לאחד מהרצנים במדינה זו והוא תשובה נדפסה בספרי ח"ד סי' ס"ח (אשר הוא כעם הולך ונדפס בירושלים עה"ק צ"ס"ד) והשאלה והתשובה צנויה על אחת התשובות הקודמות אשר כתב מעכ"ר לאסור שיניים תותבות לפסח שאל כל השנה כולה אם לא שיעשה לפעמי שיניים חדשות או שחבר כל השנה שלא יאכל מכלי ראשון צשיניים האלו ולפענ"ד בעניה להחיר כמבואר שם להרב ה"ל ששאל אחי צענין זה ושחם מעכ"ר צנה דייק ושפך סוללה עלי דבריו ומחזיק בדבריו הראשונים לאיסורא והיות כי הדבר נוגע ממש לאלפי צ"י שכן נהגו לאכול צאותן שיניים לפסח ואין להם שיניים אחרים מלוא למשכתי נפשי עליהו לצד כי כן קבלתי מגדולי המורים

ונחזור לידון, עכ"פ נשמע מחי' החוס' ז"ל דמדרבנן יתן ליכתב ולקרות ושמואל דאמר דנאמרה לקרות ולא לכתוב היינו כפי שנאמרה ברוח הקודש ומתניתין מיירי מדרבנן, ולזה גם כחצו כאן החוס' דמדרבנן ניתנה ליכתב ולשון ניתנה משמע כבר לעכ"ז. אלא דעל זה מקשו החוס' ואכתי קשיא דהא אמרינן צמס' יומא צפ' הממונה (דף כ"ט) נמשלה אסתר לאילת השחר מה שחר סוף הלילה אף אסתר סוף הנסים ופריך הא איכא חנוכה ומשני יתן ליכתב קאמר ופריך הניחא למ"ד יתן ליכתב אלא למ"ד לא יתן ליכתב מאי איכא למימר, ביאור דצריכ' ז"ל דאכתי קשיא לשמואל דאמר הכא נאמרה לקרות ולא נאמרה ליכתב ובגמ' יומא מפורש להיפך דיתן ליכתב ומאחר דצירנו דשמואל לא פליג על מחני' דלקמן דקראה על פה לא יא' אי"כ ע"כ ז"ל דס"ל לשמואל יתן ליכתב ולא ס"ל כמ"ד דלא יתן ליכתב והדרא קושיא לדוכתיא האך אמר שמואל נאמרה לקרות והלא הכס מבואר דיתן ליכתב, ואין לומר דלשולם ס"ל לשמואל צרה"ק לא יתן ליכתב דברי לישנא דיתן ולא יתן הוא לעיובא, כמו שהבאנו לעיל וא"כ אי"א לחלק ולומר דחורוייכו אפשר לשמואל, וכנ"ל דיתן ולא יתן משמע או הא או הא, כלומר או שיקרא צע"פ או שניתן ליכתב ובכתב דוקא.

אלא דלכאורכ מאי קושיא וכלל כבר חי' לן החוס' דיש לומר דמדרבנן יתן ליכתב ולקרות אי"כ הכ"ג יומא כן דהאי יתן ליכתב מדרבנן הוא ע"ז כחצו החוס' דאין לומר דהאי יתן ליכתב מדרבנן קרי כחצו ומדוח הקודש כי נמי דנאמרה לקרות ולא לכתוב אי"א לומר כן דאי"כ כי פריך והאיכא חנוכה ומשני יתן ליכתב קאמר כוונתו מדרבנן וא"כ ז"ל דחנוכה אפילו מדרבנן לא יתן ליכתב כלל זה אינו דברי חנוכה ג"כ יתן ליכתב מדרבנן צמגילת חטניה וא"כ חרורייכו מדרבנן ניתנו ליכתוב ומדמחלק בגמ' ומשני מגילה ניתנה ליכתב וחנוכה לא ניתנה ליכתוב ע"כ דמדאורייתא היינו מרוח הקודש קאמר דמגילה ניתנה ליכתב וחנוכה רק מדרבנן יתן ליכתב צמגילת חטניה ושפיר מחלק צין חנוכה למגילה והוי אסתר סוף כל הנסים וא"כ לפ"ז תקשה לשמואל דמפורש דיתן ליכתב, ואין לומר דשמואל ס"ל כמ"ד דלא יתן ליכתב דאי"כ תקשה לי מחסם מחני' דקראה ע"פ לא יא' ועוד ולשונה מדרבנן יתן ליכתב אי"א, וגם הוב דברים שכתב אי אחר ראוי לאומרם צע"פ ודברים שצ"פ אי אחר ראוי לכתוב, כך הוא המשך החוס' ומשני דחי' הר"ר אלחנן דלשולם האי חירואל עיקר הוא דיתן ליכתוב מדרבנן וצמס' יומא נמי דכתבו יתן לכתוב ולא יתן היינו מדרבנן דמכ"ק נאמרה לקרות ולא לכתוב וכדשמואל אלא דלא תקשה דאי"כ מאי משני מגילה יתן ליכתב ולא חנוכה כיון דמדרבנן גם חנוכה יתן ליכתב מחלק צין כחצו דרבנן לכתוב כלומר דגם צין יתן ליכתב דמגילה לחנוכה חילוק יש דכחצו דמגילה צריכ' גידין ושירעוהו ודחנוכה לא צעי וממילא כחצו דחנוכה מקרי לא יתן ליכתב לצדי כחצו דמגילה זה מה שנראה לפענ"ד צדברי החוס', ועיין חידושי הרשב"א שם והאי דאמר להם הממונה לא ניתנה ליכתב וניתנה ליכתב מדאורייתא קאמר ודוק.

השנה כפי רגלנו בשביל פסח בזה חזר כמעט אינו במליחות
כי אם ליחודי סגולה שיכולין לחבר בזה.

ועל השלישית אני בא דמחא דרב אשי ראי להיפוך שהקשו
לו הינה מר דאפשר בחדשים וחי כעין חדשים קאמינא
ולשיעט כח"ר היל"ל שלא ישחמשו בסכנים כל השנה ברוחחין
אלא בזמן ויהי להם לפסח סכנים כשרים אבל פשוט
דאין זה היחר במה שאוסרהו לאכול כל השנה אלא זה
חומרא יחירה ולכן פשוט אי נימא דהלכתא כמ"ש כח"ר
א"כ זה חומרא גדולה דאז שיערך לאכול בכל השנה מבלי
שני ויחר מחמת זכ"ר כל השנה שזה כמעט א"א כמ"ש
או שיחייב בשניים חדשים שזה ג"כ הדרינן לקושיא רב
אשי הינה מר דאפשר וכנ"ל, אלא דמ"מ אף דחומרא הוא
אם קבלה הוא נקבל.

ומ"ש בזה צ" שכתבתי דעת הפמ"ג סי' תנ"א אורח
שכתב דבני הגעלה משום דהולכין בחר רוב השמישו
וכתבתי דרוב השמישו הוא ברוחחין ודחא ידידי מעכתי
שליט"א דבריו שטעיתי בזה הדבר מהידוע דרוב השמישו
של סכין אינו זכ"ר אלא דלגבי ערך שימוש על האש ממש
הוא רוב השמישו רק בחמין שלא על האש אבל לענין השמיש
הסכין בכלל ודאי הוה השמישו בזמן רוב נגד השמישו
בחמין כי רק לפעמים משחממין בו בחום של כלי ראשון
ובזה יאז לחזק בנינו הראשון שדימה שניים לסכין עכ"ל.

ואומר אני כי טעות לעולם חזר פעמים אצלי ופעמים
אצל אחרים ומעולם אין אני אומר קבלו דעהי
לשום אדם בעולם וכ"ש לגדולי החורב כמוהו ירבו ביהראל
אמנם בכלן לפענ"ד הלאה אחי ודאי דסכין לדעת הפמ"ג
כפי המג"א לא הוה רוב השמישו בזמן והוא דהרי כתב
המג"א דמיעוט השמישו של סכין באש וכמ"ש דלפעמים
חושבין אותו באש ממש לאפות פה אלא האש או פאנקוקן,
ופשוט דיותר ממה שמחממין בו על האש ממש משחממין
בו ברוחחין וכמ"ש גם כמ"ע בזה דלגבי האש ממש הוי
רוחחין רובא וא"כ סמוך מיעוטא דאלל האש ממש אלא
הרוב של רוחחין ונמלא עכ"פ דהשמישו בזמן הוא המיעוט,
דהרי היה לן מיעוט אלא האש ויותר מיעוט זה ברוחחין
נמלא דזמן לא הוי אלא מיעוטא ח"פ. ואפילו נימא דרוחחין
נמי הוה מיעוטא א"כ הוה אלא האש מיעוטא ורוחחין
מיעוטא והוה ליה חרי מיעוטא וסמוך חרי מיעוטא להדידי
והוה עכ"פ פלגא ופלגא ועיין בחובות ע"ו ולכ"ע לא הוה
עכ"פ רוב השמישו בזמן ח"פ וברור לפי שיטת המג"א
ופמ"ג כנ"ל.

ומה שהקשה כח"ר מן המליחות לפענ"ד לא קשה מחרי
טעמי חדא דנראה דכח"ר כלל כל הסכנים בחדא
מיחחא אבל לפענ"ד יש סכנים שרוב השמישן זכ"ש והם
סכנים שנהגין לאכילה על השלחן וסכנים אלו נכללים
בכלל כפות שכתב הרמ"א בסמוך סי' וע"ז החוש מעיד
שרוב השמישן בזמן (הבס שגם באלו הרכה פעמים מציין
בשר רוחא אפילו בקערה ורוחחין אותו ולפמ"ש גם בקערה
הוי כלי ראשון לפי שיטת הרש"ל וע"ז וכ"ש דאיכא דוחקא
דסכינא) אמנם המחבר והמג"א ופמ"ג בנידון דידן מיירי

מדור הקודם ולהבחיל"ה מדורינו אנו ולכן אמרתי אסורה נא
ואראה המראה הגדול הזה מדוע לא נבאר דברינו הראשונים
בשפה ברורה ויאללו עניים וישצטו בעהרה וקדושה בכה
דהחירא בס"ד.

ואבא על סדר המכתב הזה החלי בעזר צורי וגואלי, ראשון
לליון במ"ש האוכל קיגעל מאטריה (לאקשטן קיגל
בלע"ז) שהביאו בכלי ראשון על השלחן ולוקחין ביד ונוחטין
מיד ליד ואוכלין כך בדולאי בולעין השיניים מבלי ראשון
אבל אם נוחטין הקיגל על קערות ואוכלין אותו כמ"ש מותר
אמנם אם אכל חלק הקיגל מלמעט שפ"פ הרוז נחקשה
שם ונחיצה ושייך בזה דוחקא כמ"ש בע"ז יו"ד סי' ל"ד ס"ק
י"ד דפוסק כרש"ל לאסור כשיש דוחקא אם לא בכפסד
מרובה וכן האוכל פה מחורך פגענאל בלע"ז הם הרי אלו
מחממין השיניים עכ"ל.

ולפענ"ד לא ברירא הא מילתא דמאחר דכ"ח הביא דברי
הע"ז לפסוק כרש"ל דלא שייך כלי שני בדבר
גוש ודלא כד"מ סי' ק"ה א"כ מאי נפ"מ אם מחלק הקיגעל
על קערות או לוקחין ביד סוף סוף דבר גוש הוא ולא מקרי
כלי שני כל שביד סולדת בו ואפילו נוחטו בכלי שני ממש
ועיין ש"ך שם סק"ל ח"ל וכן דעת מהרש"ל בל"ה סי' ס'
נ"א בדבר גוש כגון בשר וכיוצא בו שאינו ללול אין חלוק
בין כלי ראשון לכלי שני וא"כ אין נפ"מ בין יד לקערה.
ואי כוונתו לפי מה שהעלה הע"ז להקל במקום שאין
דוחקא דסכינא בדעת הרמ"א א"כ הכ"ז אם נועל ביד
ונותן ליד אחר נמי נראה דינא הכי דלא גרע יד מקערה
דכל שלא אכלו מבלי ראשון ממש שוב לא הוי כ"ר. ולא
אמרו כ"ר אלא כשאוכל מכ"ר ממש אבל אם נועלו בידו
קודם וכ"ש נוחטו ליד אחר כיון שהולאו מהכלי כבר אין
זה בכלל כלי ראשון, ואין לומר דכלי דוקא ומשום דפנות
דהרי טעם זה דפנות מלגות אינו מועיל בדבר גוש
לפי שיטה זו וע"כ ל"ל דס"ל כעטם שני בחוס' ולכן לא
ידעתי בזה לפרש כוונתו הרמ"ה.

באות אי השיג על מה שהבאתי מרב אשי דכעין חדחא
קאמר וע"ז כתב כח"ר דאדרבה הרי כח"ר המליח
קולא שלא יאערכו אפילו להכשיר ברוחחין ולעפל ברופא
שיניים כלל אלא סגי בזהרה בזמן ולהסיר את החמתן צעין
הדבוק ודי בזה אלא שהכתב שחבר מלאכול עם השיניים
הללו מבלי ראשון חמץ בכל השנה. ולפענ"ד דכל קולא
שחתלחו להקל וסופו להחמיר אינו קולא אלא חומרא גדולה,
חדא דאפילו לפי שיטתו תקשה הינה מי שעשה שניים
חדשים וחבר בזה שלא לאכול חס מכ"ר כל השנה לזידיה
ודאי קולא הוא אבל מי שהי' לו השיניים חמוצים מאי א"ל
כח"ר ההמלאה וכבר נעשו לו השיניים חמוצים מאי א"ל
ואללו ודאי חומרא הוא שא"ל לו לאכול בפסח ולריך חדשים.
והשניה דודאי א"א לומר להזהר בכל השנה מלאכול
בשניים של מכ"ר וכבר אמרו ז"ל מילתא דלא רמיא עליה
דאינשא לאו אדעתיה והכא נמי ודאי לא רמיא עליו ואין
דעת כל אדם בכל השנה להזהר באכילה חמץ חס משום
פסח בזה חזר חומרא גדולה שלא יוכל אדם לאכול כל

ודאי לענין ההלכה שפיר פסקין בסמינין דמגעילן זכלי ראשון דבאמח כלי שחשמישו לרוחחין הול עכ"ל.

והא דלא תקשה סוף סוף כיון דלפעמים הוחצין הסכין אלל האש ממח א"כ אכתי תקשה ובי רוב תשמיש מקור עברה וכן בשאר כלים שרוב תשמישן זנון מ"מ איכא מיעוטא ברוחחין ל"ל צהרי אפי' או יאמר כיון דרוב תשמישו זנון או ברוחחין סמינין ארובא מ"מ כיון דליכא איסור צרור או יאמר דעכ"פ לא בוי אלל איסורא דרצנן דודאי צרור הוא נוחן טעם לפגם והו"ל ס"ס ספק אם תשמיש זכר אלל האש ספק לא תשמיש ואח"ל תשמיש הרי צר פגום וכעין מה שהבאחי במכחצי הקודם צ"ס הרמ"ע או יאמר לפמ"ש הגר"ע ציטור הפלוגתא דמדינת דגמי סגי בהגעלה אפילו תשמיש זכר אלל האש לפעמים משום דהחירא זנון וכי ע"ש.

ולפ"ז אחי שפיר דברינו מה שהקשינו מסעיף כ"ב וסעיף כ"ה דמצואר שם דכל שחשמישו זנון לא צ"ע בהעלה כלל מדינת וכו' דחק לישב הא דסעיף כ"ב דמיירי דידענו ציורו של השחמם אלל זנון ודייק מנשן זנון והא דסעיף כ"ה דחק לישב שברי המחצר כחז מפורש ואפי' שלפעמים נותנים בהם לחם חס כיון שרוב תשמישן אינו אלל זנון סגי בשטיפה שלא הלכו בכל כלי אלל אחר רוב תשמישו ודחק בזה דאף שהמחצר כחז דלפעמים נותנים בהם לחם חס קאי על ראש הסעיף דמיירי מכלי שחייב ולא ידענא מאי הועיל בזה לו יבא כדצריז דקאי אכלי שחייב וברי אפילו כלי שחייב נמי אי תשמישן ברוחחין ליצטי בהעלה.

איברא דדברים אלו א"א להולמם צפסק הש"ע שברי המחצר סיים ח"ל דכיון שרוב תשמישן אינו אלל זנון סגי בשטיפה שלא הלכו בכל כלי אלל אחר רוב תשמישו ע"כ וברי מצואר דהמחצר לאו בכלי שחייב דוקא מיירי אלל דין כל כלי ליה שחזב שלא הלכו בכל כלי אלל אחר רוב תשמישו וכיון דרוב תשמישו כאן זנון לא צ"ע בהעלה וסגי בשטיפה בעלמא א"כ בסמינין נמי אי הו"ל דין דרוב תשמישו זנון ה"י סגי ליה בשטיפה ולמה כחז לעיל דצ"ע בהעלה ונמאל דצריז סותרין אבדי וע"כ כמ"ש צ"ד דסמינין רוב תשמישן ברוחחין ולא זנון ושפיר מיושבים דברי הראשונים צ"ע.

אמנם כי כן גם מה שהקשה בזה ה' לדחות דברינו מע"ש ולפמ"ש הכל על מקומו יבא צ"ע ומה שחזב מעכ"ר דכל מודד על האמח יודע שרוב תשמישן הסמינין הם בדברים לוננים אפילו סכין שחשמישן זכר בשעת הצנעל לפמ"ש הכל מצורר ואין לריך לכפול עוד דברים.

ואכתי פש לן מה שהשיג עלי דברינו שחזבנו צ"ע דלזלוין צר רוב תשמישן ולא חיישין דלמא פטם אחס עכ"פ עשה מעשה ונשחמם ע"י האש ממח ומאי מועיל הרוב והבאחי בחשבותי לברכ ה"ל צ"ס הרמ"ע דכיון שהוא אינו בן יומו והוא רק מדרבנן וכח"ר המה דשיעור הרמ"ע

צסכין שחשמישן צו לבישול ממח וביינו דהגשים חוחצין הסכין בקדירה לבצחין אם צר נחרך ונחצשל הצצר והצנעל וסמינין אלו רוב תשמישן ברוחחין הן דסמינין אלו רובן תשמישן לזור צישול וע"כ דסמינין אלו מיירי הכי שברי כחז המ"א דלפעמים נותנים אלל האש לחך פת או פאנקוקין וכיוצא בזה וכו' ודאי לזור זכ נעשו ולא לזור השלחן שחם וכללים בכלל כפות.

איברא דמאלה פשוט דסכין של צישול רוב תשמישו ברוח' הוא שברי צסכין זה חוחצין הצצר לאחר צישול ולפמ"ש דדר גוש לא נעשה כ"ש אפילו הוליא מכ"ר וא"כ לא מצטיא אי חוחצו צעודו על האש או אפילו לאחר שהניחה על הקערה אכתי כ"ר, הוא וממילא סכין רוב תשמישו ברוחחין הוא חז צרור מאלד.

והשנית דנלפענ"ד לחדש פי חדש דין רוב תשמישו דסכין ולכאורה יש להצין צעמאל דלזלוין צר רוב תשמישו ולמשל בכלי שדרכה להשחמם צה בכל יום שחי שעות זנון וחאי שער ברוחחין וכן הוא דרך תשמישה צה יום ויום לעולם וכי נימאל כיון דע"פ רוב זמן תשמישן צכלי זו זנון לא נאסרה כלי זו ע"י חמין חס מלהציר דבר זה דלעז רוב הולין מקור עברה הוא להאיסור שצנעל צכלי זו ע"י רוחחין וכבר נאסרה הכלי זו ע"י רוחחין ואיסור שצו להיכן הלך ועיין בהכות רעק"א צמ"א סק"ו יסוד הפלוגתא שהרגיש בקושיא זו וכחז דבאמח בהעלה מהני גם להשחמם אלל האש ע"ש ואשר נלפענ"ד פשוט דמה שחמרו דסכין לזלוין צר רוב תשמישו (וכ"ה צכר הכלים צמצור צ"ע) אין הכוונה צר רוב תשמישן הזמן שחם תשמישן צו זמן יותר ברוחחין או תשמישן צו זמן יותר זנון אף דכללי תשמישן תריוויכו כאלד דה ודאי מקרי תשמישן צין לרוחחין וצין לזון וריך בהעלה לכ"ע דברי כלי זו ודאי תשמישה ברוחחין אלל פירוש רוב תשמישו זנון היינו אחרי עיקר תשמישו של כלי זו כלומר דכלי זו עיקרה נעשה להשחמם צה זנון צכל עת אלל דלפעמים ימאל שחממו צה ברוחחין ג"כ אלל אין עיקר תשמישה לרוחחין וא"כ הפי רוב תשמישן היינו עיקר תשמישן דודאי אין נפ"מ אם תשמישן שעות נוספות זנון מצחמין או להיפך אלל צעיקר תשמישו לתרוויכו ח"צ צס"ד.

אלא דלפ"ז צסכין שחמרו רוב תשמישו זנון נמי אין הפי שרוב עיקר תשמישו לזון ולא לרוחחין אלל א"כ לא קשה מידי מה שהקשה מעכ"ר דודאי סכין של צישול תשמישו ברוחחין הוא דודאי אשה צכל עת שהיא מצנעל תשמישה צו ברוחחין בשעת צישול ואף אי נימאל דרוב תשמישו ר"ל רוב השעות גם בשעת צישול הוא זנון מ"מ עיקר תשמישו לרוחחין הוא לשם צישול והגם שצזמן הוא מיעוט מ"מ צתשמיש שהוא העיקר צכלי זה הוא צרוה"ן ועכ"פ הוא סכין של צישול וא"כ אף דלענין השעות אפשר שחשמישה שעות נוספות זנון מ"מ צר רוב תשמישן מקרי כאן רוחחין לענין בהעלה דלענין רוחחין הוכ עיקר תשמישו עכ"פ כמו לזון וכו' ליה כלי שחשמישה ברוחחין ולא מקרי כלי שרוב תשמישו זנון ח"פ וברור אלל לפי זה

שאלות ותשובות

משנה חלק רביעי הלכות

יורה דעה

סימן צ"ד

בדין מפרנסת לב"נ וא"י ב"נ מצוה אנהירה כירשאל אשהיה

ב"ה אור ליום ד' בשלח התשכ"ג ברוקלין ג"י יצו"א.
לכבוד ידידי מח"י הרב הגאון המפורסם חוב"ס נר"נ
ארי"א שמו מפאריס פ"ה צ"ת וכ' כש"ת מוה"ר ר' רפאל
בלום שליט"א רב ור"מ דישיבת אהל שמאל ברוקלין
בעמח"ס טל השמים מראב"ד קאשוי יצו"א.

(א) אחדשת"ר צבוקרס וידידות צבא מלחא דחמיח לכח"ר
שאמרחי ליישצ דברי הרמב"ם דס"ל מפרנסת
אסורה לנ"י והבאחי דברי החוס' חולין דף ל"א ע"א דס"ל
דנ"י נטעו על הנחירה וכן דעה העשרה מאמרות ושיטת
רש"י וכת"ר חמס ושלא נמלא כן בחוס', והנה החוס' הם
בחולין כ"ל ד"ה כמאן דאמר גיד הנשה נאסר לבני נח
ח"ל וא"ה דלמא לא נאסר ואפילו הכי היו מקיימין כמו
שחיטת דקאמר ליה פרע להם בית השחיטה וי"ל וכן אי
נמי פרע להם בית השחיטה היינו נחירה שנטעו על הנחירה
ע"כ ומפורש בדברי החוס' דפרע להם בית השחיטה משום
דנ"י נטעו על הנחירה לפי חד חירוף.

גם מדברי רש"י חולין ל"ב ע"ב שפי' אמר שאמרו צמח
עולא אמר שלשים מלות שקבלו עליהם בני נח ואין
מקיימין אלא שלשה אחת שאין כותבין כתובת לזכרים ואחת
שאיין שוקלין בשר המת במקולין וכן ופרש"י בשר המת של
אדם וכן ואני שמעתי בשר המת בשר בהמה שמחב מעומה
ע"כ. ומוכרח לפי פירושו מהשמועה דכיון משום דלנ"י נכלל
אסורה ואיכא איסור במכירתה כמו שאמר עולא דמשלשים
מלות אין מקיימין אלא שלשה ואחת מהן שאין מוכרין בשר
בהמה שמחב מאליה ואי נימא דנ"י מותר בנכלל שמחב
מאליה אי"כ מאי רבותא שאין מוכרין וגם מאי מזהר איכא
בה אפי"כ דבשר נכלל משלשים מלות שד"י נטעו עליהם
ולכן אסור למכור חב צדור, וקא"י יש לדייק עוד מלשון רש"י
חולין ל"א צד"ה ופרע להם בית השחיטה פרש"י שלא יאמרו
בשר הנחירה אי אכיל לפי שד"י יעקב שומרי מלות היו
דאעפ"י שלא נתנה תורה מקובלין היו מאבזיהם ע"כ.

ולפרם ריהטא דבר פלא פי' דמה זכ שלא יאמרו בשר
הנחירה אי אכיל חדא, דמאי איכפת ליה למתן

מלרים כפי מה שהם סבורים שהוא, אם אכיל בשר נחירה
או אחר בשר הוא אכיל, שנית למח פירש"י דוקא שלא
יאמרו בשר הנחירה אי אכיל ולמה לא פי' שלא יאמרו
בשר נכלל וערפכ אי אכיל לפי שד"י יעקב שומרי מלות
היו וכו'. והנלפע"י דכיון שכל יוסף שאחי יאכלו האנשים
צבכרים וא"כ לריך לחקן סעודה שבתא רחויב להם לאכול
כפי הנימוס אכל לפי שד"י יעקב שומרי מלות היו ואין
אכילים רק בשר שחיטה ולנ"י מותר בנחירה וא"כ לא
יראו לאכול אחר צבכרים שיאמרו בשר הנחירה הוא אכיל
ולכן אמר פרע להם בית השחיטה שלא יאמרו בשר הנחירה
אי אכיל ויעשו שאין יכולין לאכול אחי צבכרים ומשמע
עכ"פ דנ"י מלווה על הנחירה מדאמר שלא יאמרו רק בשר
הנחירה אי אכיל דלא היו חושדין אותו בנכלל שאסור לו
אלא יאמרו שהוא אכיל המותר לו אכל בשר נחירה אסור
להם.

(ב) ובדרדך פלפול י"ל לפי מה שהקשו החוס' גיעין ד' ע"ב
והא"י הביאו בג"א רפ"ק דחולין ובמדרכי
ועוד ראשונים דהאין נאמן השוחט שיפס שחט כיון דאין
פי"א נאמן באיסורין היכא דאיתחזיק איסורא וכיון דבהמה
בחייבה בחזקת איסור אצמח"ה או איסור שאינו זכוח עד
שיודע לך צמח בותרה ופי"א אינו נאמן במקום חזק
ובשלמא היכא דנמלחא בהמה שחוטת כהונן אלא שאינו
יודע אם נמחח שחטה אם לאו אמרינן רוב מליון אכל
שחיטה נמחחין כן אכל היכא שנתנו לו בשר לאכול ולא
ראב בית השחיטה האין נאמן לו יחוש שמה הרגה בקופין
והא"י עלב בחימה. והר"א ממין חי דהא דפי"א אינו נאמן
באיסורין היכא דאיתחזק איסורא היינו צלגשים ריקים
אכל צפי"א מחימן וכשר סמכין עליה ולבכי סמכין בשוחט
כשר ע"ש.

נמצא לפי שיעורו ז"ל היכא דלא צדורא לן דכשר שחטה לא
אמרין רוב מליון אכל שחיטה נמחחין כן אכל
אם רואב בית השחיטה שפיר סמכין ומחייבין ולזה אמר
ופרע להם בית השחיטה שלא יאמרו בשר נחירה אי אכיל
וכיון שיראו אח הבית השחיטה ממלא יכלו לאכול מהסעודה.
וכא דאמר שלא יאמרו בשר נחירה אי אכיל י"ל דהא דעמי
אדם כשר לשחיטה ואי לאו לא סמכין עליו דוקא בישראל
צעיקן הכי כיון דעמי שחיטה כשרה ודיני שחיטה מדויקים
ושכיח ברכה שיקלקל וכמ"ש הש"ך יו"ד סי' קי"ב סק"א

ניתר בשחיטה אמו דלל שייך בזכ כל צבהמ חאכלו ח"כ שייך צו איסור אמה"ח וממילא אף לנכרי אסורה דהא לדידכו צמיחה תליא מלחא וכיון דאסורה לישראל גם לנכרי אסורה ועוד גבי עמאח לא שייך כל צבהמ חאכלו ואיך חל איסור גיד על אמה"ח דצטמאח לכ"ע חל איסור אמה"ח צמשי אמו וגם צמפרכסא אסור צטמאח וא"כ מה צכך גיד אסור לצ"ג הלא אצמא"ח חמור יותר דנוכג צצ"ג וא"כ נדחה חירון השני של חוס' שכתבו דא"ל לאיסור גיד צאופן אחר שהרי צאמה אפשר הוא צטכורכ כיון דאצמא"ח אינו חל עד שיוולד וחל איסור גיד אז ג"כ אינו דמפרכסא וצפ"ק אסור לצ"ג וא"כ עכ"ל דמאן דס"ל דגיי"ג נוכג צצני יעקב ואף דמפרכסא אסורה להם וכ"ש צן פקועה דכרי לדידכו צמיחה תליא מלחא ואיך יחול איסור גיד על אמה"ח הלא ודאי משום דא"ל צאופן אחר וחיל וא"כ ה"ה צטמאח לישראל ומה מוכח כשיטה הרמב"ם דמפרכסא וצ"פ אסור לצ"ג עכ"ד הנפלאים למענין שם.

ולפענ"ד נראה דאין דבריו מוכרחין חדא דהא גופא אי אמרינן צעכוי"ם אין איסור חל על איסור לאו מלחא דפשיטא הוא ונסתפקו צוה האחרונים ז"ל עיין מנ"ח מ"י ק"ל וצפנתי ס"י ס"צ פשיטא ליה דאמרינן וכן נראה משו"ת ציה אפרים וצאצני מלואים ועיין שו"ת ציי יו"ד ס"י קנ"ו ומדברי הרמב"ם נראה לכאורה דס"ל דאחצי"א וכבר הארכתי צוה צשו"ת משנה הלכות ח"ג ס"י ז"ט ע"ש ואם נאמר דצעכוי"ם אחצי"א ח"כ אין כאן קושיא כלל אצל אפילו נימא דצעכוי"ם ג"כ אמרינן אין אחצי"א מ"מ נראה לומר, דכאן חל איסור גיד לצ"ג מטעם אחר.

(ד) דהרשב"א צחידושו ר"פ גיד הנשה סוד"ה הלא צולדות קדשים בקשה קושיא החוס' אהא דקאמר לר"י צאכל חלב מן החי מן הטורפא לוקח שלש ומוקי לה צנטרפה עם יציאת רוצו וס"ל לאצרים שומדת דכולכו צהדדי קאחי והלא אכתי איסור חלב קדים דר"י ס"ל לעיל צ"י צהמה המקשה דף ע"ה דהלש חלב צמן ע"י חי חלבו כחלב צהמה דחדשים ולא לוירא גורמים וא"כ חל איסור חלב קודם שגולד, ותי' הרשב"א ז"ל צצברה חודש דכיון שאם תשחט האם ויכיה כחלב מותר מכל צבהמ חאכלו ממילא איסור חלב מתחיל תלי וקאי שמה תשחט האם ויכיה לו היתר צשחיטה זו ומש"ה עד שיוולד או עד שיא חלב לצויר העולם צחיי האם לא חשבינן לאיסור חלב שיחול עלה ע"ש מה שהאריך. נראה מדבריו ז"ל דאיסור שיש לו עדיין תיקון מתחיל תלי וקאי ואינו חל עד שלא יכיה צאפשר לחקנו עוד.

רלפ"ז אומר אני לפי סברה הרשב"א ז"ל דאיסור אצמא"ח צצ"ג נמי לא חל צבהמ צצנן הלא מתחיל תלי וקאי ובעטם לפי דברי החוס' דצ"ג נלעוו על הנחירה וא"כ אם ינחור הצבהמ תהיה מותרת לאכול וממילא כוה איסור אצמא"ח אפשר לחקן לאיסורו עיי' נחירה וכל היכא שאפשר להיות היתר לאיסורו הרי כלל הרשב"א ז"ל דלא חשבינן לאסור שיחול עלה עד שלא יכיה היתר לאיסורו וממילא איסור אצמא"ח צצ"ג נמי מתחיל תלי וקאי שמה ינחור הצבהמ ולא חלה עד שעה רגע האחרון קודם שחמות או שיחורך ממנה אצב מן החי ממש שאז אין לה עוד תקנה

דשאני טבה שחט דשחיחא טובא וגם דיני שחיטות מרובים וצקל יכול לעשות שהייה או דרסה או שאר פסולים ואם לא הוחזק צצכרות אסור ע"ש, אצל לצ"ג דצנחירה סגי לה לא צני מוחזק צצכרות לדידכו צדידכו ועוד דהא גם לישראל עיקר קושיא הוא דלמא צקופין הרגה והאריך נאמן ולצ"ג אין י"מ צאחא אופן נחירה דלא מסתבר לומר לצ"ג נמי צני דוקא אופן מיוחד לנחירה כעין שחיטה, ועוד דאפילו נימא דצני דוקא אופן מיוחד מ"מ לא צני לה מומחה כשחיטה שיש צה הרבה דינים ושכיח לקלקל אצל לא צנחירה חה צרוך, ולזה פרש"י פרע לכן ציה השחיטה היינו שיראו צציה השחיטה שלא יאמרו צשר נחירה אני אוכל וסומך על מן דהוא, ויש עוד להוסיף שמסיים והכן טול גה"צ צפניהם ולמה לפניהם דוקא וי"ל דצני יעקב כהמורה על עצמן ולא יאכלו כלום אפילו יראו ציה השחיטה כי יראו להם ולא יסמכו על העצב של יוסף שיאמרו הוא אוכל צשר נחירה ולכן צני דוקא להיות לפניהם שהם יראו ולא יסמכו ויאכלו אהו ומצוארים דצרי רש"י.

ובדרך אגדה אמרתי צמקום אחר שלא יאמרו היינו שלא יאמרו לאצבים כשיעלו לארץ כענן אה"כ ויאמרו האיש אשר הוא מלך מלרים אוכל צשר נחירה וממילא ידע יעקב צצירור שאין זה צנו כי צני יעקב לא יאכלו אלא צשר שחיטה וצרש"י הציא וירא יעקב כי יש צשר שיש לו צצרה שימלא צנו וא"כ יעקב אצ"ג דצבואה לא היחה אצל היתה תקוה ולא ראה ח"ו לצער אח אציו צזה והארכתי צדרך אגדה. והנה עכ"פ עלתה שיטה החוס' ורש"י ושיטה העשרה מאמרות צסם הפסיקתא דצ"ג נלעוו על הנחירה.

(ג) וראיתי לרבתינו האחרונים ז"ל שהקשו לפמ"ש החוס' חולין דף ז' ד"ה אלאמא איך חל איסור גה"כ על אמה"ח דכיון דצעינן שיחול איסור גה"כ מחיים דומיא דיעקב שנשח לו הניד מחיים ואין איסור גיד חל על איסור אצמא"ח וחירתו או משום דא"ל לאיסור גיד לחול צאופן אחר או משום דאיסור אמה"ח אינו חל עד שיוולד משום דעד שיא לאויר העולם הוא ניתר צשחיטה אמו ולא מקרי חלות איסור אמה"ח דא"ל לשחטו ולעשות מעשה צגופו דניתר צשחיטה אמו ועי"ז הקשו המפרשים הינה צישראל דצפורו צצנן אמו יש לו היתר עיי' שחיטה אמו אצל צצ"ג דצן פקועה אסור צו א"כ חל אמה"ח צמשי אמו וקשה לרצי יוסי דגה"כ אסור לצ"ג איך חל איסור אמה"ח. (כן אמר דצכא גופא אי צן פקועה אסורה לצ"ג לאו מלחא דפשיטא הוא והפמ"ג יו"ד ס"י י"ג צשפ"ד נסתפק צוה והח"ס יו"ד ס"י י"ד ד"ה אמנם נראה דפשיטא ליה דלעשה הרשב"א דפליג על הרמב"ם צן פקועה מותר לצ"ג ולא הציא דברי הפמ"ג כלל וצ"ע, ועיין ל"ה פסחים כ"ה דפשיטא ליה דצ"פ כמפרכסא ע"ש וצמקום אחר הארכתי צוה צס"ד).

והנה הישועות יעקב יו"ד ס"י כ"ז האריך להציא ראי' לשיטה הרמב"ם דמפרכסא אסורה לצ"ג והסביר עוד קושיא זו בפשיטות יותר לתרץ דיש חלות לאיסור גיד צעה שהוא מפרכסא דהוא כחי לכל דבר והוכיח דומיא דיעקב שנשח לו גיד מחיים וליכא אמה"ח ואמנם צטמאח דאינו

הרבה ליישב דברי הרמב"ם בפ"ה מהמ"ח ה"ה שכתב חלש אצמיה ונערפה בנעילתו ואכלו הייב שחם משום אצמיה ומשום ערפה שרי שני איסורים באים כאחד וכל החולש חלב מן החי ואכלו לוקה שחם משום אצמיה ומשום חלב חלש מן הערפה ואכלו לוקה שלש ובלח"מ הביא בשם מהר"ל בן חביב שחמם על הרמב"ם דמדכתב חלש אצמיה ונערפה זו משמע דס"ל לאו לאברים עומדת דאי לאברים עומדת ל"ל שנערפה בנעילתו הלא גם אם נערפה בנעילת רובב שפיר חל איסור אבר ועוד דאי לאברים עומדת ח"כ איסור אבר בא מיד כשנולד ואיך חל ח"כ איסור ערפה כשחלש וע"כ דס"ל לאו לאברים עומדת וח"כ איך כחב מיד בחלש חלב לוקה שחם וכו' וכיון דלאו לאברים עומדת איסור אצמיה מאוחר והאיך חל על חלב וערפה.

וכתב לישב ע"פ דברי הרשב"א הג"ל דאיסור אבר מחלי חלי וקאי דהא יש לו היחר בשחיטה וח"כ איך חל איסור אצמיה כשנולד הא אפשר לחקנו בשחיטה ומחלי חלי וקאי וכו' ולכן ג"ל להכריע מכאן כשיטה הרמב"ם פ"ט ממלכים ה"ח דפסק כרשב"י דלא אמרין מי איכא מידי וח"כ מפרנסת אפי"ג דמוחרת לישראל משום דלדין בשחיטה חליא מימ לב"י דנחירה ומיחה חליא מלחא אסורה לו משום אצמיה וכמ"ש רמב"ם להדיא ע"ש ולפי"ז בב"י אי ס"ל לאברים עומדת שפיר חל מיד כשנולד דל"ל דהא חית ליה חקנה כי קושין דז"א דאי מפרנסת באמת אסורה עדיין משום אצמיה ולאחר שמחה אין כאן אצמיה ולפי"ז אחי שפיר דאם חנו דין מכה איסור החפץ הנכ על החפץ יש כאן שם איסור אצמיה מכה ב"י ואם חנו דין מכה איסור גברא עכ"פ לישראל חנו נאסר וכבר ביארתיו דאי לאברים עומדת יש כאן איסור גברא משעב שטעשה גדול ושפיר קאמר דאחי בהדדי ודוק היעוב עכ"ל.

ולאחר נשיקות כפות רגליו ישונו בדברי הרמב"ם ודאי עולה יפה אם נימא דמפרנסת אסורה לב"י אפילו לאחר נחירה אבל לפי דעת המהר"ל ז"ל דמפרנסת לאחר נחירה מותרת לב"י כשחיטה לישראל ח"כ גם על החפץ אין כאן שם איסור אצמיה מכה דב"י דעל ב"י נמי לא חייל עד שלא יהיה לו הקנה להחיר וכמו לישראל דכמו דשחיטה מותרת לישראל נחירה מותרת לעכו"ם ולא צ"י מיחה. עוד קשה לי דנראה דפשיטא ליה למו"ז דבב"י אי ס"ל לאברים עומדת שפיר חל מיד אצמיה כשנולד דל"ל דאחי ליה חקנה ומפרנסת אסורה לב"י משום אצמיה וחקשה ליה קושית הישע"י הג"ל והאחרונים דכיון דבב"י ל"ל חקנה ח"כ בן פקוטה נמי אסור וחל עליו איסור אצמיה במעי אמו והאיך חל עליו אחר כך איסור גיד לב"י אצמיה אצמיה לדעת הרמב"ם דס"ל דב"י אסור במפרנסת וא"ע, אבל לדעת שאר פוסקים דס"ל דמפרנסת מותרת לב"י בלאו הכי אחי שפיר ד"ל דחל איסור גיד אמפרנסת שרי אכתי חי הוא לכל דבר וכו' חל איסורו מחיים ואצמיה כבר הלך לו בשחיטה וז"ע.

והאיר ה' עיי' ומלחתי בספר מאיר עיי' חכמים אוח ג' סי' כ"א שג"כ הביא לחץ קושית האחרונים לפמ"ש דב"י נלעוו על הנחירה שז' ג"כ לב"י מותר ב"ש

בשחיטה, ועיין חולין ס"ט א', החם חית ליה הקנה בשחיטה, ושפיר מיושבת קושית האחרונים ז"ל האיך חל איסור גיד אצמיה אצמיה לב"י מאחר דבפ"ק ומפרנסת אסורה להם דכיון דב"י נלעוו על הנחירה ואחי ליה היחר לאצמיה ע"י נחירה והוי מחלי חלי איסורי ושפיר חייל איסור גבי"י מחיים ודו"ק.

ראין לומר דמאחר שמחה מאליה נמי הא חזיל לה איסור אצמיה וח"כ לעולם נימא יש היחר לאיסורי ולא יחול לדעת הרשב"א, שבוש הוא דלאחר שמחה מאליה אין המיתה מותרת האצמיה חלל נאמר שאין כאן איסור אצמיה בעולם כלל ונהפך לדבר אחר הוא, ואיסור אצמיה לא הותר חלל שהצבחה מחה ונחפכה לדבר אחר אבל הנחירה בצבחה מותרת בעל"פ האיסור אצמיה שהיתה ענ צבחה כמו השחיטה מחיר לישראל כן הנחירה מותרת לעכו"ם חה צבור.

אלא דעדיין לא נחה דעתי לדעת הרמב"ם ז"ל דמפרנסת אסורה לב"י וקיי"ל מפרנסת הרי היא כחי לכל דבריה ועיין חוס' ריש חולין ד"ה וצמוקדשין וצ"פ העור והרעב וצבחות דף ק"כ ע"ב אחר ר"י אחר שמואל וח"כ אפילו נחירה הרי בהיחר סוף סוף במיתה חליא מלחא שרי אפילו לאחר נחירה אכתי אסורה הצבחה לב"י עד שמחה וח"כ נמלא דאין הנחירה מותרת בשחיטה בישראל דבשחיטה מותרת מיד אבל הנחירה ע"כ לר"ך עוד מיחה וממילא ליה לן למימר לפי סברת הרשב"א באצמיה לב"י משום דאחי ליה היחר ומחלי חלי וע"כ דחל איסור אצמיה במעי אמו והדרא קושין לדוכחין האיך חל איסור גבי"י אצמיה. ומיהו עיין חוס' ב"ק דף ע"ז ובבב"א כ"ה.

ונראה דגם זה לאו תצרה הוא דראיתי לאח"י מאור עיינו ומאור עייני כל ישראל המהר"ל מפר"ג ז"ל בספרו תפארת ישראל סי' י"ט שכתב דהא דאמר יוסף ופרע להם בית השחיטה היינו נחירה נחירה מותרת לב"י קודם שחלל נפשה כמו שחיטה בישראל ואפילו חתך ממנה קודם שחלל נפשה מותר ע"ש. נראה דס"ל לא"י ז"ל דכמו דלישראל אסרה החורה צבחה בחייה והחירה ע"י שחיטה הכ"י לעכו"ם שאסרה החורה צבחה בחייה החירה לו ע"י נחירה וכל מה שהחירה החורה לישראל ע"י שחיטה החירה להם ע"י נחירה כי הנחירה לדידהו היא השחיטה לישראל וכיון דלישראל מפרנסת מותרת הכ"י לעכו"ם מפרנסת מותרת חלל שלדידהו מפרנסת מותרת בשחיטה וידהו דהיינו נחירה כמזון. ולפי"ז י"ל דכחא נמי לשיטת החוס' דב"י נלעוו על הנחירה היינו כמו שחיטה לישראל ומיחה לא צ"י אחר הנחירה דמפרנסת נמי מותרת לב"י אבל ח"כ שפיר נוכח לומר כסברת הרשב"א דכיון דיש לו היחר לאצמיה נחירה ולא חל איסור אצמיה מזה דהא יש לו חקנה ושמה יחקנו ושפיר יש לו מקום חלח להביד ומיושב קושית האחרונים ז"ל חלל דגם הא לא לריבא דשפיר איכא חלח הגיד על מפרנסת לפ"י.

ובינותי בספרים וראיתי קדוש אחד מקב"ר מרן בק"י רשכבה"ג בבית שערס וי"ד סי' קע"ו שהאריך

ומערכה כמו דאמרינן בישראל בשחיטה תליא מלחא הי"ח לצי"ח תליא בנחירה וא"כ גם לצי"ח חל גיב"ג עם איסור אמה"ח צבה אחת כשיולד וע"ש מה שבהאריך. והנה לשיטתו לא צבי נמי לסבבה הרשצ"א חלל דמי"מ אן מחזיקין בסבבה צבצרה הרשצ"א ז"ל לישב אפילו להני שיעות דס"ל דבן פקועה אסור לצי"ג דיש לחלק בין בן פקועה למפרכסה וא"כ ה"ח חל איסור אמה"ח אבן פקועה ובא"ח חל אה"כ איסור גיד וי"ל שחל אמפרכסה כיון שעדיין חי הוא לכל דבר וכנ"ל.

איברא דמעתה נראה לפענ"ד להוסיף אפילו נימא דמפרכסה אסורה לצי"ג אפילו בנחירה ודלא כהמכ"ל ועיין שו"ת בית יצחק יו"ד סי' כ"ז מה שהקשה עליו צ"ח ועיין שו"ת צריח אברהם סי' כ"ט ולי"א מ"מ נראה לומר סבבה ישנה דאפילו נימא דמפרכסה אסורה לצי"ג ולא הותרה עד שחמות הבמה מ"מ אכתי נקרא זה יש היתר לאיסורו דדוקא כשחמה הבמה מאל"ה אז אמרינן דאין היתר לאמה"ח אלא הדבר נהפך לדבר אחר אבל הינה דמחב ע"י נחירה נקרא יש היתר לאיסורו ודאי לדבר שהרי כשחמה מאל"ה צלה נחירה הבמה אסורה לצי"ג למ"ד דצבי נחירה ואם מחב ע"י נחירה הבמה מותרת א"כ סוף סוף מעשה הנחירה פעל צבמה זו שאזלה ממנה איסור אמה"ח וגם לא חל עליה איסור נבלה אלא הנחירה החירה א"כ אף דצבי להמתין עד שחמות ז"ל דכך נוחה החורה שמעשה הנחירה לא נגמרה עד שחמות הבמה אכל אותה כמחב ע"י דוקא ע"י נחירה אז מותרת צבמה א"כ צלמה מעשה הנחירה החירה הבמה אלא שהנחירה נמשכה עד שחמות הבמה מיחב נומש ומפרכסה אסורה להם אבל מהא סבבה לא הדרגין דאמה"ח יש היתר לאיסורו ע"י נחירה וכמו שחיטה בישראל אלא דשחיטה לישראל מתרת האמה"ח קודם שחמות אפילו מפרכסה וצבצרה"ם אין הנחירה מתרת עד שחמות אכל כשחמות מתרת האמה"ח ולא ה"ח כנבלה שחמה מאל"ה וא"כ ממילא אחי שפיר אפילו להני פוסקים דס"ל מפרכסה וצפ"ק אסורים לצי"ג ודלא כהמכ"ל מ"מ אכתי אי"ח ל"ה מקום לגיד לחול כיון דאיסור אמה"ח מחלי חלי וקאי וכסבבה הרשצ"א ז"ל איבדא דא"כ איך חל אמה"ח אאיסור גיד וי"ל ואין כאן מקום להאריך.

(ה) **וראיתי** להגאון מאוסטרואולא עוד שם שהקשה אחי החוס' הנ"ל דצי"ג נלעוו אנחירה דא"כ מדוע לא נתן הש"ס עטם רק לגבי"ג ולא פי' ג"כ העטם דפרע לכן צ"ח השחיטה חול"ל גבי"ג אסור לצי"ג ונלעוו על הנחירה ועיין מה שחי ולפענ"ד נראה דהנה יש לדיוק עוד צבמה דצבמה"ג קאמר עול גבי"ג לפניכם וצפריעה צ"ח השחיטה לא אחר לפניכם אלא פרע לכן צ"ח השחיטה (זה היפוך מדיוק לעיל) וי"ל דהנה החוס' נראה דחולקים על רש"י צחי זה וס"ל דצבי"ג אכלו צב"ר נחירה (ועכ"פ צח"ל כרמצ"ן) שהרי הם מפרשים פרע לכן צ"ח השחיטה נחירה ולא כפי רש"י שהוא שחיטה ממנו וא"כ כיון דאכלו צב"ר נחירה וכל בן נח נמי מותר אצב"ר נחירה ולכן לא צריך צב"ר לפניכם דוקא דכל אדם נמי צב"ר נחירה אוכל ונלמנן על זה אבל גבי"ג דצריך לה אומן שיוודע לחטט אצב"ר

לאו כל אדם נאמן ולכן ז"ל לפניכם שיראו ועיין לעיל, ולכן לא צריך ההנהגה לומר צפרע להם צ"ח השחיטה כלום, אלא דלולי דמסחפינא מעיקרא לא קשיא מידי דצ"ש מסוק כמ"ד גבי"ג נאסרה לצי"ג ואין לא קי"ל הכל עיין חוס' פסחים כ"ב ע"א ד"ה ור"ש הקשו דמשמע דהך דשולחין ירך לנכרי אחיה כר"י וקשה היכי מלי אחי כר"י הלא אי"ח ל"ה פגה"ג דגבי"ג אסור לצי"ג יעקב וקעבר משום לפי"ע לא חתן משכול ואומר ר"י דלא קשה מידי דלא קאמר אלא לצי"ג יעקב דוקא קדום מ"ח אקרי צ"ג דהא לא נשניה צב"י ולפי"ז אחי שפיר הכל אלא דחזינא לחוס' חולין ורמ"ק דמשמע דאפילו צבמה"ז אסור גבי"ג לצי"ג ועכ"פ מחלוקת הפוסקים הוא.

אלא דצפ"ק דצ"ח החוס' הקשו האחרונים ז"ל דהא"ך אפ"ר לצי"ג צבי נחירה ונבלה אסורה להם וזה מקרא מלא הוא או מבור לנכרי ועיין שו"ת שערי דק"ק סי' כ"ג ושו"ת צריח אברהם סי' ל"א וכר"פ ועוד וכבר הארכתי צ"ח במקומות אחרים, וכק"ז צב"ש סי' ע"ז חי דנכ"ל דנבלה שחמה צדי שמים מותר לכו אבל מחב שהרגה ע"י אדם לא שרי לכו אלא ע"י נחירה סימנים, וצחידושי משנה עמרמי פי' ד"ל דהחורה החירה להם נבלה שחמה צ"ג שחיטה דוקא אבל מחב מאל"ה לא וכן מלחתי שוב צאחרונים, אמנם צבמה"ג ר"צ כח צב"ש ה"ל צ"ח אלא דלפי"ז נימא דנחירה סימנים מתרת מידי אמה"ח אפילו צבורה מפרכסה וחי' ד"ל דצ"ג דצבי נחירה צבי לחתוך מפרכה ורוב צב"ר וסימנים עמה וא"כ מיד כשנותר הסימנים ה"ח כמחב ולכן שרי משום אמה"ח ונבלה אבל צבוחט צב"י סימנים ומפרכסה דעדיין חי הוא אסור לו משום אמה"ח וגם אם מחב אחי"ג נמי אסורה דכ"ח כמחב מאל"ה ע"ש ולפי"ז ודאי אחי שפיר חידושינו לעיל והבן אמנם לצ"ח לא כחליה צ"ח אי' לצי"ג צבי דוקא נחירה וכנראה דלפ"ז נראה דלא צבי נחירה למעין שם. וצאמה צ"ע שלא הביא דצ"ח המכ"ל ז"ל.

עוד רגע אדבר מה שראיתי צב"ש הנ"ל שכחצ ליישב דגם מדצ"ר רש"י אין ראי' כ"כ דאפשר אף דמחב מאל"ה מותר להם מ"מ נפשו של אדם קלה צב"ח כמו שמש"י הנסיון צמנינו ואולי גם ה"י צמנ"ס כן, ולולי דצ"ר הקדושים לפענ"ד לא מוכח הכל דצב"ג שם נראה פשוט דמשום איסור נגשו צ"ח עולא אחר אלו שלשים מלות שקבלו עליהם צ"ח נח ואין מקיימין אלא שלשה אחת שאין כוחצין כחוצה לזכרים ואחת שאין שוקלין צב"ר המח ופרש"י צב"ר צבמה שחמה מאל"ה והנה מדקאמר עולא אלו שלשים מלות שקבלו עליהם צ"ח נח ולא מקיימין רק שלשה משמע דהאי צב"ר המח משלשים מלות הוא שמקיימין צ"ח שאין מוכריין צמקולין ולא משום מילואם אלא פשוט דנראה שיעת רש"י לפי ה"י מפרשים ששמע מהם דצ"ג אסור נבלה שחמה מאל"ה וצבי דוקא נחירה וכן נראה דעת החוס' וכמו שפי' צב"ר רוב הפוסקים וכנ"ל.

ופה שבתה קולמסי המכבדו ומוקירו כערכו ומברכו בלב ונפש.

סימן צ"ה

היבט דליתחזק איסורא שזחט אמאי מהימן וע"ז משני רבינו ברוך כיון דרוב מלוין א"ש מומחין הם לא צעיקן תרי אפי"ג דליתחזק איסורא וזה פשוט.

ישלב לרברי א"ז בהג"א אמאי מהימן השזחט במה דליתחזק איסורא

ב"ה ז' להדלקה התשכ"ג ברוקלין נ"י יצ"א.

כבוד ידידי היקר הבחור החשוב פאר המעלות חוב"ט עוסק בהיות דאב"י ורבא בנשי"ק וכו' הב' יצחק ארי ליברש היילפערן הי"ו לאנדאן עיר הבירה. כעת הרה"ג חתן ידי"ב הגר"ש אונטרמארפער רב ור"מ מאנטרעאל.

אחדש"ת מכתבו קבלתי דב"ת מה שנתקשה בדברי רבינו ברוך הוצאו במדרכי ר"פ קמא דחולין סי' תקע"ט ובהג"א שם אקושי'ת א"ז הא"ך נאמין לשזחט ששחט יפה כיון דפי"א אין נאמן באיסורין היבט דליתחזק איסורא ובהמה צחי"ה צחוקת איסור עומדת והצי"א כמה תירוצים ובסוף דבריו סיים ולרבינו ברוך נראה כיון דרוב מלוין א"ל שחטב מומחין הן לא צעיקן תרי אפי"ג דליתחזק איסורא קלרתי מרבינו ברוך ע"כ וחמה על זה דהא היבט ד"ל רוב מלוין וכו' לא קשיא ליה כלל לא"ז דאין ליה לריבין לנאמנותו אבל היבט דאין מלוין וכו' קשה ליה כנ"ל ומה ח"י בזה רבינו ברוך כיון דרוב מלוין ע"כ. נראה כוונתו צ"ח שכרי הא"ז שם כחצ בקושי'תו וצשלמה היבט שנמלאת הכבמה שחוטב כהוגן אלא שאין יודע אם מומחה שחטב ואם לאו אמרין רוב מלוין א"ל שחטב וכו' (וכן כחצו תוס' גיטין ז' ע"ב) אבל היבט שנחנו לו צער לאכול ולא ראה צ"ח השחטב הא"ך נאמין לו נישחט שמה הרבה בקופין כרי לן דצמקוס שנמלאת שחוטב ויש לומר רוב מלוין א"ל שחטב מומחין הן לא קשה ליה.

והנראה דלא קשה מידי מה שקשה ליה והמעין בדברי המדרכי יראה דתרי רבינו ברוך לא קאי אקושי'ת שני של הא"ז ואצ"ח לו כל הענין והוא דהא"ז הקשה צ"י קושי'ת אחד הא"ך נאמין לשזחט ששחט יפה וזה ע"א אינו נאמן באיסורין היכי דליתחזק איסורא, וע"ז ח"י צשלמה היבט שנמלאת הכבמה שחטב וכו' ר"ל דצעיקר שחטב יש לישב ולא קשה מידי כיון שנמלאת הכבמה שחוטב רק שאנחנו מסופקים אם השזחט ידע בלכות שחטב או לאו אמרין רוב מלוין אשמ"ח ומהימן, והקשה עוד צ"ח שנחנו לו צער לאכול ולא ראה צ"ח השחטב הא"ך נאמין לו נישחט שמה הרבה בקופין ולא היה כאן שזחט כלל וע"ז לא ח"י כלום. ולזה הצי"א בהג"א לתרץ קושי'ת שני של הא"ז לפי דעת היראים דס"ל חזקה כשרות וכו' וגם הצי"א דעת ר"ת שם ואם נאמר דגם ח"י רבינו ברוך קאי אקושי'ת זו היה לזרק בקושי'תו אבל האמת יורה דרכו דהמדרכי לא הקשה אלא משחטב סחם הא"ך מהימן כיון דליתחזק איסורא כיון דבהמה צחי"ה צחוקת איסור עומדת ח"י כדעת רש"י ודעימ"י צחוקת איסור אצמכ"ח ח"י כדעת החוס' צחוקת איסור שאינה צוחת ועיין צחוס' צ"ח ורש"י (דכ"ה ע"א) ועיין מאירי גיטין דף צ' ובאמת הוא קושי'ת רוב הראשונים ז"ל דכיון דקו"ל דאין ע"א נאמן באיסורין

ורפ"ק חזי זה לשון המדרכי בהמה צחי"ה צחוקת וכו' תימה איך ח"ש אחד נאמן על השחטב הא' אמרין פרק האשכר רצח דהיבט דליתחזק איסורא ע"א לא מהימן ועוד מאחר ששחטב לאו צידו (ס"א) ועוד לאו צידיה הוא מאחר שצבר נשחט לאו צידו מקרי) ומ"ש מהב"א דמקין ו"ל דפ"י הרא"ם, ונראה פשוט דקושי'ת המדרכי אטיקר שחטב קאי הא"ך השזחט מהימן וע"ז הצי"א ח"י הרא"ם ז"ל דהא דפי"א אינו נאמן היבט דליתחזק איסורא היינו צאנשים ריקים אבל צפי"א מהימן וכשר סמכין עליה ולהכי סמכין שזחט כשר וע"ז סיים דכ"ז לפי הרא"ם דפי צ"י המקין כל צידו דבר שטח צידו לתקן והכא בשחטב כיון שצבר נשחטב ואין צידו עתה לתקן תקשה אמאי שזחט אחד מהימן והרא"ם לא ס"ל חלוק הא"ז דכיון שאנחנו רואים צ"ח השחטב דעכ"פ לאו צידו הוא עכשיו ומה צ"ח שאנחנו רואים בצי"ח השחטב ולכן ח"י שצ"ח דמחזק צחוקת כשרות מהימן, והצי"א עוד דלדעת ר"ת שפי צידו לתקן אפילו היה צבר צידו לתקן לא לריבין לכולי האי פירוש דלא פשוט דמהימן דהכ"ג צידו היה לתקן צשעה שחטב. ומסיים ולרבינו ברוך נראה כיון דרוב מלוין א"ל שחטב מומחין הם לא צעיקן תרי ר"ל אפי"ג דצשלמה היבט דליתחזק איסורא לא מהימן ע"א אבל הכא מהימן כיון דרוב מלוין א"ל שחטב מומחין הם וכו' כחרי דמהימן אבל קאי אטיקר שחטב ולא אקושי'ת שני ח"ה פשוט.

ובאמת נראה דגם הא"ז ס"ל רבינו ברוך ח"ל צספרו בגדול וק"ל גדול ששחט הא"ך נאמין לו הא אמר רפ"ק דגיטין היבט דליתחזק איסורא אין ע"א נאמן ואפי"ג דאמרין רוב מלוין א"ל שחטב מומחין הם ה"מ כשנמלאת הכבמה שחוטב כהוגן וכו' ונראה פשוט דהא דכחצ ואפי"ג, דאמרין צדעחו צ"ח ליישב עיקר הקושי'ת משחטב דא"ש אחד מהימן והוא כחרי רבינו ברוך אלא דהא"ז פריך עוד קושי'ת שני היבט שנחנו לו צער לאכול ולא פרע צ"ח השחטב צ"ח נאמין לו וע"ז נאמר צחי"ה א"ל אקושי'ת זו לא מלינו לרבינו ברוך שח"י כלום ולקמן א"י"ח נדבר עוד ליישב קושי'ת זו גם לרבינו ברוך. ובהג"א שחטב דברי רבינו ברוך דמראים דקאי גם אקושי'ת שני של הא"ז ודאי דהא אינו מיישב קושי'ת שני אלא שחטב העתיק שם לשון המדרכי שחטב דברי היראים ובר"ת שחטב שפיר מיושבת קושי'ת הא"ז השני העתיק כל לשון המדרכי ולא דייק ודברי רבינו ברוך לא עולים יפה רק לח"י ראשון או שצ"ח דהעתיק לשון המדרכי העתיק עד גמירא אף שידע דדברי רבינו ברוך לא מיישבים קושי'ת א"ז צ"ח עכ"פ דברי רבינו ברוך צורין הם צנעמם. ועיין שו"ת צ"ח שלמה וי"ד סי' שצבצ צא"ד ח"ל ומ"ש הרב ה"ל ראי"ה מדברי החוס' וכו' צמחכ"ח לא דק צדברי החוס' שחרי החוס' כחצו ח"ל ומעשה צכל יום דמהימן וכו' אפי"ג דלי"ש רוב מלוין א"ש מומחין הם כגון שנחתך כל הראש ואין צ"ח השחטב וכו' והיינו דאם היה צ"ח השחטב ניכר היה מותר משום דרוב מלוין וכו' וכ"כ א"ז גדול והוא כחרי רבינו ברוך ועיין

ומה שלפנינו? ומתחלה נבאר עיקר דין דרוש מלויין אלל שחיטה מומחין הם מחכה טעם וסגורא הוא ורבו צרכי השיטות ורבותיו צעלי ש"ס לא ביארו לנו כל צרכנו צרכי, והנה שיטת הרא"ש שכתב דבאר משום חזקת כשרות לאו יחידא

ב' ד"ה ע"א שכחצו משום דידו לשחטו ואפי"ג דעכשו
כבר נשחט מ"מ מעיקרו זידו היה לשחטו כהכשר משמע
נמי דאין זה מטעם חזקה כשרות אלא דהוא דין מיוחד
היכא דידו הוא מהימן אפילו נגד חזקה כשרות מה ש"א
בסחם שאינו זידו אינו מהימן.

והנה החלוק בין הני טעמי דלעטם הראשון שהוא מטעם
חזקה כשרות נמלא עולה לן דין חדש דהא דאמרו
ע"א אינו נאמן נגד חזקה איסור היינו בע"א דעלמא
אבל עד מוחזק וכשר נאמן אפילו נגד חזקה ונמלא נמי
לפי"ז דהא דאמרין רוב מאויין אלא שחיטה מומחין הם
נמי לא עדיף מעד אחד שהוא מעיד שהכחמה נשחטה כהוגן
ודין ע"א יש לו שהרי עיקר של הרוב נאמנים הוא מטעם
נאמנות וכשרות אבל יש לו דין ע"א והא שהקשה הפניי
ז"ל דס"ל הני ראשונים ז"ל דבאמת ע"א נאמן באיסורין
לעולם אפילו נגד חזקה אלא דבטי שיביו בחזקה כשרות
עכ"פ ובאמת מלאחי קאת ראשונים דס"ל הכי. אבל לטעם
השני שהוא דין מיוחד בענין רוב מאויין אלא שחיטה מומחין
כן פשוט נמי דלעולם ע"א אינו מהימן נגד חזקה באיסורין
אלא דלענין שחיטה הוא דין מיוחד או כמו שכחצו רבינו
צדוק דכיון דרוב מאויין וכו' הוב ליה כחרי, או אפילו
דינמא דלא הוב רק כחד מ"מ היכא שצדו הוא נאמן אפילו
נגד חזקה עכ"פ לשיטתיהו פשוט דרוב מאויין עדיף מע"א
ואפילו ע"א לא היה מהימן משום רוב מאויין אשמייה מהימן,
ולפי"ז הטור שהביא דברי הרשב"א סי' ב' צו"ד צוממד
אוכל נבלה לחיאצון דשוחט לכתחלה כשצדקו לו סכין אפילו
אין יודעין אם יודע הלכות שחיטה ומהימן ע"כ ז"ל או
משום דס"ל דידו הוא או כדעת רבינו צדוק דהוב כבי
חרי או דלשטחי אזיל דכיון דעסיק לסלק החזקה וכו' וכי"ל
וד"ק והבן זה.

שור דקדקתי בקושית הפניי, ומלאחי דכן הקשה גם
צמח"מ מינן אחרון סי' י' וי"א וע"ש מה שחי
ובש"ח שפרי זקק דע"ש סי' כ"ב אמנם ראיתי למדן כק"ז
בש"ח בית שערס יו"ד סי' ע"ו שחי דודאי היכא דחנו
צריכין לנאמנותו ועדותו אין ע"א נאמן באיתחזק איסורא
אם אינו מוחזק בכשרות אבל צוממד אוכל נבילות לחיאצון
דבדוק סכין ונותן לו אין אנו צריכין לעדותו ונאמנותו כלל
רק כיון דיש לו סכין בדוק וידעין צ"י שהוא מומחה ושחט
חזקה על בן דעת שאין קלקול שחיטה יולא מחמ"י במקרה
אח"כ נחבון לכך וכיון שהוא רק לחיאצון חזקה לא שציק
התירא ואוכל איסורא צלי שאלה פיו כלל ואין אנו צריכין
להאמינו כלל וכן מצואר בחידושי הרשב"א חולין הג"ל עיי"ש
מה שהאריך בזה ובדברי הג"א.

ובהדי שיחא נפל מילתא בלכא לפי מה שהבלינו דלמ"ד
חזקה כשרות הנאמנות כאן הוא רק משום ע"א
ועיין ש"ח בית הלוי ח"ב סי' ד' ולפי"ז חזקה לן היפוך
קושית הפניי דכיון דדין ע"א ליה למא בעי כאן חזקה
כשרות ג"כ כיון דהני פוסקים ס"ל דע"א נאמן אפילו נגד
חזקה אפילו חזקה כשרות לא לבטי ונראה בזה סברא ישרה
דהנה המפרשים הקשו כאן אמאי סומכין צדוק מאויין
אשמייה הא הוב רובא דחלתי צמטשא דכשנולד לא ידע כלום

הוא והכי נראה שיטת הרא"ה צד"ה דף ו' ע"כ ד"ה
עוד כחצו שהרצ ר' משה צר נחמן כחצו דרוב מאויין אלא
שחיטה לאו דוקא אלא כוונתו לומר כל מאויין אלא שחיטה
שחין לך מאוי אלא שחיטה אלא מומחה והאי דנקט רוב
אשיגרה לישנא הוא צממא ועממא דמילתא דכל המאויין
אלא שחיטה סומכין אנו לומר שכן מומחין לפי שדבר מפורסם
הוא בישראל ואפילו אלא עמי הארץ שהנבלה אסורה וכן
אצמיה"ח אסור הלכך אין אדם מישראל חזק לשחוט לעולם
אלא אח"כ יודע הלכות שחיטה ע"ש וצוה מיושב קושית
הראשונים דלא אמרינן סמוך מיעוטא דאינס מומחין לחזקה
שאניא צוה. ומצואר מדבריו ז"ל דהטעם הוא משום חזקה
כשרות דאית ליה לכל ישראל המאוי אלא שחיטה דאלי"כ
לא זקוק לה לעולם, ולפום ריהעא נראין כן גם דברי הרמב"ם
ז"ל שכחצו בצ"י אהא דמסיק בגמ' לעילופא חיישינן כחצו
בצ"י לדעת הרמב"ם דאין הפי' דרוב שוחטים בחזקה
שאניס מתעלפין רק דסמכין דכיון דיודע הלי' שחיטה ויודע
שהעילוף פוסל השחיטה אילו נחעלף צודאי היה אסורה
ולא היה שוחק נראה נמי דעיקר יסודו משום חזקה כשרות.

והא דלא חקשה לכו להני פוסקים קושית הפניי ז"ל דא"כ
צוממד אמאי כשר שחיטתו ע"י דיקת סכין האין
נאמינו צעיקר שחיטה כיון דעיקר נאמנותו הוא מטעם
דחזקה כשרות לפענ"ד לא ידענא מאי קא קשיא דבאמת
הני פוסקים ס"ל דשחיטה מומד לא אמרינן הכי רובא
ועיין צ"י שכחצו כן מפורש דדעת הרמב"ם ובר"ן והמרדכי
דצוממד לא אמרינן הכי רובא וז"ל פשוט כיון שכבר הבאחי
דדעת הרמב"ם דהטעם הוא משום חזקה כשרות וז"ל דגם
דעת בר"ן והמרדכי מטעם חזקה כשרות הוא ולכן מומד לא
מהימן ולא אמרינן ביה הכי רובא.

אמנם הרשב"א צמשה"צ הקשה על הרא"ה ז"ל דלדבריו
דכל המאויין אלא שחיטה מומחים הם אמאי קאמר
בגמ' רוב מאי"ש דהיי דמאיו שיאמרו לשון כל על רוב אבל
שיאמרו רוב על כולו לא נמלא כן ולכן פי' דלעולם רוב
מאויין הוא דהוב והא דלא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה
דלא אמרינן כן אלא בחזקה דעלמא אבל בחזקה המסתלקה
על ידי המהפסקים לסלקה ורוב דממעסק כל שחיטתו
זה מסלקין אותו ודאי ונחעסקו זה ממעסק אחר ולא
ידענא אם מן הרוב או מן המיעוט על כרחינו יש לומר ז"ל
בצר רובא ומיעוטא כמאן דליחא דמי והדברים מפורסמים.

ודע דבזה מילתא שהקשה הרשב"א ז"ל דלא מאינו שיאמרו
לשון רוב על כולו ראיתי לרבינו הריטב"א ז"ל חולין
דף ג' שהביא ג"כ צמס יש מתרלין דרוב לאו דוקא אלא
כולו משמע והביא ראיה מהביא דאמרין בגמ' כתובות
צ"י בחולה נשחא רוב כוחים פרוזים צעירות דבטי למימד
כל כדאיתא בהם ע"ש וצוה יחורץ לכאורה קושית הרשב"א
מדבריו הרא"ה ז"ל. ומדברי הב"ח סי' א' צד"ה ולענין משה
דהטעם משום דמילתא דעבדל לגלוי לא משקרי אינשי
שירא שמה יצדקוהו והפרי חואר הוסיף עוד צמטמא שאם
לא היה מומחה לא היה שוחט שירא שמה יצדקוהו ועבה
שאינו מומחה שניצל צמטתו ואפילו שוחט צמס חייב
לשם כמצואר בחו"מ סי' ע"ד. גם מחוס' גיעין דף

ואמאי מהמנין ליה לשחט כיון דרובא וחזקא רובא עדיף
 איכא אף דיש לן חזקא איסור מ"מ מהימן כיון דרוב עדיף
 מחזקא ואזלינן בחר רובא דשפיר שחט חזקא שאלמך רוב מזוין
 אלל שחיטת מומחין בן וסמוך מיעוטא לחזקא נמי לא
 אמרינן כיון דכיל לן כרש"א דנמקוס שנעשה עסק לבטל
 החזקא לא אמרינן סמל"ח ולשיטת הפוסקים דהכא כוכ
 רובא דתליא במעשה י"ל דכיון דהא דאמרינן רובא וחזקא
 רובא עדיף ברוב שינוי במלואות בעצב ועיין חוס' ע"ז
 י"ד ע"כ ד"כ מקום דתשמיש דבהמה כוכ תלי במעשה אלל
 תשמיש דאדם שהוא בעצבו להזקק לאשחור לא מקרי תלי
 במעשה ועיין שו"ת הריב"ש סי' שפ"ב מה שכתב על
 חוס' כתובות וזכרתי משנה הלכות מדור התשובות ח"א
 סי' ח' ובז"א שער רוב וחזקא סי' פ' ודו"ק אלל כרי
 כבר ביארנו דהכא לא מקרי תלי במעשה.

איברא דאפילו למ"ד דרוב מא"ש מ"ה כוכ תלי במעשה
 ועיין שפ"ח ח"ג כלל ע"ז דעממא דרובא דתלי
 במעשה ל"ה רוב משום דכוח נגד חזקא. נמי חקש לפמ"ש
 מדברי רש"י יצמות ק"י ע"כ ד"כ רישא דדוקא אליבא
 דר"מ דחייש למיעוטא אמרינן סמל"ח אלל אליבא דרבנן
 לא אמרינן סמל"ח וכן משמע מדברי הרשב"א במשכ"כ
 שבבבא תלי שכתב והא דיצמות אי בעינא אמינא הכי
 ר"מ הוא ועיין יו"ט יצמות שם מ"ש דעת החוס' וברא"ש
 וא"כ למאי דקיי"ל להלכתא דלא חיישינן למיעוטא ולא
 אמרינן סמל"ח אפילו ברובא דתליא במעשה אמאי לא
 אזלינן בחר רובא אפילו אי יומא דכוכ תלי במעשה. ועיין
 בשו"ת צ"ח שער יו"ט הכ"ל מה שביאר בזה שג"כ בקש
 אמאי לא אזלינן בחר רובא ברובא דתליא במעשה ע"ש
 ובז"ב דברי.

שוב אנכרינן לן עינין ברביון בעל העיטור שער שני שכתב
 בן מפורש ח"ל ודק"ל לרבינו (אלפסי) הא דקיי"ל
 בבבא בחייב בחזקת איסור עומדת עד שיועד לך במה
 נשחט כיון דאורייתא אזלינן בחר רובא ובכשרות נשחט
 וסמוך מיעוטא לחזקא ליכא למימר דכיון דרוב מומחין
 בן ליכא חזקא דאיסורא וליכא למסמיכו אהדדי דהא
 בחר שחיטת אלל חזקא דאיסור אצמכ"ה דאי בחר שחיטת
 אשכחן חזקא ה"ל סמוך מיעוטא לחזקא אלל השחא
 דנשחט ל"ל הכי ע"כ. ושמתחית כמאלא שלל רב שביב
 כיונתי לדעתו הרמב"ם ז"ל שז נתיישבתי דגם שיטת הרא"ה
 כפי מה שמצינו ברבינו ח"ל הכי הוא. אלל דשער
 המים שם סי' ל"ז בקש אדברי העיטור וכתב דאזיל
 לעממיא לעיל אות כ"ה דבהמה בחייב בחזקת איסור
 אצמכ"ה עומדת והשחא כיון דנשחטא לפינוי ואשפ"י אלל
 נשחט ככונן מ"מ אפקח מחזקא איסור אצמכ"ה אמנם
 לשיטת החוס' דהוא קיימא בחזקת איסור אינה זכוכ
 וא"כ לא נפקח מחזקת איסור שאינה זכוכ ע"ש ולעיל
 בבבא תלי עיין קושא 12 מהמאירי ז"ל.

ראומר אני דלא קשח מידי דנלפענ"ד סברת העטור ז"ל
 בן דכיון דרוב מזוין אשמיא ואזלינן בחר רובא
 איכא מיד שנשחט בהמה אמרינן דמומחה שחט וכשר
 היא דכיון דרוב דאורייתא הוא אזלינן בחר רובא ואמרינן

ולמוד תלי במעשה ורוב תלוי במעשה לא אזלינן בחר
 ועיין פ"י חולין וגינת וורדים כלל ס"א וממנה אפרים פ"ג
 מיבוס, ומן זקוני צ"ח שער יו"ט סי' ח' האריך הרב
 בזה בסברות אמחיות, ובחוס כח דאם הדבר תלי במעשה
 עלמו שהוא בידו והמעשה בעצבו לא מקרי תלי במעשה
 אלל אם תלי במעשה אחרים ואינו בידו אף שאחרים עושים
 המעשה הכוח ברוב מ"מ כיון שאין בעצבו לעשות המעשה
 הכוח בלאו דבר דוקא מקרי תלי במעשה ולפ"ז ברוב מזוין
 שהוא רוב בעצב בני אדם שאם לא היה מומחה לא היה
 שוחט והמעשה בידו ללמוד לשחט לא מקרי תלי במעשה.
 ובהגות משנת העמרמי על הצ"ח שער יו"ט אשר הולאתי
 לאור צ"ח כתבתי בדיוק הלשון רוב מזוין ר"ל שמוסקין
 בשחיטת וכו"כ לא מקרי תלי במעשה דתלי במעשה לא
 מקרי אלל כשאין אנו יודעין הא"ך רוב אנשים עושים ואין
 מומחין מזוין בזה דרך כלל אלל ברוב שעינינו רואות כל
 בני אנשים ששוחטים מומחין אמרינן האו נמי מומחה הוא.
 וראי לדברי מהרש"א במשכ"כ בבבא תלי דו"ק. עוד
 אמרתי דכיון דשחט לאו תלי במעשה הוא ותלוי במעשה
 הוא הלימוד שחיטת אלל המזוין ששחיטת כבר לאו תלוי
 במעשה הוא וכו". אלל כר"פ סי' ח' סק"ז כח דבר
 קאי על האדם ר"ל שהוא מן הרוב הכשרים והיראים
 נשחט ע"ש ועיין מלא הרושים ערך רוב מזוין סק"ה
 ועיין שו"ת ח"א סי' ז' ולפ"ז י"ל דלכן צ"ח חזקת כשרות
 כאל כיון דכוכ רובא דתלוי במעשה ויחוש דילמא לא גמר
 ולא ידע בלכות שחיטת כלל והא רוב תלוי במעשה ולכן
 צ"ח חזקת כשרות ודאי לא ישחט אם לא למד בוי רוב.

ומדי דברי זו זכור לזכרנו מה שראיתי לרבינו הריב"א
 ז"ל חולין דף ג' בבבא תלי לעיל אחר שבבא דעת
 הגאונים ז"ל דלא מכשרי שחיטת חזק מומחין אלל על
 דעת שדדוק אחרת לאחר שחיטת כיון דליכא מיעוטא שאין
 מומחין חוששין כח ח"ל אלל רבינו מורי הרא"ה ז"ל
 נוטב לדברי קלח אחרונים ז"ל דאף לשאין מומחין לא
 חיישינן כלל אפילו היכא דליכא קמן דכיון דרוב מזוין
 אלל שחיטת מומחין ודין תורה הוא ללכת אחר הרוב ואפילו
 לבחלה שז אין לנו לחוש לכלים ע"ש והוא תמוך לכאורה
 דברי הרא"ה בצד"ה בבבא תלי לא כתב טעם זה אלל
 אדרבה כתב משום דאית ליה חזקת כשרות, עוד הביא שם
 לאחר שבבא דעת מורי הרא"ה ז"ל כח ברבינו ח"ל
 וא"ת וכי רוב מזוין אלל שחיטת מומחין מאי כוכ דהא
 ליכא חזקת בהמה שהוא בחזקת איסור וא"כ סמוך מיעוטא
 לחזקא ויש מתיראים דרוב מזוין דקאמר בבא לאו דוקא
 רוב אלל כמו כל ובהכרח דאמרינן צ"ח בתולה נשאת רוב
 טחים וכו"כ מיעוטא דמיעוטא כוכ כמאל דליכא בכל
 דוכחא ופלא שבבא דבר זה בשם יש מתיראים ולא כתב
 שז הוא שיטת מורי הרא"ה ז"ל בצד"ה ולי"ע וברבינו ח"ל
 ז"ל לעממי תי בהרשב"א בחד תירוצא דלא חשו למיעוטא
 אלל היכא דמיעוטא ודאי אסור אלל הכא אפילו המיעוט
 שאינו יודע אולי שפיר שחט ע"ש.

ראמרתי אני בלבי לולי דמסתפינא לומר פי חדש בזה
 דרוב מזוין אלל שחיטת דהנה אן קיי"ל רובא וחזקא
 רובא עדיף כדאיתא ביצמות ק"י ע"כ וא"כ מאי מקשו

זהם לעולם וכ"כ הרשב"א והטור וש"ע יו"ד סי' ס"ז
 ס"ז ועיין ש"ך שם סק"ד והרשב"א נח' כתב ביתר צינור
 אחרי שצינור דיני צינים שנמלא בהם דם אסורים כתב
 והנ"מ צינור דלא ספגא מארעא אבל צינור דספגא מארעא
 לעולם מותרת דכל שלא נולד מחבר אינה מגדלת אפרוח
 ואין זה דם ריקוס והיינו צינים המצויות וכן פרש"י ע"כ
 ובת"ה כתב עוד אבל ספגא מארעא שאינה ראויה לגדל
 אפרוח אין הצינור אסורה בידוע שאין זה דם אפרוח אלא
 זורק את הדם ואוכל את השאר עכ"ל וכ"כ ה"ה בשמו
 ועיין ב"י ופ"ק דצינור דף ז'. ובת"ה כתב דלא שרינן ספגא
 מארעא אלא ח"כ ה"ה התרנגולת סגורה בלול מעת עבור
 אבל בחצר חיישין שמא בא תרנגול אלא מה' צחים ועיין
 פרי"ה יו"ד סי' ה"ל ס"ק י"ג דספגא מארעא היינו
 שהתרנגולים סגורים בלול בלא תרנגול זכר עממם או אפילו
 מתגדלות בחצר ואין תרנגול עד סי' צחים או דאויב נהרף
 דמפסיק ואין לו גשר או חבל לעבור עליו ע"ש והכל מדברי
 חז"ל.

והנה במדינתנו כפי ידיעתו ישנם צ' מיני פארמערס
 המחזיקים תרנגולות להטלת צינים, א' שמחזיקים
 להטלת צינים לאכילה ולמכור לאכילה. ב' המחזיקים להטלת
 צינים להולדה, ואותם המחזיקים לאכילה אין להם תרנגולים
 כלל ונמלא כל הצינים שלהם הם מדספגא מארעא ואותם
 המחזיקים להולדה הם מתרנגולים זכרים אבל הרי אין
 מחזיקים הצינים למכירה. אבל יש עוד קלף פארמערס
 שיש להם שניהם מחזיק תרנגולות לצינים לאכילה וגם
 להולדה, ולפעמים כשיש להם צינים יותר מדאי להולדה
 מזכרים גם מצידים אלו לאכילה גם כי כיון שיש להם
 תרנגולים בחצרותיהם כבר יש להם חפץ אפילו בצאוחם
 המזומנים להטלת צינים לאכילה ולמלא לפעמים יתעצבו זה
 עם זה כמובן. אלא דמ"מ רוב צינים הנמלאים צינים
 למכירה הם צינים מדספגא מארעא ורק מיעוט קטן הוא
 מחזיק שצאים מתרנגולים וא"כ מסביר נראה דיש לן לחל
 בחר רובא במקום שאין אנו יודעים.

וגדולה מזו הקשה הריב"ש ז"ל כיון דשופות טהורין הוו
 רובא מדחני רבי גליי וידוע לפני מי שאמר והי
 העולם ששופות טהורין מרובין על העמאין לפיכך מנה
 הכתוב צעמאין והקשה הריב"ש ז"ל דכיון דטהורין מרובין
 ח"כ צמלא עוף ואינו מכירו אם הוא טהור או עמא ניחל
 בחר רובא ולישתרי בצאילה דרוב דאורייתא הוא ותי' משום
 דכתיב להבדיל בין העמא ולכן לא אזלינן בחר רובא ועיין
 חוס' חולין ס"ג ע"כ ד"ה ודילמא שהקשו כן ותי' דאפשר
 שיש צעמאין מינין הרבה ע"ש, ומיכו לדידן כיון דאויב
 רובא ורובא דמינכרל הוא יש לן למחל בחר רוב וצפרע
 למ"ד דדס צינים מעיקר דין לא הוה אלא דרבנן ואפילו
 למ"ד דהוה דאורייתא עיין חוס' חולין ס"ז ע"כ 'הירואים
 ודעת מהרש"ל דהוה דאורייתא ועיין ב"י צינור כהנ"ל
 דכל שניכר שם דם אסור מה"מ ועיין ב"ל החדשות וצאחוריים
 על הש"ע יו"ד מ"מ הכי כיון דרוב צינים אינם מחבר אלא
 מספגא מארעא ח"כ כבר יצא לכ"ע מספיקא דאורייתא
 ולא הוה אלא דרבנן ולפי"ז הו"ל להקל לגמרי אפילו בלא
 ידיעין ודאי אי הוה מחבר או לא דניחל בחר רובא.

אלא מ"מ כיון דמיראי הוראה אני להחיר כל צינים
 שצמדיהם לאכלס כשחרוק הדם וגם שבוה דבר תמוה

דאדם כשר לשחיטה שחטה והבהמה מיד כשרה מכח רוב
 ואולי לה חזקה איסור שהיכה עליה כיון דסמכין ארוב
 ור"ל הרוב של היתר דהה חזקה איסור וכיון דלכשר נשחטה
 מעטה ליכא חו חזקה איסור לאחר שחיטה דסמוך אליה
 מיעוטא דאין מומחין ולענין שחיטה כבר קבלנו הרוב
 ונלטינו לפסוק כוותיה דבהמה כשרה והרוב דהה החזקה
 וא"כ אין ג"מ בין הוא מטעם אבמה"ה ובין הוא מטעם
 אינו צדוק חכ' מדויק בלשון העיטור שכח ח"ל כיון דרובא
 דאורייתא אזלינן בחר רובא וכשרות נשחטה וכוונתו בזה
 לומר דכבר נשחטה בכשרות כיון דהלכה לילך בחר רוב
 וכי דהא בחר שחיטה אולה חזקה דאיסור אבמה"ה דאי
 בחר שחיטה אשכחן חזקה כ"ל סמוך מיעוטא לחזקה
 אלא השתא דנשחטה ל"ל הכי נראה ברור כוונתו דבחר
 שחיטה כבר ליכא חזקה דאיסורא ואין ג"מ אי חזקה
 אבמה"ה או ח"ז אלא דהעיטור ס"ל אבמה"ה אבל הכ"י
 למאן דס"ל ח"ז עממו נכון הוא דסוף סוף בכשרות נשחטה
 דאין אזלינן בחר רובא לענין שחיטה וממילא אולה איסור
 שאינו צדוק ג"כ ור"ל סמוך מיעוטא לחזקה ח"כ בס"ד.
 ועיין עוד חוס' יבמות כ"ל וקדושין פ' ע"א וברא"ש יבמות
 שם סי' א' וברשב"א בחזקתו שם יו"ד סי' שט"ז ס"ג
 וחוס' בכורות דף כ' ד"ה רבינא.

ולפי שטח בהש"ע שפיר מיושב נמי קושית הא"ז דהאין
 מהימן אחתיכה כשר דכיון דכבר הבהמה מתה הוא
 וא"כ ליכא חו חזקה איסור נגדו ולא הוה אלא כמעיד
 על חתיכה שומן או חלב דע"א מהימן אבל כל זה דוקא
 אי נימא דבחזקה איסור אבמה"ה עומדת דאי נימא משום
 ח"ז אף שמחא אחתי בחזקה איסור עומדת אם לא דנימא
 כהפני' לדעת העיטור ליכא למימר משום חזקה כשרות
 דכרי חירולו משום רוב והבן כי קלרתי.

והנני בזה בברכת התורה ללומדיה.

משנה הקטן

סימן צ"ז

**באיסור דם ביצים במדינתנו שרובם נולדים מספגא מארעא
 בלי זכר**

ב"ה ד' תוריע תשכ"ה ברקלין ג"י יצ"א.

כבוד ידי"ג הרב הגאון המפורסם ערוגת הבושם בנש"ק
 פ"ה א"א ור"ח גוב"נ כש"ת מהרש"ש האלבערשטאם רובין
 שליט"א אדמו"ר מציעשענוב ברקלין ג"י.

אחדשכ"ת וכדבר השאלה במדינתנו שרובא דרובא
 מהבצים הנמלאים למכירה לאכילה נולדו בלי
 זכר אלא דספגא מארעא האין הדין לאוכלם כשחרוק דמם
 ועכ"פ לא יאסרו בפתירות ע"כ.
הנה גמ' חולין ס"ד מצויר דצינים המחרות מותרים
 לאכילה ופרש"י שאינם של זכרים ואין אפרוח קלוע

דבמס' שבת כ"ט כחצ דמסיקין כלים דהא דאמרין מרצה עליהם ענים מוכנים לאו מחורה ציטול נגעו צה דלכל דבר שהוא צעין ויכיר בשעת חשמישו אינו צענ וכה דמרצה עליהן אינו אלא שלא יראה כמעטלג את האיסור וצמס' ציבה דף ד' אמר רב מחנה וכו' ופי' הרשצ"א שם דמטעם ציטול צרוב קאחינא עלה ומיירי כשאינו מכיר עלי האיסור ונמלא לכהורה דברי הרשצ"א סחראי נינהו משנה לביא והעלתי דלמסקנה בגמ' צמס' ציבה דמשני שאני הכא דמקלא קלי איסורא שוב לא לריבין להרבות ענים משום ציטול צרוב ולא משום ציטול קאחי עלה וממילא י"ל דצמס' שבת אזיל לפי מסקנה בגמ' ולכן חי משום עלטול מן הכא קאחי עלה וצמס' ציבה פי' הרשצ"א שם לפי ה"ה"א קודם דמשני דמקלא קלי לאיסורא ואז ודאי משום ציטול צרוב קאחי עלה ע"כ פי' משום ציטול צרוב רק דלמסקנה לא קיימא הכי, וכן כחצתי בצפרי שו"ת משנה הלכות ח"ג. ס"י קי"ד

ותמה כח"ר שהרי צטור יו"ד סי' ז"ט הביא מהרשצ"א צעמנו לכיפוך ח"ל וכחצ הרשצ"א האוכל דבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן כגון גבינה של נכרים ושמן של גיד שגפל מעמנו צביתר אע"פ שאין צביתר כדי לבעול מותר להוסיף צביתר כדי להכשירו כדחזין בענים שנשנו מן הדקל לחור הצמור ציו"ט שמוחר להרבות עליהם ענים מוכנים להחיות ע"כ והרי מפורש דהרשצ"א סובר דגם למסקנה בגמ' מטעם ציטול צרוב לריך להרבות ענים מוכנים דאם לא כן לא היה מביא ראייה לדינו מעלים שנשנו מן הדקל ציו"ט והוא פשוט וצורר עכ"ל.

והנה גם דקשה עתיקתא מחדתא חכ יותר משנה אשר דברתי את כח"ר מה ומה שכתבתי הוא כבר יוהר מעשר שנים מ"מ אבאר דברי צס"ד ולאחר הסליחה מכח"ר לא יאל כאן חובה העיון ואפשר שיחתי וירוח ל' דהנה ודאי פשוט דהא שמסיק בגמ' ציבה להמסקנה ח"ל ולרב אשי דאמר כל דבר שיל"מ אפילו דרבנן לא צטיל מאי איכא למימר ומשני ה"מ היכא דאיחיה לאיסורא צעיניה הכא מיקלא קלי לאיסורא ע"כ כשמשני משום מקלא קלי לאיסורא לאו מחורה ציטול קאחי עלה שברי רב אשי סבירה ליה דדבר שיש לו מחירין אינו צטל לעולם והני ענים כיון שיש להם מחירין לאחר יו"ט לא צטלו לעולם לרב אשי וא"כ חקשה באיך מרצה עליהם ומצטלם הא אין להם חורה ציטול וא"א לבעולם ואפילו אי נפלו צרוב ביחר באופן שאם לא היו דשיל"מ היו צטלין אפילו דאורייתא מ"מ דשיל"מ לא צטיל וע"י משני דהכא לאו מחורה ציטול קאחי עלה אלא משום דמקלא קלי לאיסורא ולא לריך לבעול אלא אסור משום עלטול (וכואל לפי הרשצ"א ולקצת פוסקים פירשו גם כהא דמשום הכי החירו לבעול אפילו דדבר שישל"מ כמוכן).

צ **והא** שהביא מהעורר שהביא דברי הרשצ"א צס"י ז"ט אינו סותר לידון כלום ואסביר טעמא דמילתא דהתם בגמ' ציבה מעיקרה הקשו אהא דרב מחנה וכה קמבעל איסור לכתחלה ותקן אין מצטלין איסור לכתחלה ומשני הכי מילי דאורייתא אכל דרבנן מצטלין וכהו הכוא קושא איפרקא ולא מלינו קושא אחי זה צעלם בהלכה ולא

לרבים וכבר כתב הגמ"י פ"ה מה' ח"ת דכי היכי דאסור להורות צפני חכם ה"נ אסור לחכם להחיר דבר החמור לרבים שדומה לרבים שהחיר את האסור עיבר את העמא וכ"כ בפסקי מהר"א סי' י"ב ואף שצס"ך יו"ד סי' רמ"צ סי"ק י"ז כתב דאם חומר לשואל טעם לדבר ומראה לו פנים או שמציא ראיות מתוך הספר מותר מ"מ בצפרי שו"ת ח"ג סי' קי"א חלקתי דצמקום שהביתר הוב לרבים א"א לצרר היעב לכל אחד ויצואו להחיר האסור אמנם ליחיד אפשר להסביר ע"ש ואין לך דבר חמור לרבים יותר מה שיאמרו שצארכ"צ ליכא איסור דם צצנים ויאמרו החירוכו הפורשים אף שמדינא מותר גם כי יש לחוש דילמא צמסך הזמן ישחנה הענין אלא הפארמערס ויחורו ויצואו זכרים ע"כ לא נראה להחיר צמסם כל הצצנים ונוסף לזה כי ישנם גם מיעוט צצנים מצברים וכן ראייתי לידו"י הגרמ"פ צאיגרות משה סי' ל"ו שלא ראה להחיר לגמרי ופלא על המנחה יחנק שהחיר צמסם כל צצנים צמדינה אנגליא ומ"מ לענין חסרונות פשוט שהוא היחר גמור ואין להחמיר צה אפילו לחרדים לדבר ה', וגם לצורך גדול ליחיד יש להחיר לחורק אפילו הדם ולאכול ולהסביר לו העטם וכדעת צס"ך הכ"ל כנלפע"ד.

וראיתי באגרות משה הכ"ל דאם אירע שהי' הדם על החלבון ועל החלבון שאם היחה ציבה כיולא צה מחכר ודאי היחה ערפה ככ"נ יש להחמיר אף צמסם כל זמן שלא ידוע דבא צלל זכר דרגלים לדבר שהוא מן המיעוט ע"ש וטעמא דאם הי' הדם משונה וראה כעין ריקום דאסורה ג"כ.

ה **ומ"ש** שפחתו צציתו ומאלו צציה כמין אלצע צצר עף מצלי שום אדמומיה וכנראה לו כמו פערבאקטן איי נראה דמותר הוא לאכילה דאין זה דם כלל אלא אחי חיתוך וצמדינתו היו קוראים לכעין זה אייער לעצעריל ואין זה דם צצנים אכל אם הי' שחור או אדום אז חזרין למ"ש לעיל.

ידי"ג דושכ"ג בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן צ"ז

ישוב סתירת הרשב"א בסוגיא דמסיקין בכלים בי"ט וברין אין מבטלין איסור לבתחילה

כ"ה כ' טבת התשכ"ג ברוקלין נ"י יצו"א.

כבוד ידידי הרב הרה"ג חוב"ט ור"ח אי"א גו"ג ג"א וכו' פ"ה כש"ת מהר"ר פנחס אשר נאלדבערג רב בפארעסט הילס גוא יארק מלפנים אבדק"ק מעדיער.

א **אחדשת"ר** יקרת מכתבו הגיעני וצדצר תמיכהו צמס"כ ליישב סתירה הרשצ"א שהקשה ליה להחיר

למימד כלומר נכי דמשום דאין מצטלין איסור לכתחלה גיבא משום דרב אשי מיבא איבא ופריק אפילו מדרב אשי ליבא דשאני הכא דמיקלא קלי איסורא וזב דבר פשוט ואין מקשה בלא השגחה על גדולי ישראל כדלא גמירי שמעתה עכ"ל ע"ש. הרי שכתב מפורש בס"ד כדצרינו, ועיין מג"א ארי"ח סי' שכ"ג ס"ק י"ד ודגול מרצבא שם.

אלא דלפ"ז אחי שפיר נמי דצרינו מה שדייקנו מדברי הרשב"א בזה כי"ל שכתב ואי נמי טעמא הכא משום דמיקלא קלי לאיסורא ואמסקנא דמילתא סמך וכח"ר כתב דקאי אכא דאמרי בגמ' מצטלין איסור דרבנן לכתחלה וזבא אמסקנא סמך ובשביל דמיקלא קלי איסורא מצטלין אוחו אפילו בניכר וזין לרש"י בסוגיין ולפמ"ש גם כזב פשוט כמ"ש שברי הרשב"א כתב מפורש במשכ"צ דלענין ביטול באיסורא דרבנן כבר איפשיע לן דמצטלין מפירוקא קמא ובהמסקנא דמיקלא קלי לא אחי להחיר ביטול אלא לרב אשי אחי דשיל"מ ור"ך לטעמא דמיקלא קלי ובאמת כמדויק בלשוננו יראה שזה כוונתו. ואין לומר דמה שכתב הרשב"א במשכ"צ בקושיא אחרונה כלומר נכי דמשום דאין מצטלין ח"ל ליבא משום דרב אשי מיבא איבא ומשני אפילו מדרב אשי ליבא וכי דכוונתו דרי"א נמי מחורר ביטול קאחי ע"כ שברי סו"ס לשל דלענין ביטול האי קושיא איפריקא וגם דכתב מפורש בחדושו למ"ש שבה דלאו מחורר ביטול קאחי ע"כ וזב דבר צ"ד, וממילא אינטימדי סברתי וקמו דברי אשר אמרתי בס"ד ביוצא סחירה הרשב"א ולא קשה מידי מה שהקשה כח"ר מדברי הרשב"א צבור יו"ד סי' ז"ע.

ג) ובהדי שוחא נפל מילתא בלצא ליישב עוד מה שחמב"ה ח"ס ז"ל לשיטת הרשב"א דמוקא מותר בהנאה ובגמ' לא מיירי אלא לענין טעול מן הכד מאי מקשה בגמ' מאין מצטלין איסור לכתחלה בשלמא להחוס' דמ"ס ע"ז דס"ל נמי מוקא מותר בהנאה לק"מ דר"ל קושיא כש"ס הוא חטלעול איך מצטלין איסור שיהא מותר לטעול ולהפך ולא ס"ל דכזה טעול מן הכד צכעין זו ומשום ביטול נגעו צו ואעפ"י שכלים נכרים צין העלים מ"מ בעלים כמ"ש מהמפורשים דבעלים הקילו כיון שחללם כלים משא"כ להרשב"א דס"ל דה"ל טעול מן הכד א"כ ע"כ קושיא כש"ס דאין מצטלין איסור לכתחלה הוא מהנאה מוקא וכן אידך קושיא דשיל"מ א"כ קשה הא בינה הרשב"א דמוקא מותר בהנאה והח"ס ז"ל שם מתרץ ג"כ לחלק צין שברי כלים דמותר בהנאה וצין עלים הנושרים דנוסף לו איסור משום פירות הנושרים שמה ועלם ויחלוש כמ"ש הרי"ף והרא"ש א"כ שפיר אסור בהנאה ומקשה כש"ס שפיר מצטלין איסור לכתחלה דשיל"מ ע"ש, ומה קאח ראי' לחלוק כח"ר ופלא שלא הרגיש כח"ר בזה אצל לפי מה שכתבתי אחי שפיר מאד קושיא הרשב"א דבאמת קודם שידענו מהכ"י דמקלי קלי באמת פריך שפיר בגמ' משום ביטול אלא לאחר דמשני דמקלי קלי לא צ"ע ביטול כלל דלמסקנא לאו משום ביטול קאחי ע"כ ובגמ' שבה לפי המסקנא אלא הרשב"א ז"ל.

ד) ומש"כ כח"ר ח"ל וחזן ממא שכל דצרינו מקשה אחת הוא נשמע מהרשב"א להיפוך כדכתב דאסור

פריך אדם אכא פירוקא ומישי דרבנן או בנשון אחר כגון ובדרבנן מי מצטלין והא חניא וכו' אלא פשוט דניחא ליבא לחנא בכהאי פירוקא והאי פירוקא הלכה הוא בעלם הדין לענין ביטול איסורי דרבנן כשהם איסורי דרבנן בעלמא אלא דקשיא ליבא קושיא אחרת והוא דלרב אשי דאמר כל דבר שיל"מ אפילו דרבנן לא צטיל א"כ לא הועיל כלום בחירונו לענין דידן כלומר דהיי דמשום דאין מצטלין איסור לכתחלה לא היב אסור בשלם היב דבר שיל"מ אצל כיון דהיי ע"ס דשיל"מ בן א"כ לא צטיל אפילו דרבנן ותקשה לי לר"מ ומשני דאפילו לרב אשי נמי אחי שפיר דכבא מקלא קלי לאיסורא ולא צ"ע ביטול. והנה הא פשוט דלעיקר הדבר קם דינא דכל מקום למדין דמצטלין איסור דרבנן לכתחלה כח"י הראשון דבגמ' והיינו הרי"א אפילו בעלים שגשו מן הדקל אלא הכא בעלים שגשו ע"כ מוכרח היב לחרץ אחרת משום דרב אשי דכזה דשיל"מ ולא צטיל וגמלא דלמסקנא בגמ' אף דבעלמא ילפין מעלים שגשו דבאיסורי דרבנן מצטלין לכתחלה, אצל בעלים בעלמא לא מחורר ביטול קאחינן עלייהו אלא מטעם דמיקלא קלי לאיסורא ולא צ"ע בזה ביטול והבן כי זב צבור בפשט בגמ'.

ומעתה הדרינן לדין דנמלא חרווייהו אמת דמהכ"ה היינו חירולא קמא דמשני בני מילי דדאורייתא אצל דרבנן מצטלין איסור לכתחלה ילפין מיהא לעלם דין דמצטלין איסור דרבנן לכתחלה, אצל גם הא אמת דלמסקנא בגמ' בעלים שגשו כשכן לעלמא לאו מחורר ביטול קאחינן ע"כ להחיר אלא מטעם דמיקלא קלי לאיסורא דכיון דאין קו"ל דשיל"מ לא צטיל וליבא להחיר משום ביטול דהא אין ביטול לדשיל"מ ולכן צ"ע טעמא אחרונה משום דמיקלא קלי לאיסורא.

ולא חימא דחויא קמדחניה ליבא אלא הכין מפורש בדברי הרשב"א ז"ל במשמרת הבית ח"ל צחורה הבית בית ד' שער ג' ומיהו באיסורין שטיקן מדרבנן כגביה של ע"ג וכיוצא בזה אס נפלה לפחות מששים מרצב עליה לכתחלה ומצטלין דגרסינן צפ"ק דביבא ע"ס שגשו מן הדקל לחורר החורר צו"ע מרצב עליהו ע"ס מוכנים ומסיקן ואקשינן והא קא מצטלין איסור לכתחלה וחקן אין מצטלין ח"ל ומפרקין כ"מ דדאורייתא אצל דרבנן מצטלין וכו'. וכתב עליו צדק הבית ואינו נכון דשאני הכא דמיקלא קלי איסורא וכדאמרינן הכא ולא אשכחן בשום דוכחא לבעל שום איסור לא איסור חורה ולא דרבנן ואפילו אין להם עיקר בשל חורה וכיון דלא אשכחן לה דרינן לכללא דקו"ל אין מצטלין איסור לכתחלה וכו' ע"ש.

ובמשה"ב כתב עליו הרשב"א ז"ל אחר הכותב לא טוב עשה שחיר צ"ס המחבר אח אשר לא החיר כי המחבר כתב אחר כל דצרינו שראוי לחוש לדברי האוסרין זלח ועוד אחרת וכו' ומה שדחה ואמר דהכא אסיקנא משום דמיקלא קלי איסורא עשה טעות גמורה דהכא משטיקנא אקשי מואמרינן אין מצטלין איסור לכתחלה ועלם פריקין כ"מ דדאורייתא אצל דרבנן מצטלין והכא קושיא איפריקא אלא דהדר אקשי ע"כ קושיא אחרונה ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו שחירין אפילו באלף לא צטיל מאי איבא

בסי חק"ע הכיל אמנם בסי חק"א סק"צ מחליט לאסור בהנאה ועיין חו"מ פ"ז דף ס"ו ע"כ שכתבו ג"כ להדיא כן וכ"כ החו"מ פסחים דף כ"ו ועיין מחל"ש או"ח סי' ש"ה שם מה שהאריך.

ובש"ע הגרש"ז סי' חק"ז ס"ד כרז ח"ל וכן מותר להחמם כנגדן ולהשחמם לאורן אע"פ שהוא נהנה מגוף האיסור שהוא צעין לפי שפטים שנחלשו צו"ע דינס כעלי מוקא שמוחר ליהנות מהם הנאה הנאה מאלוה שאלו עושה מעשה בגוף המוקא בהנחתו ממנה כמ"ש בסי חק"ע ואינו אסור אלא להסיקן שעושה מעשה בגוף המוקא ע"ש עכ"פ מפורש ויאל מכל הני פוסקים דעלי מוקא מותרים בהנאה וכ"ש ממ"א שכתב היפוך ממה שראה כח"י לדייק צו בסי חק"ע סקט"ו דגם הנאה מחוס החטור של עלי מוקא אסור חכ פשוט.

(ה) ומה שכתב עוד ראי מו"ד סי' קמ"ג ס"ד שכתב המחבר גרף אח כל האש ואח"כ צ"ל או אפה בחומו של חטור הרי זה מותר שהרי עלי איסור הלכו נהם ומשמע דמותר רק דיעבד וצ"חור הגרי"א סוכר שכן הלכה וראה מה לדייק דאיסורי הנאה גם לאחר שנשרפו ולא נשאר רק בהנאה אסורים והכי נמי אף דמיקלל קלי איסורא אכל עכ"פ נשאר עוד איסור חיובא קא חזינא הכא ואמינא חרי וחלה טעמי חזא מש"כ דמותר משמע דיעבד לפענ"ד איפכא שמעין לה דמותר צ"מ משמע לכתחילה ולא דיעבד וכן כתב שם מפורש בצאר הגולה ח"ל פי אפילו לכתחילה משא"כ ע"ג גחלים לכתחילה אסור כלעיל ס"א ודיעבד מותר ע"כ הרי כתב מפורש דמש"כ המחבר מותר משמע אפילו לכתחילה, איצרא דגם דעת הגר"א שם דמותר לכתחילה הוא אלא דהגר"א ז"ל מחלק בין חטור חדש לישן דישן מותר אפילו לכתחילה וחדש אסור לכתחילה והם הם דברי ה"מ ז"ל שם וכמו שז"ן להם הגר"א ז"ל וא"כ לא ידענא למה הביא בשם הגר"א דמותר דיעבד משמע מה שמפורש שם היפוך ועוד למה לא הביא שם דברי ה"מ ז"ל.

שנית נראה אפילו לפי שיטתו לא קשה משם דברי המחבר הם שם דברי הרמז"ם ז"ל ואנן לשיטת הרש"א קיימין וי"ל דהרש"א פליג וס"ל אפילו לכתחילה.

ועוד צו שלישי, דבאמת לא קרז זה אל זה דהחם מיירי בעלי ע"כ שאסורים בהנאה בן וכמ"ש להדיא בסי' ח"ל קערות וכוסות וקדירות ולוחיות שצנן היוצר בעלי האלילים הרי אלו אסורים בהנאה שהרי דבר האסור בהנאה עשה אותם חדשים ע"כ הרי דהחם מיירי באיסורי הנאה ממש וא"כ לא דמי לדין דאנן באיסור מוקא מיירין דמותר בהנאה ואין האיסור אלא משום עלטול וכמ"ש הרש"א להדיא ושאר פוסקים שהבאחי לעיל.

ועל ארבעה לו אשיצו דצו"ד שם ס"ו כתב פה שצנלה ע"ג גחלים של עלי אלילים מותרות כיון שנעשו גחלים הלך איסורן אע"פ שכן צוערות והע"ז והש"ך השיגו על המחבר וכתבו לחלק בין איסור"ג סחם כערלה וכלאי הכרם ובין איסורי הנאה דע"כ ע"ש ועיין מג"א או"ח סי' תמ"ה

להשחמם צמוקא ורק הנאה דממילא מותר הרי דעת הרש"א דאסור להשחמם בעלי מוקא צנל ציטול אף דמיקלל קלי איסורא, ועוד כי לפי דבריו יהיה נפ"מ לדינא צאם אינו מהפך בעלים יהיה מותר להסיק צהם אפילו צנל ציטול אלא צאם רואה לעלטלם לריך להרצות עליהם עלים חכ אינו כדזכרת מדברי הרש"א דסוכר דהנאה שאינו ממילא אסור צמוקא עכ"ל הנה צאמה לא ידענא מאי אדון ציה וצמח"ת לא עיין יפה צדצרי הרש"א ולכן כתב שכל דברי מקשה אחת והמהפך אומר להיפוך דברי הכא כתב מפורש הרש"א כדברי דהכי דלא מהפך בעלים מותר להסיק צהם וליהנות צהם צנל ציטול ח"ל מכאן ו"ל דאין איסור ליהנות מן המוקא דלא קשיא ליה אלא ה"כ מהפך צהו כלומר שאסור לעלטל הא חי לא מהפך צהו ואף על פי שהצנשל מחצשל צו חין צכך כלום והיינו נמי דאמרינן לעיל גצי פחילה בצגד וכו' דאלמא חי ליה לבו דעולא שפיר דמי ואע"ג דממילא דולק והולך ונעשה צבר כלי ונהנה ומשחמם לאורו שגא אסורו אלא לעלטלו וכו' אכל הנאה בהנאה ממילא שפיר דמי ע"ש והרי מפורש מדברי רבינו הרש"א ז"ל דלא קשה לבו אלא ה"כ דמהפך צהו אכל חי לא מהפך ונהנה מכן חין צכך כלום וא"כ מה שכתב כח"י דילא מינא דין חדש דאם אינו מהפך יהיה מותר להסיק אפילו צנל ציטול ודאי כן כדבר אכל האוי לאו חדש הוא אלא ישן נושן וכמ"ש.

ועיין ש"ע או"ח סי' חק"ז ובש"ע הרש"ז שם סעי' ג"ד ובמה שכתב צק"א שם אמנם להסיק צהם לכתחילה ודאי אסור משום דמשחמם צמוקא ואסור משום עלטול ולכן צפי להרצות עליהם עלים מוכנים כדי שלא יראה כמעלטל האיסור וכמ"ש הרש"א ז"ל אכל לא משום איסור מוקא הוא ולא צפי שום ציטול חכ פשוט וצורר.

ומה שכתב עוד ממג"א סי' חק"ע סקט"ו שכתב שאף שמותר לעלטל המוקא לצורך אוכל נפש מ"מ אסור להשחמם ואסור להסיק בעלים שנשרו מן הדקל אפילו חין לו עלים אחרים לצל צכ ע"כ, וראה להכריח מה דאסורים בהנאה לא ידענא מאי אולמיה דהמג"א ממה שמפורש בש"ע סי' חק"ז ס"ב אכל חין זה סתירה לדין דלהסיק לכתחילה כ"ע מודי דאסור דברי צהו עושה מעשה צמוקא עלמה ואסור דלא התירו רק הנאה כשלא עושה מעשה בהמוקא ולא לריך להפוך צהו או להדליק צהי עלים ולהסיק צהם וכמו שכתב הרש"א ז"ל והיכא דהעלים נפלו לעצמם צאם שצוער צבר שאין אנו עושים מעשה הסקה אכל ה"כ דעושין מעשה הסקה אסור.

ותימא לי על כח"ר שכתב דברי המג"א הללו ולא הביא דברי המג"א אחרים שפי כמו שכתבתי והוא צא"ח סי' חק"ז ס"ב צמג"א ס"ק ג' ח"ל ומצטלן אע"ג דשיל"מ לא צעיל הכא כיון שאינו נהנה מהם עד אחר שנשרפו אופה צהן הפח מותר וכו' ולפי מש"כ בסי' שכתב ס"ד לק"מ דמוקא אינו אסור בהנאה ואיסור הסקה משום עלטול עלים הוא וכו' ע"ש, הרי כתב מפורש המג"א ז"ל דאיסור מוקא אינו איסורי הנאה אלא דהאיסור משום עלטול עלים חכ כמ"ש הרש"א הכיל וצודאי שגם זה שיטתו

אלא דבעיקר דברי הרשב"א ושיטתו אינו ברור לנו מה דעתו לענין ביטול באיסור דרבנן ודבריו נראין סתראי ממקום למקום וכנראה דלא ברירה ליה הא מילתא וכמו שסיים בעלזמו בזה"ע ועיין מש"כ עוד בחידושי הרשב"א יבמות פ' הערל דף פ"ב ע"ב ומה שכתב בשם הרמב"ן שם גם בחש"י סי' של"ו כתב דמירי שנפלו בחוך עלים והחירה דאז בעלי ומשמע דס"ל דכל איסורי דרבנן ילפין מינה דבעלי כה"ג אבל בחש"י סי' תפ"ה כתב וז"ל וכאזכה שאמרו בפי כמה מדליקין גבי מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דאקשינן כיון דאדליק בזה פורחא הוה לכו בשברי כלים וכי קמהפך באיסורא קמהפך ופרקין דעבד לכו כדרב מחנא וכו' ומסיקין בזהני בלחוד הוא דאמרין הא באיסורין דעלמא לא אמרין ע"ש ובאחרונים כבר האריכו בדברי הרשב"א ז"ל אמנם אין זה נוגע לענינינו.

...ומעתה את קסתי אצפונה וכבר הארכתי יותר משהפנאי מסכים ידידו המכבדו בכל הכבוד הראוי והמברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן צ"ח

עוד בהג"ל ובפוגיא דרבשיל"ם ומקלי קלי איסוריה

ב"ה ה' שבט התשכ"ג ברקלין ג"י יצו"א.

שלם שלם לקרוב כבוד ידידי הרה"ג וו"ח אי"א ב"ג ג"א פ"ה וכו' כש"ת מוה"ר פנחס אשר גאלדבערג שליט"א מאבדק"ק מעזריצר כעת רב בפארעסט הילס ג"י.

אחדשתי"ר כרגע קבלתי מכתבו היקר מיוס א' בל, לולי שהשכחתי שחיו יקפיד ויחשוב שכוונתי לפגוע בכבודו לא הייתי משיב כעת כי המעיין בדברי הראשונים יראה שדברי ברורים בדברי הרשב"א אשר בו נדברנו אף שנחגלגלו ממילא קצת עניינים אחרים וכמ"ש בח"ר וז"ל אם אמנם לפלפול אין קץ ולמבקשי האמת די בכתיבה אחת ע"כ ואני מחזיק בדבריו אלו וכ"ש אני שאינו אומר מיילס קבלו דעתי אפילו לקטנים וכ"ש לח"ר ואני טרוד בערדות רבים ולהשיב כס"ד בעניינים אחרים הלכה למעשה ובזה השבוע קבלתי חמש שאלות שהוכרחתי להשיב חיבק לנחילות הענין וגם אחמול עם קבלת מכתב בח"ר קבלתי מכתב שאלה מרב בישיבת נייטרא מ"ע קיסקא אף להראות חשיבותו אליין ראשי פרקים.

(א) **מה** שהאריך עוד הפעם בפשט הגמ' ביאה דף ד' דפרקין ולרב אשי דאמר דשיל"ם לא בעיל אפילו מדרבנן הני"מ היכי דאיתיה לאיסורא בעיניה אכל הכא מקלי קלי איסוריה ובמכתבי הלעזי כתבתי דהאי פירוקא אחרינא הוא ואין לו שייכות עם ת"י הני"מ דלאורייתא אכל דרבנן מצטלין, וכח"ר הוסיף שנית דהפשט הפשוט דמקום שיש לו מחזיקין

סק"ו ודו"ק. ועיין שעה"מ פ"י מהל' עו"כ מה שהשיג הרבה על המחבר עכ"פ מרחק רב איכא בין איסור"י דעו"כ ובין איסור"י סתם וא"כ אפילו נימא דמוקלה הוה איסור"י ממש וכדעת קצת פוסקים מ"מ לא דמי לאיסור"י של עו"כ דאיסורי אפילו לאחר שנשרפו משום לא ידבק בידך מאומה מן החרס ובין איסור מוקלה דלאחר שנשרפו לית בזה שום איסור וכמ"ש בגמ' דמיקלל קלי לאיסורא אלא שזה ל"ע מגמ' פסחים כ"א.

אלא דא"כ כיון שנתרועע היסוד נפל הבנין שרצה לחדש ולומר וז"ל דמיקלל קלי איסורא בשביל זה אינו מותר עדיין אלא נשאר בו עוד איסור לא כמו שהעלה כבודו והאמת לריך להתיישב בזה האיסור אינו צעין וגשקף וכלה לגמרי ואין בו ממש מה איסור יהיה בזה הלל אין כאן איסור לפנינו עכ"ל ובאמת כי ברור הוא להיפוך דלאחר דגשקף האיסור אין לנו שום איסור לפנינו ואין לריך להתיישב בזה כלום ואזולא ליה נמי כל הבנין שרצה לבנות ע"פ שיטת התו"ש פ"ד דתרומות והפרמ"ג ועוד דפשוט וברור דלאחר דגשקף האיסור אין כאן עוד איסור.

שוב ראיתי שגם בח"ר בסופו הרגיש קצת בחלשות פלפולו מחוס' פסחים דף כ"ז וע"ז ודחק למאות איסור אחר משום שמה יעלה ויחלוש אבל הלל הפוסקים הראשונים מרשב"א ועד המג"א כתבו מפורש דבעינים הנושאים באיסור משום טלטול ולא משום שמה יעלה ויחלוש אבל בר מן דין הרי כתבו מפורש דאין נפ"מ ליינא בין עלים הנושאים למסיקין בכלים דמס' שבת ודלא כמ"ש בח"ר לחלק בינייהו דהלל כתבו מפורש דגם בעלים הנושאים ג"כ מותרים בהנאה והכל בכלים וא"כ דברי בח"ר לפענ"ד ל"ע.

וקושית הפמ"ג יו"ד סי' ל"ט במשניות ס"ק י"ב דמאי משיי בגמ' דרובא דהיתר נינהו והלא בשעת טלטול העלים צעודו בעין אף בעל וכו' ובח"ר יאל לשנות ולתתן אבל באמת לא ידענא האיד לא הרגיש דהוא באמת קושית הרשב"א ז"ל דכתב מפורש לתד תירוולא דמירי דלא ניכר דבניכר לא בעל ועיין בדק הבית שהבאתי לעיל.

(ו) **גם** מה שרצה ליישב קושית החוס' פסחים כ"ז דאיתא בגמ' ביטל על גבי גחלים דברי הכל הפך מותרת והקשו החוס' אמאי דוקא דדיעבד הא כל הנשרפין אפרן מותר והביא לפי מה שכתב הפרמ"ג בשם מנחת יעקב יו"ד סוף סי' פ"ד דאיסור לשרפו בזה כוונתו לצריא משום מצטל איסור לכתחלה אבל מן הסתם מותר הן בהנאה הן באכילה משום דכל הנשרפין אפרן מותר ובח"ר כתב ולפי דברי המ"י לא קשה כי בזה מסיק התנור צעלי ערלה כדי לחפות בחומו איסור לפתחלה משום דהוא בגדר מצטל איסור ולפענ"ד לא דמי דשאלמא התם אין לן דין שרפה על השרץ וא"כ מי ששרפו לאכול ולצריא הוה בגדר מצטל איסור אבל ערלה שהוא מותרת בשרפה האיד נאמר במה שמתאחד בשרפה ושרפין אותה דיהיה בזה גדר אין מצטלין איסור אדרבה הרי הכא מותר לבעלה ולשרפה חוץ לפענ"ד פשוט. ובעיקר קושית החוס' החלוק בין גחלים לאחר כידוע.

אלא דממילא גס מה שכתב כח"ר דהאמת יאיר דרכו דכל דיני דידעין דמבעלין איסור דרצן הוא חידוש ואין לנו ראי' על זה אלא מדרכ מנהג ואי נימא שלמסקנה בגמ' אין לריבין ציטול דצדדין לכללא קמא שאין מחלקין בין דאורייתא לדרצן אלא ודאי הפשט דרב מחנא אחא לאשמעין דמבעלין איסור דרצן על ידי ריבוי עינים לכל מר כדאית ליב ע"כ, וגם צבא לא קשה דודאי מהא דרב מחנא שמעין דין ציטול ברוב אפילו למסקנא ואדרבה כתב הרש"א שם מדלא פריך דאיסורא דרצן נמי אין מבעלין אלא פריך מדרב אשי משמע דהבאי דינא ליכא למיפרכ כלל והאי קושיא איפריקא וא"כ אפילו נאמר למסקנא לאו מחורה ציטול קאחי עלה אלא הא חלקן בין דאורייתא לדרצן קיים אמת וליצי לפי דעת הרש"א ז"ל.

שוב ראיתי צ"ח ברוך טעם שער התפירות פ"ד צא"ד ובדרך פלפול שכתב ח"ל לדעת הר"ן והרא"ש לפי המסקנא שאני הכא דמקלי קלי לאיסורא אמרינן שגם לענין היתר ציטול איסור דרצן שאינו רק היכא דמקלי קלי ולדעת הפוסקים החולקים עליו אין סברת מקלי קלי רק לענין דשיל"מ אבל לענין ציטול אף בלא מקלי קלי מבעלין ע"כ ע"ש ומצאנו כח"ש.

ומ"ש לחזק ראיתו מדברי הרש"א ז"ל דס"ל דהנאה שאינה ממילא אסור במוקצה מוכח דלא די צמח שביי העינים מקלי צסוף ועי"ה הקשתי לדורצב מדברי הרש"א ז"ל מפורש היפוך בגמ' שבה שם וכח"ר הוסיף עכשיו דאמאי לא הקשתי סתירה צדברי הרש"א מיינה וצ"י לפי שיעמי ולפי זה נזכר שיעת כח"ר לחלק בין אם היה מוקצה מקודם או לאחר כן אמת אגיד כי צבאן קילר צכוונתו ולכן לא הבנתי מאי סתירה איכא צדברי הרש"א דלפענ"ד צברי הרש"א כפשוטם הם דכתב דאין אסור ליהנות מן המוקצה דלא קשיא ליכ אלא היכא דמהפך צבו וליכא איסור אלא משום העלעול אבל היכא דליכא עלעול מותר ליהנות חה צכל מקום אלא דס"ל להרש"א ז"ל דעלעול לא מיידי דוקא כשמעלעול ממקום למקום אלא אפילו רק מעלעול צמקומו נמי הוה עלעול ואסור ואינו מותר אלא הנאה שצאח ממילא שלא ע"י עלעול כלל ולכן כתב שלא אסור אלא לעלעול או לאכלו וכי ואפילו צמקומו שאינו מחו ומעלעול וכי וכוונתו דאפילו צמקומו שאינו מחו וכלל ונמא דכיון דאינו מחו כלל לא מקרי עלעול ומותר ליהנות ממנו קמ"ל דכיון דע"פ מעלעול צו קא"ת צנגישה אסור ולא החירו אלא הנאה צבאח ממילא דלא"כ חקקה לשו"י שכתב ח"ל שלא אסור (אלא חסר שם חיבת אלא צדפום שלי) לעלעול או לאכלו ואפילו להשתמש צו צידים כגון דחלקה או לסמוך צו כרעי המטח ואפילו צמקומו שאינו מחו ומעלעול ולכאורה חקקה רישא לסיפא שמתחיל שלא אסור אלא לעלעול וכי משמע דכשאינו מעלעול צידים מותר ואח"כ מסיים דאסור לסמוך כרעי המטח ואפילו צמקומו שאינו מחו וכיון דאינו מחו אמאי אסור הא צרישא קאמר דלא אסור אלא לעלעול אלא ע"כ דהכוונה דר"ה לומר צוה דאפילו צמקומו שאינו מחו מ"מ אם סומך צו כרעי המטח זה הוי עלעול ואסור ליהנות ולא החירו מוקצה אלא צבנאה צבאח ממילא.

צביל כיכי דמקלי קלי לאיסורא אבל קאי אחי ראשון והריוויכו אחד הם והרבה להציא שמת הפוסקים הרא"ש וק"ג ורמ"א וי"ד סי' ל"ע וציאור הגר"א וש"ע אור"ח סי' חק"ז ומנ"א שם ס"ק ג' וכי מוכח מכל הראשונים וגדולי האחרונים ע"כ.

ואומר אני וכי צבנאה הוא למיחשב צברי וכלא גס אני צבנאחי צמכתי הכעיר צדף א' צסופו צסוגרים דבאי פירוש צגמ' הוא לפי שיעת הרש"א דלקא"ת פוסקים הם צבא פירשו דמשום מקלי קלי החירו לצטל אפילו צדבר שיל"מ, וכוונתי היתא אדברי הרא"ש ודעימי כללו אלא דלני כחצתי פירושי דהבין מפרש הרש"א צגמ' והרש"א פליג צוה על הרא"ש וצאמת צק"ג שם שצבא כל הפוסקים שאין עליהם כח"ר והציא מפורש דהרש"א לא ס"ל כן ומרש"ל כתב על הרא"ש שהוא נגד כל המחצרים דס"ל דמבעלין איסור דרצן לכתחילה לעולם אלא דהק"ג חפס עליו דאטו הרא"ה והר"ן ומרדכי ואגודה והגש"ד ומח"ר"ם מרענבורג וחס"ד לאו גדולי מחצרים הם וצאמת צדדים אלו אני משיב גס על כח"ר שסיים והכי מזה מכל הראשונים וגדולי האחרונים ואטו הרש"א והרש"ל וצבל הראשונים דעימיכו שצבא הרש"א ועיין צ"י לאו ראשונים וגדולי אחרונים הם, אבל פשוט שהרש"א פליג על הרא"ש ודעימיכו ומפרש צגמ' פי אחר וכוונתו דמבעלין איסור דרצן לכתחלה לעולם ולא צבי מקלי קלי לאיסורא וס"ל דבא פירוקא דרב מחנא ודרב אשי חרי מילי נינהו וכמו שכתב להדיא צמשמרת צבית צית ד' שער ג' צפלוגחתו על הרא"ה שפי צגמ' כפי הרא"ש וכמו שצבא כח"ר וכנראה שלא עיין צמכתי הראשון.

וד"ל הרש"א ז"ל ומה שדחה (ר"ל הרא"ה) דהתם אסיקנא משום דמיקלי קלי איסורא טעה טעות גמורה דהתם מעיקרא חקשי מדאמרינן אין מבעלין איסור לכתחלה ועלה פריקין ה"מ צדאורייתא אבל צדרצן מבעלין ובאי קושיא איפריקא אלא דהדר חקשי עלה קושיא אחרינא ולרב אשי וכי כלומר הוי דמשום דאין מבעלין איסור לכתחלה ניכא משום דרב אשי מייכו איכא וכי ע"ש. הרי מפורש צרור מילל הרש"א ז"ל דהני חרי קושיות נינהו ולא תלוי הא צבא וכשחרי הא מדאורייתא הא מדרבנן צבר איפריקא הא קושיא וליכא להקשות על זה כלום ולכן קם דינא צוה אלא דהדר מקשי עלה קושיא אחרינא והא דרב אשי קושיא אחרינא הוא ואין לה שייכות עם הקושיא הראשונה וזה פלוגתתו על הרא"ה וכן צבא צאמת הק"ג שם ואדרבה לפי שיעת כח"ר הא"ך יפרנס מחלוקת הרא"ה והרש"א שם צצדכ"צ וצמכ"צ וצמה פליגי ואם כי יכנסו צדחוקים אבל הפשט הפשוט לפי שיעת הרש"א צגמ' שם נראה דהני חרי מילי נינהו ואדרבה הרש"א ז"ל חקקה לשיעת הרא"ה מדפריך מדרב אשי שעדיין לא ידע מסצבא דמקלי קלי איסורא ואמאי לא פריך דאיסורא דרצן נמי אין מבעלין איסור לכתחלה ומה הוכרח שיעתו ז"ל דאיסור דרצן מבעלין א"ל והק"ג ילא לישע שיעת הרא"ה והרא"ש מקושית הרש"א זו אבל פשוט דהרש"א לא ס"ל כן וא"כ תמה אני דמיייתי להקשות עלי פירושו לפי שיעת הרש"א צגמ' ה"ל ומקשה אלי משיעת הרא"ש והרא"ה צעל פלוגתיה דהרש"א.

ז"ל בסי תק"א סק"יז אבל גם אני לא הבאחי אלא מדברי המג"א החולקים על זה וס"ל דמוקא מותר בהנאה וכ"כ צ"י מקומות וא"כ מ"ל לבי"א אפילו לפי שיטתו דבסי תק"ט ס"ל דאסור בהנאה לאפילו לאחר שנשרף ואפילו אם נניח לו כל זה מ"מ אכתי לא מצינו להמג"א דלאחר שריפתו נמי אסור הוא ואדרבה המג"א כתב מפורש דלאחר שריפתו מותר הוא ומוכרח הוא מדכתב שם בסי תק"א סק"יז ח"ל שנצטו צו"ט אין מסיקין דאסור לעולם ואפילו לשורפן במקומן אסור דמוקא אסור ליהנות ממנו אבל כשמדליק כלי שלם אפי"פ שחלקלק לסוף בהנאה צ"ח אפי"פ מאל"ה ע"כ, והנה אי נמצא דאפילו לאחר הדלקה נשאר עדין איסור א"כ מאי נוחתא להמג"א דכשמדליק כלי שלם אפי"פ שחלקלק לסוף בהנאה צ"ח אפי"פ מאל"ה ומותר וכלא איכא איסור משום מוקא דאסור אפילו לאחר שנשרפה והכא ליכא רובא שיתבטל וגם לא אחר מטעם שיתבטל אלא משום דבהנאה צ"ח אפי"פ מאל"ה וא"כ צ"ח דגם המג"א ס"ל לדי"ב אפילו לפי מה דס"ל דמוקא אסור בהנאה אבל לאחר שנשרפה מותרת בהנאה צ"ח צ"ח כ"ס ח"כ צ"ח ד"ה. גם מה שכתב שא"י כתבתי שאין מי שיסבור דמוקא אסור בהנאה הדרינן לכולל דלא עיין בכתבתי אלא מקופ"א ואני לא כתבתי כן מעולם להמעיין שם אלא כתבתי ח"ל עכ"פ יולא מכל הני פוסקים דע"י מוקא מותרים בהנאה וכל הני פוסקים היינו שהבאחי שם והלא הבאחי שם דברי המג"א מביי שכי"ה ושם המג"א צעמנו חולק על החוס' ע"ש זה פשוט.

ג) ומה שכתב ליישז דברי המג"א מסתירה הפוסקים עליו דהמג"א באמת ס"ל כהמש"ב דמה שמדליק עליו המוקא זה צעמנו נחשז עלטול (והרש"א כתב משום דבהנאה שאינה ממילא אסור במוקא).

ובאמת הבאחי לעיל זה ג"כ שיטת הרש"א כמשנה צ"ח, ולפי"י מיישז דהמג"א שם דן אחר שהדולקו העצים הם מותר להחמם כנגדן או ליהנות לאורן ועל זה כתב שפיר הם מוקא מותר הנאה דמותר משא"כ לעטלן אותן מחיית לזוית או להדליקן זה אסור משום עלטול והן הן הדברים בסי תק"ט, הנה צ"ח כיוצא לדעתו וכך עלב במחשבה לפני ור"י ליישז דברי המג"א באופן זה על פי דעת הרש"א הבי"ל דהסקה נמי מקרי עלטול אלא דחזרתי צ"י מלשון המג"א בסי תק"א סק"יז שכתב ח"ל שנצטו צו"ט אין מסיקין דאסור לעטלן ואפילו לשורפן במקומן אסור דמוקא אסור ליהנות ממנו והנה מדכתב בראש דבריו דאין מסיקין משום דאסור לעטלן ובסיפא כתב דאפילו לשורפן במקומן אסור דמוקא אסור ליהנות ע"כ נראה דלשורפן במקומן ליכא איסור משום עלטול ולא ס"ל כהמשנה צ"ח למה ליה לחפש אחר טעם אחר היל"ל סתם שנצטו צו"ט אין מסיקין ואפילו לשורפן במקומן משום דאסור לעטלן ועל כרחך כיון דלענין לשורפן במקומן נהן טעם אחר משמע דבמקומן ליכא איסור משום עלטול ודלא כהמשנה צ"ח וממילא ליכא ליישז דבריו לפי זה, ועיין ח"ס צ"ח הבי"ל דג"כ פשיטא ליה דדברי המג"א חולקין ממקום למקום.

ד) ומש"כ כח"ר צ"ח פסחים אעתיק כאן מה שכתבתי בסוף המכתב שלי לאחר ששלחתיו לבי"א ח"ל ואין להקשות ממה שכתבו החוס' שזה כ"ד ע"כ ד"ה ולפי

אבל לפי זה אחי שפיר נמי להדליק העצים המוקאים אפילו הם במקומם וליכא עלטול העצים מ"מ כי קא מדליק בשב"ר כלי שהוא איסור קא מדליק ואסור להשתמש בידים בשב"ר כלים בשעת הדלקה דשעת הדלקה הוי עלטול אפילו אינו מחו העצים ממקומן וזה מוכרח דדברי הרש"א שכתב שם ח"ל וכ"ע אי"ה לכו דר"י וכ"ע אי"ה לכו דעולא דאמר נריך להדליק צ"ח הוי"א וכי קא מדליק בשב"ר כלי קא מדליק כלומר ואסור להשתמש בידים בשב"ר כלים הרי דכיון דנריך להדליק צ"ח הוי"א אף שמדליק על מקומו ואינו מחו מ"מ האיסור שמדליק בשב"ר כלים ולא הכירו רק הנאה דאחא ממילא כגון שהדליק בתיאר וממילא נהנה.

שוב ראינו בספר בית אברהם להגאון (מאשכנז) ז"ל בסוגיא דמוקא דר"ב א"י"ה ס' תק"א שבע"י גם כן דדברי הרש"א ז"ל והשיג על הגאון מה"ר יונתן ז"ל בה"י יו"ט דף כ' שהשיג על המג"א מדברי הרש"א הבי"ל וכתב עליו דדבריו חמומים מאד שהרי הרש"א כתב להדיא דלהשתמש בידים אסור וכ"כ להדליק מוקא מקרי שימוש בידים ואסור וכוונת הרש"א שם דהיכא שדולק כ"ח מותר לצ"ח אלא זה מיקרי הנאה דממילא אבל להדליק בידים דבר המוקא מיקרי שימוש במוקא ואסור אף שאינו מעלטול כ"ח זה נראה פשוט כוונת הרש"א עכ"ל וע"ש זה פשוט וצ"ח ד"ה.

וממילא מיושז נמי מה שכתב כח"ר ח"ל ובכלל תמזה לי דברי כח"ר שפעם כתב שאסור להסיק-בתחלה בע"י מוקא ופעם כתב להיפוך מה ויראה לדייק צ"ח עלטול ע"כ. ובאמת לא ראינו סתירה דדברי וכו' קא ניס ושיבצנא כתיבנא להיות מהפך מהיפוך להיפוך אבל פשוט דמה שכתבתי דאם אינו מהפך מותר להסיק צ"ח צ"ח לפי דעת הרש"א היינו באופן שהסיקו בתיאר וכו' שהבאחי שם להדיא ח"ל אמנם להסיק בהם לכתחילה ודאי אסור משום דהשתמש במוקא ואסור משום עלטול ולכן צ"י להבדיל ע"י מוכינים כדי שלא יראה כמעטל האיסור וכמ"ס הרש"א ז"ל אבל לא משום איסור מוקא הוא ולא צ"י שום צ"ח, שז נחיישכתי דאולי כוונת כח"ר דצ"ח אחרונה שם חסר חיבה אחת שכתבתי שם אבל לא משום איסור הוא ולא צ"י שום צ"ח ונפלה חיבה מוקא וכן ז"ל אבל לא משום איסור מוקא הוא והוא טעות הדפוס ובכתי"י שלי הוספתי חיבה מוקא ואולי בכתי"י שנלחתי לא נהקן האי חיבה וא"כ החסרון בהמג"א.

וממילא אחי שפיר נמי דברי המג"א בסי תק"ט סק"יז שכתב שאף שמוחר לעטלן המוקא לצורך אוכל נפש מ"מ אסור להשתמש ואסור להסיק בעצים שנשרו מן הדקל אפילו אין לו עצים אחרים לצ"ח זה ע"כ וכח"ר ר"ה לדייק מה דהעצים אסורים בהנאה אפילו לאחר היסק דפשוט דכוונת המג"א צ"ח דאסור להסיק בעצים שנשרו מן הדקל היינו להדליקם זה נקרא שימוש בהם ואסור ובה"כ כ"ע מודי דאסור אבל היכא דהסקו בתיאר וממילא צ"ח בהנאה לא צ"י שום צ"ח ומוחר בהנאה וכדעת הרש"א ז"ל.

ומ"ש כח"ר דהמג"א צעמנו סובר דמוקא אסור בהנאה ע"י"ש במחל"ש הנה ודאי דראינו, דברי המג"א

ישעיה אברהם קעניגסבערג שליט"א רב בביהכ"נ תפארת אברהם וינטראפ מאס.

אחדש"ת, בדבר השאלה היות שהמליץ צבתי חרשה, צעלי מדע הכעמי להוציא דם מבשר בצופן "הכעמי" וכושפין הדם מן הבשר עד שלא נשאר בו שום שיור דם רק נשאר הבשר לכן לגמרי ולאחר כל הנסיונות (קעמיקעל טעסטס צלע"ז) לא מוצאין בו שום הרגש של דם כלל אי שפיר דמי להוציא דם בצופן כזה ואי נותר הבשר צבישול בלי מליחה או צבי דווקא מליחה או ללי כמו שנתקן מימי חז"ל. והדבר נוגע לכ"ה שנותן הכשר צבית חרשה ה"ל ונפ"מ גדולה להלכה אי יכולין לעשות מבשר כזה שנדבק בעורות שעושין מהם דזעלעטען וקשה למולחן אצל להוציא הדם ע"י כעמי היה אפשר.

וראשונה עלינו לבדד הכשר הבשר ועעמו ע"פ חז"ל וממילא יתברר אי צבי מליחה דוקא או סגי בדבר אחר, ובגמ' איכא ג' אופנים להכשיר בשר לאכילה צבישול (א) שיפור עליו מלה עד שלא יהא רחוי לאכילה אדם אם אותו מלה והוא מה שאמר שמואל חולין ק"יג ע"א אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה יפה ע"ש. (ב) ע"י לליה צאור שילנו הבשר על האור וגורא משאיב שאיב ליה לדם. (ג) על ידי חליעה. וחליעה ישנה ב' אופנים, (א) שחלעי ליה צחלא כלומר שזומחו צחומן שהחומן לומה דם צבשר וצור אינו פולט עולמית והדר מצשלו עם צשר אחר. (ב) שחולעין אותו ברוחחין ונחצשל דמו בחוכו כדי שלא יפליע עוד כשיצשלו עם האחר ודמו המוצלע בחוכו מותר כל זמן שלא ילא עיין פסחים ע"ד וחולין ק"א וברש"י שם אי נמי חליע. ובגמ' שם כי הא דרב הונא חלעי ליה צחלא ורב נחמן חלעי ליה ברוחחין ע"כ. ועיין רמב"ם פ"ו ממ"א ועוש"ע י"ד הל' מליחה.

ומצינו ג' אופנים להכשר בשר אמנם הפעולות כזה שונות כי המלח מוציא הדם מהבשר וכן האש כמ"ס טורא תשאיב שאיב והחליעה אדרבה לומה ומצשל דם ומחזיקו על מקומו שלא ילא משם פולט ולא יחז אפילו ממקום למקום צחתיכה ע"מזה אלא דמותר לאכול דם שנשאר צבשר ע"י חליעה הוא משום דכזה דם האצרים שלא פירש והחורה לא אסרה דם האצרים אלא כשפירש אצל כשלא פירש לא חל עליו איסור דם שאסרה החורה ואפילו מדרבנן מותר. ומכאן טעמא מותר לאכול אומלל אפילו בלי מליחה לדעת רוב הפוסקים עיין בהשגות הראב"ד פ"ו ממאכלות אסורות הי"ב כתב הראב"ד ז"ל צשר חי אינו לריך מליחה דם האצרים דלא פירוש מותר וכ"כ רב אחאי גאון ז"ל ועיין ה"כ שם ולח"מ מה שכתבו על הרמב"ם ז"ל שכתב דלריך מליחה וברש"א צתה"כ שער המליחה. ובעי"ד סי' ע"ג ובצ"י שם. ואף שצחידושי האררחי לישב שיעת רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל ע"פ דעת התו"ט מנחות פ"א מ"ז חל יוה"כ להיות צשצת וכי חל להיות ע"ש שעיר של יוה"כ נאכל לערב הצבלים אכולין אותו כשהוא חי מפני שדעתן יפה ע"ש ועוד האררחי בצופן אחר מ"מ שיעת האחרונים נראה כראב"ד ודעימיה וכ"כ הרא"ש. אצל א"כ מה ראייה כיון דמותר בחליעה דכיון דהחליעה פועל בדם שזומחו כ"כ

שהקשו למח אין שורפין חרומה עמלח צו"ט הא אפשר ליהנות ממנו צשצת שריפה היינו אם שורפו לשם מלוח ציעור אצל אסור ליהנות ולהלך לזורק עליו וכיון דמדליק רק לשם מלוח ציעור אסור צו"ט ע"ש, לא קשה דהתם מיירי שנהנה צשצת הציעור עליו, ובעיקר חוס' צבת ה"ל עיין צ"ח סי' רמ"ד אריכות גדול, אלא דבאמת איך לן דעת צע"מ הציאו העור ארי"ח סי' תמ"ג לר"ש דמותר באכילה חמץ עד הלילה ואף איסור דרבנן ליכא צע"מ שם צדק ז' ואי אכיל ליה מיכל משש שעות וגמעלה עד הערב אינו עובר באכילתו שאין לך הצשצת גדולה מזו ועיין צ"ח שם דאפילו איסור דרבנן ליכא והעטס כיון דבאכילתו ממילא צשצת החמץ.

אלא דראיתי לכ"ק זקני צבית שערס ארי"ח סי' קפ"ו שכתב לחדש דהא דס"ל לצע"מ שמוחר לאכול עד הלילה לר"ש היינו אם אכלו לשם מלוח תשציתו אפילו כדרך אכילתו אצל אם אכלו לשם הנאה ענמיה שהוא רעב ולא לשם מלוח תשציתו אסור מה"ט דלהכי אהני מה דאפקיה רחמנא בלשון תשציתו שאסור לאכול שלא לשם מלוח ציעור ולפ"ז אפילו לצע"מ לאחרים דאין עליהם מלוח תשציתו אסור לאכול כיון דליכא צבו מלוח תשציתו והוא דבר חדש ע"ש וגם אצ"ח תמה שכתב דלצע"מ ליכא איסור דרבנן דלדעתיה איסור דרבנן איכא, ועיין עוד רא"ש פסחים כ"ו ובצ"י ארי"ח סי' תמ"ה מה שכתבו צשם הר"ר יונה הכהן. אמנם מ"מ אין זה רא"י לדין ערלה שהנהא צאה אחר השריפה ע"כ העתק.

ומה שכתב כח"ר גם מה שפלפל בסוף מכתבו הא"ך הוא שיעת הרשצ"א לא הציותי הא"ך שייך זה לעניינו אשר לא דברנו מזה, ה"דק אחר אלא שהדרינן לכלא דלא עיין במכתבי צבעמ"י סיימתי כן חז"ל שם אמנם אין זה נוגע לעניינו ע"כ.

ומה שהציא צשלהי מכתבו פרפרת נאח לישב קושית הצ"ח עברתי עלי דבריו וצרכתי עליהם צרכה הנהנין אמנם מחמת הערדות לא יכולתי כעת להאריך יותר ואי"ה עוד חזון למועד להשתעשע צדבריו היקרים אם יתן ה' כח, והנה אף שלא הערתי על כל דבריו כי לא רציתי להאריך יותר וימחול נא עוד הפעם לעיין צדבריו הראשונים אולי ימלא צדבריו הראשונים נכונים כמו שנראה לפעמ"ד.

ובזה הנני חותם בידידות יתירה ואני מקוה שנתקיים ואת והב בטופה ידידו המכבדו המזקירו כערכו הרם ומברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן צ"ט

אי מותר להוציא הדם מבשר במקום מליחה ע"י מכתה באופן כעמי

כ"ה אור ליום ד' ויקרא התשכ"ד ברוקלין נ"י יצו"א. כבוד ידידי הרה"ג גר"ג א"א ג"א וכו' כש"ת מוה"ר

הרצ אלברלוגי שכתב במליחה כל חתיכה וחתיכה כדי ללייתה בחנור וכתב על זה ה"מ ז"ל שמה נלמוד מה שאמרו מליח הרי הוא כרוחה דליל אלמא כשם שבלייח יולא מידי דמו לגמרי ומכאן ואילך חמר בשר הוא כך במליחה יולא מידי דמו ושיעורן שוין במליחות ע"כ לשון הרצ ז"ל, עוד שם במה"צ בד"ה רב דימי מנהרדעא והתימא איך מלאו לבו לחלוק על גדולי ישראל שקענס עבה ממחניו וחולק בטעמים פגומים דמה שאמר שלא אמרו מליח הרי הוא כרוחה אלא בבשר שיש בו ממש אבל משקין לא דברים אלו וכו' דכי אמר שמואל מליח הרי הוא כרוחה הני מילי דחינו נאכל מחמת מליחו וכו' וכן פי' הרמב"ן ז"ל וכן בס' התרומה אלמא כשנאכל מחמת מליחו הוא שאמרו חינו כרוחה הא כשאינו נאכל מחמת מליחו הרי הוא כרוחה.

ועיין ריטב"א חולין ה"ל דמליחה לקדירה מקרי נאכל מחמת מליח הטעם שמלח מוליח דם הוא משום שעכ"פ נחתמם קלח להוליח דם שע"פ הבשר ולא יפליע עוד בפושטין קודם הריחה ועיין בדרי"ה ברשב"א ה"ל דהוא נראה טעם בד"ה ה"ל, והנה אף שהרמב"ם ז"ל פניג לענין אם מוליח כל הדם ע"י מלח או רק קלח עד שיליט השאר אבל מ"מ מורה ג"כ להרשב"א ושאר פוסקים דהמלח מרחיח הבשר וכן רחיצת הבשר פועל ומסייע להוליח דם זה פשוט למעיין שם.

וראיתי בספר החינוך מלוח קמ"ח שכתב חז"ל ולפיכך הוראח לאכול בשר מצול בקדירה חיבורו חכמים להוליח ממנו דם שלא יהיה פורש ממנו ויולא נחור המרק צבישול ולא מלאו תחבולה להוליח אלא במלח שהוא שואב דם ומיבשו בטבע וכחו רב ונכנס בבשר ואפילו בחתיכה עבה ביותר יש בה כח צו להוליח דם בחור העצוי וכן הדבר ידוע ומנוסח שאם ימלח אדם חתיכה של בשר יפה כשיעור שנתנו חכמים למליחה ילא הדם עם המלח מכל הבשר ואפילו בחתיכה גדולה של שור הפעם ויוחא, כהדבר כן צבירור נראה לעין ומותר לתח כל בשר שנמלח כשיעור בקדירה בין שהיו המים רותחין או פושטין ולוגיין לפי שאנו רואין הבשר אחר מליחה כשיעור לכל דבר כאילו נתמלח ממנו כל דם האסור ואם גם אחר מליחה אנו רואין שילא ממנו מעט דם אין לו תורת דם אלא כמוהל אדום הוא חשוב ועל כיו"צ נאמר בגמ' רבי פי' קרא ליה חמר בשר ומחירו עכ"ל. ולמדתי מדברי החינוך ד' דברים, א' דחז"ל לא מלאו תחבולה אחרת להוליח דם מהבשר אלא במלח והטעם שהוא שואב דם ומיבשו, וגם דהמלח מוליח כל דם אפילו מחתיכה עבה מאוד. ועיין שו"ת אמרי אל"ש יו"ד סי' כ"ח.

ולא אכחד מעיני להעיר כאן בסחירה גדולה בדברי רבינו הרא"ה ז"ל (לפי דעת הסוברים דמחבר של ספר החינוך הוא הרא"ה ז"ל) שהרי כתב בדרי"ה צ"ג ה"ל בד"ה כתב המחבר ב"מ שלא שחט את הוורדין חז"ל ואינו נכון שהרי הכשר מליחה לקדירה כשיעורא שהיתה אינה מוליחה כל דם שאלו היתה משתכה יותר בודאי יותר היתה פולטת דם אלא שהיתה פולטת בכדי שאין בה צמים פושטין להפליטה יותר ומשכאן לכלל רותחין אין לחוש שכן חולטין אותה כדמוכה בגמ' דרותחין חולטין ולומתין דם ובדאי

עד שלא יפרוש עוד לעולם הוה דם האברים שלא פירש ולא יפרוש הוכשר הבשר והותר באכילה וצבישול כיון דאסור הדם הוא רק בדם יפרוש אלא הכא כיון דלא יפרוש מותר ואין נפ"מ אם הוליד דם מן הבשר לגמרי כגון במליחה או לאו בחליטה שנשאר בבשר כיון דדם עצמו עד שלא פירש הותר הוא.

ומיהו כתבו רבינו הבה"ג והגאונים והר"ף והרא"ש דשדרו ממחיתתא דהאידנא לא בקעינן בחליטה כלל לא בחליטה בשר ולא בחליטה כבד עיין ר"ף ורא"ש חולין ק"י"א וצ"ר שם מה שהאריך לתמוה על הרי"ף והב"י צטויר"ד סי' ע"ג כתב דגם דעת הרמב"ם כדעת הגאונים לאיסור ובש"ע יו"ד סי' ע"ג ס"ב פסק לכתחלה לפשות כהגאונים והאחרונים כתבו דאפי' דיעבד אסור עיין ש"ך שם ובמנח"י כלל כ"ד סק"ע סיים בצ"ע לריגא אמנם בחו"ד החליט דאפילו דיעבד אסור ומשמע דאפילו לזלי אסור ועיין דרכ"ה מה שהאריך בדבר.

ועתה נראה דין מליחה מה הוא ובאירה אופן פועל המלח והבלייח, והנה צללי פשוט שפוטל ע"י שהבשר מתחמם מהאש ונורה משאב שאיב הדם ודבר זה ידוע לכל והחוש מעיד על זה וגם הנסיון לכל מבין ומי שנטה מעולם או ראה לאחר שנטה יראה בחוש שהאור משאב שאיב ונעשה בשרו אצבעצב מחמת הכויה, ובמליחה נמי אמר שמואל מליח הרי הוא כרוחה (פסחים ע"ו וחולין ז"י ק"י"א יב — ג) והאי דחתה כתב רבינו הבה"ג דהוא כרוחה דליל, וכתום חולין ק"י"ב ע"א ד"ה הני מילי צ"ד ואור"ה דכל מליחות שאנו עושין לקדירה חשיבי אינן נאכלין מחמת מלחן מדפירש בהלכות גדולות דשיעור מליחה כשיעור לליה משום דמליח הרי הוא כרוחה דליל וכן משמע בהקומץ רבה וכו' ע"ש, ונראה דלהוליח דם מבשר החי לריך ד' דברים להרחיח הבשר ועיין יולא דם אח"כ, אלא דמ"מ אל ירחיח יותר מדאי דלא הוי חליט ואי"כ אפשר דהדם בתחילת הריחה יתחיל ללגא ויהיה דם האברים שפי' ואח"כ ירחיח יותר ויחליט ולא ילא עוד לעולם כמובן. והנה מסתבר דרחיח הבשר הוא בגורם ג"כ להוליח דם וכמו צללי אשר עינינו מעידות שע"י רחיצת הבשר מתעורר דם ללא גס כי ידוע כי החום קלח כל שאינו חולט מללל דם וכיון דמליח הרי הוא כרוחה ע"כ דרחיח המלח פועל על הבשר שירחיח ויעורר יולא דם ואז אמרינן דכל דם שנאברים שסופו לפרוש פורש ע"י פעולה זו של המלח ואם לא יפרוש בפעולה זו שוב לא יפרוש לעולם אפילו ע"י ציבול.

ראף שפי' הרא"ה בדרי"ה שער המליחה בית ג' חז"ל אינו נכון שכבר כתבנו לעיל שהדבר צרור והנסיון מוכיח ועד שאין כל דם נפלע כשיעור זה שאנו מולחין לקדירה שאמרו בשם הגאונים ז"ל שמהרין אותה בכדי שיעור שתללה כמאכל צ"ד ומקובל בידם כן וסמך לדבר ממה שאמרו מליח כרוחה דליל וצבירור אם אחת משהה אותה יותר עדיין דם נפלע ממנה וכו' ואין דם הבשר כלה עד שישכה כשיעור מליח כרוחה וכו' ע"ש משמע דס"ל דע"י מליחה ג"כ אינו יולא כל דם ומיהו הרשב"א ז"ל במה"צ תמה עליו ודחה דבריו בצרורות חז"ל כבר הראתי לעיין וכו' וכן כתב הרמב"ן משם

כשמעבירין אותה מן המלח כיון שלא פלט כל דמו בודאי יש בגופו דם שפי קלה ולא הגיע ללחץ אלא ודאי כל שלא יאלץ לחוץ לא חשוב פי' ואין חוששין לו עכ"ל ולקמן בסמוך ד"ה עוד כתב שם ולענין מליחה לקדרה כתב עוד וז"ל ואינו נכון שכבר נחצנו למעלה שהדבר צריך והנסיגין מוכיח שאין כל הדם נפלט וכי' ואין המליחה צאה אלא להפליע הדם הקרוי על פני הצער ולא להפליע מה שצחכו ודי לנו צדק דשזי לא יפליע דם בקדרה צעוד שהמים פושטין וכשיצאו לכלל רוחתין שזי אין אנו חוששין לדם שהמים ברוחתין נומתים וחולטין אותו ולפי' חתיכה צער שנמלחה וכושרה לקדרה אסור לחתוך אותה כשנמלחה בקדרה אלא"כ מולח מקום חתך עכ"ל.

והרשב"א במשכ"ב חלק עליו ז"ל דזה שצוה דודאי כל ששהה במלחו כדי שיעור מליחה קים לכו לרצון דפלט כל עיקר דמו האסור ואעפ"י שלאחר מכן פולט דבר אדום אינו דם גמור אלא יור אדום ודקדקא ליה רצא חמר צער ואכלו והקשה עליו עוד דאי הכיחר משום חליטה מה יעשה ללוי קדר ולעוף צנאן שאין שם מים ואיך אנו סומכין על זה בכלל וכבר הסכימו הגאונים ז"ל שאין אנו בקיאין בחליטה, ועוד שהוא מלריך לחזור ולמלוח מקום חתך ולהשכחו עוד כדי שיעור מליחה אם חתכו קודם שנתבשל וזה לא נשמע מעולם ושרי' לנפשיה וכל ישראל טועים בדבר זה, ועוד דמדבריו תצא קולא שאם נפלה חתיכה צער שלא נמלחה בקדרה לא נשאר לאיסור אלא צעירות קליפתו בלבד וכי' ע"ש, ולפמ"ש החינוך כן תגדיל התימה על הרה"ה ז"ל שדבריו סותרים בסתירה גמורה שצד"ה כתב כג"ל ובחנוך כן כתב להדיא בהרשב"א במשכ"ב דהדבר ידוע וממוסד שאם ימלח אדם חתיכה של צער יפסד כשיעור שנתנו חכמים למליחה יאלץ הדם מכל הצער ואפילו בחתיכה גדולה של שור פעם ומה שיואלץ אחר המליחה אף שגראה דם אינו אלא מוחל בעלמא וזה ממש דברי הרשב"א ז"ל ונש"ג.

עוד כתב ברה"ה הג"ל צד"ה שער ג' טעם בשם הרמב"ן ז"ל במולח צער במלח שהדם נשרף במלח וכלה שהמלח דבר אחר ורך ורחיק לדבר שאין המלח מוהבם צעציו וכו' מוהבם צעציל חלז ושומן ע"כ והרשב"א ז"ל כתב עליו דלא מלא כן ברמב"ן ז"ל וא"ל לומר כן שא"כ למח מנפץ המלח והלא המלח היתר גמור הוא שאין בו הדם שכבר נשרף ע"ש וק"ל ל"ע להר"ה ז"ל דבחנינוך כתב ולא מלאו התבולה להוילא הדם אלא במלח שהוא שואב הדם ומייבשו בטבע וכי' וכתב רק מייבשו ולא שורפו וז"ל דהוא הוא ולאיעתו אזיל, איצטד דבזה גם על הרשב"א ק"ל יש לעיין דבמשמרת הבית הג"ל צער ג' ד"ה עוד פי' הוא דברי רב דינאי כתב הרשב"א ח"ל ועוד העטם שכבש פגום משקרו דודאי מלח או שורף הדם בטבעו או מושכו ואינו שורפו א"ת שהוא שורף מה לי דקה מה לי גלוינתא ואם שורף אפילו גלוינתא פולט וכי' ע"ש משמע דהוא ז"ל ג"כ מספקא ליה בפעולת המלח דשורף הדם בטבע או מושכו ע"ש.

ומיהו העולה לידן דישנם צי' טעמים במלח או ששורף הדם בטבעו או שמושכו ואינו שורפו להרשב"א ז"ל ולהרמב"ן לפי מה שפי' צי' הרה"ה ולעדותו המלח שורף

ולבחנוך מייבשו וז"ל דלענין פעולת פנים לא פליגי דהמלח מושכו לחוץ אלא דכשכבש בחנוך שורפו להר"ה ולרמב"ן וי"ע. ומיהו גם צו"ת אמרי א"ש חמה מאד וצו"ת ערוגת הצושם וצ"י נוח שלום לא ראה כל הפוסקים הללו ועיין צ"י יפה לז פלאגני סי' ס"ע שג"כ אסר כולו משום דמליח הכי הוא ברוחה ורתיחת המלח גורם, ומח ל"ע גדול מה שכבש צה"ל"ק למכר"ס חגא דמותר למלוח הקרצן בסוכר שהוא מלח גמור שמעמיד הדברים זמן רב וכתב ואל תחמה שהוא מחוק שכל הדברים יש כיוולא צבם הלא יש צרמונים חמזים ומתוקים ולמנוש וכי' גם יש מלח מחוק ומלוח אצל צחמה דבר זה פלא כיון דסוף סוף אין הסוכר מרחיח הצער וכבר דחו דבריו האחרונים ז"ל וצו"ת ד"ה וי"ד סי' כ"ה האריך להקשות ולצאר דבריו ורמז כ"ה על תשובה הג"ל ופ"ש מה שהאריך גם צמה שנוגע לעניינו. וכתב ג"כ דמלח דוקא הוא משום דדרכו להרחיח ולשואב וכל שאינו כמוהו אינו מועיל.

אבל כי כן נראה דאין להחיר הצער שהוילאו ממנו דם ע"י המלח החדשה הוא דבין לרשב"א ובין לרה"ה הטעם דמלח מוילא משום דאיכא כאן רתיחת הצער ע"י המלח והכא כיון דליכא זה חיישינן שמא נשאר קלה מה שאין אנו רואים וכ"ש להחנינוך שחז"ל לא מלאו התבולה אחרת להוילא הדם האיר נסמוך על זה שמלאו הכעמיקער מה שלא מלאו חז"ל ואין לסמוך על איזה המלח שאומרים שהמלח להוילא כן הדם ועיין ספר ערוגת הצושם צפתיחה לה"ל מליחה אות ד' שבי' דע"כ לריבין לומר דענין המליחה כיה לזם קבלה איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני והלכתא גמירא לה דמליחה פועלת להוילא כל הדם ומחיר הצער לאכילה.

ונראה להביא מופת חותך דאין לסמוך על הרגשת המכוה והולאה הדם באופן המלח הדם הג"ל והוא דהא פשע דהתחבולה וההמלח החדשה שהמלח צבית חרושה (ווינטי קארפ). שכתב כח"ר הם יכולים להוילא כל חלקי הדם גם מכבד כמו מצער עד שיוילאו כל הדם מן הכבד שלא ירגישו בו שום מין דם לפי נסיונם הכעמי וישאר הכבד נקי משום דם לפי צחינתם אצל הכי' אחרו חז"ל דכבד כולו דם הוא והחורה התיחה עיין ש"ס צבורות דף נ"ה זכרותא דדמא כבדא ושיעת ר"ה פ' כה"צ דם הכבד לא מיהסר מדאורייתא דכבדא כולו דם והתורה שרי, וצ"ש חולין ק"י א"ל אצוי לר"ם כי סלקית להבם צעי מינייהו כבדא מה אהון ציה ומתבאר דלמיסר נפשה כ"ע לא פליגי דפולגת ולא צולגת ומסוגיא זו תמכו ארי"ף ורמב"ם דס"ל דכבדא עלמה נאסרת ועיין ר"ן מה שהאריך ציטוט דבריהם וצ"ח ח"ס חולין דמייחא הש"ס דאמרינן כבד שנמחה צרביעת ופרש"י כבד של מח מעמא צאהל צרביעת דם מן המח ומ"מ פשיטא דכבד עלמה מותרת באכילה וצלבוס כתב דילוף לה מדכתיב על הארץ תשפכנו כמים ע"ש בכל המקומות נראה פשע ומצואר דכבד לכ"ע כולו דם הוא אצל א"כ על ברחק לומר דהתחבולה שמוילא דם מהכבד ואינה מרגשת עוד צ"י פנים, או שאינו מוילא כל הדם ולכן נשאר גם הכבד, או דיומא דאין אנו יודעים אהא חלקים מן הדם התורה אסרה ויש חלקים מה שהמכוה של המלח הקאמפאני אינו מושבת אותם לדם ולכן אינו

משנה הלכות ח"ג סי' קי"א ויש להאריך הרבה בזה ועיין
נו"כ יו"ד סי' כ"ו ושו"ת בית שערס למנן זקוני או"ח סי'
ר"ו ויו"ד סי' קל"ח ובחור"ד יו"ד סי' ק"ג ושו"ת עמק הנכח
סי' נ"ו ח"א. ואי"ה אם ירחיב ה' אשנה עוד פרק זה.

גם מה ששאל בענין העורות נכלול וטרפות שעשו מהם
עור לאחר העיבוד שעשו ממנו (לעדער בלע"ז) וגם
שלח לי לדוגמא חתיכת לעדער שלא נגמר לגמרי הנה דבר
זה לריק אריכות גדול ואין הזמן מסכים לזה ואי"ה לכשאפנה
אחזור עוד לדון זה ואכתוב בל"ג מה שנראה לפענ"ד בנדון
זה.

ובזה הגני ידידו המברכו בברכת התורה ללומדיה
הדו"ש"ת בלב ונפש ובברכת חג כשר ושמה.

משנה הקטן

סימן ק'

כבר שנצלה בנייר כסף טיין פויל בלע"ז מה דינה

ב"ה ר"ח אשר בו עתידין להגאל התשכ"ו ברוקלין
נ"י יצו"א.

כבוד ידידי ורב חביבי הרה"ג חו"ב וו"ח גו"ג אי"א
כש"ת מוה"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

אחדש"ת, בדבר השאלה באשה שנלחה כבד על האש על
עם של כדול מנוקב וע"פ טעות שמה על הטם
נייר כסף (טייטן פויל בלע"ז) ונחנה הכבד בחנור רגיל
שהאש בו מלמעלה ומלמטה מן הכבד ככה שהאש נוגע
בכבד מלמעלה והוליד הדם אלא מלמטה נשאר הדם בחופן
שלא היה לו מקום לירד והי' שעת הדחק והפסד מרובה
וכי"ת ולא לדון לפי דעת בע"ז יו"ד סי' ס"ה סק"צ שהחיר
ללנות כבד מכורך בנייר ולא אמרין דהנייר מפסיק בין
הכבד ובין האש ומזה דימה מילתא למילתא בק"ו ומה
כשהכבד כולו מכורך בנייר מותר כ"ש הכא שרק מלמטה
מונה הנייר ועם.

ולאחר הסליחה אין דמיונו עולה יפה דהרי הרבה מן
האחרונים פירשו בע"ז דהא דהחיר במכורך הוא
משום דנייר הוא גוש חלש ורפה ועלול מאד לפסק והיו ככלי
מנוקב דכמעט אי"ה צלולה כבד ע"ג גחלים שלא ישרף
הנייר בכמה מקומות ויתמסמם ע"י לחלוות הדם מן הכבד
אבל נייר כסף המדובר הנה הוא גוש ככלי מחכות ואינו
נשרף על האש כה"ג ודאי גם בע"ז אומר אם הי' מכורך
בנייר כסף כזה חכ פשוט דהרי הוא כסחם כלי. גם צעיקר
דברי בע"ז קשה להקל בדבר דכבר האריכו בזה האחרונים
ז"ל הללו אומרים והללו מתירין וכמ"ש הפמ"ג שחולק וצפ"ת
סי' ע"ג הביא מפלפלים בדון זה ועוד צו"ד שם וקשה לי
להכניס ראשי בין ההרים הרמים וכ"ש שאין הנידון דומה
לראיה.

מרגשת חלקי הדם ואפ"כ התורה אסרה וקראה לזה דם
דטכ"פ פשוט דהתורה קראה לכבדא כולה דם הוא כמ"ש
לנו חז"ל וכיון שכן אי"כ אופשט נמי לענין שחילתן דאין
אנו יכולין להוליד הדם בחופן אחר ממה שאמרו לנו חז"ל
כיון דלעולם חיישינן דלמא משארת חלקי הדם מה שהמלאכה
וההחצולה הזה אינה מרגשת ולא קוראה אותה דם אי"כ
אפילו בלי עעם שכתבנו לעיל דמלא דוקא מרתיה הכשר
ורק בחופן זה מושך הדם אלא אפילו בלי זה נמי אין אנו
יכולין לסמוך על המלאכה זו או אחרות חדשות מה שלא
שערס אבותינו דילמא אינו פועל לכל ואין לנו אלא מה
שמקובל לנו מאבותינו דור דור עד משה רבינו ע"ה שקבל
תורה מסיני ומסרה לנו, ועיין שו"ת אמרי ח"ש יו"ד סי'
כ"ח.

ומ"מ כדי לנאח לכל הבודדים אפילו מדעים דברתי פה עם
ד"ר טענדלער שהוא חכם בחכמת הכעמי וגם
ביאלאני, והוא שומר התורה מר"י בישבת ר' יצחק אלחנן
והסדרתי את השאלה וקראתי לפניו את המכתב חשודה
(סטרטיפיקאט) ששלח לי כח"ר ממר' מארשאל לענין
הכעמיסע ובאקטיארלאג של ויעני קאמפאני, ואמר לי
שאין לזה סמכות ושלפי ידיעתו ג"כ אין לסמוך על זה לפי
הנסיונות המדעים.

ובדי שלא יקשה ליה לכת"ר להבין דברינו אעתיק לו מה
שכתב רבינו הריב"ש ז"ל בסי' תמ"ז וז"ל בדבר
השאלה ידעת האדון נ"ר שאין לנו לדון בדיני תורתנו
ומלכותיה על פי חכמי הטבע והרפואה שאם נאמין לדבריהם
אין תורה מן השמים חלילה כי בן הניחו הם צומפתיים
הכחזים ואם תדין בדיני הערפות ע"פ חכמי הרפואה שבר
הרבה הטול מן הקצבים כי באמת נהפכו רובם ממות לחיים
ומחיים למות ויחליפו חי צמת כי אין ספק בנעלה הכבד
ונשאר זה כחית שאנחנו מכשירים הם יאמרו שימות לשעתה,
וכן בחרוזה צדי שמים ואחרים שאנחנו אומרים כמו כל
הסמכות וכל המלאכות הפסולות צראה וכן בדיוני הדרוסה
ואחרים שאין ספק שזם מעליגים בנו עליהם יולק זה
רוחה לתוך פיהם, והרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כשננה
מעט ואמר שזומת הגידין הם בעלם התחתון צטופות לא
הודו לו חכמים אחרי שלפי סגיות הגמ' נראה שהוא בעלם
האמלטי וכו' ואע"פ שהיה הרב ז"ל חכם בחכמת הרפואה
והטבע ובקי בנחות כי לא מפי הטבע והרפואה אנו חיון
ואנחנו על חכמינו ז"ל נסמוך אפילו יאמרו לנו על ימין שהוא
שמאל שזם קצלו האמת ופירושי המלות איש מפי איש עד
משה רבינו ע"ה לא נאמין אל חכמי היונים וכו' כמחזק בפי'
המפלת אני מביא ראיה מן התורה ואתם מביאים ראיה מן
השועים ע"ש מה שהאריך ז"ל הארכתיו קל"ח שאלו אין לו
שו"ת הריב"ש תחת ידו לעיין בחרו, וממילא הכי' בנידון
ידיו כן.

ומה שכתב עוד כח"ר שיוכלין להוליד גם כל העעמים מן
הבשר עד שהבשר נשאר בלי עעם לאכול וכען בעלמא
הנה בזה לריך להאריך הרבה והעיקר, שאם אפשר לחזור
בו העעם פשוט שאסור ואי"כ לא הויעלו כלום בזה ואין
לומר כה"ג פנים חדשות באו לכאן ועיין מש"כ בספרי שו"ת

סימן ק"א

דג כשר שבמצאו במעי' דג טמא ושהה בו מעלי' אי אסור משום כפרש

ב"ה ה' לסדר כי ברוך הוא התשכ"ד ברוקלין ג"י יצו"א.

כבוד ידידי רב חביבי הרב הגאון המפורסם גו"נ אי"א
נאה דורש וכו' כש"ת מוה"ר דוד זינגער שליט"א רב
דביה"כ אנשי ספרד ברוקלין ג"י.

אחדשת"ר צידדות נאמנה, דדבר השאלה באחד שלד דג גדול והביאו לביטוי והניחו במקרר לפני השבת וביטוי ב' הובילו מן המקרר ופתחו ומלא בו חולעים ועוד שרני מים ונשאל אי מותר הדג באכילה כיון דנשכו השראים צבני מעים יותר ממעלי' נימא דזה כבש כמבשל ונאסר הדג בליכא ששים נגד השראים או לא חיישין לזה עכ"ד.

ולפענ"ד לדיכא למיחש דזה מפני כמה עעמי, ראשונה, דהארי' שער ל' אוח ע"י כח דדוקא יבש בלח שייך בזה כבש כמבשל אבל יבש ציבש שאינו בולע ממנו אין שייך חילוק בנגיעה בין לפי שעה לחן ארוך וסני לכו בהדחה בכל ענין ולשון הרוקח ואם חפץ להחמיר קולף מקומו ולשון הסמ"ג וסמ"ק צ' דברים יבשים כגון דג וצניפה או כשרה וצנלה ושיניהם חיים אפילו מלוחים הן אם הם יבשים וצננים ונוגעים יחד סני לכו בהדחה ואפילו הן מלוחין ולחין רק שלא יכו לחין מחמת מליחה דמליחה כרוחם מיהו אם הן מבושלין או ללוין וכן לחין אפילו שלא מחמת מליחה צני קליפה ע"י. ועיין ח"ח כלל ג' וכלל ו' מבואר מדברי הארי' דיבש ציבש ליכא דין כבש כמבשל ויבש ציבש לאו דוקא כשרה יבשים ממם צני לחות כלל אלא אפילו הם לחים כל שאין לחותם מחמת מליחה אלא משלחן היינו מטבעם או אפילו שנתלחלו במים הרי זה בכלל יבש ציבש ומותר אפילו מונחים יחד זמן ארוך וסני לכו בהדחה מעיקר הלכה ואף שהביא שם לשון רוקח דאם חפץ להחמיר קולף מקומו להלכה לא ס"ל כן וכן משמע ממה שכתב שם בסמוך דמחלק בין חיון למבשלים דאם הם מבושלין או ללוין וכן לחין צני קליפה מבואר דחיון אפילו קליפה לא צני וכמ"ש זה ברור. ואגב מכאן חיוצתא להרי פרי לדיק צמי י"ע שכתב דדבר מבשל אין בו דין כבש הביאו צכף החיים סי' ק"ה ע"ש דהרי מפורש דאדרבה הארי' מחמיר יותר במבשלין מצחיים.

אלא דלכאורה צעין שיעור מחי נקרא לא ולא הוי כבש ומחי נקרא משקל והורו כבש, ועיין גמ' מנחות ח' ע"ב כלי הלה מקדשין את הלה ומדות היבש מקדשין את היבש וכו' ח"ל ר"ח מדופחא לרצינא מנחה לחה הוא ח"ל לא נלכח אלא ליבש שבה וכו' ואי צעית אימא מנחה לגבי דם כבש דמחי ועיין רש"י דם הוי ללול ומנחה הוי כעיסה ואפ"ה מקדש לה המזרק שהוא כלי דם עכ"פ יבש ולא לאו בכל מקום שויס, ונראה דדבר זה חלוי לפי ראות עינים ואם יש ממם במים ונראה שהאיסור מונה במים ממם הרי זה בכלל כבש אבל אם אינו אלא לאו צאופן שאין כאן

אלא דמ"מ נראה לפענ"ד דהכא צדיעבד מותר מפני כמה עעמי ראשונה נראה דם כבד לדעת רוב פוסקים לא הוה אלא מדרבנן והגם שהפרי"ח סי' ע"ג פסק דדם כבד הוי דלורייא ודלא כארי' דס"ל דהוי דרבנן ומיהו הפמ"ג צשפ"ד סק"צ כתב דלרוב הפרי דם כבד הוי דרבנן והאחרונים כתבו דעכ"פ מידי ספיקא לא נפקא. והנה הפ"ח הביא שו"ת הר הכרמל יו"ד סי' י"ד דנוהגין היתר ללול כבד בחוך החטור האופה בשעה שצוער רחוק מן האש ואין חוששין לא משום שנתבשל הכבד בדם הכבד חתחיו ולא להכשיר מקום הזה בחטור והלל"ה ר"פ כיצד לולין חלק על זה וס"ל לאיסור כי אין מקום לדם לאור ודמו כבשנו אח"כ נבלע בחטור אמנם בשו"ת חקרי לב ח"א יו"ד סי' ל"ז כתב דאם פרס מחכות חלק שאין בו גומות על האש ולאו עליו שפיר דמי ורק במחבת אסור כיון שיש לו בית קיבול וכ"כ ברור חיים הספרדי סי' ע"ז הביאם הדרכ"ת והאריך שם צדינים אלו וגם כ"ח רחם עליהם.

ומעתה נראה דאפילו להחולקים על המחמירים ה"ל מ"מ צידין אפשר דמודים דמותר והעטם דהאי נייר

כסף הוא דבר דק מאלו וכשהיה מונחה על האש הוא צנלמו נעשה כנחלה אש וא"כ אפילו כשפול קצת דם על הנייר ישרפנו מיד ע"י האש דומיא דלולו על גחלים, שניה נראה דהכא קיל דלא אמרו דאסור אלא בכלי או צעם עכ"פ שאפשר שישאר שם דם כבדו והורו כמבשל בדם אבל הכא הדם יפול מיד ושרי דידוע שהנייר כסף אפשר שחוצ הדם מן הדידים וצפרט אם ה"י משופט הנייר תחתיו ופשוט דהיינו אם לא היה הנייר כעין בית קבול שאם ה"י כעין קבול הרי הוא כקדרה שאסור לבי. ועוד בו שלשיה דהחור"ד סי' ע"ז ציבאורים העלה דלגלי לרין כלי מנוקב כמו למליחה אמנם הוד אפרים שם האריך לדחות את דבריו דלגלי ע"ג חרסות ליכא איסורא כלל ודוקא עיגון בכלי אסור דאין שולט בו לשאובו אבל בחטור שהוא מגולה אלא האש והאש שואבו אין חשש בזה ע"ש.

ואולי צידין שהאש שולט גם מלמעלה כמו מלמעלה מודה החור"ד דמותר ולא אסר אלא בחטור שהאש מלמעלה ולמעלה החטור ואין תחתיו אש והעטם לזה דכיון דיש תחתיו אש מרחיק העם יותר וי"ל דבכל הקדרות האש תחתיו הוא כמובן, גם כי בשו"ת עוטר"ד ק' סי' ק"ז השיג ג"כ על החור"ד וכח דלגלי ח"ל כלי מנוקב ח"כ אף כי אין לכחלה עבדין לחומרא ומלכיון כלי מנוקב מ"מ צדיעבד כה"ג ובהפסד מרובה ודאי סמכין א"כ"א ועוטר"ד החולקים אחור"ד והיינו אפילו בכלי ממם ח"כ כ"ש צידין דלא הוי כלי ממם אלא עם ועליו הנייר ואפשר שדם זכ מחתחיו וגם כל הני לרופי היתר שכתבתי לעיל צירוף דלא הוי רק איסור דרבנן לרוב הפוסקים ועוד ללרף דזה שיעת ר"ח דדם כבד לעלמו מותר אפילו לבשלו ואף שח"י לפסוק כן מ"מ לצירוף מלרפיין ולכן נראה מכל הדין עעמא יפה הורה להחיר אלא דנראה דאפילו בלא הפסד מרובה חילו באת שאלה כזו לידי הייתי מכשירה צדיעבד.

די"נ דושה"ס בברכת החורה בלב ונפש.

מצעה הקטן

סי פ"ג ומצוא דרך הדג עמא שנמלא צבור הוא דאסור באכילה אבל הדג הטבור מותר באכילה אף שנמלא צבורי הדג עמא, ואי נימא דכ"ג נמי אמרין כבש כמבשל אלא הטבור מותר באכילה הא נאסר משום כבש כמבשל שנכבש צבורי הדג הטמא ודוחק לומר דלישנא דמתני מיירי דוקא ביצעו שלא שבה מעליה צבורי וגם כלשון שנמלא משמע שנמלא אפילו לאחר זמן ואין לנו ידיעה עכ"פ מתי שנכבש הדג עמא ועיין חו"ס שם מה שחמדי דחיקף שכלשון נעל וחי ר"ח ד"ל דקיי"ל כריב"ז דבעי מעליה, ולא לישחמית חד מהכרזונים ז"ל להשמיטנו חידוש דין כזה דדוקא מיד הוא דמחר הדג אבל לאחר מעליה גם הדג טבור נאסר, וכ"כ לא ראינו ראי' הוא כיון דהוא דבר של איסור ומדלא השמיטנו דאסור מסתברא דמותר הוא.

ובפתחי שערין ראיתי דדרכי חשוכה סי פ"ג שכתב מדברי שאל ויוסף דעה דפשיטא ליה דנשחבה מעליה דאסור מטעם כבש וכן הביא משו"ת עטור"ד חליחאי סי קי"ד ורמז עליו כתיב אלי מדברי עטור"ד הללו והשאלה שם בדג שנמלא צבורי שכן הנקרא חשוכה כלפינו וז"ל מונה מעליה צבורי לאחר מיתה הדג וכו"ר ברך להעריך ומלקחיו עליו והמשיך ז"ל השיב לו שיפך הורר דמה לי כבש מצחין ומה לי כבש צנים ואדרבה כשהטמא צנים מגרע גרע דאין לו אור המקרר והחום צנים מסייע אל הכבש, ונשחוממתי אמרתי זה דהאין עלה על דעה בני גאוני דכ"ג מקרי כבש שכרי יבש ציבש הוא וכמו שזכרנו בערכי"ת דכל שאין בו לחלוות מים ממנו יבש ציבש מקרי ויידן דידן בכלל הוא הא חזק. שנית שכרי דברי בעטור"ד באמת סותרין עלמך דחרתי, חדא שכרי הכאנו לעיל בסמוך בשמו שכבש צם קמ"ז מה' חליחאי דלא שייך כבש רק אם היה מגולה לאור בשום זמן אבל בדבר דלא היה מגולה לאור לא שייך ביה דין כבש אפילו בלא ממנו כבש נאסר בנזק דם, והאין כחז כאל סברא מהיפוך להיפוך דכשהטמא צנים מגרע גרע.

הן אמת דקל"ה היה אפשר לישב ולחלק ממה שכבש שם בחידושו צם קמ"ח מה' חליחאי שבעלה לחלק בין דם הלז שלא נאסר הלז מדמו הכבש צבורי לשרץ וכחז כיון שדם הלז הוא מגוף הלז ולכן כיון דהלז פולט דם אין דרכו לחזור ולצלות מה שפלט לכך לא נחשב כבש, משמע דמפרש היתר הלז משום שאין דרכו לחזור ולצלות וא"כ אין ראי' לשרץ שאינו מעטם הדג ודרכו לצלות, אלא דא"כ חקשה ליה מהשוכה אחרת שם צם קמ"ז שכתבנו כבר בסמוך דעפ"י היתר הלז הוא משום דם שבו נקרא ומקרי יבש ציבש וצ"ב הרגיש גם בדרכי"ת ז"ל, ואפילו נימא דכאן חזר צו מסברא זו דם מקרי נקרא וגם מסברא שניה וסבירא דאדרבה מה שצנים מגרע גרע מ"מ צעיקר סברתו אינו מודה לו לפי שיעור זה וסברתו דכיון דהלז פולט דם אינו חוזר וצולט טעם זה ליתא אלא כל זמן שכתבתי צחיה אבל לאחר מיתה אין הלז פולט עוד דם ושפיר יש לומר דצולט וכ"כ מלינו דמיון לא צ"ב מולת צמר דקיי"ל אידי דמורד לפולט לא בלע מ"מ פשוט דלאחר שגמר הפליטה צולט וכ"כ כן הוא, ועוד כיון דכבשו לעיל דקיי"ל כ"ח לענין ציול בלז דלא קיי"ל דמחר משום דשיע וכן כחז

מים לרחות העין צפני עמא רק שהגושים לחים הם הרי זה בכלל יבש ציבש, ועיין ח"ר ארי"ה סי ש"ך סק"י"ב קל"ה ראי' צבש שנכבש מעליה צמים שנגלד דכזה כבש ע"פ אמנם החו"ד יו"ד סי ק"ה כחז דדוקא דמשקש שהאיסור מחנוע צבורי ממקום למקום נקרא כבש אבל צמים קרושים או צמין וחמא קרושים לא מקרי כבש, שמינין מיה דכבש הוא כשמונה צמקש שהאיסור מחנוע צבורי ואף שהחור"ד כחז כן לענין משקש שנקרא אבל ממילא שמינין דכל שאין שם משקש שהאיסור יחנוע צבורי לא מקרי משקש לענין דיתקרי כבש וכן מפורש בפמ"ג ריש סי ק"ה שכחז כבישה לא שייך רק בדבר גוש בדבר ללול דלא מפליט ומצליט מה לא אבל לא צמיכה לחים שצ"ב מיד כשהנעצרו נאסרו וכן לא צמיכה גושים אף שבהם לחים קל"ה אפילו יעמדו ימים רבים כן כמבאר צם ק"ד ושם מצוא דאם הוא רק שהאיסור המונה צבורי מחנוע ממקום למקום מקרי כבש ע"פ באריכות וכן כחזו האחרונים ואשר לכן כיון דדידן אין כאל משקש ממנו צבש הדג עד שיכא האיסור מחנוע צו אלא שכו"ל לא קל"ה צבש הלחות שיש בכל צל חי כ"כ לא מקרי כבש אלא דין יבש ציבש יש לו שמוחר ועיין עוד מג"ח א"ח סי חמ"ח סק"י.

שנית נראה להביא ראי' מ"מ הכבש בלז דמעשים בכל יום שאין פותחין לב צבמה או עוף לאלתר ומוציאין דם הכבש ממנו אלא מניחו כן יום או יומים בלא קריעה ואח"כ מוכרין אותו אף שבלז יש בו דם הכבש וז"ל לן למימר כבש כמבשל וליאסר וע"כ ז"ל דכיון דמטבע דם לקרוש לאחר שנשחט הכבשה ומחל ממילא הוה ליה דין יבש ציבש ואף שפשוט שהלז ודם הוה לא עדיין כידוע לכל יודעי טבע ואין לומר דמשי"ב לא חשו לה משום דס"ל הטעם דשאינו לב דשיע שכרי לענין ציול דמה ר"ח וכמה פוסקים דלא קיי"ל כעפ"י דשיע וכי קיי"ל צ"ע לחומרא וע"כ ז"ל משום דם נקרא הוה כבש ציבש ולא שייך ביה דין כבש ומיה דכ"ג יידן דידן מלז צבמה או עוף דכחם עכ"פ דם צבמה שחיתו ללול הוא אלא שנקרא לאח"כ משא"כ דידן דמשיקרא גוש הוא.

וציפיתי לפיכך שג"ח טוב טעם ודעה ק' סי קמ"ז ששאל צענין דם הכבש בלז ששהב מעליה ובעלה דבר חדש דלא שייך כבש אלא בדבר שבה מגולה לאור בשום זמן אז שייך כבש אבל בדבר דלא הוי מגולה לאור לעולם רק כיום צבורי לא אמרין כזה כבש כמבשל וזכ"ל ראיות לדבריו וכן כחז צמ"ח הרי צמים חנינה סי ר"י"ב וזכ"ל ראי' לעמא מדברי הש"ך סי ז"ט סק"א דקליפות ציבים של איסור מטרפות להיתר לצול הבזיה של איסור והקשה דמדוע לא נימא כבש כמבשל ונמלא נאסר הקליפה אפי"כ דכיון דמפולט הוא כיום צבורי כ"כ לא אמרין ולפ"ז דידן נמי אחי לן שלישית להחירא דכרי צבן הדג היא מכוסה ולא היה מגולה לאור לעולם כ"כ לא אמרין כבש כמבשל אלא שצעיקר חידוש הגאונים ה"ל ראיתי שהקשו על חידושם מכל וקוצה דשייך צבן כבש כמבשל לולי מעמשים אחרים דאיכא בכול ועיין בסמוך מה שחמתי על הכהרש"ק.

ורביעי בקודש נראה לפי מה שכחצו צמשה צבורות דף ז' ע"פ דג עמא שכל דג טבור מותר באכילה וטבור שכל דג עמא אסור באכילה וכי קיי"ל צ"ע יו"ד

סימן ק"ב

על דבר התוארים הגדולים שכותבין בזמן הזה

ב"ה ג' בשבת לסדר נותן לפניכם היום ברכה התשכ"ג
ברוקלין נ"י יצו"א.

כבוד ידיד נפשי אוהב שלום ורדף שלום וו"ח אי"א
נז"ג שמו מפארים הרב הגאון המפורסם לשבח ולתהלה וכו'
כש"ת מחז"ר שלום יחזקאל שרגא רובין הלבקערשטאם
אדמו"ר מציעשונב שליט"א.

אחדשכת"ר יקרת מכתבו הגיעני עש"ק וראשונה אחלל
על התוארים הנכבדים בזמנים וכת"ר בקשני
שלא לחולו וקף שרלונו של אדם זה כבודו מכל מקום רשמתי
על מכתבי ה"ל כנראה מחיר טעמי חדל דחכם שמחל על
כבודו מחול אצל אין בידו למחול על זיונו ובאם במקרה
יפול המכתב בידי לא יודע ויחשוב זה לציון לכתי"ר על
אשר לא כחבתי בחורא הראוי לפי דעתו ונמלא צא ידי
ציון וקף, ציון לכתי"ר וקף עלי חכ כדר אין בידו למחול,
ובאמת כי התוארים האלו הם רק לשוקי צראי כי לב יודע
מרת נפשו וכל אחד מכיר מה שמגיע לו, וכבר קבלתי מכתב
מהגאון ר' י"ז. מילנברג זל"ה"ה מירושלים לפני כמה שנים
וכתב לי בענין התוארים בזמנינו שנחשבים למטבע פסולה.
שנית כי באמת למי שממלאם בהם העלה הפשוטה הוא לכפול
את הכתב עם התוארים ולא לקרואם, ויודע שהגאון רעק"א
הי קורא פעם התוארים בדחילו והתאנה מאלד וכשנשאל
מאלד מצניו למד זה כל החרד והשיב כי הוא קורא מה
שכתבו עליו ונאנה כי כל זה מה שכותבים עליו היה יכול
להיות אמת ועל זה הוא נאנה שלא זכה עדיין לכלל זה
וא"כ לפעמים יואל מזה חועלה ומו שצאמת גדול מן
התוארים אי"כ לא איכפת ליה אם לא תואר כולם
הראויים לו ובזה תנוח דעת ידיד נפשי כתי"ר ויסלה לי
מאלד על עברי בצקשתו זו, ודי לחכם כמותו.

סימן ק"ג

בדין שמנת של עבדים סוויט קרים וזויר קרים בלע"ז
ובדין חלב עבדים היבא דמירתת מעונש המדינה

עוד להנ"ל

(א) **ועל** דבר שנשאלתי לחוות דעתי הענייה בשמנת של
עבדים הנקרא (סמטענאל) ובמדינתו יש שני
מיני שמנת, (א) ללול הנקרא (סוויט קרים בלע"ז) ושוחין
בו קאפפ, (ב) שמנת עבה (זועיר קרים בלע"ז) שאוכלים
אותו עם גבינה וכיוצא בו אי מותר לישראל לאכלם ומקום
השאלה אי שמנת נמי הוי בכלל חלב עבדים ואסור או לא
ולפי שיש רבים במדינתו שמקילים בשמנת ואפילו אותן
שאין שוחין חלב עבדים ובטענתם שדומה שמנת לחמאה
וסומכים על דברת החכ"א (כלל ס"ז סעי' ג) בכוחה של

הגאון בעלמו אי"כ בכבש דהוב כמבשל וחרר וכולע
פ"י ביטול אי"כ מעיקרא דדינא פירכא דודאי חחר וכולע פ"י
ביטול וכן פ"י כבש וליחא לסכר דכיון דהלכ פולט הדם
אין דרכו לחזור ולכלוע.

ופתחתי ספר אי"ז הגדול וראיתי שם צסי תס"ד ח"ל
ועוד פ"י רבינו יתחק צ"ר אשר ז"ל דדוקא גבי
דס הוא דאמרינן שאני לב דשיע אצל גבי שמונית דאיסורא
לא ולא דמי לכבד דאמר לקמן דאפילו גבי שמונית דאסורא
ואינה נאסרת וטעם טוב יש דהסם היינו טעמא מחוך
שהיא טרודה לפלוע לא בלעכ ליש שמונית ול"ש דס אצל
גבי לב דטעמא משום דשיע נהי דשיע לגבי דס דסמוך וכו'
הרי מפורש מדברי אי"ז דלא אמרינן בלב הסכר דכיון
דפולט אין דרכו לחזור ולכלוע אלא משום דשיע חכ דלא
כמהרש"ק ז"ל.

עוד אחרת מאלתי למחרש"ק ז"ל בעוטו"ד ק' ס' קי"ה
שהעלה ב"ש בנמאל דג טמא דג טמא עכור מעלי"ע אחר
מיחתו אם יהיה נאסר מטעם כבש צנים, וכתב דהפוסקים
לא דברו מזה אצל עכ"פ משמע דמסקא ליה ולא ברור
ליה כולי האי הא מילתא אצל בגון דא י"ל דבזקתו נחבד
ליה אצל הראשון קשה, אשר לכן לפענ"ד דברי המהרש"ק
ז"ל לא זכיתי לעמוד עליהן ולע"ג.

ומעתה העולה לידן כיון דזיכרנו צס"ד דכ"ג ליכא
איסור כבש ודברי מהרש"ק ז"ע וספר דברי שאל
אין לי לעיין אחריו וכתב טעמו ואולי שאלתו היחב באמת
באופן שכיח שם ממש מים צפים הדג באופן שכוה כבש
עכ"פ כיון שזיכרנו כן גם בדרכי"ה ה"ל הביא שם צס
הגאון מהרש"ם ז"ל מצרעאן דכ"ג לא מקרי כבש וחולק
על העוטו"ד ודברי שאל וכן נראה טעם דעתו הדרכי"ה
ז"ל למעיין שם לפענ"ד אין להחמיר בזה כלל.

(*)

וחמישיתו אוסיף עליו דכל מה שכתבנו הוא לפי שאלת
הני גאוני אצל דין דין כיון דהדג היה
מונה במקרה (פרחער בלע"ז) ונחקר בקרה כה"ג גם לפי
דעת המהרש"ק והדברי שאל מודים דהוב בכלל יבש ציבש
וליכא שום איסור שהרי כתבו הפוסקים דממים קרושים לא
שייך דין כבש עיין פרמ"ג ס' ס"ט צשפ"ד סק"ם וצס'
ק"ה הביא מהמנח"י כן וקף שבלע"ז הביא צסם אי"ז דהוב
כבש הפרמ"ג דחב דצניו ועיין דרכי"ה ס' ק"ה ד"ה ולענין
וצש"ת עוטו"ד ק' ס' ק"ב בחתול מה שנמלא בחבית מים
קרושים, ובחור"ד שהצאתי לעיל ומצואר דממים קרושים ליכא
משום כבש כלל וכמדומה לי שכתי"ר העיר לי כן צסם ח"א
ג"כ וא"כ פשוט לדין לכ"ע מותר הדג ויאלכו עניים וישצנו.

ופה שבתה קולמסי הדרש"ת בלוג"ח מכבדו ומוקירו
בערכו הרים, ובברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

מצשה הקטן

לפני חכמים וטהרו את חבשד וטמא את העצמות ותנן נמי במס'
אהלות פ"א כמה ישעה במעיו שלשה ימים מעת לעת אבל לפ"ת
דלא יליף איסור מטומאה יש לאסור אף הטהור אם אין בו ט'
בגד טמא ע"ש.

(*) ועיין מרדכי ביצה פ"ק סימן תקנ"א ונשאלתי על דג
טמא שנמצא בדג טהור ונתבשל והשבתו אם נלמד איסור מטומאה
נתיר הטהור מפני דאמרינן במסכת תענית דף כ"ב ע"ב אירע
מעשה ובלעו תאבים תינקות חקיקאום ודרך בית הרעי ובא מעשה.

אני דאין זכ אלא חלב בלחם בלחם כיון שלא עמדה מלך עלמו
והוא בכלל הבגירה של חלב מידי דהוי אלא חלב שהקפס
במקרה זה פשוט מאד.

(ה) **אלא** דלכוסין אני בלחם דלפוס ריבוע נראה ממכתב
כח"ד דעתו דוקא בשמנת דמדינתו הוא דס"ל
דאסור משום חלב עכ"ל אבל בשמנת הבא בדרך העצב
ע"י העמדת החלב כיון דקו"ל חלב עמא אינו עומד בכ"י
היה מקום להחיר בשמנת מידי דהוי אלא חמאה אבל בלחם
אמרו אפילו בשמנת הנעשה בדרך העצב לאסור, חדא לפי
שיטת הרד"ז דכל שלא נקפה ונעשית קשה בגבינה לעולם
עדיין בכלל חלב הוא ח"כ כל שמנת כל זמן שלא נקפה
בגבינה הוה בכלל חלב וידוע דכל שמנת שאנו אוכלים
אינו מחקשה בגבינה וממילא לא יאז מכלל גזירת חלב,
וכמו שכתב הרד"ז, שנית לפי שיטת הריב"ז דבלחם גם
חלב עמא נקפה קלת וגם דעת הרד"ז כן וא"כ אכתי לענין
שמנת חיישין דילמא נקפח קלת חלב עמא זו ולא דמי
לחמאה וכמ"ש הרד"ז ז"ל.

(ו) **ותדע** דגם בזה לאו מילתא חדתא קאמינא שדבר זה
כבר נפתחה בגדולים בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי'
קס"ד שנשאל מפאריש מהו לאכול סמטענא של עכ"ל
והעלה ג"כ מדברי הרד"ז הג"ל דסמטענא הוה בכלל
גזירת חלב עכ"ל ועיין מרדכי פ"ב דע"ז סי' תתכ"ו בשם
הגאונים דלפעמים על לז המיעוט מודמן שהחמאה נעשית
מחלב עמא והוא כמו שהבאתי לעיל בשם אחד האחרונים
ז"ל. ובשו"ת מהרי"ע להלן סי' פ"א כתב דחלב נקפח מותר
לקנות מעכ"ל ולעמדין זו דחלב עמא אינו נקפח ואינו
מקפיה וכתב מהרש"ם דהיינו בנקפח לגמרי משא"כ בנידון
דידן שאין השמנת נקפח לגמרי אסור ע"ש מה שהאריך,
וסיים לאיסורא בסמטענא סתם ומלאו אחריו האחרונים
ז"ל בתשובותיהם וכן ראיתי שהעידו בשם החו"א ז"ל שאסר
גם סמטענא וכן נראה בערוך השלחן שהביא מעשה נורא
מאחד שאכל סמא"ע וכי מעורב זו שומן חזיר ע"ש לכן
פשוט דיפה הורה כ"ג דאין להקל בשמנת כמו בחלב ממש.
ועיין ז"ל החדשות יו"ד סי' ע"ה ובשו"ת שדה יבושע
סי' כ"א ובס' מאורי אור חלק קן עמוד דף מ"ט
ע"ב ובשו"ת חיים שאל חלק א' סי' מ"ג ובס' שו"ת עברה
מערכת ה' סקט"ז ולפי דבריהם אין שום היתר בשמנת
חויבר קרים ובש"ס יו"ד סי' קע"ו סכ"ח נסתפק ודעהו
קלה להקל בשמנת ודבריו מאד תמוהים וסותרים ממ"ש
שם סעי' ו' ודו"ק.

★

והנה מהרש"ם ז"ל שם סיים ואם אולי יש להקל אם
יקחו הכסיוצי (כוונתו נסיוצי מהשמנת) לנסות אלא
כעמיקער אם אין זו שום תערובות אחר ואומן בזה לא
מער אומנתו ע"כ. ופשוט דאפילו לפי הקולא הוה דיכול
לסמוך על כעמיקער דלריד לנסות בכל קופסא ואינו מועיל
מה שזכר כמה פעמים מקאמפאני זו או מפאריש זה כי
יש לומר אחרת לא היה לו חלב עמא ולא היתה והיום אית
ליה ולכן חיישין בכל פעם שמא בראשונה לא עירר ובאחרונה
עירר וא"כ ממילא נפל פיתא בצירא אפילו לפי שיטתו יאמר
בכל פעם ליתן ללאבארעאריא לנסות אי נחערב זו חלב
עמא או לא.

עכ"ל הנקרא שמנת אם הוא עבה יש אוסרים ויש מחירים
שהרי חלב עמא אינו עומד ודומה לחמאה וקול ממנה דהתם
יש לחוש לחלב דכיון אטפי משא"כ בשמנת עבה דבעל ברוב
כמ"ש הע"ז סי' קי"ב סק"ע בשם הדרישה וז"ל והסכים
כן הש"ך וכ"ג האריך בפלפולו בשכלו הישר והעלה לאיסורא
דלא החירו אלא בכותח והביא ראיות לזה.

(ז) **ואומר** אני שיפך כיון והוראתו בקדושה בזה ולא דמי
השמנת לכותח המוצא ביו"ד סי' קי"ב ושקליא
וערירא של הע"ז והש"ך בנקפ"כ שם מפני הטעמים שכתב
כח"ד וגם לי ידוע זה כי השמנת נעשית פה אינה נעשית
באופן שמעמידים חלב בכלי והשמנת ק"ל למעלה בעצב כי
בכח"י גוונא אמרינן חלב עמא אינו עומד ואינו ק"ל למעלה
כי אינו נקפח (אינו עומד פירושו אינו נקפח כמבואר
ברמב"ם ובפוסקים ועיין שו"ת בית שער למדן זללה"ה יו"ד
סי' קמ"א) אבל השמנת פה נעשית מחלב מתוק ע"י מכוונה
שלקחים הקוס (השומן) מהחלב כשהוא עדיין מתוק וזה
הנקרא שמנת מתוק (סו"ט קרים) ואח"כ לוקחים הקוס
הזה ומשימין אותו במקרה ומוסיפים בו אצקות ועוד חלב
אחר וע"ז מתעבה השמנת ונעשה חמוץ הנקרא (זויער
קרים) ופשוט שאין זה דומה לשמנת הנעשה בעצב.

(ח) **והנה** הרד"ז בשו"ת ח"ו סי' ב' אלפים ר"א כתב
ח"ל נשאלתי על היגורת של עכ"ל וכי כל ימי
יגורתי להורות בם היתר שהרי חמאה שהחיר הרמב"ם ע"י
ציוול חלקו עליו האחרונים וכי ועוד שהבגירה נאסרה במנין
ואס"פ שהיא יבשה ואין בה לחותו חלב ואפילו בעמידה
בשיר חילנות אסורה כ"ש היגורת שפדין רך קלת וכי שרס
לא אמרו חלב עמא אינו עומד אלא לענין נקפה ונעשה
קשה כעין גבינה אבל אפשר שהיא נקפה קלת ומתעבה
הלך מאן לימא לן שלא נחערב בזה חלב עמא ונסתבך עם
אחר החלב ונתחבר עמה ולא תאז אלא ע"י רחיבה כלל
דמילתא אין דעתי להחיר ד"ל ולא כיונא בזה עכ"ל. והנה
לן דעת הרד"ז ז"ל דכל שלא נקפה הרבה ונעשה קשה כעין
גבינה חיישין דילמא יש בזה חלב עמא ואפילו נקפח קלת
אמרינן דחלב עמא נמי נקפח קלת אלא שלא נקפה הרבה
ועיין ריב"ז ע"י ל"ה פ"ב שם שמה שאמרו חלב עמא
אינו עומד לאו דאינו עומד כלל דהא חזין דקאי אלא שרבו
אינו עומד ורובו נעשה נסיוצי ע"ש ובזה ישתני מה שראיתי
בשם חכם אחד שכתב שבעמא ראה נעשה חמאה מחלב
עמא ולפי הג"ל אחי שפיר דאין זה מכחיש קבלת ח"ל
דחלב עמא אינו עומד דהוא ע"פ רובו כמובן.

(ד) **והנה** משה לא מציעה השמנת הללו (סו"ט קרים)
שהוא כעין חלב ממש אלא שמעט נחערב שודאי
זה הוא בכלל חלב ממש ואינו יולא מכלל גזירת ח"ל
שגזרו בחלב עכ"ל אלא אפילו השמנת העבה (זויער
קרים) כיון שלא נחערב בעצב ועמדה מעמדה אלא ע"י
פעולות והמלאות ע"י מקרה ואצקות מאן לימא לן דאין זה
חלב ממש דודאי ע"י פעולות ואצקות גם חלב עמא אפשר
להקפיה דהא דאמרו חלב עמא אינו מקפיה היינו בדרך
העצב ומאד עמא אבל ע"י אצקות פשוט דאפשר להקפיה
גם חלב עמא וא"כ שפיר יש לחוש בזה משום חלב עמא
ועוד דאפשר דאצקות בעמא עמאים ואסורים ואפילו אי
ימא דמי לא היה בכלל הבגירה שמנת מכל מקום אומר

מקומו ברש"י אולי בחשובה, ודייק הח"ס ז"ל מדברי רש"י ע"י דף ל"ב ע"א כן והאחרונים ז"ל תפסו עליו צפירושו ברש"י ז"ל ובענייני מלאתי בסדור רש"י סי' תר"ז ח"ל חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו אף אם יודע שאין בדיר צבחה עמאח אסור ועל זה נאמר ופורץ גדר וכו' וכן כתב רש"י בשו"ת רש"י (הולאת נ"י) סי' קנ"ב ח"ל אות צבחה וסיום ופורץ גדר ישכנו נחש, ע"ש שזר ראייתו שליונו לחשובה זו המוליח לאור וכו' מפורש עכ"פ כמו שהביא הש"ד דעת רש"י ז"ל דחלב נאסרה במנין.

(יב) וראיתי להחזו"א ז"ל ע"י סי' ר' ס"ק ד' שחמה על פי הח"ס ז"ל בדברי רש"י שפי' דעסס איסור הגבינה משום שא"א בלא לחלוחי חלב דכוונתו משום דחלב נאסר במנין דדברים תחומים הם שהרי ברש"י מבואר להדיא דהשגש של לחלוחי חלב הוא משום חלב עמא ואלא משום חלב שלאסר במנין, ואף שראיתי לאחד מהאחרונים שדחק לישב דברי הח"ס מקושיית החזו"א ז"ל מ"מ הוראה יראה וצדק ישפוט בדברי רש"י מורים כחזו"א ז"ל צמה שסיים וחלב עמא אסור מן התורה וצבירות דף ר' יליפין לה ויש לחוש שצבירות נאסר ממנו ע"כ. והמעין יראה לכאורה מבואר דכוונתו צמה שכתב ויש לחוש שצבירות וכו' קאי לחלב עמא שזכר כלומר כיון שחלב עמא אסור מה"ט כליפין לה צבירות ולכן יש לחוש שצבירות נאסר ממנו, נמא' דדברי הח"ס י"ע צפירושו ברש"י ז"ל אכל מכל מקום לדינא אין זה משנה בדעת הח"ס דעת רש"י דחלב נאסרה במנין וכנ"ל.

(יג) ולדלי דמסתפינא אמינא פי' חדש צשיטת רש"י ולישבו מקושיית החוס' שם שהקשו דלטו עכ"ס שוטב ה"ה שפירצו צו חלב עמא אפי"פ שבו' יודע שאינו עומד, ולפעמ"ד נראה לומר ככוונת רש"י שס"ל דהאי עכ"ס לאו שוטב הוא לגמרי אלא דס"ל להאי עכ"ס כיון דא"א לגבינה בלי לחלוחי חלב צבירות של גבינה, נמא' דלכאורה מחסור מהגבינה שאם יתמלאו אותם הגומות של גבינה בחלב עמא אז מכל החלב עובד נעשה גבינה והגומות יתמלאו עוד בחלוחי חלב עמא נוסף על הטכור ואם לא יערב חלב עמא אז יתמלאו הגומות בחלב עובד ויחסר קצת ונמא' יריות מחלב עמא החלוחי חלב עמא שכתב אין שם חלב עמא אז יחסר מהגבינה שיעור החלב שמתמלא בגומות הגבינה ואם יערב חלב עמא אז יתמלאו הגומות מחלוחי חלב עמא שאינו עומד ויריות שמכל חלב עובד יעשה גבינה ואף שהריות זה אינו גדול מכל מקום צב"י שנהרג על פחות משו"פ גם זה קרן הוא ולכן שפיר חיישין שמא יערב חלב עמא אפילו שאינו עומד והגזרה משום לחלוחי חלב של חלב עמא ח"ה לפעמ"ד הערה נפלאה צשיטת רש"י ז"ל לישבו מקושיית החוס' ז"ל. גם לפי שיטת הריטב"א דיש קצת חלב עמא עומד יש לישב דלאו שוטב הוא העכ"ס והכ"נ.

(יד) ומכל מקום אין זה משנה שיטת רש"י שזכר י' הפוסקים לעיל דס"ל דחלב נאסרה במנין, וא"ת א"כ למה ליה לטעם שמא עירב חלב עמא הא אפילו חלב עובד נמי אסור משום דנאסרה במנין וכסברת הח"ס י"ל דכוונת רש"י לפרש שם דלמה צבחה גזרו על הגבינות לעולם הכס שגזרו ואסרו בחלב שחלבו עכ"ס אכל הגבינות עדיין לא נאסרו אף שנעשה מחלב שחלבו עכ"ס הגבינה מותרת דהגזירה

(ח) אלא דצטיק הכסיון של הכעמיקער כבר דברו צו האחרונים אם סמכין על צדיקת האכעמיקער לענין איסורים או לא, לצד כי עיקר שיטתו לא זכיתי להבין שהרי לפי מה שהביא שם בסמוך דשמננת הוא ככלל חלב שמא עירב צו דבר עמא והוא ככלל גזירת חלב עכ"ס ככלל וא"כ הא"כ החיר דיעבד לסמוך אצדיקת כעמיקער והלא בחלב ודאי דלא סמכין אנסיון כעמיקער לשחוח החלב ואין לומר דכוונת הגאון ז"ל דגם בחלב עכ"ס יש לסמוך אצדיקת הכעמיקער דא"כ סמטענא מאי רבוחא איך צה וא"כ כיון דכבר העלה בחשובה זו הגאון ז"ל דשמננת ככלל גזירת חלב הוא לא ידענא לישב סיום דבריו צנסיון הכעמיקער, וגם לרדב"ז מוכח להדיא דשמננת ככלל חלב הוא וכנ"ל.

(ט) והנה לעבור על כל פלפול כח"ר קשה לי כעת לחסור הזמן מכל מקום להראות חציבות הדברים בראי' להעיר קצת מה שסיים בסוף דבריו ח"ל ולסמוך על הפרי"ה שאכל חלב עכ"ס צאמטערדאס עם הפארעאגטסיס שסמכו על חש"י הרדב"ז דחלב לא נאסרה במנין אינו נראה שהרי כבר קבלנו עליו אנו בני אשכנז לאיסור מדינא כמ"ש הח"ס סי' ק"י וכו'. וצמה דסיים כח"ר אפתח דה רבות בשנים אשר ראיתי לעורר בדברי הפרי"ה ה"ל דלפוס ריבעא לא נחתו האחרונים ז"ל צעומק דברי הפרי"ה וס"ל כמה אחרונים דהפרי"ה מחיר חלב עכ"ס בכל מקום אכל צאמט עטו צה בני אחרונים ז"ל שהרי הפרי"ה צו"ד סי' קע"ו שם התנה צחנאי גמור שלא להיות חלב עמא וצבחה עמאח מלוי כלל בכל העיר הכוא וגם כתב צפירוש שאם הוא צעיר שנמא' שם חלב עמא אף שאינו לאחור אינו יחודי שקונה ממנו דבר עמא צעדרו מ"מ לריך לראות קודם החליצה ככלי אולי הכין שם חלב עמא גם לריך לראותו מחלחב ועד סוף הא לא הכי אף דיעבד אסור עכ"ל ע"ש וא"כ הא"כ חלוק מליו היתר אפילו להפרי"ה וכו' יש עיר או כפר אשר אין צה סוסים או חזירים וחמורים מלויים צה ועכ"פ לריך לידע שאין שם בכל העיר דבר עמא או חלב עמא וכל זמן שלא יודע אסור לשחוח מחלב עכ"ס אפילו להפרי"ה ועיין צפחיהם לשו"ת תשובה מאהבה ח"א.

(י) גם כי צטיק דברי הפרי"ה דחיים הם וכבר רבו עליהם האוסרים ובעלזבו וכמבואר צח"ס יו"ד סי' ק"ז שהביא כח"ר וכן מבואר בכל האחרונים הצדיקים הקדושים אשר מימיהם אנו שוחים ונמשכים אחר דצריהם ועיין ערוך השלחן סי' קע"ו מה שהאריך הרבה לחזק שיטתו שאסרו חז"ל חלב עכ"ס ככל ענין ודלא כפרי"ה דסחמא חנן צמחני חלב שחלבו עכ"ס ואין ישראל רואהו אסור והוא ע"פ דעת המרדכי והסמ"ק והא"י סי' מ"ה ח"ה דעת העור ורבותיו צעלי הש"ע (דכן כתב הכ"מ ג"כ) והש"ך והע"ז והצ"ח והדרישה וכן מלאתי מפורש בשו"ת מוהר"י צרונא סימן ע"ה שזן צכלים שצישל צהם ספק חלב עכ"ס וכתב מפורש דחלב עכ"ס נאסר במנין ואסור אפילו צמקום דאין עמאח צעדר וליכא למיחש שנחערצ צו חלב עמא ע"ש.

(יא) והנה הש"ד סי' פ"ב הביא צסם רש"י ז"ל דס"ל דחלב נאסרה במנין ואפילו אין צבחה עמאח בדיר אסור דלא ליפוק חורצא מיניה ופורץ גדר ישכנו נחש והציאו הפרי"ה והח"ס יו"ד סי' ק"י כתב דלא הראה מקום איך

ראשונה מה שכתב ד"ש טעם להחיר אף בלא שיטת הפרי"ח משמע דלפרי"ח פשיטא ליה דכוח מוחר ולפענ"ד זה אינו שהרי בבאחי לעיל דעת הפרי"ח ברור מילל דבמקום שנמלא שם דבר עמא אף שאינו לאחור עכ"ל שקונה ממנו מ"מ נריך לראות קודם החליצה בכלי ולריך לראות מחללה ועד סוף ובאופן אחר אפילו דיעבד אסור וא"כ כיון דבמדינה זו ודאי דכמה דברים עמאין ישנם בעירות אשר הקאמפאניעם שם א"כ פשוט מאוד דאפילו להפרי"ח אסור לשחות מהחלב עד שיבא ישראל שומר ורואה החליצה ואין בין הפרי"ח ושאר פוסקים א"כ חלוק לענין זה בדין.

אלא גם בעיקר סברת הגאון שליט"א הדברים תמוהין מאד לפענ"ד דלא מציעא לדעת רש"י והטור וש"ע והאחרונים כש"ך וע"ז ועוד הנמשכים אחריהם דחלב עכ"ל נאסרה במנין וכמ"ש הח"ס ז"ל וא"כ אין לנו שום היתר אפילו נדע בצירור גמור שאין כאן חלב עמא דכך היחב הגזירה שכל חלב שנלכו עכ"ל ואין ישראל רואה אסור ולדעת הפוסקים דס"ל להחיר דאפילו יושב הישראל ואינו רואה באופן שיכול לראות כן היחב החקקה שיהיה באופן שישראל יוכל לראות עכ"ל ועיין ערוך השלחן הג"ל ס"ה מה שהחמיר מאד והחמיר על אחרון גדול אחד שהאריך בזה להקל במקום שאין שם דבר עמא או שרחוק המליאות שיחלבו את העמא וכתב שכיון שנפסק לאיסור בעור וש"ע וכל גדולי האחרונים מי יוכל להפח פניו ולמלא חלואת נפשו ושומר נפשו ירחק מה.

אלא אפילו לדעת הפוסקים ברדב"ז ופרי"ח דחלב לא נאסרה במנין מ"מ איכא משום הא דכתב הח"ס דנמלא קולו חומרו כיון דבאמת מדינא לא נאסרה במנין ואפילו הכי הנהיגו אבותינו כל בני אשכנז (וגם בני ספרד באמת נמי נוהגין דלא כהפרי"ח) שלא לשחות שום חלב שנחלב באין ישראל רואה וא"כ הוה ליה בכלל נדר ועיין ח' רש"י ח' חולין י"ח ע"ב שכל מה שנהגו באיסור מחמת חומר ואפילו ספק אין מחייתו לו ועיין שו"ע יו"ד סי' רי"ד דברים המותרים וסי' רכ"ה סכ"ח ובח"ס יו"ד סי' קכ"ב, ואף שהגאון הריגס בזה קצת וכתב דמי שנהג להחמיר אם נאסר מדין מנהג ג' פעמים תליא אם היחב כוונתו להחמיר אף אם הדין הוא להחיר וכ"ש צידע לעצמו שיש להחיר ומ"מ נהג איסור יש עליו איסור נדר ולריך היתר אכל אם החמיר משום שהיה סבור שאסור מדינא או מספק אין עליו דין נדר מלד מנהגו וא"ל היתר והנה כל זה אם המנהג בא מידו אכל הכא באמת מנהג אבותינו צדיקו ואין ציד בנו להחיר נדר שהנהיג בו אביו וקבלו על בנו ויש בזה אריכות דברים אכל לפענ"ד זה ברור שזכו קבלת אבותינו עלינו וכנראה מהח"ס וערוך השלחן הג"ל וכל האחרונים דאזלי בשיטתיכו.

ועוד צו שלישי דנראה עיקר היתר הגאון שליט"א שהפס טעמא דסגי בישראל יושב אפילו מחנך ולא ראה הכלי ובר אלא שהוא במקום שיכול לראות וכיוצא בזה הוא משום דעכ"ל מירחת וא"כ בהקאמפאניעם נמי כיון דמירחת מכה פקוח הממשלה פני דמה לי מירחת מכה ישראל ומה לי מהממשלה בעיקר שכיון שהוא מירחת אינו

לא היחב אלא כשהוא חלב בפני עצמו אכל כשהחפך ונעשה גביה מותרת דעל חלב שיטעה גביה לא גזרו משום וא"כ מאיזה טעם גזרו א"כ על הגביות כיון דאין לאסור מטעם החלב ומטעם לחאחי חלב שבהן הגביה כלומר לחאחי חלב טבור נמי אין לאסור כיון שלא גזרו על הגביה עדיין וא"ל לגביה בלא לחאחי חלב א"כ ע"כ דגם על הלחאחי חלב טבור שבו נמי לא גזרו דא"כ אף קודם שגזרו על הגביה כבר נאסרה משום לחאחי חלב עכ"ל שבו וע"כ מדלריכו לגזור על הגביה ברור דהלחאחי חלב טבור בגומות הגביה נמי לא גזרו או שלא בכלל חלב זה בכלל גזירת חלב עכ"ל כלל שלא גזרו על החלב מקודם אלא מה שזמין ולא מה שמהנהג למאכל וא"כ מאיזה טעם גזרו על הגביה א"כ וע"ז פרי"ח דאי משום חלב טבור ודאי ליכא למיגזר על הגביה אלא שיש לחוש משום חלב עמא שנחערב בו ר"ל כיון שא"ל לגביה בלא לחאחי חלב א"כ אפשר נחערב חלב עמא בגומות הגביה.

(טו) **אלא** דמעתה אני אומר דבר חדש בס"ד דמכאן מוכרח שיטת רש"י ז"ל דחלב עכ"ל נאסרה במנין שהרי מאחר שהענין דס"ל לרש"י ז"ל דגזירה גביה היחב משום לחאחי חלב עמא נחערב בו חלב עמא ולכן גזרו על הגביה והוא אותה גזירה ממש שגזרו בחלב משום חלב עמא שמה יערב בה אלא שבגביה מחללה לא גזרו משום שחלב עמא אינו עומד ולא חשו משום לחאחי חלב ושבו גזרו גם בגביה משום לחאחי חלב עמא שנחערב בגביה ומעתה יניחא בלראעא וגיוורא בשמי שמיא חלב עכ"ל שאפשר להחערב בה חלב עמא ממה לא נאסרה במנין וגביה שנאסרה רק משום לחאחי חלב עמא נאסרה במנין דבגביה ע"כ דנגזרה במנין כמ"ש הפוסקים ועיין רדב"ז הג"ל ושאר פוסקים וא"כ עכ"ל נחבאר מדברי רש"י ע"ז הג"ל דחלב נאסרה במנין וכח"ס הג"ל ח' דבר עמוק בס"ד.

אמנם הרבה מהראשונים ז"ל פירשו בשיטת רש"י דיש לחוש שמה נחלב מחללה לאכילה וכדוסבר ר"ח במדרכי שמסבירא היה לחשוש ע"כ ופוסקים שהאריכו בשיטת רש"י ז"ל ואין כאן מקום להאריך.

והנה ליכנס דיון זה ולברר בשיטת הפוסקים הראשונים והאחרונים נריך לזה חבור מיוחד וזמן הרבה ולפי שכבר הבאנו דרוז הראשונים ס"ל דלא כהפרי"ח וגם הקבלה בזה מברעת היה לי לדבר פשוט בכל זה אלא שראיתי לידיד נפשי הגאון המובהק רמ"פ בשו"ת אגרות משה יו"ד סי' מ"ז מ"ח מ"ט שילא לדון בדבר חדש דהחלב הבא מהקאמפאניעם של עכ"ל אשר יש פקוח הממשלה עליהם ואם יעברו חלב בכה עמא יעשו אותם וגם (אולי) יסגרו את העסק שלהם וא"כ ממתינו לערב יש טעם גדול להחיר חלב עכ"ל אף בלא שיטת הפרי"ח משום ידיעה ברורה כזו שממתינו הקאמפאניס הוה כראיה ממש וכוה כמו שראינו שאין כאן שום חלב עמא מעורב בו ואינו בכלל האיסור, ולפי דבריו כ"ש בשמננת מהקאמפאניס שהיה לו להחיר ועכ"ל אם לא הוה ק"י גזירה שוב הוא והיינו כך אלא דבאמת דברי הגאון שליט"א לפענ"ד תמוהין מאד וכבר ראיתי להאחרונים שהפסו עליו בזה ואציג כאן איזה בערות.

ועוד אני אומר סבירא דלא אמרינן מירחא אלא היכא דהדבר צידו לעשות או לא לעשות ואם מירחא אינו עושה במקום שאמרו שמירחא מהני אצל במקום שיכול להשמיט ולומר שהוא לא עשה בדבר ודאי לא שייך לומר מירחא כי יכול להשמיט ודבר זה מצויר בפוסקים ועיין יו"ד קכ"ט לענין יין נסך ומעשה בהקאמפאניעם שאפילו יתפסו אחסם יכול להשמיט ולומר שהחלץ עמא שהציאו הוא מהפארמערס שידוע שהם לוקחים גם מפארמערס קטנים, וגם צאמח אפשר שהנהג (דרייווער זנע"ז) יקה לו מהטעג חלב ויוסיף צו חלב עמא שלא יחסר החמץ ולא"כ אפילו נאמר שהצטלי בחים היושבים במשרדים הם לא יעברו חלב עמא אצל המשרחים והעובדים אצל החלב הם כן יכולים לערב החלב עמא ומה יועיל מירחא של הצטלי בחים להפועלים, ואם תאמר מה חועלת יש להפועלים בעירוב החלב עמא ודאי יש ויש כי לפעמים יהיה לו חלב עמא והוא רואה צבור לעצמו וכדי שלא יחסר החמץ יקה מעבור ויערב העמא ועכ"פ ודאי אפשר שיערבו ולא מועיל כלום מה שהקאמפאני מירחא מה חזק פשוט. שכיון דיכול להשמיט לא שייך צוה לומר מירחא.

וראייתי עוד שם השואל הרגיש קצת צבא וכחצ דמאי מועיל מירחא בזה שהרי הקאמפאניעם לוקחים חלב גם מפארמערס קטנים ובהם לא שייך מירחא והרמ"פ דחה דצריז דחלב הפארמערס מייטע הוא וצטל צחלב הקאמפאניעם, ומאד חמוהין הדברים, חדא דמי הכיד לן שיש צחלב הקאמפאניעם כדי לצטל חלק הפארמערס, ועוד הרי יש לן דעת כמה ראשונים דלא אזלינן צחר רובא וציעול צוה ואסור אפילו צעמשה, גם כי צעיקר הדברים צחלב מקאמפאניעם צעממן נמי צבר צחצחי דליכא מירחא כה"ג וכמו דס"ל בפארמערס קטנים דליכא צוה מירחא מאד עממן מהממשלה כיון שהם מציאים החלב להקאמפאני ולא ידוע איזה חלב שלהם שיוכלו להענישם ויכלו להשחמט שהם הציאו חלב עכור אף שהקאמפאני צעממה יכולה לצרר מי הם שהציאו חלב עמא צמשך הזמן מ"מ לא מקרי עי"ז מירחא הכי"כ הקאמפאני וראשיה יכלו להשמיט שהם אינם יודעים מי הם שהציאו החלב עמא כיון שהם מקצלים גם חלב מפארמערס והפועלים עובדים אצלם והגם שהם אחראים אצל מ"מ ליכא למימר מירחא צאופן וכנ"ל.

אשר לכן נראה פשוט דמירחא לא שייך אלא צמי שידוע שמי שהוא משגיח על דבר זה וצבלי רגע הוא מדקדק אחריו ואחר מעשיו וצידו הוא לעשות או לא לעשות ואי אפשר להשמיט ממנו אצל פקוח הממשלה שהוא דבר כללי חק המלכות ולפעמים מחפשים אחריו ולפעמים לא ואפילו יתפסו אחריו אפשר להשחמט מהם ולומר שאינו אשם בדבר וע"פ רוב הם מקצלים שוחד האויספסקעארס וייניחורו, וגם האמח שלא יוכל לערוב שהפועלים לא יעברו ועליהם לא שייך מירחא מהחך וגם לא מהצטל הציח שכל אחד יכול להשחמט מחצירו, ואם לאחר כל המעשים יתפשו ויעשוהו בסכום של 25 דולר וכיוצא צו שהוא ממש סכום מיינחאלי אלא קאמפאני גדולה כזו ודאי לא שייך לומר צוה מירחא וכאשר צאמח מעשים בכל יום אשר כמה וכמה קאמפאניעם נתפסים לעבור על חוקי הממשלה צכמה דברים שמשוימים צמאכלים דברים נגד החק ולא מירחתי מה.

מערב חלב עמא אצל צאמח המעיין ציו"ד צש"ך סי קט"ו סק"כ לא כחצ כן שחצ דמ"ש האר"ה דסגי ציואל ונכנס אפילו חלצו העו"כ ללכרו הטעם דיואל ונכנס לא הוי משום מירחא לחוד אלא משום דכיון דידע שאין דבר עמא צעדרו אפי"ג שאין יכול לראותו צשעה שהוא חולץ ליכא למיחש לציוף אלא שיאל העו"כ מעדר וחיף וכיון שיואל ונכנס ורואה שאין העו"כ יואל מהעדר סגי וכן מוכח צש"ס (ע"ז י"ט ע"ב) דצוליכא דבר עמא צעדרו והישראל יושב מצחון אפילו אינו יכול לראותו כלל צשעה שהוא חולץ מוחר מעטמא דכיון דישב מצחון הרי רואה שאי אפשר לציוף וכן משמע מהעדר ודלא בהפרישה סי"ב שחצ דעמא דצעינן ישראל יושב מצחון משום מירחא ע"ש.

והרי לן מצויר דעת הש"ך דישאל יואל ונכנס או יושב מצחון צוליכא דבר עמא אין הטעם משום מירחא לחוד אלא חרי עממא איכא האמח משם מירחא והשניה דכשישראל יושב מצחון רואה שאין העכו"ם יכול לציוף שהרי אינו יכול לללח ולהציא חלב עמא מצחון כיון שישראל יושב מצחון ולפי"ז נפל פיתא צצירא דמה צכך דמירחא והלא מטעם מירחא לחוד אכחי לא היינו מחזירין אפילו צישראל יושב מצחון אלא מטעם שלא יכול להצדייק צשום אופן שהישראל יושב ומשמרהו ולא"כ צדידן כיון שפשוט שאפשר להצדייק ויכול להצדייק ויש דברים עמאים וחלב עמא פשוט מאד דלא סמכין אטעמא דמירחא לחוד אפילו אי הוה אמרינן צאמח זה מיקרי מירחא מה שהממשלה מפקחה כיון דאכחי יכול להצדייק, זה צרו.

אלא דגם צעיקר הסבירא כשאני לעמאי אפילו נניח מטעם מירחא ובהפרישה ודלא כש"ך לפענ"ד ליכא להחיר צוה משום פקוח הממשלה דלפענ"ד פשוט דמירחא מפקוח הממשלה לא מועיל לענין איסורים והגע עממן הרי מדינא דמלכותא שאסור למכור דבר ערפה למשל צשר ערפה לשם כשר ומי שצובר על זה עושה יענש מחק המדינה וכי יעלה על דעת אדם צעולס שקצב עכו"ם יכא נאמן שמוכר צשר כשר משום דמירחא למכור ערפה משום שצנוש יענש, ואין לומר דרק צדרצק הקילו צמירחא שהרי מפורש כחצ הש"ך יו"ד סי ק"ה ס"ק ל"ג דאפילו צאיסור דאורייתא סמכין אסבירא דמירחא ע"ש ועיין יו"ד סי ס"ט סעי' י צעו"כ משמע צציה ישראל וצש"ך שם ס"ק מ"צ וצסמ"ק, וכעת נתקבל לחק המדינה שצשר שלא הודח צחון ג' ימים ועבר נקרא ערפה ואסור למכור וכי נסמך על זה צעכו"ם שהציא למשל מישקאגא וכדומה ממרחקים צשר ושהה יוחר מג' ימים ואמר שהודח הצשר שנסמך עליו והצשר כשר, וגם צשאר איסורין, ואם צא עכו"ם להעיד שמת צעלה שחלקו הרבה האחרונים אי סמכין אערכאות דלא מרעי נפשייהו ופשוט דאם יענשו הממשלה למי שמעיד על אחד שמת ושקר ענה צו מ"מ אין מקצלין עדות סחם עכו"ם, ועכ"פ צכל איסורין ודאי דלא מחזירין צצביל מירחא מהממשלה וישחקע הדבר ולא יאמר כן. וגם פשוט שגם הגאון שליט"א מורכ לזה. ולא"כ מ"ש אלו מאלו. ועיין יו"ד סי ע"ז סעי' י"א וע"ז וצ"ך שם וע"ז סי קכ"צ סק"ד וסי ש"ג סק"צ וצש"ך יו"ד סי קכ"ז סיק"כ לענין עדות עו"כ דאין העו"כ נאמן לא לאיסור ולא להיתר.

לכלכו. ולפוס ריהבא אמרתי דדבר זה תלוי במחלוקת הפוסקים דהרמ"א יו"ד סי' קי"ז פסק דאסור לקנות נוי"ט להאכילו לפועלים עובדי כוכבים ומקורו בהגמ"י והש"ך שם סק"ג האריך לישב מנהג העולם שנהגים לקנות נוי"ט לפועלים עו"כ ולבסוף חתם על הרמ"א ז"ל והניחו ב"ע, אמנם במטה יהונתן שם תי' דברי הרמ"א דמחחר דהטעם דיש לאסור בקונה להאכיל לפועליו הוא משום שקונה צול ונשכר צזה אי"כ בפועלים נמי אסור דסוף סוף הרי הוא משכר הצל במחנה אפרים על הרמב"ם הביא ראי' להחיר כש"ך והפרי"ח סק"ג כ' דדוקא כשקונה דברים עמלים לגדלם בביתו כדי להאכילם לפועליו הוא דאסור הצל לקנות נוי"ט ודברים עמלים מן השוק להאכילם לפועליו שפיר דמי וכן מעשים בכל יום ע"ש אמנם בפרי חזק"ה סק"ג השיג על הפרי"ח ודחה ראיותיו ח"ל ואני אומר דכיון דמן הסתם לא קנו מאיסור אלא ללד היות האיסור זול מן היתיר וכן הוא חמיד כל דבר האיסור זול ביותר מן המותר ואמתי להכי קני להו מן הזול ואין לך סחורה גדולה יותר מזה ותיין שו"ת מהר"ם שייך יו"ד סי' קל"ו ובדכ"ח סי' קי"ז שהאריך צזה נמלא דדבר זה אי מותר לקנות בשביל פועליו הוא מחלוקת האחרונים ז"ל ובאמור.

ולפענ"ד נראה עוד ראי' לברמ"א ולבאור נראה דהאחרונים לא דברו רק מדין הרווח ממון אי אסור כאן או לא אצל הרי הרש"א כתב עוד טעם דנאסר לעשות סחורה בנוי"ט גזירה שמה יצא לאכול מהם הביאו הכ"י והע"ז וטעם זה לבאור איכא גם בפועלים כיון דישא ויתן לפועלים עכ"פ אפשר שיצא לאכילתו בעלמא וכיון דאיכא צזה מחלוקת הפוסקים לענין ליקח לפועלים נראה דה"ה לקנות לכלבים דטעם אחד הוא וכדא כן דא, ואפשר כשקונה נוי"ט לכלבו או מאכלי טרפות הנקראים (דאג פוד בלע"ז) אולי מודה הרש"א דליכא איסור דמאוס ליה לאכול ממאכלי כלב אצל בקונה צער נצלה סתם אפילו שהוא לכלבו ודאי יש לחוש משום זה ג"כ ובתשובה אחרת לדדתי צזה להחיר לפי טעם הרש"א, דמאכלי כלב צדילי מיניה אינשי.

ומעתה כיון דדבר זה הוא מחלוקת האחרונים ז"ל ה"ה לנו לבאור ליתל צחר כללי הפוסקים ולהחמיר באיסורא דאורייתא ולהקל בדברנן וא"כ ה"ה לריך לדייק בעיקר דין מו"מ צנו"ט ומאכלות אסורות אי הוה דאורייתא או דרבנן דדעת החוס' פסחים כ"ג דדי"ה אי"ק דהוא דאורייתא וכ"כ הרמ"ש צ"ק פ"ע סי' י"ג וכן נראה דברי רש"א בתשובה סי' ש"א (ויש חולקין בדברי רש"א) ודעת המל"מ דגם הרמב"ם ס"ל דהוי דאורייתא וכן נראה דעת הרע"ב שציעה פ"ז מ"ג וכן פסק הכ"י יו"ד סי' קי"ז וח"מ סי' ת"ע וסמ"ע שם והרבה מאחרונים. והכח"ד סי' ר' צ"ס גליון חוס' פסחים הג"ל והחוי"ט שציעה הג"ל והמל"מ פ"ח ממ"א ס"ל דהוב דרבנן ועיין נוב"י יו"ד סי' ס"ב וח"מ יו"ד סי' ק"ו וחוס' חדשים מה שחי דיוק המל"מ וחוי"ט ומנן צשו"ת צית שפרים יו"ד סי' קל"ח האריך הרבה בדבר הקסא אשגשח רועי ישראל הג"ל ולענין הלכה בעל צנידא ידידי צנידון צטוח אוחות לקבל מערפות להקל כיון דאיכא גליון חוס' והכ"ד ורמ"ע דס"ל דאיט אלא מדרבנן אפילו

ועד כה דברנו לפי הסברה שחק הממשלה הוא שלא לערב חלב עמא צטבור אצל חקרתו צענמי צחוקי הממשלה ונחזרר לי אשר חק הממשלה שלא לערב חינו עולה אלא לשמנה וחשעים אחרים (98%) כלומר שכל קאמפאני וכל מין פראדאקט שמוציא שום קאמפאני לריך לגלות 98 אחוז מה שנמלא צאותו הפראדאקט, ולמשל אם זה הוא חלב לריך להיות 98 אחוזים חלב צבור ושני אחוזים אינם לריכים לגלות מה יש צו וזה הנקרא הסוד של הקאמפאני שהם יש להם דבר סודי האיד להטעים את הפראדאקט שלהם ואינם לריכים לגלות שני אחוזים וזה יכול להיות חלב עמא או כיוצא בזה ואפילו אם יצררו ע"י כעמיקער צירור גמור מה שהוא אין עושין אוחס על זה ופשוט דצוה לא שייך שום מירחה ושום היתר ולא מציעה לשיטת הפוסקים דחלב עמא אסור צמשהו ואינו צול אלא אפילו למ"ד בשישים הכא ליכא ששים ועוד יש צזה להאריך וצפרט כי ידוע אשר צומן הזה הכעמי התקדמו כל כך שיכלו לערב כמעט כל דבר וקשה מאוד לעמוד על הדברים כך שלפענ"ד אין שום מקום להחיר חלב עכ"ס אפילו צמדיה זו צחסם.

ובאמת כי גם הגאון ר' משה שליט"א כנראה דרך עטנתו שנו כאן והאבה ישראל שבו חפש אחר היתר וכמ"ס צספרו כי אי"א שהרבה בני חורה ואפילו מרדכים שטחים סתם חלב עובדים כולם באיסור ושלא כדיון עושים וגם צענמו כתב שהוא שוחה רק חלב ישראל וכן אמר לי מפורש שצניחו ח"ו אין נכנס חלב עכ"ס לא מיניה ולא מקלחו וכבר אמרו דהלכה שאינו מוסר עלמו עליה כלומר שאינו עושב כפסקו אינה מחקייתא. עכ"פ צזה נחתינן וצבה סלקינן דיפה הורה דיון השמננה שאסור לאכלו כמו חלב עכ"ס והמיקל צזה אינו אלא מן המתמיכה.

ופה שבתה קולמסי והארכתי קצת יותר משהזמן גרמא וי"ד דאימא מילתא דתתקבל ושלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חבירי.

ידיד נפשו המברכו בברכת התורה ללומדיה המכבד ומוקירו כערכו הרם בלב ונפש.

בגשה הקטן

סימן ק"ד

לקנות נבילות ופרפות להאכילו לבהמות ולכלב

בעזה"י ט' ניסן התשכ"ו ברוקלין נ"י יצ"א.

את חג המצות יחוג בדיצות כבוד אהובי ידיד הרה"ג ור"ה בוי"ג אי"א שמו מפארים וכו' כש"ת מוה"ר שמואל אלימלך שוירק שליט"א. רב בברונקס נ"י.

אחדש"ת, בדבר שאלתו אי שפיר דמי ליקח צער טריפה או שאר מאכלי טריפה להאכיל לבהמות או

אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דמה שכתב הא"ח (לפי מה שהביאו הב"י) דהקונה נו"ע לפועלו מותר למכור בכדי דמיו הא"ח לא כתב כן אלא כשקונה נו"ע ולא אכלהו הפועלים והרי הוא מחזיר הכל כאשר קנהו אז מוכרו כדי דמיו שלא יפסיד הכל ובהא גם הא"ח מודה אבל הא"ח מייירי שאכלו הפועלים ממה שקנה אלא שהותירו ורואה למכור המותר כה"ג אסור למכור המותר ובהא גם הא"ח מודה, והחלוק בין אי אכלו ממנו הפועלים או לא, והעם לזה נראה דהיכא דלא אכלו הפועלים כלום וחרז ומכרו אינה נראה כשכר צנו"ע אלא מחזירו שלא יפסיד את הקרן שנתן אבל אם אכלו ממנו הפועלים והותירו ואח"כ הוא מוכר המותר כה"ג מחזיר כמחזיר שהרי הוא קנה הכל לאכילת הפועלים ועכשיו הוא לוקח המותר ממה שהותירו הפועלים ומשכר צו כה"ג אסור דהוה משכר צנו"ע דכיון שנתנו לפועלים לאכול הוה כמו שהם זכו בו כבר ועכשיו הוא לוקח הצנו"ע שאינם שלו אלא של הפועלים ומשכר בהם או שחיישין שמא יקח יותר על סמך שימכרו אח"כ, ולפי' פלגה שפיר דברי הא"ח והא"ח צקנה אחד כפתור ופרח ולא פליגי והכי משמע לשון הא"ח הביאו הב"י ח"ל אמרין בירושלמי מי שלקח חזירים לצורך פועלים עו"כ כשמוכרו אינו מוכרו אלא בדמיו ומדכתב כשמוכרו משמע לכאורה דמוכרו כולו ודלא כדיוק הש"ך דכשמוכרו מייירי מה שהותירו דאלי"כ הי"ל צפירוש כשמוכר מה שנתחר או מה שהותירו.

שורב חפשיה בספר ארחות חיים צה' איסורי מאכלות דף 312 מדפי הספר ומלאתי בס"ד להדיא כן ח"ל שם ואסור ז"ל לגדל חזירים בכל מקום לפי שכן חזיקים וכו' ואמרין בירושלמי דמי שלקח חזיר לצורך פועלו גוים ליתנו ואחר כך לא נתנו לו כשמוכרו אינו מוכרו אלא בדמיו ופי' רבינו שמשון במה שקנאו ולא יותר עכ"ל הרי לן מבואר להדיא בדברי א"ח דבירושלמי מייירי כשלקח ליתנו לפועלו ואח"כ לא נתנו אז מותר למכור בדמיו אבל כשנתנו לפועלו והותירו לא ביאר לן כלום מה דעתו צה' וי"ל היפוך מדיוק הש"ך ז"ל מדדייק הא"ח כשלקח ליתנו ולא נתנו הוא דיוכל למכור משמע דאם נתן והותירו אינו יכול למכור המותר דאלי"כ למה ליה לדייק כשלקחו ליתן ולא נתנו הול"ל סתם מי שלקח חזיר לפועלו מותר למכור בדמיו ועכ"פ אינו מבואר מה דינו וכיון דהא"ח כתב להדיא דמותר אסור למכור ל"ל דלא פליגי אלא מר אמר חדא ומר חדא ורבינו הש"ך והפרי"ח והאחרונים לא ראו דברי הא"ח והא"ח רק ממה שהביאו הב"י כי עדיין לא נדפסו בזמנם וא"כ מעשה לכאורה נדחו דברי הש"ך והפרי"ח והאחרונים ז"ל שרלו להחזיר למכור מה שהותירו ולא מצעיא הפרי"ח ודעתימה דרלו אפילו ביותר מכדי דמיו דודאי אסור דהרי מפורש בא"ח וא"ל דיותר מכדי דמיו אסור אלא אפילו בכדי דמיו מבואר בא"ח דאסור ואפילו אם נדחק דהא"ח והא"ח צלמח פליגי והא"ח לאו דוקא קאמר דלא נתנו אלא נתן והותירו נמי יכול למכור והא"ח נמי צבוליה פליג מ"מ כבר היו חרי לגבי חד הרמ"א והא"ח לגבי הא"ח וא"כ ודאי דלכתחלה אין למכור מה שנשאר אחר האכילה.

ורפ"ז פלגה לן דין חדש דאפילו להמחזירין לקנות מאכל איסור לכלבים ושאר לו ממנו אסור למכור אפילו

בשרים וחז"ל וט"ז ס"ל דמסרו הכחצו לחכמים וחז"ל ופני' פסחים כ"ג ונו"כ ס"ל דבשרים אסור מה"ח מ"מ צנו"ע לא היו אלא דרבנן ע"ש והנה כל זה בדידיה אבל בדין לקנות בשר נבלה ממש ודאי דה"ל לן להחמיר עכ"פ לכתחלה שלא לקנות ולחוש עכ"פ להני פוסקים גדולי המורים דס"ל דהוה דאורייתא.

אמנם חמתי ראיתי בא"ח הגדול ה' שציעית וחדש סו' ש"ל שהאריך הרבה צה' הלכתא והביא שם מחלוקת רבי יהודה ורבנן דרבי יהודה אמר אף מי שנתמנה לו (ר"ל מזמן) לפי דרכו לוקח ומוכר ובלבד שלא חבה אומנתו בכך וחכמים אומרים והביא שם מחלוקת דבר ח"ק לא שרי בנתמנו להו דיעבד אלא דוקא ליידין שהשליכו מלודא לנהר ודעתם ללוד דגים עוברים ונתמנו להם עמאים שלא צבונתם לא מחייבי חכמים להפקירן אלא מותרין למוכרן אבל שאר כל אדם סותר אפילו בנתמנו לו שלא חחר אחריהם אסור לו לקנות ולמכור להשכר בהם אפילו אם קנו לו הרבה בידו ומלאו בהן מינין חייב להפקירן רבי יהודה אומר אפילו כל אדם סותר שאינו ליידי שנתמנה לו וכו' עד הלכך אין הלכה כרבי יהודה דמתניתין דנו"ע וכו' אבל מותר לקנות להאכיל לעבדיו ולשפחותיו נכרים ולכלבים שלו, מבואר דס"ל דמותר לקנות נו"ע לפועלו ולכלבו, ואין לומר דהיינו רק למ"ד דמ"מ הוה דרבנן דהרי הא"ח שם כתב להדיא דאיסור סחורה אסור מדאורייתא כדאיתא בירושלמי ואפ"ה ס"ל דלכלבו מותר ליקח וזה ראי' ברורה לדברי הש"ך ז"ל ודלא כרמ"א ז"ל.

איברא דאף והבאנו ראי' לדברי הש"ך מדברי הא"ח בחדא מותר ליקח לפועלו מ"מ עלתה לן חיוצתא לש"ך בחדא מדברי הא"ח הני"ל, דהש"ך יו"ד שם סק"ג הביא מצ"י בשם א"ח דהקונה לפועלים והותירו מוכרו צדמים שקנה היינו המותר והפרי"ח סק"ג העלה דהיכא שלקח לפועלים והפועלים הותירו מותר למכור אפילו צורך ממה שקנה כיון שקנה צביתו והפרי"ח תוהר החמיר גם צה' ע"ש דבירושלמי אבל בא"ח הני"ל לאחר שסיים דמותר ליקח לשפחותיו ולכלבים שלו כתב ח"ל ואם קנו ללורכס ולא נלערכס להם אסור למכור אותם אפילו בכדי דמיהם וא"ל ציורח מכדי דמיהם כדנתן אין עושין סחורה לא בצבורות ולא בחרומות וכו' ודוקא גבי צבור קתני שאם לקחו למשכר צנו"ע או לרגל שמוחר למוכרו צדמים שקנה מפני שסחורתו לא אסור אלא מדרבנן ולא גבי נו"ע לא קתני שאם לקח לצורך עבדיו ושפחותיו הנכרים ולצורך הכלבים שלו שמוחר למכרם צדמים שקנה דהם ודאי אסור מפני שסחורתם אסורה מדאורייתא כדאיתא בירושלמי כדפרי' ע"ש הרי שכתב מפורש דאם קנה לצורך עבדיו וכלבו ולא נלערכס להם דאסור למכור ומחויב להפקירן וזה היפוך דברי הש"ך והאחרונים הבאים אחריו.

אלא דמעשה לכאורה עלתה דבר זה במחלוקת הראשונים ז"ל במה שהותירו הפועלים דעת הא"ח דאסור למכור ודעת הא"ח דמותר למכור ולפוס' ריהעא תרומה דייקו מדברי בירושלמי וי"ע. ולולי דברי רבינו הש"ך ורבנותיו האחרונים ה"י נלפענ"ד להשוות דעת הא"ח עם הא"ח ומר

ידידו הטרוד מאד המברכו בברכת חג כשר ושמן
רושלה"ט בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ק"ה

בדבר השמן זית הבא מאיטאליא שהוציאו עליו שמעורב
בו שמן חזיר ואי מותר לאסור דבר המותר

ב"ה ב' לסדר קחם נא אלי ואברכם התשכ"ד ברוקלין
נ"י יצו"א.

כבוד ידידי ורב חביבי הרב הגאון אשכול הסופר
המפורסם לשבח וכו' כש"ת מוה"ר חיים אורי ליפשיץ
שליט"א עורך עתון שבועי.

אחדש"ת בדבר השמן זית אשר חדשים מקרוב באו ומלאו
מליא אשר כל השמן זית שמביאים מאיטאליא
מעורב שומן מצהמה עמאח כנון חזיר או חמור והוליו
לעז על האוכלים ממנו ואפילו להדליק ממנו נר חנוכה
הוליו קול שאינו יולא בו ובאמת גם אני שמעתי זה קול
מח ולא השנתי דבר משום דענויה בדור הזה שאנו חיים
בו כוחא דאיסורא עדיף ולמה לי ליכנס בדבר ולריב על
ריב חנם אבל כאשר כח"ר נקשני לכתוב לו כדת תורה
ולכן אמרתי לכתוב לו מה שמניתי ב' בענין זה.

והנה דבר זה מחורח משה רבינו למדנו בהשי' הרמ"א סי'
י"ג מביא שאלה בשם ר' אהרן בר גרשם ז"ל שקבלה
בירו מסוחר בשמן זית שבעלמו הביא מאיטאליא השמן זית
ולא היה יכול להוליכו למרחקים אם לא שעירצ בחובו שומן
חזיר עד שנקפה ונתעבה ושוב עמד בחוך החביות ולא
הוליו טיפה ועל פי הדברים הנ"ל היה פורש מלאכול שמן
זית ויעץ גם להרמ"א ז"ל להרחיק עצמו מאכילתו וכתב
מ"מ פה קדוש כמו ירחיק עצמו מחב דכדדשינן לגבי משה
אח מי יורה דעכ ואת מי יצין שמועה גמולי מחלב עחוקי
משדים וכו' אף על גב דלגבי חיטוק חלב אדם היתר גמור
לגבי משה קראו עמא וכו' ואף אם רואה אחרים אוכלים
אותו, והוא אינו אוכל אין בזה משום מחלוקת דכמה גברי
איכא בשוקי דלא אכלי שמן זית זך ונקי.

ורבינו משה איסירלם (הרמ"א ז"ל) השיב לו ביותח
הכבוד בתשובה י"ד שם דאין לחשוש לדבר זה
כלל והביא ראיה ממדכי פרק אין מעמידין על דבר היורה
המושחין אותו בשומן חזיר דשרי מטעם דנותן טעם לפגם
הוא ובעל בששים א"כ גם בידיון זו ליכא למחש לזו משום
דאף אם היה אמת ודאי לפגם הוא ובעל בששים מואמרין
האי עכצא דנפל לשיכרא אסריה רב להבוא שיכרא וקאמר
שם בגמ' משום דאפשר דאשכחתי משבח לה וא"כ כתב
הרמ"ם פ"ט ממאכלות אסורות ואם נפל לין ושמן שרי
שאלו לריבין להיות מצושמין יותר ובדואי פוגם א"כ בשומן

בדמיו וא"כ מי שנשאר לו מאכלי כלב קודם פסח והם
איסורי חמץ מעורב בצמר אסור למכרו לעכו"ם עם שאר
חמץ אלא חייב להפקירו ולזרקו כמבואר בא"ז הנ"ל דחייב
להפקירו וזה דבר חדש מה שלא זכרו מחב האחרונים כלל
מ"מ מוכרח הוא לפ"ד הא"ז והרמ"א הנ"ל וגם נראה
דאסור ליתן מחנה למי שיש לו כלב מאכלי כלב דנראה
דלא החירו לקנות נוי"ט אלא לכלבו ולא לכלבו של חבירו
דאז כבר נראה כמקח וממכר שהרי מריות בזה במה שנותן
לחבירו מחנה שחבירו יתן לו מחנה אחרת או שכבר נתן
לו ונמלא משתכר בנוי"ט.

ואגב אפרש כאן מה שכתב הא"ח הנ"ל שם דאסור לגדל
חזירים בכל מקום לפי שהן מחיקין ע"כ והמוציא
לאור הקשה על זה שהרי בגמ' ב"ק פ"ב שם נראה שאסור
ממעשה דשטרות בית חשמונאי זה על זה והיה שם זקן
אחד וכו' ומעטם זה אסור ולאחר הסליחה גברא חזינא
ולא דייק בדברי הא"ח דרבינו א"ח דייק לכתוב ואסור לגדל
חזירים בכל מקום וכן הוא לשון המשנה ובכל מקום היינו
בין בארץ ובין בחו"ל כמבואר למעין שם במשנה שכתבו שם
אין מגדלין בכמה דקה בא"י ואין מגדלין חרנגולין בירושלים
וכהנים אין מגדלין בכל א"י ואין מגדלין חזירים בכל מקום
הרי דבראשונים לא כתב רק א"י ובחזירים כתב בכל מקום
וגזירה זו קדומה היתה קודם הגזירה של ארור ועיין חו"ס
שם ד"ה ואסור לאדם א"י ונראה דלא יגדל דמחרי היא
היתה גזירה דפלטום של טיטוס ע"ש והא"ח ס"ל דהוא
משום שמחיקין ואח"כ גזירה דבית חשמונאי בא"י היתה
ולמיקם בארור או שהארור נמי אח"כ אכל מקום נאמרה
אבל ברור דגזירה ראשונה היתה לגדל חזירים בלי מעשה
דבית חשמונאים ודלא כהמ"ז שם. ונראה דהא"ח ראה
בזה לישב קושית החוס' דהיתה גזירה קדומה והבן ועיין
חו"ס' פסחים כ"ג ד"ה אמר קרא.

תבנא לנינא דנראה דמי שיש לו כלב בחוך ביתו ורואה
ליקח לו מאכלות אסורות לא מציעה מערובות נבלה
דלא הוה אלא איסור דרבנן או נבלה שאינה ראויה לגר
דודאי מותר אלא אפילו נבלה ראויה לגר נמי אין מניחין
אותו אף שהרואה להחמיר על עצמו חבא עליו ברכה, ואולי
אם היו האחרונים רואים דברי הא"ז היו מודים שמוחר בלי
פקפוק מ"מ למכור מה שנשאר מהם אין להחיר לכתחלה,
עוד אני מסופק כמה מותר לקנות בפעם אחת ובהקונה
לפועליו לאכול משמע לכאורה רק לסעודה אחת אבל לקנות
בפעם אחת הרבה שיהיה לו ליתן להם הרבה פעמים ויריות
בזה זה כבר הוב' מ"מ במאכלות אסורות וא"כ גם בקונה
מאכלי כלב אולי אינו מותר רק לקנות לפעם אחת אבל
לקנות הרבה להניח בבית אולרות אולי דיהי' אסור וגם
כי אז איכא טעם שמה אחי לאכול מיניה כיון שמונה אלו
זמן רב אבל כשקונה רק לאכילת פועליו בזמנו א"כ ליכא
חשש שמה יאכלנו שהרי קונוה בשבילם וכנלפענ"ד דודאי
אסור לקנות לזמן הרבה דאז הוה כבר משתכר בנוי"ט אמנם
גם זה רק באיסורי דאורייתא דבאיסורי דרבנן מותר
להשתכר כמבואר בש"ס ופוסקים. ובזה הגני נותן החותמת
להגוי בדת האמת.

לחזוק, ופשוט דכל העומדים שכתב הרמ"א ז"ל שייכים גם בדין חזק דגם בדין לא נחצר הדבר בצירור גמור שנחערצ בו דבר עמא וגם אם נחערצ ודאי דכוח נוחן טעם לפגם וכדפריך רב ספרא בפי' אין מעמידין וכמ"ש הרמב"ם בפי"ט ממאכלות אסורות, גם הא עממא דמכנין אטעמיה וכו' נמי הרי הרבה מאחיו בני ישראל שאוכלים שמן זית זך ולא מרגישין בו טעם אחר ובמקום שישראל טועם ודאי סמכין צוה אטעמיה וכמו שכתבו הפוסקים ביו"ד לענין טעמיה כהן בחרומה שמתרה לו ולא לישראל שנותנין לכהן לטעום וסמכין עליה, וגם אין לומר דטעמייהו שוין אפילו אי נימא דמערבין בו שומן חמורים מ"מ אין טעמייהו שוין וכמו שצירנו לעיל.

גם לפי"ש מחשבות הרשב"א סי' ס"ד דאין חוששין שיחזיקו גבינוהם בשומן חזיר מאחר שעושין עליהם למי שאוכל אותן צימי עינייהן עכ"ל וטעם זה גם כן איכא לבד כי בכלל איכא עוד טעם לבד מה כי עגוש יעגש מהמלכות אם ימכור שמן זית ויכתוב על הלגגה שהוא שמן זית זך בלי תערובות הנקרא (פיור בלע"ז) וימלא בו תערובות עגוש יעגש וטעם זה מעגוש לפי דעת הרשב"א ודאי איכא דייגא דמלכותא הוא במדינתו, ואף שנחשבה אחרת הארכתי דאין לסמוך על זה משום עגוש המדינה באיסורים וכן דעת האחרונים וכ"ש בזמן הזה דהעגוש הוא כלא נחשב להקאמפאנים הגדולות וגם כל הפקידים מקבלים שוחד אבל הכא לדעת הרשב"א קאמינא ולפי מה שהביא הרמ"א ראי' לדבריו הכ"ז ראי' לדין הוא. והעיקר כי באמת לא נחצר הדבר שכן הוא ששמימין בו שומן חמורים או חזירים וכיוצא בזה אלא מחשש ואכא כבר כתב הרמ"א דלא מחזיקין איסורא כלל. גם הא דפוק חזי מאי עמא דבר שכל ישראל אוכלין אותו ולית מאן דחש לה חיי' להוציא לשם על פס ישראל שנסגלין באיסור עריפות כל זמן שלא נחצר צירור גמור ואני קרי כהן מה שכתב הרמ"א לר' אהרן הכ"ל מירושלמי גבי החרת שמן שמואל קבל עליו ואכל רב לא אכל א"ל שמואל רב אכול או אנה אכתוב עליך זקן ממרא, וירושלמי אחריתי דדי לך מה שאסרה תורה, ובאמת רע המעשה הזה אשר צומנים אחרונים ילאו מחפשי מומין לחפש בחר איסורין ולאסור על כלל ישראל דברים המותרים ושנהגו בהם קדמונינו להחיות ולחיותם אכשיר דרא ולא ראינו כן אלא רבוחיתו ז"ל ופוק חזי רוב רבני אונגאן אכלו אוזין מפוטמות (שטאפ"ק גענא בלע"ז) ולא ילאו באיסור עניהם אף שהביתר הוא דחוק מאד ולכמה גדולי הפוסקים הוב' עריפה ודאי עיין ש"ך וע"ז ורמ"א סי' ל"ג וחי' שום אדם לא פקפק אקדושת בני גאונים ומי לנו גדול ממנו הח"ם ז"ל ומרן כק"ז הבית שפרים ז"ל וגם אכלו קלחם קניידליך בפסח כידוע ממנו הח"ם ז"ל וגם במדינה שגולדתי בה (נעכאסלאוואקיה) כמה מרבנים גדולים התורה אכלו מפוטם וכיוצא בזה ואם כי רבים החמירו על עצמם וכל המחמיר על עצמו קדוש יאמר לו ומיבו לא גזרו על הציבור ואדרבה העלימו מהם.

ד"ל הח"ם יו"ד סי' דיי"ר הארכתי בכל זאת ללמד זכות על המקומות הגדולות המכוללות הללו שגובלים במקוואות כאלו בלי שום דוחק כי יש באותן מקומות

חזיר דהוא לפגם אפילו בשכר כ"ש שהוא לפגם בשמן וכו' עוד ראי' מהא דאמרין פי' אין מעמידין (דף ל"ח ע"ב) הא משחא שלוק דארמאי אסור א"ל רב ספרא למאי ניהוש לבו אי משום אערוצי מסרה סרי' אי משום צישולי כותים נאכל כמות שהוא חי ואי בוי' לן למיחש לבשר חזיר מאי פריך רב ספרא למאי ניהוש אלא משמע מינה דנותן טעם לפגם הוא וכדברי רב ספרא פסקו הפוסקים.

גם לפי דעת הר"י והר"ש פגי"ה (ל"ז ע"א) בדאיכא קפילא לא בעינן ס' ואמרו רבנן בקפילא ואמרו בששים וא"כ היכא שרוב כותים טועמין ואוכלין ואומרים שאין בו טעם חזיר ומסיתין לפי תומם כן א"כ ודאי יש בו ששים או שאינו נותן טעם ומותר ואפי' לדעת הרמב"ן ור"ן דקפילא לא מהני רק בדאיכא ששים מ"מ כתב הב"י יו"ד סי' ל"ח דנראה מדברי הר"ן שאעפ"י שנחערצ גוף האיסור אם אין אנו יודעים שיעור האיסור סמכין אקפילא לומר דלית ביה כל כך כל כמה דלא ידעין וא"כ גם כהן נסמוך אקפילא ואפילו לדעת האגור סימן (ארכ"ג) דלא סמכין אקפילא (ועיין ש"ך יו"ד סי' ל"ח מה שכתב) מ"מ נראה בנדון דידן שאנו עצמינו טעמנו אותו פעמים ולא טעמנו בו כלום דליכא למיחש כלל ואין לומר דטעמייהו שוין דא"כ נמה אמרו בחולין אסור לנו חזיר והחיר לנו שיצטע ואם אמרו שמן זית אי' דליכא למיחש להכי וא"כ ע"כ או דליכא נוחן טעם או דלית ביה ששים וממילא שרי, עוד הביא מהא דאמרין בפי"ז ל"ז ע"א דרבי החיר השמן וביינו השמן שנאמר צימי המשנה מכה חשש תערובות כמו שמוכה מדברי החס"ד ומדהחירו ש"מ דלא חיישו לתערובות ובהא נקטינן כרבי דהחיר השמן.

עוד הביא לפי"ש הרשב"א בתשובה סי' ס"ד דהשתא בזמן הזה אין חוששין שיחזיקו הגויים גבינוהם בשומן חזיר מאחר שעושין עליו למי שאוכל אותן צימי עינייהן עכ"ל וכ"ש בשמן זית דכל עיקר הבאחו למדינות אלו אינו אלא משום ימי עינוייהן ואלו בוי' ידעי דהוי מתערבי ביה שומן חזיר ודאי לא הוי אכלי ליה. ועוד דלא ניהוש לשומן חזיר כ"ז דלא ידעין ליה מטעם שכתב המדרי פי' אין מעמידין בשם ר"ב ובדבר שאינו ברור שמשמשים בו חזיר פשיטא דאזלינן לקולא ולא מחזיקין איסורא לומר שנחערצ בו ופוק חזי מאי עמא דבר מכל בני טעמי כ"ל דשמן זית מותר, ומה שכתב משום מיהאם יש להרחיק ממנו כבר אמרו רח"ל צקיבה עולה (כ"ט ע"ב) כהן שדעתו יפה שורפה חייה וכ"ש שמן זית כחית למיר ואי משום שמחמיר על עצמו כאשר כתב, כבר אמרו בירושלמי דנדרים די לך מה שאסרה תורה ואמרו גם הפעור מן הדבר וכו' ובירושלמי גבי החרת שמן שמואל קבל עליו ואכל רב לא אכל א"ל שמואל רב אכול או אנה אכתוב עליך זקן ממרא עד אשרת ענה ואכל כמו שהביאו החס"ם פי' אין מעמידין וכו' ואני אשאל מעב"ת אם אינו אוכל דגים שקורין לאקסין ואני שמעתי הרבה בני אדם שהגידו שמושחין אותו לפעמים בשומן חזיר ולכן לדעתי המחמיר בדבר זה אינו אלא מן המחמירין עכ"ל.

והנה העתקתי כמעט כל התשובה היות כי הדברים קלורין הם לעינים וברורין ושרירין וקיימין ואינם לריבין

וערפה יעשה לכל מלאכת גבוה וצמחי דבי כניסחא נהגו
סלסול ועיין כסא דהרסנא שס.

ובזה הנגי חותם מתוך טרדות רבות ידי"ג המצפה לאור
ה' במשיח צדיקנו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ק"ו

מכולת (גראפרי בלע"ז) אי מותרין למכור גם נר"ט לקוני
עבדים

ב"ה א' משפטים החשכ"ד ברוקלין ג"י יצור"א.

כבוד ידי"ג הרב הגאון המפורסם כגן הדסים ראש
בשמים ד"ח וכו' כש"ת מהרש"ש רובין האלבערשטאם
אדמו"ר מצישעגוב שליט"א.

אחדשת"ר בדבר השאלה מצעלי מכולת (גרלספרים)
אם מותר להם למכור מאכלי כלבים היינו
קופסאות המיוחדות שיש בהם מאכלי נוי"ט צעד הכלבים
וצעלי מכולת לריכים לשחור צזה מפני החסרות וכת"ר כתב
דלולי כה"ג ע"י הצלעה או ע"י שיתוף עבדים לא שייך
שמה חיפוק מיניה קלקלה שלא יבשל במאכל כלבים כי נרשם
על הקופסא מאכל כלב והוא מאוס, ע"כ.

ראף שאין הפנאי מסכים מ"מ לכ"ג ארשום מה שנראה
קלח צהא הלכחא אשר נצובו צה הפוסקים ראשונים
ואחרונים, חנן החס צמס' שציעית פ"ז מ"ג שאין עושין
סחורה צפירות שציעית ולא צצכורות ולא צחרומות ולא
צנצלות וערפות ולא צשקאים ורמשים ע"כ. ונחלקו הפוסקים
ז"ל אי איסור זה דאורייתא הוא או דרבנן דעת החס'
פסחים כ"ג ד"ה ח"ק דאסור מדאורייתא וכ"כ הרא"ש
צ"ק ע"ע ס"י י"ג וכן נראה דברי רשצ"א צחצובה ס"י ש"א
ויש חולקין צדברי הרצצ"א מפני שנתן טעם לדבר שאסור
גזירה דילמא אחי לאכול מיניה ומשמע דרק גזירה הוא,
ודעת המל"מ דגם הרמצ"ס ז"ל ס"ל דאסור מדאורייתא וכן
נראה דעת הרע"צ שציעית הנ"ל וכן פסק הב"י וי"ד ס"י
ק"י וחז"מ ס"י ח"ע וסמ"ע שם ע"ש והרצב מן האחרונים
ז"ל.

אמנם התה"ד ס"י ר' הביא צשס גליון חס' פסחים הנ"ל
דכא דרשא אינה אלא אסמכתא דרבנן, והחזיק
שציעית הנ"ל והמל"מ פ"ח מהמ"א הח"י הביאו ראיה
דאיסור סחורה אינה דאורייתא מגזי צכורות וי"ז ע"כ
דצעי למילף דחלב שרי מדכתיב ודי חלב עמים ללחמך,
ומדכתיב ואת חרתי חלב וגו' ודחי שם ודילמא לסחורה אכל
לעולם חלב אסור צאכילה ואי נימא דדבר האסור צאכילה
מה"ט אסור צסחורה מה"ט ח"כ שפיר מוכח דחלב שרי
צאכילה וע"כ דלוינו אסור אלא מדרבנן ע"ש. ומלוינו ג'

מעיינות ומקוואות כאלו סמוכים לנהרות וצערנו יש צמחח
(אוקערמאנדיל) מקור כזה סמוכה מאד לנהר (דאנאי)
וצקלת היו יכולים להמשיך לה מים מן המעיין ולא חשו
גאוניס קדמוניס לזה ע"כ ולאחי ללמוד זכות, ומ"מ פשוט
שהמחמיר יחצרך ממקור הצרכות וממעייני הישועה ישאצ
מים צששון, אך צדור הזה אשר צערי"ה לא לצד ציעול פ"ז
גורם וכמ"ס מהר"ק שרש נ"ו אלא ישמעו לרופאים פרוזיס
כידוע ויאל צזה מכשולים גדולים ח"ו אלו הייתי נמנה עם
אותה חצורה הייתי מסכים להחיר צאגודה ח' וחצורה ח'
ככנס לש"ש ועי"ז ישמעו הנגידים לפזר ממון הרצב לחקן
הכל ע"י היר"ע כגון חקוניס צרעפי הגג וצסולונות וכל
כיוצא צזה והמחמיר יחמיר לעצמו ואמרו חז"ל עת לעשות
להי' הפרו חורתיך יש צבהפרת החורה חתקייס החורה
וחלילה להפר החורה אלא כעין נידון שלפנינו ודי לנדיק
וחכם כמותו ירצב צישראל וכל דילדא אימא כוותיה חלד
כל יושצי חלד ע"כ ע"ש.

והראיה לן מן הח"ס ז"ל צזה דרך האמת ולהיות רואה
את הנוול ואף שהיה צידו דבר קל לחקן מקור
שהוא צאמת ענין של איסור כרת והיה יכול להדר בכל
ההידורים כפי השיטות שהציא הגאון השואל שם ולא רצה
לשנות ולמנות עם אותה חצורה וזה היה ג"כ דעת רבינו
משה הרמ"א ז"ל כנראה למעיין שם וממשה עד משה לא
קם כמשה אשר כל בני ישראל נשען עליהם כהלכה מפני
הגבורה ודי צזה. וצחצובה אחרת כחצתי צשס ירושלמי
צשס שאסור להחיר האסור כך אסור לאסור המותר.

אלא שמה שאמר עוד כ"ח אשר האוסרין אמרו שגם המדליק
צשמן זית כזה נר חנוכה לא יאל צזה ידי חוצתו הנה
גם צזה לבלחור טעו טעות גדולה אפילו לפי שיטתם דאפילו
נימא דצאמת נחערצ צו שומן עמא מ"מ המדליק ממנו נר
חנוכה יאל דלא מלינו צש"ס קפידא רק לענין חפילין דצעי
שיחי מן המותר צפיק דרשנין מלמען חרה חורה ח' צפיק
אכל צשאר מלות לא מלינו כן רק צחקיעת שופר הביא
צד"מ וצרמ"א ס"י חקפ"ז להחמיר גצי שופר מצהמה עמאלה
מה"ע והוא מדברי הר"ן רע"צ דר"ה ואף הר"ן לא נסתפק
צשאר מלות אלא צשופר ע"ש אכל צמג"א ס"י חקפ"ז כתב
דכל החורה איחקיש לחפילין היפך דברי הר"ן הנ"ל והשיג
על צבל ע"ש שם שכתב דצשאר מלות לא איחקיש אמתס
צשו"ת צית שלמה חו"מ ס"י ק"ח השיג אמת"א הנ"ל וכתב
דדברי ע"ש נכוניס וכתב דמעיקר דינא לכ"ע אפילו צמלוח
דאורייתא יש להקל לצד משופר שיאלו הדברים מפי הד"מ
הר"ן אכל צמלוח דרבנן פשיעא ליה דאין להחמיר ומותר
לכ"ע וכן הכריח עוד שם צחצובה ס"י ק"ע צשמן זית
שנחערצ צו שומן חזיר שמתר לכתחלה להדליק ממנו וכ"כ
צשו"ת צית יחקן חו"מ ח"צ ס"י קמ"צ ע"ש ועיין שו"ת
לבושי מרדכי חו"מ ח"ג ס"י נ"ע וצשו"ת שער אפרים ס"י
ל"ח צמדליק צאיסורי הנאה צחמאלה שצחצשלה צהלצ, הכי"ו
צבה"ע ס"י חרע"ג ס"ק ח' וצפמ"ג צאי"א שם ס"ק ח'
וצשו"ת מהרש"ס ח"ד ס"י קכ"צ עכ"פ מצואר צפוסקים
הנ"ל דאפילו צדור שנחערצ שמן זית צשמן חזיר מותר
להדליק צו. ועיין שו"ת צשמים רא"ש ס"י ש"כ שכתב דאפילו
צשומן חזיר עצמו מותר להדליק והציא ראי' דחלב נצילה

ומצתה נחזי אָן מה דלקמן הנה העור יר"ד סי קי"ז
 כתב כל הדברים האסורים מה"ח וכו' כדחתן אִין
 עושין סחורות צנו"ע שקלים ורמשים, אבל חזמנו לו ללייד
 חיה ועוף ודגים עמאים או שלד עמאים עם עכורים מותר
 למכרם ובלבד שלא יתכוין ע"כ. ונחזמנו המפרשים צביחור
 דבריו ז"ל ובכוונתו, דמסדים ובלבד שלא יתכוין לכך משמע
 דאם נחזין לעמאים ולעכורים אסור וצריש דבריו כתב
 שלד עמאים עם עכורים מותר למכור, ומשמע דאפילו לז
 צמחכין לפי הכנה הפוסקים דלילו שלא צמחכין הרי זה
 כזר כתב צמחמנו לו צרישא דרישא שכתב דמותר, וכתב ז"ל
 חי דזו ואל"ל זו קתני אִין דתרווייכו צריכי ע"ש וכתב
 חמה על חי הצי דמנ"ל לבחור צד צנוונה עמאים עם
 העכורים דפשיטא דמחני משמע דאין היתר אלא צמחמנו
 ופי' באופן אחר ועיין פרישה שם וצט"ו.

ולפענ"ד נראה צנוונה העור ז"ל כן דודאי כל שמחכין
 לצוד העמאין בין שהוא לז עמאים צפני עמא
 ובין שהוא עמאים עם העכורים אסור למכרם כיון שנחכין
 עכ"פ גם לעמאים ולא החיר העור אלא בשלא צמחכין
 וכמו שסיים צדבריו ובלבד שלא יתכוין לכך, והכי פירושו
 אסור לעשות צהן סחורה וכו' אבל צמחמנו לו ללייד חיה
 ועוף ודגים עמאים פי' כלומר שחזמנו לו בלי לידה כלל
 וכגון שמאל חיה ועוף ודגים עמאים מהים שלא הוי צריק
 לצודן או שגזרו מעלמן כגון חיה שנחתו רגליה וצד
 שנשברו גפיה ודגים שמאלן על שפת הים וכיוצא בזה צדבר
 שאינו מחוסר לידה כלל וזה הוא הקורא חזמנו לו ומיירי
 שהצייד הלך לצוד עכורים וחזמנו לו אלו צדוך בלי לזה כלל
 משמיענו העור ז"ל דמותר למכרן ואח"כ משמיענו העור
 דין אחר או שלד עמאים עם העכורים ר"ל דהכא מיירי
 שכבר הצייד עשה מעשה של לזה ולד עמאים עם העכורים
 אבל לא החכין לעמאים כלל אלא לעכורים ובהעלתו העלה
 גם עמאים וכתב מותר למכור אף צד אצל צמחכין
 לעמאים אפילו עם עכורים אסור ואחי שפיר סיום דבריו
 ובלבד שלא יתכוין.

ולפי זה רבוחא גדולא קמ"ל דהעיקר החילוק הוא בין
 חזמנו שלא עשה מעשה לזה לז עשה מעשה נדה,
 וקמ"ל דלא חימא דוקא צמחמנו מעמא שלא עשה שום
 מעשה לזה וליכא למחשדיה דילמא החכין לעמאים כה"ג
 מותר למכור אצל כשז עמאים עם עכורים כיון דעשה
 מעשה לזה אסור למכור דחיישין לערמה ואיכא למחשדיה
 קמ"ל דמותר ובלבד שלא יתכוין. ולפי"ז ישי מה ס"ל צד
 עמאים לצדן חי מותר למכור חי נימא דמדמינן או דינמא
 דחזמנו דוקא החיר שאין בהם מעשה לזה ועמאים ועכורים
 נמי דוקא החירו כיון דנחכין על העכורים אצל לעמא
 לא החירו או דילמא עמאים לעמא נמי צכלל דנחכין
 לעכורים ועלו צידו עמאים ועכורים וכתב עמאים צענמן.
 וקל"ה ראינו לפירושו זה שהרי העור מפרש בזה המשנה
 דאין עושין סחורות וצמחמנו שם איכא נבלות וערפות ושקלים
 ורמשים ונבלות וערפות הם שכבר מחו ושקלים ורמשים
 אפשר עודן חיוין וכיון דמחני מיירי צד עניינים מפרש העור
 צ מינים היינו חזמנו לו ללייד ר"ל שחזמנו לו מחים
 וחיית נבלות וערפות, ולד עמאים ועכורים שבה חיים וי"ל.

נציאים שנתנצלו צסגנון אחד הכוס' חדשים ונוצ"י יר"ד
 סי ס"צ וח"ס יר"ד סי ק"ו שחירלו דיוק החוי"ע ומל"מ
 הני"ל דכיון דאמרינן צפסחים כ"צ דם מותר בהנאה אפילו
 לרי"א משום דליחקש למים ואצמ"ה מותר בהנאה משום
 דליחקש לדם א"כ ה"נ לעינן היתר סחורה ליחקש דם
 למים ואצמ"ה לדם ועינן פרי חומר סי קי"ז ולפי"ז שפיר
 י"ל דליסור סחורה מה"ח ואפ"ה חלב אסור באכילה
 מה"ח משום דאחי מדם ומותר צסחורה כמו אצמ"ה ודם
 עמא ע"ש. ובאמת כי יש לדייק קל"ה ממחני עמא דחשוב
 נר"ע ושקלים ורמשים צבדי פירות צציעות וצבורות וחירות
 ומשמע דכבדדי נינוה וכו' משמע לשון שאין עושין סחורה
 צפירות צציעות ולא וכו' ולא צנבלות וערפות ולא צשקלים
 ורמשים ומשמע דכבדדי נינוה.

ובמראה פנים על הירושלמי ספ"ז דצ"ק הקשה לשיעוט
 הסוצרים דליסור סחורה מדצנן מקראי דחלב
 דאין זה ראינו ד"ל כמו שמצינו בחלב (צניר) שאף שאסור
 באכילה מה"ח מותר צסחורה מדכתב קרא צבדיא יעשה
 כלל מלאכה וכמ"ש רמ"ש פי"ח ממ"א הע"ז הכ"י אפשר
 חלב (צקמן) דאסור החורה באכילה ומותר צסחורה,
 וראיתי לבק"ז צציות צית שערס יר"ד סי קל"ה שהקשה
 כן מעמא ורהגיש צמראה הפנים ודחה לעמא לפי מ"ש
 המג"א סי רע"ז סק"ג לשיעוט ר"י מאי פריך וחלב מני"ל
 דשרי דהיה ראוי לאסור משום דם נעבר ונעשה חלב הא
 נשחבה לדבר המותר וחי הח"י סי חס"ז אות ע"ז דשעלמא
 דצב שהוא היתר ונפל לחוכו ונכפך לדצב שפיר שייך לומר
 נשחבה לדבר המותר אצל חלב כל כמה שלא החירה החורה
 חלב לא שייך לומר נשחבה לדבר המותר כיון שמאליסור
 דם קאחי ורק נשחבה מראיתו ונשאר צאליסור דם דמעיקרא,
 מעשה חי נימא דחלב מותר צסחורה מה"ח א"כ שפיר
 חזין דחלב נשחבה לדבר המותר לסחורה עכ"פ וממילא
 נמי נימא דנשחבה לעינן אכילה לדבר המותר וכקושי"ת
 המג"א שהרי סוף סוף מותר הוא צסחורה וע"כ דאין
 אלא דצנן ושי"י. ולחי הוי נשחבה רועי החוס' חי והנוצ"י
 והח"ס הקשה ג"כ שהרי דם שהקפה שאינו נשפך כמים
 ולא ליחקש למים ע"כ י"ל דאסור לסחורה ע"ש מפני שנשחבה
 מצריותו למעליותא שז י"ל צחלב נמי דאי אסור באכילה
 מה"ח אסור נמי צסחורה מה"ח כיון דנשחבה למעליותא
 מצריותו ומדשרי קרא לסחורה ע"כ דמותר גם באכילה וא"כ
 אכתי מאי משני דלמא לסחורה אע"כ דליסור סחורה אינו
 מה"ח ע"ש מה שהאריך צדברים נפלאים ושז קיים שחי
 הסצרות יחדיו.

ולענין הלכה העלה שם צנידון ידידי דכיון דאיכא גניון
 חוס' ותה"ד ורמ"ע דס"ל דליסור סחורה אפילו
 צשראים אינו מה"ח וקראי אסמכתא צעלמא וחוי"ע ופי"ז
 דס"ל דמסר הכתוב לחכמים, חוי"י ופנ"י פסחים כ"ג ונוצ"י
 דס"ל אפילו אס צשראים אסור מה"ח מ"מ צנו"ע לא הוי
 רק דצנן סמך עמא להכל צנידון ידידי לעינן צעוט אוחות
 לקבל שזר מאוחה עריפה מצציעות ע"ש אצל מ"מ צשאלה
 דידן דמיירי צעושא סחורה ממש צנו"ע ודאי לא החיר
 ועינן מהר"ם ש"ק יר"ד סי קל"ז שכתמיר הכרה צדבר,
 וכק"י הני"ל הקשה עליו קל"ה ויש להאריך אלא שאין הפנאי
 מסכים.

שלמו מה כמו בזמן הח"ס והמכר"ס ש"ק וזמן מרן כק"ז וגם כל האחרונים האחרים האוסרים וגם היו להם קונים עכ"ל ג"כ, וגם מה שמק"ל על ה"ע"ז הרי כמעט כל האחרונים חלקו עליו ועיין ח"ס ה"ג"ל מה שחמ"עניו, וזכרנו כי במדינה זו שאם יאבד קונים אלו יבאו אחרים שכרי עיר רב"ח אובלסים הוא. שנית נראה דבאמת לא קרב זה אל זה, דה"ע"ז שם כחצ בשם הב"ח בשוכרי פיירות וכפרים מן השך דליונו כל ההכנסה של השך ובכלל זה החזירים שצחור וצחור זמן החכירות מגדל ישראל החזירים ומאכלי אוחס לפועליו וכו"ל אור"י וכו"ל כחצ ה"ע"ז ללמד זכות דהוי דומיא דלד עמאים עם העכורים דכיון שא"א להיות עכורים נלזדים לחוד שצערצוציה הם ונילזדים עמאים עמכם ע"כ שרי וכו"ל צהני פיירות שצ"ע א"א לשכור הכי בלא הכי שרי השך לא ישכור בשום אופן אלו בלא אלו, אבל הכא הרי צידו הוא לקנות כשר צלי נ"ע והביתר בעלמא וכו"ל לחוד וצחמ"ת קונים אלו לחוד ואלו נחוד שרי ע"פ רוב הקאמפני שיש לה נ"ע אין לה מאכלים כשרים וודאי שימכרו לו אלו בפני עצמו אפילו אם יש לו שניהם אלא שזה קונה בעלמא כדי שיוכל למכור ולהרויח הרי זה ממש נושא ונותן בדברים אסורים ואין לה שום דמיון להא דע"ז. ואם נוכל לדמות היינו יכולים לדמות כגון מי שקנה חנות מעבדים וכו"ל צו נ"ע צחור בסחורה שלקח ממנו ולא ראה למכור לו החנות בלופן אחר וכו"ל אינו מחבין אלא לחנות רק שא"א לו לקנות בלופן כה"ג דומה להא דהוי כחצמ"ן לו ומוחר למכור לו הנ"ע שצחמ"ת שלקח מן העכורים אבל להכניס אח"כ עוד נ"ע לפענ"ד פשוט דליכא צח"ה ביתר.

עוד כחצ צוקן אהרן ה"ל לישצ דברי הראצ"ה החמורים בציאו המדכי רפ"צ דפסחים שחולק בעיקר איסור סחורה בדברים אסורים וכו"ל דמוחר לסחור בדברים אסורים וחילו מש"ס חולין ק"ו דאמר החס מים ראשונים האכילו בשר חזיר ופרש"י שביה חנווני ישראל מוכר בשר שחוטב לישראל ומצשלם ומאכילם וכשהכרי צא לחנותו מאכילו נבלות וצא יחודי לאכול ולא נעל ידיו וקסבר זה שחוטב נכרי והאכילו בשר חזיר ודייק מה דחנווני ישראל מוכר לסחור בדברים אסורים שכרי החזיק צחמ"ת בשר חזיר לעכורים, וחפס"ו כ"ע ארצ"ה"ל ז"ל שזה היפוך משנה מפורשת שציעות ה"ל וגם היפוך כל הפוסקים ז"ל, עיין צ"י סי' קר"ז שביצאו וכו"ל שם מה שחמ"עניו עליו ובעל זקן אהרן האריך לישצ דבריו דחנווני מוכר, ועוד דייק בדברי רש"י שם שכתב צחולין ה"ל דבישראל דייק לכתוב מוכר בשר שחוטב ומצשלם וכו"ל לא כחצ ומצשלם אלא כחצ וכשהכרי צא צחמ"ת מאכילו נבלה פ"ש גם מ"ש צח"ה סי' מ"ז.

ובמכ"ת כי רצ לא דק כאן וכחצ דברים שאין ודיוקן אינו דיוק חדא דאפילו לפי שיעחו ודאי דבישראל ציאל החזיר כמו בשר שחוטב דל"ל אוחו יחודי שהאכילו חזיר כשצא לאכול פעם הראשון הרי נתן לו בשר מצושל וצפס"ס השניה כשלא הכיר צו שחוטב יחודי ונתן לו בשר חזיר פ"ש שנתן לו אינו מצושל לפי סברה ה"ל ה"ל א"כ מיד הכי לו לשאלו השינוי וגם השינוי צסכום החשלות ככר הכי יכול לראות שיש בזה איזה שינוי ופעם לשינוי כיון דאין המאכלים שזים דח"ה נתן לו מצושל ח"ה לא.

א"י דהטור ז"ל רישא רבוחא קמ"ל וסיפא רבוחא קמ"ל רישא קמ"ל דאפילו כולם עמאים מוכר למכור אלא דלז דווקא צחמ"תו שלא עשה מעשה לזכר ואפילו שלא צכוונ"ה וסיפא רבוחא קמ"ל דאפילו לז מוכר למכור אלא שלא ככר לרי"ך צ' חנאים שיכיר דווקא עמאים עם עכורים ובעמאים לחוד אסור ושלא יחבין לכך וד"ק ולפ"ז נראה לפענ"ד דמבוארים דברי הטור צציאור נכון ורווח הגם שלא פירשו כן המפרשים לא מנעתי מלכתוב דעתי העניה.

רבמה שכחצתי נלפענ"ד לישצ דברי הא"ה שחמ"עניו עליו הב"י ח"ל וכחצ צא"ה הא דמוחר למכרם ה"מ ציחוד העמא והעכור אבל לא העמא צפני עצמו והעכור צפני עצמו דכיון שחוטב ליד יאמרו שכיון מלאכתו להם לכן לרי"ך שימכרם מיד לא שישכר העמא עד שיכר שמן עכ"ל, ומה שאסור למכור העמא צפני עצמו אינו יודע מנין לו מדברי הרמב"ם ורבינו משמע דשרי שכרי אפילו לא עלו צידו אלא עמאים בלבד החזיר למכרם עכ"ל הב"י ועיין ש"ך סק"ע שם וצנקה"כ, ולפמ"ש אחי שפיר מאד דברי הא"ה דודאי מדברי הטור ראינו לדברי הא"ה דהא דהחזיר הטור למכור עמאין צפני עצמן לא החזיר אלא צחמ"תו דווקא דצח"ה לא עשה שום מעשה לזכר וכו"ל לכת"ה למחשדיה שכיון מלאכתו להם ולכן מוכר למכור צפני עצמו אבל צד עמאים עם העכורים כיון דפ"י לז צא לו והוא מעשה מלאכה של לז לא ימכרם צפני עצמן דאיכא למחשדיה דכיון מלאכתו להם וא"כ מדברי הא"ה ז"ל ראינו צרורכ לפירושו לחלק צין צחמ"תו שלא צא ע"י לז וצין עמאים עם העכורים וגם נראה לכאורה דס"ל דצד עמאים לצדס הכ"י דהיי אסור למכור דאיכא למחשדיה כיון דלא הוי צחמ"תו וכו"ל צח"ה.

אמנם הב"ה והפריש"ה וכו"ל פ"י דאפילו כיון לעמאים ג"כ אלא שאם היה מניח העמאים מלזוד לא היו נלזדים גם העכורים מוכר לו למכור פ"ש ועיין ער"ז סי"ק ד וודאי לענין הלכה לדידכו שמעתי אפילו להקל ואין דעתי כלום נגד דעתם ברמב"ם, וראיתי צערון השלחן דבר חדש שאלו ללמד זכות על צעלי החנויות ומחשבים שמחזיקים אלא למכיר קרצי גנים עמאים שקורין איקרא"א וכחצ מה"ע דכיון דאם לא יחזיק אה העמאים יפסיד אה הפדיון גם מהכשרות וכו"ל הוי כחצמ"ת כיון דאין כוונתו לכך וצח"ה ל"ל סי' א' כחצ צישראלים שמלאכתן לעשות מרות וצורית ומעל עליהן מן השררה להספיק לכל צני הטור שרי להו לכתחילה לקנות חלב חזיר וצנ"ה יסודו מירושלמי דכיון דהצ"ידים לריבין ליתן מה למלך החזיר להם למכור חיה וסוף ודגים עמאים כדי שיוכלו לפרוע למלך החס, ומה ראיתי צע"ת זקן אהרן ח"צ סי' מ"ה שאלו להחזיר לסחור צנו"ע צפשיעות צחנווני שאם לא יסחור צהם יפסיד הקונים העכורים מעטם שרי"ך לשלם מהם, וגם דהוי כחצמ"ת לו עמאים עם העכורים וכדעת ה"ע"ז.

ולפענ"ד הפריח על המדכ מאד הגאון ז"ל כצודו צמקומה מונה ושרי ליה מדי שפסק היפוך כל הפוסקים האחרונים ז"ל שביה להם ג"כ ידיעות דחנוונים לריב"ם לשלם מהם כי צענים האחרונות בכל המקומות החנוונים

ועיין הגהות הג"ר משולם זלמן אשכנזי על המשניות מס' שביעית פ"ז שכחז לישב כעין אופן זה קושיה החו"ט וכו' וכחז דבעינן שהדבר צעממוהו לא היה ראוי לאכילה משא"כ חלב דמנא ידעינן דבשר סוסיס וחמורים לא עוב למאכל והלא יש אנשים במקומות רחוקים שאוכלים אותם ומ"מ מותר למכור כיון שאלוהיו אינו עומד לאכילה וא"כ שפיר דחי הש"ס דאפשר היה חלב מלפנים כמו סוסיס וחמורים בזמנינו ע"כ ואף שחי שם ל"ע גדול ואין כאן מקומו מ"מ נראה ג"כ דכחז דכל שאינו עומד אלוהיו לאכילה מותר בסחורה, אלא דנראה שם לא זכר פה כחז מדברי הרשב"א ז"ל למעיין שם.

שנית אומר אני דאפילו לשיטת הפוסקים דלא נחתו טעם משום דילמא אחי למיכל מ"מ כיון דנ"ט אלו לא נעשו אלא לאכילה כלבים ולא לאכילה בנ"א לא נאסרו לסחור דלא הוה נבלה הראויה לגר כיון דאין אוכלים אותה ועוד זו שלשה דנלפע"ד לומר דבר חדש דלפי מה ששמעתי המאכל הזה אינו נ"ט ממש אלא חטובות נ"ט כלומר שנחטבו זה בשר נבלה ועלמות וקמח וכדומה ואי נימא דרוב מן הקמח ושאר דברים ועלמות והמיעוט מן הנבלה א"כ ממילא לא הוי אלא איסור דרבנן דמדאורייתא בשר רובא אזלינן ואפילו אי נימא דבשר ניכר הוא ולא בטל מ"מ נמאסח הוא ולא הוה ככלל ראוי לגר, גם כי יש עוד כמה סנופים להחיות בזה ע"כ לפע"ד פשוט דמותרין בעלי חיות למכור קופסאות של מאכלי כלב בלי שום פקפוק כללפע"ד.

(*) ועיין משנה הלכות ח"ז סימן ק"ג.

ופה שבתה קולמסי והארכתי קצת יותר משהפנאי מסכים לכבודו והשי"ת יראנו מתורתו נפלאות ונוכה לישב על מי נח וללמוד תורה לשמה מתוך נחת והרחבת הדעת.

דברי ידי"ב הדרוש"ת בידידות נאמנה ומברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ק"ז

אי פותר לשנות מי פורה מבקבוקים שלא נטבלו הקנקנים במבונה (פורה מאשיו)

כבוד אהובי תלמידי חמדת לבי ועיני מופלא ומפלג מלא פלג חריף וחרוף הר' מרדכי קנעפלער הי"ו כעת הרה"ג וכו' מנהל דיישיבתינו הקדושה.

אחדשה"ס בדבר שאלתך אי מותר לשחות מי סודא מעקבוק כי הצקבוקים ע"פ רוב נעשים ע"י עכרים וישראל הקונה הפי סודא עם הצקבוק נחתיב הצקבוק בעצילה ואסור לשחות ממנו וא"כ על מה סמכו העולם אפילו שומרי חורה ששוחין מעקבוקין וצפרע כשכולכין על הדרך וקונים מים לשחות מהמכונות הנקראים אונתמאט

אלא דלא לריכנא לזה ולהדיא מפורש במדרש דלא כותיה ח"ל צ"ל בלג פ"כ סכ"א מעשה בשעת הגזירה בחנוני אחד מישראל שהיה מבשל בשר טהור ובשר חזיר ומוכר שלא ירגישו בו שהוא יחודי וכן היה מנהגו כל מי שנכנס לחנות שלו ולא נעל ידיו יודע שהוא עו"כ ונוהן לפניו בשר חזיר וכל מי שנעל ידיו ומצרך יודע שהוא ישראל ומאכליו בשר טהור פעם אחת נכנס יחודי לאכול וכו' ע"ש ומבואר מדברי המדרש שהיה מבשל בשר טהור ובשר חזיר ותרומתו בשל ומכר זה כזה לבצאים בחנותו, שנית מבואר ג"כ דלא כרשב"ה מדדייקו לכתוב לאחר בשר חזיר ומוכר שלא ירגישו בו שהוא יחודי משמע דבלא"ה אסור לו לטעום סחורה בדבר האסור רק מפני הסכנה עשה כן וכ"כ בד"ל שם ובחינושי רש"ש שם ל"ן לפיין בדברי רש"י חולין ובמדרש"א ולפי המבואר במדרש דשעת הגזירה היחה לא לר"ך לזה ע"ש וכבר קדמוהו בזה הש"ך וי"ד סי' קפ"ח שחמם אמהריק שורש פ"ה הביאו הרמ"א שם שהביא לעלמו ראי' מדברי רש"י ה"ל לפנין שנינו בגדים וז"ל הביא בשם אביו הגאון דבמדרש איתא דשעת שמד היחה ע"ש ועיין ב"ש ה"ל ג' שכחז לישב דברי הרשב"ה עכ"פ מדברי הרשב"ה ה"ל אין ראיה כלל כיון דשיטתו היפוך כל הפוסקים בזה ודעה יחידה הוא ואין לסמוך עליה כלל ודברי הגאון ל"ע בזה.

אלא דמ"מ דידון לסחור בקופסאות של מאכלי כלבים נראה לפע"ד להחיר מחרי טעמי ראשית לפי מה שהבאנו לעיל שיטה הרשב"א ז"ל דאיסור סחורה בדברים אסורים הוא מטעם דחיישין דילמא אחי למיכל מיניה אבל א"כ זה דוקא בדבר הראוי לאכילה אבל בדבר שאינו ראוי לאכילה כיון דלא חיישין דילמא אחי למיכל ממילא מותר בסחורה ולפ"ז הכ"י במאכל כלב שאינו ראוי לאכילה אדם ולא נעשה לאכילה אדם וגם אין אוכלים אותו בנ"א לא חיישין דילמא אחי למיכל מיניה ומותר בסחורה. ואין לומר דכיון דדבר מאכל הוא אולי ימלך מי שהוא ואחי לאכול מיניה לא חיישין לזה דכיון דהוא מאכל כלבים ומאכל הוא אלא בנ"א ורוב בנ"א אין אוכלים מהו ואפילו מיעוט אוכלים אינו מאזי אפילו אם ימלא אחד בטלח דעמו ולא חיישין ליה דבשר רובא אזלינן בזה. ועיין א"ח סי' תנ"ה עיסה הכלבים וברמ"א שם ובא"א שם.

וראיה ברורכ לדברי מדברי הרשב"א ז"ל צעממו שכחז ח"ל שכחצח שאם אינו סחור בדברים אלו להעמידן ולמכורן לנורך אכילה אלא לתקן בהם עורות וכיוצא בזה הרי אלו מותרים בסחורה כזו מדאמרינן בירושלמי בחמור וגמל דלמלאכתן הן עומדים וזה ר"ל כשיבש שכל הדברים שמגדל אותם אדם לאכילה כחזיר ובהמה ועוף שדרך בנ"א לגדלן כדי לאכול ואין רובן עשויין להשמישן אסור לטעום מהן סחורה גזירה שמה יבא לאכול מהם יאל חמור וגמל שאין מגדלין רובן אלא למלאכתן וכו' והרי שכחז מפורש דבשר רוב השמישין ובשר דרך רוב בנ"א אזלינן בזה שאם רוב עשויין לאכילה בנ"א ודרך בנ"א לאוכלן אסור לטעום בזה סחורה גזירה שמה יבא לאכול ואם רובן אינם עשויין לאכילה בנ"א ואין דרך בנ"א לאוכלן דירם כחמור וגמל והכ"י בזה קופסאות כיון דנעשין לכלבים ולא לבנ"א כלל אפילו אם ימלא אחד מיני חלק לא חיישין כלל דילמא אחי למיכל ומותר לסחור לכתחילה בו לדברי הרשב"א.

מי סודא על הדרך יכוין צפי שלא לקנות הבקבוק וממילא ישאר הבקבוק ציד עכו"ם ואינו צריך עזילה חב מותר אליבא דכ"ע, ובזה יכולני נמי לישב על הקוים מי סודא בבית ג"כ מקאמפאנים אשר אין מקבלים הבקבוקים בחזרה וע"ז ודאי קשה הא"ך סומכים לקנות ולשתות מן המים לבחלה כיון שאין חחרין הבקבוקים אבל אם יכוין שלא לקנות הבקבוקים מותר ע"כ נלפע"ד דבאחזם הבקבוקים שאינם חחרין יכוין בשעת קנייתם שלא לזכות בהם וממילא ישחזו עניים וישמחו ומי"מ הריזה לבשתם אח"כ בבקבוקים אלו צריך לעזבלם אם רוצה לקנותם כמוכן ויש להזכיר על זה.

והנה אף שלכאורה ה"י נראה בזה השני להחמיר קצת אבל דע לך אכזבי חלמידי כי להוציא איסורים חדשים בדבר שכל העולם נוהגים אין זה דבר קל ח"ו וכמו שאסור להקל דברים חדשים בן אסור לאסור דברים המותרים והחזרה אמרה לא תוסיפו ולא תגרשו ותרווייכו לאוי ניהו כזה בן זה, וכבר אמרתי לך ועשה אעתיק לך מה שכתב הגאון ר' חיים סופר ז"ל בעל מחנה חיים בענין זה ח"ל (ק"ן סופר כ' קל"ט) אל תאמין שיתר קל להוציא איסורים חדשים מביטורים. איסור חדש הוא אחריות גדול וצפרע בענין הזקוק לך שהמון עם רגילים בהם והוא להם כהיתר ועל ידי ההרגל נעשה להם כעצב שני ואם נעשה על זה איסור והם מתוך הרגל נעשו יעצרו עליו אזי יעצרו גם על איסורים אחרים ועצירה גוררת עצירה ומי יוכל לראות מה יבא בסופו ח"ו דברים כאלו מגלים טפה ומכסים עפחיים. כל אדם רשאי להחמיר על עצמו אמנם לאסור על אחרים הוא דבר אחר. ועשה בענין תראה וספוט מה ובכן דבר מתוך דבר.

רבך ידידך הדושלו"ט כל הימים בלב ונפש.

בשנה הקטן

סימן ק"ח

אשה שהניחה שפחתה בבית ולא פגרה היין אי נאסר בספק

בבוד ידידי הרה"ג וו"ח או"א כש"ת מזה"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

אחדש"ת בדבר השאלה באשה שהלכה לחנות והניחה שפחה כנענית בבית ובעלה בא פתאום לבית ומלא היין תחת הכינור וחשש שמא נגעש השפחה ביין ורצה כ"ת להציל ראי' דהיין מותר מגמ' שבת קכ"ז משום אימחא דבי נשיא מותר היין והכ"כ כיון דהשפחה יודעת שאם תגע ביין וימאלו אותה נוגעת יפערו אותה מעבודתה מירחת ולא נגעש אלא דמספקא ליה שמא נגעש בלא כוונה. **הנה** קי"ר בלשון השאלה כמה זמן היה שיאחז האשה וצא הבעל אם לקח זמן רב או מעט ואם הבידה לה בעלת הבית שהולכת לחנות או לא אמרה רק יאחז בלי ידיעתה גם אי מקום החנות רחוק מן הבית או לא, ואי

בלע"ז ואין שם כוס לשתות ושותים מהבקבוק והוא מחויב בעזילה ע"כ.

והנה בעיקר היתר המי סודא לא מציעה לך אף שהם מונחים בבקבוק שלא נעצל לאחר שלקחו ישראל דברי קי"ל יו"ד דאפי' נשתמש בכלי מלא פטמים קודם שבעלה אינו נאסר המאכל עיין חכ"א סי' ע"ג סי"ב וא"כ הכ"נ המי סודא לא נאסר אבל בהיתר השהיה יפה הקשה ולפי שלפי הנראה דבר זה נובעין בו כמעט רוצה דעלמא ואפילו שומרי תורה החרדים לדבר ה' כשהולכין בדרך וכדומה ולכן צריכין לחנונו למשכנוי נפשינ ונלמד זכות עליהם דנראה דמותר הוא אליבא דכ"ע.

ומתחלה עלינו לדעת דיש שני מיני מי סודא ובקבוקים. (א) שקונין המי סודא הם נותנין הפקד (דעפאזיט בלע"ז) להמוכר על הבקבוקים כלומר שאם לא יחזיר הבקבוק לא יאשר הכסף דעפאזיט אלא המוכר ואם יחזיר לו הבקבוקים אז יחזיר לו מעות הפקד שהיה אצלו נמלא דבאלו הבקבוקים באמת אינו קונה אלא המים ולא הבקבוקים והבקבוק לא הוב רק בחזר הלוואה אצלו עד לאחר שישתה המי סודא ולאחר ששתה יחזרו לבעלים וכיון שכן הרי דינו כשותה בכלי של עכו"ם ואין צריך עזילה כלל שהרי בשעת שתיה הבקבוק אינו שלו והוא לא קנה הבקבוק כלל וממילא מותר לשתות לבחלה עיין יו"ד סי' ק"ב. ואף שאם ישבר חיצה מהם יגערך לשלם עבורם וא"כ הו"ל כמכר זה אינו דאדרכה כיון דראינו דעל אותם שלא נשברו מחזיר לו המעוה הפקד מבוחר דאינו קונה הבקבוקים וגם שמו מוכיח עליו שנקרא דעפאזיט בלע"ז כמבואר. שוב ראיתי בדכ"ת יו"ד סי' ק"כ שהביא בן משו"ת שערי נדק יו"ד סי' קי"ב וצערך בשלחן דמ"ע נוהגין שלא לעבול אותן ללוחית של זיידע וואסער סי' ק"כ סעי' מ"ה ובש"ת שבת סופר יו"ד סי' ע"ז כתב פלאשין משום שהם של אומן העששה זיידע וואסער והם בשאלה אלא השותים ופי"ש אות פי' ואות פ"ח.

אלא דיש מין ב' של מי סודא שנקחין אותן עם הבקבוקים ואין הסותרים לוקחין הבקבוקים בחזרה אלא לאחר השתיה וזרקין אותם הבקבוקים ובזה כבר צריך לפנינו אמו סמכו בזה וצפרע ע"פ רוב השותים בדרך שקוניים מהארומאטים בלע"ז שם אין לוקחין הללוחית בחזרה וא"כ כבר נחייב הבקבוק בעזילה ופי"ש אמאי נהגו בזה היתר, ונראה לפע"ד לחזור בזה היתר גם בזה והוא לפי"ש הפוסקים ז"ל דהזכר כלי מן הכפקר אינו חייב בעזילה דלא חייבה החזרה לעבול אלא כלי עכו"ם שלקחו ישראל כדכתיב בכלי מדין אף אם זהב וגו' ובשעה שיואלח מרשות עכו"ם ונכנס לקדושה ישראל צריך עזילה אבל הקונה מן הכפקר אין צריך עזילה *וכנה הקונה מי סודא כיון שאינו צריך להבקבוק כלל ולאחר ששתה בו וזרקו ח"כ באמת הקונה הסודא אינו קונה הבקבוק כלל ואינו רוצה בו רק במים שבו הוא רוצה וא"כ הבקבוק הוא כעין הפקד לכל ואינו צריך עזילה, וליתר שאת כדאי אולי להפקיר הבקבוק בפירות צפה מלא ואף דהוב שלא בפני שלשה מי"מ בשעת הדחק ובאופן כזה דאולי גם לבחלה אינו צריך גם כי עזילה כלי זכוכית אינו אלא מדרבנן יש לסמוך ע"ז.

עוד נראה ע"ס להחירא בזה דהנה פשוט דישאלה הקונה דבר צריך לקנות מדעתו ובגמ' צ"ק — אמרו איסורא לא ניהא ליה ליקני ומעתה אומר אני עלה נכונה דהקונה

כ"ח ממה דמבאר בש"ע יו"ד סי' קמ"א ס"ד דאסור לעשות ולקיים לורת אדם והחולקים עליו השיבו דהר"ש מתיר בח"י לורת וכ"ח השיב דלא קי"ל כהר"ש שזעזעו דליכא כאן אלא ח"י פרטוף ולא פרטוף שלם כמו שרואים על המעצמות וכ"ח גם על זה הביא רח"י לעומתם מחכמת אדם כלל פ"ה דאפילו ח"י גוף מאד בגוף ולא ל"ד באסור אסור ועתה נפשו היפה בשאלתו אי מותר להחפץ בצידיכ"י זו כי אין שם צידיכ"י אחר אשר להחפץ בו.

וראשונה אגיד כי קשה לי לכתוב ולחיות דעתי במקום מחלוקת כי חוששני שלא יאמיח מזה מחלוקת וכ"ש שאם יש שם רב בעיר אמנם מחמת ידידות אכתוב מה שדעתי ובתנאי שאם רב בעיר חולק אצטע דעתי עד שאשמע טענות.

ובעצם הדיון מה שטען כח"י דאין לא קי"ל כהר"ש אלא אפילו פרטוף לחוד ואינו גוף שלם נמי אסור יפה כיון והדיון עמו בזה וכן הסכימו כמעט כל האחרונים ז"ל הבס שהלבוש פוערת זכר יו"ד סי' קמ"א ס"ד כתב ח"י י"ש מי שאומר שלא אסור לורת אדם ודקדקן אלא בלורת שלמה בכל איברי אדם לורת ראש בלא גוף או גוף בלא ראש אין זה שום איסור לא צמולאח ולא צעוש וכי וכן נובגין להחיר. נראה מפורש דס"ל להלכה כהר"ש וכן נובגין אמנם האחרונים ז"ל נראה דלא ס"ל כן וכן נראה דמאחר שחולקין עליו הסמ"ג והרמב"ן וברש"י וכו"ן ומכ"מ רבו מן יקל ראש להקל. ואף שראיתי בשו"ת יעב"ץ ח"א סי' ק"ע שראה ליישב שיעת הר"ש ולהשוותה עם שאר פוסקים ור"ל דהא שכתב הר"ש דראש בלא גוף אין איסור כוונתו בראש אע"פ בלי לורת פנים ניכרת אצל בלורת פנים ניכרת מודק לשאר פוסקים והאריך למעניו אמנם הרואה יראה שאין זה כוונת הר"ש ז"ל לאחר הסליחה לאדוניו היעב"ץ.

וז"ל הר"ש תנן בתם וכו' האי חותם מיירי בחמה ולבנה כוכבים ומחלות ופרטוף אדם שאסור לעשותו וגם להשקותו אם עשאו ע"כ משום חשדא וכו' והא דאסרינן לורת אדם ודקדקן דוקא בגולם שלם אצל לורת בראש בלא גוף שלם מותר וכו' וגם חשדא ליכא והרואה יראה פשוט דהר"ש ז"ל קאי אהא שכתב פרטוף אדם שאסור לעשותו ולהשקותו שכתב בסמוך מיניה וע"ז קאי ואומר דהא דאסור היינו אותו הפרטוף שהזכיר שאסור לעשותו היינו דוקא כשהביא גוף שלם אצל בלא גוף שלם מותר ואי כוונתו בראש אע"פ בלי לורת פנים מה לי גוף שלם או לא שלם והלא אפילו גוף שלם בראש אע"פ שאינו לורת מותר וכמו שאמר לי שמואל ל"י יהודה שינא סמי עינא דדין ר"ה כ"ד ומדמחלק בין שלם לגוף שאינו שלם אלא בראש ע"כ דמיירי בראש עם לורת ח"ה פשוט וצורר לפענ"ד. גם מה שכתב שם ז"ל דהוא איסור דאורייתא ויש להחמיר לכאורה מדברי הר"ש נראה דלא הוי רק איסור דרבנן ומשום חשדא ועיין ש"ך ור"ע.

אמנם מה שטענו דהתם ליכא רק ח"י פרטוף ולא פרטוף שלם לכאורה טענתם טענה כזו דנראה פשוט

ידעה השפחה שצטלה יכול לחזור מבית הכנסת בכל רגע או לא דכל זה נפ"מ אי הוה כישרל יולא ונכנס דמירתא, גם לריך לדעת אי השפחה סגרה הבית לעמלה לאחר שהלכה הגברת לחנות, והנה בש"ע יו"ד סי' קכ"ע ס"ח המניח ע"כ בחנותו ויולא או שכי' לו יין בספינה או בקרון או שכי' ע"כ מעביר לו חציות יין ממקום למקום והניחו לבדו עם היין ויולא מותר וכתב הרמ"א לכתחלה לא יניח חציות יין וחומץ אלא ע"כ לבד כלל אצל דיעבד מותר ע"כ וא"כ ככ"ג לפי התנאים המבוארים שם מותר והיינו שנדע שלא סגרה השפחה הבית ובסתם לא חיישין דסגרה אצל בסגרה ודאי חיישין כיון דאפשר להשתמע ועיין ש"ע יו"ד סי' קי"ח ס"י המניח ע"כ חציות וכו' דברים שאם החליפו יש בהם אפילו איסור תורה מותרין והוא שלא סגר הבית עליו ועיין ש"ך שם וז"ל אפרים יו"ד סי' קכ"ע בגליון בשם צפי ח"י יו"ד סי' קכ"ג. ועיין שו"ת בית שער יו"ד סי' קכ"ע צאחד שנסע מביתו ולא הניח רק שפחה ונכרת חציות וימינו דידן קיל דהכי לא הוי אלא סתם יינם וגם כי לא כלבו למקום רחוק כמובן.

ובס' בית הלל סי' קכ"ח סק"ח הפליג להחמיר וכתב אזכרה להקונים צע"ש יין לקידוש ומעמידין הכלי עם היין בהחדר והשפחה הולכת לשם לפעמים ביחידות ואין שם עמה שום אדם שיש לחוש שהשפחה השפחה מן היין ולא יודע לשום אדם ע"ש ולפי"ז כ"ש דידן דאסור שנשאלה השפחה לבדה מ"מ צ"ח יין המשמח כתב דע"כ אינו אלא חומרא בעלמא וכמ"ש הראב"ן משום הרחק מן הכיפור אצל מדינא ליכא איסור אפילו לכתחלה הביאו בדרכ"ח ח"כ דידן אף דהוה חמור שחרי ב"י זמן מה עם השפחה לבד בבית מ"מ אם ה"י באופן שידעה שהצ"ע יבא או לא ידעה שצ"ע"ב הלכה רק שחשבה שיאכל לרגע ולא סגרה הדלת אז היין מותר אצל אם לא היו התנאים האלו קשה להחיר היין במה שהחמירו הראשונים אשר מימינם אנו שותים. ומה שראה כ"ח לומר דהשפחה מירתת משום דידעה שאם תגע ביין יעבירוה דבר זה לא ברור לי כ"כ דודאי אפשר שהשפחה ותאמר שהיתה רואה לנקות ושכחה ולקחה היין ממקום למקום וגם כי הרי הבית סגור מלפניה ולא חוששת גם כי הצעלים צאמת לא ישלחוהו בשביל זה אצל בתנאים כנ"ל יש לסמוך דיעבד.

ובזה הגני ידי"ג הדושל"ת בלב ונפש.

פנשה הקטן

סימן ק"ט

בהכנ"ט שהכניסו בה שטון ועליה צורת אדם

ב"ה ד' שבט התשכ"ג ברוקלין נ"י יצו"א.

בבד ידידי ורב חביבי הרה"ג חוב"ס וכו' מוה"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

אחדש"ת נדבר שאלתו בצידיכ"ג שהכניסו שם שטון וליד השטון יש המונה בולעת כלורת אדם ומשם לו

כיון דלא כוי ע"ז אלא עשויה לשם נוי ומשום חשדא לא חיישי כדמשיני שם רבים שאני כן ה"י נראה לכאורה. אלא דרבינו ר' אבהו ה"פ שם שהביא משו"ת דברי יוסף סי' ח' ששאל אם ליידי דלחוח הדיכל של ציכ"ג נורח כוכבים צממנים וכחצ' ד"ש צמקוס קדושא שאסור משום חשדא והפח"ש חמה עליו דלדרכה צמ"י ר"ה ה"ל מוכח ציכ"ג נמי קיל דברים ולא כוי חשדא וכו' פלא ועיינתי בשו"ת דברי יוסף ה"ל ורבינו שהגאון צעלז' הרגיש צמ"י וז' והקשה כן לעצמו וחי' דהסם שאני שבוטח צמ"י וכו' הערוך ערך אנדרעטא ומש"י ליכא חשדא ע"כ ופלא על הפח"ש שהקשה לה"י מגמ' שהוא עסוק צה ומביאה לעצמו וכנראה לא ראה דברי הד"י צנים אלא ממנה שהעתיקוהו. אלא דמ"מ חי' בדברי יוסף חמוח דל"כ מאי משני צמ"י רבים שאני ומשמע דמשום דברים הוא ליכא חשדא ה"ל לאונם שאני דהסם אונם הוב' ומדמי רבים שאני משמע דמכא רבים קאחי ולא מכא אונם חב' לפעמ"ד ברור גס רבינו השני שהביא ממחללה אינא מוכרחת למעיין שם וצדברי הרא"ש כלל ה' סי' צ' וז"ל.

ומצאתי בשו"ת מהר"ם מרעטנבורג סי' תר"י ח"ל ועל לורה עופות וסוסים שזיירו ציכ"ג ששאלה אם מותר להחפלה שם וצאח לדמח לורה לצבה ואנדרעטא וכו' ותניא ע"ז מ"צ ע"כ כל הפרעופים מותרים חוץ מפרלוק אדם ומוקים לה פרלוק אדם צמולא דוקא לרי יבוכה אכל לרבנן אפילו פרלוק אדם מותרים צמולא הלבך אין כאן בית מיהוש וברי לכאורה מפורש דאפילו צפרלוק אדם שמואל ולא עשה אין כאן בית מיהוש ומותר להחפלה אלא שהביא אח"כ דעת רבינו אליקים שזוכ לכסיר אפילו לורה אריות ונחשים שזיירי ציכ"ג צקולניא וז"ל לכאורה זכ חלוי צמחלוקת הני גאוי ז"ל ועיין ש"ע סי' נ', ומגמ' ר"ה ה"ל לכאורה ראי' למהר"ם מ"מ ודאי דבסחם אל יכנס ציכ"ג כז שיש צה אנדרעטא מ"מ דיעבד שאין לו מקום אחר להחפלה נראה דיש לסמוך וליכנס אפילו צורה אדם ודאי שנעשה לנוי.

דאפילו להאסורים צפרלוק לחודיה מ"מ לא אסור אלא כשיש להם פרלוק שלם עכ"פ אכל אם אין הפרלוק שלם ליכא שום איסורא וכמו שאמרו צמ"י שם ר"ה כ"ד וכו' וכו' רב יבוכה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לר"י סינא סמי עיניו דדין הרי דאפילו צורה שלמה אם סימא עין אחת חו מותר כ"ש כשלא עשה לורה פרלוק שלם והא דהביא מהחכ"א כלל פ"ה לפעמ"ד כוונת החכ"א שיש שם לורה הפנים שלמה אלא שחצר הח"י השני היינו כמו שעושים לזכר שנראה רק הפנים והחלק אחרים של הראש לא נראה וכן עשו לורה צולעת כז שראו הפנים כולו אכל לא עשו האחר ומאחריו ה"י כמין דף חלק ולא עגול כצורה האש ולא כוונתו צמ"י שכתב ח"ל דאעפ"י שאינו אלא ח"י הגוף מלד הפנים כצמ"י שמעשה הפרלוק לא נראה רק מלד הפנים ואינו עושה כל הגוף היינו מלד האחר אכל הפרלוק פנים עכ"פ עשה צמלמוח דאם לא עשה פרלוק פנים צמלמוח א"כ אפילו עושה אחן אחת או עין אחת יבא חייב דמאן מפיה אחת הוא השיעור אע"כ דפרלוק פנים להאסורים נמי דוקא כשיש כל הפנים.

אלא דא"כ דאסורא ליכא לכ"ע מ"מ מוכר הדבר ציכ"ג ועיין שו"ת ח"ס יו"ד סי' קכ"ע ועיין שו"ת מהר"ם מרעטנבורג סי' תר"י שהביא דעת רבינו אליקים שזוכ להסיר צקולניא אפילו לורה אריות ונחשים שזיירי ציכ"ג שם, וצאמח כי יכולים לעשות בכל צלי פקפוק שהרי אפשר לפחות קלח הצורה ולבמות סינא דדין וצכל דהוא שמואל כז מותר ולא ודאי יסכימו הם ג"כ ויבא בכל צלום אכל כל זה אם יסכימו צלי מחלוקת שאם ח"י לריך מחלוקת צצביל זה ייחננו כמו שהוא כיון שלדינא ליכא איסור צזה לפעמ"ד.

סימן ק"י

אי מותר להחפלה בציכ"ג שיש שם צורה

עוד להנ"ל

(ג) **ועל** דבר שאלנו אי מותר להחפלה ציכ"ג שיש צה לורה הכה דבר זה לא אכחצו אלא כדי להחלמ' כי לדין שז' אינו לריך להשאלה כי לכל הדעות מותר להחפלה צה דאפילו להמחמירין ואילו ה"י פרלוק פנים כולו והם היו סומכין על הרא"ש והלבוש ועל המקילין ח"י לומר צצביל זה אסור ליכנס ציכ"ג ועל דרך הרמז איננו מיכל אכלי ולדין מחסם לא סחים צמח"א אלא אפילו היכא דאיכא לורה ממע שנעשה לשם נוי ולא לשם ע"ז נראה לכאורה דמותר ליכנס ולהחפלה ציכ"ג כז כיון דאין הוא המחזיק הצורה וראי' מגמ' ר"ה ה"ל מהביא צי כנישתא דשף ויחי צצברעטא דכז צי אנדרעטא וכו' עייני רב ושמואל ואצור דשמואל ולוי ומל"י החם ולא חיישי לחשדא ופרש"י אנדרעטא ללם דמות המלך וברי שאף שהיכה שם לורה אדם ממע שאסורה מ"מ לא נמנעו הני אמוראי ליכנס צה ולהחפלה

סימן קי"א

שעון מונה על בית חיפלהם מבחוץ אי מותר לישראל לראות השעה

עוד להנ"ל

(ג) **עוד** שאל צשעון מונה על בית חיפלהם מבחוץ ועוצרים וצצים רואים כמה השעה אם מותר לישראל לראות עליו או דכז נכנס מע"ז, ולפום ריבועא נראה דאין לזכ שום שייכות עם הצי"ז ולא כז צכלל משמשיכו אלא חלוי על הצית ככל דבר שאינו מן הצי"ז אלא דמ"מ י"ל דכוי צכלל נוי ע"ז ולא גרע מאלני סרק שרגילין ליעב צפני ע"ז דקיי"ל דאסור ליהנות מהן, אמנם צאמח לעיקר דינא דאין צזכ איסור והנה להם לצנ"י שהרי כז צה"ך יו"ד סי' קמ"ג אכלא שכתב המחבר סי' ע"י דאסור להסחכל

אחדשה"ט וש"ת באהבת אחים הכני דבדר אשר זה זמן זמנים אשר אתה רוצה לדעת זענין הכובד כהיום בין הסוחרים שהמכר חפץ ללוקח אם נותן לו מיד הכסף מחיל אלא המקה כזכה אחים מהשער השור ונקרא קאססע אשקאנטא אי יש בזה משום רצות היינו זמי שאינו משלם חיוב המעות אלא לאחר שלשים יום או ב' חדשים כל אחד לפי המסחר ובעתם דכיון דאלו היב לו מעות מיד היב מתרחק ליתן לו הסחורה בעד עשרה זכוכים ועכשיו שאין לו נוטל י"ב וא"כ צביל הכמתנה נותן ב' זכוכים וחוי רצות. ולפי שהדבר נוגע לך אמרתי לפוס ריבוע דודאי יותר טוב שחשלה כסף מיד וכושי"ת יעזור לך שחזרו לשאת ולתן באמונה כאות נפשך ונפש אחיך, ויזמין לך כסף מחומך בכל עת הצריך לך בהיתר ולא באיסור עבגל"א.

ולהלכה הכי בצוף השאלה כבר נשאלתי זה למדך עשר שנים מאחד מידידי ועיינתי אז קצת בזה שמעתה ונתתי את לבי בעת לחזור אהא הלכתא ונראה מה דלקמן בס"ד. צשי"ע וי"ד סי' קע"ג סי"א כתב מבר לחצירו דבר ששור עשרה זכוכים צ"צ צביל שממתין לו אסור אפילו אם המוכר עשיר ואינו צריך למעות ולא היבא הסחורה נפסדת אלא במה דברים אמורים דבדר שיש לו שער ידוע או דבר שזומחו ידוע כמו פלפל או שעור אצל עליה וכיוצא בו שאין לו שער ידוע ואין שומחו ידוע מותר למכרו ביוקר לפרוע לזמן פלוני וצלבד שלא יאמר לו בפירוש אם תתן לי מיד כרי הוא לך בעשרה זכוכים ואם לזמן פלוני צ"צ ויש מי שאומר שאפילו לא מפורש צבילא אין היתר אלא במעלה מעט אצל אם מעלה הרבה וכו' הוה ליה במפרש ואסור ע"כ.

ומפשטות הדברים היב נראה דבדר שאין שומחו ידוע מותר אפילו לכתחלה למכור ביוקר לפרוע לזמן מאוחר אף שנוטל שכר המתנה אלא שיהיה רק דבר מועט שנוטל יותר אלא שצריך לעמוד על כוונת ה"ש מי שאומר עד כמה מקרי דבר מיעוט ורואיני במקור חיים שהציא צסס מבר"ל בן חציו סי' ע' דהיינו כששור כ' בוא"ז ועיין ש"ך סי"ק כ' שם וברעק"א ז"ל והישועות יעקב סי' ה"ל סי"ק א' חקר ג"כ כמה הוא השיעור של מעלה מעט והרבה וכתב דכל שאין בו שיעור אונאה נחשב מעט ושיעור אונאה נחשב הרבה ולי"ע שלא הרגיש בדברי הש"ך ה"ל וצ"ל שהצאתי ועיין חידושי מבר"ל סי"ק כ' דשיעור חומש צרור דלא מקרי הרבה ועיין דח"ש סי"ק י"ח.

ונראה דפסקו בזה כעורש דר"י (צ"מ דף סי"ב) וכפי החוס' (צדק סי"ג ע"ב) צדי"ה דא"ל יביבנא לך וכ"כ הרא"ש בפסקיו צסס ר"ח והי"ב צפ"ח מה"מ צסס הרשב"א ובעל המאור ועיין ר"י צסס משרים ח"ב וי"א הם צב"ח צסס הרמב"ן והעור ועיין ביאור הגר"א ז"ל עוד יש לדעת אהא דברים נקראים שומחו ידוע ופי' המפרשים דחטים ושעורים וכדומה מקרי שומחו ידוע כיון שנמכר בלי ראות עיני הקונה אצל עליה או צבמה וכדומה שאף שיש לו שער ידוע לכל עליה ולכל צבמה מ"מ אין דומות זו לזו ולא יקנה אדם עליה או צבמה עד שיראה מה שבוה קונה וכל אחד צריך שומה לעצמו ולכן נקרא אין

צנוי אלילים כיון שנהנה צראייתו וכתב הש"ך דווקא צאלילים עצמן שנעצדו אסור להסתכל בהן לראות נויין חבל לורות שנעשו לנוי ולא לעצד מוצא צחוס' וברא"ש דמותר ע"כ ע"ש. והרי לן מפורש דאפילו נוי ע"ז שנעשו לטוין ממש אם לא נעצדו מותר להסתכל בהם וליהנות מהן וא"כ צשעון אפילו ניומא דיש כאן נוי לבית חפלה להם מ"מ מותר להסתכל בו כיון דלא נעצד וידוע שאין עוצדין להשעון חב אפילו אי היב הבית ע"ז עצמו וכ"ש שגם הבית לא היו אלא משמש להע"ז צפנים והבית עצמו אינו ע"ז ענמה וכשעון אפילו אי הוה נוי, היו להבית א"כ מותר להסתכל וליהנות ממנו כ"ש דאין זה הנהא ממשיח.

ידידי הרה"ג ר' פישל הערשקאוויטש אצד"ק האליין העיר לי שצרכו שכר דן בזה צשו"ת מנחת אלעזר וחפשי צו ומלחתי צח"צ סי' ע"ג שהגה"ק אדמו"ר ממנוקאטש כבר נשאל על זה כתב ג"כ דאף דלכאורה היו נוי לע"ז לבית חפלהם והיו כנהנה מנוי ע"ז ומשמיח ורצה לתלות בדבר צב"ד מוצא ברמ"א סי' ק"ג סי"ג לענין שרים וגלחים שיש להם לורת ע"ז שוע על צדיהם וברמ"א הביא דיש מקילין בזה וכיון דנודע שאין המורה שעות מענין עבודתם אף שנימא דהיו נוי קצת ויש כיבוד לע"ז מ"מ לדעת המקילין צכומים הכ"ג יש להחיר אף הרמ"א סיים ועוד להחמיר כסדרה ראשונה ע"כ גם בזה היבא דאפשר לחבר המחמיר תפ"צ ע"כ ע"ש.

ולאחר נשיקות עפרות רגלו ודאי המחמיר חבא עניו צרכו וצדק רמא אמרתי אל חפנו אל האלילים כלומר אפילו לפנות עצמו צדק זה אסור וכיון דכשעון עליו ממילא פונה עצמו לצד האליל חב אין לעשות לישראל אצל לעיקר דינא הא לא דמי אלא להא שהציא הש"ך צצנוי שלא נעצד ולא נעש לעצד מותר להסתכל בהם ולא דמי להא שהציא ולפעמים עוצדים אותו ולא היו נוי ע"ז אלא היו ע"ז ממש ולכן אפילו הכי לא עבדי להו מ"מ יש להחמיר אצל כאן ליבא שום חומרא בזה מצד נויין, כגלפענ"ד וצאמת שגם בגאון ממנוקאטש ז"ל הביא שם דכמהנה להיתר ושגם חסידים ואנשי מעשה נהגו היתר דבדר ולפענ"ד זה היתר צרור לפי דעת הש"ך ה"ל.

בברכה וכו"ס בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ק"ב

אחרים שפוחתים מדמי השער עבוד השלומי כפי הנקרא יקסאגור פיר קעש בלע"ז

ב"ה משפטים החשכ"א ברוקלין נ"י יצ"א.

בבד אדובי אחי נחמד ונעים וי"ח ת"ח ובעל מעשים פ"ה ש"מ הרבני הגיד מתנהג בחסידות עוסק בצ"צ באמונה ירא"ם וכו' מה"ר בן ציון קליין הי"ו. בטוב ונעימים לנצח.

כיון שצשעת גמר המקח אין לו זכירה ליתן א"ל אפילו מיד ע"ש הרי שצאמת ס"ל דיכול לעטון אהי חחר צי.

שומחו ידוע ועיין חו"ד יו"ד סי' קמ"ג סי' י"א. ולפי"ז
היה עלתה לן דמסחר שלכס שמקרי אין שומחו ידוע ואף
דגם זכר קונים כמה עשרות עלתים על דוגמא אחת (שעמפל)
בלע"ז) מ"מ נקרא אין שומחו ידוע דעכ"פ על כל עלות
שאינו מעין זו כבר נריך שומא אחרת וכל שינוי קלף נריך
שומא לא כן בחטים ושעורים ששומחו אחת הוא, אבל מטעם
אחרת א"ל להתיר כגון זה שכרי סיימו שם דל"ה נריך
שלא יאמר לו צפירות אם חתן לי מיד הרי הוא לך בעשרה
זכובים וכו' וככה הרי הוא אומר כן שאם חתן לי מיד
מחזק (קפס בלע"ז) וכח"ג אסור אפילו לדעב ראשונה
וכ"ש ל"ה שם.

איברא דאף דכדין דין אמת אבל נידון דידן לפענ"ד לא
דמי אלא להא דאמרו שם צש"ע סעי' ג' מבר לו
סחורה צ"ב ע"מ לפרוע לאחר זמן יכול לומר לו חפרע לי
מיד ולא אקח ממך אלא עשרה פ"י דכ"ס מ"יירי כשהמכר
לא שוב אמת ה"ז זמן ומכרו צ"ב צש"ל המחנה חב ודאי
הוב אקח רצות אבל צ"ב צש"ל מ"יירי שמכר לו הסחורה שצאמת
שוב י"ב רק מפני שנותן לו משות מיד מחזיל ליה השויה
צו"ד זכובים ואי לא שילם לו מיד מוקמי ליה אשויה האמתי
וכח"ג ליכא שום שבר המחנה ושרי דאדם מחזיל מקחו למי
שרואה וא"כ כח"ג צ"ד המוכרים סחורתם צבתי חרופת
מוכרים צאמת לפי שוי האמתי חב הוא השער השור אלא
שמחזיל גביה מפני שצריך למעות (וכ"ש דככה הרי עד עשרה
ימים ובכמה מקומות עד ל' יום אם משלמים אפתי נותנים
אותו בשער הזול כמי ששלם בכסף מיד רק אחר זה הזמן
מוסיף וא"כ נראה ודאי דזה צאמת החלה גביה ועיין
לקמן). אבל גם צב הרמ"א שדא צי נרגא שכתב דדוקא
שכבר נגמר המקח צ"ב חכה צו הלוקח כבר אבל קודם
שנגמר המקח אם אמר לו חפרע לי עכשיו ה' שוב אסור
ליקח אחר זמן י"ב אם לא יראה הלוקח ליתן עכשיו המעות
וא"כ היה נריך מקודם להחזיק צמק שיהא המקח נגמר
כבר ואף אפשר שלא היה צו איסור.

ונתתי את לבי לבצון מה שכתב הרמ"א ז"ל דדוקא שכבר
נגמר המקח צ"ב אבל אם קודם שנגמר המקח אם
אמר לו חפרע לי עכשיו ה' שוב אסור ליקח אח"כ י"ב אם
לא יראה הלוקח ליתן עכשיו והדברים צ"ב דאדרבה קודם
שנגמר המקח אפתי הכל צרעות המוכר הוא וצידו לפעות
כרצונו וא"כ אם לא יראה הלוקח ליתן עכשיו בעשרה זכובים
הרי צידו לחזור מהמקח מאחר שעדיין לא נגמר וא"כ יכול
למכרו מחדש צ"ב דכיון דחזר המקח מכל וכל ואמתי אסור
ליקח אח"כ ואין לומר משום דע"כ הראה דאינו שוב רק
י"ד צמח שראה ליתן לו צו"ד שכרי צאמת הסחורה שוב
י"ב ומה שראה להחזיל לו משום זה קשה לומר דע"כ נשתנה
השער מהעלות ואינו שוב רק יו"ד אלא שפסעו של דבר
שוב ראה להחזיל גביה ואין לו ממון ליתן חזר צו מהמקח
לגמרי ומכרו לו מחדש בשער השור ובכ"ז. והנה בהח"ד
צב"אורים סי' ק' כתב אפשר דדוקא צב"ג כיון דצשעב
שמושך הרשות צידו ליתן מיד עשרה כיון שאומר לו כך ניכר
כרצונו אבל אם צא לקנות וסבר המוכר שהוא צמומן ואמר
בעשרה ואמר הלוקח בפקפה אני רואה לקנות יכול המוכר
לומר אני חחר צי ואפילו חתן מיד אינו רואה רק צ"ב

ותבט עיני צישועות יעקב שג"כ עמד צב וכתב לחלק
דצשעבא קודם גמר המקח כיון דאין כאן ממכר
כלל וכיון שגמר המקח היה צאופן שיתן לו יותר א"כ כיון
דצחלה צעת מכירה צפחות לא היה מקח וממכר כלל ואח"כ
נגמר המקח צוחר אמרין זה עיקר המקח אבל כידי דנגמר
המקח אף, שיהיה יותר והוא מכרו צפחות כיון דדי צמחלה
אונאה לבד לא מציעא אם אין כאן רק שחזר דכבר נקנה
המקח ואין אנו דמים צלוקה אלא על דמים היתרים ואף
ציתר מכדי אונאה דבעל מקח מ"מ כידי דמחל ליה על
אונאתו אין נריך קנין חדש דהרי אחר ששכר שיעור כדי
שיהא רואי לבקר המקח קיים אף דקודם שיעור זה יכול
לחזור כשאינו חחר מגוף המקח רק שאומר ואם לאחר זמן
צ"ב מחזי כרצות כיון דכבר נקנה לו המקח בעשרה וכו'
ע"ש. נראה דפליג אצטל חו"ד ז"ל שכתב דיכול לחזור צו
אפילו לאחר שאמר בעשרה וי"ל קלף. והד"ש יו"ד ה"ל
הביא צש"ס מהר"ל סי' ז' דדוקא צמשך הלוקח סחם וכה
הצריכה צידו ליתן לו עשרה זכובים מיד אבל אם חזר צו
המוכר קודם שמשך יוכל להחנות ולומר לא אקח ממך עשרה
אפ"י חפרע עכשיו א"כ אם משך אח"כ ליתן לו י"ב לאחר
זמן יכול שוב המוכר לומר אקח ממך עשרה ופרע לי מיד
וא"כ גם אם משך הלוקח ע"פ ליתן עשרה מיד ואינו רואה
ליתן עשרה מיד יכול להחזירו למוכר ונתבעל המקח וכו'
כלא היה כיון שכבר הוחזר למוכר ויכול אח"כ למכרו צ"ב
ולא אסור אלא צסחם ואין הלוקח רואה להחזיר המקח
אבל אם החזיר המקח למוכר כבר נתבעל מעשה הרחשון
ע"כ.

והנראה צב הסכמת האחרונים ז"ל הוא כך דכידי דכבר
נגמר המקח צפחות אף שיהיה שוב יותר ואפשר
אפילו יותר מכדי אונאה כח"ש הישי"ע ז"ל אסור להוסיף
לו דמים שזה הוי שבר המחנה ואסור וכהי דלא נגמר
המקח כיון דאין כאן ממכר כלל וכיון שגמר המקח היה
צאופן שיתן לו יותר ובעת מכירה צפחות מחחלה לא נעשה
המקח כלל אמרין זה הוא עיקר המקח שנמכר לפי שיה
ואין זה שבר המחנה כיון דצאמת הכי שיה, אלא שאפילו
היכא שכבר נגמר המקח צפחות אם רואה הלוקח להחזירו
למוכר ונתבעל המקח והוי כלל היה כיון שכבר הוחזר
למוכר ויכול אח"כ המוכר למכרו צ"ב. וא"כ כח"ג אפשר
דדין נמי כיון שהמוכר מוכר הסחורה צש"ל צ"ב אלא
שמחזיל לו אם יתן לו דמים מיד כח"ג ליכא איסור לכחור
אלא שצריך לראות לצות צמק קודם שיאמר לו המחזיר
ואם אומר לו כן קודם שנגמר המקח הרי איכא ציעול מקח
צפשיטות ויכול אח"כ עוד לחזור ולמכרו צוחר וא"כ ממ"כ
אם קודם שנגמר המקח הרי יכול עוד לחזור ולמכרו צוחר
ואם אמר לו לאחר שנגמר המקח שרואה להחזיל לו הרי מותר
כפסק הרמ"א אלא היכא שאמר לו צפחות או שמשך צסחם
כח"ג נמי איכא עוד חקנת מהר"ל להחזיר לו המקח
ואח"כ לזכות בשער השור כיו"ב.

וגדולה מה מלאחי צחשוצה מהרש"ם שאלה ס"ע שאל
השואל צראובן שבי לו סחורה ומכר ללוי וקנה

וכיו מקה בעל ואין כאן איסור רבית וסיים שמוכר לפרסם זאת. נראה דהוא ז"ל פשיטא ליה היפך ממה שכתבתי וס"ל דנידון דידן דמי לס"א צשי"ע יו"ד דהאי קאסע שקאנטא לא שויה אלא הכסף שנותן מיד ולא שמחיל גביה צ"זכובים צשזיל הכסף אלא שמוסיף ליה צ"זכובים צשכר המחנה ואם נותן לו כסף מיד מכרו לו זמחיר השוה.

אבל ראיתי לק"ז צשו"ת בית שערס יו"ד סי' רל"א שהצית דברי מהר"ם שייך ה"ל וכחצ עליו ואמנם נראה דברי השואל צמהרמ"ש ה"ל הלא הוא ידידי הרב הגאדק"ק וויילען שר"ב לומר דעיקר השומא ושויה הוא ציוקר כמו שמוכר צבקפה רק אם נותן לו מעות מחומנים אזילו הוא דמחיל גביה לפי שצריך למעות ומחרמ"ש שם דחי ליה צגילא דחיעחא ודורש לשון הדיוט (עיון צ"מ ק"ד) שפי שקאנטי משום שנותן צבקפה ואין דרשתי וחקרתי היטב אלא הצקאיים צלשונות וראו פי הלשון עכשיו גם צלעסקיאקן שפירושו צשזיל שפורע צמעות מחומנים מניח לו משער הקצוב אלא שהענין הוא כי רוב משא ומתן ומסחר צומן הוב הוא צבקפה על שלש חדשים או חצי שנה או שנה חמימה וגם הסוחר הגדול משלם רבית לכן שער הקצוב הוא כמו שמוכר צבקפה כדי שלא יפסיד המוכר הולאח רבית שהוליא על סחורחו אצל כשמשלם לו מעות מחומנים הולאח המוכר מועטים צזה לכן אחילו הוא דמחיל גביה וכו' ע"ש. ושישו משי צצ"ב כוונתי לדעתו הרמב"ז ע"י. ועיון שו"ת יד אליעזר סי' י"א אודות הנוכח צסוחרי ארץ ללוח מעות על שקאנטי שועל מאכ חמור ל"ח צלי עשיית שום היחר ודעת השואל להחיר דמילת עשקאמפע צלשון לרפח אצנוג מן הכשצון בצא לו וכשמו כן הוא וכו' ע"ש.

אלא שצסוף כתב כק"ז ז"ל דאף דדמי לס"ג מ"מ ליכא היחר צדידן דמאי חזית דלזלח צחר המוכר זיל צחר הקונה דלילו ה"ל זחי הוב שקלי כי השחא צזול השחא דנית ליה זחי שקיל ציוקר דלאמרינן צצ"מ סי' כ"ה ועיון ע"ז סי' קע"ג סק"י דיש חשש ל"י דמוכח מכה דלנו מוכחים מפני מה קונה זה ציוקר ודאי משום המחנה מעות ע"ש וא"כ ודאי אסור ליקח צבקפה ציוקר יותר ממה שקונה צמעות מחומנים דצזה הוי כמפרש אם מעכשיו צפחות ואם לזמן מרובה ציוקר ואף ד"ל דמה דאמר לזמן מרובה הוא שער שלו ומה שאמר עכשיו צפחות אחילו אחילו גביה הא מצואר צסי' קע"ג סי' ג' דלפילו מוכר לו סחורה צצ"ב ע"מ לפרוע לאח"י יכול לומר לו חפרע מיד ולא אקח ממך אלא יו"ד ודוקא שצבר נגמר המקה צצ"ב וזכה צו הלוקח צבר אצל קודם שנגמר המקה אם אחר לו חפרע לי עכשיו יו"ד שוב אסור ליקח אח"י י"ב אם לא ירצה הלוקח ליתן עכשיו ע"ש וכשי"ב צקאססא ושקאנטא דודאי הוא קודם שנגמר המקה וכו' וסיים לכן חזרתי על כל לדדים ולא מלאחי היחר ע"כ.

הן אמת ולולי דברי קדשו לתלמיד כמוני יש לדון צקרקע לכתוב דבריו הקדושים מאחר דסקל לן בדרך מקושות מהר"ם שיק ז"ל דמדמה הא לס"א ס"ל לכק"ז דנידון דידן דמי לס"ג שם ה"י אפשר ק"ח לצד ולחפש היחר דמה שהקשה ז"ל דמה חזית דלזלח צחר המוכר זיל צחר הקונה לפענ"ד יכולני לחלק דהא דרב פפא (צצ"מ סי' כ) דאמר ליה רב

לוי הסחורה צמנאי שחייב לוי לחתוך כדיעה חוך שני חדשים צכך למאכ וכו' ועכא צהגיע זמן השני עומן לוי שאין לו מעות וכו'.

תשובה קודם כל דבר רואה אני לכודיע מ"מ צזה יש צו איסור רבית כמו שאצאר צס"ד וכו' וזה החני כתב הריצ"ה צי"ד סי' קע"ו ח"ל (ל"ל קע"ג) כשם שיש רבית צהולאכ כך יש רבית צמכר כילד מוכר וכו' ומעכה אני צא להורות אם לוי לא ירצה לחתוך כדיעה אם המקה קיים אם לא, אי אם לא יחתוך צחוך הזמן מה יפרע לוי הריצ"ה ח"מ סימן ר"ח כתב ח"ל מקה שעשה צאיסור כגון שבוסיף צשווי המקה עד ונחקיים צקנין המקה קיים ויתן לו כשער של היחר ואין אחד מהם יכול לבעל המקה כיון שעשה צאיסור כ"י עד והרצ"ה שצו אין מוליאין מיד המוכר ע"כ מכתן ה"י נראה צצ"ד שהמקה קיים ולא יפרע הקונה אלא ה' ולא י"ב כמו שפסק צחלהל וכמ"ש לעיל אך אמנם יש צד לומר שאין לדון כן שהרי דין פשוט שהמקה לחצירו צין קרקע צין מעטלגין ע"ת שאפשר לקיימו אם נחקיים החנאי יתקיים המקה לא נחקיים החנאי לא נחקיים המקה וא"כ מחויב לוי לקיים החנאי או יחזיר המקה שלקה וכו' חנאי זה ח"א לקיימו שהרי אסור ליתן כמו שהסקתי לעיל וא"כ החנאי בעל והמקה קיים נראה צעיני דלא אמרינן הכי אלא צמחנה צאיסור חורב דכל המחנה על מה שכתוב צחורב חנאו בעל וכדליתא צמחני כחוצות ריש פי הכותב וכו' משמע דוקא המחנה עמ"ש צחורב הא מחנה צדבר שאינו אסור מה"ת חנאו קיים וגדולה מו אמרינן צפרק המגרש החנה ע"מ שחאכל חזיר וכו' חנאו קיים ואפשר לקיימו שיאכל חלב וילקח וכן הלכה צרצא דאמר החס כן נמלא מכל מה שאמרנו צי"ד דחנאי שאפשר לקיימו הוי צלי ספק וא"כ קלקלחו חקנתו שכיון שחייב לקיים החנאי ואם לא יקיים, המקה בעל כשיחזיר לו המקה הכוא או אחר כמוכה ה"ל כאלו הוא מוכר אוחה צמה שפסק צתחילה היינו צשלא ה"י שום חנאי אצל צצ"ד דליכא חנאי והמקה בעל נמלא שעכה מחדש קונה הלוקח והמוכר יכול ליקח י"ב כמו שמוכר סחם וכו' ע"י"ש.

הדי שכתב דלפילו צמקום שצבר מוכר צמנאי יכול לחזור צו והמקה בעל ועכא מחדש הקונה והמוכר יכול למכור ולוקח צצ"ב כמו שמוכר סחם ועיון שו"ת מו"ל מא"ש סי' ה' מה שהאר"י צדברי הרשד"ם וצבאי דינא.

איברא דמהר"ם שייך יו"ד סי' קס"ד הביאו צדח"ש סי' קי"י כתב ששאל צענין מנהג הסוחרים הגדולים והקטנים שעשין עארק ונכתב אם צבקפה דהיינו שקאנטא ואם צמחומנים דהיינו קאסע והשואל מלד שאין זה נקרא מפרש וכו' ז"ל מדה צדבריו דמ"ש שאין היוקר משום שנותן צבקפה ז"א לנשון שקאנטא מוכית משום שנותן צבקפה וגם מה שצלד דכתיב לא מקרי אמירה חין לו שייכות לכאן וכאן לא תליא רק צידיעה ע"כ מדינא צודאי אסור ע"ש ואדם כשר ובעל נפש הרוח לעשות צהיחר יש לו חקנה שיאמר צפני שני אנשים שאינו רואה לקנות הסחורה רק שיהא אצלו כעין עוסקא ויהיה לו שער עמלו ואז אצי"ג דאם המוכר היה יודע מה לא היה נותן לו זה אינו מחיק

ולפ"ז היה נראה לכאורה להקל בדין עכ"פ במקום שזכה במקה קודם שזכה"ג גם כק"ז אפשר דמחיר ואף שממכר"ם שיק נראה דגם כה"ג פליג מ"מ הרי כ"ק זקניו שהיה גאון הדור חולק עליו וס"ל דדמי לס"ג ועוד נראה בדיון גם המכרמ"ש אפשר דמודה שברי זין המכרמ"ש ז"ל וזין כק"ז וכן שאר הפוסקים עיקר פלוגתאם שכן כותבים בשטר אם זהקפה היינו שקאנעא י"ב זכוכים ואם קאססא אז כך זכוכים וא"כ ממילא התנה בשעת מכירה אצל כפי שראיתי שטושין פה (הכנים בלע"ז) כותבין רק המחיר השכר ולא כותבין כלל במעות בזול ובהמנהג ביוקר אלא שאם רואים לשלם חובך אז מורידין אחרים וקורין אותו (טעם אף פאר קעש) ר"ל להוריד בשביל קעש כידוע ע"כ במקום שזה באמת השער השוכר ולא כותבין בשטר קודם אם בכסף כך וכו' אלא כשמותן לו מעות מיד מחיל גביה היכא שנגמר המקח קודם נראה דיש לסמוך להקל בכה"ג ועכ"פ טוב לכותב קודם במקח ואף שלדעת האחרונים שהבאתי אפילו לא גמר המקח מ"מ יכול המוכר לחזור וכו' אצל לא מלאכי לבי להחיר מאחר דמנן רשכבה"ג כק"ז החמיר בזה וזה גדול הדור אף שלא הביא דברי האחרונים מ"מ וכו' משום שאנו מדמין נעשה מעשה וכ"ש דמכר"ם ש"ק אומר בכל אופן וכנ"ל.

אלא שזה רבות שנים אשר ליינתי לי מחשבי הרדכ"ז סי' תקצ"ז ח"ל שאלת אם מותר למכור סחורה בפחות ממה שהוא שוכר עתה ואפילו שקצב לו זמן כיון שיש לו כל סכום הסחורה אשר מכר. תשובה דבר זה כבר נהגו בו היתר וסמכו להם כיון שאין הסחורה חסרה שום מלאכה יכול לפסוק אפילו שזה חמשה בארבעה וגדולה מזו החיר רש"י אפילו חסר קצת חיקון ויכא דלא חסר מידי לכ"ע יכול לפסוק אפילו שזה ה' בד' דמחנה הוא דיהיב ליה. ולענין שקדם לו זמן ונראה כאגר נטר וכתב הריט"ל לזין ופורעין סתם זין אם זה לפסוק על שער שבשוק זין אם זה לפסוק כשיש לו דוקא בסתם שלא קצב לו זמן אצל אם קצב לו זמן אסור וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל מ"מ רוב האחרונים חולקים הרשב"א והרא"ש והעור מכללם וסבירי דאפילו קצב לו זמן מותר ואפשר דעליהם סמכו ומ"מ מסתברא דאפילו הראשונים מודים בנ"ד כיון שהוא דרך מקח וממכר דהא דלמתי ז"ל אם זה לפסוק היינו שזה לפסוק במעות הלואה שיש לו אצלו וכיון דעקר הלוואה ובהלוואה שייכא רבית דאורייתא החמירו עלה דאם קצב לו זמן מחייב כאגר נטר וכו' ודייק לישנא דלזין ופורעין סתם דעלה אמרוה ז"ל והבו דלא לסיף עלה וכן דקדקתי מלשון העור דלגבי לזין סאה בסאה כתב מחלוקת הפוסקים ולגבי פוסקים על הפירות כתב סתם בלא מחלוקת וכו' ואי איחא דיש חילוק זין אם קצב לו זמן או לא קצב לו זמן ה"י לו לכתוב המחלוקת. ח"ל המרדכי פ' אחרונה נשך ומיכו אם יש גדיש מחומן אפילו להדיע מותר לפסוק עליו בשער הזול כשילא ואפילו מחיל מן השער שרי אי מקמי לו בחליפין דכיון דיש לו אחילי מחיל גבי ולא הוי אגר נטר ע"כ ולא מחלק אם קצב לו זמן או לא קצב משמע דאין חילוק ואפי' אם תראה לומר שעדיין הוא מחלוקת הרי יש להם רבים וגדולים לסמוך עליהם ע"כ ומדברי הרדכ"ז הנ"ל לכאורה ראי' גדולה להחירא בכה"ג אפילו קצב לו זמן ידוע עד מחי

ששת מאי חזי מר דקא אולת בחר דידך זיל בחר דידכו דאילו הוה לכו זחי הוה שקלי כי השתא השתא דלית נכו זחא שקלי כיוקרא דלקמי דיון לא דמי דהתם מיירי שהם באמת שלמו יותר מהשער של עכשיו והשער של עכשיו על היין היה זול ביותר ממה שהם שלמו ואטע"כ שלמו לו לר"פ יותר כשער דלקמיה ועיין רש"י ז"ל בחר דידכו אחרי הלקוחות דאינו ודאי אגר נטר יכבו ליה למר דאילו הוה לכו זחי הוה שכיח לכו שיכרא טובא כשער של עכשיו ע"כ השתא דלית לכו זחי שקלי כיוקרא ור"ל דבאמת מה שלמו שלמו יותר מהשער של עכשיו ועכ"פ ישלמו כשער שבניסן אצל בדין הרי לפי מה דקיי"ל דדמי לס"ג א"כ מיירי דהשער של עכשיו הוא י"ב וכשישלמו אחר כן אשקאנעא י"ב זכוכים לא ישלמו אז השער דלקמיה אלא השער של עכשיו ואפילו יעלו החפצים הללו אלף מעלות לא ישלמו אלא כפי שער של עכשיו היינו י"ב זח אלא שמחמת דלריכא ליה זחא מחיל גביה ונותן לו במציאה למטה מהשער של עכשיו וא"כ אין זה דומה להא דרב פפא לכאורה. ולפי דעת כק"ז חקקה דלעולם נימא מה חזית דלזית בחר המוכר זיל בחר הקונה ואי הוה ליה זחי הוה שקלי כי השתא בזול וכו' לית ליה זחי שקלי כיוקרא א"כ היכי משכחת לה לסיף ג' הג"ל דיכול לומר לו חפרע מיד או לאחר זמן עכ"פ לאחר גמר המקח.

ועיינתי בדברי רבינו כק"ז ז"ל וראיתי שהרגיש קצת בזה ח"ל ואף ד"ל דמה דלמך לזמן מרובה כיוקרא הוא שער שלו ומה שאמר עכשיו בפחות אחרילי מחיל גביה הוא מזכור כפי קט"ג וכו' וכ"ש בקאססא שקאנעא שהוא קודם שנגמר המקח נראה שהרגיש דלא דמי הוי אכדודי מ"מ לא ניחא ליה אכתי להקל דמ"מ הרי בקאססא שקאנעא ודאי הוה קודם גמר המקח. אלא שלא כבר הבאתי לעיל בס"ד דעת האחרונים ז"ל דקודם שנגמר המקח יכול לחזור בו המוכר ויחבטל המעשה הראשון ויכול שוב לבקש ממנו י"ב וא"כ ממ"מ אחי שפיר ונראה דלא ס"ל לכק"ז סברא זו של הפוסקים הג"ל וא"ע.

גם הלום ראיתי במחנה אפרים הל' מלוה ד"ר סי' ג"א שכתב בד"ה ואלו ח"ל ועוד מסיפא דמחני נלמד לרישא דקחני ואין מרצין על המכר והביא איירי בשאינו שוכר כ"כ כדמכח מדברי הרמב"ם בפ"ה דאי בדשור י"ב כי נמי התנה וא"ל אם מעכשיו וכו' ואם לאח"ז ב"ב מה בכך הא ליכא אגר נטר וא"ח דאפ"ה אסור והוה אצק רבית דכיון דזבני דמי למיתן דמי מעכשיו מכי א"ל אם מעכשיו כבר נתראה המוכר למוכרו ב"י ומאי דקא"ל אח"כ ואם לגורן י"ב משום אגר נטר ליה ואסור, אין זו סברא דלא מלינו אצק במוכר שזה בשור ומדברי הרמב"ם ז"ל שכתב וכשיבטענו בדין אינו נוטל לא כפי מה שהיה שור בשעת המכר מוכח דכל היכא דהוה שוכר י"ב ה"י נוטל י"ב ואטע"כ שהתנה דלא כהרב מהרי"ק ב"ב"י שעל מ"ש הרמב"ם בלוקח חפץ בשוכרו על מנת ליתן לאח"ז רשאי לומר תן לי עכשיו בפחות דאיירי אחר שנגמר המקח אצל קודם שנגמר המקח אם א"ל תן לי מיד בפחות ה"י כמו שא"ל ואם מעכשיו ואם לאח"ז ב"ב דאסור לקבל ממנו אח"ז י"ב עכ"ל וזה אינו וכמ"ש ע"כ פ"ש נראה נמי דפשיטא ליה דהיכא דשוכר י"ב לא מלינו בשום אופן דהוה אצק רבית אח"כ וכמ"ש.

הוא חלל חצק רבית, והסמ"ג עשין קס"ג כחז בשם ר"ח ממין ח"ל חלל המשומד להכעיס מותר להלוותו צרית שחרי גבי רבית כחזי אחור כי ימוך אחיך וגו' אל תקח מאלו נקד וחרצית וכל דאמרינן בסנהדרין (דף מ"ד) אפי"ש שחטא ישראל הוא דווקא לענין דברים דלא כחזי כח"א אחריו כגון לענין קדושין וגו' כדאיתא ביבמות דף י' גוי שקדש צומן הוא חוששין לקדושו שמה מעשרת השננים הוא בא עכ"ל ואני מביא ראיה עוד לבחיר דאמר בירושלמי (דע"י) כותלי דקסרי קלקלו צמשיהם והחירו להלוותם צרית שחילוב היו מוחזקין בגירי אמת וכרז רבי שמואל צרבי שלמה אומר להלוות למשומד צרית משום לפני"ט.

ובש"ע יו"ד סי' קנ"ט ס"ג מומר מותר להלוותו צרית ואסור ללוות ממנו צרית הבג ויש מחמירין אף צומד להלוותו ועוד להחמיר אם אפשר להשמע ממנו והפס"ש שם חפארת לצי כחז דעכ"פ ודאי אסור להלוות לו בלא רבית וכחז עוד דל"ע בלצק רבית אם אסור לומר דאפשר לא גזרו כולי האי ולדעת הרמב"ן שכחז דכחז אחיך יש לאסור ע"ש ועיין תשו' שבז"י ח"ב סי' ע"ג דין מסור אי מותר להלוותו צרית וצמ"ש בצי"ח והכח"ל ומה שהאריכו בלדיוקים האחרונים בזה.

וראיתי קדוש אחר מדבר רבינו ירוחם צמשים נחזי שמיני ח"ב ח"ל ישראל שחטא יולא מן הכלל כפר בעיקר כגון משומד מותר להלוותו דאין מלוב להחיותו וללוות ממנו אסור שאפי"ש שחטא ישראל הוא ועובר על לפני עור ועל לא חשיך חלל על לא חשך אינו עובר כיון שאין מלוב להחיותו ע"כ. העולה דאפילו למ"ד דמותר להלוותו צרית חלל ללוות ממנו אסור ואפי"ש כ"כ בידן דין שאנחנו קיימין כה שהקובץ הוא הלוה ממנו צרית וליך לשלם לו ודאי דאסור עכ"פ משום לפני ואפילו דלא חלל חצק רבית ועוד דגם זה לריך רב מי הוא הנקרא משומד וצפרט דדור הפרוץ הוא צעוני"ה וכמה מהם לא נקראו חלל חטאות שנשכו ולכן נראה דמלך זה אין להקל.

והנה הש"ך צ"ע הנ"ל סק"ה אפי"ש צ"ע ספי' ג' דכתיבם יש להם דין מומר לעו"כ הרבה להקשות דמשמע דאסור ללוות מהם צרית וכן משמע יותר צע"י ופי"ש דהא קי"ל צמ"ה דוכתי שגזרו על הכותים ועשאו כעו"כ גמורים ודוחק לומר דדוקא להחמיר ולא להקל דלגמרי משמע שעשאו ע"ש והחז"ר צי"אורים ס"ק ג' חמה אפי"ש ז"ל כיון דמדאורייתא ישראל גמור הוא וקדושו קדושין וכן לכל מילי מומר דינו כישראל אפי"ש אף דחכמים עשאו כעו"כ מה מהני וכי יש כה צידס לעקור דבר מה"א בקום ועשה ואפי"ש דרך למילי דרבנן עשאו כנכרים חלל לגד מילי דאורייתא לא עי"ש וכ"כ בס' מאורי אור ע"ש. ומה דפשיטא לכו מיציעא לי העני עובד וכבר הארכתי בחשובה אחרת בזה דישאל אפי"ש שחטא ישראל הוא ובכח"א משו"ת מהר"ם מרעצבורג דהא דאמרנו אפי"ש שחטא דוקא צע"י דחטא לשון שוגג הוא וברד"ז והח"ד כחזו דרך לענין קדושין החמירו ז"ל חלל לשאר דברים היו גוי גמור לכל דבריהם ודעת מהרש"ם אפי"ש סי' מ"ד ומכרי"י מיך ומכרי"י חצי"ב ס"ל דאפי"ש לענין קדושין היו כגויים

ישלם לו כספורה ופלא שלא הביאו האחרונים ז"ל את דבריו וצפרט שכחז דדבר זה כבר נהגו צו היתר צמנו וסיים שיש להם רבים וגדולים לסמוך עליהם.

ועיין הרש"ם יו"ד סי' פ' כי ראוי לבקש ולחפש ולחזור על כל הצדדים ולדדי לדים למלוא היתר לדבר שאין בעולם מהרים מה כמו שמלינו דפרק המציא גבי האי דאמר רב יוחנן האי מדורחא מלמעלה ולמעלה שרי וכו' וכחזו בחוס' ואפי"ש היכי מסדרין שלחן וכו' י"ל כואיל ואין להם מחילות נראה שהכרח המנהג ג' נכונים להיתר מה שפי"ש דלא כפי רש"י ז"ל גם הרא"ש צפסקין כחז וכו' נראה מכל זה שהחוס' והרא"ש דחקו עצמם לפי דלא כפרש"י מלך ראיהם שאין בעולם מהרים וכן צמ"ה מקומות מלינו, ואפי"ש בידן נמי כיון שאין בעולם מהרים בזה וכמעט כל המסחר צמנינו כן הוא וכ"ש צמדיה זו וצפרט שהבאחי דברי הרד"ז והרש"ם הנ"ל מה שלא הביאו האחרונים הנ"ל ע"כ לפענ"ד יש לסמוך על כל זה להחירא כנלפע"ד. שז מלחתי צמ"ה מולל מל"ה סי' ה' שהאריך ג"כ בזה דינא וצדרי מהרש"ם שהבאחי לעיל והעלה ג"כ להחירא ועיין עכ"מ פי"ה מאיטות ה' ע"י.

והנה המהרים שיק ז"ל כחז תקנה שיכין הלוהק שלא לכות צמקה רק שיבא חלל כעין עיסקא ויבא לו שבר עמלו ויאמר כן צפני שני חנשים שלא יבא דברים שכלל ואפי"ש דאם היה המוכר יודע מה לא היה נוחן לו זה אינו חזיק והיו מקח צעל ואין כאן איסור רבית ע"ש וכפי"ש ז"ל צמשובה הנ"ל חמה עליו דאם המוכר לא היה נוחן לו וכו' אינו רואה לכות צו גזל הוא חלל ששולח יד צמנו של חצירו ואפילו שואל שלא מדעת מקרי גזל וכו' צורה מל"ה הקענה איסור רבית דרבנן לאש הגדולה איסור גזל דאורייתא ועיין בהג"ה (צ"מ ס"ה) וכו' חלל ע"כ דלא מהני חלל צפסק כן עם הקובץ ע"ש וסיים דלכן שומר נפשו ירחק מה שלא לקנות צמקה ציוקר ביותר ממה שקובץ צמדים צמננים ע"כ ע"ש.

גם נחתי את לצי לפי"ש שצכאן המנהג למשל הקובץ צ"ב זכובים ונותן לו צי זכובים כשנותן לו כסף מיד חלל שער שלשים יום קוראין לו נוחן כסף מיד ואם משלם צמ"ש שלשים יום אז עדיין נוחן צי זכובים חלל אם עברו שלשים יום אז כבר חושב לו י"צ ואפי"ש כל שצמון מהאחר לעולם מוסיף אחחים על הי"צ כפי"ש אפשר דגם הי"צ אסור לו לשלם אפילו להס"ג צ"ע וד"ה מודים כפי"ש שאסור כיון שאנו רואים אשר בכל חדש מוסיף אחחים מיום שלשים ואילך אפי"ש הגלל הדבר למפרע דגם הצי זכובים הראשונים היינו מ"י לי"צ ששלם לאחר שלשים נמי הוב צחור רבית וכמחיר השוכ בלחמה לא הוב חלל י' זכובים וכו' זכובים אינם חלל שבר הממנה וצדרי מסחר כן ומוכיח עליו השילומים הבאים אחריהם כמובן.

ומה שיש עוד לעיין היבא שהמוכר הוא מחלל שצח צפרהסי"א כמו שהוא צעוני"ה צמדיה זו רוב הבתי חרופת צידיהם ר"ל וצח צמנו למחלוקת הראשונים ז"ל אי מחלל שצח צפרהסי"א מותר להלוותו צרית ועכ"פ כפי"ש בידן דלא

גמורים ולא חפסו זהו ועיין שמלה ללצי א"ע סי' מ"ד
סי' ומג"א סי' קפ"ע סי' א' וח"ס אר"ח סי' קט"ז ואר"ח
סי' קל"ח וביאור הלכה אר"ח סי' חר"ח. ובספרי שו"ת
משנה הלכות (ח"ג סי' י"ד) הארכתי קצת בזהאי ענינה
אצל להלכה נראה דרוב האחרונים הסכימו דלקולא לא
עשאו כגוים ולדקו דברי החו"ד ודעתי אלא שכבר קדמו
בזה הבית הלל וחפס אש"ך דלקולא לא עשאו כגוים
גמורים ע"ש ועיין הגמ"ר פ' החולץ צ"ח רצ"ו שמשון והעור
כתב וי"א דמחלל שבת צפרהס"א ועו"כ דיו כעו"כ גמור
ואין קדושי קדושין ולא נהירא עכ"ל ע"ש.

עוד יש לי הרכורי דברים אדברי רצ"ו הש"ך סי' קנ"א
סק"ז שכח אהא שכח כרמ"א י"א הא דאסור למכור
להם דברים השייכים לעבודתם היינו דוקא אם אין להם
אחרים וכו' והש"ך ז"ל כתב דלדעתו כ"ע מודי להמרדכי
וחוס' פ"ק דע"ז דעו"כ או מומר שרי והמר' וחוס' והר"א
והר"ן מיידי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור משא"כ
דעו"כ וישראל מומר שאינו חייב להפרישו וכתב שכן דעת
רצ"ו וירושם בנח"ב י"ז ריש ח"ו ונח"ב י"ז ח"ג ע"ש. וזה
לפי כמה שנים כתבתי בגליון שלי על הש"ש ח"ל עיין סמ"ג
עשין קס"ב משומד אינו מלווה להחיותו ומותר להלוותו
ברבית וכו' והר"ר שמואל ברבי שלמה אסור להלוותו למשומד
משום לפ"ע ועיין רצ"ו וירושם צמשים נתיב ח' ח"א שכח
ישראל שחטא ויאל מן הכלל כפר בעיקר בגון משומד מותר
להלוותו דאין מלווה להחיותו וללוות ממנו אסור שאפי"פ
שחטא ישראל הוא ועובר על לפ"ע ועל לא חשיך וכו' ולי"ע
לדעת רצ"ו הש"ך שכתב להשוות גם דעת רצ"ו וירושם להחיות
במומר שכרי מפורש כתב דאפי"פ שחטא ישראל הוא ועובר
עליו על לפ"ע וכן דעת רצ"ו שמואל הג"ל ועיין מג"א סי'
שמ"ז סק"ד והש"ך בצלמו ביו"ד סי' קנ"ט סק"ג כתב ואסור
ללוות ממנו משום לפ"ע לא חתן מכשול ומשום לא חשיך
משמע דגם דבישראל מומר אסור להכשילו עכ"פ ואם אפשר
להפרישו ולי"ע.

והדג"מ כתב ליישב דברי הש"ך וז"ל דודאי ישראל מומר
אפי"פ שחטא ישראל הוא וא"כ מה צ"ו לשאר
ישראל לענין להפרישו מעצירה וכתב בכוונת הש"ך דאף
בישראל אין מלווין להפרישו כי אם בעובר בשוגג ויש ביד
איש אחר להפרישו חייב להפרישו אצל בישראל דרו"ה לעבור
צמח"ד על איזה עבירה אין ישראל מלווה להפרישו לדעת
הש"ך ע"ש ודברים חמוכים הם דודאי אמיד נמי מלווין
להפרישו וכל דיני החראה שזוהר הכורה הם להבזחין בין
שוגג ומיד ומלקין ועונשין אמיד וכו"ה חוכיה יוכיה שאפילו
מאה פעמים ומחלקו זה ז"ל אי עד הכאה או חופה סגי
ואי אמרין דצמח"ד אינו מלווה להפרישו כיון שאמר לו פעם
אחת ואמר לו יודע הוא פטור הוא שוב מלהוכיחו לדעת
הדג"מ וא"כ הכאה וחופה מ"ל.

ובזהר בראשית עמ' כ"ד מאן דמוכיה לחצריה אפי"פ ולא
מקבל מיניה איבו לא אהעניש עליה בזהבא חובא
וכי מילי אי אוכיה ליה שפיר עד שיכנו או שיקללו ע"ש.

ומצאתי וראיתי לקדוש זקוני צו"ת צו"ת בית שערס אר"ח
ע"ז שהקשה אדבריהם מהא דאמר' צ"ק כ"ח

ובגמ' שבת (דף י"ה) מעולם לא יתח מדר עובד מפי
הקב"ה וחזר זה לרעה חוץ מדבר זה וכו' אמר לה
הללו לדיקים גמורים והללו רשעים גמורים אמר לפניו רשע
היה צידם למחות ולא ימחו אמר לה גלוי וידוע לפני שאם
ימחו בזה לא יקבלו מהם אמר לפניו רשע לפניו גלוי להם
מי גלוי והם ודאי חידים היו ורשעים גמורים היו ואפי"כ
נעשו על שלא הוכיחו אותם ועי"ש צחוס' לוכחינו מד
וי"ל קצת וצ"ע שם כתב הללו רשעים גמורים וליכא למימר
בזה הטעם משום מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו חידים
כדאיתא צ"ח צ"ח ואר"ח סי' חר"ח ואדבר צרשעים
גמורים אמרין להענישו לרשע וימות ולכן היו לריבין למחות
ע"ש עכ"פ נראה דגם למידין לריבין לאפרושי מאיסורא
וכ"ש שלא לספות להם ועיין דברי יוסף סי' תתק"י וי"ד
סי' קנ"א שהאריך לכוניה דלא כנצ"ב דג"מ שם.

מה שהקשה הדג"מ אש"ך דישאל אפי"פ שחטא ישראל הוא
כמראה דלא זכר השר עת כחצו דודא הוא צלמח קושיה
הסמ"ג ובר"י שהצאתי לעיל והסמ"ג ח' דדוקא לענין
קדושין אמרין כן אצל רצ"ו וירושם ס"ל דצלמח דין ישראל
ליה לכל דבר וא"כ דבריהם ז"ל צ"ע לפעמ"ד.

תבנא לדינא נראה דצמקוס שפוחתין מדמי השער ומחכים
עד חדש ימים ואז מוסיפין מדי חדש בחדשו לפעמ"ד
לדי"ה אסור לשלם דמי היוקר כי אם מה שפחת דגם זה
נראה כבר הוא חלק מרבית ועכ"פ אצק רבית כוח והיכא
דאין מוסיפין אח"כ עוד אחוים היינו שממחין לו כל הזמן
ואינו מוסיף רק הכל כמו שהחנו ציניהם צשעת המכר צשוי
הדמים וצמקח צלמח אלא שפוחת לו אם נותן לו כסף מיד
בכא כבר צאנו למחלוקת האחרונים הג"ל ונ"י שצ"ו רחב
יכול לסמוך כה"ג אדברי המקילים האחרונים ז"ל אצל מ"מ
לא אגיד היחר בזה כיון שילאו הדברים מפי כק"ז זל"ה
לאיסור והשי"ת שמו ירחיב את גבולו ויקוים צו מקרא
שכתוב אם כסף חלוק לאחרים בלוש ושוש וכו"ס.

אלו דברי אהבה ואחזה מאחיד המברכך בכל טוב ומצפה
לשמוע ממך רק טוב וטוב המצפה לרחמי שמים מרובים
בביאת בר גפלי ולהרמת קרן התורה ולוהדיה בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קי"ג

פחרי יהלום מקבלים טשעק מאוחר והבנק נותן עליו מעות
והלוקח הריבית אי מותר

ב"ה אור ליום ב' וארא התשכ"ו ברוקלין ג"י יצו"א.

כבוד מחותני ידידי היקר כהן שדעתו יפה הרבני אוהב
תורה ומוקיר רבנן ור"ח גור"ג וכו' מוה"ר יחזקאל שווער
הי"ו.

אחדשה"ט בידירות, בדבר שאלתו היות כי מסחרו
ביהלומים והרכב פעמים הלוקח שאין לו
לשלם כסף נותן לו המחאה (טשעק בלע"ז) מחוחר נשכ
או כיוצא בזה ודרך הסוחרים שנותנין טשעק כזה הנקרא
העד טשעק בלע"ז כותבין זה הטשעק על שם המחויב לו
וכותב לו מאה וחמש או עשרה דללללל וכותב שהמאה
הוא החוב והשאר הוא רבית שכר המחנה שנותן לו נשכ
מאוחר והיות כי אין הסוחרים יכולים לחכות שנה שלמה
או כיוצא בזה נותנין זה הטשעק (לעקסעטענע בלע"ז או
לנאנק) וכס נותנים לו מעות מיד המגיע לו היינו המאה
דללללל ואח"כ גובין הם לעמון המעות עם הרבית מיד
בעל הבמחאה. והנה אנשי העקסעטענע או הבאנק הם גויס
ואין בהם איסור דין רבית אלא דמי' נסחפק כמ"ע אי
שפיר דמי לעשות ומקום הספק כיון דאין כבודו מקבל שום
רבית רק העכו"ם מקבל ישר מיד הלוקח ליד העכו"ם ואינו
מגיע ליד כמ"ע כלל והנה כישראל שנה מן העכו"ם ושלם
לעכו"ם חובו דאין בזה דגוד איסור או דילמא אעפ"כ אסור
הוא משום דמסייע הוא ברבית שישלם ישראל לעכו"ם.

ובהשקפה הראשונה אמרתי לו שאינו רואה בזה שום היתר
וכעת לקחתי לי רגע לעיין בזה דינא ונראה
דהדין דין אמת דה איסור גמור הוא חדא דהרי כשנותן
הלוקח הטשעק הזה לישראל הוא נותן וגם על שמו הוא
נכתב ומיד שקבל הטשעק הוא עבר על איסור רבית ואף
שהוא אינו מקבל הרבית ממנו מיד הישראל מ"מ עובר בזה
חדא שהרי השער שנכתב על שמו הוא ניתן לו באמת ורק
הוא הוא שמוכר השער הזה להעקסעטענע והנה כמוכר סתם
שער שלו להעקסעטענע עבור מעות בעד רבית שזה מותר אבל
האיסור כבר נעשה צמה שקבל השער עם הרבית מיד הלוקח
ששלם לו רבית קטנה עבור הכסף שחייב לו, ואכן קיי"ל
דעל כחיבה השער לחודיה חייבין כמבואר בגמ' דף ס"ב
ע"א והנה כיון דהשער נכתב על שמו של ישראל הרי מיד
שנכתב על שם אותו הישראל בידועתו כבר נחייב וכ"ש
שנמקבלו בפריעת חובו הרי מיד שקבל השער עם הרבית
נפרע החוב ואם לא ילק להעקסעטענע ג"כ אלא יחכה בעצמו
שנכ ישלם לו הכסף עם הרבית וא"כ מה שהוא הולך
להעקסעטענע הוא ענין שלו שרואה במעות יוחר מוקדם עושה
מסחר עם הצענק ונותן להם רבית עבור הלוואה.

שנית לפי מה שהסביר לי דהעקסעטענע בעצמו מעולם לא
הי נותן הכסף להלוקח על טשעק זה אלא שהצענק
מכיר את המוכר הזה ועליו הוא נותן דמי קדימה על

הטשעק הזה ואם לא ישלם הלוקח הצענק יגבו ממנוס מן
המוכר דהם אינם מכירים את הלוקח א"כ עיקר ההלוואה
שהם עושים הוא להמוכר ולא להלוקח, וזהו אזהרה לה נמי
מה שעתה במחשבותי לפוס ריהטא דישאל לא הוכח אלא
סרסור בין ישראל הלוקח ובין הצענק או שלוחו שינוח
הבאנק לישראל השני מעות אבל לפי מה שהסביר כמ"ע
א"כ ההלוואה ניתנת דוקא להמוכר ולא להלוקח ועל הצענחתו
הוא נוחתו ולא דמי זה לשיטת רש"י ביו"ד סי' ק"ם שהביא
הרמ"א יש מקילין צענח הדחק וכן פסק הש"ך ע"ש אף
שצפיקר הדבר כולם תמחו בזה הרמ"א וכנראה דהאחרונים
חפסו דלא כרש"י בזה עיין ט"ז ולבוש שם ונחזו"ד האריך
בס"ק ח' ע' ועיין גליון מהרש"א שם אמנם דידן אפילו
רש"י מודה דאסור.

ורא"י ברורה למה שכתבתי מדברי מהר"ק שורש י"ז שכח
החס בראובן ששלח שלוחו לשמעון והשלח מעל
בשליחותו ועשה שער עם רבית קטנה ורצה השואל לדמותו
למה שכתב רש"י דשרי ליה לישראל למימר לישראל חבירה
לך ולזה לי מעות מישראל חבירה וכתב מהר"ק דלא נראה
ליה דהחס אין כאן רבית הבאה מלוח למלוח מאחר דאין
שלד"ע כדאיתא החס אבל הכא הרי הלווה נשעטעד למלוח
בשער שיש בו רבית קטנה וקרינן ביה מיד לוח למלוח
שהרי אליו נשעטעד ולא לשליח ומשעת כחיבה השער עבד
ליה שומא והביאו רמ"א יו"ד סי' ק"ם סמ"ז ע"ש ובצינור
הגר"א ע"ש מבואר דכיון דהשער נכתב על שם המלוח ברבית
קטנה קרינן ביה מיד לוח למלוח וכל שאליו נשעטעד כבר
נעשה באיסור כ"ש הכא בדידן דבא השער ליד המלוח
שהוא המוכר בדידן ונכתב על שמו ואין להלוקח שום הו"א
ליחיו להצענק אלא שהמוכר בעצמו הולך לצענק ליקח לעצמו
כסף עבור הטשעק פשוט דכבר עבר באיסור משעה שקבל
הטשעק עם הרבית.

ומזה נראה לי כעת דאפילו כי הלוקח שולח הטשעק ישר
להעקסעטענע בלע"ז או לבאנק רק שהשער הי נכתב
על שם של המוכר אפילו לא בא ליד המוכר הי אסור דלא
כמו דפשיטא לי בראשונה דכ"ג מותר דלפטר דכיון דהשער
נכתב על שם המוכר א"כ סוף סוף משעת הכחיבה נעשה
האיסור ועכ"פ נקרא שם רבית על שם ישראל וא"כ לא
הי מותר אלא באופן שיכתוב סתם טשעק בלי שם ישראל
עליו עם הרבית ואז הי מותר אם ישלח הטשעק ישר לבאנק
ולא ליד המוכר הישראל כ"ג הנה הנה ישראל לוח מהצענק
ומשלם להם רבית ונותן המעות לישראל אחר דאין בזה איסור
ואף דהנה ישראל המוכר ערצ להצענק מ"מ כ"ג דחחר
על המלוח קודם ולא הנה בשלף דון כ"ג ליכא איסור
אבל אם נכתב על שם ישראל אפילו לא בא לידו אלא ישר
להצענק נראה דאסור.

איברא דאומר אני דאם קבל שער המחאה כזו מהלוקח
שנכתב בו רבית קטנה אסור לגבות בו כלל שהרי
קיי"ל ביו"ד סי' קס"א סו"א ונח"מ סי' י"ב דשער שיש
בו רבית אפילו הקרן אין גובין בו כשנכלל הקרן עם הרבית
א"כ הכי' כל שקבל שער המחאה ונכלל בו הקרן עם הרבית
הרי השער פסול הוא ואין גובין בו אפילו הקרן ואפשר

מדאורייתא הוא מקרא דואבדיל אחכם מן העמים ועין חנוך מלוב צ' משרשי המלוב שרצה כשי לקבוע בטם אשר הבדיל להיות נקרא על שמו אות קבוע בגופם להבדילם משאר עמים צורת גופם כמו שהם מוצדלים מהם צורה נפשותם וכר ע"ש.

ברם אף דאבדילם עליו דברי הגאון מהר"ם ש"ק ושאר אחרונים ז"ל מ"מ לא אוכל להכחיד דלכאורח אישחמיתחא מייבחו דהלדקים האחרונים ז"ל דברי גדול הדור מראשוני האחרונים ז"ל מהרש"ם ז"ל בחשונה סי' קל"ט שכבר דן צדין זה חזק זמן רב ליינחי על גליון שו"ת מהר"ם שיק שלי ח"ל פיין גיטין י"א ע"צ ח"ל גיטין הבאים ממדינת הים אפ"י ששמוהיכן כשמות עו"כ כשרים מפני שרוב ישראל שצחלה לארץ שמוהיכם כשמות עו"כ הרי מפורש דלא רק שגמלאים ישראלים ששמוהיכן כעו"כ אלא רובם שצחול שמוהיכם כשמות עו"כ ואי כיכ זהו איסור דאורייתא ח"ו שיעברו רוב ישראל באיסור דאורייתא ואפילו נימא שלא צרשות חכמים עשו אבל רוב ישראל ליכא למימר שלא צרשות עשו וגם צלמח כי גם צל"י היו מועטים שהיו שמוהיכם כשמות עו"כ דליכא צין א"י לחו"ל אלא רוב דצחול רובם כשמות עו"כ וצ"י מיועטם כשמות עו"כ אבל פשוט דהיו שמוהיכם כשמות עו"כ וצ"י לא מלינו דיכיה איסור זה מדינא.

אלא דמ"מ לא מלאני ליכא לחלוק על האחרונים ז"ל שהרי גם הם ראו דברי הגמ' הג"ל וקלחם הביאו דברי הגמ' ואפ"י פלפלו באיסור זה עד שהאיר ה' עיני ומלאחי למחרשד"ם הג"ל שכתב בחשונה אף דודאי אמת דאין צו משום מדות חסידות ודואי שצריך להחרק מהם כפי מה שאפשר אבל לומר שיש צו איסור וכר וכתב צאלו האנוסין שצאו מפורעוגל והיו להם שמה כשמות הגוים ואחר שצאו לבקש את ה' ואת תורתו שינו שמם לשמות בני ישראל ואריכים לכתוב למקומות שצאו משם אס יוכלו לכתוב בשמות הגוים והאריך הרבה צו וכתב ראה זו מגמ גיטין הג"ל דמותר לכתוב והוסף ז"ל דלא תימא דוקא שמוהיך לקרא בשמות הרגילים ישראל גוים יחד אבל שמה מוצבקים לגוים לא שהרי מתוך דברי הרא"ש משמע צפירוש שהיו ישראלים וקראים גם בשמות מוצבקים של גוים שכתב ח"ל ח"ל לא צא לדינו אלא לוקום ולום והכשרנוכו דכיון דלא שכיחי ישראל בשמות הללו ודאי לא עשה השליח להחתיים אנשים כאלה שהם דומים בשמותם לגוים עד שחקר ופשפש אחריהם וגודע לו שישאלים הם והחתימם ע"ש הרי צפירוש שישאל שקורא עלמו בשם שמה גוים מוצבקים ישראל כשר הוא וכשר לחתום צנע וכתב עוד דכל זה להחמירם אבל האמת כל מה שאוסרים ומחמירים הפוסקים ז"ל אינו אלא שלא ישנה האדם עלמו וגופו צפני הגוים שלא יחשבוהו לגוי ויאמרו פלוגי גוי הוא ואיכא חיולל השם ע"ש כל החשונה מצוה עכ"פ דליכא צו לדעת מהרש"ם לא איסור דאורייתא אלא אפילו איסור דרבנן ליכא ופלא על המהר"ם ש"ק ז"ל ושאר אחרונים שלא ראו דברי מהרש"ם ז"ל שהיכ גדול הדור וגובה ארזים גבוה ואף כי ודאי ציד האחרונים ז"ל לחלוק אפילו עליו ז"ל אלא דכל זה אס הביאו דברי וחלקו עליו אבל כל היכא דהאחרונים לא הביאו דברי

דכ"י כיון דמפרש דמלח כסף הוא החוב וכשאר הוא רציה א"כ הוא כמפרש הקרן לצד והרציה לצד דגובה הקרן מ"מ, גם כי הכא הלוה רואה לשלם לו ממעטעלי עכ"פ ושפיר גובה הקרן אבל הרציה לפענ"ד ליכא צו שום היכר.

ומ"מ נראה למי שצריך למסחרו הי כדאי לעשות היכר עיסקא כללית כדי שיוכל לעסוק בזהיכר הגם שישנם איזה מקפיקום גם צו מ"מ רוב הפוסקים הסכימו צוה לביחר ומועט שיאכל צשר שחוטט שהוא עכ"פ מקורו צהנכח אס לא מי שרואה להחמיר על עלמו אבל מדינא נראה דצוה ילא ידי חובתו ויחפרנס צהיכר. וצוה הנה הדבר ילא צהיכר, יתן ה' שחכב להחפרנס צריות וצהיכר.

ידידו מחותנו המבדכו בברכת התורה ללומדיה דושלה"ט בכל צת בלב ונפש.

משנה הקטן

ועין משנה הלכות ח"ו סימן קמ"א.

סימן קי"ד

אי מותר לישראל לקרא עצמו או בנו בשם עכו"ם

ב"ה ר"ח תמוז התשכ"ה בדוקלין ג"י יצ"א.

כבוד ה' החשוב שואל כענין חו"ב וכר ה' משה מרדכי לאחי ה"ו, תלמיד ישיבה הקדושה טעלו.

אחדשה"ט, למאן דלא חזינא קמצרכינא וצדנר השחלה אי שפיר דמי לכן ישראל לקרא את בנו או עלמו בשם עו"כ או דילמא יש צוה משום וצחוקותיכם לא חלבו והעיר מדברי שו"ת מהר"ם ש"ק יו"ד סי' קס"ט דס"ל דכור איסור דאורייתא וגם הביא שו"ת לפנת פנת ח"א סי' ער"ב ושו"ת ח"ס א"ע סי' קי"ח ומכרש"ם א"ע סי' רל"צ ח"ג ועוד איזה אחרונים רובם מלוינים בחשונות מח לזה ומחמה כי אין הזמן גרמא כעת לפלפל צדנרי לדיקים האחרונים ז"ל ע"כ אצא רק לעלם הדין מה שנלפענ"ד צס"ד.

וזה ילא ראשונה מה שמתפק אי יש צוה משום וצחוקותיכם לא חלבו הנה כבר כתב לן מהר"ק שורש פ"ח הביאו צב"י צש"ע יו"ד סי' קע"ח וצרמ"א שם דאין איסור משום וצחוקותיכם אלא צדנר שהוא חק להם צלי טעם צעולם או דבר אשר שייך צו משום פריצות דרך לניעות וענוה, צדנר שהוא צלי טעם אלא חק ופלא עושכו אז ודאי נראה שהוא נמשך אחריהם ומודה להם דל"כ למה יעשה צדנים החמוהים האלה, וצדנר אשר שייך צו פריצות גדר הלניעות והענוה ונהגו צו עו"כ ולישראל אסור ע"ש צאריכות וצדנרי אחרונים. ולפ"ז צידון חריוויכו ליתנהו לא משום חק ולא משום פריצות של לניעות וענוה אלא שיש צוה משום מה שאמרו שצריך להחרק מהם ומכמונם הנה דרך שחן וגאוח ולא להחמדות להם ולדעת מהר"ם ש"ק דס"ל דכור

שחמכו בשם אצלם האין נותנין וחי אצלם לחוד ואבישלו לחוד עכ"פ מנינו שמוח דמסקינכו בשמיכו אפילו שמוח ע"כ ושמוח דלא מסקינכו בשמיכו אפילו הם שמוח ישראל.

ומה שגראה זכ צ"ד דמקור כל הדברים מקורו עכור ציומא דף ל"ח ה"ל ח"ל על הראשונים נאמר זכר לדיק לברכה ועל בן קמלר וחבריו נאמר ושם רשעים ירקב מאי ושם רשעים ירקב אמר ר' אלעזר רקיצות חעלה בשמוחן דלא מסקינן בשמיכו ופרש"י רקיצות חלודת דכוי כבדל שאין משחמשינן בו שלא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע. למדנו מדבריהם ז"ל דאין קורין לבן ישראל בשם אדם רשע ואין נפ"מ בין רשע ישראל לרשע עכו"ם לענין זה עוד למדנו דשמוח שקרא להם הקצ"ה אפילו היו האנשים רשעים כישמעאל קורין אותם. עוד שמענו דמי שבי לדיק אפילו מאומות העולם מסקינן על שמיכו שברי ישמעאל מאומות העולם הם ואין לאו דרשע הם לא הם קשה לכו לחוס' האין מסקינן על שמיכו וגם נח דמהם הם ומסקינן על שמיכו נמאל דהעיקר העולה אללנו הוא אם מי שקורין אחריו הם לדיק או רשע ואפילו מחסדי אומות העולם מסקינן בשמיכו. אלל דקא' יש לומר עוד דדוקא קודם מ"ת שקראו שמוח על שם המאורעות אז היו מסקינן אפילו על שם ע"כ אינו רשע אבל לא לאחר מ"ת אמנם מאלכסנדר מוקדן לכאורה לא משמע כחלוק ה"ל אם לא דנימאל דהחם משום שלום מלכות עשו וכי"ל.

ופעוטה אומר אני כיון דכלל עכשיו כל הבנים (עם הם ולא מנינו אף אחד לדעתי בכל כדור הארץ שישמור ז' מלות בני נח מפני לוי השם יח"ש ואפילו ימלא אחד ששומר ז' מלות ואינו מודע שנחנו למשה רבינו מסיני להם אין זה כלום כמ"ש הרמב"ם פ"ח מה' מלכים ה"א ח"ל כל המקבל ז' מלות ומהרר לעשותן הרי זה מחסדי אומות העולם ויש לו חלק לעוה"ב והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שזהו בזהו הקצ"ה בחורר וכו' ויעשו על יד משה רבינו שצני נח מקודם נאשו בזהו אלל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסדי אומות העולם ולא מחכמיהם ע"כ הרי מוצאין וכל שהעכו"ם אינו שומר ז' מלות שלו בחור לו שגלעו כן ע"י משה רבינו הרי זה רשע ואינו מחסדי אומות העולם ואין צדור לי שצומן הזה אין שום עכו"ם בעולם שיקיים ז"מ שלו בצדון זה וממילא כולו רשעים ניגור וכבר כתב הח"ס בחידושו על מס' גיטין בסוגיא דערכאות של עכו"ם דצומן הזה כולם רשעים הם וכלו חייבין מיתה על שצורין על ז"מ שלהם ע"ש.

אבל כיון שהעלנו צ"ד כן פשט דאסור לאסוק בשמיכו מאחר דקו"ל בגמ' יומא ה"ל דאסור לאסוק בשם רשעים משום דכתיב שם רשעים ירקב וכו' דהיום כנכו רשעים ניגור אסור לאסוק בשם עכו"ם לכ"ע ואיסור גמור הוא מדברי קבלה וגמרא ולא דמי לבני דיימי הגמ' דאמרו שם יכו' שצח"ל רובם שמוחם כע"כ דלא צומניהם אכתי היו ע"כ חסדי אומות העולם ולא היו רשעים גמורים ואחריהם היו קורין צניהם ולא היה איסור דצדק משא"כ עכשיו ומעשה י"ל גם בדברי מהרש"ם דמצאין ראי' לעלמא

ראשונים אשר חולקים עליהם קו"ל כראשונים דאמרינן אילו ראו דצניהם היו מצאין אותן וחזרין בזה ח"כ הכ"כ לפי הכלל המקובל צנינו היה זהו ההלכה כמהרש"ם נגד האחרונים ז"ל שלא ראו דצניו.

והא ראי' שהצ"ה במהר"ם ש"יך מדברי ר"ת גיטין ל"ד ע"כ שח"י להזכיר שם נכרי צגג כזה פשוט צזה כמו שדחו האחרונים ז"ל דהתם מיירי צוממ שרואה להזכיר שם עכו"ם שלו כמו שמוצא צחוס' שם חכ ודאי דאין להזכיר שם מומר שנתן לעלמו לע"ז ממש אבל פשוט דאם צה ישראל לגרש אשחו שאין לו אלל שם ע"כ דמגרש צשמו זה צלי שום פקפוק וכן העלו כל האחרונים ז"ל וא"כ אין ראי' מדברי ר"ת לדבריו.

איברא דלאחר העיון קא' צהא הלכתא נראה לפענ"ד דלקרות בשם גוי צומן הזה אסור ואפשר לכ"ע אפילו אליצא דמהרש"ם אלל דמתחלה נדקדק קא' צמקור בשמות מיום אשר שם שמוח צארץ וידוע דבשנים ראשונים מאז צריחא האדם היו קורין שמוח הנוגלים על שם המאורעות ואדם הראשון קרא לאשחו חור על שם שכיחא אם כל חי וכשנולד בן שלישי קראו שם כי שח לי' בן אחר וגר וצנה כתיב ויקרא שמו נח לאחר זה ינחמו וגר וצור מחלצתינו אצרכם אצניו ע"כ דרשו שמו כי אצ המון גוים נחתך וצנו עולה חמימה אצניו ילחק על שם הלחוק נקרא ילחק וישמעאל כי שמו אלקים, וצחי שצאצות על שם שידו אוחת צעק עשו וכן ו"צ צצני ר"ה צני יעקב ומנשה ואפרים צני יוסף ומשה רבינו כי מן המים משיחיו וכן רצו כי רצו עד אין מספר ומה שלא נהגו צדורות האחרונים כן כתב צספר חסידים שהוא משום שאין אנו יודעים צזה לקרות על שם המאורע ולכן התחילו לקרא על שם משפחתם אשר צארץ המה עיון שם ס' רמ"ד צח"ד שברי הראשונים היו קוראים אצ צניהם על שם המאורע ולא מחו אלא"כ חטאו כער וארון וצסי חיים שם נכרים שקוראים לצניהם צשם אצניהם אין צכך כלום וביחודים מקפידים על כך ויש מקומות שאין קורין אחר שמוח החיים אלל אחר שצבר * מחו ועוד ראיתי צמקוס אחד אינו זוכר כעת מקומו שכתב מפורש דמאל ליתן השם אחר משפחתו, ועיון חיד"א על ה"ס"ה שם שחמה מה שראה צמקוס אחד שישראל קרא שם צנו כשמו צחייו וביה זר צצניו.

והנה מנינו צצניו שקראו צשמות עכו"ם כגון שם נח מניו בן אחינו צני ישראל וכן שם של ישמעאל וכבר חמרו החוס' יומא דף ל"ח צח"י שם דלמ"ד דלא עשה ישמעאל חסוכה האין מסקינן על שמיכו וחי כר' אלחנן דישמעאל הקצ"ה קראו כן ושפיר מסקינן צשמיח ע"ש, אמנם אכתי מנינו עוד שם אלכסנדר וכתם נמי אפשר לומר דמשום שלום מלכות עשו כן דהעלי כל הנוגלים שזה שלמה על שם אלכסנדר ומנינו עוד אחד מרצותיו צעלי החוס' רבינו פער שמו ומה לי לברצות צראיות ולהציו שמוח וכלל גמרא מפורשת גיטין ה"ל דרוב ישראל שצח"ל ומיעוטם צח"י שמוח ע"כ להם, ומיכו מנינו לאידך גיסא שמוח דלא מסקינן בשמיכו שם עשו אף שחי צנו של ילחק אצניו ירצסם כן צצנו, אחאב, אצלם ועיון חוס' יומא ה"ל מה

(*) שוב נזכרתי שזא' במ"ד בראשית פל"ו רבן שב"ג

אמר. ועיון משנה הלכות ח"ו סימן רנ"ב רנ"ח.

והנה המהרי"ק שהבאתי לעיל כחז דחוקה בגוי חלוי צב' טעמים מה שנהגו הגוים משום חק אסור ומשום פרישות נמי אסור והנה ודאי כי דבר זה נשחזר לפי המקום והזמן ועיין רמ"א יו"ד סי' קע"ח לענין מלבושים צב' מהרי"ק לאסור לצני ישראל ללכת בזהם והפמ"א ח"ב סי' קכ"ב אומר ללבוש צבדים לצניס צזמן הזה ועיין מרכבת המשנה שם ובקובץ תורה מליון שנה ה' חוצרת צ' הביא צב' הגאון ר' יצחק אלחנן בא"ש שעשה צבדי חתונה לצנו והמה של משי אדום יקרים מאד אם רשאי ללבוש מכח דברי מהרי"ק ורמ"א הג"ל והשיב דצב"ז שאין דרך עכו"ם ללבוש צבדים אדומים דוקא אין זה חוקת הגוי ומוחר לישראל ללבוש (אף כי אני קבלתי מאבותי ורבותי ז"ל דגם צזמן הזה עד היום צנות ישראל מקפידין שלא ללבוש צבדים אדומים) ועפ"י שהכלל הוא שיש לישראל להצדיל מהם מה לי כך ומה לי כך כי המדינות חלוקות צמחגם צזא וכ"כ המ"ח ומוסכם מכל הפוסקים וממילא ליכא לפסוק צזה על הכלל אלא על כל פרט.

והנה צשר"ח עטור"ד קמא יו"ד סי' קפ"ח האריך לצר ישראל מחוייבים להיות מלויים צמלבושיהם ודבר זה כחוצ צחורה שנו צנציאים ומשולש צכחוצים ואותן הלוצנין צמלבושי עכו"ם מפני שרואים לדמות לנכרים דיוס כחומרים ונחשבים כעכו"ם ע"ש ועיין שו"ת אמרי אש חיו"ד סי' י"ב והנראה דהחמירו מאד צדבר זה אלא דמ"מ אף הם לא החמירו אלא צרואה להחממה להם אצל כשלוש צמלבוש שלוצשים ישראלים ועכו"ם ואינו רואה להחממה להם אלא משום המאדע שלוצשים צעוריה אף שאין צזה ממדת חסידות לא מיינה ולא מקלחיה מ"מ אין צו משום וצחוקותיהם אלא הוא ענין של שחן ככל הענינים של המאדע צלפי" אצל אין צענין של מאדע דין וצחוקותיהם וכמו שדייק מהרי"ק הג"ל מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב ולא ילבוש צמלבוש המיוחד להם ולא כחצ צמלבוש הדומה להם שלא מאסר אלא צמלבוש שכבר נחידה להם ופירשו ישראלים ממנו מפני לנישותן או ד"א אז כשלצשו הישראלי נראה כדומה להם ונמשך אחריהם אצל כשאינו מלבוש המיוחד להם ע"ד זה אין ישראל חייב להשחנות כלל ע"ש.

ובשר"ת ציה שערס למנן כק"ז יו"ד סי' רל"ו כתב ג"כ כעין זה ח"ל דדוקא אם כבר נהגו הגוים מקדם ולא ישראל רק אדרבה פרשו ישראל מה וא"כ מיינוהו ילפינן אז אסור משום וצחוקותיהם אצל אם החזילו צזה נכרים וישראלים צפ"א דלא מיינוהו ילפינן לא כדאמרין סנהדרין י"ב והביא הר"ן צב' י"מ לפי שהחורר קדמה להם והגם שהר"ן הקשה ע"ז שכל דבר י"ל שלא קדמו הם ולכן פ"י דאין אומר אלא צדבר שהוא חוקה צלא טעם ואין לו מצא צדרכי הטבע מ"מ ממחר"ק נראה צבעי דחורוויכו איתכחו ציה דבר שהוא חק צלי טעם אסור אפילו לא קדמו הם ודבר שאינו חק אינו אסור אלא אם קדמו הנכרים ומנן ז"ל הביא שם מה שכתב היעב"ץ צסידור שלו דינו ע"צ חלון ז' שצבור"י צכל המאדעם היחודים קודמין ע"ש וא"כ כל דבר שאינו אלא משום מאדע אין צו משום וצחוקותיהם.

ועוד צו שברי כ' הצ"ח דמשוכ"כ החירו לקרצו מלכות משום וצחוקותיהם לא חלכו לא משמע אלא שרואה להחממה

מנח דהם דוקא צאופן כזה מותר אצל לקרצ צב' עכו"ם שהוא רשע ודאי לאסור ומודה מהרשד"ם לזה ואפילו נימא דלא נחית מהרשד"ם לזה מ"מ הרי מסתברא מילתא כן וא"כ להלכה ודאי דאין להסיק צב' גוים וכדעת מהר"ם שיק ז"ל אף דלא מטעמיה. עוד מלאחי ראי דלא לקרצ צב' עכו"ם צספר חסידים סי' חתש"ט זה ספר חולדות אדם וגר לקרצ צב' לקרצ לנער צב' ה' שהוא שמו של יהודי פירוש שיקרא את שם הנער אחר שמו של יהודי ולא שם של נכרי ע"ש ע"כ ודאי שאין ח"ו לקרצ צשמות העכו"ם שהוא רק להחממה להם וכל מי שיראה ה' נוגע צלצבו ירחק מהם הרחק כמטחוי קשת, מ"מ מה שנהגו הראשונים צזה נראה הוא משום מה שכתבתי צדורות הראשונים.

עוד אני אומר דגם מה שכתבנו לאסור הוא רק מי שקורא אחר עו"כ אצל אם מי שהוא קרצ לצנו צב' עכו"ם אפילו רשע צזמן הזה והש"ת צרוב רחמיו וחסדיו וצלחי ידח ממנו ידח החירו למטב ונעשה ישראל כשר ומשנ יא מתוק כמו שמליו הרבה צ"ה צזמן הזה ואח"כ מה הוא מותר אח"כ לקרצ צב' אצוי אשר נקרא מאצוי אצוי צב' עו"כ אף ששם עכו"ם הוא כיון דעכשיו הוא כבר קורא לצנו צב' ישראל וכשר ה' ולפי"ז נמי שפיר יש ללמד זכות על רוב מלאכיו צנ"י אפילו יש להם שמות כאלו אצל רובם מהשומרי תורה לא העלו שמוחיהם אלו מן עכו"ם ח"ו אלא שפ"י סיבה הוא שצא ע"י אחד מצני משפחה אצל כיון שנטער נערה* והנה להם לישראל צאופן כזה וממילא כל הני כנוים צכלל זה הם ואין להרעיש העולם צשציל זה אף שמי שיראה ה' נוגע צלצבו גם מה ירחק כחוצן.

העולה מה דלכתחילה ודאי אסור לקרצ צב' עכו"ם וח"ו לפשות כן אצל לאחר המעשה הנה להם לישראל צאופנים הג"ל ולכתחלה כל שיש צידו למחות ימחה מלפשות כן ככל שאר האיסורים וצפרע כי אותם שקורין צשמות האלו הוא רוצה דרוצא מפני שרואים להחממה להם ולהחצול ציניהם כחוצן.

סימן קט"ו

מלובשים מלבושי מודערין אי עוברים משום וצחוקותיהם לא תלכו

עוד להג"ל

צ' ובדבר שאלחו על החליפות (סועס צלפי"ז) שלוצשים קארים כדרך הנקראים מאדערן וכפני המלבוש עגולים ולא מרובעים אי יש צב' משום איסור של וצחוקותיהם, הנה שאלה זו מסוככת היא מאד ואי אפשר לפתרה צדרך אחד כי דין זה חלוי צנחאים צמקום וצזמן וצכוונה ישראל וצכוונה עכו"ם יש מקום שאסור ויש מקום שמוחר ויש שמוחר לאחד ואסור לשני ואסור לזה ומוחר לשני ויש זמן שאסור ויש זמן שמוחר הכלל שצריך לזה כמה חנאים.

(* וציק תוס' שבת י"ג ע"ב ד"ה שבנא נראה לד"י ומיהו ע"ן רשב"א שר"ת ח"ד סימן צ' בלאו דלא ילבש גביר שאם הראשון עשה להתדמות לנשים אף דהבאים אחריהם אינם מתבטלים כ"א להתדמות אליו מ"מ כולם נידונים ע"ש כונת הראשון.

איסור לגדל פאות יותר מעד הלחי ולאז דברים שאין נכס שיעור הפאה ומה שכתבו בשם רבינו האר"י הקדוש שחתך כשגדלו יותר מכשיעור אין זה לאיסור ח"ו אלא שכח ז"ל חתך ולומר שאין צוה לאיסור לחתוך אבל אין לאיסור ח"ו לגדל פאות ארוכות כל שכן ועיין גליון השי"ש שצויות צ" ע"צ ובתש"י ח"ס האריך בדבריו.

(*) וצ"ח משנה הלכות ח"ה סימן קכ"ד וח"ו סימן קמ"ט.

(ד) **בענין** פאות תחת האוזן בשעת התפלה יש לי צוה אריכות אבל אין בזמן גרמא כעת.

(ה) **בדבר** קושייתו צנח"כ פ"ג ע"ב נהורא שקיל מיניה נהורא אמר רחמנא נשקול מיני ותמה שיש

אנשים שראית בעין חזקה ויש שמראית עינים חלושה וא"כ אכתי יש לחלק בין נהורא לנהורא. פשוט דהדגוש על נהורא ולא על הרא"י ועיקר החיוב בא על הלכת מאלו נהורא דעלמא ואין נפ"מ בין ה"י בעל ראי חזקה או לא הרי נלקח ממנו נהורא דעלמא זה דומיא דקטן וגדול דר"ל שם וק"ל.

ובזה הגני לברכו בברכת צלח ורכב על דבר אמת הפך בה והפך בה דכולה בה עד דאחי עם עני שמיא דארוך ורן במהרה דידן וזוהם בלב ונפש.

מצנח הקטן

סימן קי"ז

המשכה על רצפת אבנים אי מהני למקוה

כבוד ידי"ג רב האי גאון ד"ת, ראש בשמים, תמם עם תמימים ויוסף הוא המסביר סברה ישרה הלכה ברורה וכי כקש"ת מוה"ר יוסף ארלר שליט"א אבד"ק טורדא ירושלים עיה"ק תר"א.

אחדשה"ג, בינהיים קבלתי מכנ"ת לוחות שניות מעשה ידיו להפאר בשאלה הלכה למעשה מה שמאל צ"כ. מכחז סופר יר"ד סי' ס"ב צבאר מרים מהמ"ל (והספר הזה לא נמלא במחילתי) מחלוקה בעל אמרי יושר עם בעל צאר חיים מרדכי אי מהני המשכה למקוה על גבי רצפת אבנים והגאון בעל אמרי יושר ראה להחיר וראיתו מדברי החסיד צ"כ סי' ע"ב והגאון בעל צאר חיים מרדכי דחה ראיתו מגמ' יומא דף כ"א דשאני רצפת עזרה שהרי מוראח ונואח ודשון מצבה הפנימי נכלעו במקומן אף דבנם נעשו מי"מ מלינו דלפח העזרה ראוי לבלוע משא"כ סתם רצפת אבנים דלינה ראוי לבלוע לא ע"כ. ונבנה"ת דחה דברי הבאר ח"מ צשתים חזא דכפי הנראה דכנס לא נעשה אלא אם היה הדור ראוי לכך דומה לנס של נר מערבי כדאיתא מלאו כבה מדליקו וכו"כ צבני אם לא נכלעו ה"י מולאו ממקומן ועוד דצטיק רצליה של נס אין לו שום דמיון כלל עם צליעת מים צקרקע דצליעת מים צקרקע הוא מחמת רכות הקרקע צדך העצב וצליעת הדשן ונואח וכו' בעזרה היו צצליעת קרח ועדוה עכ"ל.

והנה מה שכתב כהדג"ה דכפי הנראה הנס לא נעשה וכו' דבר זה במחלוקת שטיה צירושלמי יומא פ"א ה"ד

להם ולנהוג כמותם שנראה שמורה לדתם אבל מי שאין דעתו להתדמות להם אלא שצריך ללבוש צמלבושיהם ולדמות להם כדי שלא יהא גנאי אם לא ידמה להם זה לא אסרה תורה ובספר שערי דעה כתב שגם צ"י כיון לזה צה"י אי וא"כ צידון דידן גמי ודאי אין מכווין רק כדי שלא יהיה להם גנאי אם ילבוש צמלבושים ארוכים וליכא איסור. אלא דמי"מ אותן שולבושים צמלבושים ארוכים משום צניעות ואח"כ משנים להתדמות להם ודאי יש צו כה"ג משום וצחוקותיהם אבל כ"ז קשה להבחין ותלוי בצוונה כמובן וגם תלוי במקום ובזמן והאדם וכו' שכתבתי לעיל. ואף שלא ילא מידי דחסידיהם צוה מי"מ ידי חוקותיהם גמי לא עבר.

עוד זאת למודעי אני צריך דהמכרי"ק כתב צחשוב פ"ח ה"כ"ל דודאי אין איסור ללבוש אלא כל צמלבושי עכ"ס דאז עשה להתדמות להם אבל כל שלא לבש אפילו רק צמלבוש אחד שלא כהם כבר לא עבר אחוקותיהם ודבריו מוכרחים והגע עמך דאלי"כ איך מותר לקנות נעלים צחנות שכוללים בהם עכ"ס וישראל וצוה ודאי רוצה דרוז דעולם ח"נס מקפידים וכן קונים מכנסים וחלוקים ועוד ואין פולה פה ומפלץ וע"כ דכל שגמלא ח"כ שגמי צבז ניכר שהוא יהודי ואינו רואה להתדמות להם לא איפפת לן צשאר צמלבושים. ומי"מ כל מה שאפשר לתקן ודאי חיוב לתקן, ולכן חומר אני דאפילו אותם הלוצשים צמלבושים כאלו מי"מ צריך לתקן הכפחורים וכוללאות שיהיו מימין לשמאל היפוך ממה שעושים העכ"ס וצוה ודאי יראה צעלמו שאינו רואה להתדמות להם ויואל ידי חובתו וזה לפענ"ד מחויב לעשות לצד מה שידוע צוה ליודעי חן שצריך לגבר ימין על שמאל היפוך מעכ"ס וכו' גורם צצוני"ה לכמה רעות ולאריכה בגלות מה שמוסיפין כח לשמאל ומגצרים על הימין ומאלד ראוי לזהר צוה.

ומה שכתב משום הכנפים שהם עגולים הנה צוה יש חלוקי דעות וכמה גדולים שלפנינו דקדוק דוקא שיהיו להם קרנות עגולות משום חשש חיוב ליטות ולכן גם צוה שצ ואל תעשה עדיף אף שדלתי ממתת חסידות ויראה ועוה לכל צני ישראל שיהיה להם צמלבושי כבוד מליונים מן העכ"ס וכל המקדש עלמו מעט מקדשים אוחו הרבה מן השמים אבל פוק חזי מאי עמא דבר וכגון זה ח"ו להוליה למי"ז על קדושי עמינו וגם צדורות שלפנינו היו כמה מדינות שהלכו צמלבושים קלרים ואילו ה"י איסור צדצר היינו צריכים למשכן נפשינו צעדם ודי צוה.

סימן קט"ז

שיעור לאריכות השאות

עוד להג"ל

(ג) **בדבר** שאלתו צענין גידול הפאות ארוכות יותר מעד הלחי לא ידענא מאי קשיא ליכ דכיין מלינו

כעין ע"כ ל"ל כמו שמפרש המ"צ באבנים קטנים כמו שמלפנים החלוצים שיש הרבה עפר בין אבן לאבן אצל רובדים שנעזרה היו גדולים אמה האבנים ולא שייך כאן בלישה ע"כ.

ולפום ריהעא אי משום הא אכתי איכא לספוקי צה דהרי באמת מלינו מחלוקת הראשונים ז"ל בשיעור הצריך להמשכה דהב"י סי' ר"א הביא בשם ספר המנהגות ששיעור המשכה הוא ממקום רחוק כדי שחבלה רגל המשכה קודם שיגיעו המים למקור והב"ח הוסיף שכן גם דעת רש"י חמורה י"צ ובלחם ושמלה ס"ק קע"ה כחצ דהיכא דאפשר ודאי יש להחמיר בזה ואפילו לדעת הש"ע סעי' מ"ה שפסק לשיעור משיכה אין פחות מג' טפחים והוא דעת הר"י בהשוכה הביאה בכלבו ועוד וא"כ כל מקום דליכא שיעור ג' טפחים לא הוי המשכה ועיין פרשת מרדכי להגר"מ בנעט יו"ד סי' י"ח דצרוחצ צ"ב ג"כ עכ"פ עפ"ה א"כ פשוט ולדקו דברי כ"ג לפי שיעורם ואין דדברי המו"ל ממש משום הגומות אמנם הרי איכא דעת הרשב"א בשער המים שער ד' הביאו הב"י ג"כ דהמשכה סגי בכ"ש וכן הביא החשב"ץ בשמו ח"א סי' מ"ט ועיין ר"ש פ"ב מ"ה ומ"ט דמשמע נמי דאפילו כ"ש ועיין חו"א מ"ק ח' סי' ח' אות י"ג וז"ע אצל לפי שיעור הפוסקים דהמשכה בכ"ש כשר א"כ שפיר איכא למימר כדעת המו"ל לאור וגאמר דגם דעת החוס' צ"ב דבכ"ש סגי בהמשכה וא"כ ההמשכה נעשה בין רוצד לרוצד אצל על הרצפה ממש על אבנים הכ"י דאין כאן המשכה.

והבן נראה לדייק מדברי החוס' שכתבו והר"ר משה מפונטווי"א דוחה דלע"ג דשאיכא דלורייחא הוא בקרקע טבור משום שאי אפשר בלא המשכה דכי נפלו מן הכלי לרצפה שהיא חלקה ממשיכי אילך ואילך והו"ל כשאוהב שהמשיכה כולה דכשרה ע"ש. ומדכחו דממשיכי אילך ואילך הוה כשאוהב שהמשיכה כולה משמע בצירור דלא צ"ב ג' טפחים למשיכה דאי נימא דהר"ר משה מפונטווי"א צ"ב נמי ג' טפחים א"כ מאי פשיטא ליה דאי אפשר בלא המשכה אילך ואילך כיון דס"ל שאובין דלורייחא אכתי איכא לספוקי דלמא לא נמשכה ג' טפחים אף שצודאי נמשכה קצת דזה לאו הכרח הוא שימשך ג' טפחים על הרצפה אצל אי נימא דכ"ש סגי אחי שפיר דודאי המשיכה כולה אילך ואילך בכ"ש וזה לפענ"ד ברור. וכיון שזכינו דעת החוס' דהמשכה בכ"ש א"כ יש לישב דעת המו"ל דהמשכה הוא ע"י הגומות וא"כ אין ראי' מדברי החוס' להגאון בעל אמרי יוסף.

איברא דאף שצירנו דעת החוס' דבכ"ש סגי בהמשכה נ"מ נראה פשוט דעת החוס' דגם על הרצפה ממש מהני בהמשכה בכ"ש שהרי כתבו שם ה"א דח"ל דכי נפלו מן הכלי לרצפה שהיא חלקה ממשיכי אילך ואילך וכי ממדייקי החוס' שהרצפה הוא חלקה מבואר דמייירי שנפלו על חלקה הרצפה ממש שהם האבנים ואפילו החס' מהני בהמשכה כ"ש וא"כ מוכרח דאפילו על אבנים מועיל המשכה דלא כמו"ל חלל באמרי יוסף ה"ל חלל דמעשה לא לריך נמי לחלוק המשכה ברורה שהביא כ"ג ואין דבריו מוכרחים ועיין מחיצ חיים ש"ע ח"א ש"ג ה"ל מה שמיישב דברי המג"א סק"ט וחילק חילוק המ"צ ה"ל וז"ע.

שהקשו שם חני לא היו מניחים אותו לאכול לא חלב ולא צלילים וכו' ופריך ולא מן הניסים שהיו נעשין בציה המקדש כן א"ר אבין על שם לא חסון א"ר יוסי כי רבי בין כאל ברחשון וכלן בשני פי דפריך למה היו לריבין לשמרו כל כך והלא מן הניסים היו שלא ראה כה"ג קרי ביוה"כ ומשני רבי אבין דלכח חילתה אין סומכין על הכס ורבי יוסי משני דבראשון פי בציה ראשון היה הכס אצל לא בשני ומחני במקדש שני מייירי ע"ש הרי דזה הוא מחלוקת ופלא על הק"ע שם בה"א במשכה דבן אולם מליפורן שאירע קרי לכה"ג צו"כ ונכנס בן אולם ושימש חתניו בכהונה גדולה ופי' הק"ע שאירע מקרה מקרי שטמא ע"י אחת מעומלות אצל קרי ממש אי אפשר לומר דתקן באבות שלא אירע קרי לכה"ג צו"כ מעולם והרי הירושלמי לשיטתו אפשר דבציה שני הכ"ג דאירע והוא ז"ל בעצמו פי' כן בסמוך ה"ד וז"ע. ובאמת מבואר בן בחוס' ישנים יומא דף כ"א דליכא בירושלמי מעשה ואירע קרי לכה"ג ונכנס יוסף בן אולם ע"ש והוא כגרסתינו.

ומכאן ל"ע קצת גם לתו"ט פ"א דמא"י ה"א ד"ה החומץ שכח הטעם דליתערך למיחתי אפילו שמואל לא החמץ משום דאין סומכין על הכס ולא הרגיש בירושלמי יומא ה"ל גם בחוס' חדשים שם הביא ממורה"ה ז"ל דיותר ה"ל להחזיק להביא מ"ד ומ"ו דחששו לקרי וכחצ דגם משם אין ראי' ד"ל דאירי בציה שני כדאירי במשנה ג' שהיו רשעים שצודאי אינם ראויים לגם ועיין רע"א שם בחוס' רע"ק שהביא מהמאירי ועיין שם בח' המכריח וכולם לא הביאו דברי הירושלמי ומיהו במהר"ן חיות ריש יומא ובציה ילחק הביאו דברי הירושלמי ה"ל.

ויש לעיין נמי מכאן מה שכח כ"ג דהנסים היו כעין הנר מערבי של המנורה ולפום ריהעא מדברי הירושלמי נראה דבציה ראשון נעשו הנסים ונר מערבי גם בציה ראשון פעמים שאלו כבה ולא מפלגי בירושלמי חלל בין בית ראשון לשני וי"ל ומה שכח כ"ח דלא דמי בני אהרדי כעובלל לדני והני שצלו היה כעין בלישה קרח וכי אצל בלישה מים הוא כדרך העצב שהקרקע סופג את המים פשוט ולדקו בזה דברי כ"ג דמה דמיון הוא זה והא ראי' לדבריו דהרי בציה שני למ"ד בירושלמי דלא נעשו הניסים אפי"ה היה משקה בית מעצחיים דכן ואז כבר לא בלישה הרצפה ולא הוה בלישה וע"כ ל"ל דמעט המשכה נגעו בה דמועיל ברצפה וכדעת הר"מ מפונטווי"א בחוס' ה"ל וא"כ בשמים עלתה לכ"ג.

ומה שר"ה המו"ל לאור לישב דברי הגאון מוה"ר ב"ח עפ"י סברה החוס' שבה דף ל"ב ע"א דע"י הגומות בין רוצד לרוצד איכא חששא דאשוי גומות ולפי"ז חי' דגם המשכה על גבי רצפה אבנים כשרה מחמת הגומות שהן ראויין לבלוע בלישה וכ"כ דזה דבריו דלענין אשוי גומות איכא חיוב אצל גומא וגומא משא"כ לענין המשכה בקרקע לא מהני גומות בין רוצד לרוצד והביא ראי' מא"ח סי' ס"ב שכח דסילון של עץ אין המים ראויין לבלוע בו אצל חס' עשוי כעין רצפה של אבנים מבלע ושרי (ועיין חוס' פירושין פ"ה ע"א בסופו) ודייק כ"ג מדלא קאמר ברצפה אבנים חלל

סאה ואייתי מיא ואמשכיכוו מאכרזא שפיר דמי דאמר ר' שימי שאובה שבמשיכוו כולו טבורה וכחז הרא"מ צ"י ח"ל שמעתי דמפרש דה"מ ל"ש המשיכה ע"ג קרקע או רפח אבנים ולא ר"ל דלא אמר ר' יוחנן אלא שבמשיכה ע"ג קרקע שראוי לבלוע ואז נחבטלו אבז קרקע וכשזוחלת לגומא נעשית כאלו בלו מחמלית הקרקע כי נחבטל מהם שם שאובים אבל המשיכה על גבי רפח אבנים או נסרים שאין ראוי להבליע לא נחבטל שם שאובים מינייכו שברי אינם יכולים לדונם כאלו בלו מחמלית הקרקע שברי אינן יכולים לבלוע מחמלית וכן מלאתי בשרי הר"ר חליעזר מוורדן ברקוק וכו'.

אבל לפי עמם זה מצוה נמי החלוק משנה למקור דבשלמא לענין שנה לא הגיה הרמ"א כלום דאף שאינו בולע ברפח אבנים מ"מ כיון דכל שיש כשיעור ח"ל ד"א על ד"א מותר מדינא לשפוך שם המים אף שאין הרפח בולע לדעת הרוקח מ"מ כיון לדעת שאר פוסקים בולע וגם לרוקח אינו מוכרח לאסור בזה דס"ל דע"כ אף שאינו בולע מ"מ כיון שיש כשיעור דע"ד סגי וכמו שכתב הגאון בעל חיבורי טהרה בעלמו דאינו מוכרח לומר דפניג בזה גם לענין שנה ממילא הנה בזה לשיטת המחבר וס"ל דגם בזה לא פליג הרוקח אבל הכא כיון דכל שלא נבלעו המים ח"א לומר דנחבטלו ולעולם הו"ל דין שאובין עד שלא נחבטלו בקרקע וכיון דעבי ציעול בקרקע דוקא ולכן ס"ל דאסור וברורא יראה בדברי הרוקח דכאן ז"ל בעלמו מחלק חילוק זה ומיושבים דברי הרמ"א ז"ל מסחירה החיבור לטהרה כנלפע"ד.

ומעתה נחזור לדין דאף שדחינו ראיות בעל צח"מ ונתקיימה ראיות הגאון בעל אמרי יוסף בדברי החוס' צ"כ דגם ברפח אבנים ס"ל דמקרי המשכה אמנם לעיקר דינא אין משם ראייה כלל לדין דברי לפמ"ש דדבר זה הוא מחלוקת הפוסקים שהביא המחבר והרמ"א יו"ד ה"ל דעת המחבר דע"כ הרפח נמי מהני המשכה והרמ"א פסק בהרוקח דאין המשכה מועלת אלא ע"ג קרקע הראוי לבלוע זה ולא על גבי רפח אבנים כלל שאין ראוי לבלוע זה וא"כ לא זכיתי להבין ראיות בעל אמרי יוסף מדברי החוס' דודאי אמר דהחוס' ס"ל הכי גם בגמי עירובין מפורש בן צחוס' וגם המחבר פסק בן אבז הרי הרוקח פליג בזה וגם הרא"מ והר"א מוורדן שהביא במדרכי פליג וכיון שכתב הרמ"א ז"ל לכתחילה יש להחמיר בדעת הרוקח מאן ספון לחזוק על רבינו הרמ"א אפילו לכתחילה בענין מקור ואיסור כרה וצפרע כי במדרכי כתב דצמקור יש ללחא כל הדעות וכ"כ החשב"ן ועוד פוסקים. ועיין שו"ת ח"ס יו"ד ס' רי"ד שחמה מה שלא חששו לשיטה זו שהוא שיטת הרא"מ והר"א מוורדן ורוקח ותי' משום דאין לא נהגין לסמוך אמקור כולו שאוב מ"מ לכתחילה לא הותר נגד הרמ"א ועיין דרכ"ה אות רמ"ד רמ"ז. פסקא דדינא בזה סלקן ובהא נחתין דאף דדברי הגאון בעל אמרי יוסף נכונים בדברי החוס' מ"מ לדינא אין משם ראי' כלום ופלא שלא הרגישו בזה בני גאוני (אבל אין לי הספר ה"ל לעיין בו פנים מה שפלטו בזה הגאונים וסמכתי רק על העתק גכה"ח).

ומיד עברי בדברי הנתיב חיים והמ"צ ה"ל נתיב אל בני דדרכיהם חמורים מאוד שהרי הנתיב חיים הקשה אמה שכתב המחבר דאם עשוי כרפח של אבנים מצליעים ממה שפסק הרמ"א יו"ד ס' ר"א סעי' מ"ו דרפח אבנים לא מצליע ותי' דיש לחלק בין רפח אבנים חלקים קטנים ובין רפח אבנים רחבים כרפח חדרים ועלויות נראה דס"ל דברפח אבנים רחבים פשיטא ליה דאינו ראוי לבלוע וחלוק זה ל"ע רב דברי מצוה צחוס' צ"כ ס"ו ה"ל להדיא דאפילו רפח אבנים שצמקדש דכח אבנים רחבים ואפ"ה מועיל המשכה בזה וא"כ ע"כ דגם זה הוא שיטתם צחוס' עירובין ה"ל וגם דעת המחבר בן דאפילו באבנים רחבות נמי מהני המשכה ודלא כהנתיב חיים ולע"ג. גם צעיקר קושיא לפע"ד קושיא מעיקרא ליתא דברי פשוט לכל מעיין דהמחבר לא אינן בזה בשיטת הרוקח שהביא הרמ"א ז"ל אלא ס"ל להמחבר דהמשכה מועלת אפילו על רפח אבנים ממש וא"כ מאי מקשה מהרוקח על המחבר ז"ל כיון דהמחבר לא ס"ל בן ופליג עליו וכן נראה להמעיין שם צו"ד סעי' מ"ו להדיא שכתב המחבר דין המשכה משם הרצ"ד ז"ל וע"ז כתב הרמ"א ז"ל וי"א דאין המשכה מועלת על רפח אבנים ע"ש וידוע לכל יודעי דת ודין דכל מקום שכתב הרמ"א ז"ל וי"א פליג על המחבר וא"כ מצוה דדעת המחבר גם צו"ד כמו ב"א ס' ש"ז דעל הרפח נמי מהני המשכה דרפח נמי בולע או מקרי בליעה ודברי המחבר כהדי ניהו ואין כאן שום קושיא מדברי הרמ"א על המחבר דלא פסק בן ח"פ וברור צ"כ ומקום הניחו לי להחגדר בן.

אלא דאכתי פש לן לבאר מה שראיתי בחיבור לטהרה כלל ג' אות י"ט שהקשה הרמ"א ז"ל כאן שכתב דרפח אבנים אינן ראוי לבלוע ולכן לא מועיל לכן המשכה וחקקה ליה למה לא הגיה כלום גם ב"א ס' ש"ז דברפח אבנים אינו מועיל לדעת הרוקח ובאמת לרוקח שממנו מקור דין זה משמע דגם לענין שנה החמיר שלא לשפוך על רפח אבנים רק ע"ג קרקע ואף שיש לדחות ולומר כונתו ע"ז מ"מ כיון דיכולין לומר בן ח"א להקשות עליו אבל לרמ"א כיון דהסם בן ח"כ גם כאן קשה למה החמיר ברפח אבנים ודוחק לומר משום חומרא דגדה דהא שנה חמירא דכח צסקילה וכו' ע"ש שהיה צ"ע. וכבוד לדין במקומו מונה אבל לפע"ד דברי רמ"א ז"ל צרויין אלא שנראה דלא ראה הגאון ז"ל דברי הרוקח צפנים צ"כ ש"ז שממנו מקור מולא דין זה שכתב שם ח"ל וק"ל מקור שהשאיבה צמשיכה כשר צפ"א דחמורה כי אחא רב דימי אמר רבי יוחנן שאובה שבמשיכה כולה טבורה היינו בקרקע המשיכה בדרך לבלוע נחבטלו אבז קרקע וכשנמשכו לגומא נעשית כאלו בלו מחמלית הקרקע אבל לא על גבי רפח אבנים ודפין לא נחבטל חורה השאיבה וק"ל משנה ראב"י קב ונקי ע"כ ע"ש.

מבואר דעמם הרוקח דעבי משיכה בקרקע דוקא שעי' זה המים נחבטלו אבז קרקע וכוה וא"כ כאלו בלו צחוס' מן הקרקע ובעמם בזה דכח כעין זריעה ומחזור לקרקע שילא מיד שאובין ודין ציעול בקרקע קאחי עלה וכיינו כעין זריעה דמחזור מצטל השאובין וכ"כ להדיא במדרכי פ"צ דשבוטות סוף ס' השמ"ה ח"ל והיכי ליתא ביה מ

פסחים ק"ט ע"ב ד"ה צ"ב שפי' דלר"ך כמו"ל רמון לפי שהשורים מפסיקין בין היס למעיין וכו' כהורק מכלי אל כלי כיון דמרחקי עוצא ולר"ך שיצא שם מים צשפע והציא ראי' מחוספסא. ומינה יאל' לחדש דשיעור דשפפכ"י לא נאמר רק כשמחזירין זה לזה צקרוצ ולא כשיש הפסק ומשום דלא נחנו הדבר לשיעורין לחלק בין הפסק להפסק ע"כ החמיר להלר"ך טפה בכל פעם ע"כ.

ולא הבינותי דבריו דלעטס הכשצ"ץ חי נקט לשונו ממע א"כ לר"ך להיות שמונה אצבעות שהרי משמע כפלים וכפלי כפלים גם מ"ש דלא נחנו הדבר לשיעורין לחלק בין הפסק להפסק חמור שהרי ודאי נחנו ונחנו לפי שיטה רבינו יחיאל ואם רבינו יחיאל החמיר כשמרחקי עוצא אכן נחמיר לעולם אדרבה הרי אפילו כשמרחקי עוצא שיטה רבינו יחיאל יחידא הוא וליה דחש לה א"כ אם נאמר דעל שיטה רבינו יחיאל כיון די לן שנחמיר כוחי' והצו דלא לוסף עלה וכ"ש שלא נחמיר במקום שרבינו יחיאל מחיר גם כי צעמנו הביא דה"ל' החדשות יו"ד סי' קפ"ו אות י"א פי' דברי רבינו יחיאל דהא דמרחקי עוצא ל"מ הוא רק בכלי והוא ידע יותר כוונת אצו צעל החניא ז"ל.

ועד השלישיה אני צא שהציא שם צעמנו לדחות דבריו מדברי הטכרמ מים (להבד עטניושיקין) דף ר"צ שהציא מפרי השדך דף קל"ט שהחמיר כהחניא להלר"ך השקב טפה שכן החמירו הגרש"ז והאמרי אש והעיר ע"ז שהם לא דברו אלא לענין ציטול כלי ומי'ל' לומר כן דלענין השקב נמי לר"ך טפה והגרש"ז ז"ל הורה לו דלדק צהערתו וגם האמרי אש לא מיירי החם אלא לענין ציטול כלי עיין חו"ד סי' ע"ט וע"כ דאין לו שום שייכות עם דברי רבינו יחיאל כנ"ל.

ומה שנלפענ"ד צס"ד דלכאורה נראה שיטה הפוסקים דשיעור ציטול כלי ושיעור שפופרת הגוד חרי שיעורי יניחו ולא ראוי זה כראוי זה וצשיעור ציטול כלי החמירו האחרונים ז"ל שר"ך נקב כמו"ל רמון להחיר לעצילה והגם דש"ע מסחימח לשונו ומלשון הש"ך משמע דלא לר"ך לכל היותר אלא כשפפכ"י ומלשון הש"ך משמע לכאורה דאפי' פחות מזה מהני כשנעשה מחמה אחת צאמרי א"ש חמה על הכרעה האחרונים ז"ל דברי הראצ"ד צהדיא ס"ל דלענין לעצול צחוכה לא מהני צהני וצב"י כצז שז ג"כ דעת רבינו ירוחם אליצא דהר"ש וכן צביא צב"ה צסס הריעצ"א דהר"א"ה ורצוחיו סוצרין לעצול צחוכה לא סגי רק צכמוניא רמון וגם צרמצ"ס אינו מצואר דצכלי עץ לעצילה סגי צציטול כשפפכ"י גם צצית אפרים צביאו צפ"ה סי' ר"א פסק שפושם צו נקב כמו"ל רמון וכן הורה צפשיעות ממן רשכצה"ג קק"ז צב"ה צית שפרים יו"ד סי' רל"ג ע"ש.

וידוע מחלוקת הראשונים ז"ל צדין דמ"ר יש מפרשים דדוקא צכלי עץ הוא דצבי כשיעור מו"ל רמון אצל צשאר כלים סגי כשפופרת הגוד ועיין צ"י כאן אצל צירושלמי מקשה אהא דים של שלמה היו עוצלין צו כהנים ופרקי וכלא כלי הוא וחי' משום דהרי מוקב כמו"ל רמון ועיין חוס' פסחים ק"ט דלכך ה"י כמו"ל רמון שלא יעמאלו אותו כהנים כשעוצלין וכ"כ הרמצ"ן צב"ב וכן הוא דעת ה"י"מ

ולא צחתי רק להעיר דהגם דנחלקו צרלפת אצנים מ"מ קרקע הנעשה מלעמעט כחצו כמעט כל האחרונים דלכ"ע מקרי ראוי לצלו ועיין דר"כ"ה הג"ל וגם צאות ר"ו ורע"ו.

ובזה הגני ידיד נפשו באמת דושלכהדר"ג בכל עת השמח להשתעשע בדבריו הטהורים ולהתעלם באהבים אהבה של תורה ברגשי כבוד ואהבה בלב ונפש.

מנשה הקטן

כ"ח מרחשון התשכ"ו.

סימן קי"ח

דבר חדש דשיעור שפופרת הגוד הוא כד' אצבעות ולישב שיטת הגרש"ז

ב"ה ו' טבת התשכ"ו ברוקלין נ"י יצ"א.

יראה, בנחמת ציון וירושלים, בכפלי כפלים, מעלת כבוד הרה"ג המפ"י כביר המעש פ"ה וו"ח אי"א כש"ת מוה"ר חנניא יו"ט ליפא דייבש שליט"א רבי העלמעץ והגלילות יצ"א.

אחדשכת"ד ספרו טכרמ יו"ע חלק ע"ו קצלתי ומכ שצקס לחוות דעתי העניח על ספרו דן וגם לרבות על ספרו על א"ה ח"א הכה צאמח אף למותר הוא כי כבר כחצתי צמכצני הראשונים דעתי וכו'.

ומי'הו לעשות ראון כח"ר חפצתי וגזנתי לי מעט זמן לעיין צמה שז"ין לי כ"ג לעיין אחת הכה והנה שהוא אחת וראיתי צדף ע' חסוצב על שאלתו מידי"י הגאון הצדיק מלעלעס שליט"א שדן צשיעור גודל שפופרת הגוד שהוא שיעור שני אצבעות כמצואר צו"ד סי' ר"א ס"מ צדף ס"ו כנראה שהוא אחת שאלה צעמנה נשאלה להר"ג מכריי ווייס צמנשסתר שהנידון ה"י צמקוק צקבלה אחת שפטו השפופרת כשחי אצבעות וח"ה לווח להיות יותר רחב כי נקב ההשקב לר"ך יותר משחי אצבעות וכ"ה צביא דלענין דינא לא מלא מקור לשפופרת הגוד יותר מצ' אצבעות וצמקואות פ"ו מ"ז עירוצ כשפופרת הגוד צצוציה וצחללה כצ' אצבעות חחרות למקומו וצר"ש שם וצרש"י יצמות י"ע ע"א ר"ל מחכפכות צחלל הנקב צריות והאר"ך שם כדרכו של חורה. והגר"י הג"ל צביא צחשוצחו אליו מהגרש"צ מליוצחוויטש ז"ל' שהחמיר לעשות נקב השקב כטפה ורלה להציא לו סמוכין מדברי החשצ"ץ ח"ג סי' ל"ג דמי שהוא צעל נפש ירבה צשיעורים ללאח ידי כל ספק וכן מוהגין צכל המקומות לעשותו יותר מהשיעור כפלים וכפלי כפלים אלא שקיבל רשימה מחרב לאנדא מצני צרק שכתב דהשקב נר"ך להיות טפה על טפה ועטס הדבר נאמרה לו מפי קדשו של הגרש"צ אצל אינו זוכר כעת וע"כ אין זה מעטס החשצ"ץ ולכן חזר ופי' כוונת הגרש"צ לפי שיטה רבינו יחיאל צחוס'

אנו להחמיר גם בעירוב מקואות כמוזיא רמון ולא סגי בשפפ"י דאליכ אחי נטע דגס לביטול כלי סגי בשפפ"י כיון דהא בזה תליא ואף דהמאירי עצמו ס"ל דביטול כלי סגי בשפפ"י לשיטתו אזיל דס"ל דביטול מחורה כלי נמי סגי בשפפ"י אבל לידן דהמאירי דביטול כלי עד כמ"ר שפיר לריכין להחמיר גם בעירוב מקואות עד כמ"ר ולא מציעא לדעת הפוסקים דבכל כלים צעין עד כמ"ר לבטל אלא אפילו להפוסקים דדוקא בכלי עץ צעין עד כמ"ר ובשאר כלים סגי בשפפ"י מ"מ יש סברא להחמיר אפילו בשאר כלים לענין ביטול כמ"ש כל האחרונים ז"ל וכיון שכן שפיר יש להחמיר גם לענין השקה שהוא עירוב מקואות עד כמ"ר ושפיר מלינו ידיו ורגליו לשיטת הגב"ק החניא ז"ל והאמרי אש ופרי השדה שבחמירו אפילו לענין עירוב שיטרכ טפה ועכ"פ יש לן סברא גדולה לזה ואין לדחותו בקש, הגם כי יאלו הדברים מפי הגב"ק רש"י ז"ל.

ובמה שכחצנו שפיר מיושבת נמי קושיה הטכרת מים והגרי ווייס שהקשו אצל פרי השדה שהגרש"י מיירי לענין ביטול מח"ב ולא לענין עירוב מקואות וכן מהר"ם אש לענין ביטול כחז כן דודאי זה אמת הוא אבל הרי כיון דהא בזה תליא אי"כ מ"ש שכחז כן לענין ביטול כלי ומ"ש עירוב מקואות כיון דשיעור אחד להם לדעת המאירי וצ"י והא בזה תליא וק"ל.

ולולי דמסתפינא הי נלפענ"ד לומר דלשיטת קצת פוסקים ראשונים ואחרונים מדינא לריך שפפ"י לענין עירוב מקואות ד' אלצנעו להכ"פ אפילו אי לא נימא לשיטת המאירי הנ"ל אלא נימא דלענין ביטול כלי שיעור כמ"ר ולענין מקואות סגי בשפפ"י וכדעת שאר פוס' מ"מ צעין ד' אלצנעו ואפשר שיחתי דהל"ה פסחים ק"י חידש דזמן הזה נחקטנו בצ"ס עד למחלה לאחר שחברר לו במדידה צ"ה שלימה שלנו הוא רק חצי צ"ה מצ"ס שמהם דיכרר בתורה. ומן הח"ס ז"ל צ"ה ס"י קפ"א חמה עליו דאס הצ"ס נחקטנו גם האנשים נחקטנו וא"כ גם השיעור נחקטן דהאמת הוא דבכל דור ודור ישוער החלה צמ"ג צ"ס וחומש צ"ה שצאחו הדור וגדלות וקטנות כל הבידולים הן חיים הן נמחים לפי הזמן והמקום ובהא אנו משערים אבל בסי קב"י נראה כמסתפק ומודה להל"ה ועיין חז"א ס"י ל"ט באריכות צ"ה, גם צמ"ח חו"י שצ"ס ספר חוט השני כתב שאם כל הדברים נחקטנו גם אהנו משערים לפי ערך אותו הדור.

ובתשובה לח"א מחכמי ירושלים הארכתי בדבר ובבאתי משי"ת תשצ"ץ שכבר בעיר בחידוש הל"ה מ"ש צמ"ג ס"י ל"ג דשיעור האגודלן יותר גדול משיעור הצ"ס ושני שיעורין אלו סותרין זה את זה ומן הל"ה והח"ס לא ראו דברי תשצ"ץ בזמן גס צ"ס מגן אבות דן צ"ה. והתשצ"ץ ז"ל חילק דכל דדרבנן הולכין בחר שיעור הקטן וכל שהוא דאדוריייתא הולכין בחר שיעור גדול וכנראה דלא ניחא ליה לומר דהשיעורין משתנים בכל דור ודור.

איברא דראיתי למחן כק"ז צמ"ג יו"ד ס"י קמ"ב וסי' רס"ב שחמה על הח"ס והח"י שר"ו לומר שאם נחקטנו

שהביא הסמ"ג ולדידו לא לריך כמ"ר לענין עבילה אלא שטעו כן כדי לבטל מחורה כלי שלא יקבל עומאח ע"י כהנים שטובלן בו כשהן עמאין. ומיהו הרוקח פ"י דיש"ש אפילו בלא נקיבה היה עובר לפי שהיה מחובר לקרקע ועשוי לקרקע אלא דלעבול בחורו לא מהני מה שעשוי לקרקע וכך נקצוהו כמ"ר שיוכלו לעבול בחורו ומשמע דס"ל דאין טובלן בכל ע"י חיבור כשפפ"י וגם אינו בטל מחורה כלים כ"ה בנקוב כמוזיא רמון, ודעת הרע"ב ז"ל והרא"ה ורבותיו הביאם בצ"ה רמתי עליהם בסמוך דשום כלי לא יולא מידי שאיבה בין לאדם ובין לכלים עד שיהיו נקובים כמוזיא רמון ומחישב ע"י"י הא דשוקת ואמה ע"ש.

והד"מ אחרי שהביא מחלוקת אי טובלן בכלי ע"י חיבור סיים ואם ניקב הכלי בשוליו כשפפ"י מותר לבטל בו לדעת רבינו ואפ"י דלדעת ר"י ודצ"י דעת הרא"ה לא מהני כשפפ"י מ"מ כמ"ר בטל מחורה כלי ודאי דמהני כמ"ש שהיה יש"ש עכ"ד משמע נמי דס"ל דע"י כמ"ר אלא דצ"ע בזה"ל ס"י כתב אה"מ המחבר הלוקח כלי גדול ונוקבו נקב המטהרה הגיה הרמ"א וי"א דצעין כשפפ"י וכן יש להחמיר דס"ל דג"י כשפפ"י אפילו לחומר וכו' היפוך ממה שכחז דצ"מ וכבר חמה עליו צ"ס ג"ע שאלה ד' ע"ש וגם חמה אה"ך ס"ק כ"ג שהקיל יותר דאפילו צניק בשוליו רק משהו עלה לו עבילה וכתב דחילה לסמוך עליו וע"ש בסופו שהעלה לדיוא דכלי אינו מטהר אלא צניק כמ"ר וסחם רמזים הם כראש של חינוך, וגם העלה דשיעור זה של רמון לריך להיות במקום אחד ושני נקבים אינם מאטרפין ועיין עוד שם בחש"י ג' כ'.

עכ"פ נראה דשיעור ביטול כלי ושפפ"י חרי מילי ינובו אמנם ראיתי להמאירי צפ"ד דמקואות מ"ד ד"ה כיחה כלי ח"ל וכמה יהא צנקז זה שיהא אותו נקב מצטלו מחורה כלי שלא יפסל המקור מדין שארצין כשפופרת הנוד ואפ"י ששיעור זה נתון לעירוב מקואות הא בזה תליא שכל שהוא נחשב נקב לעירוב מקואות נחשב נקב להפקיעו מחורה כלי שלא יפסל המקור מחורה שאיבה ע"ש וכן כתב עוד שם בסמוך ע"י ואפי' שצראשון ציצמות הביאו זו של שוקת יכו לענין עירוב מקואות ר"ל שלא היו בו מים אלא שהיה סמוך למקור אחר שבי בו מים והיו מחברצין דרך אותו נקב מ"מ הואיל והא בזה תליא מצאין אחת לחברתה ע"ש גם הצ"י יו"ד ס"י ר"א כתב לחדש כן לשיטת הרמב"ם ז"ל דהא בזה תליא אלא דילא לחדש דחרי שוקת יכו היו דהי קשה ליה מגמ יצמות ע"ש אמנם המאירי לפי פירושו שפיר מיושבת קושיה הצ"י במעין שם ובפי המאירי מיושבת נמי קושיה ה"ש והרא"ה ז"ל איך הגמ הואילא במשנה מכוונתה כפשוטה ע"ש ובמאירי ובחמ"ל שם ודו"ק כי קארחי בזה.

ומעתה נראה לחדש מאחר דס"ל להמאירי ודצ"י דביטול כלי ועירוב מקואות שיפור אחד להם והא בזה תליא והסברא לזה נראה דכ"ז שהוא כלי אין שייך לומר עירוב מקור שהרי הא כלי והא מקור ואין עירוב מקואות חקן או מטעם אחר מ"מ כיון דתלוי זה בזה אי"כ כיון דאין קי"ל להחמיר דביטול כלי עד כמוזיא רמון אי"כ שפיר לריכין

ר' ישמעאל בר' יוסי ור' אלעזר בר' שמעון צדקי הדדי הוה
ע״ל בקרא דחורי צינייהו ולא הוה נגעה בכו וכו' פ"ט
ואמר הם כי כאיש גבורתו מצויר דהוי אנשים גבורים
וגדולים בצדיקהם והדורות הולכות ומתמעטות וזה פשוט
בין חכמי החורב וחכמי המחקר. וגם לא פשוט דאפילו
בין מדינה ומדינה יש חלק גדול בין יושביה ולמשל ידוע
ומפורסם הוא שאנשי צרה"מ הם יותר קטנים מאנשי ארה"ב
וצרטיאניא ואנשי עסקינא הם קטנים למאוד אבל אי נימא
דאישעוירן נאמרו למשה שיטורי החורב אי"כ ליכא שום
קשיא כמובן, ועכ"פ מה מוכרח כהרמב"ם ז"ל.

(* ותיין לעיל סימן ס"ט.

ומעתה נחזור לדין כיון דזיכרנו דודאי האנשים נחקטו ממזן מתן חורב עד היום והשיעורין גשתיירו דהשיעורין שיעורי חורב הן וכדעת מן כק"ז על ס' הרמב"ן ז"ל א"כ האלצבות נמי נחקטו ושיעור שפופרת הנוד הכלכה למי"מ ולא גשחנה ולא ישחנה לעולם א"כ כיון שנחקטו האלצבות צערך כל הגוף שהוא עד למחאה נמצא דשיעור שפופרת הנוד הוא ד' אלצבות שס' ד' אלצבות של דורו של משה נמצא דעתה יעטרך מדינא כשפופרת הנוד ד' אלצבות כיון דנחקטו האנשים והשיעורים נשארו במקומם. וזה דבר חדש, ואף שצחצובה אחת זדדתי קלה דחלי לפי המדינה ומדינה אמנם נראה דלפי שיטת הרמב"ן ז"ל ומן א"כ לומר כן גם כי כנראה דצומח הצלמוד ה"ל להם שיעור של משה אף שגם אז כבר נחקטו צ"ח ואף שחין לנו ידיעה ברורה עד כמה נחקטו אמנם צ"ח י"ל דיוחר נחקטו לא נחקטו ואחינא כמו לעז"ר דבז"ח נחקטו עד למחאה לשיעורו אחינא דע"כ יוחר מחזים לא נחקטו צ"ח א"כ יאל לנו כלכל חדש דמדינא צריך שפופרת הנוד כד' אלצבות וכנ"ל.

והנה ידעתי גם ידעתי כי דבר חדש הוא ובודאי ימלאו
מצוקים ויאמרו שחיינו לחדש דברים כאלו ולהביא
לפיז על המקואות מימינו בענין כזה אין זה משום מוזיא נפיז
חיינו חדש שהרי גם בעל החניא ואמרי אש הצריכו בעפח
שהוא עוד יותר מדי אלצעות ואני רק להראות מקור בהנכה
לשיעורם בחיינו גם כי דברי בעזרי' דברי טעם הם ולכן אם
יסכימו עמי חברי וכ"ש רבותי נלפטינו כדאי כל מקום
שאפשר לחקן השפורה לדי אלצעות לכה"פ ואם אפשר עד
לעפח כדי ללאת מכל הסיקיות וצפרט כי הראתי לדעת
דגם להמאירי והב"י הי' צריך כמ"ר שהוא יותר מדי אלצעות
ומשום מוזיא לפיז אין במקואות כמו שכתב החש"צ ונדברי
חיים ה' מקואות דבחינקן מקוב אין זה משום מוזיא נפיז
דמחמיקן זה בכל החומרות כפי האפשר וכן נוהגין בכל
ישראל והשי"ת יילנו משגיאות ויזכינו להיות ממסייעים
בעברה צרי' וישר כחו וחילו לאורייתא ודעתי שאם אפשר
לו להוציא גם כזה בענין חקן השפורה בעוד חכות הרבים
יכה חלוי צו. שוב דברתי עמי ודידי' הגאון הצדיק ר"א
הענינו שליטנא והסכים עמי בכל הניל.

דושה"ט וש"ת בברכת התורה בלב ונפש.

מנשה הקטן

הדברים משערין לפי ערך איתו הדור וחמה ממ"ש הרמב"ן
ז"ל צ"י נח עכ"ל בפסוק ואני הנני מביא וכו' וכחצ הרמב"ן
ואל חתפתה לאמר כי היו שלש מאות אמות בלחמה איש
נח והיה גדול שא"כ היו גם האנשים גדולים גם החיות
והעופות וכו' ועוד כי האמות אמות החורב הנה ע"כ.
ואם כדבריהם ששיעורי החורב המה בכל דור לפי ערך
גדלות וקטנות האנשים צדור ההוא אי"כ מה ועוד הלא אמות
החורב היו אז לפי גדלות נח ע"ש שהוא קושיא קיימת
ובכריח מה דשיעורי החורב שוים בכל דור, וקצא יש להעיר
מגמ' יומא דף פ' אי"ר אלעזר הבאבל חלב בזמן הזה נר"ך
שיבחוהו לו שיעור שמא יבא צ"ד אחר וירבה בשיעורין ופריך
מאי ירבה בשיעורין אי יומא דמחייבי קרבן אכזיח קטן
ובהנניא אשר לא תעשינה וגו' אלא דלא מחייבי קרבן עד
דאיכא כזית גדול ועיין רש"י שם ובגמ' סיים אי"ר יוחנן
שיעורין ועונשין הלכך למשכ מסויני ופריך עונשין מכח
כתיב ומשני אלא שיעורין של עונשין הל"מ מסויני והמשיין
שם יראה לבאורה דאין שיעורים משתנים לפי דור ודור
אלא נאמרו למשכ מסויני לכל הדורות וכדעת מרן זק"י ז"ל
הבנ.

עוד עליה במחשבתו הרבורי דברים ממנו ז"ל ע"ג ע"ג
 רבנ"ה אזיל במדברא איתלוו ביה עייעא אמר ליה
 חא ואחוי לך מהי מדבר אזלי חזיתיהו ודמי כמאן דמיבסומי
 וגני אפרקיד וכוה זקופא ברכא דחד מינייהו ועייל עייעא
 חותי ברכי כי רכוז גמליה חקופא רומחיה ולא נגע ביה
 ועיין רש"י שם מבורר דבני דור המדבר היו אנשים גבורים
 גבורי כח ופשוט וגם אגודלולים היו גדולים לפי ערך אצריהם
 ואפ"ה ודאי דלא היו להם שיערין מיוחדים ועיין ברכות
 ובכורות מ"ד אמר רב משה רבינו עשר אמות ה"י שנאמר
 ויפרש את אהל על המשכן וכו' א"ל שימי באמה של קרש
 ופרש"י עשר אמות קס"ד באמה שלו קאמר וכו' באמה של
 קרש והיינו עשר אמה באמה של קרשים דאורך הקרשים
 לא נמדד באמה של משה וכו' דאמר בפירקא דעילא אחיה
 יתירה על של משה ח"ו אצבע לאו בשל משה ממש קאמר
 ודואי של משה חסאי יתירה מאד ע"ש ולשעטתיו עכ"פ
 מחזוקה שיעת הרמב"ן ז"ל דלאו בשל משה מדדו אלא
 באמה הכורה שהיא אמה ציונוי כפי מה שחיקן משה אף
 שיש לדחוק שם קלף מ"מ נראה כמ"ש.

ובאמת כי זה דבר פשוט ודבורות בולגיות ומחמטות
והאנשים אשר המה עוזבה חיים קטנים הם נגד
הראשונים ובגמ' נדב כ"ד ע"צ חניא אבא שאל אומר קובר
מחיס הייתי פעם אחת נפתחה מערה תחתי ועמדתי בגלגל
עיני של מת עד חוטמו כשחזרתי לאחורי אמרו עין של
אבשלום היתה ושמה חאמר אבא שאל נכס הוא אבא
שאל ארוך בדורו הוה ורבי ערפון מגיע לכחו
ורבי ערפון ארוך בדורו הוה ורבי מאיר מגיע לכחו
רבי מאיר ארוך בדורו הוה ורבי מגיע לכחו רבי ארוך
בדורו הוה ורבי חייא מגיע לכחו רבי חייא ארוך בדורו
הוה ורבי מגיע לכחו רב ארוך בדורו הוה ורבי יכודה
מגיע לכחו ורבי יכודה ארוך בדורו הוה ורבי דיינא מגיע
לכחו רבי דבורות היו מתחמטין ובאין דור אחר דור אפילו
צימי התנאים ואמוראים ועיין דף פ"ד כי הוה מקלמי

(**) דוע כי נפל מילתא בליבאי לפמ"ש הירוקא סימן שע"ז
וכ"נ דעת התוס' רי"ד דהא דכתבו התוס' על קרשית הירושלמי
האיך טבלו בים של שלמה והלא כלי הרא ומשני דרגלי שוורים
נקובים היו כמוציא רמון ופי' הירוקא ז"ל דכשהכלי משוקעת מני

בנוב של ששופרת הגד אבל כשהכלי מבחזך כעי כמוצי ארמון
לכסלו מתורת כלי ולפי"ז י"ל ההגרש"ז חשש שיעשו מקחאות
כעין כלי כמו שעשו הריבה בזמני כעין ארנות של עץ שהעיתם
במקח ותלוים הצריך שיעור טעם לעולם שהוא כמוציא רמון.

סימן קי"ט

הנשבע שלא לשחוק אי רשאי להגדיל לשם מצוה כגון לקדש

ב"ה א' בשבת ט' שבט התשכ"ג ברוקלין ג"י יצ"א.

שלום שלום לקרוב דתיב בעומקי דלבאי ידיד גפשי הרב הגאון המפורסם חוב"ט זרע קודש פ"ה אי"א וכו' כש"ת מוה"ר שלום יחזקאל שרגא רובין הלברשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינעב.

אחדשת"ר נאחזק רבה, ונדבר שנחפזנו צמי שנשבע שלא לחזק שום שחוק ואירע שהולך להגדיל לענין קדיש על אציו ואמו אי מותר להטיל גורל לפי מה שמבאר בש"ע יו"ד סי' רי"ז סמ"ח דמי שנשבע שלא יחזק שום שחוק אסור להטיל גורלות ולא שום אדם בשבילו ודווקא מנה גדולה כגד קטנה כדאמרינן בגמ' שבה קמ"ט אין מענינן חלשים בשבת משום קוציא וכו' ח"ל למנן על מטה אפרים שער אי סק"ח פשיטא ליה לאיסור אלא שחזקו ע"ה שחזירו יגדיל וממילא ידע גם הוא וכת"ר חמה עליו ועל ע"ה דברי עיקר הדין הוא משום הפסד ממון והכא אין זו הפסד ממון, גם מעיקר דינא לא חל כיון דאיכא כאן מלוא כיבוד א"י ולא חל השבועה, ועל ע"ה חמה שברי קי"ל דהאסור להטיל גורלות אסור לשום אדם בשבילו וא"כ ליכא כאן איסור ומי"מ סיים דנכון לעשות הגורל מחוץ הפסד דאין זה בכלל גורל וכמ"ש השו"י סי' כ"ד עכ"ל.

ולפום ריבטא יפה כיון שזה דלפי מה שנראה מדברי הפוסקים עיקר האיסור הוא משום הפסד והכי מוכרח מלשון הרי"ו שהוא מקור מילא דין זה בנתיב י"ד ח"ד בסופו ח"ל הנודר או להשבע שלא יחזק שום שחוק אסור להטיל גורלות ולא אדם בשבילו ודווקא מנה גדולה כנגד מנה קטנה כדאמרינן בשבת (פ' שאל) אין מעלין חלשין בשבת משום משחק בקוציא כך כתב רבי פרץ עכ"ל. הרי שכתב דווקא מנה גדולה כנגד קטנה דיש בזה ענין של הפסד ממון לאחד אבל סתם להטיל גורלות שאין זו שום הפסד ממון מותר וכן פ"ה ב"י זו וכן כתב להדיא הל"ב ז"ל ח"ל מי שגד או נשבע שלא יחזק שום שחוק אין כוונתו אלא בשחוק המציא לידי הפסד ממון לפיכך אסור בכל שחוק המציא לידי הפסד ממון אפילו להטיל גורלות כגון מנה גדולה כנגד מנה קטנה או להמרות את חצירו שקורין אפוסטא"ר בלע"ז וועטין, וכן שום אדם לא יעשה שום שחוק בשבילו וכו' ע"ש, ומפורש דמי שגד שלא יחזק סתם אין כוונתו אלא לחזק המציא לידי הפסד ממון וממילא היכא דליכא הפסד ממון מותר.

אלא דה"ז יו"ד סי' רי"ז סק"ק ל"ע פירוש בדברי רבינו ירוחם ח"ל וכתב ב"י בשם רי"ז שזה דעיקר כוונתו היכא שצונו כדי להמנע מכל שחוק שמציא לידי הפסד ממון עכ"ל משמע מה דהנשבע סתם שלא לשחוק היינו צענין שיש בו הפסד ממון אבל בלא הפסד מותר לשחוק ומי"מ נראה לי שהולכת אחר כוונה הנשבע שזה דאם בשביל הפסד ממון היכא לו דאגה או בשביל שהיה מאד זמן צמתי

שחוק שאז אפילו ששחוק חסם אסור כן ג"ל עכ"ל. נראה מפורש דס"ל דרי"ז מיידי דהיכא כוונתו דוקא בשביל הפסד ממון אבל צמי שאין כוונתו בשביל הפסד אלא בשביל הפסד זמן הכ"ז אסור בשאר מיני שחוק ואפילו שסתם ולא פירש בשעת השבועה אזלין בזה כוונתו, וכן הביא בחכ"א כלל ל"ז ס"ה ח"ל והולכת בזה אחר כוונתו דאם עיקר כוונתו היכא בשביל הפסד ממון מותר לשחוק שסתם אלא אם כוונתו היכא בשביל הפסד זמן או משום שמחוק השחוק באין לידי קטנות אז אסור אף בזה שסתם וגם שליח אסור דשולחו של אדם כמותו עכ"ל.

ולפ"ז פשוט דידן נמי דאם היכא כוונתו בשביל הפסד ממון אי"כ אין כאן שום חשש בגורלות של קדיש דעל זה לא נשבע מעולם אבל אם היכא כוונתו בשביל איבוד זמן או קטנה אי"כ הכ"ז דאסור להגדיל לענין קדיש, ובסתם שלא פ"ה כוונתו לדעת הל"ב היכא נראה דמותר ולדעת ה"ז נראה דאסור, וכן יש להכריח ק"ה משו"ה הרד"ז סי' רי"ד ח"ל ספר פסקי דינין מי שנשבע שלא לשחוק שום שחוק צעבור מעות אסור להטיל גורלות ולא לשום אדם בשבילו כדאיכא בשבת אין מעלין חלשים משום קוציא ע"כ. והנראה דדייק בלשון שלא לשחוק צעבור מעות והוא ששפחיו או בכוונתו עכ"פ צעבור מעות אלא מי שנשבע ולא אחר צעבור מעות או שפירוש להדיא בשביל ציטון זמן ודאי דהכ"ז דאסור וכו"ז ועכ"פ לא מלינו חולק בזה על ה"ז ולפ"ז ודאי דגם בגורל בכלל איסור אם היכא כוונתו בשביל ציטון זמן.

ומה שילא כת"ר לחלק ד"ל דדוקא גורל שאסור להגדיל בשבת אסור להנשבע שלא לחזק אלא גורל שמוחר בשבת גם להנשבע שלא לחזק מותר לעשות לא נהירא לן דמ"ל לחלק כן וכן דהביא מלשון הרי"ו שכתב אין מעלין חלשין בשבת משום קוציא ובגמ' ליחא לחיצה בשבת דכלא גם בחול אסור אלא להורות בזה דדוקא גורלות שאסורים בשבת אסורים להנשבע אלא גורל שמוחר בשבת מותר גם להנשבע לאו דיוקא הוא דהרי"ו כתב כן משום דבגמ' שבת ה"ל שקיל וערי למח ע"ס בניו ובני ביתו אין ועם אחר לא משום דרב יהודה אמר שמואל דבני חבורה המקפידין עוזרין אלא אלו ופריך אי הכי בניו ובני ביתו נמי ומשני בניו ובני ביתו כרז דמותר להלוותן להעטימן טעם ריבית ופריך אי הכי אפילו מנה גדולה כנגד קטנה ומשני אה"כ וחסורי מחסרה ונחלקו הראשונים ז"ל בזה שמעתיא המ"מ הביא בפ"ג מה"ש ה"י דעת הראש"ד והרשב"א שכיון דאין הלכה כרב דאמר מותר להלוות את בניו ואת ב"ב בריבית אף בהפסד אסור במנה גדולה כנגד קטנה וזה דעת הרי"ף והרא"ש ז"ל לפי דעתו והביאו ב"י ובש"ע א"ח סי' ש"כ.

והרמב"ם כתב דעם בניו ובני ביתו מותר להטיל גורל אפילו על מנה גדולה כנגד קטנה מפני שאין מקפידין וכתב המ"מ שם דע"כ לא נדחית ההיא דרב אלא לגבי ריבית דאורייתא ופושטין דילמא אחי לסרוכי אבל קוציא שאינה אסורה אלא דרבנן צבניו וצ"כ לא גזרו וכן הביא עוד בשם הרמב"ם ושכן נראה דברי הרמב"ם ז"ל. ובאמת כי המעין צבניו יראה דלא כתב טעם זה בריבית

והנה כנראה דכ"ח שכל אח ידיו וזיין דכבוד ארי"א אפינו לאחר מיתת הוב מלוב וכונחו דא"כ הוב מלוב דאורייתא אכל בלמח ודאי דשגגה הוב דלף דכבוד הוב דאורייתא אכל קדיש ודאי דלא הוב אלא דרבנן דלף שיש דין כבוד יבדכו בחפלה או בצדקה או באופן שהוא וחס לומר דאמירת קדיש דאורייתא הוב ולדידי פשוט דאפילו מי שנשבע שלא לומר קדיש בכלל חלה השבועה ואסור לומר קדיש או שישאל על שבועתו.

איברא דנשוא"ת קש"ץ ח"צ סי' קס"ג שכתב ח"ל אכל בכלן ששבועה לא היחה אלא לעבור לפני החיצה ונראה שהוא מ"ע מה"ח שחרי לעבור לפני החיצה אינו אלא להוציא הרבים ידי חובתן בדברים שבקדושה ובקריאת החורה ושחיבת מה"ח שחרי בדברים שבקדושה אמרו צ"י מי שמחו מניין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר ונקדשתי וכו' ודין קריאת החורה מ"ע מה"ח הוב וא"ל זה לפנינו שאפילו צ"ח לפנינו הוב מה"ח וכו' וכיון שלעבור לפני החיצה יש צו מלוב מה"ח להוציא הרבים בדברים שבקדושה ולקרות החורה א"כ הנשבע שלא לעבור לפני החיצה כנשבע שלא לעשות וכו' עכ"ל ע"ש ומשמע לכאורה דאם נשבע שלא לעבור לפני החיצה אינו חלה השבועה.

אמנם בלמח דברי החש"ץ ז"ל ע"ג דמה שכתב לעבור לפני החיצה הוב דאורייתא וכלא עיקר חפילה צ"ב לומר לא הוב אלא דרבנן ועיין ברכות מ"ז ע"ב ר"א שחרי עבדו ויכיו עבד הוב וכאמר ר"י וכו' לדבר מלוב שאני ועיין חוס' שם ד"ה מלוב וצ"ח מלוב דברים להוציא רבים ידי חובתם בקדושה ועיין גיטין ל"ה ע"ב ובמפרשים שם, עכ"פ לדברי הכל חפלה צ"ב לומר לא הוב רק דרבנן. גם מה שכתב מקריאת החורה שהוא דאורייתא לכאורה ג"כ ל"ך צ"ח דודאי קריאת החורה מחקת משה ועזרז הם כמבואר בש"ע אלא שדעת הריטב"א ועוד אחי ראשונים דהוב דאורייתא עיין מאירי על הל' ס"ח ומה שכתב ראי מצרכה החורה לכאורה אינו ראי דודאי עיקר צרכה החורה דאורייתא אכל זה על כל לימוד החורה אכל קריאת החורה צ"ב נראה דהוב חקנה וכנ"ל וצ"ע ובגליוני הש"ס ברכות כ"א כבר הקשה אדברי החש"ץ הנ"ל והינה צ"ע ע"ש.

ועוד צו שלישי דנראה דמסיקרא אין דמיונו עולה יפה ולא דמי כעובלל לדנא דפשוט דאין העלח הגורל מלוב וגם לא בכלל המלוב של כבוד ארי"א והמלוב על צו לכבוד ולומר קדיש אכל להגדיל אין זה בכלל המלוב וילך לציב"כ שיוכל לומר קדיש צלי הגרלה או שחפשי עם השני צלי הגרלה או ישעיה מה שיעשה אכל מה חלוי מלוב אמירת קדיש של כבוד ארי"א בגורל והגורל אינו אלא סיבה לדת שפ"י יחזרר אחי קדיש הוב שלו אכל אין זה נוגע לגוף ועם אמירת הקדיש כלל וא"כ אפילו אי הוב כה"ג מלוב דאורייתא ודאית וכגון כבוד אכל ואם דאורייתא ממש ויכיו חלוי בהגרלה וכנ"ל נראה לפעמ"ד פשוט דהשבועה היחה חלה על ההגרלה דאין בהגרלה המלוב אלא הכבוד חס פשוט לפעמ"ד.

והא עלה שכתב בח"ר טפ"י דברי השצ"ח ח"ג סי' כ"ד שמספקא ליה אי גורל הוב מחוק הספר כגורל שצ"ס

ח"ל ואע"ג דלענין ריבית לית הלכתא הכי כי הכי דלא לסריק מ"מ שמעינן מינה דקפידה צניו וצ"ב לאו קפידה יונה ואסיקנא דצניו וצ"ב אפילו מנה גדולה כנגד קטנה שרי וכן נראה דברי הראצ"ה סימן ש"ח שכתב מפיה אדם עם צניו וצ"ב וכו' שמוחר להטעימן טעם ריבית וכ"כ הראצ"ן סי' שפ"ד ע"ש ודעת רבינו ירוחם כדעת הרמב"ם ז"ל ונמא דלפי שיעתו הכי קאמר מפיה אדם עם צניו ועם צ"ב על השלחן אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה כדרכ יחודה אמר רב עם צניו וצני ציחו אין עם אחרים לא ושבצח מיירי דכל המשנה מיירי החס שבצח אלא דעם אחרים אסור אף בחול משום קריאת אכל עיקר המשנה שבצח מיירי ולכן כתב הר"י כדאמרינן צ"י שאל דאין מטילין חלשים שבצח דלענין שבת נשנית משנה זו, ואדרבה כרי גם מה שהחירו לצניו וצנחיו הוב רק משום דלא קפדי וליכא משום ריבית או משום שאר עניני דחיישינן להו אכל לענין שבועה כיון דנשבע ודאי דהכל בכלל לעטם השני. ושלמא אי היינו אומרים דעיקר הטעם משום הפסד ממון אכתי כיח מקום לחלק קלח אכל לפי מש"כ הט"ז דבשצ"ל איבוד זמן מאי נ"מ אי מחר להגדיל שבצח או לא כיון דדעתו הי' שלא לאבד זמן צחנס כ"ש שבצח שאסור לבעל זמן צחנס.

גם מה שכתב מדברי הצ"ח ודרישה סוס"י רט"ו וסו"ס רט"ו וזיין עליהם הש"ך סי' ר"א אי גורל מקרא בכלל שחוק בלשון צ"ח בעלמנו הרגיש בח"ר דקיי"ל דגורל הוב בכלל שחוק וכן פסקו האחרונים ז"ל, וא"כ גם צ"ח ליכא טעמא.

ומה שטען עוד דהכא לא חלה השבועה על הגורלה דכיון דהוב מלוב כבוד אכל ואם אפילו לאחר מיתת דקיי"ל מכבודו מחיים ומכבודו לאחר מותו כמבואר ציו"ד סי' ר"מ ס"ט ובמנ"ח מ"ל ג"ג ואין השבועה חלה על דבר מלוב, לאחר צקשה סליחתו שגגה הוב מחרי טעמי, א) דכא דאין השבועה חלה על דבר מלוב היינו נשבע לבעל המלוב צפירות אכל הנשבע צחנס וכלל המלוב חל השבועה על המלוב בכלל כמבואר ציו"ד סי' ר"א סי"ד אמר שבועה שלא אוכל מלוב אסור לאכול מלוב צלי פסח שבועה שלא אשכ צלל אסור לישכ צלל סוכה והטעם דכיון שאומר מלוב סחם כלל כל מלוב אפילו שאינה של מלוב וכן צלל סחם כלל גם לל שאינו של מלוב וכיון שמאכא השבועה מקום חלות על הרשות חלה ג"כ על המלוב בכלל וכ"כ עוד צ"ח ר"ח ס"ו שבועה שלא אוכל נבילה ושחטה דחיל אפילו אנבילה כיון שכולל דברים המחמרים עם דברים האסורים וא"כ כ"ש הכא דאמר סחם שבועה שלא לשחוק שום שחוק דכלל גם גורל של מלוב שהוא ג"כ שחוק אף דהוב מלוב חס פשוט.

שבית נראה דהכא אפילו נשבע על הגורל עצמו של מלוב ממש צלל כולל נמי חייל שחרי קי"ל ציו"ד סי' ר"ח ע"י סי' דכא דנשבע על דבר מלוב לא חלה השבועה היינו במלוב דאורייתא דוקא אכל במלוב דרבנן הנשבע חלה השבועה וכגון הנשבע שלא להדליק נר של חמורה או שלא לקרוא המגילה וכיוצא בזה, ומעשה אמירת קדיש אפילו אי נמא דההגרלה הוב מלוב על כרחך דלא הוב אלא מלוב דרבנן וא"כ פשוט דחלה השבועה.

הפסד ממון ח"כ לדין מותר להטיל גורל אפילו לדידיה בעלמא וממילא ליחזכו להני טעמי דחזירו אסור משום הפסד ממון או גזל אלא דגם הטעם משום שלוחו של אדם אפשר לדחוק דו שחרי כחז הרד"ז ז"ל בטעם ד' ח"ל ואפילו למ"ד דקוביא אין דו גזל מ"מ כוונת שזעמו כדי שלא יפסיד ח"כ אפילו על ידי חזירו נמי משמע דחזינן דזה בחר כוונת הנשבע אם נחזינן גם ע"י חזירו וח"כ י"ל דודאי הנשבע בשביל הפסד ממון כוונתו גם ע"י חזירו אבל הנשבע בשביל דלגת צילי זמן ודאי דאין כוונתו על אחרים וכשמלת בנימין דמה לו אם אחרים מצלים הזמן והרבה בעלנים צעולם וח"כ מותר ע"י שליח.

אמנם הרד"ז הביא שם טעם חמישי ח"ל ח"כ דמתניחין דשבת יש ראייה לשני הדינים מדקחני סתם אין מעילין חלשים ולא מפלגין אם הם בעלי חלשים או אחרים מעילין להם החלשים שכן המנהג שאין בעלי הגרלות מעילין הגורל כדי שלא יהיה הרמאות בדבר ועלה אמרינן משום קוביא משמע דכלל גוונא איכא קוביא למי שנשבע נמי אפילו ע"י אחר עובר על שזעמו ודוק ותשכח עכ"ל. נראה דטעמו דזה כיון דעיקר גורל של בעלי גרלות דרכן ע"י אחרים להטיל ממילא הנשבע דעתו על עצמו כמו על אחרים שלא ישחקו בשבילו ולפי זה ודאי דאין נ"מ בין נשבע בשביל הפסד ממון או הפסד זמן כיון דלעולם הנשבע דעתו על אחרים ג"כ שאפילו אחרים יגרילו לו ג"כ איכא הפסד זמן שכן הוא הסדר של בעלי הגרלה שאחרים מגרילים והם ג"כ מצלים הזמן ועכ"פ כחז הרד"ז מפורש דכלל גוונא איכא קוביא למי שנשבע חז דלא כשמלת בנימין כי"ל ואף שאכתי יש לדחוק קצת מ"מ היראה צלוק יראה דדברי השמ"צ תמוהים דזה וח"כ ודאי דגם ע"י שלוחו אסור.

והנה כי כן צדקו דברי האלף למגן דזה דהיכא דהוא בעלמא אסור אפילו ע"י שליח אסור וכמו שכתב כח"ר אלא דאינו צורך דמה שכתב סתם דנודר לישבע אסור להגריל בשביל הקדיש דיש חלוק בין נודר בשביל הפסד ממון לנודר בשביל הפסד זמן וזכה צורך כח"ר בהשגחו עליו.

העולה לדין לדינא הוא שאם נשבע בשביל הפסד ממון מותר להטיל גורל בשביל קדיש וכן כל גורל שאינו משום הפסד ממון אפילו בעלמא ואם נשבע משום זמן חנם או קטעה אסור להטיל גורל בעלמא ולשום אדם בשבילו ודלא כמשאח בנימין אבל השני יכול להטיל גורל לעצמו ולתשל שהשני יגריל אם הוא יאמר קדיש לאחר שיר של יום או לאחר עלינו וממילא איך שיעלה לו יאמר הקדיש השני להנשבע וזכה ליכא שום איסורא כיון דהוא אינו עושה שום הגרלה וגם השני אינו עושה בשבילו אלא עושה לעצמו בגרלה על איזה קדיש שיאמר והשני ממילא יודע דזה צורך בס"ד.

ובזה הגני חותם מתוך אהבה וידידות מכבודו ומוקירו בלב ונפש.

מנשה הקטן

דאפשר דגורל שצ"ס דמי עפי לקוביא הנה השבוי צאמת לא החליע סברא זו לדינא ומספקא ליה וספק נדרים להחמיר וגם כי לפענ"ד דברי השבוי י"ע דאם לא דמי לגורל ח"כ ליכא כאן גורל גם לענין קדיש ואין ע"פ הגורל חולקין בקדישים ועיין חו"י שהגורל מדבק בו רוח מן השמים. וכ"ש לפי מה שכתב רמב"ם סי' שפ"ד שפי' הא דמנה גדולה נגד קטנה ולהפכים גם בחול אסור מאי טעמא משום קוביא פי' ח"ל דהא קוביא הוא דכל אחד סומך על מזלו ואומר לחלקי דא בגדול כמו משחק בקוביא שסומך למזלו לאחר איז אלגא ע"כ, ונמצא דעיקר הטעם משום דכל אחד סומך על מזלו שונא וזכה לכאורה אין נ"מ בין ספרים לשאר גורל וכן נראה לכאורה מדברי רש"י שבת בגי' ע"ש וח"כ אין נ"מ בזהו גורל כו.

ומעתה פש לן לראות עתה האלף למגן שיגריל חזירו וממילא יודע ג"כ בשבילו וכח"ר חמה עליו דמה הועיל דזה כיון דאם נאמר בעלמא אסור הא מצוה שם צ"ע אסור להטיל גרלות ושום אדם בשבילו, והנה לכאורה דבר זה חלוי בנזק השזעפה שאם נשבע משום הפסד ממון ח"כ ודאי דאין נ"מ דמה לי הוא ומה לי חזירו כיון שעושה בשבילו ומפסיד ממון לו ואסור לשום אחר בשבילו אבל אם נשבע בשביל הפסד זמן כחנם י"ל דלאחר שרי דוקא בשביל ציטול זמן שלו הוא דנשבע אבל בשביל ציטול זמן של אחרים לא נשבע וממילא מותר לאחרים לשחק בשבילו וכן מלאחי מפורש בשמלת בנימין יו"ד סי' רי"ז צבדי כהונה ס"ק מ"ח ח"ל ולא שום אדם בשבילו הטעם כחז צ"י צ"ס רי"ז דעיקר כוונתו היה כדי להמנע מכל שחק שמציה לדי הפסד ממון ע"כ משמע דכלל חלוי בכוונת הנודר דאי חזינן ליה לדעתיה דמשום הפסד ממון כו"ל אז אסור אפילו אדם אחר בשבילו אבל כחנם מותר אפילו הוא עצמו אבל אי חזינן דלעתו דכוונתו משום צילי זמן ח"כ מותר בזה אחר בשבילו אבל הוא עצמו אסור אפילו כחנם כ"ל עכ"ל.

ולפ"ז צדיק היה מותר מ"מ דאם כוונתו משום הפסד הרי כבר ציררנו לעיל דא שפיר מותר אפילו בעלמא היכי דליכא הפסד ממון ואם היכה כוונתו בשביל צילי זמן כחנם אז דאף דנעלמו אסור אבל עכ"פ אדם אחר מגריל בשבילו. אלא דכד דייקין שפיר דהא שמעתיא נראה דדברי הש"צ הג"ל תמוהין הם ואשחמטעיה מיניה דברי הרד"ז ז"ל בחשו סי' רי"ד ח"ל.

הספר פסקי דינין לא הביא ראי' (ר"ל למה שאסור לאדם אחר בשבילו) ולדין דס"ל כמ"ד דאיכא גזל בקוביא דדבר צרור כי מי שנשבע שלא לגזל חזירו מה לי גזל צירו או ע"י אחר הכל הוא בכלל השזעפה ואפילו למאן דס"ל דקוביא אין דו גזל מ"מ כוונת שזעמו שלא יחזיק כדי שלא יפסיד ח"כ אפילו ע"י חזירו נמי הוה בכלל שזעמו וחו דקיי"ל שלוחו של אדם כמותו וכל דבר שהוא אסור לעשות אסור לו לומר לאחרים לעשותו וחו דאפילו למ"ד דאין דו משום גזל מודים הם דאסור להחמסך בהם וכיון שזה רב לגדור עצמו בדבר מה לי ע"י עצמו מה לי ע"י אחר. והנה אף שצ"עמים הללו אכתי יש לישב דלכאורה כלבו ליחזכו צדיק דכרי כבר ציררנו דאם השזעפה היכה בשביל

סימן ק"כ

בן מזורז ללמוד ער מתי הוא קודם לאביו ללמוד תורה

ב"ה עש"ק כ"ד לחדש הרחמים התשכ"ג בדוקלין ג"י יצ"א.

מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים טובים וארוכים ושלום בסש"צ את כבוד ידיד נפשי האהובי דיתב בעומקי דלבאי וכר כש"ת הרב הגאון מוה"ר אברהם שלמה בלומענקראנץ שליט"א רב בביהכ"נ ת"ת דברוקלין.

אחדש"ת מה ששדר לן מר ספיקתו בזה דקיי"ל דאם היה בנו מחור וממולח ותלמודו מתקיים צידו בנו קודם ואמרו בגמ קידושין דף ל' דיש גבול עד כמה שבהב מחייב ללמד את בנו חורב ומעטת אס הכן נכון ויעשה גדול בחורב יותר ממח מחויב האב ללמדו מהגבול שגבולו אי אמרינן דגם צה הכן קודם או דנימא דהדין קדימה רק על המחויב עד הגבול ולא יותר ול"ע עכ"ל.

והנה אף שאין בזמן גרמא מ"מ לפוס ריבטא נראה לפשוט דאפילו יותר מהגבול יש לכן דין קדימה וקלה יש לדייק כן מדברי רש"י שכתב ח"ל אס היה בנו זרז והאב רואה שילוח ממנו וכו' ולפוס ריבטא משמע דכל שילוח ממנו יש לו דין קדימה וגם מעיקר עובדא דר יעקב צריה דרב אחא בר יעקב ששלח בנו לקמיה דאביו כי אחא חזיב דלא מחדדין שמעתיב משמע לכאורה דהבן נמי כבר גדול בחורב הוה אלא שלא היה מחדדין שמעתיב דא"כ האריך למד אלא אביו שהיה גדול הדור וגם ר יעקב שא"ל אלא עדיפא מינך וכו' משמע דא"כ היה בנו עדיף מיהיה היה לומד שם הגם שר יעקב אז כבר בזמן הוה גדול בחורב ובמעשים הוה וכפי הנראה יותר מהגבול שמחויב האב לבנו שהרי אביו כששמע דקא הוה אחי עשה מה שעשה והיה צרור ליה בנס שיעשה בשבילו עיין מהרש"א ומהרש"ל שם האריך סיכניה ונעשה לו נס גדול וא"כ עכ"פ כבר היה מפורסם בחורב ודקדקו ואפילו הכי אס היה בנו מחור ממנו היה שלחו וגם עשה מעשה ושלחו אלא שראה שאין שמעתיב מחודדין וא"כ נראה עכ"פ אפילו שכבר למד עמו המחויב אלא שהוא מחור בנו קודם ללמוד וי"ל.

וראיתי בס"ח סימן תתקנ"ז שכתב ח"ל שני חברים או שני אחים או האב והבן ויש להן מלאכה שאי יכול לעשותה האחד יעסוק בחורב או יש אי מהם כל מה שילמוד ישכח ואי זכרן אותו שישכח יעסוק במלאכתו ובזכרן יעסוק בחורב וכו' והנה נראה להדיא דדימה אב ובנו לשני חברים או שני אחים ובשני חברים או אחים פשוט דלעולם זה שהוא מחור וזכרן יעסוק בחורב וכמ"ש וא"כ הכ"י צאצ ובנו שאם בנו מחור הוה יעסוק בחורב אפילו יותר מהגבול אס הוא מחור יותר והאב יספיק לו פרנסתו אף שפשוט שגם האב לא יפטר לגמרי וכמו שכתב כח"ר בשם הרמב"ם והכי מצוה צעוש"ע וכלל הפוסקים.

ובמה שכתבתי יתיישב דיוק לשון העור וי"ד סי' רמ"ה שכתב ח"ל הוא היה לרין ללמוד ויש לו בן ללמוד

ואין ידו משנה להסחפק לשניהם אס שניהם שוין הוא קודם לבנו ואס בנו נכון ומשכיל מה שילמוד יותר ממנו בנו קדמו והנה לכאורה הוסיף העור חיבות ואס בנו נכון ומשכיל "מה שילמוד יותר ממנו" והנה חיבות הללו מיותרים היל"ל ואס בנו נכון יותר בנו קדמו ומדכח מה שילמוד יותר ממנו משמע דכל שילמוד יותר ממנו הוא משכיל בנו קודם והבן.

אלא דבאמת קלה ל"ע חקירתו בכלל שכרי אכן קיי"ל בקידושין דף ל' שם דלא צעי למגמריה רק מקרא בלבד היבא דחיקא ליה שעתיה וא"ל לו ועיין טור א"ח וא"כ לאחר שלמד חורב שכתב ליה עליו שום חיוב ללמד את בנו בדא"ל לו וא"כ הא"כ יקדים את בנו שאינו מחויב צו לחיוב עלמו. ועיין טור הגיל שכתב בשם הרמ"ה ה"מ היבא דלא אפשר ליה דחיקא ליה שעתא אלא אס אפשר ליה חיוב לאגמוריה משנה ותלמוד ואגדות ע"כ וכיון דאס לא אפשר ליה אינו חיוב ללמדו אלא מקרא א"כ ר יעקב כיון דלא אפשר ליה ה"י כמו שפירשו ז"ל א"כ היה פטור יותר ממקרא ובנו הלך ללמוד שמעתיב לקמיה דאביו ואפילו הכי אי היה מחור היה אביו מקדימו וא"כ איפשה לן לכאורה מגמ מפורש דאפילו היבא דאינו מחויב עוד מ"מ בנו קודם.

אמנם מה שעשה שביש"ש קידושין ה"ל סי' ר"ו לא כתב כן אלא כתב ח"ל וחיוב ללמוד בשכר עד שיקרא חורב שכתב כולל ואינו חיוב ללמוד בשכר משנה ותלמוד וכו' וכתב עוד העור בשם הרמ"ה וכו' ויפה כתב דא"כ אינו מחויב כלל א"כ איך מסקינן לעיל בעובדא דר אחא בר יעקב דאמר לברי חיב את וכו' והתם צע"כ איירי בענין משנה מדקאמר מחייב דלא מיוחדן שמעתיב וכו' וא"כ מאחר שאינו מחויב כלל ללמוד בנו יותר מחורב פשיטא דא"כ קודם שהרי הוא מחויב כל ימיו ללמוד חורב וביאורים כחוצים משנה הלכות ואגדות וכמו שכתב הרמב"ם והעור אחריו ח"ל עד אימתי חיוב ללמוד עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיור וכ"ז שלא יעסוק בחורב הוא שוכח וחיוב לשלש תלמודו שלש בחורב שלש במשנה שלש בחלמוד פי חורב שכתב ובע"פ ושיצין וישכיל אחרית דבר מראשיתו וכו' אלא בזוואי אף לבנו לרין ללמוד הכל היבא דאפשר ומ"ה אי מחדדין שמעתיב לבנו ואי אפשר שיספיק לשניהם ללמוד אלא לאחד אז הוא קודם שגם לבנו חיוב ללמוד הכל היבא דאפשר כמו שכתבתי בשם הרמ"ה עכ"ל.

והרי לן דעת הביש"ש ז"ל דכל היבא שאין על האב חיוב לבנו אפילו הוא היה מחודד האב קודם במקום שאין החיוב לגבי בנו וא"כ צדיק נמי אס לא היה החיוב ויהיה הגבול לגבי בנו לא היה יכול לשלוח בנו אפילו היה מחודד אלא דס"ל דהחיוב על הבן ג"כ ללמוד הכל היבא דאפשר ולא קרי ליה אפשר והבן כי כנראה חולק בזה אס בס"ח ז"ל, גם מפשטות הבגמ יש להקשות אפי' ביש"ש ז"ל מ"מ יבא לנו מפורש מדברי ביש"ש ז"ל דלאחר הגבול לעולם אין דין קדימה לכן על אביו אלא שהגבול הוא לדעתו ללמוד הכל הגם כי מדברי הס"ח לא משמע כן וגם פי' הבגמ דר יעקב מקרי אפשר הוא ל"ע.

ובדבר הערתו במל"ה ח"ט הוא ובנו ללמוד חורב וא"ל לשניהם האב קודם ואס בנו מחור הכן קודם

והמלוא הוא על האז שימול את צנו הנולד לו חלל כל שלל קיים האז המלוא עד י"ג שנים אז בשנת י"ג נחתייב הבן צמלות מילה ואם לא מל עצמו הרי הוא צכרת ונפ"ז עיקר החיוצ על האז הוא למולו או על הצ"ד אם לא מל האז והוא עיקר דין מילה אלא שצא הכחוצ והודיע שאם לא עשה האז מלואו אז לאחר י"ג שנים חל חיוצ מילה על הבן שנחתייב למול את עצמו אבל כי כן הרי חיוצ הבן לא צא אלא לאחר שפצר האז ולא קיים מלואו נמלא צחמה דעיקר חיוצ מילה הוא על האז ושפיר הביא הרמב"ם דין מילה על האז שהוא הוא המלוא צה וצוויי הבן לא צא אלא כפועל יולא כל שלל קיים האז את מלואו, ואפ"י למ"ד קטן ארי"ג צ"ד מליון עליו להפרישו ומשמע דגם על הקטן יש דין חיוצ מלוא אלא שהוא פטור מן העושה ודעת החס"ד הביאו הרמ"א דקטן שחטא יעשה חשוכה כשנחגל ועין פי' הנולד צ"ק נ"ח אכפי' רפרס ופרש"י שם ובצו"ז הגדול הביאו הג"א פי' החובל וצ"ח ארי"ג סי' שמי"ג וחור"מ שמי"ט דמשמע דעכ"פ איכא לז מלוא על הקטן וכן מצוה צם' חסידים מ"מ נראה דכיון דהקטן אינו יכול למול את עצמו צשמיי לעולם א"כ עיקר מלוא מילה וקיומו נחנה להאז שימול את צנו וכן הוא קיום המלוא על הרוב ולכן מנה הרמב"ם מלוא זו שעל האז ולא שעל הבן אף שנעשה צו המלוא כיון דהבן לא יוכל לקיים צעלמו עד שנת י"ג ולרוב אם לא על הכל אין המלואות שימול עצמו והאז הוא המקיים המלוא ולכן חשז הרמב"ם של האז ולא של הבן.

ובמ"ש נראה נמי לישז קושיא השנייה שהקשה כ"ג מה שכתב הרמב"ם שם צס"ה"מ וכחיו צחורה שהוא צכרת מי שמצטל מלוא זו וחמה כמ"ג שהרי הרמב"ם איירי צמלות האז וכמ"כ הוא צליונו למול את הבן וצמלות האז הא ליכא כרת דאין כרת אלא צערל עצמו ולפמ"ש נראה דהיינו הוא דמשמעטו הרמב"ם ז"ל דלא נטעם דמאחר דכחיו צחורה דין כרת צמילה וכיון דעד י"ג שנים לא נחתייב הבן ועכ"פ עיקר חיוצ מילה על האז הוא יכולין לעשות דגם האז יחתייב צכרת קמ"ל דלא נחתייב אלא מי שמצטל מלוא זו והאז אינו אלא שלל קיים, או יאמר דקושיא חדא מחורלת צחצרתה דכיון דמנה הרמב"ם מ"ס של האז למול את צנו ולא מנה מ"ס של הבן והביא מקרא דהימול לכם כל זכר וצבה ליכא דין כרת אבל מ"מ הרי נכלל צזה גס מלוא הבן לאחר שיעשה צן י"ג אם לא מלו האז הצריך להשמיעטו דכחיו צחורה דיש דין כרת צמלוא זו והיינו צמי שמצטלה והוא הנימול עצמו.

והנה כ"ג ילא לחדש דמלוא מילה על האז אינה מלוא מיוחדת על האז לקיים דין מילה צצן ושחיה זכ מלוא עשה צפני עצמה שצורו הכ"כ"ה אלא שהוא מלוא אחת עם מלוא מילה של הבן ר"ל דבעילה הצורה על האז מלוא מילה של הבן ואם מל האז את צנו לא קיים צזה מלוא עשה שלו אלא מלוא מילה של הבן וצזה פי' מלוא הבן על האז צמילה (קידושין כ"ט) וכמו צנימול עצמו כשהגדיל חדא מלוא הוא אצלו כמ"כ מלוא מילה צצגופו דצן מחייצו לא למול ומלוא הבן עצמה היא המחייצו לא, ואחי שפיר דקאמר דיש צה כרת צמלוא זו אף דמיירי

והעיר דאעפ"כ אציו ג"כ לא יצטל פשוט דכדצרו כן הוא וכן כחצתי מפורש צריש המלוא דעל כל אדם החיוצ ללמוד ולא יפטר ממנו שום אדם ולאצבה הקינור צספר קטן כזה מיועט מחזיק המרובה צס"ד א"א להאריך צכל פרט ופרט כמובן.

ובזה הנני מסיים כעת לכצוד שצה מלכתא וחיוי יכול להאריך עוד וחולו אי"ה לכשאתפנה.

ועד התם הנני ידיר נפשו המברכו מעין הפתיחה בברכת כתיבה וחתימה טובה ויזכה ללמוד תורה לשמה מתוך נחת והרחבת הדעת המכבדו ומוקירו בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן קכ"א

בחיוצ מצות מילה אם הוא על הקטן או על האז ונפ"מ לענין חיוצ כרת ועוד

ב"ה י"ד מנחם אב התשכ"ד ברוקלין ג"י יצו"א.

משה שפיר קאמר, דרש בקל וחומר, שמואל לקח פי שנים, תורה ויר"ש ה"ה כבוד ידידי הרב הגאון הגדול וכו' כש"ת מוה"ר משה שמואל שפירא שליט"א ר"מ דשיבת באר יעקב בעמח"ס קונטרס הביאורים.

אחדשכ"ג בידידות לנלח, את ספרו קונטרס הביאורים קבלתי ושמתתי לראות מעשה אצטעותיו ודיו גלולי זה צדושים נפלאים ציאוורים מאירים צג' מסכת' ודחילוד כוחי חילד וי"ר שחכה להרבות צציאוורים צכל מקומות סחומים ויפולו משינותיו חולה ורצים יבנו לאורו אור תורה ויראה כלות נפשו ונפש ידידו המצרכו צלצ ונפש.

ולאות שעינתי צדצרו היקרים צמס' קדושין סי' י"ד הביא מש"כ הר"מ צס"ה"מ מ"ס רע"ו הוא צליונו למול את הבן והוא אמרו יתעלה לאצברה המול לכם כל זכר וכחיו צחורה שהוא צכרת מי שמצטל מלוא זו. צפ"א מה' מילה כחצ הרמב"ם ה"א עבר האז או האדון ולא מל צנו או עברו ציטל מ"ס ואינו חייב כרת שאין הכרת חלוי אלא צערל עצמו וחמה הכ"מ למח לא מנה הר"מ צמנין המלוא מ"ס דאדון למול את עבדיו, וכ"ג חמה עוד שהרי עיקר מ"ס דמילה היא המ"ס של הנימול עצמו שחייבין עליה כרת והו"ל להרמב"ם ז"ל למנות המ"ס של עצמו וליין לסי' דרכי אהרן עניני מילה אות י"צ ואין לי להספר לעיין צו.

ולפענ"ד הא קושיא אחרונה נראה דאף דהמלוא נעשית על גוף הנימול מ"מ הרי חיוצ של המלוא קדמה על האז מן החיוצ שנחתייב הקטן עצמו ולא מצטיא למ"ד קטן ארי"ג אין צ"ד מליון עליו להפרישו ופי' מרן ז"ל הטעם משום דאין על הקטן שום חיוצ מלוא כלל נמלא דחיוצ מילה צשמיי הוא רק על האז ולא על הקטן כלל ולא נחתייב הקטן צמלות מילה אלא משעה שנעשה צן י"ג ואיך

מ"ע בפני עצמו שלא יניחו ערלים בעצדיהם ולא משום מנות מילה שבגופו וע"כ לא הביא המ"ע דאדון כ"א המ"ע דאדון דהוא מלוא הבן ולהגיל כיון דנפטר היסוד נפל הבנין כמובן ובר מן דין לא ידענא מאי הוהיל כוונתו אפי' לפי שיטת כ"ג דאכתי ה"ל להר"מ למנות מ"ע שעל האדון למול את עבדו כיון שהוא מ"ע בפני עצמו ואין לו שייכות למנות מילה של הבן א"כ כ"ש דה"ל להרמב"ם להשמיטנו מ"ע זו ולמנותה ותי' כתי' אינו עולה אלא למח' לא מנה דאדון ודבן בפני עצמו כיון דאחד הוא אצל האדון ה"ל למנות והדרה קושיה הכ"מ. שוב עיינתי עוד בספרו וראיתי שם שהביא שח"מ גדול אחד דחה ראיית כתי' דברמב"ם משמע דגם אין האדון חייב כרת ובאדון פשיטא דלאו משום מלוא דהעבד הוא וכ"ג ראה לישב ולפי ה"ל גם זה ל"ע.

ונתתי את לבי להבין יותר דברי הרמב"ם בפיה"מ שם שכתב וממה שאני חייב להזכיר וכי' שהאדם כשעבד ולא מל את בנו או ילד ביתו וחם עליו ביום ה' עבר על מ"ע גדולה וחמורה ולא יתכן לו לעולם לשלם זאת המלוא מבואר דכל שעבד יום השמיני כבר עברה המלוא ולא יוכל לעולם לקיים ולשלם מלוא זו משמע דהוא עיוות שאינו יכול לתקן, ומיד מוסיף והולך אצל זה העון קשה יותר ממי שעבד עליו חג הסוכות וכי' לפי שזה אחר שערב יום ה' לא נפטר מזה המלוא אצל הוא מלואו ומוכרח למולו תמיד וכל זמן שלא ימול אותו ויהיה ערל ויהי עובר על מ"ע שהביע זמנה וכשימול אותו תסור ממנו זאת העבירה ויעשה מלואו וא"כ מבואר דאית ליה חשלומו כן י"ג שנים אפילו לזאת המלוא דכשימול תסור ממנו זאת העבירה ויעשה מלואו ונמצא דברים אלו סתרי' נינו ואלו רישא סיפא.

ואשר נראה בזה דלא קשה דתרי דיני איכא הכא להמשיין ומדייק בלשון הזהב לרבינו הגדול שהחיל כשעבד ולא מל וחם עליו ביום ה' עבר על מ"ע גדולה וכי' אצל זה העון קשה לפי שזה אחר שעבד יום ה' לא נפטר מזה המלוא נראה כוונתו בזה דיש באב ד' מלות אחת מ"ע של ביום השמיני ימול ומלוא זו מוטלת על האב בעצמו וכל שעבד יום ה' ולא מל מחמת שחם עליו כבר עבר על מלוא זו וחו מ"ע גדולה וחמורה שלא יתכן לו לעולם לשלם דמ"ע תלויה דוקא בשמיני וכיון דהלך יום השמיני ולא מל לא יתכן לשלם לעולם. אלא דמ"מ הוסיף הרמב"ם ז"ל דאף דמלות יום השמיני עבר מ"מ לא נפטר ממלוא מילה לגמרי כמו מי שלא עשה סוכה שכלל החג שנפטר ממלוא זו כיון שעבר זמן הקיום אצל הוא מוכרח למולו תמיד ר"ל דמלות מילה בעלם נמשכת הלוא אלא דחיוב זה כבר אינו מגדר של אב המחויב ביום השמיני דוקא אלא הוא כבר חיוב אחר וסוג אחר והיינו מקרא דהמול לכם כל זכר והחיוב עליו כעל כל אדם מישראל והחיוב של אב כבר עבר ביום השמיני ומעשה מחויב מטעם כל ישראל וכל זמן שלא ימול אותו ויהיה זה ערל עובר על מ"ע זו וכשימול אותו תסור ממנו זאת העבירה ויעשה מלואו וזה שסיים במחק לשונו וכמו כן כל מי שיראה זה האדם וכי' עובר על מ"ע כאלו הוא בנו ר"ל דכיון דהחיוב של האב ביום השמיני כבר עבר א"כ כבר נתחייב כל אדם בחיוב זה של המול לכם כל זכר וכשמל אותו נתקן האיסור.

במלות מילה דהאב כיון דאחד מלוא הוא אלא דאב חיוב חיוב כרת ע"כ.

ולפענ"ד חידוש זה ל"ע חדא דלפי שיטתו גם באיך דקתשיב שם מלות הבן על האב לפדותו וללמדו חורה וכי' נמי ל"ל כן דאדא מלוא הוא עם הבן כיון דאדא מיתתא נינהו וזה ודאי א"א לומר דמלות נלמד את בנו חורה הוא חדא מלוא עם לימוד החורה של בנו עצמו וכן באיך, והשנייה שהרי בגמ' שם למדו חיוב מילה מתלוא קראי חיובו של אב למול את בנו מקרא דוימל אברהם, ודב"ד וכל ישראל מקרא דהמול לכם כל זכר וחיוב של הבן ענמו מקרא דערל זכר אשר לא ימול צער ערלתו וא"כ מבואר דכל אחד חיוב ומלוא בפני עצמו הוא ולא תלוי זה בזה, (וקא' יש לעיין למח' הביא הרמב"ם בסה"מ שם קרא דהמול לכם כל זכר לחיוב האב ובגמ' שם דרשינן מקרא זה על הב"ד דמיחייבי למיחילי הכי דלא מהלוי אביו ועיין מאיירי שם ובסמוך א"י עוד נדבר מה). ועוד צו שלישית דלמ"ד דקטן פטור מן המלות ולא נתחייב אלא משנה י"ג א"כ ע"כ דמלות האב מלוא בפני עצמה הוא דהאיך נאמר דחיוב על האב הוא מלד החיוב של הבן וחדא מלוא הוא והבן אכתי לא מחויב בדבר כלל וכשיגיע חיוב הבן יפטר האב וכיון דלא נתחייב הבן במה יתחייב האב דלא יחא גדול כח האב בזה כיון דהוא מלוא בנו ובנו פטור לגמרי.

איברא הדבר מבואר לפענ"ד בדברי הרמב"ם בפי' המשנה שכתב פ"ט על המשנה אלו הן ל"עין המעבדין את המילה בא"ד כתב ומה שאני חייב להזכיר בנאן שהאדם כשעבד ולא מל את בנו או ילד ביתו וחם עליו ביום ה' עבר על מלוא עשה גדולה וחמורה כי אין בכל המלות כמזה ולא יתכן לו לעולם לשלם זאת המלוא אצל זה העון קשה יותר ממי שעבד עליו חג הסוכות ולא עשה סוכה או ליל פסח ולא אצל מלוא לפי שזה אחר שעבד יום ה' לא מילה לא נפטר מזה המלוא אצל הוא מלואו ומוכרח למולו תמיד וכל זמן שלא ימול אותו ויהיה ערל ויהי עובר על מלוא עשה שהביע זמנה וכשימול אותו תסור ממנו זאת העבירה ויעשה מלואו וכמו כן כל מי שיראה זה האדם ר"ל הילוד הערל ולא ימול אותו עובר על מלוא עשה עד שימול אותו כאלו היה בנו וכשיגדל הילד ויגיע לזמן חיוב המלוא נפטר כל אדם ממילתו ונתחייב הוא למול את עצמו מיד וכי' ע"ש.

מבואר מדברי הרמב"ם ז"ל דמלות מילה על האב הוא מ"ע כסוכה ואכילת מלח אלא שחמורה היא מהם מפני שעד י"ג שנים הוא לעולם באיסור עשה שעברה עליו זמנה שאז חלף הלך לו ולא יכול עוד לתקנה כיון דכבר חל החיוב על הבן, גם מדכלל בנו וילד ביתו דכהדדי נינו וכלל גם כל מי שיראה הילוד הערל ולא ימול אותו עובר על מלוא עשה זו עד שימול אותו כאלו הוא בנו מבואר דאביו כאחר הוא ואחר כאביו לענין מ"ע זו ובאחר ודאי ליכא למימר דהוא מלוא הבן הערל וא"כ ע"כ גם באביו הוא מלוא אביו ולא של בנו והוא חיוב מ"ע בפני עצמו וזה ברור לפענ"ד. *

ומטעם זה ל"ע נמי תירונו שכתב לישב קושיה הכ"מ נמה לא הביא הרמב"ם מ"ע דאדון וכתי' כתב לפי שיטתו דכיון דמ"ע דאדון ודאי מלוא מיוחדת הוא ר"ל

ובמש"כ נראה להבין עוד דברי הרמב"ם שכחצ צפ"ג מה"מ ה"א מזה על האז למול אח בנו יתר על מזה, שמאין ישראל שימולו כל ערל שצניכין וכו' ולכאורה נ"ע דפיה"מ שם כחצ דכל האדם שיראה זה האדם עובר על מ"ע זו עד שימול אותו כאלו הוא בנו משמע דחויב אחד הוא ולפמ"ש אחי שפיר דודאי יש מ"ע יחירה על האז למול אח בנו והוא מ"ע של וציוס השמיני אלא אחר שעבר על מ"ע לא יתכן לו לשלם אותה לעולם מ"מ נשאלה עליו עכ"פ מ"ע של כל ישראל. עוד י"ל דס"ל להרמב"ם ז"ל דחויב על האז יחירה מעל אדם מישראל אפילו לאחר יום השמיני אלא דציוס השמיני איכא מ"ע גדולה וחמורה של ציוס השמיני שאם עבר זה ח"ן לו חסלומין לעולם ואחר יום השמיני אכתי איכא המשך המזהר ה"ל עד י"ג שנים וכל שמקיים המזהר חסור ממנו זאת העצירה של מזהר מילה לאחר יום השמיני אבל מ"ע של וציוס השמיני לא ישלם לעולם אף שימול אותו אח"כ. ובמש"כ יש לישב ק"ח מה שהקפתי לעיל למה חפס הרמב"ם בזה"מ דרשה דהמול לכם כל זכר שש"ך בכל ישראל ולא חפס לימוד של ציוס השמיני ד"ל דכיון דקרא דהמול לכם כולל אב וכנ ישראל וא"כ מיירי בענין מילה בכללות הבית לימוד זה יותר ולא הבית לימוד של וציוס השמיני דליתו אלא צו דרצו הרמב"ם ז"ל רצה במזהר זו לכלול כל דיני מ"ע של מילה.

אלא דהרמב"ם פ"ה ה"ה מהק"פ כחצ כשם שמילת עבדיו מעבכחו מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים וכו' שנאמר המול לכם כל זכר והנה מדבציא קרא דהמול לכם משמע דאיידי במילה שלא בזמנה והכי הלכתי דאפילו מילה שלא בזמנה מעבכחו ומאחר דכחצו דלאחר יום השמיני ח"ן על האז אלא חויב שעל שאר ישראל א"כ אחאי מעבכחו מלאכול בפסח ואינו מעבכב לכל ישראל ולעטם דהוא המשך מן מזהר ציוס השמיני אחי שפיר ועיין מנ"ח שם וגם לשיטה דאיתו חייב יותר משאר ישראל לאחר שמיני י"ל דכא דמעבכין משום דלא קיים המזהר ציוס השמיני ולאו מזהר חדשה הוא וכ"כ צ"פ ה"ל מילה ה"א ע"ש. עוד י"ל לפמ"ש הנ"ל צפ"ג מה"מ ה"א במחלוקת הר"מ והראש"ד שפי' דלוגי אס החיוב על הב"ד רק שלא יהא ערל או שיהיה מהול דהרמב"ם ס"ל דהחיוב רק שלא יהא ערל והראש"ד ס"ל דהחיוב מוטל על כל ישראל שיהיה מהול ולפי"ז היה אחי נמי שפיר דכיון דעל האז לעולם החיוב שיהיה מהול ועל כל ישראל ליכא אלא חויב שלא יהיה ערל ולכן מעבכב אפילו לאחר ח' וק"ח נ"ע מפיה"מ ה"ל וגם הגאון ז"ל הרגיש בזה וליין לעיין בפיה"מ ה"ל.

ויש להעיר על דברי המג"א אר"ח סי' תמ"ד סק"ה שכחצ דעשה דחשציתו חמור עפי שכל שעתא עובר עליו משא"כ במילה ואיך ולכאורה הוא תמיד דבמילה נמי הרי עובר בכל עת ובמ"ש הרמב"ם בפיה"מ ה"ל וכבר תמה המחלוקת מדברי המג"א עצמו סי' רמ"ט ס"ק ה' וסי' הקס"ח סק"י וגם מן זקני צו"ת בית שערס יו"ד סי' ש"ג האריך בזה דצ"ה ועוד, וי"ל דלא חקשה ממילה דלא דמי עשה דחשציתו שהוא עובר בכל עת ואין לו חקקה לאחר שעבר אבל עשה דמילה הרי כחצ הרמב"ם דכשימול אותו חסור ממנו זאת העצירה ויעשה מזהר נמלא דיש חקון לאיסורו ממילה לא דמי עשה דחשציתו למילה, ואמנם שיטת החוס' פסחים כ"ט ע"ב ד"ה רב אשי הוכיח ר"י שהמשה

חמץ בפסח ודעתו לעברו אינו עובר צלוחה שהיה משום דלא יראה ניתק לעשה דחשציתו ולכך אינו עובר לכשמעברו לבסוף ומשמע דאינו עובר על הלאו כלל וכלל לא, כיון דמחללה דעתו לעברו ה"ו וא"כ י"ל בפסח דחשציתו נמי דאינו עובר בכל שעתא ושעתא ועיין מג"א סי' תמ"ז סק"ק ב' מיכה בשעה"מ החו"מ פ"א ה"ג הקשה אשיטת החוס' ובמחלוקת"ש תי' דהחוס' מיירי היכי דא"א לעברו ודבריו נ"ע למעיין שם.

עוד יש לעיין במ"ש מן צו"ת צ"ש יו"ד סי' שמ"ז על קושית השאג"א אפי"ז יו"ד סי' רס"ד סק"ט בחיטוק שגולד מהול והעיקר ממנו דם צריח ואח"כ נמשכה הערלה למעלה ולא נראה כל העברה אפילו אחר הקישוי שזריך למולו כדין מה"ח והקשה השג"א מיבמות ע"א דפריך הש"ס זכריו דליתנהו בשעת אכילה וליתנייהו בשעת עשייה המ"ל ולפי"ז משכחת לה בזמנך העור בין עשייה לאכילה ע"ש ועיין תשו' מהר"א יו"ד סי' רנ"ז ותי' צ"ש דמלוח מילה מה שכתב מזהר של אב אינו רק ציוס ח' ואינו עובר כל שעתא ומה שעוברין אח"כ כל שעתא לאו מזהר דיניה הוא והנה אמרין בשבת קל"ה ע"ב דמה שדוחה שבת נימול לשמונה ומה שאינו דוחה שבת אינו נימול לשמונה כאן דאינו דוחה שבת מקרא דערלחו וכיון דאינו נימול לח' שוב אין חויב על האז יותר משאר ישראל וא"כ לא נקרא מילת זכריו ואינו מעבכו מאכילה פסח כמו כשאינו מעבכו כל ישראל מעשיית ואכילה פסח אס יש בעולם ישראל שאינו נימול כיון דלאו מזהר דיליה הוא דוקא ושפיר ליכא לאוקמי כה"ג ע"ש ולפי"ז הוה אחי שפיר מאד. אלא דעיקר החידוש נ"ע שהרי באמת מילה זכריו מעבכו אפילו לאחר שמונה ימים אס לא מל אח בנו ואולי ס"ל דמשום דכאן האז כבר מל פעם אחת דזו"ק.

המברכו בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן קכ"ב

הנהגה במעשר כספים אם מותר לשלם בו נדרים ונדבות ש"ו

ב"ה ג' חיי ח"י מרחשון התשכ"ד ברוקלין נ"י יצו"א. כבוד ידידי הרבני הנגיד המפוראר וכו' ר' אהרן ירושת

נרנצווייז הי"ו.
אחדשה"ט בדבר שאלתך שאחכ נוהג ליתן מעשר מהריוח כלומר מעשר כספים וגסחפקת בזה אחכ קונה עליות צביה"מ וכן מה שאתה נודר נדרים ונדבות וקשה לך לשלם ממשות חולין שלך אס חובל לשלם ממשות מעשר שלך, ולפום ריבועא מראה דאין יכולין לשלם נדרים ונדבות ממשות מעשר שהרי הנודר מעות לזדקא הרי נתחייב לשלם והחוב הוא אקרקפתא ואין אדם משלם חובו במעות מעשר ואף שהריויכו לזדקא אזלי מ"מ חלוקים הם זה מה במילי עובא, וכיון דבשעת נדרו חל עליו חוב הנדר א"א לשלם ממשות לזדקא.

וגדולה מו כחצ צו"ת בחר שבע סי' מ"א שאינו ראוי להוילא מעות המעשר בלימוד בניו כל זמן שהוא חייב לשכור מלמד לבנו והיינו עד שיקרא חורב שכתב טולא בדאיתא צפ"ק דקידושין ולדעת הרמ"ה עד שילמוד ג"כ

יכול לקנות חבל לשלם נדרים ונדבות במעות מעשר אף שגם זה מצוה הוא חבל מי יאמר לו שינדור ויחייב לשלם לא ידור ולא יחייב לשלם ממעות מעשר, ובאמת כי לא גרע זו ממי שיש לו חוב וקוייל פריעתו בעל חוב מצוה ופשוט דאינו משלם ממעות מעשר שלו חובו וככ"ז לענין נדוני"ד דמי"ש הוא.

ובמשנה מפורשת הוא צס"פ הכורח דף פ"א הביאה הרמב"ם פט"ז מה' מעשה"ק מי שגדר נדר לא יציאו ממעות מעשר שני שהרי נחייב בקרבן זה וכל המחוייב בקרבן לא יציאו קרבנו אלא מן החולין כ"כ פ"ט וא"כ הכ"ז מי שגדר נדר לזיכ"כ לא יציאו ממעות מעשר שהרי נחייב בנדר זה וכל המחוייב בנדר לא יוכל לשלם מוצתו ממעות נדקב זה נראה פשוט ולכן נלפסנ"ד דודאי הנודר ציכ"כ נדוני"ד אסור לו לשלם במעות מעשר, ולענין לקנות לו עליה ושאר דבר מצוה חלוי אם ח"א לו באופן אחר לקיים המצוה קונא ואם לאו ג"כ אסור.

אלא דכל מה שכתבנו אינו אלא בנדר סחם חבל אם בשעת הנדר היה דעתו שגור פ"מ לשלם ממעות מעשר בזה נראה דיכול לשלם ואפילו לבחילה עושה כן וראי' מדברי בע"ז יו"ד כ"ל שכתב לענין לקנות מצוה ציכ"כ צבטות מעשר דאם צבטת קנייתו היה צבטתו על זה שרי דהא במעות לנדקב חזיל ואף שהוא נהנה בזה שגמבד לקרות אחרים לסי"ת אין זה איסור שהרי בכל מעשר יש טובה הנאה לצעלים משא"כ אם צבטת קניית המצוה לא נחבין ליתן ממעשר ואח"כ רואה לפרוע ממעשר כו"ל כפורע חובו ממעשר פ"ל, והרי מפורש דאם מתחלה כיון לשלם במעות מעשר מותר, ואף שהש"ך צ"ס הפוסקים ומבר"ם שכתבתי לעיל כנראה דחולקים על בע"ז וס"ל דדוקא צאינו יכול לקנות באופן אחר אז יכול לקנות מצוה במעות מעשר חבל היבא שיכול לקנות באופן אחר אסור לקנות מצוה במעות מעשר ובע"ז כנראה ס"ל דלעולם יכול לקנות בין יש לו ובין אין לו.

ונראה להביא ראי' לדעת בע"ז מדברי הרמב"ם פט"ז ממעשה"ק ה"י"ן שכתב שאם פ"י ואמר הרי עלי להצוה חורב ממעות מעשר שני ולחמה מן החולין יש לו להצוה כמו שגדר וכן אם פ"י ואמר הרי עלי חורב היא ולחמה מן המעשר יציאו ומצוה דאף דבנדר סחם אינו מציא אלא מן החולין וכמו שכתב שם בהלכה הקודמת בבאחי דבריו לעיל הנודר צפי להצוה מן המעשר מציא מן המעשר ומשמע דאפילו לבחילה נודר להצוה מן המעשר, אלא דיש לדחות קצת ולומר דלנדר ולשלם הנדר ממעות מעשר היבא דע"מ כן נדר כ"ע מודי דמותר אפילו לבחילה חבל לקנות מצוה במעות מעשר חלוק הוא והחלוק בזה דהנדר נמי לנדקב הוא ואינו אלא משלם מה שצבטתו וכו"ל לא הצבטת אלא לחת המעשר של נדר זה חבל ליקח מצוה שהוא לוקח דבר, גם שהוא מפסיד להקדש שהיה יכול מי שהוא אחר לקנותו ולשלם להקדש מן החולין נמצא הפסיד להקדש חבל הכא הרי לא הפסיד להקדש כלום. חבל לפי זה נמצא דעכ"פ בנדר שנתכוין לשלם ממעשר לכ"ע מותר אפילו לבחילה דגם הש"ך לא פליג אלא צלקות מצוה חבל צלשם נדרו מה שגדר ממעשר לא פליג שאם נתכוין לשלם ממעשר שמוחר אף לבחילה נמצא דהפלטתה בין בע"ז

משנה וגמרא הלכות ואגדות אם אפשר ליה דלא דחיקא ליה שעתא כמי"ש הטור יו"ד סי' רמ"ב צט"מ, ואף שפרש"י על הא דאמרין בכתובות פ' נערה שנפתחה עושה נדקב בכל עת זה ה"ז צניו וצנעותו כשכן קטנין שחמוד יום ולילה בן עליו וביא נדקב שאינו חייב עליו צבס פ"ב, ובכוונת על צניס שהם יחידים על שש שנים שאינו חייב צמנותיבס ולפיכך כשהוא זנס נדקב חתשז לו דאלו פחותים מצני שש חייב הוא צמנותיבס וכ"כ הרמב"ם צפ"י מה' מח"ע ח"ל הנותן ממונות לצניו ולצנעותו הגדולים שאינו חייב צמנותיבס כדי ללמד הזכרים חורב ולהביא הצנוה בדרך ישרה הרי זה בכלל נדקב ונדקב גדולה הוא שהקרוז קרוז קודם פ"ב פ"ט. ומצוה מדבריו ז"ל דצניו קטני קטנים פחותים מצני שש אין בכלל נדקב אלא צחור חיוז ואינו יכול לפטור עצמו במעות מעשר וא"כ הכ"ז בדין.

אלא שמה שכתב בע"ז דדעת הרמב"ם להדיא כפרש"י ז"ל דברי הרמב"ם פ"ב מה"א ביו"ד כתב ח"ל כשם שאדם חייב צמנוותיבס אשחור כך הוא חייב צמנוות צניו וצנעותו הקטנים עד שיהיו צני שש שנים מכאן ואילך מאכילין עד שיגדלו כתקנת חכמים פ"ב ופשוטו לשון הרמב"ם ז"ל שכתב כשם שחייב צמנוותיבס אשחור כך הוא חייב צמנוות צניו עד שש היינו חיוז כאשחור ומשש ואילך עד שיהיו צ' שערות נמי מחייב לזון מתקנת חכמים ועיין מש"כ צספרי שו"ת משנה הלכות ח"א סי' ע"ז צשיעת הרמב"ם ז"ל ועד שש נמי לא הובא אלא מדרכן החיוז ומה שכתבתי בקושיות בגמרי"י עליו, חבל לאחר העיון נדקו דבריו ז"ל דבר' ע"ז שם כתב הרמב"ם ז"ל צד"א צאינו אחרים ואין ידוע אם ראו ליתן נדקב או אינו ראו חבל אם היה אחרים שיש לו ממון כראוי ליתן ממנו נדקב המספקת להם מוציין ממנו בעל כרחו משום נדקב חזין אותן עד שיגדלו פ"ב והרי דעד שיגדלו הוא מתורה נדקב ועד שש הוא צחורה חיוז וא"כ אדרבה מצוה דדעת הרמב"ם דמשש ואילך זין צחור נדקב, ועיין ש"ע יו"ד סי' רנ"א ס"ד כופין האב וצביוור הגר"א שם סק"ז ורמב"ם פ"ו ממח"ע ה"י שכופין על נדקב.

עכ"פ מפורש כתב בע"ז דכיון דלימוד צניו הוא חיוז גמור שילמד את צניו חורב או לשכור להם מלמדים ללמוד חורב שנאמר ולמדחם אותם את צניבס וצבגמרי"י פ"א מהצ"ת כתב דכופין לאב ללמוד או לשכור מלמד לצני דמי"ש מעשיית סוכה וילגז דכיופיין פ"ט, וא"כ הכ"ז לשלם נדרים ונדבות כיון שהוא חיוז על האדם אינו יכול לפטור עצמו צמנוות מעשר ועיין ש"ע יו"ד סי' רמ"ט צרמ"א ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כגון נרות לזיכ"כ או שאר דבר מצוה רק יחננו לעניים, הרי דאף לעשות ממעשר דבר מצוה אסור והעטס בזה כפי הנראה דיש למעשר דין מעשר עני דמעשר שייך לעניים דוקא וממילא אין לעשות ממנו מצוה אחרת, אלא דהש"ך שם סק"ג הביא צסם מברש"ל ודרישה צסם חשוכה מבר"מ דמצוה שצא לידו וא"א לקיימה באופן אחר כגון להיות סנדק או להכניס חתן וכלה לחופה וכן לקנות ספרים ללמוד צבס אם לא היה יכול צידו ולא היה עושה אותה מצוה יכול לקנות מן המעשר פ"ט מה שכתב צסם מבר"מ מדוענצורג דפוס פרא"ג סי' פ"ב ולפ"ז אפשר דלקנות עליה ח"א לקנותה באופן אחר היה

והש"ך אינו אלא בקיין מלות לכתחילה אבל לשלם ממעשר לא פליגי דמותר.

רקצת יש עוד להעיר מדברי הרמב"ם שכח שאל פ"י והמר הרי עלי להביא ממעות מעשר שני ומשמע דלריך לפרש כן צפה ובכוונה לחוד לכאורה לא סגי שיכין לזה אבל ה"מ"ז כתב ובכוונה סגי ואולי בדין קיל דבזמנה מעשרות דידן נחלקו בו הפוסקים מה הוא ועכ"פ אם יוליא בפיו לכ"ע סגי וכיון שילאו הדברים מפי הרמב"ם ז"ל אולי כדאי להביא בשפתיו מפורש שכוונתו לגדור ולשלם ממעות מעשר ופשוט להביא בשפתיו סגי בינו לבין עמו ולא נריך להשמיט לאחרים.

העולה לדינא דליקח עליות באם אפשר לו לכתחלה לא יקח ממעות מעשר וכן שאר מלות וצפרט שבשלי"כ כתב דדוקא מה שמוסיף על חזירו יכול לשלם ממעות מעשר אף שהתנה בביאו הא"ר א"ח ס"י קי"ז ואף שכח דיש לדחות מ"מ גברא רבה אמר מילתא, וצדיעבד מותר וכדעת הש"ך ולגדור ולשלם ממעות מעשר מותר אפילו לכתחלה ורק שיפרש בשפתיו דכוונתו לשלם ממעות מעשר או עכ"פ יכווין בלבו כדעת ה"מ"ז ובזמנה כן נראה מעשים בכל יום ופוק חזי עמא דבר שמשלמין ממעות מעשרות מה שפוסקים לדקא צריכים וכיוצא בזה והטעם משום דכוונתם על האי מעות לשלם ממנו והכ"נ כן הוא דמ"ש מי שצרך וגדלים ונדבות שעושה צעט שצולה לתורם משאר דקות הפוסק צריכים ופשוט. אבל אם לא נהכוון לשלם ממעות מעשר אזי נראה פשוט דאינו יכול לפטור עמו ממעות מעשר וכמו שכתבתי לעיל בס"ד.

ובזה הגני יידידו המברכו בברכת התורה ולומדיה בלב ונפש.

בגשה הקטן

סימן קכ"ג

הנודר לצדקה והיה מחשבתו על עני אי יכול לשנות לעני אחר

ב"ה ד' לסדר כי בא השמש התשכ"ג ברוקלין ג"י יצו"א.

שלם שלם לקרוב דתיב בעמקי דלבאי נהור נהור כשרגא יחזקהו א-ל ה"ה הרב הגאון המפורסם כש"ת מוה"ר שלם יחזקאל שרגא רובין הלבשרשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינוב ברוקלין ג"י.

אחדשת"ר יקרת מכחצו קבלתי ואני משיב כעת ככוד ראש ולצי כל עמי כי שר וגדול נפל בישראל האי גאון שר התורה לוחם מלחמה ב' ר' אהרן קאטלנער ז"ע, והרכב פעמים השתעשעתי עמו בידידות יחירה בד"ת צמח ענינים וענינים שונים וכשי"ת יגדור פרלות עמו בית ישראל צרחים עם ביאת משיח דקינו צ"ל.

ותחילת דינו של אדם בד"ת באחד שחלח את חליו ר"ל וכו' בסכנת מות וגדר צעת חליו צביטו שפחים וחשצ בשעתו בלבו ליתן הצדקה זו שגדר לפלוני ח"ה עני אבל לא הוליא צפיו ועכשיו שנתרפא בחדיו השם ועמד מחליו בלבו לשנות ולתנח לפני אחר אי רשאי לשנות ממנה שהיה במחשבתו בשעת נדרו וכת"ר הביא דברי רמ"א יו"ד ס"י רנ"ח שאם חשצ בלבו ליתן אחרי דבר לצדקה מחויב לקיים מחשבתו וי"א דאם לא הוליא צפיו אינו כלום וסברה ראשונה עיקר ועיין חו"מ ס"י רי"צ ודעה ב' הוא דעת הרא"ש בש"ת דדוקא בקרצנות ותרומה והקדש מועלת מחשבה דכתיב כל נדיב לב אבל לא בצדקה ועוד האריך בזה ענייני ואשתעשע בדבריו היקרים לי.

והנה דבר זה מחלוקת מלאכי מעלה הראשונים ז"ל אי בצדקה נמי אמרינן אמירתו לגבוי כמסירתו להדיוט ועיקר מחלוקתם חלוי צפי הא שמתחתא דפי שור שגנה ד"ה דגרסינן בהם הכוא גברא דתקע לחציה אחא לקמיה דרבי אמי וכו' אמר הכוא גברא כואיל ופלגא דחחא הוא ליחציה לעניים דבר אמר לכו נחציה נכילה דאיברי ציה נפשי א"ל רב יוסף כבר זכו צו עניים ואע"ג דליכא עניים הכא אן יד עניים אן ע"כ וכתב ברי"ף ז"ל ואיכא מאן דפשיט מיינח דמאן דיהיב מידי לעניים באמירא וצ"ל למיכר ציה מלי דבר מדאמר רב יוסף אן יד עניים אן וכו' ואן אמרינן ליכא למשמע מיינח הכי דבהדיא אמרינן צפ"ך זו צדקה אלא צדיבור מחייב והא דאצטריך רב יוסף הכא למימר אן יד עניים אן הא לאו הכי הוה מלי למיכר ציה לאו משום דדין עניים כדיוט דמי אלא משום דהביא פלגא דחחא לאו צרשותו הוה קאי וכו' אבל מידי דליתי צרשותיה ואמר הרי הוא לעניים כבר זכו צו עניים ולא מלי למיכר ציה כדאמר צפ"ך זו צדקה ואמר רבא צדקה מחייב עליה לאלתר דהא קיימי עניים אבל ודאי אי צפי לשנויי הכוא מידי דיהיב לעניי עד דלא אמעויה ליד גצאי צמידי אחרינא דכוותיה מלי לשנויי כד"ג בערכין ע"כ ע"ש.

והבעה"מ ז"ל הביא שם תשר רב האי גאון שביא הא מעשה דר"י כבר זכו צו עניים ועוד הביא מעשה מר"ג ורבי יהושע שכו צאין צספינה וכו' עד עשור שאני עתיד למוד נתון לעקיצא ומקומו מושכר לו ואי קנו עניים באמירא למכ ליה לאוגיריה ואח"ל לא קני באמירא קשיא לן הכיא מתני דתנן צפ"ך זו צדקה ועוד אמר הכא צדקה הרי הוא כנדר לכל תאחר מכלל דשוי להקדש וכו' עד הכין חזינן דלענין אחיובי נודר בצדקה מאלתר דאמר הרי מטבע זה לצדקה אחיובי ליה צמה שאמר צפיו ומן כדאחי עני לידי ואיתי ציה למיכר ליה ולא יחב שובר משום כל תאחר דאמר רבא וצדקה וכו' ובזמנה צדקה הרי הוא כנדר לכל תאחר וכלכו נדרי צדבור פה בלחוד אינון וכו'. ועיין מה שפ"ר ר"ת.

והנה מדברי רב האי גאון נראה דס"ל דאין על האומר דבר זה לעניים דין כהקדש להוליא מן הנדר ומש"כ איצטריך רב יוסף למיתי עליה מדין מעמד שלשתן אבל מ"מ כנודר חייב לתת אותו דבר מדין נדר שחייב לקיים נדרו שגדר ולשיפתיא ליכא שום חילוק בין אחי צרשותי

כיון דבהקדש גמרינ דמחשבה הוי כאמירה מכל נדיב לב
 אכל למי' דרק משום נדר הוא דמחייב אי' במחשבה לא
 מחייב דנדרים כי יפלוא כחיו וצעי להוילא צפוי דוקא.
 והר"ש ז"ל בחשבה אי' הגיל כח צפשויות כיון דלדק
 וכל הקדש שלנו חולין הוא ואינו מחייב במחשבה כלום,
 אכל צפ"ק דחשבה סותר דציוו אלו ח"ל בחוס' ע"כ כח
 ה' יחודה צס רציו חס ז"ל אס דעחו להחשבות מאתמול
 וקבל עליו צמחה כי אלא שלא הוילא מפיו מקרי שפיר
 חשניה דכח צכלל נדיב לב כדאמרינ צפי שלישי דשבויות
 דאס גמר צלצו אפי' שלא הוילא צשפחיו מוטיל ואפי'
 דקאמר החס דלענין שבויה לא מחייב עד שיוילא צשפחיו
 דכחיו לצטא צשפחיים מחשבה דכל ענייני נדר ילפינ
 מהדיו דכח גבי דקדק דרשין מולא שפחין חשבור ומוטיל
 גמר צלצו וה"כ גבי חשניה וכו' ואס הרבה צשפח חפלה
 חשניה עוצה ונוכח וקרינ ציה שפיר קבלה עליו ע"כ
 וכח עליו מהרי"ק ז"ל שרש קס"א ע"ז ח"ל והרי לך דכח
 דכל ענייני נדר ילפינ מהדיו דגבי דקדק מוטיל גמר
 דצעי הולא צפה וגס אמר צהדיו דגבי דקדק מוטיל הוא
 צלל הפך מה שכתב בחשבה והיינו דכרי ר"ח ולא חתמה
 פס צס צספרו צהפך מחשבותו שכן חמלא גס לענין משכן
 וכו' ע"ש נמלא דברי הר"ש סותרים מפסקין לחצורו והס
 הס דברי הרמ"א שביא צי הדעות אלא שאני צעניי הרחאי
 לדעת דגס בחשבה כח דהקדש צזמן הוא ר"ל הקנס
 להקדש הוה צכלל אמירה לגבור והיינו שיש צזמן הוא הקדש
 לענין זה, ועיין דרישה חו"מ סי' ר"צ וצטור שס מה שראה
 להשוות דעת הר"ש ז"ל ולא הרגיש ג"כ בחשבה השניה
 שבהחאי.

והנה במהרי"ק סיים שס ח"ל דאי' דברי רציו פרץ ורציו
 אשר צספרו וגס החוס' דע"כ ר"ל צשיטה השנייה
 כולם פסקו כר"ח ראויו הוא לפסוק כמותו ולומר דלא צשינ
 הולא צפה כי אס לענין שבויה וכו' ע"ש. ומח נראה
 שיינ הרמ"א צסברא ראשונה ר"ש ומהרי"ק וכח צסברא
 זו עיקר.

עוד ראיתי קדוש אחד מדבר רציו אי' צכלל דקדק סימן
 ה' ח"ל צפי' דשבויות מולא שפחין חשבור אין לי
 אלא שהוילא צשפחיו גמר צלצו מנין ח"ל כל נדיב לב פי רבי
 שלמה ז"ל גבי נדר להציא קרבן כחיו דהכי דגמר צלצו
 נדר או נדרה לקרבן שחייב להציא אפי' שלא הוילא צפוי
 וצרי פי האיש מקדש נמי פריך סחמא דחלמודא אקדשים
 וחרומה מה להנך שכן ישנ במחשבה הילכך מכאן פסק
 בחשבותיו שהגומר צלצו ליתן דקדק חייב כאלו הוילא צפוי
 ואפי' דצפי' דשבויות קאמר דחיו חרומה וקדשים צי
 כחוצים צבאים כאחד פי בחשבותיו דלדק כנדרים ונדבות
 דמי הלכך גמר צלצו ליתן דקדק אפי' שלא הוילא צפוי חייב
 ע"כ וצסי י"כ כח עוד שס ח"ל וצחשבותו הגאונים פסק
 שאס גמר צלצו ליתן דקדק אפי' שלא הוילא צפוי חייב
 מהבאי דפי' דשבויות וכו' ופרש"י וכו' הלכך גמר צלצו
 ליתן דקדק אפי' שלא הוילא צפוי חייב ע"כ.

ומכאן קשה לי קח לרציו הרצ"ז ז"ל שכתב צסי ס"ז
 צחמלא החשבה ח"ל ואפי' דכח הרש"א ז"ל

לליכא צרשוחי צשטב שגדר, וצדברי הר"ק ז"ל יש להספק
 צח מה כוונתו לפי שהוא מחלק בין אחי צרשוחי ללחי
 צרשוחי וכו' ליתי צרשוחי לא חל נדר עליו להיות נחפס
 כהקדש כיון דלא חייב אס עלמו אכל כשחיתיה צרשוחי
 חל הנדר על אותו דבר ומחפס שפיר כהקדש ופי זה נראה
 שהבין הר"ח ז"ל צדברי הר"ק ועיין שס מה שכתב הרמב"ן
 ז"ל וצחש' מהר"ס כח על דין אסמכתא ח"ל וצ"ד הוילא
 והרי"ק והר"ח פסקו צפי דו"ה דלדק כהקדש לאמירה
 כמסירה שחייב ליתן וכו'.

והרשב"א ז"ל בחשבה סימן חקס"ג כח צפשויות
 דבהקדש עניינ לא אמרינ אמירתו לגבור
 כמסירתו להדיוט והציא ר"ח מהבאי דפי שור שנגח, וס"ל
 דלדק אין לו דין הקדש כלל אלא כמתנה הדיוט דצעי קנין,
 אלא שצחשבה אחרת סי' חרני' נראה שסוצר היפך זה
 שנשאל שס על דין הקדש עניינ ודן שס לצטו משום חנאי
 שחטיל צו ולא כח צפשויות דהקדש עניינ אינו כהקדש
 ועיין שו"ת מהר"א"ח סי' ק"ז שהאריך צדיון זה. והרצ"ז
 בחשבה ס"ז כח אדברי הרש"א שחלקו עליו כל גדולי
 שולם ולקמן אי"ה אציאו. ועיין צי יו"ד סי' רנ"ח.

ודעת הר"ש בחשבה אי' כלל י"ג דלדק של האידינא וכל
 הקדש שלנו חולין הן שאין עכא הקדש לצדק צבית
 אלא דקדק אכל אס הוילא צשפחיו חייב משום נדר אכל
 צמחשבה לא נחקדשו הציאו העור חו"מ ורמח עליו כ"ח
 וכן כח עוד הר"ש בחשבה י"ז כלל הני"ל ח"ל ושחלחס
 על ענין מצות של הקדש שכלוה צבית קלוא הוו יודעים
 שלא הותרה צבית קלוא אלא להקדש שבוקדש לצדק צבית
 וצא ליד הגזר וכו' אכל דהקדשות שמתקדישין האידינא
 לתלמוד תורה ולפרנס עניינ ולשמש שמשים ולמפטור כולן
 הלאה הדיוט הן וכו' כללו של דבר אין הקדש צזמן הוא
 שיהא מחור לכולהו צביות וכו'.

איברא דראיתי לרציו הר"ש שס בחשבה צי' כלל הני"ל
 שכתב עוד ילמדינו אצי ראובן שחערב עמו שמשון
 שאס לא יצא צבית דין לזמן שיתחייב ראובן אלק זח להקדש
 צקנין צשער חוב גמור וכו' חשבה על הקנס של אלק זח
 להקדש חייב ראובן לפרעה דאמירה לגבור הוי צכל יפוי
 כח שיוכל הדיוט לחצרו כמו שכתב רבי מאיר ז"ל וכו'
 וכו' שכתב דהקנס ההוא הקדש הוא לענין דאמירתו לגבור
 לענין כל דיני הקדש והכא צראובן שהחנה צזמן הוא מיירי
 ואפי' ס"ל דהוי ליה דין הקדש לענין זה ולי"ע. וכן כח
 עוד בחשבה אחת הציאה הרמ"ח סי' הני"ל ח"ל אס יש
 עדים שראובן נחן אס צבית להקדש לקבל אעפי' שלא היה
 צח קנין זה הקבל צאמירה דאמירה לגבור כמסירה להדיוט
 וכל דבר שמוטיל להדיוט צקנין קויה בהקדש צאמירה צעלמא
 וי"ל קח. אמנס עכ"פ קיי"ל צח פשוט דלענין דקדק מחחייב
 צאמירה לקיים או משום נדר או משום דדמי להקדש ומשום
 דאמירתו לגבור כמסירתו להדיוט.

אלא דיש ג"מ גדולה צח הכי חרי טעמי דלמי' דהוא מטעם
 הקדש אי' דקדק כל דין הקדש אחי ליה ממילא הכי
 נמי החושב דקדק נמי הוי מחשבתו ללדק כמסירתו להדיוט

גם המה"ח ה"ל סי' צ' הקשה קושיא זו וחי' לחנך בין היכל דאומר סלע זו לפני פלוני דכח אורח עני דאמירא כיון שמקנה זה לפני ידוע ואמירא חשבו כמסירה וצבאלי גוונא אסור לשנות אבל דאומר סלע זו סהם לפניים שאינם מצוררין אינם זוכים דאמירא דלא חכא אמירא גדולה ממסירה וצב"ג צבדיוע אפילו מסר לחצירו ואמר ניה זכר למי שיאל ראשון לא זכר וסבירא זו מלא במהרי"ט ח"א סי' כ"צ צו"ד וצח"מ. וצסי' ז' כחז עוד המה"ח ח"ל ומ"ש העור דכנודר ללדקא יכול לשנותו למאור אחריתי ויולא ידי נדרו איירי צנודר לפניים שאינן ידועים וכיון שלא זכו צב עניים עדיין ליכא עליה אלא חיובא דנדרא שנתחייב לשנותו מאור יכול לשנותו למאור אחריתי אבל צנודר לפני ידוע ה"ז נתחייב לאותו עני דאמירא כמו שנתחייב לחצרו צקנין דאמירא לגבוי כמסירתו להדיוע וכ"כ הש"ך ח"מ סי' פ"ז ע"ש ועיין עוד מה"ח סי' י"א. וכיון שכן צדיקן כיון דהיה מחשבתו על עני ידוע וכבר צירנו לעיל דמחשבתו מועלת צב"ג לחייב וא"כ הוה כמו שאמר צפירוש לפני זכר ואינו יכול לשנות ללדקא אחריתי אלא צריך לנתנו לאותו ח"ח עני דוקא.

וראיתי לכת"ר שיאל בסבירא חדשה דנהי דצפיקר ללדקא הכריע הרמ"א ז"ל דגם במחשבתו הוי אמירא לגבוי כמסירה להדיוע אבל שחכא מועלת מחשבתו שחכא דוקא לאותו עני ויכיר אסור לשנות לתח לפני אחר לא אמרינן במחשבתו שחכא ח"ן זה לגבוי ולגבוי ח"ן חלוק לאחיה עני שיתן. ואינו לא צלחתי לידו מדח זו אלא פשוט דאי נימא דמחשבתו הוי כמסירה צלדקא וכמסירה להדיוע ח"ן י"מ צין אמירא למחשבתו וכמו דאמירא כיון שאמר לפני זה ח"א לשנות ככ"י במחשבתו ואצ"ל גמרא ואצ"ל סבירא, אצ"ל סבירא מאחר דקיי"ל צלדקא במחשבתו כדיובור הוא ח"כ כל דיני אמירא יש לו וכמו דאמירא קיי"ל דאם אמר לפלוני עני דאיתו רשאי לשנות דהוי כפי מעטס דאמירא לגבוי הוי כמסירה להדיוע ח"כ לפי שיעוט דא"ל דמחשבתו כמסירה כיון שחשבו לפני ידוע הרי חויק נעשה שלו מעטס דאמירא לגבוי הוי כמסירה להדיוע ויש לו חובצים ואינו יכול לשנות דהוא הוא. וזה לפענ"ד פשוט צבסבירא.

ראב"א גמרא דאמרינן צירושלמי צ"מ פ' הוצב אמר ליתן לחצירו מתנה מצובה מותר לחזור צו דחמור לעשר אבל לפני נעשה נדר פי' והוי כנודר צדקא ואסור לחזור צו וחו אמר צירושלמי רצ הוי מפקד לשמשא כד אמרנא לך כצ דינר לפלוני אי עתיר הוא תא אימילך צי אי עני הוא לא חמילך צי כלומר אם הוא עשיר אש"פ שאמרתי לך ליתן לו דינר תחיתן צי פסע שני קודם שתתן לו שמה לחזור צי אבל אם הוא עני אל תחיתן צי אלא תן לו כי איני יכול לחזור צי מפני שהוא נדר ועיין טוח"מ סי' רמ"ג וצ"ב וצ"ב לר"ז שם וצ"ב ח"ל הביא דברי רירושלמי הללו אחר שהביא ללדקא ישנה במחשבתו וס"ל דכדדי נינהו למעין שם גם משיעת הפוסקים והמה"ח ח"ל כ"פ כיון שחכא דמחשבתו הוי כמסירה ודאי לכל דבר כמסירה נינהו.

אלא דכחא סבירא שיאל לומר דלגבוי ח"ן חלוק לאחיה עני שיתן (כגם דיש חלוקים צין קרובים לפניי עירו ועיני

יד עניים כיד הדיוע וכי' דע דיחיד הוא צבסבירא זו וכל גאוני עולם חולקים עליו וסבירי דאמירא לצד קנו העניים ומחייב עליה לאלתר ואם לא נתן עובר צבל חאחר ואיכא מ"ד דבגילוי דעתא זכו עניים ויש מי שהפריז על המדב דבמחשבתו נמי חייב ליתן דהכי כתיב כל נדיב לב ומיחו מסבירא דאין טופין אורח אלא ח"כ הוליא צשפחיו וכן כחז עוד צחש"ר חח"צ וצ"ע שחכא חל הכי גאוני רש"י ור"ת ואו"י ור"פ ור"ש צבצורו ומכרי"ק וחוס' שהפריזו על המדב וגם כחז רק צלשון ויש מי שהפריז צלשון יחיד וצחמח כי רבים הם וצ"ע.

והעולה לידון עכ"פ כיון דאית לן כל הכי ראשונים ז"ל דגמרי ללדקא מקדשים וכן פסק רמ"א דסבירא ראשונה עיקר ואפילו במחשבתו אמרינן כמסירה להדיוע ממילא היה כדין פשוט דנתחייב במחשבתו ליתן לאותו ח"ח ללדקא כפי מה שחי צעה מחשבתו אף שלא הוליא צפכ לאחיה עני רק הסכום של הלדקא ואסור לשנותו וליתנו לפני אחר.

אלא דצפיקר דין דכא דאין משנין מלדקא ללדקא רחיתי סחירת הדברים אשר צריך להשים לב עליהם שחכא העור יו"ד סי' רנ"ט כחז דאם נדר ליתן סלע ללדקא יכול לשנותו למאור אחריתי וצסי' רנ"ח כחז דאין יכול לשנות וכן מצאנו עוד צח"מ סי' רמ"ג וצבמח מקומות אבל קושיא זו לאו דחמא הוא וכבר חירלו צב הראשונים ז"ל חירולים שונים וכולם נכונים. האו"י ה"ל ללדקא סי' ו' כחז צפ"ק דערבין ח"ר האומר סלע זה ללדקא עד שלא צלח ליד צבאי מותר לשנותה ומשצאת ליד צבאי אסור לשנותה ח"י וזה ר' ינאי ח"ק ופרע שאני ר' ינאי דיתא לבו לפניים דכמח דמשהי מעשה ומייתי לבו וזה דצ"ב רשאים צני העיר לשנות קופה חמחוי וחמחוי קופה לכל מה שירצו פי' רצונו ילחק צר שמואל דבני העיר ודאי רשאיין אבל צבאין ח"כ רשאים אפילו לדרר מאור וגם צני העיר הכי מילי לדרר מאור אבל לא לדרר רשות וזהו דצ"ק דערבין דח"ר ישראל שכתבנו דמורה אסור לשנות ולדרר מאור מותר אומר רצונו ילחק דוקא נדבא ציב"ג אבל צבצת עניים ח"ן הגבאי יכול לשנותה אלא ר' ינאי ודכוותיה דאיכא ריווח לפניים וזה דעדין האידנא שנותנין מלדקא לכל לרכי העיר משום דלצ צ"ד מתנה עליהם כשפוסקים צני העיר הלדקא צינייכו עושין על דעת שיעשו הגבאים כל מה שירצו ע"כ ע"ש.

והרדב"ז סי' תשל"ח דן כרצונו שהקדיש קרקע שיהיה שכירתו לפניים אם יכולין לשנות צז"ע עיר וכחז דאם המכירה או החילוף יהיה תועלת צו לפניים לפי ראות צב"ד אז פשיעת דמחר למכור ולהחליף ואם המכירה והחליפה הוא לצורך הקבל הם גוזלים את העניים דח"ג דאמרינן דרשאיין לשנות את הלדקא אפילו משצבה ליד גזברים מדעת הגזברים ח"ן הדברים אמורים אלא צקופה וחמחוי וכיוצא צבם שהגבאים גוצין לפרנסת העניים ליום או ליומים וכוחיר אבל צמן שאין הצבור מספקים לרכי העניים לגמרי ואינם ממלאים חסרונם וזה זכר ובהקדיש לפניים ולהכוסף על קצבה ח"ן ספק שאין רשאיין הצבור לשנות בהקדש זה שחכא גוזלים העניים.

יד ממחשבה וחי לפי שיטתו דהכי דחזין שדעתו להוילא בשפתיו לא מועיל מחשבה ואם אין יד ללדקב א"כ במחשבה לא נחפסב דברי גילה דעתו שרואה ביד וביד נמי לא הוי דאין יד ללדקב עיין בשו"ת בית שלמה ח"ב יו"ד סי' פ"ח שכתב בן אהרם עיין בטל חורב להגאון מטארגא נדרים דף ז' ע"א שביא מפ"י הרא"ש שם במשנה ד"ה הוורד ח"ל ואע"ג דגמר בלבו לדור חי לאו דחשנין ליה כמוניא בשפתיו עי"ש וכתב עליו בט"ח וחיפוק ליה כיון דהלא לדור במולא שפתיו לא מהני גמר בלבו חף בקדשים לפי סברת הב"ש הג"ל וע"כ דל"ל לרא"ש סברא זו וקושיא הב"ש הג"ל חי ד"מ דחי כהחיוצ מכה מחשבה חף דמחויב לקיים אין ב"ד כופין ע"ז כמ"ס רמ"א יו"ד סי' ר"ח (וכי מוכח נמי מדברי הרדב"ז שכתבתי בס"ד שכתב מפורש בן) אבל אי מטעם יד הוי כופין. ולפענ"ד י"ל עוד דהאביצטא ב"ש יד באופן שאין כאן מחשבה או היפך מחשבה דכשהוילא בשפתיו אפילו חי לו היפך מחשבה הוי ללדקב דלחי דבור ומבטל מחשבה וע"ז פריך ביד ללדקב ועוד יש כמה נפקותות.

אלא דמ"מ לדין לדי"ה נראה דחייב לשלם דאפילו למ"ד מחשבה גרידא אינו מועיל ללדקב וצ"ע דיבור דוקא מ"מ היבא דהוילא בשפתיו וחשב למי שימנה מודים דכ"ג חייב לקיים מחשבתו דמאחר דגמר דעתו והוילא בשפתיו ליתן ללדקב ונחשיו ללדקב זו לדי"ה באמירתו ממילא נחשיו גם כמה שכיב דעתו שימנו וכן כתב הראש"א מפורש בקדושין כ' דכי אמרינן דברים שבלב אינן דברים היינו שאינן דברים לבעל מה שאמר בפיו אבל כל שהדברים שבלבו אינן מצטלן למעשה אלא מקיימין כחזיר שאומר בלבו היה להיות כזה שכיב עובר או מחשב בתרומה שאין דברי לבו מצטלן שום דבר הוי דברים ע"ש וא"כ הכי נמי הרי הדברים שבלב לא מצטלן דאונס מנגדים אלא אדרבה מצדדים כוונתו ככ"ג הוי דברים אפילו בדברים אחרים ולאו דוקא במקום דלחין עלה מכה בקדש.

איברא דמעתה אומר אני לדין נמי כיון שהוילא בפיו ללדקב וחישוב למי שימנה אפילו נימא דהלכה כהר"ף ושאר פוסקים דלא ס"ל ללדקב הוי כהקדש אבל עכ"פ מודי דמחויב מכה נדר וכיון דחשב על ח"ה העני הידוע ככ"ג הוי דברים שבלב דברים ולריך ליתנו למי שחשב עליו לקיים נדר. שזר ראיתי בעמוד ה' שכת"ר הביא דברי הפת"ש יו"ד סי' ר"ח סקט"ו וכתב שאפשר שלמד בן מגמ שבעות בהוילא בשפתיו סתם וחשב בלבו פת חטים ועיין חו"מ שם ויפס העיר בזה ועיין עוד רש"א קדושין הג"ל ועוד עיין מש"כ בספרי שו"ת ח"ב סי' ע"א וח"ג סי' קפ"א חב ברור צ"ד.

ומ"ש עוד שם דלענין לשנות מלדקב ללדקב בשם אש דה בהוילא הפת"ש שאם חשב שיהא ללדקב ידועה אע"פ שנתן להגבאי סתם הוי כמו שפי' ואסור לשנות ע"ש ודייק מיהא כח"ר דכל זמן שלא נתן להגבאי רשאי לשנות ממחשבתו וחמה מה בין זה לחשב כמה וחזק בזה סברתו דכיון דלגבוי אין ר"מ אס ללדקב זו או אחרת דאידי ואידי לגבוי וכו' לפענ"ד אין זה כוונת האש דה ואדרבה צא להשמיטנו דלא

עיר אחרת (וכיוצא בזה) ולכן אין זה בכלל הקדש שיהיה לאחור עני דוקא לכאורה דבריו נכונים וכן ראיתי למרן זקוני צ"ח יו"ד סי' של"ט שראה לומר כעין סברתו אלא שחשב השואל שם דהא דנחשיו ללדקב באמירה הוי דוקא כשאמר לעני ידוע ולא בנודר לעניים סתם וכתב שם צ"ח בדי"ה והנה בא"ד ח"ל לפענ"ד איפכא מסתברא דהא הוי דדרשינן בפ"ק זו ללדקב הוי לאו דוקא ללדקב אלא כ"ה לכל דבר מלוא וכמ"ס הר"ן נדרים ח' ד"ה עליו נהשכים ולפי"ן בשלמא לגוף נחיתה הלדקב שהוא מלוא שפיר ילפינן מצדד דמהני קבלה באמירה בעלמא אבל לענין שיהא חייב ליתנו לעני ידוע שפרט באמירתו דהא חיו מלוא ואפשר שיש מלוא יותר ליתנו לעניים אחרים אין לנו למילף כלל מצדד והביא רא"י לסברתו מהא דתנן בפ"ד דפאה מ"ט מי שלקט את הפיאה ואמר ה"ז לאיש פלוני עני רא"ה וזה לו וחכ"א יתנוה לעני הנמלא ראשון ולכאורה הא לריך ליתנו לעני שאמר ליתנו משום צדד זו ללדקב והוי עליו כנדר ועיין חומים סי' ק"ה אבל לפמ"ס ניהא דל"ש צדד זו ללדקב רק בגוף הלדקב שהוא מלוא אבל לענין ליתנו לעני ידוע ל"ש צדד זו ללדקב דהא מלוא בו יותר מבאחר וא"ש ע"כ זה רא"י ברורה לסברת כח"ר.

ברם לאחר העיון אין מכאן רא"י חדא דברי זקוני שם בעלמא חזר בו וכתב לו יחינאל דגם בנודר ללדקב לעני ידוע נמי מהני ליה וכו' ע"ש ומשמע דבאמירה מודה לזה דמהני לבד כי באמירה סברא זו לכאורה הפוכה הוי מסתברא הגאונים ז"ל שכתבו היפוך סברא דבמקום שפי' לאחרי עני חל הלדקב ואסור לשנותה ואם לא פירש לאחרי עני מותר לשנות הלדקב וכמו שכתבתי לעיל בשם הרא"י והכת"ה ז"ל שחי' הא סתירה וכמו שכתב הש"ך חו"מ סי' פ"ז ג"כ וא"כ חזין מפורש מדברי הראשונים ז"ל דכשאמר על אחרי עני נמי חל ואף שלגבוי אין נפ"מ לאחרי עני מ"מ כיון שפירשו נעשה שלו והוי קלח דומה למקדיש דבר חף שאין לגבוי ר"מ אחרי דבר שיקדיש מ"מ כיון שהקדישו הרי זה נעשה הקדש וחל עליו והכ"כ לענין עני כיון שחשב על עני זה הוי כמסירה להדיע. והא רא"י קמ"ז ממשה דפאה ג"כ לולי דבריו הקדושים יש לפלפל בזה דל"ל דודאי הוורד ללדקב לעני ידוע מחויב לקיים משום צדד זו ללדקב אבל החס צמי שלקט את הפאה שאינו שלו ואמר הרי זה לפלוני עני לא מחויב ליתן לו שכרי עיקר הפאה אינו שלו הוי וכו' דומיא דטעל ללדקב של אחרים ואמר הרי זה לפלוני עני וא"כ ועיין עוד צ"י סי' ר"ט שכתב מהכלבו שכתב הר"ף דהא צריחא דמייירי בשלא פי' הנותן למי יתן אבל אם פי' הנותן למי יתן אסור לשנותה לפולס ודוק.

עוד יאל כח"ר לחלק דגרע מחשבה עם אמירה ממחשבה גרידא ר"ל דאפילו נימא דהכי דחישב ללדקב ליתנה לפלוני קנאה מיד משום דאמירתו לגבוי אבל היבא דהוילא בפיו ממש ליתן ללדקב ולא הוילא בפיו למי שיתן אלא חשב במחשבתו לא קנאה שגילה דעתו בזה שדעתו רק באמירה יתקיים הענין ולא במחשבה.

ובזה יאל ליישב קושיא באחרונים ז"ל דמה צ"ע בגמ' אי יש יד ללדקב למ"ד דמחשבה הוי ללדקב וכו' גרע

בדיינין וא"כ אפילו לכלה עכ"פ מחויב לקיים לעצמו משום ודובר אמת בלבד. אלא שאינו נריכנה לזה כמ"ש שהכא לפענ"ד מחויב לקיים מדינה לכ"ע לבד מהרשב"א, ואינו מחויב כלל לזכא מסירה וקנין איברא דאם נחנו להבצאי או נחנו לעני אחר לשם דקדק זו שגדר נראה לדרך לקיים אפילו להרשב"א וליחנו רק לאותו עני דבכא הרי כבר הצאתי שיטת הרשב"א דהכי דהמחשבה אינה מנגדת להדיבור כה"ג דברים שכלב הוי דברים וא"כ אם משלם מכח הדיבור הלקדק לריך לקיים גם המחשבה כנלפענ"ד והוא דבר חדש בס"ד.

עוד רגע אדבר דאם האי ח"ח מקרציו הוא שמחויב ליתן לו דקדק קנאה ממ"ז אפילו לפי שיטת כה"ר דהי יומא דמחשבה קונה כהקדש הרי חישב לו ואפילו יומא דמחשבה לא קונה א"כ הוי בכלל דקדק סהם אמנם הרי כתבו הראשונים ז"ל בזה שנתן דקדק מקלף נכסיו בעת מותו ולימים ירדו קרציו מנכסיהם ונחלקו הראשונים ז"ל דעת מקלףם בציחם האו"ז ה"ל ס"ח והמרדכי ז"צ וצ"ח מח"ר"י ברין ועוד שיש ליתן אותה דקדק לקרציו והא"ח חולק עליהם דמידי הוא טעמא דהכי דקדק בשביל שיבא לו כפרה והלך דקדקו לפניו והשתא דקרציו עשירים ימחין בכפרתו עד שיענו קרציו אצל הא ודאי נראה שאם הוי קרציו עניים ומקבלי דקדק בזהכא שעתא כשתתן הלקדק שזכו זה בזהכא דקדק קרציו העניים וזה עניין קודמים לעניי אחרים וחייב כל אדם ליתן דקדק שלו לקרציו ואח"כ לאחרים הלכך מיד כשתתן נכסיו ללקדק זכו בהם קרציו העניים ע"ש וא"כ הכ"נ אלו הוי האי ח"ח מקרציו שמחויב ליתן לו דקדקו הוי זוכה בה בסהם. ומי"מ דוקא בלקדק סהם הדין כן אצל הנותן דקדק ומתנה לעני זה או נדר ליתנה לגבאי דקדק לא זכו בה קרציו ויחר משאר עניים שהרי גילב דעתו שרואה ליתנה לגבאי ושהוא יעשה בה כרצונו ח"פ.

ומעתה אהן קנלי למלין והארכתני קלף לכבודו אף שאין בזמן גרמא ובפרט כי ל"ע הייתי כלוי במטה לאחרי ימים וצ"ח הועצה לו לרוב רחמיו חסדיו וי"ר שזכר להשתעשע בד"ת בסוכת עורו של ליתן צביחא משיח דקדקו.

ידיד נפשו המכבדו ומוקירו ומברכו בברכת התורה ללומדיה שיזכה לאריכות ימים ושנים דשנים ורעננים וללמוד תורה לשמה כמאמר ר"מ בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן קכ"ד

נשים אי רשאות לקבץ מעות לצדקה

עוד להנ"ל

ובדבר שאלתו אי שפיר דמי לנשים ליתן לקבץ מעות ללקדק שפ"פ רוב אינן מסתפקות במה שנותנים להן

מצעיה הוי דלא נדר הלקדק ליתנה להבצאי אלא שהוא בעצמו רואה ליתנה למי שגדר דלא ודאי אסור לשנותה מכפי מחשבתו כיון שחשב למי שהוא עני ידוע והוי כמסירהו להדיעו ואסור לשנותו וכמו שהבאתי בשם הפוסקים לעיל אלא אפילו נתן הלקדק לגבאי סהם והו"א כיון דיש רשות ביד הגבאי לשנות בלקדק מעני לעני כפי ראות עיניו אצל זה דוקא בלקדק סהם מה שאין כן הכא שכיון דחשב על עני ידוע אפ"פ שנתנה לגבאי דקדק סהם הוי כמו שפ"י לעני ידוע ואין הגבאי רשאי לשנות וליתנה לעני אחר נמלא אדריבא מדברי האש דה ראי רס"ל כמ"ש בס"ד דאף בשהשג ללקדק ידוע אסור לשנות חכ לפענ"ד ברור אלא שאין הספר הבי"ל לענין זה רק מה שהביאו בפח"ש.

ובדרך אגב נפל מילתא בליבאי טעם חדש למח אין מזכרין על מלוא דקדק לפמ"ש הבי"א אור"ח ס"י תל"צ נמה אין מזכרין בלשון על ציטול חמץ ותי' משום דביטול הוא בלבד ואין מזכרין על דברים שכלב ולפ"י וי"ל בלקדק כיון ללקדק הוי במחשבה ג"כ אין מזכרין על דברים שכלב ואף דליתא נמי בזה מ"מ כיון דליתא נמי בלבד וכסדרת החינוך והמ"מ דנחלקו בסדרא זו. וקל"ה י"ע מתרומה.

ומ"ש ממח"ר"ם גאלנטי הביאו צבית לחם יהודה בהגהות הש"ע שכתב דדוקא באמירה בפה אמרינן כמסירה לגבוי אצל בכתובה בלי הזכירה בפה לא מהני ודייק מכאן כה"ר דע"כ מחשבה לא מהני ג"כ דא"כ בכתובה ע"כ איבא מחשבה ללקדק הנה כרגע לא מלאתי במח"ר"ם גאלנטי בפנים איך מקום כבודו כדי שאוכל לעמוד על טעמו ונימוקו דילמא באמת ס"ל דבלקדק לא מועיל מחשבה וכשיטת הרי"ף ודעתימה דבתי דבזר דוקא ואין לא קיי"ל הכי מ"מ אפילו לדין לפענ"ד לא קשה מידי מחרי טעמא חדא שהרי לא ידענא למח פשיטא ליה דכתובה א"א בלי מחשבה ללקדק והלא איבא מחשבה בכתובה דלא חשב כלום, ואפילו כותב ס"ח והביע זמן ק"ש אמרינן אם כיוון לבו יאל ואם לא כיוון לבו לא יאל ואף דהאם צענין לשמה מ"מ הכא צענין עכ"פ שיגמור במחשבתו ללקדק ואפשר שכתב ולא גמר מחשבתו, וכ"ש מחשבה, שנית וי"ל דאפילו לא היה מחשבה אלא כתב מ"מ אפשר במחשבתו הוי בפירוש שלא יתן ללקדק והיה היפוך מחשבה לכתיבה והלא אפילו במלוא למ"ד מלוא אין ל"כ היפוך מחשבה פוסל וכ"ש שלא לחייב משום דכתב שמה הוי מחשבתו להיפוך. ועוד זו שלישיה שהרי כתב שם הציט לחם יהודה אמרמ"ג שיפה כיון מהא דכתב מהר"מ מערפני ז"ל אדם שנמלא צביתו אחר מותו כתב שהיה מקדיש בית פלוני אפילו כתב בכתב שמקדישה מעבשיו אפשר שאין כוונתו אלא לכשימסור הכתב ביד הגבאים וכל עוד שלא מסר לא חל ההקדש מעטם המע"ה וה"ה כאל ע"כ. ומעתה הרי כתב מפורש דבאמת אלו הוי לו כוונה בכתב זה לשם חיוב הוי מחייב אפילו בכתב דהמחשבה היתה מחייבו אלא דאין מספקין דילמא היתה כוונתו שלא יקדיש אלא לכשימסור והכ"נ בכתב ללקדק חיישין דילמא היתה כוונתו לכשימסור לגבאי דקדק שיתחייב אצל אם היתה באמת מחשבתו לתחייב אפילו במחשבה כמ"ל.

ובר מן דן עכ"פ משום ודובר אמת בלבד איבא לדי"ה אפילו לכל השיעו והפוסקים אלא שאינו מליא

והרבה יש לדבר מה וכבר גליתי לו דעתי בזה בתשובה אחרת.

גם בא כדאי להזכיר כאן אשר ראיתי אחי גשים שהולכות לקבץ נדבות על חסותות ושמותות ונכנסות בין האנשים ואפילו בבתי מדרשים ולפענ"ד זה איסור גמור לבד מהתערבות אשה בין אנשים והלא גם עוברת בין שני אנשים ועוד ועוד מה שאני רואה להאריך וד"ל.

סימן קכ"ה

אי יאי לבתי ספר של בנות לשלחם לקבץ מטות לצדקה

עוד להנ"ל

ובדבר אשר רואה לדעת חו"ד העניח אי נכון לשלוח בנות ישראל מבתי ספר מכותות הגבולות עם קפסאות (פושקאס) בשווקים ובחצרות לאסוף דקה לח"ה או אשר לדקה ולדעתו הרבה זה יולא מגדר של כל כבודה בת מלך פנימה גם כי מתקשרות עם עוברים ושבים וגורמים לפעמים לדברים מבוטלים ע"כ, ואני מוסיף למה דוקא מכותות גבולות השאלה דודאי גם בכיתות קטנות השאלה דמ"ש הוא ועוד דע"פ יתרגלו בין האנשים ואצור דשמואל לא הניח לב' אחיות לישן יחד שלא יתרגלו לגוף זר והכל תלוי בהרגל כידוע בזה.

אלא דמ"מ קשה בזה לומר דבר ברור כי הכל תלוי בזה לפי המקום והזמן והבחולה ודדאי אם היו הבחולות יושבי אהל כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה היה המצב בזה משונה וכה"ג אין בזה משום מזוה ואלא מזוה הבא בעצירה אבל צעורה כפי הנראה אין הבחולות והעשרות הללו מקיימין קרא כדכתיב דכל כבודה בת מלך פנימה והולכין בחוץ חרונה לכל חפציהם וכרי הולכין לבית ספר יום יום על הבאסעם עם רבנים שונים ומשונים ואוחקים עמם ובאחז שמחה מקדימים את השחור או סתם גוי בבאם כשנכנסין ופורסים לו שלום ואפילו הוא נכבד ישראל, וגם לומדים ענגלים בבתי ספר אלל אנשים כלומר שהמלמדים (עישער בלע"ז) הם אנשים גויים או להבדיל יחידים ולא רק ענגלים אלא גם לימודי קודש הם לומדים אלל אנשים ואפילו הרבה פעמים אלל בחורים וזה זמן רב שדברתי פה עם מנהל בית ספר גבוה של בחולות פה למד מניחין שם שיכיו בחורים המלמדים עם בחולות והלא דבר זה מתורה משב רצונו למדנו רוק אל ילמד סופרים ואפילו צנים משום אמוניהם וכ"ש בנות שהם בעצמן ראוים לכך בחולות גדולות, ואפילו אנשים שכבר נשואי אשה אבל ודאי כי אין זה מלומדות נקיה וקלה ואמרו ז"ל שילמוד אומנות שלא יבא לו עסק עמם וכ"ש שלא יבא מלמד להם כל היום יום יום, וביחוד אדם אש בחקו ובגדיו לא תשרפנה ומי הוא דור הזכר אשר יכול לומר בנפשו לבי חלל בקרבי.

ור"י כי אין אני מאשים בנות ישראל זרע קודש ולא מעיל דופי בבנות ישראל הריני כפרתם כי כולם קדושים וגם ודאי המלמדים פרושים וקדושים ואני צעורה כפחות

ומצקשות יותר לפמ"ש החוס' (צ"ח ח' ע"ב) בשם ר"ת אהא דאמרו שם מחלוקת בשלשה מפני שהוא כדיוני ולא נגזית בשלשה לפי שהיה ידוע הסכום של כל אחד ואחד כמה יתן, ממילא לפי זה דכיהא שגובין סתם ואין הסכום שוב לכל אחד אלא שהמקצב מבקש כפי האפשר הרי זה כדיני ממונות ואריכים שלשה מכה צ"ד כמו בחנוכה ואשה כיון דפסולה לדין אינה יכולה לקבץ נדבות ע"כ. ובאמת לפי שיטת כ"ג גדולה מזו הי"ל להקשות לד"ה מג"ש שם דח"ר קופה של דקה נגזית בשנים ומתחלקת בשלשה נגזית בשנים שאין עושין שררה על הציבור פחות משנים וכו' וכיון דאין מעמידין נשים שררה על הציבור ועיין רמב"ם פ"א מה"ל מלכים ה"ה וצו"ד ה"ל דקה וא"כ אסורה לקבץ נדבות אפילו בדבר הקצוב ג"כ.

אמנם לא דמי בני אהדדי ולא קרב זה אל זה דכוונת ר"ת בזה דמה שאמרו בגמ' תמחוי נגזית בשלשה ומתחלקת בשלשה שגובין וחלוקה שוים כוונת ר"ת בזה לפרש שכשם שצחלוקה לרי"ך ג' מפני שצריך לעיין על כל עני כמה ראוי לו כך בגזייתא לרי"ך לעיין על כל אחד כמה הוא ראוי ליתן כלומר דקופה בזמן היתה דבר קצוב על כל אחד ואחד ואין הגבאין לא מוסיפין ולא גורעין אלא תקציב הקצוב הם גובין אבל התמחוי היא נגזת לעניי עונם לאורך שעה והיו גבאים יולאים לגבות כפי הצורך ואם היו עניים רבים ולא התנדבו כפי הצורך היו הגבאים מקציבים על כל אחד ואחד כפי הראוי לו ליתן והיו מברחים הבעלי צחים ליתן בעל כרחם מה שקצבו להם שהיה זה מתקנת הקהל וכיון שיהיה ציד הגבאים לקצוב סכומין בעצמן לפי הצורך נמלא שהוא דיני ממונות ממש וזה הוא שיטת הר"ף וברא"ש ובר"ן ובעור צ"ח הגמ' וכן נראה שיטת הרמב"ם פ"ע מהמ"ע, ח"ל רגמ"ה גיבוי וחילוקיו שמעיינין צדין על מי להרבות ועל מי למעט משא"כ בקופה שאין גובין מכל אחד אלא לפי מה שרואה ליתן וזה דלא כפי רש"י שם שפי משום שלא יתעורר לערוך ולבקש את השלישי וכן פסקו בש"ע יו"ד ס' רנ"ו.

ולפ"ז אין מכאן שום דמיון וראיה לנשים שיואלין לקבץ נדבות ומטות לדקה על דעת עצמן ומצקשות יותר ממה שנותנין להם דהם יכולים לבקש אבל אין להם כח להכריח וברואה יתן והחודל יחדול ואין לזה שום דין צ"ד כמובן ומותרות לקבץ בלי פקפוק. גם אין לומר דע"פ לא יקצבו משום דאין שררה על הציבור מאשה שהרי אין זה בכלל שררה אלא כל שמכימנת שלא תגזול ממשות הקדש מותרת ללאת לקבץ נדבות, וגם כי על הנותן לדקה למי הוא נותן ואם יראה להניח מעותיו על קרן הצבי כרשות צידו דהמעות שלו הוא. ועיין גליון מהרש"א יו"ד ס' רנ"ו דאסור למנות גר שאין אמו מישראל להיות גבאי לדקה מיכו גזר (קאסירער) ראשי להיות דאינו שררה כ"א הימנותא (כ"כ צה"י אהל יעקב לרי"י ששפורט ס' ז') ומיכו ודאי השולחין נשים לגבות ולקבץ דקה יש להם לדייק שלא ישלחו אלא מכימנים שלא יעברו בזה על לפני עור דלפעמים הנותנים סומכים על השולחים כשרואים שזה מן הישיבה זו סומכים אשר ודאי בדקו אחריהם שהם מכימנים ונותנים להם והם גובים הממון לעצמן ונמלא מכשילים שניהם הנותן שעוברים בו לפני עור והמקבל שגוג הממון על ידם

ובעיקר נוסח הצרכה נלפנענ"ד דמשיקרא לא קשיא מידי לפי מה שאמרו בגמ' סנהדרין ע"ז ויצמות ס"צ

ע"כ ה"ר האוכב אח' אשחו כופו והמכבדו יותר מגופו והמדריך בניו וזנותיו צורך ישיר והמשילין סמוך לפירוקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וכתבו הוסי' שם דאצניו נמי קאי ואע"ג דקטן לא חקינן ליה רבנן נישולין מ"מ איסורא ליכא ואדרבא מלוא נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן דעליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך עיין חוסי' יצמות ל"ז ע"כ ד"ה נשא, וא"כ הו"ל דעת כי שלום נובח מלוא להשיא בנו סמוך לפירוקו והיינו קודם שנעשה צד מלוא וא"כ אחי שפיר לתורה ולחופה ולמעשים טובים דחופה כוח קודם דסמוך לפירוקו הוא וזה כי באמת ק"ח לדיקי עמינו שהיו נוהגין כן וידוע שגם מנן זקניו ר' עמרם חסידא לבש ציזים אחד עליהם והפילין שנשא אשה בשנת י"ג ולפ"ז עכ"פ אחי שפיר דיוק הע"ז דאנן מחפללין שיכנס לתורה ולחופה ולמע"ע דעת כי שלום אהלך וכנ"ל. **שנית** נראה לפמ"ש בגמ' קידושין לעולם ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה ורמי לה מצרייתא אחרייתא לעולם ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ומשי הא לן וכל להאז עיין חוסי' שם חילופי גירסאות עכ"פ לדיון קודם ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, ואיתא בירושלמי ברכות רש"י וחצרו פטורין מן הק"ש ומן החפלה ומכל מלות שצחורה משום דחורתא אומנתא ורבי יוחנן לגרמי אמר כגון אנן אפילו לחפלה מפסקין משום דאין חורתא אומנתא ע"ש מצואר דמי שחורתא אומנתא אסור לו להפסיק ולחזור אחר מעשים טובים אם לא באופן שאין מי שיקיים ובהנאים המצוירים בפוסקים עיין ירושלמי ברכות פ"א כ"ב ולא מודה רש"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב ועיין רבינו יונה ברכות פ' ה' קורא דאמרין במכילתא פ' צא העוסק צחורה פטור מן החפלין ובש"ס בבלי שבת י"א נראה דפליגי אירושלמי כ"ל ועיין רמב"ם פט"ו מה"א ואם עוסק צחורה וטרוז צה ומחירה לישא אשה כדי שלא יעטר צחורותיו ויחטול מן החורה מותר להחליט שהעוסק צחורה פטור מן המלוא וכ"ס צח"ת ועיין א"ע סי' א'.

מבואר דעכ"פ מי שחורתא אומנתא אין לו לחזור אחר מלות ומעשים טובים גדול ח"ת כנגד כולם והנה קטן שכתחיל לדבר חייב ללמוד תורה וחורה מלוא ראשונה הוא שמחויב צה ומחפללין כשם שנכנס לביתו כן יכנס לתורה וכיון שיכנס לתורה א"כ הוא פטור מלחזור אחר מעשים טובים והקדים תורה לעולם ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה וא"כ לאחר תורה מיד ישא אשה והיינו לתורה ולחופה וכיון שכבר נשא אשה ולמד תורה יחזור אחר מעשים טובים וזה לתורה ולחופה ולמע"ע ואחי שפיר נוסח הצרכה. ומצואר רמב"ם ובש"ע הרב ה"ח דלאחר שלמד כל החורה אין חיוב עליו ללמוד כל היום אלא ילמוד ככל יום שלא ישכח וא"כ אז כבר מחויב במעשים טובים ואחי שפיר כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

ובזה הגני ידידו מברכו בברכת התורה ללומדיה וי"ר שיזכה לתורה וגדולה וגובה כלנו יחד לביאת משיח צדקינו כאות בפשו ונפש ידידו דושלה"ט בכל עת בלב ונפש.

מצנח הקטן

שצפוחים לא זכיתי לקדוש כזו אמנם לפחותי ערך כמוני ודאי לריך אני להעיר ואולי שצחמה אינם נמלאים בין כל המלמדים פחותי ערך כמוני וכלואי, ועודא ידענא אחר בגלון הקדוש ר' הלל קאלאמייער ז"ל היה דרכו בקדוש לדרוש מפעם לפעם לנשים צעניני מוסר ודינים הכריזים להם ושנכנסם לבי"כ לדרוש לפניכם עטף ראשו בטלית שלא יסתכל ויבא לידי איסור ח"ו ומי לנו גדול אלא שכנראה שצ"ה אכשיר דרי, ואני אומר צה שאלוי היה לי עוד שני רבנים הייתי יולא צמחאה גדולה נגד זה וד"ל.

(*)

ונחזור לדיון עכ"פ כי הצחולות הולכות בשוקים וצחולות לעייל ולעבור ולסחורה וכדומה לכל לרכיכם וא"כ למד זה דוקא שצביל דקדק לא ילכו וכי גרע זה מכל שאר הצחורות ואדרבא אפשר שלפעמים טובה הוא להם שילכו לקבץ דקדק ולא ילכו בזמן הזה צמקומות הגרועים מה להסתכל בטעלעוויזיאן ורואיאל ולפעמים אפילו צמאוו פיקטשער וכדומה ועוד מקומות אחרים אשר איני רואה להזכיר, ודאי איני אומר צמקומות אשר באמת אינן יולאות וכל כבודן צה מלך פנימה צמקומות אצד לבוש צה שצח צבית הרב אין יולאת ואין צה אשירי לכן ואשירי חלקן וחלק אצחויים אשירי שזו גדלו צחולות כאלו ודאי לא ילכו צחולות ואותם אינם הולכים ממילא.

ו"ר שנוכה לראות דור ישרים יבורך אמן, וד"ל. בלב ונפש.

מצנח הקטן

סימן קכ"ו

אמה שאומרים כבדית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים

ב"ה י"ב לחדש טבת התשכ"ו ברוקלין ג"י יצ"א.

כבוד ידידי היקר מח' הרבני הנגיד המפואר מתהגה בחסידות חו"ב וו"ח א"א מוה"ר דוד פסוועגאווסקי הי"ו וכאש"ל.

אחדשה"ט וש"ת, צדכר הערתו על דברת הע"ז יו"ד סי' רס"ה אמה שאומרים צבדית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים והלא צמקומות טובים מחויב קודם היינו משנת י"ג והחופה מנן י"ח. הנה הע"ז שם צס"ג הוא קושיא צב"י ושאר פוסקים ועיין מדרש שמואל מה שכתב על המשנה בן עשרים לדרוך וצחמה כי הא דאין צ"ד של מעלה עונשין פחות מנן עשרים לאו ד"ה הוא וכבר מצינו צדכר ואצבוה שלא היו עדיין צני עשרים וצחמה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל הרמב"ן ודעמימי אי למדין מאגדה זו שאמר יחזק דל עשרין ללא מענישין צמס' שצח וצחודושי צספרי ש"ח משנה הלכות ח"צ (סי' מ"ה) הארכתי ק"ח צהא דאין למדין מפי הגדה וא"כ ללאורה ל"ע ח"י הע"ז.

(*) ועיין א"ע סימן א' ס"ג ובב"ש ס"ק ד' שם. שוב העיר

לי אחי וראשי מה"ר בן ציון הי"ו שהלחם חמודות פירש כן, ומשמתי כי כיוונתי לדעתו הרמה.

סימן קכ"ז

אי נשים חייבות במצות כתיבת ס"ת

ב"ה אור ליום ו' לסדר טובה הארץ התשכ"ה ברוקלין
נ"י יצו"א.

המאיר לארץ ולדורים, בורא עולם במאמרים, והלבישם
כתנות אור, בחזקת ר' מאיר ה"ה הרב הגאון המפורסם
לשבה ותהילה בנש"ק וכו' כש"ת מוה"ר מאיר כהן שליט"א
מנהל אגודת הרבנים דארה"ב וקאנאדא.

אחדשכ"ג בידידות יתירה כראוי הנני צחודה רב על
קבלת ספרו היקר חלקת מאיר וכו', ואף שטרוד
ועמוס עבודה אני מ"מ כדי להראות חביבות אלגי כאן
גרגיר אחד מה שעלה בידי להעיר בדרך העברה ואי"ה
אם יתן ה' חיים לכשאפנה קצת אולי אוכל עוד להשחשט
בדבריו היקרים.

בה' ספר חזרה הביא מחלוקת הראשונים אי נשים מנאות
במנאות כתיבת ס"ת דעת הרמב"ם בפ"ז מה' ס"ת
דנשים פטורות ממנאות זו וכ"כ החינוך לביא אף השאג"א
סי' ל"ו האריך להקשות אשיטת הרמב"ם ז"ל כיון דמנאות
כתיבת ס"ת אינו מ"ע שח"ג למח יפטרו ממנה נשים ואין
לומר משום דפטורים ממקל מנאות דא"כ ישראל נמי יפטרו
משום דפטור ממנאות שכתבים מחויבים בהם ואף שאמרו
בגמ' גיטין מ"ה דנשים פסולין לכחוב ס"ת מ"מ אפשר
דמחויבת דומיא דמחוב דנמי פסולה לכחוב ואפ"ה מחויבת
במנאות מחובה. וכ"ה הביא ממנ"ח מנאות חר"ג שחמה על
השג"א דכיון דנשים פסולות לכתיבת ס"ת מקרא דוקשה להם
וכתבתם לפ"ז אלו מוכרחים לומר דפטורים ממנאות כתיבת
ס"ת בכלל דכיון דאין יכולין לקיים הכתיבה בעצמן ממילא
אי אפשר להם לקיים ע"י שכירה סופר כי כל מידי דאיתו
לא מצי עביד שליח לא מצי משוי וא"כ ע"כ אשה פטורה
ממנאות זו לשיטתו אלו ע"כ.

ראומר אני אף דהמנ"ח רב גוברי בכלל לא עלתה לו בדחיות
רבינו השאג"א ז"ל ופלא שכי' לא הרגיש בזה דמה
דפשיטא ליה למנ"ח דכתיבת ס"ת צעי שליחות דבר זה
לא ברירה כל כך ומחלוקת הראשונים הוא וצמקום אחר
כחבתי בס"ד דמדבריו הרמב"ם מצואר דכתיבת ס"ת ע"י
סופר אינו מדין שליחות כלל אלא ס"ל הרמב"ם ז"ל דעיקר
דין מנאות כתיבת ס"ת הוא שיכתוב בעצמו ואם אינו יכול
לכתוב אז כותב לו ע"י אחר או קונה ס"ת אצל אף זה
מתורה שליחות ורא"ה ממה שכתב הרמב"ם בסכ"מ מ"י
י"ה ח"ל הוא שגזנו שיהיה כל איש ממנו כותב ס"ת לעצמו
ואם כתבו בידו מעלה עליו הכחוב כאלו קבלה מהר סיני,
אם אי אפשר לו לכתבו נריך שיכתבו או ישכיר מי יכתבו
לו וכו' ע"ש. ויש להבין בדבריו הקדושים דלמה סידר דבריו
קודם שיכתוב לו הס"ת בעצמו בידו ממש ואח"כ אם אינו
יכול לכתבו יקנה או ישכיר מי שיכתבו דלפום ריהטא
הי"ל לומר הוא שגזנו וכו' ואם כתבו בידו וכו' אם אי
אפשר לו לכתבו ישכיר לו מי יכתבו דשגזנו של אדם
כמנאו ואח"כ אם אי אפשר לו יקנה דברי הקונה ס"ת

מן השוק הרי הוא צמדדנה האחרונה והוי כחוטף מנאו
עד שברכה פוסקים ס"ל דהרמב"ם ליכא כלל מנאו בקונה
ס"ת מן השוק ולמה הקדים קונה ס"ת מן השוק לשוכר מי
שיכתוב לו ועוד מדללינו יחד וכתב ואם אי אפשר לו
לכתוב בידו יקנה או ישכיר לו מי יכתבו משמע דכהדדי
נינהו הקונה מן השוק והמשכיר מי שיכתוב לו דין אחד
להם וזה ברור מאד בשיטת הרמב"ם.

והמדייק בשלשן רבינו בספר הכר הכר נמי יראה דזה הוא שיטתו
שכתב ח"ל מנאות עשה וכו' ואם אינו יודע לכתוב
אחרים כותבין לו והנה נראה דהרמב"ם ז"ל דייק דוקא אם
אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו משמע דכל שיודע לכתוב
בעצמו אין אחרים כותבין לו דא"כ הי"ל סחם מנאות עשה
על כל אדם מיישראל וכו' ואם כתבו לו אחרים ילא ומדלא
כתב דאם כתבו לו אחרים ילא אף כשיודע לכתוב משמע
דוקא אם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו אצל כל שיודע
לכתוב במנאות לכתוב בכתב ידו ואין אחרים כותבין לו
והטעם כמו שכתב בסכ"מ הי"ל דכתיבת אחרים צין הוא
ע"י וצין בכל אופן אינו אלא בקונה ס"ת מן השוק וזה
ברור מאד לפענ"י. אצל לפי זה ממילא אולא ליה ראייה
המנ"ח נגד השאג"א דאשה שליח לא מצי מיעבד דודאי
דלא מצי מיעבד שליח אצל לאו דוקא אשה אלא כ"ה איש
לדעת הרמב"ם אינו יכול לעשות שליח לכתיבת ס"ת והשוכר
לכתוב לו ס"ת אינו בחזרה שליחות כלל לדעת הרמב"ם
ז"ל ואפ"ה ס"ל להרמב"ם דע"כ איכא מנאות גם בזה אם
אינו יכול לכתוב א"כ לא גרע אשה אף דג"כ אינה יכולה
לכתוב מ"מ יכולה לכתוב בשכר או לקנות מן השוק ולנאח
בו כן אם תהא מחויבת ודלא כמנ"ח זה ברור בס"ד. וכן
ראינו בשו"ת בית שער למן קכ"ז ציו"ד שס"ה שבהאריך
דלהרמב"ם כתיבת ס"ת אינו בחזרה שליחות אלא דהוא
ז"ל כתב דלכ"ע אינו בחזרה שליחות אצל המענין במחיר
בקריית ספר נראה דכתב מפורש דהוי בחזרה שליחות ונראה
דזה הוא מחלוקת הראשונים ז"ל וכנ"ל.

אלא דמ"מ לידן נראה דא"כ אדרבה מוכרח מה שיטת
הרמב"ם ז"ל לשיטתו דנשים פטורות ממנאות זו ודלא
כשאג"א מאחר דבירנו דעיקר מנאות כתיבת ס"ת הוא בידו
דוקא ואפילו ע"י שליח ליכא א"כ פשוט דאשה פטורה ממנאות
זו כיון דהני רב המנוגד דאשה שכתבה ס"ת פסולה וא"כ
כיון דא"ל לה לכתוב כלל ס"ת והא"ך אפשר שחשבוה במנאות
שא"ל לה לקיימה שכרי פסולה היא לכתוב ואין לומר
שחשבה שליח הא המנאות בידה הוא דוקא ובעצמה ח"ה
לה לכתוב ולא דמי למחוב דאין החיוב לכתוב מחוב בעצמו
אלא המנאות של דמי צדיה בלי מחוב א"כ שפיר מחויבת
אצל בס"ת כיון דהמנאות דוקא לכתוב בידה מאחר דפסולה
לכתוב ממילא פטורה נמי ממנאות זו לדעת הרמב"ם ובה
נראה לי לדייק לשון הטור סי' ע"ר שכתב מ"ע על כל אדם
מיישראל שיכתוב לו ס"ת ומאד נריך לחזר אחריו דאמר
ריב"ל הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מנאות מן השוק כתבו
או שהגיה בו אפילו הוא אחת כאלו קבלה מהר סיני עכ"ל
ולכאורה י"ע אמאי לא זכר כלל שאם שכר לו סופר לכתוב
או שכתבו לו אחרים מה דינו אי הוי כחוטף מנאות מן
השוק או לא אצל לפי מה שציראנו בשיטת הרמב"ם דכל

דחושצ בכלל נגיעה ואינו כמוקף גויל, והביא ראי' נדבריו מאו"ח סי' ל"ב סי"ג דדין שזריך שיהיה הקלף שלם שלא יהא בו נקבים כדי שלא תהא הלאה נראית חלוקה לשתיים, ואם אינו ניכר הנקב בראית עין רק נגד השמש דעת המג"א סי' ע"ז בשם הב"ח דכשר אלמלא דלא חשבו הפסק אם אינו ניכר לעין א"כ הכ"י חשבו לנגיעה כיון דלפי חוש הראות נראה הנגיעה ואפילו לשיטת הע"ז דגם אם הנקב נראה נגד השמש פוסל הוא משום דלא משגיחין על חוש הראות לבד אלא חיישינן גם למחשבה שהנקב נראה נגד השמש אבל ודאי שהעיקר הוא חוש הראות יא"כ שכלל הנגיעה פוסלת ולפי חוש הראות נראית הנגיעה ודאי דהוכיח נגיעה ופוסל דאור העין עיקר.

עוד הביא ראי' מפיה"מ להר"מ פ"ד מנגעים מ"ז אהא דתנן שם בברית וכו' שער לבן או שחור עמל א"ח שחל מיעוט שער שחור את הבהרה מפני שאין בו ממש לפי שנקב שיאל ממנו השער מעט מחזיר ואין לו שיעור מוחש שימנע השער והכ"י לענין מוק"ג כיון שאין לו שיעור מוחש לא חשבו מוק"ג.

והגאון המנוח מוהרי"ז ז"ל חלק עליו דלא דמי בני חרי' דלענין מוקף גויל גמ' מפורשת הוא במנחות ל' ע"א וביב"ד סי' רע"ד סי' ד וברמ"א א"ח סי' ל"ב דאפילו הפסק חוט השערה שאין החוש רואה אותה רק ע"י זכוכית מקרי הפסק ולא דמי לנקב דהתם העטם דנקב שנחסם בדיו אינו נקרא נקב כמ"ש הראי' אסכנדרני מוצא צ"י וממילא אינו ראי' מח' גם מהא דנגעים אינו ראי' ואדרבה ראי' להיפוך כיון דמבואר מדברי הרמב"ם דשערה אחת אין לה שיעור מוחש ואפילו הכי אמרו בגמ' דמפסיק והאריך שם.

וכ"ג יד"י עמך יאל ציעה בגאון מטעמין (שליט"א) ז"ל מדברי חפא"י צוועו מס' ע"ז פ"ב מ"ו אות ג' שהביא מגדול אחד שהיה רואה להחיר דג א' שנקרא קוואפפמ מחמת שראה צמיקראסקאף (זכוכית המגדל דברים) שיש לו קשקשין ואויש עליה כולי עלמא ונפק שיפורא לאיסורא ונשתקע הכהיר וכתב החפא"י דכל שאין נראה בלי זכוכית לא נקרא קשקשה דלר"י שיהא לבוש (כנדה נ"א ז') חב אינו אלא נקודה קטנה שלא שלטה בו עין ודאי לא נקרא לבוש וכי סי' ד בשערות שזריך כדי לכופ' ראשן לעיקרן ובזכוכית המגדל נראים גדולות כך שיתחייב וכן לענין כזית או צמיני לולב אם הם קטנים מכשיעור וע"י הזכוכית הם נראים גדולים ויולאים זהם (צחמיה) והחורח אמרנו לנו רק לסמוך על הדבר הנראה בלי זכוכית ע"כ נראה מדבריו דהעיקר דסמכין אראית העין וכל שלא נראה לעין לא מקרי ראי' לדעתו מה"ח ולא סמכין עליה חב ראי' להגאון מטעמין (שליט"א) ז"ל, והדברים הבאו בדרכי יו"ד סי' פ"ג סקכ"א.

ותרוממנה קרנות לדיק אמרתי לביא עוד ראי' מה שעלה במחשבתו לשיטת הג"ל וכו' מדברי המצ"ע ח"ב סי' מ"ט בחתרוג שעלתה עליו חזית וכתב וז"ל עוד אני אומר כי אפילו שיהי' חזית זה שהוא מלוי בחתרוגים

שלא כתבו בעלמא הכל הוכיח קוונה מן השוק אחי שפיר מאד שלא זכר כלל בשכירות דכל שלא כתבו בעלמא בידו ממש הרי זה כחוטף מלוח מן השוק חב שדייק הטור כתבו או שהגיע בו אפילו אות אחת הרי הוא כאלו קבלה מכר סיני והשאר בכל אופן הוי הכל כחוטף מלוח מן השוק.

ולפ"ז נ"ע ארבינו הרמ"א ז"ל יו"ד סי' ע"ר שכתב דאם לקח ס"ח ולא הגיה בו כלום אינו יולא בו דהרי רש"י ס"ל דיואל וגם הרמב"ם ז"ל ס"ל דיואל אלא דאינו ככותב מעלמא אבל עכ"פ מלוח איכא וכבר כתב הע"ז דדברי הרמ"א הם נגד שיטת רש"י ולפי מחשבתו שצוהרנו הם גם נגד שיטת הרמב"ם ז"ל ובערוך השלחן כתב דלולי יאל להרמ"א ז"ל מדברי הרמב"ם מדלל הביא דיואל בקוונה ש"מ דלא יאל ובמחכית זה אינו וכמו שכתבתי צ"ס"ד ועיין ביאור הגר"א שם.

וממילא לדיקו מאד דברי כ"ח מה שחמה שם בספרו על המני"ח הג"ל שחפס דעת הרמב"ם שהקונה ס"ח ולא הגיהו אינו יולא מלוח כתיבה ס"ח וכפסק הרמ"א ז"ל חב אינו כמבואר מדברי הרמב"ם הג"ל ודבריו נכונים בזה. גם נחלל אשכול ריש ה"ל ס"ח כתב דשיטת הרמב"ם כדעת רבנותא דהקונה ס"ח מן השוק לא עבד מלוח כלל ע"ש ואישתמיטתיה מיניה דברי הרמב"ם צ"ס"מ הג"ל ובתשובה אחרת הארכתי בזה צ"ס"ד. ומחמת הערדות אקלר והקולרים אומרים יצרכך והנני חחר על הראשונות.

ידי"ג דושלת"ה מכבדו ומוקירו בלב ונפש.

בשעה הקטן

סימן קכ"ח

פת"ם שיש בהם נגיעה וניכר ההפסק ע"י זכוכית המגדלת מיקראסקאף

ב"ה אור ל"ג ניסן התשכ"ד ברוקלין נ"י יצ"א.

את תג המצות יחוג בדיצות, ה"ה כבוד ידיד עליון וידיד נפשי מרי דחיתא הרב הגאון המפורסם, משרידי הדור הישן, ישראל אשר בך אתפאר וכו' צ"ח ראש בשמים כקש"ת מוה"ר ישראל וועלץ שליט"א ראב"ד בודאפעסט — ירושלים ע"ה"ק.

אדשה"ג באהבה נלח, צד"ח אשר שדר לן מר בזה שמעתיחה שנחלקו צב הצדיקים ה"ה בגאון האדיר מוהרד"ב וידנפעלד (שליט"א) ז"ל צוית דובצ משרים ח"א סי' א' ויב"ח הגאון האדיר מוהרי"ז מיינצבערג ז"ל צספרו שו"ח שארית ישראל סי' י"א י"ב, והיות כי בני גאוני תרומתו הם ידידי נפשי אמתיים אהפך צוכותי דתרווייכו, והנידון צוית דובצ משרים צנגיעה מלוח לאות צס"ח ואינו ניכר הפירוד רק ע"י זכוכית המגדלת (מיקראסקאף) פסק

ב' אוחיות נוגעים זה בזה ליכא כאן ב' אוחיות אלא אחת
אחת הוא אלא שהוא נורח משוכה של אחת אפשר דכ"י
פסול דסוף סוף נראה נורח משוכה ממה שקצלו חמונת
האוחיות ממשה מסיני.

רבי לאחר שדקדקו היטב בזה שמעתיח נראה לפענ"ד
לדקוק דברי ידי"ג הגאון המנוח מוכרי"ז ז"ל
ונראה להביא ראי' ברורה מדברי הריב"ש בחש"י סי' ק"כ
ורבינו מנחם עזרי מפאנו דהריב"ש שם האריך בלורח
תמונת האוחיות וכתב ח"ל ושמעתי שיש מי שבורח שאפילו
אחת הכ"א אם נחצה לגג של מטלה לא נפסל בדיעבד
והביא ראי' מדאמרינן בפי' הקומץ רבה אמר רבי אשי
חייא לבו לספרי דוקנאי דחשתי ליה לגביה דחית' כלומר
חי ברומו של עולם ותלוי ליה לכרעיה דה"א וכו' ומדקאמר
לספרי דוקנאי נראה שאינו לעיכובא אלא למאור מן המזבח
ואין זה נכון צעני שברי חזר זה צברייתא שלא יעשה הכיין
חיתין והוכחתי למעלה דלעיכובא קאמר וכו' והראיה הכול
יש לי לדחותה בשני פנים האחד לומר וכו' עוד אפשר לדחות
הראיה הכול בדרך אחרת ולומר שגם התלייה שבסופרים
הדייקין בהם היו עושין היחא למאור כי הם לא די להם
בהפריד כרעיה דה"א מן הגג כחוט השערה אלא היו חולין
אוחה הרבה בדרך שטושים הסופרים בכתיבת הגט בה"א
דלמח"ך להרחיק כרעיה מן הגג הרבה כדי שלא תדמה
לחית' ויחיה נראה למחך כדאיתא בפי' המגרש ואף על פי
שכל שלא תדמה לחית' כשר הם מדקדקים להרחיקה הרבה
שיחא פתח נראה לעינים חכ הסנין הוא למאור לעשות
פתח גדול לתשובה אפי"ש שאינו לעיכובא כל שפירדא כחוט
השערה וכו' פ"ש והביאו בקיבור הכ"י ארי"ח סי' ל"ו.

ורבינו מנחם עזרי צו"ת הרמ"ע סי' ל"ו האריך הרבה
מאד לחלוק על המרי"ק ז"ל סי' ע"א והמברא"י
בכתביו סי' מ"ה ותלמידיהם שדקדקו ג"כ מהני ספרי
דווקני דתלוי לכרעיה דה"א והביא דה"י בפרש דרב אשי הכי
מברייק וכתב ח"ל ולפי"ז לריכס אנו לפרש דרב אשי הכי
קאמר אפי"ג דמהם סגי לן בזהק גויל כל דהו שיחא רגל
הכ"א נפרד בחוט השערה מ"מ ספרי דוקני חששו למדרש
חכמים ותלו לכרעיה להדיא כדי שיראה בו פתח וכו' ואולם
שערו חכמי המכתב שלא חתא רגל הכ"א מופלגת מהגג
יותר מעוצי הקולמוס בראשו שכותבים בו ולא סמוכה אלא
בכדי שאדם ציוני בהשגת חוש הראות שלו יראה אותו פתח
קטן ברחוק ד' אמות ויכירו וכן הביא הכ"י בשם הסופר
הר' יצחק ברוך (והוא בעל ברוך שאמר) ולי נראה דר'
אמות לאו דוקא אלא צנ"ע מהבא נמי סגי בכדי שאדם
ציוני יכירו היטב מעל ס"ת שפי"ג הבימה כשהוא קורא
וכר ע"ש.

והמדקדק בדבריהם ז"ל יראה דמוקף גויל סתם לא צע'
שיחא נראה לעינים אלא כל שהוא מוקף גויל
במלאות הרי זה כשר וכדי מוכרח לשון הריב"ש ז"ל שכתב
כי הם לא היה די להם בהפריד כרעיה דה"א מן הגג כחוט
השערה וכו' ואפי"ש שלא תדמה לחית' כשר הם מדקדקים
להרחיקה הרבה שיחא פתח נראה לעינים ע"כ, משמע
דברחקת בחוט השערה לא הוה נראה לעינים ולכן צאו בני

שלנו אינו נקרא כל שהוא אלא כשנראה לכל אדם אי' שאינו
הדר אצל באתרוגים שלנו שרוב אלו שאנו קוראים חזית
אינם נראים לעין מחמת דקותם ולריך להסתכל בהם הרבה
כדי שיחא נרגש בראי' שאדם אחד רואה האתרוג כולו
הדר צלי שום רשע ורשע ואדם אחר שיש לו ראי' זכה יותר
רואהו אינו נקרא זה כל שהוא ובהדר נקרא למי שהוא צידו
כי מראיית עיניו עד ידו אינו נראה אלא כשמתחיל בו
הרבה וכל שכן אחרים שרואים אותו אפילו הם אלו שאינם
מרגישים בו כי אם בהסתכלות עוז ונקרא הדר ע"ש והביאו
המג"א ארי"ח סי' תרמ"ח ס"ק ע"ו ועיין ארי"ח שם סקכ"ד
וכ"כ הרדב"ז ז"ל. והנה נראה נמי דהמצי"ע ז"ל הביט
בראות עיני צער ודם וכל שאינו רואה בראות עיני צער
ודם לא מקרי ראי' דלקרי חזית וכשר האתרוג לעיני הדר.

ברם לאחר העיון לפענ"ד אין מכאן ראי' דזיל בחר טעמא
הוא שברי הפסול באתרוג הוא רק משום דמחזי
כמנומך והאי אינו נראה כמנומך וכיון דבראיית עינים
תלחך תורה מה שנראה וכיון שאינו נראה כן כשר הוא,
אצל דמוקף גויל אמלאות קפדה תורה שיחא האות מוקף
גויל מד' לדדים ואז האות כשר וכיון דהכא במלאות הוא
שהאות מוקף גויל הוא מחזי נפי"מ לן ברית העין שנראה
או לא סוף סוף הכיוקף שקפדה עליו בחורה איכא. וקל
י"ל דדבר זה תלוי בטעם שקפדה תורה להקפת גויל דנחלקו
בו הראשונים ז"ל ומלשון העור נראה דמשום דכתיבה חמה
הוא, אמנם הכ"י כתב דהל"מ הוא, והרא"ש בחשוכה
כלל ג' סי' י"א כתב דצלה הקפת גויל לא מקרי אחת וכן
כתב הרשב"א ז"ל בחשוכה סי' תרי"א ובספר מלאכת שמים
כלל ז' תמה לעטם הרשב"א ורא"ש דצלה הק"ג לא מקרי
אחת א"כ מדוע מותר לגרוד ולמה לא יפסל משום חק
חוכות ע"ש. ובמכתבי"ה לא עיין בפנים בחשוכה הרשב"א
שם שתי זה ח"ל ולפי גירסא זו נראה לי פירוש מלמעלה
פסול לפי שעד שלא נעשית אחת נפסלה לזרחה והלכך אם
צא לגרוד הרי זה חק חוכות ופסול שלא נעשית אחת משולם
עד עכשיו שהוא גורדו, אצל כשנדקדקו מלמעלה כגון של
חפארתו וארצו אחר שנגמרה לזרחה האות הוא שנדקדק
ומתחלחל כשרה היחא ואם צא עכשיו לגרוד אין זה
כחית' והלכך אפילו אינו גורד כל שהוא יכול לגרוד כשר
כר יזרח דאמר כל הראוי לצילה אין צילה מעכבת אצל
ארץ חפארתך שהקפ דביקא באמצעות רגלה עם החיו בזה
איכא ספיקא דאיכא למימר דאף היא אינה אחת עד שיגמר
רגל שבה לגמרי ופסול וא"ל דאינו אלא כלמעט וכשר כך
נראה לי ע"כ, ובסמוך אציה עוד דאישתמיטתיה נמי דברי
הרמ"ע מפאנו עכ"פ דברי מל"ש י"ע.

אמנם כי כן היה אפשר לומר דדבר זה תלוי במחלוקת
הפוסקים ולדעת הכ"י דדבר זה דהק"ג הלמ"מ
אי"כ כל שנפסק אפילו נראה רק צבלי זכוכית מ"מ כשר
הוא דסוף סוף מוקף גויל ואין לנו טעם להקפת גויל
כיון דהוא הלמ"מ וצין רואה וצין אינו רואה אלא עיי'
זכוכית מ"מ כשר אצל לעטם הפוסקים דאינו כחית' חמה
או משום דלא מקרי אחת צלה הקפת גויל אי"כ כיון דלא
נראה לעינים אחת לאו כחית' חמה הוא וגם אולי דאינו
מקרי אחת, וגם לעטם הפוסקים דכל דליכא הקפת גויל והם

למחוק אפילו מקלח אות ע"ש וא"כ כ"ש צידן דודאי דאסור למחוק כללפעי"ד.

ובזה הגני מסיים באהבה וידידות נאמנה ולקראת התג הגני בברכה שיוכה לחוג בריצות ונוכה לאכול שם מן הובחים ומן הפסחים עוד בשנה זו בביאת בר נפלי בב"א, ובאמירת כולו אומר כבוד והוקרה לכ"ג בלב ובנפש.

ועין משנה הלכות ח"ד סי"ט. **מנשה הקטן**

סימן קכ"ט

צילום של תנ"ך שאין האותיות נקראות אלא ע"י מיקרסקאפ
אי יש בו קדושה

ב"ה ה' לסדר טובה הארץ מאד מאד התשכ"ד ברוקלין
נ"י יצ"א.

מאלקי המערכה, שלום וברכה, וחיים ארוכים, מחקל תפוחין, אל כבוד ידיד עליון וידיד נפשי צדיק תמים ראש בשמים הגאון המהולל בתשובות מרי דחישא פ"ה אי"א זקן יושב בישיבה כקש"ת מזהר"י וועלץ שליט"א ראב"ד בדאפעסט ירושלים עיה"ק תו"א.

אחדשהדר"ג, יקרת מכתבו הגיעני צעחו וידיו גלוליו זכב ממולאים צדרי חורב ושמחתי עליהם כעל

כל הון שדברי נשאו חן צעיניו הצדולתים והסכים עמי בתשובתי לענין גניעש צאוחיות כחצית ס"ת, ועוד הגדיל ושלח את איגרתיו זאת להגאון רשכב"ג מטשעצין (שליט"א) ז"ל ע"י משמשו וכשהביא לו בחזרה הגיד לו כי גם הגאון (שליט"א) ז"ל שצע ראון מכל הדברים שהעלתי בתשובתי הגיל ואשרי הדור שהגדולים מסכימים לקטנים ויכ"ר שלא חכשל צדרי הלכה לעולם חכות אצוחיו יסויעו ללמוד תורה לשמח ולאסוקי שממחא אליה דלכתח' ואימח' דצר המחשב.

ועל החדשות אני צא צדי"ת אשר שדר לן מר הד"ר ג' נ"י להעיר על דברי שו"ת יציע אומר ח"ד הגד"מ צסי כ' אות צ' שהביא משו"ת אבן יקרה ח"צ סי' ל"ג שאלה אי מותר לכתוב לצי"כ עם חניך שנעשה ע"י לילום "פאטאגראפיה צלע"ז" צאוחיות קטנות מאד שאי אפשר לקרות צו אלא ע"י זכוכית המגדלת (מיקרסקאפ צלע"ז) ובעל שאלן שום קדושה צחניך כזה כיון שאלן האוחיות ניכרות לעין רואה דכחורה לא נתנה אלא לעין רואה ורואה שהרי צכל הנוף יש צו נקצים דקים טבעיים מעצר לעצר ואם היינו מסתכלים צכלי מגדל הראיה לא היינו מוצאין שום צבחה או חיה או עוף כשרה לאכילה כיון שאצריהם הפנימיים נקוצים מעצר לעצר אי"ו דעתיק כל שאינו ניכר לעין מדוב קטנותו לאו נקב הוא וככ"ג לענין כחצ' ומי"מ כיון שיש שמות הקדושים צחניך חלילה לנהוג צבם מנהג ציון עכ"ד, וכ"ג דחכ' ראיותיו צו דחא לא אסרה תורה עריפה אלא משום שאינו חיה וצנקוצה צנקצים דקים

סופרי דוקני וברחיקו עד שיראה לעינים דאי נימח דהרחקת כחוט השערה נמי נראה לעינים הוא אי"כ לא חי כלום הריצ"ש ז"ל ומח הוואיו הסופרי דוקני הגיל אצל אי נימח דהרחקת חוט השערה אינו נראה לעינים (ואפילו נראה ע"י מיקרסקאפ) ואפילו הכי כשר הוא לענין מוקף גויל אלא שצאו הכי סופרי דוקני והיו עושים למאכ' להרחיק יותר עד כדי שיראה לעינים ממש וכמ"ש הריצ"ש ז"ל שיהא פתח נראה לעינים.

גם מלשון הרמ"ע ז"ל שכתב דמהם סגי לן צהקף גויל כל דכו שיהא רגל הה"א נפרד כחוט השערה מי"מ ספרי דוקני וכי כדי שיראה צו פתח משמע דכחוט השערה אינו נראה וצוחר מוכח ממה שכתב שם צסמוך צמה שחולק אצרינו יחזק צרוך ד"ד אמות לאו דוקא אלא צכדי שאלם ציוני יכירנו היעיצ מעל ס"ת שצי"ג הצימה כשהוא קורא צו מהצימה ואין השגח החוש של כל אדם רואהו ואפי"ה כשר הוא לכ"ע. עכ"פ מצואר ג"כ דישנם שני מיני הכשר להכשיר האות וכל שנפקח כחוט השערה שהוא הקף גויל כל דכו הוכשר האות אף שאין השגח החוש של כל אדם רואהו חכ לפעני"ד ראי' מוכרעת דכל שהוא מוקף גויל אפילו אינו נראה לעינים אלא ע"י מיקרסקאפ מי"מ כשר הוא לכ"ע. וקלח נראה נמי מדברי הש"ך יו"ד סי' פ"ג והוא מש"ס ע"ז דף ל"ע דאם יש לו קשקשים קטנים מאד ומעמיד כנגד השמש ורואה צו אמהים כלומר קשקשים קטנים מותר ומשמע דהם נמי צסחם צדרך העצב לא רואה אלא ע"י שמעמיד נגד השמש.

וקצת נראה לדייק עוד משו"ת מהרי"ל סי' קל"ז שנשאל על דבר החי"ת דס"ת דלא נגעו להדדי אף אינו נוקר להדיא פרוצתם וכחצ' דשרי לחקן אף דכזה פסול מי"מ כיון שאין ניכר פרידחם להדיא מותר לחקן כמו שכתב מהר"מ ע"ש הרי דאף שלא ניכר פרוצתם מי"מ החית פסול כיון דסוף סוף לא נגעו להדדי חכ ראי' גדולה למ"ש צס"ד.

גם הלום ראיתי צערוך השלחן שכתב דהיקף גויל כשר צכפסק חוט השערה או פחות הרי דאפילו פחות מחוט השערה נמי מקרי היקף גויל וודאי דאי"א לראות צכשג החוש פחות מחוט השערה ההפסק צלי סיוע של אחכ מיקרסקאפ כמוצן, אשר לכן לפעני"ד ראי' גדולה לדברי השארית ישראל ז"ל.

ומעתה עלה לן דין חדש צרוכה לחקן גניעש כזו אז פשוע דיכול לחקן לכ"ע דליכא צזה משום חק חוכות שהרי כל האות נעשה צככשר וגם משום לא חעשון כן ליכא כיון דהעניעש היולאח מן האות אינה חלק מן האות, אצל היכא דהעניעש חכ היחכ צאוחיות מן השם נראה פשוע דאסור לגרדו דכיון דאין צה גניעש ומדינה הס"ת כשר נקרוה אי"כ המוחק הדיצוק הזה עוצר משום לא חעשון ומח שאמרו צש"ע יו"ד סי' רע"ו נדצקח אות להצריח צאוחיות השם יש לו לגורדו נראה דוקא כשנדצקח ממש ועיין שו"ת נוצ"י ח' יו"ד סי' קס"ע דדוקא כשהם דצוקים מתחילת כחיה שפסול לכל הדעות ולכן הגרידה הוא חיקון ודאי אצל צנעשח אח"כ לא כי שמה הלכה דאית פסול ואסור

אלא חפש אחר החירים אחרים וכן ראיתי לאחד מהאחרונים שהביא דברי מהרש"ם הג"ל בכיון זה אלא דמ"מ לפענ"ד אין ראוי דענין שאלתו היכה בחי"ך שדפס פ"י פאטאגראפיה בזהויות מרובעות וע"פ המסורה למעין שם וא"כ י"ל דכ"כ היכה ראוי לקריאה אפילו שלא פ"י המיקראסקאף כמו כל פאטאגראפיה ולא עשו אותו קטנטן כל כך ולא זכר מה כלום שם שהקטנו הילום בחופן שח"א לקראתו אלא ה"ל דהלריכו המיקראסקאף לקרא הוא לפי שהיה מונח בולו בחוך חיק צפנים ולכן עשו משוכן בכלי מגדיל הראות לקרא כי ע"י שהיה מונח צפנים היה קשה הקריאה אבל הכחז היה כחז ראוי לקריאה ביינו הילום קודם שהונח בחיק היה ראוי לקריאה בכל ילום שלא הקטין וא"כ אין משם ראוי לנידון דידן היכה שהכחז בעלם נשחכ ונתקטן כמה פעמים עד שאינו ניכר כלל בלי סיוע המיקראסקאף לורת האותיות והכחז.

וחכ"א הערני מגמ' גיטין י"ט פ"ב אמר שמואל נחן לה יייר חלק ואמר לה ה"ז גיטין מגורשת חיישין שמא במי מילין כחבו מיחזי וכו' טעמא דליכא כחז בא ליכא כחז לא כי קאמר שמואל דדקינן ליה במיא דנרא חי פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא וכי פליט מאי הוה השתא היא דפליט שמואל נמי חיישין קאמר ומשמע דאי פליט פ"י מיא דנרא הוה כחז אף דלעלמא לאו כחז הוא אלא פ"י פעולה, ולדידי אפילו ריח ראי אין כאן חדא שהרי פרש"י שם השתא הוא דפליט וכשהיו בלעו לא היה כחז חיישין שמא לא נכלטו יפה ואם מה אסורה לכהן וחוללת ולא מחייבת דספק גרושה הוא ע"כ וכן פ"י במאירי ז"ל דחיישין שמא לא נכלטו יפה בשעת נתינת הגט ולפי זה אין ראוי כלל דברי הכי נמי כשאין כחז אינו כלום אלא דחיישין שמא לא נכלט הכחז היטב בשעת נתינת הגט וא"כ היה צאמת כחז אבל כל דליכא כחז אינו ראוי כלל.

אלא דראיתי לרבינו הלבוש ז"ל א"ע סי' קל"ה ס"ד שפ"י פ"י אחר ח"ל חיישין שמא במי מילין וכו' ואם בדקוה ותפליע הכחיצה ויראו שכתוב בו גט עדיין נשארר בחזקת ספק מגורשת דמספקא לן שמא כיון שלא היו נראין האותיות בשעת נתינת א"ע"פ שהיו בלועים בחוכו אינו גט שהחורה אמרר וכחז לה ונתן צידה משמע שהכיה הכחיצה ניכרת בשעת נתינת או שמא כחיצה בעלמא הקפידה החורה וכו' הוא כחז ועומד א"ע"פ שאינו ניכר וכו' וזו ספק מגורשת ע"כ ועיין צ"ח ר"ע שם נראה דדברי הלבוש דכספק הוא אם כחז שאינו נראה ואינו ראוי לקרות אלא פ"י פעולה אי מקרי כחז או לא וא"כ אפשר דדינא דידן נמי תלוי בזה. איצט"ל דלא דמי הכי אהדדי כעוכלא לדני דברי בכוחז גט במי מילין כחז מעליא הוא בשעת כחיצה אלא שנכלט בנייר הגט וכו' כנעלם מן העין וכשיעשו פעולה יחזור הכחז ויאל לעין ויהא ראוי לקריאה ג"כ שפיר מספקא ליה אי בשעה שהיה בלועה מ"מ כחז מקרי שהרי בעלם הכחז בעולם הוא וכחז מעליא הוה בתחילת הכחיצה וכו' ראוי לקראו כראוי אבל הכא צנידן דידן החסרון הוא בעלם הכחז שאותו הכחז אינו ראוי לעולם לקראו בלי המיקראסקאף נמלא דהחסרון הוא בעיקר הכחז ועליה חזן דנין אי זה בכלל כחז הוא או לא ולא דמי לכחז מעליא

עצמיים אדרבה זהו חייתה ולי"ש בזה דין עריפות כלל ולא דמי לכחז ד"ל אף שאינו יכול לקרות אלא פ"י זכוכית המגדלת מקרי כחז.

רש"י משיב דברים נחוכים דודאי דחיה גמורה הוא ואין לו שום דמיון כלל מנקבים עצמיים אשר צרר הקצ"ה בצעלי חיים מנפלות הבורא צ"כ ועליהם חקנו ח"ל לצרך צרכה אשר ילך ואני דרכי לפרש דצרכה נקבים נקבים חלולים חלולים קאי נמי אהני נקבי העור הקטנים מאוד שגם הם לריכים לחיי הגוף, וכמוסיף על דבריו של כ"ג שאינם לריכים חזוק בזה נראה דאפילו למ"ד עריפה חיה מ"מ לא קשה מנקבים עצמים דנראה פשוט דנקבי הגוף צעור וצאדם שנצטרו בכל צעלי חי זה הוא חלק מהצריאה ואופן יליצורו של הקצ"ה היפך צער ודם שטובה כלי מנוקבת אינה מחזקת מה שמשימים בה ולא כן צריאה הקצ"ה וגם הנקב למטה כמבואר בח"ל ולא אסרה חורה אלא נקבים וטריפות שגולדו בצוף צעני חמי שלא מן החולדה ובצריאה ואף העריפה מצטן שגולד עריפה י"ל דעיקר הצריאה היכה בשעת חורשה נכונה אלא שאח"כ נתקלקלה ונטרפה ואם היכה עריפה חרישה א"כ לא היכה מעולם ולד ראוי לצרואו כדרך כל הנצורים בעולם אבל כל שהוא מדרך הצריאה לא אסרה החורה כלל זה פשוט וצדור מאד. שוב כחז לי הגלון שליט"א דדחיה זו צאמת מפורשת צט"ה יציע אומר הג"ל שהמחבר צעלמו דהה כן והני מחזיר האצרה לבעליה. גם ראיתו שהביא כ"ג מצינת אדם כלל ל"ד בשם ספר הצריה וט"ה עוט"ד חני צק"ה סי' נ"ג וט"ה מים חיים א"ה סי' רנ"ע לענין אחרוג וצדיקה חולשים בכלי מגדלת מאירות עינים הם.

אבל צעיקר הדין נלפענ"ד כדעת האבן יקרה בזה וראשונה עלי להחלל כי ספר יציע אומר ח"ד הנד"מ אין לי לעיין צפנים דבריו גם שו"ת אבן יקרה אשר ל"ן עליו חפשי אחריו ולא מלאחיו ולכן לא אכחז לפלפל בזה ובצדויותיהם ומלאחי צט"ה מהרש"ם ח"ג סי' שני"ז שנשאל ג"כ שאלה בעין זו צמי ג"ה לו חני"ך מולם בחיק הנקרא (מעדיילאן בלע"ז) ומחוך החיק משוכן כלי מגדיל הראות (מיקראסקאף) אשר על ידו רואים לקראם אם מותר ליכנס אחו לביה"כ כשמונה צכים המעדיילאן או לריך ליחנו צכים החפור בצגד והביא משר"ת רד"ז ח"ג סי' חק"י"ג שנשאל אם מותר ליכנס לביה"כ בכתבים שח"צ ד"ת והם מונחים צכים בצגד והשיב דהא מילתא עבדנא עובדא בנפשאי שלפעמים יחנו לי שאלה בשוק ואני מניח בצמנפת ומכניסם לביה"כ וגדולה מחו שיש לי ספר קטן שח"צ רמזי חרי"ג מלאח והוא מונח לעולם אללי צכים בצגד ואני נכנס עמו לביה"כ כדי שיהא חמיד צידי לקרות בו בלאח לחוך והאריך שם לצרר אי כחז פ"י הדפוס מקרי כחז והביא דעת רוקח סי' ר"פ דס"ל דלא הוי כחז ועיין מג"א סי' ל"ב סק"י"ו (ומשאל צנימין סי' ל"ט) גם כי מלאכת הפאטאגראפיה גרע טובא מדפוס מ"מ העלה דאין להקל אלא"כ מניחו בחוך כים בצגד ע"ש.

ולפרום ריבעא נראה דס"ל דגם שהקריאה הוא רק ע"י זכוכית המגדלת אינו מחיק בכתב וכו' כחז גמור

קורא זו כראוי לא הובח אות ופסול ואינו היחיד דלית קטנה עד שלא היה החינוך קורא זו כדת כראוי היה פוסל בגט נמלא דשיעור קטנות האותיות הוא כדאי שהחינוך שבו לא חכם ולא טיפש ראו לקראת זו כראוי חזר ברור מדברי החכם ועיין ש"ע או"ח סי' ל"ב סעי' ט"ז לענין נפסקא אות מהאותיות, ועיין עוד בד"מ או"ח סי' ל"ז דתן שיעור לאורך ורוחב אותיות ומיחו נראה דאינו לעכז למענין שם.

ומצתה אומר אני סברה ישירה ואמתית בס"ד דמאחר דצירנו דאותיות הכתיבה יש להם שיעור בקטן ועכ"פ יותר מחוט השערה ושיעור צעי א"ה ודאי דאינו מועיל בזה מה שיכול לקראו ע"י מיקראסקאף דכל דבר שצריך שיעור הדין הוא שצריך שהשיעור יהיה במציאות כמבואר בפוסקים ולא יעלה על לב שום אדם לומר דאובל פחות מכדיה אס' הניחו תחת המיקראסקאף ונראית כזית ואכלו שאז יהא חייב עליו לענין עומאה כדביב או למשג צניק בגרמת כסבלע וכל שאר מיני טריפות שהיו פחות מכשיעור המבואר וע"י מיקראסקאף יראה שיעור שלם והאובל מלא פחות מכשיעור והסבלע במיקראסקאף וכדומה דהכלל הוא בזה דכל דבר שצריך שיעור צריך שיהיה השיעור שלם בטבע ואחרת אין עליו תורה שיעור, ובהא מיושבת קושיא בגרסי' הביאו בח"ס ומרן זקניו צו"ח צ"ח שערס דלמה לא אמרין בשיעורים בגון האובל רוב שיעור מלא נימא דרובו ככולו כמו דאמרין בכל החורה רובו ככולו ובמקום אחר הארכתי בס"ד אצל לה"ל פשוט דכל דבר שצריך שיעור צריך להיות שיעור שלם בטבע ממש בלי שום חסרון וא"כ לא שייך בזה דין רובו ככולו כמוכן. וכיון דאותיות הכתיבה יש להם שיעור כל דבר שהוא יותר מחוט השערה או כדי שהחינוך לא חכם ולא טיפש יכול לקרא א"כ צריך ג"כ להיות השיעור בדק בטבע שיתראה ע"י חוש הראות עינים אות ראוי לקריאה לקטן ולא ע"י פעולה אחרת וכיון שאינו נראה לעינים אלא ע"י מאקראסקאף א"כ חסר השיעור של האות ואינו ככלל אות וכתיבה כלל ופסול הוא לדיד' דלא הובח אלא כנקודה בעלמא חזר לפענ"ד ברור, וכמו בהא דאמרו דצין חובה לחיבה כמלא אות קטנה ודאי ליכא בזה ספק דאם לא היה כמלא אות קטנה אלא כל שהוא כחוט השערה לא יועיל אס' ע"י מיקראסקאף יראה שיש שם כמלא אות קטנה כיון דאית ליה שיעור והמציאות הוא דאינו רחוק אינו מועיל לה ראיית המיקראסקאף הכי נמי בענין האותיות עצמן חזר לפענ"ד ברור בס"ד.

ולא דמי לענין היקף גויל שכתבתי במכתבי הקודם שמקרי נפרד אפילו אינו נראה לעין אלא ע"י מיקראסקאף מ"מ מקרי נפרד וכשר דהס' לא צעי שיעור להרחקה ולהפירוד אלא צריך שיהא במציאות מוקף גויל וכמו שצירתי במכתבי הקודם בעה"י אצל הכא כיון דצעי שיעור וליכא א"כ אין זה צגדר אות כלל ולא הובח כתיבה חזר ברור בס"ד.

ובן נראה ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"א מה' חפילין ה"י"ט ח"ל וצריך להזכר כדכתיבן כדי שלא תדבק אות באות וכו' וכל אות שאין החינוך שאינו לא חכם ולא סכל

שלכל צנייר דהפסול הוא מאד צליעתו צנייר ולא מאד הכחז חזר ברור מאד לפענ"ד וא"כ אין משם שום ראי' לה שזו מלאחי צנועס ח"ד שער ההלכה שכתב דכתב כזה הובח כחז ושכן מבואר שו"ת בית דוד סי' ח' וגיעין י"ט ולבוש א"ע סי' קל"ה ושו"ת אבן יקרר ושו"ת מהרש"ס ה"ל וכתב דיש לנהוג קדושה בכתב כזה דגם כחז שאין ניכר רק ע"י פעולה הוא כתב גמור ולדעתי טעם בזה דודאי מגמ' גיעין אין ראוי כלל וכמ"ס גס משו"ת מהרש"ס אין ראוי וכ"ל וגם צו"ח בית דוד ה"ל אדרבה מחלק כמו שכתבתי לעיל לאחר שעיניתי עכ"פ דברי השאר הלכה לדעתי אינו הלכה דודאי כתב שאינו ניכר רק ע"י מיקראסקאף אינו כתב ועתה אציא לי בס"ד ראיות ברורות.

וראשונה עמדתי על המחקר אי יש בכלל חיבה שיעור לאותיות בגודלן ובקטנן או לא נאמר שום שיעור להכותב הא"ך שיכיו וצ"ע ובפוסקים מבואר אופן כתיבה האותיות צורותן, עיין סי' ל"ז והנראה דצנ"ח מנחות דף כ"ט ע"א אמר רב אשיא בר נדבך משמיה דרב יהודה ניקב חובו של ה"י כשר ירכיז פסול אמר ר"ז לדידי מפרשה לי מיניה דרב הונא ורבי יעקב אמר לדידי מפרשה לי מיניה דרב יהודה ניקב חובו של ה"י כשר ירכיז אס' נשחיתר זו כשיעור אות קטנה כשר ואס' לאו פסול אגרא חמור דר' אבא איפסקא ליה כרעה דר"י דהעם צניקצא אחא לקמיה דר' אבא א"ל אס' נשחיתר זו כשיעור אות קטנה כשר ואס' לאו פסול ע"כ, הנה מבואר דאותיות נמי אית להו שיעור בקטנן שהרי אמר אס' נשחיתר כשיעור אות קטנה משמע דאות קטנה יש לו שיעור וה"ל לכל שאר האותיות, וצ"ע או"ח סי' ל"ב ס"ד כתב הרמ"א ולכתחלה יכתוב כדתיבה גס' ק"ח שלא יהיו נמחקים מהרה וכו' ובסעיף ע"ו ניקב רגל פנימי של ה"א אפילו לא נשאר ממנו אלא כל שהוא כשר להרא"ש ולשאר פוסקים צריכין כמלא אות קטנה מבואר דאות קטנה אית ליה שיעור ועכ"פ הוא יותר מכו"ש.

ובגמ' מנחות דף ל' אמרו שיעור גליון מלמטה טפה מלמעלה ג' אלצעות וכו' וצין חובה לחיבה כמלא אות קטנה וצין אות לאות כמלא חוט השערה ועיין ש"ע בגרסי' וערוך בשלחן. מבואר ג"כ דשיעור אות קטנה הוא יותר מחוט השערה וצין אות לאות סגי כחוט השערה וצין חובה לחיבה כמלא אות קטנה ועכ"פ דאות קטנה יש לו שיעור וכו' ויותר מחוט השערה, והא דלא כתבו הפוסקים השיעור נראה פשוט משום דכל שהוא אות הניכר לעינים הובח אות ואין לו שיעור לקטנו ולגדלו יותר אלא שיש לו שיעור שלא יהיה קטן כחוט השערה יהיה מאחז טעם שיהיה עכ"פ מבואר דאותיות ג"כ אית להו שיעור לקטן וכנ"ל.

והנה החכם מנחות כ"ט ע"ב ד"ה זיל אייתי יטוקא דלא חכים ולא טיפש כתבו ח"ל מעשה היה צגט שהיה דליית של כדת משה קטנה כמו יו"ד והביאו רבי אליהו יטוקא דלא חכים ולא טיפש וקרא זו כדת והכשירו מהך דשמעתי ע"כ, נראה דס"ל להחכם דשיעור גודל האות שיוכשר הוא כל שהחינוך דלא חכם ולא טיפש קורא כראוי הרי זה אות כשר ואס' האות קטן כל כך שאין החינוך מכירו ואינו

ראיית המיקראסקופ לא הוכיח כחז כלל ופסול הוא לכוני עלמא. נמצא עלתה לן בס"ד דכ"ק שמלמין בכחז קטן כזה אין עליו שום קדושה כחצי קודש ומוחר ליכנס בו לזיה"כ בלי שום ספק ומי"מ לנהוג בו שאר מהגני ציון לא אומר כזה כיון דעכ"פ הזמין לכ"ק ונעשה עניו חיוב פעולה וכיון דנפק מסימיו דלדיקים האחרונים ז"ל חיינו כדאי נחלוק עניהם אף שגראח דאין בהם שום קדושה.

וכרגע נפל מילתא בלנאי חקירה אחת כשהללס מלנים את האותיות ומקטין את הכחז כ"כ עד שגא יבא ראוי לקרות ונחזכו כמה שמות הקדושים חי ליכא כזה משום מחיקת השם ואף שאינו עושה שום פעולה בעלם הכחז אשר ממנו הוא מללס את השאר מי"מ כיון שע"י הליגוס נעשית פעולה של מללס והקטנת האותיות עד למדרגה אשר יולא מכלל כחז ונעשית פסול א"כ סוף סוף הוא עושה פעולה במחיקת שמות באופן כזה וז"ע כזה, וגם בכחם מללס שמקטין את הכחז קלח אף שלא לגמרי שיבא פסול אבל מי"מ הרי הוא מקטין את השם ואולי הוא בכלל מחיקה ואין הזמן גרמא כעת להאריך כזה. אבל גראח עיקר דאין כזה איסור דבעלם הכחז אינו עושה שום שינוי. רע"ד החמיה שנשאל כ"ג מח"א מש"כ הגרש"ז בש"ע חו"מ סי' ח"ר סעיף א' שהצ"ד שצירושלים היו שולחין שלוחין להודיע יום שנקבע בו החודש צניסן ובסיון ובחשירי ופליאה נשגבה דבמשנה ר"ה י"ח לא נזכר סיון וכי' החוס' דעל סיון מפני עזרת לא ילאו דעומד הדבר חלוי ע"כ. הנה חמיה זו קיימת הוא ואין לי פתרון כלל דבאמת כל הפוסקים שהציוו הו' הלכחא כחזו דעל סיון לא ילאו ולע"ג. ועיין משנה הלכות ח"ה סימן קס"ה.

ובזה הגני כעת ידיד נפשו דורש שלום כ"ג וצדקתו באמת המתפלל בעד אריכת ימיו ושנותיו בבריות גופא ונהורא מעליא עד דאתי עם עגני שמיא בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ק"ל

פ"ת שנפלה ר"ל על הארץ מצד אחד וצד השני אבתי מחזיק בידו

ב"ה אור ליום ד' לסדר וה' מצליח בידו התשכ"ה ברוקלין נ"י יצו"א.

כבוד ידידי הרה"ג המפור' ג"א פרי עץ הדר בגוש"ק מגזע תרשישים וכי' כש"ת מוה"ר אהרן צימקסבורג שליט"א אב"ד דקהל בית פנחס מלפנים רב בגראסווארדיין-קרעניץ.

אחדש"ת צידודות כראוי, את קסחי נחתי בזה מילתא שנשאל כח"ר צמי שקרה לו מקרה לא טהור שנפלה מידו ס"ת ר"ל מזל אחד מונח על הארץ ולא השני עומד ומחזיק בו חי לריך להפענות כמו שנפלה לו כלו ולפוס ריהטא הערותי מדברי חיים וזרכי יוסף ושהה

יכול לקרחה פסול לפיכך לריך להזכר צורה האותיות שלא חדמה היו"ד לוא"ו וכי' וכן כל כיוצא בזה עד שירון כל הקורא צכן ע"כ, ולכאורה הרי סיוס עד שירון כל הקורא צכן מיותר היל"ל לפיכך לריך להזכר צורה האותיות שלא חדמה וכי' מאי עד שירון כל הקורא ונראה דבא להשמיטנו ז"ל בזה דהעיקר הוא שירון כל הקורא שיבא כחז הנראה לכל אדם אבל כחז שאינו נראה ואינו ראוי לקריאה אלא למיוחדים ע"י חיוב פעולה אין זה הוא אלא לריך שירון כל הקורא צכן בלי שום סיוע אחרת וכנ"ל. וגם פשוט דאין הכוונה שהחיוק יקרא ע"י זכוכית המגדלת אלא כיון שאין החיוק יכול לקרחה הרי זה פסול דאינו את ואין זה כחיוב חמה, ואין לומר דרך להחליה אבל דיעבד כשר שהרי כחז הרמב"ם מפורש הרי זה פסול והטעם כזה דא"א לחלק בין דיעבד או להחליה דממ"ז או שהוא את או לא ואם אינו את אפילו דיעבד פסול ועיין רמב"ן בחידושי פ' הוציא דף ק"ד דאם שניה נורת האות פסול והפסיד הכל הציאו החשב"ן ח"א סי' ג' ועיין עוד מרדכי"י פ"צ דגיטין וחס"ד סי' רכ"ה ומג"א סי' ל"ב סי"ק כ"ג ובפמ"ג ס"ה.

ערך יש להעיר קלח מדברי הרמ"ע מפ' סי' ל"ו צא"ד שחלק שם על חלמידי המהרי"ק ז"ל ח"ל ונקושעא דמילתא כל שמעיקרא לא נכתבה האות כהלכה אעפ"י שאינה דומה לאות אחרת אין לך הפסד הצורה ולקולל החמונה גדול מה וכי' אך אם ידוע לנו שמחלה לא נכתבה היעב כראוי לא נכשיר אותה צביל ינוקא שידע לקרחה ולא מפני שאינה דומה לאות אחרת אלא נפסול ונאמר אינה ח"ה ואינה כ"ה והקורא אותה כ"ה הרי קורא על פה או על ידי סימניות בעלמא או שכן כחז בלתי אשורי והמכשיר צדד מהני אינו אלא מהמחמיה"ן ע"כ, ביאור הדברים נראה דכל שהאות מחלה לא נכתבה כראוי אף שהחיוק יודע לקרחה אין זה מכשיר את האות דלמריקן על ידי סימניות בעלמא הוא שקורא אותן כלומר שכן כמו סימנין זה לאות זה וסימן זה לאות זה וא"כ הכ"י צדיק כיון דבראית עינים לא נראה האות כלל לאות ורק ע"י מיקראסקופ חמיה נמי דכיון דנחלה לא נכתבה האות היעב כראוי רק ע"י מיקראסקופ יכולין לקרחתו לא הוכיח אלא סימניות בעלמא ופסול.

ועל השלישית אני צא דנראה לומר סברא ישרה שהרי החורה אמרה וכתבם שחבא כחיוב חמה ע"י צני אדם וכיינו שהחורה אותה לנ"א שיכתבו לעמק ס"ת חפילין ומחוזות ושאר ספרי קודש וא"כ פשוט דלוי החורה היתה לכחיבה צני אדם כותבין אותה ולא נהנה חורה למלאכי השרת וכל כחיבה שהאדם יכול לכותבה ולקרות כחיבה חמה הוא אם נעשית ע"פ תנאים המקובלים לנו מח"ל וכל כחיבה שהוא כחיבה שאינה צמיתות לכותבה ע"י צני אדם לאו כחיבה הוא דלצני אדם ניהנה ומעשה כיון דאין אדם בעולם שיכול לכתוב כחז קטן כזה שאינו יוכר לעין ויהיה נורת אותיות המקובלים א"כ כחז כזה אינו כחז ופסול הוא דכחז שאין צן אדם יכול לכותבו מפני קטנו אינו כחז שזוהי עליו החורה ועיין סה"ת ה' גיעין סי' קע"ו אבל מקום שנאמר וכתב לריך שיכתוב גוף האותיות ע"ש וא"כ צדיק נמי כיון דאין שום אדם בעולם שיכול לכתוב כחז קטן כזה שמלמין עד שא"א להכירו כ"ה ע"י

הרי דכשרואין ס"ת שנפלה לריכים חטנית ואף דכחם גדולה מח מ"מ החם גזרו לדורות והכא רק לשעבר והתם לכל ישראל והכא רק להרואים כמוצן ונמלא מח סמך להחטנות בנפילת ס"ת חכ לפעני"ד נכון. גם קא"ה יש לדייק מגמ מ"ק כ"ה ע"ה צעודא דרז הונא אמר רז חגא אנה מעיילנא ליה (למשרא דרז חייל) דלוקומתיב לחלמודאי כי הוינא בר חמני סרי שנין ולא חזיא לי קרי ומשמע ליה קמיה וידעי צעודאי דיומא חד איחאפיכא ליה רלועב דחפלין ויחזי עבא ארבעין חטניתא ופרש"י איחאפיכא ליה רלועב דחפלין השחור בפנים דלרועב שחורב נראה בחוץ הלכא למשכ מסני ע"כ ועיין מהרש"א עוד בשם ספר יוחסין דלריך שיכיו אותיות שדי נראות מבחוץ וענין ארבעים יום להחטנות לפי שהחפלין הם כתר תורה כח"ש צ"י האומר ע"ש ומעשה קם לן ראי' להחטנות בנפלה ס"ת כיון דאפילו רק נחאפכה רלועב שהוא כתר תורה החטנה עליה מ' יום כ"ש בנפלה ס"ת או חפלין שמחטנין עליה ומה נראה לפעני"ד ראי' גדולה למנהג העולם.

והנה דין הראשון אי מחטנין אפילו רק נפלה מלד אחד דן בזה בשו"ת אמרי אש ממש כידן דידן ורק דהס"ת היכה מונחת על שלחן קלר וכחז שם מפורש דלריך להחטנות לכולם כ"א היו משגיחין היטיב לא היה הס"ת נופלת על הארץ ופסק שיחטנו בה"ב ועיין פתח חמרים סוכה דף מ"א ובשו"ת מהר"י הכהן ס' ל"ז ובשו"ת חיים שאל ס' י"ב ח"א כחז דאין לו חיוב להחטנות אלא נמי שנפל מידו ולא הרואים הנפילה והמחמיר חע"כ ע"ש ועיין בצל"ל חיר"ד ערך ס"ת דמי שראה אין לריך להחטנות ובנפל מידו חייב להחטנות ויכלד יובג ע"ש ובשו"ת בית היולר ס' י"ד כתב ע"ד אשר קרה בחג השבועות צמח הולאת ס"ת ראשונה נפלה שניה לחוץ על השלישית הראשונה אשר לפני האב"ק וכי שראוי להחמיר על בעל הולאה ועוד יותר למי שהניח ס"ת באב"ק מקודם ויחטנו כל הרואים בה"ב וקא"ה אחרונים הקילו דדי ציוס אחד, ולפעני"ד יש להקל בחטנות כאלו צפרע בדורות האלו שירדה חולשה לעולם והדבר אין מפורש בפוסקים רק מנהג אנשי הארץ והאש שהבאחי לו סמוכים מ"מ ה"ה גופיה לא פסקוהו הפוסקים ורק רז הונא שהי בעל מעשים משחצת ביה עכ"פ נראה דדי בחטנית יום אחד רק כל אחד ואחד יתן על לבו וידע כי לא החטנית עיקר אלא החשבה וכן מלאחי צמנא"ה והביא דבריו בקיור דברכי חיים ושולם ס' חתקס"ג בס"ת שנפלה לארץ ולא נפל כולו לגמרי רק ראשו אחד וחס"ת היכה פסולה אין לחלק בזה ואותו מי שנפל מידו יחטנה בה"ב וכל הקהל יום אחד ואין להקל ע"י שלל נפלה כולה ואותן החלוצים שאין יכולים להחטנות יפדו החטנית כאשר ישית עליהם האב"ד ע"ש.

ובדבר אשר העיר עוד כח"ר צ"ח שצריך להחליף בו יריעות דאפילו יריעה אחת יכול להחליף כדי שלא לגרום גניזה לשאר היריעות הנה בש"ע יו"ד ס' ר"פ ס"ב כתב בס"ת שכלו ממנו יריעות וכל להחליפם אפילו לא כלו ממנו אלא אחת או שתיים לריך להחליף שלל לפי שאי אפשר שיכיו אחת אחת שלל דומות לגמרי לאחרות ולכן לריך שיכיו לפחות שלל דומות ובש"ך כתב דמה שהוא

לכוסף בחתי וקא"ה לבאר וראשונה עליו לבאר הא חמיה שחמה כח"ר דלא נמלא צו"ד דין זה והלדק אהו ולא דוקא צו"ד אלא דלא נמלא דין זה בש"ע בכלל וגם לא בדברי הראשונים כפי מיעוט ידיעותי אלא שהמג"א אור"ח ס' מ"ד הביא בשם משפטי שמואל קא"ה סמך למח שהעולם נהגו להחטנות כשנפלו חפלין או ס"ת על הארץ אפילו בנרחיקן ע"ש ובצרכי יו"ד ס' רפ"ב צ"ן עליו ע"ש.

והנה בשו"ת אמרי אש אור"ח ס' ה' נשאל בכעין זה ובספק במקור של דין זה והביא מירושלמי שדרשו בארור אשר לא יקום וע"פ פי הרמב"ן ז"ל עכ"ה שזה החצן שאינו מקום ס"ת להעמידו בחיקונו שלא יפלו ע"ש ש"י עוד פי אחר ולפי פי זה עכ"פ הרי הוא בארור ח"ו ולריך להחטנות ובשו"ת ד"ח נמרון הגב"ק מלאנז יו"ד ס' י"ט ג"כ חקר בזה וכתב לפי מה דמבאר בחטנות (ע"ז ע"ה) על מה שמוציאים החיבה לרחוב לומר כלי לטוט כי לנו ונחצוב צעונוטיו הרי שערות גורמין לבזיון התורה ואם ח"ו נקרה סיבה לבזיון התורה ודאי מחמת חטא אנשי אותה העיר ולכן כל בני הכנסת והבשרות של אותה ציבורי ראו להחטנות לחשבה על עוונותיהם שגרמו הכלי לטוט הקדושה שנחצבה ע"ש ולפי טעמו וסדרתו ז"ל ילא לן חומרא גדולה דאף אותם שלא היו שם ציבורי צמח נפילת הס"ת מ"מ כיון שהם שייכים לאותה קהל או עיר או חברה כולם בכלל השונוות שגרמו לכלי הלטוט להחצות ע"ש. ועיין בס' מאורי אור חלק באר שבע דף ל"ז ע"ה דאיכא דמחמיר להחטנות לכל אנשי המקום וי"א לכן שהיה באותו מעמד ובשו"ת הרי בשמים מהד"ה ס' קנ"ט בזה ששמה וריקד צ"ח בהקפות עם ס"ת פסולה שצידו ונפלה חזיה לארץ וגם למחרתו קרה כן ע"ש אופני החשבה על זה.

ובשו"ת נפש חי הבאו דבריו באחרונים הביא מקור לדבר מירושלמי מ"ק (פ"ג ה"ז) הוואה ח"ה שמה כרואה ס"ת שנשרף ח"ר אבובו יבא עלי אס טעמתי כל אותו היום וכו' והרי זה בא ללמד ונמלא למד ע"ש. ולפעני"ד אין משם ראי' דמה ראי' ס"ת שנשרף לס"ת שנפל וס"ת שנשרף גם צ"ח צבלי מבואר דקורעין עליה ואדרבה לפי ראייתו הרי אין אנו נוכחין להחטנות על מיתת ח"ה כ"ר אבובו וא"כ נפל פיתא צבירא דאמאי מחטנין על ס"ת שנפל (וגוף הספר אין לי לעיין בו רק מה שהביאו האחרונים) ובש"ס צבלי מכוח הני צבלי טעמתי דקמי מפני ס"ת ולא קמי מפני גברא רבא א"כ אדרבה גברא רבא גדול ובמקום אחר איכא איפכא.

והיה נראה לפעני"ד לומר דבר חדש לפי מה שאמרו ז"ל חטנית כ"ו ה' דברים אירעו את אבותינו צבצב עשר צמח נשצרו הלוחות ובעל התמיד ושרף אפסעומום החורה וכו' ובגמ' דף כ"ה וכו' ע"ש וגזרו חז"ל לדורות צבצב המלוארות הללו והנה שבירת הלוחות מבואר בחז"ל דכשירד משה מן ההר וראה מעשה שעשו היו האותיות פורחות באויר ונעשו עליו כבדים ולא יכול להחזיקם ונפלו לארץ מחמת כבדם (וזה פליג אהא דבכיון זרקם לארץ) והנה ראינו דחז"ל גזרו חטנית צבצב הלוחות שנפלו לארץ

סימן קל"א

הנכנס לביתו בחו"ל אי מחויב במזוזה מיד

ב"ה י"ב טבת התשכ"ו ברוקלין ג"י יצ"א.

כבוד ידידי היקר והנחמד וו"ח א"א גו"נ וכו' הרה"ג
כש"ת הרב אפרים גרינבלאט שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת, בדבר השאלה הנכנס צביתו בחו"ל אי מחויב במזוזה מיד או לאחר שלשים יום כמו בשוכר בית ופשוט ליה דמחויב מיד יפה כיון שזו וכו' פשוט בכל הפוסקים ולא אמרו רק בשוכר בית בחו"ל והדר בפונדק בא"י פטור ממזוזה כל שלשים יום וה"ה לשאל בית עיין יו"ד סי' רפ"ו סכ"ז וברמ"א שם אבל הבונה בית או קונה מחויב במזוזה מיד שנכנס בו ואף דיש אומרים דס"ל דאפילו קונה או צונה בית בחו"ל פטור עד שלשים יום ובמקום אחר כתבתי דנראה גם שיעת רש"י מנחות מ"ד כן מ"מ דעת רוב הפוסקים דהקונה או צונה בית חייב במזוזה מיד.

והא דלא תקשה בשוכר בית או שאל כיון דשכירות ליומא מכר הוא עיין גמ' ב"ק ע"ט וב"מ ז"ט ועמ"מ סי' קצ"ז וקצ"ה ועוד מקומות וכן בשאל איכא דס"ל דהו"ל כמחנה ליומי עיין ריעב"א קידושין מ"ז הארכתי בזה במקום אחר דשכירות ושאלה אין לו צנוק הבית כלום והא דהוי כמכר היינו להשמיש וכן בשאלה אבל צנוק הבית אין לו כלום וממילא פטור ממזוזה כל שלשים.

סימן קל"ב

השוכר בית ונתן דמי מפתח אי חייב מיד במזוזה

עוד להנ"ל

ומה דפשיטא ליה עוד בשוכר בית בחו"ל ונתן דמי מפתח באופן שלא יכול צע"כ לשלחו עד שיתן לו דמי המפתח א"כ מיד יש לו שם קביעות וחייב מיד במזוזה וכן הביא בשם קונטרס בית ברק ח"צ דף פ"ג, ומח' יאל לדון כיון דיש הרבה בחסות כאלו בפרט בעיירות גדולות יש לקבוע צבחים אלו מחוץ חוקם בשעת הכניסה עכ"ל.

דמי מפתח אלו לא ידענא כוונתו בזה ולא ידענא אופן דמי המפתח כללו והעיקר בזה אם הבית שלו או לא ואם דמי מפתח קונה צנוק הדירה א"כ מחייב מיד אבל אם דמי מפתח אינם מועילים לקנות צנוק הדירה כלל רק שנותן לו דמי מפתח בכדי שישכיר לו הדירה ולאחר שרואה ללא מחזירין לו דמי המפתח ואין לו להדר שום חלק צנוק הדירה א"כ גם דמי המפתח הם רק מעין השכירות ולא הוי אלא שוכר דפטור כל שלשים ומה שעטן

מחליף יבא כמדת כתב הראשון הרא"ש ורי"ו ר"ל שהסופר השני יתאמן לכתוב ככתב הראשון וסיים ונראה שעוז סופר הראשון יכתובם אם אפשר ע"ש ומשמע דאפילו בסופר ראשון שהכתב דומה ממש אפילו הכי אי אפשר להחליף פחות משלש לדעת הש"ך ז"ל וצט"ו כתב דדיעבד אינו פוסל בזה, הן אמת דבמש"ח ח"ל שאלה י"ע [הביאה הב"ע"ט] הורה שאין מחליפין רק היריעה א' הן בזה הן נקרה ס"ח באופן שצריך לסלק די בסילוק יריעה א' ואם היריעה צה ו' דפין די בסילוק ג' דפין אבל בחדש ש"י ח"צ שאלה פ"ט מחלק בין יריעה שבלה שמה צריך להחליף ג' יריעות כפסק הש"ע ובין שאר חקיקי ס"ח דדי בסילוק יריעה אחת וכה"ג מחלק בשו"ת מהר"י הכהן סי' מ"ט וחוט השני סי' פ"ו וכ"כ להדיא בחדש ח"ס יו"ד סי' רנ"ז.

וראיתי בערוך השלחן סי' ר"פ סע"ו שחמה על הפוסקים שצ"ו להחליף יריעות טובות ולגומס בשביל יריעה אחת המקולקלת והביא דברי הח"ד ומקור דין זה ממ"ס דיריעה שבלה לא יעול שנים ויחזיר שנים וכתב דלדעתו אעמודים קאי דכל יריעה היא לא פחות מג' עמודים ויכול להיות יותר עד ח' וכו' שאמר יריעה שבלה לא יעול שני עמודים אם העמוד השלישי לא נחלקלל ויחתוך שני עמודים לעשותם חדשים וזהו הכי היריעה משני עמודים ועמוד אחד בעלמא יריעה דדיעבד אין זה מעכב כמ"ש סי' רע"ז מ"מ אין לעשות כן אלא טעל ג' ומחזיר ג' אבל לא להחליף שאר הפוסקים לא פירשו כן אלא פירשו דיריעה כונתו יריעה ממש ולא עמודים אלא שחלקו בין שבלו או החס נקדעו ונחלקו שצריכים חקוק והסבירא מכרעה לזה דבס"ח שבלה ממנה עמודים ודאי גם הלה ק"ח אינו עוב וא"כ אם יכניס יריעה אחת יראה כמנומך אבל כשצריך חינוק מחמת דבר אחר והס"ח צמח עוב אזי יריעה חדשה לא נראית כ"כ ודי ביריעה אחת וכדעת הפוסקים בזה.

וזאת לדעת דכל עיקר מחלוקתם הוא אם צריך להסיר ג' יריעות או די ביריעה אחת של ג' עמודים ואפילו להח"ל שמקיל ביותר והערוך השלחן שנמשך אחריו לא התירו אלא ביריעה צה ג' עמודים אבל הא ודאי דרק להחליף עמוד אחד לכ"ע אסור אפילו להמקילים ביותר והכי כתב להדיא הח"ל והערוך השלחן א"כ לעולם א"א להחליף פחות מייריעה אחת להכ"פ צה ג' עמודים ואף שצדיעבד אין מעכב כמ"ש בסי' רע"ז וכמ"ש הערוך השלחן אבל הביא להחליף אינו מחליף פחות מג' עמודים לעולם וזה ברור ואמת בס"ד.

ומחמת הטרדות הרבות ועול הישיבה והתלמידים לא יכולתי להאריך כאות נפשי.

ידידו עוז דזש"ר בכבוד והוקרה המברכו בברכת התורה ולומדיה בכל עת בלב ונפש.

מנשה הקטן

ע"ש ולפי"ז צה"י קאפערטעווען שטם צחים משוחפים ישראל ועכ"ר פטורים כדורים צחם ממחכה לגמרי וכו' דבר חדש לכאורה.

וְלֹא מציע לנעת הלבוש והע"ז שכתבו הטעם דפטורים משום שחופות מרביץ מדכחיו למען ירבו וימיכס וגו' ובעובדי כוכבים לא שייך לומר כן שהרי אין מקיימין החורה א"כ הפטור הוא מדאורייתא ממנו וא"כ אפילו מי שרוצה לקבוע מחכה לכאורה כי אסור לברך לקבוע מחכה חלל אפילו לנעת הש"ך דפטור הוא משום סכנה שלא יאמר העכ"רם שהישראל עשה מעשה כשפים מ"מ מידי ספיקא לא יאלצו שחרי גם הש"ך שם צתחל כחז כיון שהצית של עו"כ צמקת ע"ש וא"כ עכ"פ אין לברך על קביעת מחכה צבית משוחף הנקרא (קאפערטעווען צלע"ז) אם משוחפים גם עכ"ר.

אִיבָרָא דבש"ת צנימין זאב ס"י קס"ז האריך לזכר צבא דינא צבית של שוחפין ישראל וגוי וכחז דלוחו צית פטור ממחכה דהא צ"י ראשית בגו לא אחר דאחא ציתך חלל כרצב דאמר דרך ביאחך מן הימין ולא אחא קרא ציתך למעטוי שוחפות ישראל חלל שוחפות דגוי וכיון צבית זה יש לו לגוי חלק צגוף צבית וצשער וגוי לאו צר חיוצ מחכה הוא א"כ אין כאן צית שלם להחמיצ צמחא ולאן צית שלם צנימין להחמיצ צמחא דבפ"ק דיומא ובפ"ק דסוכה ממעטין ממחכה צית שאין צו ד' אומה וכדכחז כרמז"ם ז"ל בלי תפילין ומחכה וס"ת ריש פ"ז וסמ"ג עשין ס"י כ"ג ועוד שערין צנימין דהא וצשערין כחז רחמנא וכיון דחצי צית הוא של גוי לא הוי ציתך וצשערין דהא כל זית חיות מכל צבית יש לגוי חלק צו וצבית שם ראי מירושלים דאינה מעמא צנגעים שלא נחלקה צנגעים ומדרבי ישמעאל דדרש פ"ק דיומא אחאכס מעמא צנגעים ואין אחחת גוים מעמא צנגעים וכיון דגוי לאו צר עמוי צנגעים הוא אין כאן צית שלם עם כל זויחיו וכו"כ לגבי מחכה כיון שיש לגוי חלק בכל זויחיו לאו צר חיוצ מחכה הוא ע"ש. והנה נראה פשוט דבצנימין זאב ס"ל צח כע"ז ולבוש ולא כהש"ך כ"ל.

ומכאן נמי דחיות מה שעל צלבי הרכורי דברים לכאורה לחלק קלת צין נידון דין דיש לכל אחד דירה צפני עמנו ודר צח ולא דמי לשוחפות ממנו היכי דחורוייכו דרים יחד גוי וישראל חמנס דכרנא צי מבא ראי גופא שחציא צבנימין זאב מירושלים דפשוט דבירושלים אף שלא נחלקה לשצעים מ"מ היכי להם חזקה על הצחים וכל אחד דר בדירתו צחור חזקה ואפ"כ חשיב ליה של שוחפות לפטור מעגשים וכן ממנו שכתב עוד שם הצ"ז לחלק צין צחוצח שיש לו שוחפות לגוי עם ישראל וצין דירה צבית ליכא צילב ואינו יכול לחלק דהא בכל פינה ופינה יש לו חלק להגוי וא"כ איך יחלקו ויכ"י חלקו חייצ צמחא וכיון דלא נחלק פטרינן ממחכה ואי נימא דמה שכל אחד יש לו זכות דירה סגי א"כ כה"ג מוטיל החלוקה א"י כיון דגם לאחר שכל אחד יש דירה מיוחדת שדר צו מ"מ הרי צעלם גוף דדירה משוחפת הוא עם העכ"רם רק שיש לו זכות לדור בדירה זו ולעכ"רם צאחרת שכן חתנו צנימין חלל אם

כיון דאין לו רשות לצע"כ לשלחו חלל גם צשוכר צית סחם צלי דמי מפחח אין לו לצע"כ כח לשלחו צלי להחיר לו דמי שכירות וגדולת מהו דלפילו צדמי שכירות אינו יכול לשלחו צרוב מקומות צמדיה זו ועכ"פ צמא יארק כן הוא וגם צמן החלמוד לא הוי יכולין לשלוח כל זמן החורף וכיוצא צכן צזמנים ולכן פשוט דה"ג פטור כל שגשים יום. ואם כוונתו על הצחים משוחפים הנקראים (קאפערטעווען) שכל אחד משלם דמי דירה ויש לו חלק צבית צח פשוט דכח צבית ומחייב מיד ומיכה צסמוך אכחצ דדוקא כשאין שם שוחפים עכ"רם צבית.

וקצת עלה צרעיוני הרכורי דברים כוונתו הוא לפמ"ש הש"ך יו"ד ס"י רפ"ז ס"ק דהיינו טעמא דפטור ממחכה צח"ל קודם ל' יום משום דעדיין אינו נקרא דירה והגאון מליסא צסידור חפלה שלו כחז דשוכר צית על יותר משלשים יום נחמיצ צמחא מיד ואולי כוונת כ"ת דכ"ג כיון דמתן דמי מפחח מקרי דירה מיד חמנס הרי צבר הקצו על הש"ך ה"ל עיין שו"ת רע"א ס"י וכו' נחלת צבי כוצא צגליון יו"ד מה שהצב לחמנס על הגאון מליסא והש"ך דחוס' מנחות מ"ד לא כתבו ח"י ראשון דאם ידור צו גם לאחר ל' דלא הוי דירה ארעי חייב מיד חלל למא דמה דרנו לומר דשוכר מחייצ צמחא מדאורייתא חלל למאי דכתבו עוד דשוכר לפולס אינו חייב חלל מדרצן א"כ אינו חייב חלל לאחר ל' יום דמחיו כשלו וכיון דרוב הפוסקים ס"ל דשוכר אינו חייב חלל מדרצן א"כ אפילו שוכר צית ואין צע"כ יכול לחזור צו מ"מ פטור כל ל' יום דאין בהקפדה אם הצע"כ יכול לחזור צו חלל בהקפדה הוא אם נראה כשלו או לא חל לא כח רק אחר ל' יום א"כ לפולס לא יתחייב צבית שאינו שלו קודם ל' יום.

סימן קל"ג

הקנה בית בקאפערטעווען ויש בו שוחפות ישראל עם עכ"רם אי חייב צמוזה מדאורייתא

עוד להג"ל

אלא דמה שכתבתי לעיל דצבית של שוחפין (קאפערטעווען צלע"ז) מחייב צמחא מיד למודעי איני לריך דח דוקא צבית של שוחפין ישראלים חלל אם הוא צית של שוחפין ישראלים ועכ"רם משוחפים צו דין זה צבר חלוי צאשלי צרצרי דכ"ז יו"ד ס"י רפ"ז הציא דעת כרש"א דשוחפות נכרי חייצ צמחא ודייק מדאמרינן צ"י ראשית בגו אכא דאמרינן חלל ציתך ל"ל ואמאי לא אמרינן ציתך לאפוקי שוחפות דנכרי וחי דמחכה חוצה דהר הוא ולשמירה עשויה ואפילו צשוחפות דנכרי ישראל דהר צבו לריך שמירה וכחז דכ"י נקטינן. חמנס דה"מ שם הציא דעת המדרכי סוף פ"ק דע"ז והגמ"ר פ' ראשית בגו דף חשמי"א דצית של ישראל ונכרי צשוחפות פטור מן המחכה וכן פסק הרמ"א יו"ד ה"ל צבגי"ה שם וכן נראה דעת ה"ז והש"ך שם

קין והאִיךְ לכהנבג זה ולפענ"ד היות כי המדובר הוא ממעון קין ואמרתי ללכאורכ דבר זה במחלוקת שנויה אי משני קיין חייבים במחזה אפי' שוכה שם יותר מל' יום דמ"מ דירה ארעי מיקרי כיון דלא צל לשם לשם דירה קצב אלא למן החס ודעתו לחזור לביתו מקום דירתו הקבועה ואמרתי להעלות על הכתב מה שעלה ברעיוני דקין זה כפי מיסת הפנאי כי אני ערוד למד צעיר בשאלות אחרות הקודמות מה.

והנה מקור הדברים נראה מדברי הרמב"ם פ"ז מה"מ ה"א שכתב עשרה חנאים לבית שיתחייב במחזה ואחד מהם שיהיה עשוי לדירה קצב ובהל' ע' שם כתב סוכה הכג בחג וצית שצספינה פטורין מן המחזה לפי שאין עשויין לדירה קצב עשוי סוכה של יולרים זו לפנים מהו החניונין פטורה מן המחזה לפי שאינה קבועה בחנויות שצשוקים פטורים לפי שאינם קבועים לדירה. מצאנו מדברי הרמב"ם ז"ל דצית המחויב במחזה צעי להיות עשוי לדירה קצב ושיהיה קבוע לדירה אבל אם עשוי לדירה קצב ואינה קבוע לדירה כלומר שחדר זה דר ארעי פטור מן המחזה, ופשוט שכל שפטור מן המחזה מכח דירה ארעי אין נ"מ בזמן דכמו צית שצספינה וחנויות שצשוקים לא בגביל צבס זמן וכל זמן שכוה שם פטורין מן המחזה ואפילו אחד צספינה שבה שלימה פטור מן המחזה ועכ"פ זמן רב יותר מל' יום הכ"ג הדר בכל דירה ארעי כל שזר דירה ארעי פטור מן המחזה אף שדר שם יותר משלושים יום.

ומה שאמרו בגמ' מנחות מ"ד ע"א דהשוכר צית צח"ל והדר צפונדק צא"י פטור מן המחזה ל' יום ופסק הרמב"ם שם הל' י' מצואר דלאחר ל' יום מחויב במחזה וכן הלכה צו"ד סי' רפ"ו ומשמע ללכאורכ דשלושים יום עושה קצב ל"ל דאין הכוונה דל' יום הוא הקבוע ועושה קצב ומחייב במחזה אלא הפי' כפי מה שכתבו החר' מנחות הכ"ל ד"ה עליה דצית שכור מדאורייתא פטור מן המחזה דתרי ציתך כחצי למטע שכור ומדרבנן הוא דמחייב ומה דצעי צצ"מ ק"א מחזה על מי ופרין הא אמר רב משרשיא חוצה הדר דמשמע דהוי דאורייתא לאו לחיובי שוכר הוא דמיייתי לה הכי קאמר פשיעא דאין המשכיר חייב כיוון שאינו דר שם וכיוון דצית שכור מדרבנן הוא דמחייב במחזה לא חייבי רבנן אלא לאחר שלושים דאז כבר איכא מראית העין דנראה כדר צלי מחזה דלאחר ל' יום כבר מיחזי כשלו, עוד כתבו עט"ס אחר דשכיחות קודם שלושים לא מיקרי עדיין קביעות דירה אף שדעתו לקבוע שם דירתו מ"מ חיישין דלמא לא מיחדר ל' ולא דמי לביתו דחייב מיד דרואה אדם קצב שלו. ועיין במדרכי על הל' קטנות סי' תתק"ג דלאחר שלושים רבנן הוא דחייביהו שהעולם סוברים לאחר שלושים שכוה שלו וכ"כ שם צבס הסמיק ע"ש.

ולשיטת רש"י מנחות שפי' כל ל' יום פטור שמא יחזור צו כ"ש דאחי שפיר דנראה דסובר דשוכר חייב מדאורייתא במחזה אלא דעד שלושים חיישין שמא יחזור צו אבל כל זה דאית ל' דירה קצב ורואה לגור צו קצב אלא שאפי' פטור כל שלושים אבל היכא דציעקר דירה אינה אלא דירה ארעי אפי' לאחר שלושים פטור מן המחזה וק"ל.

דרים בתוס' וכו' ה"ה בעידות שלטו שכלם הם של מלך ואפי' בעידת שאין כותי תוך הרחוב מ"מ לא גרע משוחפות כותי דפטור ע"כ.

יולא משם אין לו רשות לעשות צו כראונו אלא מחזירה למנהל הצית והמנהל ימכירה לאחר או ישכירה ואז נותן לו מה שמגיע לו מהשוחפות וא"כ ע"כ אין הדירה שלו לגמרי גם כי ודאי יש לו חלק צשער הדירה עם העכ"ס מה שצריך ללוא ולצא, וגם כי לפי ששאלתי פה מצאנא אחת שיש להם דירות כאלו ואמרו לי שלדינא יש לכל המחגור שם מניות כפי מה ששם והוא נקרא סטאק האלדער צוה וא"כ פשוט דזה הוה צצית של שוחפין עכ"ס עם ישראל וא"כ פטורין ממחזה לגמרי ופלא שלא מלאתי מי שהעיר צוה עדיין, ול"ע דמלצד שפטורין מן המחזה חולי המחייב צעלמו ומניות אסור לצרך וכו' מזה לפרסם דבר כזה ול"ע. *

ובמסיבה אחת הלעתי הדברים לפני ידי"י הגר"מ פיינשטיין שליט"א ואמר לי שכוה צלמח דבר חדש לו ולא עלתה על דעתו מה מ"מ אמר דכיון דכל אחד משלם שכר דירה א"כ הוי השיחוף ג"כ כשוכר צית דעכ"פ מדרבנן מחויב והגם שדחיתי לו שם מ"מ הודה לי דלכ"ע אינו אלא מדרבנן ויש נפק"מ צוה לענין שלשים יום דפטור ממחזה צוה לכ"ע הנכנס צו כדין צית שוכר שהפטור ממחזה שלשים יום אבל לאחר שלשים יום מניה צצרכה ואין צאנו כה לפטור לגמרי כנלפענ"ד.

ומיהו מה שכתב הקוהה צית אמשכנחא ונוחנים רק חלק מהכספים והשאר נשאר ממושכן צצאנא ואם לא ישלימו יש להם רשות ליקח הצית מ"מ מקרי שלו וחייב במחזה מיד. זה פשוט הוא דבצאנא אין להם צנוף הצית כלום ולא שום קנין אלא שצצית הוא ממושכן ואחראי צעד הכסף שהצטלים חייבים וצלמח כשלא ישלמו אין להצנן רשות ליקח הצית סתם אלא לשומו ולמכרו ולעטול מה שמגיע להם או אם אין לו קונים או שאינו שוכ כל המחזיר אז יכולים ליקח הצית אבל צססם אין הצית שלהם אלא של הצעל הצית שלקחו אפילו צכסף מיוטע וזה פשוט.

ידידו דושל"ת בלב וגפשו.

משנה הקטן

סימן קל"ד

הדר במעוני קצין יותר מל' יום אי חייב במחזה

ב"ה אור ליום י"ג מנחם אב התשכ"ה ברוקלין ג"י יצ"א.

כבוד ידידי רב חביבי הרב הגאון המפורסם וכו' כש"ת מוה"ר שמוחה זיפל לעדאווין שליט"א ר"מ דיישיבת קאמינעץ.

אחדשתי"ר, אח קסתי נחתי צידי לאותות אהבה וידידות צכא שיחכ נאה צכוית צצותא חדא אח כח"ר צצבר השאלה האִיך לצרך על קביעת מחזה צמעוני

(*) ועיין שו"ת רמ"א סימן קל"ב אות ו' עוד שאלת לעיין מזה שאין אנו נחנין לקבועה בשערי המדינה אע"ג דאמרין בגמרא שכולן חייבין גם בה דברו הראשונים ו"ל אחרי שצבותים

לדין י"ל דמודים רבנן דחד מניכו צבי או שיהי דירת קבע וקבע דירתו אז הוי דירה אפילו אינו ראו לקיץ וחורף או צסתם שיהיה עכ"פ ראו לקיץ וחורף דמדרגה אחת אנו יורדים ולא נשוי מחלוקת רחוקה דאפילו ארעי ואינו ראו לקיץ וחורף מ"מ חייב במחזה ולי"ע.

וגם שלפני"ד מה שכתבתי נכון הוא מלפני שכתב דנו דין זה רבותינו האחרונים ז"ל בשו"ת חרשים שהם סי' י"ב כתב דאחם הנוסעים בימי הקיץ לכפרים לשאוף אויר לא ושוכרים דירות על אחיה חדשים פטורים ממחזה והביא ראיה לדבריו מצרכי יו"ד סי' רפ"ו אות ע' בצנ"א שזכרתי מדבר באופל ושוכרים צחי עכ"ס דפטורין ועיין בשו"ת חיים שאל סי' כ"ב, אלא דבש"ח מ' מ' כלל קי"ח פסק קל"ח וכתב מיהו דאפילו להמחמירין לקבוע מחזה מ"מ לא יבדק על קבועתה אצל בעט"ז (לכד הגר"א מעשכענאו) ה"ל מחזה אות ז' כתב בפשיטות דהשוכר בית דין בארץ ובין בחו"ל אפילו יותר משלשים יום כל שאינו רוצה לקבוע שם דירתו ובכל עת יושב ומלפ"ה לחזור לביתו פטור ממחזה וז"ל ולא ראיתי אפילו מת"ח ויראים שיהו נוהגים כשנוסעים למקומות מרחלאות לרפואות ומשתהים שם בבית המושב להם אפילו יותר מל' יום שיעשו מחזה בפתיחה הרי מבואר בדבריו בס"ד אלא שכתב שם עוד ומיהו כשקובע שם דירתו עם אנשי ביתו לשם דירה על אחיה זמן כדי להנפש מעבודתו ודאי חייב במחזה ודבריו לריבין ביאור דלכאורה סתרי נינו ממה שכתב לעיל גם מה שסיים שם עוד בדבריו ועיין ברכ"י סי' רפ"ו שכתב ג"כ בלזאירעו א"ע"פ ששה יותר מל' יום מ"מ פטור ממחזה דלאו דירת קבע הוא ע"כ והתם בלזאירעו היו איש וביתו כמבואר למעין שם בחיים שאל וברכ"י הג"ל ולי"ע. וי"ל דכל שקובע שם דירתו עם אנשי ביתו לשם דירה כוונתו כגון שיואל למקום עם אנשי ביתו לזמן הרבה וראינו עושה מלאכה לא כמו שנוהגין אנשי שלומינו שנקנסין בכל שבוע העירה שמראין בזה שפיקר הדירה שלהם הוא צעיר ומלפין מהי יוכלו לחזור לבתיהם אלא שהוא קובע שם דירתו ורואה לדור שם במטותה לזמן יותר משלשים יום לשם דירה ממש וזה תלוי בכוונתו וי"ל עוד.

עכ"פ היואל לדין נראה דעת האחרונים ז"ל דבמעוין קיץ שיואלים רק לדירת ארעי (דאם נכנס לדירת קבע זו הוא שנקנסים בזה לדירת ארעי) (דאם נכנס לדירת קבע זו הוא פונדק המוזכר בגמ' מנחות מ"ד הג"ל דחייב לאחר שלשים) פטורים ממחזה אפילו לאחר שלשים יום כיון דעיקר דירתם ארעי הוא ולכן נראה דבצנ"א לזמן נמי שיואלים יותר משלשים יום כיון דעיקר דירתם אינו אלא ארעי כמובן וגם רוב האנשים כל השבוע הם צעיר ולא יואלים רק לשבתות אל משפחתם ומלפין מהי יוכלו כבר לחזור ולהיות בצוואת חלל דירתם הקבוע גם כי אף במשך זמן ההוא שהם בדירתם הארעי במעון קיץ הם מחזיקים דירתם הקבוע צעיר ומשלמים שכר דירה צעיר ומרים בזה בהחלט שזה הוא דירתם הקבוע ודעתם לחזור לשמה ואלה היא דירת ארעי במעון קיץ ולאחר העונה הם מחזיקין במעון הזה ולא משלמין כלום להחזיק הדירה הזו בכל השנה כמו שמחזיקין דירתם צעיר כשיואלין למעון קיץ הכרה גמור

אמנם המאירי שבת קמ"ח כתב יש מפרשים הא דמשלושים ואילך חייבת במחזה היינו בשכר לאחר משלושים חייבת במחזה מיד כיון שדעתו לגור בה הרבה וכ"כ בגמ' סוף הלכות מחזה דאם שכרה לשלושים יום חייבת במחזה מיד וכן נראה לכאורה דעת רבינו מנחם הביאו בצי" ס' רפ"ו בעטמא דשוכר פטור כל ל' משום דאמרו במחזה חובת הדר הוא ופחות מכן הוי רק דירת ארעי ע"כ משמע דיותר משלושים כבר מיקרי דירת קבע ועיין סמ"ג עשין סי' כ"ה והחנן מלואה חכ"ג כתב דשוכר שעבר ל' יום ביעל מלואה עשה משמע דס"ל דבשלושים יום תליא מילתא חי הוי דירת ארעי או לא (ואף שיש לדחוק קל"ח דהם לא כתבו אלא בשוכר סתם אצל כששוכר לדירת ארעי כמעוין קיץ גם הם מודים מ"מ לכאורה לא משמע כן) וכ"כ הש"ך סי' רפ"ו סק"ה דבשלושים יום תלוי ואחריהם נמשך הגאון מליסא בסידור דרך החיים שלו פסקם השוכר בית בחו"ל על ל' יום פטור מהמחזה משמע שכרה יותר מל' יום חייבת בסתם מיד.

אמנם האחרונים ז"ל תמכו על הגאון מליסא עיין בספר נחלת צבי בגליון יו"ד מה שחמה עליו והביא בשם הגרע"א ז"ל סי' ס"ז וכתב דלא תלוי במחלוקת הראשונים ז"ל אי שוכר בית חייב במחזה דלאורייתא או דרבנן ולמ"ד דחייב מדאורייתא א"כ השוכר יותר מל' יום חייב מיד דעד התם מיקרי דירת ארעי דל"כ מאי נפ"מ בין שוכר לבית שלו דמחייב מיד (או כרש"י משום שמה יחזור) אצל לפוסקים דס"ל דשוכר אינו חייב אלא מדרבנן א"כ טעם הפטור עד שלושים הוא משום דאין זה ביתו ופטור מהחורה לגמרי ולאחר שלושים כבר מיחזי כשלו ומחייב אמנם אז דווקא אם שכרו לקציעות לדירת קבע חייבו חכמים אצל היבא דשכרו רק לדירת ארעי אפילו לאחר שלושים פטור והחלוק בזה דבשלמא בשכרו לדירת קבע עכ"פ מוכרחים אנו ליתן לו שום זמן לחייב משום דמיחזי כשלו ליוו חכמינו ז"ל ליום שלושים דמלינו כבר יום שלושים שמקרי כבר דירה לענין מה הקהל ושאר ענינים אצל כל שלא שכרו אלא לדירת ארעי לא מלאו חכמים טעם בדבר לחקן לו מחזה כיון דבמשך הזמן יעקור דירתו מכאן ושאר שכירות עולם משכירת ארעי אפילו יותר משלושים כמובן. אלא מעתה כיון דאין קי"ל כהפוסקים דשכירות הוה דרבנן כמבואר בש"ע ואחרונים ז"ל א"כ אין לדין שלושים יום טעם של ארעי והכל תלוי בדעת השוכר א"כ כיון שיואלים לדור במעוין קיץ (קאנערי) יואלים רק לדירת ארעי ולא לקבע שהרי יש להם דירות צעירים ולא עוזבים דירותיהם צעירים אלא מחזיקין אותן ומשלמים שכר דירה צעיר והרי זה מורה שיעקר דירה קבע שלהם הוא צעיר וגם הבעל הוא ע"פ רוב צעיר כל ימי הקיץ ורק לשבתות הוא יואל א"כ פשוט דה מיקרי דירת ארעי כה"ג אף שהוא יותר מל' יום.

וקצת יש לדייק עוד דבצנ"א לזמן שחינו עשוי לדירת חורף וא"א בזה לדור בחורף כלל מפני הלינה דאין לזה שם קציעות כלל ואף דאין לא קי"ל כר"י ציומא י' דס"ל דבית שאינו ראו לקיץ ולחורף אינו דירה ולי"ע אבעל אגודה שהביא סתם לשון הגמ' דבית שאינו עשוי לקיץ ולחורף אינו בית וכבר ראיתי לאחרונים שהקשו לו כן מ"מ

ס"ל כהפוסקים דבית שבור פטור במזוזה מה"ט נמלא דשכירות לא הוה כמכר לענין מזוזה ולענין דינא דבר מלרא ס"ל דהוה כמכר ולי"ע.

ואשר נראה צ"ח ציבור הדברים לפי היסוד שהניח לן הריעב"א ז"ל קידושין דף ע"ז אמה שהקשה ז"ל שם כיון דשאלה מחנה ליומי הוא אי"כ אמאי לא קנייה שאל במשיכה כקנין מחנה ותי"ב שם מורו ז"ל דבשאלה לא מקני ליה גוף הכלי כלל אלא חשמיש שבו ואין החשמיש ההוא ראוי לקנות במשיכה כשם שאין אלוהיות נקנות במסירה לחוד לענין שטבד שצדק שאין משיכה קונה אלא במושך גוף הדבר הנקנה ול"ל דהוה קנין הגוף לחשמיש דומיה דנותן דקל לפירותיו ולא אשכחן הקנאה הגוף לפירות אלא בקרקע העושה פירות שפירות יולאין מגופו וזנותן בית לדירה כיון דקרקע עולם וחזי לפירות ממש חזי לחקנויי דירה אכל צנותן כלי לחשמיש שאין החשמיש יולא מגופו לא שמענו עוד כחב דאפילו אס ח"ל דנותן כלי לפירות קונה במשיכה בשאל כיון דשאל מחחייב מסחמא צאונסו ע"כ דלא הקנה ליה גופו דאלו הקנה ליה גופו היאך מחחייב צאונסו דהרי שלו הוא ע"ש דברים נפלאים ועיין רש"י דף ע"ז א' קל"ז ע"כ ד"ה הרי זה מוקדש ומוחזר ועוד עיין ר"ש סוכה צאונס דמחנה על מנת להחזיר שאם נאנס לרי"כ להחזיר אחרת גם בקידושין באחרת שנתן לו ר"ג לרי"י ונתנו לרי"ע.

ולפי יסוד שיסד לן הריעב"א ז"ל מובן מאד דאף דשאל יש לו דין מחנה ליומו ולשון הריעב"א ז"ל או דין מכר לשאר לשונות אכל הרי שאל לא קנה אלא חשמיש שבו ולא נקנה ליה בגוף הכלי כלל וא"כ הכ"נ צבית שאל אף שקנה לחשמיש והנחת חשמיש שבו אכל לא קנה כלום בגוף הצבית וכיון דאין לו קנין בגוף הצבית ממילא פטור ממזוזה מה"ט ואף אי נדחוק קצת לפי חי זה שהרי צנותן בית לדירה כחב הריעב"א כיון דקרקע עולם הוא קונה משמע דקונה גם בגוף קצת אכל הרי לפי חי"ב כיון דשאל מחחייב צאונסו ע"כ דלא הקנה בגופו כלל גם כי צאמח אפילו בהקנה בית לדירה שקונה ע"י קרקע מימ חינו קונה אלא החשמיש אכל בגוף הצבית אין לו קנין כלום כמובן וזה נכון מאד. וזכר יש לישב פי' רש"י ע"ז ע"י שפי' שאלה קניא להחחייב צאונסין ובע"ע תמה עליו הרבה דהרי שכירות קניא אפילו בלא להחחייב צאונסין ולפמ"ש נראה דרש"י דייק דשאל חייב צאונסין ורק לענין חשמיש הוה קנין ונא לדבר אחר כיון דחייב צאונסין ע"כ דלא קנה לגופו וכת"י מורו של הריעב"א ז"ל.

וכיון שזכינו לן דעת לנכון נקל להבין גם בשוכר בית שהרי גם בשוכר בית לדירה אף דשכירות הרי הוא כמכר מימ אין לו לשוכר בגוף הצבית אלא שוכר הוה כמכר לענין שיש לו הנחת חשמיש כל מה שאפשר מדירה זו וכיוצא בה אכל אין לו לשוכר בגוף הצבית כלום ודבר זה מבוחר ברבותיו הראשונים ז"ל שצ"כ הרא"ש והר"ן ז"ל להדיא דהא דאמרין דשכירות מכירה ליומי וקניא היינו לענין שיטתם צו כל ימי שכירות אכל גוף הדבר אינו קנו כלל ומיהא אסרו להשכיר דירה לעכ"ס וכי ע"ש ועיין יש"ש

דה לא הוי אלא דירה ארעי ולכן נלפע"ד דכ"ע מדי דכ"ג פטורים מן המזוזה ודירה זו גרע יותר ממה שהביא הרמב"ם וח"ש דהתם עכ"פ היו שם כל המשפחה אלא לא היה צטוח להם עד כמה יניחו להם הממשלה לעמוד שם ואולי יניחו זמן הרבה אפילו הכי פטורין כ"ש בדין דודאי לאחר חדשים אחרין לעיר ומיחו אס מי שהוא רואה נהחמיר על עצמו נראה פשוט דקובע צלי ברכה והמיקל שלא לקבוע לא הפסיד כנלפע"ד.

ודאי דמי שיש לו דירה צעיר ויש לו מעון קיץ שלו בזה"ט והוא לו ג"כ דירה קבוע בדרכים של עשירים שיש להם צ' דירות אחד צעיר ואחד מחוץ לעיר והוא מחזיק שניהם בכל השנה דהי חייב במזוזה מדאורייתא דכ"ג דירה קבוע הוא כמובן ואין זה לרי"ך לפנים.

ונתתי את לבי לחקור ולהבין כמה דקו"ל דשכירות ליומא מכר הוא עיין צ"ק ע"ט וצ"מ ל"ט צ' וטו"ח"מ סי' קל"ב וסי' קל"ה צרמ"א סק"י וסי' ש"ב ס"א ושע"י ס"א ועיין סמ"ע וש"ך ושאר אחרונים מבוחר דשכירות הוה כמכר וצ"ח"מ סי' ר"ס ס"ד פסקו צרלוצן דהר עס שמעון ומטלה לו שבר מקרי חלרו של שניהם לענין קנייה דהוה כשני שותפים בחלר עיין טור וצ"ח"מ שם וכיון דשכירות ליומא הוה מכר אי"כ כמו בקונה בית מחויב במזוזה מדאורייתא ומיד אי"כ הכ"נ נחייב במזוזה מדאורייתא בשוכר בית מהאי טעמא גופא דהוה כמכר. ובשלמא שאל בית דהצית אינו שלו שפיר פטור מה"ט וכמ"ש הכ"נ שם רבינו מנוח אכל שוכר קשה, ולדעת הפוסקים דשכירות לא קניא אלא מדרבנן עיין צ"ח"מ סי' ש"ג ומה"ט אינו קניא כלל וצ"ח"מ ע"כ ע"כ סי' רמ"ו האריך לבאר דברי הב"ח ז"ל ע"ש הוה אחי שפיר אכל להפוסקים דשכירות קניא דאורייתא חקשה כ"ל ולי"ב. גם דברי רבינו מנוח שהביא הכ"נ ז"ל לרי"ך להבין שכתב דשאל בית דינו בשוכר וחייב במזוזה מדרבנן ולכאורה מרחק רב ציניחו דשוכר בית הוה כמכר מה"ט ושאל לאו מכר הוא.

איברא וגם בשאל איכא דס"ל דהוה ליה כמחנה ליומי עיין ריעב"א קידושין ע"ז צ' ד"ה צהא דשאל קרדוס דשאלה כמחנה ליומי דמי וצ"ח"מ ר"ס צרמ"א וי"א דאפילו קרקע בשכירות ומטלטלין במחנה והש"ך שם תמה מ"ש שאלה משכירות וצ"ח"מ לדו"ז תמה על הש"ך גם במחמ"א סי' י"ז ה"ל קנין דהר דברי הש"ך ז"ל אכל הנתיבות דחק לישב דבריו ומדברי הגמ' מנחות ה"ל לכאורה ראי' להש"ך דמדמי שאל לשוכר גם הע"י ח"ע סי' כ"ח סקל"ו וסי' י"ז סק"ד כתב בפשיטות דשאלה כמכר ועיין אצ"ח"מ ח"ע סי' כ"ח אות ג"ב. ועיין אכן העוזר אור"ח סי' ש"ע שהוכיח ממנהיג דשאלה כמכר ע"ש אהמס צ"ח"מ הרשב"א ח"ג סי' קמ"ה כתב דהדר צבית שאל ליה ציה משום דינא דבר מלרא הביאו צ"י ח"מ סי' קצ"ה מח"י משמע לכאורה דס"ל דאינו כמכר אכל בשכירות ס"ל להרשב"א דאית ליה דינא דבר מלרא משום דשכירות ליומא הוה כמכר ולדעת הרשב"א שני מכר משאלה והוה אחי שפיר דשאלה פטור מדאורייתא אכל לדעת שאר פוסקים ל"ע גם משאלה, מיהו גם להרשב"א לא ניחא שהרי הרשב"א

דאפילו לקולא אחרין שכירות לא קניא ע"ש ולפ"ד ה"פ י"ל דבג"א מיירי בישראל ששכר בהמה מעבדים ולכן מנחה על שציתתה דשכירות עבדים עושה קנין אצל בגמ' מיירי בשכר ישראל מן ישראל אחר ולא כוכ כמכר ולכן אסור לחבול בחרומה וגמלא דברי בג"א נכונים וראי' לדיוק ה"פ ה"ג. אמנם לאחר העיון זה אינו דומה דקדק בלשון בג"א שכתב ח"ל, ר' אפרים צרי"א כי שאם ישראל שכר בית מגוי אסור לישראל להניח ע"ז בחובו וכן אם שכר בהמה וחמור אחרים בשבת חייב חטאת דשכירות קונה קלח ע"ש ועיין מהלכ"ש שם ומשמע דשכירות קונה קלח ומדכתב קונה קלח משמע דקונה בין בישראל ובין בעבדים אלא דקונה קלח ולא קנין ממש קונה קלח ומשייר קלח וא"כ אדרבה חקשה מכאן להל"פ דנראה דלא מחלקין בין שכר מעבדים או מישראל, גם מדפסקו כן להדיא ב"א ה"ל סי' רמ"ו דגם בשקנה מעבדים שכירות לא קניא לגמרי ואין היתר בשכירות משמע דשכירות אינו קונה ממש אפילו מעבדים וי"ג.

ועיין בהכות מרדכי סופ"ק דעירובין דס"ל ג"כ כבג"א דשכירות קונה לחומרא ובפ"ק דע"ז דלא קניא נמי לחומרא דוקא עי"ש ועיין סכ"ח סי' קל"ט הביא הא"ר סי' רמ"ו דכו' דשכירות כמכר מ"מ לא נקרא בהמחו של שוכר ועיין נח"מ סי' ש"צ ס"ק י"ג מ"ש לחלק בין בהמה לבית ובמקו"ח סי' ת"מ ס"ק ה' ושו"ת בית יצחק א"ח סי' ל"ב א"ח ע"ז.

ובהדי שותא עלה צרעיוני לומר דבהם פליגי הפוסקים לדעת הפוסקים דשכירות קונה דאורייתא אי"כ שכירות מחייב גם במחאה דאורייתא וכשיטת רש"י ודעת הפוסקים דלא קניא מדאורייתא לא הוי בכלל ביתך ופעור דאורייתא ואינו אלא דרבנן אמנם אחי מחשבה וביטול מחשבה דברי כמה מהם דס"ל דשכירות קונה ואפ"ה פעור ממחאה מה"ט וי"ל כי בחתי רק להעיר.

סימן קל"ה

בית של הפקר, של גזל, של משכון, או של פתנה ע"ש
להחזיר אי חייב במחאה

עוד להג"ל

אלא מעשה נחזור לדין כיון שזכרנו דשוכר בית שטור ממחאה מדאורייתא וחייב מדרבנן ושאל נמי דכוחי' מוכן מאד פסק הרמ"א שבה"א מרדכי מנוח יו"ד ה"ל דגם שאל ה"ב לי דין שוכר מחוייב במחאה וממילא קמה וגם נצב שאלתיו השניה מה שנשאלנו בזה שאלנו לו צ"ל הבית רשות לישראל לדור בביתו בשאלה או בדרך מחאה שכו' כלזקק וכו' דר שם בחדירות אי חייב במחאה ואמרי' בס"ד בפשיטת דחייב בדר במחאה ולא בצע"כ שברי מחאה חוצה בדר הוא וכל שדר בה חייב במחאה ואין נפ"מ אם הוא משלם בשביל דירתו או לא דממילא שכירות לא קניא

צ"ק פ"ה סי' ל"ג שאסף גורמה חבל פוסקים ראשונים דס"ל הכי אלא דהתוס' ע"ז דף ע"ז ד"ה והשתא הקשו דכאן אמרו דשכירות אינו כמכר ובצ"מ אמרו דהוה כמכר ותי' דמאי דאמרו דשכירות כמכר היינו דוקא לגבי אונאה דכתיב ממכר מיותר מיכו' בשאר מקומות אמרינן דשכירות לא קניא וא"כ לדעת התוס' ממילא לא קשה מידי דלענין מחאה כפי' דלא קני כלל לשיטתיהם ועיין יט"ש ה"ל דמיישג גם שיטת התוס' בשאר פוסקים ע"ש ודו"ק. והא' דלא חקשה מהא דאמרו בצ"מ סי' ר"ס דשכירות קניא והחל' מקרי חליצו של שוכר ומשכיר והוי כשוחפין בחצר ל"ל לפי דעת הפוסקים דבאמרה דשכירות לא קניא אלא להשתמש בכל הנאות של שכירה וממילא כיון דבה כאל' נצי וניאוד בחצר זה קנה השוכר חליצו כיון דגם זה בכלל שימוש הבית שקנה הוא בשכירתו והחל' להשתמש בו וכ"כ הריב"ש בחש"י דדוקא לענין הנאה של שכירות מקרי חליצו חזו' ג"כ הנאה הוא אצל גוף החצר של המשכיר הוא ע"ש הביאו המג"א א"ח סי' רמ"ו סק"ת, וממילא כיון דשכירות לא קניא בגוף הבית שפיר פעור ממחאה מה"ט ואינו חייב אלא מדרבנן.

ובמה שכתבנו אמרתי בחש"י אחר להסביר דברי הראשונים בעמ"מ סי' ש"ח הביא דעת הרמ"א ז"ל דהמשכיר חמור זה או ספינה אינו יכול לדחותו וליתן לו חמור אחר או ספינה אחרת כיולא זה והרמב"ן והרשב"א והרא"ש ס"ל דיכול להחליף דמאי איכפת ליה לשוכר בין זה לזה וכן פסקו בש"ע והאחרונים עיין שם ס"ב ובסמ"ע ושי"ך ונזכר והי' קשה לכאורה לפ"מ דקו"ל דשכירות לוי' מכר הוא אי"כ כמו במכר אינו יכול לשנות וליתן לו אחרת אפילו כיולא זה הי"ב בשכירות ומה טעם הפוסקים דס"ל דיכול להחליף אמנם להג"ל אחי שפיר כיון דבאמרה אין לו לשוכר כלום בגוף החמור או ספינה ולא קנאה אלא להשתמש בה וכיון שהמשכיר נותן לו ספינה כיולא זה או חמור כיולא זה שראו להשמש זה הרי קיבל כל תשמישו ששכר ממנו וכל ההנאה שיואל לו מהשמש זה ולכן אינו יכול לומר דדוקא חמור זה או ספינה זו אני רואה דממילא אין לו כלום בגוף הספינה או החמור וההנאה תשמש הוא נותן לו מ"מ ודעת רמ"א ז"ל דס"ל דאינו יכול להחליף י"ל בחדרי אגפין הפן הא' דבאמרה ס"ל דשכירות קונה מדאורייתא בגוף הדבר לזמן השכירות או יאמר דס"ל דכיון דהתנה עמו חמור זה או ספינה זו הוה ליה כחנאי בשכירות דקו"ל דכל חנאי בממון קיים ולכן ס"ל דאינו יכול להחליף וכל שהחליף לו לא קיים חנאו כנלפע"ד בדברי רבותיו הראשונים ז"ל להבין קלח.

וציפיתי לפיכ' צ"פ ה"י מחאה פ"ו כ"ז שאלה לחדש דאף דקו"ל דבית המושכרת רק מדרבנן חייב במחאה י"ל דהוה רק כששכרו מישראל אצל שכירו מעבדים חייב מה"ט כמ"ש התוס' צ"מ דף פ"ה ע"א חוה כיפוך דעת קלח ראשונים דהשוכר מעבדים פעור לגמרי ולפ"ז הי' אפשר לישב קושית המג"א שהקשה אהב"א שכתב דישראל ששכר בהמה מעבדים מנחה על שציתתה דשכירות קניא לחומרא והקשה המג"א ז"ל מהא דאמרו בגמ' ישראל ששכר פרה מכבן מאכילה כרשיני חרומה משום דלא קני לה משמע

הרמב"ן ז"ל ושאר ראשונים פירשו דבעליה צליית בני זה אפשר לו שלא ללבוש עליו ופטור ולדעת רש"י אחי שלא כהלכתא דברי קיי"ל עליו המונה בקופסא פטור מן הצליה עיין שם מחלקותם ורשב"א ז"ל יאל קאז ליטב פרש"י, ומיחו און לדידן מצואר עכ"פ דעליה וכן ביה של הפקר פטורין מן המוחה מדאורייתא עכ"פ.

ואגב מכאן סתירה לקולא"ה ר"ס רע"ג שבעלה דהפקר אינו עושה קנין לדעת הרמב"ם דהוא משום נדר וכל שלא בא ברשות אחרת אכתי שלו הוא דאי"כ מה חי בגמ' הואיל ובידו להפקירו וברי אכתי ברשותו הוא, ומה שהי' שם משום הפקר צ"ד דעושה קנין לא אחי שפיר הכא כמובן ולי"ע ומלאחי בגליון מהרש"א שכבר ניין לדברי קולא"ה ה"ל וכוונתו נראה למה שכתבתי.

ומצתה פש' לן לבאר אי מחייב עכ"פ מדרבנן כשואל ושוכר או פטור לגמרי וכמו שנחשפתי לעיל דיש להלך בין שואל ושוכר שחייבין עכ"פ בעלים אית לה לבית הוה בית של מן דהוא, שלו או של אחרים אבל בית של הפקר שאין לו בעלים כלל לא וראיתי להרמב"ן ז"ל בח' לשבח שכתב ח"ל הואיל ובידו להפקיר מלחא דשויה לתרווייכו קאמר אבל גבי צליה אפשר לו שלא ללבוש עליו ועי"ל דמשו"ה אמר צידו להפקירן שמכיון שהפקירן אפי"פ שלשן פטורין דהוי"ל עלית שאלה שכל שלשים יום פטורה מן הצליה ומכאן ואילך מדברי סופרים בלכד היא חייבת אבל מן התורה פטורה דכסותה אחר רחמנה וכן צבית אפי"פ שהוא דר צב בשל הפקר פטורה מן המוחה דלא ביתך הוא ולא בית של רבים הוא עי"כ מצואר דהצית של הפקר פטור והפטור הוא על הבית דאינו ציתו ולא בית של רבים אלא דמי"מ מדרבנן אכתי לא נחברר אי פטור דיי"ל דהוה עכ"פ כמו בית שאלה דלאחר שלשים יום חייב וכן יש לדייק מדכתב כמו בעליה של הפקר דהוי שאלה ואחר שלשים יום חייב הכ"ג בית הפקר לאחר שלשים יום חייב ומדכלליהו להדיא הפקר ושאלה משמע דס"ל דכהדוי ינוכו וחייב מדרבנן. אבל מלאחי לבינו הרשב"א ז"ל בח' שם כן להדיא ח"ל ועממא דעליה של הפקר פטורה מן הצליה דלא עדיף מעליה שאלה דאמרין שהוא פטורה כל שלשים יום וכן בית של הפקר פטור מן המוחה כדאמרין בשוכר פטור כל שלשים ואפי"ג דלאחר שלשים חייבין בין צליה בין במוחה היינו מדרבנן דאלו מדאורייתא אין הפרש בין בחור שלשים בין לאחר שלשים עי"כ.

מפורש יואל מדברי הרשב"א ז"ל דבית של הפקר דומה לבית שאלו וחייב לאחר שלשים במוחה מדרבנן וכן מצואר צריע"א ז"ל והם הם דברי הרמב"ן ז"ל ועיין תוס' מנחות מ"ד ה"ל ד"ה עלית ובהגהות הגר"א יו"ד סי' רפ"ו אות י"ע ד"ה ליקוט ולי"ע ומעתה איפשט לן ספיקן דבית של הפקר פטור מה"מ וחייב במוחה מדרבנן כבית של שוכר ובית שאלו דמחייב מדרבנן לאחר שלשים.

ובדבר מה שכתבתי לעיל דבמחנה על מנת להחזיר חייב במוחה דאורייתא יש לעיין אי מחייב מיד כשקבל ואף כי לא ימשוך המחנה לזמן גדול או לריך שימשוך עכ"פ שלשים יום דפחות משלשים יום אין קוצע דירתו ואף דבציתו מחייב במוחה מיד מ"מ היינו משום שימשוך שם דירתו בקציעות אבל הכא במחנה על מנת להחזיר כיון שצטוה שצמד זמן מחזיר להחזיר אי"כ לא יתחייב אלא שאם יש שם

להי"כ במחנה וחייב המחנה הוא רק מלד דהר ואין נפי"מ בנתינת הכסף או במחנה או בשאילה, וכמוכין דכונס רק מדרבנן משום דמחזיר כשלו. וקא"ה יש להעיר במחנה על מנת להחזיר לפי מה דקיי"ל מהנה על מנת להחזיר שמה מחנה ויואל צב חיוצי דאורייתא ועיין קידושין ר"ג ב"י לו אחריו ונתן לו לרי"י ורי"י נתנו לרי"ע וכו' ואלו צו והלכה מפורשת הוא דמהנה על מנת להחזיר הוה מהנה מדאורייתא ועיין שו"ת מוכריי ברונא סי' פ' דמהנה עי"מ להחזיר מיירי שנותן לו זמן קטוב במחנה גמורה רק אחי"כ מחזיר לחזור אחי"כ בשעת שהוא שלו לגמרי הוא שלו עי"ש ביאור הדברים ועיין רשב"ם צ"ב ה"ל וצחודשי הארכתי ולפי"ז ה"י עלתה לן לכאורה דהדר צבית חזירו במחנה חייב במוחה דאורייתא אי"כ עלתה לן ראי גדולה לשאלתיו דאם היתה אדם לדור צביתו לא די שחייב במוחה כשוכר אלא יש סברה גדולה דגם חייב מדאורייתא.

וגדולה מו אומר אני דאפילו הנהל בית מחזירו וקבע שם דירתו נראה דחייב במוחה מדרבנן כיון דמחנה חוצה דהר הוא לא נפטר ממחנה כל שקבע דירתו אף שהצית הוא גזולה אלא וי"ל משום מלוא הכא צעצירה מ"מ אולי לריך שיקבע בלי צרכה ואין הזמן גרמא כעת להאריך צה.

ונתתי את לבי לתקור צבית של הפקר וקבע שם דירתו שלא על מנת לקנות הבית אבל חשב לדור שם בקציעות כמו שהוא אי חייב במוחה או לא ועי"פ לאחר שלשים יום משום דמחזיר כשלו או דילמא לא חייבו חכמים צכ"ג משום מילתא דלא שכיחא או שום טעם שרי להם ולכאורה לפי מה שאמרנו מחנה חוצה דהר הוא ומשמע דהחזיר על דהר לעולם ואי"כ מ"ש הפקר או שאר פטור כיון שדר צו חייב אבל לאורך גיסא הרי איכא גם לך חזיר מלד הבית דהרי שוכר פטור ממחנה לפי שאין הבית שלו משמע דגם לריך להיות הבית שלו ובש"מ צ"מ ק"א ד"ה הא הבית צשם הריעצ"א דחוצה דהר פרי"י ומדאורייתא תרחי צעין שיבא הבית שלו ושידור צו ומדרבנן חוצה לכל דהר צו ואפי"פ שאינו ציתו הרי לריך תרווייכו מדאורייתא עכ"פ, ככלל מקום הספק הוא אם הפטור צבית של הפקר הוא מלד הבית ואין כאן חזיר כלל או הפטור מלד דהר ויש כאן ועיין ל"פ שחקר צבית של פטור"ם דפטור מן המוחה אם הפטור משום עכו"ם או גם הפטור צבית ובפי"ז דף כ"א משמע דלא הוה הפקע הבית וכן נמי גבי עלית אם הפטור הוא בעליה או הפטור על האדם ולי"ע.

וחפשתי לרבינו הגדול הרמב"ם ז"ל ה"ל מחנה ולא מלאחי דין זה מפורש גם בנזשאי כליו לא מלאחי ששמו

לז על זה, גם חפשתי צבור ובש"מ ולא מלאחי מי שהצית דין זה מפורש. ומלאש לורים ארענו בגמ' שבת דף קל"א ע"א אחר רבי חיי"ה צר אלא אחר רבי יוחנן לא לכל אחר רבי אלעזר מכשירי מלוא דוחין את השבת ובר למעוטי מלאי אחר רב אלא צר אהב למעוטי צליה לעליתו ומחנה לפחותו תרי"ב ובר אלא אחר רב נחמן א"ר יחזק ואיתמא רב הונא צריה דרב יחושע הואיל ובידו להפקירן. והנה רש"י פי' דהא דאמר הואיל ובידו להפקירן קאי אחריויכו אצליה ומחנה דכיון שיש לו עלית בכל יום שמשכה בלא צליה עובר צעש ואפילו מונחת בקופסא הילכך כל יומא רמיא מלוחה עליה מצואר דס"ל דבידו להפקירן קאי נמי אעליה אמנם

בדבריו היקרים ולהשיבו בלתי עש"ק והגני להעתיק איזה הערות על מכתבו היקר. והנה בעלם השאלה לויית להעתיק לכ"ג חשבה אחת אשר כחצתי לידיו הרצ הגאון ר' שמחה זיכל שליט"א ר"מ ד' קאמי (לעני סימן קלי"ה) בענין זה וימחול נא משם יקחנו מה שנלפענ"ד דהדר בדירה ארעי אפילו יותר מל' יום פטור ממחזה אפילו מדרבנן והבאתי שם דכן הוא דעת האחרונים ז"ל ומה שבצ"ח כ"ג ראי' מנמ"י סוף הל' מחזה נגפתי בזה צ"ח בחדש הניל וישבתי שם הדברים עכ"פ נראה מפורש מדברי האחרונים היפוך ממה שכחצ כ"ג דלאחר שלשים יום גם בדירה ארעי חייב במחזה. אמנם שלא ללכת בלי חדשי חורב גם כי נפשי אוחה להשתעשע עם כ"ח ידי"ג ולהחלם בזהבצם אהבצ של חורב אמרתי להעיר קצת במכתבו היקר לי מאוד ועלה.

באות א' הביא שיעה היש"ש והמקור"ה דשכירות קניא לענין שיטתם צו ורק גוף הדבר אינו קנוי לו וכתב להסביר הדברים דלהחוס' צ"מ אין לו שום קנין בעלם הבית ולהחלקים יש לו זכות בעלם הבית שמכר לו לימי דירתו וממילא כיון שיש לו קנין בעלם הבית ממילא חייב במחזה מה"ח, נמלא לפי שיעה כ"ג לדעת היש"ש והרא"ש והר"ן שהצ"ח היש"ש וכן העור והרמ"א וכל הפוסקים שהבאתי במכתבי שהעתיקתי לכ"ח עכשיו דס"ל שכירות הוי כמכר ונמלא דיש לו לשוכר חלק בגוף הבית וחייב במחזה דאורייתא והנה לצד כי זה היפוך מהמבואר בכל בני פוסקים דס"ל דבית שכור פטור מה"ח ואינו חייב אלא מדרבנן ימחול נא לעיין בש"ע ובאחרונים ז"ל נוסף על הראשונים דמבואר ברא"ש ור"ן ורשב"א ועוד דס"ל דאינו אלא מדרבנן. אלא דבר מדיון לא ידענא להעמיד דברי כ"ג צפי היש"ש שהרי היש"ש ברור מילל דשכירות קניא לענין תשמיש הבית אלא בגוף הבית אין לו כלום ואינו קנוי לו וא"כ איך כתב כ"ג ח"ל אלא שיעה הנ"ל סוברת כה"ש"ש והמקור חיים הנ"ל דודאי לגבי הדירה יש להשוכר זכות בעלם הבית ודר בביתו מבואר דמפרש כ"ג דלה"ש"ש יש להשוכר זכות בעלם הבית ודר בביתו שלו ולא ידענא הא"ך מלא כן ביש"ש.

ואעתיק רק קטעים מדברי היש"ש ח"ל אלא איסור הנאה שאין חל על גוף הקרקע אלא איסור הנאה על הד"ר צו כל זמן שהוא שכור צידו אין בהנאה שלו דשכירות דיומי ממכר הוא והרי מכר הנאה אלא בית של שני שותפין אטפ"י שאין צו שיעור חלוקה ואינו יכול למנוע ליכנס צו מ"מ בהנאה שלו היא ויכול לאוסרה עליו ע"ש הרי שכחצ מפורש דאין לו בגוף הבית כלום עוד שם דכל בני דאסרו היינו משום דגוף הבתמה לעולם של המשכיר ונקרחת שלו לכל מילי וכן הבית לעולם שלו אלא מ"מ בהנאה שיש לשוכר על אוחה הדבר הוא ממכר ממש הרי מבואר דהבית לעולם הוא של המשכיר ורק בהנאה שיש לשוכר הוא ממכר ולא הבית עצמו וכיון דלענין מחזה אמרה חורה ביתך שצריך להיות חלק בגוף הבית הרי אין לו לשוכר בגוף הבית כלום ממילא פטור ממחזה והנאה תשמיש מהבית לא מקרי ביתך ולכן פטור דשוכר בית פטור ממחזה מה"ח אפילו ליש"ש. ודברי המקור"ה נמי מחפרשים הכי אף כי יש לי אריכות דברים במקור"ה הנ"ל ואין כאן מקומו. ולפי"ז משי"כ בזה

עכ"פ שלשים יום או יותר דבכחאי גונא מקרי קביעות דירה וכן נראה לכאורה.

עוד יש לי חקירה אחת צמי שמענו לו בית והוא דר צו לפי התנאים שמוחר לדור בבית ממושכן מה יהא דינו במחזה אי מחויב בכלל במחזה או דילמא נימא דלא הוה אלא דירה ארעי דבכל יום יכול הלוה לשלם לו הכסף ולהולאו מציתו, ואי מחייב מדרבנן לאחר שלשים יום, או דילמא מחייב במחזה מדאורייתא כיון דקיי"ל צ"ח קונה משכון מד"ר יתחק שנאמר ולך חכ"ה נדקב וא"כ הרי הוא בית שלו ומחייב במחזה מדאורייתא, ודאי דהיכא דהלוה לו מעות פחות משלשים יום דאינו חייב במחזה כלל אלא היכא דהלוה לו זמן הרבה כגון שנה או שנחים או בסתם שהוא שלשים יום או יותר י"ע. ונראה לחלק דצמטון שלא צמטת הלוואתו כיון דצמט"ה קונה משכון שלא צמטת הלוואתו קנין גמור עד שיפדה מד"ר יתחק וכיון שקונה קנין גמור הרי הבית שלו ומחייב במחזה אלא צמטון צמטת הלוואתו דאינו קונה המשכון כה"ג פטור ממחזה מדאורייתא וחייב מדרבנן כיון דקובע שם דירתו לזמן עכ"פ, ועיין קידושין ח' ע"ב קידושא צמטון מקדושה חסם צמטון דאחרים וכדברי יתחק דאמר ר' יתחק מנין לצמט"ה שקונה משכון.

ואכתי יש לעיין לפמ"ש החוס' קידושין הנ"ל דאפילו משכון צמטת הלוואתו מקרי ממון לקדש צו האשה ונקוה צו עבדים וקרקעות ולענין שמיטה מקרי שלו שלא ישמט הרי דאפילו משכון משעת הלוואתו קונה ליה קצת שיהא שלו וצמטון אחר הסבירי הדברים מקושה חוס' ר"י הזקן שבי דפי"ז זה הכל הוא ע"ש עכ"פ מבואר מדברי החוס' דמשכון צמטת הלוואתו נמי איח ליה דין ממון שלו נקנינים א"כ אולי גם לענין מחזה מקרי שלו להחייב במחזה דאורייתא וי"ל דהחוס' דייקי שם לכתוב דלמים שיעבדיה לחשב ממון ופי' דשיעבוד הוא דאית ליה אלא אין זה מקרי בית שלו וממילא ודאי דפטור מדאורייתא כנלפענ"ד.

והיות כי הארכת יותר משהפנאי מסכים נא לשום עין בקורת עלי דברינו כי לא הי' זמן גרמא להביאו לכור הבחינה ורק מהרהר וכותב כהאי ציד, בכבוד התורה ידידו דושל"ת המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קל"ו

הדר ברידת ארעי יותר משלושים יום אי חייב במחזה

ב"ה מוצ"ש לסדר אנכי נותן לפניכם היום ברכה התשכ"ה ברוקלין ג"י יצ"א.

כבוד ידי"ג צפת פענח יוסף הוא המשביר בר בלחמה של תורה ה"ה הרב הגאון חוב"ט פאר המעלות וכו' כש"ת משה"ר יוסף פנחס הלוי לקיימאנא שליט"א.

אחדשת"ר, יקרת מכתבו חדושי חורה הגיעני צעחו וצמנו אמנם מחמת הערדות לא החפנתי לעיין

ממשותחו מיד והביא דעת הח"ז איש על הרמב"ם ז"ל בזה שכתב והאיסור הוא משום גזל הרבים דכיון שהפקיר והוא עכשיו של רבים אם מחזיק בידו הוא גזל הרבים חבו דקאמר בנדרים ז' היינו לזקק. דברי מרנא בחז"א ז"ל לריבוי ביאור דלא נימא דהפקר יאל ממשותחו והוב הפקר לכל מאי גזל הרבים שייך בזה והלא אין לו בעלים וגזל לא שייך חלל דדבר שיש לו בעלים והבא כיון דהפקירו ובידו לזכות בו מהפקר ככל אדם א"כ ליכא כאן גזל הרבים ועיין ב"מ פ' ע"ב אמר ר"נ לעולא ולימא מר מעניי לעני מחלוקת דהא מליאחב הכל עניי חלל וקו"ל במגביה מליאחב לחזירו קנח חזירו ולא הוב חופס לבע"ה במקום שחז לאחרים וי"ל דהוב דומיא דרמא אח במליאחב ופול עליה דלא קנח ובה אחר והחזיק בה קנח אף דר"א של אדם קונוה לו מ"מ הראה בנפשו דלא יחא ליה דליקנו דר"א שלו בכ"ז כיון דחזר בו מדין הפקר ואינו רואה לקנוה קנין מחדש מרמז בעלמא שאינו רואה צקנין ולכן אינו כלום ואם מחזיק הוב גזל הרבים שרואים להחזיק בו ולי"ע.

מ"מ דחייב כ"ה לדברי הקא"ה אמתיים וכבר תמכו בזה האחרונים ז"ל עיין ח"ס יו"ד סי' שצ"ז וז"ל סי' ס"ב שכתב עליו דברים אלו לא ראו לגאון כמחזיק בגם שכתוב אחרת עשיתי קנח סמוכין לדברי הקא"ה מדברי הב"ה סי' תנ"ג הביאו בצרכי"א ח"ה סי' חל"ג דבחמץ נריך לומר כעפרא דארעא דאליה לא מהני הפקר עד דאחי ליד זוכה ואין לו מוצן לכאורה כי אם שנאמר דס"ל כהקא"ה דהפקר אינו יולא ממשותחו מהפקיר עד דאחי לרשות זוכה וצירושלמי פ"ו דפאה מהפקיר לעניי פלוגתא דר"מ ור"י על דעתיהו דר"י דאמין אין הפקר יולא מחמת ידי בעלים ולא קנח ע"ש גם בשו"ת מהרי"א סי' שמי"א דהב דברי הח"ס ז"ל וכתב דדברי הקא"ה נכונים ושלא צדק השיג עליו הח"ס ז"ל ועיין משי"ב מרן בקי"ו צבית שערס יו"ד סי' ש"י מ"מ לעיקר דינא האחרונים ז"ל בסכ"מ כנראה דלא כקא"ה ודלוי הפקר יולא ממשותחו עכ"פ מדאורייתא.

ומיהו לעיקר דינא אי צית של הפקר מחוייב צמחצ מדרכן הבאחי ג"כ צמחצני המלורף מדברי רצוחיו הפוסקים הראשונים הרמב"ן והרשב"א והריטב"א ז"ל ושאר ראשונים דס"ל צפשיטות דצית של הפקר מחויב צמחצ מדרכן צבית שאלו ושוכר וקמה פליאחינו שלא ראיחי הדבר מוצא לבעלי ש"ע אף שביאו דין שאל ושוכר ולא זכרו מדין צית של הפקר.

ה' ז"ל ולפמ"כ צלוח ג' דשכירות קניא אפשר דהוי דאורייתא זה אינו דודלוי הוב דרצנן להני פוסקים לצד מדעת רש"י שנדבר עוד ח"ה צסמוך, וזה ברור מאד.

איברא דבאמת היש"ש שם דחק לישב דגם ההוב לא פליגי לעיקר דין על הרא"ש והר"ן וס"ל ג"כ לחלק בין מכירה בהגלח לקנין גוף הבית ושוכר קונה הגלח שימוש הבית לגמרי רק בגוף הבית אין לו רק שק' להם מאחר שמתנו שבהורה לא ריבחה כל דבר לאונאח וכו' ויאלה שערות עבדים וקרקעות ח"כ נו"א ג"כ שכירות מה אחר אומר שכירות ליומי ממכר הוא לענין הגלח חשמים ס"ס נימא מאחר שגוף הדבר אינו קניו אפילו ליומי לכל חיסורים שצחורה ח"כ נימא ג"כ מאונאח אפקר דלא חייבי חלל שנקנה גוף הדבר להבי דמיתורא יליף וכן פי' הר"ן דהא דאמרין דשכירות מכירה ליומי קנח"ה היינו לענין שיטחמם צו כל ימי שכירות אצל גוף הדבר אינו קניו כלל ומ"ה אסרו להשכיר (דירה לעבדים) וכו' עכ"ל ע"ש מצואר דס"ל צאמת דדעת כל הראשונים דאין לו לשוכר בגוף הבית כלום ושהחוס' לא פליגי בעלם הדין על שאר הראשונים ז"ל ועכ"פ מצואר דהיש"ש ודעימיה ס"ל שהשוכר אין לו בגוף הבית כלום רק בהגלח וממילא לענין מחזה לאו ציתו מקרי ופטור מה"ה.

ומידי דברי צו זכור אזכרנו מילתא דתמיכה מדברי אינשי דראחי לרציו הגדול היש"ש ז"ל צ"ק בג"ל פ"ה סי' ל"ד שכתב דאם המשאל אורס צקונס פשיטא דיכול לאסור דהא אין שייך כאן עעמא דמכירה כלל ואעפ"י שכתב הח"ז דאע"ג דשאלה לא קניא אינו יכול לאסור עליו וכן נמלא בהגמ"י צה"ל נדרים צסס ר"ה אפשר שצברחם כמו המשכיר אינו יכול לאסור לפי שאין בהגלח שלו ה"ה המשאל מאחר שאינו יכול לחזור אצל לפי מה שפי' דקונמחא מתקיע אפילו מידי שיעבוד ח"כ ק"ו צשאלה צעלמח וכן מדברי הרא"ש משמע דוקא שכירות וליומי ממכר הוא אצל לא שאלה ע"כ. ופלא שלא זכר השר עח כחצו מדברי הריטב"א ורצו קידושין מ"ז הבאחי צחצובה הניל מפורש יולא מפיחם דגם שאלה הוב מחנה ליומי והוב דומיא דשכירות וגם דעת האחרונים כנראה דשאלה הוב כמכר לצד מדעת הרשב"א שם ועכ"פ היל"ל להיש"ש ז"ל להביא דהא הוא מחלוקת הראשונים ולי"ע.

סימן קל"ז

בדברי הרמב"ם והקצוה"ח דהפקר מטעם נדר

עוד להנ"ל

אות ד' דהב דברי דו"ז הקא"ה ז"ל סי' רע"ג הידועים שכתב בדברי הרמב"ם ז"ל דהפקר מטעם נדר צפ"צ ונדריים והקא"ה כתב דלפי שיטה זו הפקר אינו עושב קנין וכ"ג כתב דבאמת יורה דרכו דלכ"ע דהפקר יולא

סימן קל"ח

ישוב פתירת רש"י דשוכר חייב במחזה מדאורייתא

עוד להנ"ל

ולאות שעיניחי צכל דבריו מ"ש מפני פסחים ה' צדי"ב צעי מיניי שחמח דצריש"י שם מוכח דשוכר חייב

תימא דא"כ תרזווייהו לחייבו משכיר ושוכר והא"ך חמר חובת הדר דמשמע הוא ולא אחר ולכן כתב וכתב ציתך ביאתך נכנס ויולא זה וא"כ אין שום ראייה מציתך דיש חיוב על הבית וא"כ הדר חייב במחאה מדאורייתא והכא בדיקת חמץ מדרבנן הוא.

ומה שחמה כ"ח נמה פרש"י רק בפסחים זה משום שהוא משמרתו ולא פי' כן צ"מ ק"א וצ"ע כ"א רק כתב שם סתם לפי שנכנס ויולא ולפי פשטות הדברים י"ל דכיון דכבר פי' בפסחים סמך אמה שפי' כאן ותפס רק לשון אחרון כדרך הפוסקים שנייט במקום אחד ועשירים במקום אחר וכעין זה פי' החוס' להדיא בסמוך דף כ' ע"ב ד"ה ותי' רש"א ע"ש, אמנם שנויה דחיקא הוא, ומה שנראה בזכ' דרש"י הצריך לזה דוקא הכא בפסחים דלא נימא כיון דהכא כבר נתחייב המשכיר במחאה בבית זה שדר בו קודם שהשכירו אל השוכר א"כ הא"ך וצמח פקע כח המשכיר שלא יתחייב חו' במחאה יותר מהשוכר וע"ז תי' דמחאה חובת הדר הוא משום שהיה משמרתו וכיון דהטעם משום שמורה א"כ מיד שילא המשכיר ואינו רואה לחזור בו מיד הוא נפטר ממחאה ואינו חייב אלא הנכנס והיולא בו ממילא עליו חל החיוב ולכן הולך כאן טעם של משמרתו ועיין חוס' פסחים ה"ל ד"ה על המשכיר.

ומה שכי' נראה עוד שם בדברי הגמ' לפי"ש החוס' שבת קל"א ד"ה ושיון שכתבו לחלק בין סוכה ליניא ומחאה למילה דמילה אותה מילה עצמה שהוא מיחייב בשמיני א"כ עבר ולא מל הוא עושה בתשיעי כלומר שא"כ מל בשמיני לא ה"י עושה עוד בתשיעי א"כ ליכא אלא חיוב מצוה אחת שנקיים אותה היום או למחר אבל סוכה ליניא מחאה בכל יומא מיחייב בכן אפילו קיימם היום חייב לקיים למחר ולמחר איכא חיוב חדש וכלל רגע ורגע חיוב חדש של מחאה איכא הלכך כשעבר היום ולא קיים מצוה היום לא יקיים עוד לעולם מצוה זו ע"ש, ולפי"ז י"ל דהי' הוא כוונת רש"י מחאה חובת הדר הוא משום שמורה וכיון דהוא משום שמורה א"כ בכל שעה מצוה חדשה הוא ואף שאתמול אפילו הי' חיוב מחאה על המשכיר הרי מצוה זו כבר חלפה לה וכיום מצוה חדשה הוא חו' רק על הדר הוא ולא על המשכיר אבל בדיקת חמץ מצוה דרבנן וכיון שחקנה דרבנן הוא שחקנה לבדוק א"כ כיון שנתחייב בדביקה זו המשכיר א"כ מצוה בדביקה זו כבר נתחייב זה המשכיר והכא ליכא מצוה חדשה אלא אותה מצוה הוא שביחא אחמול גם היום הוא א"כ יתחייב המשכיר לבדוק, גם כי החס' ודאי עיקר התיקון ה"י על הבית ומי שאין לו בית אין לר"ך לשכור לו בית ולבדוק וק"ל.

ואולי י"ל דהי' חלוי במחלוקת האחרונים ז"ל צמי שמכר בית ע"פ לעכרים וכלל י"ד עדיין ה"י של ישראל דהמקרי"ח סי' תל"ז ס"ק ד' ד"ה כשנכנס בו עכרים כהב' דהמכרים בית לעכרים ע"פ לחוג חמץ מ"מ לריבין לבדוק כלל י"ד דהא כלילה עדיין לא מכר הבית וכיון שיש לו בית חייב בדביקה אמנם החס' ז"ל א"י סי' קל"א פשיטא ליה להיפך דכל בית שיכנס בו גוי לפסח אין לר"ך בדביקה ובז"ל החדשות סי' מ"ז וצבחהות מברש"ם וברגרש"ז והגר"ל

במחאה מדאורייתא כיון דעמה הבית שלו וצ"ע ע"ז מפורש דשכירות לא קני הכה גם א"ן כתבו דשיטת רש"י דשכירות מחייב במחאה דאורייתא והבאתי מרש"י מנחות מ"ד דשוכר כל ל' יום פטור ממחאה משום שמה יחזור בו ע"ש ומינה דאי לא יחזור ה"י חייב מיד מדאורייתא ועיין עבודה עבודה ע"ז ע"ז מה שהאריך הרבה בדברי רש"י. ובאמת כי בצבחהות מדרכי סופ"ק דעירובין כתב דשכירות שאלמו קניא היינו נחומא ומ"ש בפ"ק דע"ז דשכירות היינו ג"כ לחומרא ע"ש ולפי"ז אחי שפיר שיטת רש"י דלחומרא חייב במחאה דאורייתא כיון דהוא לחומרא והוא כהג"א שהבאתי בתשובה השני' ופלא על האחרונים שלא הביאורו ועיין דעת סי' רמ"ו. אמנם כ"ג תמה אלשון רש"י פסחים ה"ל שכתב חובת הדר לפי שהוא משמרתו וכתב ציתך ביאתך נכנס ויולא ולמה ליה חרי טעמי וצמח מקומות לא פי' רק טעם שני דכתב ציתך ביאתך, ועיין באחרונים מה שחמהו בדברי רש"י וכל אחד פי' כפי אשר חנונו ה'.

ומה שנראה בס"ד דפשוט דרש"י ס"ל דהשוכר צי' מחויב במחאה דאורייתא ודלא כדעת החוס' ורוב הראשונים ז"ל ולבאורה ז"ע מ"ל הא, הא שכירות אינו קונה בגוף הבית וכמו שכתבו לעיל וכמבואר בגמ' ע"ז אמנם נראה דרש"י לא מטעם שכירות הוא דס"ל דחייב מדאורייתא אלא דרש"י ס"ל דמחאה חובת הדר הוא והטעם לפי שהיה משמרתו כלומר מאחר דהתורה לוחה לקבוע מחאה מטעם שמירה לדר בו שימור עליו א"כ כל שדר בבית חייב בשמירה זו וזה הוא חובת הדר שכתב חייב במחאה בכל בית שהוא אלא דלא תקשה דמ"ל דהתורה הקפידה על שמירת האדם הדר דילמא התורה הקפידה על שמירת הבית ולא על האדם כדכתב וכתבתם על מחות ציתך ופשטות הקרא הוא דהשמירה הוא על הבית והבית הוא של המשכיר ומ"ל לרש"י דהשמירה על הדר ולזה הוסיף רש"י בגמ' העבור וכתב ציתך ביאתך נכנס ויולא כלומר דהא דכתב ציתך אין הכונה שיהא החיוב שמורה על הבית אלא הא דכתב ציתך פי' ציתך דהיינו מי שהוא נכנס ויולא עליו חל חיוב השמירה וממילא מוכרח דמחאה חובת הדר דאורייתא הוא אבל בדיקת חמץ אינו אלא מדרבנן לשיטתו ואחי שפיר.

שנית נראה ולבאורה יש סברא לומר לפי מה שכתבו לעיל לשיטת רש"י דתרזווייהו מחויבים במחאה השוכר והמשכיר והוא כיון דהתורה הקפידה על שמירה ושמירה צ"י הדר והבית דתרזווייהו משתמרים וכמ"ש דלכן מניחו על פתח ביתו מנחון דגם הדלת יכה בכלל השמירה מצוה ע"פ דגם הבית לר"ך שמורה והדר ודאי לר"ך שמירה וא"כ כיון דמחאה לריבה לשמירה לבית ולדר יתחייבו תרזווייהו במחאה מדאורייתא המשכיר והשוכר ולפי"ז ה"י אחי שפיר דאין המקרא יולא מידי פשוטו, דכתב ציתך אמנם דא צורכא הוא שהרי מי שיש לו בית סגור וא"י אדם דר בו פטור מן המחאה וע"כ דאף דכתב התורה ציתך מ"מ בית כשהוא לעצמו צ"י דיווין אינו לר"ך שמורה וא"כ ע"כ דעיקר השמירה הוא חובת הדר על האדם והא דכתב התורה ציתך ע"כ משום ציתך משום שנכנס ויולא זה מקרי ציתך ח"ש חובת הדר לפי שהיה משמרתו אלא דלא

חייבים במחנה כיון שיש לו שם בית גדול אלא הקטנים ממילא דרך דירתו וחשימו כך הוא אבל מאד דחוק הוא, שנית י"ל דכונתו החמ"ד שיש לו בית ויש לו חדרים חוץ לבית זה כלומר שהחדרים הקטנים עומדים בנויים חוץ לבית הגדול ולא בחוץ הבית דומיא דבית שער וגניא ועלייהו קאי דחייבים במחנה, וי"ל דב' אנפי או שצא להוציא מדעת הרמב"ם שפסק דבית האויר פטור מן המחנה ולהוציא מה כח דחייבין או יאמר דהכי אפילו להרמב"ם דלא אמר הרמב"ם דבית האויר וכוונתו צהם פטורין ממחנה אלא כשהיה עומד בפני עצמו אבל מי שיש לו בית גדול לדירה אפילו שהחדרים הקטנים הם רק לאויר לבניה שם חפלים ולא לדירה מ"מ חייבים במחנה דהו"א דרך דירה ועיין ט"ז לענין חניות שצדוק שפטורים ממחנה ודו"ק. אמנם ידעתי כי הדברים דחוקים בדברי חמ"ד ושנויי דחיקי לא משנינן ועוד לי צו פירושים אחרים ואי"ה בסמוך אכתוב עוד מה אף שהאמת שכיון שאין לי דברי חמ"ד לעיין צהם צפנים צחר טעמו וגימקו והפח"ש ז"ל קי"ר מאד צבעתקו וצכן לא אוכל לעמוד על סוף דבריו ולכן אצו"א לדינא בדידן.

ומה שנראה נדון דידן לא דמי כלל להני דלעיל ולפוס ריב"טא עלה צדעתי להצו"א ראי' מדברי הרמב"ם פ"ו מה"מ ה"י ח"ל חדר שצבית אפילו חדר צחד חייב לעשות מחנה על שער הפנימי ועל שער החדר צחילין ועל שער הבית שכולן עשויין לדירה וקצובין, ולפוס ריב"טא ה"א חרון קיר דומה צדומה הוא לחדר קטן צחוך חדר גדול חדר צחוך חדר שחרי הוא צאמת חדר קטן צחוך הגדול ולא דמי לחדרים קטנים שהם מחוץ לבית הגדול אבל זה צפנים הוא, והנה על החדרים האלו כחצ הרמב"ם ז"ל העטם דחייבין במחנה מפני שכולן עשויין לדירה וקצובין, נראה דאם אינן עשויין לדירה פטורין ממחנה אף דכוח חדר צחוך חדר גדול ולא אמרינן מדבחדר הגדול מחוץ במחנה הכ"י החדר הקטן שבו וא"כ הכא נמי צבני ארונות קיר (קלאצטעם צלע"ז) מאחר שאינן עשויין לדירה אלא להניח שם חפלים פטורים מן המחנה.

ונראה נמי דלשיטה זו אפילו הי' החדר קטן צחוך חדר גדול נמי ד"א על ד"א שאלו הי' החדר הזה עומדת בפני עצמה לשם דירה הי'ה חייבת במחנה מ"מ כיון דלא נעשה לשם דירה פטורה מן המחנה אף שצומדת צחוך החדר השני המחוייב במחנה. והכי משמע לשון הרמב"ם חדר שצבית אפילו חדר צחד וכ"י ולא כחצ חדר קטן צגדו"א חדר קטן פחות מד"א על ד"א פשוט דפטור משום דאין צו ד"א על ד"א, (אף שלטיק"ר דינא יידון דידן אינו נקרא חדר כלל אלא חור שצבוחל ויש לו פתח או ארון שצבוחל כמו שקוראין אותו צאמת ולא שמענו ולא ראינו מי שיקרא אותו חדר או ארון חדר קטן כיון דצאמת אינו חדר כלל). ועיין צסמוך צסם המהרי"ל ז"ל חכ ראי' צרורה לצרירי צס"ד.

אלא דלכאורה נ"ר להצין לדעת הרמב"ם כיון דכוח חדר צחוך חדר א"כ מאי שנא מהא דכחצ הרמב"ם שם צה"ח דאפילו עשרה צחים זה פתוח לזה חכ פתוח לזה הואיל והפנימי חייב במחנה כולן חייבין ואף שאין צהם ד

מפלגאנן כחצו כה"ם דחיוצ צדיקה צליל י"ד לא חל חלל על המקומות שיהי' שלו צפסח אבל לאחר העיון יש לחלק דלא דמי דמחלוקת האחרונים הוא צבית שיוצע שיוכנס צו גוי לפסח אבל האיצט"ל צמכלתין צמשכיר צית לחצירו צע"פ וצליל י"ד אכתי שלו הי'ה ולא ידע שישכירו לישראל אחר וא"כ חלה חוצת צדיקה עליו גם כי כיון שיהי' צישראל אחר ויהי' עכ"פ מחוייב צצדיקה לפסח א"כ צבר נחחי"ב צרשות המשכיר לצדוק מליל י"ד צחקת חז"ל ועיין ח"ם הני"ל שצ"כ להדיא וממילא אחי שפיר מה שכתבו צס"ד.

ופה שבתה קולמסי בידידות ואהבה וחובה אוהב נאמן לכל יראי ה' ותורתו דושל"ת המצפה לישועת ה' כהרף עין בברכת כוח"ס בלב ונפש.

(*) ועיין משנה הלכות ח"ו סימן קצ"ה.

משנה הקטן

סימן קל"ט

בפסח ח"א שארונים קיר (קלאצטעם צלע"ז) חייבים במחנה

ב"ה ב' לסדר כי ברוך הוא ברוקלין נ"י יצ"א.

כבוד אהובי ש"ב הרב הגאון המפ"י חו"פ פ"ה מוכתר בגימוסין שמו מפארים וכו' כש"ת מוה"ר אברהם חיינפעלד שליט"א בעמח"ס שובה ישראל ועוד.

אחדש"ר היום צפתחי ספרים קצבתי לי מטע זמן לעיין צהא שצעתחא שאמר לי שחידש שם ח"א שצוח לקצוב מחנות על פתחי ארונים קיר (קלאצטעם צלע"ז) אף שאין צהם ד' על ד' ולא נעשו לדירה וסמך הוראחו על ספר חמודי דניאל הוצאו דבריו צפה"ש י"ד ס"י רפ"ו סק"י"א חז"ל צם' חמודי דניאל כ"י נראה דוקא צית דירה נ"ר דוקא שיהא ד' על ד' אבל צית שער ומרפסח וגניא אפילו לית צהו ד"א על ד"א חייבין ועוד נראה צמי שיש צית גדול ויש לו חדרים קטנים להניח שם חפלים דחייבים במחנה ע"כ. וסובר הרה"ג שארונים קיר הני"ל דומים להני חדרים קטנים צבית גדול ומניחים שם חפלים שצחייב צהם החמ"ד והכי נמי כן הוא. וכיוצ שישנם שם צני חורח מדקדקים צמאות נעשה צהם ספק אם מחוייבים לקצוב מחנה צארונוחיהם ונעשה מה צמוכה גדולה צין הולומדים ומצצקשתי לעיין צהא מילחא.

ולפי שהצבר חדש הוא ולא ראינו מעולם נוהגים כן חייבים אנהנו למשכני נפשינן אפילו אי הוה צאמת דומה לזה הינו צריכין לחלק צזה כדי שלא נשויה כל העולם עוצר על דברי חמודי דניאל צלי שום ראי' חולק עליו אלא דהכא לפענ"ד אין הצדון דומה לראיה כדנא לעוכלל ואפרש שיחתי, וראשונה עלינו לצבר דברי החמ"ד הני"ל מה צוונתו צבני חדרים קטנים דלכאורה יש לדחוק דבני חדרים קטנים מיירי ציש לבס ד"א על ד"א והא קמ"ל דאף שאינם עשויין לדירה כלל מ"מ

דרך פתח זו וחשזינן כהי פתח פתחו של החדר הגדול שמשמש יליאח לשוק חכ כעין מה שכתבנו לעיל לענין בית שער אלא דהתם מפרשי שביית שער משמש כניסה והגרע"א מפרש באופן שמשמש יליאח ומר אמר חדא ומר אמר חדא, עכ"פ מפורש כתב הגרע"א דמ"מ חייב כאלו יולא מפתח זו לשוק משמע דאלו לא היה יכול ללכת דרך פתח זו לשוק הכ"כ דהיה פטור ממחזק אף דהיה פתוח לחדר הגדול כיון דליתו משמש לחדר הגדול לכניסה או יליאח פטור דמלד עלמו אין לו שום חיוצ, וכל שמשמש ליליאח או כניסה לחדר הגדול אף שיש לחדר הגדול עוד פתח אחרת לפניו והחדר הקטן אין לו ד"א על ד"א מ"מ חייב במחזק.

ובספרי שו"ת משנה הלכות ח"ב סימן י"ז הבאחי לשון רי"א"י הביאו הש"ג ה"י מחזק ח"ל נראה צעניי שאם היה ארוך וקצר ויש בשעור ד"א על ד"א חייב וכן נראה צעניי שאם היה בית גדול פתוח לבית קטן שאין בו ד"א בין שיהיה כיכר ליר ללד לבית הגדול בין שיהיה כיכר ליר ללד לבית הקטן חייב במחזק שפתחו של גדול הוא נחשב ויהי הוא בבית הפתוח לר"ר או לגינה שהוא חייב במחזק ואפילו היה כיכר ליר מבחוץ כמבואר בקונט' הראיות ע"כ. מפורש נמי דמה שמחייב הבית קטן כשהיה פתוח לבית גדול אינו מלד עלם חיוצ הבית הקטן שנחייב במחזק ע"י פתחו הפתוח לבית הגדול אלא מה שבהית הקטן חייב במחזק הוא משום שפתחו של גדול הוא נחשב ויהי הוא בבית הפתוח לר"ר דהחדר הקטן לא נחשב עוד אלא אם לא היה כפתח הפתוח לר"ר ולא היה יכול ללכת על ידי פתח זו לר"ר פשוט דהפתח של הבית הקטן היה פטור ממחזק אף שיהיה פתוח לבית הגדול אלא כיון דליתו משמש ליליאח מהבית הגדול ואינו יכול ללכת בה א"כ לא נחשב פתחו של גדול והחדר הקטן מלד עלמו פטור ממחזק חכ ברור בס"ד, ובאמת י"ע חרציו הגרע"א ז"ל שכתב הא' הילכתא מסבירא דנפשי וכן ראיתי בעוד אחרונים ז"ל ולא זכרו השרים שדברים אלו מפורשים כבר בקדמון הרא"ז ז"ל עכ"פ ראה ברור לסברתו בס"ד.

אלא מעשה כיון דעלמא לן בבירור דמה שאמר דהדרים הקטנים הפתוחים לגדולים חייבים במחזק היינו דוקא כשמשמשין כניסה או יליאח לגדולים וחיוצן הוא מכה הגדולים א"כ פשוט דהני ארוני קיר פטורים כיון שאינם משמשין כלל לכניסה או יליאח ושום חשמוש לבית הגדול שמחייב במחזק א"כ פשוט דהני ארונו פטורים מן המחזק בלי חולק. ואומר אני דגם החמודי דניאל שכתב במי שיש לו בית גדול וחדרים קטנים לבניה שם חפצים חייב במחזק ולא פ"י באיזה אופן ל"ל דהוא ז"ל נמי מיירי באופן שהחדרים הקטנים יש להם פתחים משמשין ללכת או ליכנס מן הבית הגדול לשוק וכיון שמשמשין לבית גדול יליאח או כניסה חייבים משום בית גדול דודאי אין סבירא לומר דהחמ"ד פליג דזה וס"ל דאפילו אינו משמש אלא החיוצ ז"ל אלא פשוט הקטן דמאן ליה לחלוק דזה על הראשונים ז"ל אלא פשוט דכוונתו חדר קטן שעשוי לבניה שם חפצים אלא שיש לו פתח ומשמש לבית גדול ונמצא דבריו מכוונים עם שאר פוסקים.

ותבט עיני בחידושי המאירי יומא דף י"א ע"א שכתב ח"ל כל שער שאינו פתוח לבית העשוי לדירה אם הוא

אמות על ד"א ואינו עשויין לדירה ג"כ וכן מאי שאל מצית שער וגינה כל שפתוח לבית גדול שחייב במחזק הני נמי מחייבי וכדי אף שהוא עומד בחדר גדול ופטור. ולפענ"ד דזה סבירא ישרה והבס"ר דזה הוא כך דהנה כל הני חדרים קטנים או בית שער וגינה ואכסדרה וכיוצא דזה כל הפטורים שפטורין כשכן בינם לבין עלמם ונחתיבו במחזק כשהם עומדים בפתח בית גדול שחייב במחזק אין החיוצ על החדר הקטן אלא החיוצ הוא על הפתח מלד הבית הגדול לפי שנכנסין דרך שם לחדר המחויב במחזק והיו כמו פתח הבית הגדול כיון שמשמש לכניסה ויליאח לבית הגדול וכיון דהפתח הוי פתח להמחויב אף דהוי בחדר קטן הא נמי מחויב במחזק דסוף סוף הבית הגדול מחויב במחזק, ככלל, דעיקר החיוצ על הני מקומות הפטורין אינו חיוצ עלמם שנחתיבו הם בעלמם במחזק כיון שנפתחו לחדר הגדול אלא חיוצם הוא חיוצו של הבית הגדול, אלא אם כן הני ארוני קיר שאנו דנין בהם כיון שכלתם שלהם אינו משמש שום יורק כניסה לחדר הגדול המחויב במחזק ממילא לא חל עליהם חיוצ מחזק לעולם מלד החדר הגדול ומלד עלמם אין עליהם חיוצ לא מציעא כשאין בהם ד"א על ד"א דודאי דפטורין ממחזק אלא אפילו יש בו ד"א על ד"א נראה דפטורין כיון דאין נעשין לדירה ואינו בית דירה כלל ממילא פטורין כחדר בחור חדר שכתב הרמב"ם ז"ל.

ואביא לי ראי' נאמנה דראיתי קדוש אחד מדבר בגרע"א יו"ד כ"ל ס"ק י"ג ח"ל דע"ד דהיינו מלד עלמיתו פטור ממחזק אלא בחדר שצננים מחדר (שקורין קעמערין) שיואלין מחדר הגדול לחדר הקעמערין הפתח הכהא חייב במחזק מלד הגדול שיואלים ממנו דרך פתח זו לחדר קטן ויהא נידון חדר קטן כאויר דמ"מ חייב כאלו יולא מפתח זו לשוק כנלפ"ד עכ"ל. נראה דעמו ז"ל דקעמערין שיואלים מחדר גדול בו חייב במחזק אף שאין בו דע"ד ואינו בית דירה כלל ולפי שיטה הר"ג ה"ל הרי ראה ברור מדברי הגרע"א דבארון קיר שהוא כעין הקעמערין ופסק הגאון דמחויב במחזק ולא ידענא למח לא הבית לעלמו ראה מגרע"א ה"ל שהוא יותר מצובר מדברי החמ"ד ה"ל. אלא דא"כ לכאורה זה סתירה לדבריו.

אמנם כד דייקין בדבריו הקדושים אדרבה ראי' ברור לדבריו בס"ד דנראה דייקן הגרע"א ז"ל ב' דברים.

א) דייקן הפתח הכהא חייב במחזק מלד הגדול ומלד עלמיתו פטור ממחזק וכל החיוצ עליו הוא רק מפני שמשמש פתח יליאח לחדר הגדול והחיוצ הוא עליו מכה החדר הגדול ולא מלד עלמיתו. ב) שדייק דאפילו יהא חדר קטן זה נידון כאויר מ"מ חייב כאלו יולא מפתח זו לשוק, ופירושו נראה דכיון דכבר קדם דהחדר הקטן מלד עלמיתו פטור ממחזק א"כ אמאי נחייב פתח זו במחזק אף שמשמש יליאח לבית הגדול נידון כל החדר כאויר ואין כלן פתח מחייב במחזק וע"ז ח"י הגאון דמ"מ כיון דע"י פתח זו ילא אף שעדיין לא ילא מהפתח זו לשוק ממש שכרי היה שם עדיין החדר קטן מ"מ החדר קטן לא נחשב ואפילו אי הוה כאויר א"כ הוי כאלו יולא מפתח זו לשוק כיון שהחדר נחשב לאויר זה נראה פ"י דבריו ז"ל, ויהי א"כ שיהיה נראה ברור דעמו הגרע"א שהחיוצ הוא מלד החדר הגדול כיון שיואלין

המכרי"ל דכיון דלחית פתח קטן היכר לור דידכו חד צבית
החורף וחד בחדר גדול ממילא שחיכו חייבות ומינה דאם
היחה דלחית רק בשביל החדר קטן וחי היכר הליך רק
בחדר קטן חי פוער לגמרי כיון שאין צו ד' על ד' חח
ג"כ ראי' למח שכתבו וכן ראי' בחי' עטרת זקנים בספר
ויעש אברהם מנכד הגאון מטעמכנוצ צמלות מחוח ס"ק ג'
שהביא מח ראי' דפוער וחלק ג"כ על חמודי דניאל הנ"ל
ולא כרגיש מכל מה שכתבתי.

אבל לפי זה אי"כ פשוט מאד בצארונות קיר כיון דכפתח
לא נעשה להבית הגדול אלא לחשמים להניח צב
חפלים אפילו היח צמליות ללחית פ"י אוחס הפתחים ג"כ
לשוק לא היו מחויבים צמחוח ולא מציעה צארונות שאין
לכס פתח לחוץ ואינם אלא להניח חפלים דפוערים לכ"ע
ממחוח והקובע מחוח עליו הוח כחולב צמקלו אלא אפילו
אי יש לכס פתח ללחית לשוק אלא שלא היח עיקר עשייתו
בשביל זה נמי פוערים ממחוח וכן נראה פשוט דמח כריאי"ז
הנ"ל וכן נראה דגם בגרסי"א מודח לוח חח פשוט וצורר
בס"ד, וגם דעת החמ"ד לפענ"ד לריך לפרש הכי וראי'ה
שהרי החמ"ד הביא קודם דין צבית שער ואכסדרה וחי ועל
זה הוסיף חדרים קטנים ומשמע דדין אחד לכס. *

אלה דברי אהבה אשר הספקתי בין הפרקים ומחמת
הטרדות לא אוכל להתאריך כעת ולהשתעשע יותר בדברי
תורה וי"ר שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה וגובה לאסוקי
שמעתתא אליבא דהילכתא עבצ"א ש"ב המברכך בברכת
התורה ולומדיה המכבוד ומוקירך בלב ונפש.

מצהה הקטן

ג. מה שאני מחקש כעת צמנ"ח מלוח חקס"צ
שכתב דלא חדרוש עובר גם צנקבות ופלא שלא זכר הש"ר
דמבואר ציראים מלוח רל"ו שלא ידרשו שלום צני עמון
ומואצ הזכרים, גם מלשון החינוך שם שכתב ואיסור זה
נובח צזכרים שחם צני מלחמה וחי וחי צזכרים נראה
דקאי על עמון ומואצ ע"ש וי"ע.

סימן ק"מ

הדלת שוקפת על המזוזות מבחוץ אי יניח המזוזה על הצד
אחורי הדלת

ב"ה כ"ה ניסן התשכ"ג ברוקלין ג"י יצו"א.

כבוד ידידי רב חביבי גר"א אי"א ור"ח חוב"ט וחי כש"ח
הרב יוסף חיים שמעון ב"רם שליט"א.

ח **אחדשה"ט** אשר שאל הלכך למעשה צמי שיש לו צית
ובדלת של כניסה תלויח על הציידים מלח חוץ
וממלא חלל הפתח היינו המוחות מלח חוץ צשוח ולא נראה
מחוח לצד חוץ כלל ואי"א להניח המחוח מחוץ לדלת אצל

י"ד סימן קס"ח סק"ה וסימן קס"ט סק"ב וז"מ בדין אולי
כוי"ע מודי דפטור וצ"ע.

עשוי ליכנס ממנו למקום אחר החייב צמחוח הרי הוח
צבית שער צבית החייב ונמלא גם הוח חייב צמחוח וחי
לא היו עשויין ליכנס שם אלא לדבר אחר אפי"פ שאפשר לו
ליכנס ממנו לשם הוחיל ועיקר עשייתן לדבר אחר פוערין
ומי"א אם היחה צלוחן השערים עלמם צחי דירח לוחח דבר
כגון לשומר צית האסורים או לשומר הממונה לשומר שם
צליח וכיוצא באלו חייצין וכן שער גינה הפתוח לחצר חייצח
ע"כ.

והאיר לן המאירי ז"ל צ' נקודות יקרות. **א** שכתב מפורש
דבכל אלו דמחויצין צמחוח מכה פתיחתן צבית
גדול המחוויצ צמחוח כגון צית שער ואכסדרה וצית קטן
וכיוצא באלו אינו אלא מכה חיוצ צבית הגדול שהרי כתב
אם הוח עשוי ליכנס ממנו וחי הרי הוח צבית שער צבית
החייב ונמלא גם הוח חייב צמחוח, לא היו עשויין ליכנס
שם אלא לדבר אחר וחי פוערין ומפורש דכחיוצ עניכס
רק מכה צבית הגדול המחוויצ ומשמע לכניסה ויולח לא.
ב הוסיף לן המאירי ז"ל דבר חדש דאפילו היח לכס
ללוחן הפוערים פתח פתוח צבית הגדול המחוויצ צלוחן
שאפשר ליכנס דרך שם צבית המחוויצ וללחית אלא שלא היח
עיקר עשייתן בשביל להכניס וללחית מצית הגדול דרך החדר
הקטן וכגון שהיח להצית הגדול עיקר כניסה ויולח צמקום
אחר וחי פתח בחדר הקטן נעשה לדבר אחר אפי"פ שאפשר
לו גם ליכנס וללחית מצית הגדול ואלו לא היח לו כניסה
אחרת ונעשה לשם זה היחה החדר הקטן מחויצ צמחוח
אצל זו כיון דלא נעשה לשם זה פוערים מן המוחוח, ובספר
צוח נראה פשוט ומוכרחת מאחר דוח דלחן מחויצין כי
פתחי צמחוח אינו אלא מכה צבית המחוויצ דמצינן החי
פתח באלו הוח פתח צבית הגדול המחוויצ, אצל מחחר
שפתח זה נעשה לשם דבר אחר ולא נעשה לכניסה או יליח
להצית הגדול אי"כ הדרח מילחח לדוכתה צבית קטן פתוח
מדי"א על ד"א פוער מן המחוח ומכה צבית גדול ניכח
לחייציה כיון דלוח נעשה לשם זה ודוק כי זה צורר מאד
וממקור קדוש מחלצח.

והנה צשו"ח מהרי"ל (סי' ל"ד) שאל השואל ח"ל ודע
צבית חדר קטן פתוח מדי אמוח על ד"א בחדר
שחני למד צו ויש לו פתח מחדר. לחדר קטן וחי וצלחח
צד אקבענח צפתח צצין צית החורף לחדר הקטן ואוחח
פתח לא ידענח למי נעשה בשביל צית החורף או בשביל
החדר וחי ואח"ל דלוחח פתח חייב צמחוח מצעיה לי
צלחח וצד אקבענח ואח"ל וחי עדיין שמח אז יחא פוער
לגמרי הוחיל והחדר לוח ציח ד"א על ד"א וחי והמהרי"ל
ז"ל הציב ח"ל וספיקתן מחדר הקטן לפי שכתבתי מחכתך
שיש פתח אחד מצית החורף לחדר וגם יש פתח אחד מחדר
גדול לחדר ולחתי פתחי חדר קטן שחיכו היכר ליר דידכו
שלא בחדר קטן אלא חד צבית החורף וחד בחדר גדול ולפי"ז
שחיכו חייצות ויש לקבועה צימין הכניסה צבית החורף
וצימין הכניסה לחדר גדול דפיתחח דצין חחי צחי ויש לכל
אחד פתח להי"ר הולך אחר הדר עכ"ל.

והמעייין צדבריו הקדושים נראה דהשואל רחב לפוער לגמרי
החדר הקטן כיון שאין צו ד"א על ד"א וכחצ לו

* ועיין מקדש מעט על דע"ק הלכות מזוזה סימן רפ"ו
סקל"ט שכתב כדבריו ובלחם הפנים בקצוש"ע סימן י"א ובמנח"ע
סימן שצ"ח וי"ד סימן רפ"ו ס"ג חלק עליו. ועיין חזון איש

ומצתה נבא לעיקר שאלתו ולפענ"ד דבעיקר הדבר לאחר הסליחה שגב צפי הניחה אחרי הדלת ולכן הסתפק במה שסתפק וכפי הנראה חשב כי אחרי הדלת פירשו ליד פנים מהדלת ולפני הדלת נקרא הכד החילון שנפגע בו האדם שזכרם לבית אצל תרומתו על חלל הפתח והמחמה ולמשל שאם היה חלל הפתח והיינו המחמה עציו ג' טפחים והיה הדלת בטפח באמצע החלל נמצא הטפח שליד חוץ מהדלת כשר למחמה והטפח הפנימי ר"ל מלד שני ליד פנים מן הדלת במחמה עצמה נקראה אחורי הדלת והא חנוי במחלוקת הרמב"ם והטור לפי דעת הב"י והרמב"ם פסוק דדיעבד ולהטור היכי דא"ל וכגון שהדלת סוגרת מלד חוץ בשור עם המחמה ואין מקום להניחה דדיעבד מניחה מלד הפנימי של הדלת, אצל האמנה כי דברים אלו שגב הם ואחורי הדלת אין כוונתו על ד שני של הדלת בחלל הפתח עצמו כי כל שהוא בחלל הפתח מלד ימין אפילו היתה המחמה רחב ד' וז' טפחים לעולם נקראה בחלל הפתח ולא נחלקו בזה הרמב"ם והטור מעולם ואין חלוק בזה אם הדלת סוגרת מלד החילון או מלד הפנימי ואחרי הדלת פירשו חוץ לחלל הפתח ורוחב המחמה על הכדדים בין הוא מצפנים או מבחוץ של הדלת כל זמן שהוא חוץ מחלל הפתח והמחמה זה נקרא אחורי הדלת.

ג) ואף שהדבר פשוט אלא מ"מ כיון דראיתי לכבודו שפי' אחרת הביא לי ראי' בהכ צב"מ מנחות ל"ב ואמר רב יהודה אמר שמואל וכו' תניא נמי הכי תלמידי במהלך או שהניחה אחר הדלת סכנה ואין צד מלוא וכו' ואמר רב יהודה אמר שמואל מלוא להניחה בחוץ חללו של פתח פשיטא בשעריך אמר רחמנא ס"ד אמינא הואיל ואמר רבא מלוא להניחה בטפח הסמוך לריבא כמה דמרחיק מעלי קמ"ל ופרש"י תלמידי למחמה על הפתח במקל, שהניחה אחורי הדלת, שקבעה בכותל אחורי הדלת ע"ש והכח בתלמידי במקל פרש"י שתלמידי על הפתח ובהניחה אחורי הדלת פי' שקבעה בכותל ולא פי' שקבעה בפתח או במחמה אחורי הדלת ועוד שם ד"ה בחוץ חלל הפתח פי' ולא מבחוץ ופשוט שכוונתו ולא מבחוץ של חללו והיינו ללדדי המחמה חוץ מהחלל על לדיהם ולא צפנים, והנמק"י הביאו הב"י כתב להדיא כן ח"ל אחורי הדלת חוץ למחמה השער פסולה דבעינן דרך ביאתך וליכא ודייק בלשון חוץ למחמה השער (וכת' הרג"ש בדברי הנמק"י ודחק ליישב) וכן כתב הב"ח שם ד"ה ומ"ש ח"ל ומ"ש בחלל הפתח וכו' שם סוף דף ל"ב ודף ל"ג ופרש"י בגון חומת אבנים שבוצי החלל ד' או ה' טפחים יניחה בחלל בטפח הסמוך לריבא דכי אחי לביתו קדים ופגע במלוא מיד אצל לא יניחה מבחוץ לחלל דהא כתב בשעריך דהיינו מקום סגירת השער ע"כ וקרי דייק לומר חוץ לחלל.

והלבוש סי' רפ"ט ס"ב כתב בא"ד ח"ל ולריך לקובעה על ימין הנכנס דדרשין בתיך דרך ביאתך דהיינו ימין לביאה כשנכנס לבית דכי עקר אינש כרעיה ימיניה עקר צרישא ואם קבעה משמאל או אחורי הדלת חוץ למחמה השער פסולה דדרך ביאתך צעין-וכי' וכתב נמי או אחורי הדלת חוץ למחמה השער ואז פסולת דהוא ז"ל פסק כהרמב"ם לכאורה אצל מ"מ מפורש דלאחורי הדלת הוא חוץ

בחליו השני של המחמה היינו ליד פנים יש מקום במחמה השער להניח שם המחמה מה עדיף להניחה בלאחורי הדלת (כוונתו ליד פנים הדלת) על מחמה השער או להניח אותה ליד חוץ חוץ לחלל הפתח ובסמוך לה כדומה מן הכד. וכי' יא' לפלפל בשיטת הטור והרמב"ם דדין להניחה אחורי הדלת דעת הרמב"ם פי' מה' חפילין הי' דהניחה אחורי הדלת לא עשה כלום והטור פסק דאם שינה באלו המקומות חינו מעבד, והב"י נראה פסק כהרמב"ם וכן נראה בש"ע יו"ד סי' רפ"ט אצל הרמ"א ז"ל פסק כהטור ולמסקנא דמילתא הביא הש"ך דעת המעדי מלך דלכחילא יש לחוש להרמב"ם ז"ל אצל דדיעבד היכי דא"ל כגון היכא דהצתים פתוחים לרחוב עכו"ם ומפני היראה קובעים המחמה אחורי הדלת יש להם על מה שימכו ופלפל עוד קצת צענינים הטובעים.

ג) וראשונה נראה לכאורה לדייק דיוק גדול בלשון הרמב"ם ז"ל צענין הא דאחורי הדלת מה שלא ראיתי להב"י ונושאי כליו שהעירו בו והא דלפי הנראה מהב"י והאחרונים הנמשכים אחריו דעת הרמב"ם בהניחה אחורי הדלת פסולה אפילו דדיעבד אמנם לולי דמסתפינא חנכי לא בן עמדי והוא דיש כאן שינוי לשון הרמב"ם שכתב ח"ל תלמידי במהלך פסולה שאין קבועה, הניחה אחורי הדלת לא עשה כלום חפר במחמה הפתח והכניס המחמה וכו' פסולה העמיק לה טפח פסולה חתך קנים וכו' פסולה, והמדויק בדברי רבינו הגדול רואה שינוי לשון דכל בני אחרים שעשה שלא כהלכתא כתב פסולה כגון תלמידי וכו' כתב פסולה ובהניחה אחורי הדלת לא כתב הרמב"ם פסולה אלא כתב לא עשה כלום ולכאורה אי דעת הרמב"ם ז"ל דגם בזה פסולה אפילו דדיעבד הי"ל הניחה אחורי הדלת פסולה כמו שכתב בבלבו שם אצל אי נימא דהרמב"ם ז"ל מורה לשיטת הפוסקים היינו הטור והרמ"א ז"ל דדיעבד אינו מעבד אחי שפיר מאוד ששינה בלשון הזהב להודיענו דין חדש דדיעבד אינו מעבד וממילא הרוחנו בזה ליישב ג"כ שלא לעשות מחלוקת בין הטור והרמב"ם ושאר פוסקים וידוע דהכי דאפשר ליישב דברי הפוסקים אפילו בדוחק מלוא ליישבם וכי' כאן דיוק לשון הרמב"ם מכריח לזה.

ובזה היה אחי שפיר נמי לשון הטור שכתב סתם ואם שינה בכל אלו אינו מעבד ולמה לא הביא דעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דדיעבד מעבד והוא ז"ל חולק עליו אלא כתב סתם דמשמע דברי הכל הוא אצל לפי ה"ל י"ל דבאמנה הטור היה מפרש גם כן בלשון הרמב"ם ז"ל ודלא כמו שפי' בו הב"י ושאר האחרונים ז"ל, כן היה נראה לכאורה מסבירא, אלא דמ"מ יש לומר כוונה אחרת בלשון הרמב"ם ז"ל מהיפוך והוא דכוונתו בלשון לא עשה כלום ולא כתב פסולה לומר דהני אחרינא כיון שהניחם במקום המחמה רק שלא הניחם כמלואתן ובהלכתא כתב עליהם פסולה היינו שהמלוא פסולה הוא פי' דבהני עכ"פ מקום המלוא איכא אלא שחסר חנאי המלוא ולכן כתב פסולה אצל בהניחה אחורי הדלת לא עשה כלום פי' שאין זה מלוא כלום וכמו שהניחה על שלחנו דאין שייך לזה לומר פסולה אלא אינו כלום וא"כ אדרבה מחמת גריעותא של אחורי הדלת מהני כתב לא עשה כלום ובסמוך עוד נדבר אי"ה מדברי הרמב"ם הללו.

נראה יותר דאלת"ה כיון דאחורי הדלת לא זכר בש"ע
בהדיא אלו היכי דעמו לפסול כיון שהגיה במקנה הדברים
שאם שינה לא עיכב ה"ל לפרש דאחורי הדלת מיהת פסולה
כמו שהתנה גם כן ובלבד שיינתנה במחזה עומה ה"ל
להתנות זה ג"כ לכן נראה לי שסובר בדעת העור דאין
לפסול באחורי הדלת וכו' ע"ש ואחריו נמשך הש"ך ז"ל כי
הם הם דברי הש"ך ז"ל.

אבל נפענ"ד דברי החמודות בכאן לריכין עיון דלמה לא
נימא אדרבה דהרמ"י אזיל כאן בשעת רבו הרמ"א
ז"ל וודאי כיון לדברי רבו הרמ"א ז"ל וא"כ נימא אדרבה
דעת הרמ"א ז"ל לפסול באחורי הדלת וכמו שהקשה כ"ח
ורק כשקבעה במחזה עומה כשר ועיון ביאור הגר"א מדקאמר
מלוא משמע להתחלה וכו"ש בתוך חלל כמש"ש ל"ב צ' ס"ד
אמינא נראה כוונתו בזה דהרמ"א שכתב ואם שינה אינו
מעבד ר"ל הא דאמר רב יהודה אמר שמואל דסד"ה הואיל
ואמר רבא מלוא להניחה בטפח הסמוך לרבי"ר וכו' וא"כ
הכ"י דכ"ש בתוך חלל כמש"ש חלל מראשית דבריו מדקאמר
מלוא משמע להתחלה נראה דאכילה קאי. ומה שכתב הד"ח
דכ"ה לו להרמ"א ז"ל להתנות דאחורי הדלת פסולה אינו
ראי' לפענ"ד כמו שאבאר בסמוך בס"ד.

(ו) **והנראה** לפענ"ד לומר פי' אחר דברי רבינו הרמ"א
ז"ל ודייק דבריו הקדושים ושינוי הלשונות
זינו וזין המחבר שהמחבר בש"ע שם ס"ב כתב וז"ל איזהו
מקום קביעתה בתוך חלל של פתח בטפח הסמוך לחוץ
וכתב הרמ"א ואם שינה אינו מעבד ובלבד שיינתנה במחזה
עומה ע"כ ויש לדקדק למה שינה הרמ"א בלשונו העבור
ולא כתב ואם שינה אינו מעבד סתם או אפילו ובלבד
שיינתנה בתוך חלל של פתח כלשון המחבר לפי כוונת כ"ח
דכוונת הרמ"א במחזה עומה ג"כ היינו בתוך חלל של פתח
דייקא וכן לפי הצנת הלבוש כפי קושית הד"ח והרמ"א שלו
שהם דברי רבו ועוד דיוקים אשר אי"ה יבנו בס"ד.

(ז) **ונראה** דיש לחקור אדברי העור והרמ"א שכתבו ואם
שינה אינו מעבד עד היכן הוא הגבול שאם
שינה ונתן שם המחזה אינו מעבד ואם למשל היתה הדלת
באמצע הכותל והיה מן הכותל ללד ימין עשר אמות וכו'
נימא דאם הניח המחזה בסוף הכותל בסוף עשר אמות
או יותר הוי מחזה זה ודאי לא עלה על דעת אדם משולם
דסוף סוף אין זה מחזה הבית וע"כ אפילו להני פוסקים
שפסקו דאם שינה אינו מעבד בכל השינויים כל זמן שהוא
ללד הימין אבל ע"כ לריך שיעור למרחק המחזה מן הדלת
ונראה דזה שבא הרמ"א להשמיענו דהגבול שיניח המחזה
וכשרה אפילו אינה על חלל הפתח אבל מכל מקום אינו
כשרה אלא אם הניחה במחזה עומה כלומר שאם שינה
ובהניח המחזה ללד החוץ או אחורי הדלת לפי שיעת הש"ך
והר"ח בו מ"מ גבול יש עד היכן כשרה היינו כל זמן שהניחה
על המחזה עומה מכל רוח שהוא, וגמלא פירושו הא דאמר
ובלבד שיינתנה במחזה עומה אין כוונתו שיינתנה במחזה
עומה בפנים בחלל הפתח דא"כ הם הם דברי המחבר אבל
כוונתו שאם שינה אינו מעבד אבל מ"מ לריך שיינתנה המחזה
על מחזה הבית היינו העץ שעשו להחזיק הדלת כל סביבו
שהוא ולא רחוק מן העץ הזה.

למחזה השער ועיון פרישה ובמעדני מלך הביאו הש"ך
משמע ג"כ הכי למעיין שם שוב דקדקתי בדברי הרמ"ש בה"י
קטנות ה"י מחזה שכתב וז"ל וקשה לרי"ת וכו' ופי' הוא
דחללה במקל סכנה דיוקף בה ראשו כשהוא נכנס ויואל
וכן אחורי הדלת פעמים שהיא בולטת דכיון דעומד במקום
שאין נראית אינו חושש לקובעה וכשמשתמש אחורי הדלת
נוקף בראשו ע"כ ועיון תוס' מנחות ה"ל אלא שדברי הרמ"ש
יותר ביאור בדברי תוס' והנראה עכ"פ דפי' דאחורי הדלת
הוא במקום שאין המחזה נראית וע"כ שאין זה בחלל הפתח
על המחזה שהתם ודאי נראית המחזה לעולם כשפתוח
הדלת אלא אחורי הדלת ממש הוא זה פשוט וצורר בס"ד.

אבל לפי זה ממילא צריך דידן פשוט כיון דהדלת נסגרת
מלד החליון ואין לו מקום להניח המחזה על מחזה
שער הבית מלד החליון של הדלת יינתנה בפנים מן הדלת
על חלל הפתח וקבענה על המחזה וכשרה לדברי הכל ואין
זה בכלל של הניחה אחורי הדלת ופלוטתה הרמב"ם והעור
אלא שאם הדלת עבה טפח או יותר אז חיסר קצת במלוא
שמלתה להניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים והוא אינו
יכול כיון שהדלת עבה וסותמת אותו הטפח וא"כ יולא
דמרחיקה קצת יותר מטפח ואם אין הדלת עבה טפח כמו
רוב דלתות שלנו א"כ יניח סמוך לדלת ממש מצפנים ויכ"ה
עוד בטפח סמוך לרי"ה ויולא גם כזה בכל הידורי מלוא
לדי"ה זה פשוט וצורר.

(ד) **ולפי** מה שפירשנו אודא לה נמי קושיתו מרבינו הש"ך
ז"ל שתמה הא"ך דקדק מלשון הרמ"א ז"ל דס"ל
כהעור נגד הרמב"ם והנמק"י שהרי י"ל דהרמ"א באמת ס"ל
בהרמב"ם דאחורי הדלת פסולה רק דמפרש כאן דברי המחבר
שכתב דמקום קביעתה בתוך חלל הפתח בטפח הסמוך לחוץ
ולא נעשה דאפילו דדיעבד פסול אם הניח לפניו מן הדלת
אפילו על המחזה וזהו כתב הרמ"א דאם שינה כשר כל
זמן דמניח על מחזה עומה ואפילו באחורי הדלת כמו שכתב
הנמק"י וכו' והנה כל זה גרמה לו פירושו באחורי הדלת
וס"ל לדעת הרמב"ם כה"ג פסול היינו לפניו מן הדלת
על המחזה ולכן פי' דלזה בא הרמ"א להוליא משיטה זו
ומה הוליד דין חדש שהרמ"א פליג בזה על דין הרמב"ם
ומצפנים וקשה על הש"ך אבל לפי האמת ליכא לטעות בזה
כלל דבהא כ"ע מודי דכשר ונכון הוא וע"כ דברי הרמ"א
דאחי להכשיר דדיעבד הוא כדברי העור וכפי הש"ך בו.

(ה) **עוד** הקשה כמה שכתב הרמ"א ז"ל אם שינה אינה
מעבד ובלבד שיינתנה במחזה עומה וביאר הש"ך
ז"ל דאזיל בשעת העור וא"כ מ"ל הא דבטיין במחזה עומה
וסמוך לה לא מהני ודחק גם כזה לפרש פי' אחד דברי
העור וכו' והרמ"א ז"ל ומה שגרסה לי בס"ד דדברי רבינו
הרמ"א ז"ל הוא בדדברי חמודות (שהוא המעדני מלך שהביא
הש"ך) סקט"ז כתב וז"ל ובש"ע אחרי שכתב שקביעתה
במקום חלל הפתח בטפח הסמוך לחוץ הגיה רמ"א ז"ל אם
שינה אינו מעבד ובלבד שיינתנה במחזה עומה ורמ"י כתב
גם זה הלשון ואח"כ כתב דאחורי הדלת פסולה ומיהא אין
זה מוכרח מדברי רבו ז"ל שהרי אפשר שהוא הולך לגמרי
לדעת העור שאינו פוסל כי אם קביעה בשמאל בלבד זה

למארה, וכן כ"ע מודי דאם שינה אינו מעבד כל זמן שהניחה על המזח העלמה אף שלא נפתח החלל בדיעבד כשר כל זמן שהוא במזח השער על כל פנים, אלא דאם הניחה חוץ למזח השער אז לכ"ע פסול דלאו במקום מזח כלל הוא אלא שיש פוסקים שפי' אחורי הדלת חוץ למזח השער לגמרי והיינו על הכותל ואז פסולה ויש שפי' אחורי הדלת היינו עכ"פ על מזח השער וכח"י גוינא כשר נמצא להלכה אין מחלוקת ביניהם אלא הכל הלוי האריך מפרשים אחורי הדלת.

ובזה אחי שפיר מאד לשון הנמק"י שפי' אחורי הדלת חוץ למזח השער פסולה, ולכאורה למד לא פי' סתם אחורי הדלת חוץ מחלל הפתח אלא נראה דדוקא דייק הנמק"י לומר חוץ ממזח השער לדייק דכל זמן שהוא על מזח השער אפילו אחורי הדלת הינה כשרה ולכן פי' הניחה אחורי הדלת חוץ למזח השער פסולה, ועל כרחך צריך לומר כן דאל"כ הו"ל לפרש חוץ לחלל הפתח פסולה ג"כ שלא נעשה דגם לזר אחר של מזח הפתח השער כשרה ורק חוץ למזח השער פסולה ומוכרח דע"כ דעת הנמק"י דבאמת במזח השער עלמה בכל זמן שהוא אף שאינו בחוץ חלל הפתח כשרה.

ע) ובין שעלה לן דעת הנמק"י ודעת רש"י כרמ"א דעת לבנון ניקל שאם דעת העור דאם שינה אינו מעבד כוונתו דודאי אינו מעבד אלא עכ"פ השינוי שאינו מעבד הוא דוקא כל זמן שהניחה במזח השער אלא שלא היה בחלל הפתח והוא מוכרח וכמו שכתבתי לעיל דודאי אין שום סברה לומר שיהא רחוק עשרה אמות מן המזח ובדלת על הכותל כשר למזח אפילו בדיעבד וע"כ דגם דעת העור הוא כן אלא שהנמק"י מפרש אחורי הדלת חוץ למזח השער ובזה פוסל והעור מפרש אחורי הדלת במזח השער עלמה כרמ"א ולכן ס"ל בדדיעבד כשרה אלא חוץ למזח השער גם העור מודר דפסולה וכדעת רש"י ונמק"י וליכא כחן שום מחלוקת אלא כי כן נראה לומר דגם דעת הרמב"ם בזה כדעת שאר הפוסקים דכל זמן שהניחה אחורי הדלת על המזח השער עלמה אפילו אינו בחלל כשר וכדעת שאר פוסקים חזק זה או כמו שכתבתי לעיל בס"ד מה שכתב הרמב"ם לא עשה כלום או שנאמר לפי השני דאינו בכלל מזה כלל לפי שהרמב"ם פי' אחרי הדלת היינו חוץ למזח השער וכדעת הנמק"י ורש"י והיינו בכותל ולכן פסולה אלא בשער עלמה גם הרמב"ם מודר בזה דלמה נשייב חולק על הפוסקים במקום דלא מלינו ליה מפורש שחולק במזח עלמה אלא כתב סתם אחרי הדלת וכיון דהפוסקים מחלקים בין במזח השער לחוץ לו והרמב"ם לא כתב מזה כלום לחי' שני פשוט דלא משוין הרמב"ם חולק וא"כ עלתה לן בס"ד שיעת כל הפוסקים בחדא מיחתא דאם שינה אינו מעבד לכ"ע חזק וכו' בס"ד.

י) ובמה שכתבנו נראה לפענ"ד ליטב דברי רבינו הע"ז מהשגה הש"ך בזה"כ שהניח דבריו בחימה ודע"ז יו"ד סי' רפ"ע סק"ג בא"ד כתב ח"ל ומה שמצאנו בעור דאף אם עשה אחורי הדלת אינו מעבד בדיעבד לא אשכחן מאן דפליג על זה כיון שבימין הוא ע"כ, וכתב עליו בנקב"כ

בקיזור והמזח הוא נקרא בעמוד או הקרש שהדלת סוגרת עליו והוא עמוד או קרש יש לו ד' נדדים ואז אחד הוא בחלל הפתח ויש לו עוד ג' נדדים וסובר הרמ"א ז"ל דהגם דאם שינה אינו מעבד מ"מ היינו כל זמן שנייחנה עכ"פ במזח עלמה כלומר בזה העמוד או הקרש אפילו משאר נדדים ולא בחוץ חלל הפתח אלא אם הניחה חוץ ממזח עלמה רחוק מן הדלת בכותל לאו מזח הוא ופסול ודוק בזה כי זה לפענ"ד סברה ישרה ופי' חמת בכוונת רבינו הרמ"א ז"ל, דודאי פשוט אם יניח מזח על הכותל ולא מגדר חיוב מזח כלל בזהו מקום והאריך יפטור אלא עמוד המזח מכל זמן עכ"פ מזח נקרא ולכן בדיעבד כשר מכל זמן שהוא על עמוד זה. ובזה מדויק מאד לשון רש"י במנחות ל"ב שכתב הניחה אחורי הדלת פי' שקבעה בכותל אחורי הדלת וכבר הקשתי דהוא כותל ל"ב ולמה לא פי' שקבעה במזח עלמה אחורי הדלת אלא הוא הדבר אשר דברתי כי במזח עלמה כל זמן שהקבעה אפילו שהיה אחורי הדלת כשרה ורק אם הניחה אחורי הדלת בכותל אז פסולה ומדויק לשון רש"י ז"ל שכתב דוקא הניחה בכותל שאז פסולה והוא הלכה הרמ"א ז"ל.

ח) ובמה שכתבנו נראה בס"ד ליטב חמיכה ב"ח על העור וב"י בד"ה ומ"ש שכתב העור וכן פי' הב"י זו דאם הניחה אחורי הדלת אינו מעבד וחמה ב"ח ז"ל דהלא רש"י מפרש סנה מן המזיקין שאין הבית משתמר זה עד שיקבענה צורות הפתח כהלכה עכ"ל אלמא דמעתה מדאין הבית משתמר זה ותי' דהעור דהו' פרש"י מפני קושיה החוס' והר"א"ש שפי' דאחורי הדלת משום דמכה זה ראשו אלמא משמע דהבית משתמר זה שפיר דאינו מעבד ע"ש נראה דס"ל דשיעור רש"י בזהו דאחורי הדלת פסולה ופליג על העור וא"כ אף שהי' הב"ח שהעור לא הביא שיעור רש"י מ"מ לא ידענא מאי ניחוחת כיון דאיכא שיעור רש"י ורמב"ם ונמק"י דכולהו ס"ל דאחורי הדלת פסול האין כתב העור בסתם ואם שינה אינו מעבד ומאי ניחא לי עכ"פ ה"ל להביא דיש בזה חולקים. אלא לפי מה שכתבתי בס"ד לא קשה מידי ואחי שפיר דודאי רש"י מודר להעור אלא שרש"י דייק בלשנו אחורי הדלת היינו על הכותל שקבעה בכותל ודוקא בכותל פסול אלא אם קבעה במזח עלמה אפילו לאחורי הדלת לרש"י ג"כ כשר בדיעבד ואחי שפיר ודברי רש"י והעור עלות בקנה אחד.

ובזה אחי שפיר כמין חומר לשון המחבר שכתב אחי מקום קביעתה בחוץ חלל של פתח ועל זה הגיה הרמ"א ז"ל דאם שינה אינו מעבד ובלבד שנייחנה במזח עלמה ר"ל אפי' שאינו בחלל הפתח מ"מ כל זמן שהוא במזח עלמה כשרה הוא וממילא מוכרח דהרמ"א ז"ל ס"ל כהעור דבמזח עלמה אין כוונתו במחלל הפתח אלא מן הנדדים ואפילו אחורי הדלת וע"כ ס"ל כהעור ואחי שפיר דברי הש"ך והד"ח לדינא אף שלא נחתו בפי' הרמ"א כמו שכתבתי בס"ד.

ואם כניס אחרתו נראה להשוות דברי הפוסקים כולם דלא פליגי ומה אמר חזק ומה אמר חזק והוא דכ"ע מודים דלכתחלה צריך להניחה בחלל הפתח בעתה הסמוך לחוץ

וא"כ גם באופן כזה אם יכול לקבועה בחלל הפתח ע"י שיחפור ודאי לכתחלה לריק לעשות כן.

איברא מעשה אומר אני דגם אם אין הדלת עבה כל כך אבל מ"מ עבה טפח ונמצא שאם מניח המחוזה ליד שני של הפתח אפילו בחור חלל הפתח לא הוי בטפח הסמוך לר"ה ואין קי"ל דבעינן בטפח הסמוך לר"ה נראה נמי דיותר טוב שיחפור במחוזה עלמה ויניחה בטפח הסמוך לר"ה ומיהו אם אין הדלת עבה טפח אז מותר אפילו לכתחלה להניח לאחר הדלת כיון דעכ"פ אכתי בטפח הסמוך לר"ה הוא והבן כי קלרתי אבל זה לפענ"ד צרור.

(ב) **עוד** יש לעורר מה שראיתי בקלף אנשים אפילו יראים אשר לא קובעים המחוזה במסמרים אלא מדבקים אותם על המחוזה בנייר דבק זה לא הוי קביעות ולא ילא ידי המלוה ובש"ע מפורש שיסמר אותה במסמרים דוקא ואפילו אי נימא דאם ידבקנה בדבק גמור כשרה דמה לי דבק ומה לי מסמר ועיין רש"י וחס"י ד"מ ק"צ ד"ה בנצחא דמשמע דגם על המחוזה א"ל מסמרים וכ"כ הב"ח ועיין מהר"ם לובלין וכ"כ הגמק"י וז"ל שיקבענה שם במסמרים או בסיד וא"ל לחקוק בחור המחוזה עכ"ל וצירושלמי שלהי מגילה ואפילו לא סמרו ופרקי וזה תני והוא שסמרו ועיין ש"ך סק"י אבל בנייר דבק ודאי לא יועיל שהרי עינינו רואות שהדבק מתייבש והמחוזה נופלת ואין סכדי כזה ולריק להזכיר על זה.

ובזה הנני לסיים מחמת הטרדות ידידו המכבדו מוקירו בערכו המברכו בברכת התורה ולומדיה בלב ונפש ושיזכה ללמוד תורה לשמה מתוך נחת הרחבת הדעת.

בגשה הקטן

סימן קמ"א

פריון הבן ע"י טעלעפאן אי מקרי ע"י שליח או ע"י עצמו

משה שפיר קאמר דרש בק"ו ה"ה ידידי הרב, הגאון המפור"צ צ"ח ראש בשמים כמס"ת מוה"ר משה שטערן אבד"ק דעברעצין שליט"א.

אחדשכ"ג יקרתו הגיעני באר מים חיים וכו', ומש"כ שם בדף רמ"ז ע"ב צענין פדיון הבן ע"י שליח אכתוב לכת"ר מעשה שבה לידי זה לערך עשר שנים בחייל אחד שהיה בצבא וילדה אשתו בן זכר והלריך לפדיון הבן והוריתי שישלח החיל חמשה זכובים כסף שלו לביתו ולא יתנם לשום אדם במתנה רק שיהא שלו וציוס הפדיון יקרא על הטעלעפאן ממחנה הצבא לביתו וידבר אל הכהן ויאמר לו ליקח הכסף המונה שם ששלח לפדות את בנו ונמנה הוא בעלמו פדלו כיון דהוא שלח הכסף וודאי דאין הגחירה ביד מעבד והכהן יכול ליקח הכסף שמוכן לו והסכימו עמי אז כמה גדולים כי זה מקרי ע"י עלמו.

ח"ל זה אינו אלא הרמז"ם והגמק"י פליגי וכמבואר בצ"י וכן דעת הבית יוסף עכ"ל. ולכאורה זו באמת פליאה על אדונינו הע"ז שלא ראה דברי הב"י ז"ל במקומו עכ"פ ודברי הגמק"י שם אחר שהציו דברי העור, אבל לפי מה שכתבנו בס"ד שפיר מיושבים דברי הע"ז דנראה פשוט דכוונה הע"ז עמוקב זה כמה שכתב לא אשכחן מאן דפליג על זה וכוונתו לכיון דכוונה העור באחורי הדלת כמו שפי' הרמ"א ז"ל ובלבד שיקבענה במחוזה עלמה וצבאלי גוונא ודאי דלא אשכחן מאן דפליג על זה ואם הניחה רחוק מן הכותל גם העור מודה דפסול והע"ז לא ס"ל צפי' הרמז"ם כהב"י ז"ל אלא ס"ל דהרמז"ם לא פליג על הפוסקים או כפי פי הראשון שהבאתי לעיל או כפי פי השני ולא אכפול הדברים עכ"פ ס"ל להע"ז דכל הפוסקים מודים דאחורי הדלת כל זמן שהוא במחוזה השער דיעבד כשר ועכ"פ לא אשכחן מפורש להרמז"ם דפליג על זה וכ"ש הגמק"י דמודה לזה וזה שדיק הע"ז בלשונו לא אשכחן מאן דפליג ולא כתב דברי הכל הוא דודאי יש לדחוק ולפרש באופן אחר וכמו שפי' הב"י אבל לא אשכחן מאן דפליג מפורש וא"כ טוב לן להחזיק בשלום הפוסקים דלא פליגי ואחי שפיר דברי הע"ז מקושיה הש"ך בס"ד וראה מדברי הע"ז לפירושו בס"ד. והש"ך לא נחית בכל זה ולכן חמה עליו ולפענ"ד דברי הע"ז צרורים בטעמם.

ולפי מה שפירשתי אחי נמי שפיר מאד דברי הלבוש שכתב שאם קבעה אחורי הדלת חוץ למחוזה השער פסולה והיינו חוץ למחוזה השער ואזיל בשיטת הרמ"א רבו ז"ל ודלא כד"ח שחפס עליו והשיאו ועשאו כהלמיד חונק על רבו אלא דבריו ז"ל עולים בקנה אחד אם דעת הרמ"א ז"ל אלא שהוא ז"ל מפרש כמו שפירשנו בדברי הרמ"א וממילא חוץ למחוזה השער פסול לדיכ זה צרור בס"ד ומקום הניחו לי להתגדר בו מן השמים.

לאחר זמן מאלתי צו"ח חלקת יעקב ח"ב לידידי הגר"י ברי"ש בסי' ס' שהציו בשם שו"ת שאילת דוד (מקאלרלין) יו"ד ס' ע' שילא גם כן לפרש דאחורי הדלת יכול להיות אף בחור חלל הפתח ואין לי ספק לעיין בו ובחי' הג"ל דמה דבריו בקש אבל לפמ"ש מיושבים כל הקשיות כזה לפענ"ד ואחי שפיר הכל וכן מאלתי שוב צערון השלחן יו"ד ס' רפ"ע וציאר כמה דברים כמו שכתבתי ע"ש ודו"ק.

(א) **ומ"מ** נראה לי עוד להזכיר בנדון דידן או בדומה לו ממה שכתבתי לעיל במקום שהדלת עבה והנה אם ימצא במלאות מקום שהדלת עבה עד שסוחמה כל חלל המחוזה וא"א להניח המחוזה על חלל הפתח מכל מקום אכתי אפשר לתקן ללא אפילו לכתחלה והוא שיחפור במחוזה השער בחור החלל מקום קביעת המחוזה פחות מעטפה ולהניח המחוזה בחפירה בחלל הפתח עד שלא יעכב סגירת הדלת וודאי אם אפשר לעשות כן לכתחלה מחויב לעשות כן לא להניחה מן האדמים אפילו על המחוזה שכשר דיעבד דלחפור פחות מעטפה ולהניחה במחוזה מותר לכתחלה כמו שכתב העור וז"ל כולד קובעה ויסמר אותה במסמרים במחוזה הפתח או יחפור בה חפירות ויקבענה בהו בלבד שלא יעמוק לחפור טפח צעמוק המחוזה שאם העמיק לה טפח פסולה והוא מומרא בהקומן ע"ש אבל צפחות מעטפה כשר לכתחלה

סימן קמ"ב

פרדון בכור שלא נמול בזמנו

ב"ה עש"ק לסדר והנה טוב מאד התשכ"ג ברוקלין
ב"י יצ"א.

כבוד ידיד נפשי הרב הגאון המפורסם חוב"ס אי"א
גו"ג וו"ח ג"א שבחו מי ימלל וכו' כש"ת מוה"ר בן ציון
ראזענפאהל שליט"א רב דק' שערי תורה אנשי מערב
שיקאגא איל.

אחדשת"ר באהבה חת ספרו הויקח חנוכה ליון קבלתי
וכדי להראות שעיינתי בספרו הגדול והחשוב
מאד אכתוב לו הערה קטנה.

בסי' ס"ח הביא שאלה בצכור שלא נימול בזמנו משום חולי
וחל יום ל"א שהוא זמן הפדייה שלו בזו"ע ונדחה
הפדיון לפי שאין פודין בזו"ע ומסתפק אי שפיר יאי לפדונו
מיד ביום ל"ב או דילמא כיון דכבר אידיחי הפדיון בזמנו
לריק להמחין שיתרפא החינוק ולעשות קודם הבזיה מילב
ואח"כ הפדיון כמו שכתב הש"ך יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"ב
לענין אם אפשר לעשות הבזיה ביום ל"א בזמן הפדיון מלין
ואח"כ פודין אע"ג דמלוח פדיון היום זמנו הוא מ"מ יש
להקדים מילב דלוח בריה הוא ולאמלא קבלת הבזיה אין חיוב
למלוח מילב כלל וכח"כ האריך בצביוור אי מלוח פדיון שלא
בזמנו כשאינו פודוהו אי עובר בעשה בכל יום כמו במילב
לאחר ח' ולאחר האריכות העלה דפ"ב כיון שטבר זמנו
יכולים לדחותו ואינו עובר בעשה ונפשת שאלתו דהכיח
דנדחה הפ"ב משום יו"ע ידחה וממחין מלפדות עד
שיצריח ואח"כ מלין ופודין אלא דדברי המ"צ עמדו כנגדו
ודחה גם דבריו וכו'.

ולפענ"ד כל האריכות למותר ולא ידענא למח תלכ הפדיון
במילב והלא המה שחי מלוח נפרדות בן ואין
אחד חלוי בשני ולא דוקא מלוח זו אלא שום מלוח חייב
חולב במילב כ"א פסח וחרומה מנה"כ ואף כי מלוח מילב
מלוח גדולה הוא ויקרה עד מאד ונכרתו עליה י"ג צריחות
מ"מ ודאי שמי שלא מל לא יפטר משאר מלוח ולא הוב
רק כמי שאין לו מלוח אחת ולמשל מי שלא הביח חפילין
משום זה לא יפטר מליתן מחזה על פתחו או שאר מלוח
עשה ואזדרכ לשיטתו מה יעשה אם לא יצריח לעולם לא
יפדוהו לעולם אחתמה, ואם יאמר דאז ודאי לריק נפדותו
א"כ מי נתן השיעור מחי יצריח ובהאי נדע ועד מחי הוא
הזמן שצוה ימים או חדש או שנה, ולא מצטיח כשהוא חולב
שחין עליו חיוב למולו כלל בעטת חלוי דודאי פודוהו במוקדם
האפשר ואף שאינו עובר על עשה בכל יום אם לא פדוהו
מ"מ יש עליו חיוב עשה לקיים ולפדות וכי משום שלא
פדה אחמול בזמנו לא יפדוהו היום או מאחר ולא יקיים
בעשה במוקדם האפשר או אפשר תפילו יעטלה לגמרי ומי
שאכל שום יחזור ויאכל שום.

איברא דאומר אני דעובר גם כן אעשה בכל יום ויום
ואף דאינו עובר אעשה לפדיון מ"מ כיון דמשעה

תינוק שנולד בחו"ל ואביו בשעת פדיון בא"י ושם חל
הפדיון בשבת

עוד להנ"ל

עוד שם בלוחו העמוד אצל השאלה עדיין אם הכן נולד
בחו"ל ביום ד' בחלות יום שהוא ליל ד' אור ליום
ה' בארץ ישראל בלוחו שהפדיון הכן לריק לכוין בעש"ק
ובא"י חל הפדיון בעש"ק ובשבת אין פודין הכן כמו שבי
המחבר (סי"א) מה יהיה משפט הפדיון בעש"ק בחו"ל
ע"י שליח או לשכות המלוח עד מולש"ק או יום ה' וע"י
האב והבזיה שם מחלוקת האחרונים ז"ל באם לא פדה
בזמנו אי עובר בכל יום בעשה אח"כ. וגם צוה הארבעה
במקום אחר אצל לעניינינו נראה לפענ"ד פשוט צוה כיון
דמלוח לפדות על האב ולא על הכן בעטותו אף שהחיוב
בא על ידי שהבן נעשה בן ל"א יום אצל אב חל החיוב על
האב וכיון דבא ביום שהוא שבת להאב אין לריק לפדותו עד
למולאי שבת, ועיין חינוך מלוח תקפ"ה לענין ביומו חתן
שכרו השוכר בערב שבת ונדחה לפרוט עד לאחר השבת
בשצ"ל השבת.

איברא דהרי גם כשהאב והבן במקום אחד וחל יום הפדויה
בשבת הרי אפשר לפדותו בשבת ובגון שיתן החמשה
כסף לפדיון מעש"ק שיחול הפדיון בשבת ולא מצטיח לדעת
מן המהר"ם שיק ארי"ה סי' קל"ו וכן כתב מרן כק"ז מהר"ג
בצ"ש ארי"ה סי' רס"ד דמותר לעשות קנין בע"ש שיחול
בשבת ומרן בצ"ש פשוט ליה ממג"א סי' ש"ו סק"י"ד שהקשה
איך מקנין אחריו בזו"ע ראשון של חג ותי' כיון שאינו אלא
מחנה על מנת להחזיר שרי והקשה דלפ"ז חקשה מסוכה
מ"ב ע"ב שאומר כל מי שניגע בלוגי לידו הרי הוא גי
במחנה והוא מחנה גמורה לעולם הדק"ל הא אסור ליתן
מחנה בזו"ע וע"כ כיון שמקנה מעו"ש אף שהקנין חל
בזו"ע שפיר דמי ע"ש מה שחוק עוד דבריו גם המהר"ג
פשיטא ליה דמותר וא"כ ודאי יוכח שום ספיקא צוה והיה
יכול לעשות בן ומ"מ אמרינן דלא יפדה בשבת ודאי אינו
עובר כיון דהחיוב בא על האב בשבת ואין פודין בשבת אין
עובר בכלום והע"כ בן הוא כיון דהחיוב על האב ותפילו
לשיטת הגרע"א דמסתפק צוה אי מותר לעשות קנין שיחול
בשבת וק"א אחרונים המשיכו אחריו דאסור מ"מ לענין
פדיון הכן הרי יכול להקנות לו הכסף בע"ש ממש אלא שיהיה
לשם פדיון ויפדה בשבת ובזה יש ליישב קושית הגרע"א
שם בחשוכה קניט על הבה"ד ודו"ק אלא דבעיקר חקירה
הגרע"א פלא הוא שלא הביא שו"ת מוכרי"י צרונא סי'
קכ"א שכתב ואפי' ליתן המעוה לכהן ביום ל' בע"ש כדי
שיחול הפדיון בשבת אפי"ה אסור דומיא דמ"מ דאסור
ליתן מעוה מע"ש ע"מ שלא יחול המקח אלא בשבת ואע"ג
שלא הרגישו צוה האחרונים ז"ל. ועיין גליון מהרש"א
יו"ד סי' ש"ה בשם שו"ת אש דת סי' י"א אם חל ל"א
בשמיני עשרה ובע"ז שם בשם רש"י ודו"ק. (וע"ם שם שכתב
סי' י"ז וז"ל סי' ז'). והנה יש לי צוה עוד אריכות דברים
אלא שאין הפנאי מסכים לזה כעת וחולי כשאנכי אשה
עוד פרק זה ונפרט בזה חדש בישב קושית רע"א כי אין
אני מחליט זה ויש עוד להחייב דבר.

ובברכת התורה בלב ונפש.

מנשה הקטן

פלפולו דשייך חשדא אפילו צפסק הלכא בלכא בלכא ודימה למה שאמרו בגמ' יצמות ע"ז ועוד דחיה שמורה הלכא ובהא אס קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו ולכן אס ח"ח קרוב להשואל או לעלמו אפילו בלכא שייך חשדא ואל יורה.

ותמהני על כח"ר אשר הלך להביא ממרחק לחמו ולא הרגיש דנעלמה מיני הלכה זו מפורש בשי"ע יו"ד סי' י"ח ברמ"א סעי' י"ח וע"ז שם סי"ק ע"ז צ"ח הר"ש נגעים פ"ב, ועיין עו"ז יו"ד סי' ש"ב שחלק בין היכא דאחזקא איסורא ללא אחזקא ועיין פמ"ג שם, והחוס' פ' כל היד נדה דף כ' ע"ב כתבו דבעל רואה דמי אשחו וכ"כ הרא"ש והאגודה ומחש"ל והש"ך יו"ד סי' קפ"ח סק"ז ועיין שו"ת מהרי"א אסא"ד יו"ד סי' קפ"ז.

והגר"א ז"ל א"ר רבא ספ"ב דנגעים כתב כל הלכות שצחורה אדם מורה לעלמו חוץ מג' אלו נגעים ונדריים וזכויות שחליין במאמר פה נגעים שיאמר הכן טמא או טהור ונדריים שיאמר החכם מותר וזכויות שיאמר היחיד מומחה או ג' הדיועות כשר ע"ש וכן הביא בחש' מהרי"א ס"ק פ"ז צ"ח ח' רש"י"א על מס' נדה דף כ' ועיין שו"ת בית שער יו"ד סי' מ"ד אריכות גדול בזה.

והנה הריעצ"א נדה ה"ל כתב צ"ח יש שואלין דבעל אינו רואה ופליג עליהו (ובמקום אחר הבאחי ק"ח סמוכין להיש שואלין מגמ' מגילה י"ג ע"ב דאמרו שם ואח' מאמר מרדכי אסתר עושא אחר ר' ירמיה שהיה מראה דם נדה לחכמים וכו' ויש לדייק למד לא הראה למרדכי ובקושיה החוס' נדה ה"ל בילתא וגם לשון הגמ' שהיה מראה דם נדה לחכמים לשון מיוחד הוא דה"ל סחם היה מראה דם נדה וי"ל דדוקא אחר ר' ירמיה שהיה מראה דם נדה לחכמים ולהורות דלמרדכי לא היה יכולה להראות לפי שבעלה היה ואינו רואה דם אשחו והארכתי קצת בחדושי). ועיין ח"ס ח' נדה דף כ' ה"ל דמילתא דחליא בצנחא יש לבעל נפש להחמיר על עלמו ועיין בית הלל יו"ד סי' ש"ב ובאמת קשה לשיטת העו"ז ה"ל צ"ח הר"ש לחלק בין היכא דאחזקא איסורא ללא אחזקא הרי אשח' צנחא הוא בחזקת טומאה והא"ך רואה בעל דם אשחו כיון דאחזקא איסורא ועיין מהר"ם ש"ך יו"ד סי' ל' וסי' ל"ג ולי"ה ובקונטרס החשו' בסוף ערוגת הבושם סי' ז' דכתב בפשיעות דח"ח מורה הוראה לעלמו בלכא ופוק חזי מאי עמא דבר. ופלא על כח"ר שלא הרגיש בכל זה.

בסי' פ"ד דין השקאה סועה נסתפק אס במדבר היה נוכח דין השקאה סועה בכלל כיון שהמנ' היה מגיד להם לישראל בגמ' יומא זכ' אומר הוא סרחא עליה והיא אומרת הוא סרח עלי אחר להם משה דינו לבקר משפט למחר אס נמלא עומר צביה בעלה צידוע שהיה סרחא עליו ואס נמלא עומר צביה אביה צידוע שהוא סרחא עליה ולפענ"ד מגמ' מ"ק י"ח וסנהדרין ק"י ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדש ה' רב שמואל בר יצחק אחר מלמד שכל אחד קינא לאשחו

שעבר התחלת זמנו כל שעתא ושעתא זמניה כמו במילה אלא שאינו עובר עליו אס לא פורכו אכל ודאי דלריך לרח' עלמו בכל מה דאפשר לקיים המצוה כיון דחיובה רמי עליה כל שעתא הוא אסור לדחי עשה דאורייתא והכא הרי יש עליו חיוב לקיים עשה דאורייתא ואס עובר ומשה עובר משום דאין מחמילין את המצוה ונמלא דאף דפטור מעשה דפדיון (ועיין ערוך השלחן יו"ד סי' ש"ב ס"ק מ"ד שהעלה ג"כ מדברי העור והרא"ש ועוד דאינו עובר בכל יום בשביל עשה דפדיון וכמ"ס כח"ר) אכל עובר לעשה דאין מחמילין וכן ראינו במו"ק א"ח סי' רמ"ט להדיא בזהשגחו על המג"ה ח"ל מיהו הכא דלית ציה משום דררא דאיסורא דאורייתא לגמרי וכו' כה"ג ודאי ליכא דסליק אדעתיה למדחי עשה דאורייתא דכל יומא זמניה וחיובה רמי עליה השחא כל שעתא ולעבור לעשה דאין מחמילין את המצוה ע"ש וכ"ש צידון שאין שום טעם לדחיה זו.

ומצאתי צ"ח חניא רבתי סי' ל"ח ח"ל ואס פדאו קודם ל' יום אינו פדוי, ומכאן ואילך כל יום ויום עובר עליו בעשה דחפדה ומבואר דס"ל דכל יום עובר בעשה והביאו בשו"ת מהרי"א יו"ד סי' רס"א והביא שם עוד מרש"י ב"ה במחנות חולין כגון זרוע ולחיים וכו' שאני דליכא ציה כל האחר שאין זמנו קבוע אכל פדיון בן דמנו קבוע עובר בכל יום וכו' וכן מבואר צ"ח בכוונת ר"ש דף י"ג ר"ש אומר לומר שאינו עובר עלי' פרש"י עד שלשים אכל מכאן ואילך עובר ע"ש שחמה אמהר"י צפסקין סי' ר"ג מבואר עכ"פ מה"ל דעובר בזהמא בעשה דחפדה ג"כ. וגדולה מו' אני אומר אפילו הכי דלא מל בחיוד שהחיות בריא אלא שלא רצה למולו וא"ל לכופו שימול ואומר אני רוצה לפדותו פשוט דמניחין ליה לפדותו כיון דהני חרי מלוות נינהו ואין הערלה מעכבה אותו מלפדותו ולקיים שאר מלוות כי אס הני דמפורשי צחורה (אס לא שיש טעם משום למגדר מילתא אז שפיר יש ציד חכמים לעשות חקנות אכל מדינה אין הפדיון הלוי במילה).

והא דכ' הש"ך צ"ח הראש"ה דציומו יש להקדים מילה לפדיון יפ"ח כתב משום דהמילה היא אות ההכנס בזה וקבלת מלכותו ית' עליו ואחלמא קבלת הברית וההכנס בברית אצרכם אציו אין חיוב למלוא פדיון כלל ולכן כתב שראוי שחקדים מלוות מילה בגופו אע"פ שאינו מעכב ופשוט שאס שינה ופדה קודם שכל מה שעתה עשה אפילו לדעת הראש"ה אכל ח"ו להשכות הפדיון עד שיצריא ועיין בראש"ה שם שמדמהו למי שהיו לפניו צ' חפלות, ועיין ח"ס יו"ד סי' ש' שכתב ג"כ בפשיעות כמ"ס וכן מוכח בשו"ת ל"ל סי' קכ"ח ופשוט.

ומיהו עיין בקידושין כ"ט ע"צ פדה"צ הו' מלוה שאינה עוברת ואס איתא ה' נמי עובר בכל יום לעשה וי"ל.

סימן קמ"ג

חכם אי רשאי להורות לעצמו

עוד להג"ל

בסי' מ"ה דן בענין אי ח"ח מותר לו להורות לעלמו בענין א"י"ה או לקרבו כיון שהוא נוגע בדבר והעלה מחוך

ולפוס ריהעא הי' לן לשמוע לא"ר כיון דהוא אחרון ופוסק שכבר ראה דברי המג"א וחולק עליו וצמ"ע לאורייתא היה לן להחמיר ועיין פמ"ג שם שהגיע צ"ע וצחקמה שלמה סי' חקמ"ח, גם כי הגרע"א הקשה דברי המג"א מסי' חקמ"ח סק"כ שכח שם דאכל מניח חפילין בחו"מ דחזו"מ לא שייך מעולל בעפר קרנו, אלא דא"כ אין ראי' בכלל דלפי שיטת הגרע"א דצפורים אין אכלות נוכח כמו בחזו"מ ח"כ אין ראי' לשאר ימים, אכל לולי דברי הגרע"א לפענ"ד דברי המג"א לאו סתראי נינכו שהרי המחזר צמי חר"ץ כחצ דאצילות נוכח צפורים ע"ש אלא שהרמ"א כחצ וי"א שאין אכלות נוכח צפורים משום הרא"ש ומנהגים ושכן נוהגין, אכל המג"א שם סק"ז כחצ וי"א שאין אצילות וכו' צ"ח ורש"ל ופרישה העידו שהמנהג להחזיר וכו' מהר"ל ועכשיו גרירי עלמא דבר דברי רמ"א וי"ל דהכר צבולם חוץ ממעילת הסנדל ושיבז ע"ג קרקע מפני הצריות ומכ"ש שאסור לראות כל מיני שמחה ע"כ. נראה דהמג"א ז"ל נראה ליה יותר שיטת המחזר וכעדות הרש"ל וצ"ח ופרישה שכן המנהג אלא דעלמא גרירי דבר רמ"א ואפ"כ כחצ דהכר צבולם וע"כ משום דמעיקר דינא נראה ליה דעת המחזר לעיקר דאצילות נוכח צפורים אכל ח"כ יפס פטרו מחפילין משום דמקרי פאר ולא דמי לחזו"מ דפסק דאכל מניח חפילין דלא שייך בחזו"מ אכל מעולל וכו' חכ לפענ"ד דבר צישוד דברי המג"א ז"ל.

והנה צידון דידן נראה לדייק מדברי המחזר א"ח סי' ל"ח שכחצ אכל ציום ראשון אסור להניח חפילין מכאן ואילך חייב והנה לא זכר צבאן כלום צאם רצונו להחמיר על עצמו וכגון צאופן שיכול להחמיר על עצמו בשאר מצות מה דינו בחפילין וצסי' ע"א צק"ש וחפלה כחצ דאס יס לו מי שיטחל צשצילו ורואה להחמיר על עצמו ולקרות אין מוחין צידו, ומדשהמיע כאן ולא כחצ כלום דאס רואה להחמיר משמע אפילו רואה להחמיר אסור לעולם, והע"ז צסי' ל"ח סק"ג כחצ אכל ציום ראשון פי' ציום הקצורה צציום המיחה פטור מכל המצות כ"ז שלא נקצר דאז מקרי אונן והע"ס דיום הראשון דחציב ואחריתו כיום מר ש"מ דעיקר מרירותיה ציום הי"א חפילין אקרי פאר צפסוק ע"ש נראה עכ"פ דהע"ס משום מרירותיה הוא ולא משום עירודא דקצורה וצערון השלחן שם ס"ח כחצ ח"ל אכל ציום ראשון אסור להניח חפילין כל היום כולו אפילו לאחר הקצורה דחציב ואחריתו כיום מר וחפילין נקראו פאר ואין להניחם ציום המר, וכו' והמשיין שם נראה דלא מציעא קודם הקצורה דאז מניח אלא אפילו לאחר הקצורה ושמשיין לפני הקצורה מלאחר הקצורה מה לאחר הקצורה שכבר אינו ערוד ואפ"כ אסור הכ"ג לפני הקצורה אף דאזינו ערוד וכגון שמסר לכפיו דא"כ לאו כ"ש הוא ולא דמי אהדדי כמנצן.

עוד יש קצת להביא ראיה מע"צ דקו"ל צסי' חקמ"ח דע"צ חייבין בחפילין משום דאצילות ישיבה הוא ומהגין שלא להניחן שחרית אלא צמחה שכבר הופג הע"ר מעט וצשחרית דמיריות גדול מאלו מהכניגו שלא להניח נראה מה"ר דע"צ הא דחייבין משום אצילות ושיבה אכל אצילות חדשה צימ דומיא דע"צ היה פטור מחפילין וא"כ ע"כ דאין הפטור בחפילין משום עירודא אלא משום מרירות וא"כ כ"ש קודם הקצורה דהמיריות גדולה יותר מלאחר הקצורה כמבואר.

ממשה ואי לא היו משקין למה להן לקנאות בכלל גם לפי הגירסא אחרת ציומא הכ"ל ועיין מהרש"א שם והכ"ן.

ופה שבתה קולמסי מחמת רוב הטרדות וברדר כלל נהגתי מאד מספרו היקר נאמר בהשכל דעת י"ר שיזכה להרביץ תורה לרבים ויפיצו מעינותיו חוצה. דברי ידד נפשו המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קמ"ד

אנן שלא חל עליה אבילות עוד אי חייב בחפילין

ב"ה מצוי"ס פסח התשכ"ד ברוקלין ג"י יצו"א.

בימי הגאולה, ישלח לעם סגולה, את משיח צדקינו, במהרה יבא וינאלינו, ובתוכם מע"כ ידד נפשי הרב הגאון המפורסם וכו' כש"ת מזה"ר מרדכי גיפסער שליט"א ר"מ ודישיבת טעלו.

אחדשכ"ג, יקרה מכחצו הגיעני ערב פסח ימים שאין הלצור יואל צקן קלמסו ולא יכולתי להשיב עד היום, והבס כי אני כחלל לגבי חמרא צענין זה כי בחזו"מ אני רושם חד"ת מ"מ להעתיקו צמכונה לא נכון צדצר שאינו נוגע להלכה למעשה, וחחילה דינו של אדם צד"ת צמה שנסחפק כ"ג צימי אכלו (על אמו המקום ינחם אוחו צחוק שאר אצילי ליון וירושלים אני לא שמעתי מהשמועה לא עוצה ולא יכולתי לנחמו מקודם) השם יסייע ויקיימנו לנח, צאופן שחייב צמלות כגון מסר לכחפים והוא צאוחו עיר לשי' החכמה אדם ודעימיה, ואצלות עדיין לא חלה עליו אס חייב גם בחפילין או דפטור מדין מעולל קרנו כמו צאכל ציום ח' או דחור רק באצילות ולא באציות והציא ראי' לפטור ממג"א סי' חר"ץ ס"ק ע"ז שכחצ שם צאופן ששמע המעילה צניצור ויקראנה שנית אחר שנקצר המה כי חלמוד ערוך אונן פטור מכל המלות מיחו לפמ"ש צסי' ע"א דאס ראה להחמיר רשאי א"כ יואל צמה ששמע צניצור דהא עיקר דמקרא מגילה קודם להמח וא"כ חייב צמקרא מגילה וי"ל דמ"מ לא יניח חפילין דמקרי פאר, וחחנו היקר העיר מדברי ירושלמי הציאו הרשצ"א והגרע"א והחפא"י ריש פי' מי שמחו וסיים כח"ר ולפלא שמילחא דשכיחא עוצה כזה לא מצואר צפוסקים.

וראשונה צאחי צזה למלא אחר כ"ג ואומר דבוראחו צקדושה הוא דאון אסור צכל אופן להניח חפילין וכמו דמחה ממג"א הכ"ל ואף צשציקר דברי המג"א ז"ל לאו כולי עלמא הוא וכא"ר צסי' הכ"ל חלק על המג"א וכחצ דיניה חפילין ח"ל מסקי"א ודין חפלה וק"ש כמו צשאר ימים ועסי' ע"א ודלא כדמשמע צמיא שלא יניח חפילין ע"כ נראה כוונתו צזה דכיון דאחריון צש"ע צסי' ע"א דאס ראה להחמיר רשאי והיינו כשיש לו מי שיטחל צצרכי הקצורה הכ"ג לענין חפילין כן שמותר להניח חפילין

ועיינתי צפנים הדברים וראיתי שכבר זכר שם צראיית כ"ג ממג"א סי' תרל"ז הג"ל אלא שהרגיש בדברי הא"ר והסביר דגם הא"ר אינו חולק אלא צפורים דיוס שמחה הוא ע"ש מה שהאריך ובאמת כי פירושו בדברי הא"ר אינו משמע כן לפום פשוטו לעיני גס הביא שם לישב שיטה הא"ר ממ"ש המג"א לענין חו"מ ופלא שלא הרגיש בדברי המג"א סתר חי הם כפי מה שכחז הגרע"א ולפי מה שכתבתי לעיל אחי שפיר וז"ל דג"כ מפרש כן בדברי המג"א כמוכן. אלא דהמחבר"ס שיק ז"ל נסחפק באם נמשך יותר מיוס אחד אחר חלוצ ואינו נקצר ע"פ חוקי הממשלה עד יוס ג' לאחר חלוצ א"כ יוס ב' אינו לא יוס המיטה ולא יוס הקבורה חי מחייב אז בחפילין והינה בל"ע ומדברי הנוב"י לכאורה משמע דפטור ולא נראה שהסכים הגאון רש"ק א"כ לכאורה לא שבקינן פשוטיהו דחרי גאונים קמאי נגד חד, שהעלה בספק, גם בסי' לשון חכמים פסק דאסור להניח חפילין אפילו באופן שמוחר ככל המלות, ולא הסכים גם מנן הח"ס ז"ל ועיין שו"ת יחודק יעלה אר"ה סי' י"ד ועוד כמה אחרונים האריכו בזה, מצאור עכ"פ ככל האחרונים דאסור להניח חפילין ועלנה כוראחו נקדושה.

דברי ידי"ג דרשכ"ת באהבה ובלב ונפש.

משנה הקטן

סימן קמ"ה

לפנות קבר מארצות תחת מפר הפרול לארצינו הקדושה

ב"ה ז' לחדש הרחמים התשכ"ו ברוקלין ג"י יצ"א.

מחיי חיים, יוסף ברכה וחיים, לכבוד ש"ב הרבני הנגיד המופלא ומופלג מלא פלג בנש"ק וכו' מוה"ר יוסף דוב בלום הי"ו וכאש"ל.

אחדשה"ט, יקרת מכחצו הניעני בשעה שהייתי מו"כ על ערש דוי עם חוס גבול ולא יכולתי להשיב בלחי היום ובי"ה אשר בוטב לי קלת אף שעדיין אני חלש מ"מ כיון שכמעט אף עלי להשיב במקדס האפשר לעשות רצוני חפלאי.

ובדבר שאלחו להעביר עלמות קדוש מר אציו הגאון דו"ז ז"ל מהאנאשאוויץ לארצ"ק והביא כי יש בזה מקילין ויש מחמירין ובתוך המחמירין חי' בק"ש מנן ר"ע סופר מפרעשבורג שלא הינו בשעתו להעביר עלמות מנן הח"ס ז"ל וזין העשמים נתן כיון שישנם שם כמה גאונים שנקדו ע"י הח"ס ז"ל וכו' לר"ד להעביר כולם שלא לפגוע בכבודם ומכאן עממא חי' נראה לכ"מ דגבי כבוד קדושה מר אציו הגאון ז"ל ליכא בעיא זו ולכן ביקש ממני להודיע דעתי בענין זה, ואף שדבר גדול בקש ממני להכניס ראשי בן הכרים הרמים מ"מ לכבוד מנן דו"ז ז"ל אעבור אלה פרחא ומה אבקש שלא אכשל בזהלכ חי'.

אלא דכל זה כתבתי להשחשע בדברי כ"ג לפי מה שחמח אשר לא דברו מה הפוסקים ז"ל אבל אקרא אני בזה מאמרם ז"ל בימי אצלו של משה נשחכחו חמש עשרה מלות הלכות ואין מה נענה אצחרייכו כי באמת הלכה זו מפורשת בגדולי הפוסקים האחרונים ז"ל הנוב"י חי' סי' רי"א נשאל אם יש לסמוך אם ימסור המה לכתפים שיפסוק האנינות כמצאור ביו"ד סי' שמ"א סעי' ג' והשיב ז"ל שכבר נשאל בזה מהגאון בעל חור חדש באשר ניתן הדת שלא לקבור עד עבור מ"ח שעות למאי יחול אנינות ביוס ראשון כיון שאי אפשר לקבורו ביוס, וכחז אמנם מה שכחז רוס מעלתו שימסרו המה לכתפים הכה דין זה פשוט בש"ע רסי' שמ"א סעי' ג' ואף ששם לא נזכר בש"ע מן חיובו במלות שלא כחז שם אלא שמוחר בבשר ויון וכן בחוס' ברכות י"ה ע"א כחז וכן משמע בירושלמי ונמסר לכתפים כנמסר לרצים מיהו עיינתי בירושלמי שכחז אם חיי שעה החרת לו ק"י חיי עולם והרי הדבר מפורש שפסק האנינות מ"מ להלכה חש לפי דעת הגמ"י הביאו הב"י דמסקא ליה אם הוא הולך עם המה צעגלה או בספינה חי דמי לנמסר לכתפים או לא ואיכא למימר דנמסר לכתפים היינו במקום שמוליכים המה למקום רחוק ואין האונן הולך עמכם למקום הקברות אז משנמסר לכתפים אפי"פ שעדיין המה עמו צריח פסק האנינות אצל במקום שקרובים הולכים עמו בשעת קבורה לא מהני המסירה כיון שגם הוא הולך שם הרי מוטל עליו כמו עליהם וכי ע"ש הביאו הפת"ש והגרע"א בהגהותיו על הש"ע ופלא על החכ"א שכחז בפשיטות להיפוך ולא זכר מדברי רבו הנוב"י ז"ל.

ועכ"פ המליא לנו הנוב"י ז"ל פי' חדש ע"פ הגמ"י דין ונמסר לכתפים אינו אלא במקום שאין האונן הולך עמכם מחמת ריחוק מקום אצל במקום שהאונן במקום המה אף שנמסר לכתפים לא נפטור בשביל זה דאכתי איכא עליו חיוב כמו עליהם, איברא דהמחש"ק בסי' פין דמעה חלק על הנוב"י הג"ל והכריע דבמקום שיהא מונח ב' ימים קודם הקבורה הכ"י דינה חפילין אפילו ביוס הראשון של אנינות ועלנה לן לפום ריהטא מחלוקת הפוסקים חי' און פטור מחפילין כה"כ הנוב"י והמחש"ק ז"ל והמג"א והא"ר הג"ל, אמנם בשו"ת עוט"ו קמא סי' רי"פ חזר ב' הגרש"ק מהכרעתו וכחז דאפי"פ שהכריע להניח חפילין אף ביוס ראשון שקודם קבורה אם היה מונח ב' ימים מ"מ להנכה למעשה אינו סומך על עצמי ואני מורה שלא יניח חפילין כיון דנוב"י פוסק דב"צ ימים היו און א"כ נבי דחולק אני לענין שאר מלות דיש דעת הרבה פוסקים דרשאי להחמיר על עצמי אצל לענין חפילין ודאי דהכי דשייך אנינות אף להסוברים דרשאי להחמיר לקיים כל המלות מודים דאסור דלא גרע מיוס חי' אחר הקבורה ותחלת יוס ב' דאסור בחפילין אף דחייב ככל המלות מ"מ אסור בחפילין א"כ כ"ש בזה דהוי און ויש סברא דפטור מכל המלות דודאי אסור בחפילין וכיון דהוי אסור לכ"ע להניח חפילין כשהוא און א"כ און יודי לחלק על הנוב"י ולהחמיר אסור ממש גם אפשר דהוי צוין חפילין כיון דלקרי פאר, והרי לן מצאור ולענין חפילין מודה להנוב"י דאסור.

ועוד בו שלישיה המר"ס שייק ז"ל יו"ד סי' ש"מ ג"כ האריך בדין זה ופסק ג"כ דאסור להניח חפילין,

רק שלא נחבצו בחורה וכן נראה קצת במדרש וכן מסתבר כיון שיוסף נזרע בן ודאי גם שאר אחיו לוו דמי' אף שצדק דרוש אחריו לחלק ונתחיי עשם למה דוקא יוסף נזרע ולא שאר אחים).

אלא דלא צענא ליה דכן כתב מפורש בשו"ת מהר"י זי רב סי' ל"ח בצורבא דרבנן דנה נפשיה בחו"ל ונא פקיד להעלותו לא"י וחשש השואל שמה לא סבירא ליה להאי ל"מ לעלות והשיב מוהר"י צירב כזר ידעת דאמרין בכמה דוכתי בתלמודא דילמא מלאך המות אנסיח ולא היה לו פנאי לאפקודי, אבל איכא מילתא אחריתי שאמרו בזהר דהאי דמיא בחו"ל ומעלין אותו לא"י עליו הכתוב אומר וחבואו ותטמאו את ארצי (ול"ע דכן מבואר בש"ס בבלי ה"ל) ועם כל זה כיון שרוב החכמים והלדיקים ורובא דעלמא מחזקים שיעלו עממיהם לא"י אן סבדי דניחא ליה להבוא לורבא דרבנן דנה נפשיה בחו"ל שיעלו עממיהם לא"י ונא דלא פקיד או משום דחקין ליה עלמא או משום דלא רבא להעריח את בניו, והנה בזמן המור כמבאר יצחק שולל ז"ל וכו' מפני שהכבד כמבאר נתן שולל נא נזרע שיעלו אותו לא"י ומסקנא צינינו היחא שיעלו אותו וכן נעשה והעלוהו ע"כ ע"ש ועיין בפח"ש שכתב דאפילו גילה דעתו צפי דלאו שפיר למיסק מיתחא לא"י מי"מ שרי לצנוהי למיסקים ומלוא קעבדי ע"ש נראה פשוט דמלוא להעלות מחים מחו"ל לא"י ולא חשו בני לדיקים משום כבוד לדיקים אחרים.

אלא דמה שאני מסתפק כעת דהנה יש לומר דכל בני מיירי שמתו ולא נקברו בחו"ל כלל או שנקברו ועדיין לא עבר שנחם מיום הקבורה אבל לאחר שעבר שנה מיום הקבורה הרי אמרו ז"ל משפט רשעים גמורים צניכס י"ב חדש ומח"ע אין אומרים קדיש רק י"א חדשים כדי שלא להחזיק לאביו רשע גמור כמבואר בש"ע נמלא דלאחר י"ב חדש נתקברו לו כל עונותיו אם לא חיזי מי שהוא גדון לחרפות ולדרואן עולם ומעשה צמחים שנקברו זה שנים רבות בחו"ל ודאי כזר נתקברו על עונותם אפילו היו להם וא"כ כיון דכל עיקר ההיתר דמחול לא"י מותר משום שהוא כפרו כמ"ש הש"ך ז"ל שער א"י מכפר דכתיב וכפר אדמתו עמו אפשר דלאחר זמן רב שוב אסור להוליאם אפילו להביאם לא"י ואדרבה יהיה צוה חיזי פתיחת הכבוד וציון וכמו שאין אומרים י"ב חדש קדיש שלא להחזיק בדרשנים גמורים חיזי וכ"כ כן הוא וא"כ מנלן להחזיר אפילו לאחר זמן רב.

אמנם גם הא לאו תצא הוא שהרי עיקר ראי' שמציאים הוא מהשצעים וברי' החס היחא לאחר מאות בשנים ואפ"כ לזר יוסף והעליהם את עממיהם מה אהבם שזה כי כבר שנים הרבה לאחר קבורתם וא"כ אף שלא היו לריכים לכפרה מי"מ אכתי איכא מעליהם להקבר בא"י ואולי לאחר י"ב חדש אז ליכא כבר גם האיסור של וחבואו ותטמאו דלאחר י"ב חדש שכבר נכפר להם הם כולם קדושים בצחינה קברי לדיקים אינם מעמאים אף שלענין דינא חיזי לסמוך ע"ז דודאי כ"ז דאיכא שיעור מן המה מעמא כמובן. וקצת י"ל דכמו דאמרו חד מינן כי סליק לבתם כחרי מנהו צחיים

והנה מקור מוליד הדין מסתמך אירושלמי כלאים רבי ברוקא ור' אלעזר הוי מטיילין בצאטעדין ראו ארונות שכן באות מחו"ל לארץ א"י ברוקא לר"א מה הועילו אלו אני קורא עליהם נחלתי שמחם לחושבנא צחיים וחבואו ותטמאו את ארצי במיתחם א"ל כיון שהם מגיעין לא"י מתקפין דכתיב וכפר אדמתו עמו ע"כ מבואר דלא הוא מחלוקת בירושלמי ור"א ס"ל דמועיל אפילו ציאה לאחר מיתא אמנם בש"ס בבלי אמר ר' אלעזר עולא עולא על אדמה עמלא חמות אמרו לו ארונות בא ארז לבו אינו דומה קולעתו מחיים לקולעתו לאחר מיתא משמע דלאחר מיתא אין כאן מעליהם כ"כ, וראיתי מסתפקים צפי אינו דומה קלעתו מחיים לקלעתו לאחר מיתא אי פירושו אינו דומה היינו שאין כ"כ מעליהם אבל עכ"פ איכא מעליהם פורחא או דילמא הכוונה אינו דומה פ"י שאין כאן מעלה כלום. אמנם בספרי משנה הלכות ח"א על מס' כחוצות סי' ער"ב בבאחי ראי' ברורה מדברי מהרש"ם יו"ד סי' כ"ג דהפי אינו דומה היינו שאין מעליהם אבל ודאי איכא מעליהם להציא עכ"פ לאחר מיתא אם לא עלה מחיים והארכתי שם. גם העלתי שם דר"א בירושלמי לא פליג אדיודיה בש"ס בבלי ע"ש ודו"ק. והנה בש"ע יו"ד סי' שס"ג וכן כדי לקברו בארץ ישראל מותר וכתיב הש"ך שהוא כפרו שער א"י מכפר דכתיב וכפר אדמתו עמו ועיין ציבור הגר"א בשם בירושלמי שם דכל משום כפרה מותר ובשו"ת הרמזים סי' שע"ג לר' סעדיה באחד שביח לו אב ואם שהשחוקקו צחיים להקבר בא"י ואחד מצחיים הביאם לירושלים אם עשה כזה מלוא או עבר עברה.

תשובה הדבר שעשה עוב מלך וכן עשו גדולי חכמים וכתיב משנה ע"כ. ובשו"ת מהרש"ם יו"ד ה"ל נשאל צנ"ש שזוהי צנח פטירתה שנה יולין עממיהם להקבר בא"י ונהה רבא לקיים לזאתה אלא שנאמם וינא מהרש"ם צ"ח חקירות. א) מה מלוא האת ומה טעם יש בה. ב) אי שייך בדבר כזה מלוא לקיים דברי המה. ג) אם יש לחלק בדבר זה בין זמן התלמוד לזמננו ולאחר האריכות העלה דחכות הוא למח להולין עממיהם מחו"ל לא"י, וברש"י מ"ק דף כ"ה ע"א כי אסוקו להם לא"י לקברו שכל הנקבר שם נקבר בלא חטא ע"ש. ומשמע כל הנקבר שם ועיין גמי כחוצות קרי"א שם רבא ורז יוסף דאמרו תריווייכו כשרין שצבאל א"י קולעתן וכו' ופריך למאי ומשני אלא לענין קבורה ופרש"י של צבאל מוליכין ארונותיהם ליקבר בא"י ושל שאר אריות הרחוקים מא"י וקרובים לצבאל קורבים צבאל שיש שם זכות חורב ע"ש ומדאמרו כשרים משמע כ"ע נהגו כן לעשות להולין ארונותיהם ליקבר בא"י כל מי שיכול ח"פ מלך.

(*)

ומעשה נדון מלך צ' דלפום ריהעא כל בני ראיות שהבאנו מיירי כשהנפטרם לוו להולכים לא"י ומנא לן בבני לדיקי שלא לוו כלל אמנם גם כזה כחצתי בחשובה אחרת והבאחי ראיות דלא איכפת לן בזה חדא מהא דאיתא במדרש שהעלו צ"ח עממיהם כל השצעים עממיהם והעלו לא"י והנה יוסף הלדיק לזר לפני מוחו והעליהם את עממיהם מה אהבם אבל כשאר השצעים לא מלינו לזוהא לזר ואפ"כ נראה דהעלו אותם עממיהם (אלא, דאפשר שגם הם לוו כן

היא צרה, מיתה לעצמו וקבורה לעצמו) ורמי בר חנינא אמר המת בחו"ל כיון שיבא מחו"ל ונקבר בארץ אין בידו אלא מיתה אחת ומה מקיים ר' חמא בר חנינא שם תמות ושם תקבר שקבורת א"י מכפרת לו ר' ברוקא ור"א בן פדת היו מטיילין באילפס וראו

(*) ומצאתי בפסיקתא דר"כ רבתי שבת וראש חדש אות ו' ח"ל, א"ר הונא והבן בן אבין בשם ר' אבא בן ימינא ר' חלבו אמר המת בחו"ל והנקבר בחו"ל שתי צרות בירו צרות המיתה צרות הקבורה למה שכתב בפשחור (ירמיה כ') ואתה פשחור וכל יושבי ביתך וכו' ובבל תבא ושם תמות ושם תקבר (פ"י) דכל אחד

הכ"י לאחר מיתה מועיל להעלות בקדושה וע"ד שאמרו ז"ל לדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל עיין שלהי ברכות ובא"י מעלה קדושה א"י להעלותם במעלה הגדולה והקדושה, לזכר כי הרי יש עוד טעם בהעלאת לא"י כמ"ש בגמ' כהוצאת דברים יש בגוי להליל מגלגול מחילות חזק ודאי אין נפ"מ בין לדיק ללדיק והרי אפילו על אבינו הזקן אמרו שמהאי טעמא ציקש שישארו בניו לא"י משום גלגול מחילות. וממילא מה"ע ליכא לפענ"ד קפידא אפילו זמן הרבה לאחר שנקברו בחו"ל.

ואכתי פש לן לישב צה סברה המחמירין דלא תקשה לן לדין ונראה דבדין אפילו להמחמירין מותר להו"א ולהעלותו לא"י חדא דודאי מרן הח"ס שמונה שם בפרעסבורג הוא וזנו וכן זנו וכל בני משפחתו וקרוביו ושאר לדיקים אי"כ אנו חמירין יוחא ליה להאי לדיק בלוחא דבניו ובני משפחתו ומוותר על העלות לא"י ודאי חס' היו יכולים להעלותו אחו כל בני המשפחה א"י יוחא ליה לעלות אבל אם אי"כ להעלות כולם אזי רחמי האב על הבן ומוותר על העלותו בשביל בניו ומשפחתו הנלמדים אליו (זכו לדעה המחמירין אף שש"ע לא משמע כן) אמנם כי כן אי"כ בדין הרי מר אביו הגאון ז"ל אין לו משפחה מסוימת שם שהרי ק"ז מנוחתו כבוד בצערטיופאלא ואדרבה כק"ז מרן ר' עמרם חסידא מני"כ בלפת עיר"ק ובדאי יוחא ליה להאי לדיק לנוח בקבר אבות ובני בנים הרי הן כבנים.

שנית נלפענ"ד דהרי קיי"ל מפנין העלמות אם ראו העכו"ם לפנות הבית הקברות ואפילו מצוין של שטף מים או חטונו מפנין העלמות כמבואר להדיא בב"י יו"ד רס"י שס"ג מהב"א וא"ו והדברים מבוארים לכל ועיין בשו"ת ח"ס יו"ד סי' שליו צבי"ק לזמן וגשאלו אי מותר לפנות העלמות והח"ס ז"ל כתב דמלוא רבה איכא לפנות לקברים חדשים ובית הקברות הישנה כדי להליל מן הציון שאפשר שהקיר"ה אחר ו' שנים יפנו העלמות ויחרשו המקום ואף שאפשר להקבל להשתדל אלל הקיר"ה שיניחו גם מקום זה מי"מ לא הצריכם אלל זרזם להו"א העלמות שלא יתבזו ח"ו וא"כ ממילא הולוק בדין נמי פשוט, דודאי צבית הקברות של מרן הח"ס ז"ל שהוא כבדוד גדול ומשומר ואולי ע"י שיתירו את מרן הח"ס ירחבו עוז בנפשם לצוות שאר צבית הקברות כה"ג אסור להו"א אבל בדין מר אביו הגאון הקדוש ז"ל אשר הצבית הקברות כמעט שנחרש ואולי לא יקח זמן רב ובדאי יסלקו הצבית הקברות כמו שכחז לי כמ"ע אי"כ לית דין לריך בשש דמותר ומלוא להליל אביו קדשו מצוין ח"ו וכמדומה לי שאפילו המחמירין לא אמרו כה"ג דאיכא צוין או שרואים לחסל את כל הצבית הקברות עכ"פ פשוט דכה"ג ליכא שום הו"א דמותר להו"א העלמות שלא יתבזו ח"ו ע"י העכו"ם.

ועוד צו שלישיה דנלפענ"ד לומר עוד סברה ישראל דאפילו להמחמירין להו"א עלמות להעלותן לא"י נראה דלא אמרו כן אלל במקום שיש שם קהילה ישראל צקיומה ודרים שם בני ישראל כה"ג הוא מן הכבוד לחיים ולמתים אבל במקומות שילאו משם קהילות ישראל ולא דרים שם רק גויים אז ודאי יוחא להו לבניי שיעלו משם אלמתייהם וקל"ה כי נראה צוה לפרש שצועת יוסף פקד יפקוד אלקים אחכם

ארונות מחו"ל א"ר ברוקיא לר"א מה התעילו אלו בחייהם הניחו אותם ובמיתתם באו להם א"ל רבי אלעזר לא היא כיון שהן נקברין בא"י ונותן להם גרש עפר של א"י מכפרת להם שנאמר וכפר אדמתו עמו וא"כ הצדיקים שבחו"ל הפסידו האו למה אר"א

והעליתם את עלמותי מה אחרים ודברי רז"ל ידועים ולהל"ל י"ל דיוסף הצדיק כל זמן שבניי היו במצרים לא חכפה ליה אם הי' שוכב במצרים אבל כיון שילאו בניי ממלרים לוח להעלות עלמותיו שלא רכז להשאר במצרים אם בני ישראל ילאו משם. והכ"י אומר אני דהני עלמות הקדושים השוכבים במקומות האלו תחת מחילת הצרל אשר בעו"ה חרבו כל קהילות ישראל במקומות האלו יוחא להו לעלמות הקדושים להעלות אותם משם ומלוא גדולה הוא להו"א וממילא שאני נמי פרעסבורג שאכתי יש שם קהל חסוד מלחמו צניי וק"ל.

ראין לומר דדוקא כשעדיין גופו קיים אבל לאחר זמן לא שהרי אמרו צמ"ק כ"ה ע"א כי נח נפשי דרב הונא כי אסקיה להם (לא"י) אמרו ליה לרב אחי ורב אחי רב הונא אחי וכו' ר' אחי ור' אחי נפיק ר' אילא ור' חנינא לא נפיק ופריך מ"ע דמאן דנפיק ומ"ע דמאן דלא נפיק ומשי כאן ששלדו קיימת כאן בשאין שלדו קיימת ורב הונא שלדו קיימת הוה, ומאן דלא נפיק לא סיימור קמיה דשלדו קיימת הוה ע"ש ומשמע דה"ל דאין שלדו קיימת הוה ואפ"ה אסקיה לא"י משום מלוא קבורת א"י וא"כ מוכח דאפילו אין גופו קיים ואפ"ה זכות איכא להקבר שם ח"צ צס"ד וכן מוכח מכל הפוסקים.

תבנא לדינא נראה לפענ"ד דמותר ומלוא להעלות עלמות מר אביו הגאון ז"ל לא"י במקום האפשר ואולי אם הייתי נשאל ע"ז הי' דעתי נוטה להעלותו ללפת מקום משכן אבותיו א"י מרן ר' עמרם חסידא ז"ע ועכ"י כנלפענ"ד. ועיין שו"ת ח"ס יו"ד סי' שני' צדין פיגוי עלמות וקברות הישנה להלילם מצוין ודין אכלות ליומו ושאר דברים. ומלוא אשמה להיות לאחיעזר בכל מה דאפשר בענין זה צס"ד.

ובאמת כי זה זמן רב אשר אני דברתי עם הדודים פה ר' שמואל יודא ור' יוסף דוב צענין להעביר את כק"ז רשכ"ה"ג מרן ר' עמרם ז"ל מצערטיופאלא כי גם דודי ר' יוסף דוב הי' שם על קבר אבות ונראה שהקבר מוחזק ובעוד לא זמן רב ח"ו יחרשו גם שם את הצבית הקברות כפי הנראה ואף שישנם מחמירין כמ"ש אבל צכה"ג שח"ו ישראל לציון לדעתי מלוא הוא הש"ת יעזור לנו צמהרה צמשיה לדיקינו ומכא לחחית המתים ויקילו ישיני עפר.

דברי ש"ב דושה"ט בלב ונפש. בברכת כוח"ט.

משנה הקטן

סימן קמ"ו

כהן אי יכול לבקר חולים בבית החולים

ב"ה כ"ב לחודש הרחמים התשכ"ג ברוקלין נ"י יצו"א. כבוד הרה"ג נוי"ג א"א וו"ח וכו' כש"ת מוה"ר יצחק דובער ארשפאל שליט"א.

אחדש"ר קבלתי ספרו היקר דרכי חסד ונהגתי ממנו והכני לציין הערה קטנה לאפרושי מאיסורא להסור

בשם ר' סימא האלקים עושה להם מחילות בארץ צ"ח הנה מבואר דכל המביאו מחו"ל לקבורה בא"י מכפרת להם יר"א בעצמו ס"ד דברי. ועיין רש"י מועד קטן כ"ב ע"א א"ל רבא לבני מחזא אתין דלא אוליתו בתר ערסא. ועיין שו"ת הרדב"ז כת"י סימן קצ"ו.

מ"א ח"א ח"א

סימן קמ"ו

בישוב תמיהת הגרש"ק א' מת סקרי אדם

ב"ה, אור ליום ה' לסדר ויברך אתכם התשכ"ד ברוקלין
נ"י יצ"א.

כבוד ידי"ג הרב הגאון חסיד ועניו מתלמידיו של אהרן
שמו נאה לו פאר המעלות גו"נ ראש בשמים וכו' כש"ח
מוה"ר אהרן ויעקב שליט"א אבד"ק לינדו ומר"מ ישיבת
שאה"פ ברוקלין נ"י.

אחדשתי"ר, בעברי בין בחרי הכתבים מלאחי רשום אללי
מה שהעיר כח"ל מדברי גמ' כריחות דף ו'
ע"כ ח"ר הסך בשמן המשחה לבהמה וכלים פטור לעובדי
כוכבים ולמחיים פטור בשלמא בהמה וכלים דכתיב על זכר
אדם לא ייסך ובהמה וכלים לאו אדם הוא מחיים נמי
פטור דכיון דמית ליה מת מקרי ולא אדם חלל עובד
כוכבים אמאי פטור הא אדם ניכר לאוי דכתיב וחתן לאו
לאן מרעיתי אדם וגר נראה מצוחר דמת לא מקרי אדם
ותמה בעומו"ד ק' ס' רפ"ח דברי מקרא מפורש צ"כ בעלותך
ויחי אנשים אשר היו עמלים לנפש אדם וכן אח"כ אנהו
עמלים לנפש אדם וצ"כ חוקת כתיב או בעלם אדם ועוד
חמור ביותר דברי יחזקאל ל"ו אמר שם ובערו בעובר
וראש עלם אדם וצנה אללו ליון וברי שם מיירי מנזים
ומוכח דתרוויאיו מת ונכרי נקראו אדם ושם לא חקר בהמה
דלעמד להוציא והוא הפלא ופלא צפני עכ"ל הגרש"ק ז"ל

ונראה בס"ד שלא תקשה קושיה בגאון ז"ל ואדרבה יפלא
להגאון ז"ל שלא הרגיש בכל זה וראשונה אחת
במאי דסיים שהקשה מקרא דיוחזקאל ובערו בעברים וראה
על מוכח דמת ונכרי מקרי אדם ולאחר בקשת סליחה
בגאון ז"ל לפע"ד אישחמיתיה דברי החוס' נדח י"ז ע"א
ד"ה וצנה אללו ליון בסופו שהקשו וא"ת לר"ש דדריש דאין
עובדי כוכבים קרוין אדם הא כתיב וראה עלם אדם וי"ל
דנקט לאפוקי דס"ד דקברו שם עלמות בהמה ע"כ הרי
דחוס' כבר הקשו קושיה בגאון ז"ל ותי' דאין מכלל ראי'
דאיבערין למכתב אדם שלא נחשב דלמא נקברו שם עלמות
בהמה וא"כ אדרבה הפלא ופלא על הגאון ז"ל שלא זכר
עת כחצו מדברי החוס'.

איברא דברי דא הוא מחלוקת רש"י ורשב"א אי עכ"ר
מעמא ואי דרשין אדם אחס ור"ת פסק כרשב"א
ובצ"א ראי' דתק רשב"א אומר מדורות בעכ"ר עמלים
מפני שהנשים קוצרים שם את נפליהם ופי' ר"ת ז"ל דהוא
פליגא אדרשב"א וגם הא דאמר ר"מ סנהדרין ג"ע עכ"ר
העוסק בתורה הרי הוא ככ"ב עיין רש"י, וקו"ל כל מקום
ששכר רשב"א צמחתינו הלכה כמותו, ועוד דאמרין צמח
רמ' ליון מן התורה מנין שנאמר וראה עלם וצנה אללו
ליון והכ"א גבי גוג ומגוג כתיב אלמא אומות העולם
מעמלאן אף צאלל ליון משום עוממא אכל הוא ועיין
רשב"א יצמות ס"א נמלא דכבר הקשה ברי"ת ז"ל ג"כ מכל
דראה ליון אדר"ש דמשמע שם דעכ"ר מעמלאן, וכנראה
דלא ניחא ליה צתי החוס' נדח כ"ל אמנם לדין כיון

מכאן צ"כ ב' ס"ו הצ"ח צ"ח תשורת ש"י ס' חק"ט
בכח הרואה לבקר החולה צ"ח החולים ונפעמים נמלים
שם מחים ר"ל אין להחמיר צ"ח ומותר לבקר והוסף מדיליח
וכן הדין צ"כ כן אין להחמיר שצ"ח צ"ח החולים.

רצוני להעיר צ"ח כי זה שנים רבות אשר אני מורה
לכהנים בכל האפשר שלא ליכנס צ"ח חולים כאן
אפילו לפעמים כי נשתנו הצ"ח חולים צמחתינו כי ידוע שכל
צ"ח חולים יש להם הרבה אברים שלמים ממחים מונחים
צמחתיים (וצלאלאטאריאות צלע"ז) וכס מונחים שם
חדיר להתלמד בהם וגם יש להם עלמות ממחים שלמים חס
ידוע ומפורסם לכל וכן שאלתי ונחזר לי שכן הוא בכל
צ"ח חולים צ"ל ספק וע"כ אין כאן הכשע משום שמה ימות
או שמה יכ"ח שם דוקא מה צעקת מעשה חלל המליאות
הוא אשר לעולם ישנו שם עוממא מה המעמא צ"ח, וכל
שכן על הרצ כהן שכולך שם כסדר והסכימו אז עמי כמה
גדולים להזכיר על זה, לצד כי צ"ח גם צ"ח החולים
גדולים שיש להם הרבה חולאים אינם דומים לצ"ח החולים
בזמן התשורה ש"י שאלשים צ"ח מעט דומים אי משום הא
לא הייתי כותב אצל מעטעם שמונת שם עוממא אכלים
חדיר לפע"ד שאין לכהן ליכנס, צמחם וכדאי לתקן דבר
זה בספרו היקר.

איברא שגם לענין ליכנס לצ"ח החולים לכהן משום רפואה
חס לא הוב' סכנת נפשות ופקות נפש הרבה יש
לפלל צ"ח וכבר מלחי אמרה צ"ח דכיון שצ"ח צ"ח חולים
ושוכה שם הרבה לא ימלט שלא ימות מי שהוא שם ודאי
אפילו לתשורת ש"י וגם לדין הכ"א כ"ש הוא מ"מ כיון
שלא נשאלתי על זה ולא רציתי לומר צ"ח דבר ואולי הוא
בכלל הנה להם כי זה כמעט אשר אין רוצ' להיבצר יכולין
לעמוד צ"ח אצל ודאי הירא את דבר השם הרבה יש להחזק
דבר ודי לחכימא צמחיה.

בס"י י' צדן ניתוח המחיים, ה"ב ליון שאם הסכימו או
עשו ניתוח למח צ"ל בסכמה עכ"פ אסורים הקרובים
הכהנים לעמא לו אפילו ה"ז קרובים שמעמלאן מן החורה
משום דהוב' חסר ועיין בספרי ש"ח משנה הלכות ח"ג
ס' קכ"א מה שהארכתי צ"ח צ"ד.

בס"י י"ב צדן ט"ק ימחול נח לעיין צמחצ"ן קטן תלמיד
מכריס מדוענצור ס' חמ"ז שהעברה הוא לטבר
מש"ז ה"א מן הגוף צעקת מיתח מפחד השכינה ומעמא
הגוף וכן מצוחר צמדרש והפוסקים לא הביאוהו והארכתי
צ"ח צ"ד בספרי כ"ל ס' קכ"ב אצל א"כ הע"ק הם
מדינא ע"ש.

והשי"ת יטהרנו במי דיגור החותם בברכת כוח"ס בספרן
של צדיקים לחיים טובים ובלע המות לבצח ויקצו ישיני
עפר בביאח בר נפלי המברכו בלב ונפש.

דף קכ"ח
ועיין ילקוט שמעוני יחזקאל רמז ש"ה שרמה ריה"ק על
יחזקאל והדריש לנקמה דורא והרואה עלמות יצמות הרבה
מיוצא מנזרים בן אדם מה אמה רואה א"ל עלמות יצמות א"ל
יש צ"ח להחיותם א"ל לא א"ל ד' אלקים אמה ידעמה ולפי
שלא האמין לא נקברו עלמותיו בארץ טהור כד"ל ואמה על
ארץ עממא חמות.

אחי שפיר כחל נמי כיון דכתיב לנפש חילטריך נמי אדם, ופלה שלא זכר מדברי הרשב"א.

ובהדי שוחא נפל מילתא צנכא לפמ"ש בחינוך וברמב"ן ז"ל ועוד ראשונים דקברי לדיקים אינם מעמאין ועיין חו"ס ב"מ קי"ד ע"ב צאליכו שקבר את ר עקיבא ופריך ולא כן הוא מר והשיב קברי לדיקים אינם מעמאין ובחיודי משנה העמרמי סי' חמ"ח הארכתי צזב צס"ד ע"ש. והקשו המפרשים מגמ' זו דדרשו עמאין לנפש אדם נושאי ארונו של יוסף ומי לך לדיק גדול מיסוד לדיק יוסף בחיר שבשבעים ובמקום אחר אמרתי ד"ל להפוסקים ה"ל דודאי מעיקר דינא קברי לדיקים אינם מעמאין אלא משום לא פלוג גזרה החורה בכל מה שהוא עמא אבל העומאות הם חלוקים דבסתם מה הוא עומא חמורה עומא מה המסואבה ובקברי לדיקים אינה אלא משום לא פלוג או גזירה, ובסתם הכעס דהא אמרין לדיקים במיתחן קרוין חיים ויעקב אבינו לא מה ובמל חי אינו מעמא ולכן לדיקים שגדולים במיתחן מכתיהם אינם מעמאין. והנה צוהר חריש מ"ח א' צכמה דרגין אחקרי צר נש אדם גבר אנוש איש גדול שכלל אדם ע"ש מצבור דשם אדם נאמר על הלדיקים שהם הגדול שכללם ועיין עוד צוהר אדם כי יקריב מכס קרבן ונחום' מנחות שמיכלל עומד ומקריב גשמוהים של לדיקים וצוה י' לפרש אדם כי יקריב מכס קרבן דהיינו אדם שהוא הלדיק כי יקריב מכס ממנו קרבן והדברים עתיקים, וצוה י' לישב מה שאמרנו אנוש עמאין לנפש אדם היינו שרנו צוה לשאול את פי משה כיון שאנוש עמאין לנפש אדם היינו נפש לדיק ולא לסתם מה וכיון שטמאים לנפש אדם אי"כ הרי אין עומאם עומא חמורה של מה וכו' רק משום לא פלוג או משום גזירה אי"כ למד נגרע לצלחי הקריב את קרבן ה' דילמא עומא חזו לא דוחה את הפסח עד שהשיב להם משה דאפי"ה נדחין הם לפסח שני משום דלא פלוג.

אז יאמר דבאמת צבא נסחפקו אי קברי לדיקים מעמאין או לא ואמרנו אנוש עמאין לנפש אדם היינו לדיקים דנושאי ארונו של יוסף היו אי"כ כיון דקברי לדיקים אינם מעמאין למד נגרע ונסחפק צב משה רבינו ג"כ עד ששאל להקב"ה ואמר לו דלא פלוג וכולם מעמאין.

ולפי שיעת הרמב"ן והרא"ה דקברי לדיקים אינם מעמאין נראה לומר דבר יקר במחלוקת ר' ישמעאל ור"ע דר"י אומר נושאי ארונו של יוסף היו ור"ע אומר מישאל וחלפן היו שנטמאו לגדל ואצרכו ולכחור למד לא ינחא לר"ע לומר כר"י וי"ל דר"ע לא ינחא ליה לומר דנושאי ארונו של יוסף היו שהרי אליהו עמיד נקברו ויתן טעם משום דקברי לדיקים אינם מעמאין אי"כ ע"כ ר"ע נמי ס"ל דקברי לדיקים אינם מעמאין ולא רצה לומר דנושאי ארונו של יוסף היו דא"כ לא היו טמאים לשיטתו דקברי לדיקים אינם מעמאין ולכן אמר דמישאל וחלפן היו ויפס עשה אליהו שקברו אצל ר"י ס"ל דקברי לדיקים מעמאין אי"כ שפיר אפשר דנושאי ארונו של יוסף היו, וצוה ממילא מיושב קושיא האחרונים שהקשו לרמב"ן והרא"ה ודעימיהו דס"ל דקברי לדיקים אינם מעמאין מגמ' סוכה ה"ל ולדידי אדרבה הרי הוא הוא המחלוקת בין התנאים, ואף דנדד ואצרכו ג"כ

דבגמ' כריתות ה"ל אזיל בשיטת דרשב"י דרשין אדם אחס אחס קרויים אדם ולא באומות העולם כדמשי שם לאיי דכתיב ואחן לאני לאן מרעיתי אדם אחס וגו' תקשה קושיא הרי"ה שהוא קושיא במהרש"ק וע"כ ל"ל לדעת שאר הפוסקים דפסקו כרשב"י דמשי ליה כחי החוס' נדח ה"ל ופלה שלא הרגיש הגאון ז"ל מה. ומיושבת קושיא האחרונה.

ומה שהקשה שם מדכתיב צ"י חקת צעם אדם הרי דקרי למח אדם וכתיב ובכל חלו אי אפשר לפרש בכונה דעם הוא פי ממי שהיה מחלה אדם דא"כ גם צנצר אדם נימא צנצר שהיה מאדם מחלה ובכל חלו אין לתרץ דאדם הוי לאפוקי צבמה דברי הש"ס פירש דוקא היכי שזכר צבמה ובמקומות ה"ל לא זכר צבמה ע"כ. אמנם גם הא לא קשה דליתא צבמרי צמדבר פי י"ט פסוק ט"ז או צעם אדם זה אחר מן החי או אינו אלא עץ כשעורה כשהוא אומר ועל הנוגע צעם הרי עץ כשעורה אומר הא מה ח"ל או צעם אדם זה אצמח"ה ומצוה דבספרי דרשו לה מהאי עץ אדם לאצמח"ה הבא מן האדם ועיין חזק ר"ג דדרשו או צעם אדם זה רובע ענמות מן המה מיהו צרייתא דין נגראה דליתא כספרי דרש' לה לאצמח"ה ועיין פיה"מ להרמב"ם פ"ק דהלכות וכו' ודילטריך ליה לדרוש מעם אדם לאצמח"ה אי"כ לא קשה כלום קושיא במהרש"ק ז"ל דכתיב עץ אדם וקרי ליה למח אדם דכחם לחי הוא דקרי ליה אדם ולא חימא דחויי הוא דכחי פי הרשב"א ז"ל יצמח ס"א להדיא רבינא אמר נבי דמעטיבהו קרא למעווי צבאל דכתיב אדם כי ימות צבאל ממגע ומשא מי מעטיבהו פירוש דעומא חמורה מגע לא כתיב צבו אדם אלא הנוגע צעם או צבאל ואפילו עכ"ל צממע וא"ת והא כתיב או צעם אדם הא דרשין ליה צבמרי לאצר מן החי כרי דכר הרגיש הרשב"א גם בקושיא זו השנייה ופי' כמו שכתבתי צס"ד וסבדי לי צממוים כי צעמי כיונתי לדעת מן הרשב"א ומיושבת קושיא שנויה של הגאון מהרש"ק ז"ל.

ומעתה נבא להא קושיא ראשונה מקרא מפורש ויהי אנשים עמאין לנפש אדם הרי דבאמת קרא למח אדם ונראה דגם הא לא קשה דכנה בגמ' סוכה כ"ה ובספרי צבאלותך עכ"פ ויהי אנשים וגו' מי היו נושאי ארונו של יוסף היו דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אומר מישאל וחלפן היו שנטמאו לגדל ואצרכו ר' ינחא אומר למח מלוח נטמאו וצממו רבא פ"כ צסופו דרשו ז"ל ויהי אנשים אשר היו עמאין לנפש אדם ואין אדם אלא יוסף שנאמר אהל שכן צבאל (תהלים ע"ח) ועיין צ"ר פי' פ"ו ד"א צבצני אדם אצמסם זה יוסף וצפי ברו"י זה יוסף שנקרא אדם וכו' ע"ש וי"ל דע"כ הרי"ך לכתיב נפש אדם לדרש או דהוי עמאין ליוסף ואלו כתב סתם אנשים עמאין למח לא ידענא מי היו האנשים האלו ולכן רמז החורה דמי היו האנשים האלו וא"כ אחי שפיר דלעולם מת לא מקרי אדם והבא שכתבו אדם לדרש צא דח יוסף שנקרא אדם ואחי שפיר. ומיושב נמי מה שכתב אח"כ שם לנפש אדם וכו"ל, אלא דגם צבא רחמי צרצ"א יצמח ה"ל שכתב וכו' כתיב לכל נפש אדם הווא חילטריך לאפוקי לנפש צבמה דמדכח צממא נפש להציא דמו כתב אדם להוציא צבמה ע"ש ולפי

שנית דמבואר בירושלמי ברכות פ"ג ה"א וזויר פ"ג ה"א מהו שיעמא כהן לכבוד הנשיא כד דמיך ר' יודן נשיא אכרי ר' ינאי ואמר אין כהונה היום כד דמיך ר' יודן נשיא כד צריכ דר' יודן נשיא דקף ר' חייא בר אבא לר' זעירא כנישתח דגופנה לזיפורן וסביב וכו' אמר ר' נסא דמיחתן עשו אותן כמה מלכ ע"כ וכיון דעשאו אותן כמה מלכ א"כ לכל נשיא הכהן גדול מעמא לו וכ"ש למשכ רביו מיכו צבא י"ל דהתוס' לשיטתיהו שדחו דברי ר' חיים הכהן שם דף ק"ג שרלח להחיר עוממא דמיחת ר"ת ודחו דהירושלמי רק בעוממא דרבנן מיירי ע"ש ועיין מש"כ צ"ח בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' קכ"ז אמנם תי' הראשון דהיה מת מלכ ממנו ודאי אחי שפיר לפענ"ד.

בחזור לעניינו כי ילחתי קלח ממחלתי והנה צ"כ צית האור כלל ז' הביא צבא דאמרו מנחות ל"ב ע"כ דעמא מותר ליכנס למחנה לוי ולח' עמא מת בלד חלל אפילו מת עמא שנאמר ויקח משכ אה עממא יוסף עמו עמו במחילתו והקשו החוס' שם ד"ה אין דהכי ולפיכך עמא מת ממנה ממנו דשאי מת דאין לו עברה במקור וי"ל דמת חסד יש במינו עברה במקור הואיל ויש לאדם חי עברה מה שא"כ צריך שאין במינו עברה ועיין חוס' סוטה כ' ונדח כ"ח והקשה בגר"ע דמתי החוס' מוכח דמת ג"כ קרוי אדם דל"כ לא הוה ראוי להחשב מינו דאדם חי ומחילא מוכח מסוגיא זו לפי פירושם זה דמת נקרא אדם ותקשה מש"כ כריתות הגיל דמת לא מקרי אדם ולע"ג ופלפל הרב ליש קושיתו ולפענ"ד לא קשה מידי דמת שאמרו בגמ' כריתות מת לא מקרי אדם אין כוונתם דמת לא הוה מיניה דאדם דודאי מי יוכל להכחיש המילואות דמת מין דאדם הוא חלל דבגמ' אמרו דמת לא מקרי אדם כלומר דשקורין לאדם מת אין קורין אותו בשם אדם חלל מת אבל לענין מין אדם ודאי מת ממנו הוא, וכ"ע מודים צ"ח. חדע עוד דברי אמרו שם אחס קרוין אדם ואין ע"כ קרויים אדם ופשוט דעכ"כ מין אדם הוא חלל דלא נקרא אדם ונפ"מ מה שנוגע להלכה דלא מקרי אדם והכ"נ מת חס פשוט לפענ"ד ולמחר כל האריכות שהארץ שם.

ורק להעיר צאתי דריתיו ציראים מלכ שליג שכתב ח"ל ותניא בבה"א פקא בסך שמן כמשהה לבהמה ולכנים פטור לגויים ולמחוס פטור (מש"כ שם חייב ע"ש והכי מוכח סוף לשונו שם) מ"ע על צד אדם לא יוסך כחיו ובהמה וכלים לאו אדם יניכו וכו' חס' לאו אדם מקרי דכחיו ואחנה לאני לאן מרעיתו אדם אחס וגר ומחוס לאו בני סיכת שמן יניכו שאני חלל להפענ"ג ואיצעית אימא כדחני ר"א כל שישנו צדק וכו' נראה דהכי לו גירסא אחרת צבוגיא זו ולא מעטס דמת לאו אדם הוא חלל דמחוס לאו בני סיכת יניכו וכבר העירו צ"ח האחרונים ובסביב ליראיו דחק לישב דגם היראים גרם כגרסתיו ואין דבריו נכונים למעין שם ועיין ווי העמודים.

ופה שבתה קולמסי יד"ג הדש"ת באהבה המכבד ומקירו בערכו בלב ונפש.

לדיקים היו וכדכתיב בקרוצי אקדש י"ל דר"ע ס"ל כהני חנאי דבשביל חטא מתו כמבואר במדרש ויקרא רבה פ"ב ע"ש ובש"ס.

ובמ"ש נראה לפענ"ד לישב תמיה עוממה שהקשה הרשב"א ז"ל סוכה הג"ל ד"ה והא מהכא נפקא ויהי אנשים אשר היו עממים לנפש אדם אנשים נושאי ארונם של יוסף היו וכו' תמיהא מלחא מאי היא דמהדרי חנאי צאותן אנשים מי היו ועוד מה זה נתרעמו וצאו בגלוי פנים אל מרע"ב ואמרו לו למח נגרע לבגלי הקריב וגר' וכו' לא היו יודעים שטמאי מת חסורין בקדשים עד שבוחר מרע"ב לשאל מהשם על שאלתם ע"ש מה שחי ולדידי עוד קשה דאם הם לא ידעו ושאלו למח לא השיב להם מרע"ב מיד דטמאי מת חסורין בקדשים עד ששאל להקצ"ה ויש להעמיס גם זה דכונת הרשב"א להקשות, ולפי מה שכתבתי י"ל דשאלתם היתה דכיון דקברי לדיקים אינם מעממין ורק משום לא פלוג הם נקראים עממים או משום גזירה ובמשנה אהלות מבואר דמפנה אדם צית הפסח והואך להקריב פסחו והטעם דלא העמידו דבריהם במקום כרת וא"כ חשבו בני כיון דעוממא זו אינה עוממא מת מכה המת ואף דעממים הם משום לא פלוג אולי לא העמידו גזירה זו במקום שימנע אותם מלהקריב את קרבן הפסח ח"ש אחרת עממים לנפש אדם כלומר לנפש ד"כ למח נגרע לבגלי הקריב כיון דקברי לדיקים אינם מעממין ומיושב קושית הרשב"א וכו' לא ידעו דטמאי מת חסורין בקדשים דהכי שאני כמובן וגם מיושבת הקושית דלמה לא השיב להם משכ רביו ג"כ מיד דג"כ הוה מסופק צ"ח עד שהשיבו לו מן השמים וכנ"ל ומיושב נמי דמהדרי חנאי צאותן אנשים מי היו דנפ"מ אי היו עממים לנפש לדיק או לסתם מת ויש נפ"מ לדניא.

ובדרך דרוש קלח י"ל דהכא נמי משכ לשיטתיה דאמרין בסנהדרין ל"ט ע"א שאל וכו' אלקיכם כהן הוא כי קא קבר למשכ צמה קטבל ומשני בטרם עביל דכחיו כי הנה כ' צאש יצא זמי סלקא עבילתא בנורא ח"ל אדרבה שיקר עבילתא בנורא הוא דכחיו וכל אשר לא יצא צאש תעבירו צמים וא"כ הרי מבואר דקברי לדיקים מעממין דמי לך גדול ממנה דלא קם בישראל כמשה ואפ"ה לריק עבילה שנגע צו ע"כ דקברי לדיקים מעממין ולכן כשהם שאלו אותו למח נגרע וראה דס"ל דקברי לדיקים אינם מעממין חשד דלמא צאמת הלכה כן ואסור לזלל בלדיקים והא דקצ"ה כביכול לריק עבילה כשיקברנו משכ צרוב ענוותנותו חשד דהוא אינו לדיק ולכן מעמא צמותו אבל יוסף הלדיק שהוא בעלמא לקח העלמות עמו במחילתו ודאי דאין מעמא ולכן שאל מה' והשיבו דגם הם נדחין משום דמעממין ודלא כרמב"ן.

ובדרך אגב אעיר כאן מה דקשה לי בחוס' סנהדרין הג"ל ד"ה צמאי עביל כחצו הא לא קשה האין נעמא דישאל נקראו צנים למקום ע"כ נראה דאי לאו דנקראו צנים הוה חסור לו לטמא עצמו ולפי דבריהם אכתי חקשה דודאי קצ"ה כהן גדול הוא וכהן גדול חסור לעמא לקרובים ג"כ ולולי דבריהם הקדושים לפטעו כמני הא דלא קשה ליה האין נעמא י"ל מחרי טעמי חדא דברי משכ עלב לבדו על הכר ומת שם והוה בכלל מת מלכ דאין לו קוצרים דאפילו כהן גדול מעמא לו כמבואר בגמ' ברכות וזויר,

והגם דקרוצים קודמין לכל אדם היינו דכופין לקרוצים ומש"ה אין החיוב מוטל על שארי בני אדם אבל הריבא שאין שם קרוצים או שאינם בני כפיה ודאי מוטל החוב על כל בני העיר והיו מה מלוא ממנו, דמה מלוא לאו דוקא בשדה וראיה מיצמות פ"ט ע"ג גבי אשמו הקטנה שכן מטמא משום זהויה מה מלוא אפילו שריא צעיר רק

סימן קמ"ט

עוד בענין הנ"ל

ודע דראיתי להרד"ק על הרמב"ם פ"ד מהל' אבל ה"ז שכתב וז"ל פ' נגמר הדין במשנה ולא זו בלבד אלא כל המלין את מחו עובר בלי"ת ואמרין עלה ח"ר יוחנן משום רשב"י מנין למלין את מחו שעובר בלי"ת ח"ל כי קבר חקברנו רביא הוא לרבות כל המחים ואין זו לאו של חורה דקרא בברוגי ב"ד איירי וזהו שלא מנה אותו בכלל הלאוין ע"כ. ומפשטות דבריו היה נראה דס"ל להרד"ק דקרא זה רק אסמכתא הוא וליכא איסור חורה בהלנת המח ודברים אלו סתרי יניחו ממה שכתב בחשוכה סי' חש"פ שכתב שם דודאי הוה איסור ל"ת של חורה ע"ש ודוק גם בפירושו על הרמב"ם בפעמי מסנהדרין כתב שם וז"ל ואם לן עובר עליו וכו' שם במשנה כלשון רבינו ולא זו בלבד אמרו אלא כל המלין את מחו עובר בלא חשכה ולא כתב שאינו לא חשכה גמורה.

והרמב"ם שם בפעמי ה"ה שכתב ומאות עשה לקבור כל הרוגי ב"ד ביום ההריגה שנאמר כי קבור חקברנו ביום ההוא ולא הרוגי ב"ד בלבד אלא כל המלין את מחו עובר עליו בלא חשכה וכו' משמע ודאי דלי"ת גמור דרומיא דהרוגי ב"ד קאמר מדקאמר ולא הרוגי ב"ד בלבד וכו' אלא משמע דכהדרי יניחו. והרד"ק בעצמו בפ"ב מהל' אבל ה"ה כתב דעיקר קבורה מן החורה וכן כתב בחשוכה הנ"ל ע"ש.

והלח"מ בפ"ב הנ"ל הקשה האין פסק הרמב"ם שהקבורה מאור דהוא בגמ' צ"ל דלא איפשטא וחי דהרמב"ם ס"ל דהבעיה אלא אליבא דמ"ד אין קבורה מן החורה וכאיכא דאמרי אבל למ"ד יש קבורה מה"ט ליכא צ"ל כלל כיון דהוא מאור מן החורה לקבור מחו לאו כל כמיני' לומר שלא יקברוהו וכיון דהרמב"ם פסק בפעמי בלישנא קמא דר"י דהמלין מחו עובר בלי"ת ולכן כתב גם כאן בטעם משום דהקבורה הוא מאור ע"ש ומשמע דמאן דס"ל קבורה מה"ט ע"כ הלכה ג"כ מן החורה וד"ק וז"ל דכוונת הרד"ק דאין זו לאו של חורה אין כוונתו דאין זו איסור מן החורה אלא שאינו בכלל ככלל למנות בין לאוי החורה ולנקות עליו אבל ודאי אסור מה"ט להלין ולי"ש.

ותבט עיני לבצע ח"ת צ"י כי חלף שביא דרשת חז"ל דלא חלין את נבלתו וגם ה' דקבור חקברנו וכח דהני דרשות הם רק אסמכתא דפשוט הפסוק עכ"פ מיירי בברוגי ב"ד ובס"ק קס"ד עוד הרכה להכריח שיעשו לפי איבעיית הבג' בעטם קבורה משום בזיוני או משום כפרה ואי ס"ד לחיות קבורה הוא מיע מה"ט ח"כ מה לנו לחקור בעטם הדבר ואיך ס"ד שחזר יבא לבצע מלוח עשה של חורה אלא ודאי דבעיקרו הוא מאור או חקנת חכמים וכו' ע"ש. ואני אומר דעת עיניו מראות ואישתתפיעהי מיני' ז"ל כל בני פוסקים שהנאחי לעיל ועוד וגם אשתתפיעהי דהא קושיא שהקשה הוא קושיא הרד"ק וכו"ו ומנות הלוי והד"ח ז"ל וכולם כאחד חירו דהוי

שאיין לה קוצרין ועיין צ"י שפ"ד פלוגתא הרמב"ן והר"ש א"ס אין לו כל זרבו א"ס מקרי מ"מ אבל לכולי עלמא א"ס אין לו קוצרין אפילו בעיר הוי מ"מ וחייבים לקבור חיקף וחל על בני העיר לאו דלא חלין וגם אסור להשכוחו כלל דבמה מאור כלל מי שיוכל לקבור קודם זכר דדוחה פסח ומילה ואסור להשכוחו ומחויבים לפזר כל אשר יוכלו ולא לעבור ח"ו בלא חשכה ועשה ומה שכתב בחש"י ח"י בחד שנחפס אגניבה ומחלה ור"ה השר סבס עלום להניחו לקבור וכחז בח"י כיון דאין היורשים משלמין אין בני העיר מחויבין חלק עליו כד"ח הנ"ל דכיון דא"ס הקרוב אינו יכול או אינו מחויב לתח המעטה להב"ח של אציו שוב אינו מועיל עליו לקבור וא"כ הוה ליה קרי ולא עני שוב הוי מח מאור והחיוצ מועיל על כולם וצבור לדינא דמחויבים בני העיר לפזר ממנוס מקופה החזרה קדישה או מקופה הקבל שלא להלין המח ע"ש.

ורא"כ צידן דידן נמי א"ס ח"ו יסגרו הבתי קברות מפני אחי סיבה ולא יוכלו הקרובים לקבור אז ממילא חל החיוצ על כל בני העיר לקבורם מכה מח מאור ויהיו כולם באיסור הנ"ל ולא דוקא הקרובים וכנ"ל.

ופוק חזי כמה גדול האיסור שלא להניח המח שלא קבור אפילו זמן קצר ותלמוד ממה שהותרה החורה כמה דברים בשביל קבורה המח והוא הרי הכהנים נחקדשו בקדושה יתירה מכל ישראל כידוע ואסורים לעמא לשום מח לבד מ' קרובים המפורשים בחורה לאציו ונאמו ולבנו ולבתו ולחמיו ולאחותו הבחולה, וכן גדול קדש מהם שגם לקרבים הללו אסור לעמאות ומפורש כחז בחורה מן המקדש לא יא' אפיו מחו אציו ואמו אסור לעמאות להם וחזר ג"כ אמרה החורה דאסור לעמא לשום מח וא"ס הוי כ"ג נזיר כ"ש דשחי קדושת עליו שאסור לעמא למח ואפיו הכי א"ס הוי הויך למחל את בנו או לשחוט את פסחו שבהם חרווייכו מאור שיש בהם כרה זה לו וזה לבנו לבשיגדיל ומענה הרי לו כמה מאור שעוסק בהם ואפילו הכי א"ס מלא בשעת הילוכו על הדרך מח מאור שאין לו קוצרין מאור לו לעמא למח מאור ולקבורו במקומו ולא יניחו כן ואפילו א"ס יש בידו לילך אחר אנשים אחרים ישראלים שמוחרים לעמא לו ולקבורו מ"מ אמרה חורה מועצ שיעמא הכה"ג הקדוש בכל מיני קדושה ויבעל מאור מילה ושחיפה ואכילה קרבן פסח ויסחור את חירתו ואל יתצוה המח על הדרך בשביה מעט שישהכ עד שילך ויחזור עם אנשים אחרים לקבור.

ומי יכול לעמוד על סוד הדברים ולראות גודל הענין בזה שיעמא הכה"ג בשביל אחי מח פחות שפחותים שלא יתצוה כי ל"ס אלמים על כל אדם ודבר זה מפורש בגמ' ברכות דף י"ע ע"ב סנהדרין ל"ה זכחים דף ק' נזיר דף מ"ח רמב"ם פ"ג מהל' אבל ה"ח עוש"ע יו"ד סי' שפ"ד.

והגני בזה ידידו המצפה לשמוע מכבודו ולהרמת קרן התורה וישראל בברכה וכל טוב.

הרב מנשה הקטן

יו"ר ועד הלכה ע"י איגוד הרבנים

כרחיכו קא ענדו ואפי"ה הוי לכו כפרה בהריגתו ע"כ
ע"ש. ואף שלולי דצריכס הקדושים יש לדחוק ולישז שיטת
רש"י דלא דמי בני דכל המומחים מחודים וא"כ לא הוי
זכלל אומר לא צעינא כפרה ואדרבה מחודר עליה, אבל
בחידושי רבינו יונה כתב ג"כ ח"ל איכא דצעי מ"מ לער
דקבורה הו"ל ואע"פ שהוא לא היה רואה יש לו כפרה
שהרי אחז מת מחוץ רשעו ולא היה חושש בזכרה ואע"פ
כשגרר ענמותיו היחז לו כפרה שעל דעת כן עשה חזקתו
כן ע"כ.

נראה עכ"פ דיש לן שיטת גדולי הראשונים ז"ל דאפילו
אי אחר לא צעינא כפרה יש לו כפרה אפילו לאחר
מיחה ודלא כשיטת רש"י זכר וא"כ ל"ע אמאי לא הזכיר
מן עכ"פ משיטות אלו וי"ל.

דאורייתא עיין בסמוך אלא שכל אחד מיישז כדרכו בקודש
אבל חלילה לומר מכה קושיא זו דכל המלוא הוא גזירה
דרבנן, והפריח כאן על המדה וישהקע הדבר.

עוד חמה שם צטיקת חקירת הגמ קבורה משום מאי וכו'
חיפוק ליה דמה אסור בהנאה וקו"ל כל איסורי
הנאה נקצרים כחמורה ל"ד, וכבר קדמו זכר צנח האומר
להגריי ענגל ח"א כ"א ח"י והוי דענד מת מותר בהנאה.

סימן ק"ג

האומר שלא יקברוהו אין לו כפרה

עוד בענין הנ"ל

והנה בשלחי החשובה להגה"ק אדמו"ר מלאח הביא קושיא
שם גדולים אהא צעי בגמ סנהדרין אם לוח שלא
לקברו ואי משום כפרה הא לא ניחא ליה כפרה והא
מבואר בחייבי חטאות שמשמחין אותו עכ"פ לאחר שעבר
אבל לאחר כמבואר בחוס' ר"כ וכתב דלא קשה מידי דהא
ודאי אם לא ניחא ליה כפרה לא מתכפר לו רק בחייבי
חטאות שכופין אותו לומר רואה אני אגב החיוב גמור ומשעבד
נפשיה וע"ד הרמב"ם הידועים שגחן טעם לדבריו בה"ג
דבאמת כל אדם מישאל רואה לקיים התורה ורק הלא מונעו
וכשהוא מכנישו מרואה באמת וממילא מציא הקרבן אבל הכא
לאחר מיחה ודאי דלא הוי כפרה.

ומצאתי רא"י ברור לתי זכ מפירוש רש"י סנהדרין הנ"ל
צ"ה"ה הא אחר לא צעינא כפרה ח"ל ואי נמי
קצריה ליה לא מתכפר ע"כ שוב ראיתי להרד"ק חשך חש"פ
שכתב להדיא כן ח"ל וא"ת א"כ למאי נפקא מינה מאי
דקא מיציעא לן אי משום ציוני אי משום כפרה הא טעון
קבורה עכ"פ וי"ל דאי אמרינן משום כפרה ואמר לא
תקברוהו קוצרים אותו ואין לו כפרה שהוא לא ראה וכן
דקדקתי מלשון רש"י ז"ל שכתב הא אחר לא צעינא כפרה
ואי נמי קצרינן ליה לא מתכפר ע"כ ולע"ק לאדונו מן
מלאח ז"ל שכתב כן מדעתי דנפשי ולא לזין שכן כתב הרד"ק
ז"ל כי עסוק היה באותה חשבה מקודם.

איברא דאף שהבאתי סייפא לדברי מן מ"מ צטיקת דין
לאו דברי הכל הוא דראיתי ביד רמה סנהדרין
הג"ל ח"ל איציעא לכו קבורה וכו' אלא אי אמרת משום
כפרה הוא האומר לא צעינא כפרה וכיון דאיכו לא ניחא
ליה אן לא מופקדין למעבד ליה כפרה ולא דמיא הא
מילתא למלקות ומיתות צ"ד דעבדינן צע"כ דהא לאו
משום כפרה בלחוד הוא אלא עונש אענשיה רחמנא משום
דחטא וא"ת דאמרי הא אחר לא צעינא כפרה ואי נמי קצרי
ליה לא מתכפר (הוא דעת רש"י הג"ל) ולאו מילתא הוא
דא"כ כל ההרגין דאמרינן לקמן דהוי לכו כפרה אעו מי
ניחא לכו דליקעליהו כי היכי דחיהו לכו כפרה הא צעל

סימן קנ"א

ישוב לדברי הרא"ש מהפתיחה שהקשה לו הח"ס בגוסס ביד
אדם

עוד בענין הנ"ל

עוד רגע אדבר מה שראיתי לרבינו הח"ס ז"ל יו"ד שלי"ח
צ"ה"ה מת מלוא שהמה חמיה רצונו לרבינו הרא"ש
במיר דף ד' ע"ב דלמרינן צשמון בלחי החומר דילמא
גוססים שווינו והקשו החוס' הא אסור לעמא לגוסס ותי
הרא"ש הוצא צע"מ שם דשאני גוסס בידי אדם מגוסס
בידי שמים וז"ל דגוסס בידי אדם אינו להחלו כל כך דאינו
קרוב למיחה כמו גוסס בידי שמים והוא היפוך ש"ס
סנהדרין ע"ה ע"א ולי"ע עכ"ל וכן ראיתי בגליון הש"ס
חיר שם שהקשה כן אדברי הרא"ש גופי המניה ע"ש.
והכוונה בזה דב"י סנהדרין אחר רבא הכל מודים בבורג
אח הערפה שהוא פטור בגוסס בידי שמים שהוא חייב לא
נחלקו אלא בגוסס בידי אדם מר מדמה ליה לערפה ומר
מדמה ליה לגוסס בידי שמים מאן דמדמה ליה לערפה
מ"ע לא מדמה ליה לגוסס צ"ש גוסס בידי שמים לא
איחשבדי ציח מעשה האי איחשבדי ציח מעשה ומאן דמדמה
ליה לגוסס צ"ש מ"ע לא מדמה ליה לערפה ערפה מחתכו
סימנים האי לא מחתכו סימנים ומשמע עכ"פ דגוסס בידי
אדם גרוע מגוסס בידי שמים.

והנלפענ"ד בישב דברי רבינו הרא"ש ז"ל דס"ל לחלק בין
גוסס בידי אדם לגוסס בידי שמים לגבי כהן
ומיר והוא דאף דגוסס בידי אדם אם הרגוהו קיל הוא
לגבי הכורג דגבול קטולי הרג היינו משום דכיון דאיחשבדי
צו מעשה שהלקוהו עד שהוא קרוב למות מחמת המכות
ממילא הרגוהו כבר הלקוהו הראשונים והם שחייבים על
מיחתו ולא כן בגוסס בידי שמים הכורגו חייב אבל אין
זה מוכרח דהגוסס בידי אדם ימות קודם ואדרבה הגוסס בידי
אדם אולי יחיה יותר דעצמו הרי הוא חק אלא שמחמת

המכות נעשה גוסס ולענין עומאה להחלו הכ"מ אח"כ גוסס
חי יותר ולא חיישין דילמא צאוחה רגע מת.

ונראה יותר להמתיק הדברים דגוסס צדי שמים כבר
נחלש בטבע וכיון שכתחיל לגוסס בכל רגע הוא
עול למות ממחמת חלשו שכל האברים נחלשו בו בטבעו
ולכן אסור הכהן ליכנס דחיישין דילמא צאוחה רגע ימות
אבל גוסס צדי אדם אף שזרור לן שימות ואפילו שנאמר
שזרור לן יותר שימות מגוסס צדי שמים כיון דאיתעביד
בו מעשה אבל מ"מ צרע שחול חי יש בו עוד חיות
צריא מאיז צריא בטבעתו כידוע דעד שהלקוהו היה צריא
אולם ולא חיישין דצאוחה רגע שנכנס או נגע בו הכהן
ימות והבן זה.

ורמזו לדבר נראה מגמ ערכין דף ז' ע"א האשה שינאה
ליהרג אחר רב יהודה אחר שמואל מכין אותה כנגד
בית הכרין כדי שימות הולד תחילה כדי שלא תזדא לידו
ניוול ופריך למימרא דהיא קדמה ומחא צרישא ובה קי"ל
דוולד מייח צרישא דתן חינוך בן יומו נוהל ומנחיל ואמר
רב ששח נוהל האם להנחיל לאחיו מן האב דווקא בן יום
אחד אבל עובר לא דוולד מייח צרישא ואין הכן יורש את
אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב ומשי בני מילי לגבי
מחא אידי דוולד זוטרא חיותיה עיילא טיפה דמלאך המות
ומחאך להו לסימנין אבל בהרגה היא מחא צרישא וכו'
ונראה דבהרגה חיותיה דוולד לא נחלש ויכול לחיות אף לאחר
מיחא האם כיון דטבעו הוא חזק וזה הטעם שמחלקין
ציושצח על המשבר למחא מעצמה ג"כ ועיין חש' רש"א
סי' פ"ז ורש"י חולין ר"א ע"כ ציולא דופן ע"י סס הוא
ואמו חיון וצו"ח עיין הדוולד סי' י"ז ובמג"א סי' ש"ל
ודו"ק בכל אלו המקומות. עכ"פ יש לומר דדעת הרא"ש
לחלק דגוסס צדי אדם חיותיה גדול ויכול כהן ליכנס שם
ולא חיישין דילמא צאוחה רגע ימות אלא חיו יחיה עוד.

והנה רבינו הבה"ג ז"ל הלכות עומאה שכתב ח"ל ואילו
איניש דמייח צאורחיה ומעמי שעתא דקציעה רוחיה
למיפק פליגי בה רבי ורבנן דרבנן אמרי צהריא שעתא
דקציעה מימת אסור לכהן למיקרב ליה דחניה (נזיר מ"ג)
להחלו עד שעה מימת רבי אומר צמחם עד שעה שימות
מאי צינייהו משמעת דורשין איכא צינייהו רבא אמר גוסס
איכא צינייהו וכל היכא דפליגי צביי ורבא הלכה כרבא
לבר מיעל קג"ס הלכא מאי ח"ש דתן אין אדם מעמא
עד שחל נפשו ואפילו מגוייד ואפילו ללוז והוב ליה מחלוקת
בצריחא וסחם צמחיתין וכל מחלוקת בצריחא וסחם צמחני'
נלכה כסחם דמחיתין וכן הלכה ע"כ. ועיין רא"ש בזה'
עומאה ובמדרכי מ"ק הקשה לרבינו בה"ג ז"ל.

וראיתי צו"ח בן יהודה סי' מ"ג שדייק בדברי רבינו
הבה"ג שכתב ואילו איניש דמייח צאורחיה והאי
לשון צאורחיה אין לו פי כלל וכחז ואילו לפי דעת הרא"ש
חזר הכ"ל דס"ל דגוסס אדם לא שייך להחלו א"ש דכותה
הלכות גדולות דדוקא איניש דמייח צאורחיה דהיינו צדי
שמים דמעט שעתא למות היינו שהגיע השעה שלהם אז
הוב פלוגתא דרבי ורבנן אבל צמחים דלא מעט שעתא עדיין

רק דמחים ע"י אדם צאוחה גם רבנן מודי הלא שייך צאוחה
להחלו ודבריו דברי טעם המה ע"כ ע"ש, וזה צמחי' ראיה
לפירושו והגאון בן יהודה פי שם צמחית הרא"ש ז"ל
שכתב הח"ס כעין שפירשתי בס"ד אלא שלא הביא ראיה
לדבריו מהגמ ערכין שהצאתי וכו' יודע ועד שצ"ה בטעמי
כחצתי חי זה וכיונתי לדעת הגאון ז"ל, ועיין עוד שו"ת
לפנת פנתה ח"א סי' נ"ד וחוס' יצמות ק"כ ע"כ ד"ה
למימרא דגוסס ע"י אדם לא חי ועיין בסדרי עכרות אהלית
ה"א י"ז א' רל"א גוסס איכא צינייהו וצו"ח חלקת יואב
קמ"א יו"ד סי' כ"ז.

סימן קנ"ב

אי צותר לקרא שם לולד אחר מי שנפטר ביום שנולד הולד

לחכ"א

ובדבר השאלה צמי שרואה ליתן שם לולד אחר מי שנפטר
בו ציוס ר"ל קודם שקברוהו הנה קשה להבין
מדבר שאינו מפורש צ"ס ופוסקים ולפוס ריהבא שמעתי
טובין בן אמנס ראייתו צו"ח"ק פי אמור וז"ל בחר דנפקא
נפשא מן גופא ואשחא גופא בלא רוחא אסור נמשך ליה
בלא קבורתא דכחיד לא חלין נבלתו על העץ כי קבור
חקברנו ציוס הווא צגין דמיחא דישהכו כ"ד שעות דאיון
יומא ולילה בלא קבורתא יחיד חלישוחא צשייפו דרחיכא
ומעכב עידיחא דקצ"ה מלמעבד דאפשר דקצ"ה גזר עליה
צגין למיחי בגלגולא אחרת מיד צההוא יומא דאחפער
לאועבא ליה וכל זמנא דלא אחקבר גופא נשמחא לאו עאלה
קמי קצ"ה ולא יכלא למחוי צגופא אחרת דגלגולא חתיינא
דלא יחצין לנשמחא גופא אחרת עד דיתקבר קדמאה ע"כ.

ופירוש הדברים נראה דכל זמן שהגוף לא ניתן לקבורה
לא יחצין לנשמחא ליכנס צגוף אחר אס נגזר עליה
גלגול ח"ו ועתה אי נימא דטעם דחתינת שם בחר המה
שמהגים צינייהו הוא גם משום גלגול ואולי נחגלגל צו נשמח
הנפער וכמבואר צחכמי האמת א"כ כל זמן שלא נקבר אין
לקרוא שם אחריו כמוצן שוב ראייתו צמשמרת שלום הוא
ש"ס שכתב כמו שכתבתי צסם שו"ת חשורח ש"י ושכן כתב
הריקאנטי ע"ש ודו"ק.

ומיהו לאחר שנקבר אף שצשעת לידה עדיין לא נקבר ואפילו
היה צחיים חיותו אלא שמת קודם שקראו שם
וקברוהו צחיים מכל מקום נראה דשפיר יכול לקראחו על
שם הנפער אף שמתו שולד זה כבר היה סברא לומר
דכרי כבר נתנה צו נשמח צשעת לידה, וראיה מפנחם
דאיתא צוהר פי פנחם דנכנסו צו נשמח נדב ואציהו זמן
רב ע"ש שוב מאלתי גם זה צו"ח חשורח ש"י סי' חר"ל
שפסק בן והביא ראיה מגמ מו"ק כ"ה ע"כ רב חנין חתני
דבי גשיאח הוב ולא היה לו צני צני רחמי וכו' ליה הווא
יומא דצעי למימחלי נח נפשיה פתח עליה הווא ספדנא

גיהנם להיות נדון בה אחר לו ואין מי שיכול להצילך מן הנער הגדול הזה ח"ל אין מי שילולו אם לא שיאמר בני קדיש או יפטיר בנביא לכבוד השם בעבורי ואם יעשה כן ידעתי כי זכותו יעמוד אלו ויגן בעדי ויבא ר' פלוני ויגד זה לבנו של מה ויעש כל אשר אמר לימים נגלה המה אל החכם המזכיר פעם אחרת ואמר לו חנוח דעתך שהנחת את דעתי ועל זה פשט המנהג לומר בנו של מה קדיש בחרת כל י"ב חדש וגם להפטיר בנביא ויש מחפליין בכל מולאי שבת חפלה כרצית לפי שבאחזה שמה חזרין הרשעים לגיהנם ששבתו בשבת ואיפשר שיגן עליהם אחת חפלה וכן יהי רצון עכ"ל. הביאו הריב"ש חש' קט"ו והרמ"א יו"ד סי' שצ"ו סעי' ד' הביאו כן בשם המדרשות וסיים הרמ"א וכשהבן מחפלה ומקדש ברכים פודה אביו ואמו מגיהנם (כל זה בשם הגהות) וכי ונהגו שאם מגיע לאדם יום שמת בו אביו ואמו שאומרים עליהם קדיש יחוס לעולם ומי שיודע להחפלה כל החפלה מחפלה וכו'.

והנראה מדברי הרמ"א ז"ל פשוט דחפלה ציוס היא"ל הוא ענין גדול ויותר מועיל לפונד הנשמה אפילו מקדיש ליה"ל ולא דוקא לאלל החפלה ענין גדול אלא הי"ה ליה"ל ואף שהרמ"א ז"ל כתב שם בסמוך אלל ציוס החול מי שיודע להחפלה יחפלה ויותר מועיל מקדיש יחוס שלא נחקן אלא לקטנים ומי שאינו יודע להחפלה כל החפלה יחפלה למנחם ואלל לזיון וכי משמע דשבת לא יחפלה כלל אלל זה דוקא ליחוס וכפי מנהגיו בלחמ שאלל האלל מחפלה בשבת אלל ביה"ל הרי אדרבה מנהגיו שהיה"ל מחפלה בשו"מ ח"כ ודאי שהיה"ל בכלל חיוב להחפלה בשו"מ כשיש לו יה"ל בו ציוס. נמלא עכ"פ ליה"ל בו ציוס חיוב חפלה אלל במי שיש לו יה"ל בלחמ השבוע לא מלינו לו חיוב להחפלה בשבת הקודם בש"מ.

איברא דגם לעלות לחורה למפטיר למי שיש לו יה"ל בלחמ השבוע נחלצנו האחרונים לחפש בחר המנהג ומקור הדברים ודודאלי השנה סי' ד' כתב שלא מלא בשום מקום שחיוב לקרא בשבת שלפני היה"ל וכ"כ עוד בחש' כ"ג כי החיוב רק ציוס שיש לו יה"ל, אמנם באחרות חיים (ספינקא) סי' רפ"ב הביא בשם משא חיים חלק המנהגים מ"ע י' אוח ק' שהביא בשם מעשה אברהם דף קכ"ד יה"ל שאל בשבת המנהג לקרות הפטורה בשבת הקודם, ובס' חר לישראל כתב בשם סי' לדוד אמת שנהגו להפטיר בניו של מה כל י"ב חדש ע"פ המדרש ומה נחפשת המנהג בלחמ מקומות דשבת קודם ליה"ל עולה למפטיר הביאו בליקוטי מהרי"ח קרה"ח לשבת. ועיין שער אפרים ש"צ סי"ז, גם בקל"ש סי' ט"ח סעי' י"א הביא ציוס החיובים החיובי ה"י יה"ל שיהיה לו בשבוע שלאחר השבת אלל אפילו להסודרים דהוי בכלל החיובים פשוט לכולהו דלא הוי חיוב כמי שיש לו יה"ל בו ציוס אלא הוי מנהג קלח, ומענין החפלה מוסף בשבת לא דברו כלום, והלבוש ומג"א והא"ר והבאר היטב א"ח סי' קל"ב שהביאו וספרו החיובים לא הרגישו ולא זכרו מה כלל.

וה"ל המג"א כתב הרמ"מ סי' פ' בחש' ש"ל יש לו כל הקדישים של אותו יום אפילו קדיש של פרקים ושל שיר השירים ושל רוח ע"ש בסי' קל"ב ובסי' רפ"ב מהה עוד החיובים ולא הזכיר ג"כ מחיוב זה כלל וא"כ פשוט

שמחה לחוגה והפכה וכי חסוקי ליה חנין על שמיח ע"כ הרי דקראוהו חנין ואף דבש"ס גרס הכהו יומא דהוה ליה נח נפשיה בע"י גרס יומא דבטי למימחלא נח נפשיה ע"ש וא"כ פשוט דמחחר. ואף לפי גירסת הש"ס דילן מ"מ נראה מדברי הזוכר הג"ל דמחחר.

ובזה ה"י נראה ענין שינוי השם ג"כ למי שהוא חולה ר"ל שחשנים את שמו כלומר שהוא אחר, ולפי דעה הזוכר חולי לפעמים יכנס בו נשמה מי שהוא לר"ך להחלגל בעולם הזה ויחריך ימים עוד והבן ומחמי טעמא לאו כל אדם ראוי לשנות השם אלא יודעי חן וכנ"ל והבן והוא רחום יכפר.

בשנה הקטן

סימן קנ"ג

בעל יא"צ בשבת רוצה בכל התפילות ואחד שיש לו יא"צ באמצע השבוע רוצה במוספין

ב"ה מוצי"ט שמח"ת התשכ"ג ברוקלין ג"י יצ"א.

כבוד ידיד נפשי הרב הגאון המפורסם צ"מ חוב"ט שמו מפא"ר ומשכנים ורע קדש וכו' כש"ת מהר"ר שלום יחזקאל שרגא רובין הלברשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינוב.

אחדשכת"ר קבלתי מכחזו ביקר צעידת דאין הלכלר ואלל בקן קלמסו מחמת קדושת החג ונחאחר קלח הדבר ואמרחו להביא מיד במוקדם האפשר על דבר השאלה בלחמ שיש לו יה"ל בשבת קודם, ואחד בלחמ השבוע ובעל היה"ל של בו ציוס ראה להחפלה כל החפלות של שצ"ק ובעל היה"ל של אלמנע השבוע טוען להחפלה מוסף וטענתו שאם חל ביום בחול יש לך רק חפלה שחריה כן היום לא חפלה רק שחריה ואני חפלה מוסף כפי המנהג המקובל וראה לדעת חו"ד בזה.

ואמת אגיד כי קשה מאד למלא הלכה ברורה ולכתוב דברים כאלו שאין להם מקור בש"ס ולא בש"ע ורק מנהג המוצא בקלח אחרונים וממילא דברים אלו חלוי במנהג המקום כפי מה שנהגו בה ולא מצעיל לפי שיטת המהר"ק דחפלה בלבוש הוא ענין של לבוש ולמי שרוצים לבד להחפלה הרשות בידם ח"כ אין לאחד מהם טענה אלא הכל חלוי ברצון הקהל אלא אפילו לשאר פוסקים וכנראה שכן הסכימו האחרונים דהוי כעין שותפין המבואר בחו"מ סי' קע"א ועיין מג"א א"ח סי' קל"ב שגראה דעתו דהוי כעין שותפין ועיין שו"ת ח"ס יו"ד סי' שמי"ה וממילא חלוי במנהג, אלא שכיון שצטוו"ה אין לנו פה מנהג המקום אכחז מה שעלה לפעמי"ד לפוס ריהטא בסי"ד.

ובראשית אביא מקור הדברים לחיוב החפלה בכלל ביה"ל האחרות חיים (להר"ה) ה"ל אלל סי' ל"א הביא מה שנמלא בלגדה פעם אחת פגע ר' פלוני במה אחד שהיה מקושש עצים ונשאן על כהפו ואמר לו בני למד לך אמר לו ר' בה משפטי כל הימים להביא בלחמ של

ומטעם זה השיג גם צו"ח עבודה הגרשוני סי' ס"ז חט"ז
אבל צו"ח שצו"י כתב דאין זה השגה כלל על הט"ז דאט"פ
שאין בו דין גיהנם מ"מ כיון שהוא מה ומשוער לדין גיהנם
ואיחא צ"ס סנהדרין מ"ד ע"ב אמר רבא לעולם יקדים
אדם חפלה לזרע וא"כ שפיר י"ל קדים חפלה ע"ש.

ומצתה לא מציעה לדעת הט"ז דאומר קדיש אף בשבת
שמה בו כמה שעדיין לא דנים אותו אלא משום
דמשוער לדין ומחפלה ומקדים חפלה לזרע כפי הצו"י,
הכ"נ צ"ק כשמפטר הוא מקדים חפלה לזרע שהוא יום
היא"ל ומחפלה להגן על נשמה קרוביו כידוע דיום היא"ל
הוא יום הדין לנשמות ואפילו לדיקים שמחפלין ממדרגה
למדרגה בצחינה ילכו מחיל אל חיל אבל לריכים קצת לירוק
כי כל מה שנחטל מוקדקים עמו יותר בצחינה וסביביו
נשערה מאד כידוע, ואפילו להצ"ך דפליג חט"ז מ"מ לא
פליג רק כל זמן שלא נקבר ומטעם דאין בו עדיין דין גיהנם
אבל לאחר שנקבר וכבר שייך בו דין גיהנם שפיר שייך בו
פדיון על העתיד ועיין לבושי מרדכי יו"ד סי' ר"כ וממילא
הנהיגו להחפלה בשבת מוסף אחר המפטיר על העתיד
כללפני"ד (ואגב בלבושי מרדכי הג"ל חמה אכשואל דנימח
לשיטתו בכל יום ש"ק לא יאמר האכל קדיש וצאמת חינו
חמיה כל כך דברי איכא כמה פוסקים דס"ל דצו"י ע"פ
לא יאמרו האכלים קדיש).

עוד י"ל קצת למח נהגו דוקא מוסף בשבת ולא סגי במו"ש
כהל"ח דאפשר כיון שצ"פ רוב בחפלה מו"ש היו
שם אכלים ולא יכלו לדחות האכלים במו"ש שם חיוכים
בו ביום בשביל היא"ל מאמנע השבוע ולכן הקדימו החפלה
למוסף שלא לדחות אחרים (הגם שראיתי צו"ח מוכר"ש
ח"ה סי' מ"ג שיש מקומות נהגין שמי שיש לו היא"ל צאמנע
השבוע מחפלה מעריב במו"ש ודוחה את האכל ע"ש אבל
הרי ג"כ כתב דזה חולה במנהג). העולה לדין דבמקום
שאין מנהג קבוע ודאי שאין לו להיא"ל צאמנע שבוע שום
טענה עם מי שיש לו בו ביום לשום דבר והוא קודם לכל
דבר, אלא שראיתי לכאורה להעיר קצת דראיתי נהגים למי
שיש היא"ל בו ביום עולה עליה מ' קרואים ולא למפטיר ומי
שיש לו צאמנע שבוע נותנין לו מפטיר וצאמת לפי המקור
העיקר הוא להפטיר בנביא ודו"ק.

איברא דכעת נראה לומר דבר יקר צ"ד דמאחר דהעלינו
דמי שיש לו היא"ל צאמנע השבוע עולה למפטיר וממילא
פשוט דמחפלה מוסף דברי קו"ל צ"ע העולה למפטיר הוא
מחפלה מוסף וא"כ מה ממילא נחבצר המנהג דמי שיש
לו היא"ל צאמנע השבוע מחפלה מוסף כיון שעולה מפטיר
ומה שנהגו להפטיר הוא מפני שהוא חיוז גמור נותנים
לו מפטיר וכו' קרואים נותנים לחיוכים ממש ודו"ק כי זה
לפני"ד נכון.

ובזה אסתגר כעת מעין הפתיחה.

דברי ידיד נפשו המברכו בברכת התורה ובברכת השנים
דשנים ורעננים עד יעמוד הכהן ואורים ותומים כנפש.

מנשה הקטן

דאף דנהגו העולם (ובסמוך ח"ה אכתוב טעם למנהג)
מ"מ פשוט דאין לדחות צום דבר מי שהוא מחויב בדבר
במקום שאין מנהג קבוע. ועיין דרכי חיים ושלום סי' חפלה
מוסף סעי' חמ"ה שכתב מי שביח לו היא"ל בשבוע הבאה
היה תקנה בבית מדרשו עוד מימי אביו קדישא בעל דרכי
השובה ז"ל שלא להחפלה מוסף בשבת שלפניו לפני החיצה
ומשום לא פלוג גם רבינו בעלמא שלפני היא"ל אחר אבותיו
לא החפלה ג"כ מוסף לפני העמוד זולת כשחל היא"ל בו
ביום ש"ק החפלה חפלה מוסף, והטעם נראה פשוט כיון
דהמוסף של אמנע השבוע אינו חיוז כלל ולכן מחמת קטנות
בעלזו לגמרי כמובן ולא המוסף של היא"ל בו ביום שהוא
חיוז. וא"כ כ"ש שאין לדחות מפני טענהו מי שמהויב בדבר.

וראיה לדברי נראה עוד מחש' הרמ"מ סי' פ' הביאה
מנ"ח הג"ל שכתב דיא"ל צ"ק יש לו כל הקדישים
של אותו יום אפילו קדיש של פרקים ושל שיר השירים ושל
רוח והנה הקדישים של הפרקים ושל שיר השירים ושל רוח
הם קדישים הבאים מחמת קדושת היום השבת ויומא קא
גרמא ליה ולפי טענה השואל יאמרו ליה האכלים להיא"ל
אלו חל היא"ל שלך בחול לא היה לך הקדישים אלו וע"כ
יאמרו הם הקדישים האלו וכ"ש דהם חיוכים יותר גדולים
ממי שיש לו היא"ל צאמנע השבוע וע"כ כיון דהיא"ל מחויב
בו ביום ליה להו שום טענה א"כ כ"ש מי שיש לו היא"ל
צאמנע השבוע שאין לו שום טענה בזה וכבר הבאנו לעיל
דחיוז חפלה גדול מקדישים א"כ כמו גבי קדישים שייכים
לו כל הקדישים בשבת אפילו נגד האכלים המחויבים בקדיש
כ"ש לענין חפלה אפילו חפלה מוסף נגד מי שיש לו צאמנע
השבוע וממילא גרם שיכול לעשות חיוז יותר גדול לאביו
בחפלתו זה פשוט.

והנה כל זה כתבתי לכבודו להשתעשע בדבריו היקרים אבל
לעיקר הדבר לאחר הסליחה מהעוון השני מעיקרא
דדינא פירכא דהא טענה שטען אלו היה חל היא"ל בחול
לא היה לו חפלה מוסף לעוון איכו לנפשיה אלו היה
חל אותו היום בחול כענחנו א"כ ליה ליה נמי מוסף א"כ
ממ"י אם רוצה לדחות הבעל היא"ל ולומר דלדייניה בחול
א"כ הא טענה יעוון לנפשיה ג"כ כיון דבחול דייניה ליה
ליכא מוסף וגם לי וגם לך לא יהיה ואם יש אז אני קודם
זה פשוט.

ובעיקר טעם המנהג מה שנהגו העולם להחפלה מוסף
בשבת לפום ריהעא אחרתי דהוא ג"כ ע"פ דברי
המדר"ש הג"ל שכתב ממנו שבו יפטיר בנביא בשבת ומה
נחפשת המנהג להפטיר בשבת ולהחפלה במו"ש לאכלים ומה
דדוקא לאכלים שאסורים להחפלה בשבת החפלה במו"ש
אכל ליא"ל שאינו אכל כיון דמותר להחפלה בשבת הנהיגו
להחפלה מיד אחר שהפטיר ושיהיה כאחד עובדים וישיעו
להנשמה חכמת אותה החפלה יגן עליהם שלא יחזרו אחר
השבט לגיהנם. ויש להביא ראיה קצת להטעם הזה מדברי
הט"ז יו"ד סי' שצ"ו סק"ד שכתב ג"ל דמי שמה בשבת
או צו"ע וא"ל לקברו בו ביום דעכ"פ יאמר קדיש חיוז
אחר המיתה דאין אמירה קדיש חיוז צאמנע אכל בחול
אין לעשות וכן פסק הט"ז בל"ח סי' ע"א והצ"ך בנקה"כ
סי' שצ"ו השיג עליו דכיון דטעם הקדיש הוא שפודה את
אביו מגיהנם א"כ כל זמן שלא נקבר אין בו דין גיהנם

שאלות ותשובות

משנה חלק רביעי הלכות

אבן העזר

סימן קנ"ד

אשה שנתעברה ע"י הזרעה מלאכותית אי יצא הבעל ידי פ"י ליל ששי חקת התשכ"ד ברוקלין ג"י יצו"א.

רם על כל רמים, יתו חיים ובריאות כל הימים, אל כבוד צדיק חמים, ראש בשמים רב האי גאון וכו' כקש"ת מוה"ר יוסף אדלר שליט"א אבד"ק טורדא וראש רבנים ברומאניא — ירושלים עיה"ק ת"ו.

אחדשהדר"ג זאהבז נאמנה.

יקרת מחבצו הגיענו בעתו, בד"ח אשר כדני דדבריו העבורים מה שבעיר בספרי סמ"ח מ"י ח' במשנה הלכות אי יצא ידי פ"י זאשכ שנתעברה בזמננו או ע"י הזרעה מלאכותית והעיר כ"ג כי דבר זה רק ענין של חורב הוא וללמוד אני לריך ובספר עממי שיד הכל משמשים בו ורואים לשאוב ממנו עקרי דינים לדעתו הרמה בעיות כאלו אין מקומן, הנה אחת זאת ח"ג חלל זאת חגיד כי במדינה זו שאנחנו יושבים בה היא מחלה המתפשטת מאד והרבה אנשים משתמשים בהזרעה כזו ויודעי המספר אומרים שיותר ממאה אלף ולדות נולדים בכל שנה ע"י הזרעה כזו כך שהוא כבר זאמח מהלכות הנוגעות לרבים וכיון שישנם הרבה שאין נוהגים דעת לזה ריחתי להעיר מה דוקא בספרי ה"ל אשר ז"ה הוא שימשי בין הכל ויתנו דעתם כדח מה לעשות, וגם כי ישנם בעניי"ה כאלו אשר לוקחים זרע מאיש אחר כאשר הרופא אומר שמצילה לא תתעבר שאינו ראוי להזריע ולפעמים גם אינם מגידים את זה לבעליהם ויוצא מה כמה מכשולות ודבר זה כבר הגיע לרבים ולדעתי מאוד לפרסם מכשולות כאלו וכל מה שנוגע לזה.

שם ועוקרים דירחם למקום שאין מכירים אותם ושם הם מחזיקים את הילדים כבניהם ממש ואינם מגידים להילדים את האמת בני מי הם ויוצא מה מכשול ח"י שיעברו על כל החורב כולה ועמה ק"י בן בנו של ק"י שהרי החם כבר לאחר המעשה והולד כבר נולד ואולי כבר הוא חלל הכא להכנים זרע איש אחר ולהוליד ממנו זרע פסול ח"י לבד כל האיסורים שחשבו החם איכא עוד משום זבול זרע אשר זרע פגום ויוצאו לידי פגם משפחה ולאבד ספרי יחוסיהם מה ששמרו אבותינו אלפים דורות מיום הוסדה לגוי זרע אברהם יחלף ויעקב ובזכות זה זכו לקבלת החורב כדאיתא בחז"ל שצקשו בני עשו החורב אמר להם הקצ"ה הביאו ספרי יחוסיהם כדרך שהביאו בני.

ואף שלענין דינא אי נאסרה האשה על צעלה בזה יש לפלל דהכא מעל ליכא וגם אי מחייב לגרשה בכה"ג כשעשה בן ואין בראוי כעת לקבוע ענמי בזהכא זו כי אין הזמן גרמא ודבר זה נוגע לאיסור חמור ולריך ישוב הדעת הרבה מ"מ מה שנוגע לעיקר הדין ח"י להקל בזה כמו שהוא וכל מי שיראה ה' נוגע בלבו ירחק מה הרחק כמעטוי קשה ולא ילכד ברשעם כי כל זאיה לא ישוין ולא ישיגו אורחות חיים חי נחח ואחם הדבקים בה' אלקיהם חיים כלכם היום. ועיין לקמן סי' ק"ם וקס"ז.

סימן קנ"ו

האיך חייבה התורה להוליד בנים מה שאין בידו

עוד להג"ל

ומ"ש בקושיה בעל זקן אחרן שהבאחי בספרי שו"ח משנה הלכות ח"ב סי' כ' דאיך חייבנו החורב במאור שלא נוכל לקיימה והיינו האריך לוונן צפ"י וכי ביד אדם הוא להוליד בנים ומכח קושיא זו העלה דמי שלא זכה לבנים חלל עשה פעולות לזה כלומר שבעל אשה לשם זה הרי זה קיים מאות פ"י דהמאור פ"י הוא הביאה שברי הוא עשה מה שצידו לעשות ומה לו שלא נהן הקצ"ה הריון לאשה, ובענייני הקשתי שם עליו דאין דדבריו כדי לדחות פשטות הדברים דפ"י לא יאלל אלא בנים ובאמת כי שוב מלאחי

סימן קנ"ה

איפור חמור ליקח זרע מאיש אחר

עוד להג"ל

וכבר כתבתי בהשוכה אחת בענין אימוץ ילדים שנוהגו במדינה זו שלוקחים הילדים וקוראים אותם על

אם לא כשמוליד ממנה בן ובה וכ"ג הביא ראי מקרא ודבק באשחו וכיו לבשר אחד ש"מ דלון הבורה שהאיש יבא על אשחו כאורה כל ארעא והביא ראי גם מדברי הח"ם אר"ם סי' י"ג שפי' ברכה לשון על העריות מלשון דבקות מלשון ודבק באשחו, הנה מדברי הח"ם ז"ל הרגשתי ופלפלתי עמכם בספרי הנ"ל שו"ת ח"צ סי' י"א והארכתי שם קצת בדבריו הקדושים שא"ל לפרש בן ושגם הח"ם בעצמו חזר בו מפ"י זה למענין שם. אבל מקרא דודבק באשחו לולי דבריו הטעורים אין כאן ראייה שהרי בגמ' סנהדרין י"ז דרשו מודבק לאסור לבני נח העריות ועיין רש"י עה"ת רוח"ק אומרת, או כמו שדרשו שם ודבק ולא בזכר, וצירושלמי קידושין פ"א ובמדרש רב פח"י פ"ה דרשו ודבק באשחו מכאן שצ"י קונה אשחו צביאה אפילו שלא בכוונה ובצ"י מ"כ שזכר נלמד מדכחיב ודבק באשחו פ"י דיבוק כ"ש כבר היה אשחו וצירושלמי אין בעולם קונה אלא אם נחכוון לקנותה, וצירושלמי קידושין פ"א ה"א עוד וכן צמ"ד ס"ל לר' חנינא דודבק באשחו למימרא דצ"י שזכר על אשחו שלא כדרכה ח"מ ובצ"י ודבק באשחו שמולידן בנים פרע לשלל כדרכה ומיהו צ"ש דין סנהדרין פריך רבא לר"מ מי איכא מידי דישאל לא מחייב וצ"י מיחייב ומוקי לה ודבק באשחו ולא באשת חברו דכחא על אשח חבירו שלא כדרכה פטור, עוד דרשו כמה דרשות ודבק דצ"י חייב בהעברה ושחסור לבא על בהמה וצירושלמי איכא עוד ודבק מכאן שצ"י אין להם גירושין כלל, ואדרבה לפענ"ד נראה פשוט לדב"י ליכא מלוא עונה כלל וליכא זיב מלוא לדור עם אשחו בדבקות כאורה כל ארעא וכן ראייתי ליד"י הגה"ל מהר"י שעיף זלתי"ה בחומש שלו, ועוד הרי אין למדין מקורם מ"ת, אשר לפענ"ד אין מכאן ראי' נגד פלפולי עם הגר"פ ז"ל.

אלא דמ"מ לפענ"ד האמת דודאי אין שום מלוא צביאה עגמה כלומר שאין מלוא על אדם מישראל לבטול אשה אלא שאם נשא אשה חייב ליתן לה עונתה המצוה צחורה ועונתה לא יגרע אבל אין זה ענין של מלוא פרו ורבו אלא הוא מלוא צפני עגמה ולדעת כמה מן הפוסקים אינו אלא מדרבנן וראי' ברורה מגמ' פסחים פ"ב שרמ' עליה כהד"ג ור' יוחנן מ"ש יבמחו דקעביד מלוא אשחו נמי קא עביד מלוא ומשני באשחו מעצרה ופריך וכו' איכא שמחת עונה שלא בשעת עונה מצוה דבאשחו מעצרה ליכא מלוא כבר צביאה משום דכבר קיים מלוא פרו ורבו וז"ל ר"ח ושניין באשחו מעצרה שכבר נחקיימה מלוא פריה ורביה נראה דעיקר המלוא צביאה הוא משום פריה ורביה וכל שנתעברה כבר אין כאן מלוא על הצעילה כשהוא לעצמה ומלוא עונה הוא מלוא צפני עגמה משום דחייב לשמחה דכחיב ועונתה לא יגרע או מעט שובו לכס לאוכליכם, וזה נראה דעת הרמב"ם פט"ו מאישות לא ישא אדם עקרה חקיה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אלא אי"כ קיים מלוא פ"ו או שכיחה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה ופשוט דאפילו יש לו אחרת לפ"ו מ"מ אסור לו למוע עונה האחרת אף שאינם ראויים להוליד. וגם הרי ה' קיי"ל דאשח שמחלה לבטלה עונתה פטור הוא ממנה ומלוא פ"ו אין ציד האשה למחול לו.

אלא דמעשה נריך ציחור קושיה כ"ג שבקשה למ"ש ציחור קושיה בזקן אהרן דסמכין דרוב נשים מעצרות

שגם מרן בשו"ת בית שערים יו"ד סי' רכ"ז פשיטא ליה הכי וככה"ג העלה בזה דבר חדש והוא דמלוא פ"ו מחלוקת לשחים, א) פריה, והשני רביה, כלשון הקרא פרו, ורבו, וקיום האו של רבו אינו תלוי בידי אדם אבל החלק של פרו האורה הולד ולידתו הוא כבר בכלל רבו וזה באמת אדם כמו שמצינו שפרי הכען נקרא זרע כ"כ הזרע נקרא פרי ואי"כ כל איש שגומר ציחור חורע קיום בזה מלוא פרו וייתרה הולד ולידתו הוא כבר בכלל רבו וזה באמת בידי שמים הוא ובזה מיישב דברי הח"ם נמלא דמלוא פרו בידי אדם הוא שהרי צידו לזרוע שהוא פרו לדעתו הרמה.

ולפענ"ד אף שהדבר דבר חכמה הוא מ"מ א"ל לומר בן שהרי רש"י עה"ת (בראשית א' כ"ג) עה"פ ויצרך אותם אלקים לאמר פרו ורבו וגר, פרש"י פרו לשון פרי כלומר עשו פירות ורבו אם לא נאמר אלא פרו היב אחד מוליד אחד ולא יוחר ובה ורבו שאלה מוליד הרבה, מצוה דלשון פרו בקרא פירוש לעשות פירות ממש והוא מלשון פרי ולא שהוא הזרע, ומדנחן עטם למח כחצה החורה ורבו דאם לא נאמר אלא פרו היב אחד מוליד אחד ולא יוחר ובה ורבו שאלה מוליד הרבה מצוה דפרו ורבו תרומה וולדות מיירי יצירת והולדת הולד אלא דמלשון פרו ה"א דק אחד ובה ורבו להוסיף שאלה מוליד הרבה אבל פשוט דפרו נמי דוקא שכוליד פרי ולא רק הזריעה, והר"ם ז"ל עה"ת האריך הרבה בכוונה רש"י ז"ל וכתב ששם פרי שם עטם הוא ואינו לגזור ממנו פועל וכו' ובג"א שם חלק עליו דאדרבה שם פרי נגזר מן פרי ומן פרינו בארץ שנאמר על יצאת החולדות ומה שאמר לשון פרי הביא ראי' לפרש מלח פרו מן שם הנגזר מן הפעל שהוא פרי שלשון פרי נאמר על דבר נולד ומפני שכתב כאן פרו ורבו והוקשה לו כפל הלשון לכך פירש פי פרי עשו פירות בלבד ואין כאן ריבוי ואח"כ אמר שיהיו הרבה, והנבזש העמיד פי' הרא"ם בכוונה רש"י והמענין שם בכולהו ז"ל מצוה דמלח פרו משמע ולדות ממש ולא הזרע, וכן מלאחי מפורש צפי דר"ק על החורה (בראשית א' כ"ח) עה"פ ויצרך אותם אלקים ויאמר להם פרו ורבו וז"ל הפרי היא ההולדה והרביה היא ההגדלה הרי דכתב מפורש והפריה הוא ההולדה ממש וכן תרגום אונקלוס פוש וסגו ועיין דעת זקנים מצע"ת שכחבו ופרדות לא היו בכלל ברכה כדאמרין הוא ענה אשר מלא הימים במדבר ולפיכך אינם פרות ורבות לעולם, ובין דהענינו בעכו"ת דלשון פרי משמע דוקא הולדה ממש אי"כ צפ"י ע"כ ז"ל הולדה ממש ולא סגי בזריעה לחוד.

סימן קנ"ז

נשא אשה ולא זכה להוליד אי קיים המצוה בהשתדלות

עוד להנ"ל

ומ"ש כ"ג לחלוק על פלפולי עם הגאון ר"פ פראנק ז"ל אצד"ק צירושלים עה"ק דאין מלוא צביאה גופה

א"כ לפי מה דקיי"ל דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה כדרא קושית בעולם מ"ש גמר ביאה מהעראה וכו' קושית גדולה אמנם לאחר העיון יש לומר דכיון דנשאר ביאה מחמת מכה עולית בביאה ראשונה אפשר שחמטך באלצטע או כמו שאמרו בזנות לטעם שנתעברו מביאה ראשונה משום ששלטו בעלמן ובחמור שמיטתה באלצטע א"כ הכי"נ יש לו תקנה ע"פ שחמטך באלצטע ואח"כ יבא עליה אי לאו משום טעמים אחרים שפיר יש חילוק שוב בין העראה לגמר ביאה.

והא ראי' שביאה ממלוח השם מ' אי' שכחז מ"ע לישא אשה ונולדו כוונתו לדבק באשהו כדי לקיים פיו חורת אמה הוא צפיקו וכן כחז שם בספר מלוח השם לביא ח"ל מ"ע לישא אשה לפרות ולרבות אבל מ"מ הרי כחז שם מפורש דאם לא היה לו בנים ממנו זכר ונקבה לא קיים המלוח של פ"ו ודלא כזקן אהרן דבביאה עלמה קיים המלוח אם לא זכה לבנים, איברא דכרי בלמה מחלוקת הראשונים הוא אי' מ"ע לישא אשה בכלל ודעה הרא"ש ודעימיה דקידושין אשה אינה מלוח עשה דמלוח פ"י יכול לקיים בפלגש ודעה הרמב"ם ודעימיה דאף שאפשר לקיים פ"י בנשים אחרות מ"מ מ"ע לישא אשה בקידושין אבל נראה פשוט דאפילו להפוסקים דלישא אשה מ"ע הוא מ"מ אין מלוח פ"י חלוי בקידושין דוקא והבא על הפנויה והוליד ממנה בנים פשוט דקיים מלוח פ"י לכולי עלמא ורק באשה אסורה לו נסתפק, ולחידך גיסא אפילו נשא אשה בחפז"ק ולא הוליד ממנה לפענ"ד פשוט דלא קיים פ"י וכמ"ש בספרי הנ"ל דהעיקר חלוי בכולהו בנים. ומלאחי לרבינו חננאל כוריות דף ד' ע"ב על המשנה או זקן שלא ראוי לבנים ח"ל והא דחנן זקן חרגימה שאין לו כבר תוחלת בנשים שכבר נסתכל החגג והופרה האציונה ומשום הכי לא חזי דהא צריכה ליה מאורייחא מלוח פ"ו דלא קיים פ"כ.

(*)

סימן קנ"ח

אי קיום מצות פ"ו בנן ממזר ר"ל

ערך להנ"ל

ובדברי הירושלמי דס"ל דקיים מלוח פ"ו בנן ממזר והשמיטתו כר"ף וברמב"ם וברא"ש ובענייני הארבעה קלח בזה וכ"ג כחז דפשוט דנותן החורר ודאי לא זכר על ביאה אסורה והוליד ממזרים ואפילו להסוברים דיאלא היינו לשבח יארה או מלוח רבו אבל מלוח פו"ר אי"א לומר שקיים כי מי זכר לו לבעול באיסור ואין צידו שום מלוח, הנה אמת דלא זכר נותן החורר על ביאה אסורה וגדולה מזו אמרו החוס' חגיגה ד' ג"ל לענין נישואי ממזר דאין לנו לתקן כדי להבדות ממזרים בעולם אבל מ"מ לדין לא זכיתי להבין כוונת כ"ג דאף דלא זכר הקצ"ב על ביאה אסורה אבל היכא שעבר באיסור וקיים המלוח

(*) ועיין גמרא יבמות ס"ב ע"ב מיתבי בני בנים הרי הם בנים מת אחד מהם או שנמצא סריס לא קיים פ"ו תיובתא דרב וטנא תיובתא. מבאר דאפילו היו לו בנים אלא שמתו או לא ילדו הם נמי לא קיים המצוה. ועיין רמב"ם שט"ו מה"א וא"ע

אולי הוה מלוח ודומיא לזה שיטת הריב"א בחוס' לענין עשה דוחה ל"ת ועשה דחלוק יש צין לכתחילה וצין דיעבד, ועוד דכלל לא גרע זו מכל מלוח האמירות בחורר דאף דאמרה חורר שלא לקיימה בעצירה מ"מ אם בלא פ"י עצירה דנחלקו הפוסקים במלוח הבאה בעצירה אי קיים המלוח וא"כ לא מצטיא למ"ד דמלכ"צ לאו דאורייתא הוא וא"כ מדרבנן הוא דלא יאלא אבל מדאורייתא יאלא א"כ הכי"נ הוה מלוח אלא אפילו למ"ד דמלכ"צ דאורייתא מ"מ יש לחלק בדיון בכמה אנפין.

ראשונה לפמ"ש קלח פוסקים דמכ"צ הוא לכתחילה אבל דיעבד יאלא וא"כ הכי"נ הרי הוא דיעבד ויאלא צו, והא דאמרין בגמ' ר"ה כ"ח דלמ"ד מלכ"ג אפילו דיעבד לא יאלא חסם בעטם כיון דלא יאלא יתקן האיסור ומש"כ אמרין לא יאלא כדי לתקן האיסור אבל היכא דא"א לתקן האיסור יאלא וסברא זו מפורשת ברמב"ן ורשב"א יבמות ק"ג וא"כ הכי"נ הרי כיון דא"א לתקן האיסור יאלא ידי המלוח.

שנית י"ל לפי מ"ש השע"מ פ"ח מה' לולב וכן ראיתי בשו"ת זן יהודה סי' ח"י וכ"כ קלח מהראשונים דמכ"צ לא מקרי אלא כשא"א לקיים בחפז זכ המלוח בלי עצירה אבל כל שיכול לקיים בחפז זכ המלוח שלא יעבור עצירה אף שעבר עצירה בשעת קיום המלוח לא מקרי מלכ"צ וכן ראיתי בבית"ק למחן בק"י וביא ראי' לדבריו מדברי הרמב"ן פסחים שיאלא במלח של עבל משום דיבדו להפריש ועיין קל"ה סי' י"ח טעין סברא זו וא"כ הכי"נ לפמ"ש דיואלא פו"ר בהזרעה מלאכותית.

דכאן דיכול לקיים מלוח זו בלי עצירה דכ"ג ליכא עצירה וכמ"ש שם בספרי א"כ יאלא ידי המלוח אלא דכ"ג בעיקר הדיון פליג וס"ל דאין יואל בפ"ו רק בביאה טבעית ולא בזריקה אף שהוא מרשע ובגון דא כבר הוא מחלוקת האחרונים ז"ל ולא אומר קבלי דעתי אף שנפענ"ד פשוט דיאלא גם כה"ג וצפרט לפי מה שכתבתי מפרש"י ועוד ראשונים דלשון פרו היינו שיהיו לו חולדות היינו פירות א"כ מאי נ"מ באיזה אופן באו לו כל שכם פירות שלו יאלא בזה פ"ו. ובהדי שוחא נפל מילחא בליבאי דלכתי אפילו לפי שיטת כ"ג אפשר דיאלא ד"ל דבבא על ח"א נמי יכול לקיים באשה זו מלוח פ"ו בלי עצירה ובגון שיגרש יארה בעלה אמנם כדנרא צי דענין בשעת קיום המלוח שיהיה יכול לקיים בלי עצירה ובשעת קיום הרי הוא היחא א"א וגם מי יאמר שבעלה יארה לגרשה ולכן לא מקרי זכ אפשר לקיים בלי עצירה רק מטעם זריעה מלאכותית, עוד יש לעיין לפי שיטת כ"ג הבא על אשתו נדח נמי לא קיים מלוח פ"ו דע"פ בעצירה בלא הוא לו והמעין דבדרי הפוסקים נראה דלא מספקי לכו בזה דקיים.

ועיין שו"ת בית שערים אר"ח סימן רמ"ב ד"ה ועוד

אמנם נחתי את דעתי לתקור לפי משנה אחרונה בשלחי נדרים דהאומרת עמאלא אני לך אינה נלמדת ומשמשה עמו ואוכלת בתרומה והקשו הראשונים ז"ל כיון דמדמינא מיהסרסא אצטלה כמשנה ראשונה א"כ משום שלא חכא נותנת עיניה בלאחר האין התירוק וכו' איסור שצב

סימן א' סעיף ה' ו'. ועיין משנה הלכות ח"ו סימן רט"ו, ואולי משום חישב לעשות מצוה ואע"פ ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה.

אומר שמאמין הרי ג"כ אינו מהימן בזמן הזה דליכא חרס דר"ג וממילא הולד הוה כשר וא"כ יש טעם חדש להחיר בקהל בן הנוול מאשה שמרניים אחריה, והפוסקים כתבו משום רוב צעילות הולכים אחר הבעל ולפמ"ש בלי טעם זה ולא הוה ספק אלא ודאי כשר זה פלא.

ואם כנים אהנו עלה לן חיובתא לנוב"י אי"ח סי' ג"ה בזה שנסתפק אי מחייב להודיע לבצל שאשחו זנחה ופשיטא ליה דליכא שבעל יאמין ליה ויפרש ממנה מחויב לומר אלא אפילו שנסתפק ליה אי יהא מהימן צעיני הבעל כבי חרי מ"מ כיון שאם ה"י צרור לו שיאמינו הבעל ויעשה פעולה להפרישו מאיסור ה"י חייב להודיעו אי"כ גם עתה שאינו צרור לו חיובו מי חייב למעבד את שלו ולא גרע ממלות הוכח חובתו שאמרו במ"ס שבת א"ס לפניך גלוי לפניכם מי גלוי ולפמ"ש עלה לן איפכא דלא מציעה היכי דמסתפקא ליה אי יאמין ליה דאילו מחויב להגיד אלא אפילו צרור ליה דיאמין ליה נמי אינו צריך להגיד כיון דאפילו ראה בעלמו שזנחה נמי מתרת לו וכ"ש הכא שאינו מהימן להפקיע את אשחו.

וממילא קשה נמי מה שכתב שם וכל זה להתלמד במקום אחר כגון אי"ח נכרי היודע בזה שא"ח אי"ח שזנחה אצל כאן בעובדא דהין שזכו עלמו הנואף והוא עלמו הוא המכשיל את בעל האשה שהוא בעצירה ע"ס אשחו כל הימים וכן לחזור בתשובה פשיטא שמחויב להסיר המכשול חסר הכשיל וכל עולדי דאפשר ליה למיעבד שלא יחטא עוד חבירו על ידו מחויב לעשות והרי על אי"ח ואסרה על בעלה במ"ס חגיגה דף ע' ע"ב הבא על אי"ח ואסרה על בעלה נטרד מן העולם ולפמ"ש אינו מוכרח כיון דהרי אפילו ראה בעלמו שזנחה ע"ס חתנה לא היה נאסרת עליו מה יועיל בהגדתו כיון דגם הוא אינו מהימן וכ"כ אי"כ ודאי אמרינן כבר גדול כבוד הבריות ומה שאמרו בחגיגה הבא על אי"ח ואסרה על בעלה מיירי בדאיכא עדים.

וכן יש לדייק בלשון הגמ' הבא על אי"ח ואסרה על בעלה והול"ל הבא על אי"ח נטרד מן העולם דהוה משמע כל הבא על אי"ח נטרד מן העולם דהרי כל הבא על אי"ח אסרה על בעלה אצל לה"ל אחי שפיר דדוקא הבא על אי"ח צעדים או בזמן הגמ', אפילו האמין לה הבעל ובאופן שאסרה על בעלה הוא נטרד אצל יש הבא על אשה איש שלא נאסרה על בעלה ובגון באופן שמפקיעין והאי לא נטרד דלא הוה רק בא על הפנויה. אלא ד"ל דכוונתו להוילא היכא דבא עליה באונס דלא נאסרה על בעלה וק"ל. ובזה יש לומר הא דאמר ז"ל כל האומר דוד חטא אינו אלא עושה דכיון דמעשה דבת שבע היה בלי עדים ואמרינן אפקעינהו רבנן לקדושי דאשה מינה והוית פנויה. ובזה מיושב מה שהקשו הא"ח נשא דוד את ב"ש אח"כ הא כיון שבת עליה חתם בעלה כשם שנאסרה לבצל כך אסורה לבצל.

אמנם דא שזכו הוא שהרי דוד במשנה ראשונה ה"י והאשה נאחמה וליכא אפקעינהו אצל לדידן אחי שפיר. **אמנם** כמובן דהוא דוקא לשיטת הר"ר יוסף ורש"ל וכנראה דנוב"י איל לשיטתו דבעל אי מאמין חייב להוילא וממילא אחי שפיר סברתו. ולפי"ז ליכא נמי שום מקום לסברתו.

להבין הלך וחי הר"ן דאפקעינהו רבנן לקדושי מינה מעיקרא וגמלא שבעה שנאנסה פנויה היה ומש"ה שריא לבצל ואוכלה בתרומה ועיין שו"ת ח"ס אי"ש ח"ב סי' ל"ז ושו"ת בית שער למרן זקניו אור"ח סי' רפ"ה ובמקום אחר הארכתי ועיין משנה הלכות ח"ה סימן רנ"ב. ולפי"ז הכ"נ הכי יכול לקיים מנה פ"י בזה שזכו צו בעצירה ובגון שחאמר האשה לבצל עמאח אי לך וכו' דאיה נאחמה אפקעינהו רבנן לקידושין מינה וא"כ פנויה היה בשעה שזנחה ומקיים המלוא אי"כ אפילו בזה ממחר נמי ה"י יכול לקיים.

איברא דאני מסתפק בכוונת המשנה לדומרת עמאח אי דאיה נאחמה ולפי ח"ה הר"ן משום דאפקעינהו רבנן לקדושי מינה בזה שזנחה או לריבה להגיד לבתולה ורק אחר שאמר לבצל שזנחה אפקעינהו רבנן נקידושין מינה ונעשית פנויה למפרע אבל כל זמן שלא אמרה שזנחה הרי היא באיסור וכל ביאה וביאה שבה עליה חייבים כאשה שנאסרה על בעלה אלא שבעל עובר בשוגג והאשה בחזית או דילמא כיון דלכי חגיד לבצל עמאח אי לא מהימנה ממילא אפילו לא אמרה נמי דינא הכי דא שפקעינהו רבנן לקידושי מינייהו דלא ליבוי באיסורא כל ימי חייהם שהרי עיקר ההפקעה הוא משום שלא יהא באסור וא"כ דבורה לא מעלה ולא מוריד ולעולם אמרינן אפקעינהו ולכאורה י"ל דודאי לריבה להגיד דשמא יאמין לה הבעל ויגרשנה וליכא הפקעה כלל אמנם מה שיש להסתפק עוד לפי דעת הרב רבינו יוסף דבזמן הזה שיש חרס דרג"ש שלא לישא ב' נשים הבעל נמי אינו מהימן לומר אשחו זנחה דחיישין שמא עיניו נתן בזה אחרת ואפילו ראה הוא עלמו ויודע ודאי שזנחה ועמאח הוא לו מתרת היא לו משום דאפקעינהו רבנן לקידושין ובמצי"ע ח"ג סי' קכ"ז הקשה דאם הוא עלמו ראה מי יוכל לומר שאינה אסורה עליו ובספרי משנה הלכות בתובות סי' ק"ח ישבתי לפי דברי הר"ן ה"ל דהרי אמרינן אפקעינהו רבנן לקידושין מינה לפי משנה אחרונה ופנויה היה בשעה שזנחה (א"ס לא שרי) כהן וראה אוחה לבצל לפסול ועשאה זונה) וכ"כ בשו"ת מהרש"ל סי' ל"ג דהשתא דאיכא תקנת ר"ג שלא לישא אשה על אשה ולא לגרשה צ"כ למה לא יחוש ג"כ לבצל היכי שאמר מאמין אני יחוש דלמא עיניו נתן בזה אחרת ולא נחיר לגרשה ואין צידו להפקיע עלמו ממנה ע"ש, ובאמת כן מצאנו בשו"ת מהר"מ רוטנברג תקפ"ז שאפילו אמר זינחה מאחר (* מותר בזה וכו', ועיין מש"כ בספרי שו"ת ח"ב סימן כ' וחי"ג סי' קכ"ו וק"ל. ומסתבר דכ"ג אינה לריבה להגיד כיון דאפילו אם חגיד לו לא יוכל לגרשה צ"כ וקל"ה פוסקים כתבו דמלקין אוחה על גשר לאסור אשחו עליו כשאומר שמאמין לה, ועיין תוס' שלהי נדרים ה"ל ועוד ראשונים, אבל להשיטות דאין נאסרת עליו כלל ובא"ס שהיא אינה רואה להגרש אינו יכול לגרשה צ"כ מסתבר דאיה לריבה להגיד נו ג"כ ואמרינן אפקעינהו. ועיין שבעות דף כ"ז ע"ב מטעם ואכלה וברש"י שם ודוק.

ומעתה אני אומר דבר חדש דלפי"ז אי"ח שזנחה כל זמן דליכא עדים דמחויב לגרשה לעולם אין הולד ממזר דכיון דאסור לגרשה ממילא אמרינן אפקעינהו אפילו הבעל

(*) ועיין מדרכי קידושין פ"ג סימן תק"ל.

אמנם לפימ"ש ה"י עלתה לן דבר חדש בדממחר מא"א כה"ג שלא מחייב לגרשה יולא בפ"ו אפילו להסבירים דאינו יולא בדממחר דכה"ג לאו ממחר הוא והוא דבר חדש, וז"ל.

ועיין ד"מ ח"ע ס' ז' סק"ג בדין נשים הנמלטות מן הגזרה שהמירו בשעת השמד והביאו תשובה מהגזרות מרדכי קידושין ע"צ ובת"כ ס' רמ"א האריך הרבה בדבר ולידד לזדים להחיר וכ"י עד אמנם בגזירה אומערויך הותרו ע"פ ג"כ לבעליהן אפילו להנשים וכתב הד"מ וז"ל דאפשר הגדולים שהחירו לאו מדינא אלא משום לורך שעה. שראו שיש ח"ו לחוש לעתיד לנשים שאם ידעו שלא יחזרו לבעל נעוריהן שלא יקלקלו ולכן הקילו וא"ל מני"ל לומר כן דיש להקל בחשש איסור דאורייתא ג"ל דסמכוהו אהא דאמרין כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ויש ציד צ"ד לאפקועי קידושין מינייהו והוי כפניות ואף אם זנחה מותרת לבעליהן כ"ל ע"ש בד"מ הרי דס"ל גמי דאפקועיהו קידושין מינייהו ואפילו זנחה מותרת לבעליהן חזר ראי למ"ש אף שח"ו וחליה להקל באיסור ח"א החמורה ודברי בעלים ומצועלים כלא נחשבים מ"מ לענין להחיר הולד יש סמך לפענ"ד להחירו לקהל.

והנה כ"ג כתב בעיקר קושיה החוס' דינמא דעשה דפ"ר ידחה הל"ת דלא יהיה קדש דלא אחרין כן דכיון דהלאו דלא יהיה קדש והעשה דפ"ר שניהם מענין אחד ענין של עריות וסחרי אהדדי בכגון זה לא אחרין עדל"ת דומה ק"ת למה שהעלה הל"ת פסחים מ"ט לענין לא תשחט על חמץ ודוגמא למנחות דמינה מקריב, והא דלא תקשה ליה מגמ' פסחים ע"צ דיבם הבא על יבמתו צנידחה קנאה ומשמע דמלוה קעציד שאני החס דמיירי בשוגג וכיון דלא נחטין לעצירה שפיר יש לומר דנחשז לו למלוה אבל בנחטין לעצור ליכא מלוה ע"כ.

ותפס לשון אחרון במה דס"ל לכ"ג דבאם נחטין לעצור צמחיד על איסור נדה לא קיים מלוה יבום ודברים אלו כשגגה היואל מפי השליט דהרי מבואר בעור וש"ע ח"ע ס' קס"ד דאפילו עבר צמחיד וצא על הנדה קיים מלוה יבום וז"ל העור היבמה לא תחייבם צעה נדה אבל חולל הוא ואם עבר ויבם וצא עליה צעה נדה קנאה והוא מדברי הרא"ש יבמות דף צ' וכו"כ הב"י ובש"ע ובאחרונים ואדרכה הרא"ש הביא ראי לדבריו מדברי הגמ' פסחים ע"צ ה"ג, ובהיותי מלעטר אדבר זה העיר ה' עיני וראיתי בערוך השלחן ח"ע ה"ג סק"ד שחמה אר"ש ז"ל ובעלי ש"ע דהרי שם בגמ' מיירי בשוגג וא"כ מאי ראייה מייתי בעבר צמחיד צביחת עצירה שיש בה כרה ושמחתו כי מלאתי לו חצר כי רב הוא לכ"ג אמנם הערוך השלחן דחק שם לישז הדברים ולפענ"ד נראה דרואית הרא"ש הוא רק לידע דאשכ נדה צת יבום הוא ולא אחרין דכיון דאסורה לו מקרי כל שאינה ראויה ליבום בשעת נפילה וכיון דראינו דאשה נדה צת יבום הוא ממילא מוכרח דאפילו עבר וצא עליה באיסור קנאה או מעטמים ה"ל דגם במלוה הבא בעצירה איכא חופנים דילא ידי המלוה או משום עשה דחה ל"ת כפי שראיתי בחרון אחד או שהוא גזירת הכחוש

דמליו דקנאה בעל כרחא ואפילו נחטין לזנות וכיואל צוה, עכ"פ מבואר דאפילו עבר צמחיד גמי קנאה, ועיין שו"ת מקרי"א ח"א ס' קל"ז והגהות מהרש"ם פסחים ע"ב. שוב מצאתי בשו"ת ארי' דבי עילאי שכתב קדמני בזה.

וקצת ל"ע עוד מגמ' יבמות כ' ע"צ דקאמר בדממחר ונחניה גמי לא שכיחה ומשני רבא אלא גזירה ציאה ראשונה אע"פ ציאה שניה וצחוס' ציאה שניה לאו דוקא אלא הערלה אע"פ גמר ציאה הרי דס"ל דבאמת באלמנה מן האירוסין ובכל חייבי לאוין ציאה אסורה פוערת לרחה משום עשה דוחה לא תעשה ונחיה אם בעלו קנו וז"ע.

ובעיקר דברי הל"ת כתבתי בחידושי דכונת הל"ת ז"ל דהיכא דלוחה התורה לקיים איזה מלוה ולוחה באופן קיומה וכגון צפסח שאמרה צפי לא תשחט על חמץ כה"ג לא אחרין עשה דל"ת שהרי צפי גילתה התורה דלא אחרין עדל"ת ולא תשחט כתב אבל היכא דהתורה לא הזכירה כלל באופן קיום המלוה וכגון בלא תהיה קדש התורה אמרה לא יהיה קדש והתורה אמרה פרו ורבו ולשבת ירר אבל לא אמרה לא תהיה קדש בלשבת ירר כה"ג עשה דוחה ל"ת אפילו להל"ת והארכתי צוה ק"ת, וק"ת נראה מדברי החוס' חגיגה דגמר ציאה מקרי קיום עשה לענין עדל"ת כיון שזכו כבר התחלת המלוה ומקרי צעידנא ועיין נמק"י פ"צ דצ"מ שהביא מחלוקת הרנצ"ר ומחרי' הלוי בהתחלת מלוה חי מקרי צעידנא ועדל"ת ועיין עוד נוב"י ח' ח"ע ס' קמ"א.

ופה שכתב קולמסי.

דברי הדושכ"ג וטובו באהבה ומחכה ומתפלל לה שישלח לו רפואה שלמה מן השמים בבריות גופא ונהורא מעליא במהרה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן קנ"ט

אי כופין על מצות פ"ו

ב"ה עש"ק נצבים התשכ"א ברוקלין ג"י יצ"א.

מחיי חיים יכתב ויחתם לאלתר לחיים בספרן של צדיקים גמורים לאריכת ימים ושנים, דשנים ורעננים את כבוד רב האי גאון פ"ה הגשר הגדול משכיל לאיתן דויו ליה כבר בתיא וכו' כקהדר"ג מוה"ר מנחם מענדל שניאורסאהן אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א.

אחדשכהדר"ג באהבה עולם הנני להציע תודתי על צ' מתכני קודש אשר גילא דרעא נפל נהורא ובצרכתו צרכה לז"ק לכוח"ע וכע"ס ולהללחה כמפעל מלוה יומית והנני מחזיק לו טובה מאד על הידידות יחירה ומעמקי דלצאי מודה על הצרכה ומשיז צרכה וי"ר שיהיה

להדריך עדותו עד זיאת גואל דק לעוצה עם קדשנו
בצחינת ופרחת ולהקדים בקדושת ה' בכל מקום ובכל אחר
לית זה קדושה וירוממוהו בקהל עם אמן ואמן.

א) והנני להשתטעע בדבריו היקרים לי אשר העיר כ"ג
על קנטרסי של ספרי מלות המלך ואף שאין
הפנאי מסכים ממש כי עת להננה כי זה מועד מועדים
אשר אין אומרים זו שירה ומלאכים יחפזון אבל קבלה
בידיו מלדיקי אמת דוקא צימים אלו להרצות בחורה
שבעל פה ואשרי למי שזוכה לסתרי תורה.

במצוה א' במשנה הלכות עיינתי בה' ת"ת להגאון בעל
התניא ז"ל רפ"ג כפי שהעיר והדברים משמחים
לב האדם אבל לא חשבתי זה להשנה אלא למראה מקום
כי באמת אין משם השנה על דבריו ולא רייתי להאריך
בספרי זה בכל ההלכות כי רק דעתי לקצר כפי האפשר
ותחת.

ב) שם במ"ש כלל גדול בזה"ת האומר שיבעל מ"ע כופין
אותו ב"ד אם יש כח בידם עד שיקיימו וכן"ג
העיר ח"ל כופין אותו וכו', פשטות הלשון (ולמח"פ)
בפס"ד הרמ"א (א"ש"ע ס"א ס"ג) אין כופין ע"כ. ולפי
שנעת כחצי סהדי לי במדומים שחשבתי על זה אליג כאן
למה כתבתי כלל זה גם על מצוה זו. הנה הרא"ש בפי
הבצ"י הביאו העור א"ע ס' א' פסק דרוק שעברו עליו
כי שנה ואינו רואה לישא ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים
מלות פ"ו וכ"כ פסק המחבר.

הן אמת דלפס ריהעא דברי הרא"ש נראים כסותרים דב"פ
הבצ"י כתב ח"ל ורז אלפס ז"ל כתב וביא דשהב עמה
י שנים ולא ילדה ולא בעי לאפוקא ולמנסב איתתא אחריתי
מפקינן לה מיניה בעל כרחו ואפילו בשוטי ומשמע נכאורה
דכיפין ליה לישא אשה דאל"כ מאי מהני הא דכיפין
ליה בשוטיך לגרשה וע"כ שישא אחרת ג"כ בכפיה אם לא
יילא וכ"כ העור בשמו בצ"ע ס' א' רוק שעברו עליו כי
ואינו רואה לישא אשה ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים
מלות פ"ו ומשמע דכופין אפילו בשוטי כמו שהוכיחו התוס'
פ' המפרש דכל כפי בשוטים ודברים לא יוכר עבר ובעור
ס' קנ"ד הביא בשם הרא"ש מה שפלפל בפי הבצ"י אי
מה דתנן יולא מיירי בכפיה או לא וסיים כיון דפלוגתא
דרבנותא הוא נכון שלא לכופ דלא להוי גע מעושה ע"ש.

ועלה במחשבתי דלעולם ס"ל להרא"ש ז"ל דכופין בשוטי
לקיים מלות פ"ו מ"מ להוליא כששהב עשר שנים
חשש לשיעוט דהוי גע מעושה כיון דמטיק דינא נושא
אדם כמה נשים והא דכופין לגרש הוא רק תקון ח"ל דכל
היכא דאגידא ביה לא יהבי ליה איתתא כמ"ש הרא"ש בשנה
כתובת ואי כבר נשא אחרת די בזה ואין לר"ך לגרש
הראשונה וא"כ בשביל ספק דלמא לא יהבי ליה איתתא
לא כיפין ליה דלא ליחוי גע מעושה ולשון העור יוליא
ייתן כתובה או ישא אחרת שראויה לילד ומשמע דאו או
קתני ועיין ביאור הגר"א שם סקנ"א.

עוד י"ל דהרי אפילו ישא אחרת אחתי לא ברירא נן שילידי
בנים וא"כ הוי כעין ס"ס ספק אי יהבי ליה אשה

אחרת כל זמן שמחזיק הראשונה ואפילו אי לא יהבי ליה
ולא ישא אחרת שמא באמת הוא אינו ראויה להוליד ולא
יוליד ממילא אפילו ישא אחרת ונמלא כופין אותו בע"כ
לגרש על לא דבר והוי גע מעושה ולכן החמיר אבל לענין
לישא אשה ראשונה או אפילו לגרש אילו הוה צרור לן
הספיקות היו כופין לכ"ע.

ובעמדי מתכוון לפיתי לפיה בשו"ת פני" א"ע ס' מ"א
שנשאל כבר בסחירת הרא"ש זו ולא ינחא ליה
בחלוק שכתבתי שכתב ואין לפרש דלעיל מיירי דאין כופין
להוליא ולישא אחרת אבל כופין לישא אחרת עליו לקיים
פ"ו וכ"כ רש"י ס"פ המדיר וכו' וא"כ יש לי לישב גם
שעת הרא"ש דלהוליא אין כופין אבל לישא אחרת כופין
וכו' דלפ"ד א"ל להעמיד דא"כ לרז א"ס דקאמר הגמ'
פ' הבצ"י דכל הנושא אשה על אשתו יוליא ויתן כתובה
ולדידיה ע"כ לר"ך לפרש דכופין ועוד האריך שם ועלינו
לכוף כאגמון ראש נגד רבינו הפני" ז"ל.

אלא דמ"מ אף דהחילוק נסתר, הדין דין אמת דלהלכה גם
הפני" מודה כיון דהר"ף ורש"י ורמב"ם ס"ל דכופין
ודברי הרא"ש נראין סתומים והעור ג"כ פסק דכופין וכן
פסק בש"ע פשוט דהכי קי"ל ולא שזקין פשוטתיהו דהני
פוסקים בלבו אלא שהרי"ש חשו ע"ז כתב דהכי נמנה
דורות שלא לכופ ע"ז וכן הביא מהרמ"א אבל אין זה
מדינא ולי נראה דגם הרא"ש מודה דלענין לישא אשה לכ"ע
כופין ולא נסתפק אלא לענין לכופ לגרש ומדויק כן בלשון
שכתב כיון דפלוגתא דרבנותא הוא נכון שלא לכופ דלא
ליחוי גע מעושה ונראה דרק משום גע מעושה חש דאל"כ
היילא סתם ונראה דאין לכופ כלל ומדקאמר דלא להוי וכו'
משמע דדוקא משום זה חש ולא בעיקר דין דכיפיה ועיין
ש"ג יבמות ה"ל שהביא בלשון ריא"ז דברי הרא"ש ז"ל
דראו להחמיר שלא לכופ בשוטים שלא יבא גע מעושה ומ"מ
וסמ"ג כתבו כר"ף ואח"כ מסיק כתב הרא"ש וכן כי נכון
דרוק שעברו עליו בשוטים שנה ואינו רואה לישא אשה
שיכופו ב"ד וכו' ומשמע להדיא דלא ס"ל דהכי דברים
סותרים זה לזה אלא ע"כ דרק הכי חיישין משום גע
מעושה אלא אמרין ליה אהא מחויב בדבר אבל דרוק כופין
וכמ"ש לעיל כנלפע"ד בס"ד.

וראיתי באו"ז ה' יבום וקידושין ס' תרנ"ג (ע') ויש
לנו ללמוד מכאן דכ"ש אדם פנוי בן עשרים שמאור
עליו לכופ לישא אשה דהשתא אנו כופין אותו לגרש את
זאת כדי שישא כדאשכחן פ"ק דקידושין (דף כ"ע) דא"כ
רז הונא לרז המנונא חזי דלא חזית לאפלי עד דנסבת
ואמר ר"ה בן כ' שנה ולא נשא אשה כל ימיו בזהרור
עבירה וכו' מיחו י"ל דוקא לכופ לגרש מאור דכל זמן
שנשוי זאת לא ישא אחרת אבל אדם פנוי אם לא ישא
בשנה זאת ישא בשנה אחרת ולא יבעל מפ"ו הלכך אין
כופין אותו לישא וכו' מיחו י"ל האמת שמאור עליו לכופ
לישא ע"כ וכן כתבו שאר פוסקים, והרי מפורש מדעת
הפוסקים דכופין על מאור זה.

ראפ"י להס"ד של באו"ז דאין כופין משום דלא דמי לגירושין
דוקא משום דאם לא ישא בשנה זו ישא בשנה אחרת

עשה דהאומר שיבעל כופין אוחו ז"ד אם יש כח בידם עד שיקיימו ועפ"י כתבתי בס"ד האי כלל חכמך בפתיחה המלוא דקאי על כל המלות ואם שניתו אשמה לשמוע דעמו הרמב"ה ז"ל.

(ג) שם במלוא ל"א במשנה אסור לעשות כלום וכו' להוסיף בהבדלה חוץ ממים ע"כ ודאי כן הוא כמבואר בגמ' פסחים ק"ה ומעשה רב דבי רב אשי לא קפדי אמיא וכן בש"ע אבל באמת קשה להביא כל ההלכות וח"ס. איברא דבכתבי האר"י ז"ל מחמיר מאד גם במים וכ"כ מהר"מ פאפירוש ועוד וודאי לכתחלה גם מים אין נשתות וא"כ ליכא חפוסק עלי גם כזה.

(ד) שם המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מלרים ומשאלות לבו ונילו משעבוד מלכיות ובעיר כ"ג ז"ל ע"ס הכתוב, משאלות, ניול, נחלה, ובפרט ועיקר שזכו בדר הגיוני מן המעט אל בלי מלרים ופרת וגו'. הנה סדר התנאים בגמ' שבת ק"ח א. נחלה, ניול, משאלות, ומאכנת הקינור התחלתו לסדר התנאים נחלה, וכתבתי אחריו משאלות כדי שלא אלערך לכפול חיבת נותנים לו וקאי אחרוניו ונחלה ומשאלות ואח"כ בכתבי ניול מדינה של גיהנם דאלו כתבתי כסדר התנאים היה לריך להוסיף נותנים לו עוד הפעם אבל גם דברי כ"ג אמתים.

ועתה הגני מסיים מעין הפתיחה בברכה לחיים טובים ארוכים ולשלום ויסלח לי על מיעוט פלפול כעת כי לא כתבתי אלא בין הפרקים, והיושב ושוכן שחקים, ישמע תפלת ממעמקים, בביאת בר נפלי בב"א.

דיד נפשו באמת בלב ונפשו.

משנה הקטן

סימן ק"ם

תינוק שנולד ע"י הזרעה מלאכותית מפפולי קהל אי הדין במזר ודאי

ב"ה התשכ"ט ברקלין נ"י יצ"א.

מע"כ ידיד הרה"ג וו"ח בנש"ק וכו' מוה"ר דוד הכהן ראזענקער שליט"א.

אחדש"ת מש"כ דר"ת וכו'.

ועל החדשות אני בא במה שילא בתמיכה עלי דבריו בספרי סמ"ח במשנה הלכות מלוא הק"ם שכתבתי אשה שנחטבה ע"י הזרעה מלאכותית ואפילו מפפולי קהל אין הולד ממזר ומיבו אסור להזריע אשה באופן כזה ותמה מעלתו דודאי הולד ממזר והביא ראי' לדבריו מדברי הסמ"ח מלוא הג"ל ומלוא הק"ע בשרשי המלוא וגם מספרו של הגר"מ פיינשטיין בספרו אגרות משה, ח"ל.

(ה) אפילו לשיטת האגרות משה שכל יסודו הוא שאלין אחר הרוב אבל אפילו לדבריו אי ידעין בודאי שהיה מאיסורי ערוה כיו ממזר.

ולא יבעל מפ"ו אבל מי שאומר צפי שאינו רואה לישא לעולם ורואה לבעל המלוא מודה אפילו להס"ד דכופין ונראה דזה לדי"ה הוא דכיבא דאומר צפי שרואה לבעל המלוא שכוין אוחו ואני דקדקתי בלשוני האומר שיבעל מ"ע כופין אוחו, וראיתי במג"ח מלוא ו' שכתב אדברי החינוך שם שכתב הא' כלל גדול בכה"ס האומר שיבעל וכו' וכזה עליו המג"ח דקשה למח המחין בכלל זה עד כאן וחי' דאפ"ל דשם אין הדוש דאפי' בכה"ס נעשה המלוא בשלמות כגון פ"ו דמ"מ היה לו בנים וכו' ע"ש נראה נמי דפשיטא ליה דגם צפ"ו כופין דאלי"כ מאי פריך ומאי חי' ואף דיש להחייש בחירותו על החינוך אבל לדין ודאי דהכי ס"ל. ועיין מש"כ במשנה הלכות כחוצות סי' ע"ה.

אלא דלפ"ז חקשה הערת כ"ג ממח שכתב הרמ"א ז"ל דבזמן הזה נהגו שלא לכופ ע"ז ול"ע. ונלפע"ד דלא קשיא מדברי הרמ"א לדבריו דלעיקר דינא גם הרמ"א מודה דכופין על מלוא זו כמו על שאר מלות עשה, דהד"מ הביא משו"ת הריב"ש סי' ע"ו טעם דלא נוהגין לכופ ולדקדק בעניני זיווגים משום דאם היו כופין היו מתרבים קטנות ומריבות בישראל ועיין בצינור הגר"א שם ס"ק ו' מה שחמה אדברי המרדכי וכזה דכל אלו טענות דחיות כן ודין הוא שכוין מדינא, ואפילו להפוסקים דס"ל דאין כופין לא כתבו דאין כופין מדינא אלא כתבו דבזמן הזה נהגו שלא לכופ וחפשו בחר טעמים למה נהגו כך כיון דהדין הוא להיפך דכופין וכפסק המחבר וכו' קריח מלך הביאו הפת"ש פט"ו דאישות כחז דכל ז"ד שאינו כופה ע"ז לאו שפיר עבד וחינו שלא לשמוע להנוהגין שלא לכופ.

והי"ש פ' ה' הצע"י סי' מ' כתב כתב הרי"ף והיבא דשכה עשר שנים ולא ילדה ולא צעי לאפקוק ולמיתא איתחא אחריתא מפקין לה מיניה בעל כרחו ואפילו בשוטים וכתב הרא"ש מחור לשונו משמע דכיופיין ליה בשוטים אפילו לישא אחרת כדי לקיים מלוא פ"ו ומסכת רבי וכו' עד והנה מ"ש שכוין אוחו בשוטים כבר כתבנו בס"י ל' דאין כופין בשוטים כדי שלא יבא גט מעושה אבל ברור, היה נכון וכוון בפרט במדינות הללו ברור שאין בני דברי חורב וגם חשוין דר"א שראוי לכופ אלא משרבו הכדויות בסוכת קושיה הגלות והמחיה יכול לומר לא מסתייע לי שאמלא זיווג שחפסק לי בנדוניה וע"כ לא נהגו לכופ אפילו בדברים כדי שיבא אשה אם יש לו אמתלא אבל מלוא על אחרים שזיכוהו על ככה ע"כ.

נראה נמי מדבריו ז"ל דמעיקר דינא לדי"ה כופין וליכא בזה שום פלוגתא אלא להכי אין כופין משום שיש לו אמתלא נמלא לפי דבריו נמי אם אחר יאמר אי אפשי לקיים המלוא ורואה לבעל המלוא בלי שום אמתלא כופין אוחו לקיים אלא מכה באמתלא אין כופין, וכן ראיתי בגמק"י יבמות ס"ד ח"ל ונראה הדברים שאם הוא עושן שמכיר בעצמו שאינו ראוי להוליד אין כופין אוחו לגרש או לישא אשה משום פ"ו דכלל המלוא כאלו שאין בו הוכחה ששעשע דרך מרד נאמן הוא על עצמו וכן שמת מדנו ז"ל עכ"ל ע"ש, נראה פשוט דאם הי' דרך מרד דכופין וזה ברור. ולפי זה ודאי דמלות פ"ו הוה בכלל כל שאר מלות

ומצתה נכא לעומק דין דכנראה מעלתו עירבב הדברים וחשב כיון שכתבתי דאין הולד ממחר ממילא מותר לפשות בן אצל הני תרי מיני ניגבו דאפילו נימא דאין הולד ממחר מהזנבה כזו מימ משום ערבוניא אכתי איכא למיחש ונכא על ראשון ראשון צמח שכתב דגם לצעל אגרות משה דמתיר בהזנבה מלאכותית אצל פשוט דמחר פסול ס"ל הולד ממחר, פשוט שאין זה אמת וימחול נא לעיין בספרו חלק ח"ע סי' י' ד"כ וכן הולד הוא כשר ח"ל שגם ממחרת הוא רק כשהיה ע"י ציאה וכו' ואף שבי' זרע של אחד מקרובי כגון מאביה ותמייה ואחים אינו ממחר וכידוע שכן סירא נולד בן וכו' וכ"כ עוד שם בספרו סי' ע"א בסוגרים ד"ה ומה שהציא חכ פשוט מאלד. וכנראה שכתב בן מפי השמיעה או מקול העוף ויולד את הקול וע"ז רואה לבנות הלכות חמורות דין איסור ח"א וממחר ועכ"פ בספר אגרות משה מפורש היפוך ממה שכתב כ"ת.

ז) מה שדייק מדברי הסמ"ח דאין השכינה שורה אלא על משפחות מיוחדות בישראל וכו' ולפי טעם זה אין חלוק בין אם צא ציאה גמירה או רק ע"י הזרעה מלאכותית וכדומה הנה כבר כתבתי דודאי איכא איסור לעשות בן ולהזרע מאיש אחר וכמו שכתבתי בספרי שם אצל ודאי נפ"מ אם נעשה ע"י ציאה או הזרעה דאם נעשה ע"י ציאה הרי הוא הולד ממחר חכ שאמרו הבא עג הערוב וכוליד ממחר דוחק רגלי השכינה זה הוא ממחר שצא על ידי ציאה אצל הולד הבא ע"י הזרעה מלאכותית אף דאיכא איסור אצל אין הולד ממחר אלא דלא הוב ממשפחות מיוחדות בישראל דאינו ידוע זרע של מי הוא ואולי אם ידע משל מי הוא אז גם אין צו משום תערובות שהרי יוכלו להרחיקו מקרוביו מימ ודאי אסור לעשות בן אפילו באופן דאין צו משום תערובות וז"ל.

ג) ומה שדייק מדברי הסמ"ח מאוב תק"ע משרשי המלואה צרבות הזנות רצח המכומה וכו' והמחזקון זה יראה דברים פשוטים שטיקרא האיסור שיתערב הזרע ויוליד ממחר וכו' ומח דן דודאי הולד ממחר ואומר אני ולשטתו הרי התם מיירי מפניו הבא על הפטירה וכו' היכן מלינו פנוי הבא על פטירה הולד ממחר והלא לא קי"ל כ"ה וא"כ פשוט דהסמ"ח שם מיירי דעל וולד זה ליכא איסור ממחרת אלא החשש שהזנבה תוליד צנים והם ישאו וינשאו לקרובים וירצח ממחרת או שחששו גם צננויב גס שיצא עליה אחד מקרובי האסורין עליה ואז ודאי יביי הולד ממחר מקרובי אצל זה רק ע"י ציאה וא"כ צונג המופקרת איכא תרי איסורי מאיש אחר הולד כשר אצל האיסור שיתערב ומקרובי אסור הולד בעלמא שהוא ממחר אלא דכל זה רק שצא ע"י ציאה אצל כל שנולד שלא ע"י ציאה אלא ע"י הזרעה אף דודאי דאית ביה דין של התבוללות וטעם זה שייך צו מימ על הולד עצמו ליכא דין ממחר וא"כ אין משם ראיה נגדי.

ואגב שמחתי לראות אשר כ"ת מחשיב מאד את ספר הסמ"ח ומחזיקו בכבוד עד שמקשה תיובתא עלי דברי צמחם הלכות מדברי הסמ"ח ומלשונותיו הנוראים ומימ הכני לכודיו שאלו הקטן הכהו הצעל המחצר של

ב) מן דברי הסמ"ח ח"ל נראה עוד אין השכינה שורה אלא על משפחות מיוחדות בישראל ובכא על הערוב וכוליד ממחר דוחק רגלי השכינה ע"כ ולפי טעם זה אין חלוק בין אם צא ציאה גמירה או רק ע"י הזרעה מלאכותית וכדומה.

ג) וז"ל סמ"ח מאוב תק"ע משרשי המלואה כי צרבות הזנות רצח המכומה וכו' וביהא האשה מחוממת לכל באיה ומופקרת לכל יתערב זרע איש עם רעבו לא נתן להבחין וכו' ואיש את אביו לא ידע ואת אחיו לא יכיר ומללא הארץ זמח צנשאם לאנשים או אנשים ישאו נשים אשר לפעמים יהיו קרוביו בלי ידיעה ויוליד ממחר והוא לא ידע ואשם עכ"ל אות צלות המחזקון בזה יראה בזה דברים פשוטים שטיקרא האיסור שיתערב הזרע ואח"כ יאמח מה מ"ש וכן נראה שהרגיש למה שיארע דדורינו מלשונותיו הנוראים שכתב שם וכו'.

ד) ואי נאמר כדברי מעלתו הנה יוכל להיות שאשה יהיה לה צנים מאביה וכן להיפך וחס לומר בן וכו' עכ"ל.

ובדרך כלל אומר כי כנראה מעלתו לא חש לקמחיה ואורייתא הוא דקממתחא ביה ולכן כתב ומהפך דברי אלקים חיים ואני מעולם אין דרכי לפלפל לשם נחון ואין אני אומר קבלי דעתי וגם בזה לא הייתי משיב נו כי הרשות נתונה לכמ"ע לחלוק עלי עם ימלא ראיות נגדי ואני לא אקפיד על זה כלל ולא צאתי להשיב רק הפעם להראות לו עד כמה שגב בדברי ודברי האגרות משה ולא ראה הפוסקים הראשונים או בכיון העלים עין מהם והם המלי"מ והב"ש ורצנו פתח והתוס' והח"מ ועוד ועוד מה שאיין קאמם מהם בסמוך בס"ד ועל כל אלו כתב מה שכתב כי אין ראוי לחזור הדברים בכתב.

וראשית דבר אני תמה על תמיהתו כאלו התרתי אני להשתמש בהזרעה זו מאיש אחר או מקרובים ה"ו שהרי אני בעלמא סיימתי בספרי הנ"ל ואסור להזרע אשה באופן כזה וא"כ ס"ל לאסור לעשות בן וצתשובה אחת להגאון מעורדא ירושלמי עיב"ק הארכתני באיסור הזרעה מלאכותית מחר איש אחר והבאתי שם ראיות ברורות לאיסור וגם צתשובה אחת להגר"מ פיינשטיין שליט"א כתבתי באריכות גדולה צ"ד טעמים לאיסור בהזרעה מלאכותית בזה וכיוצא בזה וחס ליה לזרעא דאצא להיות מן המקלין בדבר בזה שנוגע לקדושת ישראל חכ יותר מעשרים שנה שלחמתי ואני לוחם צס"ד נגד דברים הנראים דבר קטן נגד זה ועיין בספרי שו"ת ח"צ קונטרס קדושת ישראל ועוד וביין מלא מעלתו בדברי שאני מיקל בדבר וכתב כאלו אני מתיר ח"ו הזרעה מלאכותית מאיש אחר וכ"כ מפסולים ועכ"פ הרי ממקום שהציא שם כתבתי מפורש שאסור להזרע אשה באופן כזה ודברים אלו פשוטים לכל מעיין בהם. ולכן אין לי פשר למה העלים עין מסוף דברי אם הציא ראש דבריו ואלו שפיל לסיפא לא הייך לכתוב כלל ואין זה דרכי לכתוב מקופיא אלא אני מדקדק בדברים קודם כותבן.

למלאכי השרה ואין לסמוך על זה אמנם אצל מל"מ תמה חמיה קיימת דאין כאן ראי' מהגבה סמ"ק דהאשה לא נאסרה על צעלה מש"י אחר דשנמא באשמו נדה אם תתעבר מש"י של צעלה אין הולד פגום דלא הזכיר החורר בנדה רק מבלי לצעול ואחרי אכל להיות הרה ממנו ע"י סדין או אמצעי אגא והיכא אסרה חורר כיון דהוא צעלה משא"כ באיש אחר שכנה זרע כתיב וברי בל למעיה ש"י מאחר ולפ"י לכאורה אודא ליה ראי' המל"מ מדביו פרך ז"ל וז"ע.

אלא דלאחר הכתובות גם הא לאו חצרה הוא שהרי בגאון שם צעמנו דחה קושיתו וז"ל איצירא ממקומו הוא מוכרח דבמס' חגיגה י"ד ע"כ אהא דשאלו בן זומא ובר כחצו החוס' דכך איציעיא הוא אף לר"י ובר וקשה דילמא מפסול היה הש"י ח"ו דאמצעי אף דהי' לה ש"י מפסול אין האשה נפסלה בכך דאין כאן צעילה והכ"ד לצעלה ישראל הרי דהגאון ז"ל דררררר הביא עוד ראי' להמל"מ דלא נאסרה על צעלה ואף דגם זה ר"ח עוד לרחות ומיכו סיים דנראה מפשעיה דלישנא דכשרה לכהונה אפינו במקום פסולין והוא כפשיטת המל"מ והכ"ז בהגבה סמ"ק וממילא איפשט נמי ספיקת המל"מ דלא נאסרה על צעלה וכמו שנראה שם דהא בבה חליא.

גם בסמוך שם ד"ה ומה שהאריך עוד הרב צעל מל"מ דליחא דבן זומא דנתעברה באמצעי מדלל אמרו באשה שהלך צעלה למדרי"י ונתעברה דשמה באמצעי נתעברה והולד כשר ולא נאסרה על צעלה ודחה הבני אכוכה דבריו הדא דר"ל דאינה טוענת כך ועוד דח"ו להאמין לה דא"כ אחר נותן יד לפושעים דחשבה תחת צעלה ואכלה ומחאה פיה ואמרה לא פעלתי און כי באמצעי נתעברה ח"ו להאמין לה ובמס' חגיגה מיירי כמ"ש החוס' דהיא נדקת עפ"י חזיות והוא בחולר ברורה אכל באשה איש ח"ו לסמוך על פיה דלא מפיה אנו חייב ע"ש והנה מבואר דלא חנק עליו אלא מטעם שאין סומכין על דבריה אכל אלו הרי נתברר לן באמת שנתעברה באמצעי ע"י עדים כשרים או באופן שהי' ברור לן עפ"י נביא הרי מודה דלא נאסרה אם הרי אמת כדבריה אף שנתעברה מזרע אחר באמצעי אי"כ מבואר באמת דעת הבני אכוכה דדעתו נוטה ג"כ דאין הולד ממזר שאם נתעברה באמצעי והכ"ז ע"י הזרעה מלאכותית דדין אחד להן וא"כ פשוט דלענין הולד לפי הני פוסקים לא הוי ממזר.

גם מדברי המגיה שם צניי אכוכה שכח ח"ל וכן סירא אין ראי' מהא דכתב בספר הקנה דהיה ודאי בנו של ירמיה דלירמיה הביא נתחלל זאח ברוח הקודש דלא היחא נבעלה לשם אדם רק מאותו זרע שהי' ממנו באמצעי ע"כ ולכאורה מאי אכני ליה נביאותו הא אכתי ברו נתעברה ממנו וכו' כן נולד מבח אלא פשוט דהכ"ז ליכא משום נולד באיסור ואין הולד ממזר וכשר הוא ואכתי ליה נביאותו לירמיהו דבנו כשר הוא אף דנולד מבחו וכמ"ש בס"ד ח"פ.

ויש עוד להאריך אכל לא ראי' יוחר להאריך ומ"מ אין זה ענין להחיר לעשות דבר מאוס חר כח וח"ו להחיר

הסמ"ה הנ"ל וגם משרשי מורה וגם המשנה הלכות וא"כ אדרבה יראה דעתי וכוונתי באמת צדיקים הללו ואני מקוה גם עכשיו שידע כבר שאני הוא שחברתי את הסמ"ה ימשך להחשיבו כמקדש כי החזור לא נשתנה עכשיו צידעו ממנו שהי' קודם שידע מי שחברו וצנעו"י דברי נתקבלו בכל העולם כולו בס"ד בין אורכי חורר ודורשי האמת.

ומיהו כיון שראיתי לכ"ה שחמה מאד דאין אפשר לומר דאין הולד ממזר דא"כ יוכל להיות שאשה יהיה לה בנים מאכיה וכן להיפוך וחס לומר כן ע"כ. אכוכי ידידי גאונים גדולים אשר קטנם עבה ממחני אמרו כן הח"מ אי"ע סי' א' סק"ח הביא מלקוטי מהר"ל דבן סירה הי' בנו של ירמיהו הנביא שרחן באמצעי וקלטת ברו הש"י ונולד בן סירה והח"מ הביא שם עוד צסם סי' היחירה וסי' הקדוש הקנה שירמיה הנביא הי' מתעסק צס' יחירה צינו לבין עמנו יחנה צה קול ואמרה קנה לך חצר הלך אכל סירה צנו ונתעסקו צס' יחירה ג' שנים לקיים אז נדברו יראי ה' וגו' עכ"ל וח"ו לומר על בן סירה שהי' ממזר א"כ ירמיה הנביא הי' לו ח"ו בן ממזר וצחו ילדה ממזר וחס אפילו מלהזכיר על נביא ה' וצס' הקנה כחצ עליהם יראי ה' וע"כ דנולד באמצעי לא הוי ממזר ועיין צ"ש שם ובצ"י יו"ד סי' קל"ה סק"ז וכן צ"ח שהביא מהגה' סמ"ק צסם ר' פרך דכיון דאין כאן ביאה איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר מש"י של אחר כי הלא בן סירה כשר הי' ע"ש.

והמל"מ פט"ו מה"א ילא להביא ראי' דגם האשה לא נאסרה על צעלה באופן זה מהגבה סמ"ק (שכוח רצונו פרך מצעלי החוס') שכח דאשה נדה יכולה לשכב על סדין ששכב עליו צעלה דאף אם תתעבר מש"י של צעלה אין הולד פגום כלל ועיין חגיגה י"ד שאלו בן זומא בחולה שעיברה מהו לכה"ג וכחצו החוס' דהאיציעא אפינו לר"י צפ"ק דכתובות דלאו מפיה אנו חייב ופשוט לן בן זומא דמותרת לכה"ג באמצעי עיברה ואכתי חקשה דילמא מפסול נתעברה וכה"ש מקרובים כבן סירה ופסול לכהן וכ"ש לכה"ג ח"ו דאמצעי אף דהי' זרע פסול אין האשה נפסלה בכך ואין הולד פסול ודו"ק בזה.

ומעתה איה לן גמ' חגיגה ודעת החוס' ודעת ר"פ צמל"מ ומהר"ל וח"מ והכ"ז ועיין אול"כ סי' א' ובספרי משנה הלכות ח"צ חשוכה כי ובתוס' יצמות ע"י ע"א ד"ה במסולות פי' ריב"ן מטיולת ש"י שקבלו מצעליהן ומסיק בגמ' דפריאות צעלמא הוא וגם החוס' שחלקו אפי' זה לא חלקו אלא מטעמים אחרים ולא אמרו דכה ממזר ודאי הוב חונה ודאית ע"ש א"כ מבואר בכל הני גאונים ארץ דשנתעברה בלי ביאה אין הולד ממזר אפילו מפסולי לה ועל פיהם כחצתי בספרי שאין הולד ממזר כהזרעה מלאכותית וכ"ה נעלמה מנייה כל זה.

איברא דצס' בני אכוכה להגאון מוכריי על הרמב"ם פט"ו מה"א הביא דברי המל"מ והח"מ הנ"ל ואדברי ח"מ כתב דאף אם נודע צבירור שממנו לצד נתעברה פשיטא דבנו הוא לכל דבר אף מי יוכל לצרר זה ולא נחנה חורר

הכסעוריה היחודית הנאמנה לנו ומקובלת מפי משה רבינו איש מפי איש.

אחד הי' אברהם אבינו ע"ה בן שלש שנים הביר את בוראו ואביו תרח עוצד ע"ו וצנו אברהם אבינו הי' היחודי הראשון בעולם ועתה עלינו לזכר הי"ח וצמח נעשה א"ח יהודי והנה מפורש בחזרה (פי' לך י"ז א') ויהי אברהם בן השנים וחשע שנה וירא אליו ה' אל אברהם ויאמר אליו אני אל-שדי החהלך לפני והיה חמים ואחנה צריתי ביני ובינך וארצה אותך במלחמא מאד וגו' אני הנה צריתי אתך והיית לאח המון גוים וגו' והקיומתי את צריתי ביני וצין זרעך אחריו לדרתם לצריתי עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו וגו' זאת צריתי אשר תשמרו ביני וביניכם וצין זרעך אחריו המול לכם כל זכר ונמלחם את צער עלנחכם והי' לאות צריתי ביני וביניכם וצן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד צית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא המול ימול יליד ציתך ומקנת כסף והייתה צריתי בצערכם לצריתי עולם. ועל זכר אשר לא ימול את צער עלנחם ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את צריתי הפך.

ובפ' וירא (י"ח י"ז) והי' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועלום ונצרכו צי כל גויי הארץ כי ידעתי למען אשר יזוה את בניו ואת ציתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות דקה ומשפט למען הכי' ה' על אברהם את אשר דבר עליו. עוד שם (כ"ד ד') וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים כאשר נזר אותו אלהים (כ"א י"ג) ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע צעניך על הכנר ועל אחתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ציתך יקרא לך זרע. ובפ' תולדות (כ"ד ד') אמר ה' ליצחק והצריתי את זרעך ככוכבי השמים ונחתי לזרעך את כל הארצות האל והצריכנו צרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמור משמרתו מלתי חקוהי וחורתי.

והנה מפורש דאבינו הראשון שקבל עליו יחידות ונעשה יהודי היחה בצציל המילה עזילה וקבלת עול מלכות ומדאמר תורתיו בלשון רבים ע"כ היינו צ' תורות שזכרנו ושבעים וא"כ כולל כל התורה כולה עם פרטיה ודקדוקיה ואפילו סייגים ודרשות חז"ל שהם דרבנן מוכתבים משמרתו שהוא סייגים מלתי חקוהי ותורתיו והכל קבל עליו אברהם אבינו ואפילו עירוב תצטלין קיים כמבואר בתכמינו ז"ל. וע"פ זה הוא דעשה יהודי הא בלאו הכי הי' נכלל בכלל בני נח שהיו שאר זרע תרח וצני דורו.

והנה אבינו הזה הי' לו צ' צנים יצחק וישמעאל ויצחק נתייחס צחר אביו ונעשה לראש משפחות ישראל ונקרא זרע אברהם כדכתיב ויאמר אלקים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה וצרכתי אותה וגם נחתי ממנה לך בן וצרכתי והייתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו וגו' ויאמר אברהם אל האלקים לו ישמעאל יחיה לפניך ויאמר אלקים אל שרה אשתך וילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי את צריתי אחרו לצריתי עולם לזרעו אחריו ולישמעאל שמעתיך הנה צרכתי אותו והפרכתי אותו והצריתי אותו וגו' ונחתי לגוי גדול ואת צריתי אקים

בדיעבד לא יצא למה קיים פ"ו בממזר ועיי' ט"ז י"ד סימן קצ"ה סק"ז גם בשו"ת בית שערים א"ח סימן י"ג ד"ה ועוד נראה לי נמי ראה לשיטות הג"ל ע"ש דודק.

ענין זה והדין הוא כן היכה שנעשה דיעבד או באיסור אין הולד ממחר וכנ"ל. וודאי כי ח"ו לעשות כן כמ"ש הגאון בני אברהם וכמו שכתבו בזה כל גאונים זמנינו בכל חוקף וכל הפורץ גדר ישכנו נחש וגם כי באמת קבלתי מכתב מהגרמ פיינשטיין שליט"א שגם הוא חזר בו ואסר לעשות כן לשום אשה בעולם ח"ו ולהשומע יעם וחצא עליו ברכת עוז ויראו זרע ברך מה' המצורך עד כי יצא שילה ולו יקהת עמים. *

אלו דברי הטרוד אשר הספקתי להשיב בענין זה דו"ש"ת המצפה לישועת ה' כהרף עין בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קס"א

ש א ל ה

מי הוא יהודי ע"פ דין תורה"ק ובמה יצא מכלל ישראל

בקיצ שנת חש"ט ביקרתי באלריו הקדושה ונפגשתי עם מר דוד בן גוריון ראש משלח מדינת ישראל (בזמן ההוא) ושאל ממני לזכר לו מי הוא יהודי השחלה המפורסמת והמכאזת שנשאלו ממנו רוב גדולי ישראל. והנה הדגיש לי בשאלתו ה"ל כי הוא אינו מחמין בחורה שבע"פ ר"ל ולכן צלמו שצבר לו מחורה שזכרנו מי הוא יהודי ע"פ חורה שזכרנו. להפגישה ה"ל התליתי ע"י ידידי הרב הגאון מהר"א זלמןביץ רב העיר מעכו ועוד רב חשוב אחר, ומלד השני הי' שם עוד מר עדי קאלנק כעת ראש העיר ירושלים ע"י ח"ו. הפגישה נמשכה שעה ועשרים דקות בענין זה ועוד דברים המסחפפים לעקרי אמונתנו הקדושה בחורה שזכרנו ושבע"פ. ועוד ענינים הנוגעים לכלל ישראל. והי' אלי ה' עמדי ונתן לי לשון לימודים וחשובה צרורה צס"ד עד שנתקיים צי ודע מה שחשיב לאפיקורם עד כדי כך אשר לסוף הפגישה פנה אל הנוכחים ואמר שאף שקבל כבר הרבה חשונות אבל חשובה נלחח כזו עוד לא קבל. וידעתי כי לא מחממתי היחה זאת אלא בזכות אבותי ורבותי הקדושים וזכות קדושת ישראל החלוי בזה. וכשמרתי הכיתה אמרתי לרשום הני מילי מעליוחא אשר נתן ה' צפי ליסכר פי דוברי שקר ויחקו בספר בכתב ועופרת למען יהיו לשם ולחפארת לעם קודש המעטרת ולא ירוס איש ידו לא הוא ולא מצלעו, בקדושת עמיתו, ובחורתינו.

השאלה (א) מי הוא יהודי ע"פ דין תורתנו הקדושה. ואיזה חנאים לריכים להיות יהודי להחגיגו.

תשובה. אמרתי ניתי ספר ונחזה ומראש לורים ארחנו הם עם לצדד ישכון ובגוים לא והנה פתחתי את ספר צראשית ונראה מי הי' יהודי הראשון בעולם והא"ך וצמח נעשה הוא יהודי ע"פ תורתנו הקדושה וע"פ

(*) שוב מצאתי בקונטרס ישב מצרף מהגרמ"ל ווינקלער (בלברשי מרדכי) סימן ט' שכתב בפשיטות דהולד כשר אם נתצברה באמבטי ומיישב בה קרשיית הריטב"א למה דקיי"ל בזה"ע אפילו

בכלל ישראל ומי שכופר בה יואל מן הכלל ודבר זה היה חנאי לזה בכלל ישראל עוד קודם מתן תורה וכ"ש לאחר מתן תורה שזינו לשמרה בחור חיוב גמור והשביענו על זה ופשוט דח"א לשום אדם ליכנס ולקרא בכלל ישראל עלי שיקבל עליו כל החורה והמלות כמו שנתן לנו הקב"ה ע"י משה עבדו במעמד כלנו.

אלא דפשוט נמי דח"א לן להאמין רק בחורה שצכתז ולא בחורה שבעל פה ח"ו שהרי זה מכחיש בקבלתו מסייני שהרי אנו קבלנו ממשה שחי חורות במעמד כלנו כמבואר משה קבל תורה מסייני ומסרה ליחושע ויחושע לאקנים חקנים לנציאים וכי דור אחר דור עד אבותינו ואנחנו אחריהם ולולי קבלתם לא היינו יודעים כלום מתורחיתו כי אפילו על פירוש המילות אנו סומכים רק אקבלתם.

בקיבור הנה מפורש יואל מתורחיתו הקדושה חורה שצכתז ושצצ"פ שליכנס בכלל ישראל צריך לקבל עליו כנ החורה כולל עם הגדרים והסייגים מדרבנן כמבואר בקרא עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמתי מלוחי חקותי ותורחתי וכולל את הכל וכל המקבל עליו כל אלו הרי הוא בכלל ישראל ואם כופר בכל זה ח"ו הרי זה אינו בכלל ישראל ועיין רמב"ם פ"י מסנהדרין צ"ג עקרים מי הוא נקרא בכלל ישראל כל זה ועוד דברים כאלו השבתי לו, וצ"ה שצבתי חסובה נחת ונסחמו טענותיו ואמר במעמד הרבנים ושאר אנשים שם שאף שקבל כבר הרבה השבחות אבל חסובה נחת כזו עוד לא שמע משום רב או אדם אחר, והשני הרבנים אמרו לי שחי לי צ"ה ס"ד להשיבו וסבדי לי במרומים שלאחר שנים מלאחי רחי זו צשו"ת מהר"ם מרועפנבורג סי' תתקכ"ח לענין שהמשומד אינו יורש את אביו משום דישמעאל לא ירש את אברהם ועשו לא ירש את יצחק וכן בפריעת חוב דכתיב ידוע הדע כי גר יהי זרעך וגו' לא פרע חובו לא בן ישמעאל ולא בן עשו אלא יעקב וצניו ירדו מלרים אלמלא לא מקרי זרעיה אלא מי שמתחתם אחר אבובו וכי וחסם גרשם צר יהודה ע"ש. וכן פסקו רב לודק גאון ור"ח והר"ש צבחי ס"י מתשובת רבנא משולם בן רבנו קלונימוס ע"ש.

וכיון שכן פשוט דאין שום גוף או ממשלה או אסיפה יכולה לקבוע מי הוא יהודי או לא אלא ההלכה קובעת בזה מי הוא יהודי שפיקר קיום ישראל הוא החורה שצכתז ושצצ"פ מתרי"ג מלות פרעיה ודקדוקיה חולתה אין ישראל שע"י החורה נהיינו לעם מיוחד ממלכת כהנים וגוי קדוש וכלי תורה אין כדל צין ישראל לעמים אלא החורה הוא שמצדיל אותנו מהם, ולולי תורחיתו הקדושה הרי כבר באו גוים ורלו לשנות את אורח היהודי והלא הנאורים גם הם טוענים שהם היהודים שח"ו הקב"ה שנה דעתו ועכשיו הם היהודים ולדוק וציתום רח לשנות והקראים רלו לשנות את אורח היהודית ההלכתית האמתית ולא עתה נכס וכל הנוגע בהם כנוגע צבחת עינו ואלי ה' לא שניתו ואחסם בני יעקב לא כלתם עד כי יבא שלה ולו יקבת עמים.

את יצחק אשר חלד לך שרה וגו' (פ' לך) וצ"ה וירא וחרה שרה את בן הגר המאריח אשר ילדה לאברהם מחלק וחסמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק וירע הדבר צעיתי אברהם על אודת בנו ויחמר אלקים אל אברהם אל ירע צעיתיך על הנער ועל אמתך כל אשר חסמר אליך שרה שמת בקולה כי ציתק יקרא לך זרע וישכם אברהם בצברק ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שמה ואת הילד וישלחה וגו'.

והנה שני בנים היו לו לאברהם יצחק וישמעאל יצחק נקרא זרע אברהם והי' לראש היהודים וישמעאל הי' לראש אומות של גוים ויש להבין במה נעשה ישמעאל גוי ויצחק יהודי והלא אציו הי' אברהם אציו ע"ה ונחגל עד ע"י שנה צבית ח"א וצמה נעשה עכו"ם ויצחק ישראל אבל פשוט דיתק שכלך בדרכי אציו אברהם אציו ושמר את החורה נשאר ישראל ונקרא זרע אברהם אבל ישמעאל נעשה פרא אדם רוצה קשה במדבר והזניח חורת אציו נעשה גוי ויאל מכלל ישראל אף שגולד לאז ישראל לדיק באברהם (והמת אגיד כי בזה ראה לדחות ואמר כי מי אמר שישמעאל נעשה גוי והשבתי לו ח"כ גם הישמעאלים יש להם טענה על ארץ ישראל כיון שגם הם מרע אברהם ומה טענותיו חזקה ולא הי' צידו להשיב וגם כי צאמת אברהם הוליד פיד בנים מקטורה וג"כ נעשו גוים) אבל הפשוט שהכל חלוי בקבלת החורה ומלוח דכל המקבל עליו לשומרה ולקיימה הרי הוא נכנס בכלל ישראל וכל הכופר בה ח"ו נמילא יואל מכלל ישראל

אלא דישמעאל אכתי לידן מאמינים בני מאמינים מיושבת הקדושה דכתיב ישמעאל נולד מהגר שפחת שרה ואין קיי"ל הבא על השפחה ולזה כמותה כמבואר בגמ' יצמות ובצ"ע ח"ע וא"כ ישמעאל מלידה לא הי' יהודי אבל יצחק נולד מאמו שרה בן גבירה ולכן נקרא זרע אברהם.

ומעתה נבא לאציו יצחק שכוליד צ' בנים יעקב ועשו האומרים צפרשה וחאומים נולדו וקיי"ל דחאומים מציאה אחת נולדים וא"כ שניהם היו זרע קדוש מחלצתם ומאז ואם הקדושים יצחק ורצק ואפ"ה ראה ראינו שיעקב אציו המשיך שלשלת הישראלי ונעשה צחיר שבאצות וממנו יאלו שנים עשר השבטים וכלל ישראל ועשו נעשה עכו"ם ונעשה ראש לאדם ועמלק ראשי אוררי ישראל מאז היחב לגוי ועתה יש לשאלו במה והאריך יאל עשו מכלל ישראל אחר שגולד מאז ואם הדיקים הקדושים וע"כ החי הפשוט הוא כי כפר עשו בחורה אציו יצחק שחאה חורה ה' והלך אחר חטובות בני דורו ולכן ממילא יאל מכלל ישראל (אף שמשולם לא נשחמד) ונולדו לו בני עשו ויעקב הלך צקצבי אצותיו וקבל את החורה יושב אהלים נשאר יהודי וממנו יאל כלל ישראל.

וע"ז לוח הכתוב (פ' וירא פ"ט) כי ידעתיו (את אברהם) למען אשר יאיר את בניו ואת ציתו אחיו ושמרו דרך ה' וגו' מבואר דאבחת הקב"ה לאברהם היחב אף לאחר כל הכסוינות רק צבציל זה שיורה את בניו ואת ציתו לשמור דרך ה' וכל מי שמאמין בחורה ה' חורה אצותיו נכנס

סימן קס"ב

עוד בנדרון הנ"ל ודברים מהמסכתות לזה

ב"ה ה' שבט התשכ"ג ברקלין נ"י יצ"א.

כבוד הרה"ג אי"א ג"א וכו' הרב נתנאל ה. פאללאק
שליט"א רב בעיר פובלא קאלאראדא.

אחדש"ת כניי נחשוכה על השאלות שנמסרו לי עני ידי
המשרד של איגוד הרבנים, ואף שקשה מאד
להשיב בשאלות כאלו ואולי לנו שכן עלתה בימיו אבל מ"מ
לא אומע מלכתוב איזה דברים וישמע חכם ויוסיף לקח
כי בדברים כאלו יוחר ממה שכתוב כאן לריך לכתוב ובאמת
הי' לריך להאריך בזה בכל פרט ופרט אלא שאין הזמן
סובל אריכות.

ואלו הן השאלות. (א) מי הוא יכודי ע"פ דין תורתינו
(הקדושה). (ב) מי הוא היוא מכלל ישראל ע"פ הלכה.
(ג) אם יש איזה הפרש בין חוק הבית משפט בענין המשומד
רופא'יין שרי' להלכה בענין זה, ובאם כן איזה חלוקים.
(ד) באיזה אופן ומה הם החנאים שיאבד שם ישראל ח"ו.
(ה) המקבל על עצמו אמונה אחרת אם תפ"כ עדיין יוכל
להיות בכלל ישראל או לא, והנה אף שבשאלות הללו מצוירות
מ"מ ביקש להעלותם על הכתב כדי שיוכל להשיב להשואלים
בענין זה ובכלל להפין הרעיון האמתי להלכה בזה.

וראשונה אליג כאן מה שכתבתי על שאלה זו של מי
הוא יכודי זה יוחר מני שנים שנשאלתי ממד דוד
בן גוריון ראש הממשלה בא"י ושאל אותי להביא לו ראי'
מחורה שכתב על זה כי בעניי' אינו מאמין בדברי חז"ל
ר"ל וכו' אלקים הי' עמדי וקיימתי דע מה שחשיב להפיקורוס
ואמרתיו לו ינתי ספר ונחזה מהיכודי הראשון שנזכר בחורה
וגדע כמה ובהיך נעשה יכודי וכן הבאים אחריו ואז נשכיל
לדעת מי הוא יכודי ע"פ תורתינו הקדושה וע"פ ההיסטוריה
היהודית. והנה היכודי הראשון היה אברהם אבינו ע"ה ואביו
תרח היה עובד ע"ז ועליו לדעת האריך ובמה נעשה א"ל
ע"ה יכודי וע"ז גילתה לן החורה (צפ' לך י"ז, ח') ויהי
אברהם בן חשפים וחשע שנה וירא ה' אל אברהם ויאמר
אליו אני אל שדי החבהך לפני והיה חמים ואהבה בריתי
בני ובינך וארצה אותך במאד מאד וגו' אני הנה בריתי
אתך וכהי' לאב המון גוים וגו' ובקומותי את בריתי ביני
ובינך ובין זרעך אחריו לדרתם לברית עולם להיות לך
לאלי' ולזרעך אחריו וגו' זאת בריתי אשר תשמרו ביני
וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר וגו'. (ובפ'
חולדות פ"ח) גור בארץ הזאת וגו' עקב אשר שמע אברהם
בקלי וישמר משמרתו מלוחי חקוהי וחורתי. ומדאמר לשון
רבים תורתי משמע ב' תורות והוא תורה שכתב ושבש"פ.

והנה מפורש ודיכודי הראשון שנע"ש יכודי היכה בשביל
המילה, ועבילה כדאיחא לר"ל וקבלת עול מצוות עליו
של כל החורה כולה ואפילו ערוב חבשולין כמבואר בחז"ל,
והנה אברהם אבינו ע"ה היה לו ב' בנים יחאק וישמעאל

יחאק הי' ישראל ונקרא זרע אברהם כמו דכתיב כי ביחאק
יקרא לך זרע (פי' וירא פי"ב) וישמעאל נעשה עכ"מ
והיה לראש משפחה הישמעאלים ולריך להבין האריך ובמה
נעשה ישמעאל עכ"מ והלא אביו ישראל א"ל ע"ה היה
וע"כ משום דלא הלך בדרכי החורה כאביו אברהם אביו ע"ה
וכפר בה ממילה יא' מכלל ישראל אף שגולד לאב ישראל
אלא שבהא אבתי יש לדחוק קצת לפי דהגר היכה שפחה
שרה וקיי"ל בהא על השפחה ולדע כמותה לפי דברי קבלת
חז"ל בחורה שבש"פ ואף שאינו מאמין ח"ו בהם מ"מ אכן
לדין נניח לו זה.

אלא דמעתה נניח עוד הנחה אחת יחאק אביו היה לו
ב' בנים יעקב ועשו כאמורים בפרשה וגולדו חלומים
וקיי"ל מעשה אחת נולדים וא"כ ליכא שום ספק בעולם
להספק ח"ו אלא הוה שניהם מאב ואם הקדושים בישראל
אביו יחאק ואפ"ה ראינו שעשו נעשה עכ"מ ויעקב אביו
נקרא זרע יחאק והמשיך לשלח הישראלי וממנו ינא' כלל
ישראל והשאלה האריך ובמה יא' עשו מכלל ישראל אחר
שגולד מאב ואם ישראלים ולדוקים כיעקב וע"כ הכי' בזה
שיעקב הלך בעקבי אבותיו וקבל את החורה מהם נשאה,
יכודי ועשו שכפר בחורה אבות וכפר בעיקר ממילה יא'
מכלל ישראל וגולדו לו בני עשו, והנה באברהם כתיב כי
ידעתיו למען אשר יא' את בניו ואת בניהו אחריו ושמרו
דרך ה' וגו' (פי' וירא פי"ט) נראה פשוט דמי שמאמין
בחורה הי' חורה אבותיו נכנס בכלל ישראל ומו שכופר בה
הרי זה יוא' מן הכלל, והשיב לי במעמד שני רבנים שראיה
ברורה כזו עוד לא שמע משום רב או אדם אחר זכשני
רבנים אמרו לי שיהי לי ס"ד להשיבו בבחינת ודע מה
שחשיב.

והנה כל זה אמרתי לו שבעניי' הוא כופר ר"ל בקבלת
חז"ל אבל לדין מאמינים בני מאמינים אביו עוד
קצת ראיות מה שנוגע לענייניו, וסבדי לי במרומים שלחור
שנים מלאחי בשו"ת מהר"ם מרענבורג סי' תחק"כ כדבריו
הי"ל ולקמן נעתיק דבריו הקדושים האריך לענייניו.

(א) **ומעתה** נבא לדין, פשוט לדיכנס בכלל ישראל ולקרות
בשם יכודי החנאים הם או מי שגולד מאביו
ואמו ישראלים, ואפילו אמו ישראלית והאב עכ"מ או עבד
בכלל ישראל הוא כמבואר בחז"ל ובפוסקים דקיי"ל נכרי
ועבד בהא על זה ישראל הולד כשר אלא פגום הוא דהוה,
אבל אם היה בן נכרית ואביו ישראל הולד כמותה ולא
הוה בכלל ישראל כל זה פשוט וברור בפוסקים. ואם עכ"מ
רואה ליכנס להחגיג וליכנס בכלל ישראל לריך מילה ועבילה
ע"י צ"ד של שלשה ולקבל עליו עול מצוה ואפילו מל ועבד
וקבל עליו כל המצוות לבד ממצוה אחת ואפילו מצוה דרבנן
לא נכנס בכלל ישראל ולא ישראל מקרי, וכל אחת הנכנסים
בכלל ישראל נקראים יכודים ואפילו שנהגיין אף דנקרא גר
מ"מ נקרא ג"כ יכודי ורמז יש לדבר ורבים מעמי הארץ
מתייבדים במילה וכונתו שמגיירים ונעשים יכודים. ועיין
ש"ע א"ע ויר"ד הל' גרים.

(ב) **ועתה** נדון במי שהוא או שיהי כבר בכלל ישראל אם
יכול ללאת מן הכלל ח"ו ובאיזה אופן הוא נפרד

בשביל שהי' מלך ישראל גדול שמו ופסקו עליו שאין נו חלק לעובד' עמנו שלא היה מאמין באמונת ישראל.

עוד כתב הרמב"ם בפ"ב מה' עו"כ ה"ב ח"ל ישראל שעובד עו"כ הרי הוא כעובד כוכבים לכל דבר ואינו כישראל הוא שעובד עבירה שיש בה סקילה. מומר לעו"כ הרי הוא חומר לכל החורב כולה וכן האפיקורסים מישראל אינן כישראל לדבר מן הדברים ואין מקבלין אותם בחשובה לעולם שנאמר כל בליה לא ישובון ולא ישיגו חורחה חיים, והאפיקורסים הם התרים אחר מחשבות לבם בסכלות דברים שאמרנו ועד שנמלא עוצרים על גופי חורה להכעים בשחט נפש ביד רמה ואומרים שאין בזה עון ואסור לספר עמדה ולהשיב עליהם חשובה כלל שנאמר אל תקרב אל פתח ביהם ע"כ.

ובתשרי מהר"ם מרענובורג סי' תתקכ"ח ח"ל והשיב בגאון מאור הגולה כך הראינו מן השמים שהמשומד אינו יורש את אביו מאי טעמא כיון דאשחמד נפק מקדושתיה דאביו ולא מקרי זרעו דכתיב להיות לך לאלקים ולארעך אחריו מי שזרעו מיוחס אחריו ילא משומד שאין זרעו מיוחס אחריו שאין מייחס אחר אביו וממלך דלא יריח דכחא אשכחן באזרחים ויחזק אש"ע דאמר ליה הקב"ה לאזרחים ונחתי לך ולארעך את כל ארץ כנען וגו' וכתיב היום הבוא כרת ד' את אזרחים בריה לאמר לארעך נחתי וגו' וכו"ל לאזרחים חרי בנין יחזק וישמעאל ולא יריח ישמעאל מכל ארץ כנען ושאר אומות שאל הקב"ה לאזרחים נחתי לך אלמלא לאו זרעו איקרי ולא יריח בנכסי וכן אשכחן ביחזק אביו דאל"ה הקב"ה כי לך ולארעך אתן וגו' אש"ע דכו"ל חרי בנין יעקב ועשו לא אשכחן דיריה עשו נכסי יחזק וכו' וכן בפריעת החוצ דכתיב ידוע חדע כי גר יהיה זרעך וגו' לא פרע חצונו לא בן ישמעאל ולא בן עשו אלא יעקב ובניו אלמלא לא מקרי זרעיה אלא מי שמהייהם אחר אביו ובאוי משומד אם אחר הוא אינו יורש את אביו דלאו בנו מקרי וכו' ותחת גרשם ברי יהודה ע"כ. וכן פסקו עוד רב לדוק גאון ור"ח וכן הביא הרא"ש בחש' כלל י"ז סי' מחשבה רבנא משולם בן רבנו קלונימוס ע"ש.

ובבשרית הריב"ש סי' ד' צענין אנוסים כתב ח"ל אין צריך לומר אם עובד עו"כ או שמחלל שבת בפרכסיה שזה מומר לכל החורה כולה והרי הוא כעובד כוכבים לכל דבריו כמזכר צ"ש חולין ה' ע"א ואש"פ שחללה השמד ה' צלונו הרי הוא עשה עובר צלון כיון שעושה בן אף ציוו לבין עצמו ע"כ עוד כתב שם צ"ח י"א הנה אלה וכיוצא בהם אין להם חלק בחלקי ישראל עכ"ל ע"ש. ועיין וי"ד סי' ד' וסי' קנ"ה ס"ב וטוח"מ סי' תכ"ה ודו"ק.

ומרן הח"ס ח"ו סי' קל"ה כתב ח"ל עונש המחלל שבת אין צדיקו לדון דיני נפשוה וכו' ואם לא ישמע לכופו כרי הוא מוצדל מכלל ישראל ויידון כיוצא מן הדת ואינו לא ישראל ולא נוצרי ולא חוגר וכו' כלל דמלחא כאלו נמחה שמו מישראל עד שישוב אל ד' ויירחמוהו וכו' ע"ש. וכיוצא מדבריו דמשומד שטפר בחורה ה' וקבל עליו דת

מן הכלל וצדד זה יש קלח מצובה בין הפוסקים ולא אביא רק הצדדים ב"ד. הרמב"ם פ"ג מה' ממרים ה"א כתב ח"ל מי שאינו מודה בחורה שבעל פה אינו זקן ממרה האומר בחורה אלא הרי זה בכלל האפיקורסים (ה"ב) מאחר שגפרסם שהוא כופר בחורה שבע"פ והרי הוא כשאר כל האפיקורסים והאומרים אין חורה מן השמים שכל אלו אינם בכלל ישראל עכ"ל, ובגמ' סנהדרין פ' חלק כל ישראל יש להם חלק לעובד' וכו' ואלו שאין להם חלק לעובד' האומר אין תחיית המתים מבי"ח ואין חורה מן השמים ואפיקורוס וכו' ופרש"י אפילו יהא מודה ומאמין שחיו המתים אלא דלא רמחא צאורייתא כופר הוא הו"ל ויעיקר שיש תחיית המתים מן החורה מה לנו ולאמנחו וכו' מביין הוא יודע שכן הוא הלכך כופר גמור הוא ע"כ.

והרמב"ם פ"ה המשנה שם האריך הרבה יותר מצד הש"ס ובעלה הי"ג עקרים שעליהם חלוי אמונתו לדעת קדשו וציוסוד הי"ג כתב ח"ל תחיית המתים וכו' ביארוהו וכאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם ונחצר בה אמונתו בהם "הוא נכנס בכלל ישראל" ומלך לאורכו ולרחם עליו ולנהוג עמו בכל מה שז"ה הש"ת איש להצילו מן האהבה והאחור ואפילו עשה מה שיכול מן העצרות מחמת האהבה וההתגברות העצב הגרוע הוא נענש כפי חטאיו אבל יש לו חלק לעולם הבא והוא מפורש ישראל. וכשנחלקל לאדם יסוד האלה היסודות "כרי ילא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס" וקולן צעטיות ומלך לשנאו ולאבדו" ועליו נאמר בתהלים ק"ט הלא משנאך ד' אשנא וגו' והנה הארכתי בדברים אלו אבל אני עשיתי זה לפי שראיתי צו חועלת באמונה וכו' עיין שם בלשון קדשו.

והנה כלל לן הרמב"ם ז"ל כלל מי שהוא בכלל ישראל ומי שהוא ילא מן הכלל ח"ו ומי שאינו מאמין בחורה מן השמים בן חורה שכתב וכן חורה שבע"פ ודברי חז"ל כולם ואפילו רק אחת אחת שחורה שאינו מאמין שהוא מן השמים וצדדו לשון הרמב"ם ז"ל שכתב הרי ילא מן הכלל עוד הדגיש הרמב"ם ז"ל דאפילו רשע גמור כל ימיו ועובר על כל מצוות שבתורה ח"ו אלא שמאמין שבהם מצוות ומאמין בשכר ועונש הרי זה פושעי ישראל אבל אינו יולא מכלל ישראל. אבל מי שאינו מאמין אפילו מקיים מצוה כל החורה כולה אין זה בכלל ישראל.

עוד כתב שם הרמב"ם ז"ל דלכן הביאו במשנה שלשה מלכים ודי הדיוטות שאין להם חלק לעובד' לגודל מעלתם בחכמה ושמא יחשוב החושב כי לרוב חכמתם חכות החורה שהיו יודעים אותה ידיעה גדולה יש להם חלק לעולם הבא לכן הודיענו שיסודי האמונה נחלקלן אלא החכמים ונסחפון בקצתם ולפיכך נדחו מחיי העובד' ע"ש. ומה נמחקו דבריו להוציא מלבן של אותן העוונות על הכופרים בזמניהם אבל קנו להם שם בשמות הארץ לרוב פעולותם לעונת האומה בפעולה אחת או יותר מפעולתם ועוונותם שדולו הם ישראלים חשודים ויש להם חלעובד' אבל באמת זה טעות דברי ודאי לא הגישו מעשיהם לעונת האומה כאותן וגדולתם ואפ"כ אין להם חלעובד' ועיין מגילה י"א שאחזק מלך על כל העולם כולו ואפ"כ לא חששו חז"ל

לפי טעם זה אחי תפסו קדושין זו ולפי דעת הגאון לפנת פנתה הוה אחי שפיר מאד שפי' במקום אחר דבקדושין הם שני עניינין. א) קנין החפץ היינו האשה. ב) קדושת האשה והדברים עתיקים וא"כ הקנין עכ"פ שנוגע להגוף נעשה קנין אף שחסר הקדושה מ"מ כולם תפסו עליו.

והי' אפשר לי לומר עוד יסוד בזה דכל מה שנוגע ממנו לאחרים לא ילא מן הכלל ובגון קדושין שנוגע לאשה אחרת שקדשה וכן ירשע להוריש את בנו שהוא אינו יכול להוליד את עצמו בלחופן שנוגע לאחרים אבל מה שנוגע לו הוליד עצמו מן הכלל וזה לפענ"ד נכון וזה יש ליישב ג"כ כל הינו. ובמקום אחר הארכתי בזה. (אמנם צוהר חדש חלא (ני"ט א') לא משמע הכא אלא דכתיב כי ישנו אחים יהדיו ר' יאחק אחר שיפירו בלבוש שהם אחים כמד"א ויש ה' מלך לעולם כמה דאשהמודיעין דאיהו מלכא על טולא חשאה"כ כי יסיתך אחיך בן אמן שהמסית לא נקרא בן אצ"ק הוא רק שאר אס כנכרי. ובתרגום חונקנוס צ' י"ב מ"ג כל בן נכר לא יאכל צו מתרגם כל בר ישראל דאסתלק שאין לו בית אלא צבישראל ועיין צנחנים כ"ב ואו"ח סי' קפ"ט דמומר אינו בכלל בן צריה ע"ש) ובדואי שכל זה שטעה מלואו.

ומצתה ג"כ בחלוק מצוהר בין דין חורה לחוק המשפט שלכם שלפי דיני החורה אף שמשומד ילא מכלל ישראל ולא נחשב מהם כלל מ"מ ישנם דינים שחשבו לעיל שאע"פ שאינו בכלל ישראל דיני ישראל עכ"פ יש לו לענין קדושין ויבום וכיוצא בזה אבל לפי חוק הבית משפט אין לו דין ישראל כלל אפילו לענין מה שנוגע לגוף ישראל והטעם כמו שכתבתי וזה פשוט.

עוד רגע אדבר במאמר רבותינו ז"ל סנהדרין מ"ג מ"ד חטא ישראל ודרשו ר"ל ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא וע"ז רואים לחמוך רבים מהמשכילים אבל באמת כי הרבה פירושים נאמרו זו יש שפירשו דדוקא כשחטא בשוגג אז ישראל הוא דלשון חטא כצ"מ שוגג הוא ולא מיד אבל במיד לא זה דעת מהר"מ מרובענבורג ויש שפירשו דדוקא בחטא אחת כעכן אבל בכל החורה כולה וכ"ש ע"ז ושמד ידואי לאו בכלל ישראל הוא. ויש שפי' אע"פ שחטא ישראל הוא היינו לענין עונשין דאף שיאל מן הכלל ח"ו מ"מ יקבל עונש על כל חטא וחטא שחטא ועבר אף לאחר שיאל מן הכלל ולא יהא חוטא נשכר, ויש מי שאומר דרק לדין הוא שאסור להכשילו כיון שעדיין ישראל הוא לענין עונשין, ויש שפי' היינו לענין אותן שחשבו שגופו נשאר גוף ישראלי וכנ"ל, או מה שנוגע לאחרים וכמו שכתבתי עכ"פ צדור במשומד שיאל לדת אחר שאין לו חלק בכלל ישראל. וממילא מוכן שהמקבל על עצמו דת אחרת לא יוכל להיות בכלל ישראל והחורה השאלה החמישית. *

ובזה אסיים ואף שהיה לי להאריך עוד בענינים אלו מ"מ לחוסר הפנאי והטרדות מוכרח אני לקצר והשי"ת ישפוט שלום על כל עם ישראל בכלליות ובפרטות וישלח לנו גואל צדק וילמד לטועים בינה והשיב לב אבות על

אחרת פשוט דיאל מכלל ישראל לכל הדעות ואינו צלל ישראל לשום דבר מה שנוגע לענין כלל.

ג) אלא דמ"מ אף דקו"ל דיאל מכלל ישראל נחלקו הפוסקים במקלה עניינים שאע"פ שיאל מכלל ישראל דין ישראל עליו ולדעת קאסם הוא דין דאורייתא ולדעת קאסם הוא רק מדרבנן דחיישין שמה הרבה תשובה, ויש דברים שלכ"ע לא ילא מן הכלל והם דברים שחננים בגוף ישראל ולמשל משומד אפילו נשא משומדת והוליד בן ממנה הולד ישראל גמור הוא מן החורה ואינו גר וכשר לבא בקהל ולמנותו דין ושררות אחרות שהגר פסול בזה וזה לכ"ע. וכן אם מה המשומד מעמא בלחן אפילו נמ"ד עכ"פ אינו מעמא בלחן אבל משומד מעמא ועיין חש"צ ה"ב סי' שצ"ג שהרב ר' פ"ך הכהן ז"ל אשר נפטר צברלונזה היה נזכר שלא ליכנס בקבר עכ"פ מפני המשומדים שבהם, ומשומד המקדש בזה ישראל או אפילו משומדת דעת קאס פוסקים דהוה קידושין דאורייתא וראייתם מגמ' יצמות ע"ז ולדעת קאסם מקודשת מדרבנן שמה הרבה תשובה ויש גדולי הפוסקים דס"ל דאפילו מדרבנן אינה מקודשת עיין שו"ת מהרש"ם סי' י"א וש"ע א"ע סי' מ"ד ובבאר היעב שם וכ"כ מהר"י מינן ומהר"י חזיז ועוד גדולי הפוסקים וכן לענין ירשע נחלקו הפוסקים וקאסם ס"ל דאיהו להו ירשע וקאסם חולקים, וכן לענין יבום דעת קאס פוסקים דפטורה מן היבום ודעת האחרים דחוקה ליבום וקאסם ס"ל דאף דחוקה הוא רק מדרבנן שמה הרבה תשובה ולכאורה לריך לזה סברא אחי לענין קאס דברים לא ילא מכלל ישראל ולענין קאסם ילא.

וראיתי בזה"ד סי' רכ"ג שכתב ח"ל למה צריצית ולדקא לא מקרי אחי ולענין יבום וזקק וכתב לחלק דגבי צריצית ולדקא לאו בלחורה גמורה איירי אלא כלומר כנגד ישראל שכן אחים בחורה ומלות ודעת שהרי אנו מזהרין צריצית ולדקא על הגר הבא משאר עממין כמו על ישראל הבא מרע (ישראל) יעקב וכיון דהכי הוא משומד שפיר צעיקר ויאל מן הכלל פרק ממנו אחוה זאת אין אנו מזהרין לרחם עליו עוד ולהחיותו אבל אחוה דכתיב גבי זיקה ויבום אינו ר"ל אחיו בחורה ובמלות אלא אחיו מעצמו ובשרו שגולדו מאיש אחד ומשומד אע"פ שנשחמד לא פסקו תולדותיו וכלא הוא ואחיו נולד מאיש אחד דהא עשו נמי משומד כי והחורה קראוהו אח ע"ש.

והנראה מדברי התכ"ד דהיסוד בזה דלכל דבר שצדקושה וכל דבר השייך לאחות וקדושת אחוה לעם ישראל ילא מה כיון שנשחמד פרח ממנו כל עניי קדושת הכלל כיון דיאל מכלל ישראל אבל דבר שהוא נוגע בגוף ישראל ללידה כיון שהגוף נולד ישראל ולא יוכל נחלקו לידתו בגוף עכ"פ וא"כ דבר שגוף ישראל יש בו עלם חלק ישראלי נשאר בו. ולפי זה אחי שפיר דכינו הם ישראלים גמורים כיון דנולדו מגוף ישראל המחייבם אחר יעקב אבינו והקדושה אף שפרחה ממנו אבל כשנולד הבן ומקבל עליו המלות ממילא חזרה לו הקדושה ג"כ וכן לענין עומדת מה דודאי גוף ישראל הוא שגולד מישראל אלא דבקדושין לכאורה קשה

הראשונים ז"ל ומקור הדברים בקדושין כ"ד ע"א אמר רב נחמן שלשה נאמנין על הבכור אלו הן ההיה אביו ואמו חיה לאחרת אמו כל שבעה אביו לעולם. כדמצינן יכיר ויכירו לאחרים מכאן אייר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה וזה בן חטולה וחכמים אומרים אינו נאמן.

בנים ולב בנים על אבותם בבנין ביהמ"ק במהרה בימינו ידירו המברכו בלב ונפש.

מנשה הקטן

יו"ר וועד הלכה דאיגוד הרבנים

סימן קס"ג

אי יש ספק בהלכה להכיר אב ובנו ע"י בדיקת דמים שהם

ב"ה ר"ח ניסן אשר בו ישועות מקיפות התשכ"ב ברוקלין נ"י יצ"א.

כבוד ידיד נפשי הרב הגאון המפורסם ג"א ג"א שבחו מי ימלא אין גומרים עליו את ההלל, שלם שמו ושלמה משנתו חו"פ יחזקה א-ל עדי יבא גואל ה"ה זש"ח מוה"ר שלום יחזקאל רובין הלברשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינוב.

אחדשת"ר בזה"ר כת"ר בזה נשאלה הוא מוה"צ לה והוא מפרק בענין המלאת המדע להכרת הזכות של האב על ידי בדיקת דם אם יש לה מקור מלך ההלכה וכבר שאל לה את ידי נפשי הגאון מוהר"י וועלץ שליט"א ראש"ד צודאפעסט ירושלים וכח ז' לא שמענו וכיוצא בו שמענו והבית מספר חסידים סי' רל"ב מעשה שעשה רב סעדיה גאון בזה שחלף שכלל למדינת הים עם עבדו והוסיף עמו ממון רב ואשמו היתה מעוברת, לימים מת האדון והניח כל הממון, והלך העבד והחזיק בנכסיו ואמר העבד שהוא בנו וכשגדל הבן האמתי שהוליד זה הנפטר ושמע שמת אביו הלך לחצות נכסיו שהחזיק העבד ונתחתן בגדולי הדור והיה יורש הבן לפחות פיו פן יתגברו ונתאכסן בזה רב סעדיה והניח לפניו לאכול ולא שכל עד ששם לפניו כל הדברים, נתן לו ענה לדבר אל המלך מכל הענין ושלה המלך אחר רבי סעדיה לדון דין זה, וליזה רב סעדיה להקח דם בספל אחד ודם השני בספל אחד ולקח ענף של אבי הבן והניח בספל העבד ולא נבלע הדם ולקח הענף ודם בספל הבן ונבלע הדם בענף כי הוא גוף אחד ולקח רב סעדיה הממון ונתנו לבנו.

סימן קס"ד

נאמנות אב ואם לומר זה בני ממזר, ואי פומבין על הנביא בזה

עוד להנ"ל

וכת"ר השיב באריכות ובפסול בסברא ישרה עמוקא ועומדא מכמה מקומות ומתחלה אומר אני לעיקר הדין לפוס ריהטא עלה בדעתי דדבר זה תלוי במחלוקת

ונחלקו הראשונים נ"ע בפי הא נאמנות דעת רבינו הגדול הב"ה ז"ל בזה, מילה ובה, ערלה הביאם החוס' קדושין ויבמות מ"ז דהאומר בני זה ממזר אינו נאמן דכי נמי קיי"ל כר"י דאמר נאמן הנ"מ היכי דאמר על חינוך בין הבנים בכור הוא זה דכיון דאמר ענ דזוטר מגדול ואמר האני בכור מנו דהימני רחמנא על בכור דכתיב יכיר ואמרין יכיר ויכירו לאחרים, דממילא הוי גדול ממזר ע"ש ובהא נאמן אפילו אשמו מכחישתו כיון דהחורה נתנה לו רשות להכיר וכן נוטים דברי הרמב"ם ז"ל ועיין א"ע סי' ד' סכ"ט ובנמקי" פ' אלמנה לכ"ג בשם הריטב"א ז"ל.

ורבינו ירוחם נה" כ"ג ה"ד כתב נאמן האב לומר זה בני בן גרושה וכן חטולה וגם נאמן לומר בני זה ממזר ואפילו על עיבור שבמעי אמו אם שניהם אומרים וכו', וכחך בעל הלכות גדולות דאינו נאמן על בנו לומר שהוא ממזר אלא דוקא דהכירא דבכור שאומר שהוא בכור ושהוא ממזר וראשון עיקר דבכל ענין נאמן לומר ע"ש.

והנראה דדעת רבינו ירוחם ז"ל מפרש שיטת רבינו בזה"ג דהאב בלמח נאמן על בנו לומר שהוא ממזר ודאי אלא שלאו על כל בניו נאמן לומר כן אלא על בני בכורו והוא פ"י חדש בדברי רבינו, והחוס' ושאר הראשונים לא פירשו כן, אלא פ"י שנאמן לומר על בנו קטן שזה הוא הבכור וממילא הבכור הוא ממזר אצל לומר עליו ממש שהוא ממזר אינו מהימן. ואולי נזדמנה לו לר"י ז"ל גירסא אחרת בהלכות גדולות.

גם בעלם הדין לפי פירושו לריך לומר דכיון שאמר בני זה בכור והוא ממזר אי"כ על כרחק נשא אשה פסולה מחייבי כריתות או מיתות כ"ד אי"כ גם שאר בניו ממזרים הם, גם פוסל בזה את אשמו ואסרתו עליו, ובשלמא בלומר על הקטן שהוא הבכור והגדול הוה ממזר ממילא, וכפי דילן, אכתי שאר בניו כשרים וגם אשמו כשרה דמשניין ליה דבנו זה ממזר הוא דבא מי שהוא על אשמו בלומר וממנו נחשברה ולא נאסרה עליו אשמו וגם שאר בניו כשרים הם וז"ל דמייירי שאומר זה בני בכור מאשה אחרת ואמו מתה ופשוט.

ברם הריא"ז ז"ל בספר המכריע ח"ג סי' כ"א כתב בשאלה לחכם אחד דמי שגולד לו בן והכניסו אביו לבית מילה ופרנסו וגדלו ולמדו תורה עד שנעשה בן ארבעים שנה בחזקת כשרות ואח"כ אמר הזקן בפני אנשים שפלוגי אינו בנו ולוחו החכם אמר שמהימן והריא"ז ז"ל האריך להוכיח דאינו נאמן ופי' ח"ל הלכך אין לפרש חינוך בין הבנים אלא חינוך גדול קצת כמו חינוך של בית רבן והבנים כמו כן קטנים ויש לך נער שנראה קטן מחזירו מפני שהוא

י"ח ע"א צבאוא גברא דאחידע ליה שרק אחד מעשרה בניו שלו הוא וכד שכיב לוח כל נכסיו לחד ולא ידעי נבי מינייהו אחי לרבי צנאח ואמר להו לילך ולחבוע על קבר אביהם עד שיגיד להם על מי כיון אזלי כלבו וחד צרא לא הלך נתן רבי צנאח כולכו להאי דלא חצט אקיצרא ובעיר הא"ר דאמאי לא עשה ר"צ צירור דרצ סעדיה הנ"ל וע"ש מה שח"י ולפי מה שכתבתי ודאי לא מועיל צירור דרצ סעדיה דאפילו יתצבר ע"י הדם מ"מ כיון דציד האב היה להביר מי שהוא לבנו ואין לא ידעין איזה מהם הביר כצנו, והכבירה חלוי צו ולא צמדע, ולכן לא עשה צירור זה וע"כ רק משום שודא דדיינא פסק כן.

אלא דצאמח מעיקרא לא קשיא דודאי אשחו אינה נאמנת לומר שזה אינו צו אלא כל שצעה ללודחה נאמנת היא, אבל אחר שצעה אין האשה נאמנת כלל להכיר את בניו, וגם אין ידוע לה צירור שכרי אן קיי"ל רוצ צעילות הולכין אחר הצעל ואפילו צידוע שזנחה מכשרין הצנים מטעם זה דרוצ צעילות הולכין אחר הצעל, ויש לדחוק קצת צאופן שלא היה הצעל צבית צשעה שחצפצרה וטענה לשחתי וכדומה ודבר זה דוחק לומר כן בכל עי צנים וי"ע.

ודברי הרש"ש ז"ל שם שחקשה אפי רש"י שכתב דמסתמא לוח אהב יוחר והרש"ש ז"ל כתב דצפשוט יל"פ דמסתמא דחור הבן ומסתמא לבנו נתן וכדמשמע דיען דשמע לדיבחהו הוא דלוח כן ע"ש ולפמ"ש יש לומר דרש"י ז"ל נשמר מה וס"ל דודאי אשחו אינו מהימנה, וגם נסיון דר"ם לא מועיל דלולי צחיי אציו צירר לאחד מהן והכיר אותו לבנו ולו התכוין ליתן הכל, ולשון הגמ' יש לדייק קצת שכתבו לחד צרא ולא כתבו לחד צראי ציר"ד דצראי משמע צן שלי המצורר אבל חד צרא משמע סתם לכן אחד, ולעיל מיניה בסמוך שם צבאיה דאמר להוא חציחה דעפרה לצראי כתבו צראי ציר"ד וא"כ אפשר לומר דסתם קאמר.

איברא דרש"י ג"כ מפרש צד"ה חצונו, הכו מכלות על קצרו ולנסותו נחטין שאותן שכן ממחרין הן עזי פנים וילכו לחבוע ע"כ, וא"כ רש"י נמי מפרש דהשאר ממחרין הן אלא שמי"מ אי"ל לדיין לדון מה דאין האשה נאמנת לפסול צניה ולטעול הירושא מהן אלא האב צידו להכיר, ולזה היה נריך שודא דדיינא לאחא מהן היה רואה ליתן, ועל איזה מהן היתה כונתו וקרב דעתו יוחר צחיי שכליו נחטין חח חלוי צשקול דעת הדיין והא אשכ ודאי לא ספריה לצעלה איזה מהן הוא צנו וכדמשמע משודא דסתם דרק שמע ממה שהוכיחה האשה לבחור ושמע צעלה וא"כ אי אפשר לומר כפי הרש"ש ז"ל דמסתמא לבנו נתן, דמנא ליה צנו איזה הוא אלא ודאי שנתן למי שאבב יוחר צחיי ופרש"י דמסתמא לוח אהב יוחר צחיי כיון דהוא לוח ובעצם מחייב לאב שיאכזב את צנו ומסתמא לוח אהב יוחר וכן.

ומה שכתב הרש"ש ז"ל שלא ראה לצרר צנסיון דר"ם צס"ח שעל ידו יתגלה שכן ממחרים ור"צ לא ראה שיוודע פסולם על ידו כמ"ש הרע"צ סוף עדיות, עיין חור"ט שם דוקא משפחה שכבר נעמשה צין הכשרים עד שלא נודעה

גון צגופו וצאצאיו והוא גדול ממנו צשנים ככאי גוונא אמרין מהימן ואפי"פ שהיינו מוחזקין עליו שהוא קטן מהם אמר ר' יהודה שהוא נאמן לעשותו צבור ולבכחיש החזקה כך פירש כל המפרשים, ר"ש ור"י מיגא"ש, ור"ש הספרי וכי אצל על דבר צורר שיעשה הקטן צבור והגדול ממחר אין אחד מהם שפי כן עכ"ל.

והנראה דדבר זה הוא מחלוקת הפוסקים אי נאמן אדם לומר על צנו שהוא ממחר וצאחה אופן הוא נאמן דעת רבינו צה"ג וחוס' דמהימן וכ"ש לפי ר"י צצה"ג דיכול לעשות הולד ממחר ממש דעת הריא"ז ז"ל דאינו נאמן כלל אפילו לומר על הקטן שהוא צבור צאופן שצמא הגדול ממחר ודאי אלא להכחיש חזקה אצל הראשון אינו נעשה ממחר עי"ז וכבר הארכתי להקשות דצרי הריא"ז חמוכים הם שכתב שאין שום אחד מן הפוסקים פי כן שיעשה הקטן צבור והגדול ממחר שהרי דעת רבינו צצה"ג והחוס' כן ועוד שאר פוסקים ועיין ספרי שו"ת משנה הלכות ח"צ ס' כ"א.

ומעתה נראה לומר לדעת הפוסקים דהחורה נחנה רשות לאציו להכיר את צנו שהוא צבור ולעשות השני ממחר ודאי, מכה יכיר, א"כ ודאי אפילו יעשו כל מיני המלאות מדע צצפולס ויחליעו שהוא צנו ודאי וכ"ש צצדיקה דמים צנצנלים צעמחיו לא נקבל הכרעתם צזה כיון שהאב מכחישם ואומר שאין זה צנו אלא ממחר והחורה נחנה לו כה להכיר ואין אלהלכה סמכין צזה, ועל כל פנים אפילו על ציצור צצמצי אמו אס שניהם מודים שהוא ממחר נאמנים, גם צזמן שהאשה נאמנת להכיר כגון כל שצעה אס אמרה שזה צנה מהאב, ועשו צדיקה וגסיון דסם כרצ סעדיה ולא נכנס צעלס וגצלע צו מ"מ אס אומרת צנו הוא נאמנת ופליהו סמכין וכן להיפך חח פשוט. אבל לדעת הפוסקים דאין האב מהימן לעשות את צנו ממחר ודאי יש לומר להכיר שהחורה חורה היינו רק להכחיש החזקה איזה הוא גדול אבל להכיר לגמרי אין צידו וא"כ היכי דמציאות מכחיש ההגדה שלו לאו כלום הוא ואמציאות וצדיקה סמכין.

ונמצאת אומר דהיכא דהאב חי ומכחיש שאין זה צנו אפילו המלצת המדע מראה שזה צנו אין זה צנו דהחורה נחנה לו רשות להכיר וכשאציו מח אן אצדיקה סמכין דילמא אי היה אציו חי לא היה מכירו צצנו, וצידו להכחישו שאינו צנו. עכ"פ כיון דהחורה נחנה רשות להאב להכיר וצידו להכחיש או להכיר אי זה צנו או לא ודאי אין לנו לסמוך אצדיקה. איצרא דצידין אפילו הריא"ז מודה דהאב מהימן דעל כל פנים הריא"ז לא פניג אלא שאין להוציא צנו מחזקתו ולעשותו ממחר אבל היכי דאין הבן מוחזק לבנו ואין אנתנו יודעין שהוא צנו רק צאים להכירו עי"י פעולות וצדיקות, ציד האב לומר שאין זה צנו שאין מוציא כלום מחזקתו הוא חח לפענ"ד צבור, וכיון דעלמה לן דציד האב להכחיש ודאי אהב לומר שאין זה צנו ממילא אפילו לא הכחיש לא סמכין עלה דצדיקה, כיון דלאו עליה סמכין והבן כי לפענ"ד הוא אמת.

ולפי מה שציארנו צס"ד נבא צציאר קושית הא"ר א"י"ה ס' חקס"ח שהעיר צצצרי הס"ח הנ"ל מצה צ"צ

דברי אמת והאריך סמך על רה"ק כאן. וגפוס ריהעא י"ל דמה היה ליה למעצד דהכא בלא לפניו שחי נשים בלי עדים למשפט ולא היה להם עדים וע"כ הי"ל לפסוק בלוי אופן שהוא ולא היה שם עדים ודאי לא היה דן בלא עדים והתראה אלא שהכא ח"א בענין אחר, ומלך במשפט יעמיד ארץ ועשה שורא דדייני כפי רוחב חממתו והסכימה לחכמת ה', בנבואה, ואולי כוונתו כיון דנראה מכחוצים דבשעה טענה הנשים התינוק היה מוחזק אלא השניה במו שטענה וחקקה את בני מאכלי ואמחק ישנה והשכיביו בחקקה ח"כ הוא היחה מוחזקה בנן החי והאריך הו"א ממנה, אבל אי משום זה לא קשה דבאמת בסופו כי נחמרו רחמיה על בנה אמרה חנו לה את הילד החי ומשמע שלא היה מוחזק בלא אחת מהם והח"כ שפיר עשה שורא דדיינא. ואמר ליתן לה ולא לאחריה וזה לפענ"ד ברור שזו העיר ה' עיקר משי"ת רדב"ז חלק ג"ע (תרל"ד) שפיר כמו שכתבתי וזה יודע שצ"ב בעלמי כיוונתי ועיי"ש עוד אחרת בזה.

עוד העיר כ"ג לחקור אי האו בן היה מחויב להזכר בקרובי האשה שניה לחומרה עכ"פ כיון דשלמה לא עשה אלא שורא דדיינא ולא כוח צירור גמור ואף שבנבואה עשה מ"מ הא יתכן זה קול שלא לדון דייני שכלל שלא בעדים והאריך סמך לענין זה ברה"ק. ואולי אומר בזה דבר נכון וסבירא ישרה בס"ד ללענין ממון ודאי יש כח ביד המלך וראש צ"ד כמותו לדון אפילו בלא עדים, יפה הפקר צ"ד, או מלך פורץ גדר, וח"כ אפילו לקח מה ונתן לזה מותר גמור הוא ודינו דין, וח"כ לענין דין ממון יפה דן שטל הבן ונתנו למי שנראה לו שהוא שלה ולא נשאר עוד אלא האיסור בידי שמים שאין כח ביד צ"ד ושום אדם לטעם אבל על זה הרי נאמרה לו בנבואה שזה אמו נמלא לענין דינא יפה דן ויפה הורה, ולענין איסורי יפה סמך ארה"ק וממילא לא היה צריך להזכר כלל בקרובי אשה שניה אפילו לחומרה כנלפענ"ד, וקצת ראייה מאברהם שאמר הקב"ה לאבימלך ועתה השז אשה האיש כי נביא הוא וכבר הבאתי משום דאנצקם היה ככה בזמן הזה ואשחזו נלקחה בין העכו"ם אפילו באונס אסור ואמר הקב"ה כי נביא הוא ויודע שלא נעשה זה ומותר להחזיר לו.

שנית אני אומר לפי מה שכתב מן בשאלות ותשובות ב"ש יו"ד סימן של"א, שג"כ דהא דאין סומכין על נביא משום דחורה לא בשמים היא והחורה יתחב לנו עפ"י סברה שכל אנושי במ"ש בדרשות הר"ן אבל במקום שהספק במציאות אינו מעשה צ"ד והוראה רק בגדר עדות ובזה ל"ש לא בשמים הוא רק במקום שצריך עדי ראיה דוקא כמו בדיני נפשות ודאי דאין סומכין עליו אבל במקום דסגי בידיעה בלא ראיה כמו בדי"מ עיין שבוטות ל"ג בזה וודאי סומכין על נביא דמה לי שידע בנבואה או באומדנא כהאי דשבוטות ושפיר סומכין על עדות הנביא וכ"ז היכא דיש מציאות להעיד גם שלא בנבואה רק עכשיו ח"א להעיד אלא בנבואה אבל בדבר שא"א לקיים דין חורה בשום אופן רק ע"פ נביא בזה לא אמרינן שכתורה חסומך דינים על הכס וכמ"ש רמב"ן בחומש בנמה דוכתי עיין פי' נשא ברה"ק וטעם כי שעה ובחוקתי כ"ו ס"פ י"א וב"י יו"ד ס"פ קע"ט ושו"ת רמב"ן ס"פ רפ"ב.

לרבים אין לגלותה אלא לננועין ועיין ב"י עא"ש ס"ה ב' וא"כ הכי אכתי צריך לגלותה וי"ל דכבר היו כאן ג"כ עמומים בין משפחות כשרות אלא דמ"מ אכתי ל"ע אחתי לא דק בלנעה שיכול לגלות לננועין. וגם שבנסיונו להלך על קבר אכתי ולחצות במקלות כ"ש שציר שהם חלופין וממחרין מדחף כולי האו זה היה פרהסיא יוחר ממה שיכול לדקוק בדם בלנעה.

אלא דמטיקרא קושיא לא חזינא הכא דאפילו נימא דנסיון ר"ס הוא ברור ואמתי אכתי מאן נאמר לן דה"ל לר"ב עלם מאציהם המה ולפחות הקצר ונכלל בשביל זה אסור וא"כ לא היה יכול לברר בנסיון הזה. וכ"כ הרגיש קצת בזה בסופו ואחז אפס קלוהו. ברה"ק ובנוף דברי הס"ח.

עוד אני אומר דלפי שיטה רב סעדיה בס"ח הג"ל אי נימא דסמכין אני יכול להחיר רוב עגונות שבטולם שמתו בעליהם ואין אנו מכירין אותן ואמרו ז"ל דלריך להכיר פרטוף עם הכותם וחזרו אחר כל מיני סימנים וסימני סמנים להכיר בעלם ולהחיר האשה ואי נימא דהבדיקה ההוא מועלת מדין חורה ח"כ לעולם כשאי אפשר להכיר אי זה בעלה או לא ואין חשדין שזה בעלה ויש בנים מבעלה הג"ל ידקוק בדם בנו ואם יבלע הדם בעלמו הרי זה אביו ונחיר את אשחזו מכבלי עגון, ואין לומר דאין לנו זמן ידוע עד מתי דהא עכ"פ שנים הרבה מותר לעשות הנסיון שהרי לפי המעשה בס"ח היה המעשה זו לכל הפחות י"ג שנים אחר הסתלקות האב שהרי הניח אמו מעוברת כשהלך ומת והילד גדל ואח"כ שמע שמה אביו וזה לר"ס והיה זה שנים רבים ועפ"כ אכתי סמכו על הנסיון בזה ח"כ הכ"ג אפילו אחר שנים רבות כשכבר הכשר מעוכל ואפילו ימלא בקבר מתחים רבים וינסה בכל העצמות עד שימלא עלם אחד שדמו נכלל בו נחיר את אשחזו, ואי נימא דהבדל מותר לא היו שחקי כל הפוסקים מה אחר שחזרו וחפשו חיפוש אחר חיפוש להחיר עגונות מחבלי העגון ולא מצינו בשום אחד מהפוסקים שידבר מהיחר זה אף שכולם ראו דברי הס"ח הג"ל אלא ודאי דפשיטא לכו דא"א לסמוך אבדיקה זו. וזה לפענ"ד ג"כ ברור בס"ד.

וראיתי לכת"ר שהקשה להגאון מהר"י וועלן שליט"א אחתי לא הביא ראייה מהא דשחי נשים זונות (מלכים א', ג') שדן הכהם המלך ע"פ אומדנא דמוכה מדחמות האשה שהילד החי היה שלה והיה מהא ראייה להא דר' סעדיה, ולפענ"ד לא דמי כלל דהתם בנסיון דר"ס עשה מעשה המצד צירור גמור בעצט ולשיטתו דסמכין אבדירור כזה הרי זה בנו ודאי ואין זה מכה אומדנא אבל הכא לא עשה שום דבר לצד צירור גמור אלא אומדנא הוא דהוא ליה מחמת רחמנות או כפי שאלתו רח"ל דסמך אבנא וזהו צירור מפי העליון, או שורא דדיינא מכה אומדנא ואינו צירור גמור כהתם.

עוד העיר כ"ג האריך דן שלמה שלא בעדים והתראה, מאחר דאמרו בגמ' ר"ה כה ע"כ בקש קבלת לדון דייני שכלל שלא בעדים ושלא בהתראה יתכן זה קול ואמרה כזה יושר

נמצא דבמקום שאנו רק לריכים לצירור האמת בענין אשר במליאות לצרר לפעמים רק שעכשיו אי"א לצרר סומכין צוה על עדות נביא ולפי"כ הכ"י הרי דבר זה אפשר לצרר לעולם בן מי הילד הזה חלל שעכשיו אין עדים כה"ג סומכין על הנביא ולא חמירין חורב לא בשמים היא ועי"ש מה שהאריך עוד. ועיין בסמוך מה שהבאחי מגמ' גיטין מפורש דסמכין אנביא.

לצורך משפט ממילא נעשה וחלי לא רכא לדון צוה מפני שלא היה לו עדים. ולא לריך צוה מה שהביא מחורב חמימה בשלח (ע"ז ל"א) ותורת הנביאים להגרין חיות דכא דלמרו חורב לא בשמים הוא רק לענין פסק הלכה אבל לענין צירור סמכין אנביא. חלל שמימ' גוף דברי הרי"ן חיות נכונים הם וכ"כ גם שאר פוסקים.

ומה שתמה כ"ג חמברין חיות מירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) עכ"פ ויהי כאשר קרצ אל המחנה וירא את העגל והמחולות רבי חלקיה בשם רבי אחא מיען שלא יחא אדם דן אומדות (פי' אף דנאמר לו מקודם מפי הקד"י לך רד כי שחא עמך וגו' ולא שבר את הלחות עד שראח את העגל הרי דאסור לדון אומדות ולריך דוקא לראות). לפי שיטת כ"ג דברי ירושלמי חלו לריכין ביאור רב שהרי ודאי אכן קיי"ל דנין עי"פ אומדנא וכ"ג בעלמא הביא מחשבות הרא"ש ועיין ירושלמי תרומות פ"ב ה"ב ורי"ן סוכה פ"ד ואו"ח סי' תרנ"ח ומחרי"ק שרש קב"ע ומחרי"ס חלשקיר קי"ו ובספרי משנה הלכות למס' כחצות סי' קי"ו ורי"ד הארכתי צוה. ומעשה עד שמקשה על המחרי"ן חקשה להירושלמי ולבפוסקים.

אבל האמת יורה דרכו דודאי היכא דאפשר לצררי צידי אדם מצדריין ולא סמכין אלאומדנא חכ כולי ענמא מודי וממילא הכא כיון דמשה היה יכול לצרר לעלמו ולראות צמו עיניו מה ששמע ולכן לריך לצרר חכ שאמרו מיען שלא יחא אדם דן אומדות.

שנית י"ל דודאי היכא דהדבר בספק ובא הנביא וצירר שמעיין ליה, אבל זה רק לדיני ממונות אבל הכא שכיח נוגע לדיני נפשות אסור לדון אומדות.

אלא דבאמת ס"ל הפוסקים דמשה רבינו היה דן עי"פ ה' צלי עדים ועיין שו"ת ח"ס אור"ח סי' ר"ה ד"ב ומשו"ב אין זה וכו' ובחזקת משה עכ"ה פ' אמור, לענין מגדף, חלל שלא קם בישראל כמשה ובזה אמרו בקש קבלת להיות כמשה ולדון בלצ' יחא בזה קול כתב יוסף דברי אמת ובחדושי אגדות הארכתי צוה בס"ד. ועי"ד שהביא כ"ג מפאת פענה בראשית עמוד ק"ב לדלין לא מהני סתם נבואה רק גדר ראייה ממש במראה הנבואה דהו' באמת גדול מן הראייה שלנו חכ הוה דבר אמתית כוודאי, ומשה רבינו מיי לנו כמשה אשר פנים אל פנים מדבר אחר ולכן דן עי"פ נבואה ולא קשה כלום מגמ' יומא אפילו בכל אופן.

ובגמ' סנהדרין ל"ג ע"ב ובריתו ציראת ה' רבא אמר דמורה ודאין דכתיב ולא למראה עיניו ישפטו ושפט צדק דלים והוכיח במישור לעניי ארץ, בר כוזבא מלך תרתין שנין ופלגא, אמר להו אנא משיח אמרו ליה במשיח כתיב דמורה ודאין נחזי אכן אי מורה ודאין כיון דמחיוכו דלא מורה ודאין קעלוכו ע"כ. ופרש"י רבא אמר מאי ובריתו דמורה ודאין שמריה בחדס ושופט ויודע מי החייב שנאמר לא למראה עיניו ישפטו ולא למשמע אזניו יוכיח ואפילו הכי ושפט צדק דלים כגון על יד הרה"ק ע"כ.

סימן קס"ה

האיך ה' פוסקין במדבר לדון במה שהזמן ה' מודיע, ואי

פוסקין אדברי נביא בהלכה

ועל דבר הערת כ"ג מיומא (ע"ה) שהמן היה מודיע להם לישראל אי בן שבעה לראשון או בן חשבה לאחרון כשם שהנביא היה מציד להם לישראל מה שצחורין ושצסדקין כילד שנים שבאו לפני משה לדון זה אומר עבדי גנבה חכ אומר אחי מכתת לי ח"ל משה לבקר משפט למחר חס נמלא עומר נכים רבו ראשון בידוע שזה גנבו וכן איש ואשה שסרחו זה על זה, והקשה בכפות חמרים הא"י סמכו על זה וזה הוי בכלל לא בשמים הוא וכמ"ש ציצתות ועוד נקומות חס יבא אליכו ויאמר חוללין בסנדל אין שומעין לו משום דלא בשמים הוא, הנה הכפות חמרים שם האריך בדברים ותי' צמח אנפי.

אמנם שלא לנאח בלי הערה נלפענ"ד לומר דבר חדש צוה וכוה דבמדבר שכוו בני ישראל בארץ לא זרוטה ולא היה להם מה לאכול בלחי אל המן עיניהם, עומר לגלגלה איש לפי חכנו לקטו, ומי שהיה לו עבד לקט גם בשצויו עומר חכ היה מאלו, וכן הנושא אשה לאחר הקדושין היה העומר נמלא צביה בעלה וכן כשנולד וד', אבל כשאחד גנב עבד ובאו לפני משה זה אומר אחי מכתת לי חכ אומר אחי גנבה אמר להם משה לבקר משפט ולא אמר לבקר אשפות חלל משפט כלומר שלצורך ממילא יהיה משפט יאין אחס לריכין לדון בדברים חלו שאם ימלא העומר צביה רבו ראשון שלו הוא וממילא מוכרח שילך לשם דאנ"כ ימות צרעב שהרי רבו זה שגנבו אפילו חס ירצה להחזיק צו אינו יכול שאין לו מה ליתן לאכול ואם להיפוך הולך אליו וכיון דליכא חלל עומר לגלגלה המשפט ממילא יעשה, ובאמת משה לא דן אותם כלום צוה חלל שהמן היה השופט מחמת שהאוכל צע"כ הלך למקום שהעומר שלו נתקבל ומדויק צוה לשון הגמ' דלא כחצו שמשה דן את ישראל צוה וגם לא כחצו כלל שדנו גם שאר דיונים עי"פ המן חלל שהכל נחגלה ממילא חכ באשה ובעצד ובצן וכנ"ל.

ובמה שפירשתי בישוע קושיה הכפ"ח נראה נמי ליישב קושיא אחרת שהקשו הא"י רבינו משה היה מלך הדין שאמר לבקר משפט ולא דן אותן צו ביום שהתחיל ולהכ"ל י"ל דמשה כלל לא דן אותם בדיני דיני, ואמר להם

צינו עניי ולא היה אז על כורסי וע"ז אמרו כחז יושר דברי אמת אבל בזמן שישיב על כורסי דן בלי סכדי כצבור.

וכל זה כחצתי להשתעשע בדברי כ"ח אבל לדין קושיא מעיקרא ליתא דגמי מעורשת הוא גיטין מ"ב ע"ב ח"ש דאמר רב משרשיא כהנא שנעצר ולדו בולד שפחח הרי אלו אובליין בחרומה וחולקין חלק אחד על כגורן הגדילו הסעודות משחרין זה את זה ומשני הכי השתא הכס אם יבא אליהו ויאמר צדק מנייכו דעבד הוא קנין כספו קרינא ביה הכא לאו קנין כספו הוא כלל ע"כ והרי מפורש דסמכין על אליהו הנביא לצרר הכסף אחרו עבד ואחרו בן חורין ורי מותר לעבד עבדו ופלא על דעל כפי"ח שלא הרגיש צדק ועיין חוסי שם ד"כ הרי אלו אובליין בחרומה ומשמע לחי הראשון דאפילו קודם שגולדו סמכין אצורו הנביא ונמלא אפילו בנן ז' לראשון וכן עי' לחרון וא"כ ר"ש דאחי שפיר הכל וק"ל.

ומה שכתב קלח אריכות בעניני חלומות מסכדורין ל' וזכרות י"ז שכתב לו בחלוס ואין לדון מה, ימחול נא לעיין בשו"ת מן השמים הולאת מרגליות חל אצב שכתב שם הכרה והכרה מכל המקומות בענין הלכות מן החלומות ואסף גורנה ראה שם וימלא נחם.

ונזכה עוד בשנה זו לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בארצנו הקדושה, ידד נפשו המצפה להרמת קרן התורה והיראה מתוך נחת והרחבת הדעת בברכת התורה ללומדיה ובברכת חג כשר ושמח בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן קס"ו

בי שער לו נתח וחתכו בברייתא שלו אי נאמר באשתו משום פצוע דכא

ב"ה י"ז תמוז תבנה בית המקדש התשכ"ג ברוקלין ב"י יצו"א.

בחד יד"ג ש"ב האהובי הרב הגאון החסיד צדיק תמים מתלמידיו של אהרן נאה דורש ומקיים זרע ברכ' בנש"ק ובר' כש"ח מוה"ר גבריאל איליאוויטש שליט"א אבד"ק שאמאן כעת דקהל מחנה חיים ב"י.

אחדות"ר ובר' ועתה נאחי על ד"ח אשר דן כת"ר אודות צר ישראל אחד אשר חלה ר"ל במחלה האנושה ועשו לו הרופאים ניתוח על (הפראטט"ט זע"ז) שצילי המים פגים ומלאו שם מהמחלה הידוע ר"ל וחתכו אותה וחתכו גם הצילי שלו וכשמוע כת"ר נפל בלבו שברי הוא בכלל פלוג דכא וזוהו להפריש מאשתו על כל פנים שלא יבא עליה עד שיצטר הענין והכלכה כדת מה לעשות ואם יעלה הדבר לאיסורא והוא בכלל פל"ד נסחפק כת"ר או מחוייב לגרשה ג"כ. ולפוס ריהטא נראה פשוט דמחוייב

וכבר הלכו בו נמושות וודאי משב היה לו הא מדכ דוהריתו ביראת ה' ועיין ח"א מהרש"א שם מפורש איפכא דדיין יכול לעשות ע"פ עדים אבל משיב בהריוח לא. והוא כלפנת פענח ה"ל עכ"פ דמשיב מרית ודן ובמקום אחר כחצתי על פי המעשה בחדו"א שער דרך נבלה ולא הרגיש ועבר דרך אדם רשע וסחם אפו שלא ירגיש ריח רע של הרשע, והוא על דרך והריה ביראת ה' ואמרחי עוד בס"ד דכנה אמרו ז"ל רשעים צחייכם קרויים מחים א"כ מי שהוא רשע ר"ל שנים רבות וא"כ הוא כבר מת שנים רבות משעה שנעשה בכלל רשעים קרויים מחים וממילא הסריח ביותר כמה של כמה שנים והלדיקים מרגישים זה.

איברא דכן מבואר צוה"כ פי יחרו דף ע"ה ע"א דמשה לא לריך להבין בזהני מילי ללשחמודעת בכו בני נשא בגין דרוחא קדשא הוב אחי לגביה ואודע ליה וזכר כוכ חמי כלל דכתיב כי יהי להם דבר צא אלו צאים אלו לא כתיב אלא צא אלו דא רוח קדשא דכוכ אחי לגביה וזכר כוכ ידע ולא אצטריך לכל דא ללשחכלא ולעניינא אלא לפוס שעתה כוכ ידע משה הרי מבואר דמשה רבינו דן בלא עדים ועיין בדברי חיים למחן אדמו"ר הנביא מלאה פי דברים ד"כ ועד"ז בל"ד ובאמת אמרו שמשב ה' יכול לדון בלא עדים כי ה' צדקו שמועה ובר' ע"ש.

אלא דמבואר עוד שם דגם שלמה המלך דן בלא עדים כמ"ש שם כה"ג, ידע שלמה מלכא ידע בכורסייה דרוח קדשא שרייב עליה דכל מאן דקריב לכורסייה דחולו ואימחא נפיל עליה וזכר כוכ דאין דינא בלא סכדין בגין דדיוקנין כוכ בכורסייה וכל מאן דמקרב בשקרא מכשכשא הכוא דיוקנא וכוכ ידע שלמה מלכא דשקרא קאחי בגין כך אימחא דכורסיי כוכ נפיל על כלל וכלבו אשתכחו זכאין קמיה מלכא משיחא ברוחא כד"א ובר' וחלה אליו דנא עלמא בלא סכדין והכתראה שאר בני עלמא על פוס סכדין ובר' עי"ש.

ונראה עכ"פ דס"ל צוה"כ דגם שלמה דן בלי עדים וא"כ לכאורה פליג אש"ם דילן שאמרו ציקש קבלת לדון דינין שבלב שלא בעדים ושלא בכתראה ולולא דמסחפינא נראה לומר חילוק חדש בין שלמה ובין משה ומשיח דמשה ומשיח השכינה מודיע לה לעצמם כדאמר כי יהי להם דבר צא עלי כלומר רוח קדשא צא אליו ומודיע ליה אבל שלמה רוח קדשא שורב בכורסייה ואימחא נופלת על הצאים שם בשקר וכמ"ש שאימח הכורסיי נפל על כלבו ולכן ה' דן בלא סכדי אבל במקום אחר וכגון שצאו אליו לדין ולא ה' יושב על כורסי או שלא ה' צירושלים לא ה' דן בלא סכדי ולפי"ז ה' אפשר להשוות דברי הש"ס והזוכר דלא פליגי דהש"ס מיירי שצקש קבלת לדון שבלב שלא בעדים והכתראה מעצמו ולא ע"י כורסיי וע"ז יתח צח קול כחז יושר דברי אמת ולא גם הזוכר מודה וזוכר מיירי דייקא ע"י כורסיי וזכר אפשר גם הש"ס מודה דדן בלי סכדי ונמלא לא פליגי. ורי אפשר לדייק כן קלח שדרשו בגמרא צקש קבלת לדון ולא אמרו צקש שלמה לדון וצוה"כ כחז ידע שלמה בכורסיי אבל י"ל לפמ"ש ח"ל דקהל כחז

לגרשה אם יתגרר דהוב בכלל פליד מידי דהוב אכל חייבי לאוין שאסור לדור עמהם דמיש פליד משאר חייבי לאוין ואף שנשאה בהיתר מימ הרי עכשיו הוא בכלל חייבי לאוין ואף שזש"ע איש סי' ה' לא הביא הדבר מפורש י"ל דלרוב פשוטותיה לא הביאו או יהיה מאיזה טעם שיהיה אבל הדין דין אמת דאין נפ"מ בין אם כבר נשאה או לא דמחויב לגרשה, אמנם שלא יהיו דברי גלי ראייה אביא שהדבר מפורש כן לרבותינו הראשונים ז"ל.

וה"ל רבינו הבה"ג בה' מיואן (דף ס"ה מדפי הספר בדפוס ווארשא) ולא מצעיה ממחר דנסיב בת ישראל דמאי דמוליד ממחרי נינהו דליסורא קא מחדרע אלא אפילו כהן לוי וישראל דכשרין נינהו (יבמות ע"ה) אם פלוה דכא הוא ואם כרות שפכה הוא אסור ליה לניסב בת ישראל דכתיב לא יבא פלוה דכא וכרות שפכה, ולא מייצעיה דמשיקרא פליד וכרות שפכה הוא אלא אפילו נסיב איתחא ואיה ליה בני בכשרותיה ולבסוף הוה ליה פליד או כרות שפכה מפקינן לה מיינה מימ דכממחר שויה רחמנא וכוני מיני דהוב ליה פלוה דכא וכרות שפכה וכו' ע"ש וכלשון זה ממש כתב מפורש בשאלות דר' אחאי גאון (פ' תלמוד סי' קנ"ג) ועיין העמק שאלה שם וכו' מפורש מתורת הראשונים דפליד אפילו נסיב אשה ונעשה אחיכ פליד והוליד בנים בכשרותיה מכל מקום חייב לגרש אשתו כשנעשה פליד חכ פשוט ובאמת ל"ע קאח על בעלי ש"ע שלא הביאו הלכה זו מפורשת בראשונים ז"ל.

ואין להביא ראי' מפרש"י ז"ל ר"פ הערל שפי' אהא מתני' דפליד וכרות שפכה הן ועבדיהן יאכלו ונשיהן לא יאכלו ואם לא ידעה משנעשה פליד וכ"ש הרי הלו יאכלו ופרש"י שהיתה נשואה לו קודם לכן ולא בא עליה לאחר שנעשה פליד ועיין רע"ב ותו"י שם ולפוס ריבטא נראה דאוכלת בתרומה לפי שהוא מחייב ואינו מחויב לגרשה אם לא בא עליה דאם לא כן האריך אובינה הא גירשה ובגמ' שם אמרו דאפילו לחי' (דפ"ו מ"ג) בזהלמנה לה"ג גירשה וחליה לכה"ד מן האירוסין לא יאכלו בתרומה לה"ק משום דמשתמרת לביאח פסולה לא תאכל הכא שאני שכבר אכלה ולא דמי נמי לבא ישראל שניסת לכהן ומת דהסם פקע קניינה הכא לא פקע קניינה, אבל פשוט דזה אינו כלום דבגמ' דינא קמ"ל שאם נעשה פליד ולא גירשה עדיין בין שלא גירשה שלא היה שבות עדיין או שעבר ולא גירשה או שהיה צמדינה הים ואינו מו"י שנוכל לכופו או שאין כח ביד צ"ד לכופו באיזה אופן שהוא כל זמן שהיא תחתיו ולא גירשה ולא בא עליה בחיסור אוכלת בתרומה כיון שכבר אכלה קניינה היא ולא פקע קניינה ממנה עד שיגרש אבל אין זה נוגע לעלם דין אי מחויב לגרשה.

אלא שראיתי לשפתי חכמים פ' תלמוד ארפרש"י בחומש שפי' על לא יבא עמוני אבל על לא יבא פלוה דכא לא פי' כן ופי' הש"ח דלכן לא פי' גבי פליד דממחר ועמוני אפילו אם נשאה כופין אותו להוליד ובפליד אם נשאה לא יוליד והוא תמוה גדולה דודאי מחויב להוליד וכומו

שהבאתי בשם הראשונים ז"ל, וצינתי בספרים וראיתי בח"ס איש סי' י"ט שהגאון ר"י צנעט הביא לו דברי הש"ח הג"ל ושפך עליו סוללה והח"ס ז"ל כתב עליו שיפה כיון אלא שהח"ס ז"ל צדקתו וענותניו כתב דהבעל ש"ח לא מלבו הוליד כן אלא כי הגאון בעל דבר שבע בספרו זכר לדרך כ"כ בשם מלא כתוב בס' קדמון כדברי הש"ח וג"כ דחה דבריו והח"ס ז"ל ראה קאח לישב דברי הקדמון הג"ל ולבסוף כתב דק"ו של שעות הוא ע"ש וג"כ קבע מסמרים יחד אשר לא תימוע דפליד כופין אותו להוליד ועיין שו"ת מוהרש"ם ח"ג סי' ל"ה שכתב ג"כ בפשיטות ולא הרגישו ג"כ הני גאוני דדברי רבינו הגאון הבה"ג והשאלות ז"ל.

ודברי רש"י הואיל ואחי לידן לא אפערם בלא לוייה והח"ס ז"ל כתב שם ליישב דברי רש"י ז"ל ותלה אותה במחלוקת רמב"ם וראב"ד פט"ו מא"צ דהרמב"ם ז"ל ס"ל דאין לוקין אחיכ קידש ובעל והראב"ד ז"ל השיגו מפ' אלו נערו דאמר אי ר' יצחק קשיא ממחרת מבואר דלקי ושוב כתב הראב"ד בהשגה שניה ודין נותן שהביאח תיאסר שלא יבא ממחרת בישראל ובפליד שלא תזנה אשתו תחתיו והממחרת רבה וכו' וכתיב דדעת רש"י והראב"ד דאפילו נישואין אסור וכו' דפי' לא יבא ישראליות היינו אפילו נישואין ע"ש והרואה יראה שם כמה מן הדוחק דחק הגאון ז"ל ביישוב הדברים וכמעט שלא עלתה לו שהרי סיים בסופו יהיה איך שיהיה וכו' ע"ש.

ובהרהורי דברים דדברי רש"י עלה במחשבותי ב' אנפי, ראשונה לפי מחלוקת הראשונים ז"ל אי פליד מותר בממחרת דעת הרמב"ם דאסור בממחרת ודאי שהרי אסורה מן החורה ודעת הטור והראב"ד והרשב"א דמותר בממחרת ועיין ש"ע איש סי' ה' ס"א ועתה אי נימא דדעת רש"י כראב"ד ורשב"א ועור, דפליד מותר בממחרת לא יכול לפרש בלא יבא פליד כלומר שלא יבא ישראלית דשלא יבא ישראלית משמע שום בת ישראל וממחרת בכלל דאף דממחרת לא מקרי קהל דמפסולי קהל היא אבל הרי עכ"פ מרע ישראל היא וישראלית היא ולכן לא פי' בלא יבא פליד שלא יבא בת ישראל אלא הניח על משמעתו דקהל ה' וכיון דממחרת לאו קהל הוא ממילא מותר בה. אלא דאחי מחשבה ומבעל מחשבה דא"כ בלא יבא ממחר דודאי ממחר מותר בממחרת נמי לא היה לו לפרש לא יבא ישראלית מעטם הג"ל וקאח יש לדחוק דממחר לא חש רש"י שמה יטעו דממחר אסור בממחרת דבת מינו הוא ומביא תימא הו"א שתחסר עליו ולמאי ניוחס ולכן פי' שם לא יבא ישראלית.

שנית היה נראה לפי דעת הח"מ איש סי' ה' סק"א שכתב דבגן פליד שילא מקדושתו מותר בגרשה וזה וחללה וכן אין עליו שום קדושה כהן ומותר לעמא למחוס ואין נושא אח כפיו והוי כזר בעלמא ע"ש וא"כ איסור פליד בקהל כולל גם שאר דברים יותר מלישא ישראלית ולכן לא פי' רש"י לישא ישראלית דאז הוב שמעיק מיינה דלשאר דברים בקדושתיה קיים וכדעת הב"ש ולכן לא פי' כלום בפליד שלא נשמע מיינה עכ"פ כדעת הג"ל אבל בממחר ליבא למיטעי בזה כמובן. כך עלה במחשבותי

שביח לו על יד הביצים אבל לא צביצים עממן אלא שחששו שלא יתפשט לשם אבל לא הגיע החולי עדיין צביצים ממנו אי זה מקרי בכלל עיי' חולי כיון דסוף סוף אומר דעת הרופאים הוא שאם לא יכרתוהו יכנס בו החולי, גם יש לידע דינו שאם חתכו הביצים בכדי לעשות מקום בשביל חולי אחר.

והנה מדברי הרמב"ם לפום ריבועא אין הכרע בדבר שכתב ח"ל או שחלה מחמת גופו וכו' או שנוצר בהם שחין והמסה או כרתן ה"ז כשר, ולכאורה משמע דדוקא שנעשה מעצמו מחמת החולי והכי מורה לשון והמסה אוחן משמע שהשחין המסה אוחן וכן או כרתן נמי לכאורה קאי שהשחין כרתן אבל יש לומר נמי דאז כרתן קאי כלומר שכתתן אדם, וכבר עמד על דברים אלו היש"ש פ' הערל סי' ע' ודייק מלשון הרמב"ם ז"ל דאז שכתתן משמע על ידי אדם לאחר שנחלו הביצים ואפילו הכי הוה צדיק שמים וכתב שם אבל מי שיש לו שצירה או חולי האצן והוכרח לכרותהו אין זה ציד"ש שהרי אינו צהכרח לכרות הביצים עיי' ומצואר מדבריו ז"ל דאפילו נכרתו בידי אדם כיון שזאו עיי' חולי מקרי ציד"ש. וראיתי להח"ם ז"ל צבי' י"ט א"ע שכתב שפי' היש"ש בלשון הרמב"ם ז"ל אינו מוכרח כי יוחר נראה לפרש שהחולה המסה או כרת הביצים עיי' אבל צאמח אין זה קושית להיש"ש ז"ל דהמעיון צי"ש יראה דהיש"ש בעלמא כתב כן ח"ל גם נוכל לפרש דברי הרמב"ם או שכתב כלומר שהשחין כורת אוחו אבל אין הלשון משמע כן אבל זה שפירשתי הוא הנכון שאפילו הוא כורת מחמת קלקולן שנימוסו וגמחו כבר הוא כשר, הרי דבעלמא הרגיש בזה אפילו הכי ה"י נראה ליה פשט הראשון יותר.

אלא שלכאורה צ"ע איש"ש ממקום אחר שהרי שם צבי' ח' כתב היש"ש ח"ל דאפילו אח"ל דכל המעשים בירושלמי צדי שמים איירי אבל בנכרת בידי אדם פוסל מ"מ נראה דאין פוסל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד או עיי' חולי שצא כבר צביציו שביח צהכרח להכריחו וכו' וגם הרמב"ם לא עלה בדעתו לחלוק על זה וכו' עיי' ולכאורה דברים אלו סתראי ניניהו ממנו שכתב צבי' ע' דכאן כתב דאינו פוסל אלא מי שנכרת וכו' או עיי' חולי שצא כבר צביציו וכו' וגם הרמב"ם מודה לה ומשמע דעיי' חולי כן פסול וצבי' ע' כתב מפורש דעיי' חולי כשר, וכ"ש להרמב"ם דס"ל דעיי' חולי כשר, ואם היינו אומרים שעיי' חולי כשנחתך עיי' אדם עכ"פ נמי פסול להרמב"ם ה"י אפשר לקיים בהלכה דצבי' ח' מיירי לדעת הרמב"ם דהחטובו הרופאים ולכן פסול אפילו עיי' חולי והרמב"ם שכתב דעיי' חולי כשר מיירי שניתנו עיי' חולי לגמרי ולא נגע בכו' יד אדם צאמח אבל היש"ש לשיטתו דס"ל דכיון שצא עיי' חולי אפילו ניכרת עיי' אדם כשר אי"כ דבריו סותרים.

ומה שנראה בזה לומר צחרי אנפי, הפן הא' דהא שכתב צבי' ח' דעיי' חולי נמי פסול לא כתב כן רק בלשון ואח"ל שכתב שם ולפי שיטת ר"ת אחרת' כן וכמ"ש שם לענין פסק הלכה אני אומר אפילו אח"ל ר"ת שפי' בידי אדם וכו' ומפרש דלר"ת עכ"פ דוקא צאמח זה פוסל אבל כשנעשה עיי' רופאים וכו' אין צדיקו לפוסלו ומ"ש דגם הרמב"ם לא עלה בדעתו לחלוק ודאי לא קאי אנעשה עיי' חולי דשם

אלא דצאמח קושיא זו קדומה הוא בדברי רש"י וכבר פירש רבינו העי"ז ז"ל צ"כ כי חלה וכתב לאחר שעמד בקושיא דרש"י חיקן בזה שלא נפרש ולא יבא ממחר צקבל ה' לכל דבר שנקדושה כיון שנוצר צעצירה קמ"ל דעל נשואין הוא נאמרה וגבי פל"ד לא לריך למעט פירוש זה עיי' ודבריו ברורים הם וכנראה דהצדיקים האחרונים ז"ל לא היו לפניהם דברי העי"ז הנ"ל.

ומעתה נחזור לדיון דכיון דהעלינו דפל"ד מחויב לגרש את אשתו אם כן צדיק נמי אם היא גברה נעשה פל"ד ח"י אי"כ עליו לגרש את אשתו ועלינו לאחר צהקנתה דהאי גברה ואם לעשות שום בין המחולקים לזה הקצ"ה למחוק את שמו כ"ש שלא לפרד בין הדברים ולפי שלא נחזקו לי כל הפרטים הכריזים להלכה בענין זה לכן רק אכתוב לי רשומי דברים בענין זה להלכה ולא למעשה חה יאלא ראשונה.

ידוע מחלוקת הראשונים ז"ל צפ"ד הנעשה על ידי חולי אי נאסר לזה צקבל דעת הרמב"ם פעי"ז מא"צ שכל פסול שאמרו בענין זה כשלא היו בידי שמים כגון שכתבו אדם או כלב או הכבו קוץ וכיוצא בדברים אלו אבל אם נולד כורת שפכה או פל"ד או צלל ביצים או שחלה מחמת גופו ובעלו ממנו אברים אלו או שנוצר בהן שחין והמסה אוחן או כרתן ה"ז כשר לזה צקבל שכל אלו בידי שמים עיי' ודעת הסמ"ג מצואר כהרמב"ם ז"ל אבל הרא"ש ס"ל דהפל"ד הנעשה עיי' חולי פסול ושכן משמע בירושלמי דלוקיו עיי' חולי חשוב בידי אדם. ונחלקו הפוסקים ז"ל בשיטת רש"י ולכאורה נראהו כסותרים והצ"י א"ע סי' ה' סק"י ס"ל דדעת רש"י כרא"ש והצ"ה האריך להשיב והצ"ה מינמח כי ועוד מקומות דדעת רש"י כהרמב"ם, ובענייני צספרי משנה הלכות כחוצות (סי' ע"ב) הצאתי במשכין לשיטת הצ"ה מרש"י יצמח עיי' עיי' צבוגין חלה דח"ר אחרוה פל"ד וכו' אחר רבי ישמעאל בנו של ריב"ז שמעתי מפי חכמים בדרם ציבנה כל שאין לא חלה ציבה אחת אינו חלה סרים חמה וכשר סרים חמה ס"ד ופרש"י סרים חמה ס"ד הא סרים חמה בידי שמים הוא מחמת חולי והאי לאו חולי הוא עיי' נראה דמודה דמחמת חולי מקרי בידי שמים. וכשר שהרי בזה מפרש דסרים חמה שמוחר בידי שמים מפני שצא מחמת חולי והוא כשיטת הרמב"ם ז"ל ואלא כצ"י ועיין יש"ש יצמח פ' הערל סי' ע' וצחומח ישרים סי' י"א וכה"ג סק"ה וריב"ש סי' ח"י.

ובש"ע א"ע סי' ה' סעי' י' פסק הצ"י כרא"ש ורש"י לשיטתו לאיסורה עיי' חולי אבל הח"מ והצ"ש פסקו כהרמב"ם דעיי' חולי מקרי בידי שמים וכשר והכא חללה ונקטי שיטת רוב האחרונים ז"ל להלכה ולמעשה דכל שצא עיי' חולי לא מקרי פל"ד וכשר, אלא דמ"מ לריך למיגדר מילתא צאמח חולי ה"ו דכשר, וגם אי דוקא שניתנו עיי' חולי מעלמם כגון נחמסמם או נכרת עיי' חולי אבל נחלה ועשו לו הרופאים ניתוח וכרתו הביצים זה כבר מקרי בידי אדם או דילמא כל שצא עיי' חולי אפילו נכרתו בידי אדם כיון שכתב כן מפני החולי הוה ציד"ש וכשר, עוד יש להסתפק ולידע שאם חתכו הרופאים הביצים משום חולי

או דאייירי שנחלה ע"י מכת אדם, והנה החי השני שחי דאייירי שנחלה ע"י מכת אדם לפענ"ד ל"ע דלא משמע כן למענין שם דהרי כחז סחם או ע"י חולי גם החי הראשון שפי' דאזיל לשיטת הפוסלין ע"י חולי לפום ריהטא ל"ע שכרי מציא שם דעת הרמב"ם ז"ל ענה ומשמע דגם לשיטת הרמב"ם מפרש כן ולפי מה שכתבתי לעיל דדברי הרמב"ם שהציא לא קאי אלא אסוף דבריו אחי שפיר מאד וצאמת כי מדבריו ז"ל ראי' לחי הראשון שכתבתי בס"ד וצ"כ וצ"ש שכיונתי לדעתו הגדולה, וצ"ש דברי מלכיא ח"ג סי' פ"ח חי' דבסימן ח' מיירי בחולה שצביה אצל עדיין לא נחמסמסה ולאחר הסליחה אין לדברים האלו טעם כי אין נ"מ כלום בין נחמסמסה ללא נחמסמסה וכחילוק הוא רק אי מוכרחים לכורחן או לא והכי משמע לשון הרמב"ם ז"ל מפורש והמסס אוחן או כורחן ומשמע בין זה ובין זה כלומר בין המסס ובין כורחן אפילו לא המסס כיון שצא מחמת חולי חכ פשוט, ויש לדחוק קצת דכוונתו כמו שכתבתי בחי' ה' לעיל שאין עוד החולי צביים עתה אלא שצריך לכורחן מחמת החולי הצא ואף שאין לשונו מוכח כן מ"מ הכי מסתבר וכמ"ש. וצ"ש דמחש"ס ח"ג סי' ל"ה חי' דבסי' ח' מיירי בחותך כדי שיוכל להוליד ובסי' ע' מיירי שחותך להליל חייו ע"ש. ודבריו הקדושים ג"כ המוכחים הם שכרי אדרבה היש"ש כחז שם ח"ל אלא מי שנכרת כדי שלא יוליד או ע"י חולי שצא כבר צביה שכיב בכהרה להכריחו וכי' ומשמע מפורש דהאי או ע"י חולי אין לו שייכות אם הולד או לא אלא ענין בפני עצמו הוא דקודם פי' מי שנכרת כדי שלא יוליד ואחריו פי' או ע"י חולי אף שאין לו שייכות להולד כלל ורק שכרתו מחמת החולי חכ צרור למענין שם.

והנה ב"מ כחז בעטם הדבר שצאם תחלתו צא ע"י חולי אפילו סופו ברופא כשר דאם בלח"כ נרקב י"ל אפילו אדם כרתו הוי כמו עומד לקצור וכקצור דמי ועיין דברי חיים הנ"ל מה שהעיר עליו ולפענ"ד יש להעיר לפי שהבאתי בספרי משנה הלכות ח"צ (סי' י"ד) וצמשתה העמרמי (סי' רע"ז) פי' צמס הרמ"ה סנהדרין בזה דעומד לקצור דלא אמרינן עומד לגזוז כגזוז דמי ועומד לקצור כקצור דמי אלא דבר שהנקלר והנגנז מלד עמיתו בעצמו עומד לגזוז ואם לא יגזוז יתקלקל כגון ענבים שנתבשלו שאם לא יבצרו אז יתקלקלו על הגפן אצל דבר ששומד לגזוז מלד דבר אחר כגון שאנן לריכין ליה ואפילו וודאי נגזזו אין עומד לגזוז מקרי דכשהוא מלד עצמו לעובדו אינו עומד לגזוז ובגון שערות ארוכות שאינן עומדין לגזוז מלד ענמן לעולם עד שימות האדם ע"ש וא"כ הכא נמי לא שייך לפענ"ד לומר לקצור צביים חולים דמאי עובדתא הוא לצביים הא אינו לקצור עומד אלא מלד בגוף שצריך להם אצל לא מלד צביים שאין זה לעובדם לקצור ולכרות אותן, ואפילו אם נדחוק צביים שנחלו בחולי המחמסמסה אוחס אצל בשאר חולי אין זה עומד לקצור דליכא עובדם ואדרבה יפסדו מיד.

ואם צאנו ליתן טעם לדבר לולי דמסחפינא הו"א לפמ"ש החתן מלכו (תקניט) בעטם המלוא דפנ"ד כי מעשה הסירוס מחוץ והמלכים מסרסין עבדיהן שומרי הנשים

מודה דפסול דהאיך יעלה על הדעת שיכתוב ח"ו היש"ש על הרמב"ם היפוך משיטתו המפורשת ומציאה בסמוך ח"ו לומר כן אלא דהאי קאי אסוף דבריו שכתב דמה שכתבתי עכשיו ברופאים מחמת האבן וכי' ודבר זה תלוי בחכמה ברופאים ע"י הרמב"ם לא פליג אצל צבי' ע' כחז היש"ש לדעת הרמב"ם ודעינן דמכשירי בחולי לגמרי וגמלא דבריו מכוונים. האופן ה' י"ל דמה שכתב היש"ש מ"מ נראה דאין פוסל וכי' או ע"י חולי שצא כבר צביה שכיב בכהרה להכריחו אין כוונתו שצביים נחלו כבר אלא שהחולי נהפשה מכתחין וצא צביה כלומר עד לצביו בלפון שמוכרה לכורחן מחמת החולי שנהפשה מכתחין אל הצביים אצל הצביים בעצמן לא נחלו עדיין, ופי' זה מוכח בדברי היש"ש למענין שם בלשוננו הוצא שכתב ח"ל או ע"י חולי שצא כבר צביה שכיב בכהרה להכריחו ע"כ ולכאורה אריכות לשון קא חויא הכא ואם כוונתו שהחולי הוא צביה והצביים נחלו היל"ל בקצור מי שנכרת כדי שלא יוליד או שנחלו צביו ומדאריך בלשוננו לומר או ע"י חולי שצא כבר צביה שכיב בכהרה להכריחו משמע שהחולי אינו צביים עתה אלא צא ממקום אחר ונגנז צביו כן שמוכרה לכרות הצביים משום החולי מכתחין אף שהצביים עתה אינם חולים עדיין מלד עתה אצל הכרה הוא להכריחו מכת החולי מכתחין שנהפשה צביים ויחלו הצביים ג"כ אם לא יכריחו. ולפי' עלו דברי היש"ש כהגון, ומיחו בלשון צביו אינו מכוון כ"כ.

וראייתי לקצא לדיקים האחרונים ז"ל שעמדו על מדוכה זו לפרש דברי היש"ש הנ"ל ולפי שיש לי מקום עיון בדבריהם אפלטל בהם השו"ת שו"מ ח"א סי' קל"ב הציא דבריו מס' ח' ויאל להבסיר דברי היש"ש וסברתו לפי מה דקו"ל צניעל הכליות דדוקא נייעל ציד או נצרא כך אצל כל שניעל ע"י חולי שנתקטנו אף שניעל לגמרי ונימוקו לגמרי צמח יתכשרו כל שכבר נאסרו חכו ממחלק היש"ש דאם היה ע"י שכיב לו חולי צביים וא"כ כבר התחיל לקמוע ולהתקטן איך תחזור להכשרו על ידי הכריחה בידי אדם אצל אם החולי מחמת האבן אי"כ לא התחיל להפסל ושפיר יש להכשירו, אלא שבהקשה ליה לשיטת הרמב"ם ז"ל דחולי הוי ציד"ש עדיין קשה דאף שכיב לו חולי צביים מ"מ החולי הוי ציד"ש וחי' דאפשר דעד כאן לא הכשיר הרמב"ם אלא היכא שמתחלתו ועד סופו היה ע"י חולי אצל כל שנכרתו אי"כ בידי אדם פסול אף שניעל לגמרי ע"כ ע"ש. ודבריו ז"ל נפלאו ממנו ולא זכיתי להבינם דאם כי אפשר לפרש כן בדברי הרמב"ם ז"ל וכמו שהבאתי לעיל אצל לא הועיל כלום בישוע שיטת הרמב"ם ז"ל שכרי היש"ש צסימן ע' צירר דשיטת הרמב"ם דכל שצא ע"י החולי אפילו נכרתו אח"כ בידי אדם כשר וא"כ האין פי' סברא זו לשיטת היש"ש לדעת הרמב"ם כל שנכרתו ציד"א נפסל אפילו צא ע"י חולי והיש"ש כחז מפורש היפך זה, אלא דלפ"ז גם סברתו הראשונה שרצה לומר ביש"ש דסברתו לפי מה דקו"ל צניעל הכליות וכיון דפעם נערפה צמח יתכשר וא"כ הכי' צצא ע"י חולי לא מתחייב כלל לשיטת היש"ש דס"ל מפורש דאפילו צא ע"י חולי יתכשר כשהחכו אח"כ הרופאים חכ צרור, ודברי הגאון ז"ל ל"ע.

ובשו"ת דברי חיים להב"ה"ק מאלח א"ע סי' י"א חי' דבסי' ח' אזיל היש"ש לשיטת הפוסלין ע"י חולי

מבואר דדוקא שצא לו ע"י פשיעה ולאפוקי אס כרתו לרפואה שהיה לו חולה וברתו להושיעו מחלו מותר בקבל ועיין יו"ט ש"ס שג"כ הביא דברי הסמ"ג ה"ל ע"ש.

והעולה לן בדין נמי שאם היחב המהנה ר"ל נחפשה כבר צביאים ולכן חתכו הביצים והולידו נראה פשוט דהאי גברא מותר באשתו ולדור עמה כדרך כל הארץ אם יש לו כח גברא (עיין צ"ח"ס דנשאר ק"ח כח אפילו לאחר הסירוס ור"ח"ה מפוטפוט) דהרי זה הוי סרים בידי שמים כיון דמהמת החולי נכרתו אצל אס המהלה עדיין לא נחפשה בחוץ הביצים ורק חתכו שלא תחפשה אזי לפענ"ד ליה חקיקתא להאי גברא לדור עם אשתו וממילא מחויב לגרש כדן כל פ"ד. ה"ל דיש עוד ק"ח לעיין אס היה המהנה במקלח הביצים וחתכו כל הביצים אס יהא מותר כיון דמקלח ביצים נחלו, ובה פשיעה לי דאס לא היה ח"ל צביה אחת וברתו שניהם דאסור דבכריתת הביצה שניה נעשה פ"ד בידי אדם שאסור לבא בקבל.

ותבט עיני צו"ת מהרש"ם ח"ג סי' ל"ה באחד שעלו חטטין בכיסו (של ציאים) ונחכוהו דלקח עד שנפג כל הכיס והביצים נשאר חלויים וגרואים מנחון וברופאים אמרו שהביצים נתייבשו ויחכוהו דלקח בכל צער וימות אך שיעזו להמתין עוד ששה ימים וינסו לרפואה בסמים אצל הוא רחוק שיעזל וצחוק חולים כמוהו נתרפא אחד מחמש עשרה, והאיש המוני וברתו לו הרופאים צ' הביצים ונשאל אי מותר באשתו והמהרש"ם ז"ל לא רצה להחירו כיון שזיוו הרופאים להמתין עוד ששה ימים מסתמא לא נכנס עוד המהלה בגוף הביצים ע"ש ומשמע לכאורה דאפילו לא נכנסה המהלה בגוף הביצים אפילו רק במקלח אז היה מתירו וז"ל ועכ"פ ח"ל לדייק בזה כ"כ וכן ראיתי צ"ח"ס ז"ל שכתב ח"ל וי"ש שמה חתוך הרופאים יותר מהרקבון והגיע לבשר כרי מימי לא שמעתי ולא ראיתי להוש מה להחמיר ולהוליד אשה מבעלה ע"ש. אשר לכן לפענ"ד דאס אמרו הרופאים דתחפשה המהלה אפילו עכ"פ במקלח צביאים והיו מוכרחים לבורתן מהמת חולי מקרי דמאן מפיהם והרופא צאומתו מהימן בזה ומותר לדור עם אשתו באהבה ואחור במקדס עד דחתי עם עניי שמיא וירפא לכל חולי עמינו צ"ל.

ומיהו היבא דרופאים לא אמרו לו המהלה רק שאמרו שצריך לכתו ביצה מהמת החולי והסכים להם בחשבו שכן הוא ובאמת המהלה אכתו לא נכנסה בחוץ הביצים אי נאסר על אשתו אפילו בכה"ג יש לעיין כי חולי בכה"ג מהמת חולי מקרי שהרי לו אמרו שצריך להסיר מהמת חולי וכתר ידיה אזלין ולא בחר הרופאים שידעו שעדיין לא נכנסה המהלה לפניהם וז"ל.

ומעתה את קסתי אצפונה אף שנסארה עליו עוד דיו מ"מ לרוב הטרדות מוכרח אני לקצר כעת ואסיים מעין הפתיחה בברכת מז"ט ולא כתבתי כל זה להלכה ולמעשה אלא להתלמד ולהשתעשע בד"ת בבכ"ר ידד נפשו ש"ב המברכו בלב ונפש מכבדו ומוקירו כערכו הרם ונישא. בלב ונפש.

מנשה הקטן

ובנ"ה מחלואים לשלחן מלכים וימסרו עולם להסתחרם ע"כ רחוק הקצ"ה מעל גבול ישראל שלא ירגילו לעשות כן ומה העטם חלקה התורה בין פ"ד בידי שמים לנפסד בידי אדם ע"ש, ואומר ח"י דמטעם זה אחי שפיר נמי לעיין בא ע"י חולי ואחר כך בידי אדם דכשר כיון דהטעם דפ"ד שלא ימסרו עולם לסירוס אצל כל זה כשעשה כן מדעתו ומרצונו הטוב אצל הבא ע"י חולי ומוכרה לבורתן שלא ימות מה היה לו לעשות ולכן אפילו שכתרו אח"כ בידי אדם כיון שצא ע"י חולי לא קנסה אותו התורה וכשר הוא. ה"ל שקלח ל"ע לפ"ז לשיטת הראש"ד ז"ל שכתב בהגותיו ברפ"טו מח"כ ח"ל והדין נותן שהביאה תחבר כדי שלא ירבה ממחרת בישראל ופלוט דכא שלא תזנה אשתו תחתיו והממחרת רבה ע"כ לשונו הזהב. והנה מטעם זה לכאורה אין נ"מ בין בא ע"י חולי או לא סוף סוף אשתו תזנה תחתיו.

איברא דבאמת כבר הקשה להראש"ד ז"ל צ"ח"ס מעיין החכמה דח"כ סרים בידי שמים נמי ליאסר שמה תזנה, וכן ח"י אומר עוד להוסיף בקושיא דח"כ אפילו כולו ע"י חולי נמי ליאסר שמה תזנה ועיין ח"ס ח"ע סי' י"ט מה שכתב על קושיא מעיין החכמה. ולפענ"ד נראה לומר בזה ולחלק דסרים בידי שמים כיון שנכרין ביה סימני סרים והאשה שנשאה לו ידעה בזה שהוא סרים שניכרין הדברים לעין כל ובפרט למ"ד דסרים צריך שיהיה לו כל הסימנים וא"כ קולו לקוי ואין לו שערות שגורא גם מנחון ואפ"ה נחלה לו שפיר אמרינן דאמדה בנפשה שחולל לדור עמו ולא תזנה דידעת טבעה ומכירה בעלמה שלא תזנה אצל פ"ד בידי אדם כיון דלית לה למידע ולית ליה סימני סרים וכ"כ אס נשאה לו כשהוא צרי חיישין דילמא תזנה תחתיו.

עוד ח"י אומר סברה ולישצ גם לשיטתנו דנראה לחלק דלא אסרה התורה פ"ד ח"ל כבגון שצא על ידי גרמתו שאם הוא היה בגורם להיות פ"ד אז צריך לחוש משום שמה תזנה אשתו תחתיו שכיון שצא ע"י גרמתו צריך לחבר בזה דהוא הוא בגורם וכוה כמו ניחא ליה להביר ליעצר איסורא זועא ולא נעבר ע"ה איסורא רבה היבא דבא ע"י, אצל בדבר שלא בא בהגרמתו והוא לא הטא בזה כלום ח"ל משמים הוא בזה אין לו שום אחריות בדבר וכי אחריות כל הרשעים עליו היבא שאינו צידו ולכן סרים בידי שמים כיון דלאו איבד קא גרם מותר לישא אותה ולית בה משום פ"ד ולא חיישין שמה תזנה ולא כן בפ"ד שצא בפשיעתו, אצל לפי זה אחי שפיר נמי דאפילו בא ע"י חולי נמי מודה הראש"ד להרמב"ם דלא חיישין שמה תזנה ואפילו תחלתו ע"י חולי וסופו ברופא כיון דאין בו פשיעה לא חיישין שמה תזנה וכשר ולכן לא השיג הראש"ד להרמב"ם בזה שמסתמא.

ומעתה נראה דעכ"פ מבואר בסכמת רוב הפוסקים האחרונים (עיין שו"ת שם ארי שיעות האוסרין) דע"י חולי אפילו נכרתו אח"כ מרופא, ציד"ש הוא, ולפמ"ש יש לומר דזה גם דעת הראש"ד והחינוך ז"ל והח"ם ז"ל צ"ח"ס י"ט הביא דעת הסמ"ג לאוין ק"י"ט שכתב אמר שמואל כל פסול בענין זה כשלא היה צ"ח"ס ח"ל בידי אדם ע"י פשיעתו כגון שכתרו אדם וכו' ומדכתב ע"י פשיעתו

סימן קס"ז

אמר לגדל ילד לקראו על שמו כבוונה לשכר ממנו החורים האבותיים

ב"ה י"ט אדר התשכ"ט ברוקלין נ"י יצו"א.

בחדש שנתהפך מיגון לשמחה, זכרו של עמלק ימחה, יקבץ נדחגו מד' כנפות הארץ, ובתוכם כבוד ידידי אהובי כהן שדעתו יפה הרה"ג המפר' חוב"ט שמו מפארים וכו' כש"ת מוה"ר אשר קצמן שליט"א ר"מ בשיבה תו"ד ורב בברוקלין נ"י.

א **אחדשת"ר** צידיות דצבר הערתו בלוחם המגדלים ילדים נכרים (אלאפטירע בלע"ז) וקוראין אותם על שםם ובעליהם לחורב וכו' וכוונתם לשכר מהם מולדתם שזאתה יסבירו שםם צניחם וגם אנשי המקום יסבירו כן וישחקו לגמרי שם מולדתם עד שםם לפעמים כשמגדל כוי ככן או לוי רואים לקראתם ג"כ ככן או לוי וכבר ראהו עינו בדולח מה שכתבתי בזה בס"ד בחידושי שו"ת ח"ג סי' כ"ו שאין לעשות כן. וכח"ר העיר מהלך דאמרו בגמ' סנהדרין י"ע כל המלמד את בן חצירו חורב כרי הוא כאלו ילדו ומייתי ראי' מבני אהרן שנקראו על שם משה ע"ש וא"כ אפשר דכ"כ אין קפידא. גם העיר מה יבא דיתו כשהמגדל לוי דליכא למיחש לחורבנה דמאי ר"מ חי ישראל הוא או לוי אלא ככהן איכא משום צרכה לבעלה כמזבן ועוד הערות אשר העיר כח"ר.

הנה ה' דאמרו כל המלמד את בן חצירו חורב כרי הוא כאלו ילדו כוונתו דכיון שלמדו מה שלא ידע כרי הוא כוליד בן חלק הדעת הכוא שלא היה בו עד עכשיו והוא כולידו בן ועיין במורה נבוכים ח"א פ"ז ערך ולד ח"ל מי שלמד איש ענין אחד והועילתו דעת כאלו הוליד האיש הכוא כאשר הוא בעל הדעת הכוא ובזה הענין נקראו תלמידי הנביאים בני הנביאים כמו שאבאר בשיתוף בן ע"כ. והגר"א ז"ל ציטט' לתקו"ז (סד' א' אות כ"ג) כתב כי צנים נקראו מלד בגופים וחלומדים נקראים צנים מלד החכמה שכוליד להם וכוא רוח הפנימי שבהם וכן צנית כלשון והמאור ששניהם הם דעת המוליד אלא שזה מוליד גופני חורב שהוא גופני מוליד הגופני והדיבור שהוא רוחני מוליד רוחני ומכאן כמה כח הדיבור שמוולד צנים רוחניים ח"ש (ערכין עו ע"א) נמלא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה וכן כבוד רבו קודם לאציו ע"כ ע"ש.

נראה דכתי' חרי מילי ניכרי דודאי דלף שםם נקראים צנים ע"י הוליד רוחנית אלא אין לזה שייכות עם הוליד גופנית שהוא הוליד טבעית וודאי לא אמרינן שרי"ז שנמדו חורב ונקראו בן יאסר ככל קרובים שצנו אסור דכתי' איסורי איסור גופני הם ולא רוחני שאין לזה גבולים ואיסורים דומים לגופנים אף שגדול הוליד הרוחנית מהוליד הגופנית, עד שאמרו אציות רבו ואציות אציו אציות רבו קודמת נמלא גדול מאציו לענין זה וכבר העיר בסי' מראית העין אלא דאמרו כל המלמד את בן חצירו וכו' דדוקא אם גם

האב מלמד עם בנו זה חורב כאבן שלמד את בנו ג"כ חורב עכ"ז מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו אלא המלמד חורב לבן ע"כ שהאב אינו מלמדו כלל אזי רבו עדיף יותר מאציו שילדו ע"ש אלא זה גדר רוחני ולענין זה אפילו לא גדלו צניות אלא שחגגל צנית אציו הגשמי שכולידו או צנית אחר עכ"ז אחתי מי שלמדו חורב מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו כמזבן ועיין מהרש"א סנהדרין.

ובידין דידן מיירי צמי שמגדל ילד בחור ציתו ואפילו אינו מלמדו חורב ולא דמי אלא להלך דאמרו המגדל יחוס בחור ציתו וצאלו צוה למד שמצואר (בחסר מיירי סימן מ"ח) הביאח הרמ"א ז"ל חו"מ סי' מ"ז מי שמגדל יחוס בחור ציתו וכחצ עליו צשער צנו או היחוס כחצ על המגדלו אציו או אחר לא מקרי מחוייף וכבר כואל והם גדלוהו ראוי לכחצ כך ועיין קדושין ל"א ע"כ אמר אציו אמרה לי אם דמצינתיח כוית וצ"צ ע' רע"צ עולא מגשח ארחתח דלמיה וצחוס' שם ד"כ אחיה אלמיה. יכרמצי"ן צפי פתחם כ"ו מ"ו כתב ושם צה אשר שרה נראה ללא משום שכיח צה אשחו נקראח צחו רק משום שחגגלוב צניות ועיין פתח עינים צשם מוכר"י הכהן צנית האולר מהכר"י ענגיל כלל ק"פ.

נראה דבאמת מי שמגדל ילד בחור ציתו קוראו על שמו והוא קורא עצמו על שם המגדלו וגם לזה אין שום שייכות עם אציות ואפילו צכבוד אינו מחוייב לו וכמ"ש מהרי"ק שרש ל' לענין מי שרואה לומר קדיש עבור זקנו או זקנתו דצני צנים הרי הם צנים וכחצ דבן הבן צכבוד צזקן זה לא מצינו צשום מקום והח"ס א"י סי' קס"ד כתב אצ"ג שחמגדל יחוס יש לו מלוד צרכ ומעלה עליו כאלו ילדו וכו' מ"מ היחוס אינו צמ"ע לכבוד כמבואר להדיא בצומה מ"ט ע"א וצרש"י ד"ה איטפיל ציה וכו' ע"ש.

ובשר"ת יעצ"ן סי' קס"ד עלה ונסחפק צמגדל יחוס צניות וגם יש לו צנים ונדר מצנים סחם אם היחוס צכלל או גדר הבן מאציו אי היחוס צכלל ואי אציו המגדלו מקרי וכחצ דבגדרים כלך אחר לשון צניא ועיין חו"מ סי' רמ"ז מאן דאמר נכסי לבני והארכתי צזה צס"ד צספרי שריח ח"צ (סי' מד') וצפי שריח הרא"ש דצלשן צניא אין צ"צ צנים ע"ש דצרים וצונים צס"ד.

ב **וראיתי** ללחרונים שרלו לדייק מכאן דכמו כן צשקטן עולה לחורב יכול לעלות צשם המגדלו פלוני בן פלוני כיון דלענין שער לא מקרי מחוייף וכבר וראוי לכחצ כן ככ"ג לענין עולה לחורב דמ"ש ולא קרצו זה אל זה ומחחק רב קא חצינא ככא דודאי לענין שער לפסלו משום ככי אן לא פסלינן ליה דצשער אן הולכין צחר כוונת כחוצ ואן סכדי דכוונת כחוצ היחב על היחוס המגדלו שקראו צנו שכן דרך העולם לקרא ליחוס המגדלו צנו וכן הוא קורא לו צשם אציו אלא לענין עולה לחורב שחחס צריך לומר שמו האמתי כדי שלא ליפוק מיני חורבנה וכמו שאבאר צס"ד מאי שייכות הוא זה לשער ולא דמי אלא להלך.

אלא ודאי א"א לשנות ולכתוב שם שלא כוחזק בו וכי הכס לדמות לו שם פלוני בשקר אבל הכא נהפוך הוא שהחזיק עצמו בתחלה בשם של שקר וכי ויש לזה כדמות ראייה מחשך הרא"ש כלל עו"כ דין י"צ והוא בש"ע סי' קכ"ט וכי הרא"ש חמה אני על המכשירים אף אם יכול אדם לשנות את שמו ולקרות לו שם אחר וכי אבל שם אצוי ח"ך היה יכול לשנות וכי ע"ש חכ ראייה למ"ש בס"ד דהני תשובות לא סתרי ואדרבה בא זה וגילה על זה דשם האב א"א לשנות ולא להחזיק בשקר ח"ו וק"ל ועיין בפסקי מהר"א סי' קפ"ד.

(ג) שנית נראה דאפילו נימא במגדל יחוס מותר לקרותו על שמו אפילו לחורב ג"כ לא דמי לידון שהרי הכס במגדל יחוס (או אפילו אינו יחוס אלא מגדל) עכ"פ הוולד כשר הוא וודאי יודוע לכל בן מי הוא זה וגם לו ידוע שהוא אינו בנו ללידה (ואף אם יתעקש המהעקש דבסחם מיירי שאינו יודע אבל מפשטות הדבר ולכל מי שידוע על האמת נראה דמיירי שהדבר ידוע שהוא יחוס כמוצנן). וממילא לא נפיק מייני חורבנה לענין גט משא"כ הכא. וכן לענין תערוכות. ועוד שלישי דדילמא ממחר הוא וייתכנו אחר משפחתו משפחת המגדל וישא בת ישראל ויעבור על לא יבא ממחר ומאור לפרסמו שהוא ממחר במהרי"ל ועיין ערוך השלחן יו"ד סי' רס"ב דהמל ממחר מפרסמין בשעת מילתו שהוא ממחר וקורין אותו כיור ע"ש כי דור תפוכות המה ובאמת הוא גמ מפרשה דמאור לפרסמו. וקל"ה יש להביא ראי' מרז מרי דר רחל דנחלקו הנוצ"י והח"ס אי לקרותו בשם אמו או לא משום דרז מרי דר רחל ולכאורה אמאי לא קראורו על שם איסור גיורא דהרי נראה דאיסור גיורא גדול וכמ"ש מדברי החוס' ב"צ ואפ"ה לא קראו אותו על שמו ומש"כ הנוצ"י דהם לא היה ליה אב דאיסור היה גוי הרי איסור גייר עצמו והיה יכול לקראו על שמו אלא נראה דאין לקרוא כה"ג ואף שישים טעמים אחרים דרז מרי דר רחל מ"מ גם מה אל חנה ידיך.

ועוד בו מהרביעית אני אומר דהכא אפילו להמקילין דאפילו לקרותו לחורב מותר בשם המגדל דידון מודי דאסור דהרי הכס מיירי ביהוס שידוע לכל שהוא יחוס וגם ביהוס יודע שאין זה אצוי ואין מי שרואה להעלים ממנו האמת או מכל העולם אלא שכיון שגדלו נקרא על שמו וכ"כ כיון דכל העולם יודעין האמת של מי הוא העלם הזה ולכן לא חייב ומותר לקרותו להמקילין בשם המגדל משא"כ בדין דכל עיקר התחבולות ומחפשים כל מיני עוה לשכח ממנו מקור מולדתו וגם מהשכנים ומכל העולם וא"כ אדרבה מלוא לפרסם שהוא לאו בנו דכדי שידעו הכל וכ"ש כשהוא אסופי או שחוקי או גר שמאור לפרסם או אפשר אפילו ממחר ח"ו ואם הוא רואה להעלים עליו מוטל החוב לפרסם שלא נכשל ח"ו באיסור כשיחבבל בבנו וישחקק מקור מולדתו. ועיין ח"ס א"ע סי' ל"ו בסופו ח"ל ויהי חכרים שלא יתגדל הולד בחזקת בנו של זה הנושא דלא חיפוק חורבנה בכמה אנפי שונים.

(ד) רעתה אבא למאור חשבון כמה חשונה איכא אם לא יגידו לו האמת וישחקק שמו ושם משפחתו או

שכתב הרמ"א אור"ח סי' קל"ט סעי' ג' דאסופי ושחוקי קורין אותו בשם אצוי אמו והע"ז סק"א חולק משום דשמא יבא לגרש בשם זה ע"כ קורין אותו בשם בן אצרכם ע"ש והא"ר חולק אע"ז ז"ל דא"כ בנן אצרכם נמי יחוש ע"ש והלבוש א"ע סי' קכ"ט כחז דבגר הבט כותבים פלוני הבגר או בן אצרכם אציו ואם לא הזכיר רק בן אצרכם סתם מחזי כשקרא ומחזי מחזי וכ"ש ס"ק ל"ט כחז דפסול דמשמע שהוא בן אצרכם. והמחבר א"ע סי' קכ"ט ס"ט כחז דבשחוקי ואסופי אין כותבין אלא שמוחזיבן ועיין דג"מ שם דר"ל שיש לקרואו בשם אמו כדאשכחן רב מרי דר רחל ושוב כחז דאפשר דהתם לא היה ליה אב דאיסור היה גוי משא"כ בשחוקי דיש לו אב אלא שאין יודעין מה שמו אין לכחז שם אמו ע"כ והח"ס א"ע ח"א סי' מ"א כחז דמהיות טוב לכחז שם אמו וכמ"ש הגאון גט פשוט ע"ש.

וראיתי בשו"ת הרא"ש כלל ע"ו סי' ד' ח"ל ושאלתם על גר שנתגדל ביינס ורואה ליקח אשה אם יוכל לקרוא לעצמו איזה שם שיראה בגון פלוני בן פלוני עם בניו וכי אי מחזי כשקרא או לא, תשובה שאלתה כתיבה אינה כתיבה כיון שלא כוחזק בעיר צארתו שם עד היום הזה ונמלא משהבא את אשתו בלא כחוצה וכי אלא כך נוכחין לכחז בתחבולות וגיעין של גרים פלוני בן אצרכם ושמו המוצנח כותבים ואב המון גוים הוא אצוי כולם ע"כ נראה פשוט דבגר כל שלא כחז שם אצרכם אציו אינו כלום דהרי שקר כחז שאין זה שמו.

ובעברי בין דפי הספרים מלאחי בספר מנחת ילחם סי' קל"ו שנתקשה בדברי הרא"ש בלשון שכתב כיון שלא כוחזק בעיר צארתו שם וכי משמע דוקא משום דלא אחזיק ואינו בכלל (י"ז ה"ב) כחז דשם אציו האין יכול לשנות ע"כ ואינו אפילו ריח קושיא לא חזינא הכא דכוונה הרא"ש פשוט למעיין שם דר"ל דכל שם שלא כוחזק בעיר ודאי אין זה שמו וממילא הוה שקר ובשם שכוחזק בו בעיר מוקמינן ליה אחזקה רח שמו הוא אבל אי ידעין ודאי דכוחזק עצמו בשקר וידעין דלאו שמו אין לכחז אלא שמו האמתי אפי' בכוזק בשם אחר ח"ש כיון שלא כוחזק בעיר צארתו שם ע"כ שקר הוא ואין שמו הוא אבל להחזיק עצמו בשקר זה כחז בתשובה אחרת דא"א והוא בכלל י"ז הג"ל דשם אציו א"א לשנות ובשלמא שמו יכול לשנות אבל שם אציו א"א לשנות וא"כ א"א גם להחזיקו בשם אחר לאציו ח"פ וא"כ בהאי גר כ"ש ידעין דהדבר שקר דאין לכחז בכתובת או גט מה שהוא שקר אף שהחזק בן כיון שאין ידעין דהדבר שקר ואינו אלא בן אצרכם אציו ע"ה.

שוב התבוננתי להח"ס א"ע סי' מ"א ח"א באלה שכתובין במקום הכתיבה של גט בשם ילחם דר ישראל ונהודע ששקר דבר וכחז חקיקה לפרסם בבכ"כ ע"י הכרח ג"פ שזה שכתוב עצמו בן ישראל הוא שקר והוא בן מלכה ובה נעקר שם הראשון ונקבע השני אע"כ דכ' הרא"ש בתש' כלל ע"ו סי' י"ד על גר שנתגייר שנתגדל ביינס ורואה לישא אשה אם יכול לקרות לעצמו איזה שם שיראה וכי

פוערו ומכשילו ח"ו בכל מלות התורה ע"י העלמת ממנו שאין זה אציו. יג) לפיכך החיים ח"כ ס"י ז"ל דאין נכון להעלות שחוקי על כסא הרבנים מטעם שבי הרמ"א שהוא ציון לתורה וכתב הח"ס ז"ל דאפי"כ דמחר ח"ה קודם לכה"ג ע"ה ביינו שבאמת הוא כן וצריך לכבדו אבל מי"מ אין ראוי להעלותו כי לא ישמשו לו ויחמרו לו לא ודוק בתועבות אמת, וגם אין ראוי לסמכו כי איכא למיחש מחמת צושה יחפז על עצמו במקום שאין מכירין ויחזקק לחליט וכמ"ש המדרכי שם"ה שכתב ממחר פסול מפני שאין סבדי שאינו מקדש השם של לא יבא ממחר בקבל כי כמ"ש ש"ך סי' רפ"א סק"ה ואין נכון לשום קבלה לקבלו ולמנוחו בראש וכל מן דן לא סמיכה לנא ע"ש דבריו הקדושים והבאחי זה לפי שיש גם בצויה במשפחות חסדות ורואים להעלות בנים כאלו ודוקא שיעלו על מצבה הרבנות חכא אסור על פי הלכה כמ"ש פסק הח"ס.

(יד) **לענין** ירושה שאם ימות וכן אין לו ויש לו קרובים שם יורשיו מה"כ ולפי שכתובין את זה כצנ נמלא נועל ממון אחרים שלא כדון שם כיורשים וכו' גזל אללו. ואם יש בנים אחרים ונוטל חלק עמכם גזל מהם חלק אחד אם נועלו בתורת ירושה אף שודאי במגדלו היה יכול ליתן לו במתנה אבל עד שלא נתן, בתורת ירושה אינו מגיע לו כמוצן. סוף דבר לפע"ד המעלים מילד המגדלו מקור מחלצתו גורם ח"ו לעבור על כל התורה מדישא ועד סיפא כי הכל חלוי במשפחה מיוחסת וצריך רמז אמיתי בזה לפרש מה שאמר במדרש כשצאו האומות וצקשו ליתן להם התורה אמר להם הקב"ה לבו וכיצאו ספרי יחוסים כמו שביצאו בני ולתאורכ למח דוקא בקש ספרי יחוס אבל לפי ה"ל נראה דכל התורה באמת חלוי בידיעת ספר יוחסין שלו וכמו שכתבתי לעיל לבד ממה שאמר אין השכינה שורה אללא על משפחות מיוחסות בישראל וכיון דהני עכו"ם לא היו להם ספר יוחסין לא נחנה להם תורה.

ועיין משנה הלכות ח"ו סימן י"ח.

סימן קס"ח

היכן שהחורים אינם ידועים מחזיק המצול להציד להילד שחזא אינו בנו

עוד להנ"ל

ונתתי אל לבי מה שראיתי לידיד נפשי הגאון המובהק מוהר"ם פיינשטיין שליט"א בספרו איגרות משכ י"ד סי' קס"ב דהכי דכבר נשתקע השם האב ואם הילד, שבו אינו מקלקל יותר אין לאסור להם שלא יאמרו לו שהוא אינו צנע כיון דליכא כאן עוד קלקול ולא זכיתי להבין דבריו היקרים דודאי מקלקל יותר דאף דליכא קלקול לענין שלא יוכל לישא אחרות כיון דלא ידוע משפחתו ואוליך בתר רוב אבל מי"מ איכא קלקול גדול מכא כל בני טעמי שכתבתי מטעם ב' עד י"ד וז"ל.

על חילול שבת כגון אשת כהן שנחשבה מישראל והוא עובד עבודה בשבת והוא אינו כהן וחשד עד שם כל העשרת הדברות והנה היא שחוקי נמי אם לא יגלו לו כן מי הוא או האמת שהוא

מולדתו האמתית. ח) דמבואר ביצומה דף ל"ז דאסור לשכוח שם האב והאם שמה ישא אחיו את אחותו ונמלא מלאה הארץ זימה ואף שכולין אחר הרוב מי"מ לכתחילה היכי דאפשר לצרר ולא לפסול לפסק ודאי מצדדין וממילא מחויבים להביד לו משפחתו אם ידוע.

(ב) **אפילו** אין משפחתו ידוע כגון אסופי או שחוקי כגון בני שלוקחין מבצתי חולים ולא יודעים מי הם האב ואם האמתים בצויה אפילו הכי צריך להודיעו ממכה טעמים, חדא שאם יתחזק כבנם וסבור שזה אציו ואמו ומותר להתייחד עמה כמו שאמרנו בכל אסור להתייחד חוץ מאם ובנה ואציו ובתו ובאמת הוא אינו בנה וא"כ עובר על איסור ייחוד בכל עת שיתייחד עם א"א שהוא סבור שהוא אמו. וכן להצדקה ולנשקה שהבן מותר באמו ואם הוא אשה אחרת וא"א איכא לאו דאורייתא להרמז"ם ועכ"פ דרבנן לדברי הכל כיון דהוכי עליו ערוה גמורה ואסור לו קריבה לא"א והוא בכל אצורייכו. ואם הוא בתולה ויכח החשש לכתב אם הוא גיורת ונחלקו הפוסקים בגיורת פחות מנ"י שנים לכתב.

(ג) **שאם** ימות הבצל בלא בנים ויחזקכו לבן יפטר את אשתו מן היבום ולאמת חייבת ביבום. ד) אם לאחר מיתת הבצל יבא עליה האי בן יאמרו שכולד ממחר ויפסלו אותו מקבל ובאמת אינו אלא כשר, דהוכי בן הפנויה ואף אם היא תאמר שהוא בן כשר ושזה אינו בנה אין אנו מאמינים לה כיון שכבר נתחזק כבנה (ועיין לקמן בסמך). ה) אם יקדש אחת מהקריבות של המגדל או יבא עליהם אשר לפי האמת הם מותרין לו אבל לפי שהוא בנם יאמרו שאין קידושיה חופסין בהם ויתירו א"א לשוק בלי גט. ו) אם המגדלו כהן וישא את כפיו ויעבור צרכה לצטלה ובעשה עיין תוס' שבת לא ידע ר"י מאי איסורא איכא אם לא משום צרכה לצטלה וכבר הארכתי בזה בס"ד בסי' קל"ז ש"ה ח"ג ע"ש. ז) כשיחזיק עצמו לכתב ויפדו אללו בן ישראל ויכיה המעט אללו גזל ואין הכן פדוי וגם את בנו לא יפדה שהוא יסבור שהוא כהן ופוערו מן הפדיון והכפוך הוא, גם אם המגדל לוי ג"כ יפטר את בנו מהפדיון ובאמת אינו, אללא מחויב בפדיון. ח) אם הוא ילד עכו"ם וכו' גר ולא יגידו לו כלום שהוא עכו"ם ויכול למחות על גירותו לכשיחודע לו אפילו כשיכיה גדול הרבה בשנים כיון דצ"ג היכ אונס דלא ידע כלום שהוא גר, ואם יאמרו לו לא יכול למחות לאחר י"ג שנים. ט) גם לענין הכאה וכיבוד אב ואם ואם עבר ח"ו ורואה לעשות תשובה נ"מ גדולה הוא. י) לענין חזיון כגון קדיש ל"א ועליות דכל הקודם קודם דכשהוא בנו קודם לשאר אנשים ואם לאו הכי הוא גזל את המתים. יא) לענין שבעה ר"ל שאם הוא אציו חייב לישב שבעה ואם לאו פוער משבעה ונ"מ גם לענין הנחת תפלין דפוער ביום ראשון מן התפלין ואי לאו אציו הוא חייב בתפלין. ואסור במלאכה ובתשמיש המיטה וצלימוד תורה נביאים וכתובים ולשנות במשנה במדרש ובהלכות ובש"ס ובהגדות ועיין מ"ק דף כ"א ע"א ובש"ע יו"ד סי' ש"פ דברים שהאכל אסור בהם והאי לאו אציו הוא נמלאת מכשילן לעבור בכל אלו. יב) שאין פוער מכל המלאת והאי לאו אציו הוא וחייב בכל המלאת וא"כ נמלאת אחר

איכא דין אמת במדרש רבה דקחשיב שכל מי שעובר על לא תנאף כאלו עובר על כל עשרת הדברות ומפרש כיבוד אב ואם שמכבד ומחירא למי שאינו אב וגם אינו מכבד לאם וגם עובר

שמוקי או בלמת הוא עובר על כל עשרת הדיברות וכמדרש
הנ"ל שהרי בדיקן נמי ממכבד ומחייב למי שאינו אב וגם שאר
עניינים ואם יהי' מי שלקחו כהן יחזיק אותו לכהן וכיוצא בו
ודו"ק.

כן אשמו מעולם לכ"ע לא מהימן וי"ע. והי"ש פסק להלכה כדעת הרי"א דלא מהימן לומר על זכ אינו זכו אלא על זכרי שהוא זכו נאמן ועיין שלטי גבורים קדושין בשם הרי"א סי' ס"ד וביאר דבני זה ממחר ראה לומר שגולד לו מאחותו אצל זכו הוא.

וראה מעשה וחכר הלכה מה שראיתי לקדוש אחד מדבר מן החיים ז"ל אי"ע סי' ע"ו ח"א באיש אחד דר בכפר עם אשמו ובניו כולם מוחזקים בחזקה בניו וחתמו עלתם על שם אביהם בן אלי' וכך נקרא לס"ת ועשה קם זכו בגדול הנקרא אברהם בן אלי' ונשא אחות אביו אלי' הכ"ל בחופה וקדושין ואח"כ נחשורו ע"ז אנשי היישוב הדרים בכפר הכ"ל באומרים כי הוא נכשל בערוב דאורייתא לישא. דודתו ונשמת הדבץ להרצ המאה"ג בק"ק סאנזאניש וקרא להאב ר' אלי' והשיב האב שזה אברהם אינו זכו כי"א חורגו בן אשמו וביא גם היא אמרה שבהיותה פנויה הרבה לזנונים וילדה זה הבן והיא משרתת בק"ק פ"צ ובכך נהגדל בבית ר' משה מלמד ואח"כ נישאת לר' אלי' הכ"ל וכדי להסתיר בנשאה החזיקו הבן כאלו הוא מצעלה ר' אליהו הכ"ל אצל צמחא אינו זכו כלל והרב חקר ודרש מפי עדים וכולם כאלו יעידו ויגידו שהאשה פלוגית בשמה ובס עירה היכה משרתת בק"ק פ"צ וגם הילד בשמו אברהם היה בבית ר' משה מלמד והיה כבן ד' שנים ולמד אצל המלמד הכ"ל ז"ל סידור וחיפולת ואח"כ נישאה לבצל ר' אלי' הכ"ל ותחילת דירתם היכה ציערגן סמוך לפ"צ וגם הראו כחוד צננקם המובל של ר' משה מלמד ז"ל איך שזיום אי' זיך ניסן תקמ"ז לפ"ק היה ר' משה ז"ל מובל אצל הילד יהודה המכונה ליצ צר אלי' ג"ש ציערגן אשר מה נראה שזכו הראשון של ר' אלי' מאשמו זאת היה שמו יהודה ליצ חכ אברהם קודם לו אמנם אין אי' מהם שיכול לסמוך על טביעת עיני שיכיר שזה אברהם שנשא אחות אלי' הוא בעצמו אותו אברהם שנחגדל בכאן או אם אולי הוא אחר הנוול מן אלי' בעצמו.

והח"ס ז"ל אחר צירור דהמגדל יחוס נקרא על שמו האריך צבא הלכחא ויסדו על ד' יסודות האחד אי מועיל בחזקה שהחזיק כצנו. (ב) אי מועיל אמתלה להחירו ובאחז אופן חכי האמתלה. (ג) אם לא יועיל האמתלה להחירו לקרובים מ"מ עכ"פ יועיל עדות האב צמה שאומר זה אינו זכו שהרי החורה נהנה לו רשות. (ד) אם נמי לא יאמין לומר אינו זכו היינו ע"פ עצמו אצל הכא דאיכא עדים שמעידים כדבריו הזוג אולי מאורף כל הכ"ל נלמד נהחירו באשמו שנשא ולאחר אריכות גדול האלה דבחזקה כיו חזקת אלימחא. ונענין אמתלה אינו מועיל. גם צבא דהחורה האמינתו לאב להכיר רצו החולקין צבא והביא דעת הפוסקים צבא. וסיים היואל מן המקובץ אחותו של אלי' אסורה על אברהם המוחזק צבא איסור כרת ערוב דאורייתא ע"י החזקת ואסורה נמי אי"ע משום איסור אי"א דשווי נפשה תחילת דאיסורה צמה שנישאו זה לזו ואם אי' צא עליה ה"ב באיסור אי"א ודאי וע"כ אריכה גט כריתות מאברהם הכ"ל ואח"כ תיאסר לכהן איסור ודאי או משום גרושי צעלה אברהם או משום זונה שנפעלה באיסור ערוה לכן אחי אלי' ע"ש.

ועיין ע"ז יו"ד סי' קפ"ב סק"צ האשה שצאה לירושלים וחיוק מורכב על כתיבה אם היכה אומרת בתחלה בשעת ציאה לירושלים שאין זה צבא צפני שני עדים אלא שהיא חגדל אותו ותחזיקו בחזקה צבא צפני רבים דודאי לא היו סולקין אותה אח"כ שאין כאן חזקת כלל כיון שסתרה אותה לבתולה ואפילו אמרה אח"כ צפירוש שזה צבא כיון שצטלה בתולה מה שחאמר אח"כ כל זה נראה פשוט ע"ש אצל הא ודאי רק באופן הע"ז שידוע הוא הולד ויכר לכל מה שהחזיקה בצבאה לירושלים אצל בנין הח"ס ז"ל נראה דגם הע"ז מודה ודו"ק.

והירצא לנו מפורש מדברי מן הח"ס ז"ל דאף שהעידו אביו ואמו שאין זה זכו אין מאמינים להם כיון שהוחזק כן בשכינותם, וגדולה מזו דאף שהיו עדים אחרים וגם פנקס המוכלים שמסתבר לאברהם זה היה בן פנויה ולא זכו אלא כיון שלא היו עדים להכיר את אברהם הזה שזה הוא שהיה צפ"צ אצל המלמד אמרין דשמא אחר הוא כיון דלא הכירוהו וא"כ הכ"י דידן אפילו יעידו אח"כ אביו ואמו שאינו צבא נמי לא נאמין להו ולכן יש לחוש מכל הני טעמי ולפרסם בשכינות דאין זה צבא. דלא ניפוק מיניה חורצה. ואפילו במקום שאינו מכיר את הוריו מ"מ חיישין לחורצה אף דלחומרא הוא דאסרינן ליה עכשיו גם בקרובי המגדל אצל חומרא דאחי לידי קולא הוא כיון דנחזיק אותו צבא ודאי ויאמרו דערוה ודאי עליו הוא ואם יקדש אחת מהעריות יאמרו חלא צלא גט והיא אי"א גמורה לו ותנשא לאחר צלא גט ונמצא מרבה ממרים בישראל ח"ו.

ועיין בחש' מוכרי' מינ"ץ סי' י"ג בצחולה שמיאנה וכתבו החכמים שאין מייאנה מילין ויש שכתבו שהוא אי"א גמורה וכתב מוכרי' ז"ל דאף על גב דכוונתם לש"ש ולהחמיר יש לנו לדקדק על הלשון פן ח"ו ע"ה ילמדו מחוכה לשקר ותהי חומרא דאחי לידי קולא כי יאמרו אי"א גמורה היא ואם יקדשו אחר יאמרו אין קידושי שני קידושין ותלא מן השני צלא גט או יאמר אין קידושין חופסין באחותה כדאיכא צבא האיש מקדש ותנשא זו פן נפיק מיניה ח"ו חורצה בציאנו עד הלום לגלות שיש כאן מקום שמיאנה מילין וכ"כ ע"ש וככ"י דידן ודאי יש לחוש לחורצה וכ"ל.

סימן קס"ט

מצוה גדולה לפרסם לכל מי שידוע בילד כזה שאינו בנו כדי לאפשרי מאיפוא

עוד להנ"ל

העולה לדין דודאי מאוב לפרסם במקום שאין יודעים שזה אינו זכו למאן האמת ולאפשרי מן החורצה דנפיק מיניה ולכן לפעמ"ד אין לקרותו לחורה בשם המגדל כמו שכבר בארכתי צבא לעיל ואפילו לדעת המקילין כיון דעכשיו כל מגמתם בצביל זה לשכת את מקור מחצבתו

כרי ע"ז מסייעים לו להוליד מחשבתו לפועל, ובכחזה
אם הוא בן עכו"ם יכתבו בן אברהם אבינו ואם הוא בן
ישראלית ואמו ידועה יכתבו על שם אמה ואם אינה ידועה
והוא אסופי יכתבו רק שמו ולא שם אב כלל ואם רואה
דיקא, אולי שיכול לכתוב אברהם בן פלוני שגדלו, וידעו
שנקרא בנו מפני שגדלו וכולי האי ואולי.

ידיד דו"ש"ת בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ק"ע

המגדל ילד בביתו אי מותר לקראו על שמו והאיד מברכין
לו בשעת מילה

ב"ה אור ליום ה' ג' אדר ב' התשכ"ב ברוקלין נ"י יצ"ו.

משה שפיר קאמר, דרש קל וחומר, ה"ה ידיד עליון
ידיד גפשי הגאון האמתי שר התורה, והאיש משה עני
מאד וכו' כהדר"ג מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א ר"מ
תפארת ירושלים נו"א יארק.

אדשכהדר"ג אה קסתי נחתי זידי להשתעשע בדברי כבוד
גאווה בספרו שו"ת אגרות משה על אי"ע
בס"י ז' שכתב זמי שלקח ילד לגדלו שקורין (אדאפטירע
בלע"ז) ויודע שאביו ואמו יהודים וליכא בו חשש ממרות
ואם נשתכח השם של אביו ואמו אין לאסור משום דאזינו
בחר רוצה לענין דלא חיישינן שמא יקדש אחיו ואחותו אבל
אם עדיין לא נשתקע ועל ידו ישחקק אסור ואין למש"כ
בחיו"ד ס"י קס"ב, וזה זמן רב אשר ליינתי על גליון הספר
אגרות משה וי"ד ה"ל שהעלה שם וכן הכא כנראה חזא
הוא דאם כבר נשתקע שם הוריו שגזר אין בו קלקול יוחר
דמה לו לפשות אין לאסור אם המגדל קורא אה הילד על
שמו ואין מניד לו בכלל שאינו בנו וכן נראה עוד ממש"כ
ביו"ד שם ס"י קס"א.

ולפענ"ג נראה פשוט דיש בזה עוד כמה קלקולים ואיסורים
כשאינו מגלה לו שאינו בנו ובכל אופן אסור
להעלים ממנו האמת שהוא אינו בנו, ואחשב קל"ח
מהאיסורים. א) כשיגדל הילד קל"ח יש בו משום לאסור
יחוד וחבוק ונישוק שכתב והבנ מותרין באביו ואמו ואם
לאו בנם אסור בזה והוא לא ידע ועבר ואשם בזה כל
ימיו באיסורים הללו, ובאמת כי זה נריך להזכיר גם על
המגדל בשומרי החורה שמקילין בזה ודומין להם שאין
בזה לאסור מאחר שהם מחזיקים אותו כבנם אבל באמת
זה לאסור גמור דסוף סוף האשכ הוא א"א גמור ואסור
לגביה בכל א"א דעלמא, וכן להיפך לענין בעל חז פשוט
ולא כחבתי רק לעורר. ב) שאם ימות הבעל ויחזיקוהו לבן
יפתור אה האשכ מיבום ומת החליצה. ג) אם לאחר מיתת
הבעל יבא על האשכ שנקראה אמו ויוליד ממנה בן יאמרו
הולד ממך ובאמת כשר הוא ואינו אלא מציאה פנויה,

ואף אם אח"כ תכחיש האשכ ותאמר שאינו בנו לא נאמין
לה כיון שהחזיק כבר כבנה אינה נאמנת ועיין ח"ס אי"ע
ס"י ע"ז שהאריך ברכה בענין זה באיש אחד כפרי דר עם
אשתו ובניו כולם מוחזקים כבניו ועשה קם בנו הגדול וגשא
אחות אביו בחופה וקדושין ואמר אביו שהוא חורגו בן
אשת ואסרו הח"ס ז"ל כיון דנחזק כבנו ואף שכיו קל"ח
ראיות ורגלים לדבר שאינו בנו ע"ש.

ד) שאם יקדש אחת מהקרובות של המגדל יאמרו שאין
קדושין חופסין בזה, וכ"ג הרגיש בזה וכתב
דעכשיו לא שכח שיקדש קרובות וענותנותו דמר שנו כאן
דודאי גם בזמן הש"ס לא היחה שכח אבל למחש מיחה
בעי לבד שכאן אמרו ג"כ לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים
לריכין להם ואמאי נאסור עליו הקרובות שהם מותרים
לו בלי חולק. ה) אם המגדל הוא כהן ויחזיק עמו ככהן
וישא אה כפיו ואפילו לפי דעת ר"י דלא ידע מאי לאסור
יש אבל הלא כתבו ז"ל דמקום ברכה לבעלה עכ"פ לבד
שכתבו בכחובות בעלמס דיש בו עשה. גם לענין פדיון בנו,
ואחרים שיפדו אלה, ויגזול ויפתור אה בניכס שלא כדון
גם אם הוא לוי יש בו חשש משום זה. ו) לענין כבוד
אב ואם שאם יבא אביו ואמו ולפסלו לעדות וכדומה שגוגע
בזמננו ג"כ, ואף שכתבו הפוסקים דגם להמגדל נריך לבד
ועיין מהרי"ק שורש ל' מ"מ לענין חיוב יש כ"מ. ז) לענין
אונן ושבעה ר"ל שאונן פטור מכל המצות על אביו ואמו
ולא ייחא חפילין ביום המד ואיסור מלאכה כל שבעה וחשמיש
המטה ולימוד חורה וכל ענינים שהאכל אסור בזה והאי לאו
אביו ואמו הוא נמלא חייב בכלם ועבר על כל מצות החורה
צימים אלו ח"ו גם לענין חייבי קדים וחפלה ושאר חייבים.
ח) לפת"ש הח"ס אי"ע ח"ב ס"י ל"ד דשחקין אין נכון
להעלותו על כסא רבנות שהוא ציון לחורה ואם לא ידע
יעברו גם על זה. ט) לענין ירושה שאם ימותו הוריו הללו
ויש לבעל קרובים אחרים והם היורשים והוא יירש אה
הכל ואף שהבעל צידו ליתן הכל לזה הילד אבל זה רק
בחורית מחנה בחייו אבל לאחר מיתת הדרה הירושה לסיני
ולקרובים בחורית משה ועוד כמה מכשולות אשר אין זידי
לפורטם כי רבים הם ממש נוגע בכל החורה כולה פ"כ
לפענ"ד דבר פשוט דלעולם מורה ומכרה להגיד להילד
כשיהיה בר דעת מקור מחצתו כפי אשר יודע האמת
אסור להעלים ממנו ולהחזיקו כבנו בכל אופן שהוא. ועיין
לעיל ס"י (קס"ז — ס"ט).

ובס"י קס"א יו"ד ה"ל כתב באותן שלוקחים ילדי נכרים
ומלין אותן ועובדין ואז יקראו להם שמות וכתב
כ"ג שיבדככו בזה הנוסח א"א קיים אה הילד בזה לישראל
ויקרא שמו בישראל פ"כ על שם המגדלו כי אף שבעמס
היה נריך לומר בן אברהם אביו אבל כיון שרואה המגדל
שיקרא על שמו יכולין לעשות כן כי יכולין לקרוא לאדם
שהוא בן המגדל ואין לחוש לקלקול דשמא יקדש אחת מקרובי
המגדל ואשתו ויאמרו שאין הקדושין חופסין משום שיאמרו
שהוא בנם דלא שכח שיקדשו בזמנינו קרובות שיכא קדושין
חופסין וכו'.

והנה לבד מהאיסורין שהבאנו לעיל צילד ישראל שרובן
שייכים גם כאן יש כאן עוד איסור שאם היא ילדה

אז שהרי עיקר כחיזה שם האב צגט הוא כדי לידע ושיכח מוכח מהוכחו מי הוא ועיין נוב"י, א"ע סי' פ"ח ק"יג אבל צגר שאין לו אז ושם אז כלל היה יכול לקרע לעצמו של מה שרואה ואין זה שינוי שם אציו אלא בדא שם אב.

שנית אני אומר דודאי בני חרי חשבות חדא ניבחו ואדרבה דא זה וגילה על זה דודאי אפילו צגר א"א להחזיק עצמו בשם שאינו והוא שקר גמור ולא שרק מחזי כשקר אלא הוא שקר גמור ובהאיך יאמר אברהם בן יעקב והוא אינו בן יעקב ומח שנתן ברא"ש ז"ל טעם מפני שלא הוחזק צעיר בזהו שם עד היום י"ל דכוונתו נומר דכל שם שלא הוחזק בו ודאי אין זה שמו וממילא הוב שקר אלא שבשם שהוחזק בו בזהו עיר מקומין ליה אחזקתו דהא הוא שמו כי עכ"פ לא ידעין ליה בשם אחר אצל אי ידעין ודאי שהוחזק בשם אחר כשקר ובה שהחזיק לאו שם אציו הוא ודאי לריך לכתוב שמו האמתי דאדם אינו יכול לשנות שם אציו וכמו שכח ברא"ש ז"ל בכלל י"ז דהא הוב שקר גמור.

וראיתי לכה"ס א"ע סי' מ"א ח"א בחדד שהחזיק עצמו במקום הכחיזה של גט בשם יחזק צר ישראל ונחודע ששקר דבר וכחז' כה"ס ז"ל תקנה לפרסם צביכ"י ע"י הכרח ג"פ שזה שהחזיק עצמו בן ישראל הוא שקר והוא בן מלכה וצח נעקר שם בראשון ונקבע בשני א"ע דכ' ברא"ש דבש' כלל ע"י סי' י"ד על גר שנתגייר שנתגדל צנייכס ורואה לישא אשה וכו' אלא ודאי ח"א וכו' בתם לצדוה לו שם פלוני אצל הכא וכפוך הוא שהחזיק עצמו שחללה בשם של שקר וכו' ויש לזה בדמות ראי' מחש' ברא"ש כלל ע"י סי' י"ב והוא צ"ע סי' קכ"ט וכו' ע"ש ומדבריו הקדושים ראי' צ"ד לדבריו. ועיין שו"ת מהר"א סי' קל"ח שכח דאין לחלק בין אחזקת או לא דשם אציו לעולם א"א לשנות ועיין עוד רדב"ז ח"א סי' ע"י וצפח"ש א"ע סי' קכ"ט סעי' קטן כ"ד באריך הרבה בזה ובציוא מחלוקת הפוסקים.

והנה לא מצעיה לדעת הפוסקים שהצאחי דא"א לשנות שם אציו לעולם אפילו כשהוא מוחזק ועכ"פ לפי מה שביארחי צ"ד דאפילו לא היה מוחזק מ"מ שקר ודאי הוא ודאי דאסור לנו צדין להחזיק את זה בשם המגדלו לעולם אלא אפילו לשיטות החולקים מ"מ נראה דאיכא כאן חשש יוחר משינוי שם אציו דבתם עכ"פ אינם רואים לשכח מהחזיק מקור מחלצתו משא"כ צדין שכל מגמתם דוקא לשכך את מקור מחלצתו שהוא גר ושאינו חרע ישראל ולדין זה ודאי נ"מ גדולה שהוא אסור בדברים שהגר אסור בזה ואנחנו מאזים על ואהבצתם את הגר וכו'. ע"כ לפענ"ד פשוט דאין לקרואו בשם המגדל ואדרבה לריך להודיע ולפרסם שאין זה ולד ישראל מיוחס כדי שלא יתעצבו פסוליו קהל אי גרים עם עם קודש המיוחסים וכו' צלחת בכלל הא דמכרי עליה דממחר הוא הכ"י בן הוא לצד כי יש משום כל בני דברים שכתבתי והצאחי לעיל. והבס שגם כ"ג צלמא דדברים כחז' לגבי גר דיכא מוכרח להביד לו צשטע שטעש בן י"ג שאם יראה לחזור בו ברשות צידו אצל הכי במציאות

אסורה לכתב כרמ"ס פי"ח מא"צ וא"ע סי' ז' ועיין חוס' יצמות סי' א' וחס' ע"ז נ"ו, ואם הוא זכר נפסל לכל שריות שממנים על הקבל שאין ממנים אותם כרמ"ס פי"ח מא"צ מלכיס, אלא שבעיקר הדבר אין דעתי העניה מסכמת שיכול המגדל לקרע הילד על שמו אף שודאי בן הוא שהמגדל קורא את ילד המגדלו על שמו כמו שכח המהרי"ק ז"ל שרש לי אמנם זה דוקא במקום דליכא נמיחש לקולולא וגם בזה הארצתי צ"ד במקום אחר ולקרוה לחורב ולכל דבר שצדושה וכ"ס צנחית בשם שאסור.

והבאתי שם דברי הלבוש א"ע סי' קכ"ט דבגר דבגר כגט כוחצין פלוני בגר או בן אברהם אציו ואם לא הזכירו רק בן אברהם סתם מחזי כשקרא ומחזיק מחזיק וכו"ש סק' ל"ע כתב דהבט פסול והרמ"א ח"א סי' קכ"ט ס"ג כתב דאסופי ושחוקי קורין אותו בשם אציו אמו והע"ז ס"ק א' חולק דשמה יצא לגרש בשם זה ע"כ קורין אותו בשם בן אברהם והא"ר חולק ועיין דג"מ א"ע סי' קכ"ט ושו"ת ח"ס א"ע ח"א סי' מ"א. ובשו"ת ברא"ש כלל ע"י דין ד כתב ושאלתם על גר שנתגדל צנייכס ורואה ליקח אשה אם יכול לקרע לעצמו אשה שם שיראה כגון פלוני בן פלוני עם צניו וכו' אי מחזי כשקרא או לא, חשוכה שאלתה כחיזה אינה כחיזה כיון שלא הוחזק צעיר בזהו שם עד היום הוב ונמלא משהב את אשתו בלא כחוצה אלא כך טובגים לכתוב בכתובות וגיטות של גרים פלוני בן אברהם ושמו המוצק בכתובים ואז המון גוים הוא אציו כולם ע"כ.

סימן קע"א

גר אי יכול להחזיק שם אב שהוא שקר

עוד להרה"ג הנ"ל

ולכאורה היה נראה לפוס' ריהעא דאם הוחזק בן שפיר דמי וכמו שכח כיון שלא הוחזק צעיר בזהו שם עד היום הוב וכו' אלא דא"כ דבריו ז"ל בלתי מוציאים הם ולאו רישא סיפא דסוף סוף מחזי כשקרא הוא ולא עוד שמחזי כשקרא אלא שקר גמור הוא שהרי ודאי שאין הוא בן פלוני, ולטעם זה דמחזי כשקרא מאי נ"מ אם הוחזק בן או לא הוחזק, איכא דבש' ברא"ש כלל י"ז סי' י"ב כתב בחדד שנתחמד אציו וכו' שמו יוסף בן שמעון ואחר שנתחמד אציו הניח שם אציו וקרא שמו יוסף בן שמואל לימים גרש את אשתו בזהו שם החדש והכשירו בגט וברא"ש ז"ל חמך על המהשירין ובהז' דאף אם יוכל אדם לשנות את שמו ולקרוה לו שם אחר כדאמרין שלשה דברים מצעלין את הגזר וי"א אף שינוי השם כמו שמצינו באברהם ושרה אצל שם אציו האין יכול לשנות וכו' ע"כ. הכי כתב מפורש ברא"ש ז"ל דשם אציו ח"א לשנות, וכבר ראיתי לאחד אחרונים ז"ל שרצו לדייק בדברי ברא"ש ז"ל דבריו סותרים מחש' בג"ל ורצו לדייק מכאן דעכ"פ מהסוחזק מותר אפילו בשם אחר אלא דהקשה לבו מדברי ברא"ש השניים ולפענ"ד אפילו רוח קושית אין כאן מחזיק טעמי חדא דאפילו לפי שיטתם יש לומר דדוקא לשנות שם אציו ח"א כיון שכבר יש לו אז והוחזק בו או היה לו

משיד בזה שרובם מהם דוקא רואים לשכך את מקור מחלצתם
ע"כ לפענ"ד למגדר מילתא היה מן הראוי לפרסם לכל
האנשים מאמלי ילדים שלא יקראו הילדים בשםם כנלפענ"ד.

סימן קע"ג

אי מותר לנשק בת בנו כבת בתו הקטנה

עוד להרה"ג הנ"ל

עוד ראיתי לכ"ג בחלק א"ע סימן ס' שעלה ונסחפך
על דעת השואל צענין בזה הקטנה לענין חצוק ונישוק
דבחי"מ א"ע ס' כ"א סק"י כתב דמותר להצב לחצק בזה
ולגשק דה"ה לזה בזה וכ"כ צ"ש צ"ק י"ד וחמה השואל
למה לא כתב גם בזה בנו וכ"ג כתב שם סברה חדשה שזה
בנו גרועה מזה בזה והביא ראיה מהא דחמרו פסחים
י"א ע"א עם הכל אדם רוחן חוץ מאביו וחמיו ובעל חמו
ובעל אחותו ופרש"י מחוך שרואהו חכר שמעם ולא הוא
ואשחו ואיכא הרהורא אלמלא דאף שעשיית דבר שמעלה
ליכא חשש וכדבר בעלמו הוא היתר אבל אם יש לחוש
שיכא חכר ע"י מעשה זו מדבר שיכאנו לידי הרהור אסור
ולכן גם בחצוק ונשוק לנכדתו הקטנה שייך לחלק בין
זה בזה לזה בנו דבזה בזה חזקתו כמחצק ומנשק בזה
שהוא אינו מצוי לידי הרהור אבל זה בנו כשיחצקנה
חזקתו בכלתו שהיא דבר שמצוי לידי הרהור וכו'.

ודברים אלו הם כשגגה היוצא מלפני השליט דלא עיין
בצ"ח בשעת כתיבה שהוא מקור מוליד דין זה
שכתב ח"ל ונראה ודאי דרישא דוקא וסיפא לאו דוקא
בזה אלא אפילו בזה בזה וכל יוצאי חלציו שרי וכדמסיק
דקאמר שמואל הכל לשם שמים ופרש"י שלא היה דעתו
לחיצת אישות אלא לחיצת קורבא ולעשות קורח רוח לאמה
כשאני מחבב את בתי עכ"ל והרי מפורש בדברי הצ"ח
דכל יוצאי חלציו בכלל וזה בין בזה בזה בין בנו דהכין
הוא כפי של כל יוצאי חלציו זה פשוט, וממילא גם פירושו
בדברי רש"י שם שפי באידך דשמואל דאמר הכל לשם שמים
אלא לעשות קורח רוח לאמה כשאני מחבב את בתי שודאי
חכר אודות אמה בחצקו את נכדתו שהרי צבידל זה עושה
שום מקום לאסור עכ"ל, אבל הרי הצ"ח הביא שם דברי
רש"י ה"ל ואדרבה מפרש בזה ראיה לדיוו דכל יוצאי
חלציו בכלל זה וכו' גם בזה בנו ולא חש לו אלא ע"כ דפירושו
כפשיטו דכיון דלשם שמים כוונתו ליכא הרהור כלל ועכ"פ
כן מפורש בצ"ח וזה ע"כ שיעת הח"מ וצ"ש שהביאו מקור
הדין בצ"ח וכתב הכל לש"ש וכ"ל וכן ראיתי מפורש בערוך
השלחן א"ע ה"ל שכתב בזה בזה וכ"ש בזה בנו ע"ש.

וכבר כתבתי בחשף אחרת לידיד נפשי הגב"ל אדמו"ר
מליובאוויטש שליט"א מה שכתב צ"ש קידושין פ"ד
ס' כ"ה וזה דברי הריב"ז שאלו קידושין בזה דהכל
לשם שמים ח"ל וכן הלבחא דהכל לפי מה שאדם מכיר
בעלמו ואם לעשות לו הרחקת לילדו עושה ואפילו להסחכל
בבגדו לצעונים של אשה אסור כדאיתא במס' ע"ז ואם מכיר
בעלמו שיטרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה עינא כלל מותר
לו להסחכל בבגדו לצעונים של אשה ולדבר ולהסחכל בערוה
ושואל בשלוש אשה והיינו בהיות דר יוחנן דיתאי אשערי
עצילה ולא חייש לאיסור ע"כ ורצ דנפקי ליה אמתחא
דבי קיסר וכמה מרבנן דמשחשי בזהא הדין מעריותא

סימן קע"ב

בעל ולא הפלים ש"י אי משאמא

עוד להרה"ג הנ"ל

בסימן ע"ב חמה על הגאון ר"פ פרנק ז"ל מירושלים
צענין ביאור בזה הולאה זרע לא מעמא הבא דבריו
בספר אבן יעקב להגריי הכהן מעסקין והגאון ז"ל הביא
דברי המל"מ פ"ג מציאת מקדש כ"ג ולא שפיל לסוף דבריו
ולכן חמה חמ"מ מלכ ק"פ וכ"ג האריך קצת והביא דברי
הרמב"ם פ"ה מה' אבות העומאכ ה"י שכתב בצועל את
האשה ולא הוליא שכתב זרע עכור אפי"פ שהערה וכתב
דאולי מה שכתב הרמב"ם דלא נעמא דוקא בהערה ולא
בגמר ביאה.

ובאמת כי לפענ"ד דקדקתי בדברי הרמב"ם ז"ל לבידק
שהרי הרמב"ם ז"ל סיים בדבריו הקדושים וכן
האשה עכורה עד שיוצא האיש ומשמע דלעולם עכורה הוא
קודם שיוצא ש"ז דברי משמע עד שיוצא האיש וגם גשון
הצועל את האשה וכו' משמע צעילה גמורה אלא שלא
הוליא ש"ז עכור הוא ולשון אפי"פ שהערה, שכתב הרמב"ם,
לפענ"ד כוונתו אפילו הכנים כל האבר דלא חילק הכחוד
בביאה בין הערה לגמר ביאה כשלא הוליא ש"ז ואולי
דהרמב"ם ז"ל כאן ר"ל כל זמן שלא הוליא האיש קרי
ליה הערה כשם מושאל דלא קרי גמר ביאה אלא כשהוליא
זה הוא גמר ביאה כמובן עכ"פ מסוף דבריו מפורש דעד
שיוצא האיש עכורים הם.

גם מה שהביא ראי משפחה חרופה שג"כ נחמטעו שלא
כדרכה והערה ותי"מ לא מלינו שיערך הולאה זרע
בדוקא הנה צירושלמי יבמות ר"פ הצע"י מחלוקת ח"ל
ר"י אמר עד שחכנם העברה רצא בר חייא בשם ר' יוחנן
ונכנס העברה זו גמר ביאה מה אכן קיימין אם בשאר
כל עריות עשה בזה את המערה כגומר אם בשפחה חרופה
עד שפלוט ואמר ר' ירמיה רבי בר ממל בשם רב ש"ז עד
שיפלוט ע"כ וכן נראה צ"ש דלין יבמות י"ה ע"כ מחיב
רב שעת ש"ז אינו חייב אלא על ביאה המירוק ועיין רש"י
שם ורש"י כריתות דף י' ע"כ ד"ה כל העריות אלא שהחוס'
יבמות ה"ל כתבו היפך זה ובחידושי שו"ת משנה הלכות
ח"צ ס' ל"ג הארכתי בזה.

סימן קע"ד

קמנה שנתקדשה אסור לחבקה ולנשקה ומה טעם יש בה

עוד להרה"ג הנ"ל

ומה שחמה עוצה כ"ג למה שנתקדשה אסור לחבקה ולנשקה
הא גם בלא קדושין היא ערוה דבה דבה עניו שפרה
ומ"מ הוא מותר לחבקה ולנשקה ומה ניוסוף בזה שנתקדשה
שנעשית גם באיסור א"ל שיאסר בשביל זה הוא מותר
לה והוא מפרק לה לפי שיטתו הנ"ל, ואני אומר מאן
דקמחויב שפיר קמחויב אלא שלפי שיטתו דהרא קושא
שכרי כחצו דלא כשיטה הנ"ל אבל באמת קושא זו לאו
חדתא הוא וכבר פירשה רבינו המאירי שלבי קידושין הנ"ל
וה"ל כבר ביארנו במשנה שכל שהביאה סימני נערוח אע"פ
שאינה צושה לעמוד ערומה אם נתקדשה אסור שכבר
נחלשש מן היצר מלד מה שהרגיש בקדושה וכן אסור
לחבקה ולנשקה ע"כ. מראה דהמאירי ז"ל מפרש לן דרך
חדש בזה דהחסרון הוא מלד שהקטנה נחלשש מילר
בשעה שהרגיש בקדושה, ומראה כוונתו דבאמת האיסור
הוא משום הקטנה ומלד ודבריה שנתלשש מן היצר
ולא מלדו דלגבי הרי לשם שמים מחביון וליכא שום חלוק
לגביה אלא לגבה.

הגם שדרך החוקרים כי אפשר לומר דידוע מחכמי המחקר
האמתיים דהאדם נחפעל מהרגש חצירו וא"כ י"ל כל
זמן שהקטנה לא נחלשש יצר ליכא חשש לחבקה ולנשקה
דלא חפעול צו להרבה אבל משהרגיש בקדושה ונחלשש
מיצר חפעול צו ג"כ להרבה וממילא גם לו אסור מלדו
משום שהיא נחלשש יצר.

עוד רגע אדבר מש"כ שם לפרש בדברי הרמב"ם וה"כ
שם וז"ל ואולי לפי"ז מש"כ הרמב"ם בפכ"א מא"ב
ה"ז לאיסור זניסח והמ"מ כחז ששאלה לאו דוקא דה"כ
נתקדשה בלדו אסור משום ששאלה דגמי היסח שנתקדשה
אבל חסיק שבהלכות מלאתי נוסחא אחרת בזה וכוונתו
דלגירסא בהלכות ה"כ שם זניסח וא"כ אפשר שדוקא כחז
זניסח שלכאורה אינה חלוק יש בין ניסח שנתקדשה ואדבריה
הא נתקדשה עוד חמורה ע"כ.

ולבי אומר לי סברה ישרה לחלק בין נתקדשה לניסח ד"ל
דס"ל לרמב"ם ז"ל כפי פי המאירי הנ"ל וגדולה
ממנו דס"ל דנתקדשה עדיין לא נחלשש מן היצר אף
שכבר הרגיש בקדושין אבל כשינסח ג"כ אז ודאי דיצר
נחלשש וזו סברה ישרה לפענ"ד אלא דכל זה לפי מה שפי
כבוד גאונו כוונתו ה"כ דשם, אבל חמבני הרבה במה
שכתב כבוד גאונו דכוונתו ה"כ דלגירסא בהלכות ה"כ
גרים זניסח א"כ אפשר ניסח דוקא וזו לפענ"ד פליטה
הקולמוס דברי גירסא בהלכות מפורש בקדשה ולא זניסח
וה"ל כה"פ ז"ל (שהם בהלכות שמצית ה"כ לעולם בשם
ההלכות כידוע) אומר רצא לא אמרן אלא דמקדשה אבל
לא מקדשה לית לן צה ע"כ הרי מפורש גירסא בהלכות
שנתקדשה ולא זניסח ולפי"ז.

ורב אדא בר אבהו שאמר כחצו צו נקיט כלה אכחפיה
ורקידו ציב ולא חייש להרכורא מטעמא דאמרן אלא שאין
ראוי להקל אלא חסיד גדול שמכיר צילרו ולא כל ח"מ צוטחין
צילרן כחצוין בשמעתין כל בני עובדא דמייחתי ואשרי מי
שגובר על יצרו ע"ש מראה נמי דמפרשי דברי הגמ' שם
כפשוטם דהכל לשם שמים כפי מי שמרגיש בעלמו.

איברא דהדבר מפורש עוד מפי פוסקים ראשונים ואחרונים
דבה דבה לאו דוקא אלא ה"כ צה צנו ורבינו המאירי
קידושין בשלבי המ"מ כתב וז"ל דה"כ כבר ביארנו ומכל
מקום כל שאינו עושה לבונה ייחוד ולסרך הרכור אלא דרך
חיבה המולידים לפרסם ולהודיע להם שזניסח חצבים
אלסם מותר וע"ז אמרו הכל לשם שמים ע"כ והרי מפורש
לשון המאירי ששעה דרך חיבה המולידים והיינו מולידים
תרווייכו בין צה ובין צנו, וביותר הדבר מפורש לרבינו
הפרישה ופ"ך וי"ד סי' שס"ב והוא דה"כ א"ע הנ"ל
סי' י"ד הקשה לשיטה ה"כ והמ"מ דבה צה נמי מותר
מדברי הר"ן שכתב צה חן צה לא חן ע"ש אבל
באמת באבל רצתי חן שהסח נקברה עם בן צה זה הכלל
כל שיש עמו נקבר עמו וכן פסקו הטו"ש וי"ד סי' שס"ב
וברייתא זו תיוצחא לברין ז"ל, וראיתי בדברי א"ע הנ"ל
דברין סבר דהביא ברייתא דשמחות אינה הלכה וטעמו
דבתלמודין שלבי קדושין אמרו על צה ברחיב דעבר אדשמואל
דאין משמחין אלמא צה צה כאשה דעלמא וכמו שהקשה
ה"כ ז"ל על החולקים על הר"ן ז"ל ומיהו אן קי"ל כהביא
בריייתא דשמחות ציר"ד הנ"ל א"כ הכא נמי כן ולא קי"ל
כהר"ן ע"ש.

והנראה מפורש דהני חרי הלבחה הא צהא חליא והפרישה
וי"ד הנ"ל כתב אבריייתא דשמחות וז"ל זה הכלל
כל שיש עמו צחיו נקבר עמו צמותו וכו' ומ"ש עם בן
צנה הקטן ה"כ דהוא מותר עם צה צנו או צה אלא
במאי דסיים פתח וחדא מייניכו נקט וק"ל עכ"ל והעתיקו
הש"ך וי"ד הנ"ל סי' ג' אות צאח להלכה הרי מפורש
ולא מכל הני פוסקים ראשונים ואחרונים דבה צה לאו
דוקא אלא ה"כ צה צנו וגם מוכרח מה דהני דין אחד
להם כל שמוחר ציחוד מותר בבה וכ"כ גם בזה פקפק
בספרו הנ"ל ועיין מל"מ פ"א מסוטה ה"ג.

והא דיוקא מדברי רש"י פסחים נ"א שכתב באציו וחמיו
דאסור לרחוץ שמחוך שרואהו חבר שמשם ילא נותן
לצו להרבה לפענ"ד יש לומר סברה ולחלק דדוקא כשרואה
אותם ערומים ורואה בערוה ומכרהר צענינים אלו אז יש
השש להרכור אבל כשהם מלובשים ליכא חששא זו, עוד
יש לחלק דדוקא צהם שהם אנשים גדולים דרים עם נשוחיכס
ורואה ערוחם מכרהר צהם אבל דהני קטנים שאינם צעלה
ציאח אין כאן כרחור כ"כ ועכ"פ הרי רש"י ז"ל פי גם
צבעל אחותו נמי איכא כרחורא והסח ודאי ליכא הני
עממי וע"כ משום שהם ערומים, או משום דהם גדולים
דבאמת צאחותו הקטנה כחצו הפוסקים דליכא איסורא
וכי"ל.

משפחתו יכולין למחות בו וחמה כ"ג דהא מילתא דפשיטא הוא ולא רק על בני משפחתו משום פגם משפחה הא על כל בני ישראל החיוצ כשיכולין למחות ואף כשנשאו כופין אותו להוציא אפילו בשועין ומה שייך זה לבני משפחה ומשום פגם משפחה והניח בנע"ג.

הנה בעיקר הקושיא מלאחי לו חזר בספר נתיבות לשבת סק"ה הבא דבריו באלו הפוסקים סי' ב' וכתב דמלשון רמ"א משמע שאין ב"ד מוחין בידו אפי"ה בני משפחתו מוחין בידו וכתב דלא משכח לה אלא לשיטת ר"ת דרק להכשיר בהו לכהן לריך בדיקת ד' אמהות ולישראל אין לריך בדיקה ומשכח משפחת ישראל מיוחסים שאחד מהם רוצה לקחת אשה שאינה בדיקה שהוא מותרת לו רק בני משפחתו מוחין בו שרוצים להכשיר בנוחיהם לכהונה ע"ש ובאמת כי אפשר למצוא כמה אופנים בנשים אשר מדינה ח"א לאוסרם ולפוסלם אבל לכתחלה אין לנושאם למשפחות מיוחסות ועיין ב"מ וא"כ י"ל בדברי הנהיבות הג"ל.

אלא דלפענ"ד נראה דדברי רבינו הרמ"א ז"ל הם גמרא מפורשת כחובות כ"ח ח"ר נאמן החינוך לומר כך אמר לי אבא משפחה זו טעורה משפחה זו עומא וכו' ושאלנו בקצא של זה פלוני לפלוני וכו'. מאי קצא דח"ר כיצד קצא אחד מן האחרין שנשא אשה שאינה הוגנת לו באין בני משפחה ומביאין חבית מליאח פירות ושורין אותה באמצע רחוב ואומרים אחינו בני ישראל אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומחייירים לנו שמה יתערב זרעו בזרעינו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו וכו' הוא קצא שהחינוך נאמן עליה ע"כ.

ולגמ' זו כיון רבינו הרמ"א ז"ל וסיוס דבריו מוכיחים ע"ז שסיים ואם אינו רוצה להשיג יעשו אחי דבר לסימן שלא יתערב זרעו בזרעם וכו' והוא בעין פי' גמר שאז הביאו חבית מלאה פירות ומפרש הרמ"א דחבית מלאה פירות לאו דוקא אלא ה"ה כל דבר שהוא לסימן לדורות הני, ובספרי משנה הלכות למס' כתובות סי' קכ"א הארכתי קצת בפירוש הא שמעתי דכתובות הג"ל ובשיטת הפוסקים זה אבל אין זה נוגע לענייניו אבל בדברי הרמ"א נראה לפענ"ד כמ"ש.

ופה שבתה קולמסי מחמת רוב הטרדות הגם שיש לי עוד להשתעשע בדבריו היקרים ואי"ה כשאפנה עוד קצת אתעלם את כ"ג באהבים אהבה של חורה ועד התם הגני בזה ידי נפשו באמת החותם מתוך הוקרה ומתפלל בכל יום פעמים לבד מצהירים, שיאריך ימים ושנות חיים, עד שיבא שליח מן השמים, ויקבץ נדחגו לירושלים, בבית בר נפלי בב"ד, בלב ונפש.

מנשה הקטן

אבל פשוט דכוונה ה"ה שם כמה שכתב דבהלכות מלאחי נוסחא אחרת דכוונתו כמ"ש הרא"ש והר"ן שם אמר שכתב הרי"ף ז"ל הגדילה וכו' וכמה אמר רב אחא וכו' וזה חזק עד דליכא שדים נכונות ושערך נמה אמר רפרס בר פפא אמר רב חסדא לא שנו אלא שבוש לעמוד ערומה אבל לא בוש לעמוד ערומה לא אמר רבא לא אמר אלא דמקדשה אבל לא מקדשה לית לן בה ע"כ וכתב הרא"ש ז"ל בהלכות רב אלפס ז"ל ח"ר אבא (ואגב דהרי"ף הגירסא רבא) לא אמרן אלא דמיקדשה אבל לא מיקדשה לית לן בה ומשמע דקאי אבוש לעמוד לפניו ערומה ולא רחיתי גירסא זו בספרים וגם מבידל דרב אחא בר אבא דשקל לבה ברחיב בנפיה ואמר ליה רב חסדא חתיבי לא ידע מר דמיקדשה משמע דכי מקדשה בכל ענין אסור ועיין ר"ן שם, והנראה מפורש דהרי"ף ז"ל פי' דאפילו בוש לעמוד לפניו ערומה אם לא מיקדשה אכתי ישן עמה וע"ז בקשה הרא"ש ז"ל וכן הר"ן וכתבו דה"ל להרי"ף גירסא אחרת זה ולא כיון ה"ה ז"ל שכתב דהרי"ף ז"ל נוסחא אחרת יש בזה אבל ודאי דלא היה גרים ברי"ף ז"ל בניסח שהרי מפורש מכל הראשונים ז"ל גירסא הרי"ף בקידשה ולא בניסח.

וקצת ה"ה אפשר עוד לומר בכוונה המ"מ דר"ה לפרש למה כתב הרמב"ם ז"ל בניסח ולא בשקדשה ור"ל דה"ל דהרמב"ם גרס כגירסת הרי"ף ז"ל ומפרש דלהרי"ף ז"ל חרתי בעי אם אינה בוש לעמוד לפניו ערומה אפילו נתקדשה מותר ואם בוש נתקדשה אסור, ובניסח אפילו אינו בוש נמי אסור והכי מפרש לה ואם היתה הבת בוש לעמוד לפני אביה ערומה ונתקדשה אסורה או שנשאת אפילו אינה בוש לעמוד ערומה, אבל אין אלו אלא פטופטי דברים כי העיקר נראה דכוונה ה"ה לגירסת הראשונים ז"ל ולפירושם בדברי הרי"ף וכמ"ש הרא"ש והר"ן ז"ל.

סיומא דמילתא לפענ"ד פשוט וברור דמה שאמרו זה הבת ה"ה זה הבן בכלל וכמו שכתבו מפורש הש"ך והפרישה והב"ח והמאירי והערך השלחן וכן נראה דברי הב"ש והח"מ וליכא בזה שום חולק וממילא אין כאן שום מקום להחמיר אפילו לבעל נפש ואדרכה בעל נפש הוא דקיל שרי הוא יודע אי כוונתו לשם שמים או לא חזק לפענ"ד ברור בס"ד.

סימן קע"ה

הרצח לישא אשה פסולה בני משפחתו יכולים למחות בו וישוב לרמ"א בזה

עוד להרה"ג הנ"ל

עוד רגע אחר כמה שכתיר שם בדברי הרמ"א ז"ל ח"ר סי' ב' שכתב בני שרוא לישא אשה פסולה בני

סימן קע"ז

אשה שנשא להנכרי בערכאות ופסדה אי צריכה הבחנה מזמן הפסוד שלהם

ב"ה ב' לסדר ברוך תהי מכל העמים התשכ"ה ברוקלין
נ"י יצ"א.

כבוד ידידי הרה"ג וו"ח גר"צ אי"א פ"ה וכו' כש"ת
מוה"ר ישעיה אברהם קעניגסבערג שליט"א. רב ווינטראפ
כאסס.

אחדש"ת יקרתו הגיעני בדבר אשר העיר שמוכה מדברי
דגס באשה הנשאה לנכרי בערכאות ר"ל אשה
ישראלית ופטרה בערכאות לריכה הבחנה מחמת הגט שלהם
אפילו לא היו יחד זה זמן רב כמו גט ישראל זה חידוש
גדול עכ"ל, כנראה שאין לו ספרי משנה הלכות ח"צ שציינתי
עליו במכתבי הכתור שגם דנתי בזה דינא וחשב כ"ת
דכחצתי כן אפילו לאחר שנפטרדו אבל באמת נא כחצתי
שכ אלא לפ"מ דס"ל לכו"י בש"ע סי' ק"א וזוהי ח"ת
לריכה להבחין ג"ח ודלא כדעת הראב"י והרא"ש והטור
והרמ"א ז"ל שם מ"מ באשה שנשאה לעכו"ם בערכאות מודה
המחבר דבעי להבחין ג"ח משעת פרישה ממנו ודקדקתי
שם למד משעת פרישה ולא משעת שנחגשה ממנו בערכאות
ע"ש ואני סמכתי בזה שכ"ת יענין למה שציינתי ועכ"פ
כנראה דלא גרמא ליכ עשותו מה שהכריח שיעתי בזה
אבל לקושטא לא כחצתי מה כלל שם.

אלא דכיון דלא ידי נעין בזה מילתא קל"ה דיש לעיין
בטעם בדבר שאשה עכו"ם לריכה להבחין אם הוא
מעטם גזירה שגזרו חז"ל באשה איש ישראל וממילא כמו
דבאשה ישראל לריכה להבחין משעת הגט הכ"י באשה
עכו"ם והטעם והסברא בזה דכל זמן שהיא חוגגת לו
כאשתו שכיחא ליה ואף דכרגע הם שגואים זה לזה מ"מ
חיישינן שמא יתפייסו דבכל יוכלו להתפייס ולכן גזרו לעולם
דעד גירושין לא ימנה אלא נחלקו אי משעת כתיבה או
משעת נתינת הגט כמבואר בגמ' גיטין י"ח מחלוקת רב
ושמואל ועיין רש"י שם שלא יאמרו ולטעם זה דחיישינן
להתפייס אי"כ ודאי טעם זה איכא נמי בישראלית שנשאה
לעכו"ם ונפלה קטטה ביניהם שהרי גם בזה שייך שיחפייסו
זה עם זה ואי"כ היא נמי בכלל גזירת חז"ל או דילמא כיון
דמה שאסרו חז"ל משעת הגט לעולם הוא משום לא פלוג
חכ לא שייך רק בגט ישראל ולא בגט ערכאות שאינו גט
ואין זה אלא כעין גזרת ולא נאסר בה יותר מצוה משעת
שנחה אף שכחצתי דיש לה דין אי"א לכ"ע מ"מ זה רק
לעיקר דין הבחנה כיון שהסכימה לדור עמו דעתה גם
להתעבר ועצ"ש סק"א ונחום מגילה י"ג ד' ובזכר"י כאן
אות ר'.

ולאחר העיין גרסה נראה פשוט דלא לריכה להבחין אלא כל זמן
שהיא מיוחדת לו והיא עמו בבית דלא שייך דין
הבחנה דחיישינן שמא נפלה לו ואפילו היא אומרת שלא
נפלה לו זמן רב לא שמעינן לה כיון דהיא עמו בבית וחזקה

שאין אדם מעמיד עצמו שלא לנפול יותר משלשים יום וכיון
שכ"א דבר עמו כאיש ואשה ודאי נפלה ולא מהמנין לה
שלא נפלה אבל לאחר שהפרידו זה מה ואינם בבית אחד
מיד מחליטין לה ימי הבחנה ואין לו לשטר פטורין של
ערכאות שום שייכות בזה דליכא בזה משום גזירה כלל
והגע עמך אשה ישראל שנשאה לעכו"ם בערכאות והתפרדו
והעכו"ם לא רואה ליתן לה שטר פטורין בערכאות וכו' לא
מוחרת היא לינשא פשוט דכל שהתפרד ממנו מותרת היא
לינשא לכל גבר די חלווין וממילא פשוט דאין לו שום שייכות
לגט ערכאות עם ימי הבחנה ואין טעם לגזירה זו.

ועיין מל"מ פ"א מה"ג הכ"א שכתב דגר וגורח וכו'
דבמלתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן כ"כ דלא אחי
לאחלופי באשה דעלמא והכ"י בדיון מילתא דלא שכיחא
הוא (ואף שבעינן כעת שכיחא הוא מ"מ בזמן גזירת חז"ל
לא הוה שכיחא כמובן) וגם ליכא דין גירושין ויטוואין
וליכא למיטעי בזה כלל לכן נלפע"ד פשוט דכל שנפטרדו זה
מה מחליטין ימי הבחנה ואין לה שום שייכות לגזירה
חז"ל באשה ישראל.

ופקחתי עיני וראיתי באוה"פ או"ח סי' י"ג שהביא באת
ל"ו שם חש"ר להגריא"ק שכבר חקר בזה והביא
ראי' מדברי הרמב"ם פ"א מה"ג הכ"א דיפ"ת אעפ"י
שנחה לה חורה ל' יום לחקת עממה לריכה להבחין ל'
יום לחקת הולד וכלי מכלל ה' ומדווארך להשמיטנו שכל
שבהם כבר יראה מציתו הם מכלל ה' ש"מ שכל זמן שהיא
בביתו אפילו יודעים שלא נפלה בכלל איסור הבחנה היא
כ"ז שהיא בביתו אפילו יודעים שלא נפלה בכלל איסור
הבחנה היא כ"ז שהיא מיוחדת לו והוסיף דכיון דבה ישראל
לנכרי שאין להם נשואין אחרים היינו אשה גמורה והרי
היא בכלל הגזירה כמו דיפ"ת וסיים דאין רואה שום ד'
להקל ולריכה להבחין ימי הבחנה ע"ש.

ויש להעיר בדבריו דמה שהביא ראי' מיפ"ת מדווארך
להשמיטנו וכו' ש"מ כל זמן שהיא בביתו אפילו יודעים
ראי' זו אינו מכיר שהרי כתב שם ה"ה ז"ל דהאי יפה
חומר מיירי אחר ביאה ראשונה במלחמה וכיון דמיירי אחר
ביאה ראשונה שלו אי"כ ע"כ לריכה להבחין ל' יום לחקת
הולד מחמת יליאחא מצית צעלה ואי"כ אפילו נדע בבירור
שלא נפלה מעלה הראשון אחתי לריכין אנו להבחנה
מציתה שלו להבחין בין זרע שחרע בקדושה ארע שנזרע
שלא בקדושה אבל אהכ"י אי הוה ידעינן בבירור שלא נפלה
מקודם הוה די לה דימי הבחנה גם כי לריך להבחין בין
זרע צעלה ראשון לשני וסחם גויות מחמת תחת צעליכן
הם ואין אפטרופוס לעריות ועיין רש"י יבמות ל"ז ע"כ דהא
דאין לעכו"ם אחוה מן האב משום דסחמא ע"כ זוהי
ומא"ש אחר הוא ובגמ' ע"ז כ"ה ע"כ אין אשחו משמרתו
אבל ישראל אשחו משמרתו ופרש"י דלא קפדי איכו בקרי
ואיתחא בבולגא ועיין ש"ע אי"ע סי' כ"ב ובתי הארנתי
בזה ואי"כ י"ל דיפ"ת גרע מצת ישראל וי"ל דכיון דנשאה
לישראל כותיבו היא, לזד כי יש לחלק עוד דדוקא דיפ"ת
שהיא נכרית לנכרי הוה בכלל גזירה דהוה אשה גמורה
וכ"ז שהיא יושנת תחתיו הרי היא אי"א גמורה אבל

בישראלית לנכרי אין כאן אישות כלל ואינה בכלל גזירה כלל וכבר ניין ענין זה באזה"ש הכ"ל בסוגריים ע"ש.

סיומא דפיסקא דנראה פשוט דכל שנחפרדו זה מח מחתחילין ימי הבחנה וכל זמן שסם בצית אחד אפילו אומרת שלא נבעלה אין מאמינין לה כן נלפע"ד להלכה ולמעשה כס"ד.

יידו דרש"ת בלב ונפש.

בגשה הקטן

סימן קע"ז

אשת מומר שנתגרשה ג' שנים אחר שנתפרדו זה מזה אי צריכה הבחנה לאחר הגט

ב"ה אור ליום ה' פנחס התשכ"ה ברוקלין ג"י יצו"א.

בין המצרים, ישלח לנו מדלג על ההרים, וישמענו בקול שופר, גאולת עולם ברית לא תופר, ובתוכם כבוד ידידי הרה"ג גוי"ג א"א וכו' כש"ת מזה"ר ישעיה אברהם פנתימברג שליט"א רב בבית"ל תפארת אברהם וינטראט מאס.

אחדש"ת, בדבר השאלה באשת מומר שנתגרשה נקטיים רבים אחר ג' שנים שנחפרדו זה מח והיה הוא גר במדינה אחת בארצ"י והיא במדינה אחרת אי צריכה להמתין ל"א יום ימי הבחנה קודם שנשאל והדבר שעת הדחק שהמשדך רוצה ללכת למקום רחוק ולקחת אותה עמו ואולי כיון דבעלה מומר הוא ואסורה לדור עמו מדינה א"כ ליכא צד דין הבחנה ולא גזרו ז"ל בכהאי גוונא ואלה להביא קלת ראיות.

והנה במשנה יבמות פ' החולץ דף מ"א וכן כל שאר הנשים לא יתארכו ולא ינשאו עד שיכו לכן שלשה חדשים אחד בחולות ואחד בעולות אחד גרושות ואחד אלמנות אחד נשואות ואחד ארוסות ר' יוחנן אומר הנשואות יתארכו, הארוסות ינשאו וכו' ובגמ' תני הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה או שהיה לה כעס עם בעלה או שהיתה חולה או שהיה בעלה חולה זקן או עקרה או איילנית או קטנה או זקנה או שאינה ראויה לילד כולן צריכין להמתין ג"ח ע"ש. ובדמיון פ"ח מה"ג הו"ח.

והטור א"ע סי' י"ג כתב כל הנשים שמחו בעליהם או גרשום לא יתארכו עד שיכא להם ג' חדשים וכו' אפילו נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין אפילו היה לה כעס עם בעלה ופי' הב"ח דרך רבותא נקט אחר לא יתארכו אפילו נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין דליכא אלא איסורא למבעל קודם שנגנסה לחופה א"כ שפיר איכא למיגזר בראשון דלמא התיחד עמה ודילמא בעל וכן בשני איכא למגזר בכהי א"כ גזרינן אירוסין אטו נישואין אח"כ אחר אפילו הי' לה כעס דלפי"ג דליכא איסורא מ"מ ודאי

לא שמשו אפילו הכי גזרינן אטו היכא שאין הכעס גדול כ"כ ואין החולי כ"כ וכו' דלא פליג רבנן בחקנה גזרה שלהם בין אשה לאשה ובש"ע כתב ואפילו בעלה במדינה הים גזרו ע"ש בכל המקור.

והנה מדכתבו בנחגריה מן האירוסין גזרו חכמים אפילו שהוא אסור לדור עמה ע"כ מבואר דאפילו במקום שאסורים לדור יחד גזרו חכמים משום לא פלוג ולא מציעא לעסם דאיכא למגזר בראשון דלמא התיחד באיסור א"כ הכי אפילו דאסורה לדור עמו איכא למגזר דילמא התיחד עמו באיסור ודלמא בעל אלא אפילו לעסם גזרינן איסורין אטו נישואין מ"מ צדיק נראה דלכ"ע גזרו דהרי היה אשה נשואה ומח דס"ל לכ"ה דכיון דאסורה לדור עמו וליכא טעם למגזר לא נהירא לן שביי איכא ואיכא טעמא למגזר גם כאלן דהרי פשוט דמומר שהמיר דתו קודם שהמיר היו שניהם יחד ובעל כדך כל הארץ וא"כ אכתי איכא למגזר בכל נשים אטו מומר שבעל ולמחר המיר דתו והתם צריכה ימי הבחנה מדינה וכיון דאיכא טעמא למגזר אפילו במומר ודאי גזרו צד כמו בשאר נשים אפילו ברחיק בגט ממון שהמיר יותר מג' חדשים לא פליג רבנן כמו בשאר נשים דלא פליג חכ פשוט מאד. גם האמת דגזרו אפילו בנשים שהם חייבי לאוין שנשאו באיסור ואסורין לנא באיסור ללא.

וקצת ראיתי להעמיד סדרת כ"ה כיון דקו"ל המשמחם הרי זה גוי גמור לכל דבריהם וא"כ כיון שבעל אשה זי נשחמד ר"ל ויאל לדה אחרת וממילא נהפך לאיש אחר גוי וכיון דכבר עברו יותר מג' חדשים משעת שנחפרדו לא חיישינן שמא נבעלה לגוי כמו דלא חיישינן שמא נבעלה לגוי דעלמא אצל פשוט דלא שבוש הוא כיון דצריכין הימנו גט וכל זמן שלא גרשה אגודה צדק אף שהוא מומר לשמך מ"מ בעל הוא וגזרינן בבעל נשים. ובספרי שו"ת ח"ב סי' כ"ה כתבנו בישראלית שנשאלה לעכו"ם בערכאותיהם ונתגרשה ממנו בערכאותיהם צריכה להמתין ג' חדשים ע"ש וא"כ כ"ה כאן דצריכה להמתין לכ"ע.

ומה שהעיר כ"ה משו"ת נוצ"ק סי' פ"ע שכתב דבאשת מומר יש לגרף שיטת המדרכי ריש פ' מי שאלחו שכתב חולי בכל פסולי דרבנן יש להחיר בשעת הדחק צדיעבד ע"ש ברצח טעמים יש בדבר דהתם הרי עובדא דנוצ"י מיירי באשת מומר שקבלה ממנו גט ויש בו שאלות וחם נפסול בגט תשאר עגונה לעולם כה"ג כתב הנוצ"י שיש לגרף שיטת המדרכי ריש פ' מי שאלחו שכתב דאולי בכל פסולי דרבנן יש להחיר בשעת הדחק צדיעבד אצל כל זה פסולים השייכים צדיק גט אצל כאן הרי אין כאן שום חשש עגון ואם לא ישאלה היום ישאלה לאחר ג' חדשים ואף כי הדרך עליו דחוק ללכת מ"מ אין זה ענין של עגון צפרט צומנים אלו אשר המעוסים עוצרים ושבים מידי יום ביומו לאו שיהיו יחזרו לאחר ג' חדשים או שהיה חסע אחריו וישאו זה לזה ואין זה רק ענין של ממונות ובשביל ממון ודאי לא נדחה גזרה דרבנן חכ פשוט.

שנית דלפי הגר"ח ס"ל לכ"ה דהעם דס"ל להנצ"י שהוא שעת הדחק משום שהיא אשת מומר הוא העם דכל

אחרי מודים דרבנן הנני נזה לאשר קבלת יקרת ספרו הגדול ש"ח דובז משרים ח"ג ע"י הכי דואר ובמה אקדם פני מלכיו נח ונח לקבל את ברכתי ברכת בדיוט קלה שחכר עוד להרצין חורר ברכים לדיק כחמר יפרה כאלה בלבנון ישגר וגוי עוד ינוצ ששיבה דשן ורענן יחדש כנשר נעוריו עד כי יבא שלח ולו יקרת עמים צ"ח.

ולפי שדברי כ"ק עלי אהובים אחרתי להשפיעם בהם מה שלא זכיתי להבין לפי קולר המשיג ואחן קדימה למח שהערותי בספרו הגדול ח"ח סי' ז' אות ג' ע"ד הש"ס יבמות (דמ"ז ע"ח) מעשה באלה שכל לפני ר"י ואמר נתגירתי ביני לבין עמי וכו' ח"ל נאמן אחר לפסול ח"ע ואין אחר נאמן לפסול את בניך, והקשו החוס' ה"ד חי אשמו עכו"ם ממ"ג בניו פסולים ואי ישראלית ממ"ג בניו כשרים דהא נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. וכדדרג"ק יאל לזון בדבר חדש דנכי דבן שולד מנו"ע הבא על ב"י הולד כשר וחשוב כישראל גמור מ"מ בגר שכל ולא עכל אף לדינו כנכרי מ"מ הולד הולד ממנו ע"י ישראלית שפיר גם הולד חשוב כנכרי והטעם דכיון דנש"ס יבמות (מ"ח ע"ג) מצוהר הטעם דהולד כשר משום דנכרי ועבד לא חפשו בזה קדושין כלל וכמצוהר ברש"ח בשם רבינו דה"ג משום דאינו מחייבם אחריו דקרוי בנה אצל בגר שכל ולא עכל נהי דחשוב כנכרי נראה דחשוב ב"ר הוי. ור"ח לדבריו נ"ל מש"ס גיטין פ"ח דאיחא החס' ח"ל חתימה לעבד ולנכרי עבד ונכרי נמי עבדי דמגיירי ודחי הכך לאו לאגיורי קיימי (ובספרו שם ע"ס שחם חתיה לאו) וכן דחי שם גירוח לא שכיחא וקשה הא גר שכל ולא עכל חשוב כנכרי וצדיקה שפיר גירוח שכיחא ותכדיר קושיה הש"ס אע"כ דבאמת גר שכל ולא עכל חשוב כנכר הוי ושפיר פוסל בו שויר אם שייך כמו בקטן וכיון דחשוב ב"ר הוי ממילא בנו מחייבם אחריו ושפיר חשוב נכרי גמור עד שימגייר והוא מלתא חדתא, ושפיר מיושב קושיה החוס' דלעולם נשא ישראלית ומ"מ באל לפסול ע"י שחם גיירתי ביני לבין עמי אחר בנו דהוא אחר שהעבילה הוי בינו לבין עמי ומ"מ המילה הוי שפיר צ"ד וא"כ הוי גם לפי דבריו גר שכל ולא עכל וחשוב ב"ר הוי כנ"ל והבן שולד ממנו מישראלית חשוב כנכרי כיון דמחייבם אחריו עכ"ל. עוד הביא שם ראיות וא"י"כ צסמוך נדבר מהם.

ואקדמות מילין אבקש רשות להעיר בדבריו הקדושים והאי חנה צמחי דסליק פתח ברישא מה שכתב דהמילה הוי שפיר צ"ד וכו' גר שכל ולא עכל הכי ודאי שאפשר לומר שכיח הדבר כן אצל לא מצינו לזה רמז בש"ס דהמילה היתה צ"ד ולא מצעיל לשיטת הרמב"ן ודעימ"י הבא דבריהם בטוש"ע יו"ד סי' רס"ח אלא אפילו לדעת שאר פוסקים דבעי מילה קודם עבילה דוקא מ"מ מאן נימא לן דהוי צ"ד שנכריה מח דין חדש לענין הוי דגוי גם מרביטת לישנא דאמר רבי נחמן ב"ר יצחק ה"ק ליה לדברך ע"כ אחר ואין עדות לעובד כוכבים משמע לכאורה דע"כ ממש קאמר ואפילו מילה בלא צ"ד, אלא מ"מ כגון מילתא דחליא כסדרא ודאי בטלה דעתי נגד דעתו כרמא מ"מ אפילו נימא כסדרא דה"ג דלמילה שפיר מל צ"ד אכתי הא מלתא חדתא דעכו"ם כיון שכל אפילו לא עכל הוי ב"ר הוי לפענ"ד ל"ע.

באשח מומר מקרי שעת הדחק אצל האמת כי סדרת הנוצי"ה הוא כיון דהבג שקבלה ה"י מצעלה מומר וחששו שלא יר"ה ליתן לה בג אחר לעולם ובאמת הוא כדן אלו ה"י שם הגדון מאשח ישראל רק באופן שנגעלם הכעל ואינו בנמאל עד שיש לחוש שחשאר עגונה כל ימיכה ה"י הדן כן ואשח מומר לאו דוקא שם אלא שהגדון ה"י שם כן באשח מומר ובאשח מומר חיישינן דלמא המומר לא יר"ה ליתן לה בג אצל בגדון דידן לענין ימי הכחנה אין כאן עוד שום החקשרות לאשח עם המומר כיון שכבר נחגרשה אין בזה שום סכר לומר דהוא שעת הדחק משום שהיה אשח מומר ואין כאן להקל כלל בזה.

ועל השלישית אני בא דאי נימא דה"ג מקרי שעת הדחק ואינה לריכה להמחין ימי הכחנה א"כ צעלה כל ימי הכחנה דהרי עיקרי ימי הכחנה הם מדרבנן לפי דעת רוב הפוסקים (אף דגדולי הפוסקים ס"ל דהוי דאורייתא עיין ח"ע סי' י"ג) ולדעת המרדכי דבשעת הדחק יש להחיר בכל פגול דרבנן א"כ לעולם יעשו להם אמתלה שזכ רואה ליסע מפח וכדומה וי"ה שעת הדחק ונמאל גזירה חז"ל צעילה וכחוחא וטולא ע"כ פשוט דה"ג ליכא להחיר כלל בימי הכחנה ומה גם כי באמת דעת קתא פוסקים דימי הכחנה דאורייתא ודאי דאין להקל בזה.

ומיהו אם קידש דיעבד וצרכו וכגון שלא הגיד להרב וע"פ סיבה לא נחזרה להרב שיהא בחוק ל"א יום או שקדש בלי רב וצרכו מצוהר דינו בא"ע סי' י"ג ולמודעי אני לריך דמה שאמר שם קידש וצרכו כיינו בשקידש ולא כנס אצל בקידש וכנס חומר יותר ועיין בית שמואל שם ס"ק י"ע ואם כנס וצרכו לדעת הרמב"ם הצריכה לכפר על האיסור שעשה מהכי הצריכה וכו"כ המגיד ולשאר הפוסקים דס"ל הצריכה היא משום דמגלה דעתיה שאינו רואה לנפשו א"כ אם כנס לא מהכי הצריכה וי"ח דמהכי כמ"ס בניי והמגיד פ"ח ע"ש.

ובזה הנני ידיו המברכו בברכת התורה ללומדיה דושל"ת לצנח, ידידו מכבדו מוקירו בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קצ"ח

בגדון חדש בגר שכל ולא עכל דמקרי ב"ר הוי לענין קידושין אף דיני כנכרי לכל דבר

א' דר"ח מרחשון התשכ"ג ברוקלין נ"י יצו"א

רב הרבנים גאון הגאונים בעל תרסין מדרבנא דעמא קברניטא דספינא תל תלפיות ע"ה פ"ה אורז בלום חסיד ועניו תמים במעשיו טהור גברא רבן של ישראל כקהדרג"ת מרן ר' דוב בעריש ויידנפעלד (שליט"א) זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק טשעבין והגליל — ירושלים ע"ה טובב"א.

דת ישראל זה כבר קבל עליו להיות כמונו אלא שנאם ולא היה יכול לנמור הדבר ומכל הלין טעמא חסור היין במגעו אפילו לכחחלה ובספרי שו"ת ח"ג סי' י"ד הארכחו קלף בדבריו.

ומעתה י"ל דבזה חלוי דלעתה הר"ן ז"ל דס"ל דאינו מקבל עליו כלום עד לאחר הטבילה וגרע מגר חושב א"כ פשוט דעכו"ם גמור הוא לכל דבר עד לאחר הטבילה אפילו מל כבר אבל לדעת הר"י והרא"ש והרדב"ז ז"ל דס"ל דמקבל המלות משעת המילה א"כ כבר הוא יאל מכלל עכו"ם ונכנס לכלל ישראל במקלח ואינו אוסר יין א"כ י"ל דכ"ג לענין הוי וכשיטת כ"ג.

ג) אלא דבאמת אדרבה הרי כתב הרדב"ז שם היפוך זה דהשאלה הינה במי שמל ולא עזל ונגע ציין מה דיו וכן אם נחמין עליו או מלערק לעשרה ואם קדש אשכ חי חיישין לקדושו וסיים ח"ל ולענין להלערק לכל דבר שבקדושה ולענין חי חיישין לקדושו הדבר ברור שאינו כישראל נשום דבר דקיי"ל מל ולא עזל כאלו לא מל אלא שיאל מכלל עכו"ם שמלוח להחיותו ובר הרי כתב דלענין קידושין הדבר ברור דאינו כישראל נשום דבר ולשום דבר משמע ג"כ לענין שאינו בר הוי ולא יחייבם הולד אחריו דא"כ אכתי חוששין לקדושו עכ"פ במקלח לענין זה דכח בר הוי והכן הולד ממנו ע"י קדושין אלו הוי נכרי גמור וכגון דא הי"ל להשמיטנו דעכ"פ חוששין לענין זה לענין קדושין.

ד) ומה שכתב כ"ק מרן מחו"י יומא דף נ"ו לענין כוחים דכיון שגר הוא וצידו לחקן עלמו מיד בני צריח קרינן ביה לולי דבריו הקדושים לפענ"ד יש לחלק ציניהו דהתם ודאי הרי גר גמור הוא שברי מל ועזל צפני צ"ד רק שהגירות היב מחמת מורא דאריות ורשע הוא כבונתו או אפילו במעשיו זה ודאי צידו לחקן מיד ולעשות חשוכה ולקבל מאהבה ונמלא כוח גר גמור לכל אכל הבא החסרון הוא צעיקר הגירות שלא היה טבילה צ"ד ואינו ישראל עד שלא עזל ולר"ך מעשה טבילה לחקן צעיקר הגירות, ועוד נראה דכ"ק אף אין צידו לחקן שברי לר"ך צ"ד לעצילה ואם עזל צינו לצין עלמו לא מכחי וא"כ דילמא לא מתרמי ליה צ"ד בשעב שירא ואין צידו לחקן מיד כשירא וא"כ לא דמי דחוי דכתיב הוי גר גמור וצידו לחקן עלמו מיד ואין לר"ך צ"ד לחיקונו.

ורא'י מפורשת נראה מנח מקידושין ס"ז צעא מיניה רב אחי מר' יוחנן אמר פירות ערוגה זו חלושין יהיו חרומה ובר' א"ל כל שצידו לאו כמחוסר מעשה דמי איחיביה באומר לאשכ הרי את מקודשת לי לאחר שחגגירי לאחר שחגגירי לאחר שחגגירי ור"י בשלמא כולכו לאו צידו אלא גר הוי צידו גר נמי לאו צידו דאמר רבי חייה בר אבא אמר ר' יוחנן גר לר"ך שלש מי"ט משפט כחצי ציה כדון, מי יימר דמחקקו ליה בני תלחא ופרש"י מי יימר ור"י הלכך לאו צידו הוא ע"כ הרי מפורש דלכחגגירי לאו צידו הוא דמי יימר דמחקקו ליה בני תלחא וע"כ לר"ך לחלק כג"ל מחו"י עוד יש לחלק באופן אחר אבל עכ"פ

ה) ראשונה מהא גמ גופא דפר"ך ומי אמר רבי יוחנן דאבנים לא מחימין והחיות יכיר ויכירו לאחריים ובר' ומשני ח"ר ר' נחמן בר' יצחק ה"ק ליה לדבר"ך ע"כ אחכ ובר' ואי נימא דגר שמל ולא עזל חשוכה בר הוי כיון דכבר מל לשם יהדות א"כ לאו עכו"ם סתם הוא. ובר' הרשב"א יבמות ע"א ד"ה אלא דמוקי קרא דחושב ושכיר אחי לגר שמל ולא עזל וקשיא א"כ היינו עכו"ם ואע"פ שמל הרי הוא כערל דכו"ל כערצי מכול וחי' דליחא דשאני דמילחו לשם יהדות ואע"פ שלא נגמר גירחו מ"מ כבר התחיל ונכנס קלח בדת יהודית שאינו לר"ך אלא טבילה ע"כ ובר' הרגיש בדברי הרשב"א הללו והביא לשיטתו רח"י דגר שמל ולא עזל לאו עכו"ם גמור הוא אבל א"כ קשיא לן דבגמ קורא ליה עכו"ם גמור כדאמר לדבר"ך עכו"ם אחכ ומשמע דדין עכו"ם גמור ליה וא"כ ממ"נ חקשה אי נימא דהאי גר היה מכול צ"ד ורק לא עזל אחמאי קרי ליה עכו"ם והא לרשב"א כה"ג לאו עכו"ם גמור הוא דנר"ך קרא אחריתא למעטת ואי נימא דאפ"ה קרי ליה עכו"ם א"כ חקשה לרשב"א דס"ל דכ"ג לאו עכו"ם הוא אפ"כ י"ל דגם לא מל צ"ד וא"כ אזדא לן ראיא כ"ג דכבר היה מכול וי"ע.

שוב נחיישנחי דודאי יש לומר דאפילו מל צ"ד ואפילו הכי הרי הוא גוי גמור ומראה דא הוא גמיר מפורשת ברכות מ"ז ע"ב והכריז אין נחמין עליו ופר"ך פשיטא הכא במאי עסקין בגר שמל ולא עזל דאמר רבי זירא אמר ר' יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויעזל וכמה דלא עזל נכרי הוא הרי מבואר בגמ' דגר שמל צ"ד מ"מ כל כמה דלא עזל נכרי הוא ונכרי משמע נכרי ממש, ובהא יש לי לדייק קשיא עלומה בגמ' שבהר"ך בלשוננו וכמה דלא עזל נכרי הוא ולכאורה שפח יתר הוא והכי הול"ל פשיטא הכא במאי עסקין ובר' דארי"א ארי"א ובר' עד שימול ויעזל קמ"ל ע"כ וממילא ידעין דאין נחמין עליו ולמה בהר"ך בלשוננו וכמה דלא עזל נכרי הוא ולהכ"ל דבכיון בהר"ך הכנה בלשוננו דלא נדייק מה דעכ"פ כיון דנר"ך למעטו נימא דעכ"פ קלח יהודי הוא במילא לחוד וקמ"ל דכמה דלא עזל נכרי הוא לכל דינו זה לפענ"ד נכון ובאמת כי קלח י"ע לרשב"א ז"ל ג"כ מכאן וי"ל.

ב) שנית נראה דלכאורה עלה במחשבתו דדבר זה חלוי במחלוקת הראשונים ז"ל הר"י והרא"ש צ"פ השוכר את הפועל דבהיה מעשה בגר שמל ולא עזל והיה צבית ישראל ימים רבים ונגע ציין והחירו ר"י אפילו בשחיה וכן כתב הרא"ש הביאו בטור יו"ד סי' קכ"ב אבל הרשב"א צ"ה בהר"ך ובר"ן צ"פ השוכר וצ"פ רבי ישמעאל חולק עליהם. וכתב הר"ן העטם דגר אינו מקבל עליו המלות אלא לאחר הטבילה ולא דמי לגר חושב שמקבל מהשתא, אמנם הרדב"ז בחשוכה סי' חתק"ז (תע"ט) כתב דעדיף טפי מל ולא עזל מגר חושב ממכה טעמי חדא דגר חושב לא קבל שום מלוח ממלוח ישראל זה קבל עליו מקלח מלוח קלוח וחמורות ומי"ש הר"ן ז"ל שאינו מקבלו אלא לאחר טבילה ליחא דניהו דלא מעטש עליהו אלא עד לאחר טבילה אבל מהשתא קבליהו עליה וחו דגר חושב לא מל זה מל ואלא משוממא עכו"ם וחו דגר חושב לא קבל עליו

ראיתי שכח עוד דבר דסגי לבעל קרי בעצילה שאובין או בחליצה היינו לחפלה וד"ה וכמ"ס הרמב"ם והר"ש שם רפ"ה דמקואות אבל לענין עומאה וטברא לריך מקוה כשר כנדה וכלי חליצה וא"כ הא דקאמר בגמ' מי לא עבד לקריו היינו לעומאה וטברא דה שפיר מהני לטבילה גירות, ועיין חידושי רש"י קידושין ה"ל מה שחי בזה.

(ה) גם מה שכבר מקושת האחרונים ד"ל וע"פ גמ' גיטין דקטן שפיר חשוב דר קדושין משום דאחי לכלל קדושין לכשיגדל ושפיר הכן מחייבם אחריו א"כ צ"ב שכל ולא עבד נמי כיון דבדלתי לא יחזור ואחי לטבילה א"כ הלא אחי לכלל הוא כשיטבול ושפיר חשוב גם עוד קודם שטבול דר הוא כמו קטן דחשוב בכלל הוא משום דאחי לכלל הוא לכשיגדל, לפענ"ד מרחק רב איכא ציינוהו דבשלמא קטן מקרי דר הוא משום דאחי לכלל הוא אבל החם אחי לכלל הוא ממילא שחרי לא מחוסר רק זמן והזמן ממילא קאחי והוי בכלל הוא אבל גר לא אחי לטבילה ממילא ולא יצא לכלל הוא לעולם אם לא יטבול בפני צ"ד א"כ לא אחי לכלל הוא מעצמו אלא שיתעבד לטבול ואז גברא אחרינא הוא דאחי לכלל הוא, ונראה דלא עבר עברה שחייב עליה מיחה לאחר שחל ולא עבד ואח"כ עבד לשם ישראל כה"ג דאמרינן אישחתי גברא אישחתי קטלה הכ"י היכ נפטר ממיתה א"כ חזין דגברא אחרינא הוא דאחי לכלל הוא והאי שלא עבד לעולם לא אחי לכלל הוא דגר שחגיגה קטן שולד דמי. ולא מצעית למ"ד קטן אוכל נבלות צ"ד מזוין עליו להפרישו דא"כ נראה דלעולם גם אקטן איכא דין של קיום מצות אלא שאין נעש עליהם משום שהחורה הוא דחסה עליו וכמו שאמרו בגמ' סנהדרין הכי נמי חקלה איכא והחורה היא דחסה עליה דקטנה שזנחה וכן ראיתי למרן זקינו צ"ח שערס יו"ד סי' שני"ט אהא דאמר ר"י הגדילו יכולין למחות וציאר למ"ד קטן אורי"ג צ"ד מזוין עליו להפרישו א"כ יש על הקטן חיוב מצות ואסור בכל איסורין אלא שהוא פטור מן העונשין לפי שאינו דר דעת שלמה וא"כ יש נמי על הקטן שחגיגה לקבל עול מצות כיון שקטן בלחמה דר חיובה הוא אלא שהוא אינו דר דעת ולא מהני קבלתו ושפיר י"ל דלא הוי גר גמור בלי קבלת עול מצות ולכן אמר ר"י הגדילו יכולין למחות ואם אינן מקבלין עול מצות הויין גוים למפרע וניחא בזה מה שהעורר הרשב"א ז"ל בשמ"ק צכחצות אהא דארי"ג כיון דהוי גר גמור אמאי יוכל למחות ע"כ ע"ש. וא"כ לדין נמי חלוק גדול ציינוהו. אלא אפילו למ"ד קטן אורי"ג אין צ"ד מזוין עליו להפרישו וכנראה דאין קטן קיי"ל הכי וא"כ אין על הקטן חיוב מצות כלל מ"מ שני כ"ל כיון דעכ"פ אחי לכלל חיוב וגם לפי דעת החב"ד הביאו הרמ"א דאפילו קטן שחטא לריך עכ"פ לעשות חטובה כשנגדל על חטאו ועיין צ"ח הגמ' ע"כ צ"ח אכפיה רפרס ופרש"י והא"י שם והביאו כה"ג פ' החובל ועיין צ"ח אורי"ג סי' שמי"ג ובחומ"ם סי' שמי"ט וגמ' שבת א' ע"כ חגב חי טבור וצ"ח ד"ה דילמא אכיל ולי"ט.

(ו) עוד נראה דהכא ידוע שיטת הר"י דר בחילוי הביאו בסוף ספר ראב"ן ובמחרי"ק במל"מ דאז יכול לקדש אשה לבנו קטן מטעם זכיה דכין לאדם שלא בפניו

נראה דלא אמרינן צידו הוא ע"כ. ועיין שו"ת עוט"ד יו"ד הל' גרים סי' קי"א ומכאן חמה אני נמי אפרישה אי"ט סי' ל"ב אות י"א ד"ה והכתי שבהקשה אמאי לא אמר נמי לפי שאינו צחורה קדושין וא"י ד"ל קלה דעכו"ם חשוב קלה צחורה קידושין הואיל דיש צידו להחגייר שחרי מפורש אמרו ללאו צידו הוא ולי"ט.

וגדולה מו כחב המקנה קדושין דף ס"ב ה"ל אהא שאמרו שם מי יימר דמחקקו ליה הני תלחא דאפילו היכא שכבר קיבל עליו המצות ומל כל זמן שלא עבד אינו יכול לקדש אשה אף אלאחר שיתבול דקידושין אין חופסין בזה ולאו דר הוא הוא ע"ש ועיין בשומר ליון הנאמן קונטרס קרי"ו. ומה שדייק המקנה לשון הגמרא מי יימר דמחקקו ליה הני תלחא בחידושי הריטב"א כחב סחם מי יימר דמחקקו ליה צי דינא.

והמאירי קידושין ה"ל כחב צפי הגמ' ואע"פ דאמרו כל שצידו לאו מחוסר מעשה וכו' ובלאחר שחגיגה מיהא הרי צידו להחגייר אינו כן שחרי גר לריך שלשה ואף דצ"ע צד אין משיחין לו ישראלית אלא כשעבד בפני שלשה שלשיא צדא ישראל אם נחגייר צדו לבין עצמו אינו כלום ואחר שהוא לריך צ"ד אינו צידו והוא שאמרו מי יימר דמחקקו ליה צי דינא וגירסא שם נמי כצ"ע צ"א וכן נראה גירסת הרשב"א למעין שם.

ודא כי אפשר לישב קלה לפי דעת החוס' והר"ש יצומח מ"ה ע"כ שהקשה בזה דאמר רב אסי מי לא עבדא לגדוהי וכו' ותמכו החוס' דהא גר לריך ג' דמשפט כחיו צ"ח ואין דרך נשים להביא איש עממן בשעת טבילה וא"י דהא דבעינן שלשה היינו לקבלת המצות אבל לא לטבילה ועיין טור וצ"י יו"ד סי' רס"ח והנה בגמ' שם הביא עוד הכהא דכח קרי ליה דר ארמאה אחר ריב"ל מי לא עבד לקריו ע"כ. ולשיטת החוס' שם דנדה שטבול לא צ"י שלשה לטבילה הכ"י צבעל קרי שטבול לא צ"י שלשה וסגי אפילו צדו לבין עצמו או עכ"פ לפני אחד וא"כ שפיר הוב צידו לתקן, אבל הראשון קשה. וגם לשיטת הרמב"ם ושאר פוסקים דבעינן שלשה קשה.

ואין להקשות אהא מי לא עבד לקריו והרי לטבילה גר לריך מקוה הכשר לטבילה נדה כמ"ס רמב"ם פ"ג מה"צ ה"ג וש"ך יו"ד סי' רס"ח וגם לריך בלי חליצה ומה מהני טבילה לקריו שחרי טבילה בעל קרי צ"ח סגי צ"ח סאה שאובין כמ"ס מג"א סי' פ"ח ס"ק א' ומבואר צ"י ובפוסקים ועוד טבילה צ"ח מהני אפילו בחליצה ד"ל שידענו שטבול לקריו במקוה כשר, ולשון מי לא עבד לקריו משמע דפשיטא ליה שטבול לקריו והוי רואין אוחו שטבול פעמים דאלי"כ מאי פשיטא ליה כולא האי דילמא אה"כ לא עבד לקריו כיון שקראוהו דר ארמאה.

ועיין ח' רמב"ן יצומח ה"ל דטבילה לשם קריו גופא עולה לו לטבילה גירות מ"מ הרי אפשר שלא עבד לקריו מעולם ולריבין לידע צבירור שטבול לקריו וכמ"ס טו"ז סי' רס"ח וא"כ שפיר מיייר כשידענו שטבול לקריו במקוה כשר, ובשו"ת צ"ח שערס למרן זקינו ז"ל יו"ד סי' ש"ס

שיר הואיל וצשעה בעט מיהא אינו שור ויכולה לנשא להם אחר שנשחרר ונחגיגר שלא היה החנאי כלום ע"כ וכן כתב עוד שם בסמוך האומר לה חן מצעל אחותך ויראה שאפילו אחותה גוססת בדבר ספק וכו' והנראה עכ"פ מפורש מדברי המחזירי ז"ל דאפילו נחגלה דעה רבו והעם עכו"ם ונמלא גירות שכיחא בכו יותר או שכיחא גוססת אף דשכיח מאד מ"מ לא נשחנה הדיו משום זה וא"כ הכי נמי צידדו אפילו מל ושכיח גירות לא נשחנה בשביל זה שיהיה בר הכי כוללפני"ד .

(ז) עוד צו שלישי דנראה דאפילו לשיטת בג"ק צפי הגמ' אכתי אין מכאן הכרח דלאחר שכל הוא בר הכי דנראה לפענ"ד לומר סברה ישנה ולחלק דכח גבי גט הכי הוא ענין של תנאי ותלוי דענה המגרש מה שחנה ומה דענה בתנאי זה וגם נדחה עיני הב"ד בדעתו של מגרש וא"כ יש לומר דעתו של המגרש ודאי לאוסרה על מי שהוא או שחושש שמה עיניה נחנה בלחור או שהוא שונה להשני וכיוצא בזה ולכן חלין בדבר ששכיח יותר אם קדושין חופסין בהם אלא כמי שאין קדושין חופסין בהם לא היו שורא אפ"כ כיון דממילא לא חפסי בה קדושין לאו שורא הוא דלומדין דענה דודאי לאו לשייר קאמר דממילא לא חפסו בה קדושין ולכן במקום שחנה לשייר באופן שיוכל להשתנות ויחפסו בה קדושין כגון מיחה בבעל או שחגיגר העכו"ם חמרינן דהתנאי ודאי היה צמינחא דשכיחא כי כזה אומדין דענה וא"כ בעכו"ם שכל ולא טבל כיון דשכיח הוא שחגיגר וחיישין דילמא עיניה נחנה בו והבעל מחנה עמה ומשייר אותו אף דלא חפסו בו קדושין הוי שור כיון דכזה כעין תנאי אכל לענין קדושין א"כ שז אין מכאן ראי דלחוי בר הכי וא"ע.

(ח) ועל ארבעה אכל להשיב דנלפני"ד גמ' מפורשת הוא ביצמח מ"ו וע"ז י"ע ע"א ר' חייא בר אבא חיקלע לגבא חזא צנות ישראל דמיעבדן מעובדי כוכבים שמו ולא טבלו חזא חמרא דמגו ע"כ ושורא ישראל חזא חורמא דשלקו לבו ע"כ ואכלי ישראל ולא אמר לבו ולא מידי אחא לקמיה דרבי יוחנן א"ל לא והכרח על צניהם שהן ממחרים ועל יין משום י"ג וכו' ועל צניהם שהם ממחרים ר"י לטעמיה דא"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויעבול וכיון דלא טביל ע"כ הוא ואמר רבה צ"ח א"ר יוחנן ע"כ ועבד הבא על צה ישראל הולד ממחר ע"כ והנראה מפורש דגרים שמו ולא טבלו הוי וע"ז הכרח עליהם ר' יוחנן דממחרים הם ומשום דלעמיה איל דלעולם אינו גר עד שימול ויעבול וכיון דלא טביל ע"כ הוא וכו' ליה כל דין ע"כ ועבד הבא על צה ישראל אלא דהוא ס"ל הולד ממחר (ועיין תוס' יצמח ע"ז ע"כ בדמחא ר"י ס"ל הולד כשר) אכל למי"ד דנכרי ועבד הבא על צה ישראל הולד כשר הכי דכשר אפילו דה"ל נכרי שכל ולא טבל ולא חמרינן הולד נכרי הוא גם מדכליינהו נכרי ועבד כדדי ואף דהבא הנכרי כבר מל ובשאר דוכתי היבא דכלליינהו נכרי ועבד מיירי שלא מל משמע דלא מחלק בין מל ללא מל גם מדקאמר דלעמיה איל דס"ל אינו גר עד שימול ויעבול נראה לפענ"ד מפורש מכל זה דאין לחלק כחוק בג"ק בין מל ולא טבל או לא מל אלא לעולם כל זמן שלא טבל ומל

ויש זכיה לקטן וכו' הנוצרי קמא א"ע ס"י ס"ד דהיינו למסקנא דכיון דאחא לכלל הוי מקרי בר הכי גם אצוי יכול לזכותו בקידושי אשה אכל להס"ד דלאו בר הכי א"כ כיון דלחוי לא מלי עבד שליח לא מלי משוי לאצוי לזכות עבדו והכ"ס צמ' לגיטין דף פ"ה כתב עליו והנה אחא נכון הדבר, והנראה מדבריהם ז"ל דמי שהוא בר הכי בקידושין גם שליח מלי למשוי ליה לקדושין דכא בזה חליח ואף כי קטן אינו עושה שליח משום דאין שליחות לקטן מ"מ מטעם זכר שפיר איבא ועכ"פ צמינחא הוא לקדש לו קדושי דאורייתא ויש ליה דין קדושין נמלא דמפרשים כיון דאחא לכלל הוי כשיגדיל השתא נמי בר הכי הוא ואחא ליה דין קדושין אפילו עכשיו אפילו בקטנותו אלא שחסר ליה דין גדלות מה שהוא תנאי בקדושין ולא עלם דין הקדושין אכל בעכו"ם ודאי עכשיו ליה ליה דין קדושין ואין קדושין חופסין בו מעכשיו אף שכל ולא טבל אלא דבר הכי הוא משום שיטבול לאחר זמן וא"כ לא דמי כזה לקטן כוללפני"ד.

והא דחמרינן בגמ' גיטין פ"ה א"ל חניחא לעבד ונכרי עבד ונכרי נמי עבדי דמגיירי ודחי הנך לאו לאיגיוירי קיימי וכן דמי שם גירות לא שכיחא והקשה כ"ג הא גר שכל ולא טבל חשוד כנכרי ובדידיה שפיר גירות שכיחא וחכר קושיה הש"ס א"כ דבאחא גר שכל ולא טבל חשוד כבר הוי ושפיר פוסל בו שור כמו בקטן, הנה ודאי דקושיא חזקה והקשה אדם קשה כבדל חמנם לולי דבריו הקדושים ללפני"ד דהנה הרשב"א פ"י גירות לא שכיחא מיחה שכיחא פ"י שכיחא טפי מגירות. ומענה מציעא לי בלשון שמגרשה בעל וידענו מעכו"ם שדעתו להחגיגר וכבר למד מאות וכוונה ואפילו חמין צ"ד למולו ולטבלו והכל מוכן לפנינו ומונה מופשט לפני המובל באופן שצדור לן שדודאי יתגייר ובגון שקבל עליו קנס ממון וכדומה עכ"פ נלייר שהיה באופן אשר אהנו צטוחים שדודאי ימול ויעבול ויגייר ואמר לה בעל האשה הרי את מוחרת לכל אדם ושייר עכו"ם זה, שאמר אלא לעכו"ם זה ובאחא זמן היה לה בעל אחותה אדם בריא ושלם צניהה ולפי דרך הטבע יחי מאה ועשרים שנה נמלא דהבא ודאי הגירות יותר שכיחא ממיחה מ"מ פשוט דאפ"ה לעכו"ם לא הוי שור והבט כשר ולבעל אחותה הוי שור וא"כ אכתי דברא קושיה הש"ס מאי משני גירות לא שכיחא ומיחה שכיחא וכו' איבא זמנים דגירות שכיחא ומיחה לא שכיחא ובקושיה הדרי"ג צמל ולא טבל, והל"ל דכל חלוי באופן ובזמן ולפי ראות עיני הדיין אפ"כ דחכמים השו' מדוחיכם ואוליין צחר רוצא דעלמא וצרוצא דעלמא גירות לא שכיחא ומיחה שכיחא, אופן שהגירות יותר הוי שור אפילו אם ימלא לפעמים אופן שהגירות יותר שכיחא ממיחה וממילא צידדו נמי ל"ל דאף צמל ולא טבל דהגירות שכיחא לא חקשה קושיה הגמרא דהאי שכיחא דקושיה הגמ' הוא על עיקר הגירות ע"פ רוב חכ' לא שכיחא וממילא אפילו ימלא לפעמים צמל ולא טבל דשכיחא לא חמרינן בשביל זה דהוי שור.

שוב מלחתי לרבינו המחזירי גיטין הנ"ל ראי לדברי ח"ל ויראה לי ששם אין כאן מעצרה שיאמר עליה כן צפרט אינו שור וכן יראה לי בצעד שאפילו נחגלה דעה רבו לשחררו וכן נכרי שנחגלה דעתו להחגיגר שאעפ"כ אינו

נדה מ"ג נכרי שהכרח ועצב מאי וכלא כיון שירד לעצב
א"כ ע"כ כבר מל דמלין ואח"כ עובלן ועכ"ז אי אזלינן
בחר עקירה הוא טבור.

ולפי דברי כ"ק יהיה זה חלוי במחלוקת הראשונים ז"ל
בגר שכל לאחר שבעל אי הוי גר כמבואר בש"ע יו"ד
סי' רס"ה לדעת הפוסקים דבעי דוקא קודם מילה ואח"כ
עצילה א"כ ע"כ דכבר מל אבל לדעת הרמב"ן דעבל ואח"כ
מל נמי מהני א"כ אינו מוכרח עוד דכבר מל ורוב הפוסקים
הראשונים והאחרונים פסקו כרמב"ן ודעה קלה פוסקים
דגם הרמב"ם ס"ל כרמב"ן ולשיעורם אחי ספיקתו במקומו
עומד.

אמנם לדינא רוח חלקים דבר צו והדבר מפורש בחוספחא
ובגמ' חיר דף ס"ו א"ל רבא והחן גר שנחגייר
מעמא מיד צויבא א"ל אין לך חולי גדול מה ופי' המפרש
שם ד"ה א"ל רבא במס' ציזן ע"כ שראה קרי ונחגייר
מעמא צויבא מיד וחני עלה בצרייתא (ע"כ שראה קרי
ונחגייר מעמא צויבא מיד) דד"א צומן שנחגייר מהול והא
הכא דליכא חולשא ואפ"ה לא חלין אח הצויבא בקרי ע"כ
ובפי' הרא"ש שם כתב ונחוספחא מוקי לה בנחגייר מהול
וכן כתב הראש"ד פ"ב מהל' מחוסרי כפרה ה"ד אהא
שכתב הרמב"ם עכ"ל שראה קרי ואח"כ נחגייר וכו' א"ל
מפרש בחוספחא אימתי צומן שנחגייר כשהוא מהול אבל
מל ואח"כ ראה חולין לו כל זמן שמלעטר והכ"מ כתב שם
איני יודע מה מלמדינו דכן הוא גם דעת הרמב"ם והוא
מחוספחא צזים פ"ב ה"ד. והר"ש במס' צזים דד"ה אינו
ז"ל אבל ע"כ שראה קרי ונחגייר אפי"פ שראה זיבוח
כשהי' ע"כ מעמא צויבא בך שניה שראה בחוך מעלי"ע
של קרי דנעשית לו כראייה ראשונה שמעמא צאונים וכו'
דראיית זיבא של ע"כ כמאן דליחא דלין הכוחים מעמאין
צויבא ובסוף חיר דף ס"ו חני עלה דד"א כשנחגייר מהול
אבל מל וכו' ומשמע דהיה גרים ליה בגמ' דחיר דד"א
כשנחגייר מהול ובגמ' שלפנינו ליחא אלא בחוספחא ומדברי
המפרש נמי נראה שכי' לו ברייתא כן.

וצ"ע אפי' הרא"ש במס' צזים שכתב ג"כ ח"ל וחני עלה
שגלוי חיר דד"א כשנחגייר מהול משמע דג"כ היה
גרים ליה כן בשלבי חיר אבל בפירושו במס' חיר כתב
א"ל רבא וכו' ונחוספחא מוקי לה בנחגייר מהול נראה
מפורש דלא היה גרים ליה בגמ' חיר אלא בחוספחא וז"ל.
ועיין רע"ב צזים הנ"ל עכ"פ מפורש בכל הפוסקים הנ"ל
ספקה כהדר"ג וכפשוטוהי דעכ"ל שכל ולא עבל אינו
מעמא בקרי.

דיו עכ"ל ליה לכל דבר לענין קדושין ואין טומ' דהוי צר
הוי וא"כ ממילא הדרא קושית החוס' דממ"נ הו"ל כשר
כלפניו ד.

טו ובציקר קושית החוס' שהקשו דהוב' נ"ע הכא על צח
ישראל והולד כשר וא"כ מאי נ"מ והי"כ בפ"ג
מא"כ ה"ה חי בשם קלה מפרשים דנ"מ בגר וגירור שהיו
מוחזקין בישראלים ואמרו שנחגיירו צזים לבין עמאן ולולי
דמסחפינא ה"י נלפענ"ד דמשכחת לה נ"מ כגון שצא לפנינו
ואמר שהוא גר מזרי שצא על צח ישראל ובגר מזרי הרי
אין קי"ל הולד הולך אחר הפסול ואסור לצא בקהל ובגמ'
יבמות ע"ז ע"כ ודע"ה נמלא האומר שהוא גר מזרי פוסל
בזה אח בניו ואמר שם מנימין גר מזרי היה לי חבר
מתלמידי ר"ע ואמר אני מזרי ראשון ונשאתי מזריה ראשונה
אשיא לבני מזריה שני כדי שיכא בן בני ראוי לצא בקהל
וא"כ י"ל דמעשה בזה שצא לר"י וא"ל נחגיירתי בני לבין
עמאן היה שאמר שהוא גר מזרי וכיוצא בו מן הפסולים
או כ"ש מואצי שאסור לצא בקהל וא"ל ר"י נאמן אהא
לפסול אח עמאן ואי אהא נאמן לפסול אח בניך ושפיר
מיושבת הקושית מנ"ע הכא על צח ישראל ואף שבגמ' אמר
סחם נחגיירתי ולא אמר גר מזרי מ"מ יש לומר דהכי הוה
ור"י הוא דלא חש להאריך דממילא משמע מהכחשבה דכונתו
על גר כה"ג שפוסל אח בניו ה"י או ר"י דינא קא"ל דלענין
עמאן נאמן הוא ולענין צזים לפסול אינו נאמן חס ה"י
באופן שהצזים נפסלים. ועיין חוס' מכות דף ז' ע"ה ד"ה
צזינן, קשיא היכא שמעידין שהוא מזרי שני וכו' וי"ל
דמ"מ אשחו נפסלה דפסלה צביאחו.

ובמה שכתבו ה"י אפשר לישב קושי' עלומה שהקשה הגאון
בעל חמדת שלמה להגאון ציה מאיר דהא"ך שייך לומר
שוי' אנפשי' חד"א בישראלית הא אין צ"ג מלוה רק על
א"א של ישראל משא"כ בפנויה אינו מחבר כמ"ש הר"מ
וא"כ לדידי אין כאן איסור כלל והיא מותרת צו דהיא אינה
צריכה להאמינו כמו צזיו שהם כשרים וכן הקשה בערלי"ג
והצ"מ ז"ל השיב דהכא הוי בכלל ע"ה נאמן באיסורין שנאמן
על עמאן והח"ש חתם עליו וחי' באופן אחר ובחדושי
שו"ת ח"ג ס' קכ"ה הקשתי גם על דבריו ע"ש אבל לפי
הנ"ל אחי שפיר מאד לכיון שהוא גר מזרי ודאי אסור
הוא בישראלית וגם היא אסורה לינשא לו ואחי שפיר מאד
הגמ' מקושית הגאון ח"ש הנ"ל וק"ל.

סימן קצ"ט

עכ"ל א' שייך בו טומאת זיבה

עוד להנ"ל

נח"א **סימן קל"ו** נסחפק כג"כ לפי מה דקו"ל דעכ"ל
טומאת קרי טבור כמבואר בש"ס נדה
דל"ד מה דינו צמל ולא עבל חס יהיה עליו טומאת זיבה
ופשע ספיקתו דלין צו טומאת זיבה והציא ראה מש"ס

סימן ק"פ

בפני מה נתחייבו אנשי שכם מיתה לאחר שכלו

עוד להנ"ל

זה"ג **בסי' י"ט** צמטש דשכס שנחלקו הרמב"ם והרמב"ן
ז"ל דלברמב"ם החיוב מיתה להם משום

ע"כ האב זכאי בנחו צקדושיה בכסף בשער ובציאה זכאי במליאתה ובמעשה ידיה וכו' ואינו אוכל פירות בחייה יתר עליו הבצל שאוכל פירות בחייה וחייב בחטאותיה ובפרקונה וקבורתה ופרש"י בקבורתה דאמרינן לקמן קבורתה תחת כחוצתה שבעניינה לו מצית אביה והוא יורשה במיתתה ובדף מ"ז ע"כ ת"ר תקנו מחטאותיה תחת מעשה ידיה וקבורתה תחת כחוצתה לפיכך צעל אוכל פירות וצחוס' שם ד"ה וקבורתה פירוש נדונייתה. הרי לן תקנת חז"ל מפורשת שחקנו שכן עבור קבורה.

עוד יש להעיר מירושלמי לא ראה הבצל לקבורה האב קיבורה ומוליד ממנו דין אחר רב חגי לא אמרו חלל אב אב אחר אינו גובה רבי יוסי אומר בין אב בין אחר גובה ותלוי בפלוגתא אלן פלוגתין וכו' והפוסקים נחלקו אי אחר גובה או לא אצל לגבי אב ד"ה גובה עיין רמב"ם פ"ד מאישות ור"ן כתובות מ"ז ויש שרצו לומר דאם הכניסה עדומה אינו חייב לקבורה לגמרי חלל שבעמרי"ל בתשובה כתב דלעולם חייב צעל לקבורה אפילו הכניסה עדומה הוצאו דבריו ב"ש א"ע סי' פ"ט, וכ"כ הרעב"א הוצאו דבריו בשע"מ כתובות נ"ג ד"ה או דלא פליג רבנן כיון דרוב נשים יש להם נדוניא והיינו דלא אמרו תחת ירושתה דממין דלא ירית וחייב בקבורתה ע"ש. (ובספרי משנה הלכות על רבינו ב"ש סי' י"ד הארכתיו קצת צרה) עכ"פ הרי לן מפורש דתקנו קבורה בשביל שכן ואדרבה אם האב קבורה יכול להוליד שכן קבורה ואם נאמר דאסור ליעול שכן קבורה הא"ך תקנו חז"ל קבורה תחת נדונייה.

אלא דלכאורה דבר זה שיצוה הוא דלעולם אסור ליקח שכן עבור הקבורה ומה שחקנו חז"ל הוא בשביל נרכי הקבורה ר"ל קניית קרקע לקבור ותכרוכים ולר"י חלילין ומקוננות וכדומה שם הכל נרכי הקבורה וחלו מותר לקנות ולעשות בשכר ואף דמשכירים מחמת המת וכ"ש המקוננות והחלילים מ"מ לא אסרו חלל ליהנות ממנו עמנו אצל דברים הנרכים למת מותר לקנותם ולא אסרו חלל עמם הקבורה והקבורה הכ"ג דחייב הבצל צחנס והשכר לא קבל חלל בשביל שאר הדברים וקצת נ"ע מהא דהאומר אם מת הוא לא תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפילו עמנו על הציבור כתובות מ"ה ובכורות נ"ב ע"כ ומשמע לכאורה דגם אע"פ קבורה קאמר.

איברא דמעשה אנו אומר לדידן נמי שפיר יש לומר וליישב קושית הני גאונים דאפילו נימא דאע"פ הקבורה אסור לקבל מעות מ"מ ודאי אחפירת הקבר שזכ אינו עמם הקבורה מותר לקבל שכר וכן אהובלל לקבר וסחימת הקבר ואנקיות ותכרוכים ושאר נרכי המת וקבורתו ע"ז מותר לקבל שכר אצל לפי זה לא קשה מידי קושית הני גאונים איך הותר ליקח שכר מקבורת מתים דאסור בהנאה דבאמת י"ל דהקוברים אינם נועלין שכר עמם הקבורה היינו נוחת המת בקבר חלל לוקחין השכר עבור חפירת הקבר ושאר נרכי המת שאינם מעמם הקבורה עכ"פ פשוט דבשביל חפירת הקבר ושאר נרכי הקבורה מותר לקבל מעות ואין זה בכלל משכר באיסור"י. (וקצת ה"י נראה לדייק מדברי חז"ל שדרשו עכ"פ ולא נחתי ממנו למת לא לקחתי ממנו

דב"ג נטעו על הדינים ולכרמז"ן מפני שהיו עצי"ז ומגלי עריות והקשה כהדר"ג לפי דעת הרמב"ם א"כ לר"א ור"י דס"ל בש"ס דיבמות דמל ולא עזל הוי גר גמור והא קי"ל דאשתני דינא אישתני קטלא א"כ איך אפשר לדונם במיתה לר"א הרי ישראל אינו נהרג על הדינים ובשלמה לכהרמז"ן ניחא דהא גם ישראל נהרג על עבירות הללו ונכי דה"י צלל התראה ורק צ"ג נהרג בלי התראה מ"מ מצוה צחוס' סנהדרין דהכי שעל עמם העברה ישראל נהרג עליה ורק הפעור שהיה בלי התראה שפיר צ"ג נהרג וא"כ לדעת הרמז"ן ניחא אצל לדעת הרמב"ם יקשה.

ולפענ"ד נראה דהרמב"ם לשיטתו שפסק בפ"ג מא"ב ה"ו דגר שמת ולא עזל או עזל ולא מל אינו גר עד שימול ויעזול וממילא אחי שפיר שיטתו מאנשי שם דס"ל צלמח דאין הלכה כר"א ור"י. לד כ"י נראה דהרמב"ם ס"ל דגם האבות קודם מ"ה דין צ"ג להם וא"כ ליכא כיון דאישתני דינא אישתני קטלא דצלמח גם השתא מחייבי מיתה חגול. וכבר הבאתי במקום אחר ה"א דאמרו השבטים במעשה דגביע את אשר ימלא הגביע בידו ומה וגם אחריו נה"י עבדים לפרעה דק' הא הגונב ונמלא בידו משלם תשלומי כפל ואם אין ונמכר בגנבתו ולמה אמרו ופסקו דינו למיתה וגם מה שאמרו וגם אחריו נה"י עבדים והלא הם לא עשו כלום אצל להג"ל י"ל דס"ל כשיטת הרמב"ם ז"ל דכיון שאחד גנב וחס לא דוהו גם עליהם חל עונש ולכן אמרו הגנב יומת דקודם מ"ה דין צ"ג להם וגם עליהם פסקו עכ"פ עבדות משום שלא עשו אותה צעלמן מ"מ לא פסקו מיתה לכולם מפני שטענו שלא ידעו מהגנבה כלום. ויוסף השיבם גם עתה כדבריהם כן הוא ר"ל ששורת הדין כן אצל אנו אע"פ לפנינו משורת הדין ואת אשר ימלא הגביע בידו יכה לו לעד ואתם עלו לשלום אל אביכם, והארכתיו שם בכמה אנשי אצל לא האריך בדברי אגדה.

סימן קפ"א

בתפילה הגרע"א וח"פ איך נוטלים שכן מקבורת מתים שאסורים בהנאה

עוד להנ"ל

בחי"ג סימן כ') הביא קושית הגרע"א המוצא בשו"ת ח"ס אור"ח סי' קכ"ה דא"ך מותר ליקח שכר מקבורת מתים דאסורים בהנאה הא הוה כשכר פועל לעשות עמו צו"י וע"ז תמה הרב השואל שלא הביאו משנה שלמה חז"ל אסור בייחוד שהמתים מתירין לי מפני שאני קובר את המתים הרי זה מותר ופי' החוס' דלר"ך לטעם בשכר מפני דחקו וכהדר"ג דמה דבריו ד"ל דה"י קובר מתו עכו"ם בשכר ע"פ ירושלמי דמת עכו"ם מותר בהנאה והדר צ"ה דקשה ליה שיטת היראים במל"מ פ"ג מאכל וכו'.

ובאמת גם אני זיינתי זה כבר ממשנה חז"ל חלל אלא גדולה מה חמאתי מאז ממשנה כתובות מ"ז

שוחים חבל אי הוינא חתם הוי"א דלק"מ ולפנ"ד אישחמיעתיה מינייהו דהני גאונים לפי שעה חש' בתשצ"ן ה"ג סי' י"ג שכתב בקבל שחקנו חבורה לקבור מתים ומכלל החקקות שכל מי שמת וכו"ל אמרד יוקח מנכסיו שלשים זוזים ואם הוא ציוני עשרים עד עשר וא' מהקבל נחשורר ואמר עצירה הוא זאת ואיסור גמור ציד החכמים אחרי שיקחו שכר מנכסי המתים אלא יתעסקו בחנם ורבינו שמעון בר למה כתב שלא כיון יפה להלכה והעמית שנתן הם.

ראשונה צירר כי מת שיש לו קרובים יורשי נכסיו אין ברחוקין חייצין לקבורו וכיון דהקבורה מוטלת על הקרובים אם רחוקין מטעלין בהם רשאי ליעול ממון מנכסיהם לצורך מאות קבורה דהוי כשכר מאות הזאה וקידוש וכ"ש הכא שגראח שאינו אלא כהצאה ומילוי שהם עורח בהכשר מלוא שאין מאות הקבורה אלא להכניסו לקברו והחפירה הכשר מלוא היא שכרי האדם בחייו יכול לחנוך לו קבר כמו שכתב מה לך פה ומי לך פה כי חלצת לך פה קבר חלצו מרום קברו וכן בקברי אשר כריתו לי בחיין כנען שמה חקבריו כפי הגרלה מדרך הפשט ובר וכוון דאדם יכול לחנוך קבר בחייו ואין מוטל על הרצים אלא להכניסו בקבר שאי אפשר זה אלא ע"י אחרים אם רואה להטיל עורח החפירה על החיים רשאי ליעול ממנו כמו שכתבנו ובר ע"ש מה שהאריך בזה ופלא אהני גאונים שלא ברגישו זה.

וקצת נראה לפרש בזה במתי מדבר שאמרו שהיו חופרים צורות ונכנסו בהם ככל שנה ולכאורה י"ע למה נכנסו חיים בקבריהם וגם למה חפרו צורות בחיייהם ולהביל י"ל כיון דבאמת כל מה שיכול לעשות לעצמו אין מוטל על הרצים ולא מוטל על הרצים אלא להכניסו לקברו לפי שזה אי אפשר אלא ע"י אחרים דאין אדם יודע יום מותו ונמלא דאם הי' אדם יודע אז היה מחויב ליכנס בעצמו לקברו ג"כ וכדעת התשצ"ן הבי"ל וא"כ במתי מדבר שהם ידעו יום מותם שהגזרה היתה מנן עשרים עד שלשים וידעו כל שנה ושנה איזה מהם ימותו ולכן חפרו קבריהם ונכנסו מאליהם ג"כ כיון שכל שיכול לעשות מעצמו אין מוטל על הרצים וזה חדש. וי"ע. *

סימן קפ"ב

אי יש חיוב על האם למול את בנה מדיו ב"ד

עוד להנ"ל

בסימן נ"ה דבדרי ה"ה יומא פ"ב שכתב לפרש דמש"כ בקש השטן להמית החינוק מפני שנתעלה אמו ולא מלה אותו והעיר הרה"ג מא"י וולדנברג שליט"א דהא אין החיוב על האם למולו כדדרשינן בקדושין דכ"ט אותו ולא אותו ותי ע"פ דברי המקנה שם שהעלה דנהי דאין עליה חיוב מכה אם מי"מ היא מחוייבת מכה צ"ד

(*) ועיין משנה הלכות ח"ז סימן ס"ג.

ארון ותכריכין למת, (מש"ש פ"ה מ"ב) ולכאורה נמה לא אמרו לקבורה המת אלא לארון ותכריכין חבל אי נימא דלקבורה אפילו מחולין אסור ליקח שכר אחי שפיר שלא אמרו לקבורה דאין זה רצוחא דגם בחולין אסור ואז"ל במש"ש וק"ל).

ב **שנית** נלפענ"ד בישוב קושית הגרע"א ז"ל לפי מסקנת הגמ' ע"ז ס"ב ע"א אי"ר אצובי אר"י קנס הוא שקנסו חכמים בחמרין וציון נסך וכתום' שם ד"ה מ"ע כתבו דחכמים שקנסו ראו לקנס בחמרין יותר משום דנפיש אגרייהו וכן פועל דיון נסך משום חומרא דיון נסך כדמסיק רבא בסמוך ודוקא בשנים אלו החמרין יין נסך וצביעת לפי שחופסין דמיהן ראו לקנס בשכר דהוי קאח בעין דמים אצל בשאר איסור"י כיון שאין חופסין דמיהם מסתבר דלא קנסו ועיין בגמ' שם וא"כ י"ל דהכ"ד בקצרות מתים אפילו נימא דמקבל שכר אע"פ הקצורה וכ"ש לשיטת הגרע"א דפשיטא ליה צ"ז הבי"ל דשכרו מותר ותמה אחרי"כ י"ש דבקצרות מתים נמי מותר שכרו לשיטתו.

ג **עוד** צו שלשים דגראח לפענ"ד דלא דמי כלל הני אהדדי דהשוכר פועל לעשות עמו צו"י המלאכה אסורה ושכרו לעשות מלאכה אסורה ומקבל שכר בשביל מלאכה שאסורה לעשות ואסורה בהנאה, השכר שעושה זה ג"כ אסור בהנאה שלא ליהנות מלאכה האסורה בהנאה אצל הכא אדרבה הרי איכא מלוא לעסוק בקצרות מתים שמואל לקברו וא"כ ע"פ המלאכה מותרת הוא ומלוא איכא בפשיטתו וא"כ אחרי נימא שמהלכה שמואל לעשותה מן החורה וכו"ל איתו עושה שום איסור דצדד יהיו הדמים חיינו שכר מלאכה אסורים בהנאה ולכן מותר השכר ואף שיש בזה משום נטילת שכר עבור עשיית המלוא אצל כבר אין זה בגדר האיסור של משתכר באיסור"י וצדד כבר האריכו המפרשים למענייתם צנעילת שכר מלוא והביאו ראי' משומרי ספיחים ואדרבה אפילו היה רואה לשמור בחנם לא היו מניחים לו וקאחם כתבו דשכר צעלה מותר ועוד טעמים אשר אי"ה אכתוב לקמן צס"ד ולא קשה קושית הגרע"א.

י"ש לי קאח עיון לרבינו הח"ם שם שכתב דאין הוב החם הוי"א דלק"מ וחילק דדוקא כיכי דרואה בקיומו אסור אז שכרו אסור דהרי הפועל רואה בקיומו לולי דהוב למעט חפלה אצל מת אין איסור בהנאתו גורם איסור של קיומו אלא משום ציונו או כפרה ואולי לא היה לריך כפרה ולא היה שייך ציונו לאו מלוא לקבורו אעפ"י שאסור בהנאה בזה שכרו מותר ועכ"פ חדש אפילו יהיה אסור בהנאה אין איסור בקיומו ובר"ש המשומד לעומר דמלוא קעציד אי"כ פשיטא דשכרו מותר ע"כ נראה דהרגיש בזה ופשיטא ליה דבמקום דמלוא קעציד אפילו באיסור"י שכרו מותר וכמ"ש וא"כ למה לא פי בפשיטות טעם זה גם בקצרות המת כיון דמלוא לקברו שכרו מותר. ועיין שו"ת בית שער יו"ד סי' רי"ט צירור הבון בספרא חדשה דיון רואה בקיומו באיסור"י.

והנה עד כה כתבתי לפלפל בדבריו הקדושים ודבריו בגאונים הצדיקים מלאכי אלקים אשר מימיהם אנו

דילוף מקרא דכחול לכס כל זכר וכדור"ג הביא לן סמוכין מהא דכחצו במפרשים דביום השמיני אין שום חיוב על הכ"ד לחול רק כשיעבור יום השמיני אי"כ הקרא דאוחו ולא אוחה אחי רק למעט אוחה מחיוב דיומל אצרכם את ילחק צנו בן שמונה ימים דח רק צאצ אצל לאחר שמונה ימים דכחצו מקרא דכחול לכס וגר י"ל דמוכ גם צגשים ופע"ז מיישב דברי רש"י יצמות ע"א ע"כ ד"ה חצושין שכח דמאות מילב מועלת עליהן והמכרש"א תמה שם ולפי הכ"ל ינחא.

ולא צאחי רק להעיר מה דראיתי צא"ז הגדול ה"ל מילב סי' ל"ז ח"ל תנן פ"ק דקדושין דף כ"ט ע"א כל מלוא הבן על האב האנשים חייבין והנשים פטורות ואמרין בגמ' מאי כל מלוא הבן על האב אילימא כל מלוא בר עד אמר ר"י כל מלוא הבן המועלת על האב לעשות אנשים חייבין וגם פטורות תנינא להא דת"ר האב האב חייב צצנו למולו ובר עד למול מלן דכחצו יומל אצרכם את ילחק צנו וגר אוחו ולא אוחה הא למדת שהאס אינא חייבת למול את צנו והביא ד"פ בערל (דף ע"א) דמסקי אלא זכריו דאחנכו צשעת אכילה וליחנכו צשעת עשייה כיכי משכחא לה ושקיל וטרי עד דאמר רבא כגון שהיו אציו ואמו חצושין צצית האסורין הא דנקיט אמיא לא מפני שהאס חייבת למול אלא כלומר דאילו לא הוות צצית האסורין הוות איכי מהלא ליה כדאמר פ"א דמילב (קל"ד ע"א) תניא א"ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי בים וצאת אשה אחת לפני שמלכ צנו ראשון ובר וכתוב נמי ותקח לפורק לור ותכרות את ערלת צנו אי"כ אגב שיעפיה נקט משום דנקט האי לישנא דפ"ק דשחיטת חולין צשמעתחא דמ"ל דחולין צחר רוצא ודלא כפרש"י שפי' החס ומלוא מועלת עליהם למול משמע שרואה לומר שגם האס מופקדה בילבך כרי איחצרי דאין האשכ מלוא למול את צנו. ובה ליכא למימר דאיעריך קרא למעוטי אמו למילב שלא צזמנא דגם צנו לא מופקדה על צנו דהא אפילו צו צה תנאי ובר הלכך לפי דבריו צין מילב צזמנא צין מילב שלא צזמנא לכ"ע אשכ לא מופקדה ובר ע"ש והנראה מפורש מדבריו א"ז דס"ל דאשכ לא מופקדה. צין צזמנא צצין שלא צזמנא חכ ע"כ אפילו צחר שאר ישראל וגם חולק ארש"י ז"ל צוה, וצירש יעקב האריך צוה גם צצרוך לנר וצמנ"מ מלוא י"ז תמכו אמהרש"א.

אלא שראיתי צחצוח מוכר"ה א"ז צנו של רציו הא"ז הגדול צחש סי' י"א שכח ח"ל והביא דמילת עבדיו (יצמות דע"א) איחנכו צשעת אכילה וליחנכו צשעת עשייה דמוקי כגון שאציו ואמו חצושין החס נמי אין מועל על האחרים לעסוק צמילתו של זה עד שאלא אציו מצית האסורין ונראה לפי כענין צצ"ד צבה"א שעתא לא מיחייבי ציה כי היו צטוחין שאציו ילא ויעסוק צמילתו ואס אמו לא היתח חצושא ה"א היתח חייבת לעסוק דלא ממעט לה קרא אלא כיכא דאיתיה לאצוב ולא דמי לפדיון ובר וחי מלחון לא מלניו לפוטרכ אפילו כי ליחכ לאצ דכל החרוכ צלשון זכר נאמר והשווה הכחצו אשכ לאיש ואס ה"א לא היתח חצושא נמלא צציום השמיני שהכא זמן המילב צבר הוטלכ החצו עליה ואפילו אס כיכ האב ילא צין עשיה לאכילה לא כיכ מעכב שכבר הוטלכ על האס ולא דמי לצו דינא ע"כ.

(*) שוב נתעוררתי דשיבוש הוא שהרי סאן אליצור היה והוא בן שני ולבאודה על הראשון התנה יתרו עם משה ואם בן תי

ולשיטתו זו נראה דכיכי דאין אצ או שיטת אלא שאינו יכול למול ולהתעסק צצרי מילב הכי נמי הוטל החציו על האס אפילו ציום השמיני חכ פלא גדול שהכא היפוך כל הפוסקים מלכד שכח להיפך ממר אציו האון צא"ז שכצאחי לעיל דמפורש כתב להיפך צפי גמ' הכ"ל ושאין שום חיוב על האס לעולם. גם הרמב"ן וברש"א ובריעצ"א כתצו צהא קושית החוס' דלמכ לי קרא ת"ל דכוכ מי"ע שכז"ג וחי דהא דנשים פטורות ממ"ע שכז"ג כ"ד מלוא דנפשה אצל הכא מלוא דנכס ס"ד דחייבת דלא גרע מצ"ד דחייבים למולו לכך איעריך מיעוט ע"ש מראה פשוט דס"ל דאפילו מכה צ"ד ומאות שאר ישראל איחממעט גם מדברי יראים מ"י י"ח משמע דפטורה לגמרי ועיין אחר"ש ה"ל מילב סי' רס"א. אצל מדברי בר"ה כפשטן ה"י נראה לכאורה ראי' לשיטת בר"ה א"ז הכ"ל דכיון דככא נמי כרי משכ לא כיכ יכול למול אוחו כמו שאכתוב א"י"כ צסמוך ולכן חל החציו עליה.

ובעיקר פי' בר"ה שפי' מפני שמתעלל אמו אמרתי צס"ד לפי מה שמפורש צמכילתא יתרו עכ"פ ואת שני צניח ר"א המודעי אומר צא"ך דכרי אומר משכ הווא"ל וכל העולם עע"ז אצי אצצוד לפני מי שאומר וביכ העולם צשעטכ שאומר משכ ליחרו חן לי לפורק צתך לאשכ אומר לו צן שיהיכ תחלכ יהיכ לעצודכ זכר מכאן ואילך לשם שמים וקבל עליו אומר לו השצפ וישצפ לו שנאמר ויואל משכ ובר לפיכך בקדים המלאך לברוג את משכ מיד ותקח לפורק לר ותכרות את ערלת צנו וגר והעולה מדברי המכילתא עכ"פ דמשכ נצצפ ליחרו שלא למול את צנו הראשון נמלא דלא כיכ יכול למולו מפני השצובע אצל לפורק כיכ צידכ למולו ומעתכ לא מצעיו דעת בר"ה א"ז מחויבת היתח מאחר דאין האב יכול חל החציו על האס א"כ מחויבת היתח למולו וכיון שמתעלל צקש להמיתו אלא אפילו לשאר פוסקים מ"מ אף שלא היתח מחויבת מ"מ כיון שהאב לא יכול מכה צצובע ששצצפ לאציה צצצילה א"כ היתח ה"א הגורמת וע"י צצא כיכ לה לתקן ולמול ולא להמתין. וצפרע לפי מה שמצבור צמפרשים דהנשים * אף שלא נפקדו אמי"ע שכז"ג מ"מ אסור להם לגרום לצעל מ"ע מל"ש שחייב צו ולריככ להוכיחו ולמחות צידו כשאפשר לה אס רואה לצעל מ"ע ומלוא תוככח מ"ע שלא כז"ג ה"א כמ"ש החינוך פ' קדוש"ס דמוכ צצכרים ונקצות ועיין גמ' יצמות מתקדין אחר"ג מלוא עמך עמי אף דנשים אין מלוא צמ"ע ועיין צמלפכ איתן שם וממילא אחי שפי' פי' בר"ה כוללפצ"ד.

סימן קפ"ג

ברברי ספר האשכול דבשליל אינו חייב משום אותו ואת בנו דאינו קרי בן

עוד להג"ל

בסימן ק"ג אות ד' צד"ה צשרית הביא מספר האשכול דמשוי"א אין צשליל משום אוחו ואת צנו דשליל

ראשון עיקר ובחז"ל אמל האצא סכנ, ורי דהיה רוצה למולו ויכל לו וי"ל. ועיי' משנה הלכות ח"ז סימן קצ"ה.

סימן קפ"ה

פרט האריך מותר באשתי ובאצתי הישיש חולין צ"י

ב"ה אור ליום ה' לסדר משנכנס אדר מרבית בשמחה
התשכ"ו ברקלין נ"י יצ"א.

כבוד ידידי ורב חביבי ה"ב המופלג מלא פלג וכו'
ברקאי הב' יקותיאל יודא וואלד הי"ו.

אחדשה"ט, בדבר קושיית היש"ש חולין ל"ו אמה שאמרו
שם ובגמ' גיטין כ"ג ע"א מחקיף לה רב יוסף
היאך סומא מותר באשתו היאך בני אדם מותרים בנשותיהם
בליטל אלא בעצמות עינא דקלא והקשה היש"ש בשם משכיל
אחד דא"כ סומא חרש או סחם חרש היאך מותר באשתו
בליטל הא לא לית ליה עצמות עינא דקלא והיש"ש ח"י דלא
בעינן ע"ש דקלא אלא כשמואל אוחז שלא במקומה אבל
באשתו בביתו וכ"ש במעטח איתו לריך ע"ש ומותר בלא
כלום. וכמ"ש תמך עליו דלורחא דמילתא דנשים צבית ועל
בגון זה לא ה"י לריך לננות בגמ' בעצמות עינא דקלא.
ובהכא גם מהגהות יעב"ץ חולין ה"ל שהיה דברי היש"ש
צ"ע.

ראנן מראה לן ליישב דברי היש"ש כי דבריו שרירין וקיימין
וממילא רווחא לן שמעתיחא אלא דמתחילה יש לדקדק
דגזלח מו ה"י קשה לן שהרי מצינו לחז"ל אקרא דויכ
בבבא וכו' הוא לאח דרשו בגמ' צ"ד דף קכ"ג ע"א מכלל
דעד השתא לאו לאח היא אלא מחוץ סמנים שמסר יעקב
לרחל ומסרה ללאח לא הוזה ידע לה עד הדין שעתה
והקשה לן לבאורה היאך לא הכירה בעצמות עינא דקלא,
וכנה במהרש"א צח"א הרגיש בזה וחיון דמסירה הסמנים
שידעה לאח להודיעם ליעקב הם העשו את יעקב שלא
הכירה בקול אלא דהקשה דלמילא לכתחילה למסור סמנים.
ומה שחיון משום דעלמ"ע עשה כן איתו מראה דהא
גריעותא הוא וכו' יעקב אצטו שכבר ידע זאת מעלמו
שסמני השערות העשו ליתחך וכו' לי לחוש לזה.

איברא דקושיית מהרש"א יש ליישב לפי מה שכתב רמב"ן
שה"ת הקול קול יעקב והעיד הרמב"ן ז"ל דבני
אדם יכולים להשוות קולם ולהענות בני אדם שישבחו אדם
אחר הוא ויעקב השווה קולו לקולו של עשיו שלא יכירוהו
א"כ יעקב שידע מסוד זה לא סמך אטעויות עינא דקלא
שחשש שמא תפשה לאח כן ותשנה קולה לרחל או שיכניס
לו לבן אשה אחרת ותשנה קולה כרחל ולכן מסר לה סמנים
לרחל ומיושבת קושי' שני דאפשר אה"י יעקב מסר לה
לרחל סמנים אבל לא נטעם זה דלא הכיר בלאח אלא
דלאח שנה קולה לקול רחל ולכן לא הכירה. אלא דלפ"י
תקשה לן דא"כ מאי פשיטא לי לרי' דסומא בכל עת
ובניא בליטל מותרים בנשותיהם בעצ"ע דקלא כיוון דאפשר
לכשוות הקולות א"כ אין לסמוך על זה והדרא קושיית ר"י
היאך מותרים בנשותיהם בליטל וסומא בכל עת.

עוד יש לבדן מה שאמרו ז"ל במסכת סנהדרין ל"ח תניא
כי ר"מ אומר בשלושה דברים אדם משתנה מחבירו

איתו קרוי בן ובצבמה כתיב שור כי יולד וכו' יש להעיר
קצת מזה פקודה ועיין חוסי' צ"ק מ"א ע"א דבן פקודה
אקרי שור וכו' ראי' מנכורות י"ב וחולין ע"ד חמס
הרש"א בשע"מ שם ובחולין האריך דפ"ק לא מקרי שור
וקא"ע עליו נגמ' צ"ק ק"ו ע"ב ובחידושי הארכתי בזה
בס"ד ולשיעור דס"ל דפ"ק אקרי בן ל"ל דס"ל דיתר
בשחיטת אמו דכח כל שנצבמה דיתר בשחיטת אמו
ואין כאן שחיטה על בנו כלום ולא הוה בכלל לא תשחטו
ביום אחד ולי"ע.

סימן קפ"ד

**לפי' דקמן מליד אי חייב למול את בנו מדין אב אף
דאת עצמו אינו מחויב למול עד שיגדיל**

עוד להג"ל

ועתה אזה אל כ"ק מן שליט"א בגרגיר אחד מה
שנסתפקתי כעת למיד קמן מליד וכו' בן בקטנותו
אי אית ביה מצוה למול את בנו מדין אב או דילמא כיון
דקמן פטור מכל המצוות הכ"י דפטור ממולא את בנו כיון
דסוף סוף קמן הוא, ועיין לבינו צה"ג דמשמע דס"ל למיד
קמן מליד אם ילד בנים בקטנותו יא' ידי פ"ר נמלא
דא"ע"י שהוא קמן מ"מ קיים המצוה. גם נסתפקתי אם
הוליד בן למיד דקמן מליד אי מילת בניו מעכבתו מלאכול
צפסח, וברמב"ם פ"ה מק"פ ה"ו פליגי גבי קמן אם מילת
עצדיו מעכבתו מלאכול צפסח וא"כ יש לומר דגם זה תלוי
בפלטגא. אבל ראיתי צ"ע פ"ב מה' מילה ה"א שכתב
זה תלוי אם קמן מקרי בגדר מהול ומצוה על המילה ועיין
ירושלמי פ"א דתרומות ה"ב מהו שיעשה בהם שלח ועיין
יומא דמ"ג ע"א גבי קידוש דקמן צחוס'. אבל י"ל דהכי
לכ"ע חייב כיון דכתורה הקפידה על האב שימול חב עכ"פ
אצטו הוא ומיחו לפי דעת חוסי' גיטין מ"ג א' ד"ה ואי
אמרת דסבר הש"ס דאי לאו קדושין הוא אין בנו מתייחס
אחריו וא"כ כיון שאין קדושין לקמן הרי אין בנו מתייחס
אחריו ואינו חייב למול ונמלא דתלוי בזה שיעות וא"כ
לפי מה דקיי"ל דקמן חשוב בר קדושין משום דאחי לכלל
קדושין לכשיגדיל ונמלא שפיר ה"ן מתייחס אחריו וא"כ
אצטו הוא לכל דבר אפשר דחייב למול ולי"ע.

ופה שבתה קולמסי ותנני מבקש מכ"ק לשום עין עינו
עלי דברי אלו לטובה, ידיד נפשו הנאמן לנצח, דסגינא
קמ"י ומקמ"י דקר אורייתא בלב ונפש.

מנשה בן רחל לאה הקטן

ג"כ יש לה חזקה כשרות ולא חיישין שחזנה עליו וחלף למקום אחר ותכנס אשה אחרת לביהו וא"כ מוכרה מח ח"י היש"ש ומיושצין נמי דברי הגמ' ואדר"י דבגמ' מיירי צב"א שאינם צב"אם ולבס' אחרו הא"ר צב"א מותרים צנשוחיבם צלילה ואדר"י צנשחו צב"א. ומה שהקשה הריעצ"ץ דא"כ דילמא סומא נמי מיירי דאינו מותר אלא צב"א ומאי מייתי בגמ' ראיא לפענ"ד לא קש' מידי דבגמ' צאמח להכי מקש' מסומא וצב"א דא"א לכל העולם שלא יהיו חוץ לביהו וכו'.

ולפ"ז אחי שפיר נמי דהרי קו"ל דאין הבעל לר"ך לשוח עם אשחו ואדרב' השח עבירה הוא צידו כדאמר מגיד לאדם מה שיחו אפי' שיחה קלה שצין איש לאשחו מגידין לאדם ביום הדין וקו"ל דצא עלי' צשינה צניס ולא יס וא"א לשאול כלל ואמאי לא חיישין לכל זה אצל האמת דאין לחוש לזה צב"א וכנ"ל.

ולפ"ז מיושצ' נמי למח לא סמך יעקב צב"א אצ"ע דקל' דהרי פרשו דעצ"ע דקל' מהני לאש' כשהוא צבר צב"א אצל צחוף לר"ך מראה ולכן יעקב צב"א שצ' הכניס את לאה לא סגי צזה דמה שצמרנו דעצ"ע דקל' הוא שחכיר את הבעל והוא צבר צב"א ומחזקה כאשחו אצל הכה הרי אכתי לא היחה אשחו וי"ל.

(*)

שנית נראה לענ"ד דצאמח לא צעי לעצ"ע דקל' כלל ומותר צלי עצ"ע ואדרב' מבוזה הוא השח וצזה נראה לענ"ד ליישצ' למח לא פסקו הפוסקים ה' הנהח' לר"ך לצבר צקל' אס' היא אשחו ולא החכר לא צרמצי"ס ולא צשי"ע והנראה דכיוון דהקצ"ה צר' צני אדם צשינו קול ומראה חו' אינו לר"ך לצדוק צהס דכווי כעין כל הראוי לצילה אין צילה מעכצ' צו והכ"י כיוון שהוא יכול לשאול צקולה ולצדוק צמרתיחה ממיל' לא חיישין לאחריה דחוששת וכווי מלת' דעצ"ד' לגלוי מירחתי וא"כ י"ל דחרש נמי כיוון שצרי צידו להדליק נר ולצדוק צמרתיחה וא"כ וכווי מלת' דעצ"ד' לגלוי ומותר צה אפילו צלאו הכי. וסומא נמי צידו לצדוק ע"י אחר.

ועוד צו שלישי לפמ"ש מחלוקת הראשונים צמי שחכיר צקול אי יכול להעיד עליו לענין שאר דברים וצחש' הרי"י מציג'ס ס' קמ"ע כצ' דמותר להעיד עליו והצ"ח ראי' מגמ' דהעלה צו אמנם הקלו"ה ח"מ ס' פ"א סק"ג נסחפק צדצ' צה מעצמו והעלה דלענין שאר עדות לא מועיל ולא הריג'ס צדצרי הרי"י מצג'ס הני"ל והצ"ח מפרי חדש ה"י עכו"מ לחלק צין קול רס נקול צלח'ס וקשה לחלוק זה וצאמח דל"ע דא"כ גס צנשחו יכ' אסור צנלוחש'ס חלוי וי"ל וצנחיות'ס שס חלק הקלו"ה'ס דכן מהני ופנ'ל שלא הריג'סו הני גלוויס צדצרי הרי"י מציג'ס. והחח'ס סופר חו"מ ס' צ' העלה ג"כ כקלו"ה'ס ומחלק צין איש ואשחו דחק מקול יש משמוש משא"כ צעדים, ולפ"ז י"ל נמי צחרש כיוון שיש משמוש מותר אפילו אינו מכיר צקל'.

ועוד צו צביעות דנראה לפי מה שכתב המפרש נדרים פ"ז ע"צ ד"ה ורמיהו דסומא יש לו מקל' ידעב' צצנינח'.

שנבנסה תח'ת דמטה וכשיעקב שאל ללאה רחל השיב' לו מתחת המטה שלא יכיר יעקב קול לאה ואולי ס"ל להמתרש"א דאגדה היא.

צמר'ה וצדעת צקול וצמר'ה משום ערווה וצדעת מפני הגזלנין ופירש"י משום ערווה שלא יתחלף לאש' צעלה לא ביום מפני המראה וצלילה מפני הקול. וצאדר"י שכלי פ"ד חני' צנלש' דברים שינה הקצ"ה את צב"א זה מח' אלו הן צקול צנשימה וצמר'ה כי'ד מלמד ששינה הקצ"ה קולות צב"א זה מח' שחלמל' לא שינה הקצ"ה את צני אדם זה מח' צבר היחה זונה הרצה צעולם כיוון שיו'ל' אדם מחוך ציתו וצ' אחר ויכצ'ס את אשחו צחוף ציתו לפיכך שינה הקצ"ה קולות צב"א זה מח' וכו' וצמר'ה כי'ד מלמד ששינה הקצ"ה מראה צב"א זה מח' שחלמל' לא שינה הקצ"ה מרמה הפנים זה מח' לא היו צנות ישראל מכירות את צעליהן ואין הזכרים מכירים את נשותיהם וכו' ויש להקשות למח לר"ך חרוויכו' שינוי קול ומראה צנלמ' שינוי מראה לחוד לא סגי אלא צשינוי הקול לחוד לסגי דצקול יכול להכיר צין ביום וצין צלילה.

ולפי דעת צרמצי"ן ז"ל דאפשר להשוות קולות ה' אחי שפיר דשינה הקצ"ה צקול וצמר'ה דאס' ישינה קולו אכתי איכ' שינוי מראה וא"כ צאמח חרוויכו' לר"כי אלא דא"כ חיקשי צאמח הא"ר מותרים צלילה דשינוי קול גריד' לא מהני כיוון דאפשר לשנות ושינוי מראה אינו מועיל צלילה.

ועולה צלצ'י לפרש צאדר"י שכתבו כי'ד מלמד ששינה הקצ"ה קולות צב"א וכו' כיוון שאדם יול' מחוך ציתו וצ' אחר ויכצ'ס את אשחו צחוף ציתו כ' ויש לדייק צשינוי הלשון דצני שינוי הקול נחשו עעס שלא יצ' אדם אחר ויכצ'ס את אשחו צחוף ציתו וצני שינוי מראה כחצו כי'ד וכו' שחלמל' לא שינה הקצ"ה צמר'ה צנות ישראל צו מחו לא היו צנות ישראל מכירין את צעליהן ואין הזכרין מכירים את נשותיהם לפיכך שינה הקצ"ה וכו' ע"ש. והמדייק יראה דצקול כחצ' שלא יכ' יכ' אדם יכצ'ס את אשחו צחוף ציתו וצמר'ה לא הזכיר צחוף ציתו כלל, וי"ל דצכיון שינה דהיכר קול מהני כשהאש' הוא צצ"ה וצצ"ה וצצ"ה להכיר מי הוא צעלה היול' ונכנס כשיצ' צב"א צצ"ה שלא יתחלף צאחר אצל שינוי מראה לא צעי צב"א אלא מהני צחוף. והעטס י"ל לפמ"ש ז"ל אסור לספר עם אש' צשוק ואפילו עם אשחו וא"כ צחוף ליכ' היכר צקול ולכן לר"ך היכר צמר'ה אצל צב"א דאפשר צקול סגי צקול.

ומעתה נראה להוסיף עוד מדתני צשינוי קול שלא יכנס אדם אחר ויכצ'ס את אשחו צחוף ציתו ומדלחי עעס הקול שלא יכנס אדם אחר משמע דהכר קול צב"א הוא לצורך אשחו שחכיר צין צעלה לאחר ולא לצורך צעלה שיכיר אס' זאת היא אשחו וא"כ למח חלכ' ההיכר צקול צנש'ה ולא צצעל היפך ממח' שצמרנו צגמ' צב"א הי'ך מותרין צנשוחיבן וע"כ י"ל כחלוק היש"ש דכיון שהאש' צב"א הבעל לא לר"ך היכר ושינוי דמעמידין האש' על חזקת' דו' שהניח צב"א היא היא שצמ'ל' דמה לה לאש' אחרת צב"א וכל צבוצ' צת מלך פנימח רק צניס כיון שיו'ל' ונכנס הוא חיישין שלא יכנס אדם אחר ולפ"ז שפיר מוכר' לן חלוק היש"ש ז"ל דצב"א לא חייש' הבעל למידי ומותר צנשחו אפילו צלי היכר קול, גס כי צאמח האש'.

(*) אלא דצ"ע ממדרש רבה בפתיה שטעמ' רחל להקצ"ה שלא קט'ה בלאה ולא עוד שמסרה לה הסימנים ולא עוד אלא

מזוהר דהנוגע באשה שאינו שלו מביא מיחה לעלם ואפילו להפוסקים דלא כצ"ש וכן נראה רוב אחרונים דשלא כדרך חיבה ליכא איסורא דאורייתא מיכו דרבנן עכ"פ אסור. וממילא ודאי דיש לעיין בשאלה כזו.

ומיהו באמת לאו דוקא אנגיטת קפדין אלא דכ"ה ארריה נמי קפדין כדאמרין בגמ' ע"ז דף כ' ונשמרתם מכל דבר רע שלא יסחכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה בא"א ואפילו מכוערה ואפילו צננדי אשה המכירה אסור להסחכל ואמרין שם בגמ' מעשה דרשב"ג ור"ע שראו כותית נאה וצרכו צרכה שככה לו בעולמו ומקשין שם ומי שרי לאיסחכולי באשה הא כחיד ונשמרתם וגוי ומשני קרן זוויב היה והיה באונס אבל בלאו הכי נראה דאפילו ראייה בעלמא ואפילו בלי הנאה נמי אסור להסחכל בנשים דא"כ הי"ל צריע דראיה בעלמא שלא לשם יופי היכה, וצ"ע א"ע סי' כ"א לריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד ואסור לקרן בעיניו וגוי או להביע ציפיה ואפילו להריק צנשמים שעליה פגע באשה בשוק רן ומסלקה לנדין או לאחריו ואסור להלך אחריה.

ובס"ח סי' קע"ז כי אח כל מעשה יבא חלקים במשפט על כל נעלם זה שמדמן לו אשה צקן זוויב אחס פגעה צו ולא נחבין לראוחה וראח אוהה יפה ושמה על שראה אוהה וחושב צלצו מאחר שצלא כוונתי ראייה אין לי עון על ככה ועל זה נאמר יבוא חלקים במשפט ובסי' קע"ח שלשה פנים אסורים לראוח פני ע"א פני אשה פני רשע ורציו יונה כחז המסחכל בנשים כוח מותר לדבר אחד הביאו החיד"א צ"ל דוד פט"ז ועיין גמ' שבת דף ס"ד ועירובין י"ח ויומא ע"ד ודו"ק.

אלא מ"מ לשאילתא נראה דאין לגזור בצורה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ונראה דמותר לכ"ע ליכנס לבאם ובאצוויי ולא גרע זה מנשיה במסילת הברזל רבבה או בעגלה שמעולם לא נמנעו מלנסוע בהם וגדולי וזקני עולם קדמוניו נסעו בהם וכן על אחרונים או באניות בכלל בכל מקומות שנוסעים בהם רבים ולא מנעו עולם מה ונראה דאין צוה טעם לאסור.

וראשונה נראה דאף שכחז צ"ש דעת הרמב"ם אפילו בנגיעה שלא לשם חיבה נמי אסור מדאורייתא אבל הרי הש"ך חולק עליו וס"ל דלא הוי דאורייתא אפילו להרמב"ם וכן דעת האחרונים כהש"ך ז"ל ונראה עוד מדבריו ז"ל דאפילו איסורא דרבנן נמי ליכא שכרי הביא ראייה לדבריו צי"ד סי' קנ"ז סק"י ממה שמצינו שהאמוראים היו מחזקים ומשקים לבנותיהם ואחיותיהם ואי אכא איסורא דרבנן אכתי חקקה האין עברו ח"ו אדרבנן דהעובר אדרבנן מותר לקרותו רשע, ועברין.

והשנית דהרשב"א בחשוכה חלק קמ"ח כתב דלא אסור כל בני הכחוקה שנאמרו באשמו נדה אלא לבעל לפי שלצו גם זה ודעתו קרובה אליה וחיישין שמה יבא לידי עבירה אבל בשאר נשים שאין לצו גם בהן אין בהם משום הרגל דבר וכשגזרו על כל הכחוקה שיש בהם הרגל

דליבא ורוב סומין מציינים לקול הכרה מהיכן היא יולאה ואוחה קלה ידיעה ידיעה הוא ועיין ר"ן שם ואומר אני דכ"כ חרש יש לו מקלה ידיעה אחרת ולענין הכרה ודאי דמועיל וא"כ מועיל כה"ג אלא דא"כ לק"ע מגיעין כ"ל.

ובזה אתן החותמת להוגי בדת אמת עדי יבא איש האמת ויבשרינו בביאת הגואל באמת המברכו בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קפ"ו

אי מותר לנסוע בבאם או בסאבוויי לעבודה שבאים לידי נגיעה בנשים

ב"ה ליל ששי לסדר נשא את ראש התשכ"ז ברוקלין נ"י יצו"א.

כבוד הרה"ג וו"ח א"א נו"נ שמו נאה לו וכו' כש"ת הרב מוה"ר משה גליק שליט"א אבד"ק זענטא והגילות יצו"א.

אחדשת"ר באכזה כראוי לירא ה', ראשית אבא צבקש אולי לא שחי עדיו כראוי לו כי לא ידעתי אכזה ויקבל הכבוד לפי הראוי לו ואת כח"ר הסליחה.

ובדבר שאלתו באנשים הכולכים לעבודה בכל יום ונוסעים ע"י באם או סאבוויי צל"ע וע"פ רוב צענות הצק ושרצ הבאם והסאבוויי מלאים אנשים ונשים ואף פשיטא ליה דאסור ליכנס משום נגיעה נשים שהחמירו זה חז"ל מאד אלא דמציעא ליה לפעמים כשהוא נכנס אין שם הרבה נשים ואח"כ על התחנה השניה נכנסו הרבה נשים אי לריך לנאח מיד כשיצא לתחנה הראשונה שלא יבא לידי נגיעה או שיכול ליסע למקומו.

והנה צדין נגיעה באשה ודאי דאיסור חמור הוא עד למאד ולברמב"ם אסור מדאורייתא ונמנה בכלל הלאוין במלוא שמי"ג וס"ל דלא קיי"ל כר פדת שבת י"ג דלא אסרה תורה אלא קריבה דגילוי עריות אלא ס"ל דכל קריבות דאורייתא ועיין חנוך מלוא קפ"ח ור"ן פא"מ וי"י ס"פ סורר ומערר וסמ"ג לאוין קכ"ז ואף שהרמב"ן חלק על הרמב"ם בהשגות על סמ"מ דלא הוי אלא דרבנן מ"מ המגילת אסתר דחה דבריו גם הש"ך יו"ד סי' קנ"ז סק"י העלה בהרמב"ם והביא ראיות ברורות לדבריו והעש"ע א"ע סי' כ' סחם בהרמב"ם והצ"ש א"ע כתב דלהרמב"ם אפילו אינו עושק דרך חיבה אסור מדאורייתא ועיין צ"י יו"ד סי' קנ"ב ובכרתי ופלתי שם.

ובמד"ר בא פט"ז אמר הקצ"ה אשה שאינה שלך אסור ליגע בה כל עיקר כי לא יקרה כל הנוגע בה וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו מביא מיחה לעלמו שנאמר רבים הללים הפילה וכחיד רגליה יורדות מוח שאלו לעדיה יחמוכו.

זין אשחור לא גזרו אלא באשחור נדה ולא בשאר נשים כגנטיה מ"מ נראה דלכ"ע לא אסרו אלא במתכוין עכ"פ לנגוע באשה אפילו דהוה שלא לשם חיבה כיון דאייבא כאן כונת גניעה חיישין שמא ע"י גניעה יבא להתרגל זה אצל הנוגע באשה שלא במתכוין ודאי דליכא בזה שום איסור לכ"ע וזה לפענ"ד צרור וגא מצטיא למ"ד דבר שאין מתכוין מותר בכל איסורי תורה ואפילו אפשר שלא לעשות כן והכי קי"ל עיין שבת כ"ט ע"ב ופסחים כ"ז ע"ב מוכרי כסות מוכרין כדרך ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואפשר ולא קמכוין וש"י ועיין רמב"ם פ"י מה' כלאים ועושה"י י"ד ש"א ס"ו א"כ הכ"י הרי לא התכוין הוא לנגוע זה כלל אלא אפילו להנמיך דמושבין את ידיהם מ"מ איכא דלדבר זה לו שלא בידיעה ואינו עושה גניעה ממנו אלא שצד לו בלי כונה כה"ג נראה דמותר אפילו להנמיך והטעם דכה"ג ודאי לא גזרו רבנן אנגיעה כזו בלי כוונה כלל וזה מלחא דמסתבר וגא לריך ראיות ועל כיוצא בזה אמרו סברא הוא קרא למא לי.

ולפ"ז פשוט בנוסע בזהם או סאבוויי ואינו מתכוין כלל לנגוע באשה וגם לא צרור שיגע זה אם ימלא לפעמים שחגע זה בלי כוונה אין בזה שום איסור לכ"ע ופשוט דהנוסע אין כוונתו לנגוע בנשים ח"י ואדרבה מחפשים מקום שלא ליגע בזהם ואין בזה שום איסור.

עוד נראה לחקור אי הכי איסורין שאסרו גאמרו גם בנשים נכריות עכ"פ או דוקא בישראלית ולדעת הרמב"ם דלמדו מלא תקרבו נראה דבנכריות דליכא איסור דאורייתא דדוקא דרך חיתון אסרה תורה וא"כ אפשר דגם רבנן לא גזרו ומלשון הרמב"ם א"ע ס"י כ"א ס"ב שכתב י"א דמותר לרחוק מעובדת כוכבים שפחות ומדדייק שפחות ע"כ ולא אמר סתם מנשים משמע דעו"כ שני ליה ואף להפוסקים דחולקין על הרמב"ם והמרדכי בזה מ"מ האיסור שלהם אינו אלא מטעם הרהור ולא משום גניעה.

ומקום יש להסביר החלוק כמו שחלק הרשב"א זין אשחור לשאר נשים משום דבאשחור לבו גם זה ולא בשאר נשים הכ"י יש לחלק זין נשי ישראל לעו"כ ולגבי עו"כ נקרא לבו גם זה בשאר נשי ישראל כמו אשה לבעלה לגבי שאר נשים וחות דרגא אחת בעו"כ משאר נשי ישראל ואי נימא כן יש לן להסביר למה התיר הש"ך ז"ל לרופא ישראל למשמש בדפק ושאר גיטות לנשים נכריות בשביל הרוחת ממון עיין ס"י קנ"ה ס"ג ובש"ך שם ויש לדחות ראיה הגרמ"פ בספרו אגרות משה א"ע ח"ב ס"י י"ד ופ"ד ופ"ד ראי' מעכ"פ דעכ"פ שאני כמובן. ואף דרגמיה צ"ב י"ז כתב דאסור להסתכל בנשים שעומדות בשעת הכניסה ואפילו בנשים נכריות התם שאני משום הרהור ומא"ע לא תקשה נמי לדידן מהא דאמרו צרי"ע האין מסתכל ה"י בנכרית ומשמע דגם נכרית אסור בהסתכלות דיש לחלק זין הסתכלות שהוא משום הרהור וי"ל ו"ע.

אבל לידן נראה דכיון דרוב כולכי סאבוויי הם עכ"פ א"כ הוי לכ"ע ס"ס ספק אם יגע באשה כלל ואפילו אם יגע זה הוה ליה באונס ולא במתכוין גם דילמא נכרית

איסור לא גזרו אלא באשחור נדה ולא בשאר נשים שאין לבו גם כהן. והרמב"ם א"ע ס"י כ"א החמיר שלא לאכול בקערה אחת אפילו עם שאר נשים כמו באשחור נדה אצל בשאר דברים לא החמיר וגדולה מזו התיר במקום שרוב בני אדם מליין אפילו לרחוק משפחות עכ"פ ועיין ביאור הגר"א שם. ואף שהאחרונים ז"ל חולקין על הרמב"ם דאין להתיר רחיצה בשפחות מ"מ לענין שאר דברים וחילוק הרשב"א לא חלקו.

ולפ"ז ז"ל דאפילו לב"ש דס"ל דלהרמב"ם גניעה אף שלא בדרך חיבה הוה דאורייתא ולהש"ך עכ"פ ס"ל דאסור מדרבנן ז"ל ולחלק דדוקא באשחור אסר הרמב"ם אצל בנשים אחרות גם הכ"ש מודה דלא הוה להרמב"ם דאורייתא ורא"י צרורה מהא דכתב הרמב"ם פכ"א מה' איסורי ביאה המחזק אחותו בגדולה ואחות אמו וכיוצא בזה א"ע"פ שאין תאורא ולא הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר אסור הוא ומעשה עפשים ומדכחז לשון הרי זה מגונה ביותר ודבר אסור הוא ומעשה עפשים ולא כתב בזהם אסור לחזק אחותו בגדולה ואחות אמו מן התורה כמו שכתב לעיל בזה' אי כל בזה על הערה מן העריות או שחזק ונשק דרך תאורא ונהנה בקרוב בשר הרי זה לוקה מן התורה מצוה דדוקא בזהני דלא הוה דרך תאורא לוקה מן התורה אצל בזהני כיון דלא הוי דרך חיבה ותאורא אינו לוקה ואינו אסור מן התורה זה צרור מאד ודלא ככ"ש שכתב דלהרמב"ם אפילו דלא בדרך חיבה הוה דאורייתא. ולהב"ש לריך לדחוק ולחלק זין אשחור לאחיות אצל גם זה לא עלתה לן לחלק שחרי מפורש כתב הרמב"ם בכל עריות בזה' אי אם הוה דרך תאורא לוקה ובה"י כתב המחזק אחת מן העריות שאין לבו גם כהן כתב נמי סתם וס"ל דאין בזה איסור תורה.

ומכאן ז"ע נמי אצטל תורת השלמים ס"ק ט"ו שדחה דברי הש"ך ס"י קנ"ה ס"ק"ב שכתב דלהרמב"ם שאסור מדאורייתא כל שנהנה מגניעתה בקרוב בשר אפשר דאסור לשמש לה הדפק דקרוב הדבר לבא לידי איסור דאורייתא ומה שברופאים משמין דפק של א"א ונכרית הוא משום דאין לבו גם באשה אחרת ע"ש זה ע"פ החלוק שהבאנו בשם הרשב"א אצל מדברי הרמב"ם בזה' שהבאנו לכאורה יש לדחוק ועיין סד"ע ס"ק כ"ד. ופוק חזי מאי עמא דבר דנוהגין ליגע בזה ואחות ומעולם לא שמענו לאסור גניעה בלחותו ואפילו הרמב"ם לא כתב אלא המחזק ומנשק ללחותו בגדולה אצל בנטיעה לא שמענו. ועיין רמ"א א"ע ס"י כ"א וי"א דכל שכוונתו לש"ש מותר ומה שהביא בפכ"ש בשם הריטב"א.

ובדרך אגב אליין כאן מה שהבאתי ראי' לדברי הרמב"ם דאסור לנשק ללחותו או לחי הגדול ממקרא מפורש בשיר השירים מי יתכן כח לי יונק שדי אמי אמלאך בחון אשקך גם לא יבחו לי והנה מצוה דדוקא אם היה כח יונק שדי אם אז אם ה"י נושק לא היו מצוים אצל אח גדול אם היה נושק בשוק היו מצוים לה זה שאמר הרמב"ם הרי זה מגונה ביותר ומצוים לו על עשיתו.

ונראה עוד לומר סברא ישרה דאפילו להמתיריים דגם שלא לשם תאורא וחיבה נמי אסור וגם שלא נחלק

הוא וליכא צב איסורא עכ"פ זכ"ג. וזאתה כי מעולם נסעו ציני ממקום למקום וכיו ג"כ נשים ואנשים ולא הקפידו צב ולא אכשיר דרז והנה לכם לישראל שיסעו צביתר ולא צאיסור.

ומ"מ ודאי מי שאפשר לו לישב בין אנשים ושלא ליגע באשה לריק ליזכר צב ושלא להיות כאפשר ולא מחבין ויצא לידי מחבין וכן אמרו ז"ל צ"ל נשים בעומדות על הכניסה דאם יש דרך אחר לא ילך בדרך הכניסה עיין ש"ע ח"ע סי' כ"א ס"א.

גם צאיסור הסתכלות שזכרנו יש ליזכר צב הרבה ועכ"פ יעזוב עיניו מראות צב דהוא צבוי"ה איסור גדול ואף שהעולם מהגו לומר שסמכו צב על דברי הלבוש שלהי ח"ה שכתב דעכשו אין מהרין כ"כ משום דעכשו מורגלות הנשים הרבה בין האנשים ואין כאן הרכור עזירה כ"כ דמיא עלן כקאקי חיורא מחוך רוב ההרגל צינינו וכיון דדשו דשו אצל ח"י לסמוך ע"ז והרי אפילו ציור"כ דהוא זמן תשובה ותענית כתבו הכתובי מגילה ל"א ע"א ד"ה צממח דלכן קרוין פ' עריות לפי שהנשים מקושטות צבציל כבוד היום לפיכך לריק להזכירם שלא יכשלו צבן ע"ש ח"כ כ"ש צבוי"ה כשהולכין צחון מלובשים בדרך שחן וגאווה בגלוי צבן ח"י לעינים שכן רואות וודאי כה"ג גם הלבוש לא החיר ועיין סוכה נ"א ע"צ ותיקון גדול היו מחקנים שם. וח"י לחשוב להיתר מדברי הלבוש הנ"ל ויש להאריך צב. עכ"פ ההולך צבצבוי"ה או שיעלים עיניו ולא יסתכל צבם או שיהיה לו אחיך ספר צידו וישום עיניו צו ולא יראה הערוב לפניו.

וכדאי להציא דברי מדרש אכזר מוצא צילקוט ויחי רח קס"א מעשה מר' מחיה בן חרש שנקר עיניו שלא להסתכל באשה ולא ראה לרפאות מרפאל עד שהצטיתו הקצ"ה שלא ישלט צו ית"ר עוד ואמרו חז"ל מי שאינו מסתכל צנשים אין ית"ר שולט צו מ"מ לדינא נראה כמו שכתבתי.

וממילא מיושבת נמי שאלתו שנויה צמי שהולך לדאקטאר אם יכול ליסע צבאם או סאצוויי כמובן שאין צב שום איסור כלל.

סימן קפ"ז

הנכנס במעלית (עליוועטאר בלע"ז) ומצא שם אשה אי יש בו משום יחוד

עוד להרה"ג הג"ל

(ב) ובדבר שאלתו שנכנס צמעלית (עליוועטאר בלע"ז) ומלא שם אשה פשיטא ליה דלריק ללאת

ומסתפקא ליה צמעלית שיש צו טעלעוויזשאן צאופן צצמשרד רואים מה שנעשה צעלעוועטאר אי הוב כדין צית שיש צי חלונות ומותר ליכנס או לא.

הנה מה דפשיטא ליה דצעלעוועטאר יש צו משום יחוד לדידי לאו פשיטא דהוא ואדרבא נראה לדינא אין איסור יחוד לעלות צמעלית ואשה צפנים דידוע דהיום העלעוועטארס הם צאופן שמי שרואה ליכנס מדגיש כפתור מיצחון וכדלה נפתח מאל"ה וא"כ נראה דכה"ג הוב כפתח פתוח לרה"ר דליכא משום איסור יחוד כמבואר צא"ע סי' כ"צ ס"ט דצית שפתחו פתוח לרשות הרבים אין חשש להתייחד שם עם הערוב והנה פשוט דצצית שפתחה פתוח לרה"ר אין שכיח כ"כ שיהיו צו אנשים מן השוק ואפי"כ ליכא צב משום יחוד ח"כ כ"ש צעלעוועטאר שנכנסים צו אנשים תמיד דהוב כ"ש מצית הפתוח לרה"ר וכן כ"ש הוא מאשה צצעלה צעיר דמותרת להתייחד משום שיכול צכל עת לצא בציתו והכ"כ כ"ש הוא צצכל עת יכול מי שהוא לצא צעלעוועטאר ולכן ליכא צו משום יחוד.

אלא דיש לעיין קצת כיון דצשעת עליה מעליה לעליה או צשעת ירדח יש שם קצת זמן שהם מסוגרים יחד ולא יכול איש ליכנס שם מ"מ גם ה' לאו חצרה הוא דנראה חדא דהרי הצמעלית עולה צמחירות הרבה כך שלעולם ליכא זמן צין עליה לעליה שיהיה שיעור יחוד דהיינו כדי ללאת צי"ה קלה וכיון דליכא זמן זה ליכא כאן איסור יחוד ועל רגע כמימרא לא אסרו יחוד גם כי נדחוק לומר דהוב כח"י שיעור דאסור מר"ה נראה דהכי ליכא. דין ח"י שיעור כיון דעיקר האיסור הוא משום צי"ה וכיון דאינו יכול לצעול צזמן קצר מה ח"כ ליכא למימר דהוב כח"י שיעור שהרי צמציאות אינו יכול לצעול וליכא לאיטרופי ג"כ וידוע שיעת הפוסקים דצמקום שאינו יכול לצא לשיעור שלם לכ"ע ח"י שיעור מותר מר"ה עיין צספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג קמ"ט נ"א. *

וממילא כ"ש הוא היכא דליכא כעין טעלעוויזשאן צמשרד שרואים הנעשה צעלעוועטאר דמותר ליכנס מ"מ לא לריק לה, וודאי הנכנס צעלעוועטאר שאינו נפתח מעצמו ואינו עומד על כל עליה כשמצקשין אותו לעמוד ולוקח זמן הרבה עד כדי שיעור כה"ג אם יראה שיש צו שיעור איסור אולי דאסור ואפשר דגם כה"ג סוף הוב כעין פתח פתוח לרה"ר כיון דיפתח מיד וצכל רגע חושב דילמא יפתח עכשו ולכן לפע"ד מדינא ליכא כאן איסור משום יחוד ומיחב הרו"ה להחמיר על עצמו קדוש יאמר לו אצל לדינא אין להחמיר.

ובזה הגני ידידו בלתי מכירו ריהא שמה מברך עד דאתי עם ענני שמיא וגובה לשמוע קול שופר בביתא משיח צדקינו ולקבלת התורה באהבה כאות נפשו וגפש ידידו דחש"ת בלב וגפש.

משנה הקטן

(*) עיין מדרי"ל דיסקין בשו"ת שלו בק"א אות כ' ובשו"ת מהר"ם אי"ש כתב ה פוך זה. ועיין משנה הלכות ח"ו סי' רכ"ד.

סימן קפ"ח

סימן קפ"ט

אי יש איסור לפרסם בפריצות פנויות נכריות

כח דקיי"ל אשתו של אדם משמרתו אי של כותי נר משמרתו ואי עכ"ל בפרי נשיהו

ב"ה כ"ד סיון התשכ"ה ברוקלין ג"י יצ"א.

עוד להנ"ל

שמואל שקול כנגד שנים תורה ויר"ש כבוד הרב הגאון המפורסם מ"ה ג"א אי"א נר"ג וכו' כהרג"ת מוה"ר שמואל קיפניס בעמ"ס לקט שמואל על הזהר מנהל אוצ"ה פ ירושלים ציה"ק.

אחדשה"ג נאכצב, נזכר הכני מאשר קבלת ח"ט מאו"כ"פ על ח"ט וכו'.

סי' הכ"ל סעי' ג' ס"ק י"ח לא תחידה ישראלית עם הכותי שאין אשתו של כותי משמרתו ופרש"י אינו משמרתו ללא קפדה איכו בקרא ואחריה צבונתא, יש להעיר משנה מהר"ם ז"צ (צודאפעטע) סי' תחרי"ב נכמה חסודות שם ללא חמריק איכו בקרי ואחריה צבונתא ללא נוסחי ואחשורוש ונכמה משנה העמדת על בית שערס יו"ד סי' רכ"ז הארכתי קצת נזה.

סי' הכ"ל סעי' ח' סקל"א אוח ח' ד"ה וציד שלום הכיח אריכות אי עכ"ל מפקרי נשיכו, יש להעיר מחשו מהר"ם ז"צ סי' תחרי"ב הכ"ל ולבן דעת השואל דגם בעכ"ל חמדין דבעל משמרה ודעת הר"ש יוסף יונגן מספקא ליה דשמא לא מפקיר הוא ודעת הר"ש יוסף חיים דאף אם לא מפקיר מחוה הוא נסחר ורשע"א ז"ל כחז דאשחו לא מפקיר ח"ל אכל פשע לך שאין המין שומר את אשתו וגם אין גוי יכול לשמור את אשתו אשחמיטתך הכוא דאמר וכו' ואידך נשיכו לא מפקיר ע"ש באריכות גדולה ומבואר דלא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל ורובם ס"ל נשים לא מפקיר וק"ל.

סימן ק"צ

במקום סכנה אי יכול למסור דמשמים ירחמו

עוד להנ"ל

בסי' כ"ג סעי' ה' דן נסכרה דמן השמים ירחמו והכח נשם אחרונים דדוקא ג' נשים שנעצב העולם איכא סכנה דידה ס"ל לחכמים דמן השמים ירחמו, יש להעיר מדברי הריטב"א יצמח ע"כ אהא דאמרו בגמ' אר"פ הלכך יומא דעיבא וכו' לא מהלין ביה וכו' והאידנא דשו זה רבים שומר פתאים ה' וכחז הריטב"א הכיחא הנמי דמאן דלא צעי למימחל ציומא דעיבא ואינו רואה לסמוך על שומר פתאים ה' הרשות בידו ופשוט דקודם שדשו בו רבים דאסור לסמוך אלא אפילו לאחר שדשו בו רבים אכתי אינו מוכרח למחל כל שאינו רואה לסמוך אשומר פתאים ולפי שיעחו אפילו כהני דדשו בו רבים אם אינו רואה לסמוך על שומר פתאים הרשות בידה כ"ש היכי נאמח הא חולי אין לו שום שייכות אלא הוא מחל אחרת שאסור לסמוך ולאנוס.

וגדולה מו כחז מן נצית שערס יו"ד סי' ש"ג דככל מקום דקיי"ל שומר מלוא לא ידע דבר רע כינו

בסי' כ"ג סעי' ז' סק"ט ח"ד ציחוד שפחה לדעת אונקלוס דשפחה הוא בלאו, היחוד אסור מה"ח ולכרמז"ס דשפחה היא רק איסור דרבנן נראה דהיחוד עמה נכלל בגזירה שמאי וכלל ע"כ. יש להעיר מחסודת הרמז"ס סי' שעי"ב כחז שאלה צנימין אשר קנה שפחה יפת חאר וכו' נחור חאת יושבת צניחו וכו' כי לא מלאנו שאסור אלא יחוד פנויכ ויחוד צנויכ נאחז דין נאסור ושיבחה צניחו. חסודת ודאי מדין חורה לריך לגרשה משם ואפילו צניחו כי לא דבר חורה אלא כנגד הי"ר כאשר אמרו חולין (י"ז) באסורין ונחים מלאים כל עוב אפילו קדלי דחזירי ולא זו הדרך וכו' ע"ש. מבואר דעת השואל דשפחה ליכא איסור דין יחוד כלל וכמ"ש כי לא מלאנו שאסור אלא יחוד פנויכ ויחוד צנויכ אכל נשפחה לא מלאנו איסור נזה, וברמז"ס שהשיב דמדן חורה לריך לגרשה משם ואפילו צניחו אסור מדי"ת נמי לא צרור דפליג אשואל דדין שפחה נסחם דנראה לכאורה רק באותה ה"ה אסור מדן חורה מפני שנעטן עליה וכו' צדין צר כוס כוס למעין שם אכל נסחם שפחה נראה דלא פליג עליה דאלי"כ ה' לו להשמיעם שטעו גם נחא נכחצו שלא מלאו איסור יחוד נשפחה ועכ"פ אין זה מגזירה כלל ושמאי ואי נומא דס"ל דכל שפחה איכא יחוד מה"ח כוח נמי אחי שפיר עכ"פ הי"ל לדין באו"כ"פ לחסודת זו.

אמרו ז"ל שהחנאי מצטל המעשה ולמשל עשרה חנאים שהחנה יכושע (ב"ק פ"ב) וגם דין לב צ"ד מחנה עליהם (כתובות ק"ו) ובגדי כהונה וחנאי צ"ד הנאמר בקרבנות, ובשערי מכירת חמץ החנאי חסור צהם וכו' שכל אלה אינם חנאי אלא שיוך והאריך שם קצת חזק דברים אלו חורח משה הם וליכא דפליג על זה ואינו כמוסיף על דבריו ולשון חנאי אינו מחייב שיצטל הענין והחנאי הוא מה שמחנים צ" בני אדם זה על זה ובאופן זה הם מתנים לקבל עליהם איזה החתיכות וכיוצא בזה, ועוד נראה דמילת מחנה הוא מלשון מחנה והיינו שמחנים צ" לדדים או אפילו בצי"ד מחנה על כלל ישראל שיוותרו דבר פלוני או ענין פלוני איש לרעהו אבל מי"מ אין המחנה הזה שהחנה איזה ענין חולה חנאו זה בהדבר או הענין שנתן או קבל ומאחר שלא חלה חנאו בענין ולא חלה קיום הענין בחנאי זה אי"כ לא הוה העובר על החנאי הזה אלא דין של נאמנות או דיני נאמנות היכי דלא הוה בכלל אסמכתא ולא קיים החנאי כיון שלא חלה שום ענין בזה החנאי מהיכי חייתי שיצטל המעשה בשביל שלא קיים זה החנאי ולא אמרינן דכל שלא קיים חנאי בעל המעשה אלא היכי דחליה המעשה בחנאי והחנה כן בפירוש שכל המעשה או הענין חולה בחנאי זה כה"ג אם לא קיים החנאי בעל המעשה, וכמי"ש שם גם כ"ג איזה חנאי הוא המצטל המעשה דוקא אם נשענים החנאים על המעשה שאינו מצורר בשעת קנין למשל אם עשה דבר זה או לא עשה.

נמי דוקא במקום שהסכנה אינה בדרך העצב אלא ע"י סגולה וכדומה ובגון צקעליה למ"ד מחלה גורם אבל במקום שהסכנה בדרך העצב לא סמכין אזה והוליא כן מפיה"מ להרמז"ם לחלק. וא"כ כאן אפילו אי הוה מלוח על האשה ג"כ לא הוה אמרינן שמוסר שומר מלוח להחיר כיון דהסכנה הוא מדרך העצב. ובחשוכה אחת כחצי צה לישב סחירת המחצר ש"ע אי"ח סי' חל"ג שבי צס"ז חור שצין יהודי לעכו"ם אין לר"י בדיקה שמה יצא לידי סכנה וצס"ח כתב כיון שיש בו סכנה עקרב שמאויים בגלים חיישינן שמה אחר שיטלים בדיקתו שאינו עוסק במלוח יצא לידי סכנה, והקשה הב"ח למד לא משני צס"ז ג"כ שמה חלצד מחט ועיין מג"א ואחרונים וע"ש שם מה שכתבו ולהב"ל אחי שפיר דצס"ז דהסכנה הוא מלד המצב בחור שצין יהודי לעכו"ם לא אמרינן שומר מלוח לא ידע דבר רע אבל צס"ח שהחזק מן הנחשים ולא ע"פ דרך העצב כה"ג אמרינן שומר מלוח לא ידע דבר רע ומן השמים ירחמו.

ומחמת חוסר הזמן הגני מוכרח לקצר וכל טוב ממנו לא יבצר ועוד חזון למועד ידידו מוקירו בלתי מכירו דושלה"ג בלוג"ה וי"ר שיזכה להמשיך ולהשלים את אוצרו הטוב בכי טוב בביאת דארוך ודן בב"א. החותם בלב ובנפש.

מנשה הקטן

סימן קצ"א

קונטרס בדיני תנאי בניסין

ב"ה אור ליום ג' לסדר והארכת ימים התשכ"ד ברוקלין
נ"י יצ"א.

מחיי חיים, יכתב ויחתם לחיים, טובים וארוכים ושלום, בספרן של צדיקים גבורים, את כבוד ידי"ג האי גאון המפורסם בעולם בצדקתו וקדושתו, וחסידותו, וענותנותו, ויוסף הוא המשביר לחם ומים לבני"ת כאלהיו שזן לבני הנביאים וכו' ה"ה כקשהדרג"ת מוה"ר יוסף אליהו הענקי שליט"א מנהל עזרת תורה ג"י.

אחדשכהדר"ג צהבצח אמת הגני בזה לקיים מלוח ורצון על דבר אשר כבדני לעיין צהשוכתו היקרה בדיני חנאים ומה שהביא מח"א שכתב דלא ככ"ג וכ"ק כבדנו לעיין בדבריו היקרים ומה שנלפענ"ד להלכה, ואף שידוע אני מך ערכי שאיני ראוי אף להבין דברי חכמים וחדושים וכ"ש להעיר צהם וצודאי שלא להכריע שאין דעת נוטה מכרעת מי"מ היות כי ענותנותו דמר הדר"ג שנו כאן אשר ראה לכבדנו צקשני לעיין בדבריו היקרים ני מאד אמרתי לרשום איזה הערות כפי אשר ידי יד כהה מגעת ואח כ"ג לקרב או לרחק.

וראשונה מה שכתב בדיני הנאים דאיתנייהו חנאים שונים ומשונים ולא ראוי זה כראוי זה ולא כלל חנאי

ראכתי למודעי אני לר"ך מה שגילה לן רבינו הגדול הראב"ד ז"ל בסוד הנעלם (בי"ה דף כ') צהשגותיו על צע"מ ז"ל צההוא גצרא דאמר להו בכו לכו ארבע מאה זחי לפלגיא ולסוד צרחאי ונחלקו הראשונים ז"ל צפי ובעטם הדברים וכחצ הראב"ד ז"ל עשה אגלה לך הסוד הנעלם מצני אדם שהראשונים לא פירשוהו כי כל מה שאמרו חכמים בחנאי כפול וחנאי קודם למעשה וכן קודם ללוא וחנאי ומעשה בדבר אחד כדאיתנהו צמי שאלחו קורדיקום ומעשה דאפשר לקיומיה ע"י שליח כדאיתא בכתובות בענין חלילה מועטת כל אלה לא נאמרו אלא כשהמעשה נעשה מיד כעין נהינה גט וחלילה יצם שאין החנאי מצטל המעשה למפרע אל"כ נעשה כראוי ונחזק בעין חנאי צ"ג וצ"ר שבי מצקשים ממשה שיתן להם נצחלתם מיד ועל כן הולך משה לכפול החנאים שאם לא יקיימו אותם החנאים יעלו אותה הנחלה מידם וכן דקדק בחנאי קודם למעשה שהוא חזק החנאי וכן קודם ללוא דהואיל והמעשה נעשה מיד אם קדם ללוא אין בו כח לעקור המעשה וכן בחנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר שכיון שהמעשה נעשה מיד איך יתנה עליו מגופו לסותרו כגון על מנה שחזירי לי חם הנייר ואע"ג דמסקנא דהויא מעטמא אחרניא אסיקנא מי"מ ילפינן מינה למלחא אחרניא היכא דליכא ע"מ אלא צאם דלא הוי חנאי מעשה כל החנאים שצטול שכן צאים לעקור המעשה כגון נחיתה הגט לידה או קדושין וחלילה היצם שנעשו מיד וכן נחיתה ממון שהוא נתן מיד אם אמר אדם לחבירו הילך מנה זה ויביח שלך אם לא צאחי מכאן ועד יום פלוני אם לא כפל חנאו או לא דקדק בעניני החנאים אינו חנאי גם י"ל עוד מחנה זו שאינה כחלילה ולא כנחיתה הגט וכקידושין לפי שאלו נחיתה הוא עשייתה

אח אשחו שיכפול תנאו לרווחא דמילתא שחש דילמא איכא ב"ד דס"ל כר"מ וכוה מחיר אפי"פ שלא נחקיים הכנאי ומעיקר הדין בשום מקום לא צמי לכפול ועיין ב"י.

ולדעת הפוסקים דכן צעין תנאי כפול אפילו בזמן לא חקש ממח דקיי"ל דיניי ממונות דלזלין בחר אומדן דעתא וא"כ מה לנו לדקדק בלשון שהוליא בו הכנאי אם היה כפול או לא לא יכא אלא גילוי דעת בעלמא דמדינא וזלזלין בחריה כבר ח"י הבבב"מ ז"ל ביא דף כ"י דשני צמי שמויא בשפתיו ואינו מוילא כהלכה כמו שאנו למדין מתנאי ב"ג ובי"ר דהא אינו תנאי כלום דחסר דין התנאי ולא הוה כב"ג ובי"ר אבל מי שגילב דעתו ולא הוילא בשפתיו יש לומר אם היה מוילא בשפתיו היה מוילא כהלכה ולכן תנאו קיים ע"ש נמאל דאדרבא גרע המחנה שלא כהלכה ממי שאינו מחנה כלום, ונראה מה דעת צב"מ ז"ל כדעת ה"ח צב"מ א"ע סי' ל"ח סעי' ג' בשם הגמ"י דאפילו לא פי כל דיני תנאי רק אחר סתם שמחנה כתנאי ב"ג ובי"ר הוה תנאי גמור ובח"מ שם כתב דהגמ"י לא הולט דדבר ועיין ד"מ ובח"מ סי' רמ"א מחשבת ה"א"ש דכ"ה"י הוי תנאי מעליא ועיין באכ"ע וביאור הגר"א א"ע ה"כ"ל ונראה דגם דעת צב"מ כה"ח מדחי' דגלו דעת ואומדנא הוי תנאי קיים דאמרינן אלו הוילא בשפתיו היה מוילא כהלכה א"כ כשאומר צפי שיכיה כתנאי ב"ג ובי"ר ודאי אמרינן דאלו הוילא בשפתיו כל התנאי היה מוילא כהלכה אלא דיש לדחות קצת דאלו גרע כשאומר ומכיר ענין של תנאי דאז כבר היה לריך להשלים כל תנאי התנאי כהלכה ולא דמי לגילוי דעתא דלא התחיל כלל בתנאי כפול ובראשון נראה שיקר.

עוד רגע אדבר מה שראיתי בס' ב"מ א"ע סי' ל"ח ס"א שכתב כתב הרשב"א ז"ל וא"ח דילמא צב"מ דשחשדש ע"ח שיגרשנה לזמן ידוע דהשחא קיימא צדיק י"ל דאפילו כי מגרשה אחי איכא למיפך אטו צדיק קיימא לאונסו להאי, מדבריו נלמד דאם נחקדש צ"מ שגרש אחת ויום זה נחקיימו בקידושין אם נחקיים התנאי ואם לא בטלים ולע"ד אלו הייתי כדאי להרבה אחרי הוראתו כי נראה לי אחרי דקיי"ל האיש אינו מוילא אלא לראונו הרי הוא כתנאי שאין לך עלי שאר כסות ועונה ולכ"ע חשוב מחנה ע"מ שכתב בחורה דהתנאי בטל והמעשה קיים שבהי' מכין שקבלה קידושין ה"ה אשחו והצריכה צידו אם לגרש אם לא וכי אחנה ע"מ שיגרש הוה ליה עוקר ומחנה ע"מ שכתב בחורה והביאו בפח"ש.

והנה ראשונה עלי להעיר אלו הייתי כדאי להרבה אחר הגאון ז"ל דמה שכתב דשאר כסות ועונה המחנה עליהם לכ"ע חשוב מחנה ע"מ שכתב בחורה דהתנאי בטל והמעשה קיים הלשון נכתב שלא בדקדוק דבשאר וכסות פליג ר' יהודה דו"ל דבר שצממון ותנאי קיים וכן פסק הרמב"ם והפוסקים דקיי"ל כ"י בדבר שצממון דבשאר וכסות תנאו קיים דהוה דבר שצממון וז"ל דכוונתו כשאמר שלשתי יחד וכונתו אעונה דבזה כבר כתבו הפוסקים דעפונה לא הוה דבר שצממון ובגמ' כתובות י"ו האומר לאשה הרי את מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה וכו'

אבל מסירת המנה לידו של זה כיון שעל תנאי מסר אינו אלא פקדון בעלמא וכל היכא דאיתא ברשומיה דמאריה איתא מ"מ אין ספק בדבר שלא נעשה בו שום מעשה כגון זה שאמר תנו לפלוני מאתים זה אם יקח בתו לית דין וליח דיון שאם לא יקח לא יעול והוא המחנה ומעשה דהכיה גבירא צמס' יי"ע דאם אחר צמס' אין בו ספק שלא יעול אם לא יקח הבת ע"ש דברים כמיתותם מסיני והרמב"ן ז"ל שם בספר המלחמות קלסו והביא ראי' לדבריו מירושנמי וסיים ג"כ דכל שלא הוצתה המחנה צידו הרי האם שלו כללית ואינו לריך לתנאי כפול אפילו לר"מ והוא הדין לשאר חומרי דב"ג ובי"ר והנה אמת נכון עכ"ל.

רפי הכלל שכלל לן הראב"ד ז"ל מוצן מאוד מה דבתנאי כתובת וגיעין וקידושין כל שלא היו כפולין לא מבטל המעשה אפילו חלה המעשה בתנאי אלא שלא כפלו דכיון דמיד נעשה המעשה הא"ך אחי דבורו ומבטל מעשה אב"ל שו"ח להיות פטור מן השבועה ושומר שכן להיות כשואל (ב"מ ל"ד) והביאו כ"ג דבב"ב כיון דלא נעשה המעשה אם כפלו מעיל מגזירת הכתוב ובהו מוצן נמי הוה דמחנה צמטת התנאי א"כ הוה רק כבאם ולא לריך לבטל המעשה, ולא הוה מחנה על משי"כ בחורה דבאופן אחר לא הוה אלא פקדון גביה וכל היכא דאיתא ברשומיה דמרא איתיה אלא דיש צוה עוד טעמים אחרים דלא הוה מחנה ע"מ צחור ועיין חוסי' כתובות דף מ"ו.

ובדברי הראב"ד ז"ל לישב נמי הוה קושיא שהקשה כ"ג מגמ' חיר י"א הריני חיר ע"מ שאכיה שוחה יין ומעמא למחיס הוא חיר ואסור בכוין ואפילו ריב"ל ורבינא ריב"ל סובר דר"ש פליג דאינו חיר עד שחיר מכוין כבסיפא ואין זה מחנה על משי"כ בחורה ורבינא ס"ל דר"ש מודה בזה דהוה מחנה עמשי"כ בחורה וחתי' כוחיה דרבינא וכ"ג מישב שם לפי שיטתו ולפי דעת הראב"ד ה"ל י"ל דכיון דאחר הריני חיר מיד חלה עליה החירות ולאחר שאמר ע"מ הוה מחנה לבטל המעשה והוה מחנה עמשי"כ בחורה שבהי' כבר מחייב כלל החירות כולה ונחיתת יין ומעמא למחיס צב"ל וריב"ל ס"ל דר"ש פליג גם בזה וס"ל דאינו חיר עד שחיר מכוין דלא חלה עליו חירות מיד ממילא יכול להחנות ולא הוה מחנה עמשי"כ בחורה וכיון דאין חירות לחלואין לא חלה עליו.

היצא לנו דבהרבה מקומות התנאים הם משונים וכל שלא נעשה התנאי צמטת מעשה אינו לריך כפול להראב"ד ולשאר גם שלא צמטת מעשה לכאורה נראה דלריכין כפול ובגיעין וקידושין לדעת רוב הפוסקים צעין כפול ולדעת קצת פוסקים גם בגיעין וקידושין אינו אלא לחומר ולדינא כיון דר"מ הוה דבצי תנאי כפול אכן לא קיי"ל כר"מ דיחידא הוה זה דעת הר"י"ף ז"ל דלא קיי"ל כר"מ אלא כחכמים ודעת קצת פוסקים דלדיני ממונות לא צעין כפול אלא לעניני גיעין וקידושין ועיין רמב"ם ובהשגות הראב"ד וקא"ח חמ"ו דאדרבא עיקר קרא דצי ג"ד וצ"י ראוין צממון הוא דכחצי וחילא דר"מ צלמוד הוא דבצי כפול ואיכו ודאי אפילו בדבר שצממון קא מאריך ואכן הוא דלא קיי"ל כוחיה דרבנן פליגי עליה אלא דשמואל חיקן צגט של ש"מ המגרש

ומעתה נבא לדין דין הכה כ"ג כחצ' ה' סעיפים צפרטי
החנאים וכחצ' כן להוילא מספר אחד שכתב היפך
זה שאינו כהלכה ולא זיין כ"ק לאחא ספר כוונתו כדי
שאוכל לעיין זו וזחר עעמו וכנראה שכבוד ה' הכחר דבר
הוא ולכן לא אוכל לעמוד על הדברים מצפנים משום אוחיות
מחכימות ולכן לא אבא כאן רק להשפיע צדרי כ"ק
דברים היקרים לי מאד. ואבא אל העין עין עיוני בכל
סעיף וסעיף על הסדר וזה יאל ראשונה.

ועי' משנה הלכות ח"ה סימן רמ"ב.

סימן קצ"ב

ברין הז קודם ללא
עוד להנ"ל

(א) הן קודם ללא נאמרו על המעשה יבא גט ולא יבא
גט וזחנאי יכול להיות היפך למשל אם לא ישוב
יבא גט ואם ישוב לא יבא גט ע"כ. ואומר כאן כי פשוט
זכר דכדין דין אחת דלף דכדבר ידוע דמאי דנעין כן
קודם ללא וזחנאי קודם למעשה חרוויכו ממקור אחד ויכלו
דכיינו מחנאי ב"ג וז"ר וא"כ כי יוכי דבין קודם ללא
לענין מעשה אם הקדים ללא לכן החנאי בטל הכ"ג זחנאי
היה סביר לומר דז"עך הן קודם ללא ועיין מנ"מ פ"י
מאישות אמנם אין זה ענין לדין דודאי צעין חנאי קודם
למעשה ודבר זה נלמד מנ"ג וז"ר אבל להקדים הן ללא
זחנאי נראה דלא צריך וראי מדברי ב"י בסדר הגט צ"ע
סעי' ל"ע שכתב ח"ל אם נחנו לה על חנאי ואמר לה
צשע נחיה ה"ז גיטר וברי אח מגורשה זו ממני ומותרת
לכל אדם ע"מ שאם לא זחתי מכיום עד י"צ חודש יבא
גט מעכשיו ואם אבא בחוך הזמן החכר ואראה צפני פלוני
ופלוני לא יבא גט וזכא היא נאמנת עלי לומר שלא זחתי
ושלא פייסחיה ע"כ ע"ש. והנה שכתב זחנאי לאו קודם
לכן דהיינו אם לא זחתי יבא גט ואם אבא בחוך הזמן
והיינו הכן שיבא לא יבא גט ומצואר ממילא דזחנאי לא
צעין שיהיה זחנאי זכן קודם ללאו רק צמעשה וצעיקר
דין הזחנאי.

סימן קצ"ג

המשך יא מהני חזרה תוך כדי דיבור בנטיין וקדושין בתנאי
קודם המעשה

עוד להנ"ל

(ב) כתב כ"ק חזרה חוך כדי דבור דלא מכי צגיטין
וקידושין הוא חזרה אחר המעשה אבל זחנאי
שקודם המעשה ודאי שיכול לחזור זו אפילו לאחר כדי
דיבור קודם שנגמרה המעשה ע"כ. ולפום ריבועא יש לעיין

ופרש"י בדבר שצממון שאר כסות כמצואר דס"ל לרש"י
דבעונה מודה ר"י לר"מ דחנאו בטל וכ"כ רש"י צפ"ק
דקידושין דף י"ג דבר שצממון דיתן למחילה היו חנאו
קיים אבל עונה דנפלא דגופא הוא לא יתן למחילה וכ"כ
צ"י הזכר י"א ובהשורה אח הפועלים צפופו וצרכים צ"צ
קצ"ו וכ"כ החוס' צ"י אע"פ והרמב"ם פ"י מאישות והעור
ומחבר ס' ל"ח ס"ו וסימן ס"ט ובר"ן צ"י האומר ור"י
נח"י כ"ד ח"ד.

איברא דגם בעונה לאו דברי הכל הוא דצירושלמי ס"פ
הפועלים אמרין חני כל המחנה על מה שכתב
בחורה חנאי ממון חנאו קיים שאינו של ממון חנאו בטל
כינא אמר לאשכ הרי אח מקודשה לי ע"מ שאין לך עלי
שאר כסות ועונה הרי זו מקודשה שם מתי לא חכא זקוקה
לזכר ה"ז מקודשה וחנאו בטל פ"כ מצואר דגם חנאי דעונה
ככל חנאי של ממון הוא והמכרי"ק שורש י' כחצ' דר"ח
ס"ל דגם עונה יתן לימחל וסדר דר"י פליג אף בעונה
וכציאו המל"מ פ"ו מה"א ה"י וכחצ' דאין ספק דחילוי
דר"ח מדברי הירושלמי וציאו גם מרעב"א קדושין פ"ק
י"ע שציאו דברי רש"י וכחצ' אבל צירושלמי אמרו דעונה
נמי דבר של ממון הוא שהנאח הוא ויכולה למחול וכ"כ
עוד בחידושינו לכתובות ופליג לרש"י ורמב"ם גם המדרכי
ס"ל דחנאי מועיל אפילו בעונה נמלא אית לן דעה הירושלמי
ור"ח ורע"ב"א והמדרכי כללו ס"ל דחנאי מועיל בעונה
א"כ קשה לשון הב"מ ז"ל שכתב דחנאי שאין לך עלי שאר
כסות ועונה לכ"ע חשוב מחנה עמ"ש בחורה.

גם צעיקר קושיתו לפענ"ד מעיקרא קשה דבין שהנה
עמה צפירוש לגרשה ביום זה הרי זה הוא לרזנו העוב
לגרש וצירוזו הוא מגרש ביום זה וצירוזו זה קדשה לגרש
זמן המוגבל לחרוויכו והוסכס מחרוויכו ונעשה הכל
צירוז שניהם וכו' גט לרזנו והיא היא שהנה עמו חנאי
זה שאם לא יתחלה לגרשה ביום פלוני לא תתקדש ולא
חלף אחריה ומשום חנאי זה הסכים צירוזו העוב ונחלה
לגרשה וא"כ זה הוא לרזנו העוב וצירוזו מגרשה שוב עיינינו
בספר אבני מילואים שכתב כעין זה.

שנית נראה לפנ"ש הצענ"ן ח"א ס' ל"ד דלא אמרין
מחנה ע"מ שכתב בחורה חנאו בטל אלא כשהוא מחנה
עמ"ש בחורה שיצטל אבל אם הוא מחנה על עצמו שלא
יקיים מה שכתב בחורה אין חנאו בטל והיינו דאמרין
זמכות ג' ע"צ האומר ע"מ שלא תשמיטנו שציעית חנאו
בטל משום מחנה עמ"ש בחורה דרחמנא אמר שציעית
השמע אבל אמר ע"מ שלא תשמיטנו שציעית חנאו קיים
שאינו אלא כמחנה על עצמו ומחל אוחו זכות שכתב לו
החורה וכן האומר ע"מ שאין זו אונאה יש זו אונאה
(צ"מ י"א ע"ב) ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו
אונאה דאילו מחנה ע"מ שכתב בחורה אלא מחל זכוחו
ע"ש מה שהצריך ועיין חוס' כתובות ה"ל אבל לפי שכן
צדיק נמי האומר ע"מ שיגרש אוחה צלוחו יוס אע"פ שכן
הדין אילו מגרש אלא לרזנו מ"מ מחל הצעל אוחו הזכות של
שלא יקיים לגרש צע"כ ור"ה לחייב עצמו זחנאי זה כדי
לפייסם שחחלה לקידושין ואין זה מחנה ע"מ שכתב
בחורה אלא מחילת זכות שצידו למחול על זכות זה.

אמנם אח"כ ראיתי שצ"ל הסמ"ג כחז צספרו ה"ז גיטק
וכן צספר החרומה והעתיקו משמם צעלי הגבוה גם
הרש"א כתבו צסדר חקון הגע ועי"פ אלה הגדולים ראוי
לעשות, ובסי יאיר נחיצ סי י"ד הקשה עליו דמה הפרש
יש בין מי שאמר ה"ז גיטק לשיאמר החקצלי גע זה דבין
כך ובין כך מספיקים דברים אלו להיות באשה מגורשה
וכיון שאומר החקצלי גע זה נגמר מעשה הגירושין והי"ל
מעשה קודם לחנאי וחי דכשאומר החקצלי גיטק ואח"כ
החנאי ואינו כופלו הי"ל מעשה קודם לחנאי ולא מכני
אלו כשאח"כ כופל החנאי ואח"כ חזר ואומר ענין המעשה
אז דבריו הראשונים אינם עיקר המעשה אלא הם כעין
הקדמה וכאשר לחנאי להודיע טעמו של מעשה שרואה לעשות
וכמעשה לא כזה אלא לאחר החנאי וכבאי גוונא מקרי
חנאי קודם למעשה ע"ש מה שהאריך ויש לעיין בדבריו הר"ן
הי"ל דבגמר דבריו אדם נחפס ואולי יש להעמיס זה בדבריו
וע"ש

וחזון הרבתי לבל"מ פ"ו מה"א ד"ה ויהי החנאי קודם
למעשה שנחפס אס הקדים מעשה לחנאי ואח"כ
אמר השני חלוקות כדנים ובגון שאמר הרי את מקודשת
לי אס תחני לי מנה וחרז ואמר אס תחני מנה הרי את
מקודשת ואס לא תחני לא יבא קדושין מי אמרינן החלוקה
ראשונה כמאן ליתא דמי וא"כ התנה דין וי"ת פשיטא
דמה שאמר בתחילה הוי כמאן דליתא משום דהי"ל כאלו
חרז בו ואפי"ג דקיי"ל בקידושין אפילו חוץ כדי דיבור לא
מכני חזרה ביינו לאחר דמטו לידה הקידושין אלל קודם
פשיטא דמכני וכדאמרינן פ' באומר (דף ק"ט) צאומר הרי
את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום דנכך מקודשת
ואינה מקודשת לעולם משום דמספקא ליה אי חנאה הוי
אי חזרה הוי אלמא חזרה מכני כמ"ש הריעצ"א שס וא"כ
צ"ד הי"ל חזרה הוי ליתא משום דאין הי"ל אילו הוי
ידעינן ציב דחרז פשיטא דמכני אלל ככה מי יימר דחרז
בו מדבריו הראשונים דלמא עדיין עומד בדבריו הראשונים
וגזירה הכתוב הוא דחנאי כפול מכני לצעל המעשה וכו'
ע"ש. ובמבואר מדבריו ז"ל דאלו הוי ידעינן צודאי דחרז ציב
פשיטא דמכני לחנאי אלא שמתפק אי כזה חזרה הוא
או לא וממילא נפשט ג"כ דכל מקום דאיכא חזרה ודאי יכול
לחזר וצ"ל שחכא קודם המעשה וכו' כמ"ש הדרג"ק.

דין זה וגרסא דהוא מחלוקת הראשונים ז"ל דברמב"ם
פ"ו מה"א ה"ד כחז דהכנ חלוי צמעשה וכל חנאי שקודם
המעשה לא נריך להקדים חנאי למעשה אלל הראצ"ד וברמ"ם
והרש"א ובר"ן ורוב הפוסקים דאפילו צאמירה נריך
להקדים החנאי ועיין צ"י וצ"ש א"ע סי ל"ה סק"צ וכיון
דס"ל דאפילו צאמירה לחוד נריך להקדים החנאי למעשה
י"ל דכ"כ כל דיני חנאי נריך להיות וא"כ אפשר דלדידהו
כ"כ דאינו יכול לחזר ג"כ.

ולאחר העיון נראה דברי כ"ג וראי מגמ גיטק ע"ה
אחקק שמואל צביטא דש"מ אס לא מחי לא יבא
גע ואס מחי יבא גע אס לא מחי לא יבא גע לא מקדים
איניש פורענותא לפשיטא אס מחי יבא גע ואס לא מחי
לא יבא גע צעינן בן קודם ללאו ע"כ. מבואר מה דאין
הקפידה שיתחיל צבן דוקא אלא עיקר הקפידה שייסי
צלאו וכן כחז בר"ן ז"ל שס ח"ל וי"ל דמאי דצעינן בן
קודם ללאו ביינו שלא יבא מהיסי דבריו צבן דבגמר דבריו
אדם נחפס וגמלא מעשה קיים ותנאי צעל הילכך אפי"ג
דמקדימין לאו לבן כי הכי דלא לקדים פורענותא לפשיטא
כיון שגמר דבריו צלאו כני עכ"ל הרי לן מבואר דאין
הקפידה אלא על סיוס דבריו שלא יכיו צבן ואי נימא
דאינו יכול לחזר צו א"כ מאי אכני ליה צמה שסייס
צלאו כיון שהתחיל צלאו ואח"כ אמר בן נגמר החנאי צלאו
קודם לבן ומה שסייס אח"כ צלאו צסופו מאי מכני אפי"ג
דבחר גמר דבריו אזלינן לעולם ואס חזר צו צסופו אזלינן
צחריב וכן כחז להדיא צבל"מ פ"ו מה"א דאס התחיל
צבן ואחר כך אמר לאו וחרז ואמר וכן דלא מכני משום
דבגמר דבריו אדם נחפס. הרי דברור מילל דבגמר דבריו
אדם נחפס וכל שסייס צסופו הרי הוא קיים ואף שיש
לדחות קאת דכבא אינו חזר מחנאי שהתנה אלא משנה
סדר החנאי דמתחיל אמר בן קודם ללאו ועכשיו אומר
לאו קודם לבן או לביטור אלל אין כאן חזרה צעל החנאי
אינו דחויב כשרי הכא נמי כשחרז מבן ללאו או מלאו לבן
נעשה שינוי צכל החנאי כשרי אס הקדים לאו לבן החנאי
צעל ואס חזר וסייס צלאו אחר הבן החנאי קיים נמלא
כסיוס עושב כל החנאי ואין לך חזרה גדולה מזו אשר
לכן נראה כמ"ש דודאי יכול לחזר צו וגם מכאן ראי
למ"ש שס ב"ק צספ"י (ד) דצעיני חנאי לעולם צבמר
דבריו אדם נחפס.

ולדעת הראצ"ד כבאנו לעיל (ממס ציב דף כ') פשוט
דיכול לחזר צו כל זמן שלא נעשה המעשה דלדידיה
העיקר צמעשה חלי מילתא וגם לכ"ע נראה פשוט דיכול
לחזר צו וכדלעיל וגם כי הרי צידו הוא לצעל כל החנאי
או להוסיף חנאי על חנאו כדלעיל כל זמן שלא עשה מעשה
הגירושין כמבואר צגמ ופוסקים.

והנה צתשר מהרנ"ח ס"ס ג"כ כחז יש לי ספק אי הוי
מעשה קודם לחנאי כיון שאמר ה"ז גיטק קודם כל
דבר וכן נראה ממה שאמרנו צפרק מי שאמר ה"ז גיטק
ע"מ שתחירי לי את כהייר אמר רבא משום דמעשה קודם
לחנאי עס היות שיש לחלק ולכן לכתחילה נראה שטוב
שיאמר לב החקצלי גע זה אס לא מחי לא יבא גע וכו'

סימן קצ"ד

המשך, בתנאי כפול שהתנה בשני צדדים ודיוקא דרישא
פותר לדיוקא דסיפא

עוד להנ"ל

(ג) **תנאי** כפול מקרי אפילו לא כפל כל הפרטים ואס
התנה שני חלוקים אס יאמר כך יבא גע ואס
יאמר כך לא יבא גע נקרא חנאי כפול אף שלא פירש
אין יבא אס לא יאמר כלום ואס אח"כ לא יאמר כלום

מקודשת ואם לא יראה אצל און את מקודשת ותקשה לן דיוקא רישא לסיפא דכשחומר ע"מ שיראה אצל מקודשת יש לדיוק אצל אם ישחוק או ימות מקודשת דציעין דוקא שיראה ויאמר און וכשחזר ואומר ואם לא יראה אצל משמע דאם שחק או שמת הוי קידושין דדוקא אם לא יראה לא הוי קידושין ותקשה רישא לסיפא וימא דהתנאי בטל ולעולם מקודשת. גם כשהאב מסופק בדעתו אם רואה בשידוך זה תקשה דיוקא רישא לסיפא וכיון דלא התנה בכל הפרטים האלו ימא דהתנאי בטל ומעשה קיים.

עוד יש לעיין מהא דחק (גיטין ע"ה ע"ב) הרי זה גיטך ע"מ שתשמיש את אצא ע"מ שתיקו את בני כמה מתיקוהו ב' שנים מה הבן או שמת האב הרי זה גט ע"מ שתשמיש את אצא ב' שנים וכו' מה הבן או שאמר האב אי אפשרי שתשמיש שלי בהקפדה אינו גט רשבי' אומר כזה גט כלל אחר רשבי' כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט ובגמ' רמי לה מהא דתניא שמשחו יום אחד הניקחו יום א' הרי זה גט ומשני רבא דמתניתין מיירי בסתם וביריתא במפרש ורצ' אשי אחר כל סתם נמי במפרש יום א' דמי ומתני' מוקי ביום א' מנ' שנים לאפקוקי שאם הניקחו לאחר ב' שנים ומסיק לרצ' אשי בקושיא, ונחלקו הפוסקים הלכה כמי.

ואיכא למידק במתנה ע"מ שתשמיש את אצא בתנאי כפול ואומר אם תשמיש את אצא הרי זה גט ואם לא תשמיש את אצא און זה גט ולא התנה מה יראה אם לא יראה האב בין בהקפדה ובין שלא בהקפדה וכן כי ימות האב או הבן מה יראה דין גט זה ואי ימא דכל שחזר לבצר כל פרטי התנאי נמי התנאי בטל א"כ כשמת האב או לא ראה שתשמיש דקיי"ל הגט בטל אדרבה ימא כיון דלא נחזר מפורש פרט זה בתנאי מה יראה כשלא יראה האב או כי ימות וממילא התנאי בטל והגט גט כשר בין שמה ובין לא שמה. עוד יש לדיוק קלח דיוקא רישא לסיפא דכשחומר ע"מ שתשמיש את אצא משמע שתשמיש בראון האב ואם לא יראה או כי ימות לא הוי גט וכשחזר ואמר ואם לא תשמיש וכול' לומר דלא תשמיש בכל אופן שהוא וכל ששמה בכל אופן שהוא נתקיים התנאי וי"ל.

אשר לכן נראה פשוט דכל תנאי שהתנה בתנאי כפול אם תעשה או לא תעשה התנאי הוא נכון כשהוא לעצמו ואם נתקיים כפי המותנה הגט כשר ואם לאו הגט בטל דלא נתקיים התנאי וכל זה היכי שנתקיים כפי שהתנה ואין אהנו חזרים לבצר הפרטים שלא צירר בלשון התנאי כיון דאין נפ"מ לדין דדיני הפרטים שברי נתקיים התנאי כמו שהוא ולא אזלין בזה דיוקא רישא לסיפא והובא תנאי גמור ולא אמרינן דכיון דסיפא סותר לרישא בדיוקא א"כ ליכא בן קודם ללאו שברי התנאי נתקיים כפי שהתנה, אמנם היכא שהתנה בדבר אחד ולא נתקיים התנאי בכולו ואהנו מסופקים עתה בכוונת התנאי ובגון דידן דאמר אינו יודע וכיוצא בזה דמסופקים צרטי התנאי שלא התנה בזה צפי ויש לדיוק היפוך מרישא לסיפא כיון דאהנו מסופקים בכוונת הכפל כה"ג נראה דתלוי בדר צשיעת הפוסקים מאי בכוונתו ביותר ולדינא נראה דמתמדין מספקין וכמ"ש במאירי.

בגון שמת או שאינו יודע נשאר בדיוק מלשון אחרון שברי יכול לחזור בו מדיוקו של תנאי הראשון שאמר אם יאמר כך יראה גט ומשמע אם לא יאמר כלום לא יראה גט אצל מתנאי האחרון משמע שאם יאמר באופן אחר לא יראה גט ומשמע שאם לא יאמר כלום יראה גט ואם נאמר התנאי ככלל קודם למעשה גט הוא גט משום הדיוק האחרון ואם הקדים המעשה לתנאי או הלוא לכן הרי התנאי בטל והגט קיים כנלענ"ד עכ"ל.

ואף כי דבר זה סובל אריכות גדול מה שאין התנאי מסכים לה מ"מ נראה דקוטע דין זה סובב על ב' דינים מסכים אשר נכון לעמוד עליהם א' אי תנאי כזה אשר סותר דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא הוב' ליה דין תנאי בכלל או דנימא דלא הוי תנאי והמעשה קיים. ב' אח"ל דהוב' תנאי כזה תנאי אי אזלין בזה רישא או בזה סיפא. עוד יש לעמוד ולבצר כשאמר אינו יודע אי אזלין בזה דיוקא דרישא או בזה דיוקא דסיפא. ואצא אל ראשון דלכאורה יש מקום לומר דכיון דדיוקא דסיפא סותר ליה לדיוקא דרישא א"כ חסר ליה דדין של תנאי כפול שברי בתנאי כפול ציעין בן קודם ללאו וא"כ כיון דסיפא סותר לרישא ולריבין אנו לתמוך או צרישא או בסיפא ואחד מהם בטל וכיון דכבר בעלינו דיכול אדם לחזור בו מתנאו נמא דאזלין בזה סיפא דבסוף דבריו אדם נתפס, אלא דמ"מ כיון דחזר בו מריש דבריו ל"ל דביטל דבריו הראשונים וסוף דבריו הם עיקר וא"כ לכאורה חסר דין כפילות בתנאי שברי ביטל התנאי שצראש דבריו ולא נשאר רק סוף דבריו ועוד יש לעיין שברי אחר שביטל ראש דבריו חסר דין תנאי אחר שלריך להיות בן קודם ללאו וכיון דתפס לשון אחרון וביטל ריש דבריו אין כאן בן קודם ללאו וי"ע.

ואשר נראה בזה דהנה בגמ' קידושין ס"ג המקדש אשה ע"מ שיראה אצל ראה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת מה האב הרי זו מקודשת מה הבן מלמדין האב שיאמר לא ריתתי ע"ש. ונתחבצו הראשונים ז"ל צפי הא שמתחא וצלהפי גירסאות שצסוגיו זו כמצואר צתום' ורשבי'א ורין גם הרמב"ם והראב"ד נחלקו צפירושה והמאירי ז"ל אחר שחאריך צצואור השיטות כתב ע"מ שיראה אצל און דינו צרור לנו ויש מפרשים שדיו כע"מ שישחוק (כ"כ הרא"ש) והוליואכו מדצריהם של גדולי המפרשים (הראב"ד ז"ל) בן ממה שכתבו צפירושיהם בן ממה שכתבו בהגותיהם (ראב"ד בהשגות פ"ז מה"א ה"א) וכן הציאוהו מסוגיו שצפי המדיר (כתובות פ"ג ב') אלא שאין זה הכנה כמו שיתצאר צסומך ונשאר הענין מספק צב אם הוא כעל מנה שישחוק אם הוא כע"מ שיאמר בן ותאכל כחומר שצשניהם ע"ש. ובצ"ע א"ע סי' ל"ה ס"ה כתב האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שיראה אצי ראה האב מקודשת לא ראה או ששחק או שמת קודם שישמע בדבר אינה מקודשת ועיין צ"ש שם סקרי"ה וכיון לדברי המאירי כנ"ל.

והנה לדעת הפוסקים דע"מ נמי לריך להיות תנאי כפול א"כ האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ לריך להתנה בתנאי כפול וע"כ שאומר ע"מ שיראה אצל הרי את

דהשער סובל ב' פירושים העלה בספק מגורשה ו"ל עוד כחז שם ואם לחשך אדם לומר שכתב מהר"ם בחשוכה דמאי דאמרין בגמ' הכל הולך אחר ההתחון היינו דוקא היכי דלא אפשר לבוין השחי בלשונות אבל הם נוכל לפרש השחי בלשונות דנראה דסותרין אהדדי ואפילו במשמעות רחוק נבין אוחס וא"כ הכ"כ הי' אפשר לבין אוחס שכוונתו שלא נאמין לעדים שזאו וכו' מגורשה גמורה לא הוא ד"ל דלא קאמר מהר"ם אלא היכי דלא הוי לישנא יחידא אבל צידון דידן דאם נימא שהוא חוזר ומפרש דבריו ראשונים הוי לישנא יחידא ולישנא יחידא בשעתא לעפויי אחא ע"ש.

ולמדנו מדברי מהריב"ל הג"ל ב' דברים חדא דפשיטא ליה בשער התנאי שאם נראה צו סחירה ודחוקא אפילו דחוק גדול היה אפשר לישב מישצין ולא חשצין ליה לחזרה אבל אם אי אפשר לישב וע"כ ל"ל דהוי חזרה אזלינן בזה החזרה אף דראש דבריו נראה אחרת מ"מ יכול לחזור ויכול הולך אחר האחרון וממילא הוא הדין להנאי כפול דהולך אחר האחרון כשחזר בו, וכשנית דלא אמרין התנאי בעל מפני שסותר סיפא לרישא אלא דאזנין בזה ההתחון ויש לדחוק דהתנאי כפול אינו כן לגמרי וכן. מ"מ למדן לדין דכל שהתנה בשני חלקים ודיוקא דסיפא היפך לרישא מ"מ התנאי קיים ואינו בעל צביל זה, גם כי צידו הוא לחזור ובגמ' דבריו אדם נחפס ועיין מל"מ פ"י מאישות.

אלא דמ"מ אומר אני דהיינו דוקא היכי שהתנה ונחקקים התנאי ולמשל שאם התנה צאם יאמר הרופא שמה מחולי זו הרי זו גט ואם יאמר שלא מה מחולי זו אין זה גט ואמר הרופא בן או לאו אבל אם התנה שיאמר בן או לאו וכו' אמר אינו יודע או שמה הרופא ואי אפשר לצר ולעמוד על כוונתו אז לפענ"ד נשאר הדבר בספק אף דביררנו לעיל דהפס לשון אחרון ומסוף דבריו יש לדייק דוקא שיאמר אבל אמר אינו יודע או שמה הרי זה גט מ"מ כיון דחקי לן דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא ואיכא למימר דחזר בו בסיפא מצרישא אבל איכא למימר נמי דלאו אדעתיה בשעת התנאי למידק כולי האי דלאו כולי עלמא דיני גמירי למידק צדיקים כאלו ואמרין דילמא שיגרף דלישנא נקט ורישא דוקא ו"ל נמי דעל זה שלא יאמר כלל או שימות לא התכוין כלל בשעת התנאי לכן לפענ"ד מידו ספק לא ילאנו וכו' ספק מגורשה וראי מהא מחנה גיטין ע"כ זה גיטין מהיום אם מהי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלכ ומת אומדן אם מתמת חולי הראשון מה הרי זה גט ואם לאו אינו גט ובספק הוי ספק מגורשה עיין עש"ע ח"ע ס' קמיה ועיין עוד שם ס"ט ע"כ עובד שלא לסמוך על הרופא שמה יבא אדם שאינו הגון ומשחל עס הרופא שיאמר שלא מה מאותו חולי אלא מחולי אחר ולכאורח אמאי לא אמר שישחל עס הרופא שיאמר אינו יודע עס מה מאותו חולי או לא ו"ל דא"כ הי' בעל התנאי לפי הג"ל אמנם מדלא כתבו בן מפורש דאינו בעל צוה התנאי חב פשוט מאד כנלפענ"ד.

ועיין ש"ח מהר"י בן לב סי' ק"ב הרי זה גיטין ע"מ שלא חשתי ויין לעולם ע"מ שלא חלתי לבית חציר לעולם אין זה כריחות שלשים יום הרי זה כריחות ויש להקשות דקשיא דיוקא דרישא דדיוקא דסיפא דרישא קחני ע"מ שלא חשתי ויין לעולם הא סתמא הוי כריחות דלאו לעולם משמע אלא יום אחד וסיפא קחני ע"מ שלא חשתי ויין ל' יום הרי זה כריחות הא סתמא לא הוי כריחות דסתמא לעולם משמע ונוכל לתרץ רישא דוקא או סיפא דוקא או דסתמא ספק מגורשה ולא ראיחתי לשום מהפוסקים מי שדקדק בזה כלל ע"ש מה שהאריך בפלוגתא דרבא ורב אשי, ואני מלאחי להמאירי גיטין פ"ד שכבר נסתפק בזה ח"ל כבר ביארנו בלא חלתי לבית חציר לעולם שאינו כריחות ובשלשים יום הרי זה כריחות אמר לה ע"מ שלא חלתי לבית חציר ולא הזכיר שלשים ולא הזכיר לעולם מה דינו חכמי הדורות כתבו שכריחות וכו' מפני שאינה אסורה אלא כל ימי חייה וכו' וכו' ליה ככל ימי חייה פלוגי ומ"מ יש אומרים שאינו דומה בית חציר לביתך שאף לאחר מיתה הוא קרוי בית חציר ואף בזה כל שלא פרט בזה זמן אע"פ שלא אמר לעולם אין זה כריחות, מבואר דכל שהתנה בתנאי דברים שאנו מסופקים בכוונתו דהוה ספק גירושין.

עוד זאת כתב בש"ח מהריב"ל סי' ל"ב (כ"ח) בזה דרבי שמואל דרבי עיבוצא גירש אח אשתו על חנאי שאם לא יבא חוך שלש שנים יבא גט מעכשיו ואם יבא חוך הזמן הני' שלא יבא גט והאמינה עליו ושער בהלמנות כחוב בזה הלשון והאמין ר"ש לאשתו נאמנות גמורה כשני עדים כשרים לכל שהאמר שלא צא שמואל בהזכר ולא יהיו עדים נאמנים שצא, ושמואל הני' צא צעיר ויש עדים נאמנים שראוהו שצא בחוך הזמן והיא מכחשת אוחס ונסתפק מהריב"ל בשער נאמנות הוה אם כונתו שהאמין לאשתו כ"ז שהאמר שלא צא ולא יהיו עדים שצא כונתו לומר שלא נאמין לעדים שיאמרו שצא והרי הוא כחזר ומפרש דבריו הראשונים מהאמינה עליו כב' עדים או אם נאמר שחזר בו מדבריו הראשונים שהאמינה כשני עדים כשרים ועשה חזר בו ואומר שהגע יהיה קיים אם לא יהיו עדים נאמנים שצא אבל אם יהיו עדים נאמנים שצא אינו מאמינה כנגד העדים. **וכתב** שם דאף אם נאמר שכוונתו לחזור מדבריו הראשונים לכאורה לאו כל כמיניה אפילו הי' חוך כדי דיבור דהא אמרין (צ"ב ק"ט) חוך כדי דיבור כדיבור דמי חוך מע"ז וקידושין וגיטין וא"כ הוי גט וכד מעיינין שפיר אשכחין דלאו מילתא הוא שברי כתב הריב"ש שלא בעד המעיד על הקידושין אמרו אלא במקדש עמנו או במגרש וחזר בו חוך כדי דיבור אין חזרתו חזרה לפי שהעושה דברים בגמ' דעתו הוא עושה ויכא אפשר לומר בנדון דידן לאו בגמ' דעתו הוא עושה האמינה כשני עדים כשרים ואין ולאו ורפיא צדיקה ובחוך כדי דיבור חזר בו מהאמנות שהאמינה כשני עדים, איכא שלפי דעת הריב"ש ו"ל דהוה גט ואין בו שום ציטול אבל לסברה הרשב"א ובר"ן שכתבו דאם קדש אשה וחזר בו חוך כדי דיבור אין שומעין לו ומקודשת ואינה מקודשת וחומרל דרבנן הוא פשיטא ופשיטא דבנדון דידן הוי חזרתו חזרה והגע הוא בעל כיון שזאו עדים נאמנים ואמרו שראו אוחס שצא ו"ל דמשום חומרל דא"ל דנין בזה כדן הספקות ע"ש בצריכות והעולה דמשום

סימן קצ"ה

אחדשכהדר"ג נאכצת אמת, וכו'.

המשך בתנאים הולכין בתר לשון אחרון

עוד להג"ל

(ד) משי"כ תפוס לשון ראשון שי"ך בעניני התפסה שרואה להחפס שני דברים והדין מעבד מספקא לן אם בעיקר אללו הראשון שרואה בו יותר או האחרון אבל בתנאים ודאי אזלין בתר אחרון אם יש בו דיני תנאי ע"כ, דברים אלו אין לייכים חזוק וחס אמתים וכבר נבאחי לעיל כן בשם הר"ן והמל"מ והמריצ"ל.

סימן קצ"ז

המשך התנאים שנגע הם על הגירושין ולא על הגט

עוד להג"ל

(ה) התנאים שנגע הם על הגירושין ואפילו להמכשיר לעשות תנאי קודם הגט או אפילו לכתוב בתוך הגט אבל התנאי הוא על הגירושין ולא על הגט ע"כ. פשוט הוא כמבואר בעו"ש א"ע סי' קמ"ז ובשאר מקומות.

מחמת האריכות הגבי לקצר ואף כי ידע אני שאין בידי לא תורה ולא חכמה מ"מ בינת אדם לי ולקטתי מפה ומפה ודי' יניחנו בדרך אמת שלא אכשל ח"ו בהלכה ובפרט באיסור א"א התמורה וכתבתי זה לא להלכה ולא למעשה אלא לפעולא בעלמא להשתעשע בדברי כ"ג שליט"א ואם יוטבו עכ"פ מקצת דברי אשמח מאד וי"ר שיזכה עוד להורות ולדין בישראל עד כי יבא דארח דין במהרה בימינו אמן, ידיד גפשו באמת אוהבו הנאמן הדושכ"ג ומברכו בברכת כח"ט בספרן של צדיקים גמורין לאלתר לחיים טובים ארוכים ושלוה בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קצ"ז

במהנה באגראר התמיה שנהגין בליל חופה

ב"ה מוצש"ק יתרו התשכ"ד ברוקלין ג"י יצו"א.

כבוד ידיד עליון וידיד גפשי רב הרבנים גאון ישראל פ"ה א"י זקן הרבנים, חכם חרשים גדול האישים צדיק תמים, ראש בשמים, משרידי גדולי הדור הישן וכו' כקש"ת מוה"ר ישראל וועלק שליט"א ראב"ד בודאפעסט — ירושלים ע"ה"ק.

ובד"ת אשר כדלני והציא דבר פלא מספר כן איש חי ח"צ פ' וירא כי המנהג בעירו נגדלד מזמן קדמון שהתקן ששאל בתולה משמש גליל החופה שהיא ציאה ראשונה לאור הכר אפילו הוא חכם וחסיד גלי שום פקפוק והוא ז"ל נתן טעם לדבר יען דלון אשה מתעבדת מציאה ראשונה כי אם רק לעשותה כלי ולכן אין חיטונים מחגרים צאח ואין כאלו עונש של גנים נכפים דלח"ל יען אוחו תשמש אינו ראוי להריון כי ענין זה הוא סגולי ע"כ. וכ"ג תמה עליו מוצ"י א"ע סי' כ"ב שכתב ששחנה הענין בזמן הזה והסכים עמו הח"ס ז"ל א"ע קמא סי' ו' ובשו"ת חשורה ש' מהד"ב סי' ע"ב וכיון דקו"ל עכשיו דמתעבדת גם מציאה ראשונה אזל ליה טעם הכן איש חי ע"כ.

תמיה קיימת הוא זו ואין לי פתרון על תמיכתו ואדרבא אני מוסיף לתמוה (אף כי אין לי הספר לעיין בפנים משום אחריות מתכונות) דנראה מדברי הגאון ז"ל דס"ל לאיסור שימוש לאור הכר אינו אלא משום גנים נכפים אבל פשוט דאח אינו דודאי לשמש לאור הכר איסור בפני טעמו הוא ובגנים נכפים אינו אלא הפועל יוצא כלומר העונש שיקבל בשביל שימש לאור הכר אבל האיסור הוא השימוש בכל אופן ולפי דעת הגאון ז"ל א"כ צדקה או אפילו צילדה ששחנה כוס של עיקרין ואינה ראוייה להוליד וכדומה באופן שאינה צה בגנים ואין כאלו עונש של גנים נכפים יהא מותר לשמש לאור הכר ח"ו וישחקק דבדבר, וטעם השימוש לאור הכר הוא כמראה משום פחות שכוה דרך פחות כמו שאמרו במשמש טעמו גנים שאסור משום דעות פנים הוא לו הבא צל"ה סי' ר"מ ובא"ע סי' כ"ב סי' פ"ה ופשוט דלון נפ"מ צין ילדה לזקנה וצין בעלת גנים או לא דלעולם אסור לשמש לאור הכר אלא אם הוא בעלת גנים יענש בגנים נכפים ואם לא יוליד יענש בעונש אחר או שיסוג, וכן נראה להמעיין בגמ' פסחים ק"י ובגמ' נדה י"ז ע"א או אולי גם משום ואכצת לרעך כמוך דאמר אביי שמה ימלא צה דבר מנוגה ותחננה עליו ולא העעם אין נפ"מ אור היום או אור הכר כמוצ"פ ועכ"פ פשוט דלון זה העעם שלא ישמש בשביל שיהיו לו גנים נכפים אלא זה ענין של עונש וא"כ דברי הגאון כו"ל נע"ג.

ולולי דמסתפינא לישב מנהג נגדלד עיר ואם של חכמים וסופרים וודאי המנהג הזה נחיסד שם ע"פ גדולי ישראל י"ל דראו חכמי הדור תקנה למושאי בתולות מפני קטנות או מפני רמאים שיוכלו לצרר ראוית דם בתולות ואולי היו רמאים שביצאו דם ממקום אחר לאשה שלא הייתה בתולה וצדית אפל לא ראו ועשו רמאות צזה וראו חכמי הדור צו תקנה מפני הרמאים שאל יבעלו לאור הכר יראו לעין אם ראו דם בתולות או לא ואולי מנהגם הכי צנוי על כל דאמרו בגמ' כחוצות י"ב ציבוכה צראשונה היו מעמידין להם שני שושבינן אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה צשעת כניסתן לחופה ובגליל לא היו עושים כן ציבוכה צראשונה היו שושבינן ישנים צצית שחן וכלה ישנים צזה ובגליל לא היו עושין כן, וצרש"י שם למשמש לפשע ולמשמש צמעשיכן צאוחו כלילה שלא

ובכנים כל האבר צפסם הראשון זה נקרא ציאה ראשונה לענין שלא חתעבר אכל אס הכנים והוליא וחזר ובכנים או שהכנים לאחר שהשיר בחוליה קודם כה"ג כבר מחתעבר, ולפי"ז מצויר דאין כוונה הנוצ"י צה משום דנשחנו הטעמים ואדרבה כה"ג גם צומן הגמ מחתעבר, ורואה ברורה מדסיים הנוצ"י ח"ל וגם נלע"ד שכוונה ח"ל שפי"ע רוב אינה מחתעבר מציאה ראשונה וכו' נראה דגם חידושו הראשון קאי לפי טעם ח"ל דאינה מחתעבר, אכל ח"כ מיושבים ג"כ דברי הח"ס מחמיכה כ"ג דודאי הח"ס לשיטתו דלא אמרין נשחנו הטעמים כיו"ד אלא דבעי"א דקלסיה לסבחה הנוצ"י אין זה מטעם שינוי טעם, ומדיוק כן בלשונם הזכר שכתב ח"ל מ"מ יפה כי צ"י נוצ"י דצו"ז לויכא לסמוך אהך וכו' ודייק לומר אהך סבחה ולא כתב שנשחנו הטעמים ולא זכר כלל משינוי טעם גם שכתב עוד שם דמיעוטא עכ"פ איכא שמחעברות מכל זה נראה דאין זה מטעם שינוי הטעם כלל כנלפע"ד.

יקלקלו זה אחר זה צמעיסהם בחרימית וכו', ועיין לעיל דף ו' ע"ב שושבין למה וברש"י שם ד"ה שושבין למה וכו' שלא ינהגו בו רמאות בטענה בחוליהם וצחוס' שם, ומשמע דמעשים היו צמניהם שהיו מונים שושבין צבית חתן וכלה לפשפש צמעיהם ושמעתי שערד ישנם אכל אחינו **מאנשי** שנוהגים כן בליל ראשונה נכנסים השושבין עד לאחר ציאה ראשונה ואולי ראו חכמי בגדאד שזכנם השושבין לפנים היה דבר פרכסיה מאד ואין לצעול צפני שום אדם ובעלי חי ולכן חקנו עכ"פ לצעול לפני אור הנר שיוכל החתן לצרר לעצמו וגם הכלה לא חכשה צו, ואולי גם זה היתה גדר לצחולות שיסמרו על בחוליהן ולא יאוו ח"ו אחר בחורים שאז יחפשו עליהם צשעת חופה ולא יוכלו לעמוד כן היה נראה לי לישב מנהג ה"ל אשר לא שמעתי ממנו צלחי היום, ועוד יש מילין צזה אלא שלקצר אנו לריק.

סימן קצ"ח

אשה אי מתעברת מביאה הראשונה בזמן הזה שנשחנה השבטים לכמה דברים עוד להרה"ג הנ"ל

צ) ובדבר הערחה למדן הח"ס שגראים דבריו ז"ל כסותרים דצו"ד. סי' ק"א דמה דברי האומרים דצומן הזכר נשחנו הטעמים ורמתי עליו צספרי שו"ת ח"ג סי' קס"ע וצ"ע קמא סי' ו' קיים דברי הנוצ"י א"ע סי' כ"ב דהאידנא נשחנו הטעמים ואמרין אשה מחתעברת מציאה ראשונה ובקשני אולי יש לי פתרון בדברים, ואף על פי שאינו כדאי ועמדתו דמר כ"ג שנו כאלן שרצה לכבדו, ונראה דלא קשה מידי, והוא דהנוצ"י בחשבה ה"ל שבהיר אשה שנחעברת מציאה ראשונה לצעול לא משום דנשחנו הטעמים החירה אלא מכה טעמים אחרים והיינו שכתב דאולי הערה צה ולא גמר ציאתו צפעס אחת וצין כך השיר בחוליה ולא הרגיש ולצסוף צעל וגם שמה מיעד ומשמש צה קודם ציאה ולא הרגיש צהשרת בחוליה, נראה מצויר כוונתו צזה דאף דקיי"ל דאין אשה מחתעברת מציאה ראשונה וגם צומן הזכר בדבר כן אכל אפילו הכי אשה צו שנחעברת מציאה ראשונה לא חליקן שמה זנחה מקודם אלא חליקן דציאה צו לענין שלא חתעבר לאו ציאה ראשונה מקרי דאולי הערה צה מקודם והשיר בחוליהם או צאופן אחר השיר בחוליהם וממילא כה"ג מחתעברת מציאה ראשונה ואפילו לפי דברי ח"ל דאין אשה מחתעברת מציאה ראשונה, ולהדיא כתבו החוס' יצמות ל"ד דלאה מיעבה צאצבע היחה וכה"ג מחתעברת מציאה ראשונה וא"כ ס"ל להנוצ"י דכיון דראינו שנחעברת מציאה ראשונה חליקן דעשה מעשה כזה שנחעברת מציאה ראשונה. נמלא דהכי פירושו דהוא צאמת ציאה ראשונה ולא צה עליה איש מעולם אלא לענין עיבור מחתעברת אפילו הכי.

וסברת נוצ"י צאמת צזה נכונה מאוד דציאה ראשונה לא מקרי אלא כל צזה על אשה בחולה פסם הראשון

הן אמת דבעיקר הקושיא אפילו אי היה אומר כן הח"ס והנוצ"י הייתי יכול לישב דבריו ז"ל דלא תקשה דהח"ס יו"ד ה"ל אף דדחה שם דברי האומרים דנשחנו הטעמים מ"מ המעיין שם היעיד יראה דהח"ס ז"ל שם כמסחפק אי אמרין נשחנו או לא דמחחלה ציאו לישב צאופנים אחרים ואח"כ סמך על הרמז"ס שהיה רופא מוצהק ואח"כ מיד חזר צו נמלא דרך מכה חומרה נשאר, א"כ י"ל דהכא נמי כיון דהיה קולא לגרש צה ישראל ולכן סמך דנשחנו והגם שסיים צסוף החשבה צא"ח ה"ל דרך משום דהוב דרצנן הקיל ואולי היה איסור דאורייתא אכחי היה מעיין בדבר ע"ש וא"כ י"ל גם צזה דסמך צכה"ג דאמרין נשחנו אכל האמת הוא דכאן לאו משום נשחנו הטעמים אחי עלה אלא נשחנו הטעמים לענין דלא מקרי נחעברת מציאה ראשונה אף שציאה צאמת ראשונה הוא לשניהם כצומן.

ודברי הנוצ"י והח"ס ז"ל הואיל ואחא לידן נימא צבו מילתא צמה שכתב הנוצ"י ה"ל לישב קושיא המהרש"א יצמות ל"ד דפריך מחמר שנחעברת מציאה ראשונה והקשה המהרש"א למה לא פריך מלאה דאמרין צפי הערל דמציאה ראשונה אישעברת דכחי צה וראשית אוני וחי' כיון דיעקב צציו כצש מעיינו פי"ד שנים ולא ראה קרי כצש מעיינו ג"כ צציאה ראשונה ולא הצריע צציאה ראשונה וציאה שנייה נחעברת, והנוצ"י ז"ל חי דצאמת אלה מהמיעוט היחה שנחעברת מציאה ראשונה, ומדן הח"ס ז"ל ציאו דברי השואל שם שרצה לישב לפי דברי מהרש"א קושיא המג"א שלא היה ראצון מצני חמורה שאפשר שציאה צ' היחה צלילה אחרת וצפרע שיעקב שמר החורה ופי' מחמת דס בחוליהם ולא צה עליה עד אחר עהרבה וחס"ס ז"ל דחה דבריו דמהרש"א צעלמו לא כתב כן לקושטא דמילתא שברי כתבו חוס' יצמות ע"ו שמועבה צאצבע ולא כתב כן רק שש"ס לא הו"מ להקשות מלאה, ומ"ש פי' מחמת דס בחוליהם דחה לפמ"ש הראשונים שקטנות היו האחות ולכן קבל קידושין וא"כ זמנה עד שחיה המכה ולא לריק לפרוש גם מ"ש לישב קושיא מג"א לא הרוויח דאכתי חקשה דהו"ל צני שנואה אפי"ב צלילה ראשונה נחעברת שכתב צה ע"ב. ול"ל דאף שקטנות היו

בין לומדי תורה לא שמים לב על זה כהצא על צחלה בפילה מלוא דקו"ל ביו"ד סי' קל"ג דגומר ביאחו ופורש מיד אפילו היא קטנה שלא הביע זמנה לראות. פשוט דהא דגומר ביאחו היינו שמוחר להכניס כל האבר אף שהדס שוחה דהא הוא נקרא גמר ביאה אף שלא הפליט עדיין אבל לאחר שהכניס כל האבר והוליו לחוץ אף שלא מירק האבר ולא הוליו ה"ז אסור לחזור ולהכניס דכיון שהוליו את האבר לאחר שהכניסו כולו כבר נקרא גמר ביאחו ולר"ך לפרוש מיד והמכניס שנית זה כבר נקרא צטילה שנייה ואין קו"ל דאסור לצטול ולשנות, דגמר ביאה אין הדבר חלוי במירוק האבר והולאת ש"ז אלא כהכנסת כל האבר וכל הכנסה והולאת מכל האבר נקרא ביאה גמורה בפני עצמה.

ובגמ' קידושין דף י' אמר ר' אמימר כל הצועל דעחו על גמר ביאה ובחוס' ר"י הזקן שם פי' תחילה ביאה היא הערלה והוא נשיקת אבר סוף ביאה היא גמר ביאה והוא הכנסת כל האבר וכ"כ הרמב"ם פ"א מא"כ ה"י המכניס ראש המעטרה בלבד הוא הנקרא מעטרה מלשון את מקורה הערה והמכניס כל האבר הוא הנקרא גומר ובכל הביאות האסורות אחד המעטרה ואחד הגומר ואפ"פ שלא הוליו ש"ז ע"ש. הרי מבואר מצמי' ופוסקים דגמר ביאה הוא כל שהכניס כל האבר ואינו חלוי בהולאת ש"ז לבד כהצא על שפחה חרופה דנחלקו זה הראשונים ז"ל דעת רש"י כריתות ד"י פ"ג דלא נקרא גמר ביאה כש"ח אלא כשהוליו ש"ז וכן נראה בגמ' יבמות שם מחזיק רב ששח אינו חייב אלא על ביאת המירוק וכן נראה דעת רגמ"ה כריתות ה"ל וכן מלאכי מפורש בירושלמי ר"פ הצע"י אמר ר' ירמיה רבי בא בר ממל בשם רב שכבת זרע עד שיפליג, אבל החוס' יבמות ה"ה ה"ל ד"ה אינו כחצו דאפילו בש"ח חייב אפילו בלא הולאת זרע ע"ש ועיין שער"מ פ"ג מא"כ הע"י ובספרי שו"ת ח"כ סי' ל"ג הארבעה ק"ח דזה ע"ש. נראה פשוט דגמר ביאה מקרי אפילו לא הוליו זרע כלל אלא כל שהכניס כל האבר מקרי גמר ביאה ואם הוליו שוב המכניס מקרי ביאה שניה.

ואף שהדבר נראה פשוט מ"מ אצ"ל ראי' מהא דתניא דזה סי"ה ע"כ א"ל רבי אבא לרב אשי אלא מעשה צע"י לא יגמור ביאחו כלומר אחר שאתה חושש לכל חינוקות משום נדח ואפילו לא הביע זמנה לראות וכו', וכחצו הראש"ד הביאו הרשב"א צח"ה ח"ל וצועל צטילה מלוא דקאמרינן פי' הראש"ד לא פורש מיד שגמר דא"כ יציאתו הנאה לו כביאחו אלא ממתיק עד שימות ופורש מיד מן המטה כדרך שאמרו במשמש עם העבורה ואמרה נעמלתי ולנעץ לפורתי בקרקע עד שימות כמו שאמר שם א"ל שכרי החירו לו לגמור ביאחו אלא עומד עד שימות ופורש חבו גמר ביאה דקאמר, ואינו מחזור צע"י ולמה ימתין עד שימות כדי שלא יהנה צפרישחו וכו' אשח ז' דמיה טבירים וביאחה מותרת לגמרי ואפילו הדס שוחה ויורד החירו לו לגמור ביאחו ולא חבא הנאה לו צפרישחו יותר מביאחו בגמורה שהחירו ותמה על עצמך ליכונה בגמר ביאה מותר לפרוש בכדי שלא יהנה אסור, ועוד שאם אהה עושה אותו כמשמש עם העבורה ואמרה לו נעמלתי

מ"מ הוליו דמליו כן בדורות הראשונים שהוליו צקעניסם דאל"כ אחי קשה דלא נחעזרה צביאה ראשונה דצקעניסה אינה מחעזרה וכן שבע חובות.

אמנם אני העני תמכני אהני גאוני מרנן ורבנן לדיקים אשר מפיהם אנו חיים דאישתמיטתיה מינייהו דברי רבנו הגדול הראש"ד ז"ל בספר צטל הנפש בשער הקדושה אחר שחשב בני פי' מדות כחצו ח"ל בני נדוי פי' בני נדח וכו' וי"מ אפילו צ"י נשיו שהוא מחכוין לאחיה ונזדמנה לו האחרת והוא סבור כי היא חצרה, ויש שולין לה הפירוש א"כ יש מהצטעים שהם בני חמורה שהרי יעקב אצינו לרחל נחכוין ונזדמנה לו לאה, יש לומר עדיין לא נחנה תורה ולא נאסרו דקדוקי מלוא אי נמי אפשר שלא נחעזרה צטילה ההוא, אלא אי קשיא הא קשיא מאחר שהוא שוגג והוא סבור שהיא היא המחכוין אליה למה נקרא זה מורד ופושע אלא מחזורתה כלשונא קמא ע"כ. נראה מפורש מרבנו הגדול הראש"ד ז"ל דכבר הרגיש צקושים האחרונים ז"ל וחירויותיהם, הרגיש צקושים המהרש"א ז"ל דאפשר שלא נחעזרה צטילה ההוא ונראה דקבל ח"י זה לאמה לולי קושיא אחרת שהיה לו חזק דלא כהח"ס ז"ל שכח שגם המהרש"א לא כחצו כן אליבא דאמה.

גם נראה שכבר הרגיש צקושים המה"א דא"כ היו מהצטעים שהם מצני חמורה וכוונתו על ראובן ולא ינחא ליה בחילוק המה"א ז"ל אלא היה מפרש או דקודם מתן תורה לא נאסרו צד דוכה בכלל דקדוקי מלוא או כחי המהרש"א שלא נחעזרה צטילה ההוא וכדעת השואל בח"ס, עוד קשה מה שדחה עוד שם הח"ס ז"ל ח"ל דא"כ תקשי דה"ל בני שנואה ודיתו ז' חזר ונראה דהראש"ד כחצו עוד שם ח"ל וכהשואל שאמרו שנואה ומרחקת צעה חשמים היא שהרי לאה אצלו שנואה היחה מפני רחל ואפ"כ היה יעקב אצינו חקק לה מיכה צעמה חשמים מיכה לרזיה היחה לפניו עוד י"ל שהיא קראה עצמה שנואה על שלא היה אהב אותה אהבה יחירה כרחל אבל מ"מ לא היחה שנואה ע"כ. ולפי זה מעיקרה לא קשיא מידי דודאי לא היו בני שנואה ועיין פרישה או"ח סי' ר"מ ומג"א סי"ק ח' שהביא כן בשם העור. ואדרבה לדעת הח"ס ז"ל דשנואה ממש חקשה הא"ך חקק יעקב אצלו ללאה אחר ביאה ראשונה מראובן ודאי קיים מלוא עונה ולכן אמר אם חענה את בנוח, וכ"ש בחדשים אחרונים שיפה לה ויפה לולד, גם כי בקרא כחצו וחבר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אצני ויתן לי גם את זה לאחר לידה שמעון אחתי קראה עצמה שנואה וח"ו שיעקב אציו צא עליה בשנואה ולדעת הח"ס שדחה דברי השואל ה"ל ראובן מנן שנואה ולא ה"ל את שמעון דאכתי שמעון נולד משנואה אבל להראש"ד אחי שפיר וגם לחי המה"א ודוק כי קארחי.

סימן קצ"ט

ברין בעל בעילת מצוה ופורש ואזהרה לחתנים
עוד להרה"ג הנ"ל

(ג) עוד רגע אדבר מה שעלה על לבי להעיר לב דיק ולפענ"ד כדאי לפרסם הדבר מפני שגראה דאפילו

סימן ר

טעם שאין נשים עולות לפנים חדשות

ב' ויגש התשכ"ג ברוקלין ג"י יצ"א.

כבוד הרה"ג חוב"ט וכו' כש"ת מוה"ר אפרים גרינבלט
חי"ו אחדש"ת.

ובמה ששאל בעטם למד נשים חנים עולות לפנים חדשות
שצבע צרכות חף דליק עולות למזון עשרה כנס
בעטם צזכ כיון דלשבע צרכות צעיק עשרה חכרים דוקא
לכל דבר שנקדושה דצעי עשרה זכרים דוקא הם כמבואר
בגמ' ופוסקים ואם כן כאן אם אין כאן פנים חדשות
אין מצרכין ז"צ נמלא דהפנים חדשות הוא הגורם בצרכות
ולריך להיות ראוי להיות כעשרה כיון דכעשרה בלא פנים
חדשות א"ל להם לבקר ומח"ע גם עצדים וקטנים לא חשיבי
פנים חדשות וכן כחז לבדוא צזכור לאצרכם כביאוי חשיב
ח"ע סי' ס"צ ע"ש. צ"ח משנה הלכות ח' בתובות סימן ח'.

ומה שבעיר לצאר דברי רבוחינו מנצבוא שביא צבגמיי
פ"צ מה צרכות סק"ה שפירשו אי איכא פנים חדשות
כלומר אם הפנים חדשות שצאו לחופה עודם שם שלא הלך
אחד מהן מצרך כלבו ואפילו כל ה' ימים ובלבד שלא
הלך אדם מאותן שצאו לכבוד החופה אבל הלכו לא עכ"ל
החוס' עכ"ל בגמיי. הכה ודאי דשיטת רבני נצבוא שיטת
הפוכה הוא מכל המפרשים והפוסקים, אבל לחומר בעט
נראה דהם היו גורסים צגמ כחוצות דף ז' ע"צ ח"ר
מצרכין צרכת חתנים כל שצעה אומר רצ יכודכ אי איכא
פנים חדשות, ומפרשים דרבי יכודכ צא לפרש בא דח"ר
דמצרכין כל שצעה כיונו אי איכא דפנים חדשות שצאו
בצביל החופה וכל זמן שלא הלכו להם מצרכין ולא מורכ
לשון בגמיי ורבני נצבוא פירשו אי איכא פנים חדשות
כלומר וכו' אבל הגירסא שלפנינו אומר רצ יכודכ וכו'
שצאו פנים וצאו פירושו שצאו לאחר מכן וצזכ יש ליישב
קצת שיטת רבני נצבוא לפי גירסתם אבל כל הפוסקים
לא פירשו כן ואדרכה לדין כי דהיו צעעת החופה לא
עולין בשביל פנים חדשות ודו"ק.

יידו המברכו בלב וגפשו.

מנשה הקטן

סימן ר"א

פ' בברכת קרישין ואריכת הלשון

ב"ה ב' לסדר חקת התשכ"א ברוקלין ג"י יצ"א.

ישראל אשר בך אתפאר תפארת עמו רב האי גאון
חכם חרשים גדול האשים מרי דחייסי רזיו ליה כבר בתיה
פ"ה ע"ה נ"א אי"א וו"ח חסיד ועניו וכו' כהרד"ג מוה"ר
ישראל וועלץ שליט"א ראב"ד דק"ק בודאפעסט — ירושלים
ציר הקדש תר"א.

חף הוא לבו נוקפו וכו' חו הוא תשובתו של רצ חשי חכ
ח"ל מבואר אפילו לצעל נפש וכן דעת הרמ"ה עכ"ל ועין
מש"כ הראש"ש נדה ס"ה ח"ל ובמעדני וי"ט שם וב"י וי"ד
סי' קצ"ג.

והנה מחלוקת הראש"ד ושאר פוסקים הוא אי מותר לפרוש
בצבר חי או לא ואין קי"ל כהפוסקים דמותר
לפרוש אפילו בצבר חי ולא חששו להנחת יניאה וכן כחבו
צשי"ע אבל פשוט דאפילו בחולקין על הראש"ד ז"ל לא נחלקו
בנייאה זו שכתירו לו לצעול ולגמור מה שנקרא גמר ביאה
כיונו הכנסה כל הצבר אם רצח להניח הצבר חי מותר חף
שהנחה הוא לו כיון שכתירו לו להכניס כל הצבר שהוא
גמר ביאה לאחר השרת הצחולים והדם שזחת הכ"י כתירו
לו להניח הצבר חף שיש לו הנחה אבל לאחר שכתירו
להכניס עוד ר"ה הוא דאסור דכיון שגמר ביאתו חף שלא
הפליט וליכא צזכ מחלוקת דה מקרי גמר ביאה, וגמר
ביאה אינו חולב צצריט וכמו שכתבתי לעיל, ומי"מ קודם
הפליט ודש מצפנים עד שיפליט נראה דמותר ובגון שלא
הפליט צבכנסה כל הצבר מיד דה הוא צכלל מה שכתירו
לו ביאה ראשונה כיון שזכנס צביתר ולדעת הראש"ד לא
צרוך כל כך דלולי גם לדוש אסור לאחר שהכניס כל הצבר
שהוא גמר ביאה דומיא דהויאה הצבר וי"ע אבל לדעת
שאר הפוסקים נראה דכל זמן שלא הויא ודש מצפנים הוי
צכלל מה שכתירו לו לגמור ביאתו, אמנם לאחר שכתירו
פשוט דאסור עוד להכניס וכתבתי זכ מפני שלא ראיתי
באחרונים שפירשו מה צעלי ש"ע לפום ריהטא ודאי לרוב
פשוטם להם לא כחבו כלל מה אבל צעורי"כ שחמשעו
הלצבות ראוי לבעיר מה אפילו ללומדי חורה וצידועי
ומכירי קאמינה שלא ידעו מה כלום ואדרכה היכ זכ להם
דבר חידוש גדול.

ובהדי שזחת נפל מילתא צלצאי לומר דבר חדש דלא אמרו
חז"ל אין אשה מתעצרת מביאה ראשונה אלא כצצא
על צחולה ביאה ראשונה כלומר שהכניס כל הצבר פעם
ראשון והפליט מיד כשהכניס כל הצבר חכ נקרא ביאה
ראשונה ממם אבל אם לא הפליט מיד ממם אלא לאחר
שהכניס כל הצבר דש מצפנים דרך הצרן מולך ומביא
אלא שלא הויא ואח"כ הפליט כה"ג שפיר מתעצרת דכיון
שמוליך ומביא צדישה חף שלא הויא מחוץ לפרחדור מי"מ
כה"ג לאו ביאה ראשונה מקרי לענין שלא תתעצר ומה
שאמרו שאין אשה מתעצרת מביאה ראשונה כיונו הכנסה
ראשונה ממם, צלי דישה מצפנים ואי נקבל סברא זאת
הרווחנו ליישב קושית החוס' מלאה ועוד קשיות אלא דמי"מ
פשוטם הלשון לא משמע הכי וי"ע.

ופה שבתה קולמסי והארכתי יותר מהפנאי מסכים
שאבה מקלקלת השורה והגני בזה ידיד נפשו באמת המצפה
לשמוע מכ"ג אך טוב כל הימים בבירות גופא ונהורא
מעליא עד כי יבא שילה ולו יקחת עמים ויגל יעקב ישמח
ישראל, בישועת ישראל, דברי החותם באהבה וידידות נאמנה
עד עולם בלב וגפשו.

מנשה הקטן

אחדשהדר"ג באכנת אמת וכו'.

ובדבר הערעו ע"ד זכר קידושין אקצ"ו על העריות ואסור לנו את הארוסות אשר הראש"ש ז"ל פ"ק דכתובות אות י"ב החפלה האין מלינו זכר כחא שמצרכין על מה שאסר לנו הקצ"ה והלא אין מצרכין שאסר לנו אצמח"ה והחיר לנו השחיטה העיר משיטת מקוצלת דשחיטה חיבב בעשיית השחיטה נסחלק האיסור אצמח"ה ואין להזכיר האיסור עוד משא"כ בקידושין וזשם פח"י אות ט' דעל טבילה כלים מצרכין ועל הגעלה כלים אין מצרכין משום שהטבילה מ"ע והגעלה מזהב ל"ה שלא לאכול נבילה והיה כניקור גיד שאין מצרכין מלמד לאו דעריות שמצרכין עליו אגב עשה דקידושין עיין אריה של רבינו יונה סי' י"ח ע"כ אצל מה נעשה למאן דלא ס"ל דקידושין הוה מזהב עשה.

עוד הביא זשם בעל העקרים מאמר א' פ"ח דההנמוסיות וכו' ובהגב שם ע"פ הדברים האלה יש להצין נוסח זכר אירוסין שמצרכין חתה החופה ולמה מצרכין על ל"ה ולמה מקדמין חופה לקידושין וכו' וכל יקר ראה עינו גם משד"ה פלה הכרח מערכת זכרות סי' כ"ב בנוסח זכר אירוסין מהגאון מהרש"ל הכהן מוילנא וכבר הארכתי בסי' דבספרי משנה הלכות על כתובות סי' ג' ועוד כמה מקומות שם אצל אין בהמ"ד בלא חידוש ולולי דמסחפינא הו"א דבר חדש בסי' דפ"ה בזכר.

לפמ"ש הרמב"ן והראש"ש ז"ל דפלגש מותר ואפשר לקיים זה המאור ואין מאור לקדש אשה היינו שאין מ"ע דבר וא"כ מעיקר דינא אין לנו שום דיונים באישה אלא שנאסרו לנו העריות ושאר נשים הרואה יכול לדור עמה עם נחלתה צדור פלגש ולא מחתיל אשר קדשנו במנחותיו ולונו על העריות וממילא לריבין ליקח אשה שאינה ערוה אלא ולכאורה היה סביר לומר דארוסה ג"כ מותרת לבעלה מכ"ש דפלגש ולא מצטיא למ"ד דפלגש בלא זכר ומותרת ללוקחה והזמינה כ"ש ארוסה שהיא בקידושין וזכר עליה חתה מותרת לו אלא אפילו נשיטת דפלגש נמי בזכר עכ"פ כיון דמלינו דפלגש מותר זה מיד שיחבר הכ"ז ארוסה ולא מוסיף והולך בזכרונה ואסר לנו את הארוסות דלא חימא כיון דהתחיל ואסר לנו את העריות א"כ בשאר נשים כולם לעולם מותר מוסיף דאסר לנו את הארוסות נמי והוא דלא דמי פלגש לארוסה דפלגש לא הוה אלא פלג אשה היינו אשה לחלואין דכל זמן שמיוחדת לו מותר בה אצל יכול לשלחה בכל עת ולא צרי גט וגם היא אם לא חרבה זו חזרה לה ולא כן ארוסה דאגידה ציה לא ניתרת צכך (ולא ארוסה אחיות אסורה וק"ל) ואחרי כיון שהשמיטנו דארוסה אסורה לנו הריך להשמיטנו האין וצמח ניתרת לנו לאשה.

ולזה מוסיף והחיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקידושין והקדים חופה לקידושין כיון דקאי אלעיל וכוה המשך בזכר ופי' אכל דאסר לנו את הארוסות ובה נהודיענו בזה חופה ניתרת הארוסות ולכן אמר ע"י חופה שהחופה מתרת את הארוסה שדברנו בה למעלה.

והוסיף ג"כ וקידושין היינו חופה וקידושין שלא חימא דוקא ארוסה שקבלה קידושין קודם החופה הוא

דאסורה עד שחננם לחופה אח"כ אצל היכא לכתחלה נכנס לחופה חתה מותרת לבעלה אפילו בלא קידושין דנימא דאירוסין לחודיהו גריעותא הוא וצרי חופה אחריו אצל חופה לזכר סגי, או כדעת רב הונא, ולכן הוסיף חופה וקידושין דצרי חרוביהו, או משום דקאי אמה שאמר והחיר לנו הנשואות וקאי אנשואות היינו נשואות דעלמא דצרי חרוביהו אלא שכיון שהלריך להקדים כאן חופה קודם בשביל היתר הארוסה שהזכיר כבר באיסורה הזכיר קידושין באחרונה דחופה ע"כ לריך להזכיר קודם משום היתר הארוסה שקדם. ומסיים ברוך אמה ה' המקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין וקאי החתומה על הפתחה ר"ל דלא חימא כיון דמלך הדין מותר בפלגש למח לן חופה וקידושין בכלל ולא מסיים מקדש עמו ישראל כלומר כי זה קדושה יחירה שמתחב לעם ישראל קדושים וע"י קידושין כללו בחופה וקידושין יתקדשו עם ישראל זה על זה וכדעת חוס' ריש קידושין דקידושין אשה הוא מעין הקדש שנתקדשה ונעשית הקדש לכל העולם ולא כן בפלגש דליכא קדושה כלל אלא פרישות מן העריות.

גם לדעת חז"ל דאמרנו כל מקום שאחב מולא גדר ערוה אמה מולא גדר קדושה לא דמי פלגש לקידושין כלל דע"י קידושין ודאי מופרשין יותר ומתקדשין כמוצן והחם רק גדר והבא קדושה עלמה חופה וקידושין ולא נחנה רק לעם ישראל והיוו מקדש עמו ישראל אצל בער"ם אדם פוגע באשה ומחמינה ואם רואה משלחה כמוצן ואחי שפיר קושית הראש"ש ז"ל דהאין מלינו זכר כחא שמצרכין על מה שאסר לנו דבאמת בזכר הוא ולונו על העריות אלא שפ"ז לריך להמשיך כל הסדר כפי מה שכתבתי בסי' ד.

והנני אוהבו באמת ידיד נפשו הטרוד מאד לקה בכפלים ומצפה להנחם פי שניים המכבדו ומוקירו כערכו הרם ונישא בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ר"ב**עוד להנ"ל**

ב"ה ד' מנחם אב התשכ"א ברוקלין ג"י יצ"א.
בין המצרים, ישלח לנו מדלג על ההרים, וגאל ישראל, בביאת יקותיאל, ובראשם ידיד עליון רב האי גאון מרי דחסיי פ"ה ע"ה המפורסם לשבח לתהלה בתוך עם ישראל וו"ח ועניו וכו' כהדר"ג מו"ר ישראל וועלץ שליט"א ראב"ד דק"ק בודאפעסט — ירושלים ע"ה ק"ק חו"א.

א אחדשהדר"ג באכנת אמת לנח, כנני בחשובה מאכנה על שלשה איגרות הקדש וגילא דרעא נפל נהורא זו חורה זה יולא חב בל ואני היום סמכוני באישינות רפדוני בחפוחים וגזרל רכב צעי מילחא דצעי טעמא סוחר ובונה אצל אכנה מקלקלה השורה ואמרתה לפנות מכל להשתעשע דצבריו היקרים לי מאד.

(*) ועיי' משנה הלכות ח"ז סימן רל"ו.

סימן ר"ג

טעם דבקידושין אומרים בדת משה וישראל ולא בשאר מצות

עוד להג"ל

(ב) ומ"ש כ"ג מש"כ ד"ז בילקב"ג קושיא בשם חכם אחד למע ביקדושין אומרים בדת משה וישראל ולא אמרין כן בכל קיום המצוה והלא כל המצות הן מקיימין בדת משה וישראל ותי' דאלו לפי התורה דכח קנין ראוי ח"ו לחלו בקנינו כמו בכל דבר הקניי לו לאיש עושה זו מה שלבו חפץ אפילו בדרך בחי' ולכן נאדו חז"ל מלשון תורה ואמרו בדת משה וישראל ולשון מקדושת שחיבה כחפלא של הקדש שלרביה כיבוד ושמיכה יתירה ושיי'.

וגם אני אמרתי בזה בס"ד הפעם דכח כל המצוה שאנו מקיימין המצוה היא כמו שהוא דאורייתא או דרבנן ומקיימה בדת אחת ע"פ רוב אבל בנשואין איכא נישואין מה"ט ואיכא דת יבודית כמ"ש במשנה כחצות דף ע"ב ואלו יולאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויבודית וכו' ופרש"י דת יבודית שנכנסו בנות ישראל ואע"ג דלא כתיבא ואלו הן אומר סתם הרי את מקדושת כלשון חכמים או הרי את קניי כלשון תורה הוי קניי לה בכל אופן ואפילו אי עברה על דת יבודית ולא הוי יכול להוציאה בלי כתובה ולכן תקנו חז"ל ביקדושין בדת משה וישראל ר"ל שהוא כעין חנאי איני מקדשך אלא בתנאי זה שחכיב בדת משה וישראל שאם לא תשמרי דת משה וישראל אוליתך ותפסיד כתובתך ולא בזה חנאי גמור להוציאה בלי נט אבל מועיל להפסיד כתובתה וכ"ז ביקדושין אבל במצות אחרות ליכא טעם זה.

עוד אמרתי לפמ"ש דרב מנגיד אמאי דמקדש בציאה ובלא שידוכין אף דמדאורייתא הוה קידושין מי"מ מדה ישראל של לקדש באופן זה ולכן תקנו בזה לקדש אשה אומר בדת משה וישראל ולא יהיה באיסור דרבנן בלא שידוכין, וזב"ה יש לומר נמי למע נאדו חז"ל מלשון תורה ובקדושת הבכור שור הבי"ל וברו לפעמן לשון חכמים מרפא וי"ל דכח דדיני קנין אין קנין נחלאין ומדאורייתא במקדש קנה לה מיד אבל חכמים תקנו תחלה שידוכין ואח"כ נישואין והוה כעין קנין למחלה והנה מקדושת פירושו ג"כ מחומתה והוא לשון שנחמין אותה לו לאשה וכי"י השידוכין חכ' מדרבנן ומדאורייתא לא צ"י הזמנה חכ' שתקנו הרי את מקדושת לי בעצמך זו ואמר דהיבן מלינו הזמנה בזהש ולכן מסיים בדת משה וישראל היינו מדרבנן. שוב העיר לי עיני ומלאתי בחבורהם שפי מקדושת מחומתה בדת משה וישראל בדת מהבנינו של בנות ישראל שאפילו ראוה עיפת דם כחרדל יושבות עליהם וכו' ושישי משי כי כונתי לפי הגאון.

ורב זה לפלפול דבעיקר הדבר קושיא מעיקרה ליחא לפמ"ש בגמ' כתובות דף ג' ויבנות דף ז' וגיעין ל"ג, ובצ"ב מ"ה ועוד דבאמת עיקר הקידושין תקנו חז"ל שיכיו דוקא על דעתם ורואים וכמ"ש כל דמקדש אדעתא מדרבנן מקדש ואפקעינכו רבנן לקידושין מיניה וכחצו החוס' דלכן אומרים

ומאד שמחתי אשר כהדר"ג הביא ראי' לפירושי צנכת קידושין אשר כתבתי דענין קידושין הוא דע"י קידושין מופרשין יותר ומתקדשין וג"כ פלג רק גדר וכחל קדושת עולם וכ"כ הביא ראי' מדברי צנכת שור קידושין דף ב' שדקדק על לשון הרי את מקדושת לי למע נאדו חכמים מלשון תורה דקרי ליה קנין כדאי ריש קידושין באשכ נקנית ומ"ש חכם דקנתי האיש מקדש ותי' לפמ"ש בא"ע סי' כ"ו דמותר לייחד לו אשה בלא כתובה וקידושין וכ"ש בלא צרכה והיא פלגה אבל אם קדשה אסורה נו בלא כתובה כתובה כמ"ש בכתובות דף נ"ד ובא"ע סי' ס"ו גם בלא צרכה אסורה לבעלה כנדה וכפי רש"י בכתובות דף ז' אמי' ואמר לנו את הארוסות פ"י ארוסות שלנו אסורות לנו בנדה עד שצרך ולכן דאורייתא קראו הקידושין קנין שאדם קונה מיד אבל רבנן קראוהו בלשון הקדש למע דאכ"ע אסורה כהקדש ואפילו לו היינו למקדש עלמו חכו מקדושת לי וידע שאסורה גם לו מעתה כ"א בכתובה וצרכה וכו' ואין לי די תודה על שהביא לי ראי' חילן גדול לסמוך עליו הבכור שור ז"ל כי מדבריו באמת ראי' ברורה לפירושי צנכת.

והגני להוסיף דידוע מחלוקת הראשונים דעת השאילתות ורבינו צנכת ז"ל דקידושין קודם לצרכה אירוסין וכ"כ העיטור בשער צנכת חתנים והא"ז ח"א סי' כ"ה בשם רבינו צנכת ונחנו טעם לדבר ח"ל מאן דצ"י למינסב איתחא מיצטיל לקידושא ברישא ולצרכי צנכת אירוסין ולא נצריך ברישא טעמא מאי מכדי אכתי לא קניא לה והיכי מצרכין ואמר לנו את הארוסות אלא לקדש ברישא וכדר מצנך ז"צ מידי דכח אעצילה טעמא מאי עביל והדר מצנך משום דגבירא לא חזי כ"ג עד דמקדש לא קניא לה ול"ש מעצילה עכ"ל. ובר"ק וברמב"ם ספ"ג מה' אישות כתבו דקודם מצנך והדר מקדש ואם קידש ולא צריך לא יצרך עוד אחר הקידושין דכח צרכה לבעלה. ובראב"ד נתן טעם אחר לצנך אחר הקידושין דהיישין דלמא דברא צב והוי צרכה לבעלה והאחרונים הקשו עלי דצרכה דא"כ אמאי לא אמרו (פסחים דף ז') כי רב אמרו חזן מצרכה אירוסין ג"כ כמו בעצילה והדברים עתיקים ועיין בעמק שאלה מחמתו מהרפ"ש ז"ל גם בספרי על מס' כתובות סי' א' הארחתה בזה.

ורפ"ש י"ל בכוונת רבינו צנכת והשאילתות כיון דעיקר הצרכה הוא על קנין ר"ל דמחמת דאיכא קידושין נאסרה על הארוס דבלא קידושין הרי לא נאסרה עליו כשיחיד ור"ל לישא לשם פלגה אז לא נאסרה כלל ח"ש מכדי אכתי לא קניא לה והיכי מצרכין ואמר לנו את הארוסות כלומר דמלשון הצרכה ואמר לנו את הארוסות מוכח לן מפורש דהצרכה הוא עבור הקדושין וכמו שכתבתי וא"ל לי להחמיק יותר בקולתום. והבדע"ע שם כתב ע"ד רבינו צנכת והשאילתות ח"ל וליחא להאי סברה אטו והחיר לנו את הנשואות נשואה הוא אלא טעמא כדפרישתי עכ"ל ועיין בעמק שאלה שם ולפמ"ש מסולקת ג"כ קושיא בבע"ע דהאי חתיר לנו את הנשואות קאי אלעיל וכמו שכתבתי צנכתה בראשון בס"ד כלפני.

הלכה רופפת פוק חזר כי באהבה ה' את עמו ישראל יסיר מכשול מדרכיהם וע"כ אמינא חרי ותלחא טעמי בס"ד.

ואומר אני דמה שקירב הגאון מהר"א ז"ל זכרה הפעורה לזכרה נישואין לפעני"ד נראה לחלק בין הדבוקים ומרחק רב קחזינא כחל והוא דגמ' פסחים דף ק"ד ע"ב מיתבי כל הצרכות כולן פותח בצרוך וחותם בצרוך חוץ מצרכה המלות וזכרה הפירות וזכרה הסמוכה לחצרתה וזכרה אחרונה שצ"ש וכי והחוס' שם ד"ה חוץ מצרכה הסמוכה לחצרתה כהצו פירוש לפי שחתם בראשונה אין צריך לפתוח השניה בצרוך וזכרה שלאחר הפעורה ולור כל העולמים עד שכל דבריו האמת והאדק ויש הפסק במחזורים ומחליל נאמן אחת הוא ואין שם זכרה לא בחתימה הראשונה ולא בפתיחת השניה ונראה דכולה זכרה אחת הוא דכולה משמיעו בנאמנות ובאמיתות המקום ומה שיש הפסק במחזורים לפי שכוין רגילים כל הציבור להפסיק שם ולומר שזה כדאמר במס' סופרים (פ"ג הל' י') וכן משמע הכס דזכרה אחת הוא דקאמר דמפיעיר מצדך ז' זכרות כנגד ז' קרואים פ"י בקריאת החורג בחתלה וסוף ואחת לפני הפעורה וד' אחרים כרי ז'.

ושבע זכרות של נישואין שהכל צרא לכבודו ויולר האדם ואשר יאר את האדם וכי שפותחין בצרוך פרש"י בזכויות דשהכל צרא לכבודו נחקקה לאסיפת העם וכי והוא זכרה צפני עצמה וכן יולר האדם לא היחה לריכה שהרי אמר אשר יאר אחרים וכי והרי היא כמו לעצמה ואשר צרא שפותחין בצרוך לפי שאומר אותה לצדכ כשאלין פנים חדשות ע"כ.

והנראה לפי רש"י והחוס' החילוק בין ז"צ לזכרה הפעורה פשוט ומוכרח דזכרה הפעורה הם כולם נחקנו לאמרם כאלה וסמיכות חדא לחצרתה וא"א בשום אופן שיאמר זכרה זו בלא זו אלא או כולם או ולא כלם דכולם נחקנו בשביל שבעה קרואים אבל זכרה נישואין הם זכרות צפני עצמן והיה באמת ראויין לאמרם כל אחד בזמנו ובגון משעת אסיפתה וכדומה וגם יולר האדם שלא היחה לריכה כלל וכיון דהם זכרות מחולקות בעצם אף שהנגדו לאמרם על הכוס יחד היינו טעמא הואיל ויש כוס סדרה עליו כמו בצרכה בשמים וזכרה האור במל"ש כדאמרין צירושלמי דזכרות דרבי היה מפזרן וחרר וכללן על הכוס ור' חייא היה מכנסן על הכוס הואיל ויש כוס. אבל ודאי אין שום עיכוב לזה שיכיו דוקא צידד זה ממש דומיא דזכרה אחרונה צ"צ שהגאון בעצמו שם כחז שפותחין בצרוך צפני עצמה ולכן מחלקין אותה בכ"ג אמינא להני זכרות כיון דהם פותחין בצרוך והיון זכרות צפני עצמן מותר לחלקן ולא דמי למפיעיר דכולם כהדדי נינהו וכהדדי חקוקהו.

אלא שלפי עטם זה עכ"פ זכרה שוש חשיש ושמה חשמה לא היה ראוי לחלק כיון דהני תרתי לד"ה סמוכין לחצרתה נינהו וי"ל ובאמת כי ראיתי בזכרה מקומות שאין מחלקין הני תרתי זכרות אבל מ"מ קשה לומר דמטעם זה נגעו זה גם כי פ"י זה לא אחי שפיר אלא לפי רש"י וחס' אבל ר"ת פ"י פ"י אחר גם ר' יונה זכרות דף מ"ו פ"י אחרת ע"כ.

בשעת קידושין כחה משה וישראל, ולדעת נמק"י ועוד ראשונים באמת מהאי טעמא סמיכין בזכרה פעמים להקל בנגע כיון דהם אמרו והם אמרו ואם לאו אפקעינכו ואף שח"י לומר אפקעינכו היכא דהם לא אמרו וכמ"ש להדיא הרשב"א ז"ל הביאו הריב"ש סי' שצ"ט והארכתי בזה בס"ד בספרי (ש"ת ה"ב סי' ל"ב בקונטרס קדושת ישראל) ועיין ש"ת הרשב"א סי' אלק קס"ב.

ד"ר באמת ובלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ר"ד

על מה שמכר העולם לחלק ז' ברכות תחת החופה

עוד להג"ל

(ג) **ובדבר** מה שדק לן מר כ"ג שליט"א וכדנינו לזכר אחאי סמכו האידנא תחת החופה בזמן שיש שם כמה רבנים חולקין השבע זכרות אחת לאחת וכמעט שמקיימין זה פעמה לחלוק כשהוא ואפילו לשליש ולרביע וכזה לא שמענו בחז"ל ומפורש כחז הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות ז"ל בספרו שער אפרים שער ט' ס"ק י"ט בפתיחה שפרים ח"ל אמה שכתב דזכרות שניות של מפיעיר אין לחלקם לשני הקרואים.

דברכות המפיעיר של אחריו הם זכרה הסמוכה לחצרתה שלכך אין פותחין בצרוך ואין נכון לחלקם ואף ש"ל דשומע כעונה וכו"ל כאלו הוא עצמו פתח בצרוך מ"מ יוחר טוב שאיש אחד יצרך כולם וכמו ז' זכרות שכתופה שאין מחלקין רק זכרה אחרונה שפותחת בצרוך צפני עצמה ע"כ וכבר דבר בזה כ"ג עם רבנים הי"ו והראה להם דברי הגאון ואין פוסק פה ומאפ"ק ואני איני יודע מה מלא די בלא אין די שמלה ומה אדע אשר לא ידע כ"ג וגולי דידענא ביה רוב ענותנותו הו"א דרך לחדודי קאחי אבל כיון שזה לידי ארשום כאן קאת מה שליטתתי אחת הכה ואחת הכה ואשאלה מה ליתן לי לשון לימודים ולא אכשל ח"ו ואת כ"ג הזכורה לקרב או לרחק.

וראשית הדברים אמת אגיד כי גם אני חמהתי על מנהג זה שגם כאן הנהיגו אותו ושאלתי ג"כ לגדולי רבנים דליעא ופולין ואמרו שגם שם לא נהגו בזה וחדשים מקצת בלא ובאמת כ"ק אדמו"ר מרן מקלועטנבורג ח"כ מתבקש והולך לסדר קידושין מתנה עם המחזינים שלא לחלק הזכרות כ"א לשניים והיינו כנ"ל אחרת לא הולך אבל הרי רוב העולם הולכים וכמו שהעיר כ"ג שגם שם נוהגין כן וכן אני הייתי פעם צירושלים על חתונה נהדרה תלמיד הגר"ז סאלווייטק זללה"ה והיו שם כמה גאונים ולא אמרו דבר וגם בני הגאון ז"ל ובעת ידע מהם גם הגאון מצריסק ז"ל שהי' אז בחיים וצריך למשכני נפשינו וגם כי כחז כ"ג בשם הלק"ט סי' ע' כי כלל גדול בדינינו

נראה מדברי הריב"ש ז"ל דברכה הפטרה מתחלה נחקנו דוקא שהמזכר יצרך לפניו ולאחריו ולא אחר כמו בעולה לחורה ולסדרתו דברכה הפטרה כל דין דברכה עליה לחורב ליה וכמו דבעולה לחורה לא אפשר שאחד מזכר דברכה ראשונה והשני דברכה שניה עיין סי' ק"מ הקורא בחורה וגשחקק דלא יוכל לסמוך על דברכה ראשונה שצריך הגשחקק שהמזכר בחורה חינו מזכר להזיז אחרים בדברתו חלא כחז"ל מן הקוראים מזכר לעצמו וכיון דברכה הפטרה דמי לס"ס שצריך לצרך לפניו ולאחריו ח"ל לחלקם מטעם הריב"ש ז"ל חלא בדברכה נישואין דליכא להאי טעמא ח"ל ליכא איסורא ושפיר אפשר לחלקם ויצרכו שניים וכח"ל.

ורביעי בקדש י"ל לפמ"ש מהרד"א והר"ל אדברי הטור שכח דברכה החורה פותחת וחותמת בצורך וכתבו אע"פ שהיה סמוכה לדברכה שלפני הפטרה בדברכה ישחבה לב"ש שאינה פותחת בצורך אפ"ל כיון שהקנו דברכה הפטרה דומות לדברכה שמזכרים על החורה כמו שנחבאר סי' קל"ט חקנו ג"כ דברכה שלאחר הפטרה שחבה פותח בצורך והרד"א כתב כי אמרין פסוקים לא הוי הפסק ה"מ פסוקים הקבועים חמדי חלא בקריאת החורה כיון שאינם קבועים הוב הפסק וכן חפרש דברכה שאחר הפטרה הביאם בהגהות על הטור ע"ש. נראה נמי דפשיטא לכו דברכה הפטרה דומות ממש לדברכה החורה וממילא לא דמי ח"ל דהני מחולקים הם וכח"ש.

וחמישיתו יוסף עליו דברי דש"ת כתב המג"א דנהגו הרבה לצרך יחד על החורה ובמג"א חולק עליהם ובח"ל מחזיק את מהבגס והשער אפרים שם כתב דש"ת שקורין שנים לחורה אחד יאמר דברכה שלפניו והשני דברכה שלאחריו הרי דאף דבכל השנה אין נחנק בדברכות מ"מ דש"ת הקילו חלא שדברכות אחרונות לא החיר משום דהוי דברכה סמוכה לדברכה חלא הרי כבר דבבחי חזק חזק חזק ועכ"פ דברכה נישואין דומה יותר לדברכה החורה ולא לדברכה הפטרה כיון דלא נחקנו יחד ח"ל י"ש לומר כיון דחתונה הוא מקום שמחה והוי כעין שמחה חורה דמקילין הכ"ג מקילין דזה והראשונים נראו עיקר. כל זה פרחתי ללמד זכות על הנוהגים כן כיון דלאו קטלא קניא ניהו גס כי כמה פעמים נוגע ופוגע בכבוד חכמים ועשה דכבוד החורה עדיף ואם באמת דזה מכבדים ח"ל אפשר דאפי' לבחלה מותר מ"מ לא מלאני לבי ח"ו להקל במקום שאין נוהגים חלא ליישב מנהג הטובים וכשם דנתי לכך זכות כך דיונינו מן השמים לכך זכות. שוב ראיתי לידיד נפשי הגר"מ פיינשטיין באיגרות משה ח"ע (סי' ל"ד) שג"כ מיישב המנהג ע"ש.

וכרצו נפל מילתא בלחצי לפי מה דקו"ל באו"מ סי' נ"ב דאסור להפסיק לצורך שאמר עד לאחר ישחבה דכולה חדא דברכה הוא דצורך שאמר נחקנו קודם פסוקי דמורה וישחבה לאחריו חלא אחד הוא ואפילו הכי מעשה רב מנהג בכל יום אשר מעמידים שלית לצור מראשית עד שוכן עד ומשוכן עד עניים, והשני מסיים דברכה ישחבה.

ועתה הגבי לסיים כרצו אף שאכתוב לא השבתי על מכתבו השלישי ואי"ה במקדם האפשר אתפנה קצת גם

איברא דעיקר סדרת הפס"ש ה"ל שכח דכיון דהוי דברכה הסמוכה לדברכה אין לחלקם לא דריב"ש לי הא מילתא ונראה ראייה להיפוך מדברי הירושלמי דברכה פ"א הביאו החוס' פסחים ה"ל וז"ל ודרי גאולה פי' אשר גאלנו דסמוכה לדברכה דקריאת חלא ומשני שנייה היא חלא חלא חלא שמת דביב"כ י"א חצי ר' אליעזר דר רב ויצי קומי ר' יוסי ודרי סיפא ח"ל שהי' הנה אחת לבבא ואחת לשעבר החיצון הרי הבדלה שנייה היא דאמר רבא בר זבדא רבי היה מפזר וחוחר וכוללן על הכוס וכו' הרי נצרך שנייה היא שאם היו שניים יושבים ואוכלים שאין אומרים נצרך הרי הו' את הכל קשיא פי' שאומר אחריו נודה לך ואין פותח בצורך אע"פ שפעמים אינה סמוכה לדברכה הו' כשראו השניים לחמן והשלישי מפסיק לרב ששח עד הו' לר"ך לשמוע והלכה כרב ששח באיסורי וכשיגמור סעודתו קאמר החס' בסוף שמעתי דרבנן אמרי יחזור למקום שפסק קשיא ע"כ.

והנה הא קשיא דוכרי זן הוא מחלוקת דר"ג ור"ש דש"ס בצלי דברכה מ"ו ע"א כפי פי' החוס' דה שם דר"ב עד וד"ה ולמחן שפי' דשגשג שאלנו ושנים ראו מהן זמן השלישי שחק עד נודה לך ויולא בדברכה הו' ומצרך מנודה לך, והנראה מפורש דאפילו דברכה הסמוכה לדברכה ומשכנות זו את זו וגם אין פותחת בצורך ואפי"ה יכוניס לחלק בדברכות ושניים מצרכין קודם והוא יולא דהם עד נודה לך ואח"כ הוא מצרך לעצמו, ולא חיישין משום דברכה הסמוכה לדברכה, וק"ל י"ש לדמות ראייה מגמ' שם דאמרי כתנאי חזי חדא דברכה מ"ו שנים ושגשג וחזינא אידך שגשג וארבעה וכו' פי' היכא שכל אחד אינו יודע חלא דברכה אחת אחד יצרך עד הו' והשני נודה לך והשלישי עד דנוה ירושלים חלא לחלוקין אין לצרך חלא האחד אינו יודע כי חלא החלי דברכה ודרי נמי דאפי' דברכה מ"ו אפשר לחלק לשגשג.

מיהו י"ש לדמות ד"ל הכא דיעבד הוא כיון דאין אחד מהם יודע כל דברכה מ"ו חלא לבחלה ודאי עוב שאחד יצרך כל דברכה מ"ו וכן כתבו האחרונים ז"ל דש"ע ח"ל סי' קל"ד דיותר עוב שאחד יצרך מלחלק פרכים פרכים וכו' משמע ק"ל מגמ' חולין דאמר ל"י רבי להאי מצבר כוס של דברכה אחת שוחה או מ' זכוכים אחת נטל וי"ל חלא מדברי ירושלמי לבחלה ראייה דאפילו דברכה הסמוכה יכולין לחלק דנייהן ואפי' דברכה דמעבדין זה את זה כדברכה מ"ו וכ"ש ז"ב שרובן מהן אינן סמוכין ולפי פי' רש"י וחוס' נראה דאפילו לבחלה יכול לחלקם ולא דמי כלל לדברכה הפטרה שהם כולם נחקנו בשביל דבר אחד. ואדרבה חלא יתעקש המחשק יאמר דאפילו דברכה הפטרה יאמרו לחלק חלא לקמן ח"ל חזי' דא"ל בדפטרה לחלק מטעם אחר.

עוד נראה לפמ"ש הבי"א ח"ל סי' רפ"ד דש"ס הריב"ש דאם נשחק המפטי' בחמאע בדפטרה חלא לסיימה לא יחזיל ממקום שפסק חלא לר"ך לחזור ולצרך ולבחלה ממקום שחתהיל האחד כמו דס"ת ולא דמי לש"ל נשחקק בחמאע החפלה שמתחיל מחלה דברכה שטעה ז"ל דהם כבר יולא הציבור י"ה מאותם דברכות שקרא הראשון משא"כ בדפטרה שצריך לצרך לפניו ולאחריו ע"כ.

וכ"ש הוא במקום שמחה וכחצתי דמכמו כזה אדברי הלבוש דמי עלינו כקלקלי חיווי ובהדר"ג מכאז לבו מדבר דאיו דומה נשים בזמן הלבוש מלובשים זניעות לא כן בזמנינו אלא זעוני"ח דור פרוץ נשים ובחולות מלובשים בגדי פריזות למחלה ולשליש ולרציע לא שמענו מימות אבותינו הפקרות כזה השם ירחם ועוד קנאת כי צוער כזו ודאי הלך אח כ"ג והחולק על זה כחולק וכו' אבל אני כחצתי למח שנוכחין אפילו בחפזות של אנשים שלמים הם אחנו יראים וחסידים ואדמורי"ס מסדרים קדושין ומרקדין לפני הכלה ונמלא שם הערובות אנשים ונשים יחד תחת החופה ועליהם כחצתי שםמכו אלבוש אבל אוחס השחנניות אשר רמז עליהם כ"ג הם שקץ וודאי מי שיכול להזכר שלא לעמוד בד' אמות שלהם קדוש יאמר לו אלא שזה גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד זה דעמך ישראל לריכים פרנסה ומוכרחין לנסוע על המכוניות (אויטואבסוס) אשר גם הם נוסעים ואולי רב ששח מפני מראות כאלו דקר את עיניו שלא לראות כזאת ואוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר והש"ח ירחם.

וש"י שהציא דברי הכ"ס סוס"י מ"ז צאנן העזר ד"ה ועוד רגע שנשאל על מנהג יסן להעמיד החופה לפני חצר ציבהכ"ס דבאים צערצוציא ומיישצ המנהג וסיים ומי"מ ודאי עוב וכו' בלא"ה לחקן שלא יצאו צערצוציא ויקרא לו גורר גדר שוב נחיצה לשבת וצאנא כי הצאחי בחשוכה הכ"ל דברש"י מפורש לעשות מחיצה שם וכ"ג כתב דבקי"ק צודאפעטס חמיד היה גדר ע"י שלשלאות שלא יצאו צערצוציא מי יחננו כירחי קדם.

די"נ באמת המכבדו ומקירו מאד בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ד"ז

במימרא דר"ה לירי בנתן עדיפא סבנן

ב"ה ז' מנחם אב התשכ"ד ברוקלין ג"י יצ"א.

בין המצרים, ישלח לנו מדלג על ההרים, ויקבץ עם ה' הנבחרים, ובראשם כבוד קדושת אדמו"ר נזר תפארתינו, גאון עזינו, תפארת ישראל קברניטא דספינא צדיק ונשגב שד התורה תל תלפיות פרי עץ הדר כקהדרג"ת מרן ד' יקותיאל יהודה האלבערשטאם שליט"א אדמו"ר צאנז קלויזענבורג.

אחרי קידה והשתחוויה ציראח הכבוד, יקרת מכתב כ"ק קבלתי בדברי חורב בענין הא דר"ח ב"צ קמ"ח ולדידי בנתן עדיפן לי מצני וקראתי ושניתיו כזו ומאד נהנתי וש"י.

והיות כי אח"כ ג"כ עמדתי לחשוב קצת כזה וחשכתי לפמ"ש בנמי כתובות פ"ה ע"ה בהיא איתחא דאיתחייבא

לזה כי בעונ"ה אני טרוד מאד וכבר הארכתי בזה קצת ואבהה מקלקלת השורה ולכן ג"כ דקדקתי על כל הערותיו והשתעשעתי בכל דבריו וה' ית"ש יעזרנו למען תורתו הקדושה ויאר עיני בתורתו ויזכנו לכיון שמעתתא אליבא דהילכתא כל ימי חיי ולא יצא מכושל מעטי ח"ו עד דאתי עם ענני שמיא משיח צדקיא ויחזור האורים ותומים וצדיקים יחזירו לימי עלומים, מידיד נפשו באמת המתפלל בכל יום פעמים, לבר מצהרים, לאריכת שנים וחיים, לצדיקי עולם וירושלים, בבנין בית הבחירה, ולישב מכל סתירה.

המכבדו ומקירו כערכו הרם ונשא בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ר"ה

עוד להנ"ל

ב"ה ח' מרחשון התשכ"ב לסדר וגברכו בד' ברוקלין ג"י יצ"א.

אחדשהדר"ג ועל ד"ח דשר לן מר לעבור על כל הענין קשה מאד וקשה עתיקתא מחדתא וצפרע כי לדינא אין כאן חלוקי דעות כי גם אני כחצתי צמחציה הראשון דודאי לתחלה אין לשנות מנהג שנהגו צו צמקומותינו שלא לחלוק בין הדברים צרכה נשואין כל צרכה לאיש אחר אלא שחפשי להלדיק מנהג המקומות שנהגו לחלק כמובן וממילא ליכא כאן שום חלוקי דעות כזה לפענ"ד.

ומה שהאריך כ"ג להציא ראיות ולדחות ראיות שהצאתי מש"ח לענין חלוק בצרכות דמשום שמחה וכבוד החורב הקילו הנה ודאי דכמה דברים הקילו צשמחת חורב מה שלא נהגו בכל השנה וגם אני כחצתי כן צמחצתי אלא שכוונתי לומר דלולי שהיה מקום להקל מעיקר הדיון לא היו מקילים כל כך נגד ההלכה ח"ו וא"כ כיון שמעיקר הלכה אין איסור אלא מנהג מנהג שלא נהגו כן הקילו צמקום שמחה ולכן אמרתי דשפיר יש ללרף גם מטעם זה ולסמוך צשעת הדחק צלידוק עעמים האחרים צמצואר צמחצתי הצעיר ומאד נהנתי מדברי גאון זה.

ידיד מנשה הקטן

סימן ר"ו

על מה סמכו לסדר קדושין במקום שיש תערובת נשים ואנשים תחת החופה

עוד להרהגה"צ הנ"ל

ועל דבר מש"כ צסי קמ"ז ע"ד שנהגו לסדר קדושין תחת החופה צערצוציא אנשים ונשים ולא חששו כמו צאנז

חסדל לא נשאו רק כל אחד אשה אחת ואולי רב חסדל ס"ל כסב"ח דפסק כר"ח יצמות ס"ח דאפילו מדינה דגמרא אין אדם נושא אלא אשה אחת גם מהרש"ל בחש"י סי' י"ד שיעור חדשה לו בזה ועיין שו"ת עבודת הגרשוני סי' נ"ג ובספרי משנה הלכות כתובות סי' ל"א הארנתי קלח בזה. וא"כ עכ"פ כיון דבתו נשאה לשתי אנשים א"כ ליכא כאן עדיפות הבן על הבת לפי טעם הגר"ח הכ"ל ולכן אמר לדידי בנתן עדיפן ליה.

עוד נלפע"ד לפמ"ש נדה מ"ח ב' ויבן ה' חלקים את האלע אמר רב חסדל מ"ט דרבי דכתיב ויבן ה' את האלע מלמד שנתן הקב"ה צינה יתירה בנאה יותר מנאש והנה אמר רב חסדל אליבא דרבי דאשכח י"ח ב' צינה יתירה יותר מאיש וא"כ לשיטתו בנתן עדיפא.

ובזה הנני דסגינא קמ"י ומקמיה דיקר אורייתא.

מנשה בן רחל לאה

סימן ר"ח

בהא דלא יגרש אדם אלא א"כ מצא בה ערות דבר לב"ש

ב"ה ער"ח תמוז התשכ"א ברקלין נ"י יצ"א.

אל הגשר הגדול אתו העז והמשל ממשלת שתי תורה ויר"ש ידיר עליון וידיד נפשי צפנת פענח הגאון המובהק שמו מפארים חכם חרשים ע"ה פ"ה ור"ח א"א קכש"ח מוה"ר יוסף אדלר שליט"א מלפנים אבדק"ק טורדא ואגפיה גשיא לישכת ארט' בטרנאנסילוואניא כעת ירושלים עיה"ק תור"א.

אחדשכ"ג באהבת אמת הנני להודיעו משמחתי שמחת תורה ששמחתי בקבלת מכתב כ"ק וגילא דרעא ונפל נהורא זו אורה של תורה בסוגיא דשלחי גיעין אשר כתב ליישב קושית האחרונים בפלוגתא דב"ש וב"ה דלא יגרש אדם את אשתו אלא מלא בה ערות דבר ולאחר העיון בש"ס צבלי וירושלמי העלה בדרך פשוט וברור דאשילו לב"ש מותר לגרש לדי"ה אפילו בע"כ ורק דעלה טובה קמ"ל דלא לגרש בע"כ וממילא כל הערחות שערחתי ליישב בספרי משנה הלכות ח"ב סי' ל"ו דל"ש עכ"פ כשנייהם רואים מותר לגרש הם למותר דאפי' בע"כ מודים ב"ש דמותר לגרש.

ומאחר שדברי כק"ג הם עלי אהובים מאד אשתעשע בזה כפי מיסת הפנאי והנה כ"ג כתב דממקומו הוא מוכרח מדבעיא ליה רב פפא לרבא בשלחי גיעין בגירש בלא ערוב ולא דבר מאי ופשוט ליה רבא מדין אונס דהגט מועיל וגם אין לריך להחזיר דדוקא בלאונס בעמוד והחזיר קאי נלמוד מזה שפיר דמעולם לא התכוונו הכ"ש לומר דיש איסור תורה לגרש את אשתו באם לא מחמת דבר

שבושה צבי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדל ידענא בה דחשודה על השבושה אפכה רבא לשבושה אשכנגדה זמנין הוה יחזי קמיה רב פפא ורב אדא בר מתנא אייתי ההוא שטרא גביה א"ל ר"פ ידענא ציה דשטרא פריטה הוא א"ל איכא איניש אחרינא בבהדי דמר א"ל לא א"ל אש"ג דאיכא מר ע"א לאו כלום הוא א"ל ר"א בר מתנא ולא יכא ר"ה כבה רב חסדל בת רב חסדל קיס לי בגווה מר לא קיס לי בגווה. והר"ף כתב וחזינן לגאון דקאמר דהאידינא לא אפשר ליה לדין למימר קיס לי בגווה ולא ברור לן קיס לי בגווה היכי הוה הלכך ליכא לאורייעי שטרא או לאפרכי שבושה אלא בעדות ברורה הציאו הר"ש ועח"מ סי' ע"ו. הרי דבת ר"ח היכה לדקתיה גדולה כ"כ עד שסמך עליה רבא יותר מר"פ ומה שלא אפשר בזמן הזה כלל ולפ"ז אמר ר"ח לדידי בנתן עדיפן ליה.

עוד עלתה בלבי הרהורי דברים והנה עדיפת הבן להאז על הבת הוא דהבן מחויב בכיבודו כל ימיו אבל הבת לאחר שנשאת פטורה משום דנכנסת תחת רשות הבעל ואם הבעל לא מניחה אינה מחויבת בכיבוד ולכן הבן עדיף ליה וא"כ היכי דבאז עשיר ואין לריך לשימוש או שהשיא את בתו לתלמידו שג"כ מחויב בכבודו א"כ אדרבה הבת עדיפה שמציאה לו עוד עמה חתנה שג"כ מכבדו כבתו וא"כ מבכה יש לו גם בן היינו החתן והנה רב חסדל היה עשיר גדול כמבואר בגמ' נדה ולא היה לריך לשימוש הבנים וגם השיא את בתו לרבא שהיה תלמידו דרב חסדל כמבואר א"כ תרומתו הוה ליה שיהי תלמיד אינו יכול למנוע את אשתו מלכבד אציה שהוא רבו שהרי תרומתו מחויבים בכבודו ולכן אמר לדידי בנתן עדיפן לי.

שוב אמרה לי לבי לפי מה שכתב הגר"ח ב"ב פ"א דף ע"ז ע"ב ר"ש צבדי אחילודה ליה ברתה הוה קא חלש דעתיה א"ל אבוב רביה בל לעולם א"ל בר קפרא תנחומין של הכל נחמך אביך א"ל לעולם בלא זכרים וכו' ותמה נחמו אביו ומאי א"ל בר קפרא והסביר הדברים שיותר טובה לעולם כשנולד נקבה מחבר שאם יש עשרה זכרים ומאה נקבות כל זכר יכול לישא עשרה ויחרבה העולם ואם יולד עוד זכר ליכא רביה שהרי הזכרים שינסו כבר יכלו ליקח כל הנקבות ואין העולם לריכים לזכרים מעכשיו אבל אם יולד נקבה בת רביה עוד בעולם מה שלא היה אבל הטובה הזו הוא לעולם שלעולם יש יותר טובה כשנולד נקבה מחבר אבל להאז יותר טובה כשנולד לו זכר משום דזכר אחד יכול לישא כמה נקבות ויהיה לו זרע מכל אחת לאפוקי כשנולדה לו נקבה אין לו זרע אלא מנקבה אחת וכו' וזהו שנתנו אביו רביה בל לעולם היינו שלעולם יותר טוב הנקבות מהזכרים ואמר לי בר קפרא תנחומין של הכל הוא שהטובה הוא לעולם אבל לך היה יותר טוב כשהיה נולד זכר שישא נקבות רבות ויהיה לו בנים מרובים, הציאו בליקוטי הגר"ח על משניות, ואני כמוסיף על דבריו דמי שיש לו נקבה א"ל לה לישא אלא לאדם אחד וא"כ מציאה לו לביתו אחד אבל זכר יכול לישא כמה א"כ מציא לו כמה נשים שהם כילדיו והנה בת רב חסדל נשאה לשני נשים דראשונה נישאה לרמי בר חמא ואחר מיתת רמי נשאה רבא ואולי גם היו לה בנים מתרומתו וצני רב

ללא צעיק דבר ערוה כצ"ש ע"כ נראה נמי דפשיטא ליה לצי"ל לצ"ש אפי' צדיוו שני צעי דוקא ערות דבר ושכן דעת הרמב"ם ז"ל.

גם בזה ראי' שהציו כ"ג משאלת רב פפא לרבא לא מלא צב ערוה ולא דבר ועבר וגירסא מכו ופשיטא ליה רבא מדין אונם להגט מעיל ודייק כ"ג מכיון דראינו שאסרה חורב באונם לגרש את אשתו של המאנס צע"כ מוצן דבסתם צי"א אינו אסור ומגרש צע"כ דבריו וכן צ"כ חיוכה חיינה הכא ואדרבה הפוסקים דייקי מדברי ר' פפא לאסור לגרש צע"כ והכי דייקין מדשאל ר' פפא לרבא לא מלא צב לא ערוה ולא דבר ועבר וגרסה מאי ובר ואי נימא דבשאר נשים אין שום איסור לגרש צע"כ א"כ מה היכה שאלת רב פפא דאם עבר וגירסא והלא ליכא שום איסור לגרש צע"כ ומאי סברתו של רב פפא שאמר עבר וגירסא גם רבא ל"ל למילף מאונם שגירסא דאפילו בעבר אאיסור דאורייתא מי"מ הגט הוי גט לישמי בפשטא דלא מלינו בשום מקום איסור לגרש צע"כ ח"ל המכריע ח"מ סי' נ"ח ועוד אפילו אשתו שניה לא יגרסה בשביל דמלא אחרת נאח הימנה או שנתן עיניו בממנוה כדלמדיקן הכס ח"ל ר"פ לרבא לא מלא צב לא ערוה ולא דבר מכו ח"ל מדגלי רחמנא גבי אונם ובר ובעמוד והחזיר קאי מכלל דהיכא דאי עבר עבר אלמלא נכי דלא כייפין ליה להחזיר איסורא איכא ע"כ ע"ש.

והא דייקא שדייק כ"ג מדאסרה רחמנא באונם לגרש מכלל דבשאר נשים ליכא איסורא לגרש ח"ל דהם ס"ל דעיקר הפסוק צא ללמד דכל ימיו בעמוד והחזיר קאי ועיין רש"י שם ד"ה לא יוכל ח"ל ואמרינן במס' מכות (דף ע"ו ע"א) דהאי כל ימיו קרא יתירה וצא ללמדך לא יוכל לשלח ואם שלח לא יהא כשליחה כל ימיו שצ"ד כופין אותו להחזיר ואינו לוקה על שליחו שנתן הכחצ לעשה של עמוד והחזיר מכלל דלכל המגרשים אינם בעמוד והחזיר דאי כל מגרשי נשותיהן בעמוד והחזיר למד ליה לגלויי בזהאי ע"כ הרי שדייק רש"י בלשונם בטעור דכוונת הקרא לומר דאונם לריך להחזיר גרושתו ושאר המגרשים אינם בעמוד והחזיר ואי ליכא שום איסור למד לן לגלויי זה חלל מראה דאף דאיכא איסור לגרש אפי"ה גילתה התורה באונם אי גירסא אפילו לאחר גירושין לריך להחזיר ולא כן בשאר נשים עכ"פ לא צ"ל דצ"ש חולקים אקרא מפורש ושפיר מתפרש בכתוב לשיעתיכו אם לא שיש עוד ראי' מקרא זה לשיעתיכו.

ואפי' לצ"כ דעת גדולי הפוסקים דצווג ראשון לא יגרש צע"כ וכן נראה דעת הרמב"ם והרשב"א בשו"ע סי' י"ח כתב דלא תקנו צרכה על הגט משום דיש מקצת גירושין שכן בעצירה כגון דלא מלא צב ערות דבר ומגרסה והרשב"ם סי' קכ"ז כתב דלא ח"ל אציו לגרש אשתו שאינו מחוייב לקיים מצות אציו בזה שברי חס יאמר לו אציו לעבור על דברי תורה ח"ל לשמע לדבריו משמע דס"ל דמדאורייתא אסור לגרש צע"כ. ונשלחתי על כ"ג אשר הביא דברי המל"מ הביא ולא הרגיש בזה פוסקים.

ומה שחמה מכה דמפורש צתורה והלכה וביניה וגר ושנאה באחרון ושלחה מציתו ולשון ושנאה משמע אפילו צלי

ערוה לכיון דראינו שרחמנא אסרה לגרש את אשתו של אונם צע"כ ידענו בעליל שכל שאר אדם יכול לגרש את אשתו גם צע"כ דבריו ובהסכמחה ודאי גם אונם יוכל לגרש וצ"ש הלא צאו לחלוק על קרא מפורש ועוד גם משפוט הקרא בפרשת גירושין ע"כ נשמע דגם בזה דבר ערוה יוכל לגרש והלא כתב הד"ר הוא חס שנאה באחרון יוכל לכתוב לה גט ושלחה מציתו ושנאה משמע צלי דבר ערוה מאיזה סיבה אחרת ואין נוכל להעלות על הדעת שלצ"ש אסור לגרש צע"כ ע"כ.

כדברי כ"ג מלחתי מפורש בדברי הלבוש בשו"ע שדפסם בשו"ת מהר"מ לובלין סי' קכ"ג ח"ל צ"ה אף חקדים כי ידוע ומפורסם הוא משנה שלמה שהוא בסוף גיטין דף י' שאמרו שם ח"ל צ"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו חלל א"כ מלא צב ערות דבר וצ"ה אומרים אפילו הקדיחה תבשילו שנאמר כי מלא צב ערות דבר ופי' מדלא אמר אסור לגרש אשתו משמע הלשון לא יגרש שהוא דרך טעם טובה שלא יגרש אלא"כ מלא צב ערות דבר אצל חס רואה לגרש אפילו צלי מליחה ערות דבר יכול לגרש ובר ע"ש הרי מפורש כתב דהאי משנה רק לכתחילה הוא ודייק מלשון המשנה שכתב לא יגרש ולא כתבו אסור לגרש ועיניו משוטטות בכל ראו והציאו דהכנה"ג סי' רל"ט כתב ג"כ דאין כאן שום מצוה לא דאורייתא ולא דרבנן, וכ"כ בשו"ת מעיר עיני חכמים ומ"ץ ומכרחה"ש ומכרחה"ש ששון סי' ס"ד ופ"מ ח"ג סי' ג' והביאם המל"מ פ"י מה"ג ורמז עליו כ"ג במכחצו.

אבל לאחר העיון בזה שמעתיא נלפע"ד מפי ספרים ומפי סופרים דודאי לצ"ש אסור לגרש צע"כ והוא מפורש בירושלמי סוטה הביאו החוס' ריש סוטה דף ג' ע"א ח"ל והם בירושלמי פליג רבי אליעזר עליה דר' יהושע ואמר חוצה ואמר אחיה דר' אליעזר כצ"ה שמהי דצ"ה אומרים לא יגרש אדם את אשתו חלל א"כ מלא צב ערות דבר מלא צב דברים כעורים לגרש אינו יכול שלא מלא צב ערוה לקיימה אינו יכול שמלא צב דברים מכוערים לפום כן הוא אמר חוצה ע"כ והרי מפורש מדברי ירושלמי דלגרסה אינו יכול מפני שלא מלא צב ערוה ואפילו שביא כבר סוטה שאינו יכול לקיימה אפילו הכי אסור ליה לגרסה ולכן ס"ל דחוצה לקנאה כדי שיוכל לבקר בדבר ואפילו לר' מנא שם שחי אכא קושיא והא חמי משום בית שמאי אין לי חלל היוצאת משום ערוה מניין היוצאת וראש פרוע ולדודי מפורמין וזרועותיה חלולות ח"ל כי מלא צב ערות דבר אמר ר' מנא קיימתייהו בעדים ושלא בעדים פי' הפני"מ קיימתייהו הא דקתני דאפי' דברים כאלו יכול לגרסה שיש עדים על זה ע"כ עכ"פ מראה בעליל דכלל דבר לצ"ש אסור לגרש צע"כ דל"כ לא פריך הכס כלום והא דבעדים מלי לגרסה בעוברת על דת הבי"ל צ"ל דכה"ג כבר לצ"ש ערות דבר מקרי.

ורמב"ם פ"י מה"ג כתב בזה כי"א ח"ל ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא"כ מלא צב ערות דבר ובר אצל שניה אם שנאה ושלחה ע"כ וכתב הבי"ל ז"ל צא"ע ומ"מ נראה מדבריו דהלכה כצ"ה מדכתב שניה חס שנאה ושלחה אלמלא

כחוצה לפי שיעת כמה פוסקים ובגמ סוטה א'פליג או עוצרת על דת צעי התראה להפסיד כחוצה או לא ובש"ע א"ע פסקו דצעי התראה להפסיד כחוצה. ועוד שלשי"ב לפמ"ש בגמ כחוצות פ"ב ע"ב אמר רב יהודה בראשונה היו כוחצין לבחול מלמדים ולא למנה מנה והיו מחקיין ולא היו נושאין נשים עד שצא שמעון בן שטח וחיקן כל נכסיו אחראין לבחוצה ופירשו רש"י וחו"ס' שלא היו הנשים ראות לנשא להם שהיו אומרות לנשימות או יגרש לא ימלאו לבנות כלם ובגמ דף י"ב שחי חקנות הוו מעיקרא חקנו לבחול ד' מאות זוזי ולא למנה מנה כיון דחזי דמחללי בזה חקינו לה מאתן כיון דחזא דקא פרשן מינייהו וכו'. הרי דבאמת כמה פעמים הוב' לתקנה כחוצה. וא"כ יש לומר דב"ש ס"ל אחד מהעממים ה"ל.

ומה שאמרו בגמ יבמות פ"ט מאי טעמא חקינו לה רבנן כחוצה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוליאה הא תהא קלה בעיניו להוליאה כבר כתבו החו"ס' ח"ל ואפי"ג דקיי"ל כחוצה דאורייתא שכתבין בכתובות כסף זוזי מאתן דחזי לבי מדאורייתא תהא אמר ר"י דכ"פ מ"ע חקינו לה רבנן לא למנה כחוצה שהיא לרבנן, ועיין עוד חו"ס' כחוצות דף ל"ט ע"ב פ' טעמא ובחידושי' לחו"ס' כחוצות ס"י כ"ד הארכתי בכתובות אשה דאורייתא או דרבנן. וכ"ז לשיעתינוי אצל לפי מה שכתבתי בס"ד דברנן שניהם ב"ש מודי דיכול לגרש י"ל דחכמים חקנו לה כחוצה שלא תהא קלה בעיניו להוליאה אפילו ברנן שניהם משום דשנוי המשל או כיון דלס' עבר וגירש גיטו גע לדי"ה וחקנו לה כחוצה שלא תהא קלה בעיניו להוליאה ולא הוב' זה כעין חקנא לרשישי עיין חו"ס' שבוטות מ"ב ד"ה ויוליא וחו"ס' צ"מ ל"ד ע"ב ד"ה שמה ולא דמי להבס.

והא פי חדש שפי' בדברי הירושלמי שהביאו החו"ס' שלבי גיעין דל"ג"ש ל"ל דכתב רחמנא לא יוכל צעלה הראשון לשבז לקחחה וחי לעבור עליו בשני לאוין וחי כ"ג דשפיר ידעו התרנן והמקשן דל"ג"ש נמי יוכל לגרש בלי ערות דבר אלא דמ"מ פריך דהא עכ"פ האו לאו דלא יוכל לשבז לקחחה מוסיב' גם על הקר' צגריה מחמת ערות וצאופן זה הלא אין לריד לאו דאסורה ועומדת כסותו ועי"ז משני דלפילו גירש מחמת ערוה לריד קרא להוסף עליו לאו אצל בסתם ודאי מ"י לגרש. גם בהא צ"ה הארכתי בספרי שם לפי מאי דקיי"ל דעכ"פ לדעתה ודאי מודי ב"ש דיכול לגרש וא"כ מאי פריך ל"ל דכתב רחמנא הא צעי היכא דגירשה מדעתה. מ"מ דעת הפוסקים נראה דזה דכס' דייקי דצירושלמי פריך כן רק ל"ג"ש ולא ל"ג"ה וי"ל קרייה מקשי על ד"ש לא יוכל צעלה הראשון אשר שלחה לשבז לקחחה מה אן קיימין אס' לאסרה עליו כבר היא אסורה לו אלא כן אן קיימין ליתן עליו צלל חטאה ע"כ ופי' הפנ"מ קרייה מקשי על ד"ש צמחתי דסברי משום ערוה קשיא למ"ל קרא לא יוכל צעלה הראשון וגר' חיפוק ליה דבלאו הכי אסורה עליו דברי יש' עדים שזנחה ואסור להחזיר סוטה ע"כ. וס"ל להפוסקים ז"ל כיון דפריך כן ל"ג"ש מה אן קיימין אס' לאסרה עליו כבר הוא אסורה לו והיינו משום דל"ג"ש אין מגרשין אלא בערות דבר וע"כ דלשיעתינוי אולי וא"כ ודאי ראייתם מכתרת דל"ג"ש ליכא גע צ"כ

עדות דבר והא"ך נוכל להעלות על הדעת דל"ג"ש אסור לגרש צ"כ אס' לא מטעם ערוה. לפענ"ד מראה דקא דבאמת דלשון ושנאה לא משמע דוקא משום ערוה אצל ל"ג"ש י"ל או שס' יפרשו דהא ושנאה ע"כ מראה דבר דבר ערוה או עכ"פ כעירת דברים צעדים ודאי מנא קיימחיה צעדים והוב' צכלל ערוה אצל בלי ערוה או עדים הכ"ז דגם השני לא יוכל לגרשה ובאמת ל"ג"ש דרשו הקרא זה הוליא רשעה מזיתו חה הכנים רשעה זכה גירשה לא זכה קוצרתו שכיון שכבר זנחה תחת צעלה הראשון הכ"ז תחת צעלה השני ועכ"פ צאופן אחר לא יגרש ל"ג"ש אפי' מצעלה השני.

ומ"ש כ"ג כיחודא ועוד לקרא הא משנה דכחוצות בדף ס"א המדיר אח אשחו וכ"כ בעוצרת על דת יהודית או שהוא עליו באיסור לאו ודאי מ"כ לגרשה וא"ך נחטקש דל"ג"ש מותר רק ע"י דבר ערוה, דבר אמת הוא אף דלפי מה שכתבתי מירושלמי דעוצרת על דת צעדים מ"כ לגרשה אפי' ל"ג"ש והכ"ז חייבי לאוין כיון דאוסורי ציאה נינהו והוי צכלל דבר ערוה ויכול לגרשה ומ"כ איכא לגרשה צ"כ אצל מהמדיר א"ל לפרש כן.

ובספרי שו"ת ה"ל ס"י ל"ו הבאחי גדולה מזו מדף מ"א ע"ב המדיר אח אשחו מחטמים המטה ב"ש אומרים שחי שצחות וצ"ה אומרים וכו' הרי משנה מפורשת דל"ג"ש אס' הדיר אשחו ל"ב שצחות יוליא צ"כ ויתן כחוצה אצל באמת לא קשה מידי דהא יש י"מ אס' צ"כ ידיה או צ"כ ידיה וכחורה לא הקפידה אלא שהצעל לא יגרש אח אשחו צעל כרחי בלי ערות דבר אצל המדיר אח אשחו והיא רואה להחגרש ממנו כייפין ליה להוליא להצוצה ואדרכה מה הבאחי ראי' לדעתיה אפילו ב"ש מודים דמ"י לגרשה וככא כיון שהדירה בנאח והיא רואה להחגרש ממנו כופין אוחו ואפילו היכא דהיא נדדה והוא קיים לה נחלקו שם בגמ דף כ"ב ר"א ור"י וחי צדור בס"ד.

ובאמת בחיבורי ה"ל הבאחי ממראה הפנים שלבי גיעין לפי דעת ר' מנא צירושלמי ריש סוטה דאמר קיימחיה צעדים מאי פריך שלבי גיעין למ"ל קרא דלא יוכל צעלה הראשון לשבז לקחחה חיפוק ליה דכוכ ליה סוטה ומשני לעבור עליו בשני לאוין ואי נימא דבדצרים מכוועים נמי מ"י לגרש א"כ הא צעי קרא היכא דגירשה משום דברים מכוועים דהא אפילו להוליא אין כופין אוחו וחי דחרי חנאי אליבא דב"ש וכחנא דמחיתן ס"ל דאין יכול לגרשה בדצרים מכוועים ואני צעניי ישצחי צאופן אחר ועיין חכמת שלמה א"ע ס"י קיי"מ מה שהאריך להקשות בדברי הירושלמי ה"ל עכ"פ דלדין ודאי איכא ליישב כמ"ש בס"ד.

ומ"ש דא"כ ל"ג"ש למח חקנו חכמים כחוצה לאשה שלא תהא קלה בעיניו להוליאה דל"ג"ש אסור לגרשה אלא מטעם ערוה ואז אין לה כחוצה ונפלה ל"ג"ש כל חקנה כחוצה אמינא דזה חרי וחלת טעמא. חזא דיי"ל דב"ש ס"ל כרש"ג כחוצות דף י' ועוד כמה מקומות דכחוצה אשה דאורייתא ולא מתקנה חכמים, שיעת י"ל לפי דעת ר' מנא צירושלמי דעוצרת על דת נמי מגרש צעדים אצל לא אצדכ

איסור גמור ולא צדק מלבו אלא דאורייתא הוא הכ"ג דבגט לא מהני וצטל ודברים אלו סתרי ניכרו ממה שכתבו דף ה' וכבר ראיתי באחרונים שהקשו כן וכל אחד מיישב לפי דרכו בקדש ועיין שו"ת בשמים ראש סי' פ' ובערוך השלחן סימן קי"ט סעי' י"ז.

וראיתי בחו"ד ריש ה"ל שחיטה סק"ג שהקשה בשו"ת בשבת אמאי שחיטתו כשרה לפני"ש רבא דכל מידי דאמר רחמנא לא תעבוד אי עביד לא מהני ותי' דלא אמרינן דלא מהני רק במקום שמתקין האיסור במאי דלא מהני בגון צוויא שם רע שגירש דאם נאמר דלא מהני ואין גיעו גט נתקיים מה דאמר רחמנא לא יוכל לשלח ונתקן האיסור וכן הוא בכל הכך דמייתי הכס משא"כ בשו"ת בשבת ובר ע"ש ודבריו תמוהים דכרי להדיא כתבו החוס' ובגמ' שם דאפילו לרבא אונס שגירש גיעו גט אלא שבטמור ובחזר קאי.

וראיתי בשו"ת בית שער לכת"ז מרן ר' עמרם גאון ז"ל באר"ח סי' רנ"א שהביא דברי החו"ד וכתב עליו דדבריו אלו הם שלא בדקדוק ודאי גיעו גט דליחיק גירושין למיחא כמי"ש חוס' תמורה ה' ד"ה מיחידי אלא שמחייב להחזירה וכ"כ עוד באר"ח סי' ק"ח וגם בעיקר סברתו הביא שזו סברת המהר"י"ע ז"ל בסי' ס"ט והפוסקים ומפורסמה ובעיקר סברת המהר"י"ע פי' שם פי' חדש ח"ל דאין הכונה שאפשר לתקן העבירה שעשה אלמפרט דהא העבירה א"א לתקן לעולם דהא לקי עלה משום דעבר אמימרא דרחמנא אפילו היכי דעביד לא מהני אלא הכונה במקום שאין הקב"ה רואה צקיום הפעולה הנלמח מן המעשה בגון באונס שגירש שאין האיסור במעשה הגירושין אלא מחמת קיום הפעולה שנלמח מן המעשה שהיא מגורשת ממנו ור"ל החורג שחייב אשתו ולכן אמרינן דלא מהני וצדק ניתקן שמתקיים ר"ל החורג שחייב אשתו (היינו אם לא שאלתקש גירושין למיחא כמובן) וכן בתמורה אי לאו דגלי קרא ויהי הוא ותמורתו יהיה קודש הו"א דלא מהני ופעולה שנמשך ממעשה עבירה שברר היה צטל וממילא מתוקן האיסור אלהבא שאינו תמורה ונתקיים ר"ל החורג שלא ימירו וכן צפדין חרמי כהנים שם במהר"י"ע שהחורג אמר לא ימכר ולא יגאל ור"ל החורג שלא יבא נפדה ואמרינן דלא מהני ואינו פדוי שיהיה מקוים ר"ל החורג אצל בשו"ת בשבת וכן ר"ל השם שלא יבא הפעולה הנמשך מהמעשה ולא תהיה צמחא זו שחטתה הרי הכה ר"ל השם הוא רק שהוא לא יעשה מלאכת שחיטה זו בשבת אצל ע"ס מעשה היינו השחיטה אינו נגד ר"ל הצורא והמעשה עבירה שעשה א"א לתקן ועיין ע"א ר"ח כ"ח וח"ס סוכה ל"ב ע"כ לכן שפיר מהני ע"כ והביא סברא זו באר"ח סי' כ"ג וק"ח וק"ע ורנ"א וצו"ד סי' שני"ד.

ובסברא זו פי' נמי ח"י החוס' תמורה דף ר' דבאיסור שצוה שהוא איסור שצדק מלבו לא אמרינן אי עבד לא מהני דהכא המעשה והפעולה הנלמח מהמעשה אינו נגד ר"ל הצורא דהקב"ה לא לזה לו לגרש אח אשתו אלא הוא הוא שגור אי נשבע שלא יעשה המעשה שלא ידור עם

כמו שגראה מפשטות השלחן אצל באמת כי עכ"פ נדעכה ודאי ל"ש נמי מלי מגרש.

אבל לפ"ז באמת תקשי סברת המקשה ולשון הירושלמי בכלל ל"ב ואף שספרי כבר כתבתי מה ליכא בה"מ בלא חידוש נראה כעמ' דהנה מסתבר דבשגרא אשה זו שרואה עכשיו להחזירה היחא שלא צלוה כמו שגראה פשוט הקרא ויהי אם לא תמלא חן צעיניו וגו' ובכ"ג שמגרש צלי ראוה אלא משום שלא מלאה חן צעיניו ע"כ א"א אלא בערות דבר ועי"ז קאי מיד דלא יוכל לשבץ לקחתה ופריך שפיר כיון דבאי קרא לא מיירי אלא בגירשה שלא לדעתה ורק מחמת שמלאה בה ערות דבר אי"כ ל"ל קרא דלא יוכל לשבץ לקחתה חיפוק ליה דכור ליה סוטה ומשני לעבור עליו בלא תעשה כנלפסני"ד ובאמת גם פי' כ"ג סובב על נקודה זו וא"כ ודאי מכלל ליכא לפשט דל"ש א"א לגרש באופן אחר ולדקו דברי כ"ג צדק אלא דמי"מ לייקד דינא ודאי דנראה דל"ש אין לגרש בע"כ ויש זו איסור מה"ח כפי הירושלמי סוטה וכנ"ל.

סימן ר"ט

בתמיה העצומה מאי הא מילתא דמהני גט באר"ח

עוד להג"ל

ועתה נחזור על הראשונות מה שחמח כ"ג על דברי מהר"מ לרבנין (באמת כי הוא שם תשובה הלבוש וקושיהו אלא שהוצא בשו"ת מהרמ"ל שם סי' קכ"ג וגם אני מתחלה טעיתי שכלכתי בחר קושיה העולם שהוא ממנהרמ"ל ז"ל אצל שוב דקדקתי צפנים וראיתי דזו קושיה הלבוש שם וקיימתי מלות החורג אצידה (לבעלה) שחקר דהיכן רמיזא באורייתא דגט מועיל מאהבא ובגון היכא דאין הצטל רואה לגרש אשתו אלא כדי להצילה שלא חיפול ליצום לאח משומד או אהבא ממון וכדומה ובחורג לא מפורש אלא ושנאה וחמח עליו כ"ג תמוה' תמורה ריש דף ה' ע"א שהקשו למה מהני גט באונס ותי' משום דליחיק מיהא לגירושין וגירושין למיחא מה מיהא מליאח מרשות הצטל אף גירושין וא"כ הכ"ג בגט מאהבא כיון דליחיק גט למיחא א"כ לעולם הוה גט צין מאהבא וצין משנאה ע"כ. זה חמיה קיימח ורואי שאין עליה תשובה על דברי הלבוש במהרמ"ל ודפח"ח וגם כל האחרונים שהקשו על מהרמ"ל בעיקר דינא לא ראיתי שהקשו עליו כן ולי"ע.

ולחומר הנושא לפום ריהעא עלה צדעתי דהנה לכאורה החוס' תמורה דף ר' ע"א צד"ה והשתא הקשו נימא דפליגי בזה בגון אדם שנשבע שלא יגרש אח אשתו ואח"כ עבר וגירשה דלא ציי מהני ולרבא לא מהני גירושין כיון דעבר אמימרא דרחמנא וי"ל כיון דאין האיסור כמו לא יוכל לשלח אלא שהוא צדק האיסור צב"ה לא אמר רבא דלא מהני, ומפשטות הדברים נראה דהיכי דבאיסור הוה

אבל לקושטא דמילתא לזקו כזו דברי כ"ג דמדברי החוס' מוכח דלעולם הוי גט דליחיקש מיחא לגירושין וגירושין למיחא ולעיקר דין כל האחרונים חלקו על דברי מהרמ"ל והלבוש ה"ל כזה גט דנעשה בזוין לשכ"מ ועיין מ"ב סי' ע"ה עד סי' ע"ח וצ"ע א"ע סי' קמ"ה צ"ש סקט"ז וצ"ח סי' קמ"ח וצ"ח מסכתא יעקב סי' ל"ד ר"ח ליישצ דברי המהרמ"ל ובערוך השלחן ס"ח חמה עליו ונאמח כי דבריו שם ל"ע ועיין ערוך השלחן סי' קמ"ה ס"ח מ"ש אקושיא הלבוש ה"ל.

אלו דברי אהבה היוצאים מאוהב נאמן המתגעגע על אמנו ציון וחכמיה ולהשתעשע בהם בדברי תורה ולהתאסל באהבים אהבה של תורה ומצוה ואסיים מעין הפתיחה בתורה רבה על הלקחו פנאי וכן לכתוב לי ב"ד ואני תפלה י"ר שיזכה לאריכת ימים ושנים דשנים ורעננים עוד ינובין בשיבה ויחזירוהו לימי עלומים עד דאתי עם ענני שמיא ופרקינגא בזכות צדקיא, ויבנה בית מקדשיא לעלם ולעלמי עלמאי בב"א בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ר"י

קוד פהא דלכ"ש אפור לגרש אא"כ מצא בה ערות דבר, ואי מותר כששניהם רוצים לגרש

עוד להרה"ג הנ"ל

כ"ו לחדש הרחמים התשכ"א ברוקלין ג"י יצ"א.

אחדשכ"ק במה שדחה כ"ג מה שכתבתי לכוזיח מירושלמי סוטה פ"א ה"א דל"ש אסור לגרש בלא ערות דבר מדאמרו שם דרבי לעזר כ"ש וכו' מלא זה דברים צורין לגרש אינו יכול שלא מלא זה ערוה וכו' וכ"ג התפלא בדירושלמי אינו מפורש לשון אסור אלא ציטוי אינו יכול ולשון אינו יכול סובל שפיר הכי שלא יכול היינו אם רוצה לנאח ידי שמים ע"כ.

הנה ראיתי כזה דע"כ מיירי דגם איכא איסור בדבר וממקומו הוא מוכרח מדקאמר לגרש אינו יכול וכו' לקיימה אינו יכול משום דמלא זה דברים כעורין ומדכח לגרש ואפ"ה אינו יכול לגרש ע"כ דאינו יכול שאסור לגרש דאי נימא דל"ש ליכא איסור לגרש א"כ כיון דמלא לגרש דמלא זה דברים כעורין אמאי אינו יכול ואפילו לסבא כ"ג משום לנאח ידי שמים אכל ודאי דאיכא דמלא לגרש כמו הכא דמלא דברים כעורין משום לנאח ידי שמים לא היה אומר אינו יכול לגרש אכל אי נימא דאיכא איסורא אחי שפיר.

גם בדירושלמי סוף גיטין ח"ל קרייא מקשי על דברת שמאי לא יוכל בעל הראשון לשוץ לקחח מה חן מקיימין

אשחו או שיגרש וכדומה כה"ג לא שייך לומר אע"פ כדי שיחקיים רצון השם שהרי לא עשה מעשה שהוא נגד רצון השם ושפיר מהני ומיישצ כזה דברי הח"ס יו"ד סי' ו' ועיין א"מ סי' י"ב מה שהקשה אנוכי' ובישרש יעקב יבמות דף ל"ב ולפי שיטת הח"ס וכק"ז לדבריהם ל"ע.

והנלפענ"ד לומר סבא חדשה בדיוק לשון הלבוש ז"ל וכוה דודאי גם הלבוש מורה לכה דכחבו החוס' דליחיקש גירושין למיחא ומיחא לגירושין אלא דס"ל דזה דוקא כיכי דאיכא צמליאות גט ואיכא שם דיני גירושין אלא שאמרה החורה לא חגרש אשה זו כה"ג אמרה חורה דאם עבר וגירש אף דמשורה הדין ה"ל דלא ליהוי גירושין מעטס רבא דאמר אי עבד לא מהני מ"מ גירושין שאני דליחיקש גירושין למיחא וכלל אופן מהני כיון דסוף סוף הגט גט כשר הוא והאשה שואכה הוא אלא ורואיכ להחגרש בכל דיניה אלא שיש שם דין אחר שחורה נאכה לו חכה לאשה כל ימיו ואם גירשה עבר אדון זה וכלל ימיו בעמוד והחזר קאי אכל לענין הגט לא היה לן שום רעיוחא לבעול. אכל אי נימא דעיקר הגט הוא רק כשמגרש מחמת שנאה או דבר ערוה ולא מחמת אהבה א"כ מחמת אהבה מן החורה ליכא שום דין גט והמגרש מחמת אהבה לא הוה בכלל גט דבאופן כזה לא כחבה החורה דאיכא גדר גט כלל וא"כ המגרש מחמת אהבה איכא פסול בעלם מעשה הגט שגט כה"ג לא הוה גט כלל דככה"ג לא נאכה החורה לגרש וממילא ליכא למימר דליחיקש גירושין למיחא ככה"ג דכה"ג לאו גירושין הוא בכלל וליכא לאקשוי דשאלמא הכס כיון דבעלם הוה גט אלא שאין רואים לפסולו מעטס אי עבד לא מהני אמרינן דליחיקש למיחא דמהני בכל אופן אכל הכא ליכא דין גט כלל מאכבה ואין לנו מה להקיש.

ויש לדיוק כן בלשון הלבוש ז"ל שכתב ח"ל ואני מיום עמדי על דעתי הייתי משחומם ומחמיק על זאת המשנה שמשמעותה שאפילו בלאו מליחא ערות דבר יכול לגרש מהיכן למדו כן שמא דוקא גזירה הכתוב הוא דוקא אם מלאו זה ערות דבר וכתב לה ספר כריחות אכל אם לא מלא זה ערות דבר שמא הגט אינו כורת צניעות וא"ל דילפינן לה מדאמר לי ר"פ לרבא וכו' ואינו מחיר לא ערוה ולא דבר דשמא משום דירידה החורה לסוף דעת המגרש דודאי איכא שנאה נעורה לו בלבו עליה שכן שכיח ומאני הוא צנ"ח שלפעמים אדם שונא את חבירו בלא טעם כמו שאמרו חכמי המחקר אהבה אין זה טעם כך אני אומר שלפעמים יש שנאה בין צנ"ח בלי טעם וגבי גט אמרה חורה ושנאה אכל כשאנו רואין ומרגישין שיש לו אהבה גמורה וצא לגרש מחמת אהבה שמא אין הגט כורת וכמה פעמים נשאתי ונחתתי עם רבותי וחבירי משנין זה ולא השיבו לי דבר מחיישצ בו לבי. נראה מסבחתו ז"ל כמו שכתבתי צ"ד דהחורה לא נאכה גט כזה דגבי גט כחיב ושנאה וא"כ ליכא גט אלא באופן שיש מין שנאה בעולם. וממילא לא דמי להמגרש אשה שאנס שהגט גט כשר ואיכא ושנאה וכל תנאי גט משא"כ הכא בגט מאכבה חסר בעיקר הגט היינו שגט כזה אינו גט כלל כן היה נראה לפום ריהעא ליישצ לחומר הכושא.

ובדבר הג' טעמים צנין כחוצה כהן יש להאריך הכהן
 צדברים אלו אלא שאין הפנאי כעת מסכים כמובן,
 ואומר אני עוד טעם חדש דברי לכ"ע אם עבר וגירש
 מגורשה אפילו לב"ש ומעתה י"ל דל"ש לכן תקנו חז"ל
 כחוצה לאשה אף דלא יגרש אלא א"כ מלא צב ערות דבר
 מ"מ תקנו שלא יגרש באיסור ולא יהא קלב צנינו להוויא
 ואין להקשות צב אטו תקנתא עבדין לרשימי כמובן. ועיין
 כתובות ל"ט ע"ב ור"י צ"ר יהודה סבר הא גמי מאמר לה
 עד דאמר הא לא צנינא לך וצחוסי שם ד"כ טעמא מאי
 דצחולא לא הוי טעמא שלא חבא קלב צנינו.

ובמה שבעיר מה מלאחי להקשות ארצות כח"ס כהן
 כוונתי צב הוא דכח"ס ז"ל כתב מפורש דלא מלא
 צשום מקום לרצונו הרמזים ז"ל שהביא דין זה דערלב
 וכלאי הכרס רק דדרך אגב צב פסולי המוקדשין וחסם
 הביא משנה זו דדרך אגב ואולי עת כתבו הי' מרגיש צדרי
 הרמזים כ"ל היל"ל דברים מפורשים שפסק הא מתניתא
 ולא לכתוב שרק דרך אגב הביא חכ לפעמי' פשוט.

ומעתה הנני חוזר על הראשונות ברוך אתה בבואך
 וברוך אתה בצאתיך ויתברך בכפליים מנאי ידי נפשו
 באמת המצפה לישועה ונחמה ולביאת בר נפלי במהרה
 יידן המכבדו ומקירו כערכו הרם ונישא בלב ונפש.

מצפה הקטן

אם לאסור עליו כזר היא אסורה לו אלא כן אכן קיימין
 ליתן עליו צלל חפשה. ופי' הפ"מ וק"ע קרא קשיא לב"ש
 במאי אוקמת כן א"א שכרי להוויא משום ערוה ע"כ
 ומכאן דכלל ערות אסור להוויא דא"כ מאי פריך אכתי
 למיל קרא הא נריך היכי דלא נאסרה עליו שהוויא צלי
 ערות דבר כיון דליכא איסורא (ועיין רש"י שם) עכ"פ
 משמע דאיסורא איכא. ועיין שו"ת הרשב"א סי' תקנ"ז
 שפי' לב"ש דלא יגרש אדם את אשתו א"כ מלא צב ערות
 דבר דלאו צעדים ממש קאמר דא"כ ל"ל לא יוכל צעלה
 כראשון לשב לקחתה וכלא אסורה היא לו וחייב לגרש
 לכתחלה ועיין שירי קרבן מה שכתב עליו ולי"ע.

במ"ש כ"ג שהבין לדיודי יש פלוגתא בירושלמי בין ר'
 מנא לא היכה זה כונתי דיש שם פלוגתא אלא
 להדיגיס המסקנא שתי ר' מנא וכמ"ש כ"ג חכ פשוט דליכא
 צב פלוגתא.

רע"ן עוד פני דוד עב"ת פי' אמור ואשכ גרושה מאישה
 לא יקחו שמעתי מקשים לב"ש דסברי שלכי גיטין
 לא יגרש אשתו א"כ מלא צב ערות דבר א"כ אמאי
 אצטריך הכתוב להזכיר לכתב מגרשה הרי היא בכלל זונה
 דברי נהגרשה על ערות דבר ולק"מ דאצטריך קרא לארוסה
 דכתב מהרש"ם א"כ סי' רל"א דלא פליגי אלא צנשוה
 אצל בארוסה כ"ע מודו דאפי' מלא אחרת נאכ הימנה
 א"כ ובי הרי מהר"מ מלוצלין דאפי' לב"ש ליכא אלא עכ
 עובד. א"כ צעבר וגרשה א"כ היכא דנתרלו שניהם. א"כ
 כל הויאל למלחמה כותב גע כריתות לאשתו ע"ש.

שאלות ותשובות

משנה חלק רביעי הלכות

חושן משפט

סימן רי"א

ידי שמים ואפילו הוא גזרע דעמיד למיגר בשלא קיימא לאגרא ולכרמזים הוי אצק רבית ע"ש באריכות.

ומהחילוק שחלקו ז"ל בין דר צו כזר ובין אחר לו בשעת הלואה נראה דהטעם דכיון דמח שחשור ליתן שום הנאה כסף להמלוך הוא מפני שנותנו לו בשציל הכלואה אבל הכא כיון דדרטו כך מכזר לחת ט דהירכ צחנס מוכח דלאו משום הכלואה הוא נותנו לו וממילא ליכא צח אסור רבית ולפום ריבועא כי אפשר לומר דגם דדין כיון דהעיקר מה דלחן חיישין צנותו לו משום שוחד ויסלף דברי לדיקים ויטע דינו של זה אבל כיון דרואין שזה דר צו מכזר ולא נחתו לו בשציל הד"ת שיש לו וגם א"א לחושדו שצציל כך כוונתו שכרי זה זמן אשר הוא מחזיקו דהירכ זו ולא היה אז צדעתו שיהיה לו ד"ת א"כ ליכא כאן משום שוחד וכ"ל.

אבל כד דייקין צחא מילתא נראה דלא דמי חדא שכרי כהא ודאי דירכ זו קיימא לאגרא וגם גזרע עמיד למיגר הוא שכרי לריך דהירכ לדור צו ואם לא יתן לו אז ודאי שישכיר לעצמו דירה ועיין כה"ג שכלל לן דצח"ז כל חצר קיימא לאגרא ובקיימא לאגרא וגזרע עמיד למיגר הרי מצוה דאסור משום רבית דהוב הנאה ודאית ואפילו דר מכזר אסור.

שנית דגם צעיקר בדמיון שצוש הוא דלא דמי כעולא לדני שכרי אסור רבית אסורו לאו משום הכנאה שיש לו למלוך מכלה אלא באסור הוא ליהנות מן הכלואה שלא יכא אגר נטר וגם שלא יכא נראה כאגר נטר ולא יכא כוונת אחד מהם לזה ולכן כל שדר צו מכזר צחצירו צחנס ועכשיו הוא דחיק מוכחא מילתא דלאו אגר נטר הוא ושרי אבל אסור שוחד הוא משום עיוות הדין וכל דבר שיש לדיין צו צד הנאה איתו יכול לדון עליו דמקצבא דעתיה וכמבואר בש"ע ח"מ סי' ז סי"ז וסי' עי ס"א דדיין שצריך לשאול כלים משכנו פסול הוא לדון לזה ששאלו ופסול היינו פסול מדינה וכ"כ להדיא בראש יוסף להגריי אישקאפא צסי' עי ח"ל צבור סעי' ב' לכן כל דין שצריך לשאול כלים משכנו פסול הוא בגיב ונראה דכרי הוי גיונא פסול הוא מן הדין לכ"ע דהא יש לו הנאה ממנו והוי צכלל כל דבר שיש לו שום הנאה לדיין פסול לדון וכו' ע"ש הרי מבואר דכל שיש לו לדיין הנאה ממנו שבוה מהאי גזרע אסור לו לדון מדינה לכ"ע וא"כ הכי נמי אף דכזר צחצירו מכזר מ"מ מקצבא דעתיה אלאו והוי צכלל כל דבר שיש לו הנאה לדיין פסול ואדרבא הכי אולי גרע עפי שכרי זה כמה

שמעון טוען לפסול השלוש בסני שדר בביתו של ראובן בחנם

ב"ה מצ"ש"ק ט"ז טבת תתשכ"ה ברקלין נ"י יצ"א.

כבוד ידי"ג הרב הגאון המפורסם ח"ה גר"ג א"א וכו' כש"ת מזה"ר חיים אברהם פינקוס שליט"א רב דביה"ב בית יעקב אהב שלום ומנהל ישיבה תורה ודעת ברקלין נ"י יצ"א.

אחדש"ה צאכצב וידידות, דצבר השאלה שנשאל צנידון ראוץן ושמעון שיש להם סכסוך צדו"ד והסכסוך להצביא הסכסוך לפני שלש צזה צורר לו אחד וצצ"א וצבורים אינם לומדי תורה צכלל וצברו להם שלש שבוה צצ וצ"ה וצכ הצצ"א שצברו להם לא היה שיפסקו להם ע"פ ד"ת אלא ע"פ מנהגי הסוחרים ועתה קם ראוץן וטוען שצורר של שמעון פסול מלהיות צורר היות כי הוא קרוב שנשא צח אחות אמו של שמעון ולאחר שראה שמעון כן קם וטען לפסול את השלוש מלהיות שלשו צדין זה היות כי הוא דר צציתו של ראוץן ללא תשלום שכר זה שנים וכיון שמקבל ממנו מתנה גדולה כזו זה הרצב שנים פסול הוא להיות לו דיין ולדון צדין זה וצח"ר עוררני לעיין צחא מילתא אי ראוץן יכול לפסול את צורר של שמעון מטעם קרוב מאחר שבה קצבו עליהם אלו שיפסקו עליהם ויכולין לקבל אפילו קרוב ופסול כמבואר צח"מ. שנית אי שמעון יכול לפסול את השלוש צטענה זו שדר צציתו של צחצירו צחנס, וכיות כי אני ערוד מאד כעת כמו שאמרתי לכ"ת אקצר מאד רק מה שנוגע להשלוש כרצון כמ"ע רס ואם אפשר קצת אז א"כ אעיין גם צ"ד השני.

וראשונה נראה דגרסין צמשה צ"מ ס"ד ע"צ המלוך את צחצירו לא ידור צחצירו חנס ולא ישכר ממנו צפחות מפני שבוה רבית וצגמי מקי צחרי לישנא לישנא קמא צכללו ודר צחצירו וא"ד בליונו ודור צחצירי מ"ד בליונו כ"ש בליונו דאסור אבל מ"ד בליונו אסור אבל בליונו לא מ"ע כיון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אחפיכ לית לן צה ע"ש וצחצו הרמצי"ן והרשצ"א וברא"ש וכן פי' דעת הר"ף שם וכן דעת העור ותלמידיו הרשצ"א ובגמ"י פי' מה"מ דאם דר צו כזר ואין כחצר קיימא לאגרא נחתר לבלותו ואם כחצר קיימא לאגרא אסור וכן פסק במחזר צו"ד סי' קס"ו ואין צו אסור אפילו לנאת

ומעשה לא מציעה להצרכי דפליג על הדבר שמואל אפילו ברופא שרגיל לרפאותו שחסור לדון אי"כ כ"ש דמחבני בשעת הדין ממש אלא אפילו לדעת הד"ש דברופא חנם מחיר וגם בשכר אינו אלא מדת חסידות מ"מ בדין נראה ודאי דהד"ש מודד דפסול הוא מדינה דגבר דר בחירו חנם מרופא הבא לרפאות שברי ברופא הבא לרפאות איכא חרתי לעובתא חדא שברי דרכו של הרופא נרפאות חנם ורופא חנם הוא לכל אי"כ אין בהנאה כ"כ לדין שברי לכל אדם הוא רופא חנם, ואפילו רופא בשכר והוא מרפאהו בחנם מ"מ הרי עכ"פ עושה הרופא מלוא שמלוא עליו ומחויב לרפאות את כל ישראל בחנם ואדרבה חסור ליעול שכר רפואה כמצואר במשנה בזכרות כ"ע הנוטל שכר ובש"ע יו"ד סי' ש"ז וס"ב והעטם משום דאזידה גופו הוא והתורה אמרה והשכרתו לו לרבות אבידה גופו ואמרין בענין עשיית מלוא מה אני בחנם אף אחר בחנם עיין ט"ז וש"ך שם ורק שכר עורה ובעלה מותר וא"כ י"ל כיון דמרפאהו חנם ס"ל מלוא קעביד ואינו מהנכו כלל דהרי מחויב לרפאותו חנם מה"ט אצל הדר בחצר חבירו חנם ואינו מחויב מה"ט לתת לו דירה חנם אי"כ ודאי דזה ענין של הנאה יתירה ויש לו דין של שוחד אפילו להד"ש דודאי שיהפך בזכותו בשביל זה, ואף אם יתקשקש המהפך דה"ש גם כהא פליג מ"מ הרי כבר ביררנו צה"י דלא כדבר שמואל לעולם וכ"ש בדין ע"כ נראה פשוט דכ"ג אסור לדון מדינה.

ואל חשיבני משו"מ מהר"ק שורש י"א אוח ז' אודות הרב אם כבר לעדות או לדון לתלמידו או לאביו של תלמידו כשהתלמיד אינו נותן לו אלא שכר השעות בזמנאם והביא שם מהא מאן דשאל דשאל שאלנא פסול למידן דינא וכחז בכה"כ בצוריק למדנו מחוך חשוכה ריב"א דג' דנתכררו להיות צ"ד ונתכררו בחרם ונתנו ושאלו בדין שבועיים או יותר עד שגאו לגמור אלא שלא הספיקו לומר איש פלוני אחר חייב איש פלוני אחר זכאי ובחור כך שאל אחד מהדיינים כוס מן שמעון הכעל דין לפי חומו והחזירו ואח"כ חשב שמעון בלבו לסלק אותו דין מהדין מחמת עוצה הנאה ששעה לו והשיב ר"י דהא דאמר דהאי דינא דשאל שאלנא פסול למידן דינא היינו דוקא ברגיל דמקרבא דעתיא אצל באקראי בעלמא ובר אפילו נאמר דבצירא ליה לריב"א דהני דאמר פסילנא לך לדינא פסולין לגמרי מפני שחיו מקבלין עוצה הנאה כדכחז לעיל ובר, ועוד נלע"ד דהא דאמר דלמאן דרחים ליה לא לידון איניש היינו בדין מומחך לרבים ובאים כולם לדון לפניו ועיקר הדין חלוי צו ובר אצל כשזכר צורר לו אחד עזרו וכן האחר ובר אפילו שזה צורר לו אחרו גם האחר יצורר אחרו ויתכרר הדין ע"פ בדין השלישי השור לשיניהם אפילו מדת חסידות אין כאן לאסור דלא מציעה דלא לידון איניש דודאי הדעת מכרעת דכחצתה אלא אפילו בכל הני פסולי דהסם דא"ל פסילנא לך נראה דלא מפסלי בזה צורר לו אחד ובר שברי משנה שלמה הוא בפרק זה צורר (כ"ג) זה פוסל דיינו של זה חס פוסל דיינו של זה דברי ר"מ ותכמים אומרים בזמן שמביא עליו ראי' שהם קרובים או פסולים אצל אם היו כשרים או מומחים אין יכול לפסולן משמע דאין יכול לפסולם כל זמן שהם כשרים או מומחים ואפילו אית זהו חד מהני טעמי דפסולי דריש פ' בחרה דכתובות והיינו משום דשעיתא דארישא דמתניתין דהסם קאי דקתני זה צורר אחד ובר

שנים שהוא מחזיקו ומקרבא דעתיא אלא יוהר דאין אדם כפוי עוצה לחבירו מה שעושה עמו הרבה שנים דירה בחנם לדור צו גם כי אי לא מקרבא דעתיא דבעה"צ להאי דינא לא היה נותן לו הדירה בחנם וכמים פנים אל פנים גם כי הדין יוהר להלדיקו כי יחוש שאם לא יתפך בזכותו אולי יכעס עליו ויוליאו מציתו וכמוכן בזה זה צורר מאד. **וקצת** נראה להביא מגמ' סנהדרין (דף ז') אשפזיכניא דרב אחא לקמיה לדינא אמר ליה לאו אשפזיכניא את א"ל אין א"ל מאי בעית א"ל דינא אית לי אמר ליה פסילנא לך לדינא ובר ועיין רש"י ומפרשים והנה נראה דכיון דרב ה' אשפזיכניא דהאי ועשה עמו חסד מלפנים פסל עלמא לדינא, ואף שכתבו המפרשים דממדת חסידות עשה כן אמנם הרי כחז בכה"כ צפי החוס' שם דרב דוקא ממדת חסידות הוא דפסל עלמא לפי שזשעת הדין לא יבז ליה כלום ורק שהזכיר לו מה שנתן לו כבר ולכן מדינא כיון דהשתא לית ליה שום הנאה הרי כבר לדינא אצל היכא דבשעה שבה לדין הוא אשפזיכניא ונותן לו מתנה הוא אסור מדינא לדון לו ע"ש וא"כ ה"ה בדין כיון דהוא דר צביתו חנם גם עכשיו והרי הוא אשפזיכניא בשעה שיש לו דין ממש ודאי דפסול הוא ליה מדינא.

ועוד צו לפת"ש מהר"ך בית כ"ז הביאו הסמ"ע סק"ז ובה"ש סק"ד בזה"מ סי' ע' בזה דאם קדם החוצה

ושלח מנחה לדיין קודם שיזמין לנחצב לדין אין בהחצב יכול לפסולו וא"כ רואה הדיין לחשוך עלמא ממדת חסידות היינו כשעשה כן להדין שלא בפני צע"ד חבירו אצל בפניו ודאי דאסור דודאי יסתמו טענותיו והביאו גם בזה"מ וא"כ בהא כ"ש הוא שברי הוא דר צבית חבירו וזן אותו אין לך נוחת בפני צע"ד חבירו גדול מה ששעת דין ממש ודאי יסתמו טענותיו של חבירו מטעם זה והחוש יעיד על זה. **וראיתי** בצרכי חיים סי' ע' סק"א ברופא חנם שהיה רגיל אלל דיין ואריכתו ארוכה תמיד נהנה לו

וצא לפניו עם צעל דינו לדון וגשאל בשו"מ דבר שמואל סי' נ"ד אי שרי למדייניא והשיב ז"ל שאם הוא מרפאהו בחנם יש בו משום לתא דשוחד כדינא שאילתא אך יש נחלק בין כשהיה רופאהו כבר מקודם ערס יתערך לבא לפניו לדין ובין כשהתחיל לרפאותו בחנם בזמן הדין או סמוך לו שאם היה דרכו צנך מקודם ואח"כ נולדה התביעה לא מפסיל כשיחמיד מנהגו ברפאותו הדיין משום שחז ושמא ה"כ נמי ברגיל מקודם לשאל כלים ואח"כ נחמנה לדין וחר ושאל אפשר דלא פסל משום שוחדא ויליף לה מיו"ד סי' ק"ם ואם הוא רופא בשכר הוה מקום לומר דמדת חסידות לסלק עלמא אך אין כח בצע"ד לפסולו ע"ש והצרכי חלק עליו דודאי כל כמה דהיה מרפאהו בין קדם והן עכשיו וכן אם שאל שאל לפניו כלים לעולם אית זיב משום שחז כיון דמעו ליה הנאה מהצע"ד וגם לעמיד לבא כי יקרא אחיאי וכיון שהנייחו פסול לדינא משום שוחדא וכן משמע לשון העור דקאמר כל דיין שצריך לשאל כלים משכניו פסול משמע בשגם עתה בפרק אין בידו כלים מושאלים כל ששאל וצריך לשאל פסול ע"ש מה שהאריך ובסק"ג מה שכתב לענין מעות ולענין אחד שנתן ופזר מעות בעתים ידועים אי מותר לדון. ובאמת כי כבר ביררתי בצה"י בירור אחיאי ואינו דומה רבית לשחז כלל דהני חרי דיני נינהו ופלא על הד"ש שלא כרגיש בזה.

ומברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן רי"ב

ראובן בא ממדינת הים ותובע לשמעון לר"ת ושמעון טוען
שישליש ראובן מעות שאם יתחייב בדין לא יחזור למדינת
בלא לצאת דינא

ב"ה ר"ח אוד ב' התשכ"ב ברוקלין נ"י יצוא.

כבוד ידידי ורב חביבי בנן של קדושים, הרב הגאון
המפורסם ג"א ג"ה אהב שלום ורודף שלום, יחזקוהו א"ל
עדי יבא באורים ותומים ה"ה כש"ת מזה"ר שלום יחזקאל
שרנא רובין הלברשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינוב.

אחדשכ"ג עתה צאחי להשתעשע בדבריו היקרים לי בנידון
ראובן שצא ממדינת הים תובע את שמעון את שמעון לדון
חורב ושמעון משיב לא אחדיון עמו עד שישלם מקורם על
חביבתו ממנו על מה שאחדיון עמו אח"כ ושמעון נוהן טעם
לדבריו היות שראובן התובע הוא פה רק באקראי ומוכרח
לחזור למדינתו מעבר לים ואם לא ישלם המעטה אזי לאחר
הד"ת יחזור ראובן לביתו ולא יהיה לו לשמעון אם מי
לחצוץ ולכן רואה שישלם קודם על חביבתו, וכ"כ פתח
במקור ה"ה שמעחתה מגמ' ז"ק מ"ו מנין שאין חקקין אלא
לחצוץ תחילה וכי אמרי וברדעי פעמים שמקקין לנחצוץ
תחילה והכי דמי דקאי זילי נכסי ופרש"י שיש כאן תגרין
שיקנכו בדמים יקרים ומחר ילכו להם, ואם משום מניעת
כריתו כמ"ש שיקנכו בדמים יקרים אפ"כ נחצוץ זילי נכסי
ומקקין לחצוץ תחילה כ"ש בני"ד שיהיה לו החק ברור כ"ש
דחקקין לנחצוץ תחלה (וע"ם משי"כ שם לחצוץ תחלה),
והאריך שם קצת צראות כדרכה של חורב.

ולפי שפיקר הדין תלוי בעגשה שמעון שראובן יחזור למדינת
נראה לבאר עגשתו בזה ולריך לבדן מה כוונתו
שראובן פה רק באקראי בעלמא ומוכרח לחזור למדינתו
ומאי כולי האי ומה היה עושה אם לא צא כלל ראובן
הנה ומה עושים שאר אנשים אשר בעלי דין שלהם במדינת
הים או במקומות אחרים רחוקים ממקום זה. גם לא ביאר
מה כוונתו שהוא מוכרח לחזור מחי הוא מוכרח לחזור
וכמה זמן יכול להשאר פה. גם לריך קצת ביאור אם ראובן
שהוא התובע נעשה נחצוץ כשחצוץ שמעון יכול לומר לשמעון
צא ואחדיון עמך בעיני שבתובע בולך אחר הנחצוץ, וכשנצח
על בני דברים א"כ יתבאר נידון לידן.

והנה בח"מ סי' י"א נתבאר כיצד מחמנים לדון ובסי'
י"ד נתבאר כשאחד מצע"ד אינו רואה לדון בעירו
וכתב הרמ"א דלכסנאוי שחוצוץ לנן העיר לדון או צי'
לכסנאוי שחזמנו צעיר אחד ועטעו זה לא לדון צעיר
הבוא לריך לדון עמו מיד ולא יוכל לדחותו וכן צן צעיר
שחוצוץ ללכסנאוי צכ"מ שימאלנו ויש שם צ"ד מכירתו לדון
ובוא מדברי מהרי"ק שורש י"ד שכתב ח"ל ועל דבר הכז
שראב לבוף לדון צעירו הנה המנהג פשוט הוא צין האכסנאוי
כשמוציא אדם את בעל דינו במקום שיש שם צ"ד שמכירתו
לדון שם, וק"ל בגאון רבי רבי בעל כחצוץ ליישב דלא תקשה

ושניהם צוררין להם עוד אחד דברי ר"מ וכי דודאי החס'
דעיקר הדין תלוי בדיון הזה אם יהיה לבו נועה כלל
כלל לצד זה מלמד זה איכא למיחש פן יבא לרדי עיוות הדין
אבל כשזה צורר לו אחד וזה צורר לו אחד אע"פ שכתב
רבינו אשר דאפ"כ אין לדיינים לעטון טענה בשביל אחוה
שצדדו אם לא יהיה נראה בעיניו דין אחת אבל מ"מ פשיטא
דמודה הוא דמי שמחצוץ מלד האחד נותן לבו לבדן
את דבריו ולענין צדכותו ומעטתו לדיון חצוץ וכן חצוץ
בדפך וליכא למיחש כה"ג פן יטע לה יוחר מלוא כיון שפיקר
הדין בשלישי שמכריע צניהם ע"כ ע"ש. וברמ"א חו"מ
סי' ז' סעי' ז'.

לא דמי לידון דהתם רק במילי דלא מופסלי מדינא מיירי
ואפילו במפסלי עכ"פ מיירי בכתוברים אבל השנוש
שע"י נחתך הדין ועיקר הדין נחתך על פיו נראה דמודה
דפסל באופני הגיל ע"ש ודו"ק היטבי, ועיין פ"ח חו"מ סי'
ז' ס"ק ט"ו וא"כ עלה לן ממילא דהשלום כל שכתב ממנו
צפי כמו דידון שדר צחצורו צחנם וגם עכשיו צשעה שיש
לו ד"ת וצ"ד דיש לו טענה חזקה שאינו רואה בשלוש זה.
אלא דבנידון דיון מעיקרא דדינא פירכא דכבר כתב
בברכ"י חו"מ סי' ז' אות ל"א בשם מהרש"ך ח"א
סי' ס"ז ובר"ש ברוך ומכרש"ס א"כ סי' י"ה וי"ט דכי
היכי דבעדים אפילו הן מלא נמלא צכן א' קרוב או פסול
בעל כל העדות אף דיינין אפילו הם מלא נמלא מהם א'
קרוב או פסול בעל הוועד כולו וכ"כ הרשב"א בחשוכה כח"י
כלל ה' סי' ס"א דאפילו לשמואל דשנים שדנו דיניהם דין
אם דנו ג' ובה' קרוב כיון דמקלף צ"ד פסול בעל הדין דומיא
דעדים עכ"ל ועיין רמב"ם פ"ו מעדות ה"ב ובהשואה
הרוב"ש סי' ח"ג ובשו"מ מהד"צ ח"ב סי' ג' שנסחפך
אם הדיינים הכשרים כשרים לפסוק אח"כ הדין שניה או
אמרינן דעבדי אינא לאחזקוי דיבוריה ועיין שו"ת פני
ח"ב סי' ל"ט דר"ה עוד יש לרקדק רמב"ם פ"א מסוכדורין
ובשו"ת מהר"י אסאד א"ע סי' קס"ד אות ג'.

ומעתה אומר אני ממ"ז דאם הני תלהא בידיון קבלו
עליהם הני ג' בעלי דינים לפשרה ועשו בקאג"ם
ואח"כ מערער ראובן לפסול צוררו של שמעון מטעם קורבן
הנה אין ערעורו ערעור שברי צפשרה ומנהגי הסוחרים
ע"פ קבלה מהני אפילו קרובים ואינו יכול לפוסלו מטעם
זה ולא ע"כ דראובן טוען דמכח דין קאחי עלה אבל א"כ
דכיון דראובן טוען דיון דיינים להם א"כ כיון שנמלא מהם
אחד קרוב או פסול בעל כל הוועד כולו וממילא גם השלוש
בכלל הבעול ונריכין לצרר להם צ"ד חדש וצודאי דלא יש
כה ציד שמעון וצוררו החדש לצרר להם שלוש אחר כפי
רעום מאחר שנתבעל הוועד הראשון וקנין הראשון ע"כ
לפענ"ד פשוט דיכול שמעון לבקש לו שלוש אחר מכל הבעמים
שכתבתי לעיל ועיין שו"ת בית שלמה חו"מ סי' ה' מה
שפלפל בדברי האחרונים בחו"מ סי' כ"ב ובפ"ת חו"מ הג"ל
והנה כל זה כתבתי לפי מה שהלעי כ"ג דיון זה. אלא מעתה
אופשיע לן ספק הראשון ג"כ לחין ראובן יכול לפסול את
צוררו של שמעון מטעם קרבה אם קבלו עליהם לפסוק ע"פ
שלשה דקבלה מהני אפילו בקרובים אם לא צלל ידעו וצחור
צ"ד וכנ"ל ודו"ק כפי קצתו.

ומחמת הטרדות אקצר ואי"ה לכשאפנה קצת אשמה
להשתעשע עוד בד"ת בכ"ג, דברי ידידו עוז הדרש"ת

וקצת יש להעיר בכוונת המהרי"ק שהצאתי לעיל בסמוך שכתב ח"ל ואף הלה יכול לעבד ולומר הרי אחר מעמך הולך למקום צי"ד היפה ואיך לריך על דיני לא הולאה ולא עורה ושומעין לו ע"כ והוא עונה דאין לריך לא הולאה ולא עורה לריך ביחור מה כוונתו דודאי קשה לומר למשל שאם יעריך ראובן להוציא אחר הולאה עבור שבותו בעיר שמעון עד שיעבור הד"ת שיכול לסרב בשביל זה לדון עם שמעון דא"כ מי שצא ממדי"ה לעולם יכול לטעון שריך להוסיף הולאות בעדו שיערך להשאר עוד איזה ימים בשביל הד"ת וי"ע.

(ראגב) מה שכתב שם הב"ח הג"ל להקשות להרא"ש והעור דלפי האוקימתא דמיירי שהעדים הם חולים א"כ אפילו זיילי נכסי דנחצב נמי לא היו חקקין לנחצב תחלה כדי שלא יגיע היות לנחצב ולכן פי' דלא מיירי שעדיין של הנחצב הם חולים או הולכים למדכי"י אלא פירוש חקקין לקבל עדות של הנחצב תחלה ואפי"פ שאפשר דנחצב כך ימיתו עדיו של הנחצב במיתה חטופה, שיהיו צ"מ צ"ק הב"ל ד"ה אין בלשון הרי ישעיה ז"ל ח"ל א"כ יש לפרש שיש לראובן עדים מחזיקתו ורואים לילך למדכי"ה דקאמר מוטב שיפסיד שמעון וימתין עדיו עד שישיבו משיפסיד ראובן הואיל ונחצבו תחילה והדר קאמר פעמים שחקקין לנחצב תחלה דזיילי נכסי שריך לשמעון למכור אם יתחייבוהו וישמעו העולם שריך למכור מיד ויחלו נכסיו ואם ימתין עד שימלא עדיו לפי ראשון או יקבלו עדיו מיד לפי שני שלא יחקק למכור נכסיו דשמא יחכה דדון ע"כ ע"ש ולפי"ק.

בחזור לדין ועיין ערוך השלחן חו"מ סי' כ"ד ועכ"פ נראה פשוט שאם הדבר אמת שאין לו זמן להשאר לראובן פה יותר אלא על ד"ת אחת אז חקקין לראובן תחלה ואין טענה שמעון כלום.

ראשר טען שמעון שאם יסע מכאן ולא יהיה לו את מי לנחצב לדון לא ראיתי צד עונה דפשיטא הוא דאין לראובן להפסיד בשביל זה ואם אין שמעון יכול לילך למדכי"ה יעמוד מורשע מאלו ויתבע את ראובן לדון במדכי"ה וחור הדין לתקומת הראשון כמי שלא היה כאן ראובן מעולם וכעין זה מלאתי ראיתי במהרי"ק שורש י' בסופו שכתב ח"ל ואשר טען ואמר כי הוא עני וגם אינו רשאי ללכת למיסק לארעא דישאל לא ראיתי צד שום עונה דפשיטא עפי מצעיתא בכוותחא דמשום כך לא יתחייב צעל דינו דמה לי אם הוא עני או אם הוא עשיר אם רשאי לצא או אם אינו רשאי לצא יעמוד אנטל דפשיטא דלא דמי למאי דכתב המדרכי דאם אחר הלה כתבו דבריו וישאר צביתו דלא כי כמיניה דהאם הוא ששורה הדין כך הוא לבדו הלה לדון בעירו היבא שהמלוכה רואה לדון בעירו משום דעבד ליה וכו' ומשום כך יכול לטעון ולומר שהוא ראה לברר דבריו אל הדיינים פה אל פה אצל הכה שאלו הדין נותן לבדו הנחצב כדפרישתי לעיל פשיטא ופשיטא שלא יגרע כה הנחצב משום עונו הנחצב או משום שאינו רשאי לצא אלא יעמוד אנטל ע"כ.

ומצתה הכי נמי דידון אם היה ראובן צאמה מוכרה לחזור למדכי"ה ויערך שמעון לחזור אחריו לתצבו לדון משום זה עדיין לא היינו חקקין לשמעון ולחייב את ראובן בשביל זה ממון ר"ל משום שלא היינו חקקין לדינו תחלה

מה שהוא היפוך מדברי רמב"ן ז"ל פי' משפטים שכתב דאין צעלי הדין יכולים לבדו זא"ז לדון אלא צפני צ"ד שבעירם ולא צפני צ"ד שבעיר אחרת ואפילו היו שני צעלי הדיינים בעיר אחרת יכול לומר נלך לפני צ"ד שבעירו ותי דהרמב"ן מיירי כשני צפ"ד הם מעיר אחת יכול לומר נדון בצ"ד שבעירו אצל הכה מיירי שכל אחד מעיר אחרת ואם לא ידונו כאן יהיה החיוב על הנחצב לילך אחר הנחצב צד אחרים כיון שחזמנו כאן ידונו כאן עכ"ל והביאו צפ"ת ע"ש.

וכן נראה מפורש בנתיב הרשצ"א הביאה מהרי"ק שורש י' ח"ל ועוד גדולה מה כתב הרשצ"א בנחצב המלוכה כופה ללה ואין הלה כופה למלוכה משום דעבד ליה וכו' וכן אם אלו חזמן למלוכה דרך למקום צי"ד היפה ואף הלה יכול לעבד ולומר הרי אחר מעמך הולך למקום צי"ד היפה ואיך לריך על דיני לא הולאה ולא עורה ושומעין לו עכ"ל הרי לך הדין שמתאר שאין הדרך שורה לשניהם צד אחד מן דרך שם למלוכה ולא ללה שאף הלה יכול לעבד וכו' ע"ש. והנראה פשוט מה כיון דראובן שצא ממדינת הים וכבר הוא פה בעיר הנחצב לדון עמו או אפילו לשום דבר אחר צעולם מאחר שהוא כבר בעיר מוכרה הוא לדון עם שמעון בעירו אפילו שראובן נעשה הנחצב ולא יכול לומר בעירי אדון עמך.

אלא שמי"מ נראה לעי"ד ג"כ פשוט דה דוקא כשיכול ראובן הנחצב להשאר פה בעיר שמעון ולהשתכח משך זמן הד"ת אצל אם עושן ראובן שהוא מוכרה לחזור מכה המתמלה או אפילו הכרה אחר שגראה צעלי הדיינים אחרי ואפשר אפילו אונס ממון ולא יכול להשאר פה זמן שידונו שניהם אלא או שישמעו צי"ד טענה ותביעה ראובן נגד שמעון או להיפוך תביעה שמעון נגד ראובן וידונו על אחד ולא על השני ואח"כ מוכרה ראובן לחזור למדכי"ה והוצר הדבר לצי"ד שראובן אינו מערים בטענתו נראה פשוט דהצי"ד דין קודם תביעת ראובן אף שלאחר הפסק דין צאמה ראובן יפוצו המדינה וגמלא לריך שמעון לחזור אחריו למדכי"ה מ"מ כיון דאי אפשר לדון תרווייהו אחד הדרא דינא דחקקין לתובע תחלה כשמסתחא דגמי וכחילכתא בעוה"מ סי' כ"ד.

ובעין זה פירשו הפוסקים ז"ל צדא דאי זיילי נכסי ופי' כלומר שגיב להנחצב החק צדא כגון שעדי הנחצב ילכו למדכי"ה או שהם חולים מסוכנים וכיוצא בזה ואם לא יקבלו עדותו נמלא החק להנחצב חוקקין לנחצב תחלה אצל אם גם בנחצב יש חשש זה חקקין לתובע תחלה דמה שאמרנו ז"ל דאי זיילי נכסי דנחצב חקקין לו בתחלה היינו כשיזילי נכסי הנחצב ולא של הנחצב אצל אם ממ"י זיילי נכסי דחד מיניהו הדר דינא דחקקין לתובע תחלה. וז"ל הב"ח וראוי לתת לצד דהרא"ש ורבינו כתבו כאי נפקותא דאם ימיתו עדיו וכו' ולא חששו להך תימא שחממו החוס' על זה וא"כ לומר דלהאי נפקותא אמרי צב"ג שגם עידי הנחצב הם חולים או הולכים למדכי"ה ולפיכך חקקין לתובע תחלה דא"כ אפילו היבא דזיילי נכסי דנחצב נמי לא היו חקקין לנחצב תחלה כדי שלא יגיע החק לנחצב כיון דפי' כך יגיע החק לתובע הרי דפשיטא ליה דהיבא דפי' הקדם תביעה הנחצב לתובע נמלא החק להנחצב דהרא דינא דחקקין להנחצב תחלה חז פשוט.

לריך לשמוע טענותיו תחלה ועיין כה"ג חו"מ סי' כ"ד ובה"א פי' א' דיני ממונות ודו"ק.

והרמ"א חו"מ סי' י"ד כתב החובע לריך לילך אחר החובע אם הוא צעיר אחרת וכו' ואפילו היה לחובע מעות בפקדון צעיר החובע או צעיר אחרת אל"כ יכול לעכב מעותיו צעירו או לריך להודיעו לחובע ואז לריך לדון במקום שמעותיו שם והמבריק שורש ק"ע כתב ח"ל ועל מנהג בני שיש לו חציכות ממון על חצירו וימלא ממנו ביד אחר שמעכבו על ידי שליח הקהל עד שירד עמו לדון וכו' עיקר הדבר ושורש הוא באשרי פ"ק דצ"ק כתוב שם ח"ל וכן נמי מי שצא לפני צ"ד ואומר יש לו חציבה על פלוני ומלאחתי מנכסיו במקום ידוע ואני ירא שאלו יבוא לידו יצריחם ולא אמלא מקום לבנות ממנו חובו ומצקש שיעכבו צ"ד הנכסים עד שיחזר חציכותו וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא יגיע זמנו עדיין וכו' הכל לפי הענין אם רואה הדיין אחרת צדד החובע וכו' מלכ הדיין לעכב ממון החובע עד שיחזר החובע חציכותו ע"ל.

ובת"ה סי' ש"ה באריך הרבה עיקול מעות פקדון והלוואה מאחר דהקדמונים עשאו כמאן דחובל אוכל נפש דבכל שעתא ושעתא עבר אי לא מהדר והצוה דעת רחבי ור"ה שהשיב לרצני לרפת והכסים להם דליתא לתקנות העיקול ואחר האריכות סיים ח"ל מהשעתא נראה על תחילת שאלתינו דכך הדין אם עיני הדיין רואים דראובן אינו דלית דין הוא ואין לו כח להשמיט תחת יד צ"ד שצטירו או בסמוך לו ולא יכול לדחות אותו ולא להעלים נגד שמעון כה"ג לא יכול שמעון לעקל הפקדון או הלוואה ראובן שצטירו של לוי כדי שיהיה ראובן לית לו דינא באתו בעיר אפילו לא נהג בו תקנה העיקול באתו בעיר משום דנכסי איניש אינן ערצאין וכו' ותנן לא יתבע מן הערצ תחילה כיון דמי' חלה בחציבה מקודם על עצמו מעל הנכסים וכו' אבל אם עיני הדיין רואים דליתא בראובן כל בני מילי דפירשו לעיל ונראה דיש לחוש שאם יפטר ממון זה שצטיר לוי תחת ידו לא יכול לשבץ להשיג דין ומשפט מראובן כה"ג אל"כ מחויבים צ"ד לעכב בממון מיד בדין גמור וכו' וכיון דמדינא משיקל הממון צטירו של שמעון ועל פי צ"ד שלו אם יראה ראובן שיפטיר ממנו לריך לדון עם שמעון צעיר וצ"ד שלו ע"כ.

והנראה פשוט מכל הכיל דהכל תלוי בראות עיני הצ"ד אם ראובן הוא איניש לית לדינא או לא וגם אם יש ממש בטענה שמעון בכלל כי אולי שמעון הוא רק משמיט עצמו שלא יערך לשלם ואין לו על ראובן שום טענה ומענה, והגם דהצ"ה מיירי בהם צעיקול ממון של לוי, כ"ש כשהממון תחת יד שמעון כמובן שאין לריך לחזור אחר השליש דכ"ג קול עפי ולדעת כמה פוסקים אמרין כה"ג אפוכי מערחה למח לי כמובן.

ומלשון תה"ד הכ"ל ל"ע קצת להשיך חו"מ סי' ע"ג סי' ק"י שכתב אדוני המהציר דהרואה המלוה שכלה מצבו נכסיו אפילו בחור זמן הלוואה מאד על הצ"ד לעכב המעות וכתב הש"ך דוקא מצבו אבל אם אינו מצבו אפי"פ

אלא שכל זה היבט דראובן מוכרח לחזור צלי ערמה (וגם מה נדבר עוד לתקן אולי כיון שיש לו כסף פה צעיר שמעון אפשר לעקל). אבל היבט דחיישינן דלמא בערמה הוא שדבר ראובן אז ודאי נשתנה הדין שבהי' אז כבר טענתו של שמעון הוא טענה חזקה דילמא יחזור למדי' ולא יוכל לחצבו ואף שאם לא צא לכאן ממילא היה מוכרח שמעון לחזור אחריו למדי' דהחובע הולך אחר החובע אבל כיון שהחובע כבר כאן צעיר החובע כיון שהוא מחויב לדון צעיר החובע אל"כ ודאי דטענה הוא דילמא לאחר שיסיים בדי' יחזור למדי' ולא יוכל לדון אחר.

אלא שזה כבר תלוי בראות עיני הדיין כוונתו אם כוונתו לרמאות ולברוח למדי' או כוונתו לריוח אלא שאין צידו באמת להשאר פה ואם למרחק עיני הדיין נראה טענה שמעון טענה ויש חשש שראובן לאחר שידון אחר יפשוט לו את הרגל אז ודאי דיש לדון לו קודם ואדרבה לא צרי לעקל לו כלום אלא שומעין טענה החובע תחלה שהוא שמעון שחובע מראובן כמו גבי דיני חילוי נכסי או שמעקלים עליו את הכסף והדבר נמשך ביד צ"ד כפי ראות עיניהם וכן מפורש במבריק שרש י"ד בסופו ח"ל ועל אשר לא ראה ליתן לו זמן מנלתי ערבות מה אוכל להשיב בזה הכלל אין לתפוס על הדיין אם לא בראיה ברורה כי ידעת שציד הדיין לפעמים לעשות דבר יראה כנגד היושר אם יראה לו שהצטל דין דוחה או מרמה דבר זה תלוי בראות עיני הדיין רק שיפשה לשם שמים ע"כ. וכו' שאר פוסקים.

וב"ש כיון דנפיש רמאי עובא בזמן הזה יוצא כל מי שגמלא חובע לדון ע"י צעיר ממקום אחר יטעון הוא חייב לו ואינו הולך אחר לדון עד שישלם וגמלא לקחת מדת הדין ועיין במבריק שורש כ"א ובש"ע חו"מ סי' ע"ג ספי' י' אימתי הצ"ד רואין נעכב מעות החובע ואחד הוא כשהלוה רואה לילך למדינת הים וחובע המלוה את שלו וכנראה דזה רק בני שבהי' דר צעיר עם המלוה ויאלץ משם והינה ממנו צעיר שאלץ משם יכולים החובעים לכוף לדון עמהם צעירים שלא יראה כל אחד ואחד לוח וכו' ולכך למדי' ועיין ש"ך שם סי' ק"ד.

גם כי עיקר דין עיקול הוא ענין מסובך מאד ותלוי באשלי ברצני והמרכיב ר"י צ"מ כתב ויש פוסקים דאם חובע לחצירו מנה והלה אומר הן ודאי שאני חייב לך אלא אני תופס אותו בעבור מנה שאתה חייב לי או עבור חפץ פלוני לא כל כמנייה לעטון עליו מלוה יסבה אלא צ"ד אומרים לו הן המנה שהודית שאתה חייב לו, והחוב שאתה טוען עליו תצא עמו לדון וכן פרש"י צ"ק מ"ו גבי חקקין לחובע תחלה ובמדקדק בפרש"י יראה דמשמע דהחובע והחובע שניהם מודים זה לזה חציבותיהם מדקאמר חקקין לחובע תחלה ויוליא לו המנה שהודת החובע ואח"כ יעיין לכמה עולה קלקולו של חובע וישלם לחובע ע"כ אבל פוסקים אחרים פי' דמיירי שאין החובע מודה בחציבת החובע וכן נראה דעת הר"י וברש"א ובעור והרמ"א סי' ק"ח כתב דהא דאין חקקין אלא לחובע אינו אלא כשהחובע מודה לחובע רק שאומר שיש לו טענה אחרת שחייב לו ממקום אחר אבל אם החובע אומר שיש לו שום טענה נגד השטר והשעבוד שנתחייב לו בזה לא שייך דינא דחקקין לחובע תחלה כי מי יודע אם נקרא זה החובע מדינא או לא ואף צדד שצדד לדיון שיתחייב לחובע עכ"פ

לאו כל נחצב יטעון, אינו מוכרח דלדבר הכא נמי איכא למיחש דכל החוצב הבא ממדי"ה יטעון כך כדי להשמיט ענמו כיון שיודע שזא ממרחקים ואין לו זמן הרבה להסות ככאן חכ שכיח מאוד, וגם הא טעם שכתב אדונינו הד"ח ז"ל דל"ל דהוי זילי נכסי כיון דעדיין לא ידענו מה לו על חצרו אם יש ממש בדבריו כלל וצודאי דכ"ג חקקין לחוצב חחלה וכבר בררתי זה בצמחי"ת לעיל בס"ד. ע"כ לפענ"ד דאם אין הכ"ד רואין בראובן הבא ממדי"ה שום רמאות בדגא וליכא למיחש שיצרה בחצרה או באופנים הג"ל שמוכרח לחזור לפענ"ד פשוט דאין בטענת שמעון ממש ואם לא יראה להשיב עדי ישליש דין מסרב לו וכמו שפסק הד"ח ז"ע אצל אם יראו הדיינים שיש ממש בטענות שמעון אזי צידם לעשות כפי ראות עיניהם להליל עשוק מעשוק כוללפענ"ד.

ובהדי שוחא אעיר עוד אמש"כ צריש דבריו צפרש"י חילי נכסי שיש כאן חגרינ שיקובו דמיים יקרים ומחר ילכו להם וכחצ כ"ג ואם כי זה יכולין לחשוב בגדר מניעת הריחוב כמ"ש שיקובו דמיים יקרים אפ"ה נחשז זילי נכסי מכ"ש צנ"ד שיהיה לו היצק ודאי. ואני לא באחי לידי מדכ זו דלפענ"ד כוונה רש"י פשוט דקרקע שוב הרבה הוא אלא שצריך למלא הסותרים אה או המטעלין שהם וכיום יש לו חגרינ מחפשינ וישלמו לו דמים יקרים והיינו בשוי עבור נכסיו (ובפרט דאין אונאה לקרקעו) ומחר ילכו להם ויערך להחיל הנכסים ולמכרם בצול ואין כוונה רש"י שהיום יחנו לו יותר משויו והכי מורה לשון הגמ' זילי נכסי כלומר שחולו הנכסים משוים ואם כוונתו שלא יקבל ריוח לא שייך לשון זילי נכסי, ומכ שכתב רש"י לשון שיקובו דמיים יקרים ר"ל שהנכסים שוים דמים יקרים והם ישלמו בעצורן כי הם חגרינ יודעין שויו ולריכין לו לא כן כשילכו ולא יהיה מי שישלם השאל.

ופה שבתה קולמסי לגדול הטרדות ידידו המברכו בברכת התורה ולומדיה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ר"ג

אי מותר להיות (רווראר בלע"ז) אחד מהשופטים במשפטי עבריים, ואי יש חלוק בין ר"מ לריני נפשות, לער"ד במשלת

ב"ה יום ג' לסדר ואברכם התשכ"ד ברוקלין ג"י יצ"א.

כבוד העו"ד היועץ המשפטי, מבי' פילדער ג"י.
שלום וברכה.

אחדשה"ט בדבר השאלה ששאל צמי שחזקן להיות (זורא צלע"ז) (פי' לפי חוק המדינה צארכ"צ בערכאותיהם כשיצאו צעלי דינים לדון ומשפט הן דייני ממונות והן דייני נפשות והעו"ד מצקשים מהשופט שאל דיון יחידאי אזי הצית משפט ממין אנשים מאזרחי המדינה

שמחמטע מידי יום ויום ולא יוכל לשלם לזמן אפילו צמטעלנין לא יוכל המלוח לעכב חוץ הזמן וכי אצל ממה שכתב הח"ה שם מדברי הרא"ש פ"ק דצ"ק ח"ל וכן מי שעדיין לא הגיע זמן שט"ח וצא לצ"ד ואמר כך הכל לפי ראות עיני הדיינים יכולין צ"ד לעכב ממון הנחצב עד שיצטר חציעתו או עד שיגיע זמן השטר ע"כ ומפשטות הדברים משמע לכאורה דגם כשאמר דירא שלא יוכל עוד להיות נפרע ממנו צ"ד מעכצין המעות ועיין הגבחה אמרי צרוך שם שהקשה ג"כ מדברי הרא"ש גיטין ולי"ע ועיין מהר"ק שורש ק"ע ד"ה והכי לך ובסמ"ע ח"מ סי' י"ד ס"ק ע"ו.

וראיתי לכ"ג שצביא דברי ק"ז מרן הגב"ק בעל דברי חיים (ח"מ ח"ב סי' ז') בעוצדא כעין דין וכחצ דלא ידע שום מקום לומר שלא להשיב על טענת החוצב עדי ישליש לו מעות על החציעה שלו וא"ל דהא הוי זילי נכסי כיון דעדיין לא ידענו מה לו על חצרו ואם יש ממש בדבריו ככ"ג חקקין לחוצב לכ"ע דל"כ כל נחצב יטעון כן. גם אין לצא עליו מכה עיקול דהרי ידוע פלוגתא הראשונים ז"ל אי מעקלים ואפילו לפוסקים דמעקלין אפילו צלי אמחלה מ"מ להכריח להשליש מעותיו על טענה שאינה צרורה ואין אמחלה לית מאן דפליג דלא יוכל לעכב טענותיו עדי ישליש ע"כ.

וכת"ר כתב דהמעין שם היטב צלשון קדשו יראה ששונה לגמרי מנ"ד מחרי טעמי דברי אומר דברים של טעם שחושש שהחוצב יחזור למדי"ה, (צ) הא טעמא מ"ד עיקול דל"כ כל נחצב יטעון כך נמי שונה הוא דהכי לאו כל נחצב יטעון כך, גם מדסיים דצעי חרתי טענה שאינה צרורה ואין אמחלה משמע דאם היה ליה טענה צרורה או אמחלה שומעין ליה והכי עכ"פ היה ליה אמחלה שפיר יכול הנחצב לעקל מצלי להשיב על טענותיו עדי ישליש, ולכן אפשר גם הד"ח מודה צדין שחייב להשליש עכ"ל.

ולפענ"ד אין זה מוכרח, חדא דלכאורה כבר העלתי דהכל חלוי בראות עיני הדיינים אמנם אפילו כן נראה מדברי כח"ר דעיקול והשלשה כהדדי נינהו וכמ"ש ח"כ שפיר יכול הנחצב לעקל מצלי להשיב על טענותיו עדי ישליש אצל צאמת דהכי רחוקי נינהו דעיקול עכ"פ היה לן סברה ק"ח כדעת הפוסקים דמעקלין אפילו צלל אמחלה וכ"ש אם הוא צעמנו חייב לו מעקל אצל להשליש מעות מכיון זה כבר דבר קשה וכמו שכתב שם צפי' הד"ח דאפילו לפוסקים דמעקלין צלי אמחלה אצל להכריח להשליש מעותיו על טענה שאינה צרורה צלי אמחלה לית מאן דפליג דלא יכול לעכב טענותיו עדי ישליש מעות כי דין זה דעיקול חידוש הוא ואין להוסיף עליו כמבואר במהרש"ם ז"ל. וסוים דכל זה אפילו היה נראה דל אלמות אלא החוצב אין דיון להשמיט ענמו עד שישליש וכ"ש הכא דאין נראה צו דל אלמות ואין ראייה שזה אלא.

ומעתה הכי נמי כרי שמעון אינו טוען טענה צרורה על זה גם מה שכתב דהכי היה ליה אמחלה ודברים של טעם כבר כתבתי דהא חלוי בראות עיני הצ"ד כי אולי צאמת איש ישר והגון הוא, גם האי חלוקה דרבנן דהכא

שם האלילים להשחיתם שנאמר, דברים ל"ב לא כלורינו נורם ואויבנו פלילים כשאויבנו פלילים זהו עדות לעלי יראתם ועיין ציור הגר"א חו"מ סי' כ"ו בשם החנומא. והרמזין ז"ל הוסיף שאפילו נחרצו שני צעלי דינים לילך לפני דיני עכו"ם אסור אפילו דין שדינם כדינו וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה הביאו הב"י.

והרמב"ם פכ"ו מה' סהדורין ה"ז כתב כל הדין כדיני עכו"ם ובערכאות שלהן אפי"פ שבי דיניהם כדיני ישראל הרי זה רשע וכאלו חרף וגדף והרים יד בחורח משה רבינו שנאמר ולא להם המשפטים אשר חשים לפניכם לפניכם ולא לפני עכו"ם וכי ובעושי"ע חו"מ ס"א כתב אסור לדון בפני דיני עכו"ם ובערכאות שלהם וכי בג"ה ויש ציד צ"ד לנדומו ולהחרימו עד שיסלק יד עכו"ם מעל חצירו וכן מחרימין המחזיק ציד הכולך לפני עכו"ם וכו' מדברי הריב"ש בתשובה סי' ק"צ ע"ש באשה שיש לה לזא"ק צסוק האשורה. הנה מפורש מן החורח ותלמוד וכל הפוסקים גזל האיסור לדון בערכאות שלהם ולהיות מחזיק ציד הכולך לדון בערכאות והמחזיק צו פשוט דהוא בכל אופן שהוא מחזיק אסור.

ומעתה פשוט דאסור לישראל להשחחף ולעשות דיין כדיניהם מפני כמה טעמים חדא שהרי ק"ו הוא ומה לילך לדון בפניהם אסור משום דנחנים ע"י חשיבות להם כ"ש לילך ולדון כלומר להיות דיין מהם ולדון ע"פ דיניהם ודאי דאסור הוא, ועוד צו שניה דנראה ודאי דעכ"פ מחזיק הוא ציד הכולך לפניכם שעי"ז יראו שגם ישראל משחחפים כדיניהם ויבאו לדון לפניכם ואין לך מחזיק גדול מהם ולא מציעה דהיינו דהצעלי דינים תרווייהו מישאל שבוואו לבית משפט בערכאותיהם וצאו צע"כ או אחד או תרווייהו שעובר הוא באיסור אלא אפילו צאו צלונם העוב מ"מ עוברים כולם משום לפניכם ולא לפני עכו"ם ופשוט ג"כ שאם דן כדיניהם והוליה ממון מהם ונתן להם צלופן שדייני ישראל לא היה מוילין אלא כדיניהם שהמעות גזל ציד המקבלו זה הדין הרי גזל ממון מהם ונתן להם ודאי בכלל גזל לזד מהאיסור של לפניהם ולא לפני עכו"ם והמעות גזל ציד שני ואם קודש צו אשה צלופן מעות אינה מקודשת דלא קי"ל כר"ש דסתם גזילה יאוש צעלים כדאיתא ר"פ האיש מקדש (י"ב ע"ב) ופשוט שאם חייבו ממון ע"פ דיניהם שלא היה מחויב דיני ישראל שצידו לקחתו לדין ישראל על שחייבו ממון בערכאות שלא כדין ואם נעל ונתן ציד מחייב בכלל גזלן ואפילו אם לא נתן ונתן ציד מ"מ חייב כדין גורם היזק לחצירו וי"ע כשהאחרים היו עכו"ם אם הוא משלם כולו או לפי חלקו ואין כאן מקומו להאריך בזה.

ואפילו היבא דדיניהם שזכר לדיני ישראל ולא הוליה ממון שלא כדין מ"מ רשע מקרי שהרי עכ"פ הוא מסייע ומחזיק ידי ההולכים בערכאות וגם שודאי שמחייק צוה דיני ע"כ. אלא אפילו היבא דאחד דאחד ישראל ואחד עכו"ם שצאו לדון בערכאות נמי אסור וכי מפורש בילמדינו במדרש חנומא ובשאלות פ' משפטים ופ' שופטים ז"ל ומנין שישאל עכו"ם שיש להם דין ועסק זה עם זה שאסור

פשוט עם צעלי מלאכה או סוחרים שאינם יודעים בטוב דיני המשפט וחוקיה ובוררים הסכום אשר ישו צוה שני הצדדים למשל חמשה או ששה או חמשה או י"ב או כ"ד פחות או יותר והאנשים האלה יושבים על מידן צבית המשפט ושומעין הטענות של העו"ד והצעלי דינים ואחר גמר כל הטענות ודבר השופט אל האנשים האחרים הנצחרים האלו ומסביר להם ומלמדם חוק המדינה נמשל שאומר להם בדרך כך אם כן חוות דעתם ראובן אשם באשמה זו שמאשימין אותו אז החוק המשפטי לחייבו צכך וכך ואם נראה צענייהם שאינו אשם אז יפטר ע"פ חוק המשפט ואחר שדבר לפניכם השופט סוגרים את האנשים האלה בחדר מיוחד שאין שם איש והם נושאים ונותנים בטענות הצעלי דינים. ומחוק הזה ג"כ שישו כולם לדעה אחת או לפטור או לאשמה ואם לא יוכלו להשוות אז צעל הדין וצריכים לצרור אנשים אחרים ומתחילים הטענות מחדש. ולאחר שהשוו דבר והסכימו כולם לדעה אחד הם נעשים דינים ומוילאים הפסק שלהם להשפט שיענוש את האדם צכך וכך וכך והשופט מוילא את הפסק על פיהם חייב או פטור).

והנה אותם האחרים זה דרך צרורם צוחין אותם שאם יודעים צלשון המדינה בכתובה וקריאה וכיוצא צו עוד ענינים אם הם אנשים בדרך כלל מכובדים, ולא היו צבית האסורים וכדומה ואחר שנחצר להם שיש להם הקוולופיקאציעם לפי דעתם אז מחמיים אותם מצית משפט להיות דיין שצוה אחד צבית המשפט כלומר שצכל יום משצוה צו הם מוכרחים להופיע צבית המשפט וכל המשפטים שצינאו לבית משפט זה שצצוה צו על פיהם יחחוק, גם לפעמים צוחרים אנשים דוקא למשפט ידוע, ולפעמים יכיה המשפט צדיני ממונות ופעמים צדיני נפשות, ולפעמים הצעלי דינים עכו"ם הם גוי עם גוי או גוי נגד המדינה ופעמים הם עכו"ם עם ישראל או ישראל עם ישראל חצירו. עוד צריך לעניינינו לדעה דלפעמים האחרים האלו הם אנשים ולפעמים נשים או צחערות מחלה על מחלה או פחות או יותר כפי הנראה להם, והשאלה אם החמיו מצית המשפט אדם מישאל שומר החורח או אשה ישראלית שומרת החורח אי שפיר דמי להם להשחחף צוה או אסור ע"פ חוקי החורח ואז פשוט שהשופט וצית המשפט ישחררו אותם מהם כי מדינתנו הוא מלכות של חסד ה' ירום כודו ומצנחה לכל אמונה ושומריה שלא להכריחם לעצור על דתם צכל שהוא ח"ו.

ולפענ"ד אסור לישראל להשחחף במשפטים כאלו ולהיות דיין צוה דכך כחצי צחורתינו חורח משה אמת הנחה לנו מפי הקב"ה צבר סיני צפי משפטים ואלה המשפטים אשר חשים לפניכם ותיהא צגמ גיעין דף (פ"ח ע"ב) היה ר"ע אומר כל מקום שאמה מוילא אגוריות של עובדי כוכבים אפי"פ שדיניהם כדיני ישראל אי אחא רשאי להיזקק להם שנאמר ולא להם המשפטים אשר חשים לפניכם ולא לפני ע"כ, דבר אחר לפניכם ולא לפני הדיועות ע"כ ועיין רש"י שם. וצבש"י עה"ת ואפילו ידעה צדין אחד שרם דיין אותו כדיני ישראל אל תצינאו בערכאות שלהם שהמציא דיני ישראל לפני ארמיים מחלל את השם ומחיק

הא"ר הרגו את אנשי שכם הם לא חיו כח צ"ד ישראל יפה עליהם אבל אי נמא דצ"ד של ישראל נמי כופין אז אתי שפיר ואין לי ספר מחנה חיים לעיין בו ועמנו אלא ממנה שהצילוהו האחרונים. עכ"פ נראה מכאן דצ"ד של ישראל יכול לכופין.

ובהדי שוחא נפל מילתא בלצאי ליישב דברי המדרש בתמורה שפרשה ויגש דכחיו ויגש אליו יחודה איחא במדרש בנימוסיו ואם אין לו ונמכר בגנבתו והאי יש לו והדברים תמורה מה זה שספר יחודה ליוסף נימוסי ישראל אבל להג"ל י"ל כיון דיחודה היה לו דין עם יוסף וחס אולי יעבור על לפנייהם ולא לפני עכורים ולכן נגש אליו ויאמר כחיו בנימוסיו ואם אין לו ונמכר היינו שיש לן דיני ישראל ואם לא יחפון אז הובע עכורים רשע ולהג"ל ממנו יכול לילך בערכאותיהם. ובחידושי הארזותי בלופנים אחרים.

אלא דמ"מ אומר אתי אפילו נמא דיש כח וחיוב על צ"ד של ישראל לדון לעכורים בעכורים ואפילו דדיניהם כיון שהם מלווין על המלוא שלהם ודינין אחד מהם הרי רק כמסייע לו ישראל לקיים המלוא שלו ולדון ולא נמא דאיכא שבתא להם בזה מ"מ צדיק להיות מדיינין (זולת צל"ז) אסור עכ"פ שהרי כתב הרמב"ם ז"ל דצ"ד לא חדון אשה ולא חסיד להם וא"כ אשה פסולה לדון ולהעיד לצ"ד ג"כ והכא הרי הם מקבלין גם נשים לדון ועדות נשים ואדרכה הם עובדים בזה, ודיניהם אינו דין וכל דין שנפסק ע"י אשה בעכורים הוי עיוות הדין והמשחק עם האשה לדון ודאי דעבר איסורא לפי שאז אינו דין כלל ועובר אלפ"ע ואף שבעכורים דנין ע"פ דין אחד מ"מ אם לא דנו חלל כולם ביחד אין לומר דכיון דהיה שם גם איש נמא דדינו דין כיון דכולהו נכנסו לשם זה ואדרכה החנו דיניהם שזאם לא יסכימו כולם לא הוי דין וא"כ ע"כ דגם הסכמתה מכרעת וממילא לא הוי דין וא"כ פשוט דאסור להשחק. ואף דלאו בכל פעם ישנם שם גם אנשים וגם עדות נשים או שופט אשה מ"מ כיון דאפשר שיצטוו גם נשים חכמה אינו צורחה אחר"כ לחזור אחר"כ לבחולת אסור ליכנס לבד כי אפשר שיעוותו הדין בקבלת עדות אשה או עדות שאינו צוררה אלא מוכרה ולא ראו העדים הנקרא (סירקאמטענשאל שוידענס צל"ז) ולכן אסור ליכנס בזה. וכיון דנמלאו בערכאותיהם דינים שהם נגד החוק והמלוא שנחייבו בהם אסור להשחק בהם כנלפע"ד צורר ואפילו בין עכורים לעכורים לבד כי נראה בזה דיש בזה משום משנה לדיניהם אף כשאין הדין בשביל ישראל. וקצת יש לדייק מדברי רש"י שכתב שהמציא דיני ישראל לפני ארמיים וכי משמע דייקא דיני ישראל וצ"ע. ובמקום אחר נסחפתי לפי מה דקו"ל דצ"ד קרובים נאמנים להם אם גם אשמו ככלל או דילמא אשמו כגופו ממש והוי צר אחד והוי כעמנו ממש אבל בזה דלא הכא אין נפ"מ כיון דפסולה להעיד ולדון כמובן. ודעת קצת פוסקים דצ"ד נעשה אפילו על הודאה עמנו ועיין ח"ס יו"ד סי' ע' ובמ"מ האריך בזה.

ועד הכה דברתי אם המשפט הוא צדיק ועיני מעונה אבל אם המשפט שהחמק עליו להיות דין בו הוא

לומר לעכורים לך עמי לערכאות לפי שהוא עובר בלאו שנאמר מגיד דבריו ליעקב וגו' לא עשה כן לכל גוי ע"כ וכיון שכן גם כל הג"ל שייך בלואו הג"ל ג"כ ומה שהולכים היום עם העכורים לערכאות כחבו הראשונים ז"ל דהוא רק כדי להג"ל מידם אם אי"ל בלואו אחר עיין חוט המשולש הג"ל וא"כ אם יהיו שני הבעלי דינים אחד עכורים ואחד ישראל בלואו שאסור להביאו לדיניהם נמי עובר, ועיין אר"מ חו"מ סי' כ"ו מה שפירש על ק"ק מין ועוד קהילות שטוברים בכולם לערכאות צדיק דח"כ וכתב שאין שומעין לו והמצטל שכן הרבה יכול ע"ש.

ויש לתקור היכא דהוי הבעלי דינים תרומייהו עכורים ד"ל דלפ"כ אסור דאף דצ"ג מלווה על הדינים מ"מ הם מלווין לעמוד להם דיינים משלהם וכמו שכתב הרמב"ם פ"ט מה' מלכים ה"י ח"ל וכידן מלווין על הדינים חייבין להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשם מלוא אלו ולהחזיר את העם וצ"ג שצטר על אחת משבע מלוא אלו יכרג צבייף ומפני זה נחייבו כל צעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דמוהו וצ"ג נכרג צבי"א וצדיק אחד בלא התראה ועפ"י קרובין אבל לא בעדות אשה ולא חדון אשה להם ד"כ. נראה לבאורה מפורש דהן צעמון חייבין להעמיד להם דיינין אבל חנן לדון להם צדיניהם אפשר דלכתי הובע שבה להם ואסור.

ובפ"ח מה"מ כתב הרמב"ם דכל צ"ג שלא קבל על עצמו מלווה צ"ג הורגין אותו אם ישנו חתח ידיו משמע לבאורה שיש חיוב על הצ"ד לכופו בעכורים וכ"כ מהרש"א הובא במל"מ פ"י ממלכים, אבל במהנה חיים ח"ב יו"ד סי' י"ח נתקשה בו דמג"ל שיש כח או חיוב לצ"ד לכופו נצ"כ, עוד חקר במל"מ פ"י הג"ל אם חכמים עשו גדרים וסייגים לצ"ג ובמ"מ הג"ל ח"א סי' י"א מחפלא עליו שצ"ד של ישראל אין להם כח על בן נח ומציא להב"ם יו"ד סי' ר"א מה הוא כח צ"ד יפה ובמ"מ ח"ג סי' מ"א חזרו וחקק דבריו מקושית בעל המקנה דאין חיוב על צ"ד של ישראל להענישו רק צ"ד שלו. ועיין בספר המקנה (סופר) ח"א דף כ"ז ונסופו צ"ג. בהשעמנו. ולבאורה לפי זה הוא דבר במחלוקתם שו או צ"ד של ישראל מלווין על צ"ג לכופו אותן, והשחא אי נמא דיש חיוב א"כ ה"א אפשר לומר דבמקום ששם שני גוים שצאו לדון מותר גם לישראל לדון להם בערכאותיהם צדיניהם שהרי הם מלווין על הדינים.

אבל י"ל דאם צ"ד של ישראל מחויבים לכופו דוקא צדיני ישראל השייכים לעכורים ולא צדיניהם שנעשו מכה מכה המדינה וחוקיה דאף דלהם הובע דינא כמבואר בפוסקים לענין מקח וממכר וכדומה אבל לא לצ"ד של ישראל שאסור לדון אפילו להם צדיניהם משום שלא להחשיב את דיניהם ויש לעיין בזה כי אין הפנאי מסכים כעת לברר, אמנם אפילו נמא דצ"ד של ישראל כח צ"ד יפה עליהם ומה שהקשה המחנה חיים מג"ל צענייתו אמרתי לבצוא ראי גדולה ומוכרחה לפי דעת הפוסקים דהאבות יאלו מכלל צ"ג א"כ תקשה למ"מ הרמב"ם דאנשי שכם נחייבו הריגה מפני ששכם גזל והם ראו ולא דמוהו אבל כיון דצ"ד יעקב צ"ד של ישראל היו דיאלו מכלל צ"ג א"כ

דמומחין דיון עבדי ואינם מודים בלמומחיתו ולא מכווני לשליחות חכמים ולכן נשאלו באיסור של לפניהם ולא לפני עכורים.

ראכתי פש לן לבצר מילתא חדא מה שישאל השואל שכרי אמן קייאל כשמואל דינא דמלכותא דינא ובפרט לענין דיני ממונות וא"כ הכי נמי לענין הערכאות נימא הכי, אמנם זה אינו דכבר כתבו הראשונים ז"ל דלא אמרו דינא דמלכותא דינא אלא במאי דאיכא הורמנא דמלכא ובדברים שהם מדיני המלכות כי כמו שיש לנו לישראל משפטי המלוכה כך בשאר העכו"ם דינים ידועים יש למלוכות ועליהם אמרו כלומר אדינן אלו מה שנוגעים למלוכות ודיניהם דין אצל דינים שדינים בערכאות אין אלו ממשפטי המלוכה אלא בערכאות דנים לעומן כמו שימלאו בספרי הדינים שאם אי אהא אומר כן בטלת חיו דיני ישראל כי"כ הרשב"א בחשוכה הביאו הכ"י בחומ"ם סי' כ"ו בסופו, ועוד שכרי אין המלוכות מקפדת שיכא השער נידון דיניהם דוקא עיין בהשג"ח טור ג' סי' ר' וכ"כ בשם הרמב"ן ז"ל וממילא לית בזה חיו זילתא למלוכה ואין נאטיונו להחפול בשלמה של מלוכה ובפרט מלוכה של חסד אצל המלוכה בעלמא אינה מקפדת שדיני ישראל ושטרותיהם ודיניהם יגמרו דוקא בערכאותיהם וכן כל כיוצא בזה ואדרבה הם מתחשבים בפסק דין שאלא מצ"ד ישראל ע"פ החורב וממילא אין כאן שום זילתא למלוכה חיו, וגדולה מזו כתבו הפוסקים דאפילו אי יעמוד מלוכה ויגזור להדיא שכל דיני המדינה ויושביה יתחבו דוקא ע"פ ערכאות שלהם אין על דיני ישראל לקיים זה ועל כזה לא אמרו אלא על דברים מחוקי המלוכה עיין ש"ע חומ"ם סי' שס"ט בסופו ברמ"א בשם מהר"ק שרש קפ"ח ובסמ"ע שם (ועיין חכ"ש שם) וברמ"א חומ"ם סוף סי' ע"ד ובש"ך סי' ק"ח ומהר"ם אלשיך סי' ע"ט וקט"ז וקט"ז וקב"ט ובת"ש בן לב ח"ג סי' ק"ו ובמצי"ט ח"ב סי' קע"א ורש"ד"ס סי' ע"ה וק"א וש"ג פ' ג"פ ומהר"ם סי' יוד וסי' ע"ד וש"ך יו"ד סי' קס"ז קס"ח והש"ך ז"ל זיין להני פוסקים ע"ש ובאחרונים ודו"ק. ועיין סה"ת שמי' חלק ח' אות ב' ושו"ת הריב"ש סי' תל"ה, ואין לריבין לחפוש בחורחיו הקדושה חרות משה אמת.

ראי שפיר דמי לישראל להעיד לפני ערכאות דיניהם ימחול נא לעיין בטוש"ע חומ"ם סי' כ"ח ס"ג פרטי דינים ואופנים ויש לי בזה אריכות דברים אלא שאין הפנאי מסכים יותר כעת.

ובזה הנני חותם למען התורה ברגשי כבודא והוקרה.

הרב מנשה הקטן

יו"ר וועד הלקה דאיגוד הרבנים

סימן ר"ד

לאיזה דברים בע"ה קונה משכון שלא בשעת הלוואה

ב"ה אור ליום ד' לסדר שופטים התשכ"ה ברוקלין
ב"י יצו"א.

לדון בדיני נפשות חמור יותר ואם הוא צבר ישראל כמעט שהוא ציבורו ועל יעבור חדרא שכרי לדון דיני נפשות בעיני סנהדרין סמוכין איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה דוקא וב"ד של כ"ג ולא פחות מהם מה שבעני"ה לא נמלא צינינו זה ערך זמן הגלות ואפילו מי שנה קודם החורבן כבר הפסיקו לדון דיני נפשות וכל הדין דיני נפשות שלא ע"פ דין חורב הכי הוא סתם בכלל רוחא נפש ישראל ועיין גמ' מכות דף ה' ע"ב ציבורה בן עזאי שהרג עד זומם שנחם יחידי להוליך מלבן של אדוקים שהיו אומרים הרגו אפ"כ נהרג ואין קייאל הרגו אינו נהרג ואמר ליה שמתען בן שטח ששפך דם נקי והיה ר' יהודה בן עזאי משתטח כל ימיו על קברו של אותו העד לפייסו והיה קולו נשמע וקבל על עצמו שלא להורות כ"א בפני ר"ש בן שטח וק"ו בן בנו של ק"ו כה"ג. שניה שכרי בדיני עכו"ם אין להם שום רשות לדון דיני נפשות ישראל אפילו בזמן שישנם צ"ד סמוכין ומגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל.

אלא אפילו אי הוה דיני נפשות של עכו"ם נמי נראה דאסור להשתתף עמם כי הם מכין ועונשין שלא מדין חורב ומקבלים עדות נשים וגם שופטים נשים מעמידים להם מה שמצוה ברמב"ם דאסור להם לעמוד ולקבל עדות נשים וגם הורגים על השערות וכיוצא בזה ולכן פשוט דאסור להשתתף בזה.

אמנם היכא שחושב שיוכל להליל את בן ישראל וכגון שידוע לאיזה משפט יקראו אותו וידוע שהוא בן ישראל ויוכל להלילו ע"י שהוא לא יסכים עם האחרים להורגו כה"ג נראה דמותר לו לילך ואדרבה גם מזה הוא להליל נפש מישראל ובודאי לריך לטעות כל טעקאות להליל נפש מישראל, ועיין ע"ז דף י"ה ע"ב לאיטעדינן מותר מפני שזוהו ומליל אצל לריך אז שידע כשנכנס דככל אופן לא יסכים חיו להורגו דאלי"כ הרי גרם להורג נפש מישראל ובכלל רוחא הוא כנלפע"ד.

ראין להקשות דהא בגמ' גיעין פ"ח שם חני נמי לפניהם ולא לפני הדיוטות ואין הדיוטות אמן כיון דהאידנא ליכא מומחין וכדאמר ליה אביי לרב יוסף דהא כבר תי זה בגמ' שם דכחולאות והלואות ועשוי גט וכדומה לכל זה אמן שליחותיהו דמומחין עבדין לאפקוי דיני קנסות דהא מדי דלא שכיח ואיך ציב חסרון כים לא עשעיין לעבור שליחותיהו, וכבר הקשו החוס' בקצלה גרים דכתיב ציב משפט ובטי צ"ד מדאורייתא והשתא ליכא מומחין האין מקבלין אותם ותי דבדא שליחותיהו עבדין והתי דחוק וכן כתב צחוט המשולש והרשב"א תי דממשמעות הפסוק מלין למעמד הכי דכתיב וכי יגור אחכם גר או אשר צחוככם לדורותיכם משמע שכל הדורות רשאים לקבל הגרים אפ"כ שידוע שכל הדורות ליכא צ"ד מומחין ומכאן עממא נמי אמריין בפ"ד ממחוסרי כפרה (פי' ע"א) דהרל"ה דמים לא מעכבא. מחבאר עכ"פ דאש"ג דמלפניהם אימעט נמי הדיוטות דכשרים הוא מטעם דשליחותיהו עבדין אצל בדיני נפשות לא אמריין הכי דהוא בכלל קנסות. ואין לומר דעכו"ם נמי שליחותיהו עבדי ועכ"פ בדיני ממונות ובזמן שדין דינינו דהא עכו"ם לאו ציב שליחות נינהו ולא שליחות

והיצא לן חלקו בין מלוח על המשכון בשעת הלואה למשכון שלל בשעת הלואה דבשעת הלואה פקע ליה שעבוד נכסי ושלל בשעת הלואה פקעי צי שעבודי. אבל כי כן נמלא דהמלוח על המשכון בשעת הלואה ג"כ יש לו קלח קנין במשכון דהיינו שפי' אלים שיעבדו על המשכון עד שפקע שעבוד שאר נכסי על משכון זה ויש לו חפיסה זו ואם אבד המשכון אבד חובו ולפי' שפיר מוציאים דברי החוס' דכיון דבפי' קונה משכון שלל בשעת הלואה קנין גמור עד שיפדה והקנין הוא שמפקיע השעבוד דהרי לענין פדיה אחי' ציד הלוח לפדותו נמלא דהקנין שיש לו במשכון הוא להפקיע שעבודו של לוח אי"כ בשעת הלואה נמי עכ"פ אלים שעבדויה כלומר דהשעבוד שנו אלים כ"כ שמפקיעו משעבוד נכסים אחרים וחלו על משכון זה וכיון דאית ליה למשכון הפקעת חלי שעבוד של הלוה שפיר כחבו החוס' דכיון דבמשכון שלל בשעת הלואה קנה לגמרי עד שיפדה כ"כ משכון בשעת הלואה אלים שעבדויה לחסוד ממון לקדש זו האשה וכו' כיון דעכ"פ יש לו קלח קנין.

ובזה אחי שפיר מאד מה שחי' שם האי דהמלוח על המשכון אינו משמע משום דקני ליה כדרי' והקשו ג"כ דרי' הוי שלל בשעת הלואה וחי' דכיון דקני בשעת הלואה לגמרי סברא הוא דקונה הוא בשעת הלואה שלל ישמע דחשיב של אחיך צידך ודרשין בספרי אחיך חשמת ידך ולא של אחיך צידך, ואני בער ולא אצין דמה סברא הוא ז' הרי אין לו במשכון כלום משעת הלואה ולא דמי למשכון שלל בשעת הלואה דאז הוה כעין חשומין ומשכון בשעת הלואה לא הוי אלא בעומן, שנית קשה דהתחיל בסברא הוא וסיים דדרשא מספרי אחיך חשמת ידך ואדרבא כיון דהקרא קראו של אחיך צידך אי"כ לא קנאו כלל שהרי הכחשו קראו של אחיך משמע דפדין הוא של אחיך והאריך אחרו דסברא הוא דקנה בשעת הלואה, ואפילו אם נימא דלענין שמיטה גזירת הכחוש הוא ולא של אחיך צידך אבל אחיך אין לזה שום סברא שקונה המשכון, אבל לפי' אחי שפיר דכיון דבשעת משכון פקע ליה שעבוד נכסי אי"כ יש לו שעבוד אלים בזה' משכון ולא לריך לילך עוד לגבות את ממנו מיד הלוה וממילא סברא שקנה משע' בשעת הלואה ולכן לא חשמת ואף שכתבו קראו של אחיך צידך ודלוי של אחיך הוא אבל קנאו עכ"פ לענין הפקעת שעבוד נכסי וכ"ל וזכר מבואר נמי מה שכתבו עוד מדברי הגמ' פסחים ל"א ישראל שהלוה ע"כ על חמלו וק"ל.

איברא דלאחר העיון נראה בזה חקירה במלוח על המשכון בשעת הלואה בזה' שעבוד משעבד נראה בזה' דומה דנפטר משעבוד הגוף ונשאר בשעבוד נכסי היפוך ממה שכתבו לשלל והסברא לזה דכיון שלא רצה להלוות בלי משכון הרי הראה שאינו רוצה לסמוך על שעבוד גופו ונכסי שלו בתורת ערצ כשאר מלוח אלא נקש ממנו משכון על חובו שהוא שעבוד נכסי דהמשכון למי הוי נכסי ושעבוד משכון שהוא נכסי לוח להמלוח שאם לא ישלם לו יגבה ממשכון זה ואי"כ המלוח לא איכפת ליה חו' בשעבוד גוף הלוה לו אלא במשכון שהוא שעבוד נכסי אלא דלא סמך ג"כ על סחם שעבוד נכסי שנשתעבדין מכה שעבוד הגוף אלא נקש לאלים שעבדויה במשכון שיהיו לו הנכסים המשועבדים

מחיי חיים, יכתב ויחתם לחיים, בספרן של צדיקים חיים, את כבוד ידידי היקר הרב הגאון חסיד ועניו פ"ה אי"א נ"ב כש"ת מוה"ר חיים פערנער שליט"א רב ור"מ בברוקלין נ"י.

אחדשת"ר, אח קסתי נחתי צידי בכוני מילי דשמיא השבוע בלמדי עם תלמידי במס' קידושין דף ע' בתוס' ד"ה משכון דאחרים עלה צרעיוני וחכרתי שהקשה לי כ"ג זה לפני אחי שנים לפרש דברי החוס' שהקשו דרי' חיירי במשכון שלל בשעת הלואה וחי' דכיון דבפי' קונה משכון שלל בשעת הלואה קנין גמור עד שיפדה בשעת הלואה נמי אלים שיעבדויה לחסוד ממון לקדש זו האשה ולקנות זו עבדים וקרקעות וכן פי' הא דהמלוח על המשכון אינו משמע וחמה כתי' מה סברא הוא זו דמשום דשנא בשעת הלואה קונה קנין גמור לכן בשעת הלואה נמי קונה עכ"פ קנין קלח ומה שהשכחתי אז אינוי זוכר כבר וגשכח ממני הענין עד שלמדתי וחכרתי מזה עוד הפעם ואמרתיו להפעלות על הכתב הפעם מה שעלה צידי בסי' ד.

והנראה לפעני' לפי' הר"ח והציאו הר"ן כתובות פרק חשיעי ד"ה המוכר שפי' לחצירו וחרו ומחלו מחול אפי' שמכירתו מדאורייתא יכול למחול לפי שני שיעבדוים יש לו למלוח על הלוה שיעבוד גופו של לוח שהוא מחוייב לפרוע והוא עיקר השעבוד ושעבוד על נכסיו אם הוא לא יפרע מדין ערצ כדלחמין (צ"ב קע"ד) נכסויה דבר אינוי אינוי ערצין ציה ושעבוד הגוף שיש לו למלוח על הלוה לאו צר מכירה הוא הלכך אינו נמכר אלא שעבוד נכסים ואפי' שאינו נמכר אלא פקע אבל כי חזר ומחלו פקע שעבוד הגוף וממילא פקע שעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערצ ומיכו כשמת לוח אפי' ששעבוד גופו פקע שעבוד נכסיו לא פקע לפי שפיקר ערצותן של נכסים צענין זה הוא שכל זמן שלא ימלא הלוה שירד לנכסיו ויפרע מהן אבל כל שנפקע מחמת המלוח אף שעבודא של נכסים נפקע אלו דברי ר"ח ז"ל ע"ש ועיין לח"מ סי' ס"ו ובש"ע סכ"ג שם ומש"כ הסמ"ע ובחומים נתקשה בדברי ר"ח אבל עיין בקל"ה מה שכתב עליו.

ומעתה נחקור במלוח על המשכון אחי שעבוד יש לו ללוח הגוף ושעבוד נכסי כמלוח בלל משכון או דילמא אין לו עליו שעבוד הגוף אלא שעבוד נכסי או דילמא שעבוד הגוף יש לו ושעבוד נכסי אין לו ולפוס ריהעא נראה דהמלוח על המשכון נחתי' בשעבוד הגוף אבל אינו חייב עוד בשעבוד נכסי והעטם מאחר דשעבוד נכסים אינו אלא מדין ערצ וברי מלוח זה לא נתרצה בערצות שעבוד נכסי של לוח אלא לקח לעצמו משכון לערצות ואי"כ פקע מלוח שעבוד נכסי ולא נשתייר ללוח אלא שעבוד הגוף שקבל עליו כשאר לוח והמשכון שחררו משעבוד נכסי זה במלוח על המשכון בשעת הלואה אבל משכנו שלל בשעת הלואה כיון דבפי' קונה משכון לגמרי אי"כ פקע ליה מהלוח השחי שעבדוים שעבוד הגוף ושעבוד נכסי אלא דהחורר נתנה רשות לפדותו ועד שלא יפדה קנה, ליה קנין גמור לענין שעבדוים ופקע ליה בין שעבוד הגוף ובין שעבוד נכסי.

על המשכון ומשכן לו בית והמלוה דר צניח צאופן שמוחר לדור צו אי מחייב צמחור, ואם מחייב אי מחייב צמחור מדאורייתא כיון שיש לו קנין קלח צמשכון זכ או אינו חייב אלא מדרכנן וכמו צשוכר ודקדקתי מדברי החוס' שכתבו אלים שעבודים משמע דרק שעבוד משכון יש לו אכל אין לו צגוף המשכון אף שיכול לקדש צו ויש צכ אריכות דברים והדר צניח צמושכן לאחר הלוואה היינו משכון דר"י פשוט דמחוייב צמחור דאורייתא אס דר צו צאופן המוחר וגם צכ יש חנאים והארכתי צחשובה אחרת.

אלה דברי ידידות מידדו הנאמן אשר ראיתי להעלות על הכתב ומצפה אני אשר כ"ג ישים עליהם עין בקורת לטובה הדושלת"ר בכל עת וחזתם מעין הפתיחה בברכת כח"ס בספרן של צדיקים המאוה בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן רט"ו

ישוב לדברי ח"ס התמודים בשמיטת כספים בזה"י

ב"ה ד' כסלו התשכ"ו ברוקלין ג"י צו"א.

שומר ישראל שמור שארית ישראל ויארד ימי ישראל ה"ה כבוד ידיד עליון וידיד גפשי ישראל אשר כך אחפאר הרב תגאון הצדיק משרידי הדור הישן פ"ה א"א מרי דחיטא בע"פ וכו' כקש"ת מזה"ר ישראל חזק"ל שליט"א ראב"ד בודאפעסט — ירושלים ת"ו.

אחדשכ"ק, יקרת מכחצו הגיעני צזמנו וצד"ה אשר נשלחתי לעיין צדבר תמיכתו על מרן רבינו הח"ס שכתב צל"ח סי' ע"ו צשכחי הצשוכה וכיוצא צכ השחח הכא שנה השמיטה אינם ראויים לקרות צחורה לא יגוש אח רעבו למי שלא עשה פרצול עריה העבר צכניסח שמיטה וגם יעשה פרצול עריה הצעליט צזינאחו לצלח ידי כל הפוסקים החולקים צכ ע"י חו"מ סי' ס"ז כיוצא צלח ראוי להחסידיס לזכר ע"כ וצח"מ סי' י כחצ מרן ז"ל עובדא ידענא שמי' החסיד ז"ל מסר דצרו לפני יחד דעומי צסוף שנה חקמי' הנכנס לחקמי' דהיינו סוף שמיטה וידענא שלא עשה פרצול צסוף חקמי' כי לא זכר ידי מחוך ידו ממש לידע כל דרכיו מוצאיו ומוצאיו וכו' ומנאל דצרו סחראי ניכו ע"כ, ולכאורה הו' חמיה גדולה וקיימת.

ולחומר הנושא נלפענ"ד לומר דהנה צחשובה ע"ו צלוח"ה שס לא כחצ הח"ס ז"ל דחייב לנכוג כן ולא כחצ אלא לחזק דצרו אמה שכתבו דלחומר שחפלה ספרד משונה מחפלה אשכנז ואינה סוצלה צגדי למר שחס דצרי הכל ולחזק דצרו כחצ כי הכס שגבאון ר"י אדלר ז"ל נהג צסוכות שלא לקרות ללוי למי שאל כל חדש כי צלוחו זמן צבר נקצרו השעורים שחס חדש קודם העומר והלוי קורין לפניו צצ"ט של סוכות ולחס וקלי וקרמל לא חלכלו עד עמס היום הוצ והא"ח זכ יצרך על החורה ויקרל לפניו מקרל זכ וצז ישחכ שזר וי"ש של חדש שלרוב פוסקים זכ צזמן הוצ

חחח ידו ח"ס החוס' צשעת הלוואה נמי אלים שעבוד לחשצ ממון וכו' דכיון דע"י שעבוד זכ פקע ליה שעבוד הגוף אלים שיעבודיה וקנה קלח צמשכון זכ, לחשצ ממון שלו לקדש אשה וכו'.

ראין להקשות דכיון דפקע שעבוד הגוף צכלה על המשכון הא"ח יחחייב שעבוד נכסי נימא כמו צחור ומחלו דפקע שעבוד ממון עם שעבוד הגוף הכ"ג, זכ אינו כלום כמ"ס הר"ן וצקצוק"ה הנ"ל צצצרת ר"ה צשעת לוח דלע"פ ששעבוד גופו פקע שעבוד נכסיו לא פקע דדוקא היכא דהמלוה מוחל לו כל המלוה אז אמרינן כיון דפקע שעבוד הגוף פקע נמי שעבוד נכסי אכל היכי דהמלוה לא מחל כלום צעמס ההלוואה אלא אדרבא קבל עליו משכון אף ששעבוד הגוף אזיל שעבוד נכסי שהוא על המשכון נשאר עליו זכ פשוט.

ומעתה מיושבים דצרי החוס' כמין חומר ומיושצ מאלד לשון הספרי שכתבנו לעיל דהמדייק צלשונס ז"ל יראה כמה מדויק לשונס הקדוש אח אחיך ששמע ידך ולא של אחיך צידך והכוונה אח אחיך כלומר כל זמן שיש לך על אחיך שעבוד הגוף דלז מקרי אח אחיך אכלך ממש ששעבוד גופו אכלך הו' אז ששמע ידך דשעבוד הגוף אחר מחויב להשמע אכל לא של אחיך צידך כשיש לך רק שעבוד נכסי צמשכון שהוא רק של אחיך צידך אכל שעבוד הגוף שהוא אחיך ממש אין לך אז אינו משמע נמאל זכ ראי צרורה דמשכון צשעת הלוואה משקיע שעבוד הגוף ולא מקרי אחיך צידך וממילא הכ"ג לפ"ז אלים שעבודיה עכ"פ לענין לקדש אשה וכדעת החוס' כנלפענ"ד נכון דעת החוס'.

עוד הי' נלפענ"ד קלח לומר דצצרת החוס' כפי דעת הג"א ע"ז הציאו המג"א אר"ח סי' רמ"ו אי שכירות קניא שחלקו צכ הפוסקים דלכאורה נראה צכ סחירה צצנח צ"מ אמרו שכירות קניא וצנח ע"ז דף כ"א אמרו שכירות לא קניא והחוס' שס פ"י לענין חונאה וצמקוס אחר הארכתי לצאר דשכירות קניא לגמרי אכל לא קניא צגוף דצבר אלא קניא לשימוש ולהנאלח שמיש שיש צו והצחתי כן חצל ראשונים עיין יש"ש צ"ק פ"ה סי' ל"ג. אמנס הצג"א כחצ ח"ל ר' אפרים צרי"א כי שחס ישראל שזר צית מגוי אסור לישראל להניח ע"ז צחוכו וכן אס שזר צחמה וחמר אחריה צצצת חייב חטאל דשכירות קונה קלח ע"ש ועיין מחלכ"ש א"ח הנ"ל וצכ"י מרדכי סופיק דעירובין ס"ל ג"כ כהג"א וס"ל דשכירות קניא לחומרל וצפ"ק דע"ז דלל קניא נמי לחומרל דוקא ועיין סכ"ח. סי' קל"ט הציאו הא"ר סי' רמ"ו דהוי דשכירות כמכר מ"מ לא מקרי צחמחו של שוכר ועיין עוד נחכ"מ ח"מ סי' ש"צ סק"יג וצמק"ה סי' ח"מ סק"ה.

נראה מדצרי הג"א דשכירות דקוי"ל מכר הו' אפי"ה לא הוכ מכר ממש ככל קנינים אלא קניא צמקלח ושייר צמקלח והכ"ג צמשכון צשעת הלוואה יש לו קנין צמקלח כי אלים שעבודיה ומקדש צו אשה וקנה צו קרקע אכל לשאר דצרים אינו שלו וי"ע וצמקוס אחר נסחפקתי צמלוח

הרמ"א וזכר"ד נתן טעם ד"ל דמדינות הרחוקות מ"א"י לא היו בכלל גזירה חז"ל כמ"ש החו"ס לענין היוצ משטות והאחרונים ראו לדחות דבריהם דמלוא זו חוצה בגוף הוא ואינה מפאת א"י עיין תומים כאן ובלקוטי מהר"ל כתב הואיל וכוחצין צרובי שטות והקנתי לו ד' אמות קרקע בחצרי הוב כמלוא על המשכון ואין שביעית משמטת ועוד טעם הואיל וכוחצין בשטר לגבות הן דיני ישראל והן דא"י ה"ל כמחנה שלא תשמטנו שביעית והחומים דחה גם דבריו והמחרי"ק שורש ל"צ נתן טעם משום דקיי"ל ככ"ש דשטר העומד לגבות כגבוי דמי והכ"ח השיג עניו דלא קיי"ל ככ"ש.

ובס' התרומות שער מ"ה ח"א אות ד' האריך הרב דין זה ובחמלה הביא דעה צל העיטור בשם הר"י אלברללני דשמיטת כספים אינו נובע בחז"ל גם הצעה"מ בחשי פסק בן והראב"ד כתב דמי שנובג שמיטת כספים אינו אלא מידת חסידות, אמנם הרמב"ם כתב דמדברי סופרים שחרי שמיטת כספים נובגת בזמן הזה בכל מקום ע"ש וא"כ ודאי דחלוק גדול יש בין חדש לשמיטת כספים דבשלמא חדש דאוסרו מדאורייתא לרוב וא"כ עכ"פ הוב ספיקא דאורייתא נכון להזהר בזה משא"כ שמיטת כספים דלכמה פוסקים גדולי ראשונים לא הוב אפילו דרבנן ואינו נובג כלל ואפילו למ"ד דנובג אינו אלא מדרבנן א"כ ודאי דכ"ה"ג אפשר דאפילו ממדת חסידות אינו לר"ך להזהר מלקרות לחורב לאי שלא עשה פרחצל בתחלת השנה דכרי איכא כאן כמה ספיקות חז"ל דלמא קיי"ל כמ"ד דבחז"ל אינו נובג כלל וכיון דהוב דרבנן הוב ספיקא דרבנן ולהביל ואפילו יומא דחייב בחז"ל מדרבנן דילמא הלכך כמ"ד בסוף השנה ולא בתחלת השנה ועוד ספיקות לקולא ולכן לא חש בזה הגר"י משא"כ בחדש וכנ"ל, הן אמת דדעת הרמב"ן ז"ל משמע דס"ל דגם שמיטת כספים הוב דאורייתא מ"מ דעב ויחידה הוב וגם כי אינו מוכרח כ"כ דס"ל דאורייתא עכ"פ מרחק רב איכא ציניכו כמובן, ולי"ע.

ובבאמת צעיקר דין פרחצל בזמן הזה בחז"ל כנראה דגם מן הח"ס ז"ל הקיל בו וגם מחמדינו לא שמעתי שטעו פרחצל בכלל בחז"ל ולא שמעתי בן מדרבתי מו"ר הגאון הקדוש מן ר' יוסף אלימלך כהנא אבד"ק אונגוואר ולא מאחמ"ר הקדוש מן ר' אליעזר זאב הי"ד וכן לא שמעתי משאר לדיקים צנזליוו שהקפידו על זה. ועיין שו"ת חשוכה מאהבה ח"א סי' ע"צ שהאריך הרבה בדבר וכי שצפראג היו יושבין כמה בתי דיון ערב שנה השמיטה והכרחו שכל מי שיש לו חוב ילך אלל צ"ד וימסור לו חובותיו ומיכה הביא חש' מהר"ט ח"ב סי' קי"ד דלא נובגין לכחוב פרחצל ור"ח ז"ל כתב פרוסנל צימיו באלרוא פרוצילנל והבאים אחריהם לא עשו בן ובאלרוא ספרד הרא"ש לוח ככרוביאל על השמטת כספים ולא אשגחו צי ואעפ"כ לא ה"י סותר מנהגם כלל ושזב מלא טעם לדבר ועיין כנה"ג סי' ס"ז בהגהות לצ"י בשם הרב גדולים דאינו מועיל טענת שמיטה וקלא אחרונים החמירו בדבר הרבה ולדעתי אין להחמיר בדבר שציקרו מד"ם, לבי"ע ורוב פוסקים מקילין אמת כי פה יראי ה"י מחמירין בזה ומכיות טוב מקיימין גם זה אלל אין להחמיר בזה כמובן.

דאורייתא וכיוצא בזה השחא הבא שנה השמיטה וכו' כנומר ע"ז וכיוצא בזה צאלו מי שרואה להיות חסיד ראוי להיות זהיר בהם כיון שיש לו מקור בפוסקים אלל גם צאלו אין הכרח לכל חסיד להזהר בהם אלא כנומר דהחבר צאלו אין בהם משום יושרא כיון שיש לו סמך אלל ודאי אין בהם חיוב והא ראייה שלא כתב הח"ס דגם בשמיטה נובג בן הגאון מהר"ן ז"ל אלא כתב וכיוצא בזה השחא שמיטה וכו' כנומר דכמו צענין חדש ה"י מהדר הגר"י שלא לקרות ללוי הכ"י יכולים לעשות בן צענין שמיטה אף שרבו הגאון לא נובג בן דאל"כ הי"ל לכחוב דגם בזה נובג רבו בן אלא ע"כ דרך לדוגמא הביאו דעל כיוצא צאלו ראוי לחסיד להיות מזהר בהם אם יראה אלל לענין לבי"ע אמר הכל הוב כיון שאין לו סמך בפוסקים.

ובזה מדויק לשון הח"ס ז"ל שצחלה הביא בשם מורי הגר"י ז"ל שלא קרא ללוי ואח"כ כתב וכיוצא בזה וכו' זה כבר לא הביא בשם רבו אלא מדידה והכוונה פשוט דבאמת מורי הגר"י לא נובג בחומרא זו וכמו שהעיד עליו הח"ס ז"ל צעמנו בח"מ הנ"ל אלא דהח"ס ז"ל הוסיף זה מדעתי דמי שרואה להזהר בצנזן זה ראוי הוב לעשות בן אם הוב מן החסידים אף דרבו לא נובג בזה בן ובאמת כי הכי מוכח לדידא בתשובה ר' בח"מ הנ"ל שלאחר שהביא מרבו הגר"י ז"ל ובאריך בזה דינא כתב חז"ל נחזור למה שאנו צו דמעיקר הדין אין לחוש כלל ומ"מ אם נפשו אוחה יועש אין מחמירין אותו ומכיות טוב א"י רע ואין כאן משום יושרא דחש ליה להמחש"ל והביאו המג"א ח"ה סי' ס"ג ע"כ צ"י) דהא פרחצל המוקדם כשר וכל שטחיה ושטחיה זמניה הוב חכור לעוב ע"כ. הרי מפורש דהבם דכתב דרבו הגר"י לא נובג בן מ"מ כתב דמי שרואה לנהוג בחומרא זו זכור לעוב וא"כ דבריו אלו עולים צנקה אחד עם חשוכהו בל"ח סי' ע"ז דדברים כאלה ראוי להחמירין להזהר בהם אלל מ"מ אינו מן החיוב וע"כ ל"ל בן דאל"כ תקשה ליה להח"ס מיינה וצ"ה צסי' י' דצריש דבריו כתב דהגאון ר"י ז"ל לא נובג לעשות פרחצל צריש שחא ובאמלע החשובה כתב דראוי לעשות בן חכור לעוב וע"כ דכוונתו כנ"ל.

שנית נראה דיש ליישב דברי הח"ס צנזל ונומר הא ידידה והא דרביה כנומר דמה שכתב בל"ח שלא קרא ללוי בצוכות למי שאכל חדש וכו' דרביה הוב והוב ז"ל מוסיף דכ"י בשמיטה הדין בן אף שרביה לא נובג בחומרא זו ובח"מ כשהשיב לו לחמדינו נמי מחמלה השיב לו מעיקר דינא ושכן נובג רבו הלכה למעשה ולצוסף השיב לו ידידה דמכיות טוב גם בזה יכול לעשות מחמלה השנה אף דמעיקר הדין אין לר"ך ואין בזה משום יושרא ואחי שפיר דברי מן.

אלא דאכתי יש לעיין צעיקר הדבר מה שדימה מן הח"ס ז"ל חדש לשמיטת כספים כי לפענ"ד מרחק רב איכא ציניכו דדין חדש לדעת רוב פוסקים גם בזמן הזה דאורייתא וכמ"ש הח"ס צעמנו ולכן ודאי שפיר לר"ך עכ"פ להזהר בזה ממדת חסידות משא"כ דין שמיטת כספים דאינו אלא מדרבנן לדעת רוב פוסקים כמבואר בח"מ סי' ס"ז סי"א וי"א דאין שמיטה נובגת כלל בזמן הזה והרא"ש כתב דעליהם סמכו צמדינות אלו שאין נובגין דין שמיטה כלל הביאו

אמר לי בישוב דברי רבותינו צע"ה אשר מפיהם אנו חיים וחיינו נעלמה מינייהו משנה וגמי מפורשת.

ותחלה נחקור ל"ע לרצונו הגדול הרמב"ם ז"ל שלא הביא בפסקיו דברי הירושלמי שהביא הרש"ש ז"ל דהנוטע כרם להקדש חייב בשביעית והלא דבר הוא מאחר דמפורש בירושלמי כאן ובירושלמי פסחים ותגדל החימה עוד דבירושלמי איחא עוד שם הנוטע כרם להקדש פטור מן הערלה מן הרצעי ומן העוללות וחייב בשביעית.

והרמב"ם צפ"י ממע"ש ה"ז כחצ הנוטע למלוא כגון שנטע אחריו ללולב או זית למנוחה חייב בערלה הקדיש ואח"כ נטע פטור מן הערלה נטע ואח"כ הקדיש חייב בערלה, ובפ"ד מה' מחנות עניים הכ"ג כחצ המקדיש כרמו עד שלא נודעו העוללות אין העוללות לעניים וכו' הרי דפסק הני אחריו שנטעו שם ולמה השמיט הרמב"ם ז"ל הא דחייב בשביעית שוב ראיתי דכבר תמה במל"מ על דבר השמטה זו.

ורולי דמסחפינא נלפענ"ד לומר דהרמב"ם והתוס' ס"ל לית הלכתא כהירושלמי בזה דהקדש ואפרש שיחתי. דהנה בירושלמי שם אמר ר"ז בשם ר' יוחנן ושנחה בארץ שנה לה' דבר שהוא לה' שביעית חלה עליו ופר"ך רבי חייא בר אבא קומי רבי מנא לאוכלו בלא פדיון אי אפשר וכו' פי' רחצ"ה הקשה אהא דקחני וחייב בשביעית והלא אי"א ללא מיד הקדש בלא פדיון ואם לפדוהו מן ההקדש ולאכלו בקדושת שביעית נמי אי אפשר שהרי נמלא בלוקח לו קדושים מדמי שביעית כלומר שנהנה מדמי שביעית דהא שביעית אין לו פדיון וכשזה פורח מן ההקדש הרי הדמים נעשים דמי שביעית מפני שאיסור שביעית שבו חל על הדמים וכשאוכל מהם הזכ נהנה מחמת דמי שביעית שנתן עבדו.

ותי' אמר רב מחניא ולמה לית אן אמרין ביי דא"ר יוחנן דברי רבי יוסי מפני שקדם נדרו להבקר ובה מפני שקדם הבקרי להקדשו אמר ר"י מעשה היה והורו כרבי יוסי. ופי' הפני"מ דר' מחניא בא לישב קושיה רבי חייא בר אבא דמאי קשיא ליה הרי אנחנו יכולין לפרש לזה בפשיטות כהא דר' יוסי דאמר בנדרים מ"ז גבי המודר הנאה מחזירו והיו מהלכין בדרך ואין לו מה לאכול נותן לאחרים לשום מחנה והלא נועל ואוכל ואם אין עמכם אחר מניה ע"ג הסלע או ע"ג הגדר ואומר הרי הם מופקרין לכל מי שיחפץ והלא נועל ואוכל ר' יוסי אומר ומפרש החם עמיה דר"י מפני שקדם נדרו להבקר וכו' חל האיסור על זה מנכסיו אבל אם היה הפקר קודם מודר ר"י דלא חל הנדר על מה שהפקיר והכ"ג ביינו עממא דחייב בשביעית כיון דשביעית אפקעתא דמלכא הוא ונמלא קודם הפקר תורה דשביעית להקדשו ולא חל כלל ההקדש על שנת השביעית דהנה בכלל מקדיש דבר שאינו שלו ולא הוב הקדש כלל ולא קשה קושיה רחצ"ה ע"ש ועיין קושיה חוס' הרי"ד דלמה באתה לא חל הקדש ותי' ג"כ מטעם דשביעית אפקעתא דמלכא הוא ולא חל ההקדש עליו שנפקע מקודם ע"ש.

ושוב בא לידי השוטה הגאון שליט"ה והביא במכתבו ח"ל וראיתי בספר שאילת יעקב סי' ק"ה שכי' לחלמיו ח"ל מ"ש למה לא נהגתי לכתוב פרוזבל בשנת הרלי"ה שלמדת אללי האמת אגיד כי הייתי בשנת רכ"ה צבית מו"ח ה"ג ז"ל בעל (מכ"ר"ס שיק) לא ראיתי שהגב כן וגם לא שמעתי לא ממונקאטש וסיגעט שנהגו כה ע"כ ועדותו נאמנה והרי שגם חלמיו ח"ס לא נהגו צח"ל לעשות פרוזבל ע"כ וליון לשו"ת השוטה מאכזה ה"ל.

ובזה הנני נותן החותמת להוגי בדבר אמת וי"ר שנוכה לכיון האמת עד כי יבא איש האמת, ויבשר ביאת משיח לשומרי דת האמת, ידי"ג בתמים ובאמת, הדושכ"ק מתפלל בכל יום לארכות ימיו ושנותיו בברית גופא וגוהרא מעליא בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן רט"ז

כלאי הכרם וכו' של הקדש אי שייך בהו שביעית, ודין הפקר אי הוה אפקעתא דמלכא

ב"ה שלש עשרה מדות הרחמים התשכ"ב ברוקלין ג"י יצו"א.

מחיי חיים יחתם לחיים ארוכים טובים את כבוד האי גאון ישראל זקן שבסנהדרין פ"ה ע"ה דזיו ליה כבר בתיא חכם חרשים הנשר הגדול כהדר"ק מהר"יז מינצבערג (שליט"א) זצ"ל מרא בארצא דישראל עבצ"א.

אחדשכג"ק מכתבו קבלתי ואין לי די מילין לכתוב מהשמחה בקראי דברים נכתבים ככתב יד קדשו כי ידוע לי אשר עיניו הבדולחים כדור קלף ה' יח"ש ישלח דברו וירפאם ויביא לי לכבוד גדול שכדני באתה הערות ומראה מקומות על דברי החוס' צ"ק דף ס"ט שנסחפקו אי שייך בכלאי הכרם דין שביעית ועיני ישראל לנוכח יציעו בהגהות רש"ש שם שחמה עליהם תמיה קיימת ממשה מפורשת בפ"ה דמעשר שני מ"ה שם, ומה שהביא הרש"ש שם עוד מירושלמי פ"ז ה"ז דפאח דגם על הקדש חל שביעית יש מקום לדחות דשם מיירי שחל על הפירות קדושת שביעית ולא לענין הפקר ובהוס' מנחות פ"ד ע"א ד"ה שומר כחצו אחד חירולא דממעטין הקדש מקלי"ך וחזירך אמר רחמנא דידך אין ולא של הקדש ע"כ, ש"י. והנה הרש"ש ז"ל לא הרגיש בדברי החוס' מנחות ה"ל אמנם כבר הקשה לדברי החוס' מנחות במנ"ה מלוא שכ"ח מירושלמי ה"ל והניח בחימה וכו' כחכמה פותח שערי השוטה ליישב דברי החוס' בדברים קלרים דהחוס' מיירי לענין הפקר והירושלמי ז"ל דמיירי שחל על הפירות קדושת שביעית ולא לענין הפקר.

ולפי שדברי רבותינו בעלי החוס' נראים תמוהים לפי דעת הרש"ש ה"ל וגם לדעת המנ"ה וכו' שגראח ח"י דטעו בדבר משנה אחרת אענה אף אני חלקי מה שלני

כשיטת הכ"י ז"ל ולכן אחי שפיר מה שמשמעו הרמב"ם ז"ל לדרך להפקיר הכל ולקיים המ"ע ואם לא יפקיר לא קיים העשה ממילא אף שלא נעל וגדר אלא לדרך להפקיר צפה צפי ושיהיה יד הכל שזין צו.

גם מדברי ר"ל הג"ל נעם הכ"ה דהפקר צעין צין לעניים וצין לעשירים דילפינן לה משמטה דצעי שיפקיר צין לעניים וצין לעשירים נראה דהפקר כשמיטה ושמטה כהפקר ועכ"פ מדיוק הג"ל יש לדייק כן.

ואם כנים אנונו צוה דשציעה מלוא אקרקעא דגזרז הוא להפקיר ואם לא הפקיר אינו הפקר א"כ ע"כ לא קי"ל כח"י ר' מחניה צירושלמי דאחיו כר יוסי ולכן הקדש חייב שציעה מפני שקדש הפקר להקדשו דשציעה אפקעא דמלכא הוא קודם ההקדש שברי צאמח שציעה לדרך להפקיר ואם לא הפקיר לא הוה הפקר וא"כ ע"כ דלא קדש בהפקר להקדש וליכא לאוקמי כר יוסי ודזרז ליה קושיה רבי חייא בר אבא קומי ר' מנא לאכנו צלה פדיון אי אפשר, ואף שהשיב ר' מנא בהוצר מחליפו ציד אחר מ"מ גם הא פלוגתא הוא אי שציעה מתחלל דרך חילול ועיין רידצ"ז שם. צר מן דין כר קשה קושיה חוס' הרי"ד שם סוף סוף כיון דנשש שנים הוה שלו שפיר חל בהקדש אז והא"ך פקע בהקדש שציעה וחי' שלו דהוה אפקעא דמלכא כרי לא קי"ל ורק לשיטת הירושלמי הוא חזיל כל הצעי דס"ל דשציעה אפקעא דמלכא ממילא ימלא שבהקדש חייב שציעה שקיל וערי צאמח אופן ייכא וחי' ר' מנא ע"י גזרז ור' מחניה כר יוסי אצל חס נאמר דהקדש לא הוי אפקעא דמלכא א"כ מעיקר דדינא ליכא פירכא דברי חין שציעה חל על הקדש וכקושיה החוס' הרי"ד שם וכחי' ר' מחניה צירושלמי.

לאחר שנים רבות מלאחי צש"ת זרע אברהם ס"י י"ז אוח א' שכחז ח"ל וקלח רח"י מהא דצ"צ (ל"ו.) אכלה שציעה חס הוה חזקה וע"ש צחוד"ה ה"ג צירושלמי צ"צ פ"ג ה"צ וברי שציעה הוי הפקר ואכילה הפקר אינה חזקה וע"כ כשלא הפקירו דאזי אינו הפקר וע"י נחיצות קמ"א סק"צ וכזה כחז יראים ס"י רע"ה צעין שמיעה כספים שאינו הפקעת החזר רק שמי"ע על המלוא להשמיט אצל הלוא מחזיז הוא ע"ש והנאני.

וביון שעלח לן כן איכא למימר דהחוס' ס"ל ג"כ כהכ"י וכהרמב"ם דשציעה לא הוה הפקר ממילא ולא הוה אפקעא דמלכא וא"כ ע"כ לא קי"ל כהירושלמי הג"ל דהקדש חייב שציעה וממילא אחי שפיר דברי הרמב"ם ז"ל ששמיט הא דהקדש חייב שציעה מקושיה המל"מ דכיון השמיטו הרמב"ם דס"ל דאינו הלכה וכמ"ש ואחי שפיר נמי דברי החוס' מנחות לחד חי' שהציא דצריכס כ"ג דממעטין הקדש מקלי"ך ונוזיך ולא חקשה עליכס חמיכה המנ"ח שהצאחי לעיל דצאמח החוס' ס"ל דליה הלכתא צירושלמי ואחי שפיר חירואס דממעטין הקדש משציעה מקלי"ך ונוזיך ומוישז קושיה המנ"ח וברש"ש ז"ל צס"ד כנלפע"ד.

ברם ראיתי לרבותינו האחרונים ז"ל שנחלקו צהא דרמנא אמרה והשציעה השמטנה ונעשהה אי הוה זכ מלוא אקרקעא דגזרז דרמנא ליווה להפקיר פירוחיו שציעה וכל זמן שלא הפקיר נהי דעובר אמימרא דרמנא ועובר על עשה מ"מ אינו הפקר ואין אחר רשאי ליעלו והוה גזל ציד אחרים כ"י שלא הפקירו או דילמא הפקר זה אין לדרך הפקר צעלים דהוה אפקעא דמלכא שהוא ממילא הפקר רק אם נעל כרמו עובר נעשה והוה גזל אח הרבים אצל הפירוח נעשים הפקר ממילא, ודעה הכ"י דאינו אלא מלוא עליו וכל זמן שלא הפקיר אינו הפקר כלל אלא שהחורה נאחה לו להפקיר ולא אפקעא דמלכא וכמהרי"ט ח"א ס"י מ"ג הרבה להקשות עליו אצל צפאח השלחן חונק על כמהרי"ט ודחה ראיותיו ודעחו כהכ"י שהוא רק מ"ע להפקיר ומציא ראייה מכמה מקומות ועיין מנ"ח מ"י פ"ד.

ולהכנים ראשי צין ההרים הרמים חוששני שמה ירלנו מחי אמנם לכאורה מדברי הירושלמי הללו נראה צרור דלא לדרך הפקר צעלים והוה עכ"פ אפקעא דמלכא דא"כ מאי משני צר מחניה אצל מדברי הרמב"ם נראה לכאורה לדייק כשיטת הכ"י וכבר הצאחי צספרי ש"ח ח"ג (ס"י קל"י) מה שכחז צפ"ד מה' שמיטה הכ"ד ח"ל מ"ע להשמיט כל מה שחוליא הארץ שציעה שנאמר והשציעה השמטנה ונעשהה וכל הנועל כרמו או סגר שדכו שציעה ציעל מ"ע אלא יפקיר הכל ויד הכל שזין צו צכל מקום ובר וחמה השואל דמאחר דיפקיר הכל ודאי דיד הכל שזין צו ול"ל קרז דיד הכל שזין צו צכ"מ.

ואמרתי צס"ד דצרי פ"ו דפאח נחלקו צ"ש וצ"ה צ"ש ס"ל הפקר לעניים הוי הפקר וצ"ה צבדי דצעי צין לעניין וצין לעשירים וצירושלמי אופלוגו ר"ל ור"י צעממיהו דצ"ה ר"י ס"ל דצ"ה ילפי דלא מכהי הפקר לעניים צלגד מדכתיב לעני ולגר חסודז אוחס ואוחס מיעטעל הוא זו לעניין ולא לעשירים ובר ור"ל אמר עעמא דצ"ה דכתיב גבי שציעה השמטנה מה ח"ל ונעשהה יש לך נעשהה אחרת שהוא כזו מה זו צין לעניים צין לעשירים אף זו צין לעניין וצין לעשירים ואמר ר' צון לישנא דמחני מסיע לר"ל עד שיפקיר אף לעשירים כשמיטה ע"ש וצחוס' גיעין מ"ז והנוד"י קמא א"ע ס"י נ"ט כחצו דקו"ל צהא כר"ל אף דהלכ כר"י לגבי ר"ל צפלוגתא דצ"ש ירושלמי לא ס"ל להאי כלל, והארכתי שם צהא.

ובעת אומר אני לדייק דיוק אחר שכחז הרמב"ם ז"ל מ"ע להשמיט כל מה שהוליא הארץ שציעה ובר וכל הנועל כרמו ובר ציעל עשה זו אלא יפקיר הכל ויד הכל שזין צו ולכאורה יחור לשון נראה הכא שכפל אלא יפקיר הכל ובר והלא כבר כחצ מ"ע להשמיט כל מה שחוליא הארץ ובר ואמר וכל הנועל ובר ציעל מ"ע זו הרי כבר סיים כל הדיון של שציעה היינו שמי"ע להשמיט ומי שאינו משמיט ציעל המ"ע ומה חסר לן עוד שסיים אלא יפקיר הכל ויד הכל שזין צו ובר ונראה לומר דכיון דייק הרמב"ם ז"ל לומר אלא יפקיר הכל ובר דכל זמן שלא הפקיר הכל אינו הפקר דככל חלוי צו ואינו אפקעא דמלכא וס"ל

לא מנכה שכן לקיטה לפי שכן הוא המליאות שכל אדם מלקט לעצמו יהיה מאיזה טעם שיהיה אבל כיון שכל אדם לוקט לעצמו אי"כ לא שייך לנכות שכן לקיטה אפילו זכרם רצעי דשביעית ליכא שכן לקיטה ואין אנו יודעין כמה הוא שכן לקיטה לנכות ולא דמי להפקר דע"כ איכא שכן לקיטה זכרמים והמליאות הוא שפועלים לוקטין בשכר משא"כ בשביעית שהמליאות שכל אחד לוקט לעצמו וליכא כאן שכן לקיטה, ואפילו זכרם רצעי אפילו נימא דמותר לשכור ולא שייך ציב שביעית מי"מ המליאות דשביעית כל אחד לוקט לעצמו וליכא שכן לקיטה. ועיין לשון מוהר"י בן מלכי ל"ד ואין לריך כלום שומא שאין מוליחין כלום הולאות בשביעית, ולכן אינו מנכה לו שכן לקיטה אבל אין מוכרח מה דהוא משום דשביעית דינו להיות הפקר ואין ראוי ליתן בו שכן לקיטה וכפי הר"ש.

ומעתה יש לומר דהחוס' מפרשים פי המשה בפירושונו לכן אין נוטל שכן לקיטה או אפילו כפי הי"מ שהביא הר"ש ז"ל שם על מנה להוליח הולאות הכרם חפירה וחמירה ובשביעית פודהו בשוויי דכל הנך מלאכות לית ציב דאסורין בשביעית ולא מודי גם החוס' דאסורין לחפור לזמור אפילו אי נימא דליכא שביעית זכרם רצעי היינו בפירות אבל לחפור ולזמור בקרקע מודי דאסור אפילו זכרם רצעי דהרי הקרקע והגפנים לא היו הקדש וגם לפי פי זה אין מוכרח כלל ממשנה זו דכרם רצעי שביעית נוהג בו ולכן שפיר כתבו החוס' אי שביעית נוהג זכרם רצעי דמסקתא להו בזה.

ובאמת נראה שגם הרש"ש ז"ל הרגיש קצת בחולשת הקושיא ולא היה צורך ליה ממשנה זו שאחר שהביא שם להקשות ממשנה ה"ל לרבותינו זכריה הביא דברי הירושלמי דהקדש חייב בשביעית וסיים ורואה אני שהדברים ק"ץ לכרם רצעי, והדברים מחמירים דלמה ליה לדייק מק"ץ מהקדש דמפורש בירושלמי כיון שכבר הביא ליה ראייה ממשנה מפורשת דשביעית נוהג זכ"ר, ע"כ נראה דהרש"ש ז"ל הרגיש דהחוס' י"ל דמפרשי זאופן אחר פי המשה דלא תקשה להו ולא דלדייק משום דכ"ר שביעית נוהג ולכן תמה עליהם מק"ץ מירושלמי אבל הרי כבר הבאחי דמירושלמי ליכא לאקשויי להו דלא ס"ל כהירושלמי להלכה ונמלא החוס' לשיעתייהו אזלי ממנחות ה"ל דס"ל דבהקדש ליכא איסור שביעית וכמו שהעיר כ"ג וא"כ לא נשאר רק הראייה מהמשנה ולא יש לדחות כ"ל וחי' שטענו ולא ראו רבותינו צעלי החוס' משנה מפורשת כנלפע"ד.

ומחמת קדושת החג הממשמש ובא מוכרח אני לקצר ואשמח לשמוע חות דעת כק"ג בנידון זה ואם אזכה אולי אחזור עוד לפרק זה ועד התם הנני דסגינא מקמה דיקר אורייתא המסיים בגמח"ט בספרן של צדיקים גמורין בלב ונפש.

מנשה הקטן

ומעתה חשובה ליישב תמיכה הרש"ש ז"ל שנעלמה מייחוי ורבותינו משנה מפורשת חי' ומחייבין למשכנוי נפשוין ולא לשוין טועין בדבר משנה ואומר אני דהנה במשנה שם פי"ד ממע"ש כיצד פודין נטע רצעי מניה אחת הסל על פי ג' וכו' ובשביעית פודהו בשוויי ואם היה הכל מופקר אין לו אלא שכן לקיטה וכו'. והרש"ש ז"ל הביא שם חי' הר"ש אמה שהקשה מ"ש דבהפקר יש לו שכן לקיטה ולמה לא יהא כמו בשביעית וחי' דלא דמי שביעית הואיל ודינו להיות הפקר ואין ראוי ליתן בו שכן לקיטה וכו' והרש"ש כתב שאין שכן שמירה ולא עבודה קרקע ע"כ נראה מפורש דנגעט רצעי שייך שביעית והפירות כזה הפקר. ולפום ריהטא דהכרח הוא מכח קושית הר"ש דמ"ש הפקר מנטע רצעי.

אבל הרמב"ם ז"ל פי טעם אחר בקושיא זו וז"ל וכשלקט סל של ענבים מכרם רצעי הפקר פודהו אהוה צלטע פהות איסור ולא נעשה בן בשנת השמיטה לפי שכל אחד מלקט לעצמו ע"כ וכן פי' הרמב"ם ע"ש ודבריהם ל"צ מה כוונתם בזה. וראיתי לרבותינו החוי"ט שפי' טעם משום דאין הכל בקיאות דביני שביעית וכשיאמר הא לך איסור ולקוט לי בו כדמים נחפסים בקדושה שביעית אלא לריך שיאמר לקוט לי כדחקן במ"ד פי"ח דשביעית והלכך נמנעים ב"ה מללקוט בשכר. והלח"ש חפס עליו בזה וכחך דפשוט כיון דשביעית כשוכר ללקוט מוכרח הוא ליתן יותר משכר לקיטה גרידא דאטו בשופטני עסקין שהרי אנו הפירות שלוקט לו בשכר מוטע יכול לזכות בהן לעצמו וע"כ שנותן לו שכן יותר זה הוב' כמכר ממש ולכן הריבוכו לחפוס לשון שאינו נראה למכירה מי"מ פשוט דשכר לקיטה בשביעית מרובה משאר שני שבות ומעלה אם היה מנכה לו שכן לקיטה בשביעית לא היה שוב מאומה לפדותו משכר לקיטתו הוא דמישווי משא"כ במופקר שאם קדם והוחזק במקלח השדה זכה בזכונו ואין לפועל אלא שכן לקיטתו בלבד ע"ש וכן פי' הרש"ש מדנפשיה.

ולפענ"ד נראה דברי החוי"ט דמאי דטענו אטו בשופטני עסקין שהרי הפירות אלו יכולים לזכות לעצמן יש לומר פשוט דהאי שכר כבר לקט פירות די לרכו ואין לריך לו יותר וללקוט ולמכור אסור דלאכלה ולא לסחורה אחר רחמנא גם כי יאמרך לשמורם שלא יפסדו דלאכלה ולא להפסד ולכן אינו רואה ללקוט לעצמו ולזכות בהם ואעפ"כ רואה להשכר מעות בשכר לקיטה ומעות לריבין לו ואמאי לא ישכיר עצמו בשכר לקיטה של כל השנה, ואדרבה אומר אני דשביעית לוקט הפירות בשכר יותר זול מכל השנה, והטעם דכלל השנה שטובדים האדמה ושדות וכרמים המלאכה מלויה לבעלי מלאכות ומצקטין שכן הגון אבל בשנת השמיטה שליכא עבודה וכולם עתלים והוא רואה להשכר מחיל עצמו והולך ללקוט רק שישכר מעות כידוע דנזמן שאין מלאכה הפועלים צו"ל, ועיין סנהדרין כ"ו ע"א משרבן ממליחי מעות לעניים ואזלי עניים ואספו להו ומיחו, ולכן חפס החוי"ט טעם משום דאין הכל בקיאות.

אלא שלפענ"ד יש לומר עוד דפי' הרמב"ם בדרך פשוט דהרמב"ם צא ליישב קושית הר"ש לכן בשנת השמיטה

סימן רי"ז

עוד בהנ"ל ואי שייך דין שביעית בערלה (ועיין שו"ת שארית ישראל להגמ"ר מ"צ'ל יר"ד סי' ע"ז וע"ז)

ב"ה יום ד' בשבת לסדר אשר תשים לפניהם התשכ"ב ברוקלין יצ"א.

רב הרבנים גאון ישראל זקן שבסנהדרין פ"ה ע"ה צדיק חסיד קדוש יאמר לו, חכם חרשים מבחר האנשים, הגשר הגדול, ידיו רב לו בדבר קטן דבר גדול, כל רו לא אניס ליה, כרך דכולה ביה, ה"ה ידיד עליון וידיד גפשי כהרדג"ק מוה"ר ישראל זאב מינצבערג (שליט"א) זצ"ל, מרא בארעא דירשאל עבצ"א.

אחדשכ"ק ומודים ודנן, נתמלא הבית אורח, זו חורה בקבלי מכתב מאת כ"ק ודאגה בלז איש ישיחנה כי המכתב ידי אומן מכונה אשר לא כן הראשונה כתב ידיו גלוי זהב טהור נברא ועל זה לבי עלי דוי כי כל המשינה ידיו על התחמונה וכנראה שקשה על כ"ק הכתיבה ואני חפלה, לנורא תהלה, לאריכת ימיו ושנותיו עוד ינוצ בשיבה דשן ורענן עד כי יצא ינון ויגזור חיים ממלך עולם, מן העולם עד העולם.

ולפי שדברי כ"ק עלי אהבים אשתעשע בהם כפי מיעוט השגתי וידיעתי בחורה וראשונה מש"כ בס"ק א' דגס לדעת הכ"י נחשף דפליג אמר"י ומצ"ע נח"א סי' מ"א דס"ל דפירות שביעית הפקר מכת אפקעחא דמלכא מ"מ מודה הכ"י ז"ל דבע"כ הפירות הוה הפקר והם מופקדים לכל אדם וגם דבע"כ אין לו זכות בהם ולא נחלקו אלא לענין פטורם מן המעשר מאחר טעם נפטרו לדעת הכ"י הוא מטעם הפקר וממילא אם הבע"כ נעל כרמו נחחייב לעשר פירותיו דהא סוף סוף לא הפקירם והמצ"ע חולק וס"ל דפטור המעשרות שביעית אינו מכת הפקר אלא גז"כ כמ"ש מדרשא המכילתא והספרי ע"כ.

ונראה להביא ראיה לשיטת הד"ג מדברי הכ"י בשו"ת אצקת רובל סי' כ"ג דר"כ ועתה ראיתי שכתב ח"ל ועתה ראיתי מה שכתב החכם כמוהר"ר משה מערנאי נר"ו לפטור שביעית ממעשרות גדולי שנת השמטה בקרקע גוי ולקחם ישראל ממנו קודם מירוח ומירחן וטען ראשונה כי מן החורה אין בשנת השמטה חיוב מעשרות וכו' ואני אומר כי מה שהוא סובר שהוא עקשות הוא הישר כי לא נפטרו פירות שביעית ממעשרות אלא מטעם הפקר וכל שאינו מופקר לא נפטור ממעשרות ומה שטען אטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקיר וכו'. יש לומר שזהו כמודיע הדבר בסתום ממנו דאיכא למימר בהא אה"ג שהיא חייבה אה"ג דרחמנא אפקירה כיון דאינו לא אפקירה וכו' ע"כ.

ומדכתב ודייק בלשונו אה"ג דרחמנא אפקירה כיון דאינו לא אפקירה וכו' נראה דרחמנא באתא אפקירה לעולם והוה אפקעחא דמלכא אפילו לדעת כ"י. שוב בא לידי בשאלה ספר חורח הארץ ומלאחי צפ"ח סעי' כ"א

שכבר קדמני בדיוק זה בדעת כ"י והאריך הרבה לנאר דהא הוא שיטת הכ"י ז"ל וכשיטת כ"ג זהב אמנם מ"מ לא קשה מה למח שכתבתי במכתבי הנעיר ששיטת הרמב"ם שהרי אני כתבתי שם לפי הבנת רוב האחרונים ששיטת הכ"י ושיטתם מצוה"ת דס"ל דלא הוי הפקר כלל אם לא הפקיר והכל חלוי בדעת בעלים וכמו שכתב המנ"ח והחורה הארץ בעלמו שכן דעת כל האחרונים ז"ל.

איברא לולי שאין אני כדאי הכרח לא חייגה לפרש כן ששיטת הכ"י ויש צדי לישב שיטת האחרונים צ"י הכ"י ז"ל ולפי שראיתי בספר הנ"ל שהקשה כמה קשיות לשיטת האחרונים אמרתי אסורה לא ואלא המראה הגדול הזה מדוע לא נבאר דצריכס ככתב יוסר ולא נשייכו בטועה בדבר קטון, הקשה למח כתב דהגודר אח כרמו שביעית חייב במעשר יותר מה ה"ל לומר דכל שלא הפקיר צפירוש הפירות חייב במעשר אף שלא עשה שום פעולה לגדור, ודוחק לומר משום דהמצ"ע כתב בגדר אח כרמו פטור ממעשר כתב גם הוא דהכ"ג חייב במעשר. וכן יקשה על זה מדברי הרמב"ם דה"ל שביעית (פ"ד הכ"ד) ח"ל מ"ע להשמיט כל מה שחולא הארץ שביעית שנאמר והשביעית חשמתנה ונעשחה וכל הנועל כרמו או סג שדכו שביעית ציטל מ"ע עכ"ל והא דכתב מ"ע להשמיט לישנא דקרא נקט ואפשר דהכוונה שיפקיר צפירוש אף מה שכתב וכל הנועל כרמו ציטל מ"ע ואם היה הדין שצריך להפקיר צפירוש כרי עבר על מ"ע כשלא הפקיר צפירוש ולמה לריבין דוקא שבעל כרמו או סג שדכו שיעשה מעשה צידים נגד ההפקר.

ואני אומר כי מה שהוא סובר לדוחק הוא הישר דא"כ ודלוי שהכ"י אחר שמציא לשון המצ"ע ועליו קאי שדן בגדר כרמו פטור ממעשר כתב עליה דחייב במעשר ומה דוחק יש כאן והלא הוא שואל כענין ומשיב כענין והלכה. ומה שמחה מדברי הרמב"ם ז"ל אדכרע מלשון הרמב"ם לפענ"ד ראי' להיפוך ולכאורה יש לדיוק בלשון הרמב"ם שכתב וכל הנועל אח כרמו ציטל מ"ע הי"ל וכל הנועל כרמו שביעית עבר על מ"ע או לא קיים המלצה ולשון ציטל משמע שציטל ע"י מעשה חכ כשנעל וגדר או סג ומדפחה צמ"ע להשמיט כל מה שחולא הארץ שביעית סיים דכל הנועל וכו' ציטל מ"ע זו ואפילו אם יחזור אח"כ ויפקיר עוד מ"מ כבר ציטל המ"ע בפועל גם מסיום לשון הרמב"ם ח"ל אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין זו ולכאורה למח ליה לכפול ולכתוב אלא יפקיר הכל והלא כבר פתח צמ"ע להשמיט כל מה שחולא הארץ ולפמ"ש י"ל דהא בא להשמיטו דהכל חלוי בהפקרו וכמו שדייקתי כן במכתבי הראשון בדברי הרמב"ם ז"ל וקצת יש לומר דכוונתו בהא לומר דאפילו לאחר שנעל וסג וגדר אכתי מחייב להפקיר לכל באופן שיכו יד הכל שוין זו.

ולפמ"ש מחבארים בדרך פשוט דברי הרמב"ם ז"ל בזה"מ מ"ע קל"ד שכתב ח"ל שצונו להפקיר כל מה שחולא הארץ בשנת השמיטה וכ"כ החינוך מזה פ"ד ופשוט הדברים שהוא מ"ע להפקיר צפ"ה. וראיתי צ"ח שראה להביא ראי' מדברי הרמב"ם בזה"מ שם שכתב בסמוך ובחור למיחא קרקעותיו לכל אדם וכו' ואם נאמר דלרין

קמה וחזר וזכה זה ועבר והפריש הוי תרומה ונחלקו הרמב"ם והראש"ד (בפי"ב ה"ב) מהל' תרומות אי דוקא עבר והפריש דזיעבד או אפילו לכתחלה מפריש עכ"פ נראה דאף בפירות הפקר משכחת לה תרומה אי"כ וי"ל הכי"נ בשביעית אלא שזדעק הרמב"ם אי"ל לומר כן עוד תי' דאפשר באתם הפירות הם הפקר אפילו לאחר שגדל אלא שכיון שצופל אינו מניחו ליקח הפירות אינם פטורים מן המעשר ע"כ.

ודבריו תמוהים הרבה חדל דלא קרצ זה אל זה דשנמא בהא דירושלמי שהפירות והשנה שנת מעשר הוא אלא שהוא הפקיר ונפטרו ממעשר וכיון שחזר וזכה בהם שפיר י"ל דאיגלאי מילתא למפרע דבני מעשר הן ועכ"פ היה עליהם חיוב מעשר אבל בפירות שביעית לשיטתו דהפירות לעולם הוי הפקר מכא אפקעתא דמלכא מאי שייך בזה שיתחייב במעשר מפני שזכה והלא לא גרע הוא מכל אדם שלקט פירות שביעית חזכה בהם ולא נתחייב במעשר וע"כ לריק לומר משום דיש שום צולות עלייהו זה פשוט וזכור. גם מה שתי' דבאתם הפירות הפקר אף לאחר שגדל אלא כיון שאינו מניחו ליקח הפירות אינם פטורות ממעשר תיובתא חזינא הכא דאי"כ כל מי שלוקט פירות שביעית ומכניסן לביתו יהיה הכא.

ועכ"פ מדויל ידיו משתלם ליה מה שהקשה לעיל מדברי הרמב"ם ורש"י ז"ל לשיטת האחרונים דשנת השמיטה פטורה ממעשר ואין חיוב מעשר בעולם בשנת השמיטה משכחת ליה והא משכחת ליה ג"כ כה"ג כשנעל לשיטת הכי"נ ואי"ת דבהא לא מייירי הרמב"ם אי"כ גם לעיל לא קשה מידי כמובן. ועכ"פ סוף סוף הרי פירות הפקר הם והאיך נחייב פירות הפקר במעשר. כיון דלשיטתו אפילו כשנעל לא יאלו מידי הפקר. ולא דמי להא דירושלמי דעכ"פ חזר וזכה בהם ונעשים שלו זה פשוט וזכור בס"ד. וממילא קשה לומר דכ"י רק לענין מעשר קאמר דמחייב במעשר אבל לענין הפקר הוי הפקר מכא אפקעתא דמלכא דאי"כ במה נתחייבו במעשר וכי"ל.

ומעתה אני אומר דאפילו מה שכתב הכי"נ בצדקת רובל דאיכא למימר בזה אה"כ שהוא חייבת אפי"ג דרחמנא אפקריה כיון דלחיה לא אפקירה פירושו פשוט דהא תחורה נותה להשמיט ולהפקיר כל היולא מן הארץ בשנה השביעית וקרא לווח ונעשה ואי"כ אפקעתא דמלכא ודאי איכא הכא אלא שחלה הכתוב צו בהפקר בעלים ואם הם לא הפקירוהו אף דאיכא אפקעתא דמלכא לא נעשה הפקר דעכ"פ יש כאן יד בעלים עליו. וקל"ה יש להסביר הענין דהרי דבין צולות איכא תרי מילי והגונז דבר עובר איסור גניבה שגנז מן האדם ומן המקום ואי"כ הכי"נ לענין הפקר איכא תרי מילי הפקר מכא המלך ולריק עוד בעלים שנויים הצבע"ב הארצי וצלא זה לא סגי. וכעין דוגמא הא דאמרו ז"ל השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם כאן קודם צרכה כאן לאחר צרכה ואי"כ נמלא שהוא כעין שוהפוח כציכול ולכן אף דמלך תחורה רחמנא אפקריה בקשה עוד שהצבע"ב יפקיר ג"כ ואם לא הפקיר עבר אמימרא דרחמנא אבל לא הוי הפקר. ואי"כ עלתה שיטת הכי"נ בס"ד כדעת האחרונים ז"ל.

הפקר ואם לא הפקיר לא הוי הפקר מה זה שכתב והחיר כיון שהפקיר אין זה היתר בשביעית יותר ממון אחר דנעולם כשארם מפקיר פירותיו מותרין לכל אדם ע"כ.

ולפענ"ד ראה זו איני מכיר לאחר בקשה סליחתו אף פטמים דכוונת הרמב"ם י"ל בדרך פשוט דודאי לולי תחורה שזכה להפקיר כל הפירות והארץ בשביעית לא היה מפקירין לעולם ולא מדעתו עושה ההפקר אלא מכא צוי הקצ"ה שזכה להשמיט ולהפקיר לכל אדם ואי"כ שפיר נופל הלשון והחיר אמימרא קרקעותיו לכל אדם אפילו אם גם הבעלים לריבים להפקיר שוב ראינו דהרגיש קלה בזה ודחק עצמו ליישב אבל לפי שיטת האחרונים מתיישב הכל ברוחה בס"ד.

וממילא מה שהביא שם מפא"ש ה' שביעית סי' כ"ג שהארץ עוצה לחזק דברי הכי"נ דהבעלים לריבים להפקיר והביא דברי כמה ראשונים שז' מלוא שיפקיר וכתב עליו הת"כ שאין זה מכריע ד"ל הכונה רק שיניח הפקר ולפענ"ד ודאי ראי' גדולה הוא. עוד הקשה משלן הרמב"ם פ"ו מהל' תרי"מ ה"ה שכתב שנת השמיטה כונה הפקר ואין צד לא תרומה ולא מעשרות כלל משמע דליכא שום אופן שיהיה צו תרי"מ וכן מרש"י צתים ע"ה ע"כ דשביעית לאו צת תרי"מ הוא ומשמע דאין שום אופן שיתחייב במעשר. ולפענ"ד אין מה הכרח כלום ד"ל דהרמב"ם כתב דין תורה דשנת השמיטה שריק להפקיר הכל וצודאי לאו צת תרי"מ הוא ולא דבר כלום ממנו שטובר אמימרא דרחמנא, דאטו דרשיעי עסקין.

ועוד דהאי מאי קושיא הוא לשיטת האחרונים ולדידיה מי ניחא דכיון דשנת השמיטה פטורה ממעשר לעולם מטעם הפקר ואפקעתא דמלכא אי"כ לדעת הכי"נ דמחייב במעשר אמאי מחייב במעשר היה לו ליפטר לגמרי כיון דהוי הפקר שהרי אפילו נעל בפניהם לא מהני כלום לענין מעשר ג"כ אמאי חייבים וקושיא שהקשה לכו חקשה ליה לדידיה שז ראינו שהגאון ז"ל הרגיש בעצמו גם בזה.

זאת ועוד אחרת לפי דעת ר"ת שלהי יצמות דף קכ"ב ע"א בתוס' ד"ה של עזקה שחולק על רש"י וס"ל דפירות שביעית המשומרים נאסרו אפילו קודם ציבור מהל' דתניא ב"כ ואח ענדי חזיר לא תצור מן המשומר אי אהב צור אבל אהב צור מן המשומר וכן דעת רבותיו של רש"י דפירות משומרים אסורים לעולם ואי נימא דהפקר הוא אפקעתא דמלכא לעולם אי"כ איך נאסרו הפירות במה שז' נעל אח כרמו ואיך יאסור פירות הפקר על כל העולם בשביל ששמרם וצמה נאסרו כיון שהפירות אינם שלו ואם כי עבר אמימרא דרחמנא שאסור לנעול בפני פירות שביעית אבל במה אסר הפירות, אבל אי נימא דכל זמן שלא הפקירן הרי הן ברשותו שפיר מובן שכיון ששמרם נאסרו.

וראינו בתי"ב הכי"ל שז' להקשות ולתרוץ דכיון דשביעית אפקעתא דמלכא והוי הפקר ממילא אי"כ אמאי הזוכה צד חייב במעשר (והוא קושיא שהקשינו בסמוך) ותי' לפי דעת הירושלמי ריש מעשרות דאמרין שם המפקיר

ועל ארבעה אשינו דלפעניד נראה לומר פי' חדש צפי הירושלמי ה"ל והיינו דלפעניד הא פלוגתא דרבי ירמיה ור"י לא קאי דוקא אבעל הבית הלוקט פירות שדוחיו אלא קאי אכל אדם הלוקט פירות שציעית שהם פירות הפקר, דקיי"ל דפירות שציעית כשזוכה בהן ממונו הוא עיין רש"י וחוסי' קדושין נ"ב, ועיין ירושלמי שבת פ"ה ופי"י דפסחים ה"א דיואלים י"ח ציין שציעית, ועיין רש"ש סוף פסחים. ונחלקו בזכר ר"י ור"י מאמתי זוכה בהם שיהיו שלו ולא יהיו של הפקר ובהא פליגי רבי ירמיה סובר משנתנס בחור כליו זוכה בהם והרי הם שלו ר"ל דס"ל לר"י דפירות של הפקר לאחר שזכה בהם ידיה ניגבו לכל דבר ככל דבר של הפקר שקנהו אצל רבי יוסי סבר דאף לאחר שנחנן בחור כליו לאו שלו ניגבו אלא שאיבו סבר דאינון ידיה ר"ל דאדם הלוקט סבר מאחר דקנינהו מהפקר הוב שלו אצל באתמא אינם שלו ור"ל שהרי באתמא כשזכר זמן הבטור חייב צביעור וגם אסור לעשות בהם סחורה ואינם שלו רק לאכלה וכמו אמרו ז"ל לאכלה ולא לסחורה ולא לשאר דברים שהם של גבוה.

ונראה לדייק כן מלשון הירושלמי שאמרו מאמתי אדם זוכה בפירותיו לפי הפי' דהאציעא קאי אבעל הבית היל"ל מאמתי בעל הבית זוכה בפירותיו ומדקאמר מאמתי אדם זוכה בפירותיו משמע דאכל אדם קאי הלוקט פירות שציעית ומציעא מאמתי זוכה בהם והא דקאמר פירותיו ר"ל הפירות שלקטן ונעשים פירותיו זה לפעניד נכון צפי הירושלמי.

אלא שיעקר דברי ר' יוסי באתמא ל"צ לפעניד שכתב ר' יוסי סבר מימר אפילו נתנס לחור כליו לא זכה בהם דהוא סבר דאינון ידיה וליה אינון ידיה ולפי הפי' דהאציעא הוא אבעל הבית בפירותיו, לא זכיתי להצין עטמו ונימוקו של ר' יוסי שנחן עטם דהוא סבר דאינון ידיה וליה אינון ידיה דהכי מיירי ר' יוסי אי מיירי קודם שהפקיר ונתנס בכליו תקשה מאי עטמא דר' ירמיה דס"ל משנתנו בחור כליו זכה בהם וכיון דלא הפקיר הפירות הפירות אסורים עליו לעולם ולא זכה בהם לעולם וע"כ דמיירי לאחר שהפקיר וא"כ ר' יוסי דפליג עליו ע"כ דפליג כותי' אהא דינא דס"ל לר' ירמיה דזכה בהם והוא לאחר שהפקיר ס"ל לר"י דלא זכה בהם אפילו לאחר שהפקיר.

ועיינתי בה' מחנה אפרים ה"ל קנין ומשיכה סי' ד' שהציו דברי הירושלמי ומפרש מחלוקתם דבהא פליגי ר' ירמיה סבר שהלוקט פירותיו שציעית נהי דאין ידו זוכה לו משום דאינו מכוון לזכות שסבור שהם שלו מ"מ כל שנחנס לחור כליו זכה דכליו של אדם זוכה לו מדין חצר כדמוכח פ"ק דמאנא וקיי"ל חצירו של אדם זוכה לו שלא מדעתו ור"י סבר חצירו מדין יד קאחו וכשם שאם אחזס ביזו וסבור שהוא שלו לא קנה כך חצירו משמע לכאורה דמפרש בפירות של שדכו אצל מ"מ אינו מוכרח שמיירי קודם שהפקירם דא"כ תקשה לי לר' ירמיה ובי ליה לי דהפירות אסורים עליו והא דסבר שהם שלו י"ל משום דס"ל לאחר שהפקיר קנה לו שדכו דהמפקיר פירותיו אין שדכו הפקר אלא כדי שיבנסו לקציר אצל עיקר הקרקע אינו הפקר.

ומ"ש כ"ג ראהי מגמ נדרים מ"ב ע"ב דגם ארעא רחמנא אפקרה ללקיטת הפירות לולי דברי כ"ג י"ל דהגמרא מיירי לאחר שהפקיר הצעה"צ ולריך הפקר בעלים קודם ומ"ל לומר דמיירי קודם שהפקירו הבעלים הפירות גם הא ראהי מגמ מכות דף ג' ע"ב שלא מהני חנאי על מנת שלא תשמיטנו שציעית משום דמתנה על מה שכתוב בתורה תמהני על זה דודאי לדיה מתנה על מה שכתוב בתורה הוא שברי התורה לוחה להפקיר ונעשה וכהי שמהנה היפוך זה מתנה על מה שכתוב בתורה אצל מ"מ אין זה מחייב ההפקר בלי דעת צעה"צ אי נימא כדעת הצ"י דצעי דוקא בעלים אלא שהתורה לוחה לבעלים להפקיר והמתנה שלא להפקיר מתנה על מה שכתוב בתורה הוא, ועכ"פ הרי מחזיק צו ואין יד הכל שוין צו.

ומ"ש בס"ק ב' ראהי מירושלמי שציעית פ"ד הלכה ב' מאמתי אדם זוכה בפירותיו שציעית ר' ירמיה סבר מימר משינתנס בחור כליו ר' יוסי סבר מימר אפילו נתנס נהון כליו לא זכה בהם דהוא סבר דאינון ידיה וליה אינון ידיה ובמת"א מסביר מחלוקתם בה"ל קנין ומשיכה ועיין חוסי' צ"ב נ"ד ע"ב ד"ה אדעתא ומבאר מלשון הירושלמי דצעה"צ בעלמא לריך לעשות קנין בפירותיו מדאמר מאמתי אדם זוכה בפירותיו שציעית ומחא ראהי מוכרחת דאפילו צעה"צ עלמו אין לו זכות בפירותיו עכ"ל.

ולולי דבריו הקדושים הכרח לא חזינא ואמינא חרי ותלחא טעמא. ראשונה שהרי נחלקו הראשונים ז"ל צדין אי בעלים מותרים ללקט פירותיהם שציעית דהרמב"ם פ"ד משו"י ה' כ"ד כתב דהבעלים רשאים לזכות כמו אחר בתורה הפקר ואם הביא יתר מה מותר ובמשנה ראשונה שציעית פ"ה מ"ז פי' דעת הרע"ב והרא"ש דאין הבעלים יכולין לזכות בפירותיהם כלל ואף בפחות מה' כדים ועיין באחרונים ז"ל וא"כ י"ל דהא הוא באתמא מחלוקת הירושלמי אי אדם יכול ללקט פירותיו שציעית דר' ירמיה סבר מימר דיכול ללקט ומשינתנס בחור כליו הרי הם שלו חכה בהם ור' יוסי ס"ל דצעה"צ אסור ללקט משלו אצל תרומתו מיירי לאחר שהפקיר פירותיו.

שנית י"ל דמחלוקת ר"י ור' יוסי צירושלמי הוא לכתר שהפקיר פירותיו שציעית ורואה גם הצעה"צ לזכות בהן כמו אחר ונחלקו דמאמתי זוכה בהן דעת ר"י לכתר שנחן בחור כליו ודעת ר"י דאפילו נתנס לחור כליו אינו שלו משום דפירות שציעית לעולם הפקר הם ולקמן עוד נדבר מה צס"ד בסדרה ר' יוסי אמאי אינו שלו. **ועוד** צו שלישי דאפילו נפרש דמיירי קודם ההפקר מ"מ לא תקשה לדין דהנה כ"ג דהג"ש וז"ל וכן מלשון רבי יוסי והוא סבר דאינון ידיה וליה אינון ידיה נראה דמחא עיקר ההכרח דאפילו צעה"צ אין לו זכות בפירותיו אצל הרי כחצתי במחצתי הקודם דרבי יוסי ס"ל צירושלמי דשציעית נוהג בהקדש מפני שקדם הפקרו להקדשו וא"כ רבי יוסי לשיעתיח הוא וודאי דס"ל דשציעית אפקעהא דמלכה הוא וכן הבאתי במחצתי ה"ל אלא דהעלתי צס"ד דאין לא קיי"ל כרבי יוסי צו משום דקדם הפקרו והרמב"ם ג"כ לא פסק כוותיה וכמ"ש.

השביעית ונעשה הפקר עם ציאה שנת השמיטה ודלא כרבי יוסי דס"ל שקדם הפקרו לאיסורו ולכן היה צידו לאסור בשביעית וכיון שנאסרה בשביעית חל האיסור גם אשביעית אף ששביעית נעשית הפקר מאליו מזה אפקעתא דמלכא. למ"ד דנעשית הפקר מאליו אכל לשיטת דס"ל דכל שנה הפקיר לא נעשית הפקר אחי שפיר דאוסר בשביעית ונאסרה בשביעית ודו"ק.

שבתי וראיתי צירושלמי נדרים פ"ד ה"ו אמתני שם ח"ל כמורד הנאכ מחזירו לפני שביעית אינו יורד לחוך שדכו ואינו אוכל מן הפירות וכו' רבי שמעון בן לקיש פתר מחניהא כמורד הנייה מחזירו לפני שביעית לא יורד לחוך שדכו ואינו אוכל מן הפירות ואם נדר בשביעית לא יורד לחוך שדכו אכל מן הפירות ואם נדר בשביעית יורד לחוך שדכו ואינו אוכל מן הפירות ואם נדר בשביעית יורד ואוכל ותייא דרשב"ל כרבי יוסי דו רבי יוסי אומר מפני שקדם נדרו להפקרו כן רשב"ל אחר שקדם נדרו להפקירו ולא הפקירו לנדרו רבי יונה רבי בא בר חייה בשם רבי יוחנן מודה רבי יוסי בהצק חורב שהוא מותר ע"כ.

והנראה דבאמת לא הוא מחלוקת צירושלמי אמאי אוסר ולרבי יוסי הכ"ג דאינו חל שכרי כחז דמודה שהוא מותר בהפקר חורב וא"כ כיון דאין קי"ל שחל וכש"ס בבלי ודאי דלא קי"ל כר"י דזה אכל בש"ס בבלי פליגי בנוסחא אחרינא ובכר האריכו בזה המפרשים. עכ"פ נראה מדרי' דירושלמי קשה להכריע בהלכה, בזה.

והא ראי' שהצ"ג כ"ג לחלק בין רבים ליחיד מנדרים פ"ג ע"כ קונם כהנים ולוים נהנים לי יעלו על כרחו ופי' החו"ע והמלאכת שלמה לבין דמלוה לתת ללוי אינו יכול לאסרו אפי' דמותר לורים וכ"כ לענין שביעית אם אוסר על כלל ישראל אפילו אם אסרם בשנת השמיטה אינו חל איסורו בשנת השביעית מפני שהוא כנגד החורה כמו דמתנה שלא השמיטנו שביעית ע"כ. אם קבלה הוא נקבל ואם לדין אדון לפני כ"ג חדא לפי מחלוקת הירושלמי דחלוו אם קדם הפקרו לנדרו או להיפוך נראה פשוט דאין נ"מ בין רבים ובין יחיד אלא אפילו לדין לפענ"ד לא דמי אהדדי דצמטנא דף פ"ג שם מייירי כשאלמר קונם כהנים לוים נהנים לי יעלו על כרחו והנדר היה עליו ולא על הכנסים והכנסים מעולם לא נאסרו עליהם אלא שהוא לא רצה להנות כהנים ולכן לא חל הקונם עליהם שלא ליעול בע"כ דכשנעלים בע"כ אין לו עוצה הנאה וממילא חל הנדר ואחי שפיר הכל אכל הכא הרי קיימין צאומר הנייה נכסים אלו אסורין עליך ואסר הנייה הנכסים על כל העולם אפשר דהכ"ג מחייב אפילו לכל העולם כמו צוידה, וודאי אדם יכול לאסור נכסיו אכל העולם ולא גרע ממקדיש נכסיו דאוסרם אכל העולם.

והא קושיא דא"כ הוה מתנה כנגד החורה שלא השמיטנו שביעית לפענ"ד לא קשה דהרי בשנה הששית לא היה לעלות על דעתו בצביל זה ועכ"פ הרי הוא אינו עושה פעולה נגד הפקר שביעית אלא שאוסר נכסיו וממילא לא יוכלו ליהנות מהם והוה דומיא קלף לקוץ העלים וממילא

לבד כי מדברי המחנ"א שם אין להצ"א ראי' כי חסר סוף דבריו וא"א לעמוד על כוונתו לפענ"ד.

בר מזה קשה לפירוש זה מה שאמר ר' יוסי דהוא סבר אינון ידידיה ולית אינון ידידיה דמכיוי חיתי יסבור דאינון ידידיה וכי לא קרא צחורב בשביעית תשמענה ונחשטע ואכלו אציוני עמיד, אלא ש"ל דבאמת זה הוא העטם שלו דהוא סבור דאינון ידידיה עד שלא הפקיר ובאמת אינם ידידיה אכל זה דוחק לומר בכוונה ר"י וגם עכ"פ קשה דא"כ באמת אסורין לו ולא די שלא זכה בזה וכמ"ש נעיל בשם ר"ה שילכו יצמות ואם נדחוק דר' יוסי אחי לשיטת רש"י א"כ חיוצתא מדברי הירושלמי לשיטת ר"ה ויש להאריך בזה אכל אי נימא דמחלוקתם לאחר שהפקיר אחי שפיר הכל וכ"ל.

ולפי פי זה א"כ אין כאן שום ראי' והכרח דפירות הפקר אין לו לצב"כ בזה זכיר קודם שהפקירם והכא לא מייירי כלל מצעל הבית אלא שהכא מייירי לאחר הפקר כללפנ"ד.

וג"ש אהא קושיא הריד"ז נדפס בפאה"ש סי' ד' סעי' י"ג לדעת המצ"ע דשביעית הוי אפקעתא דמלכא תקשה ממאי נדרים מ"צ ע"א דאם אדם אוסר דבר שצדקתו אפילו לכשיאל מרשותו ה"כ אם אוסר פירות על אחד לפני שביעית ישאר האיסור גם בשביעית וכן פסק הר"מ פ"ו מה' נדרים ה"ג י"ד ואי נימא דהוא אפקעתא דמלכא הא"ך יכול לאסור אלאחריו וכ"ש הוא מזה דשוחפין דאין שוחף יכול לאסור על חבירו משום דמה שחזירו משהמש בו לא היה שלו לעולם וכ"ש בשביעית. והריד"ז יאל ליישב דהוא דומיא דמאן דמתפס צבורי הוה דבר הנדור אף דקדשו מאליו כיון דמלוה עוד להקדישו צב"כ הכ"י מזה להפקירו עוד ע"י צעלים אף דהוא אפקעתא דמלכא. ותמה עליו כ"ג דלא דמי דהם כיון דמלוה להקדישו חשבו דבר הנידור אכל הכא כיון דהחורה הפקירה ואין לו צעלים ומאי נ"מ אם מפקירה עוד צב"כ לענין זה. ש"י משיב דברים נחוכים, ובאמת ראיתי שהצ"א מחידושי אהבה חסד נדרים להגאון מטשעכענאווי דבוכיה מגמ' הכ"ל דר"ה רב ושמאל דשיטת הרמב"ם ז"ל שאם אינו מפקיר את הפירות בשביעית לא הוה הפקר וכשיטת הב"י ז"ל ע"ש.

אלא שצ"ג מיישב קושיא הפאה"ש דבגמ' נדרים מייירי בא"ש פרטי שאמר עליו בשנת הששית אז חל האיסור גם על השביעית אכל האוסר פירותיו על כלל ישראל בשנת הששית לא חל האיסור על פירותיו שהוא נגד החורה שהפקירם לכלל ישראל וחיתי ל"ה שצ"ב צמ"מ יצדתי כן וזכיתי לדעת אגונו הרמב"ם בזה. אלא שצט"ק הדין לא נימא דעתא שרי בבאחי צמחצי הקודם וגם כ"ג הביא בסמוך צס"ק ג' דהאי דאמר רבי יוחנן דברי רבי יוסי מפני שקדם הצק להקדשו ונראה דבאמת אם נימא דהפקרו קודם להקדשו אין חל בהקדש אשביעית והכ"ג לענין נדר כן הוא דכיוי דקדם הפקירו לאיסורו לא יכול לאסור וא"כ תקשה ליחיד אמאי יכול לאסור. וא"ך לומר דעתא המצ"ע דשביעית אפקעתא דמלכא הוא משעב שמחיל שנת

כיון דלא החרת לו חלא עד שנה השמיטה חבור. משא"כ מעשר שהוא בכל השנה שפיר גזרינן שכירות אטו מכירה. עוד חי בדאמחא לשון דמפקע לה ממעשר לאו דוקא חלא אמר מעשר וה"כ שביעית וכל מלות החלויות בלחן והאריך שם כדרכו בקדש עכ"פ הראחי בס"ד מקום לישב דברי הקודמים ודברי הרמב"ם ז"ל.

ובמה שהביא בספ"ד דברי הירושלמי פ"ז דפאה ה"ח והחוס' מנחות וקושיא המנ"ח עליהם והמח' כ"ג דלא הרגיש בירושלמי הני' ששם איבא מחלוקת שמה שהקדש חייב בשביעית דלר"י פירושו היינו פירות יש עליהם קדושת שביעית אבל אין הקדש יולא בלא פדיון חב כחד חי בחוס' דשומר מותר בהקדש וכו' הנה במכתבי הראשון הארכתי קצת בדברי הירושלמי הנ"ל ואף כי לא ילאתי ידי חובתי כעת וח"ל יש עוד להאריך אבל לרוב הערות הקלר גם כי יש לי כמה שאלות להשיב להעשה ורק מחמת אהבת נפש לכ"ק הקדמתי להשתעשע בדבריו העבורים.

הגני לסיים מעין הפתיחה בחפלה לאריכת ימיו ושנותיו המשתחוה ויוצא ומצפה להשתעשע עוד בדבריו הקדושים.

מנשה הקטן בן רחל לאה

סימן ר"ח

בקריית מהרש"א בהנים גופיהו מתי קוראים

ב"ה בין כסא לעשור התשכ"ב ברוקלין ג"י יצ"א.
מע"כ הרב הגאון הצדיק המפורסם אי"א ג"א פ"ה שבחו מי ימלאו אין גומרים עליו את ההלל וכו' בנש"ק מוהר"ר דוד יצחק אייזיק רבינוביץ שליט"א ארמו"ר מסקאליע.

אחדשכ"ג את ספרו היקר חולדות יחק קבלתי באהבה וחודר רבה על שהנאני בו והני שולח לו תמורתו ספרי הדל שית משנה הלכות ח"ג וי"ר שימלא חן בעיניו כאשר ב"ה נהקבל לראון בין בלומדים בס"ד.

ובדי להראות חציבות ספרו היקר בעיני ואשר עיינתי בו מפנה ומפנה הנני לזיון אחיה ליונים שעלו במלדתי לפוס ריהטא לעיין בהם, דרך י"ד הביא קושיא מהרש"א במשנה זכרות בשעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן והקשה מהרש"א כהן גופי מחי קורא ק"ש ימחול נא לעיין בספרי הנ"ל סי' קל"ה מה שהעלתי שם דבר חדש בס"ד ונעת נראה עוד בדיוק הלשון בשעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ולא סגי דלא נכנסין לאכול בתרומה הי"ל בשעה שאוכלין בתרומתן או שאר לשונות וי"ל דהכונה בשעה שהכהנים נכנסים ר"ל שהכהנים נכנסים בגדר אכילה תרומה ופי' נכנסין היינו שנכנסין בגדר אכילה שכבר מותרין וכבר פירשתי במקום אחר בכמה אנפין.

לא יגדלו הפירות ומ"מ לא נקרא מי שעושה כן נגד ההורה ועכ"פ מלינו דלא חיישינן בזה ביחוד אף דלגביה ע"כ נמי מחנה הוא שלא השמיטנו שביעית ובגמ' מכות ג' אמרינן דאפילו לגבי יחיד הוה מחנה אלא שכתוב בחורה במחנה על מנה שלא השמיטנו וא"כ מאי שנה הכא בנדרים דלא חיישינן לגבי יחיד שאם אסר עליו הוה אסור ולא הוה מחנה על מה שכתוב בחורה והתם במכות אפילו לגבי יחיד חיישינן דהוה מחנה על מה שכתוב בחורה ח"ו ברור דכ"ג לא מקרי מהנה על מה שכתוב בחורה שחרי הוא לא מחנה כלל על הקרקע אלא שאסור אחרים מליהנות וכיון שכל האיסור חל בין איחיד בין ארצים כנלפענ"ד ברור. ואי יכול לאסור אכל העולם יש לעיין קצת במחני נדרים ל"א שישאל מהנין לי ואיני נהנה להן.

ורא'י גמורה לדברי מלאתי נרבינו אהרן הלוי בספר החנוך מלוא ח"פ שלא להמנע מלהלות מפני פחד השמיטה וכחצ החינוך וחולי יעלה במחשבתך בני לומר ואף ימנע אדם מהלואה לעולם מפני השמיטה ולמה נכתב על זה לאו והלא בידו להחנות עמו ע"מ שלא השמיטנו שביעית וכדרך שאנו עושין חמדי בשערותינו, אל יבהלך דבר זה כי הוהרנו בדברים ואע"פ שאפשר בחקנות ותנאים ע"כ מבוחר כוונתו פשוטה דאף אם אפשר בחלון שהוא להוילא עצמו מאיסור חורב וכגון במעות שילנו על הנאי שלא השמט או תקנה אחרת כגון של פרחל וכיוצא בזה מ"מ החורה הזכירנו במקום שאין תקנה ותנאי, אבל במחנה בתנאי ככ"י דמותר ולא הוה מחנה כנגד החורה וא"כ י"ל בדין נמי דחורה לא חלוא שלא לאסור נכסיו קודם שש ואם באו אח"כ שנה השמיטה אין לו קרקע חב ברור בס"ד.

ולפום ריהטא נפל מילתא בליבאי מהא דאמרו בגמ' ע"ז כ"א ע"א אין משכירין להן שדות ובגמ' מאי אין לריך לומר שדות חילומא משום דלית זביח חרתי חדא חניית קרקע וחדא דקא מפקע לה ממעשר ופי' החוס' דלחיתא כמ"ד יש קנין ומכירה וכשמוכרה מפקיע ממנו מן המעשר שאפילו ישראל חרע לא יתחייב במעשר. ולכאורה יש לעיין שכתב דלית זה חרתי חניית קרקע ומפקיע מידי מעשר ולא הזכירו כלום דקמפקע לה נמי משביעית והיה נראה לומר כיון דלית מחנה על שביעית כלל אף שסוף סוף מפקיע מידי שביעית לא חיישינן לה ולא דמי חניית בקרקע וכן מעשר שמפקיע מיד אבל שביעית לא מפקיע עד שנה השמיטה ואז ממילא הוא נפקע אמנם דא בורכא דהרי ע"כ מיירי אפילו כשמכר לו ערב שביעית או שביעית עצמו.

והא קושיא דלא קאמר נמי שביעית בגמ' מלאתי קושיא זו כבר נפתחה בגדולי שולס מרן כק"ז בשו"ת בית שערס עם הגאון מהר"ם ש"ק ובשו"ת ב"ש יו"ד סי' ת"ד הקשה בדברי החוס' ע"ז ע"ז ד"ה מי דמי בא"ד חדע שפי דע"כ כוונת החוס' שם משום שביעית שדה שביעית ושביעית אינו נובח אלא בא"י ובא"י בלאו הכי מכירה שדה אסור מה"ט ולאחר שקליא ועורא עם הגאון מהר"ם ש"ק ז"ל חי דמשום שביעית לא הוה שייך לאסור שכירות אטו מכירה דהיה יכול להשכיר עד השמיטה ולא יעשה למכרה

לענין דיני תורה הקיפו הכתוב לאשה אי"כ הכ"ג לענין עונשין עונשין אותו כאשכח חזקן י"ג שנים לישראל גמור נאמר הכלכל ולא לעצד כן ג"ל דדברי השדי יתחק.

ומה שחמך כ"ג וכחז העטם דקטן נעשה גדול בן י"ג וקטנה בת י"ג חז חלוי נעצב האדם כמבואר בגמ' נדב מ"ה ע"ג אר"ה מ"ט דרבי מלמד שנתן הקב"ה זינה יתירה בלשון יוחזר מצא"ש וכחז צדוקי הרא"ש פי' הקדים זה זינה ויחר מצא"ש עכ"ל, ראי' זו לרי"ך ביאור דלפי שיטת כ"ג אי"כ יהיו דברי הרא"ש סותרים וכן דברי הרמב"ם ז"ל דלפי הבנת כ"ג חז חלוי גזירה הכתוב אלא הכל חלוי צדינה והלא הם מפורש כחזו דהוי הללמ"מ. ועכ"פ מדהקשה לי להשדי יתחק תקשה לי להרמב"ם והרא"ש דמפורש דכלל חלוי צדינה ולא בהללמ"מ חז ודאי ל"ע.

ברם לפענ"ד נראה דלא קשה והוא דכבר כתבתי במקום אחר לפרש דברי הרמב"ם בפ"ג מה' ע"מ ח"ל ואפי"פ שהשיעורין כולם הללמ"מ הן, אמרו חכמים תחלת צרייתו של אדם כזית ולפיכך שיעור עומאח צער כזית ע"כ ועיין כ"מ והדברים תמוהים כפשוטן דמאחר שאמר דשיעור עומאח הללמ"מ אי"כ מאי זה שאמר כיון שחלת צרייתו של אדם כזית לפיכך שיעור עומאח צער כזית ומהשם דמשום זה הוא כזית ולא משום הללמ"מ ואמרתו צ"ס"ד דכשנא צא הלכך דהשיעור כזית אלא צא בהלכך דשיעור עומאח הוא כחילת צרייתו של אדם ונחזה בתורה רשות לחכמים לשער כמה הוא שיעור תחלת צרייתו של אדם ושיעורו חכמים דשיעור תחלת צרייתו של אדם הוא כזית ולפיכך שיעור עומאח צער כזית והשחא שפיר מדויק לשון הרמב"ם אפי"פ שהשיעורין כולם הללמ"מ הן אמרו חכמים וכו' כלומר דכלאו זה אכתי לא ידענו אחר שיעור הוא שיעור העומאח אלא מאחר שהם אמרו דתחלת צרייתו כזית לפיכך שיעור עומאח צער כזית נמלא דתרווייבו אחת דאף דשיעורין הללמ"מ מ"מ אכתי חלוי בלמירת חכמים ובאומד דעתו והבן, והארכתי בזה צ"ס"ד במקום אחר ליישב שיטת רש"י ושאר פוסקים ודברי גמ' יומא שאמרו שיעורו חכמים דיתוצי דעתא בכותנת ופריך עוג מלך הבשן וכו' ואי יומא דשיעורין הלכך למשה מסיני מאי פריך והלא כך צא בהלכך דכותנת חייב ולפי הכ"ל אחי שפיר דצא בהלכך דשיעור אכילת י"כ לחייב הוא ביותוצי דעתא ושיעורו חכמים דיתוצי דעתא הוא בככותנת ולכן פריך שפיר כיון חז חלוי דשיעור חכמים אי"כ עוג מלך הבשן אמאי מחייב אכותנת והלא מההלכך חייבו חייב אלא ביותוצי דעתא ומשני שגם לו הוה יתוצי דעתא אלא כ"ע הרבה ולדידיה פורעא ודריק כי קלריה כאן.

ולפי הכ"ל אחי נמי שפיר דודאי שיעור י"ג וי"ג צקטן וקטנה הללמ"מ הוא אלא דבהלכך למ"מ היחז דכשיצאו צ' שערות צקטן וקטנה הם נקראים צני עונשים אבל איחז שערות אמרו על זה שיעור חכמים דקטנה צה י"ג שנה ויום אחד וקטן בן י"ג ויו"א הוא זמן הצאת צ' שערות וקודם לכן הוי שומא ולפיכך קצבו בהלכך למ"מ שהוא בן י"ג וכן י"ג ונחנו חכמים טעם דלדבריהם נמא

עוד ראיתי שם האריך דדברי הללמ"מ אי קק"ל הוה מ"ט לאכלה וסחירה דבריו מזכרות לצינה וגם חזי צעניתי הארכתי בזה בספרי הכ"ל צ"ס"ה וצ"ס"ה ר"י ור"ה עד רכ"א ע"ש וגדולה מזו הקשתי עליו דלדברי הכל לא הוה מלוח חיוצת אכילת חרומה. ולא שייך לומר צ"ה עוסק במלוח גם מה שהקשה להרד"ק ז"ל דשלי חרומות והינה צלע"ג י"שצחי שם צ"ס"ד והבאתי גם פיה"מ להרמב"ם בזה הלוח והוספתי להביא מה שגמלמח מהני פוסקים דברי הרמב"ם בספר המלוח מלוח פ"ט וגם כ"ג לא הרגיש בזה ימחול נא לעיין בכל הדברים ובהרבה דברים כיוצא בזה.

בדף 102 האריך בזה שפיר מלוח צשכר אי יש לו מלוח והביא דברי צ"ס אר"ה ס' קי"ט ועיניו משוטטות בין ספרי הפוסקים ראשונים ואחרונים מעיניו ולקטן ורק להפיר צחתי עיין נחיצות חר"מ ס' ע"ג ס"ק י"ט ודבריו ל"ע מדברי מהר"ק שורש ו' ובש"מ יד אליהו ס' י"ד כתב בגבאי נדקה שמקבל שער פסיפות ח"ל אצל אס מקבל שער חינו ככלל עושה מלוח כלל חז פשוט ע"כ. ועיין מנחות פ"ד וצ"מ קי"ח שומרי ספיחן בשציעת היו נוענין שכן מתחרמת הלשכה ואין מקבלין בנחום. ועיין חוס' שצעות דף מ"ד ע"ג ד"ה ור"י משמע דלא ס"ל בהנחיצות הכ"ל ועיין חשב"ן ח"ג ס' י"ג ומ"ש צ"ס הרמב"ן והרשב"א יצמח בזה שפיר מלוח ומקבל שער ועיין חידושי רמ"ן אר"ה ס' י"ד ודבריו ל"ע וצעניתי הארכתי בזה בשפיר לדידיה ברה"ט מוכרי גיוו אצד"ק חוסט ובעלתי צ"ס"ד דהחלוק בין אס מקבל שער בטיול דמקרי עוסק במלוח או מקבל שער המלוח כולל כמובן וצ"ה יצא כל המקומות בשלום צ"ס"ד.

בדף י"ח הביא דברי שו"ת שדי יתחק ס' ע' שחדש דעצד מחליל זמן חיוצו לעונשין משנת י"ג כאשכח לפ"מ דילפיך בחגיגה דף ד' דבר שאשכח חייב עצד נמי חייב וממילא לכל דבר הקצו וכו' תמה עליו הרבה מש"ס ערוך קידושין ל"ה ע"א השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שצחורה ואפי"ה איש ואשה זמנים חלוקים להם והכ"ג לענין עצד כן והעיקר שנה עליו יסודו דהזמנים אלו אינם גזירה הכתוב אלא דרך העצב הוא דאשה נעשית גדולה קודם לאיש כמבואר בגמ' נדב וא"כ מאי נ"מ שהוא עצד סוף סוף הוא ממין אנשים.

ולאחר נקשה סליחתו אף פעמים לפענ"ד אי"כ לומר כן שהרי כתב הרא"ש והאחרונים דשיעור קטן וקטנה ל"ג וי"ג הם הלכה למשה מסיני ועיין רמב"ם פ"ד ממיא ופ"ט מה' מלכים ה"י ורדב"ז שם וחיוצר מלוח רכ"ט ע"ש ודריק ולא נחנו שיעורין אלא לישראל ולא לצ"ר ובצ"ר חלוי דעתא שאס הוא צר דעת אפילו בן ג' ד' הוא צר עונשין וא"כ עצד נמי כל זמן היותו עכ"רם שיעורו לעונשין כשנא לכלל דעת אלא שאחר שגמל ועצל צא ליד דין חדש שכרי מל ועצל וי"א מכלל עכ"רם ובדאי גם לענין עונשין י"א מכלל עכ"רם אצל לכלל ישראל נמי לא צא שכרי חינו ככלל ישראל גמור וס"ל להשדי יתחק דבהלכך למשה שנאמר בישראל לא קאי עליה וא"כ אחרי שיעורו לעונשין ועי' המליא דכיון דלכל הדינין דינו בלשון אף שהוא זכר מ"מ

חי כמשיקרא ולריך ללי חדשה וללי מחמה דבר אחר אינו פוסל רק כשנשארה לעולם והוא צרור ע"כ.

ולפענ"ד ליכא לדחות קושיה רבינו הלל"ה בגילת דחיטתא וי"ל כוונתו לפי מה שהביא בכ"י ס' י"ז ס"ג דעת מוה"ר"ר יונה ל"ס אקושיתו דליכא שסילק חיקף החחיכה אמאי נאסר דאין כלן איסור צ"ח דאורייתא כי מצויר בגמ' צאחה צישול אמרו צבישול שאחרים אוכליס אורחו וחי הגאון הנ"ל ע"פ דעת הרא"ש צצנה דהך דצשרא דחורא אינו מחצשל רק אלל אש מ"מ לחלחת שבו מחצשל חיקף רק הצריחתא לענין מלקוח נשנית וליה צה צלחחת שיטורא ולריך הצשר כדי צישול צ"ד אלל לענין ח"ש אסור מבי"ח ע"ש וא"כ הכ"י י"ל דרחיחת המלה שבוהא כללי צישל צו צלחחת שבו שבוהא קל להצצשל ונשאר צו פשוט המלה שבוהא כללי לעולם ודקרו דברי רבינו הלל"ה, צזה.

בר מן דן י"ל דס"ל להלל"ה ז"ל דמאן נאמר לן דגס צצשר לא נשאר מעט פעולה מן המלה על הפסח מצחון אפינו לאחר הדחה כי ודאי שהצצשר נשאר מלוח לאחר הדחה ג"כ ונשאר צו מפעולת המלה כידוע לכל יודעי טעמית הצצשר ויהיה עי"ז אסור לאכול כל הפסח כמצויר צפכ"ל גבי נטף מרועצו על החרס דהרועצ אסור להפסח כיון שנבלע צו והכ"י אפשר צפסח מפני רחיחת המלה שבוהא כללי, וכעין זה צפסח שחצשל קתא ואינו כמאכל צ"ד דאינו צללו דמבושל ודינו כחי ואח"כ ללא פשיטא דאסור לאכול הצצשר מעטס זה ועיין מנ"ח מלוה ז' והכ"י, ועיין ר"ן ע"ז ע"ד ע"צ שכתב והרמב"ן ז"ל וכו' ומשמע דצצירא ליה דמולח צצנה חייב משום מצשל וס"ל דמלוח הוי כמבושל וא"כ הוי צכלל וצשל מצושל לדעת הר"ן, ועיין שו"ת צ"ש למן כק"ז ז"ל אור"ח ס' קייא שפי כוונתו שבוהא כמבושל צחמי טצברי ואסור מדרבנן ועוד האריך שם צצצרים ע"ש ודרי"ק, ועיין שו"ע אור"ח ס' ש"יח ס"ע וצמג"א שם ס"ק כ"ע ומ"מ פשוט דעת הרב"י משמע דווקא כשהוא עדיין מלוח אז המלה מסייע לצישול וכמ"ש הצ"ח צשם רי"ו ועי"ד ס' ס"ע ס"ע ועי"ן אור"ח הנ"ל ס"ק י"ג. שוב מלאחי צמבר"מ שייק יו"ד ס' י"ג שהעיר על הלל"ה מדברי הר"ן ע"ש וכ"ז נעלמה מיני דכח"ר, ו"ע כי לא דקדקתי כל לרכו.

סימן ר"ב

האופל בשר אי הוי שלא בדרך אכילתו

עוד להג"ל

ולא אחמד מעיטו מלהכיר הכחורי דברים מה שראיתי צמנ"ח הנ"ל שהקשה אכ"פ שכתב דצצשר חי וקודם שחצשל כמצ"ד הו"ל שלא בדרך אכילתו וכחצ עליו וכבר כתבתי כמה פעמים צחיצורי זה דחי הוה בדרך אכילתו ממשהב דמנחות דשעיר ויה"כ שחל צע"ש ואכלו השעיר לעצב צליל שצח חי ושם מ"ע דאכילתו כחיז ואכלו וכו'

קצטו שיעור ההלכה למשה מסיני צקטמה שנה קודם נקמן דמאחר דהלכה למשה מסיני הוא מאי נ"מ צין קטן לקטמה וכ"ש כיון דהשור הכחוצ אשה לאיש לכל עונשין שצחורה וע"ז נחנו חכמים טעם לדצריהם צגמ' נדה מלמד שחן הקצ"ה צינה יחירה לאשה יותר מצא"ש וממילא זמן הבחא שערות של אשה מוקדם מצא"ש וזמנה צשנה י"צ ושל קטן מ"יג ואחי שפיר הכל צס"ד צישראל, אלל אכחי צעצד שאין לו הלל"מ דשיטורין לישראל נאמרו ולא לעכו"ם לא ידענא מתי הוא צר עונשין אי כעכו"ם שחלוי הכל צדעת ולא שייך ציה דין קטן כלל, הרי צבר מל ועוצל ואי צישראל גמור צן י"ג הרי לא הוה צישראל גמור דנימא עליה ג"כ הלל"מ ולכן שפיר המליח השדי ילחק כיון שהקישו הכחוצ לאשה לכל דצריה הקשה ואחי שפיר דברי השדי ילחק מקשיה כ"ג אמנס לעיקר דינא אס כדברי השדי ילחק כן הוא לא אומר כעת לא הן ולא לאו כי אין אי שסוק כעת צצצרים אלו וגם אין לי הספר לעיין צו ולחוסר הפנאי מחמת ימים הקדושים אקלר.

די"נ המכבדו ומוקירו כערכו הרם בלב וגפש.

(*) ועיין משנה הלכות ח"ו סימן קנ"א. משנה הקטן

סימן רי"ט

פתירה ברברי הצל"ה ברכות אי קק"ל הוי מ"ע לאכול

עש"ק לסדר כי כל העדה כלם קדושים ברוקלין ג"י ציר"א.
בבד ייד עליון וידיד נפשי משכיל לאיתן חכם חרשים מובחר האישים הרב הגאון המפורסם גודע בשערים באלה הדברים ביושר נאמרים דחילד כותי תילד כהוד"ג מוה"ר יהושע גרינצואלד (שליט"א) וצ"ל מלפנים אבד"ק חוסט ברוקלין ג"י.

אחדשכ"ג צאכצנה עולם השצוט קצלתי ספרו היקר חסד יבושע ג"ח ותשח"ח למר ולחורחו כלו נאח כלו יאח כתר תורח ויראח הלכה צרורה ערוכה וסדורה חכו ממחקיס וי"ר שחכב וילריך ימים על ממלכתו מלחכת הקודש ולהכרות תורח ודעת צחן וחסד יבושע ולהושע צכל טוב סלה עד ציחת צר ופלי צצ"ח.

ומחמת שצברי כ"ג עלי אכוציס אמרתי להשחטשע קתא צצצריו ולהכרותא אשר לא השלכתי ספרו אחרי גווי ויסלה לי על מישוט פלפולי כי איני ערוד צענינים אחרים וכי קאי רבי וכו' אכן.

בח"א ס' י הציא קושיה הלל"ה על החוס' פסחים ר"ש כיצד צולין שכתבו דמוחר למלוח הפסח קודם צליתו והגאון ז"ל מסתפק צו כיון דמליח הרי כרותה דללי אי"כ שייך צו ללי מחמת דבר אחר וכ"ג כתב עליו דאף דמלוח כרותה דללי מ"מ אינו פוסל כיון דפשוט הללי לא נשאר צו לעולם ומיד שהדיח אח הצצשר אין צו פעולת ללי והוא

פ"ח מה' סוכה וגם הרי"ף לא הביא ה' הלכתא ועיין פמ"ג או"ח הג"ל ס"ק י"ג בשם הלבוש ובגמ' סוכה כ"ג ע"א לר"ש ובתוס' שם ד"ה סוכה חלל אפשר שמלך הדין יהא מותר לכל שבעה ועיין טעם המלך ה' חמץ ומלח פ"ו ה"א וגם בזה מקשים מגמ' עירובין מחילה שבעה מכה מגו דהוה מחילה לענין שבת הוה מחילה לענין סוכה והא' מלך הדין נמי לא כשרה כל שבעה כמוזן וי"ל.

וראינו לכת"ז בשו"ת צ"ש או"ח סי' של"א שכתב לישב בא' קושיא צ"ב אנפין חדא דלא פסלו סוכה שאינה ראויה לכל שבעה חלל דוקא שביבא שבעה סוכה והעשויה אינה ראויה לעמוד ל' חלל לא היבא שפסול מחמת שלא עשה דופן כלל ולפי"ז בשבת שכתב החג שפיר כשר הסוכה אף דאינה ראויה לז' מ"מ מה שאינו ראויה לז' אינו חסרון מחמת מה שעושים חלל מחמת מה שלא עשה שאין דופן השלישי טעם. עוד ח' דמה בכך דהלא בלאכ"י בלחי אינו כשר לדופן סוכה לפי שאינו רחב טעם חלל דאמרינן מינו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה וה"ל לענין דופן שאינו ראוי לז' נכי דבשאר ימות החג פסולה לדופן סוכה ואינו דופן מ"מ בסוכה דשבת כשירך דמדי דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לסוכה.

ובאמת כבר כתבתי צ"ב בעלמי סברא כזו דסוכה הראויה לעמוד נ"ל דפירושו כל מה שהוא וכו' שהוא וכו' וכו' ראוי לעמוד כהכשרו כל ז' והנה הא' לחי ודאי ראוי לעמוד כל שבעה הוא חלל שלאחר שבת ניעל ממנו הכשר הסוכה היינו הלא בהלכה המכשירו חלל עלם בסוכה לא נשתנה וא"כ ראוי לעמוד מקרי דהרי לא נפלה ולא נסתר שום דבר זו כמוזן וסייעתא לדברי מדברי כת"ז הג"ל והבנ'.

סימן רכ"ב

השקת טיפ' למים הוא מטעם זריעה או טבילה

עוד להג"ל

(ג) **בסי' מ"ט** ד"ה רש"י בסוגיין כתב דהשקה היא מטעם זריעה והביא מחלוקת הגיד ולי עברה עם כת"ז במקוה עברה ס"ק קל"ג אי השקה מים למים דמועיל להכשירם הוא מטעם טבילה או מטעם זריעה וי"מ אי דנגיעה בעלמא סגי או צעי דוקא טבילה דעת הג"ע דצעי טבילה והמקוה עברה דסגי דנגיעה וכ"ג בחפלא על שדחה בגילא דחיעתא ראיית הג"ע ולפענ"ד מראין דעת המקוה עברה וכוותיה מפורש ברש"י בכוותו דף כ"ז ע"א ד"ה והעבור ח"ל ומי' סלקא לכו טבילה בהשקה שנותן הכלי במקוה עד שטוברים מי המקוה על פיו ונושקין עם המים שכתב הכלי ואפי"ג דאוכל ומשקה לית לכו עברה במקוה מי' סלקא לכו השקה דהוי כמי שזרעין וחוץ ונושקין דזריעה מעברה מעומאה דתן (תרוומה פ"ט מ"ז) שחילי תרוומה שנתמלאו ושתלן עכו"רין כחשך ר"ג מלאחי ע"כ.

ולפום ריבועא חמחתי עליו מגמ' פסחים כ"ד ע"ב כל איסורין שכתורה אין לוקין עליהן חלל דרך אכילתן למטעמי מאי אמר רב שמי בר אשי למטעמי שאם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו שהוא פטור וכ"ש אוכל חלב חי שהוא פטור ובתוס' הקשו מפ' גיד הנשה דאכל לפור עברה בחייה ככ"ש במיתתה בזוית ושני שאני עוף שהוא רק חלב בשר בהמה קשה חי ודאי הוה שלא בדרך הנחתו וכן מצוה צמרדכי פרק כל שעה ע"ש.

ואף שגמ' ביבא דף כ"ד אמרו דיכול לשחוט צו"ט אם יכול לאכול כזית חי וברי בשר חי הוה שלא כד"א וא"כ איך מותר לשחוט צו"ט שלא לזרך כדרך אכילה ח' בעט"ה בחידושי' למי' פסחים בסוגיא דמכות שיש לחלק בין הנחת גרון למילוי כרס דאכילה בשר חי לא מקרי אכילה כי אין הנחה לחיך בצליעת דבר חי מ"מ הנחה יש במילוי כרס ולזרך הנחה בגוף מותר לעשות מלאכה צו"ט ע"ש. ועיין עוש"ט או"ח סי' ש"ח סעי' ל"א בשר חי אפילו חפל שאינו מלוח כלל מותר לעטלו משום דחיי לאומא ובמג"א בשם יראים בועב"מ כתב דמייירי במין דרכיך ועיין נחיצ' חיים, שם ובא"ר כתב דהוה להם חילופי גירסאות בגמ' ועיין צחמד משה מש"כ בזה ובירושלמי עירובין פ"ג ה"א ובק"י פ' מפנין ובשו"ת מהר"א יו"ד סי' קכ"ז וסי' קכ"ב. וישו"ע סי' תרי"ב וכ"ס או"ח סי' קי"א ומראה מקום חני בזה.

ובעיקר ראייתו ממשנה מנחות (ל"ט ע"ב) דהבבליים היו אוכלין אותו למרצ חי יש לדחות לפי"מ שראיתי בס' מנחת כהן שהקשה מתוס' חולין דף י"ד ע"א אי שרי לאכול אומא ותפשות מהבבלי דאוכלין אותו חי וחי דחי לאו דוקא חלל דאוכלין אותו ע"י מליחה וכיון דמליחה הוא מטעם עיבוד ואין עיבוד באוכלין ואף דהוא אסור דרבנן מ"מ אחי עשה דאכלו את הבשר ודחי איסור דרבנן וכן משמע מפרש"י ד"ה שפיר וכו' ולא יוכל לבשלו חלל מליחה במקדש מותר ועיין בחו"ט דלכרמ"ס פ"ו מהמ"א דאוסרו בלא מליחה יפה יפה ע"כ דמלחו קודם. ומחמת חוסר הפנאי לא עיינתי במקומות אחרים במנ"ח אם כרגיש בכל זה. ועיין רש"ש מנחות שם דבאמת לא קיימו מלוח באכילה חלל שעכ"פ לא בא לידי נזר. ועיין מ"ש בספרי שו"ת ח"ג סי' רי"ח ד"ה ונראה וי"ע.

סימן רכ"א

אי קי"ל דבעינן סוכה ראויה לשבועה

עוד להג"ל

(ג) **בסי' י"ד** פלפל בדין סוכה הראויה לשבועה ויש להעיר דבאמת אין לא קי"ל הא דינא דבעינן סוכה הראויה לשבועה ובש"ע לא הביאו דין זה ועיין בחכמת שלמה להגאון רש"ק ז"ל ובחידושי הארכיחי בזה בס"ד. ועיין רמ"א סי' תרכ"ט סי' י"ב ובר"ן סוכה דף י"ג ורמב"ם

ולא כן במהדר לשרוף החמץ דהתם אדרבה פעולותיו המה לעזובה.

אלא דבעיקר קושית המל"מ לא זכיתי להבין דרש"י מעולם לא פי' בגדול משום דאחי למיסרך ולעיל דף ע"א שניין לה המל"מ לא גרס לה רש"י כלל דבגמ אמרו שם הטעם במלוא לעכ"ר כדי חייו שמא ילמוד ממעשיו וכיון דח"ה הוא לא אחי ללמוד ממעשיו ופרש"י טעמא מאי אמרו רבנן רבית נכרי אסור שמא ירגיל הנכרי אללו וילמוד ממעשיו ולא גרסינן דילמא אחי למיסרך ע"כ הרי מפורש דרש"י לא גרס כלל דילמא אחי למיסרך וכ"ש דלא מפרש הכי וילמוד ממעשיו אין כוונתו לאיסור רבית אלא ילמוד ממעשיו בכלל ובאמת דין דאחי למיסרך לא מלינו אלא נקטן בשתיית כוס בבית כנ"כ או ביו"כ אבל בגדול לפעמי"ד לא מלינו טעמא דילמא אחי למיסרך אלא שמא ילמוד ממעשיו והוא גדר אחר ולי"ע, ועיין עוד ד"י אור"ח סי' שכ"ג ובח' הריטב"א ד"מ הכ"ל ובראש"י סי' שני"ח וראש"ן סי' שפ"ד.

סימן רכ"ד

בתוס' שבוטות המודר הנאה מבחירו מותר לתקוע לו והוא מתנהי פרוטה דר"י, והנוטל שכר לקיים המצוה אבד המצוה

עוד להג"ל

(ה) **בסי'** מ"ז מהד"ח הביא חוס' שבוטות דף מ"ד ע"כ ד"ה ור"י שהקשו בזה דאמרו ברי"ה כ"ח המודר הנאה מבחירו מותר לתקוע לו תקיעות מלוא ואמאי הא מחכמי פרוטה דר"י וחי' לפי דעת הנתיבות חו"מ סי' ע"ב סי"ק י"ט דגבאי דדקא לא הוי שומר שר משום פרוטה דר"י דלא שייך פרוטה דר"י לא במקום דעוסק במלוא שהוא מ"ש ומוטל עליו בחיוב ואסור לקבל עליו שר כגון כהלואה ובהשגח אצידה אבל בדקדק בחיוב מוטל על כל אדם שיתן דקדק אבל אין בחיוב להיות גבאי דקדק והממונים רשאים לקבל שכר על זה לא שייך פרוטה דר"י ולפ"ז בחוקק לחבירו דנוטל שכר לתקוע אינו רואה סימן ברכה ומבואר דע"ז ומג"א דסו' סי' תקפ"ה דאסורא ליהא וכיון דמדינא מותר ליעול שכר לא שייך בזה פרוטה דר"י כנ"ל.

ולדידי דברי הנתיבות י"ע במה שמחלק בין גבאי דקדק לשומר אצידה ועוד, לענין פרוטה דר"י ממנה מקומות חז"ל מ"ש המהרי"ק שורש ו' על דבר ארנקי של דקדק אשר הופקד ביד מה"ר חיים חלפן י"ע ור"ל הקבל לחייב אלמנתו בסך אשר נמלא חסר מאותו ארנקי ובתנ' המהרי"ק ז"ל ואולם כי מה שכתב הרב ח"ל גם כי אמרו שהיה כש"ש לשכר מלוא חז"ל לא נמלא בשום מקום עכ"ל יען כי חורב הוא וללמוד אני לר"ך אמרתי לכתוב דפשיעא שכן הוא לפי הנלע"ד לדברי ר"ח ור"ז אלפס וברמז"ס והריטב"א שפסקו כר"ז יוסף דאמר שומר אצידה כש"ש דמי בבכיה הנאה דלא בעי למיחב ריפתא לעניא ופשיעא

ונראה דרש"י כתב להדיא כדעת הרמז"ס דהשקא הוא שנותן הכלי במקור עד שעוזרים מי המקור על פיו והיינו מה שכתב הרמז"ס דע"ז ק"ף על פני הכלי והכל עולה למקום אחד ולכוונה אחת וע"ז כתב רש"י דהוא רק מטעם זריעה ולא מטעם טבילה עוד שמענו מדברי רש"י שכתב וימא סלקא להו טבילה בהשקא וכו' ונראה דבהשקא קרי טבילה וע"ז מפרש דטבילה זו היא מכה זריעה וח"כ ודאי כן ג"כ דעת הרמז"ס וכמ"ש במקור טהרה דהוא מכה זריעה וכדעת רש"י ובחי' דרש"י שו"ת משנה הלכות ח"ב סי' ו' הארכתה בזה בס"ד, ומשם חקטנו. ועיין עוד דרש"י זצח"ס פ"ח ע"כ ד"ה כאלו ח"ל דכיון שעברו מי המקור על פיו ושקרו לאותן שכתבו נעשו חבור להם וטרה וברי ג"כ שכתב בהרמז"ס ז"ל.

סימן רכ"ג

אי מותר להלחץ לבניו ברבית

עוד להג"ל

(ו) **במ"ת** סי' עו"ב הביא קושית המל"מ פ"ד מה"ל מלוא כל' ה' אבא דאמרו בגמ' דף ע"ב דאמר רב יהודה אמר רב מותר לו לאדם להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית ונלו' מילתא הוא משום דאחי למיסרך, ופרש"י למיסרך להרגיל שיחמוד לבס' השכר ותחמ' דלמא לא פירשו דהאי דילמא אחי נמיסרך קאי אלא וכמו שפרש"י לעיל דף ע"א דאסור להלוות לעכו"ם יותר מכדי חייו משום דילמא אחי למיסרך הכ"ז דכוותיה. וכ"ג חי' לפמ"ש בגמ' פסחים י"א הוא עלמא מחזר עליו לשפרו מיכל אכיל מיינה הכ"ז הוא מלוא להפרישם מה לא אחי למיסרך ע"כ.

ולפענ"ד לא דמי הני אהדדי דנשלמא התם דחיישין לזמן מועט בשעה שימלא החמץ שיאכל ממנו באותה רגע כמימרא אמרינן הוא עלמא מהדר עליו לשרפו ואחי לאכול מיינה אבל הכא הטעם משום דמחזר שיחרגל בזה יחמוד נפשו אחר רבית לא שייך לומר הוא עלמא מהדר דסוף סוף נפשו יחרגל באיסור ויהי קשה לו להפריש ממנו חז' ענין של יסרך כאן וכמ"ש החינוך מלוא ע"ז ח"ל דע כי האדם נפעל לפי פעולותיו ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם עוב אס רע ואפי' רשע גמור בלבבו וכל יצר לבו רק רע כל היום אס יערה רוחו וישים השחלותיו ועסקו בהתמדה בחורב וצמאות אפילו שלא לש"ש מיד יערה אל העוב ומחזר שלא לשמה בל לשמה ובכח מעשיו ימינה הילכ"י כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות ואפילו אס יהי אדם לדיק גמור ולבבו ישר וחמים חפץ בחורב ובצמאות אס יעסקו תמיד בדברים של דופי כאלו חאמר דרך משל שהכריתו המלך ומנוחו בצומנות רעה באמת אס כל עסקו תמיד כל היום באורו אומנות ישוב לזמן מן הזמנים מאדקא לבו להיות רשע גמור כי ידוע הדבר ואמת שכל האדם נפעל כפי פעולותיו כמו שאמרנו וכו' ע"ש דבריו בלבוש אס. ולדידן נמי כיון דיפסקו באיסור רבית אפילו רשאי מ"מ חיישין דלמא יחרגל בהם ואחי למיסרך

דעוסק במלואו הוא ולא לר"ך למייחז ריפתח לענייה ע"כ
הרי דהכי דקין הכ"י דמחייב ליה אפילו בגניבה ואצירה
כשומר אצירה דכח כש"ש משום פרוטה דר"י אלא בדלא
קין פטריה משום דכח ממון שאין לו חובעים.

גם מה דפשיטא ליה דגבאי לזקק מותר ליעול שכן והשוכר
גבאי לזקק עם שאר ממוני הקהל ומשמע מדבריו דכל
מלוא שאינה מועלת עליו בחור חיוז יכול ליעול שכן ל"ע
מאי כוונתו דזכ דלגאורא העושה מלוא ונוטל שכן פניה
אצד המלוא וכמ"ש רש"י סוכה דף כ"ח.

ובש"ע או"ח סי' ל"ח ס"ח ז"ל כותבי חפילין ומחוזות
הם וחגריהם וחגרי חגריהם וכל העוסקים במלאכה
שמים פטורין מהנחת חפילין כל היום ובמג"א סק"ח
וחגריהם פרש"י הלוקח כדי להשוואן למכור למי שזריך נכס
עכ"ל משמע דאם עושה כדי להשכר צו לא מקרי עוסק
במלוא ול"ע צנדרים דף י"ג משמע דמחזיר אצירה הוה
עוסק במלוא אפי"ש שנוטל עליו שכן וי"ל דהחם אינו נוטל
אלא שכן בעלתו אי"ה החם עיקר כוונתו נהשיב אצירה
אצל הכה עיקר כוונתו להשכר ע"כ. ועיין מחלוקת שם
ובערוך השלחן סק"ח כחז וכן אמרו חז"ל שם דכותבי
חפילין ומחוזות בשטח שעוסקין במלאכתן שאין כוונתם נשם
פרנסה אלא לשם מלוא וכן חגריהם וחגרי חגריהם וכל
שעוסקין במלאכה הקודש רק לשם מלוא פטורין מהנחת
חפילין כל היום והסופרים שלנו שעושים לשם פרנסה
מחויבים להפסיק בכל ענין ע"כ.

ובכר הארנתי בחשוכה אחרת (לידו האדמו"ר מליטשינוב
'שליט"א) והבאחי משו"ח יד אליהו סי' נ"ד שכתב
בשאלה בגבאי לזקק שנוטל שכן פסיוטת אי לר"ך לעמוד
בפניהם כמו שזריך לעמוד בפני כל עוסק במלוא וכתב
דודאי לר"ך לעמוד בפני גבאי לזקק דכח בכלל עוסק
במלוא אצל חס מקבל שכן אינו בכלל עושה מלוא כלל
זה פשוט ע"כ ע"ש וחלקתי החם מעצמי חלוק המג"א זין
אי נוטל שכן בעילה או שכן סחם. גם הלום ראיתי בשו"ח
כח"ס או"ח סי' קי"ע שהאריך הרבה בדברי רש"י סוכה
הג"ל ובפי' המג"א ולאחר אריכת דברים סיים שלמדנו
מדברי רש"י דכל העוסק במלוא פטור מן המלוא לוכא
רק כשהוא כולל להי ואין לו דה הנאח לעצמו והוא מילוא
דשויא לכל שיעות וצנידון ידידי שם דכשליח לעצמו מחבוין
לא נפטר ממלוא סוכה ע"ש.

והן בקודש חזיתי בחשצ"ן ח"ג סי' י"ג צקל שהיה להם
עורה למלוא קוצרין וחקנו חצורה בחנאים וחקנו
שכל מי שמח והוא אמוד יתן שלשים זוזים ואם הוא ציוני
עשרים עד עשרה ועני יתעסקו צו בחנם זה המעות עם
עוד מעות שנהגו לקצן יגמזו ללרכי קצורה ללרכים ויש
שערער דבר דבני החצורה נוטלין שכן עבור המלוא
וכהשצ"ן ז"ל כתב דכיון דקצורה מת שיש לו קוצרין אינה
מועלת אלא על קרציו ומי שיש לו קרצים יורשי נכסיו
אין הרחוקים מחויבים לקוצרו לכן אם החצורה נדבה רוחם
להתעסק בכל המחים אלא שרואים עבור זה ממון ענין
קוצר לא אצדו מפני זה שכן מלואם כיון דשאר בני העיר

לר"י מחייב שומר אצירה בגניבה ואצירה כדמוכח בזה
בפי' הכונס דף י"ז דפר"ך ליה ר"י לרבה מהביא דגנבה או
אצרה חייב באחריותה וכו' אלמא דלדידיה חייב בגניבה
ואצירה חמס פשיטא דרז למח גאון ורציו ילחק פסקו
כרבה וכן נראה דעם הסמ"ג ומאחר דכח פלוגתא דרבוותא
פשיטא דאמר המעי"ב.

הרי דמכרי"ק ז"ל דימה הא דארנקי של לזקק לשומר
אצירה ולדעת רבי יוסף היחא מחויבה לשלם בגניבה
ואצירה אלא פטרה משום דכח מחלוקת הפוסקים אי
קיי"ל כר"י או לא ובה לשומר ארנקי של לזקק ודאי נמי
אין החיוז על כל אדם ואינו מלוא חיוצית כלדקק שהחיוז
על כל אדם אצל לשומר ארנקי של לזקק לא שייך אלא
בגבאי לזקק ואפי"ה כתב המכרי"ק ז"ל דאוכא ציח פרוטה
דר"י ודלא כהנחיצות דה אצירה ללדעת הנחיצות גדולה
מח ה"ה ליה לומר ולפלוג וליחיי דידה דהרי באצירה
גופה לפי שיעתו צוקן ואינו לפי כבודו שפטור מלהשיב
דדי"ה ואילו והחמיר על עצמו חלול בעצמו והשיב האצירה
יהיה פטור מגניבה ואצירה משום דאין המלוא מועלת עליו
להשיב חו לא ה"ה בכלל פרוטה דר"י וא"כ לפנוג וליחיי
דדידיה דדי"ה בשומר אצירה שמחויב להחזיר אצל זקן ואינו
לפי כבודו אפילו שמר אצירה פטור מגניבה ואצירה דליח
צ"ה חיוז.

עוד כתב המכרי"ק ז"ל ח"ל גם בלא זה כתב הרב יוא"א
דאפי' חשנינא ליה כש"ש פשיטא שהיא פטורה
כדכתיב גבי ש"ש לשומר ולא לחלק לעניים ולא מצט"ח
בגניבה ואצירה דפטור מי שהפקידו בידה מעות של לזקק
אלא אפי' בפשיטא פטור כמו שכתב הרמב"ם והסמ"ג
ואפילו לדברי הפוסקים כרז יוסף בשומר אצירה אפי"ה
פטור אף מפשיטת דאין לומר דכי פטריק מלשומר היינו
דוקא ש"ש מגניבה ואצירה דהיינו החיוז שלו וכן ש"ח
בפשיטא אצל ש"ש בפשיטא חייב שהרי הרמב"ם פוסק
בפי"ג מה' גזילה דשומר אצירה ש"ש כרז יוסף ואפי"ה
הכי פוסק דה' שאלה ופקדון דמי שהפקידו אללו מעות
עניים שהוא פטור אפי' מפשיטת ש"מ דאפילו הפוסקים
כר"י אין לחייב שומר מעות עניים בפשיטת וכו' והביא
שם דברי הסמ"ג עיין פי"ה ופי"ט דמי שהפקידו אללו מעות
של עניים ושמיחה הקדש דפטור משום דדרשו ז"ל לשומר
ולא לחלק ולא של הקדש וצירושלמי פרק שבוטות הדיינין
דרשינן כי יתן איש אל רעבו עד שחבא חצובה ונחיתה
שזין בגדול וכו' ע"ש הרי דהלכינו ז"ל טעמים אחרים לפטור
אח מי שהפקידו אללו מעות של לזקק ולדעת הנחיצות
ממלא פטור דלא ה"ה בכלל ש"ש. ואין לומר דרז משום
פשיטת הלכינו דדרש כמזון.

ובש"מ צ"ק ז"ל ופסק הר"מ ז"ל מסתקטת ח"ל הפקיד
אלל חצירו מעות של לזקק על מנת לחלקם לעניי
שולם ופשע פטור שאין להם חובצין אצל אי קיין להו לעניי
העיר וכו' ופשע בשמירתם חייב דממון שיש לו חובעים כן
דכיון דקיין לה כמלון דגבי להו דמי וכן נראה לומר דאפילו
בגנבה ואצרה מחייב דהא כשומר שכן דעוסק במלוא הוא
וכן אמרינן בעלמא גבי שומר אצירה דכשומר שכן דמי

החלוק בין אם כוונתו לשם מצוה ולא מקבל רק שכר צעילה ומה שמוכרח להחיות את נפשו או לא וי"ע.

ועיין חזק דף י"א ע"א במשנה הריני חזר על מנה שאכא שותה יין ומיטמא למחוס וכי יודע אני שהחזיר אסור ביין אבל אסור הייתי שהחכמים מחירין לי מפני שאין אני יכול לחיות אלא ביין או מפני שאני קוצר את המחוס הרי זה מותר ור"ש אומר. ובחש"ס ד"ה יודע אני כלומר שאני לריק לעמאות צדק וליטפל בכן בשכר מחמת דוחק, וכי ה"ז מותר הרי דזמן המשנה כבר ה"י קוצרין מחוס בשכר.

שוב מלאכי לבק"ז מאח"כ צדית שערים אר"ח סי רע"ט שכתב בישוב דברי החת"ס לפמ"ש השע"מ הל' לולב ליישב הא דעירובין ל"א דמחבני צדדי מצוה חינו אומר אלא בהנחת הגוף מדבר שאסור עליו כמו חק"ש וחשמיש משא"כ צדדי דעירובין שאין הנחת הגוף מדבר האסור בעצמו דהיינו צדדי"ק רק צדדי"ק גורם לו שיכנה גופי מצית המשחה צדדי"ג מחנה גופו צדדי מצוה שרי ל"ע ע"ש ועיין חידושי רמב"ן ע"ז ר"פ השוכר דכל הנחת משחרי הוי רק גרם הנחה ואפי' מכונה ועיין ח"ס יו"ד סי' ק"ל ורש"י א"כ מ"י ורש"י פסחים כ"א ע"כ שכל הנחות לאכילה הן צדדי"ג ולפי"ן אף דמחבני צדדי מצוה פרוטה דר"י הוי רק הנחת משחרי ואינו נכנה הנחות הגוף מדבר שאסור רק גורם לו שיכנה הנחות הגוף ע"י פרוטה דמשחרי ל"י וצדדי"ג הנחת הגוף צדדי מצוה שרי ע"כ וע"ש עוד אריכת צדדי החת"ס הנ"ל.

והא קושיא דצו"ט ליכא צעילה וא"כ קוצרי המח צו"ט אמאי מותרים ליקח שכרם כיון דצו"ט ליכא צעילה מלאכה לא ידענא כוונתו צדדי שרי הוי צדדי"ג קושיא דצו"ט ור"ש והע"ז סיים דצדדי"ג הוי פסקא לאו דמלאכה הוי ואפשר דע"ס צדדי"ג ו"ל מותר ליתן אם לא נמלא מי שהוא עושה צדדי"ג אלא אותו שאינו רואה לעשות כ"א בשכר הוי ככלל המונעין את עצמן מן המלאכה ולא חכא כזאת בישראל וצו"ט ג"כ אומר ליעול שכר וכתב דאם חינו רואה לעשות צדדי"ג מטעין ל"י כמו צדדי"ג ע"ש ולפוס ריב"ע ר"ת לומר מטעם דצו"ט שני כחול שזיכורו רצון לגבי מח והכ"י לגבי שכר אבל שזר ר"ת דצו"ט ג"כ עלה במחשבתו לומר כן ודחה לעצמו ע"ש עכ"פ דברי הרמ"ן לפענ"ד ל"ע צדדי פסקא.

ובעיקר דברי החוס' עיין שפת אמת ר"ה כ"ח שחי לפמ"ש חוס' צדדי"ג דסוכה דבולב של אשרה לא מופסל מטעם מלאכה"ע. משום דלא צד המלאכה ע"י העצירה ע"ש כן הכא אין המלאכה ע"י העצירה דהיינו משום אוחה הנחה דפטור ליתן פרוטה לפני דברי גס אם לא יהיה שם עני מ"מ לא יחזיק המלאכה משא"כ אי ליהנות ניהנו ובגוף המלאכה איכא הנחה מיקרי שפיר צד ע"י העצירה דא"א צד זה כ"ל ע"כ ואכתי לא מחורץ דקושיא החוס' אמאי כתבו מותר לחקוק לו דמשמע מותר לכתחילה וליכא כאן עצירה אפילו לאחר המלאכה ודו"ק ועיין שו"ת שער אפרים סי' ל"ח וצדדי"ג הל' לולב פ"ח צעם המלך ה"א ד"ה ובגוף.

לא ר"ל לקבל עליהם זה צדדי"ג הנחה רש"ן הן בכך ולענין שכר המלאכה אמרו מלמדי הלכות קמיה היו נוטלין שכרן מחירותם הלשכה (כחובות ק"ו ע"א) ועיין שקלים פ"ד ומנחות פ"ד ע"א וצ"מ ק"ח ע"א שומרי ספיחין בשביעית היו נוטלין שכרן מחירותם הלשכה ואפילו אמרו לעשות צדדי"ג אין מקבלין מהם אפי"ן שהוא מצוה פשה ואסור ליעול שכר המלאכה שני' ואחי א"כ ה"ל למד אהכס ודרשו חז"ל מה אני צדדי"ג אף אתם צדדי"ג אמרו צדדי"ג כ"ע ע"כ שם צדדי"ג ממלאכהם נותן לו שכר כפועל צדל וכן השבט אבידה ועוד אמר הרמב"ן ז"ל שאפילו שכר מצוה עומד אם פסק עמו נותן לו כמו שפסק כמו שהאריך בספר חורח האדם וגם הרשב"א ז"ל הסכים עמו צדדי"ג פ' מצוה חלילה וכו' ואם רחוקים מטעלין צדדי"ג רש"ן ליעול ממון מנכסין ללורך מצוה ומי שהוא לריק למעשה ידיו רשאי ליעול שכר כפועל צדל או כמו שהנהג עמכם ע"כ.

נראה לכאורה דפליג א"ל וס"ל דאפילו נוטל שכר מצוה אבל אפשר דשנוטל שכר משום נותן לו כמי שפסק אבל אין לו המלאכה אבל היכא דנוטל שכר צעילה שרי"ך ל"כ אז המלאכה נשארת לו וזה ראייה ברורה לחלוק במג"א הנ"ל אקשיא מנח"מ נדרים וגם הל"ל ראייה בחידושי הרמ"ן אר"ח סי' י"ד אות ע' שהצ"ח דברי הרשב"ן הנ"ל ולא היה לו הספק לשיין צו והקשה עליו לפי הצדדי"ג לפי מה שפי דק שכר צעילה הוי נוטל היינו הקצריים דשאלתו ממ"ש ר"י הוצא צעו"ט סי' חקב"ו דקוצרי המח צו"ט ע"י מותרים ליקח שכרם וצו"ט הקשה דהוי שכר שבת ועי"ש צדדי"ג וצו"ט והא צדדי"ג קשה דהוי שכר מצוה שאסור צו"ט וצו"ט ליכא צעילה דאסור במלאכה ומ"ש ראייה מסנהדרין כ"ו צדדי"ג קצוראי דלקח שכר צו"ט מאן ימר דעבדו צדדי"ג וחי כיון דקצורא הלל הוי חיוב רק על קרובי המח יכולים לקבל שכר ע"ש וכיון צדדי"ג צדדי"ג להטח הצדדי"ג עצמו אלא דאפי"ן כתב הצדדי"ג דק שכר צעילה יקחו.

עוד כתב הרמב"ן ז"ל דאם דמזכר צדדי"ג וצ"ע יו"ד דהופר קצר למה פטור מק"ש וכן המשמר את המח אפילו חינו מחו פטור מק"ש משום דהעוסק במלאכה פטור מן המלאכה משום דאף דמקבל שכר מ"מ מקרי עוסק במלאכה כמו צעוסק בצרכי רבים דפטור מק"ש כמ"ש שם צעו"ט ע"י ע' והוא מירושלמי אף שרש"י לקבל שכר ע"י והך דמה אני צדדי"ג הוי רק צדדי"ג המוטלת על כל אדם צדדי"ג כעין ללמוד תורה ולהעיד ולדון ודוקא במלאכה דאורייתא אבל במלאכה דרבנן רשאי לקבל עליה כמבואר בצדדי"ג הוצא צעו"ט ע"י סי' רמ"ז סי' רמ"ז עיין יו"ד סי' רס"א וסי' של"ו צענין שכר מילה ורפואה ע"כ.

נראה נמי דפשיטא ל"י כסדרת הנתיבות ז"ל דאף דמקבל שכר מ"מ מקרי עוסק במלאכה כיון דאין המלאכה עליו חיובית ומשמע אפילו שכר שלם ולא רק שכר צעילה וצדדי"ג ז"ל חמוכים מש"ע אר"ח הנ"ל דכס וחגריהם שכתבו מפורש דדוקא אם לא מקבלים שכר ועכ"פ אינם עובדים לשם שכר אלא שמקבלים שכר צעילה הוי ככלל עוסק במלאכה וצדדי"ג אין צ"מ בין מצוה דעליה ידיה רמיא או לא אלא

אלא שמעטס אחר היה אפשר לכאורה לעיין בזה כיון
המנין של צעה"ב ולא של רצים אומר דציתי כל
הכיצודים שלי הם ואני המכבד למי שארצה וליכא בזה
משום אלנויי דעל דעה צעה"ב הם באים וכעין מה שכתב
מהר"ם מרוענבורג לענין צרהמ"ז צסעודות גדולות שנשאל
למה נוהגים ישראלים לצרף אף במקום שיש כהנים ע"ש
בסי ק"ז ועיין ד"ח צרכות פי ג' שאכלו ס"ק מ"ח ולא
ראה דברי המהר"ם הנ"ל, ועוד עיין ש"ך יו"ד סי' רמ"ז
(ס"ק י"ד) צסעודות דרצים. אמנם לכאורה נראה משם
לדבר צדוקא צצרהמ"ז הוא דלא חיישינן מדלא תקנו
כן אבל בתפלה חיישינן אפילו צציתו וצספרי הנ"ל סי' כ"ז
הצאחי דצריהם וק"ל.

אלין מלין דרחומאי מידיד נפשו הטרוד בנגעי ופגעי
הזמן השם ירחם ולרוב הטרדות לא התפנתי לעיין כראוי
המצפה לרחמי שמים מרובים ולהרמת קרן התורה ויראה
המכבדו ומוקירו כערכו הרם ונשא, ובברכת התורה ללומדיה
בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן רכ"ז

ראובן העמיד מכונה ושלם בעות במדחן (ביטער בלע"ז)
ושמעון בקשו להניחו לעמוד במקומו ויחזיר לו חצי דימו
וחזר בו

ב"ה ר"ח ניסן התשכ"ו ברוקלין נ"י יצו"א.
כבוד ידידי היקר וו"ח גו"ג הרה"ג וכי' כש"ת מוה"ר
אפרים גרינבלאט שליט"א.

אחדשכ"ת ודבר השאלה צראובן שהניח מכונית (קאר
בלע"ז) ליד מדחן (מיטער בלע"ז) ששמיים צו 20 סענט
או כיוצא צו תשלום צעד עמידה שעה להעיריה ולאחר
שהעיל ראובן מעותיו צמדחן ושהה שם לערך עשר דקות
היה רוצה ללאת משם עם מכונית וצא שמעון ורצה ליכנס
צמקום הזה ואמר לו ראובן שיהן לו 15 סענט יאל ויניח
לו המקום ועכשיו צא ראובן ומצקש ה"ס 15 סענט ושמעון
חינו רוצה לשלם האם חייב שמעון לשלם או לא. וכ"ה
קילר צצואור הדבר האם ראובן ממילא ה"י רוצה ללאת משם
ורק צמקרה צא שם שמעון או שראובן לא רצה עדיין ללאת
רק ששמעון הפליר צו שיהן לו את מקומו וכ"ה כתב דאין
לראובן טענה ממון על שמעון.

הנה אם צמקרה היתה המעשה ודאי יפה כיון בזה להלכה
ולכסציר הדברים נראה דכנה רחוב העיר הוא רשות
רבים וכל מי שרוצה לעמוד שם צלי רשות אסור לעמוד צו
יותר מהצריך לו לצורך משאו או הליכתו ככל שאר בני העיר.
אלא דנצחרי העיר עם המושל שהוא הראש העיר החליטו
ליתן רשות השתמשות וחכות לעמוד צזמנים ידועים צרחוב
העיר צעד תשלום שכר, וידוע דתשלום שכר זה אין נפ"מ
אם עומד שם רק חמש דקות או שעה שלמה שכר השכירות

ולולי דצריהם הקדושים של צעלי החום ה"י נראה לפענ"ד
ליישב דכנה הא פרועה דר"י מילתא דלא שכיחא
הוא כמו שכתבו הפוסקים מ"מ ר"י חייש לה אצל אמינא
אנא דאף דחייש לה ר"י היינו דוקא צימי החול עכ"פ
דשכיחי עניים צמדכרי צתר צדקה ומצחני בזה מפרועה צו
אצל ציו"ע דלא שכיח דאולי עניים צתר פרועה וצפרע
צרי"ה דודאי כל אחד מכין לעצמו ליו"ע והקופה של צדקה
נוחנת לעניים הנלרכים וא"כ הוא כמעט לא נמצא שיחנהה
מפרועה דר"י כיון דציו"ע לא שכיחא עניים צצכ"ג גם
ר"י מודה דלא הוב ש"ש דלא שכיח כלל וממילא צתוקע
לחצירו צרי"ה שכל ישראל ערודי צתפלה וצתקיעות ולא
שכיח כלל עני שילך עכשיו צתר ריפחא דכעני ג"כ צתפלה
עכשיו ממילא מותר לחקוע לו ולא חיישינן משום פרועה
דר"י וצאמת ה"י זה מעין ה"י החום' אלא דגדולה מהם
שהם אמרו שיכול לילך למקום שאין שם עני מצוי ואני
הוספתי דצאמת צרי"ה אין עני מצוי וכנ"ל וזה לפענ"ד נכון.
וצפרע למ"ד דמתענין צי ימים של ר"ה וא"כ ודאי דליכא
עני שכיח דאולי צתר ריפחא כנלע"ד.

ובאמת מדברי החום' צצועות הנ"ל מוכח להדיא דלא
ס"ל חלוק הנתיבות שהציא כ"ג צין מצור דאית
בה חיוב לליכא שהרי תקיעת שופר לחצירו ודאי דלאו מצור
חיובית הוא ואפ"ה הוקשו משום פרועה דר"י וכנ"ל וק"ל.

סימן רכ"ה

העושה מנין בביתו אי רשאי לקרא ישראל במקום כהן

עוד להנ"ל

(ו) **בסי' י'** תליחא צמי טעשה מנין לעצמו צחוק ציתו
אי יכול לצדי ישראל צמקום כהן ושכן שמע משמיה
דגצרה רצה וכ"ג כתב דהן אמת דמצואר צגיטין שם דרק
צצצחות וי"ע דשכיחי רצים צציהכ"י אצל צצרי"ה יכול כהן
למחול וכ"כ הראש"ש והעור א"כ י"ל דה"ה צצועה מנין
לעצמו שאין שם רצים יכול הכהן למחול אולם צש"ע לא
הובא חילוק זה כלל ומשמע דלאו הלכתא הוא וכ"ה.

ולפענ"ד הנה החום' צשם ר"ח כתבו דהאידנא אין מחלקין
צין צצצחות וי"ע ועיין פמ"ג סי' קל"ה ח"ל ואין
חילוק צין צצצת וי"ע לשני וחממי ושאר צזמנים שקורין
כהן ועיין מ"צ והמכרש"ס ח"א סי' רי"ד כתב דצצרי"ה ליכא
תקנת הש"ס אלא שהחום' וכי' כל העתים והמקומות
שום צזה ע"ש נראה דמחלק צינייכו וצחיודשי שו"ת משנה
הלכות (סי' י"ג) הארכתי בזה צצס"ד. אצל זה דוקא אפילו
לשיטתיה רק צצרי"ה דכ"ג לא היתה תקנת הש"ס אצל
צצועה מנין לעצמו צצצצת אף שאגשים צה מועטים מ"מ
צצצצת מאחר דליכא התקנה שצ אין מחלקין צין רצים
וצין מועטים וודאי אפילו לא יתפללו רק מנין מצומצם חל
עליהו התקנה.

סימן רכ"ז

ראובן יכול להעמיד המכונה במקום שאינו צריך לשלם אי צריך לחפש מקום שני ולשלם

עוד להג"ל

הנה צמה שביארנו ממילא יבואר נמי חקירתו השניה בראובן שמלא צ' מקומות פנויים ובמקום אחד יש רשות לעמוד חלי שעה והשני לריך לשלם צעד הזכות עמידה חלי שעה אם יכול לעמוד במקום שיש עוד נאשר עמידה חלי שעה או שדינא דמלכותא דינא ולריך לשלם מחדש כדי שלא להפסיד לערי ולא לגזול מרבים ולהג"ל נראה דכיון דנכנס במקום שמוחר לו לעמוד צלי חשלוס הוה כמי שמחלו לו דניחא לכו לכ"ע כן והוה כהחלע כן ואמנהגא סמך כנלפענ"ד.

ובזה הגני דדשלח"ה בדידות יתירה המברכו בברכת חג כשר ושמח בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן רכ"ח

הלומד בספרים שהופקדו אצלו ונאנסו אי חייב לשלם

ב"ה ח"י לחדש הרחמים התשכ"א ברקלין נ"י יצ"א.

מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים טובים ארוכים ושלוה וכט"ס אל כבוד ידיד נפשי אי"א אשכול הסופר ת"ח יר"א מלאכתו מלאכת שמים וכו' כש"ת מזה"ר דוד גרינצווייץ הי"ו.

אחדש"ת אח קסתי נחתי זידי להשצ בחשובה מאהבה על מכתבו היקר אשר קבלתי השבוע ומחמת כי הזמן גרמא ואין הלצלר יולא צקולמסו צימים האלו ימי העליה ע"צ חקלר ככל האפשר ורק להרלות חציבותי גבן.

ובדבר מה שהעיר מעמ"ז אר"ח סי' י"ד שכתב דהלומד בספרים שהפקידו אצלו או משכנו אצלו שאם נאנסו הספרים באותו הזמן שהוא לומד בהן חייב באונסין ומשמע דלא ס"ל כהקצו"ח חו"מ סי' ע"ב ס"ק ל"ד דהשואל ספר מחצירו ונאנס אצלו אינו חייב באונסין משום דמלוא לאו ליהוה ניחטו, יפה העיר צזה אף שקל"ה יש לחלק בין שאלה לפקדון דהוטל פקדון שלא מדעת בעלים מוטל בו ונחתייב בכ"מ כמובן מ"מ מפורש דצדדיו שם לעיל בסמוך דלא ס"ל כהקצו"ח וס"ל גם בשאלה חייב לשלם ח"ל כיון דבשעת הלואה לא אחר כלום וזה הדין בחזרה שאלה רק כל מה שקילקל ישלם לו הרי מפורש דעל שאלה נמי ס"ל דישלם ולא היה לריך לדייק ממשמעות בסוף דצדדיו בפקדון כי הכי מפורש שם.

גם מה שהציא משו"ת מהרש"ג ח"צ סי' רי"ג מהגא"צ דעמיהאלי שהציא ראי' מדברי הרא"ש סוכה צסוניה

אחד הוא וא"כ אין החשלוס הזה על רגעים כלומר שכל רגע שעה הוא נוחן, סענע אלא החשלומין דוקא צפעס אחת ואכ ילא צנחיס מחלו גרס נמלא דשכר החשלומין אינו על משך זמן לכל רגע ורגע כמה אחחיס מהשגריה בענע כפי העולה לחשבון אלא החשלוס הוא על עיקר הזכות וצרגע ראשונה שהוא רואה לעמוד באמצע הרחוב מיד נחתייב צ"כ²⁰ סענע עבזר זכות העמדה אלא שזכות זה נמשך שעה אם הוא עומד שם ומחזיקו אצל צרגע שילא משס מיד הדרא רחוב נרה"ר כמעיקרש שאסור לאדם לעמוד שם צלי נחיתת רשות וצלי חשלוס שכר ואפילו הוא צעלמו אם ה"י רואה לחזור ולעמוד שם ה"י מוכרה לשלם מחדש וזה אם ה"י להם מדחניס כאלו שהיו סוגרים מיד צלאחו משס ויכנס השני אצל כיון שאין להם מדחניס כאלו שיוכלו לכיון הזמן שילא זה ונכנס השני צע"כ חקנו לשעות וכל שנכנס השני ועדיין המדחן חפוס צכספ הראשון עומד שם צלי כסף אצל צחמת לעיקר דינא חולי ה"י לריך נשלם מחדש אף שיש שם עדיין כסף אצל אין זה כסף שלו אלא מהראשון וחולי דהוה כאלו החנו מחחלה כן שכל שיכנס ויהיה עדיין כסף מן הראשון השני פטור מלשלם ומחלו ע"ז כיון שפעס שנית יהיה להיפוך שהשני יניח לו זכות עכ"פ כה"ג ארינן צחר מנהגא אצל הא ודאי פטוע כי כל שילא משס אציל ליה זכות השתמשות של הראשון ואין לו עוד שום זכות יוחר מהשני וממילא אינו יכול לצקש ממנו כלום.

ולא אכחד מענעי כי כבר ה"י לי הרכורי דברים באנשים שיש להם מכונית (קאר צלע"ז) ולא מלאו מקום ליכנס עם המכונית ומעמידים המכונית צרחוב צמקום אשר אסור מדינא לעמוד שם לצד ממה שעוצרים צזה על דינא דמלכותא דינא יש צזה עוד איסור של גזל הרצים כיון דהרחוב שייך לכל העולם והוא גוזל מהם ופלא שהעולם לא מזהרים צזה כי קשה גזל הרצים וראי' צרוה לזה ממה דכתב (צהנהות אשר"י וא"י) דאסור לעשות סוכה צקרקע שהוא שם רצים הציאו הרמ"א ח"ח סי' חרל"ז ס"ג וכזה עליו המג"א ח"ע שנהגו קל"ה לעשות סוכה צרשות ורצים וא"כ סוכה גולה היא וח"ל דצני העיר מוחלין להן דהא צרה"ר יש לכל העולם חלק צהם (עיון ח"מ סי' קס"ב ס"ב) ואח"ל דכל ישראל מוחלין מ"מ הרי יש לעכ"ס חלק צהם והמג"א דחק לישצ שם מלי רש"י סוכה דף ל' ע"ב דמעכ"ס שרי אע"ג דקיי"ל גזל עכ"ס וכו' והציא ראי' מס' ירחיב דאפילו למ"ד גזל עכ"ס שרי מ"מ לכס לא מקרי ואח"כ הציא חשו רשצ"א סי' חתני"ב דגס דעת רש"י דגס מעכ"ס אסור וסיים דא"כ אסור לעשות סוכה צרה"ה שבעכ"ס לא מחלי על כך ע"ש וא"כ כ"ש צדידן דאיכא איסור גמור דהכי ליכא למימר נמי כל ישראל מוחלין דבשלמא לענין סוכה לקיים מלות סוכה ודאי כל ישראל מוחלין או משום דישאל ערבים זה לזה וניחא ליה דלעבד מלוא או משום הפקר צ"ד הפקר דכופין אותו אצל הכא מאן לימא ליה דיעמיד המכונה צרה"ר ויגזול אח הרצים ואדרבה נפעמים הוא שמחנדים על שמניחיס המכונית לפני צחיהם ומאעריה אח בעלי הצחיס ועכ"פ איכא כאן גזל הרצים ול"ע מאד אחאי המכו אפילו שומרי החורה שמניחין המכונית נגד החק.

שוב ראותי לרבינו הלבוש ז"ל אר"ח סי' מ"ז שכתב בצרכי"ח שתקנו ז"ל לנדר צי צרכות לעסוק בדברי חורב ואשר צחר בנו וכתב דצרכה אחת כוח צרכה לאחריה כמו שמצרכין על ס"ח וכו' לאחריה דלא תתמול וצו"ח שם הקשה עליו בשואל ור"ח לומר משום דצולמד איכא המלוא והבנאה ולכן תקנו שתי צרכות ואחת היא צרכת המלוא חקצ"י לעסוק וכו' והאחת הוא צרכת הנכנין כי הלימוד הוא הנאה וכמו שמצרכין שתי צרכות על המלוא של מלך אפי' אין לו רק כוית לפי שהנאה בגוף שיש בו מלוא עשה מצרכין צפ"מ וצרכת הנכנין וכן באכילת פסת, ושאר קרצנות וכו' על זאת אשכח שאין נראה לי כלל טעם זה אלא י"ל דס"ל להחיל שאין הנאה מלוא זו דומה לשאר מלוא שבהן מהן בגוף מלך ופסח ושאר זמנים דבהם הבנאה והמלוא שני עניינים הם הנאה הוא מה שבהנה גופו מחמת האכילה אפילו לא היה זה מלוא כמו שבהנה משאר נחם ובשר והמלוא הוא מה שאוכל מלך ולא חמץ ושאלנו לשם מלך וכן בקרבן.

אבל הכא המלוא והבנאה חדא מילתא הוא שמלוא הלימוד הוא שידע מה שלמד וכיכחיו ולמדו ליראה את ה' וגר' והבנאה הוא ג"כ שידע מה שלמד וכו' הכל ענין ה' הוא לכך לא תקנו עליה צדום פעם רק צרכת המלוא והוא הוא צרכת הנכנין משא"כ צבנאה שאר מלוא כנ"ל דו"ק עכ"ל הרי מפורש צס"ד כמו שכתבתי דאין לדמות האו הנאה לשאר הנאה המלוא וזה ודאי הוא בכלל הנאה המלוא דללכ"י ולכן אין מצרכין עליה ג"כ ולא הוה בכלל נהנה בלא צרכת כמובן. ועיין כלי חמד פ' האזינו צעיקר צרכת התורה לאחריה שהציוא דברי הלבוש ומה שכתב שם ודו"ק.

גם לפי סדרת הכ"ס שהבאתי שם בספרי ה"ל שפי' צשיטת הרשצ"א דבאמת הנאה הבאה עם המלוא מתחת כיון שחייב צדד זה מה לי אם גופו נהנה כך הוא המלוא אלא צפ"י כיון שאפשר לו לקיים באחרת וכו' מקיימה צו שאסרה לו צקונס מוכחא מילתא דלהנאה עצמו וגופו הוא מצוין מלמד המלוא כי נפשו חשק צבוק זה ודייקא זה אסור אבל צשופר שלא שייך צזה שיש לו הנאה צזה יותר מתקופה של זה מותר וא"כ ככ"י צספרים כן היא צשופר ממע וא"כ ה' האו אפילו אי יש לו הנאה צשמחת התורה ואני לשיטת הרשצ"א כתבתי שם כמובן.

אלא צפעיקר בדבר ראותי בלבוש יו"ד סי' רכ"א שפי' י"א שכתב ח"ל מי שאסר ספריו על חצירו אסור לנאסר ללמוד צו ולא אמרינן שלא יאסר עליו משום מלוא קריאה שיש לו הנאה מן הראייה צו חוץ מן הקריאה ע"כ נראה דמטעם אחר הוא דאסור משום דנהנה צראייה בלי הקריאה נראה נמי דפשיטא ליה דצקרא ליהא שום אסור אפילו נהנה דכן הוא מלואו אלא דאיכא איסור משום ראייה. וראיתי צצו"ת יעצ"ן ח"א סי' ס"א שהציוא משרית הלכ"ט שנשאל צמי שאסר ספרו על חצרו אם מותר ללמוד ע"י הרהור תשובה קול ומראה ור"ח אין צבם משום מעילה אלא איסורא מיהא איכא ע"כ.

וכתב עליו היעצ"ן ז"ל דהשאלה שלא כהוגן הוא דמאי אריא ע"י הרהור אפי' ע"י דיבור חיציטא כיון

דמתנה על מנת להחזיר שפוסק שם שאם נאנס עכ"ז נר"ק לשלם אחריו ולמה לא נאמר מלכ"י שהרי בהם מיידי שאלו לחצירו עבור המלוא ונראה דלא כקל"ח"ה הנה ספר מהרש"ג על יו"ד אין לי ולא יכולתי לראות טעמו ונימוקו ואסמך על כ"ח צזה אף שיש נחלק צין אחריו שראוי גם לאכילה וצין ספר שאינו ראוי כי אם למלוא ולקושטא דמילתא עיין רשצ"ס צבא צתרא דף קל"ז ע"צ דבור המתחיל הרי זה מוקדש ומחזר ח"ל ונראה צעיני דאם מה צחוף הזמן דפטור מלשם דלא הוה שואל להחזיר צלונסין ואף לא שומר להחזיר צגניצה ואצירה אלא מקבל מתנה הוא ולא נתחייב אלא צפשיטת ע"כ הוה דלא כדעת הרא"ש שהציוא מהרש"ג ועיין לקט יושר אר"ח דף 14 ד"ה חכריוי אכל מ"מ נראה דרק מטעם מתנה פטור אפי' הרשצ"ס ז"ל ולא משום מלכ"י ודו"ק, ועיין עוד שר"ח צ"ש לנכ"ז אר"ח סי' ש"א צד"ה שצ הקצית קושי נאה שפשיטא ליה ג"כ לפת"ש בקל"ח"ה דצולנצ ואחריו שאל פטור מאונסים והקשו אמאי לא מקרי לכס וכק"ז ח' דאם נאנס פטור, דהא דשואל פטור מאונס אינו מלד קנינו דימתא שלו נאנס אלא משום דאין כל הבנאה שלו, דמלכ"י אינו מקבל עלי' שמירת אונסין ועי' תוס' כתובות נ"ז סד"ה ה"ז שפיר לא מקרי לכס משום פטור אונסין דהא הפטור אונסין הוא חסרון קנין שאין לו צה הנאה ע"ש ועי' עוד משי"כ צזה לידידי הר"ח צקר צק"ל צענין מתנה ע"מ להחזיר מ"מ כמו שאמרתו שאין לי ספרו לעיין צו לא אחרונה גם כי האחרונים השיגו צזה ע"ד קל"ח"ה א"כ נראה לצדקו צזה דברי הגאון ז"ל.

ומה שהציוא שם בחלוק שכתבתי צספרי שר"ח ח"ג סי' קנ"ג צין לומר צספרים שאין לו הנאה בגוף והבנאה הוא המלוא וצין מלוא פרי ורביה שיש צה חרי הנאות הנאה בגוף והנאה מלוא וכ"ח העיר הע"ז יו"ד סי' רכ"א ס"ק מ"ג שכתב ליישצ סחירת המצטר צספרי י"א כתב אם אסר ספרו על חצירו אסור לנאסר ללמוד צו וצספרי י"ג כתב המודר הנאה משופר מותר לתקוע צו תקיפה של מלוא וחי' דפעמים שאלס נהנה צמה שהוא חוקק וכו"כ צספר כיון דהתורה משמחת לב שהרי אסור ללמוד צימי. אצלו א"כ לא דמי האו מלוא לשאר מלוא דאמרינן לאו ליהנות ניתנו אלא צזה נמשך הנאה לאדם וכו'.

בנראה שלא עיין היטב צתשובתי שם צד"ה איצרא שהרי גם ספרים וכו' שהבאתי שם דברי הגהמ"י וכתבתי לעיין צע"ז וש"ך יו"ד סי' רכ"א והאין חשדני שלא ראותי דברי הע"ז אשר רמתי עליהם לעיין צבם ואי משום שכנראה שרמתי רק על סק"מ ולא על סיק מ"ג בגדיל החימה והלא לא כתבתי צאחה ס"ק וכל צמשמע אלא אפילו לפ"ז עכ"פ הע"ז צעלמו רמח שם על דצריי צסס"ק מ"ג, אכל האמת כי הגהמ"י ושאר פוסקים כתבו כולם דהנאה הוא רק מה שיכול ליעול שגר חל לומר צו צחנס וגם הע"ז צעלמו כתב שם חלוק זה ועיין ש"ך וכנראה דס"ל דהוא עיקר אכל מה שנהנה צשעת לימודו משום שהתורה משמחת לב לא מקרי הנאה לענין זה וטעם השני שכתב צס"ק מ"ג שם כבר הקשה עליו צצו"ת פני ארי סי' מ"ז רמח עליו הפת"ש סק"ד ואין לי הספר לעיין צו.

סימן ר"ל

בסתירת הרמב"ם דפסק כתי"ק בדמוכר עצמו אין מעניקין לו
ופסק כרבי נתן

ב"ה ג"ל למטמנים יומא דהלולא לרשב"י התשכ"ב,
ברוקלין נ"י יצ"א.

כבוד ידידי הבחור החשוב פאר המעלות החו"ב גוי"ט
עוסק בתורה בנש"ק וכו' כש"ת הב' יצחק ארי' ליברש
שליט"א היילפרן, כעת חתן יידי"ג הרה"ג מוהר"ש
אונסדארפער לאנדאן עיר הבידור.

אחדש"ת קבלתי מכתבו היקר.

ח' אמה שכחתי בספרי משנה הלכות כחצות בסימן
רנ"א חזרת הלח"מ על מה שפסק הרמב"ם
פ"ג מה' עדדים כחנא קמא דמוכר ע"מ אין מעניקין לו
ובפ"ג מה' מלוה פסק כרבי נתן ובש"ס קדושין ע"ו ע"א
אמרינן דח"ק לא ס"ל כרבי נתן וגמלא הרמב"ם ז"ל מחכ
שערי אליבא דתרוויכו, ותי' הלח"מ דהרמב"ם ז"ל ס"ל
כרבינו נתנאל בחוס' קדושין הנ"ל דס"ל לחלק בין מלוה
לשכר ובמלוה אפילו ח"ק מודה להך דרבי נתן וממילא
לא כחז שם אלא לענין הלואה, ובספרי הנ"ל כחצות עליו
בענייני דלולי דריו הקדושים מאי דוחקא לפרש בדברי
הרמב"ם דוקא אליבא דרבינו נתנאל כרי' החוס' כחצו שם
עוד חלוקים אחרים וגם כחצו דאין מכאן ראי' דילמא כהאי
אין הלכה כמותו אבל באחרונה הלכה כוותיכו וכו'.

וכ"ת כחז דיגע מאד ולא מלא להבין כוונתי כזה דלחירושים
אחרים לריך לומר דהלכה כרבי אליעזר בהענין אבל
הרמב"ם פסק מפורש בפ"ג מעצדים כרצון דמוכר ע"מ
אין מעניקין לו והדורא קושית דלוחתא ומוכרחים לבא
לחירושו של רבינו נתנאל וכו'.

הנה כוונתי כזה דכיון שהחוס' כחצו ד"ל דאין מכאן ראי' **הנה**
ודילמא כההיא אין הלכה כמותו ר"ל כר"א אבל
באחרונה הילכתא כוותיכו פי' דאף דנימא דלענין העניקה
קיי"ל כתי"ק דר"א דמוכר ע"מ אין מעניקין לו מי"מ כהא
דרי"ג הלכתא כוותיכו דר"א ואית' לן שדרי"ג וא"כ אפשר
לפסוק תרוויכו בחדא כר"א ובחדא כרצון וממילא אחי
שפיר הרמב"ם שפסק בתרוויכו כתי"ק דאין מעניקין לו
וכר"א בשדרי"ג. ועי' הוספתי שם לתוספות ביאור ובאמת
כמה פעמים מלינו כן בש"ס דאף דאין הלכה כוותיכו דחד
תנא מי"מ היכי דאפילגי ציה אמוראי וכו' הלכה כוותיכו וכה"ג
כן, וכוונתי היחס הזה דהחוס' עלו צה ליישז דלא תקשה
קושית היס דמקדקין שהצוה החוס' לראשונה שכתבו דיש
מדקדקין מכאן דאין הלכה כרבי נתן דהא ר"א ורצון פליגי
בדרי"ג ור"א שמוחי הוא סבר כר"ג והלכה כרצון, ולזה
דקדקתי דאף דאין הלכה כוותיכו דחד תנא היינו ר"א דשמוחי
הוא מי"מ היכי דאפילגי ציה אמוראי או שקלי וערי וכו'
הלכה כוותיכו אף דשאר מקומות היכא דיחידאי הוא אין
הלכה כוותיכו.

דמי"מ אין נהנה מן הספר אלא ע"י ראי' והציה ראי' **דמי"מ**
משופר וכ"ש הוא מה החס דבגופו עושה מעשה וש"י הכא
דבראי' בעלמא הוא מציעא ולבסוף חזר בו ומיישז שאלה
הלק"ט וכחז בכל אופן אסור ע"ש ולי"ע שלא הרגיש הגאון
ז"ל מדברי הלבוש ז"ל דראיה איסור בפני ע"מ הוא ואף
אם לא היה לאסור הקריאה משום מלכ"י מי"מ על הראיה
חל האיסור דהאי הנאה אחרת הוא גם לשאלה הלק"ט
ראי' מדברי הלבוש ז"ל דגם בהכור אסור דעכ"פ איכא
ציה ראי' חס פשוט.

ובדברי הלבוש שפיר מיישז סתירה המחבר מקושיה
האחרונים ז"ל דמה הפרש יש בין שופר לספרים
דהכא בספרים כרי' איכא הנאה בראיה ולכן אסור משא"כ
בשופר דליכא איסור זה מותר לחקוע בשופר. שוב עיינתי
בש"ת מהר"מ שיק יו"ד סי' שד"מ שרמז עליו כ"ח וראיתי
שגם הוא ז"ל הביא דברי העי"ז בס"ק מ"ג הנ"ל ונתקשה
בו ובחירושו וכחז דלפי הגרסא הא' איסור לא הוי אלא
משום קול ומראה וריח וכו' ע"ש וכנראה דג"כ לא הרגיש
בדברי הלבוש וי"ל. ומחמת הערדות לא התפנתי להאריך
מה שיש להעיר בדברי הלבוש ז"ל.

סימן רכ"ט

ג"מ הנאה אי מותר בנדריים

עוד להנ"ל

ובמה שהציה להעיר אי גרם הנאה ג"כ אסור בנדריים הנה
כבר הצאיתי כזה מחלוקת הראשונים הרשב"א
ציבמות דף ק"ג ע"ב הביא קושית הרמב"ן ז"ל בחוללת
במעל של אסכ"ג אחאי חליפתא כשרה כרי' האשה ינהיג
במה שניתרת לשוק והינה הדברים צ"ע משמע דס"ל דאפילו
גרם הנאה והנאה מן ה"ל נמי אסור אבל הרשב"א (שהוא
הריעב"א) סוכה ל"א כחז ואע"ג דמתכני בעשות המלוה
שמקבל שכר בעו"כ"ז ובעו"כ"ב לא חשבו נהנה באסכ"י אלא
כשהנה צגופו של איסור אבל כל שאינו נהנה מגופו אלא
שגורם לו הנאה והוא ממקום אחר אינו הנאה ע"ש ועיין
בספרי ש"ת ח"ב סי' נ"ע דף 186 ד"ה ובעיקר גם בספרי
למס' חיר סי' כ"ד דף 186 ד"ה וכשקבלתי. ומה שהעיר
מדברי הר"ן נדריים ל"ג ע"א ד"ה סוס יפה העיר ועיין
תו"ט נדריים ריש פ"א ד"ה שאינו וצו"ד סי' רע"ז וצ"ח
נדריים דף מ"ז ובגמ' צ"ק פ"ע מי' ודרי"ק.

אלו דברי יצא חפזון, נבער מדעת כתולעת וחלזון,
המצפה לישועת ה' כהרף עין המברכו בברכת כחיבה וחתימה
סובה ובברכת התורה ללומדיה בלב ונפש.

מנשה הקטן

דשאר שכירות לא קיי"ל כר' נחן ע"כ ולא ציאר דבריו ז"ל וגרסא דס"ל ג"כ כהלח"מ אלא שקילר ודו"ק. עוד יש לומר כשיטת הרשב"א ז"ל גיטין נ"ו שרמחי עליהם בספרי הג"ל והש"ך חו"מ הביאו באריכות ומיישב ע"פ דבריו שיטת הרמב"ם ע"ש ועיין בסמוך.

סימן רל"א

בע"ה אי גובה משכירות והענקה

עוד להנ"ל

(ב) ומה שביא קושיא השע"מ כה"ל עדים (מה שכתב כמ"ע ששע"מ"ה הקשה כן בשם הגידולי חרומה לא השגיח כלל בשע"מ"ה דבריו והוא טעות כי זו הוה קושיא השע"מ"ה אצלל לח"מ ואצלל גידולי חרומה, שהגידולי חרומה ג"כ כתב ציטוט הרמב"ם כהלח"מ וכן כתב מהרש"ך סי' י"ב ועיין ש"ך חו"מ הג"ל ועי"ן הקשה השע"מ"ה גם אג"ה ע"ש) שהקשה לח"י הלח"מ דהר"מ ס"ל כרבינו נתנאל בחוס' והא' דלא חילק בין שכירות להלוואה משום שסמך עצמו לח"מ דהענקה ע"ע לעצמו ואין צע"ה גובה הימנו שהרי משמע מדברי הרמב"ם דס"ל דאפילו לאחר שצא הענקה ליד העצד אין צע"ה גובה הימנו וכמו שדקדק מוהריט"ע מדבריו ואלו בשכירות פשיטא ודאי דלאחר שצא לידו צע"ה גובה הימנו וא"כ איך אפשר דסמך לח"מ דין הענקה.

ולפענ"ד י"ל דס"ל כהלח"מ ז"ל דודאי לאחר שצא לידו גובה משכירות ולא פליג בזכ' אצלל אין זכ' מכח שיעבודא דרבי נחן אלא שעבוד עצמי שחייב כל הלווא לפרוע חובו או מטעם שאמרו ז"ל כחובות כד"פ פריעה חוב מלווה והאומר איני רוצה לקיים מלווה כופין אותו עד שיאמר רוצה אני לכן לאחר שגבה בשכירות יכול לגבות ממנו את חובו כאשר לא היה הא"י מעות ציד אחר לעולם כיון שנעשה המעות שלו, ובהענקה חידש לן גם לאחר שצא לידו אינו יכול לפרוע ממנו צע"כ דשעבודא ליכא (ומעצמו אי מחייב עיין לקמן בסמוך) עד שיהיה לו כסף ממקום אחר, ועיין פני" קדושין הג"ל דחניא ר"י אומר. גם אם נאמר כדעת הש"ך ז"ל דהענקה יש לו דין מיוחד והוא כעין דקדק ולכן אין גובה אפילו לאחר שגבה ולא כן בשכירות סתם ואף ששע"מ"ה הקשה שם גם על הש"ך צדא דעעם לדקדק דאם איחא מאי אירי"א משום דר"ג הרי צדקא אפילו לאחר שצא לידו אינו גובה ע"ש ז"ל דס"ל להש"ך אהכ"נ והכתוב משמענו דאית ליכ דין דקדק דלא חימא כיון דהכתוב קראו שכי' וכמו שאמר חורב כי משנה שכי' ענדך ופרש"י דה עעם הענקה והוא ליכ דין שכירות לכל קמיל דפערור דכח כעין דקדק והבן.

וקצת יש להביא רא"י לסברה זו ר"ל דבשכירות לאחר שצא לידו גם כן אינו גובה הימנו כמו בהענקה מכח

ואם כן הכי נמי אף דאין הלכה כר"א לגבי דה"ק ועוד דשמחי הוא מ"מ נראה ליכ להרמב"ם ז"ל דאין לדקדק מה כיון דסוגיית הש"ס בכל מקום אלא כוונתו דר"א כלומר דכלל מקום מצא הש"ס הא דרבי נחן צ"י האשה שנתארמלה וצ"י שור שנגח דו"כ וצ"י השולח וצ"י כל שטח ועוד כמה מקומות וכן פסקו רוב הפוסקים דקיי"ל כשד"ג א"כ ודאי דאין לדקדק כאן ולומר דאין הלכה כר"ג משום דר"א קאי כוונתו ושמחי הוא ועל כרחק לר"ך לומר דאיתא להא ואיתא להא, דהא ודאי נמי ליכא למימר דלפסוק לגמרי כר"א גם לענין הענקה ולא כרצון דכיון דרצון פליגי אדר"א ודאי כוונתו קיי"ל צ"י עעם אחר, אלא ע"כ לר"ך לומר דאיתא להא ואיתא להא ועיין ש"ך חו"מ סי' פ"ו וצ"ח"י סי' פ"ד צ"ק.

וקצת י"ע אש"ך שם ס"ק ג' שכתב דכן פסקו כל הפוסקים כרבי נחן דנאמח איכא מקאח רצותא דלא ס"ל כר"ג היש מדקדקים שצחוס' וכן רבינו יונתן צ"ח"י הגדול הביאו בהגמ"י (ואגב בהגמ"י הג"ל הביא דר"ת מתחלה הי' ס"ל דאין הלכה כר"ג ולצדק חזר צו ופסק הלכה כרבי נחן והביא כן גם צ"ח"י הג"ל ואני בספרי הג"ל הבאתי קצת סתירות בשיטת ר"ת וי"ל דכאן קודם חזרה וכאן לאחר חזרה) וי"ל דכוונת הש"ך לרוב פוסקים אף שכתב כל הפוסקים ורובו ככולו. חכ' כוונתי צמח שכתבתי למד לא כתב בהלוקים אחרים ר"ל חלוק הג"ל שצחוס' ועיין שו"ת מהרש"ך סי' י"ב שח"י ג"כ כהלח"מ וכן הג"ה והביאם הש"ך ז"ל ואי"ה בסמוך עוד נדבר מה.

ולפי שיטת החוס' אין להקשות דא"כ סוף סוף דאין יכולין לדרוש הרי דרשות מקרא אחד ולפסוק כר"א וכח"ק עיין קריה ספר ח"ל ענך עצד עברי לעצמו וכו' ואף ע"ג דאמרין לפ"ל לו ולא למוכר עצמו כתב (הר"מ ז"ל) דהלכתא כוונתו אפסר שרבי ז"ל נקט כי האי חנא דאמרין החס' חני חדא ענך עצד עברי לעצמו וענך אמה העצריה לעצמה ואמרין לעצמו פשיטא וכו' הא מני חנאי היא וכו' נראה דהאי חנא אש"ג דרביש' לו ולא לצפל חוב מני למידרש נמי לו ולא למוכר עצמו כח"ק דברייתא דלעיל ולא חימא הרי דרשות מחד קרא דכתיב לו משמע לו דוקא וממילא אימעיט מוכר עצמו דאינו בהענקה ובהענקה היא לעצד ולא לצע"ה וכיון דהאי חנא חנא הא מילתא צדדי אמה העצריה הענקה לעצמה כשאין לה אצ דהלכתא הכי צדא נמי להלכתא הכי ומפיק לה נמי מדכתיב לו ע"ש. והאחרונים לא הביאו דברי הק"ם הללו, וכדאי לז"ן שגרא שיהיה לו גירסא אחרת ממח' שהיא צע"ס, דצ"ס דידן בגירסא הא מני חוטאי הוא וכן גרס' החוס' ע"ש דף ע"ז ע"ב צגמ' והק"ם גרס' הא מני חנאי הוא, וחוטאי הוא שם חס', ועיין אר"י צ"ק שגרס' חונאי הוא ובודאי כוונתו ג"כ שהוא שם חס' ששמו חונאי צגמ' צגמ' צגמ' ע' אצל הק"ם הי' גורס' חנאי הוא.

והיש"ש קדושין הג"ל סי' כ"ב כתב ח"ל אצל דברי הרמב"ם קשה ליישב שפסק כח"ק וכו' אם לא שנאמר מה שכתב הרמב"ם אין צע"ה גובה הימנו לאו דמפיק ליכ מקרא דהא צע"ה למשועי מוכר עצמו אלא דפשיטא ליכ

ועד עברי עוצד ביום ולא זלילה וכיון שהוסף בעצדותו לריך לשלם לו שכרו בהענקה וכיון דעם הענקה הוא משום חוספות עצודה הסדר נוחת דכיון דעצדו במשנה שמסר לו שפחה נותן לו הענקה ומה לי אם מדעתו נחלה זה והסכים לעצדו משנה, סוף סוף הוסף על עצדותו וחייב בהענקה, ואי צעית אימא גמרא שהרי החורה אמרה כי משנה שכר שכיר וגו' ולא חילקה בלאחר אופן משנה שכר שכיר והכא עכ"פ משנה שכר שכיר עצדך איכא שהרי עצדו כפלים וחייב בהענקה.

ואם לחלוק היה אפשר לחלק בין היכא דהוא ציקש מרבו למסור לו שפחה כנענית או שרבו בקש ממנו והסכים לו, ואף על פי דתרווייכו לדעתו הוא חלל מרחק רב איכא ציינוהו דהייב דהעצד בקש מרבו למסור לו שפחה ונחלה הרב יכול לומר לו לעצד להנחתך נחכותא ולא לעצד אותו במשנה, וגם אני רק לעשות לך קורת רוח עשיתי ומסרתי לך שפחה ולכן לא הוי ככלל משנה שכר שכיר עצדך חלל היכי דרבו הפליר צו ובקש ממנו והסכים לו ודאי דלרבו עצד אף שהיה לדעתו ובהסכמתו חלל הרי לא הסכים חלל לבקשת רבו וממילא כה"ג ודאי רבו מחייב להעניקו, חכ סברא ישרה. ומעתה מה נעמו דברי השע"מ שדייק בלשון דאנערין קרא דהענקה למעט מוכר עמלו היכא דמסר לו רבו מדעתו שפחה כנענית וכו' ודייק לכתוב מסר לו רבו ור"ל שזה מלך רבו ואף שהיה מדעתו ולא שכוף בקש מרבו דכה"ג היה לריך לומר נותן לו רבו דנתן לו משמע מה שנקש ומסר לו משמע שכוף מסר לו חלל שהיה לדעתו ולדקו דברי הרב צוה.

אלא שהמדייק במל"מ יראה דהמל"מ ז"ל נשמר מקושיא השע"מ ולא קשיא עליה שהרי כתב ח"ל דהא דאיתעריכו בגמ' לומר דתיק לא ס"ל דר' נתן היינו מקמי דידעינן טעמא דתיק דס"ל דמוכר עמלו אסור בשפחה כנענית חלל לפי האמת דרשין אם אדוניו יתן לו למעט מוכר עמלו וכו' ממילא משמע דמוכר עמלו דאסור בשפחה ממיטעא דלו אינו חייב להעניק וא"כ אייתר לן לו דהענקה למעט צע"מ ע"כ. והנראה דהמל"מ ז"ל כתב דמוכר עמלו אסור בשפחה וס"ל דילפינן לה מקרא דלו ועל כרחך דס"ל דמוכר עמלו מדאורייתא אסור בשפחה לשיטתו ז"ל שהרי אחי קרא למעט עצד עברי ואם כל ישראל איסור שפחה מדרבנן קרא למה לי למעטו וכו' עדיף הוא מיראל וא"כ ע"כ דלא ס"ל צוה כהרש"ם והרד"ז ז"ל ואחי שפיר חירונו מקושיא השע"מ, ועיין ריעצ"א קדושין כ"ג מה שהאריך להוכיח דמוכר עמלו מותר בשפחה כנענית מדעתו ולשיטתו נמי ע"כ איסור שפחה לישראל דאורייתא ע"ש. והבן.

וקצת יש להעיר בפני קדושין כ"ג ד"ה הענקה חניק לן ולא למוכר עמלו ח"ל וקשיא לי מאי איתעריך קרא חפוק ליה דכתיב גבי הענקה אל יקשה בעיניו כי משנה שכר שכיר עצדך ודרשין בסמוך שרבו מוכר לו שפחה כנענית וכיון דלכא חנא למוכר עמלו אין מוסרין לו ש"כ א"כ ממילא אין מעניקין לו וכו' ע"ש ודבריו מעין לשיטת המל"מ. חלל דלמ"ד דמוכר עמלו לדעתו רבו מוכר לו

שעבוד חלל מכה מלוח דמונח חקקפתא מלשון המהרש"ך שכתב שם ח"ל חלל אכתי קשה קלת שכיח לו להרמז"ם לפרש דדוקא בחוב דהלוואה אית ליה דר' נתן חלל לא בחוב דשכירות ו"ל שסמך על מה שכתב בבל' עבדים פ' הכי ענק ע"פ לעמלו ואין צע"מ גובה הימנו וכיון דשכיר קרייהו רחמנא היינו שכירות ממנו הרי דבאמת ס"ל דלפנין שעבודא דר"ע ממנו כהדדי נינהו חלל דמה שמחויב לפרוע הוא חיוב הגוף ולא שעבוד ואם היינו יכולים לומר דעת הלח"מ וסייעתיה ס"ל כהתומים ז"ל דבהענקה ג"כ מחויב לאחר שגבה מכה חיוב הגוף לשלם אם יש לו, רק שיעבוד ליכא וכמו שאכתוב לקמן בס"ד א"כ ודאי לא קשה כלל דבאמת שכירות הוי ממנו דומיא דהענקה ודו"ק כי נקטתי.

איברא דדברי השע"מ מקושיא הבנה הם ואדמקשי ארציו הש"ך ז"ל דצדקה אפילו אחר שזה לידו אינו גובה צע"מ ממנו ולא שייך צוה דר"ג, מדויק ידיו משתלם ליה ולדידיה מי ניחא דבסמוך שם הביא בקושיא חלח"מ דבהענקה אפילו לאחר שזה הענקה ליד העצד אין צע"מ גובה הימנו והכי דייק מדברי הרמז"ם ז"ל, וא"כ כיון שאפילו לאחר שזה לידו אינו גובה צע"מ ממנו לא שייך דר"ע כלל והא עכ"פ לדיה הוא דאפילו לאחר שזה לידו אינו גובה הימנו ובאמת כי דא הוא קושיא האחרונים בעיקר פ"ה בגמ' ולא רק חלח"מ ועיין בסמוך.

סימן רל"ב

א חיוב הענקה תולה היכא דרבו כופה איתו לישא שפחה

עוד להנ"ל

(ג) **מה** שהקשה השע"מ במה שהקשה לבעל מל"מ פ"ג מה"ע שכתב לחרץ דברי הרמז"ם ז"ל דמאחר דידעינן דמוכר עמלו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית א"כ לא לריך מיטע להענקה כיון דאינו עוצד ביום וזלילה ואחי המיטע למיטעא דר' נתן והקשה השע"מ לדעת מהרש"ם יו"ד ס' ק"ל והרד"ז ח"א ס' קפ"ח שכתבו בדעת הרמז"ם דאיסור שפחה מדברי סופרים ע"כ דהא דממעט הקרא מוכר עמלו דאין רבו מוסר לו שפחה כנענית היינו צע"כ חלל מדעתיה הכי נמי דשרי דלא עדיף משאר ישראל וא"כ אכתי לריך קרא למעט מוכר עמלו היכא דמסר לו רבו מדעתו שפחה כנענית ע"כ. וע"ז הקשה כ"ח דרק אם נאמר דהבע"כ יכול לכופו מחייב בהענקה אז הוי כי משנה שכר שכיר עצדך חלל היכא דאין רבו יכול לכופו ורק מדעתו מותר בודאי לא מקרי כי משנה שכר שכיר וע"ז אין מגיע לו הענקה והגיה צ"ע.

ולא ידענא איפה מלא דהענקה תליא בכפיא, ונראה דברי השע"מ אי צעית אימא גמרא ואי צעית אימא סברא אי צעית אימא סברא שהרי דין הענקה בטעם זה משום חוספות עצודה שעצד לאדוניו וכמו שפרש"י, ביום וזלילה

לעבדו שבהורה נוחה הענק חנינו לו ואם כן נכאורה שזין
הם שיעבדו שאר חובות שהם שעבדו בגוף חקרקפתא דאדם
לשלם חובו עם שעבדו האדון לעבדו דאיכא נמי שעבדו
הגוף חקרקפתא דאדון להעניקו וא"כ אי נימא שדרי"ג בשאר
על כרחך לרי"ך לומר נמי שדרי"ג בעבד עברי, כיון דאין
חלוק ביניהם לענין חיוב ולכן לרי"ך קרא נמשע צ"ע דאף
על גב דשוכה הוא לשאר חובות אפי"ה רחמנא פטריה מלו
ולא לבעל חובו, ואין צו שדרי"ג.

אבל אם כן כיון דכל הסוגיא בקדושין אליבא דרז"י אלא
דס"ל שעבדא לאו דאורייתא וממילא כל השעבודים
שזים הם דע"ע ושאר חובות ולכן ע"כ לרי"ך קרא חנינא
דאז"י למעט ע"ע משדרי"ג דאין לבע"ח מהענקא אף דמקום
כיוולא צו בשאר חובות יש שדרי"ג בהענקא גזירה הכחוש
הוא מלו ולא לבע"ח וכל זכ אליבא דרז"י, אבל נפי מה
דאין קיי"ל שעבדא בכל מקום דאורייתא וא"כ כל השעבודים
בשאר חובות ממילא מחולקים משעבדו האדון דשאר שעבודים
ישנם על הנכסים ושייך בזהו שעבדא דרי"ג ולא כן שעבדו
האדון בהענקא שאינו אלא שעבדו בגוף וליה ציה שעבדא
דרי"ג דשעבדא דרי"ג לא הוה רק על שעבדו הנכסים לפי
פי זכ ולא על שעבדו בגוף וממילא לא לרי"ך קרא מיוחד
למעט שעבדו האדון דלו ולא לבעל חובו דממילא ממועט
ומיוחד הקרא דלו ולא לבעל חובו וע"כ דרשין לו ולא למוכר
עצמו ומישושים דברי הרמב"ם ז"ל זה הפי הראשון.

(ואגב) מדברי החומים שכתב ואף דצ"ד כופין על זכ
נראה פשוט דס"ל דצ"ד כופין אמתות הענקא ומל"מ
מספקא ליה אי הוה כמאות עשה שמחן שכרה צלידה שאין
צ"ד כופין ולבסוף מסיק ג"כ דכופין והביאו במנ"ח מל"מ
חפ"צ ע"ש אבל במקנה קדושין בסוגיין ד"ה אלא פשיטא
ליה להיפוך דאין צ"ד כופין על הענקא, ועיין מאירי קדושין
הכ"ל ד"ה הענקת נראה נמי פשוט דכופין ודברי הפלגה
(ע"ע).

עוד פי החומים צאופן ב"י לפי מה שכתבו המהר"ע
והש"ך והמל"מ ושאר פוסקים (עיין שעה"מ) דלהרמב"ם
הא דדרשו בגמ' לו ולא לבעל חובו אפילו כשהגיע כבר
ליד העבד אין לבע"ח שום זכות צו ואין יכול להוציא חובו
וכולם חממו דא"כ אין זה חלוי כלל בשדרי"ג דשדרי"ג הוא
להוציא מיד לוח שני למלוה ראשון אבל אם כבר גבה
מלוה שני חובו פשיטא דמלוה שלו גובה ממנו כמו שגובה
כל חובו מהלוה בעצמו ולא לרי"ך לוח שעבדו ואין צו שום
שעבדו דרי"ג ואלו בהענקא אפילו בכבר גבה אין מוציאין
ממנו ופשיטא דצ"ע כה"י גוונא ללמוד מקרא דלו ולא לבעל
חובו וע"ז חידש החומים דודאי הא דאמרין לרמב"ם
אפילו גבה אין לבע"ח של עבד שעבדו לגבות ממנו היינו
שאין צ"ד יורדין לנכסיו ומוטלין ממנו הענקא בצרוע אבל
ודאי דעל העבד בעצמו מוטל חיוב לפרוע חובו אם יש
לו יותר מכדי סידור פרעון חוב דמאי שאל אם הגיע לו
ממקום זה או ממקום אחר סוף סוף פריעה צ"ח מלוה
וכמו שאם צא לו כסף ממקום אחר ודאי מחויב לפרוע
חובו מכה שעבדו בגוף שלו הכ"ע מהענקא אם יכול מחויב
לקיים המלוה אם יש צילתו.

שפחה כנענית אחת לרי"ך קרא דאין מעניקין לו אפילו
כשרצו מוסר לו שפחה כנענית מדעתו אבל אי נימא דכה"ג
מעניקין אחי שפיר וקלרתי.

ובעיקר דברי המל"מ עיין גמרי קידושין ס"ט ע"א דר"ע
הי מנסב ליה ע"ה ואמר ליה זיל גנוב ואחדבין
בעבד עברי ופריך ובשני דרבי שמנאי ע"ע מי הוי ועיין
שם בהגהות מהר"ב רש"י ב"ב שהביא מדברי דוד לע"ז פי
משפטים שהקשה ממקרא מל"א דאם בגפו יצא בגפו ילא
והכא ע"כ לא הי' נשוי והכריח מזה דאם הוא רוחה
מותר בשפחה וכדעת הרמב"ם שהביא המל"מ ז"ל. אמנם
עיין עוד שו"ת יד אליהו סי' ל"ה מה שהאריך להקשות
אשיטתא אלו. ודי בדברי הגמ' הכ"ל.

סימן רל"ג

ואי שייך שיעבדא דרי"ג בע"ע וביאר דבריו החומים

עוד להנ"ל

(ד) ומה שחשקה בחירולו של החומים חו"מ סי' פ"ו
דברי הרמב"ם הכ"ל וזכרנו לפי שמוצא בנח"מ
דזה ח"י היותר נכון וכתב חוכן חירולו ל"ע מאחר דאין
קיי"ל שעבדא דאורייתא אחי קרא למעט דאין צ"ע גובה
אפילו כבר גבה העבד וחקקה מהיכי ידעין דאין גובה
עד שלא צא ליד העבד ע"כ.

ולפי שדברי רבינו החומים הם עמוקים מאד בכל מקום
וכן כאן אצאר את דבריו הקדושים ופשוט הדברים
הם כך ראשונה כתב דיש חלוק בין אי קיי"ל בכל מקום
שעבדא דאורייתא או דרבנן, ואי אמרין בכל מקום שעבדא
דאורייתא וא"כ נשתעבדו נכסי לוח האחרון מכה שעבדא
דאורייתא לנכסי לוח הראשון ולמשל ראובן לוח משמעון
ושמעון מלוי נשתעבדו נכסי ראובן ללוי משעבדא דרי נחן
ואם רואה ראובן להחזיר מעות לשמעון אם רואה לוי יכול
לצא לראובן ולהוציא ממנו כסף המשועבד לו מה שחייב
לשמעון וזה מדרי נחן אבל בהענקא אף דכופין צ"ד על זכ
מכל מקום אין כאן שעבדו נכסי האדון לעבד ואין האדון
משעבדו בשום דבר לעבד רק שאקרקפתא דאדון מונה לקיים
מאות הענקא ככל מלות החורה אבל אין כאן שום שעבדו
נכסי אלא שעבדו גופי מכה המלוה ולא שייך צ"ח דין דרי
נחן כלל, נמלא דיש חלוק גדול בין צ"ח דעלמא דמדאורייתא
יש שעבדו להענקא עבד עברי דאין משועבד כלל וממילא
לא לרי"ך קרא למעט ע"ע מלו ולא לבע"ח דממילא ידעין
ולא לבע"ח כיון דאין כאן שעבדו נכסי.

אבל אי אמרין שעבדא לאו דאורייתא א"כ לעולם בכל
דוכתא ליכא שעבדו נכסים בשום חוב רק שעבדו
הגוף מדרי"ג בגמ' כחובות דאמר ר"פ פריעה חוב מלוה,
והא מלוה איכא גם בהענקא ושעבדו בגוף שחייב להעניק

יבא כמו גדול מכה עליו דהוא בעלמו אינו משועבד ובע"ה משועבד, והכל הכי בעבד בעלמו כשכבר בא לידו אינו משועבד דמטעיה הקרא ואין יבא האדון על חובו כן משועבד על חוב שעבד בעלמו אינו משועבד והבן כי היא סברה ישרה.

ומצאתי חו סברה כעין זו במאורי צ"ק ח"ל יש חומרים בזו לד אחר והוא שכל שלא נשעבד ראובן לשמעון מלד ממון הבא מיד שמעון ליד ראובן אלא שנשעבד ראובן לאחיה סבה אין זה משועבד ללוי ונמצא חזק של שמעון אינו משלם ללוי בחובו וראיה לדבריהם שכרי הענק שג עבד עבדי אין מוילין אותה מאדון ליחנה לבע"ה כמו שהבאר במקומו ע"כ ע"ש ומה קלח ראי למח שכתבתי אלא שהמאורי ז"ל הקשה שם וחלק אשיטה זו וכח דאף בזו אין דבריהם כלום דלא נאמר כן בע"ה אלא מכה המקרא שנאמר הענק תענק לו ולא לבעל חובו ע"כ ע"ש אצל החומים יכול לסבור או כשיטת קמיתא או כמו שכתבתי, צ"ס. ואחי שפיר דברי החומים.

אלא שבעיקר דברי החומים מה דפשיטא ליה דאף דשעבד נכסי ליה ליה לביע אצל מ"מ חוב קרקפתא לשלם חיה ליה ואפילו מהענקא אם יכול ליסדר דפריעה בע"ה מוכר אם יש לו, בקל"ה"ה הקשה עליו בזו דילמא אפילו חוב דגוף ליה ליה דכוי דומיא דלדקא וכוי כמי שנותנין לו על מנת שלא ישלם בו חובו דאין עליו חוב לשלם מנעו זה הכי נמי אפילו חוב גופני ליה ליה דפ"ה אמר חורב לו ולא לבעל חובו ועיין באחרונים עוד מה שבאריכו ואין כאן מקום להאריך.

סימן רל"ד

אי שייך בעבדים שעבדא דר"ג

עוד להג"ל

(ה) ומה שהעיר עוד במה שבאחי דברי הרשב"א בשם תחב"ט"א שנסתפק אי אמרינן בעבדים שעבדא דר"ג נחן ונחשו המיוחסות ס"י כ"ג כתב להדיא דהכי נמי לעבדים שחייב לישראל אמרינן שד"ר וכתבתי בספרי הג"ל דלכאורה בני דברים סתרי ניכר וכתב כח"ר דאפשר לחלק בין ליה ראשון ללוי שני ולא ידענא כונתו בזה שכרי הרשב"א מיירי סתם לענין שעבדא צ"י מקומות כמבואר למעין שם ודברי הרשב"א ז"ע.

(ו) ועל דבר קושייתי על הש"ך חו"מ ס"י פ"ו ס"ק י"ז מה שאין שכר עמד בזה בעל ברך טעם חמכני על לין זה הלא בעלמי ליינתי שם כן ח"ל ועיין בהגהות אמרי ברך שם וכוונתי לדברי ברך טעם הג"ל ע"ש וכנראה שלא עיין רק מקופיט וכתב מן הבא בידו

ולפי"ן בשלמא למ"ד שעבדא דאורייתא בכל מקום ומפקין נכסים דמשעבדי למלוה כמבואר בסוף צ"ב אחי שפיר בהענקא מיעטב חורב דלא נשעבדו נכסי ולא נחתינן לנכסיו ואין ממשכנין בו דכתיב לו ולא לבע"ה, להו"א דאין ממשכנין, אלא למ"ד שעבדא לאו דאורייתא בכל מקום ולעולם לא נחתינן לנכסי ליה דנכסי לא משעבדו רק אקרקפתא דלוי מוטל מזה לפרוע אם כן מיותר הלימוד דלוי ולא לבע"ה בהענקא דלמאי אחא אי להשמיטני בא דלא נשעבדו נכסי לבע"ה לזה לא לריך קרא דככל דוכתי נמי כשאני עבד לא משעבדי ומאי שגא ע"ע משאר ישראל גם ליכא למימר דלוי ולא לבע"ה בא להו"א שיהא פטור לפרוע אפילו כשיש לו ולמימר דליכא עליו מזה פטור כלל אפילו בלי שעבד נכסי כלומר דאפילו שעבד בגוף אין עליו על ה"ע ממיעוטא דקרא דהא אין סברה דודאי מוטל עליו חוב לפרוע חובו כשיש לו וא"כ מאי אחי לו ולא לבעל חובו ע"כ דאחיה להו"א דאדון שלו היינו של העבד אינו משועבד לבע"ה של עבד.

אלא דלפי זה לריך לומר דבעלמא בשאר חובות דומיא דחייב האדון היה משועבד והיינו שעבדא דר"ג, ובא הכחוב למעט ע"ע דאינו משועבד מד"ר וממילא שפיר תליא הא דלוי ולא לבע"ה בשד"ר דא"כ מאי אחי למעט. ולפי"ן אחי שפיר דלא צ"י דס"ל שעבדא לאו דאורייתא וכיון דשעבדא לאו דאורייתא בכל מקום א"כ הכי נמי העבד אינו משועבד נכסיו ואפילו הכי כתב החורב להו"א שעבד העבד ע"כ לריך לומר דלהו"א שעבד האדון בא וכו"ל שד"ר דשעבד אחר אין לו וממילא ממשעט שד"ר לא צ"י, אצל לפי מאי דקיי"ל אן שעבדא דאורייתא א"כ כשנא הכחוב למעט ע"ע משעבד דלוי ולא לבע"ה משעבד נכסי סתם בא למעט והיינו שאין על העבד שיעבד נכסי בהענקא משא"כ בשאר בע"ה דיש להם שעבד נכסי אצל לא מיירי זה משעבדא דר"ג ושעבד האדון כלל והאי פטור שהחורב פטור מלו ולא לבעל חובו הוא שעבד נכסי דעבד עצמו מה שכל אדם נכסיו משועבדים נכסי העבד של הענקא פטורים ואפילו לאחר שגא לידו וממילא לא תליי זה כלל בשד"ר ושפיר פסק הר"מ כר"ג בשד"ר וכת"ק בהענקא.

והא דקשה ליה דאכתי מנא לן דאינו גובה עד שלא בא ליד העבד פשוט כיון דאליבא דאמא דלא דמי כלל הא דינא לשד"ר כיון שקיי"ל שעבדא דאורייתא א"כ מהיכי חיתי יתחייב האדון בשעבד נכסיו לעבד קודם שגבה שכרי אין זה דין של שד"ר אלא שעבד העבד הוא שיש ולאחר שגבה הרי כבר פטור דמטעי הכחוב לו ולא לבע"ה וא"כ קודם שגבה לא לריך לפטור דקודם שגבה אין לו לעבד והאדון אינו מחויב דאין כאן שד"ר. ולאחר שגבה נפטור מגזירת הכחוב.

שנית היה אפשר דמאחר דמטעי קרא משעבדו בהענקא, גם על האדון ליכא שעבד אפילו אי נימא שד"ר בכל מקום והסברה לזה דלא אמר חורב שעבדא דר"ג אלא היכא דאיכא בעלמו נשעבד לו במטעו או בחוב אז מוילין מח ונותנין לזה אצל היכא דאיכא אינו משועבד לבע"ה שלו א"כ השני שמחויב לו אינו משועבד מד"ר דלא

אבל בַּחֲמַח הַמַּעֲיִין דְּדַבְרֵי הָאִיז יֵרָאֵה מְפֹרָשׁ דְּפִירוּשׁ
הָא שְׁמַחְחָא פְּלִיגֵי הֶרְאָשׁוּנִים וְכָל אֶחָד מֵיִיתִי רְחִיב
לְדַבְרֵי מַחָא שְׁמַחְחָא גּוּפָא הֵי דּוּקָא כְּשֶׁאִין לְשַׁמְעוֹן נִכְסֵי
לִפְרַע וְהֵי לְהִפּוּךְ וְטַעֲמוֹתֵיהֶם מְפֹרָשִׁים בְּאִיז הַגְּדוֹל
בֵּינָם פִּיֶּד סִי קִפִּיט וְזִ"ל מוֹרֵי רַבִּינוּ יְהוֹנָתָן זִ"ל הֵיכָא אָמַר
לְהָא אִיירֵי רִיג שְׁמוּאֵלִין מַחָא וְנוֹחֲנִין לֹאֵה אֵלֶּה הֵיכָא שְׁאִין
לְלוֹחַ בְּמַחָא לְפִרְעָא אֲבָל יֵשׁ לוֹ בְּמַחָא לְפִרְעָא לֹא מַפְקִין מִיֵּינֵה
וְלִכְאוּרָה נִרְאִין דְּבָרֵי וְכִי מוֹרֵי רַבִּינוּ יְהוֹנָתָן זִ"ל הֵיכָא
מִדְּקָדָק מִפִּי כָל שַׁעַר דְּאָמַר רַבָּא בְּעִיָּה מַכְאָן וְלִבְנָא הוּא
גּוֹבֵה וּפְרִכִּין וְמִי אָמַר רַבָּא הֵיכָא וְהָאָמַר רַבִּי בֶר חַמַּח רִאשׁוֹן
שֶׁמֶכֶר שָׂדֶה לְשַׁמְעוֹן בְּאַחֲרֵי וְחָפֶן עָלָיו בְּמַלְוֵה וְמַח
רִאשׁוֹן וְאַחַח בְּעִיָּה דְּרִאשׁוֹן וְקָא עֲרִיף מִשְׁמַעוֹן וְאִזֵּיל שְׁמַעוֹן
וּפְיִיסִיב בְּזוּזֵי דִינָא הוּא דְּאִחֵי בְּנֵי רִאשׁוֹן וְאַחֲרֵי לִיב אֵין
מַעֲלָטִי שֶׁבֶךְ אֲצוּבָה גַּבְךָ וּמַעֲלָטִי דִּיחֲמִי לְבַעֲיָה לֹא
מִשְׁחַעֲבָדִי וְאַחֲרֵי רַבָּא אִי פִקָּה שְׁמַעוֹן וְכִי שְׁאֵי הָסֵם דְּאָמַר
לְהוֹ כִּי הֵיכָא דְּמִשְׁחַעֲבָדִי לְאַצּוּבָן מִשְׁחַעֲבָדִי נִמִּי לְבַעֲיָה
דְּאַצּוּבָן מִדְּרִיגָא וְכִי הָא לְמַדָּה דְּמִשּׁוּם דְּמַעֲלָטִי דִּיחֲמִי לֹא
מִשְׁחַעֲבָדִי לְבַעֲיָה לְהִכִּי מַחֲיִיב לִיב מִדְּרִיגָא דְּלִיכָא (לְאַשְׁחַלּוּמִי)
מִן הַיּוֹמִים, עִיָּשׁ נִרְאֵה דְּכִיִּר רִי יְהוֹנָתָן אֲדַרְבֵּה מֵיִיתִי
רְחִיב מִגַּמֵּר זֶה שְׁמַקְשִׁי מִיֵּינֵה הָשִׁיךְ לְשִׁיעוּת הַכִּיל הַרְיִי מֵיִיתִי
רְחִיב לְשִׁיעוּתֵיהוּ דְּאִינוּ יֻכַּל לְהוֹלִיט מִדְּרִיגָא כָּל זֶמֶן שִׁישׁ
לֹא בְּמַחָא לְפִרְעָא.

וְהָאִיז הָשִׁיב עַל דְּבָרֵי רַבִּי זִ"ל חִ"ל וְאִינוּ מִמַּחֲבֵר נִרְאֵה
בְּעִינֵי דְּאִשְׁרֵי דְּאִיכָא לְאַשְׁחַלּוּמִי מִרְאָשׁוֹן מַחֲיִיבִין
לִיב לְהָאִי מִדְּרִיגָא כְּדַמְסִיק כִּי הֵיכָא דְּמִשְׁחַעֲבָדִי לִיב לְאַצּוּבָן
מִשְׁחַעֲבָדִי לִיב לְבַעֲיָה דְּאַצּוּבָן, מִשְׁמַע לְהַדִּיָּא דְּהַחֲוֹרָה
שִׁיעֲבָדִי לִיב שֶׁל שְׁמַעוֹן לְמַלְוֵה שֶׁל שְׁמַעוֹן שִׁיעֲבָדִי גַּמְוֹר
וְעַשְׂחָה מְלוּחַ שֶׁל שְׁמַעוֹן כְּאִילוּ הוּא עֲמֻמָּה לְלוֹחַ שֶׁל
שְׁמַעוֹן כְּדַמְסִיק נִמִּי בְּשִׁמְעָתָן כִּי הֵיכָא דְּמִשְׁחַעֲבָדִי לְדִידִךְ
הֵיכָא נִמִּי מִשְׁחַעֲבָדִי לְחִיָּק שֶׁל וְהִיכָא אִילוּ מַעֲלָטִי דִּיחֲמִי
מִשְׁחַעֲבָדִי לְבַעֲיָה הֵיכָא בְּעִיָּה דְּרִאשׁוֹן מוֹלִיט מִשְׁמַעוֹן אֵלֶּה
הָאִי מַעֲלָטִי דִּיחֲמִי לֹא מִשְׁחַעֲבָדִי אֲהֵי אִשְׁרֵי דְּמַגְבִּי לְהוֹ
אַרְעָא לֹא הוּא הַדֵּר וּמַגְבִּי לֵב מִיֵּינֵיהוּ אִי לֹא דְּרִיגָא וְכִי
עִיָּשׁ וּמִדְּבָרֵי הָאִיז רְחִיב לְהַשִּׁיךְ עִכְ"פּ רְחִיבֵי דְּהָא רְחִיב
שֶׁבָּבִי הָשִׁיךְ לֹא חֲדָחָא הוּא וְלֹא מוֹכְרָחָא הוּא שְׁכָרִי הֵי
פּוֹסְקִים אֲדַרְבֵּה מְסוּגִיָּא זֶה מְצִיָּאִים רְחִיב לְשִׁיעוּת. וְהָשִׁיךְ
זִ"ל כְּנִרְאֵה לֹא רְחִיב דְּבָרֵי הָאִיז הַלָּלוּ, כִּי הֵם נִדְּפָסוּ מֵאַחֲרֵי.

וּמַכְאָן נִמִּי קָשָׁה אָמַר שְׁכַחַ עוֹד הָשִׁיךְ בְּחוּמֵי הַכִּיל בְּאִיז
חִ"ל וְלִפְ"ז נִרְאֵה דְּמִיָּשׁ כָּל הַפּוֹסְקִים הַכִּיל דְּהָךְ
דִּינָא דְּרִיגָא הֵיכָא בְּלִיָּה לִיב נִכְסֵי דְּאִי בְּדִלִית לִיב נִכְסֵי
אֵין מוֹלִיטִים דְּכִ"ל חוּב זֶה כְּמִשְׁחַעֲבָדִי דְּאֵין גּוֹבִים בְּמַקְוִם
שִׁישׁ בְּנֵי חוֹרִין מִיֵּירִי כָּל הַכֵּן פּוֹסְקִים לְעִילֵי בְּדִלִית לִיב
פְּסִידָא לְלוֹי אִי שְׁאִין לִי רְחִיב עוֹד לְהַשְׁחַחַשׁ בְּמַעֲוֹד מַדְעָה
שְׁמַעוֹן וְכִמוּ שְׁכַחְתִּי וְהַשְׁחַחַ לֹא קָשִׁיט מַחָא שְׁכַחַשׁ הַרְשִׁיל
פִּיֶּד בְּבִיָּק סִי יֵיטַע עַל הַרְשִׁיל וְהֵכָה מִיָּשׁ הַרְשִׁיל דְּבַחֲוֹב
זֶה דּוּמָה לְנִכְסִים מִשְׁחַעֲבָדִי וְכִי אֲמַנֵּם דְּבָרִים שֶׁל טַעַם
וְכִי דְּהִכָּא מִלִּי חֲקִיבָה שִׁיךְ וּמִלִּי פְּסִידָא אִיכָא וְכִי וְהָאִיז
פִּסְקָא לְהַדִּיָּא בְּשֶׁם אֲבָא מוֹרֵי אֵף דְּהִכָּא דְּאִי לִיב נִכְסֵי
עִכְ"ל וְלִפְעַמִּיָּד לֹא קָשִׁי מִיֵּדֵי עַל הַרְשִׁיל דְּכִיִּר קָאִי הָסֵם
לְהַדִּיָּא אֲלוֹמֵר שְׁעַר אֲמַנָּה אִי פְּרִיעַ דְּאִיכָא פְּסִידָא לְלוֹי
וְכִבָּה אִיז בְּשֶׁם אֲבָא מוֹרֵי מוֹדֵה דְּהִי דְּהָאִיז כִּי דִּרִי נִתָּן

אֲבָל לֹא כֵן יִידֵי דְּבָרֵי חוֹרָה לְרִיכִין עֵינִן רַב וְדִיּוּק גְּדוֹל
וְעִכְ"ז סִיעַחָא דְּשִׁמְיָא.

סימן רל"ה

עַל דְּבַרְתִּי הַשִּׁיךְ חִ"מ אִי שִׁיךְ שְׁדִרְיָג הֵיכָא דִּישׁ לוֹ לְלוֹחַ
לְפִרְעָא

עוד להנ"ל

(ז) וְעַל דְּבַרְתִּי הַשִּׁיךְ חוּמֵי הַכִּיל בְּסִיָּק הִי שְׁכַחַשׁ הַשִּׁיךְ
אֲדַבְרֵי הַרְשִׁיל וְהָרִיג וְהִיכָא וְהִיכָא וְהִיכָא וְהִיכָא וְהִיכָא וְהִיכָא
הֵיכָא כְּמִשְׁחַעֲבָדִי וְאֵין גּוֹבִין נִכְסִים מִשְׁחַעֲבָדִי בְּמַקְוִם שִׁישׁ
בְּנֵי חוֹרִין וְכַחַח הַשִּׁיךְ דְּהָא דְּאֵין גּוֹבִין מִשְׁחַעֲבָדִי בְּמַקְוִם
שִׁישׁ בְּנֵי חוֹרִין מִשּׁוּם דְּחָשׁוּ חֲכָמִים לְחִקָּה לְקוֹחָה לֹא
לִפְסוֹדוֹ וְהִכָּא מִלִּי חֲקִיבָה שִׁיךְ וּמִלִּי פְּסִידָא אִיכָא, וְעִיָּז
הַבְּאִחִי דְּהַרְשִׁיל זִ"ל נָחַן טַעַם לְדַבֵּר דְּאָמַר הַנַּחֲחִי לָךְ
מַקְוִם לְגַבִּית וְהַבְּאִחִי סְמוּכִין מִגַּמֵּר בִּיב וְכַחֲוֹבָה בְּנֵי שְׁמַכֵּר
כָּל נִכְסֵי לְשַׁמְעוֹן וְהִלָּךְ שְׁמַעוֹן וּמַכֵּר שְׁדָּכּוּ לְלוֹי דְּרוּגָה מַחָא
גּוֹבֵה וְלִיב מַחָא גּוֹבֵה וְאִפִּילוּ הֵיכָא לֹא מַכֵּר רַק מַקְלָח
נִכְסֵי אָמַר לוֹ הַנַּחֲחִי לָךְ מַקְוִם לְגַבִּית עִיָּשׁ. וְכִיִּת הַעִיר
דְּהָסֵם יֵהָא הַפְּסָד לְלוֹי אִם יַעֲרוֹף מִמֶּנּוּ וְלָכֵן יוּכַל לְוַמֵּר
הַנַּחֲחִי לָךְ מַקְוִם אֲבָל שְׁמַעוֹן לְגַבִּית אֲבָל הִכָּא מִלִּי נִפְקִיָּמ
בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יַעֲרֹךְ הַלּוֹחַ הַשְּׁנִי לְשֶׁלֶם, אִי לְרִאשׁוֹן אִי
לְשַׁמְעוֹן.

נִרְאֵה בְּזֶה דּוּדֵאִי טַעַמָּא גְּדוֹלָה הוּא מַכְמַח טַעֲמִים חֲדָא
דְּהִיכָא הִכָּא נִמִּי אֲפִשֵּׁר גִּימָא אִם הֵיכָא הֵיכָא מִשְׁחַעֲבָדִי
וְיֵשׁ לוֹ נִכְסִים בְּנֵי חוֹרִין מִן הַבְּזוּרִיָּה בְּמַקְוִם מִשְׁחַעֲבָדִי
גּוֹבִין מִהֶם וְאִם הֵיכָא אֵין מִשְׁחַעֲבָדִי נִטְלָה מִהֶם אִי שִׁישׁ
לוֹ קֶרֶקֶט שִׁיחָא לִיב זֶה אִי שְׁאִינוּ רֹאֵה מַעֲטֵמִים אַחֲרִים,
וְאִילוּ הוּא לְטוֹבָה הַמִּשְׁחַעֲבָדִי בְּשְׁדִרְיָג וְאַחֲרֵי שְׁאִין מוֹלִיטִין
מִמֶּנּוּ כְּדִאָמַר וְטַעֲמָא דְּאָמַר לִיב הַנַּחֲחִי לָךְ מַקְוִם לְגַבִּית
מִמֶּנּוּ וְהִיכָא דְּאָמַר מִי שְׁרָו לְהוֹלִיט מִמֶּנּוּ מַכָּה שְׁדִרְיָג שִׁילְכוּ
אֲבָל הַמְלוּחַ שֶׁל שְׁכִינָה לְהֵם מַקְוִם לְגַבִּית מִשֶּׁם וְדוּ"ק,
וְעִכְ"פּ וְדִלִי אִיכָא לִיב טַעַמָּא בְּזֶה וְכַדְעָה הַרְשִׁילֵּה.

וְעַל שֶׁל עַחָה בְּאִחִי וְלְהוֹסִיף אִינוּ בָּא עַל מַחָא שְׁכַחַשׁ שֶׁם
הַשִּׁיךְ רְחִיב לְדַבְרֵי נִגְד פִּסְקָא מִמַּחֲבֵר דְּשַׁעֲבֹדָא לְרִיג
הוּא דּוּקָא כְּשֶׁאִין לְשַׁמְעוֹן נִכְסִים לִפְרַע וְאַחֲרֵי אֲרִיכוּת גְּדוֹל
כַּחַח חִ"ל וְעוֹד רְחִיב (נִגְד הַפּוֹסְקִים הַכִּיל) מִמִּלִּי דְּגִרְסִין
בְּפִסְקִים בְּפִי כָּל שַׁעַר דֵּף לִיָּה דְּפִרְכִּין הָסֵם לְרַבָּא דְּאָמַר
בְּעַל חוּב מַכְאָן וְלִבְנָא הוּא גּוֹבֵה וְכִי מַשְׁנִינֵן שְׁאֵי הָסֵם
דְּאָמַר לְהוֹ כִּי הֵיכָא דְּמִשְׁחַעֲבָדִי לִיב לְאַצּוּבָן וְכִי מִדְּרִיגָא
וְכִי וְהָא הָסֵם וְדִלִי מִשְׁמַע דְּמִיֵּירִי אִפִּילוּ אִיכָא לִיב נִכְסֵי
דְּהָא הֵךְ דְּאָמַר רַבִּי נַחֲמָן יְחִימִים שְׁבָּו קֶרֶקֶט בְּחוּבָה אֲבִיבָן
בְּעִיָּה חוּזַר וְגּוֹבֵה מִכֵּן מִשְׁמַע דְּכָל גּוֹנָה מִיֵּירִי אִפִּילוּ
הֵיכָא אֲבִיבָן נִכְסִים מַעֲלָטִין אִם גְּבוֹ קֶרֶקֶט בְּחוּבָה אֲבִיבָן
בְּעִיָּה חוּזַר וְגּוֹבֵה מִכֵּן וְכִי עִיָּשׁ.

ראני אומר יפה כיוונת אבל לא תפסת אפס קצבו ודברי מן א"י צבי"ש צרורים הם ודברי הח"ם תמוכין הם ואפרש שיחתי, והוא דלפוס ריהטא יש להביא רא"י לדברי הח"ם ז"ל דבגמ' כתובות דף ע"ו ע"א שם כתבו וכיון דרוב נשים בתולות נישאות כי לא אחי עדים מאי הוי פי קושיא הוא ואמאי לא מבימנא ותקבל כתובתה וכתבו הח"ם ז"ל לרז פריך דאית ליה הולכין בממון אחר הרוב וכוונתם פשוט דלשמואל דס"ל דאין הולכין בממון אחר"י א"כ מאי פריך כי לא אחי עדים מאי הוי ודאי כוה וכוה דאין הולכין בממון אחר"י, והנה הכא איכא נמי חזקה בגוף דמסייע לברוב ואפ"ה פשיטא לכו דרק לרז פריך וא"כ איך ניחא לכו לקמן דדף כ"ט ד"ה ועל הכותיות וכן כתבו עוד צבי"ק דף ל"ה דכותיות לכן משלמין להם קנס משום דכל אחת מהם מוקמינן אחזקה אבהתא שכיו ולכאורה מאי תי' צוה הא אחתי תקשה דאין הולכין בממון אחר הרוב אפילו היכא דאיכא חזקה המסייע ונמלא דבריהם סותרים לכאורה אבל לפי"ש הח"ם אחי שפיר ולא סתרי דברי הח"ם וממילא מוכרחים דברי הח"ם ז"ל.

אמנם הח"י כתובות ה"ל בגליון שם כתבו אפשר דאפילו לשמואל כוה לן למחל צתר רוצא ולא אחר חזקה ממון כיון דחזקה בגוף מסייע לרוב ופריך שפיר אפילו אליבא דשמואל ע"ש וכ"כ בצע"מ ח"ל וי"ל אפילו לשמואל כלומר ובהימנא אע"ג דאין הולכין בממון אחר"י משום דהכא איכא תרתי רוצא וחזקה דגופא והכא חדא חזקה דממנא מידי דהויא אעפ"ה משארסחני נאנסתי דמבימנא לה משום האי טעמא דהכא תרתי והכא חדא כהא גבי דידא איכא תרתי צרי וחזקה דגופא והכא גבי דידא חדא חזקה דממנא ושמא ע"כ, וכ"כ הח"ם ר"ד שם ע"ש הרי דכולכו ס"ל דהיכא דאיכא תרתי חזקה דמסייע לברוב כה"ג מציאין אפילו לשמואל. אמנם בירושלמי כתובות פ"ג ה"א כתבו ח"ל והלך אחר הרוב ורוב הנשואות בתולות נישאות אמור מעתה בתולה נישאת זאת אומרת שלא הולכים למידת הדין ולממון אחר הרוב ע"ש וכבר הביא בעטל מלחמות דברי הירושלמי הללו כשהגיו על צע"מ אלף שבי' לך להביא גם הח"ם ר"ד וכת"י במקומם דס"ל כצע"מ אחר שרגשת בצע"מ דשם.

איברא דנעלם הדין נמי לפענ"ד דברי הח"ם ז"ל תמוכין אפילו לפי דעת הרמב"ן ודברי צ"ש צרורין לדברי הכל דנראה דנעלם דין דצע"מ והני ראשונים דעימיה דס"ל דהיכא דאיכא חזקה המסייע לרוב הולכין צתר רוב אפילו בממון לשמואל, מודק לכו הרמב"ן ז"ל ואינו חולק עליהם כלל צוה היכא דאיכא חזקה המסייע לרוב והולכין אחר"י אפילו לשמואל ולא פליגי אלף צפי בגמ' כתובות ה"ל היינו היכא שכיח טוענת בתולה הייתי והוא טוען אלמנא ואיכא רוב נשים שבתולות נישאות ואיכא חזקה בתולה המסייעת לברוב דצע"מ ודעימיה ס"ל דחזקה בתולה כוה חזקה וממילא כוה חזקה המסייעת לרוב והמלחמות פליגי וס"ל דהכא ליכא חזקה כלל כלומר שחזקה בתולה נישאת לא כוה חזקה שאין האשה עומדת בחזקתה שלא נישאת מעולם וממילא אין לך צוה אלף רוב היינו רוב נשים בתולות נישאות אבל שזו היחא בחזקה בתולה

מיירי בדאית ליה נכסי היינו דמשמעבד מדאורייתא מדר נתן אבל מ"מ מתקנתא דרבנן אין גובים מחוב זה היכא דאית ליה פסידא בדאית ליה נכסי וכו' ע"ש מה שהאריך להקשות ארבינו מהרש"ל.

אמנם הרואה בדברי רבינו אר"י בגוף הדברים נראה שדקן צוה דברי המהרש"ל ז"ל דהא"ז כתב להדיא שם באריכות ובחוף הדברים כתב ג"כ ח"ל ואני המהמר נראה צע"מ דאע"ג דאיכא לאשתלומי מראשון מחייבין ליה להאי מדר"י כדמסיק היכי דאשתעבדנא ליה לאזכרון משמעבדנא ליה לצע"ה לאזכרון מדר"י משמע להדיא דכתורה שיעבדה לוכ של שמעון למלוה של שמעון שיעבדו גמור ועשה מלוה של שמעון כאלו הוא עצמו הלוה ללוה של שמעון כדמסיק נמי בשמעתין כי היכי דמשמעבדנא לידוך כ"י דמשמעבדנא לניחא שלך וכו' משמע דשעבדו זה ממש ע"ש מה שהאריך עוד ודברי רבינו הש"ך ז"ל.

ופה שבתה קולמסי והגני בזה יידוד המברכו בברכת צלח ורכב וי"ר שיזכה לעלות מעלה מעלה ביום המעלות לתורה ולגדולה המברכו בברכת התורה ולומדיה בלב ונפש. **מצשה הקטן**

סימן רל"ז

אי הולכין בממון אחר הרוב היכא דחזקה מסייע לרוב

ב"ה עש"ק וארא התשכ"ג ברוקלין ג"י יצ"א.

שלום וברכה מאלקי המערכה יוסף ה' אלף פעמים ככה לכבוד אהובי גיסי הקיר בנש"ק חוב"ס וכו' כש"ת ה'י' **משולם פייש פרענקל** הי"ו כעת ר"מ בשיבתיו הקדושה.

אחדשה"ט נראה רב, ועל ח"ת שהצאה מחידוש כ"ק מן א"י צבית שפרים יו"ד סי' ל' שכתב ד"ל צרור אף דאין הולכין בממון אחר הרוב אבל אם חזקה מסייע לרוב ודאי אזלינן צתר הרוב וחזקה נגד חזקה ממון, וכתבת דדבר זה תלוי במחלוקת דהח"ם ר"ש אלו נעדרת ד"ה ועל הכותיות תי' דכל אחת מוקמינן לה אחזקה אבהתא שכיו כותיס ע"ש נראה דהיכא דאיכא חזקה צדדי דרוצא אפילו לשמואל אזלינן צתר רוב אלף דהח"ם בחדושו לכתובות שם הקשה אחי הח"ם דלא שמענו דהולכין בממון אחר הרוב אפילו איכא חזקה וציאר כוונת הח"ם עפ"י סברה הפלאה הידועים דהיכא דנמלא מוחזק לדבר אחר גם לענין ממון אזלינן ונמלא לכאורה הוא מחלוקת הח"ם וצ"ש אי הולכין בממון אחר הרוב היכא דאיכא חזקה דמסייע לרוב, ושזו הערת דפונתתם לכאורה מצוהרת בצע"מ וברמב"ן והח"ם ברמב"ן ומן זקנינו כצע"מ ושיעט הח"ם כמלחמות ולכן כתבו דלרז פריך ע"כ.

בחר בממון פלוגתא הראשונים ב"פ האשה שנאחרמה דע"מ דמקשה החס בש"ס הא רוב נשים בחולות נישאות וחרי כחוצתה מאתיות כחצו החוס' לרצ פריך וצבע"מ כחצו דשמואל מודה בדאיכא חזקא מסייע לרוב ע"ש וכתב דתליח מחלוקתם בטעם הדבר שאין הולכין בממון אחרי" דאי אמרינן כהה"ד סי' שמי"ט משום גזכ"כ אינו מוטיל אפילו איכא חזקא ואי נימא כטעם החוס' משום דאיכא חזקת ממון המתנגדת א"כ אי איכא חזקת עס הרוב הולכין בו אחרי" ע"ש מה שבאריך. ובמחכ"ת כי רצ הוא לפענ"ד לא נחית בעומק ההלכה ונחנס עשה מחלוקת בין חוס' וצבע"מ לעיקר דין חזקת המסייעת לרוב בממון כי החוס' החס לא נחתו לזה ואדרבה אישתמעתי מיינה דברי החוס' דדף כ"ט שם שכתבו מפורש כצבע"מ וז"ל דמפרש שם דדף כ"ט כדעת זקינו הח"ס ז"ל אבל מ"מ גם מכאן אינו מוכרח וכמי"ש לעיל. וממה שכתבתי ל"ט מש"כ בלוי"ט דקילור תקפו כהן אות כ"ב בדבר קושית האחרונים ז"ל בזה דקיי"ל דכל ספק ממון אפילו איכא רובא אמרינן במזליא מחזירו עליו הראי' למה לא יהא דין זה ככל ספק איסור תורה וניחא דבר רובא שברי בלאו דלא תגזול הוי בלאו דלא תאכל חלב והתומים שם באריך הרבה ודחה כל החירויים בזה וכתב דאין כאן קושית כלל כי כך הוא בלאו של לא תגזול דוקא גזל ודאי ולא ספק וכמו שאמרה התורה ממחר ודאי ולא ספק ועשירי ודאי ולא ספק הכי"ג גזל ודאי ולא ספק, ובאמת כי לאחר נשיקות עפרות לו לא ידענא מנא לן הא וכו' גזל ספק מותר מן התורה ועיין שער יצר ש"ג פ"ג גזכ"כ תמה עליו ולפי מה שכתבתי מדברי הראשונים ז"ל דאיכא חזקת דאיכא חזקת דמסייע לרוב אזלינן דבר רובא הרי הכא נמי אכתי לאו ודאי הוא ואפי"ה לא אמרינן במע"ה ונמלא דבריו ל"ט ודו"ק.

שוב מלאחי בחוס' בבורות כי ע"א ד"ה ורבי יהושע שהקשו וא"ת והא מסקינן לקמן דר"י לא חייש למיעוטא וכו' ועוד דצבכ"ג דהכא אפילו ר"מ לא חייש כדאמר ברפ"כ דיבמות ק"ט ע"ב דאיכא חזקת רובא וחזקה הוי המיעוט מיעוטא דמיעוטא והכא איכא רובא דאין מעטפות וחזקה שביחא בחזקה שלא ילדה וי"ל דמ"מ לא הוי ודאי בכור שינתן לכהן דאיכא חזקת דממונא דעדיפא והמזליא מחזירו עליו הראי' ע"כ נראה מדברי החוס' ז"ל דאפילו איכא דאיכא חזקת דמסייע לה ואפי"ה אמרינן דחזקה דממונא עדיפא ולא אמרינן דהולכין דבר רובא אפילו כה"ג חז' דלא כהראשונים בג"ל וקצת ראי' להח"ס. והח"ס ז"ל אף שיש לחלק קצת, דלא לשוי חולק הראשונים בג"ל אבל מלשון שכתבו מ"מ לא הוי ודאי בכור משמע דלהוליא ממון צעין שיכיר ודאי ממש והיינו צראי ברורה וכו'. ועיין חוס' ב"ק דף מ"ו ע"ב ד"ה מידע, וי"ע.

והא דלא תקשה דא"כ יהי דברי החוס' סותרים מכתובות כ"ט וב"ק ל"ח דס"ל דחזקה עס הרוב מהני אפילו בממון יש לומר דתרי אנפי או יאמר כה"ס ז"ל שפי עפ"י דברי הפלאה או יאמר לפי מה שכתב ה"ס החלמוד ב"ק ל"ח שחמה דדברי החוס' סותרים דד"ה שלא יהא חוטא נשכר דף ל"ט שם כתבו דלרצא ל"ל הא סברא שלא יהא חוטא נשכר אלא איכא דאית ליה מלד הדן אבל איכא

לא אמרינן אף שלענין זות אמרינן שכרי הוא בחזקת שלא זינחה עומדת, נמלא מחלוקתם רק בזה ששאלת אי אית צב חזקה שלא נישאת עד השתא או לא אבל איכא דאיכא חזקת ודאי צבדי רוב לענין ממון מודה הרמב"ן ז"ל לצבע"מ ודעימיה דהולכין דבר רוב אפילו לשמואל כיון דאיכא חזקה דמסייע.

ח"ל כמלחמות שם אמר הכותב ליכא הכא חזקה דגופא וכו' ומפורש בן בירושלמי זאת אומרת שלא הלכו למדת הדין לממון (עיין קרבן עדה ירושלמי בג"ל גירסא למידת הדין ולממון וכתב שכן לריך להיות ומדמ"ן נראה בגירסא אחרת ודו"ק). אחר הרוב ופירושו ואמרו אבל בממון אחר הלכו למדת הדין לממונא אחר הרוב ע"י רוב וע"י חזקה ע"כ, הרי לן מפורש מדברי הרמב"ן ז"ל דבממון אחר איכא דאיכא חזקה המסייע אזלינן דבר רובא ומבואר בן בירושלמי לפי פירושו של המלחמות דהא דלא הלכו בכא אחר הרוב הוא דוקא הכא משום דאיכא חזקה אבל איכא חזקה צבדי רובא אזלינן דבר רובא נמלאת אומר דלעיקר דינא גם הרמב"ן ז"ל מודה לדין הצבע"מ ולא פליגי בזה חז' כדעת ח"ז צב"ה.

אלא דמעתה אומר אני דגם דעת החוס' ז"ל שפי לרצ פריך נמי לא פליגי אדין דצבע"מ ושאר הראשונים ז"ל דאיכא חזקה חזקה המסייע לרוב אזלינן דבר רוב אלא צפי הבג' דכתובות מפרשים כהמלחמות דס"ל דכאן ליכא חזקה דגופא דאשכח אין עומדת בחזקה שלא נישאת מעולם, אבל לפי זה אחי שפיר נמי כפשיטות חירויים דדף כ"ט ע"א ולא סתרו דברייהם לכאן דהכא ליכא חזקה דגופא אבל החס איכא חזקה דצבדיה ומקמינן אחזקה דצבדיה וכיון דאיכא החס רוב שאינם מן התערובות עס הכעדים ושפחות וחזקה צבדיה מסייע לרוב מוליאן קנס אפילו לשמואל ודאי דיותר נכון לפרש דברי החוס' כפשוטן וכשיטת כל הפוסקים הראשונים ז"ל מלשונים חולקים אבל בני הראשונים ז"ל ולדחוק לישב דברייהם ע"פ דעת הפלאה בג"ל כמי"ש הח"ס ז"ל.

נמצא עלתה לן ראי' ברורה מכל הראשונים ז"ל כדעת ח"ז צב"ה ז"ל ופלא על רבינו הח"ס ז"ל שכתב בפשיטות דלא שמענו דהולכין בממון אחר הרוב אפילו אי איכא חזקה צבדיה שכרי עלתה לן אדרבה דשמענו ושמענו ואיפכא לא שמענו (ועיין בסמוך) וכן ראייתי ביד רמה ב"ב דף ל"ב שבהקשה דייקונין בשמעתין וליחוי דמי היכי דשמעת מינה דאזלינן דבר דמים ומ"ש גבי נמד דקר דלא אזלינן דבר דמים ותי' דלא תקשי דכל היכי דאיכא רובא וחזקה דמסייע למחר כגון נמד דקר דרובא לא קרי ליה לבקר נמד ואיכא נמי חזקה דמסייע ליה למחר דאוקימנא בחזקה מרי' והמזליא מחזירו עליו הראי' לא אזלינן דבר דמים לאוריעי רובא וחזקה ע"ש בכל הסוגיא ועיין חוס' ב"ק מה עכ"פ מפורש יולא מכל הראשונים כח"ז וקצת ל"ט גם ח"ז שכתב בן מסברא דנפשיה דר"ל ברור ולא ייין השר החורב דהדברים מבוארים כותיה.

וראייתי בחתן סופר צריעת רוב צדיני ממונות ס"ק ג"ד שכתב ח"ל כשאייכא חזקה מסייע לרוב אי אזלינן

ופניי כחוצות וכן משמע מלשון רש"ם כ"צ ל"ב ד"ה יכול לומר ולפי"ז אחי שפיר הכל דודאי היכא דהמוחזק עושן בריא דהממון שלו הוא ליכא למיחש משום ספק גזילה שהרי הוא בעלמו יודע שאינו גזל אלא שהוא שלו והוי כ"ש משנים אומרים מה ושנים אומרים לא מה דאם נשאל לא חלא ואוקמה רב ששם בכתובות כ"ב כגון שנשאל לאחר מעדיה ואומרת ברי לי ופרש"י אין לבי נוקפי אילו היכא קיים היכא דא ע"ש, וכ"ש לפי מה שכתב הרשב"א דלעולם לא חמרה חורר דאזלינן בחר חזקה חלא למי שמסופק בדבר ועשה חורר ספק זה כודאי עד שבג"ד עושין וסוקלין על חזקה משא"כ אם העובר אומר ברי נגד החזקה לא שייך לגבי לומר שהוא מחזק על הספק כודאי מחמת החזקה ועיין פניי כחוצות ה"ל ד"ה ועדיין וא"כ היכא שהוא עושן ברי לי אפי' הוא נגד הרוב מ"מ כיון דאין הולכין בממון אחר"י והאי יודע ברור שהממון שלו ליכא למיחש משום איסור ספק גזל דהאי ברי לי וכו"ל לא חזקין ליב כיון דאיכא למימר קושעא קאמר ולדידיה הא ליכא איסור חב לפענ"ד וכו'.

ובהא נמי ניחא מה שראיתי לאחרונים שהקשו הא דמשני בגמ' כגון שנשאל לאחד מעידיה אחי מאי ניחא ליב בזה וברי הוא אינא יודעת ודאי אם מה בעל ובעדים בזה חרי וחרי וסליק את העדים והבעל יש לו חזקה חיים ומה מעיל שנשאל לאחד מעידיה ולפי דברי הרשב"א ניחא דלא חמרה חורר דאזלינן בחר חזקה חלא למי שנחזק בדבר חלא למי שאומר ברי לי נגד החזקה לא שייך גזילה לומר שהוא מחזק על הספק כודאי מחמת החזקה וקלרתי בזה.

וראיתי במחזק שהקשה לסברא א"י ה"ל מחוס' כחוצות כ"ט ה"ל ד"ה ועל הכותית שהקשו למ"ד צ"י עשרה יוחסין דף ע"ז ע"א דפסול כותים משום דעזר ושפחה נעמעו בהם אחאי יש להם קנס נימא לה אייתי ראי' דלא שפחה את ושקילו לשמואל דאמר (ב"ק מ"ו) אין הולכין בממון אחר"י ובר ובה החס לא יכול לעשון צדיק שהיא שפחה ואפי"ה מקשים החוס' דנימא אין הולכין בממון אחר"י, ולכאורר הוא קושא גדולה.

ובראיה לחלק בינינו דבשלמא בשפחה דאומר לה אייתי ראי' דלא שפחה את נראה דיכול לעשון ברי שהרי הוא יכול לעשון ברי לי שהוא שפחה וכן מקובלני שהיא ממשפחה המעורבין והגם שאין אנו יודעין אם האמת אחר או לא מ"מ הוא עושן ברי ואנחנו מסופקים ואין צידנו להכחישו אם לא בעדים ולכן מלי לעשון ברי חלא גזל השואט אינו יכול לעשון ברי שהרי ערפא ונקובה במקום השחיתות דמא ליב הא שהרי זה דבר שא"א לו לידע ואן סבדי בזה דכמו דאן לא ידעין הכ"י הוא לא יודע וא"א לומר ברי ולא דמי לכותית שיכול לומר מקובלני ואי עושן שדק בושט קודם שחיתה ונקב היה בושט חב א"א נהכחשו חלא א"כ הכ"י דמהימן כה"ג ופטור מדו"ה דערפא שחט והבהמה אסורה באכילה וגמלא החילוק פשוט דכותית כיון דאן לא יכולים להכחישו יכול לעשון ברי ולא כן בשואט ושפיר מקשי החוס'.

דמלך הדין ל"ל בשביל שלא יהא חוטא נשכר לא יכבינן ליה וא"כ האין כחצו הכא דיהבינן לה קנס בשביל שלא יהא חוטא נשכר כיון דגם כאן ל"ל מן הדין וחי לפי דעת הש"ך ח"מ סי' פ"ט דבחנוני על פנקסו משי"ב לא אמרינן אוקי ממזגא בחזקה מריה משום דכיון דסוף סוף תיפוק האי ממזגא מרשותיה דבעה"ז או להפועלים או לחנוני לא אקרי ממון זה חזקה ממון ולא אמרינן כה"ג אוקי בחזקה מריה וא"כ כאן משום הא דאין הולכין בממון אחר"י משום דאיכא חזקה ממון נגדו וא"כ הכא דבאמת מקשה הש"ס ויחזיקה לעניים ומשני משום דכוח ממון שאין לו חזקה ועיין דמכ"פ ממון הזה מוכרח ללא ממון דמחוייב ליחזיקה לעניים א"כ שוב אין לו חזקה ממון ושפיר אזלינן אחר הרוב אפילו בממון ולכן שפיר כחצו החוס' משום שלא יהא חוטא נשכר אפי"ה מחייב הוא ליתן לעניים וא"כ שוב לית לה מלך הדין כיון דאין לו חזקה ממון והולכין אחר הרוב אף בממון ואמרינן דלאו שפחה הוא ע"ש.

שנית יש לומר דכיון דקנס מלך הוא ובמלך שפיר אזינן בחר רובא וכן ראיתי בבית אהרן הכהן הכהן מחדש חלא לא משמע כן מדברי החוס', ועוד בו שלישי דיש לומר דבאמת בכאן החוס' חולקין וס"ל כבעה"מ ומלנו כמה פעמים ולא הוב' סחירה דידוע דהחוס' לא נחנו מרועה אחד.

וראיתי בשערי ישר ה"ל שהאריך הרבה בזה דאין הולכין בממון אחר הרוב וכחז עטס חדש שהיסוד בזה שהחליטו חכמים בסברתם שכל זמן שלא יברור בראיה ברורה שנפקע זכות בעלים ראשונים הוא ראוי להיות הבעלים והשליט בכל אופני השתמשות ומש"ה לא שייך בזה לדון מספק איסור גזל דמחלה עלינו להחליט מי הוא הבעלים שראוי להיות בידם שליטת והשתמשות החפץ ואח"כ יחול דין איסור גזל וכיון דעפ"י משפט סברה השכל החפץ שייך למוחזק הרי זה חפץ שלו כאילו זכה בו עפ"י שאר הסכמות שכלים והחופס ממנו הוא הגזל ע"ש אריכות גדול.

ולפענ"ד לאחר הסליחה חישב הגאון ז"ל לחקן ולא חיקן דסוף סוף כיון דלא נחזר לן שהחפץ שלו הוא ג"כ והחפץ הזה יש לו בעלים אמתיים ואם הוא לאו הבעלים שלו נמלא משמח בחפץ שאינו שלו כיון שהשני לא נחנה לו ברצונו העוב ומלך הרוב אדרבה הדבר שייך להשני והשני ברור ליה שהוא שלו ג"כ חלא שזכ עושן המע"ה מהיכא חיחי לא יעבור על ספק איסור גזל ואולי כוונתו דהוא כעין הפקר ב"ד שבג"ד הסכימו דבכה"ג דאיכא ספק אפילו רוב מוחר להשני להשתמש בו עד שיצא ראי' השני אכל א"כ לא היה לריך לכל ההקדמות חלא יאמר סתם דהוא מכל הפקר ב"ד ומנהג המקום שכן הסכימו ביניהם דכל מקום שיהיה ספק בממון יניח במקום שהוא וכמו שכתב הרמב"ם בענין דיני ממונות כלל גדול דהולכין אחר המנהג, וי"ע.

ומה שנלפענ"ד בקושא זו לפי מה שחידש מן א"י עוד שם בב"ש ה"ל דהא דאין הולכין בממון אחר"י דוקא אם המוחזק עושן בריא שהוא מהמישט דאין רוב מועיל נגד מי שטוען בריא עיין רשב"א יבמות ובמכרש"א שם

סימן רל"ז

משולח שהיה לו הסכם לאסוף למסד בעיר אחת ועכשיו
נבאי העיר החליטו לשלוח כסף בלי משולח ומבקש המשולח
אחוזים מהכסף

ב"ה ב' לסדר כי כל העדה כלם קדושים ברוקלין ג"י
יצו"א.

שלם תנינא, משמי מעונה, לידיד נפשי, מחמד לבי,
הרב הגאון המפורסם, בנש"ק ג"א איש אשכולות, וז"ח שבחו
מי ימלל חוב"ט פ"ה וכו' כש"ת מוה"ר שלום יחזקאל שרגא
רובין הלכערשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינוב ברוקלין
ג"י.

אחדשת"ה נאכ"ר קבלתי מכתבו היקר מלא דבר תורה
בדבר משולח (שד"ר) לשייב אחת שאסף
מעות ע' שנים ראופים בעיר אחת מערי השדה בעד מחלוק
שכר היינו שמכל דאללאר שגבה עבור השייב הוא נעל
חזי דאללאר ונתן לשייב חזי דאללאר וכן נהג ע' שנים
ראופים ועכשיו קמו אנשי העיר ועשו שם קופת נדק
מאחדת ר"ל שאין נותנים עוד למשולחים מיוחדים לילך
מצות לבית אלא שאנשי העיר אוספים הכסף בקופת של
קבל הנקרא (פעדערישאן) וכס שולחים הכסף ישר
להשיבות בכלל וגם ישיב ז' בתוכם ועתה קם המשולח
הגיל ומבקש חזי הכסף ששולחין להשייב מהעיר הגיל
וקראם לר"ת צזל"א ואלו טענותיהם.

המשולח טוען שהוא מוכן בכל עת לנסוע לעיר הגיל
ולגבות מעות כמקדם ומן השמים הוא דקדקי לי
שנאו אנשי העיר ועושים הגזיב בשבילו והיו צלל זכר
מלכתו נעשית ע"י אחרים.

הישיבה טוענת אדרבה נסתחפה שך שאין רואים עוד
להניח לגבות מעות בעיר הגיל ומה ששולחים
מקופת של נדק שולחים לשייב ולא לך. (ז) טוענת הישיבה
שכלל הם אינם מרזים מהמשולח בגובה הגיל ורואים
לפטרו מכל וכל מהמוסד ולא ילך אף למקומות אחרים
לגבות מעות עבור הישיבה כי טוענים דמסני שומעני וזיק
להשייב גם כי הוא מחפש פנקסי הישיבה ומצטל זמן
של הפקידים האחרים בשייב גם כי אשתו גומה למסור
לערכאות וכדומה.

וכ"ג היות ג' הנחות שיש לעיין בהם. (א) אי משולח הוא
כפועל פשוט ויכולין לסלקו בגמר עבודתו. (ב) אם
הוא כשררה שכבר קבלו כל האחרונים שהוא לעולם.
(ג) הבורר מלד המשולח טוען לפי דעת הקא"ה ס"י רס"ד
סק"ד דבעני אפילו בשכר הור כנדר ואמרין סתם הוא
לעולם. (ד) לפמ"ש בחו"מ של"ד ס"ד וכו"נ המשולחים
יודעים שדרך העיריות לעשות פעדערישאן לקופת נדק.

והנה קודם כל דבר ראוי להדגיש כי ידוע שאין לכתוב
ולפסוק דדיני ממונות צלי לשמוע טענות שניהם
דאולי יש עוד טענות או יש ח"ו ענין של מחלוקת וכדומה

וקצת יש לדיוק מלשון החוס' ז"ל שכתבו ח"ל וא"ת ולרצא
וכר אמאי יש לכן קנס נימא לה אייתי ראי דלאו
שפחה את ושקול וללאורר היל"ל אמאי יש לה קנס דילמא
שפחה היא ואין לה קנס ומדקאמר נימא לה משמע דהכא
עליה אומר לה דוקא בלשון זה כעומד לי כרי שאת שפחה
ואם רוצה את קנס אייתי ראי דלאו שפחה את ושקול וא"כ
אדרבה לא די דלא הור קושיא לשיטת ח"ז אלא אדרבה
אפילו קאת ראי איכא דלריך המוחזק לטעון כריא, ועיין
הגמ"י פט"ז מה"ל מכירה סק"צ אבל בתם מלי ח"ל אני
מן המיטע, וקאת יש להביא ראי ג"כ לשיטת מרן ז"ל מק"ט
ושירי קרבן ירושלמי ר"פ האשכ שנתארמלה בירושלמי ע"ש
ודו"ק.

אלא דמ"מ יש לעיין עוד בגמ' צ"ק דף מ"ו ע"א זה כלל
גדול דדין אפילו נחק אומר כריא ומחיק אומר שמה
המוציא מחזירו עליו הראי ועיין חוס' שם ד"ה ואפילו
גם בחוס' בכורות דף כ' ד"ה ורבי יהושע סבר חוששין
למיונף דמירי צבכמה שטנפך ואין יודעין אי ילדה או
לא וליכא למטען כרי ואפ"ה אמרין דאיכא חזקת ממונה אף
שלא יכול לטעון כרי ע"ש אבל לרז דס"ל דכולין בממונ
אחכ"ר כתבו מפורש דהוא משום דאומר כרי ח"ל ואפילו
לרז דאזיל בממונה אחר הריב צבכיה דמוכר שור לחזירו
ונמלא נגחן (צ"ק מ"ו) היינו משום דאמר קיס לי נפשא
שאני מן הריב ע"ש ודו"ק בכל זה.

וראייתי עוד במכתבך דו"ל לדעת הח"ס דשאני חזקה
דגופא דעדיפא משאר חזקות כמ"ש בספר ש"ש
ש"צ פ"א נראה כוונתך צדק ליישב שיטת ח"ס דלעולם
לא אמרין דכולין בממונ אחכ"ר אפילו היכא דאיכא
חזקה המסייע אלא דהכא שאני דאיכא חזקה דגופא וכן
ס"ל לצב"מ דאזלין בתר, ולפענ"ד לא נראה כן ודוחיו
מעיקרא ליתא חדא שברי אדרבה חזין הכא דהאי חזקה
חזקה קלישתא הוא וברמזין ס"ל דלא כוי חזקה כלל וא"כ
מסתבר דאפילו הצב"מ ודעמיה דס"ל דהוי חזקה אבל
עכ"פ מודי דלא כוי חזקה אלימתא משאר חזקות דעלמא
דלמה נחיק פלוגתאם כ"כ וז"ע. שנית נראה דע"כ א"א
לומר כן דזיל בתר טעמא הוא שהצב"מ ז"ל כתב טעם
לדבריו דהכא דתרי ובהא חדא ר"ל רוצ וחזקה נגד רוצ
לחודיק כרי דהדיוק משום דתרי נגד חדא הוא וכן כתב
הרמ"ה הג"ל גם הרמזין ז"ל במלחמות שכתב דהכא ליכא
חזקה אבל בממונ אחר הלכו צו אחר הריב היכא דאיכא
חזקה המסייע מפורש דאין נ"מ בין חזקה זו לחזקה אחרת
לענין זה וכן נראה פשוט דהגמ' מיייתי קושיא מה על זה
והפוסקים נפשיעות דימו הני אכדדי חכ פשוט.

ובדבר שכתבת שאלת צקובן שיעורים להגריא ווסרמן
כתובות ל"ד אות קי"ה שהרגיש צדק קושיא איך
מתחייב צד"ה צשיטב הא קונח צשיטב קודם ששחטב
בשינוי ותי כמו שכתבתי אני בס"ד תש"ח לך ואין לי הקובץ
הגיל לעיין בו.

ובזה הנני גיסך המברך בברכת התורה מאתבה וצלה
ורכב על דבר אמת בלב ונפש.

בשעה הקטן

שעבר ע"י אונס לאחר עבד האונס חוזר לגדולתו נראה מה דיש חזקה במאור.

שוב העתיק הכ"י דברי המרדכי במגילה בשלי המס' בין להבדלה שכל מי שיתן יותר לנדק זוכה דאין ירושה למאור ובש"י כה"ג כתב מדלל העתיק הכ"י בש"ע כך דאין ירושה למאור וגם הרמ"א בחו"מ סי' קמ"ט לא הביאו משמע דס"ל דדחו דברי המרדכי סוף מגילה ח"א דגם בס' חסידים סי' תשי"ב כתב דאין ירושה למאור ומחנך הרב ש"יורי צ"י אג"י. או דהמרדכי סוף מגילה מ"יירי צ"י שכל להחזיק במאור אביו זכא אמרין דאין ירושה למאור ומכ"מ מ"יירי במחזיק עלמו שאין להעביר ממנו או דכוותה דאין ירושה למאור מן הסתם אבל אם היה מנהגם שהזכא במאור אחת תשאר לו ולרשו אחריי זכא לא יאמר המרדכי דאין ירושה וכ"כ מהר"י צ"י רב בחשובה.

ולפענ"ד עלה ליישב סחירת הכה"ג צ"י אם רנח המחזיק להחזיק המאור ורואה השני ליתן יותר עבור מנוח זו לנדק אז זוכה השני במאור ובזה מ"יירי המרדכי סוף מגילה שכתב שכל מי שיתן יותר לנדק וע"י אין ירושה במאור והא דאמר דיש חזקה למאור היינו כל זמן שהמחזיק נותן עבור המאור כמו שנותן השני ולא מפסיד כנוס לנדק כה"ג יש חזקה למאור ובזה מ"יירי מהר"מ במרדכי צ"י ח"ב שמיירי צ"י ששכניו או אירשו אונס וחרו והעשיר ויכול ליתן כמו השני אז הוא קודם כיון שכבר החזיק במאור זו. שוב ראיתי בשו"ת אמרי אש יו"ד סי' קע"ז שפי' כעין זה ע"ש. והביא מס' חסידים סי' תשס"ד ותשס"ה השיבו הגדולים לר"א שהי' מוחזק לגלול ס"ת ורואה אחרים והוסיפו לנדק צמד הגלילה והשיבו כיון שיש ריוח לפניי אין למנוע מהם דאין לגזול עניינים ומחלק כמו שחילקתי צ"ד. ועיין א"ח סי' קי"ג סעי' י"ז שפסק דמי שהיה ביתו ציבורי ימים רבים דאין להצבור רש"אין לשנותו וכתב מהר"א אפילו אם יש קצת טעם לשנות מוכח בגיטין דף ס' דאין לשנות דאיתא שם מערצין צבית ישן מפני ד"ש ועיין מהר"ק שורש קי"ג שהוכיח כן.

אלא שתמה מהר"מ אש ז"ל דהיכן מלאו חכמים דבר זה דהכי שהקבל נחנו לאחר מאור צ"ירוף הרב שנתנה לו ולרשו אחריו והאריך שם בדבר וקצת יש לפענ"ד לדייק מעצמו שחוקן שיתנו מעשר לכהנים ולקחה מלים וי"ל והוא ז"ל ח"י ע"ש.

וראיתי לקדוש אחד מדבר הגאון מהר"מ שיק חו"מ סי' י"ח דצ"י אופנים שייך חזקה במאור. (א) מי שמחזקן שלא יחזקל המאור הכוא ולולי פעולתו היה נחזקל המאור לזמן וע"י הוב כמילין מן הכהן ומן הגויים דקה וכן מל"י תשע"ח דף כ"ח שתקנו הכהנים שבזיהם שלעולם יביא להם דין קדימה צומ הכוא להקריב ע"ס לגורל המצבה. (ב) מי שבידו אותו הקבל במאור אחת שכיו אחרים יכולין לעשות מאור זאת ובחרו צו ומחלו לו זכות המאור זכה מעטם חזקה. (ג) אפילו אין לו טעם לעשות טענת חזקה מ"מ כיון ששעב הכוא הדבר הזה זמן הרב אין לקחת ממנו מפני דרכי שלום. ובאופן השני שזכר

ולכן אני מתנה שדברי אלו הם רק להשתמש בדבריו היקרים לפי הדברים שנמסרו במכתבו היקר והגם כי אני יודע כי כח"ר אורב שלום ושמו שלום וה' ישפוט עלינו שלום ואמינות בס"ד מה הורינו מן השמים בזה ענינא ובחפנה שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו צי חצרי.

ולפ"מ ריהטא אמרתי דהאי משולח דין גבאי נדק יש לו שהרי הוא זה עבודתו לילך ולגבות נדק לשיבב או למוסד שהוא ממוסדות נדק וחסד כידוע. ואף שאין לו רשות לחלק הכסף אלא לגבות אין זה כלום שהרי כל הגבאים נמי אין להם רשות לחלק הכסף ואמרו ז"ל נדק נגבית בשנים ומחלוקת בשלשה וא"כ אותם הגבאים אינם יכולים לחלוק מה שגובים כפי שהוא ואפילו אי נמא דמ"מ יוכלו לחלק בשלשה משא"כ המשולח גם זה אינו כלום דודאי חרי מילי נינהו והקבל יכלו למנות גבאים לגבות ואחרים שחלקו הנדק וכל הגבאים של קופת ר"מ צע"כ בחו"ל הכי נהגו מיומם אבותינו ואבות אבותינו שמינו גבאים לגבות מעות ר"מ צע"כ ושלחו הכסף לארצה"ק ושם היו גבאים אחרים שחלקו הנדק לעניים והגבאים דחו"ל לא היו להם רשות לחלוק ומשולם לא ערער אדם לומר שמפני זה אין להם דין גבאי נדק ואדרבא החפלו ז"ל י"ר שאיבד מגבאי נדק ולא ממחלקי נדק וא"כ הכ"י הוא משולח שהוא גובה מעות נדק בשביל אחר ישיבב או מוסד הוב ככלל זה לכאורה.

ואין להקשות דהרי גבאי נדק מבוחר בש"ע חו"מ סי' קס"ג דכל עניני הקבל נעשים ונגמרים עפ"י רוב דעות של אנשי הקבלה וכן המנהג פשוט בכל הקבילות לעשות גבאים וכל לרבי הקבל עפ"י רוב דעות או עפ"י צוררים שנבחרו מיד הקבל והבא הלל לא נבחר מהקבל זה לא קשה דהכא הראש ישיבב הוא המבצר דהוא הוא הממונה מהמחזקים והם נותנים על דעתו וסומכים עליו שיעשה הכל כדת וכדין והמנהל הישיבב הוא נא כחו של הראש הישיבב והוא הממונה הגבאים לגבות כסף לישיבב שהוא לנדק וא"כ נמא דהוא ג"כ נבחר ממי שיש בידו לבחור שהרי בצע"כ נחנו לו כח ורשות לכל זה והוי ככה הקבל.

ומעתה יש לעיין אחר זכויות יש לו אם נאמר דיש לו דין גבאי והנה כ"ג כתב דאם הוא כשררה כבר קבלו האחרונים שהוא לעולם ולפענ"ד יש לעיין בזה דהנה בגבאי נדק אי זכה במאורו לעולם בלבו במחלוקת אי יש חזקה למאור ובש"ע חו"מ סי' קמ"ט כתב דחזקה במאור שייך דווקא אם יש לו חזקה שיש עמה טענה ועיין בחומים שם שבינו שמחלו להצבור זכותם או שקנו זכותם או שמוכח מלד המנהג שמחלו להאיש המחזקל במאור ההוא. והכ"י א"ח סי' קי"ג העתיק דברי המרדכי צ"י ח"ב שהשיב מהר"ם אם אדם אחד רגיל בשום מאור כגון גלילה ואירשו אונס או עניו ונחנו הקבל המאור לאחר והעשיר ורואה שיחזירו לו המאור והשיב מהר"ם דאם לא היה בידו ליתן צמד המאור כמו שהיה רגיל ליתן ולכן נחנו הקבל לאחר ועש"כ כי העשיר חפץ ליתן כמלא ולחזור למאורו הוא קודם ומחזקן המאור אלו והביא ראיה ממש"כ הרי"י פנחס

מחייבים לא היו שלוחי מלוא ודאי מילי ניגבו וזכר כוונת כלל ואומדנא דמוכח הן הן הדברים. וקצת ראי' לדבר שכרי באמת כל העוסק במ' לזקק או בשאר מלוא מקרי עוסק בשכר לדברי ר"ח ורי"ף ורמב"ם וריב"ז שפסקו כרז יוסף דאמר שומר אבידה כש"ש דמי בזהבא הנאה ולא צני למיחב ריפחא לעניינא וכו' וקא משכר צפרועא דרז יוסף ואף שרז למח גאון ורבינו יצחק ועוד פסקו כרזב וכן נראה דעת הסמ"ג מ"מ להני שפסקו כרז יוסף כל עוסק במלוא הוב בשכר צפרועא דרז יוסף ועיין שו"ת מוהר"ק שורש ר מה שהאריך בענין זה אלא ודאי דזכר אומדן וכוונת כלל הן הם הדברים והכא דידון אן סהדי דרז בשביל השכר שמקבל הוא הולך ובלאו הכי לא היה גובה כלל וממילא לא הוב שליח מלוא ולא בכלל זה. ועיין מש"כ בזה לידיד נפשי הגאון ר"י גרינוואלד אבדק"ק חוסט.

איברא דאפילו נימא דדין גבאי לו אכתי לא פשוט לי מה דברור ליה לכת"ר ולעולם הוא דהרי כתב הרמ"א יו"ד סי' רנ"ז סי"ב ח"ל וכשרוים הביצור יכולין לסלק הגבאי ולמנוח אחר ואין כאן משום חשד וה"ה שאר מוים ע"כ וכחצ עליו הש"ך בסק"ד בכל זו כתב דכיון שנהגו למנוח אנשים ידועים לזמן ובהגיע זמנם ימלאו אלו ויכנסים אחרים תחתיהם א"כ אחרי שנהגו בכך ליכא משום חשד ומציאו ד"מ הרי דגבאי לזקק נמי יכולין הקבל לסלקן וכן שאר ממונין וא"כ לא יבא אלא גבאי לזקק או ממונה מקבל שיש צידם לסלקן. ואף שכחצו שבחוק הזמן אין הביצור יכולין לסלקן משום חשד אמנם זה במקום שיש זמן קצוב אצל דידון כיון שלא קצבו לו זמן כלל א"כ לא הוי בחוק הזמן ויכולים לסלקו וכן כתב הערוך השנחן ע"ש וכ"ש דידון ידוע דמנהג המקום במשולחים שמשלחין ומחליפין אותם מידי פעם בפעם לרעונם ושלא לרעונם ודאי ליכא הכא שום חשש אפילו אי נימא דדין גבאי לזקק לו מה שצאמח גם זה אינו כמ"ש.

ולא הבינותי מה שכתב כת"ר ח"ל (ב) או הוב כשררה שכבר קבלו האחרונים שיבא לעולם ע"כ דהתם מיירי בשררה שאין מנהג לסלקו אצל בגבאים הרי פסקו האחרונים דכן יכולין הקבל לסלקו כמ"ש לפיל וגבאי נמי מקרי שררה כמ"ש בש"ע רנ"ז ע"ש וזה לפענ"ד פשוט.

והנה עד הנה דברתי לעיקר הדין אצל לעגנת המשולח אני תמה הא"ך יעלה על דעת מי שהוא לחייב הישיבה לתת לו מחנה לזקק ממנה שהם מקבלים ועל הראשונים אנו צושים ואחרי כן לבוסף עליהם שהרי בעיקר גביית כסף על אחרים כאלו שלוקח חמישים ולפעמים שבעים וחמש ולפעמים אפילו חשעים אחרים להמשולח וכו' ויתר להישיבה הרבה יש להכריז בזה אי לא הוב גזל ממש וליבא לפומא לא גליא אלא שכיון שצא לידו אגלה מה שצמאפווי לבי בהלכה זו ואני רבות בשנים אשר הארכתי בזה דלפענ"ד אין לזה שום היחור.

והטעם דהרי ידוע ומפורסם הוא לכל דמי שנותן נדבה למשל מאה דוללר או פחות או יותר אלו ידע שהמשולח יקח לעצמו שמונים דוללר מה או השע מאות

מעטם מחילה אף דקיי"ל דשלז"ל לא מכני מחילה ככתוב"מ סי' כ"ט ז"ל דקבל שאני דדברי קהל ככתובין וכמסורין דמי ע"ש. ועיין ריב"ש סי' רע"ב ובהגהות רע"א אר"ח סי' קנ"ג.

ומעתה אי נימא דהאי שליח דין גבאי לזקק לו הכא נראה דזכר במלוא מכה חזקה וכולהו טעמי איח זכו לעוצה טעם אי' דאפשר אם לא היה אזיל הוא להחם לגבות לזקק ולולי פעולתו היה נחבטל המלוא התם בלוחו זמן ולא היה להם אחר שילך שם. (ב) הרי כיצדו אותו במלוא (ז. ג) כיון שהוא עשה מלוא זו לערך חשע שנים והוב זמן הרבה ודאי מחלו לו לעולם וככי כתב המהר"מ ש"ך דהיכן דשחקו לו זמן מרובה דאין דרך לשחוק זמן מרובה אלא"כ רוצין להניחו לו נפשות כן עד שולם ומוכח מהשחיקה דמחלו לו לעולם וא"כ הכ"י היה נראה כן לכאורה.

אלא שלאחר החיישבות נראה דאף שהדין דין אמת אמנם אין הגדון דומה לראיה ודלתי בשר"ח יד אליהו סי' נ"ד ששאל השולח הוב מבורר בהרע"ב פ"ג מ"ג דבכורים והביאו השליח בדף רמ"א שיש לעמוד מפני נושא החינוך וכו' אם יש לעמוד ג"כ בפני הגובה לזקק בשעה שהולך וגובה מאיש לאיש כנהוג אם הוא ג"כ בכלל עושי מלוא ואם חמאל לומר שזה ג"כ בכלל עושי מלוא אם האיש הגובה מקבל שכר על פסיעתו שמשלמין לו צעד ערחתו אם זה ג"כ בכלל מהעסקין במלוא או לא ולאחר אריכות דברים סיים לידון השאלה פשוט דבכונ לעמוד בפני כל עושי מלוא בשעה שמתעסקים א"כ נכון לעמוד בפני המתעסק הגובה כמ"ש יבחי חלקי מגבאי לזקק אכן אם הוא בשכר נראה לי דאינו בכלל זה דהא להנחת עצמו מכיון וכו' אצל זה הגובה לזקק הוא עושה משום שכר א"כ אינו בכלל עושה מלוא כלל זה פשוט ע"כ ורמז עליו צפה"ש יו"ד סי' רנ"ז ועיין יו"ד סי' שס"א וצט"ז שם ואחרונים דדין לעמוד בפני עושי מלוא ובאכ"ע א"ע שיש לעמוד תחת החופה ותמחתי על המהרש"ק במקום אחר שכחצ שלא מלא דלריך לעמוד תחת החופה. ועיין בערוך השלחן יו"ד סי' רנ"ז סעי' י"ב דגבאי לזקק אינם נריכים ליתן חשבון ויראה לי שצמקום שהממונה נוטל שכירות וודאי דמחויב ליתן חשבון ע"כ, ולפמ"ש בשם יד אליהו דבר פשוט הוא שאריך ליתן חשבון שאם מקבל שכר אינו בכלל עושי מלוא כלל ואין זה הגבאי שנפטר מליתן חשבון שצממונה הם עושים.

ולפ"ז עלתה לן דידון נמי כיון דהאי משולח עושה בשכר ואדריב רק שכרו הוא נוטל ובלאו הכי אינו רואה לגבות א"כ פשוט דאין הוא בכלל גבאי לזקק שהוא בכלל עושה מלוא ואינו אלא ככל פועל שצמלאכתו הוא עוסק ואין לו דין חזקה משום מלוא דאינו מלוא כלל והרי הוא ככל פועל הישיבה ופקיד שעוסק במשרד לקצן מעות לישיבה או עושה שאר מלאכה זה פשוט. (ולריך לחלק בין משולח זה להני שלוחי דרבנן שכל ימיהם עוסקים בגביית לזקק לש"ש אלא שא"א להם לחיות בלא זה וגו' ע"ל) כדי מחייבים שא"א בלאו הכי כמובן דאין זה להנחת עצמו כי צאמנה הם עושים ולא ניחא למרייכו לימא דכל הני לדיקים שעוסקים כל ימיהם בלזקק רק שמקבלים דבר מיעוט כדי

זה לא מעלה ולא מוריד לענין גזל ופי' זה השני פי' כ"ק אדמו"ר מרן מקלוענצבורג והחילוק לפי זה דנצדקה אם נדר הרי יאמר לשלם מכיסו לפני אחר ונמצא הפסידו ואם נתן בלא נדר כ"ש שמפסידו שאם לא היה נותן היה נשאר הממון אצלו לכן חשיב שפיר גזלן אצל בחלה הרי עכ"פ צריך היה ליתן ודו"ק.

ולפ"ע נראה פשוט שאם אחד המהנדסים נודע לו שהמשולה לקח לעצמו חמש מאות זוז מהחלף שהוא נתן להשיבה וקראו לדון שיחזיר לו המעות שנתן לו בטענה גזל ואומדנא דמכח שלא נתן המעות אלא לשיבה ולא להמשולה חייב להחזיר לו מדינא ואפי' נצדקה דהוי מעות שאין לו חובעים מ"מ הכא כיון שהנודע לא קיים בזה נדרו אי"כ הרי מחייבו לשלם מעות אחרים כנגדן ודאי דיכול להוילאו בדיונים ולא דמי לכהן המפגל את הקרבן דאף שמחייב להביא קרבן אחר לצעלים מ"מ אין חייב לשלם דהאם משום דהיאך שאינו ניכר הוא או למ"ד דפיגול איכא במחשבה ואמחשבה ליכא לחייבו לשלם או מטעם חקנה כמ"ס בגמ' גיטין י"ג ועיין רש"י שם ד"ה וחדוש ומכרי"ם ש"ף שם בד"ה שחדוש ועיין רמב"ן וריב"ז גיטין ה"ל שהקשו דשחיטה פסולה הוה היזק ניכר וחי' דכי חשבי שחיטה פסולה היזק ניכר היינו כשנכלה בשחיטה דנמצא דאיהו שחיטה אלא גזירה אצל כאן גזי פיגול שחיטה ראויי הוא אלא שדבר אחר גרם לה לפסול היינו מחשבת פיגול ולכן הוי היזק שאינו ניכר ועיין רמב"ן גיטין דברים דגרמי ושו"ת ח"מ סי' כ"ב סי"ק ר' אצל הכא שמפסידו צידים ולא קיים נדרו ודאי דיכול להוילאו ממנו הממון. ובר מן דין לא דמי דהאם הרי הקרבן כבר נשחט ונפסל והכא הרי המעות לא נפסל וישנו אף שהוילאו מ"מ נכנה ממנו כמובן ופשוט.

ובדי שלא להוילאו צלי ראי' נראה הדבר מפורש בשו"ת רדב"ז ח"ב סי' קנ"ח ח"ל ראוין שאמר שהוא פני ועמדו ופרנסוהו בכלל העניים ואח"כ נודע צדור שיש לו אם מוילאום מידו מה שנתנו לו או לא תשובה הדבר ברור שאם הפרנס מעצמו עמד ופרנסו ודאי דמוילאין מידו מה שלקח כיון דאויגלוי מילתא דאיהו ליה דמאן פייס ומאן שכן אצל אם פרנסו מדעת הכבוד איכא פלוגתא צירושלמי ולא איפסקא הלכתא כמאן ולא מפיקין מיניה וכו' ומ"מ מסתברא לי דלא פליגי אלא במתנה מועטת דבר מחילה הוא וסחמא מחלה אצל מתנה מדוברת מפיקין מיניה פ"ש. הרי מפורש מדברי הרדב"ז דהכי דנתנו לו מעות נצדקה ויש לו והוה אומדנא דמכח דלא מחלי ליה מפיקין מיני' והכ"נ כן הוא הוא.

והא דכתב הרדב"ז דפרנסוי ליצור איכא פלוגתא צירושלמי לא ציאר כוונתו בזה זה לערך קרוב לעשר שנים אשר אמרתי דכוונתו לדברי ירושלמי שקלים פ"ב הל' ה' על משנה מותר במתים למתים מותר במתה נמה וצנח גבוי בחוקת שאין לו ונמצא שיש לו ר' ירמיה סבר למימר מותר במתה ליורשיו ח"ל ר' אריז דחוטרה הגע עמך דלא כוון אלא ליה וכו' פ"י"ש ופי' הק"ע ופ"י"מ נראה דר"י ח"ל דאף שחודש שיש לו מ"מ מאחר שכבר גבו ללרבו

או חמש מאות מחלף מעולם לא היה נותנם לו והוה יותר אומדנא דמכח מהבית דצין וכפי על מנה למיסק לארעא ישראל ולא סליק דהמכר בעל ופשוט דאם יכנס המשולה לעצמו או יכנסו שניהם יחדיו לנדון אחר חז' יאמר שגובה לשיבה והשני יאמר שגובה לעצמו לזה יתן בשביל השיבה מאה פעמים ולמשל לשיבה יתן מאה דאללללל אצל דבר דאללללל אחד או אפילו חמשה או עשרה דאללללל אצל דבר ברור הוא שלא יתן לו חמישים אחוז ממנה שנתן להשיבה וכ"ש לא שמונים וצפרע במעות ונדבות יותר גדולות חז' פשוט לכל בר דעת. וגדולה מהו דאפילו באים בשביל ישיבה רק בלתי ידועה כל כך יתנו לו סך עשרה דאללללל למשל וכשיצק לשיבה מפורסמת יתנו לו מאה פעמים ככה הרי שהוא נותן הנצדקה עבור השיבה וח"ת ומעולם לא היה נותן כסף בזה להמשולה נמצא דהוא אומדנא דמכח דלאו לו נתן. וגם שהמשולה בא עמו בטענה ובמחמקה דברים מספר לו שיש בהשיבה ככה וככה ילדים וראשי ישיבות וכו' ועליהם הוא נותן ובלאו הכי לא היה נותן ואיכא כאן גניבת הדעת מפורש ואומדנא דמכח כזה דלאו לדידיה הוא נותן.

סימן רל"ח

הנדר מעות לצדקה ונתנו לפני ונמצא עשיר אי קיים הנדר

עוד להג"ל

בר מן דין לפענ"ד יש כאן עוד איסור למי שנדר מעות לצדקה ונתנם לו וסובר שקיים בזה הנדר ובאמת חז' מעותיו הלך לעשיר שאינו ראוי לצדקה וא"כ לצד ממנה שלקח המעות הרי הנודע לא שלם את נדרו, ועיין קדושין דף מ"ו מחזיק רבינא המפריש חלתו קמה חז' חלה וגזל ציד כהן ואמאי גזל ציד כהן נימא דאם יודע שאין מפרישים חלה קמה ונתן לשם מתנה וכו' הרי דהכי שלא יודע ודאי דכזה גזל. והמכרי"א שם על חי' הגמ' ואי צעית אימא משום בעל הבית כחצ ואין להקשות נמי אמאי לא משני בפשיטות כיון דצט"כ סבר משום עירחי דכהן וכו' קבלה הרי חז' נותן לשם מתנה והוה גזל ציד כהן דמ"מ כיון דצט"כ חז' נותן תרומה אחרת לפי סברתו משום עירחי דכהן אי"כ לא גזלו כלום אלא דעשאוהו גזל ציד כהן משום חורבה דצט"כ שלא יאכלנה עזל עכ"ל. הרי דס"ד דאפילו הכי שהצט"כ מעצמו נתן לכהן אלא שסבר משום עירחי דכהן ולא לשם מתנה הוה ס"ד דכזה גזל צידה אלא שמשני דמ"מ כיון דצט"כ חז' נותן תרומה אחרת לפי סברתו משום עירחי דכהן אי"כ לא גזלו כלום והסברא לזה י"ל צ"י אפני או דכיון דהוא מעצמו נתן לו מעצמו העוב ומסברתו שהוא סובר שהוא שייכי לכהן לא גזלו הכהן כלום דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה בצט"כ והנפסדת ונתנה לכהן ח"ש אי"כ לא גזלו כלום שהרי הוא מדעתו נתנו אלא דאפ"כ עשאוהו ח"ל גזל צידו משום חורבה. מן הכי דהנה הכהן צלמח לא הפסיד לו כלום דבלא"ה היה צריך ליתן חלה לכהן רק שגרם לו איסור

אין צריך להחזיר להנחון אלא ליורשיו ור"א פליג וס"ל שלא נחנו אלא לזכרו וכיון שיש לו צריך להחזיר (וח"א שמע ואח ממני וכחז כן על שמו במקום אחר). וגר"א עכ"פ דהא הוא דברי הירושלמי שהביא הרד"ק אלא שמה שכתב הרד"ק ז"ל דלא חיפסיקא כללכא כמאן צו"ד ס"י ר"ג ס"י ז' וצביאור הגר"א שם נראה להדיא דקו"ל כרז חידו דחומרא וכו"ש ח"ע ס"י פ"ט ס"ק ג' כחז בשם ד"מ שאם קצרו אשה מלדקה ואח"כ נודע שיש לבטלה מולידא ממנו עיי"ש.

ומצתה הכא בדין שאפילו מה שיש לו אין לו מה שאין לו ודאי דאין לו, ואם יתעקש המשולח להרבות בטענות ואומר אני אדרכה אני אציע לברר הדבר ונקרא לנערה ונשאלה אח פיה יכתבו להפעדעריישאן אם הם שולחים המעות למחלה על מחלה או עכ"פ שאם יסכימו שיחמו מחלה להמשולח הני"ל ויעשו כרצונם שהם צעלי המעות, ואם יאמרו המשולח והבורר שלו שזה ח"א כיון שודאי הפעדעריישאן יפסיק המעות אפילו לשיצבה או שעכ"פ יבא החשובה צלילות שהמעות הוא להשיצבה ולא לו ח"א כהא רובא להוליא ממון בקדש נגד רלון הצעלים. וברי הכא הקופה של דקדק מחאה העיר והגזאים דשם לזוחים שאין רואים ליתן המעות להמשולח ואסרו אותו לבא לעירם ואפשר דגם טעם הני"ל איכא דהא שידועים שככה היחידים גחלים רוב הממון של דקדק (אף שאני יודע שכבודו יאמר נא ומה עם הפעדעריישאן הם כולם לדיקים אבל אין זה נוגע לדין שלנו) עכ"פ יהיה מחאה טעם שיהיה אבל צפי החנו שאינם רואים בשום משולחים וסרסורים וגזאים רק הם ישלחו הכסף ישר להשיצבה ולא לאחר ח"א בזהא כה צעולם יכלו לשנות דעתם ורצונם ליתן כספם למי שהם אינם רואים.

ובזה אני אומר נמי מה שחש כח"ר אי הישיבה יכולים לסלק המשולח או לא ואני אומר דהכא הישיבה לא סלקוהי מעולם שהרי הם עד השחא מסכימים שילך ויביא כסף מהעיר האזא אלא שהצעה"צ שצעיר האזא סלקוהי מלחיות גבאי שלהם וחס שמיו גבאים אחרים לגבות הדקדק שלהם להשיצבה ומה לו טענות עם הישיבה, ילך אל העיר ויעשה ד"ת עם הצעה"צ והפעדעריישאן שהם שסלקוהי מחזקתו שהיה לו לגבות מעות דקדק צעירים כמובן אבל ודאי שאין להשיצבה שום אחריות ואין לו שום טענות עליהם והם לא עשו כלום בזה וגם לא סייעו לזה כלל וכלל חה צרור כשמש צס"ד.

ח"ל הד"מ ח"ע ס"י פ"ט סק"ג צס"ד מוהר"מ ב"א שלא היו יודעים לו ממון וקצרו אשחו ממצוה דקדק ואחר כך נודע לו מעות ופסק דלריך לשלם ע"ש ועיין עוד רבינו ירוחם נחיצ י"ע ח"א ח"ל אם גבו מעות למח וכוהירו מה יעשה מהמותר כתצחיו בנחיצ כ"א ח"א מכאן דקדק רבי שצדש"צ שמי שהיה עני ונעל מן הדקדק כשהעיר אינו חייב לשלם וכו' כיון שלא היו לו נכסים בזהא שעה אמנם אם היו (לו) נכסים או קרקעות אפילו היו ביד אחר חייב לשלם אם חצירו חובצו זולתי ביתום עני כמ"ש בספר התרומות צס"ד חסר הרי"ף והמרש"ם חו"מ ס"י

שמ"ה הביאו ופסק ג"כ כותיה וכן ראינו להדיא בזהר מוהר"מ שיק בזהר שאסף מעות על מנה למיסק לארץ ישראל ולצדק נחשכז מנה הממשלה שלא נחשכו לאלה ושאל דת מה לעשות עם המעות והשיב שכיון דלא נחנו המעות אלא על מנה למיסק לארץ ישראל צריך לחזור לכולם אם לא לאחון שנחנו רק דבר מועט ובעות שנחנו ליצם.

ומצתה אפילו אי נימא דהפעדעריישאן צלע"ז הקופה של דקדק של העיר דשם שולחים המעות צס"ס על דעת ראש הישיבה שיעשה בזה כפי חוות דעתו ואח"כ יש רשות ביד המנהלים לשנותו לכל מה שרואים ויכולין ליתן ממעות זה גם להמשולח אם רואים צחור מחנה ואפילו כל הכסף של הפעדעריישאן אבל אין לו שום טענות על זה אלא שאם רואים הראשי ישיבות יחנו לו מחנה כמו לכל אחד או כשהוא עני וצריך לדקדק אבל יותר אין לו שום טענה להשיצבה לפענ"ד ואם יש לו טענה יטעון עם הפעדעריישאן שהם סלקוהי ולא הישיבה.

וממילא אין שום טעם וריח גם לטענת הבורר שלו לפי דעת הקצ"ח חו"מ ס"י רס"ד סק"ד דבעני שהצטית שכרו מחויב ליתן כל מה שפסק דאינו דומה לזה כלל ואין לו שום דמיון כלל לזה. ולד טענת כ"ג דהכא הרי המשולח יש לו יותר, אין אלו דומים אלא שאפי' לפי סברת כח"ר והבורר הני"ל לא דמי הא כלל לבא דינא דקצ"ח דהקצות מיידי החס צמי שהצטית שכר למי שהוא, יותר ממה שמגיע לו כדי להצטירו מעצרת כגון שצרת מביח האסורים וכיוצא בו כמ"ש שם המחבר צס"ז וע"ז כחז הרמ"א שרגילות ליתן יותר חייב ליתן כל מה שהחנה וכל אלו כחז המחבר דוקא שלא נתן לו אבל נתן לו אינו יכול להוציא וע"ז המליא הקצ"ח ז"ל דאפילו היכי דלא נתן עדיין כיון דהצטית לעני מחויב ליתן כל מה שהצטית אפילו הוא יותר ממה שרגילות ליתן וכמבואר בזהר מ"י ל"ס משפטים ס"י ס"ד מירושלמי פ' הזהב אחר ליתן מנה לחצירו וציקס לחזור צו חורר הדא דחיתא צעיר אבל צעני נעשה נדר אבל הכא הרי לא הצטית הראש ישיבה כלום להמשולח ליתן לו שום ממון צעולם אלא שנתן לו רשות שיכול לילך לגבות מעות עבור הישיבה ואם יגבה מעות ויכל לקבל מחלה לעצמו ואין כאן הצטחה שהצטיתו ליתן לו אף פרוטה משלו והחלוק פשוט דהחס היכי שהצטית מה שהוא למי שהוא וכיון שהוא עני אומדין דעתו דכיון ליתן דקדק לעני זה והכוז צכלל נדר לדקדק זה סצרת הירושלמי כנראה למעיון שם אבל הכא הרי לא הצטית כלום משלו ולא נדר כלום משלו ואין שייך כאן כלל לומר שגדר ליתן לו דקדק הצעלי צחים שהוא ילך עליהם לגבות חה פשוט וצרור דאפילו כוח עני לא שייך הכא טעם הקצ"ח הני"ל גם שהכא הרי הוא עומד בהצטחתו שהצטית ליתן לו ממה שהוא גובה אבל משולם לא הצטיתו ליתן לו ממה שהפעדעריישאן שולחים להשיצבה אלא דלא צריכא ליה כ"ל.

ומה שטענים מנהלי הישיבה דלכן נחנו לו אחרים גדולים כדי שלא יהא לו אח"כ טענות שאני הצאחי החדונים הגדולים חוץ מכבודם זה אינו אמת כי צעני"ה כן נחנים

אחרי שנינוס באופני השחיטה ע"פ חק המדינה ותלו עניניהם
 כי לזכר להם עד כמה מגיע דין לעצ"ח מדאורייתא לבניי
 ואף שאיני כדאי מ"מ לגדול הענין לא אמנע מלהביא קצת
 ענינים, וראשונה עלינו לזכר כי אנוהו עם ישראל זרע קודש
 היינו מן הראשונים מעת נתינת התורה ועוד קודם לזה
 שנלמדנו לזכור שלא לער בעצ"ח וכן אנו נוהגין עד היום
 וכל מה שהחירה לן התורה ודאי אין בזה משום לעצ"ח
 מאחר דבאחרי מקומות הזהירה התורה עלינו שלא לעשות
 כן משום לעצ"ח מבואר דהתורה הקפידה שלא לעצ"ח
 ואם במקום אחר נזהר תורתנו הקדושה על דבר מסוים
 לעשות מוצן שאין בזה משום לעצ"ח דאילו הי' בזה משום
 לעצ"ח לא לנו התורה לעשות כן שהרי התורה הקפידה
 שלא לעצ"ח, והקצ"ח הוא היודע בזה נקרא לעצ"ח ואסור
 ואיזה לא נקרא לעצ"ח כי הוא אשר בזה את כל ויודע תוכן
 כל הנבראים ומאחר שבכמה מקומות הזהירו שלא לעצ"ח
 כמו שנבאר בסמוך ח"ה ואפילו על ער כל דהוא הקפידה
 התורה שלא לער שום בעלי חי ואפילו יתושים ולאידך גיסא
 לנו לשחוט בהמה טהורה בשחיטה הראויה ע"כ שאין בזה
 משום לעצ"ח ובסמוך נדבר מזה.

כתיב בחורה (פי' משפטים פכ"ג פסוק ה') כי תראה
 חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעוזו לו עוז
 מעוזו עמו, ופרש"י עזיבה זו לשון עזרה עוז העוז עמו
 לפרק המשא ע"ש מבואר מן הקרא לזוה הקצ"ח כשנראה
 בהמה אדם ואפילו הוא שונאך ואין רגוע לעזבו לו אבן
 כיון שבהמה היא רוצת תחת המשא והיא בלעזר הרי
 אחרי מחויב לפרוק המשא מן הבהמה שלא תטעור וכ"ש
 כשהוא אורבך שאתה מחויב בדבר ולא דברה תורה אלא
 אפילו כשהוא שונאך שחלה לנקום בשונאך הזה עוזו מה
 שבלבך עליו עכ"פ בשעה זו ועזור לו, ומה שכתב חמור
 שונאך לאו דוקא דה"כ כל בהמה בכלל אלא שדבר הכתוב
 בזה שדרך הי' להביא משאיות על החמורים. ובפי' כי חלה
 כחיו לא תראה את חמור אחיך או שיו נופלים בדרך
 והתעלמת מהם הקים חקוק עמו ופי' ג"כ משום לעצ"ח,
 ומכאן לעצ"ח דאורייתא ויש שלמדו מקרא (דברים כ"ה
 ד') לא תחוסם שור בדישו (ספר השלמה על הרי"ף).

ובגמ' ז"מ (דף ל"ב ע"א) משנה פרק וטען פרק וטען
 אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב שנאמר עוז
 מעוזו עמו הלך ויש לו ואמר הואיל ועליך מעוז אס רגוע
 לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו אס הי' זקן או חולה חייב
 מעוז מה"ט לפרוק אכל לא לעטון וכי' ובגמ' פריך מ"ש
 פריקה דכתיב עוז מעוזו עמו טעניה נמי הכתיב הקס הקים
 עמו אלא מעוז מה"ט לפרוק בחנם ולא לעטון בחנם אלא
 בשכר ר"ש אומר אף לעטון בחנם מאי טעמיהו דרבנן דאי
 ס"ד כר"ש לכחוב רחמנא טעניה ולא בעי פריקה ואנא
 אחינא ומה טעניה 'לית זה לעצ"ח וליכא חסרון כים חייב
 פריקה דאית ביה לעצ"ח וחסרון כים לא כ"ש אלא למאי
 הלכא כתיב רחמנא לומר לך פריקה בחנם טעניה בשכר
 וכי' אמר רבא מדברי שניהם נלמד לעצ"ח דאורייתא ואפילו
 ר"ש לא קאמר אלא משום דלא מסיימי קראי אכל מסיימי
 קראי דרשין ק"ו משום מאי לאו משום לעצ"ח דרשין וכי'
 תדע לעצ"ח דאורייתא דקחני סיפא רבי יוסי בגלילי אומר

כל המוסדות והיו יוחר דומה לדברי הרמ"א סי' רס"ד
 הנ"ל דהכי דרגילי כך זה נמי הכא הוא אכל האמת אס
 כי אין לו שום טענה כי המנהג בזה שיכולין לפטור בכל
 זמן שיראו ומעולם לא שמעתי במוסדות שיש להם משולחים
 שלא יכלו לפטור המשולה לעולם ואדרבה המנהג לפטור וזה
 הולכין אחר המנהג ובפרט כי יש להם קצת טענה שמזיק
 להם אף שהוא ג"כ טענה קלושה כי האמת נראה שעבד
 אללם חשע שנים ורק מחמת הקטע הזה הוא שטוענים אכל
 מ"מ אני מסכים להלכה עם כ"ח דיכולים לשלחו ובפרט
 כי ישנם מוסדות אחרים המבקשים משולחים וימלא מוסד
 הגון לנפשו אדם שהוא מלומד בדבר ולא יהיה לו שום
 קשיים למלא מוסד אחר. ולא אמנע מלרשום מה שראיתי
 בסמ"ק מלוב רמ"ח שכתב ח"ל וכן דין מי שיש לו מאהלים
 זה אינו נוכח ציינו נראה כוונתו דכגון זה הכל תלוי לפי
 המקום והזמן כמובן.

אבל עם כל זאת המחלוקת הוא דבר הגון בבעין זה וחולי
 הוא איש שטעני תלוי ביה היה מן הראוי שהמוסד
 יתן לו עוד רשות זמן מה לגבות מעות להשיבה במקדש
 ויקח אחרים לפרנסתו עד שימלא לו מוסד אחר ויחר מאהלים
 לו אכל לפטור אותו בכסף אין דעתי נוטה כי מאד לריך
 להכריע במעוה נדקה שהוא הקדש אף שרגיל אני לומר שגם
 איש ישראל הוא הקדש שנאמר קדש ישראל לה' ומאי חולמי
 אכל לפי האמת נראה כמו שכתבתי ולכן אני מסכים את
 כ"ג צפה מלא שיכולים לסלקו ואם יראו שלא יזיק להם
 יחזיקו עוד אחרי זמן עד שימלא לו מוסד אחר.

דברי ידיד נפשו הסרוד מאד ומחמת שהדבר נחץ
 כמש"כ לי כת"ר נתתי לו דין קדימה ואני חוזר בסופו שלא
 לפסוק הלכה כתבתי את זה כי שמעתי בין אחיכם כתיב
 אלא כתבתי לפי המבואר במכתבו היקר.

המכבדו ומוקירו כערכו הרם בברכת התורה ללומדיה
 ובאהבת נפש.

מנשה הקטן

סימן רל"ט

לשרי המדינה בדין צעב"ח ע"פ ד"ת וטעם דשחיטה לא
 הוי צעב"ח אריכות גדולה נגר שונאי השחיטה

ב"ה ליל ששי לסדר כי תשא את ראש התשכ"ו ברוקלין
 ג"י יצ"א.

כבוד ידידי היקר והנחמד שמו מפארים עוסק בצ"צ
 ג"א גוי' וכו' כש"ת הרב ב. בומרינד שליט"א.

אחדש"ת, נדבר אשר נקשני בשם הרבנים הגאונים שליט"א
 ובשם כמה ארגונים לזכר הא שמתתחא מה
 שעומד על הפרק בענין ער בעלי חיים אשר הי' לכם משא
 ומתן עם השרר באלכאני על אשר ח"ו רוזים שם להכנים

המים מניח כרים וכסחות אף דמצטל כלי מהכנו משום לעצ"ה לא גזרו מצואר דס"ל דכוי דאורייתא וכן ס"ל הרמ"ש ז"ל, והמרדכי צ"ק דע"ז כחצ לעצ"ה דרבנן ומיכו במקום אחר כחצ דכוי דאורייתא ובהגמ"ר הרגיש בסתירה זו, והטור ח"מ סי' ער"צ כחצ קיי"ל לעצ"ה דאורייתא והרמ"א צ"ע שם ס"ט כחצ וי"א לפרק חייב אפילו אין העכו"ם שם משום לעצ"ה דכוי דאורייתא וכן צ"מ דפטור לפרוק מ"מ משום לעצ"ה מיכו חייב ונפ"מ שיכול לקבל שכר ע"ש. מצואר עכ"פ דדעת רוב הפוסקים רוב בנין ורוב מנין לעצ"ה דאורייתא הוא.

אלא דמ"מ אפילו למ"ד לעצ"ה דרבנן לעלם דינא אין נפ"מ דודאי אפילו לר' יוסי הגלילי דס"ל דרבנן אסור לעצ"ה ואין חלוק ביניהם אלא לענין זה דלמ"ד לעצ"ה דאורייתא כל היכא דאיכא לעצ"ה אפילו רצון אינו פטור לגמרי אלא דמכ"ח חייב לפרוק ולעזוב כל בהמה שמתעטרת בחנם ואסור לו לקבל שכר עבור מצואו אבל בהמה שדרכה צדק והיינו מה שאמרו רובן ולא רצון אז יכול לקבל שכר אם נותן לו בעל הבהמה והטעם דבאמת כאן בעל הבהמה פשע במה שנתן משא על בהמה שהיא רוצת חמיד חתח משאח אבל למ"ד לעצ"ה דרבנן אינו חייב רק דבהמה שהיא רוצת חתח משאח אבל דרבנן שהיא מעדח לזה אינו חייב לעזוב דהיה לו לעצ"ה למנוע מלהושיע עליה משא אחר שהוא יודע עצמה שהיא רצנית. ולולי דמסתפינא הי' נראה עוד טעם בזה דהנה קיי"ל בלא תחסום שור דדישו דה"כ צ"ח כן כמצואר בקרא כי חצא בחרם רעך ואכלה כנפשו שבעך ואל כל"ך לא חתן ודרשו ז"ל שאם החנה עם עבד"צ שלא יאכל אסור לאכול ולא הוה מחנה על מה שכתוב בחורב שהטעם בזה משום ער ודאי מחל על לערו במה שמשחק יוחר מ"מ אם החנה על צניו הקטנים אינו חנאי כיון שאין צידו למחול על לערם מצואו דהיינו דהוא גורם לעלמו ואף שאח"כ באתה מטעם שאינו יכול לאכול דאמרינן דלא הי' ליה להטעם ולפ"ז י"ל דבהמה נמי דוקא בהמה שצאתה מטערת חתח מ"שח חייבו חכמים לעזוב מטערה אבל ידוע שישנם בהמות שדרכם לנעט דבעליהם ואינם רואים לעבוד ויותר הוא שניה צסוסים וחמורים ורמז לזה מקרא מתאמרו של בלעם שטענה ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא משמע דישנם שדרכם צדק ואם הי' דרכו של חמורו צדק לא היה לו עטנות למה הכה אותו אף שהכהו במקל שבע"ה הוא אלא ע"כ שאם דרכו צדק הוא הגורם לעלמו ושפיר הכהו אבל כיון שלא הי' מוסכן לכך לכן נוח למה הכנתי זה שלש רגלים. וא"כ הכי"ל היינו טעמא דרובן ולא רצון דכיון דבהמה זו מועדת צדק באתה אינה מטערת אלא דרכה צדק או אפילו מטערת היא היא גרמה לזה ומכ"ע אמרו רובן ולא רצון כן יש להסביר שיטת רבי יוסי דפטור דרבנן לגמרי והבן.

עוד חל עלינו חובת ביאור לפמ"ש לעצ"ה דאורייתא תקשה אחאי בזקן ואינו לפי כבודו אינו פורק וכי זקן אינו מחויב במצות לא קשה דכבר הי' בזה הרמז"ן ז"ל דעשה דכ"ה עדיף ודוחה לעצ"ה והרמז"ר הקשה עליו דזקן דהכל לאו דוקא ששנה וקנה חכמה אלא כל שהוא מכובד דאמרינן כל ששלו פורק וטוען בשל חצירו נמי וכמצואר

אם הי' עליו יתר על משאו אין זקוק לו שנאמר תחת משאו שיכול לעמוד בו לאו מכלל דח"ק סבר זקוק מ"מ לאו משום לעצ"ה דאורייתא ומשני דלמא באתה משאו פליגי וכי חדע לעצ"ה לאו דאורייתא דקאני רישא הלך וישב לו ואמר לו הוהיל ועליך מצוה לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו ואי ס"ד לעצ"ה דאורייתא מה לי איחנה למריה בדידי ומה לי כי ליחיה למריה בדידי ודחי לעולם לעצ"ה דאורייתא מי סברת פטור פטור לגמרי דלמא פטור בחנם וחייב בשכר והי"ק רחמנא כי ליחיה למריה בדידי עבד גביה צדק בחנם וכי ליחיה למריה בדידי עבד גביה בשכר ולעולם לעצ"ה דאורייתא וכי ח"ש רובן ולא רצון רובן ולא עומד תחת משאו ולא מפורק תחת משאו משאו שיכול לעמוד בו ואי אמרת לעצ"ה דאורייתא מה לי רובן מה לי רצון ומה לי עומד הא מני ר' יוסי הגלילי הוא דאמר לעצ"ה דרבנן ע"ש כל הסוגיא.

הנה מצינו מחלוקת בין ח"ק לר"י אי לעצ"ה דאורייתא או דרבנן (ואגב בזה ליכא שום חולק דמדרבנן איכא לעצ"ה לנ"ע ולא נחלקו אלא אי לעצ"ה דאורייתא הוא כמוצ"ן ופשוט צפוסקים ועכ"פ רובם ככולם דקיי"ל כח"ק נגד ר"י לעצ"ה דאורייתא ואצ"ה רק קאם הר"ף צ"מ הג"ל כחצ ח"ר אורב לפרוק ושונא לעטון מצוה לעטון וכי שניהן אורבין שניהן שונאין מצוה לפרוק משום לעצ"ה וכחצ עליו צב"מ ז"ל קי"ל כאן וסחם הדברים וקרוצים להטעות דכיון דאמר רבא מדברי שניהם נלמוד לעצ"ה דאורייתא וכיון דר"י הגלילי הוא דס"ל לעצ"ה דרבנן ולית הלכתא כותיה אלא כרבנן היה לו להר"ף ז"ל לפרש משנתיו ע"ש. ודברי תורה עניים במקום אחת ועשירים במקום אחר דהר"ף ז"ל במ"ס שבת (דף קכ"ה ע"ב) כחצ מפורש לעצ"ה דאורייתא דגרסינן התם אמר רב יהודה בהמה שנפלה לאחת המים צבחה מציא כרים וכסחות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה קסבר מצטל כלי מהכנו דרבנן ולעצ"ה דאורייתא ודחי דרבנן ופסק הר"ף ז"ל כרב יהודה דאחי לעצ"ה דאורייתא ודחי ביטול כלי מהכנו דרבנן.

והנמק"י צ"מ הג"ל כחצ פסקו הגאונים ז"ל ורב אלפסי ז"ל כרבא דאמר לעצ"ה דאורייתא וכי נכח צ"פ מפנין וכיון לעצ"ה דאורייתא זקן ואינו לפי כבודו למה אינו פורק וחי' הרמז"ן אינו נראה צעני הרמז"ר אלא כיון לעצ"ה הוחר לתשמישן של צניא כ"ש לכבודם בשב ואל תעשה גדול כבוד הצריות ובס' השלמה כחצ אמר רבא מדברי שניהם נלמד לעצ"ה דאורייתא והלכתא כרבא ואע"ג דבמסקנא אוקימנא למחיתין כר"י הגלילי ולא אצריכינן להני שנוי אפ"ה הלכתא ינונה ואע"ג דר"י ס"ל צ"פ מי שחשתיך דף (קנ"ד) לעצ"ה דרבנן אפ"ה הלכתא כרב יהודה ורבא ע"ש וכן יש לדייק מדברי הר"ש ש"י ר"י הגלילי אומר אם הי' עליו יוחר ממשאו אין זקוק לו וליתא לדריי הגלילי מצואר דלא ס"ל כרבי"ג.

והרמב"ם צפ"ג מה' רוחא דבריו סתומים מאד והכ"מ שם ה"ע כחצ דס"ל לעצ"ה דאורייתא והאריך לבאר דבריו ובאמת כי צפ"ה מה' שבת כחצ הרמב"ם מפורש דס"ל כן דפסק שם הא דר"י דבהמה שנפלה לאחת

דחסיכה דעת ולכן הקפידה התורה עליה משא"כ אדם דיש לו דעת ופשו המשכלת לסבול אינפיעל ליה ליתובי דעתיה ולקבל מלאכה אשר יארע לו וכמ"ש בסוכה אפי"פ דמאטער פטור מן הסוכה ולמדו מה האחרונים ז"ל דלעצ"ה ליכא באלים וקאטם חלקו דגם צבי"ה איכא לעצ"ה אצל הרי מבואר לרבינו החנוך דלעצ"ה באלים כ"ש הוא מעצ"ה דבהמה, עוד קשה לי מהא דאמרו בגמ' בהמה בעי"כ וכמשה של ישראל אם כי העי"כ מחמד וכו' ואם לאו חייב לפרוק ולטעון משום דלעצ"ה ישראל ועיין כ"מ פ"ג מהי רוגח ושמירת נפש כ"ע אצל מה שנראה בזה האמת ודלוי כ"ש הוא אדם מצהמה וכו' דלעצ"ה חיים צהמה דאורייתא וימי' מותר להשתמש בזה ללורך צבי"ה שלא יעטרו צבי"ה אלא דהחלוק הוא במקום שהישראל הביא על עצמו האצ"ר או שזה לו ידיו שמים אמרין דאינפיעל ליה ליתובי דעתיה ולקבל מלאכה מאשר יארע לו אצל היכי דאחרים מעטרים לו כה"ג ודאי דלעצ"ה דאורייתא וכ"ש הוא אדם מצהמה ובסמוך עוד נדבר מה צמ"ד.

נחזור לידון וצ"פ אמור כתיב בתורה שיכיה כל קרבן שנקריב מן שמונת ימים שנאמר ומיום השמיני והלאה יראה לקרבן ואמרו ז"ל בטעם מזה וזו כי הוא יחברך אב דרחמנ ורחמיו על כל מעשיו אף על צמ"ה ולכן לוח שיכיה שצעת ימים תחת אמו לתת נחת רוח לאמו להשתעשע בפרי מעליו (ועיין סמ"ח מלוא ר"ה וצמ"ה) ומכ"ע אמר תורה שור וכו' אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד כי הצי"ה רחמיו על כל מעשיו חב מדת אכזריות ואין ראוי לאדם משישראל להחביב צמ"ה אכזריות בשום אופן אלא לוח הקצ"ה לקבוע בנפשו מדת החמלה ורחמנות שהוא מדה טובה מאד ולהרחיק מאתו מדת אכזריות.

ומהאי טעמא נמי נוחה התורה כי יקרא קן יופור בדרך והאם רוצה על צי"ס או אפרוחים שלא נקח האם על הצנים אלא שלח תשלח את האם ואת הצנים תקח לך ומה מחקו בזה דברי רבינו הרמב"ן ז"ל ואעתיק קאח מלשון הכז שכתב בטעם מזה וזו ובעטם אותו ואת בנו לפי שיש להבמות דאגה גדולה בראותו לעצ"ה כמו לבני אדם כי אהבת האם לנן אינו דבר נמשך אחר השכל אצל הוא מפעולות הכח המחשבות המלווה בצמ"ה כאשר הוא מלווה באלים וכן פי' הרמב"ם ז"ל ואמר אל תשיב מלין ממאמר החכמים האומר על קן פטור יגישו וגר כי זה סברת מי שיראה שאין טעם למות אלא חפץ בצורה חבו מחזיקים בסברה השנית שיש בכל המלות טעם, והקשו עליו ממה שנאמר בצרפאית רבה וכו' מה איכפת ליה להקצי"ה בין שוחט מן הוצר לשוחט מן העורף הא לא ניתנו המלות אלא ללרך בזה את הצריות שנאמר כל אמתה הי' נרופה וברמב"ן ז"ל תי' כל הקוסיות וציר כל הענין צירור שלם ונחמד ודלוי כלל התורה יש טעם ותועלת ותיקון מלמד שכן מלת המלות עליהן וכבר נהגלו כל טעמי תורה למשך רבינו ולשלמה המלך לצד מפרש אדומה וצמ"ל אלה הדברים עשיתם ולא עשיתם שכבר עשיתם לריע כלומר שריע ידעם בעולם הזה מבואר שאין מניעת טעמי תורה ממנו אלא עורר בשכלו וטעם ההבדל מה איכפת ליה להקצי"ה בין שוחט בהמה ואוכל לגורר בהמה ואוכל כלום אחר

לרבינו יונה נקסר היראה שלו אות רס"ו השמר מללער בעלי חיים בין בהמה בין עוף וכ"ש שלא ללער אדם שהוא עשר נללם (אלקיים) המקום ע"כ.

ברמב"ם פי"א מגזילה אלא הכא כיון דלעצ"ה הותר להשתמש של צבי"ה כ"ש לכבודם שז' ואל חטטה גדול כבוד הצריות פי"ה הביאם הנמק"ן, והאירו לנו בזה דין חדש דדבר שצריך להשתמש צבי"ה ליכא בזה משום לעצ"ה ואפילו לכבודם בשא"ה וכו' מוכרח דל"כ אמאי מותר בכלל לתת משא על בהמות דודאי מלעטרים גם צמ"ה שיכולים לישא ואינם רוצים מ"מ לעצ"ה איכא ומאן מפיו איכא לעצ"ה מותר איכא אסור אצל פי"ב דכל שמתמשים בזה כדרך שמתמשים צבי"ה אין בזה משום לעצ"ה ועיין תוס' מה שהקשו מהא דעוקרים על המלכים, אלא דהנמק"ן צ"מ הכ"ל כחז דלעצ"ה גדול הוא דאסור אצל לעצ"ה מוטע לא וכו' ראי' מדהקן צ"פ משילין צי"ה (דף ל"ז) גבי אותו ואת בנו שנפלו לצור ולא שרין להעלותו אלא יעשה לו פרנסה במקומו דלאו לעצ"ה הוא כולי האי וכן הביא הבי"ב בח"מ פי"ג.

ובא"ה הארוך סי' כ"ע הביאו הרמ"א א"ע סי' ה' כחז כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים לית ביה משום איסור לעצ"ה ולכן מותר למרוע נוזות מאוחות חיות וליכא למיסר משום לעצ"ה (מהר"א סי' ק"ס) ומ"מ בעולם נמנעים דכוי אכזריות פי"ה מבואר דדבר הצריך לצבי"ה לית ביה משום לעצ"ה ועיין צ"מ צ"מ ליון סי' ק"ה דמספקא ליה אי מותר לישראל לעשות נסיונות בגוף צמ"ה כדרך הרופאים שאין זה לרפואה אלא ספק תועלת ולעצ"ה ודאי חמס צמ"ה שבות יעקב ח"ג סי' ע"א שנשאל מרופא אי מותר להסקות סמים ארסיים לצמ"ה למען ידעו פעולת סמים בענין רפואת האדם והשיב להתיר, ובס' חסידים סי' תרס"ו כחז שמי שמתים משא על בהמה יותר מכדי יכולתה עתיד ליתן את הדין ואינו מותר רק במקום הכרח פי"ג.

וגדולה מה הקפידה תורה עלינו שלא ללער בהמות לא רק זאת לעצ"ה גופי' אלא אפילו לעצ"ה נפשי אף שאין להם להבמות דעת מ"מ לעצ"ה נפשי אית להו ונחה התורה שלא לאכול אצמ"ה ונחתו ז"ל בטעם כיון דאסור לעצ"ה ואין לך לעצ"ה אכזריות גדולה בעולם מה שיחזקו אצ"ה או שצ"ה צמ"ה בעודנו חי נפיו ויחללו לענינו עיין חנוך מזה ח"ג ובספרי סמ"ח שם, וגזרה חכמתו ית"ש שלא לחרוש בשור וחמור יחדיו וה"ה לכל צ"י מיני בהמות שאחת היא טבירה ואחת היא עמאח ולאו דוקא חריש אלא ה"ה לכל מלאכה שאסור לעשות והטעם היות דכה השור גדול מהחמור ואם חיוגם צמ"ה יעטרו החמור הרבה ולעצ"ה דאורייתא עיין בספרי סמ"ח מזה תק"ג והחזיקו מזה הכ"ל כחז דידוע שיש למיני בהמה והעופות דאגה גדולה לשכון עם שאין מיין וכל שכן לעשות עמכם מלאכה וכמו שאנו רואין צעינינו בראותן שאין תחת ידינו כי כל עוף למיני ישכון וכל הבהמות ושר המינין ג"כ ידבקו לעולם צמ"ה ויש בזה לעצ"ה אם חיוגם שני מינים וסוים וכל חסם לל מה יקח מוסר שלא למנות שני אנשים לעולם בדרך מלכ הדברים שיהיו רחוקים בטעמים ומאוסים בהבדלתם כמו לזיק ורשע והנקלה צמ"ה שאל הקפידה התורה על האצ"ר שיש בזה לבטלי חיים שאין בעלי שכל כ"ש צמ"ה אדם אשר להם נפש משכלת לדעת ויורם עכ"ל.

ומכאן קשה לי מה שראיתי לאחד מגדולי האחרונים הגאון בעל חר"י סי' קל"א דדוקא לעצ"ה דבהמה דאורייתא

וע"פ רמ"ה ערכין ד"ו שכתב נמי דנאדם נמי שייך לעצ"ה ולזה הערני מה' הגאון מוה"ר שאול אלמלר שליט"א וע"פ שו"ת הרשב"א סי' רנ"ג ונרדנ"ז ח"ג סי' תשכ"ח שו"ר

חי דשיך זכר זקן ואינו לפי כבודו הוא דפטור אף דליכא לעצ"ח אבל באבד מזה אפילו שרי מלך לעצ"ח קודם. ויש להעמיס זה כזונת לשון רצוהי שם.

ובגמ' ז"צ דף כ' באבד ובשר המדולדל בבהמה חוללין בפני העומאח ופריך בגמ' אמאי חוללין ניהוש דפסוק ושדי ליה לכלבים ומשני כיון דליכא לעצ"ח לא עבד ועיין ש"מ שם, ובגמ' דברכות גיטין אסור לו לאדם לאכול פחו קודם שנתן לבהמתו שנאמר ונתתי עשך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת וכנראה שהוא נמי מגדר לעצ"ח ולוחה התורה לבהמת ישראל שנתנו ביום השבת ולא תטעור והוא ממה שנאמר למען יניח שורך וגו' ובהמתך ולא תטעור מלאכה אחת וגו' וכמו שזכר התורה לבעלים לנחם יום אחת בשבוע לא תאמר שבהמה תעבוד ואדרבה תעבוד יותר מימי השבוע כיון שהבעלים נוחים לוחה התורה לנשות גס הבהמה, ובגמ' פ' במה בהמה יולאה מלינו כמה הברכות שהחירה תורה בשבת בשביל לעצ"ח ולדוגמא יולאין הכיין חזון בערסקין שצפיהם בחצר משום שיש להם לער לשוח ע"ג הקרקע משום לזלזול קטן והחמור נותנין עליו מרדעת בשבת מפני הלינה והסום של"ל לער לינה אסור ובא"ח ה"ל שבת ס"י ש"ח כמה בהמה יולאה שמה דברים החירו משום לעצ"ח ובס"י מותר לומר לאינו יהודי לחלוץ בהמתו בשבת משום לעצ"ח שהחלץ מאכרם ובמקום שאין עכו"ם יש מקילין באופנים אחרים ובתשרי רמ"א הביאו המג"א שם סק"י דכ"י דמותר לומר לעו"כ להמרות האוחות פסם אחת ביום משום לעצ"ח דאין יכולין לאכול וכחצ המג"א ומשמע שם דאי ליכא עו"כ שרי ע"י ישראל משום לעצ"ח ועוד לעשות ע"י קטן ע"ש ובס"י ש"ח ס"מ כל בהמה חי ועוף מדדים אותם בחצר אם לריבין הבעלי חיים לכך ובלבד שלא יגביהם בענין שיעקרו רגליהם מן הארץ דמוקטין הם ואסור לעלעלן וקשה כיון דמוקטין הן ואסור לעלעלן אי"כ אמאי מותר לעלעל מוקטין וכחצ הר"ן דמשום לעצ"ח החירו הביאו במג"א הרי דכמה דברים החירו משום לעצ"ח עיין עוד שם

ובס' חולדות יעקב יו"ד ס"י ל"ג כתב באותם האנשים שעושים שחוק מכלבים וחזירים ומשמים אותם זה על זה ומאכרם אותם עתידים ליתן את הדין והנה הארכתיו קצת להראות עד כמה דקדקה התורה עלינו בענין לעצ"ח ורצונו חז"ל ובעזר מקודש הביא חקירה באחד שנוסע עם עגלן ואינו ממחר ביותר והעגלן מכה בסוסים שירצו חוש מחר אי שייך בזה משום לעצ"ח כיון דמריאם שלא לנורך ע"ש מה שכתב דמותר מאיזה טעם שלא יכא בכלל לעצ"ח. והנה הרבה יש עוד להעיר מכמה מקומות בש"ס ובספרי אחרונים ז"ל מה שחששו משום לעצ"ח ועיין חולין דף ז' ע"ב ע"ז י"ג ע"א ובתוס' שם י"א ע"א ד"ה עוקרין ובמנחות ע"י והשקית את העדא ואת צעירם, אמנם היות כי כבר הארכתיו יותר משהפנאי מסכים ולכן אסתגר כעת.

ומעשה נשבו להתבונן מאמר דהקפידה התורה כ"כ שלא לעצ"ח אי"כ הא"ך לזו הקצ"ח על השחיטה שנאמר וזבחת ואכלת מאחר דאין קי"ל לעצ"ח דאורייתא ומאדם ועד נח באמת לא הותרו לאכול בשר כמבואר בקרא ויאמר

ומעילו או כלום אחת מחיקו או מה איכפת ליה בין אוכל טהורות בין אוכל נבילות ואם חכמת חכמה נ"ך הוא לא נחנו המלות אלא לנרף בהן הבריות הכוונה שבאו לומר שאין החוטאת עליו ית' במלות דרך משל שיטערך לאור שזכר להדליק המנורה וזכר למעשה בראשית ושאר הנפלאות שהזכיר אין החוטאת לו אלא החוטאת לנו שחכה בו להיות מנן עלינו ושנעש האמת כי כבודינו וסיפורינו צהלותיו מאפס ותבו יחשבו לו והביאו ראיה מן השוהט מן הלוואר והעורף לומר שכולן לנו ולא להקצ"ח הוא לפי שלא יחבן לומר בשחיטה שיהיה בו חוטאת וכבוד להצורא ית"ש בלוואר יותר מן העורף או הנחור אלא לנו הם להדריכנו בנתיבות הרהמים גם צעת השחיטה והביאו ראיה אחרת או מה איכפת ליה בין אוכל טהורות והם מאכלים המותרים לאוכל העומאים והם מאכלים האסורים שאמרה בהם התורה עמאים הם לכם רק שכן להייתנו נקיי הנפש משכילי האמת הזכירו המלות המשניות כגון שחיטת הלוואר ללמדנו מדות העוונות והגזירות צמינו לזקק את נפשותינו ומטעם זה נמשנוי מלשחוט אותו וזהו כלל לכלל אוחנו מדת הרהמנות ושלא נחאכור כי האכזריות תחפשת בנפש האדם כי ידוע בטבעים שחפשים השוורים הגדולים והחמורים שהם אנשי דמים וזבחי אדם אכזרים מאד ומטעם זה אמרו טוב שבעצמים שחטפו של עמלק, ע"ש דברים יקרים הביאו החינוך וידוע גם כהיום שהקברנים (אינדערטייקארם בלע"ז) הם בעצמם אכזרים ולא נכנעים לקול צביות וכיוצא בזה, ואף שהרמב"ן סיים דאין זה מכה הרהמנות דוקא על הבהמה אבל לפי הדומה גם הא' איתא לפי מה דקיי"ל לעצ"ח דאורייתא ומבאי טעמא י"ל נמי באיסור בשר בחלב שאסרה לנו התורה כדי לרחק ממחשבותינו מדת אכזריות וגם לעצ"ח שיעול אדם בגדי מחמת אמו וישחטה ויבשל בחלב להנייה ואפילו שלא בפניה מ"מ מדת אכזריות הכנים בעלמא המבשל וידוע שבשל גדי בחלב אמה והרחיקנו התורה מה ויולא בזה.

ובגמ' שבת דף ל' ע"ב איתא שלח שלמה המלך לבי מדרשא אבא מה ומוטל בהמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה שלחו ליה חתוך נבלה והנה לפני הכלבים ואבד הנה עליו ככר או חינוך ועלעל ולא יפה אחר שלמה כי לכלב חי טוב מארי מה ופרש"י לשתי שאלות הללו הוצרך ולא יפה אחר שלחקה הכלבים לא הצריכוהו לנחוט עלעל נבלה ואת הארי המת אסרו לעלעל אלא ע"י ככר ל"א שהקדימוהו חשונה הכלב לחשונה הארי ע"ש ובאמת טעמא צמי למה הוא קודם, ולולי דמסתפינא נראה דשאלת שלמה הייתה שהיה לפניו שני ענינים אחת להכניס אביו מן החמה שלא יתבזה והוא ענין של כיבוד אב והשנייה ליתן לכלבים לאכול דליכא לעצ"ח ולא ידע האי מינייהו קודם כבוד אביו שהוא מלך ישראל שמת או אכילה הכלבים ושלא לביחמ"ד והשיבוהו חתוך נבלה בשוק ואבד וכו' והקדימו לו לחתוך נבלה לכלבים משום לעצ"ח ואח"כ הנה ככר או חינוך והטעם כיון דבבוא איכא לעצ"ח ולאביו ליכא לערר רק אי כבוד לעצ"ח עדיף מה שאמר טוב לכלב חי וגו' ואולי ספיקתו הייתה שהרי שאלו לעיל דאפילו לכבוד צי"א יכול למנוע מלפרוק ולא חיישינן משום לעצ"ח וא"כ כ"ש משום כבוד מלך אף שמת הדין כן אבל הם השיבוהו דדוקא בצעל

משום לעצ"ח והבהמה לא הסכימה בזמן צריחה אלא להשחט באופן הכשר ואסור לעשרה באופן שחיטה אחרת גם כי לא מחטלה צוה וא"כ אפילו אם היא צמחית להמליא אופן אחר לשחוט בהמה באופן שלא תרגיש נזר ולא תטעור בשחיטה כלל מ"מ אכתי היה אסור להמליא בהמה בעלת חיים בשבילנו שלא הסכימה להמליא באופן זה, אלא באופן שהחננו עמה וא"כ כל שנעשה כפי קבלתנו ושחט הוה מטעור בשחיטה ואסור משום לעצ"ח, וזה לפענ"ד ברור וכ"ש שח"ל העידו לנו שאין לך אופן קל ממיחה שחיטה הנאמר שמיד כששחט שני הסומים נועל ממנה צ"י מיני החיות הדם מיד נחל ע"י עורקיו וע"י נחירותיו ונשימת האויר נפסק ע"י פסיקת הגרגרת ומיד הוא מתה ודאי שכל אופן אחר הוא יותר קשה ומאגר הבהמה והנסיון מעיד לזה וכל מי שרואה להודות על האמת יודה לזה ועיין סמ"ה מזה חנ"א ח"ל ומיחו הזהירו התורה והלכה למשה מסיני כששחטין הבהמה שלא לשחוט בסכין פגום וזריך לבדוק הסכין ב"צ דיקוק מחודד ומן החדרין ושלא לשהות ושלא לדרוס ושלא לחלוד ושלא לגרום וכן שאר הלכות טרפות המבואר בגמ' חולין וצ"ד כל הלי שחיטה רוצה ככולם סובבים על הלכה זו שלא לעשר הבהמה יותר ממה שצוהה לנו התורה מסיני. ודאי הקצ"ה הו"ר כל והבהמות בכלל יודע צריך מחיצה מקום ולד ובאחזה אופן היא מטערת ובאחזה אופן אין לה נזר כי הוא בראה ומי יודע יותר צחקון הכלי מהאומן שחקקה ודאי שצאופן זה דוקא הוא דאין לה נזר ואין זה משום לעצ"ח אבל באופנים אחרים איכא משום לעצ"ח בכל אופן שיהי כיון שאין זה שחיטה מה"ת.

שורב העיר לו ה' עיני ומלאחי בש"מ צ"ד דף כ' מפורש כוחות ח"ל אהא דאמרו בגמ' וכן האבר והבשר שהם מדולדלין בבהמה או בחיה שהוא מונח בחלון חונץ בפני העומתה ופריך וזה חזי לזבחה לעכו"ם ושחית לה ואכיל להווא אבר בזהה ופריך בכוונה דלא חזי לאכילה ואקשינן נהי דלאכילה דעכו"ם לא חזי דהא כיחש הוא אכתי חזי אבר למפסוקיה ולמשיהי לכלבים ופריך כיון דאיכא לעצ"ח לא אחי למיעבד הכי. יוליכא למימר דשחית ליה ופסיק לה להיהא אבר ושדי לכלבים חדא דלאו אורח ארעה למשחט לה לבהמה כי היכי דיתחזק לה לפני כלבים, ועוד כיון דלאו צח שחיטה היא שחיטה נמי לעצ"ח דהא הריגה היא ולא שחיטה" ע"כ הרי"ן בן מייג"ש ז"ל הרי מפורש יולא מדברי רבינו הגדול הרי"ן בן מייג"ש שהי מגדולי הראשונים ז"ל דכל בהמה שנשחטה שלא כדין ואפילו מן האורח כיון דלאו צח שחיטה היא הרי זה הריגה ולא שחיטה ואיכא נזר בעלי חיים וזה כמ"ש בצו"כ ושישי מעי שכיונתי צ"ה לדעת האמת.

חז"ל שערי אורח ע"פ זאת תורת הבהמה והעוף הנני פותח לך מפתח גדול מה ראה הש"ת לצווח צחורה לשחוט בעלי חיים לאכילה אדם והלא כחצי כי עובד ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ואם הוא מרחם האין נזה לשחוט הבהמה זו לאכילה אדם אלא הסוד הוא ראש הפסוק שאמר עובד ה' לכל בודאי ולפיכך ורחמיו על כל מעשיו וזה הפי' במעשה בראשית נסחכס עם בהמה זו לשחטה ואמרה

אלקים הנה נחתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר צו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה ומנה ואילך הוא דחיר להם בשר בעל חי ועיין רש"י שם השנה להם בהמות וחיות לאכול ולא הרשה לאדם ולאשחיו להמליא צריה ולאכול בשר אך כל ירק עשב יאכלו יחד כלם וכשצחו צ"ה החיר להם בשר שנאמר כל רמש אשר הוא חי וגו' כירק עשב שהחירי לאדם הראשון נחתי לכם את כל חמנס הדבר מונן לפי דברי חז"ל שפי' לנו שכל מעשה בראשית לדעתן נבראו ופי' ז"ל שהקצ"ה צ"ה וצ"ש שאל כל צריה וצריה שברא בעולמו בשעת בריאתה אמר לה שעי"מ כן הוא בראה ושאל אם חסכים לזה וכולם הסכימו באופן זה להבראות ובהמות הכשרות הסכימו להבראות ע"מ שישחטו אופן שחיטה כשרה ע"פ אופני השחיטה שנאמרו למשה רבינו הלכה מסיני ועי"ן יתעלו בקדושה להתדבק ולהיות חלק מהאדם ודבר זה עליו הוא להם, והבהמות עמאות ג"כ הסכימו להיותם נמחים ע"י נחירה ע"פ לעו"כ לשיטה רש"י וחוס' חולין והרמ"ע צ"מ דלעכו"ם ג"כ לא הותרה בשר נבילה אלא ע"י נחירה כמו לישראל בשחיטה.

והנה מבואר בחכמי המחקר כי כל הנבראים נבראו לחקן עצמם ולהפעלות במעלה העליונה והם דומים לומה חי מדבר וכולם נבראו באופן כזה הדומם שואף ומחזיק להפעלות למדרגת לומה ולכן הארץ מולידה מעמלה למחים שרף הארץ להפעלות למדרגת לומה שהם למחים והלומה מתחילה להפעלות למדרגת חי ולכן הלומים מסכימים להיותם נאכלים מהבהמות וכ"ש מצני אדם שמחטלים צ"י מדרגות והחי שהוא מדרגה ג' מתחילה ושואפת להפעלות למדרגת מדבר שהוא האדם והאדם שואף להפעלות למדרגת המלאכים ולדבק נשמתו עם מלאכי מעלה משרתי אל שהוא היתה כוונת הבריאה כידוע. ופשוט שמה שהחי מתחילה להפעלות במדרגת מדבר ומרואה להמליא עצמו כדי להיות ולהפעלות במדרגת מדבר היינו דוקא אם יתעלה עי"ן למדרגה גבוהה ממה שהי אבל אם אינו מתעלה עי"ן ודאי דאסור להמליא משום לעצ"ח ומאחי עממא אמרו ז"ל ע"ה אסור לאכול בשר כיון דהחורה המשיל לבהמה כדחצי אדם ובהמה צ"ה הדומים לבהמה ועל צח ע"ה אמרו ארור השוכח עם בהמה וכיון דהם דומים לבהמה אין הבהמה מסכמת להשחט בעצורם דאם יאכלוהו לא תתעלה למדרגה גבוהה של מדבר כי האי מדבר דומה לבהמה הוא והוה כחמורו של בלעם שפתחה את פיה ודברה מ"מ לא הוה בכלל המדבר שהוא המדרגה הגבוהה ולא הסכימו הבהמות להשחט בשבילם. אבל הסכימו להשחט בשחיטה כשרה כהלכה למשה מסיני בצרכה לישראל כראוי ולצ"ה מותרת צחירה וחינו לבצ"י מחסידי אומות העולם שומרי מצות החורה שנלעו ע"י משה רבינו ז' מצות צ"ה וענפיהם אבל ודאי דלצ"י שאינם מחסידי א"ה אסור לאכול בשר מכ"ש דע"ה לישראל דאסור לאכול בשר כ"ש בעכו"ם דההרגין על שחי להם ללמוד ולא למד כמבואר בגמ' מכות.

בקיצור כל שנשחטה הבהמה כפי שנמסרה לנו הלכה למ"מ אין צוה משום לעצ"ח דהסכימה הבהמה אמתיה כזו אבל נשחטה באופן אחר כל שלא נעשית כהלכה עובר

חיה שיצא הקצ"ה לאחר שיהרגה ע"ש ומשע דבוא ענין של עונש אחי וגדולת מזו מצינו בקרא שקלל הקצ"ה האדמה שנאמר ארורה האדמה בעבורך ודרשו ז"ל שמחלקה האדמה לאדם, ולקין בשעה שפאלה אח פיה לדם הכל ויש להאריך בזה. עכ"פ מצוה כדכינו בזה בס"ד.

ראל חשינו מנח ב"מ פ"ז בהאי עגלא שרלו לשחטו וטמן תחת חלוקו של רבינו הקדוש ואמר לו רבינו הקדוש לך כי לך נלח ונענש רבינו הקדוש ככאז שנים י"ג שנה וי"צ דכיון שהאמת הוא כי לך נולד והסכים לזה וכמו שכתבו לעיל באריכות, אין זה קושית דודאי ישנם בזה כמה ענינים וכבר פי' בזה הראשונים ז"ל דכי מה הטעם רבי בזה והלא הוא האמת השיב לו וחי' דכיון שטמן העגל הזה ודאי דהי' בו חיזה גלגול וידע שעדיין לא חיקן את אשר שחח והי' רואה עוד להשאר בארץ ולחקן מה ששחח בדור הקודם או שגא' לרבינו הקדוש שיחקנו בקדושתו ולכן התחפש תחת בגדו ורבינו הקדוש לא הרגיש בזה כרגע או משום טעם אחר ואמר לו לך כי לך נולד כאשר הוא האמת אבל באמת לא הי' לו לדחותו ולכן נענש. ואדרבה מכאן ראי' דגם לבהמות איכא דעת וכנ"ל.

וראייתי מלאכי חלקים זה לעומת זה מנגחים ומנחחים בשו"ת עבודת הגרשוני סי' י"ג ברפא' נאמן עלה כשאל בשאלה אי מותר לנחור בהמות כשרה לעריפה אי יש בזה משום לעצ"ה ודעת הרופא חולים שיש בזה משום לעצ"ה ובעל עבודת הגרשוני יאל' בחרצ' חדרה לנחור בהמות ודחה דברי הרפא' בשחי' ידים והעלה דבר חדש ולעצ"ה ליכא רק בבהמה חיה כלומר כל זמן שהיא בהייה וכגון רובץ תחת משאו וכיוצא בו אבל בבה שנוחר את הבהמה במקום שיכול לשחטה אין בזה משום לעצ"ה דהחורר לא נחה לנו בבהמה צרור לה מיחה יפה כמו בבהמה דכחי' ואכזה לרעך כמון, והביא ראי' לדבריו מכדווייתא דרבי ר' חולין דאמר ליה רבי לרפצ"י עקרנה לבוא איכא לעצ"ה קטלינה לבו איכא כל השחיית ואי ניימא דלהרוג נמי איכא לעצ"ה איכא למח השיב קטלנה לבוא אחר שכבר השיב לו דעקירא איכא לעצ"ה איכא הכי' בקטלה כן הוא עוד הביא ראי' מדאמר רב כהנא ר"פ השוחט מנין לשחיטה מן הלאור שנאמר ושחט ממקום ששח וכו' ואימא אזנו צנין דם הנפש וליכא ואימא נקרה ואזיל עד דם הנפש וכו' ואי אמרת משום לעצ"ה אזנו מלווים לצרור מיחה יפה אפילו לבהמה מה עלה על דעת המקשן להקשות ואימא מאזנו וקורה ואזיל עד דם הנפש שהוא לעצ"ה פשיטא שיש לנו לומר שהשחיטה מן הלאור כדי שלא יהא לעצ"ה והיא מיחה יפה אלא ודאי שאין אזנו מלווין לצרור מיחה יפה לבהמה ע"ש מה שהאריך.

ולפענ"ד נראין דברי הרפא' וראויות אלו שהביא העצ"ה י'ש לדחות ואדרבה יהי' ראי' להיפוך מקצתן ופלא דאישתמיטתיה מנייה דכגאון ז"ל דברי הראשונים ראשונה דעת הר"י מ"ג"ש שהבאחי לעיל דכל שהבהמה לא נשחטה כראוי ואינה צה שחיטה הריגתה הוא לעצ"ה ואיכ' כ"ש אם הוא צה שחיטה שאסור להרגה אלא לשחטה והשנייה דברי החנוך במאור ח"ג הבאחי דבריו לעיל דכחז מפורש

היא עוב ומה טעם לפי שהבהמה אין לה נשמה עליונה להשלים מעשה הי' וגבורותיו ואמר השי"ת בצריחה העולם להעמיד לפניו הבהמות ואמר להם לאונכם להשחט ויחלל אתכם אדם וטעמו ממדרגת הבהמה שאינה יודעת כלום למדרגת האדם שיועד ומכיר את השי"ת ואמר הבהמות עוב ורחמים הוא עלינו שהרי כשהאדם אוכל חלק מחלקי הבהמה חוזרת ונעשית חלק מחלקי האדם והרי חזרה הבהמה אדם ושחיטתה רחמים היא לה ובדרך זה אדם מיחתו חיים הוא לו שטולה למעלה המלאכים וזהו סוד אדם ובהמה חושית הי' א"כ התצונן ותצונן סוד השחיטה של צעלי חיים והכל מלך רחמיו וזהו הטעם שאסור לעי"ה לאכול בשר לפי שלא לזה הקצ"ה לשחוט אלא למי שיועד החורר שנאמר ואת חורר הבהמה והעוף כל העוסק בחורר מותר לאכול בשר ועי"ה שהוא בבהמה ואין בו נשמה אסור לאכול בשר שלא לזה לשחוט בהמה שהאכלה בהמה אחרת אלא"כ נתנבלה או נערפה ע"ש והכן.

ונראה לי להסביר עוד הדברים ע"פ מה שכתב מהר"ם ממוטענבורג שמקובל הוא שכל מי שמוסר עלמו על קידוש השם אינו מרגיש שום כאב ויסורין בשעה שנהרג והטעם כהנו שכיון שהסכים בדעתו למסירת נפשו ממש לו יתברך שמו ורואה להפעלות בקדושה עליונה להדבק בשכינה מיד אינו מרגיש כאב ואמר גשמי כלל שזה עיקר כוונת הצריחה ועד"ז אומר אני דגם בהמה כשרה כל שחושטין אותה כהלכה למשה מסויה שהסכימה לזה משעת הצריחה בשחיטה כזו לית לה צער כלל ואי"ת האריך נאמר דיש להם דעת לזה ז"ל דהתנאי המדובר הי' עם שר שלכם כמובן ועוד דע"כ לריך לומר דגם בהמות יש להם דעת בהמות דאליכ' גם צער אין להם אלא עי"כ דגם להם יש קצת הבחנה והרגש אלא שלא הגיע דעתם לדעת בעי"ה המדבר שיש לו נפש שכליות וכבר העידה לנו החורר בחמורו של בלעם שדבר תוכחה וחמורו של ר' פנחס בן יאיר לא רצה לאכול שאינו מעושר וגבי איל של אליהו צבר הכרמל אמרו ז"ל שהאיל השני לא רצה לילך לגביהו בעל עד שהצטוו אליהו שגם עיי' יתקדש שמו של הקצ"ה וצירושלמי אימא עובדא בישראל שמכר שורו לעי"כ והבטיח לו שהוא עוב לחרישה וכשנא שנה לא רצה השור לחרוש ואחא העכו"ם להמוכר ואמר לו שרמה אוחו וכו' מקה טענה שהשור לא רצה לעבוד ויאל' אליו הישראל ולחש לאזנו של שור שמוחר לו לעבוד כי עד עכשיו הי' בהמתו של ישראל וחי' אסור לו לעשות מלאכה ביום השבת אבל עכשיו הוא מכרו לעכו"ם ומותר לו לעשות מלאכה ביום השבת והתחיל לחרוש והעכו"ם חמה על זה והלך והתגייר ממעשה זו ונקרא בן תוריתא המוכר צירושלמי.

וגדולה מזו ראו קצת ראשונים לומר דבהמות וחיות הם גם ככלל קבלה שכן עושנה אהא דכחי' וגם את דמכס לנפשותיהם אדרוש מיד כל חיה אדרשנו ותמח דכחי' ז"ל אם הפי' כמשמעו מיד החיה כמו מיד האדם להיות עונש בדבר ואין בחיה דעת שחבל עונש או שכן וכחז ואולי יהיה כן גזרת המלך צענין דם האדם לבדו שכל החיה שחטרוף אוחו חטוף כי גזרת מלך הוא זה הטעם סקול יסקל השור אבל האנן עזרא פי' צמחם דידרוש מיד כל

ומעשה אי נימא דבמיחא אין נפ"מ בלחב אופן ממחין ואפילו ע"י ער גדול אי"כ מאי מקשים החוס' דל"י יהודה אחאי כונסין אותו לכיפה ואיכא לעצ"ה אדרבה לערפויכו כיון דהכנסה לכיפה הוא כדי להמית וכיון דבמיחא ליכא משום לעצ"ה מאי נפ"מ בלחב אופן ממחין ולא כי להם להקשות אלא אחאי מכינס לכיפה ומקלקל חזירו וכיפתו וכו' ומדקשקשו מעצ"ה ראי' ברורה דגם בשחיטה אסור לעצ"ה יותר מהלכך ולכן מאחר שזוהי החורה בשחיטה דוקא אסור באופן אחר דה"ג הוב לעצ"ה ורק בשחיטה מן האורח מותר וכנ"ל.

ומה שהביא עוד מדברי יש"ש צ"ק פ' הגזל בחרא סי' ל"ז ח"ל וחוס' (דף קנ"ו ע"ב) פירשו דאפילו לכהמה עמאח נמי אסור משום גל תשחית מכאן יראה מי שיש לו כלב צניח שמחיקו ומפסיד המאכל צניחו אפילו אינו נושך שיכול ליתן לו סם המות ואינו עובר על לעצ"ה עכ"ל. ועיין צ"ח סי' קר"ץ בענין זה וכתב העב"כ דיש לו הרהורי דברים עליהם ממ"ש גבי כודנייתא דרבי מראה כונחו דרבי החס רבי ראה להרגם ורפצ"י השיבו דאיכא לעצ"ה ולקטליהו איכא גל תשחית ולפענ"ד יש לישב צחרי אנפי או יאמר דהכא שאני דהכא מיירי שיתן לו סם ולא להרגו צידים וע"י סם קיל כיון שלא הרגו צידים שנית והוא בעיקר דהתם בני כודנייתא בלחמה לא הזיקו לצניח דבצית רבי שמדו עליהם וח"ו לא עבר רבינו הקדוש על לא תשים דמים בציתך אלא לכבודו של רפצ"י ראה להרגם ולכן השיב לו דאיכא משום צ"ת אבל הכא באי כלב מחיק הוא ומפסיד מאכל הצעלים ומשחית יותר ממה שהוא שור אי"כ אדרבה הוא הוא המשחית אם לא יברגנו וכל שמשחית יותר מכדי שויו לית ציה משום צ"ת וליכא אלא משום לעצ"ה ומשום לעצ"ה נמי ליכא בה"ג כשמחיק ומפסיד כוללפענ"ד.

עוד רגע אדרבא ולא אכזיר במלן מה שראיתי קדוש אחד מדבר בשו"ת יעב"ץ סי' ק"י בזה דינא דלעצ"ה יאל צחקירא אם הוא כלל לכל צעלי חיים גדול וקטן ואפילו שקיים ורמשים (לכד שלא יהיו ממחין כי כל המחיקן והרגין אפילו בשבת) וכבר דורא לו דאיתו אלא צעלי חיים דבני מלאכה יינכו כענינא דקרא דכחצי בבהמה בנושאת משא ואפשר שאפילו כלב וחחול בכלל לפי שגם המה בני חרבות ובני מלאכה כמ"ש בצנ"א לענין להקדים להם האכילה בבהמה (ע"ל סי' יז) אבל הקטנים שאינם ראויים למלאכה אדם לא.

משמע דס"ל דעופות ליכא דין לעצ"ה וגם בכלב וחחול מספקא ליה, ואינו חמה פה קדוש יאמר כן ואשחממיתיה מיינה דבגאון ז"ל עת כחצו דברי הפוסקים ושי"ם מפורש בגמ' צ"ב ע"ג ב' בהני אוחא דשמעיו גלפייכו מחמת שמנותן אמרו שם עתידין ישראל ליתן עליהם את הדין ופרש"ם שצחממיתיה מחמת שםיה ויש להם לעצ"ה ובפסקי מהר"א סי' ק"ח אכא שאמרו בגמ' שבת ק"י הורא שיתרם חרנגול יטול כרצלחו ומסחרם מאליו ודייק מהר"א דמשום לעצ"ה ליכא כיון שיש לו ריוח בדבר מבואר דאי לאו הכי איכא משום לעצ"ה גם בליסור וביחור הארוך

לדן לוחה החורה שחיטה מן האורח לפי שהוא השחיטה היותר נוחה ולא תלעט בבהמה וכן מבואר לרד"ז במ"ד על המלות ח"ל טעם לשחיטה וצדיקה בסכין ומקום השחיטה וה' דברים המפסידים השחיטה כולם משום לעצ"ה דקו"ל לעצ"ה מה"מ שהדבר ברור שאם שחט את הסמנים מיד חמות בבהמה ובסכין פגום מתעשרת וכן אם יוליאו נפשה ממקום אחר ע"ש ועיין מאה שערים מה שכתב בזה והאריכו בזה הפוסקים דפסול הפגם בסכין הוא משום לעצ"ה ומבואר מדבריהם ז"ל דגם בשחיטה אית לן משום לעצ"ה ולריק להזהר בזה, ודלא כעב"ה"ג (ואגב עיין ע"י יו"ד סי' קי"ז סק"ד ויש להאריך בזה).

ומה שהביא ראי' מכודנייתא דרבי דאמר קטליהו לכו ומשמע דליכא משום לעצ"ה להמית לא זכיתי להבין ראיתו דילמא הכי דאיכא משום לעצ"ה אלא החס משום הזיקא דרבים שמוזהר להרגם וכלל מחיקין דקו"ל דמהרגין אפילו בשבת ואף שלא היו מחיקין ממש אלא באפשר להזיק ולכן חשב דה"ג מותר להרגן ולכן שאל חקטליהו והשיב ליה איכא גל תשחית דסוף סוף כיון דאיתן מחיקין ממש לית לן למקטליהו משום גל תשחית ומשום לעצ"ה ליכא דהכי"ה ה"ה רואה להמיתם צמיתה היפה להם והקל ביותר שלא ילעטו הרבה. גם ראיתו השניה דמה היחא סבבת המקשה ואימא מאזנו וכו' אף דלכאורה מראה כן אבל לאחר העיין חיוצחא לא חזינא ד"ל דמאחר דראה המקשה דאמר רב כהנא מנין לשחיטה מן האורח שנאמר ושחט ממקום ששה בצין המקשה מרב כהנא דלקרא קא סמיך דשחיטה בני מן האורח כיון ששה משם ואין לה טעם אחר ועכ"פ ראה שלא סמך אסבבת משום לעצ"ה אלא גז"כ הוא דאלי"כ כ"ל לרב כהנא לומר מנין לשחיטה מן האורח משום לעצ"ה וברור לו מיחה יפה וכיון דהבין כן מדברי רב כהנא דגז"כ הוא שפיר הקשה ואימא מאזנו כיון דגז"כ הוא ואין טעם לדבר אי"כ נימא דגורה החורה לשחוט מאזנו ואף שיכיר לה ע"י יתור אין לן להקשות אגז"כ ככל גז"כ וכמו שחזינו מליקה בקרבן העוף אי"כ דלמא הכי"ה בשחיטה בבהמה לא איכפת לן משום לעצ"ה ומשני וכו' אבל ודאי אחר שהשיב דשחיטה מן האורח הדרין נמי לכלל דלעצ"ה דאורייתא ואסור לער יותר מכדי לרעה ואדרבה אפילו אי הוב ילפינן שחיטה מן האורח וכדעת המקשה ג"כ לפענ"ד פשוט דהיינו חייבין למעט בשר אחר כל שאינו מעלם השחיטה ח"פ וברור לפענ"ד וכמ"ש לעיל בשם הרי"י מ"ג"ש.

עוד הביא שם ראי' אחת מחוס' פ' הגשרפין דף פ' ד"ה שור שלא נגמר דינו ח"ל (ואגב עיין ז"פ ה"ל מאכלות אסורות פ"ד הכ"צ דבני שוה"ג מלכד הדין של צ"ד יש בו דין של ובערת הרע משום דהוא בגדר דין של צעלים ולכן פסקין דשור של עריפה ושל אדם ערפה פטור וכן אין גומרין דינו אלא צפני השור ע"ש) הדע דלר"י אחאי כונסין אותו לכיפה ועבד לעצ"ה וכו' אדרבה לערפויכו בקופין ולקצרינכו עכ"ל משמע להדיא אי ממית השור בקופין לית ציה משום לעצ"ה עכ"ל ואני בעני תמכני הרבה אראה זו ואדרבה מכאן ראי' ברורה דאפילו צמיתה לריק לברר לה מיחה יפה שהרי בזה דלר"י מכניסין אותו לכיפה בכדי שימות הוא

והגני נותן החותמת, להוגי בדת אמת, י"ר שתצליחו למען האמת, עדי תצמח מארץ אמת, ידידו דושלת"ר בלב ונפש.

מנשה הקטן

אבר"ק ליאדי ור"מ ישיבת בית שערים
י"ר וועד הלכה דאיגוד הרבנים

סימן ר"מ

סופר שבשעת תיקון תפילין נפלה דיו על אות ונפסלו א
חייב לשלם

אור ליום עש"ק ה' להדלקה התשכ"ה ברוקלין ג"י
יצו"א.

כבוד ידי"נ ווי"ח גוי"נ אשכול הסופר הרה"ח שמו
מפארים, פאר המעלות ת"ח ובע"מ וכו' כש"ת מוה"ר הרב
דוד גרינצווייג הי"ד סופר סת"ם בירושלים עיה"ק ת"ו.

אחדש"ת יקרה מכחצו קצלחי בדבר שאלחו בסופר שנחנן
לו חפילין או מחסר לדוק ומלא צבס דברים
נריכים חיקון וצשעת חיקונו של הסופר אירע לו מקרה
צלחי עבורה שנפלה עיפא דיו על אחסר אות ונחקלקלה
נורחו באופן שא"ל לחקן עוד ונפסלו החפילין או המחוח
והבעלים חוצעים מהסופר שישלם מה שקלקל אי יש על
הסופר חיוצ לשלם ההיזק שנגרם על ידו וכ"ל שאל את
כבוד הרה"ג ר' אשר ראע שליט"א ראש הסופרים בירושלים
עשע חיצור גדול צבלי סח"ס והשיב לו ג"כ שאל נחצור
לו הלכה זו וע"כ נפשו צשאלחו לצר לו להכחא דא שגוע
הלכה למעשה. וראשונה אגיד היות כי בערדות צבות מאד
ולולי ארצחו יחירה לא יכולתי כעת להשיב מחמת ערדות
הישיבה וחלמדיים שכמעט לא נשאר לי זמן לדבר אחר ולכן
לא אפלפל כעת בצארכות רק להלכה ואי"ה עוד חזון נמסד
לפלפולא.

גרסינן במשנה צ"ק ז"ח ע"ב נתן לאומנין לחקן וקלקלו
חייצין לשלם נתן לחרש שידה חיבה ומגדל לחקן
וקלקל חייב לשלם והצנאי שקבל עליו לסחור את הכותל
ושיצר האצנים או שהזיקן חייב לשלם וכו' וצגרי איפליגו
צפעת המשנה ואי אומן קונה צשע כלי ע"ש צכל בסוגיא,
ובדק ז"ע ע"ב אמר שמואל עצה אומן שקלקל חייב לשלם
חזיק הוא פושע הוא וכו' ופריך למא ליה למימר חזיק
הוא פושע הוא אי אימר חזיק הוא הוי"א כה"מ היכא
דקא עציז צשכר אלל היכא דקא עציז צחנס לא קמ"ל
פושע הוא ומסיק דכאי ר"מ הוא ואמר רצצ"ה אמר ר'
יוחנן עצה אומן שקלקל אס הוא עושה צחנס פטור דאונס
הוא וצשכר חייב דחזיק חייב צאונסין וע"ש צסוגיא דנותן
צמר לצב וכו' וצרמז"ס פ"י מח"ל שכירות פסק כן צב"ה.

והטורח"מ ס"י ש"ו כתב וקו"ל דאין אומן קונה צשע
כלי הילכך לא שגא נתן לו שידה חיבה ומגדל

כל דבר הצריך משום רפואה וכו' והציאו רמ"א ח"ע ס"י
ה' סו"ד ולכן מותר למרוע נולוח מאוחות חיות וליכא
למיחש משום צעצ"ה מצואר דנלחו הכי איכא וצחש' רמ"א
הצנחי לעיל דמלעטינן אוחות ע"י עכ"ס צשע משום
לעצ"ה וצמשנה צבא קב"ח כופין את הסל לפני האפרוחים
כדי שיעלו וירדו וכו' וצשי"ע ס"י ש"ח סל"ט אסור לעלטל
צבמה חיה ועוף ואעפ"כ מותר לכפות את הסל וכו' וכנראה
שהוא משום לעצ"ה וכן כתב כל צבמה חיה ועוף מדדן
אותם צחצר וכו' חזן מחרגנולח מפני שמצבחה עלמה אס
נריכין לכן והוא משום לעצ"ה ואע"ג גם מה שכתב דצכלצ
וחחול כנראה דאיכא לעצ"ה הנה לצד מה שמצואר כן
ציש"ש הצנחי לעיל לענין סס המוח ליתן לכלצ החזיק
ראי מפורש עוד מכמה מקומות ועיין חגיגה י"ד שאלו לכן
זומא מהו לסרוסי כלצא ויש להאריך מ"מ לקלר אני נרין.

אלה דברי חורה אשר לקטחי צס"ד מפס ומפס צענין
לעצ"ה מה שהקפידה החורה עליו שלא לער שום
צעלי חיים כקטון כגדול מקרני ראס עד ציני כניס אס לא
שהוא דבר החזיק וכ"ש שאין לער לשום צן אדם והלואי
שידעו ויצינו אותם אשר צחשיבה יחכלכו ויורחו חורחיו
הקדושה האין הקפידה על כל הנצרכים ומי שרואה להודות
על האמת יודע על האמת כי דרכי דרכי נועם וכל נחיצותיה
שלם ויראו אותם המעמידים עלמס כדואגיס שלא לעצ"ה
שכבר צוה לו החורה יותר אלף פעמים ממה שהם עומדים
ואנו מקיימים צ"ה צעלמיו כל דיני לעצ"ה ונא שיעמידו
הם חקים שלא לער צע"ה צסירוס, ציידה, לא חקה האס
על הצנים, אוחו ואח צנו לא שחטעו ציום אחד, לא חצשל
גדי צחלצ אמו, לעטון ולפרוק צחנס ולא צשכר, שלא לער
צני ישראל צכל עח ואיפה היו המה הדואגיס הללו צשעב
שהשמידו רוב עם ישראל כשהיינו צמחנות אוישטינן
צוכפעטואלד ראיו האין רלחו והרגו ושרפו צניי אנשים
נשים ועף לרצבות ורובי רצבות והם שחקו (ואיוב ששחק
חיסר ציסורין על נד היותר טוב) או שערזו וכשצאו צ'
ספינות מאחינו צניי על שפח הים וצקשו היחר כניסה
צארה"צ מהפרעזידענט דאז ולא נתן להם וחחרו מפס וצקשו
ולא מלאו צכל העולם מדינה שיכניסם עד שמלאוס הגאליס
על אס הים ועצבו הספינות ציס ואף אחד מהני הדואגיס
עצור לעצ"ה לא לעקו לעצ"ה כשם ירחם על עמו ישראל
עכ"פ צבא נחחיק דאין לך עס צעולם המלוכה כ"כ על
לעצ"ה כישראל והם עושים ע"פ חורחיו הקדושה וח"ו
לשום אומה ולשון להחערצ צשחיתת ישראל שכל הנוגע צהם
כנוגע צבא עינו וי"ר שחכה ליטועה ה' כהרף עין ולציח
משיח דקינו צמכרה צימינו אמן, ועל חסידי אומות העולם
אנו מחפליים לשלוחם ולשלוחם כמו שנלעוונו מחכ"ל ואנו
מחפליים צשלוחם של מלכות יהפוך ה' לצ מלכים ושרים
עלינו לעוצב ויליחו צכל אשר יענו לעוצב המדינה ולעוצבוחיו
יהי דרכם צליחה צמדייה זו מלכות של חסד וודאי יראו
חוקקי המשפט האמת וח"ו לא יעשו צחר אחס אנשים
פוחזים ורקיס ולא יחערצו צמשפטי עם ישראל וחקוחיה
כ"ש צמלכות של חסד שנחן חופשה לכל עם ועס לעשות
כרלונ וחופשר נתן להם צעניני הדח ואחננו צשס ה' אלקינו
נלך עדי יערה ה' רוח מן השמים וישלח לנו הולך חמים
ויעשה שלם צעולם ויוליכנו קוממיות לארצנו.

לנעוץ צו מסמך ושצרו לא שנה נחן לו עמים לעשות שידה חיבה ומגדל ועשאו ואח"כ נעץ צבם מסמך ושצרו ככל ענין לריך לשלם דמי שידה חיבה ומגדל וכו' נחן צבמה לעצה ונבלה אם הוא אומן צחנם פטור ובשכר חייב ע"ש, וכן פסק צשי"ע שם ס"ו. אלא שהצ"ח ראה לדיוק מדברי רש"י וחוס' דדוקא כשהצ"ח האומן המלאכה לציחו הוא דנתחייב לשלם כשקלקל אבל אם חקן צציתו של צבכ"צ וקלקל פטור מלשלם ע"ש והאחרונים חלקו עליו ועיין מל"מ פ"י מהל' שכירות.

ומצתה נראה פשוט דדידון נמי כיון דהסופר מקבל שכר עבור חיקון החפצין והמחזות והיו בכלל שאר חומן שקלקל בשעת חקנתו שנתחייב לשלם צבמה שקלקל דמי"ש סופר מאומן אחר לענין זה אף שמלאכתו מלאכה הקודש מ"מ בכלל אומן הוא.

וא"ל לפום שיטת הרשב"א הביאו ה"ה שחלק על הפוסקים צענין ראיית המעצב וס"ג דאפילו בשכר פטור מלשלם וכן פסק מהר"י בן לב ח"ג ס"י ל' (הביאו הש"ך) ומחש"ל פ' הגזל עמים וא"כ חולי גס צבא פטור הרשב"א ז"ל אמנם נראה דלא דמי שכרי הטעם שכחצ הרשב"א הביאו המ"מ ח"ל אבל הרשב"א נחלק על המפרשים ואמר שהצקי הגמור צראיית המעצב פטור אפילו בשכר ואינו צקי כ"כ אפילו צחנם חייב ונחן טעם להפריש צין טצה לשולחני לפי שמלאכה השחיטה דבר תלוי צאומן ידים ואפילו אומן צקי הרצה מאוי שיטעה וכשהוא עוטה הרי הו אינו צאומן וכיון שיש לו שכר חייב אבל ראיית המעצב שהוא תלוי צמראית העינים והצקיאות צצירות כל שהוא אומן צקי הרצה אינו מאוי שיטעה וכשהוא עוטה הרי זה אומן גמור וש"ש פטור מן האונסין וכן נראה עיקר עכ"ל והנה כי כן פשוט דיידון דידן דמי לשחיטה כיון דצמראיות שלפעמים יקלקל כשלא יכוין היטב וגם כשנפלה טיפה דיו הוא נמי ודאי לפי שלא כיון יפה יפה צמלאכתו והיו דומה לשחיטה ולא לראית המעצב, וחייב אפילו להרשב"א ודעתימה אלא שגם ה"ה אחת דהש"ך חלק גס אדברי הי"ש שפסק כהרשב"א ע"ש.

ואל חשיצו מדברי שו"ת הרשב"א ח"א ס"י אלק י"ו הביאו הרמ"א חו"מ הכ"ל ח"ל הנותן מעות לחצירו לכחוצ לו ס"ח ונמלא טעות צו ולריך לשכור אחר שיגיה אותו אם הוא טעיות שדרך סופרים לעשות אין הסופר חייב כלום אבל אם טעה כל כך שאין דרך לעשות חייב ומ"מ אזלינן צחר מנהב אם מנהב המקום שכוחצי ספרים מגיחים אף זה לריך להביה וצחנם מקומות שאין על הסופר להביה אם הביה מעצמו חייבים הצעלים לשלם לו ע"כ ומשמע לפום ריהטא דהנותן לסופר לכחוצ אשי"ג דעשה צה טעיות אינו חייב לשלם לו אפילו צעד ההגאה תלוי צמנהב המקום סבוב וא"כ הכ"י ה"ה אפשר לומר דתלוי צמנהב המקום שצבוב הוא דיהם הסופר כחצ כל הסי"ת צעצמו וגם מה שכחצ צעטות אפשר לו לתקן אלא דאיהא קאח טעיות כה"ג כיון דשכיח כן פטור מלשלם משא"כ ה"ה הרי קלקל לו לצבכ"צ חפציו שכחצ לו אחר והקלקול צידים ממש ודאי דחייב.

אלא דיש לעיין קאח צכוונת הרשב"א שכחצ שאם הם טעיות שדרך סופרים לעשות וכו' דאולי גס צידון דידן כיון דמקרי לפעמים וא"כ אפשר דגם זה דרך סופרים לעשות מקרי, ולאחר העיון זה אינו דראיחי שם שכחצ ח"ל אם הם טעיות שדרך הסופרים לעשות כצק אין הסופר חייב כלום שאש"פ שהנותן מעות לכחוצ לו ס"ח על ס"ח כשר הוא נותן וכל שהוא חסר אות אחת אינו כשר מ"מ טעיות הנמלאות צכחצ שכיחי ואין לך סופר שידקדק צכחיצתו שלא יטעה כלל וכל כיוצא צזה מן הסחם אין דעת הצעלים להקפיד ואחוליה מחיל ליה ומיכו אם טעה כ"כ שאין דעת הסופרים לעשות חייב לפי שזה מיעוט השגחה הסופר ומפשיטתו וכאוחה שאמרו גצי עינופה שצפירות רובע שכיחא יותר לא שכיחא ואיכו הוא דעריצ וכיון דעריצ קנסוהו רצנן צכולה דמשלם וכ"ש אם טעה צו כ"כ שיפסל צו הספר לגמרי ע"ש מצוחר דהטעם דפטור מלשלם צעטיות משום דצבכ"ג אין דעת הצעלים להקפיד ואחולי אחניה ועיין ציבור הגר"א חו"מ הכ"ל אבל צידון ודאי אין לומר דאין דעת הצעלים להקפיד ואחולי אחליה ולא דמי אלא לאומן שקלקל.

וגדולה מו נראה לי דאפילו אי היה מנהב צדצר זה צציר אי צמדינה אחת שהכבדו שלא לשלם צבכ"ג מ"מ אי אחי אחד וצקש שישלם לו ל"ע אי אזלינן צזה צחר מנהבא ואחולי מחיל דאף שכחצ הרשב"א דכיוצא צדצרים אלו תלוינן צמנהב מקומות אבל הרי כחצ הר"ש צתשובה כלל ג"ה ס"י ח"ל כל המנהגים שאז"ל שיש לילך אחר המנהב אינו אלא צמנהב של איסור שצרו לעשות דרך סייג וצרחק צלבד כגון בהגבו מנהגי דפי מקום שנהבו אבל צענין ממון לא ידעתי איך יתנו ממון של זה על פי המנהב צשלמא לענין איסורא מחפשט המנהב שנהבו צני המדינה לנהוג איסור צדצר אשי"פ ששאר המדינות נוהב צו היחרא אבל צממון מה שייך ציה מנהבא צשלמא אם עשו חכמי המדינה שהם כמו צ"ד שום חקנה הכל לפי לורך והצמן יש כח צידם אפילו להעציר מדי"ת וליטול מה וליחן לזה אבל על פי המנהב לא ידעתי איך יתנו ממון של זה לזה והנה מצוחר מדצריי ז"ל דאפילו יש מנהב צדיני צממונות מאחר שאינו מנהב מדין חקנת חכמים וצ"ד לאו מנהבא הוא לענין ממון ולא דמי להביא דהרשב"א ועיין שו"ת מצרחי ס"י ט"ז ושו"ת מהר"י בן לב ס"י ס"ג שהצ"ח חשוצת הר"ש אחרת שסותר לדצריי אלו ופ"ש מה שחירצו צזה וימלא נחת. עכ"פ נראה דהכל לא מהני מנהב ג"כ אלו ה"ה לבד כי קשה צזה לומר מנהב כי רוב סופרים יר"ש מצרים הם שמלאכתם מלאכה שמים ולכן הם צחרים ודבר שאינו צנמלא הרצה לא שייך למימר צזה מנהב כמובן, ומצוחר צפוסקים.

וזאת למודעי דדוקא אם נפלה טיפה דיו על החפצין אי מחזק צאופן שפסלו לגמרי אבל אם נפלה טיפה דיו צאופן שאל נפסלו החפצין רק מזה חומרא או כספיקא דינא וכיוצא צו לא מפקעין מיייה וגם ה"ה אפשר שם צמחצר ה"ה דדוקא שניבלה ודאי אבל אם עשה צה עריפות הפוסלת מספק אשי"ג דאנו נוכחין לאסרו אשי"ה פטור צממון דלא מפקינן ממון מספק כ"כ הרמ"א ז' אבל ה"ה צ"ד חולק צסי קפ"ו והש"ך ז"ל ס"ק ח' האריך להקשות ארמ"א

להחליף כלי המעון והצבעה נא עשה וצאו גנבים וגנבו את המקרה מהמעון וכשצא למעון קין ראה שהחניפו לו המקרה (פרשתעדר בלע"ז) קטן במקום גדול אמר לצבעה"ז היות כי אני החנתי עמך שהמעון קין יכיר כדאשחקד ועכשיו שינית המקרה ע"כ אני נותן לך ג' זרירות. א) שחנן לי הולאותי ואני אחזור העירה. ב) שחנניד לי מקרה אחר גדול כדאשחקד. ג) אם חרצה אשכור לי מקרה על חשבוני. הצבעה"ז בשמעו כן לקח לו מקרה גדול ממעון קין אחר (צאנאלאו) שהשוכרו עדיין לא בא לחופש ונחנו לראובן ונחזרה ראובן. לאחר חיזה ימים בא שמעון ששכר מעון קין השני וראה שאין לו מקרה הגדול (ומסחמא חודיעו לו שנתוכו לראובן) ואחא שמעון וחוצע מראובן המקרה שלו השיב ראובן הצבעה"ז נתן לי מקרה זה ולאו בעל דברים דייא את, כך אלל צבעה"ז ויתן לך מקרה כאשר השכיר לך וכן עשיתי גם אני כשנאחתי ולא הי' לי מקרה, השיב הצבעה"ז אני אתן לו מקרה גדול בעוד שבועיים, שוב השיב שמעון לראובן אתה יודע שהצבעה"ז לקח המקרה ממעון שלי בלי רשות כי אני שכרתי המעון רק עם מקרה גדול וכיון הצבעה"ז לקח המקרה לאחר ששכרתי ועשה שלא כדיון הרי הוא גזל אללך ואסור לך להשתמש במקרה שלי אלל תחזירו לי ע"כ הם העטעט כפי מה שסידרן כ"ג אלי.

ראף שקשה מאד להשיב בלי ידיעת עוד פרטים בענין זה כי לכל דבר מוטע ועטעה קטנה ישנה הענין והדיון מ"מ אכחזר לפי הבנת הענין ממכתב כ"ג וממילא מינה אפשר אח"כ להבין וללמוד צאופנים אחרים המשתנים כי היסודות והכללים שוים ורק הפרטים יחלקו כמובן.

ומתחלה עלינו לזכר צ' יסודות עליהם הדיון נבנה. א) דין קנין שכירות עד כמה קונה ומתי קונה. ב) אי שכירות קונה, מה כח נשאר לצבעה"ז אחר השכירות ואם יש לו בכלל שום כח. והנה על דבר קנין שכירות נראה דאין לספק בזה דכל שנתן דמי השכירות קונה המעון על משך זמן השכירות שהחנו צוניהם ומקורו מצרייתא צ"ק (ע"ט) חניא נמי הכי כדרך שחקנו משיכר בלקוחות וכו' וכשם שהקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות נקנית בכסף בשטר ובחזקה, וכן מבואר בגמ' צ"מ (דף ז"ע) ופרש"י שכירות קרקע השכיר לו ביתו משנתן לו כסף או שכתבו לו בעלים ביתו מושכר לך או שהחזיק בזה השוכר אין אחד מהם יכול לחזור ע"ש וכן פסק הרמב"ם פ"א מה' מכירה ה"ח והעור ח"מ סי' קל"ב וקל"ה. וביתר הכ"י בסי' קל"ה דאפילו במקום שכותבין שטר קונה בכסף לצד דדוקא גבי מכר אמרו דלא סמכה דעתיה דלוקח עד שיכתוב שטר אלל גבי שכירות בכל דבר קנין סמכה דעתיה והכך סתם הרמ"א ז"ל שצ"ע שם סי' ע"א ועיין ביאור הגר"א שם סקל"ז שאין לדברי חוס' צ"ב צ"ד ויבמות ז"ג ועור. נראה עכ"פ מבואר דשכירות קונה קנין גמור בכסף לחוד בלי שום קנין אחר וא"כ הכ"י בדין כיון שראובן ושמעון תרווייהו נחנו מעות כל אחד בשביל המעון שלו קנו הבתים בשכירות ראובן את שלו ושמעון את שלו.

אלא דאכתי יש לעיין אי קנו גם המטלטלין שבו כגון המקרה וכיוצא בו דלכאורה נראה דלא קנו בכסף שכרי אמרו

דכיון דכדין מפורש בבל' שחיתה שאנו חוסרין ספק כזה כו"ל לזכר צבעה"ג ונראה כן שהסכים עמו הח"ש סי' ד' סי' ק"ז עיין ברוך עטס ציונים על הש"ע והקל"ה"ה שם עשה פשר דאם עשה קלקול צביה כ"ש פטור דכו"ל היחך שאינו ניכר ובנתיבות חלק עליו אלל שמוסיף מדיליה לענין בזק שנתק סרכות כדי להכשיר והעריף שפטור אפילו לדעת הש"ך דהיזק שאינו ניכר הוא וא"כ בדין נמי הי אפשר לחלק ולמשל כשהתחיל לתקן האות ובאמצע הכתיבה נתקלקל האות ונפסל מספק אז לכ"ע פטור מלשלם דהוא היחך שאינו ניכר אלל אם נפלה טיפת דיו על אות אחר שלא בא לתקן ופסל מכה ספק מ"מ חייב לשלם וכדעת הש"ך והבנ.

אלא דצטערק סברת הקל"ה"ה ובנתיבות לעיל אישחמיטותיה מיינהו דברי היש"ש צ"ק פ"ע סי' כ"ג שכתב מפורש דלא כותבו ח"ל אלל מה שהוא מקלקל צביה לא זו מה שהוא מדרבנן אלל אפילו מה שהוא שרי מדרבנן אלל שנהגו בו חומרא בעלמא כגון השביות שמעריפים באשכנז בכל שהוא אפילו צבעה"ג חייב לשלם וכו' סוף דבר כל הכתוב בבל' שחיתה אפילו הן חומרי חומרות שנהגו כן אמרין דה"ל לאסוקי אדעתיה וחייב לשלם ע"כ ע"ש. ופלא שלא הרגיש בזה הקל"ה"ה ז"ל, ולפ"ז לכאורה גם בדין כיון דבאחרונים חולקים ארמ"א וס"ל כהכ"ד דלעולם כו"ל לאסוקי אדעתיה וחייב א"כ הכ"י לענין חפילין אמנם אפילו אי נימא דצבעה"ג איבא למימר קים לו כרמ"א מ"מ בודאי פסלה לדיה חייב לשלם כנלפע"ג, ומחמת כי אין הז"ג לא יכולתי לעיין בספרי רבותינו שו"ת הלידקים האחרונים וסמכתו על צעלי הש"ע וגמ' וכו' יראתי נפלאות בתורתו ושלא אבוש ושאלה להרצין תורה בצי"ל.

ידיד נפשו המברכו בברכת התורה ללומדיה בלב ונפש מכבדו ומקיריו כערכו.

מנשה הקטן

סימן רמ"א

ראובן שכר מעון קין ובעה"ב נתן לו מקרה ממעון אחר שהשכיר לשמעון ובא שמעון וטוען לראובן שיחזיר לו המקרה

ב"ה ב' בלק התשכ"ה ברוקלין ג"י יצו"א.

ישאו הרים שלום וברכה וחיים, לכבוד ידי"ג הרב הגאון המפורסם בנש"ק חו"פ פאר המעלות וכו' וכו' כש"ת מה"ר שלם יחזקאל רובין האלבערשטאם אדמו"ר מציעשינב שליט"א.

אחדשכ"ג, בדבר השאלה בראובן ששכר מעון קין (צאנאלאו) שדר צה משנה לשנה ושלא לצבעה"ז דמי קדימה על שכירות קין זה כנהוג וגם קרא לצבעה"ז חודש קודם ובקשו לעשות ממנו על הדלת בכדי שלא יוכלו השכנים

אין לו עליו אלא חרעומת או מי שפרע ולא גזל הוא כלל שכרי מעולם לא קנאו שמעון, וחייב בעב"כ להחזיר לו דמי השכירות של המקרה לאחר שיקבל עליו מי שפרע או שיעמיד לו מקרה אחר ולא קאי גם במי שפרע.

ומצתה נצא ליסוד השני בטענת שמעון דבעב"כ שלקח המקרה שלו ונתנו לראובן ולו רוצה ליתן מקרה אחר משום זה נקרא גזלן לא ברורה הא מילתא דמג"ל הא ואדרבה איכפת שמעון דנראה דבר זה במחלוקת שניה אי המשכיר דבר להצירו ורוצה לדחותו וליתן לו דבר אחר כיוצא בו אי יכול ואפילו התנה עמו שיתן לו דבר זה ממש נמי נחלקו הראשונים ז"ל דהרמ"ה ז"ל הביאו הטור ח"מ סי' ש"א ס"ל דהמשכיר חמור זה אין יכול לדחותו וליתן לו חמור אחר או ספינה אחרת כיוצא בה ודייק לה מצרייתא דהשוכר אחי הספינה ועצמה לה בחלי הדרך צ"מ (דף ע"ט) אמנם הרמב"ן ז"ל והרשב"א כחבו דבה צרייתא לאו למימרא דמסיקרא אס ראה להחליף יין זה ביון אחר שלא יבא רשאי דה"ל ודאי רשאי דמאי איכפת ליה בין יין זה ליון אחר אלא שמא כאלו קפידה שטענה ספינות ויש לו ריוח בקפידה ע"ש הביאו ה"ה והטור בשם י"א דודאי בעלמא יכול לשנות וכן דעת הרא"ש ז"ל ועיין צ"י שם ובש"ע פסק בן המחבר צ"מ ש"א סי' ע"ב עיין סמ"ע ושי"ך שם וכ"כ הלבוש צ"ע. מצואר דהמשכיר דבר להצירו ורוצה לשנותו ולהחליפו באחרת רשאי.

ובתשובה אחרת כחצתי להסביר מחלוקת הראשונים ז"ל דלכאורה לפי מה דקו"ל שכירות הוה כמכר אי"כ חקשה כמו במכר, שאם מכר לו חפץ אין יכול להחליפו אפילו כיוצא בו אם אין הקונה מתירא ואמאי יכול להחליף לו בשכירות בחמור כיוצא בו כיון שהוא כמכר והסברתי הדברים לפי דעת הריב"ז קידושין מ"ז שהקשה דשאלה מתנה ליומי הוא אי"כ אמאי לא קרי שואל במשיכה ותי בשם מורי ז"ל דבשאלה לא מקני ליה גוף הכלי כלל אלא חשמיש שבו ואין החשמיש ההוא ראוי לקנות במשיכה עוד חי כיון דשואל חייב באונסין מצואר דלא הקנה ליה גופו דאילו הקנה ליה גופו האריך מתחייב באונסין דהרי שלו הוא ע"ש ולפי"ז בשכירות נמי הרי אין השוכר קונה בגוף הבית כלום אלא להשתמש בו ולכל הנאה שמוש שבו קונה בשכירות זו אבל אי"כ כיון דהקונה לא קונה רק השמוש מאי איכפת ליה באחר חפץ הוא משתמש סוף סוף השמוש שקנה ממנו הוא מקבל ולכן ס"ל להראשונים ז"ל דיכול לשנות בחפץ אחר כיוצא בו ודעת הרמ"ה ז"ל דס"ל כיון דהתנה עמו חמור זה אי"כ גילה דעתו דרוצה דוקא בזה הוה כחנאי צדיני ממונות דכל חנאי צדיני ממונות קיים חב לפענ"ד וכן צ"ד.

וכיין שכן הרי פשוט דצדיק נמי המשכיר מעון קין לראובן או לשמעון ציד בעב"כ לשנות ולהחליף המקרה שלו במקרה אחר כפי רצונו וליקח מקרה של שמעון ולתנו לראובן או להיפוך רק שצריך ליתן לשמעון או לראובן מקרה אחר כיוצא בו כפי חנאי השכירות וא"כ פשוט דמה שלקח בעב"כ המקרה מצית שמעון ונתנו לבית ראובן לא עשה בזה שום איסור לא גניבה ולא גזילה ואפילו לא עולה כלל שכרי

שם בגמ' להדיא שכירות דמאי אי לימא שכירות דמעלעלין מעלעלין בני שטרע ויכוה פרש"י בחמיה הא לא קנו מעלעלין אלא במשיכה כדאמרין בקדושין (דף כ"ו) ובהי נמי דמקני בכספה לקבולי מי שפרע מיהו בשטר לא מקני מידי ע"ש מצואר דמעלעלין לא קנו בכסף וכן הלכה ואי נימא דלא קנו המעלעלין עד שימשוך אי"כ הרוחנו דשמעון לא קנה המקרה עד שצא למעונו והחזיק בו ואז כבר לא היה בו המקרה שלקחו בעב"כ קודם שמשך בו ואף דאי נימא דאם חזר בו עבר אמי שפרע מ"מ אין זה בכלל גזל ואין זה גזלן כלל לא בעב"כ ולא ראובן המחזיק המקרה ולקמן עוד נדבר דגם אמי שפרע לא עבר, אלא דלאחר הישוב קצת י"ל דהי חינו דומה אלא למי שכתב הטור חו"מ סי' שט"ז כשם שמחנה אדם כל חנאי שיראה במקרה כך מחנה בשכירות שהשכירות מכירה לזמן קצוב ובסוף הסיוע שם כתב ששאלת ראובן שכר נער לשמש וא"ל שמעון לסמוך עליו שישלם לו כל מה שיפסיד בזה נער בביתו ולא היה קנין בדבר אם יכול ראובן ליעול משמעון בזה נער דמי הפסדו חשובה שכירות הוא וכל חנאי של שכירות אי"ל קנין ע"ש ועיין פרישה והטעם דכל חנאי של שכירות אי"ל קנין דבשקנו מידו על השכירות מסתמא גם על החנאים הללו קנה הכל אפילו בלא קנין ועיין קצו"ח שם שכתב דעשה נפל בספרי הטור וש"ע והנחיצות מיישב גירסת הספרים ע"ש ודו"ק.

וא"כ לדין כיון דמקרה י"ל דהוא מתנאי השכירות שכרי השוכר באמת שוכר הבית ומתנאי השכירות הוא שיתן לו מקרה וכדומה וכיון דקנה הבית בכסף לצד קנה נמי כלי הבית מכה חנאי השכירות בלי קנין אחר וכיון שכן הדרא טענתו של שמעון כיון ששמעון כבר קנה המעון והמקרה בחובו מכה חנאי שכירות וכנ"ל, ועיין ח"מ סי' ר"ב ברמ"א וי"א דלפי קרקע בשכירות ומעלעלין במחנה ועיין ש"ך סק"צ וקצו"ח שם ובמח"א ה"ל קנין חר"ה סי' ס"ז ובנחיצות סי' ה"ל וצ"ע פ"ה דמ"ע מ"ע אלא ד"ל נמי דכלי הבית נמי שכירות בפני עצמו הם ולא מתנאי השכירות אלא דבשכירות הכלים משלם יותר והוי שכירות לעצמו ולא משום חנאי אף שקצת קשה לומר כן דלא ימלא צ"ח שיסבור המקרה לעצמו בלי הבית.

אלא דמעתה אני אומר דמ"מ הדין עם ראובן ואין טענת שמעון כלום דאם חתמו כלי הבית הוה חנאי של שכירות וקנה בלאו קנין אחר אי"כ מאחר דבעב"כ לא קיים אחד מתנאי השכירות שכוונתו ממנו המקרה הגדול והחליפו בקטן אי"כ החיוב מעל על הבעב"כ להעמיד לו מקרה גדול ולקיים חנאו שיתן לו מקרה גדול ואם לאו ציד שמעון לחזור משכירתו או אולי לדעת כמה פוסקים גם יכול לשכור לעצמו מקרה על חשבון השכירות אם לא יראה בעב"כ צ"ל אין לו על ראובן שום טענה אלא על הבעב"כ שיקיים חנאו, ומה שכוונת המקרה הגדול אין זה גזל כלל ואין על הבעב"כ דין גזלן ולא על ראובן חשש כלי גזולה אלא שצריך בעב"כ לקיים חנאו ולהשיב מקרה גדול במעון שמעון, מה חתמו דכלי הבית אינם בכלל חנאי השכירות אלא הם שכירות בפני עצמן וא"כ לא קנה שמעון המקרה ולא כל כלי הבית בכסף עד שיחזיק או ימשוך אלא לעבור במי שפרע וא"כ אם חזר בעב"כ ולקח המקרה ונתנו לראובן

לכבוד ידידי וידיד ה' כבוד הרב הגאון המפורסם בנש"ק פ"ה וכו' כש"ת מוה"ר ש"ש האלבערשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינב.

אחדש"ר, את נדרי אשלים להשיב על יתר דבריו אשר נשארתי בע"ת בדבר ספיקתו בראובן שהשכיר דירה לשמעון וכתיר לו לשמעון ששטחו חוכו לעשות שם מלאכה ועתה אשת שמעון עשתה שם חנות ליופי נשים ומרצים העם לנא ביום ובלילה עד שעה אחד עשר בערב ונא ראובן בטענה שחפסיק אשת שמעון מחנות זה שמעולם לא הסכים לו לעשות חנות כזו בנצחו שמזיק לו דירתו ומרצב עליו נכנסים ויואלים ולא החיר לו רק מלאכה לנדית ונסחפק כ"ג אם כה"ג מקרי ראובן מודה במקלע וחייב שצוה או אין זה מודה ממין הטענה. שנית נסחפק אם נאמר דבוכ מודה במקלע אי שייך ציה שצוה דכוי בקרקעות דדין שכירות כקנין קרקעות הוא עכ"ל.

והנה כח"ר קי"ר כאן בטענות ראובן ושמעון שהחיר לו לעשות מלאכה ולא פ"י מחי החיר לו אם זה כי נשעת השכירות וכו' כתנאי בשכירות או שהחיר לו לאחר מכלן ופ"מ גדולה בנייבו, דאי הוב כתנאי דין אחר לו ואי הוב מחילב דין אחר לו. וראשונה חזון אם הכתיר הוב נשעת שכירות ודין זה מנזאר ברמב"ם פ"ז משכירות ה"ב המשכיר צית לחצירו לשנה ונתעברר השנה נתעברר לשוכר וכו' וכן בעב"ב שאמר לזמן זה השכרתי לך והשכיר אומר לא שכרתי אלא סתם או לזמן ארוך על השוכר להביא ראי' ואם לא הביא בעב"ב נשבע היסח ומנזאו מן הבית פ"ב ופי' ה"ב העטם שקרקע נחזקת צעליה עומדת וכן הדין בכל מילתא דלא עבדלא לאיגלווי כמו שנתבאר צ"י זה ע"כ. והעור חו"מ סי' ש"צ הביא דברי הרמב"ם אלו ועיין צ"י וצ"ח שם. וצ"י שט"ו כתב העור כשם שהקרקע נקנה בכסף ובשער ונחזקת כן שכירות קרקע נקנית בכסף ובשער ונחזקת וכשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה נמקה כן מתנה אדם בשכירות שהשכירות מכירה לזמן קצוב הוא.

רבש"ע חו"מ סי' ש"צ סט"ז כתב בעב"ב שאמר לזמן על השוכר להביא ראי' ואם לא הביא בעב"ב נשבע היסח ומנזאו מן הבית ה"ב וכן בכל ספק שופל צין בדר צבית חצירו וצין חצירו (ה"ב פ"ז דשכירות) אם לא שאלה שני חזקת דאז נאמן נמגו דלקחתי (רשצ"א ועיין ל' סי' שט"ו ושי"ו) וכחז הש"ך שם סקט"ז בעב"ב נשבע היסח ואפי"פ שהוא מודה במקלע מ"מ כיון דחולקין על הדירכ דינו כקרקע דאין נשבעין רק היסח דשכירות קרקע כקרקע הוא לענין אונאה כלעיל סי' רכ"ז סלי"ב וכן לענין קני' ע"ש ובס"ק י"ז הוסיק דלפילו צעדים דאיכא עדים שיודעם לאיזה זמן השכירו לא שנקיין ליה מכלן ולהבא ע"ש ובס"ג שט"ו ס"ב כתב המחבר כשם שמתנה אדם וכו' ובס"ג השוכר צית מחצירו וטוען ששכרו על תנאי שיכניס עמו דיוקן אחרים והמשכיר מכחישו ישבע המשכיר שלא התנה כן והוא הדין לכל טענות שצנייכס וכחז הסמ"ע דכ מכלל שנתבאר צ"י שייך דכל ספיקות הנופלים צין השוכר והמשכיר צענין הקרקע אמרינן קרקע נחזקת צעליה עומדת

צידו לשנות וליתן לו מקרר אחר כיואל צו וכיון דנשעת שלקחו נחכיון להעמיד לשמעון מקרר אחר א"כ צרשוח הוילא מקרר של שמעון ונחנו לראובן ולכן מותר לראובן להשחמש צו צלי שום פקפוק שהרי זה מקרר של צעה"ב שנחנו לו, אלא שכיון שהצעה"ב הוילא מקרר זה מצית שמעון כדי להחליף לו בחד מחויב הצעה"ב להעמיד לו לשמעון מקרר אחר כיואל צו שלקח וצאם לא יעמיד לו מקרר אז יכול שמעון לנכות דמי שכרו או אולי לצעל כל השכירות אם ירצה צוה או שאר טענות שיהי לו עליו אכל פשוט דאין על צעה"ב דין גזן ואינו פסול לעדות ולשום דבר ואין על שמעון שום טענה לראובן אפילו ממדה חסידות ומכיות טוב, ובפרט דצומן שלקח הצעה"ב המקרר מציתו של שמעון עדיין לא צא למענו כלל וחשצ צעה"ב שיתחיר לו אחר עד שיצא ועכ"פ ראובן צעה כן צדעתו הי' ולכן נשעת לקיחה היתר גמור הי'.

אלא דעד הוב כתנאי מעיקר דינא אכל נראה דהוב כתנאי המפרשים ז"ל דצדיוי כהני נוכנים צהן כפי מהוב המדינה כי על דעת כן יורדין השוכרין לשכור והמשכירים להשכיר וכפי הידוע לי פשוט דיש כה ורשוח לצעה"ב לשנות כלי הבית ממעון למעון כראונו ולהוילא מקרר מדירה אחת ולהכניסה באתרת כל זמן שנותן לו מקרר אחר כיואל צו או טוב ממנו דודאי מותר כל זמן שלא נכנס השוכר לדירה וא"כ הכ"ג כן הוא וודאי הצעה"ב אינו מחויב להפסיד משכרתו כשראובן רצה לחזור משכירתו משום דהצעה"ב לא קיים תנאו ויש ציד הצעה"ב לקיים תנאו נמקקר של דירה אחת וכשיצא כדייר השני יקיים תנאו נמקקר אחר וצאמת כי גם שמעון לא הי' מקפיד כלל אלו הי' הצעה"ב כצו מניה לו מקרר אחר גדול כראשון קודם שצא או חיבק שצא אלא ששמעון צעטם מפני שיקח לו שצויעים להביא המקרר וצבא ודאי טענתו לודקה על הצעה"ב ועשה שלא ככוון שלא הזכיר יותר ועליו לפנות את שמעון ולפייסו אכל אין לו על ראובן שום טענות ולא תרעומת כל עיקר כנלפע"ד צור צס"ד והארכתיו קלח מפני שאפשר יש שם פרטי טענות שלא נתפרשו אלי מ"מ לפי מה שצדדתי מכל הצדדים יכול לידון מה על הכלל.

ובזה הנני ידיינ באמת ודשלי"ת בכל עת ושמתחי לשמוע מכ"ג אשר זה זמן רב לא שמעתי משלוחו וטובו וגם במכתב זה לא כתב כלום ממצב בריאותו ואני מקוה שב"ה טוב הוא וטבא ליהי עד דאתי עם ענני שמיא דארוך ודין במהרה דיין המברך בלב ונפש.

מצשה הקטן

סימן רמ"ב

ראובן השכיר דירה לשמעון והחיר לו לעשות שם מלאכה ורצה לחזור

ב"ה א' דר"ח אדר ב' התשכ"ה ברוקלין נ"י יצו"א.
ברבות השמחת, זכר עמלק ימחה, וברכתא במוחב תלתא,

נמצא לדין אפילו נימא דמחל לו לעשות חנות מי"מ יכול לומר לו סבור הייתי שאוכל לקבל ועכשיו איני יכול לקבל מפני רבוי הנכנסין והיוצאין ואינון זולין ואחיין ומרצין עליו הדרך ואינם מניחים לו לישן ואם הוא חולה והקול מחיק לו לשיע יכול למחות ואפילו אם חסכים שלא לעשות רק ציוס נמי יכול למחות מטעם שאינו יכול לישן דהרבה אנשים ישנים שינת להרים או חינוק או אשחו וכ"כ הכסף הקדשים שם ע"ש ובש"מ ח"ס סי' י"ב דח"מ מה שאירד ע"פ חש' רלצ"ח ובסופו הפלה גם הוא דיכול למחות דמחל לו לגמרי מי"מ הרי יכול למחות וצפרע פי גם זה לא ודאי הוא דהרי מכחישים זה את זה והבבב"ז מוחה בידו עכשיו ומה לו לעשות ואולי דנאמן במיגו דיכול לומר סבור הייתי לקבל וכנ"ל.

אלא דח"מ סי' קנ"ה סעי' ל"ו כתב דאפילו בזמן שאין להם חזקה היינו דוקא בפתחם לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזקין אלו וחזקתו שאינו מוחל שבזיקו החזק קבוע אבל אם קנו מידו או שמכרו לו או שנתן לו אפילו בזמן שאין אלו יכול לחזור בו וא"כ הבא נמי אלו ה"י קנין בשעת מחילה ואינו יכול לחזור אומנם זה אינו דהרי מבואר שם דכל שלא קנה ממש אפילו מחל להדיא יכול לחזור בו דדמי לאומר קרע כסותי והפטר שיכול לחזור בו אף שבהחיל כבר לקרוע לכן לריק קנין לאלם הדבר והח"מ דבחיובות וצ"אורים שם כתב ג"כ הכי והוסף עוד דאפילו בשאר חזקין ג"כ לא מהני מחילה בלא קנין למאן דכ"ל דבעינן חזקה ג"ש ע"ש מה שבהרי"ק וא"כ בידיו כיון דנראה דה"י בלא קנין מהני אפילו אם היה נתן רשות ממש ורואה לחזור בו יכול לחזור בו משום דסבור הייתי וכנ"ל.

ועיין רא"ש צ"ב דף ג' אות ב' ד"ה ושותפין שחלקו אם יש עדים שמחלו זה לזה על החזק ראהו זכר במחילתו בלא קנין ואין יכולין לחזור בהן ובקובץ שיעורים שם דהם את דבריו ובה' למס' צ"ב הארכתי לישב דבריו ע"פ דעת הראש"ד מוצא צ"ח ב' ד"ה ר"ה ע"ש ודו"ק.

ובעיקר שאלתן שהסוכר עושן שנתן לו רשות והמשכיר עושן שלא נתן אלא לאומנות קטן אף שאין ע"מ לדין מי"מ להחליט בזמקס אחר הנה העור סי' קנ"ה כתב ח"ל כתב ר"ח כל נזק שאין לו חזקה אפילו הקנה לו בעדים יכול לחזור בו דקנין בטעות הוא וכו' ויש מחלקים שאם יש לו ראי' שמכר או שנתן לו מהני אבל אין מועיל ראי' שמחל לו אבל ר"י פי' דנכ"י דלא אהני לכו חזקה אבל אם יש ראי' שמחל לו מהני ולא אהני הראש"ש ז"ל עוד שם המחזיק בנזק שאין לו חזקה ועשן שקנה מידו של נזק על המחזיק להביא ראי' ואם לא יביא ראי' ישבע הניזק היסח שלא קנו מידו על כך ויפסק זה החזק ע"ש מבואר דהיכי דמכחישים זה את זה על המחזיק להביא ראי' ואם לא יביא ראי' ישבע הניזק היסח והיינו היכי שעתן שקנה מידו בזמן והחזיק בן.

העולה לן מ"ז דהיכי דהתנה בשעת שכירות והנה חנאי בשכירות הדין עם המשכיר ונשבע היסח, והיכי דלא התנה בשעת השכירות אלא לאחר מכאן מחל לו ולא קנה מיני כיון שהוא מעין הדברים שאין דעתו של אדם מקבלת אותן יכול לחזור בו ואומר סבור הייתי לקבל ואם

וישבע המשכיר ויעול ע"כ והאי שבעה היסח הוא כמ"ש לפי ופ"ש עוד סי' ש"ז.

מבואר מכל זה שכל התנאים שמתנה אדם בשוכר בית חנאי קיים ואפילו לא התנה בקנין כמבואר שם צ"ד ואם הכחישו זה את זה הדין עם המשכיר דהקרקע בחזקה עומדת שהוא הצעלים של הקרקע ומבואר נמי דאף בזמקס דכזה מודה בזמקס אינו נשבע עליו כמ"ש הש"ך שם להדיא ואינו נשבע רק היסח וממילא איפסע ספיקן דאם התנאי שהתנה לאשחו שעתשה מלאכה היחה בשעת השכירות ועכשיו נולד ההכחשה צינייהו אפילו נאמר דבבב"ז הוב' מודה בזמקס דכזה מעין הטענה דמודה הוא שהחיר לה מלאכה מי"מ אינו נשבע מה"מ מטעם דעיקר הטענה הוא על התנאי של השכירות ואם לא קיים זה התנאי אז בטל כל השכירות שהרי על חנאי זה לא השכירו.

אבל אם היתיר שנתן לה לעבודה היחה שלא בשעת השכירות אלא לאחר זמן נחלצה לו ומחל לו נמי נראה דבבב"ז מהימך מטעם אחר דגרסינן בגמ' צ"ב דף כ' ע"ב חנות שנתן יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין אבל עושה כלים יוצא ומוכר בחוך השוק ואינו יכול למחות בידו, וכתב הרמב"ם צ"פ מה' שכנים ה"י"ב הטעם דאין יכול למחות ולומר איני יכול לישן מקול הפטים או מקול הרחיים שהרי הוחזק לעשות כן, והחס' כתבו הטעם דלא נפיש נכנסים ויוצאים כמו בגרדי כיון דלעצמו עושה ולא לאחרים. והרשב"א ז"ל כתב דלאו מקול הנכנסין והיוצאין ממש קאמר דהא אינו יכול לפכח מחמת הפטים והרחיים אלא מפני רבוי הדרך כלומר אינו יכול לעמוד ולישן מפני רגל הרצים שמרצים עליו הדרך וכתב הרשב"א ז"ל אלא שאלל הנכנסין והיוצאין אפילו עשה ברשות יכולין לומר סבורין היינו עכשיו אינן יכולין לקבל חכו שאמרו חנות ולא אמרו ופתח חנות והביאו ה"ה ע"ש.

וז"ל העור ח"מ סי' קנ"ו ודקדק הרשב"א מדתן חנות שנתן יכולין למחות בידו ולא קאמר ולא יעשה אדם חנות בנזר ש"מ אפילו חנות שנתן שעתשה ברשות אפ"ה יכולין למחות בידו ולומר סבורין היינו שיכולין אנו לקבל ועכשיו אין אנו יכולין לקבל וכ"כ הרמב"ם ז"ל שהגאונים הורו שאם החזיק ונעשה אומן או גרדי ולא מיחו בו שכנו שאין לחק זה חזקה דהוי החזק קבוע בקיערע ובה"כ וכתב הרמ"ה דוקא בפלי אומניות וכיוצא בהן שאין קל"ה לנכנסין ויוצאין דאין קציעות לנכנסים ויוצאם ע"ש ועיין דרישה מה שבהרי"ק. ובש"מ ח"מ ה"ל ס"ד כתב בני חל"ר או בני מצוי שנעשה אחד מהם אומן ולא מיחו בידו שהרי הוחזק והיו העם נכנסין ויוצאין לקנות יש להם בכל עת לפכח ולומר אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסים ויוצאין שהחזק זה הוא כעשן והאצק שאין להם חזקה ועיין ביאור הגר"א שם ס"ק י"ד. שהוא מחלוקת ביירושלמי ועיין סמ"ע ושי"ך שם הביא בשם הגהות אשר"י דמהני חזקה בדיעבד ומיחו הרמב"ן בתי' ובני' כתבו להדיא דזה דומה לקיערע ובה"כ דלא מהני חזקה והוכיחו כן מירושלמי עיין הרפ"א שם.

ותחלה עלה דעמי לישב מנהג אחינו בני ישראל פה ולחפש היחר שלא לעשות מעקב דהר"א ממייץ ביראים סי' מ"ה כחז ח"ל ונ"ל שהעומד בבית אחרים פטור מן המעקב ואחר העומד מדלת מרביץ אלא לקח יורש ונחן לו במחנה אלמלא מעקב לאו חוצה הדר וכן בבית שוחפין צ"י ראשית הגז קל"ז ע"א דאמרין מודה ר' חילעי דשוחפין חייב במעקב ואע"ג וכו' ור"א פטור בבית השוחפין ממעקב וכו' וכי היכי דקוי"ל כ"י חילעי ברה"ג בחו"ל לפטין פטור וכו' קוי"ל כווחיכ לפטור ממעקב בשוחפין דחד טעמא נינהו ולפי שראיתי צ"א שמענו מזה מעקב וגילו טעמן בלא דבר דרשתי גם אני וחילתי טעמי בדבר עכ"ל. נראה לכאורה דס"ל דמעקב לאו חוצה הדר הוא וא"כ היה פטור ממעקב וגם השוחפין. והעור ח"מ סי' חכ"ז גם כן לא הביא דין מעקב כלל והש"ע העתיק דין מעקב מלשון הרמב"ם עיין סמ"ע שם ואם נאמר דאין בחו"ל דין מעקב היה אפשר לישב השמטת הטור דכיון דדרכו שלא להביא אלא המלות שנוהגין בימינו כידוע בכמה מקומות. אלא דמה שכחצני שבזש הוא. חדא שהרי הטור ח"מ סי' ש"ד בהמשכיר בית לחצירו כחז מפורש דכל דבר שהוא מעשה הדיוט כגון מעקב ומרצח וסולס ולהטות הגג ומקום המחזה והמחזה על השוכר לעשות ע"ש הרי שכחז מפורש שהשוכר מחויב במעקב כמחזה.

איברא דגם הרא"ם שלמד זכות על הנמנעים מלעשות המעשין בדבריו הקדושים נראה דלא ס"ל שהלכה כן אלא שלמד זכות חדא שכחז שם בסוגרים ח"ל ומה שדקדקתי ספק צדידי כי יש להשיב ע"כ הרי שכחז ז"ל בעלמו שיש להשיב על דבריו ועיין ווי העמודים שם, (ב) שהרי שם מפורש שרק לפי שראה נמנעים דרש לחלוח אחיה טעם בדבר אבל לא מדינא, ועוד צו שלישי שהרי ביראים ג"כ לא כחז דבריו אלא על העומד בבית אחרים ושהעומד פטור מן המעקב והיינו השוכר אבל על הבטלה בבית בעלמו גם הוא ז"ל מורה שאין לפטור אפילו בחו"ל דבזה כבר אין טעם משום חוצה הדר או לא אלא כיון שצנח בית מחויב לעשות מעקב ורק על השוכר ראה ללמד זכות וזה פשוט למעשין שם אף שקלא אחרונים לא הבינו כן בדבריו הקדושים המעשין יראה שכן הוא לפעמי"ד, לצד כי כל האחרונים חפסו עליו וגם דעת רוב הראשונים אינו כדבריו אלא דגם על השוכר איכא חיוב מדרבנן עכ"פ ולדעת קצתם עיקר החיוב על השוכר וכן פסקו בעור ש"ע והגמ"י וכל האחרונים ז"ל א"כ נראה דלא ס"ל דזה כהיראים ז"ל. (ועיין סמ"ג ורבינו ירוחם).

ויש לחקור בצנח בית ויש לו גג שזה ואין לו פתח מן הבית לעלות עליו ובגון שסגור ומסוגר מכל הכדדים אי חייב במעקב ומקום הספק כיון דליכא כי יפול הנופל שהרי לא יכול לעלות שמה או דלמא נימא כיון דיכול להניח שם סולם ולעלות עליו חייב במעקב והדעת מוכרעת דפטור דאם צאנו לחוש למי שיעלה שם באופן מאופנים א"כ יחוש נמי אפילו יהיה לו מעקב שיעשה אחיה פעולה ויפול אלא כיון דהוא לא עשה באופן שיכול ליפול ובגון שלא אפשר לעלות אין לך מעקב גדולה מזו כנלפע"ד.

קבל קנין לא אינו יכול לחזור צו ועל המחיק להביא ראי' ואם אין לו ישבע הניזק היסח.

אלה דברי אהבה וידידות אשר הספקתי לעיין קצת אחת הנה ואחת הנה ולרוב הטרדות אקצר ידיד נפשו הדושי"ת מברכו בברכת התורה ללומדיה ובשמחת פורים מכבודו ומוקירו בלב ונפש.

מצשה הקטן

סימן רמ"ג

אי שייך מצות מעקה בחו"ל

ב"ה ב' לסדר כלם קדושים ברוקלין ג"י.

כבוד ידיד הרב הגאון המפורסם משה שפיר קאמר דרש בק"ו דולה ומשקה מבאר מים חיים וכו' כש"ת מזה"ר משה שטערן שליט"א אבד"ק דעברעצין בעמ"ס באר משה.

אחדש"ר וכו' מ"ש בספרו באר משה דף רס"ד במלות מעקה ח"ל והנה בחו"ל רובן ככולן הגיון משופעין באופן שאין ראוי להשתמש עליהן אולם צ"י וכו' גם צרור אם כן חו"ל הבא לא"י ושוכר בית שגגו שזה מחויב לעשות ולצנח מעקה ע"כ והנה בעובר על דברים אלו לפס ריהטא נראה כפי שאין בחו"ל דין מעקה ואין בחו"ל גיון שוין וצאמה כי דברים אלו שלא בדקדוק הם כי עיינו רואים אשר רוב צניי מדינה זו ועכ"פ העיר צרוקלין ונא יארק אשר אנחנו גרים בה גנוחיהם שוין הם ואפשר להשתמש בהם וגם למעשה משתמשים בהם ומעשה רב שהרבה מאחינו צניי אפילו עושים סוכות על הגג וגם שאר חשמים וצפרט צימי הקין וגם הא מעשה רב שכבר שמענו כמה פעמים שצטוניה נפלו אנשים מהגגים והמפורסם אין לריך ראי'.
וכבר חממתי על דבר זה בספרי מלות המלך מלח חקמ"ו

למה אין מזהרין בזה לעשות מעקה על בני ישראל המחויבים בדבר כיון שמלח זה נוהגה בארץ ובחו"ל צומן הבית ושלא צומן הבית צוכרים ונקבות דגם נשים מחויבות לעשות מעקה לבחיהם ולא מציעה מי שיש לו בית שלו ויש לו גג שזה שיכול להשתמש בו שודאי מחויב במעקה ואם לא עשה עובר בכל יום בלאו ועשה מדאורייתא, אלא אפילו השוכר בית כזה אם לא עשה הצעל הבית מעקה על השוכר לעשות מעקה מדרבנן כדקוי"ל בחו"מ סי' ש"ד ולדעת הכנה"ג על השוכר לעשות מעקה מדאורייתא אבל נחלקו עליו האחרונים. ויש להזהיר על זה אחינו צניי כי פשוט שמפני שלא עלתה על דעת היראים והחרדים לדבר ה' מפני שצחי אירופא אשר אנחנו צאים משם לא היו גגים שוין אלא משופעין וכמ"ש כ"ג ולא הנהגו בזה אבל הכא נשתנה המלך מפני שהגגין כאן הם שוין, ואפילו בית השוחפין חייבין, ואף דקוי"ל דבית הכנסת ובית המדרש פטורין ממעקה מיהו אם יש בהם בית דירה חייבים ולפי"ז גם רוב בני כנסיות בכלן חייבין במעקה ומלח לפרסם דבר זה בין החרדים והיראים לדבר ה'.

סימן רמ"ד

על מי לעשות מעקה על השוכר או בעל הבית

עוד להנ"ל

אלא שמה שנסתפקת עוד בבית גדול שיש בו הרבה דירות והבעל הבית לא עשה מעקה והשכיר בדירות ישראל ויש לו לבית למשל ה' קומות על מי לעשות מעקה ומקום הספק כי לכאורה הדיורים של ה' קומות התחתונות יכולים לומר שהם לא שכרו רק הדירה התחתונה ואין להם שום עסק עם המעקה וא"כ רק הדיורים של הקומה חמישית חייבים לעשות המעקה ולא דמי לבית של שותפין כולם חייבין והתם יש לכל אחד חלק בכל הבית בגג כמו בדירה, אבל יש לומר דכיון שכולם דרים בבית זה ויש לו חלק בו מלד השכירות וכיון והבית נחתיב במעקה כולם חייבים לעשותה.

והנראה לפענ"ד לפשוט מחשבו המצי"ט ח"א סי' ק"י שכחצו במי שיש לו חזקה שימוש שטוחה בגדים וכיוצא ועיול בגג חצירו ונסתפק אם יהיה חיוצ בגג זה במעקה ומי מחויב לעשות המעקה ושאל אח פי מרן הב"י ז"ל והשיב לו כי לפי האמת אין צוה דין מעקה כמבואר ברמב"ם פ"א מרואה דכל שאינו בית דירה אינו חייב במעקה והאין כיון שאין לו שם תשמיש בית דירה אינו חייב במעקה ואפילו אם ח"ל דכיון שיש בית דירה למטה בביתו הגג חייב במעקה המשחמש על הגג לריק לעשותו ולא בעל הבית וכדחניא פ' השואל שהמעקה הוא על השוכר ולא על המשכיר והביאו הרמב"ם פ"י מה' שכירות וה"ה דאין צע"ה הזה חייב במעקה ואפשר דבמכ"ש אחיא אשרי הדור שכ"ח שרוי בחוכו ע"כ.

והנראה מדבריהם ז"ל דאפילו מי שיש לו בית דירה למטה בביתו והוא צע"ה אינו מחתיב במעקה כיון שהוא לא משחמש בגג ומשמע דהכל חלוי במי משחמש בגג ומי יש לו רשות להשחמש בו או חזקה להשחמש בו ומעשה בדין נמי הכל חלוי שאם יש כולם רשות להשחמש על הגג אז החיוצ חל על כולם לעשות מעקה שם ואם אין רשות אפילו לעליונים ויש רשות לתחתונים נראה דהתחתונים מחויבים ולא העליונים כיון דלהעליונים אין רשות להשחמש בגג ואם הבעל הבית לא נתן רשות להשחמש אף לאחד מהם אז אין עליהם חוב לעשות מעקה לכאורה כיון שאין להם רשות לעלות על הגג ולא שכרו את הגג להם וצ"ע. ואז נראה דצעה"כ מחויב לעשות המעקה אפילו להב"י והמצי"ט הנ"ל, ודו"ק, ומעשה בדין נמי חלוי צוה במי שיש לו רשות להשחמש בגג הזה. (וקלה יש להעיר אי עליה הוה בכלל בית בכלל). ועיין בית ישראל בפאה"ש הל' א"י סי' כ' מה שכחצו אדברי המצי"ט הנ"ל ואשר ראו לפרש דברי המצי"ט דאין חייב במעקה עד שיהיה בית דירה על הגג והוא ז"ל כתב עליהם ר"ל מהאי דעתא והאריך הרבה שם.

והנה בשותפות עכו"ם נחלקו הרש"ל והרמ"א אי חייב עיין ש"ך ח"מ הנ"ל ומיהו השוכר בית מן העכו"ם

ויש לו רשות להשחמש על הגג נראה פשוט דחייב לפי מה שכחצו הפוסקים דמעקה חוצה דרר כמחזה וכמו דשוכר מעכו"ם דירה חייב במחזה ככ"ג חייב במעקה, ומיהו אם לא השכיר לו רשות להשחמש בגג פשוט דפטור דהא אפילו בישראל כה"ג פטור מידי דהוה ארואה ישראל חצירו שלא עשה מעקה לגגו שאינו מחויב לעשות לו מעקה וכ"ש בעכו"ם וזה פשוט וברור בס"ד. והנה היולא לן דכיון דהעליון לכל הפוסקים דדין מעקה נובג בחי"ל לצד מיראים שרצה ללמד זכות על השוכר אבל לבעל הבית גם הוא מודה דחייב במעקה ע"כ מורה לפרסם ולהזהיר על זה חושבי עיריני ושרר עירות כאלו אשר גגותיהם שוות והיראים וחרדים לדבר ה' וחרותו ודאי יקיימו המורה כתקונה, וקורא אני על נפשי דברי הפאה"ש הנ"ל ואי אישר חילי מן בריו הייתי כופה לכל בעלי הבתים והשוכרים שיעשו מעקה לגגותיהם ויתן ה' ויקבל האמת ממני שאלמו.

יד"ג בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן רמ"ה

אדם שיש לו סוג דם יקר המציאות או מותר לו למכור מדמו או להשתתף בבאגה הנקרא בלאט באגה, ואי פתם בני"א מותרים למכור מדמם לישראל או עכו"ם

אור ליום עש"ק לסדר ואזכור את בריתי התשכ"ד ברוקלין ג"י יצ"א.

חיים חן וחסד ורחמים, עם כט"ס יהיו על ראש תמים, ה"ה כבוד ידידי ה' המופלג מלא פלג ברקאי חו"ב כש"ח ה' חיים וחלקין הי"ו.

(א) אחדש"ת מכחצו היקר קבלתי בדבר שאלחו במי שיש לו מין דם מיוחד משונה בעצמו משאר רוב בני אדם ואם יעטרך ח"י לעירווי דם (בלאט טראנספיושען בלע"ז) לא יוכל לקבלו בנקל אלא ביוקר גדול האם מותר לו להשתתף בחברה הנקרא (בלאט באגה בלע"ז) והיינו שמשחפים כמה אנשים ממין הדם הזה וכל אחד נוטף למזון מדמו מזה מסוימת כמה שיכול ונכתב על שמו והדמים הללו משחפים בהם לאנשים הנריכים לזה הדם וכמעט ברור שישחמשו בו לגויס ורשעים, אמנם בשביל זה אם יעטרך לפעמים הנותן לדם הזה אז יתנו לו מהבאגה הנ"ל מדם המכונס שם בחנם ולאו דוקא מדמו שהכנים כי אין מניחין כל כך להחישן הדם בצקבוקים.

(ב) עוד שאל באם אינו רואה להיות חבר בהבאגה הנ"ל אלא רואה למכור להם מזה מסוימת מדמו להבאגה הנ"ל שמשלמים עבורו כסף רב היום כי אינו צנמאל רק בבני אדם מועטים אם ראשי למכור מדמו לאחרים ע"כ. וראשונה עלינו לזכר בכלל ענין נחיות דם שנוהגין פה במדינה זו הרבה בני אדם שטפנין בלאט בענק דם מצירו אי שפיר

זמה שחבל בעלמו אף שאינו רשאי וגם אנו רואים שאינו מקפיד בלערו וחבלתו גם אחרים שחבלו בו יהיו פעורים קמ"ל. וכן נראה לבלאורה מרוב הפוסקים שפסקו כהרמב"ם דחובל בעלמו אינו רשאי.

(ג) **ריש** לעיין להסבירים דאינו רשאי לחבול בעלמו אם הוא דאורייתא או דרבנן ולפוס ריהעא נראה דהוא דאורייתא וכן נראה דעת התוס' פ' החובל ה"ל ד"ה החובל ומסמ"ע ה"ל שכתב כיון דזה עובר על דעת המקום משמע נמי דהוא דאורייתא וגם מפשטות הגמ' דכיון דפסקו כר"א הקפד ברי ק"ו הוא וק"ו דאורייתא הוא, אלא דריתאי להמאירי ז"ל צ"ק ה"ל דברים שלריתים ביאור שכתב בדף ל"ב ח"ל זה שבארנו במשנה שאין אדם רשאי לחבול בעלמו מן החורה הוא שנאמר אך את דמכס לנפשותיכם אדרש, ושם תאמר דוקא בהריגה הא בחבלה מניין ח"ל וכפר עליו וגו' והלא דברים ק"ו וכו' ע"ש. ולכאורה הרי כתב מפורש דהוא מן החורה חבל בסמוך שם כתב ח"ל אע"פ שאמרו אין אדם רשאי לחבול בעלמו אם נשבע שיחבול עלמו שבעה חלה עליו עד ששם לא חבל לזמן נשבע לעלמו חייב משום שבעה שבעי שאין זו מלוא גמורה אלא מדברי סופרים והמקרא אינו אלא אסמכתא ע"כ ע"ש.

ובראותי הדברים השתוממתי שעה חדא דקשיא לי בחרתי חדא דנראה דבדברים סותרים מיניה וזיה מרישא לסיפא דפתח דהחובל בעלמו מן החורה הוא והביא ראיה מקרא או ק"ו דתרוויכו מה"ט הם ומיניה וזיה בתוך כדי דיבור סותר דבריו הראשונים דלא הוי אלא דברי סופרים וקרא אסמכתא בעלמא. שניה ל"ב מה שכתב וקרא אסמכתא בעלמא דלכאורה אין לו מובן שהרי בגמ' דחו ילפותא דקרא דקטלא שאני וגם המאירי בעלמו כתב ושם תאמר דוקא בהריגה וא"כ קרא לא קאי כלל בחובל וא"כ היאך אמר וקרא אסמכתא בעלמא דהא אפילו אסמכתא לא הוי דלא קאי כלל לחובל אלא אקטלא, וי"ע.

ולאחר התישבות נראה דלא קשה מידי ופשר הדבר דהר"ן פ"ג דשבעות נשבע לבטל את המלוא כתב אהא דאמרו אציה נשבע להרע לעלמו ולא הרע שהרשות בידו כתב הר"ן ז"ל דאע"ג דצ"י החובל ל"א ע"כ אמרין דאין אדם רשאי לחבל בעלמו מדרשא אחיה לן וכל דליתא מן החורה מפורש לא מקרי מושבע ועומד דלא תחול עליו שביעה, והר"ן בנדרים דף ח' ע"א ד"ה הא קמ"ל חזק דבריו בראיה דכל מידי דאחיה מדרשא אע"פ שהוא מן החורה כיון דליתא מפורש בקרא בזהדי שבעה חלה עליו ע"ש מבואר מדבריו ז"ל דהא שאין אדם רשאי לחבול בעלמו מן החורה הוא אלא דליתא מפורש בקרא אלא אחיה מדרשא ולכן השבעה חלה עליו ועיין יו"ד סי' רל"ט ס"ו דכל דאחיה מדרשא שבעה חלה עליו. והנה ידוע דכל דאחיה מדרשא להרמב"ם דברי סופרים קרי ליה אף שדיו דין תורה ממש ובזה מיושב קושיא ראשונה דהמאירי ז"ל לעולם ס"ל דאין אדם רשאי לחבול בעלמו מן החורה הוא אלא דלענין שבעה שחלה עליו כיון שאינו מפורש בקרא אלא דאחיה מדרשא דברי סופרים קרי ליה ובזה מדויק לשון שכתב ח"ל שאין זו מלוא גמורה וכו' וכונתו לומר דאין זה מלוא גמורה המפורשת

דמי כשאין צוה משום רפואה לו או לחולה אחר ישראל שיש בו סכנה ומה' אבקש דעת שלא אכשל ח"ו בדיני נפשות.

תנן ההם במס' צ"ק (ל' ע"ב) ומעשה בלחוד שפרע ראש האשה בשוק בלח לפני ר"ע וחייבו לתן לה ד' מאות זה וכו' ח"ל לזו אני נתן ארבע מאות זה ח"ל לא אמרת כלום החובל בעלמו אע"פ שאינו רשאי פעור אחרים שחבלו בו חייבים. ובגמ' דף ל"א ע"ב מוקי לה להא מתניתא בתנאי דאיכא למ"ד אין אדם רשאי לחבול בעלמו ואיכא מ"ד אדם רשאי לחבול בעלמו ואמרו מאן תנא דשמעת ליה דאמר אין אדם רשאי לחבול בעלמו אילימא האי תנא הוא דתניא ואך את דמכס לנפשותיכם אדרש (בראשית) ר' אלעזר אומר מיד נפשותיכם אדרש את דמכס. ודלמא קטלא שאני אלא האי תנא הוא דתניא אמר ר"א הקפד ברבי מה ח"ל וכפר עליו מאשר חטא וכי בליחיה נפש חטא זה אלא שאמר עלמו מן היין הלא דברים ק"ו ומה זה שלא ליער עלמו אלא מן היין נקרא חוטא המאמר עלמו מכל דבר על אחת כמה וכמה.

ונחלקו רבותינו הראשונים ז"ל הלכה כמי הרמב"ם פ"ה מחובל ומחיק ה"א כתב אסור לאדם לחבול בין בעלמו בין בחבירו וכעין זה כתב משבעות הי"ז, והר"ף והרא"ש ז"ל הביאו המשנה פלוגתא ונראה דהכי ס"ל דאלי"כ ה"ה להם להביא התנא דברייתא דמתיר לחבול בעלמו וכן כתבו הפוסקים. אכל העור חו"מ סי' ת"כ הביא הא דאמרו דאין רשאי לחבול בעלמו וכתב ח"ל כתב הרמ"ה שאינה הלכה אלא האדם רשאי לחבול בעלמו, ומשמע לכאורה דהסכים עם הרמ"ה מדלג הביא דעת הרמב"ם ז"ל שם שדרכו להביאו וגם לא הביא דברי אציו הרא"ש ז"ל נראה דהכי ס"ל, וכתב הצ"י דנראה עטם הרמ"ה כיון דר"א הקפד הוא דאמר דאינו רשאי משמע ליה נהרמ"ה דבשום דוכתא לית הלכתא כר"א הקפד בזה דליער עלמו. והב"ח ז"ל כתב העטם דרמ"ה דבסוגיא פ"ו דשבעות דף ח' משמע דרבנן הוא דפליגי עליה דר"א הקפד ויחיד ורבים הלכה כרבים ע"ש.

ובדברי הב"ח נלפענ"ד ליטב קלף דברי הפלפולא חריפתא על הרא"ש ה"ל שנראה לפוס ריהעא פלואים שכתב אמה שהביא הרא"ש המשנה דאינו רשאי לחבול בעלמו ח"ל ואיה תנא דס"ל דרשאי לחבול בעלמו כדתניא צ"י שבעות שחים דף כ"ז ועיין ס"פ שבעות העדות עכ"ל, והדבר פלא הוא דלמה ליה להביא ממרחק לחמו מדתניא פ' שבעות שחים והרי השלחן ערוך ומפה פרוסה בגמ' דידן דף ל"א מוקי לה כתנאי ונע"ג, ולפי מה שכתב הב"ח בעטם הרמ"ה ז"ל בכוונת הפלפולא חריפתא דזה בא לרמז אחר שהבין דהרא"ש פסק כר"א הקפד רמז דאיה תנא צ"י שבעות שחים דס"ל דרשאי לחבול ור"ל דהרי ההם פליגי רבנן עליה דר"א וכיון דרבים פליגי אפשר דהלכה כרבים וכדעת הב"ח גם בזה.

ובש"ע חו"מ סי' ת"כ סעיף ל"א כתב החובל בעלמו אע"פ שאינו רשאי פעור אחרים שחבלו בו חייבים, ופי' הסמ"ע דמשמענו דלית כיון דזה עובר על דעת המקום

דרבנן היינו יכולין לדחוק דבדרבנן אזלינן לקולא אבל כיון דמלאורייתא הוא ודאי ללחומרא לריבין לחל ובפרט כי כן נראה דעת רוב הפוסקים, ועיין ביאור הגר"א יו"ד סי' רל"ו סק"ו דק"ל כמ"ד א"ל רש"י דסתם מחני כוונתה ועיין פרישה חו"מ כ"ג. וממילא שמעינן נמי לפשוט שאלתא דידן דודאי אסור לישראל ליתן מדמו לבלאט באניק דהרי כשנותן דם לבאנק הרי חובל בעצמו הוא והעיקר חבלה הוא כל שהוליד דם וכיון דק"ל אין אדם רשאי לחבול בעצמו א"כ אסור ליתן דם מעצמו שהרי בזה הוא חובל בעצמו ואע"פ שרואה אינו רשאי. והוא באיסור תורה. ודאי אם אומרים לו הרופאים שצריך להקח דם אין בזה איסור דלרפואה מותר, וגם אם יש ישראל חולה מסוכן שצריך לדם מותר ומלאה לבאנק בגופו כבממנו ואפילו היבא דנריך להכניס עצמו בספק סכנה נחלקו הפוסקים וצירושנמי משמע דנריך להכניס עצמו אפילו בספק סכנה אבל הרי"ף ושאר ראשונים רובם לא פסקו כירושלמי הג"ל וספק נפשות להקל. ועיין באחרונים בזה כי אין זה נוגע לדיננו.

(ה) **איברא** דהרי הנותן דם לבאנק הג"ל אינו הוא בעצמו החובל אלא אחרים חובלים בו הרופא או האחות המקבלים ממנו הדם שהרי ידוע שאין האדם בעצמו הוא המוליד הדם ומעכה עלה לן לפעמי"ד עוד איסור חדש שאם המקח דם הג"ל ר"ל הרופא או האחות הוא ישראל א"כ הרי הוא עובר על לאו מפורש בחורה דפן יוסף דאסור להכות נפש מישראל ולחבול בו וכמ"ש הרמב"ם מפורש ח"ל ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישראל וכו' הרי זה עובר בלא חטעה שנאמר לא יוסף להכותו וכו' והנותן שאם הוא מסויע עובר ג"כ אדידיה דאינו רשאי לחבול בעצמו והכא לעולם מסויע הוא שהרי בלאו הכי לא יכולים ליעול הדם כמובן, ואם המקח דם הוא עכו"ם כלומר שהרופא עכו"ם או האחות חייבים מיחה כמבואר בגמ' סנהדרין נ"ח ע"ב ורמב"ם פ"י ממלכים דעכו"ם שכה אח ישראל אפילו חבל בו כל שהוא אע"פ שהוא חייב מיחה אינו נכרך ועכ"פ חייב מיחה הוא על שחבל בישראל ועיין רד"ב וכו"מ שם.

(ו) **ודברי** הרמב"ם הואיל ואחי לידן נימא. בזה מילתא שכחצ צ"ח חובל ומחיק ה"א ולא החבול בנכד אלא כל המכה אדם כשר מישראל בין קטן בין גדול בין איש בין אשה דרך נזיון הרי זה עובר בלא חטעה שנאמר לא יוסף להכותו אם הזהירה החורה מלהוסיף בהכאח החוטא ק"ו במכה בלדיה, ולכאורה חידש לן הרמב"ם כאן דין חדש והמכה אדם מישראל אינו עובר בלא יוסף אלא במכהו דרך נזיון פירוש דרך ריב ומלא ולשון נזיון הוא מפורש שני אנשים עברים נזים, (וצרמב"ם שלי הגיה המגיה במקום נזיון ציון ולפעמי"ד שגב בזה דכוותה הרמב"ם בזה ברורה דהוא מלשון נזים אלא דלמנו בזה חילופי גירסאות בספרי הרמב"ם ובסמ"ג ודו"ק), נראה עכ"פ דכל שכהו שלא בדרך נזיון אלא אדרבה הוא בקש ממנו לחבול בו אינו עובר בלאו זה ונ"ב ממ"ל כן. וקל"ה רייתי לישב דמלנו באונס שהייתה החורה למאנס בלעז ובמפתוחה פטרה החורה משום דמחלה על לערה הרי דהכי שמחלה לית זיה איסורא אמנס דבר זה שיבוש הוא שהרי החס ללער

בקרא אלא מדרשא והוי דברי סופרים, ועוד מדויק נשון שכחצ דברי סופרים ולא כתב שאין זו מלאה אלא מדרבנן.

וכדי ללא חקשה ליה הרי בקרא כחצי ואך אח דמכס לנפשותיהם אדרוש ה"י דקרא אסמכתא הוא ונראה דזה לישב דהרי בגמ' דחו ודלמא קעלא שאני ולכאורה אין כאן קרא כלל דלא קאי כלל אחובל אלא דהמאירי ס"ל דהאי דחויא לאו דחויא גמורה הוא שהרי המקשן דחה רק ודלמא קעלא שאני משמע דלא פסיקא ליה דשאני ובאמת כי מלנו בש"ס מה לי קעלא כולה ומה לי קעלא פנגא ועיין חו"מ בחובות וא"כ אפשר בכ"י דלא שגא אבל לפ"ז א"כ הרי מפורש בחורה דאינו רשאי לחבול ולא תחול השבועה וע"ז ה"י המאירי דאפילו נימא הכי קרא אסמכתא בעלמא הוא, והכין נראה שפירש המאירי ז"ל בגמ' לעיל בסמוך ד"ה זה שזאנו ח"ל שנאמר אך אח דמכס לנפשותיהם אדרוש ושמה תאמר דוקא בהריגה וכו' הרי שכחצ ושמה תאמר כלומר דה לאו ברור הוא וכמ"ש בגמ' ודלמא ולכן פירש דקרא אסמכתא הוא כדי שלא חקשה ניה בנכד אופן.

(ג) **וקצת** נראה לפי דעת הפוסקים דאין למדין דין מקודם מתן תורה כמבואר צירושנמי הובא בחו"מ מו"ק דף כ' אמנס במקום אחר מבואר דלמדין ועיין מו"ק שם דף ח' ע"ב ובחוס' שם ובגמ' בחובות נותנין לבחולא י"ב חדש וליין מחשב הנערה וצינמות ס"ד מי ששהכה עשר שנים ולא ילדה ובגמ' זבחים ק"ח ויבן נח מחבה אבל בגמ' יומא כ"ח ע"ב אמרינן ואן מאברהם ניקו וגמיר ועיין ט"ז חו"מ סי' תקע"ד וחש"י רמ"א נדפס יו"ד סי' קפ"ה ובמקום אחר הארכתי בזה דלריך צירור גדול ועיין רמב"ם פ"י המשנכ סוף פנה"ג ושם לב וכו' ואפ"ה מבא במה מקומות מקודם מ"ה ראיות מקרא ועיין פמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ה ס"ק כ' במדרגה ומעלה החמישית צענין אסמכתא, ובחשובה אחרת הארכתי צענינים אלו קל"ה, והי נימא דדעת המאירי כדעת הפוסקים דאין למדין מקודם מ"ה הוב אחי שפיר מאד דכתב דאפילו נימא דקרא מפורש הוא ולא שני בין קעלא לחובל אבל מכל מקום אכחי אסמכתא הוא דהרי מקרא זה קודם מ"ה נאמר ואין למדין ממנו וע"כ דאינו אלא אסמכתא והבן כי קלתי בזה. ומיושבת קושיא שניה במאירי.

(ד) **ובמה** שכחצתי יש ליישב קל"ה דברי הערוך השלחן שכחצ בחו"מ סי' ח"כ סמ"ג כשם שאין אדם רשאי לחבול בחבירו כך אין רשאי לחבול בעצמו דכתיב השמר לך ושמור נפשך וכתיב ואך אח דמכס לנפשותיהם אדרש ופלא הוא שמצינו הדרש שדחה בגמ' לכאורה והלימוד הוא למסקנא מהק"ו דר"א הקפ"ר ולא מקרא הג"ל ולפמ"ש י"ל דס"ל דקרא זה לא נפרך לגמרי ועכ"פ אסמכתא הוא כדעת המאירי אלא דמ"מ לא עלתה לן ארוכה מה שביצא מדכתיב השמר לך ושמור נפשך דאינו ענין לזה ונ"ע.

יהיה איך שיהיה שמעינן מיחו דדעת המאירי והר"ן ז"ל ושאר הראשונים דאיסור שאין לחבול בעצמו דאורייתא הוא ומעשה ודאי דאזלינן בזה לחומרא חדא שהרי רוב הפוסקים לא ס"ל כרמיה לפעור ואף שאם היה איסור

לשאלתו מה ש"ס כחז שאף שאז שמחל על כבודו מחול
אבל הכאן וקלחו לא וקיימיל צפי החובל דאסור לחבול
עלמו ג"כ וברי דלא מהני מחילה בזה ועיין מ"א מגילה כ"ז
א' שחקר אי נתינת רשות של המוכה מועילה להסיר האיסור
מהמכה ומחלק בין אב לבנו ובין אדם אחר ובש"ס הרב
ה"י חקי נפש ס"ד כחז דאין לאדם רשות על גופו כלל
ופלא על המ"ח מ"ח דפשיטא ליה מסבירא דמועיל
נתינת רשות דלא אין המכה עובר על איסור דמאחר דהוא
בעלמו עובר כשחובל בעלמו האך הוא נותן רשות והלא
אין לו מה ליתן רשות חכ לפענ"ד צרור מאד.

(ז) **ומעתה** העולה לידן מאחר דצירנו דאין ראשי לחבול
בעלמו א"כ פשוט דאסור ליתן דם לבלעט בענק
בחנם. איברא דראיתי ב"ש"ס צ"ק הבי' שהאריך בזה דינא
דאסור לחבול בעלמו ופסק כרוב הפוסקים דאסור אלא
שבוסיף דמכל מקום אפילו לפי הרמ"ה אינו מותר אלא
לנזק דאי לא לנזק לכ"ע אסור אפילו לנזק בגדים ושאר
דברים משום כל חשמיח אלא דס"ל דכמו שמוחר להשמיח
ממון מחמת נזק כגון בא דחשוב צפי האורג להטיל אימה
בחוץ ביתו בכ"י מותר לחבול בעלמו מחמת נזק אחר וא"כ
ליתן דם במי שאין צו נזק כלל להטות פשוט דאפילו להרמ"ה
ז"ל אסור ואם יטען כהנא דכל חשמיח עכ"פ ליחא שברי
יחנו דמו להנריך, איברא דודאי איכא שברי הכא ע"פ
רוב יחנו מדמו לעכ"ס וליכא נזק כלל אדרבה עובר עוד
בלאו דלא חתום לא חתן להם מחמת חנם, וגם עובר באיסור
דאסור לרפאותם בחנם והכי ודאי מרפאבו, ועיין ע"ז דף
כ"ו ע"א סבר ר"י למימר אנוקי בשכר שרו משום איכא
ח"ל אב"י יכלה למימר והכ"י יכול למימר כמובן. לבד כי
אין מן הראוי ליתן מדם ישראל שיש בו נפש נשמת רוח ה'
כדכתיב כי הדם הוא הנפש ובישראל שנאקדש דמו וחלבו
בקדושת ישראל ולכעצירו בגוף עמא עכ"ס ר"ל וקול דמיו
לועקים מן העכו"ם שמסרו במקום עמא ומעומא.

(ח) **ומעתה** נבא צנידון שאלתו מאחר דצירנו דבחנוס אסור
ליתן דם לכ"ע ממילא איפשט נמי שאלתן דהנה
פשוט דמי שיש לו דם מיוחד בזה צו דצברו שאינו מרוב
האנשים הרי בשעה שהוא נותן הדם הוא צריך ואוליין בחר
רוב דודאי לעולם לא יטערך ג"כ מן הדם ועיין חו"ס פסחים
דף מ"ו דחולה שיש בו סכנה לא שכיח, אלא שזה חושב
שמה ח"ו יחלה ויטערך מדם זה ויעלה לו ציוקר ולכן ר"ח
שעכשיו ליתן דם וא"כ הרי אין צד אלא ספק שירייה
ממון וא"כ עיקר השתפחותו ג"כ משום הרוחה ממון הוא
וא"כ שאלה שניה חלוקה בראשונה ואדרבה הכא גרע עוד
דבשאלה שניה שעכ"פ מקבל המעשה בשעה שנותן הדם מיד
א"כ משחכר מיד אצל החס אכתי ספק הוא שמה לא יטערך
כלל לדם הזה ואדרבה ע"פ רוב אוליין דלא יטערך וא"כ
הוי כעין נותן הדם בחנם להם דודאי אסור, אלא אפילו
אם יטערך לדם בזמן מן הזמנים מכל מקום לא יחנו לו
דם זה שהניח אלא יחנו לו דם אחר מהמכונים בצאצא אלא
שירייה בזה שלא יטערך לשלם עבורו א"כ גם בזה העיקר
משום ריוח וא"כ צדיק אפילו לשיטת הרמ"ה ב"ש"ס דמתיר
לנזק מ"מ כהאי גוונא לאו לנזק מקרי דמי יימר שיטערך
כלל דם והוי ספק, ולנזק גרע דעכ"פ איח לו נזק

זו היא עומדת והחורב החירב אשר זה והוי כעשה בזה
אלא שפעה שלא כדין עושין אותו אצל בחבלה מי החיר
לו לחבול בסחם נפש מישראל אפילו מריונו. ועוד הרי ק"י
הוא ומה אם לעלמו אינו ראוי לחבול צו אפילו הוא רואה
צו כ"ש שלאחרים לא יוכל להחיר לחבול צו מה שהוא בעלמו
אינו יכול ועיין רדב"ז פ"ח מהל' סנהדרין ד"ה גזירה
הכחוצ הוא לפי שאין נפשו של אדם קיינו אלא קנין של
הקב"ה וכן הבאחי בספרי סמיה מ"ח (ח"ב ח"ג) לשון
דרמ"ס ז"ל שאין נפשו של אדם אלא קנין של הקב"ה ולכן
אפילו הנרצח מוחל לרואה אינו יכול למחול לו ע"ש ועיין
חזקן שם ו"ע.

וצ"ל דהרמ"ס ז"ל לא בא להוציא אלא דלרפואה מותר
לחבול או יאמר דהרמ"ס כחז כן מה שמדריך לחבול
בצבירו ע"י נליין ורוב דאיו מדרך לחבול בצבירו מאהבה
ונקט הרמ"ס דבר הרגיל, ועיין צ"ק ל"ב במשנה האומר
סמא אח עיני וכו' ע"מ לפטור חייב ובגמ' שם דף ל"ג
מ"ש רישא ומ"ש סיפא רישא לפי שאין אדם מוחל על ראשי
אזנים ומסיק יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן ועיין
שם בכל הסוגיא ומשמע לכאורה דאי מחל באמת פטור
ועיין בספר ההשלמה אצל י"ל דבגמ' לא מיירי אלא לענין
תשלומין אצל לענין דין דהלאו דפן יוסיף לעולם חייב דלאו
צידו למחול הוא כמו בגרעא שאין צידו למחול לרואה האיסור
שעשה כמ"ש בספרי הבי', דעכ"פ ק"י הוא אם בעלמו אינו
ראוי לחבול לאחרים האך מחיר דלא עוב הוא מעלמו ואין
לדחוק משום דבעלמו ילפין מק"ו או מר"ח אלא דמכס
לנפשותם אדרש ולאחרים ילפין מפן יוסיף דסוף סוף
חובל הוא צו ו"ע. כי אין הזמן מסכים להאריך כעת.

עוד קשה להרמ"ס מגמ' סנהדרין פ"ד ע"ב רב לא שציק
לצריה למשקל ליה סילוח דילמא חביל וכוה ליה שגגה
איסור ופריך אי הכי אחר נמי ומשני אחר שגגה לאו צו
שגגה חנק והחם פשוט דאיו דרך נליין וע"ז הערני יוד
נפשי הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א ועיין עוד כ"מ פ"ה
מ"ה ממרים ד"ה אפי' צא"ד ומה וכעת נלפנ"ד לישב
דברי הרמ"ס ז"ל דהרמ"ס ז"ל מחלק בין החובל להמכה
צלי חבלה דהחובל עובר בלאו צין שהוא לרצונו או לא אצל
המכה אדם כשר מישראל צלי חבלה אם הוא דרך נליין
חייב ואם הוא דרך חיבה ואהבה פטור ובזה מדויקים
דברי הרמ"ס שכתב ח"ל אסור לאדם לחבול צין בעלמו
צין בצבירו ור"ל דהא אסור לעולם ואח"כ קאמר ולא החובל
בלבד אלא כל המכה אדם כשר מישראל וכו' דרך נליין
הרי זה עובר בלא חשעה כלומר דהחובל לעולם אסור אצל
כל המכה אדם מישראל אינו עובר אלא דרך נליין וכתב
כל המכה היינו בלא חבלה חכ לפענ"ד נכון.

שוב מלאחי בשי"ח הריב"ש ס"י תפ"ד כחז ח"ל ואפי'
דמסקין החם (צ"ק) דכל שאומר לו צפירוש על
מנח לפטור וכו' פטור וכדחתי הכני ופנעני ע"מ לפטור
מ"מ אינו אלא לענין פטור הממון וחיוצו כשהכחו ופנענו
אצל שיוכל להכוחו ולפנעו לפחחילת ולעבור בלאו של מכה
צבירו דלאחרתיה מקרא דארבעים יכנו ולא יוסיף מפני
ברשות שנתן לו זה הלא ודאי לא אפשר, ובכעמק שאלה

ניתוח על החוטם ומני אז סובלת מחולי החוטם וגרון והרופאים אומרים שאין לה רפואה אלא שנותנין לה תרופות להקל עליה וכן תשאר כל ימי חייה וכיון שאפשר נצא לידי סכנה ודאי שהיה לן לאסור עכ"ל.

ובמאי דפתח מר נתחיל ראשונה לדון אי אית בה משום חובל ולפענ"ד נראה מגמ' כחובות (ע"ב ע"ב) המקדש את האשה על מנת שאין בה מומין וגמלאו בה מומין אינה מקודשת כנסה סתם וגמלאו בה מומין תלא שלא בכחובה כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים ע"כ לשון המשנה. ובגמ' דף ע"ד הביאו מהוספתא תנו רבנן הלכה אלא חכם והחירה מקודשת אלא רופא ורופא את חותה אינה מקודשת מה בין חכם לרופא חכם עוקר את הנדר מעיקרו ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא. ופריך אי הכי סיפא דקתני אכל הוא שהלך אלא חכם והחירו אלא רופא ורופא אתה מקודשת ליהני אינה מקודשת פי' אם אמר לה הוא על מנת שאין עלי מומין וגדרים ומשני אידי בכל דהו ניחא לה כד"ל דר"ל עד למיתב ען דו מלמיתב ארמלו ע"כ ע"ש.

נראה מצוה דאשה או איש שיש לה מום ציופי מותרת לילך לרופא לרפאותה ממום זה ומדברי החכם נראה דהכי דתרפאה ממומה קודם שנתקדשה אף שהיה בה מום זה מקודשת שהרי חלו שם העטם דאינה מקודשת דאף לאחר שנתרפאה היא נמאסת בעיניו כשזוכר שהיו בה מומין אצל זה דוקא כשראה חותה במומין בשעת קדושתו אז איכא למימר שזוכר שהיו בה מומין אצל אם לא ראתה כך וכשקדשה כבר נתרפאה מקודם ולא היו בה מומין הללו אלא לו לזכור המומין וממילא מקודשת וי"ל.

והנה במומי כהנים חשבו בגמ' כזרות ובמזמ"ס פ"ח מביאת המקדש מאה וארבעים מומין הפוסלים בכהנים שמנה בראש ושנים בלואר ותשעה באזנים ותשעה בגזינים ושבעה בכים העין ותשעה עשר בעינים ותשעה בחוטם ותשעה צפה ושלשה בצנן ושלשה בגז ושלשה בזיזים וששה עשר בצברי הזרע ושערים צרגלים ושמהה בכל הגוף ושמונה צעור הצצר ושבעה בכח הגוף וריחו ומי שנשדו ריסי עיניו ונטלו שיניו פסולים מפני מראית העין ויותר על אלו בנשים רוח רע וזיעה וריח הפה וקול עבה ודדן גסין מחברותיה עפה ועפה צין דד לדד ונשיכה כלל ועשה ללקח ושומא שעל הפדחת אפילו קטנה.

ובמומי הפרטוק חשבו החוטם מי שחלע חוטמו בולט למעלה ומי שיעקן חוטמו נוטף למטה מי שחוטמו עקום ללד אחד מי שחוטמו גדול מאבריו ומי שחוטמו קטן מאבריו וכילד משערין אותו באצבע קטנה שעל ידו אם היה חוטמו גדול ממנה או קטן ממנה הרי זה מום ועיין שם במומי אזנים ושפחים, עכ"פ באשה שחוטמה גדול מאצבע קטנה שלה או שחוטמה עקום ללד אחד וכיוצא בה הרי זה מום אלאה בצופן שאם התנה ע"מ שאין בה מומין וגמלאו בה מומין אלו אינה מקודשת ומינה שמעינן לכאורה ג"כ לדון דמותרת לילך לרופא ולרפאות עמה דכל מומין אמרו הלכה אלא רופא ורופא אתה ופשוט דכל שהוא

עכשיו צה והאי אולי לא יהיה לו טורח לעולם. וזה לדעת הרמ"ה אצל לפי דעת רוב הפוסקים וכפי דאנן קיי"ל דאין אדם ראוי לחבול בעצמו פשוט דכל שאינו לטורח רפואה אסור לחבול בעצמו ולהקזי מדמו בשביל שכר ורויחת ממון.

ונראה הדבר מצוה במשנה שם דאסור לחבול בעצמו בשביל ממון דהרי מעשה שהביא שם באשה זו שגילתה ראשה וטפחה שמן על ראשה ביצחה עמה בשביל ממון וע"ז אמר ר"ע שם שאינו ראוי לחבול בעצמו ולבנות בעצמו בשביל ממון ודימה תרומתו להדדי וכמו שזה בשביל ממון הכ"י חבלה בשביל ממון אסור, וכן הדבר מפורש ב"ש"ש ב"ק הג"ל בסי' נ"ט ח"ל דין שאסור לחבול ולבזיז עמו בעבור טורח ממון וכו' ולאחר האריכות כחז בל"ד ולי נראה דהלכה כמתניתין שאסור לחבול ולבזיז בעצמו מחמת טורח אחר דמתניתין עיקר לברייתא וכן הרי"ף והרא"ש לא הביאו רק המשנה וא"כ אפילו לטורח אסור דהא מעשה דר"ע לטורח ממון היה ואפילו הכי אמר ר"ע שאינו ראוי לחבול בעצמו וק"ו חבלה ממש וכו' ע"ש, וא"כ מפורש דאסור לחבול בעצמו בשביל ממון וכיון דדין דין נמי חבלה הוא, אסור להשתחף בנתינת דמים בכל אופן אם לא בפק"י או שהוא לרפאותו. ועיין חוס' ב"ק הג"ל ד"ה אלא האי תנא הוא וד"ה החובל ובפני"י שם שהקשה דינאם איירי דאיכא טורח קלת ועיין מהרש"ך וקקיון דיונה ובסי' בית אהרן.

ופה שבתה קולמסי והארכתי יותר מדאי ועכ"פ משהפנאי מסכים כי בעו"ה אני טרוד מאד מ"מ מחמת אהבתו וידידותו כתבתי קצת באריכות ובפרט לצמ"ד להלהיב לבם לתורתנו הקדושה הפך בה והפך בה דכולה בה ידידו המצפה לראותו מעלה מעלה במעלות התורה ולאילבא רבא ותקיף יתעבד עד דאתי עם ענני שמיא המברכו בברכת התורה בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן רמ"ז

אשה שיש לה בפניה מום של יופי אי מותרת לעשות ניתוח פלאסטי

ב"ה ח' להדלקה התשכ"ד ברוקלין נ"י יצו"א.

כבוד ידיד נפשי נחמד ונעים, הרב הגאון המפורסם גן הדסים ג"א וכו' בנוש"ק כש"ת מוה"ר שלום יחזקאל שרגא רובין האלברשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשינוב.

אחדשת"ר יקרת מכתבו קבלתי ובדבר השאלה באשה שיש אחיה שינוי בפניה והוא מום לה ציופי כגון חוטמה ארוך וכיוצא בה וקשה לה להזדווג ומאד נמאס לה ורוצה לתקן זה ע"י ניתוח פלאסטי הנכוג בזמן הזה שהמליאו הרופאים שחותרין מן החוטם ומתקנים אותו וכ"ה מסתפק כיון דקיי"ל דאסור לחבול בעצמו, שנית שהרי אפשר שהצב ע"ז לידי סכנה וגילה לן מעשה רב באשה שטעמה

מוס בחדם מותר לרפאות עלמו ממדמו שלא יהא בעל מוס דמאי שנא מוס זה משבירת הרגל דמותר לו לתקן את רגלו או ידו ממדמו שבו הכ"ז והכין נראה מסבירא דכך שהתורה העידה עליו שזה מוס בכהנים או בלשון אס יכול לרפאות את ממוה הרי זה מרפא וודאי לדאס שמרפא את ממוה ליכא בזה משום חובל בעלמו דחובל בעלמו ליכא אלא כשחובל בעלמו שלא לשם רפואה אלא לשם עושה כן לשם רפואה חין זה חובל אלא מרפא והתורה אמרה ורפא ירפא מכאן שנחנה רשות לרפא לרפאות וכל שהוא מותר לרפאות הרופא מותר לעשות וכן להיפוך זה ברור בס"ד. נמצא ענה לן דכל שעושה לתקן מומה חין זה משום חובל.

אלא דענתו השניה דיש כאן משום סכנה לריבה לפניו וודאי לזקן דברי כח"ר דכל מקום שיש לחוש משום סכנה ואפילו סכנה רחוקה או ספק סכנה פשוט דמשום לרפאות מוס כזה שבו אסור להכניס עלמו לידי סכנה, ולא מציעה צמי שאין צו מחלה רק מוס כזה אלא נראה דאפילו מי שיש לו חולי שיש לו סכנה אצל אחד מ"מ נראה דאסור להביא עלמו לידי סכנה כל הבגוף ואפילו לדקות חיי עשה או ספק חיי עשה משום ספק חיי עולם כתב השב"י ח"ג סי' ע"ה באריכות הרבה ע"ש ועיין צ"י סי' תר"ח ובסי' חסידים סי' תס"ז נשים שהיו נותנים לחולים עשבים לבשל שאם יועיל יתרפא בחור ז"י ואם לאו ימות חור ז"י וכו' ומקור הדברים (צט"ל כ"ז ע"ב) ספק חי ספק מת ע"ש ובאחרונים אריכות גדולה אלא דכל זה היכי דיש עכ"פ חשש סכנה ואפילו ספק סכנה וגם על הרופא יש איסור אלא היכי דליכא סכנה ליכא איסור.

אמנם צעיקר הדבר חי יש צניחות פלאסטי הג"ל סכנה לא ברירה לי הא מילתא ומה שהביא ראי' כח"ר ממעשה רב מאשה אחת שקלקלה הרופא וסובלת חולי על גרונה הנה י"ל דאין מכאן ראי' חדא דליכא למימר דהאי רופא לאו אומן הוא וכל מעשיו בחזקת מקולקלן ואין מצויין ראי' מן השועים, ומה גם כי באמת גם אשה זו לא נסכנה אלא שסובלת על הגרון חולי אצל ודאי אי"ה אחיה עד מאד ועשרים שנה, ואף שאילו ראינו כולם הם כך ודאי היינו אוסרים אצל האמת הוא כי נכפוך הוא אשר כל הרופאים הנקראים באומנות זו אומרים שאין צו ענין של סכנה כלל וכלל כי מה שהם עושים הוא רק ענין חלוצי ולא פנימי בפנים הבגוף והחוש מעיד ע"ז, ואף לפי מה שהעלה הח"ס ז"ל צו"ד סי' קע"ה דלא סמכין על אמירת הרופאים בגוף ידוע וכ"ש רופאי זמנינו שידועים בשקרא שודאי חין לסמוך עליהם מ"מ מודה כשמעמידים בסחם והכ"ז אינם מעידים על גוף ידוע רק מעידים בדרך כלל שניתוחי פלאסטי שעושים בדרך כלל חין צו משום סכנה וכה"ג סמכין עליהו ועיין שו"ת בית שערים יו"ד סי' ער"ב.

ועוד אומר אני סברא דלא אמרין דהרופאים אינם נאמנים אלא במקום שלא הוה מילתא דעבירה לגלוי אלא במילתא דעבירה לגלוי ודאי דמהמנין והכא נמי מילתא דעבירה לגלוי הוא דיתבאר הדבר אם מתו מניתוח כזה, אלא דמעתה אני מוסיף דהכא אכן לא סמכין כלל אעדותם

דלא צעין לסמוך על עדותם אלא במקום שלא ידעין בעלמנו אצל הכא גלוי הוא לכל שהוא דבר הנעשה על הבגוף ואין לריך לזה עדות הרופאים ואין סבדי בזה דכמה וכמה עושים ניתוחים אלו ולא מסתכנים לכן ננפענ"ד דבניתוחי פלאסטי מבחון שאין בהם משום סכנה וליחר שאת אפשר שעכ"פ הרופאים ג"כ יאמרו שאין צו משום סכנה ליכא בזה משום איסור לתקן ולרפאות את מומה והנה נהם לבנות ישראל הם אינם נביחות בנות נביחות חן וחולי נפעמים גם מזה איכא במקום שא"ל לה לינשא בחופן אחר ואף שאין מלוח על פ"ו מ"מ עב למיחב ען דו וצבי חוטרת צידא ומרה לקבורה וגם ח"ו יולאות לתרבות רע בעוניה וכמה שקדו לתקנות עגונות מטעם זה והאי נמי עגונא היא עלוצחא דא שנברחא במומין אלו שא"ל לה לינשא ואפשר לה לרפאות עלמה וצנות ישראל נאות חן אנה שהגלות מנוולת אותן. ודאי אם אומר רופא שצא"ח מוס שלריך לתקן יש צו משום סכנה או אפילו ספק סכנה דלא אסור לעשות ניתוח כזה דאסור לבסן עלמו אצל בכל מקום שאין צו משום סכנה ע"פ חו"ד הרופאים וגם באמת כי עינינו רואות כה"ג נראה לפענ"ד דאין צו שום איסור.

סימן רמ"ז

איש שיש לו מום יופי אי מותר לעשות לעצמו ניתוח פלאסטי עוד להנ"ל

ונסתפקתי אי מותר לעשות ניתוח כזה גם לאנשים כיון דהוא נעשה לשם יופי אולי יש צו משום לא ילבש גבר לאנשים, ונראה דהיכי דהוה מוס ודאי ובגון אלו שחשבו ז"ל דהוה מוס בכהנים פשוט דגם באנשים מותר לרפאות עלמו דכיון דלענין רפואה חין נפ"מ בין נשים לאנשים מ"ש הוא ואף דמחכין גם ליפות עלמו לית לן צו כיון דרפואתו בכך ופשוט דכהן בעל מוס אם היה יכול לרפאות עלמו היה לריך ומחויב לעשות כן כדי שיוכל לעבוד עבודה במקדש ולית צו משום לא ילבש גבר, אמנם המומין קטנים שהם רק מום יופי יש לעיין בזה.

וראיתי בשו"ת לבושי מרדכי צמי שיש לו כתמים על פניו הנקרא (זאממער שפרענקלין) אם מותר להעבירן ע"י סמים או יש צו משום לא ילבש ומחלה חקר אם המנהג גם באנשים להעביר דלא קו"ל להחירא כמ"ש הרמב"ם פ"ז מע"ז ובר"ן ע"ז ד' כ"ט ורמ"א סי' קנ"ו ודרישה סי' קפ"צ ודרישה כתב דאפילו אם דרך גוים זכרים מקרי מ"מ מנהג אנשים ע"ש ובאמת כי קלה ל"ע לדרישה בגמ' חזיר ל"ע ע"א וחו כדלצבי סבא דקניחון חורן עיקרי נימיוהן וכו' ופי' הרא"ש שם יש זקנים לוצעים זקניהם שחורים כדי שיהא נראים בחורים ע"ש ומשמע דהיו זקנים לוצעים זקנם ואפ"ה אסור ללבוש ולפוס ריהטא הני זקני גוים הם דקני ישראל אסורים ועיין מש"כ במשנה העמרמי סי' י"ט ובספרי משנה הלכות ח"צ למס' חזיר סי' י"ח בשם הגאונים.

אדם רואהו ונמצא ודאי חובל נפש ישראל הוא שלא צדקו
אבל הכא הכי רואה צדקתו ודאי דליכא צדק משום חובל
וראי צדקה ממי שיש יתר צדיו או צדקו שיש עשרים
וארבע אלצפות דר' יהודה מכשיר וחכמים פוסלים במשנה
צדקות וזה מיט' וצדקה היכה צו יתרה וחכמה אם יש
זה עלם פסול ואם לאו כשר וע"ש כל הסוגיא וצדקתם
פ"ח מפרהמ"ק ה"א שש צדדים וכו' ואם חתך את היחידה
ש"ח ואם היה זה עלם אפילו חכמה פסול ע"ש הנה מצוה
דאין צדק לדול שאין צו עלם כלל מותר לחתוך ונחש
צדק לכהונה ומצוה לדול מותר לחתוך וע"כ לר"י לחלק
כמו שכתבתי כדי שלא תקשה ליה להגאון מהלכה זו.

(ב) יש לחלק דהחם מיירי בעלמא צדק בעלמא שאינו
מקפיד עליו שום אדם לחתכו ולית צדק משום
מיאוס אבל הכא הכי מקפיד עליו לחתכו וכו' דומיא דמי
שיש לו שומא צדקו שמוח לחתכו כמצוה צדק כחובות
צדקה שכיב לה שומא צדקה ע"ש ולא אכחד משיע
דכדומה לי צדקו שראיתי צדקה מקום צדק שיש לו
שש אלצפות שאם הם היוצרת שיש צדק עלם שחשור
לו לחתוך היוצרת ואינו זכר כעם צדקה מקום ראיתי
וגם אי צדקה ראיתי כן או להיפוך ובענין צדקה עלי
השכחה צדקה.

ומה שכתבתי עוד בשם האצ"נ מסי' הקודם לענין ילד הנוול
צדק עקום ר"ל שכתב להניחו (צדקתם) לפני המילה
אף שהדחה מילה צדקה ע"י וסיים אך אם היה זה
אפערציא לא היה מסכים כלל לעשות אפערציא וכל
אפערציא צדקה סכנה ואף שהרופאים מציעים הנסיון
מגיד שאין לסמוך עליהם צדק ע"כ הנה ודאי דלפי העתק
כח"ר צ"ב הדברים וכוונתי צדק דהא ודאי לאו כל
אפערציאם צדקה סכנה הם וכגון אפערציא צדקה
חלונים וכגון לחתוך לדול צדק בעלמא וא"ל להכחיש
המציאות צדק (ועיין שו"ת ח"ם יו"ד סי' רמ"ח מה שפי
על הקדא כי עליון הרגני כל היום זה מילה שחרי המציאות
מדאש שאפילו אחד מאלף אינם מחים מחמת מילה וכו' אך
אמר הרגני כל היום ע"ש מה שח"י ועיין צ"ש יו"ד סי'
שמי"ב וצדקתו הארכתי צדק אבל פשוט לחתוך לדול
צדק בעלמא ליכא צדק משום סכנה מצדן צדקה) וז"ל
דכוונתי צדקתו פנימי או צדקתו צדקה שיש צו משום
סכנה. גם מה שכתב שהנסיון מגיד שאין לסמוך על הרופאים
צדק הנה ודאי כי רוב הרופאים צדקה שקרנים הם צדקתם
אלו וכיוצא בהם וכ"ש דהנה לפעמים נוגעי צדק צדק
צדק כסף וכ"ש רופאי זמנינו שירדו כמה מעלות אחרות
מדופאי זמנו אבל לאידך גיסא אי אפשר להכחיש המציאות
משנינו הענינים צדקה הרפואה צדקתו צדקתו צדק כי
כבר הצדקה צדק מן הח"ם ז"ל וצ"ש דכשרופאים מציעים
על ענין צדק כלל ולא על גוף פרטי איז שומעין להם
וגם כי האמת הוא שסמכין עליהם צדק עניני יחוס ופוק
חזי מאי עמא דבר היכא שכלכה מתרופפת, וכן ראיתי מורים
גדולי ישראל בכל יחוסים וכן נוכח אני בענין להורות
בשאלה כזו שאם שואלים לי צדקתו יחוס איז מזה לשאל
אבל צ' או ג' רופאים ועל פיהם יגמור הדבר לעובד אשר
לכן לא ידעתי מה לדון צדקתו הגאון ז"ל ואולי אי היה לי

שוב העלה הגאון ז"ל סברה חדשה דלא אמרינן לא ילכש
אלא צדק שרואה לשנות הטבע כגון לצבוע שעירות
וכיוצא בזה אבל לגרר גילדי המכה ולואה רק מעצור צדק
מה שניתוסף על צדקה טבעו והני כחמים כיון שאלו מלקוי
החמה הוא דבר שנחמד צו הנה כרוחן ממנו המכה
ולבסירם הנה לצבוע קונו וצדקתו כליות ולב יודע כח"ש
החום ע"י לענין הצדקה צדקה. וסברה זו לכאורה צ"ע
קצת למעיין, עוד חתך דהנה צדק ענין מומין צדקה דמותר
לרפואה וצדקה ליכא משום לא ילכש ודאי דגם זה צ"ע
דבזיממא שפרענקלין ודאי דאין זה מוס לכהן ואם היה
פלעק גדול אולי כח"ג דהנה צדק מוס אבל צדקה שפרענקלין
אין זה צדק מוס. וגם הגאון ז"ל דחק עלמו והניח צ"ע
ודבר זה צ"ע רב והעיקר דלדלוג צדק צדק מהנה המדינה
ובמדינה זו כדומה לי שגם האנשים נובעים צדק אלו
ואף שצדקתו שלומינו לא נמצא צדק אבל מ"מ הרבה אנשים
ואפילו צדק שומרי החורב שמעתי שמשמחין צדקו וא"כ היה
זה נכנס צדק הצדקה צדקה כמזון ולפי שלא נשאלתי על
זה לא אשתיק עמי צדק להלכה.

שוב נחישתי צדק דהדין זה חלוי במחלוקת צדק שבת
ר' ע"כ אמר ומר זוערל ורב אשי הוו יחסי אייתי
לקמייהו צדק אמר ומר זוערל ורב אשי הוו יחסי אייתי
אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב שבת צדק שרי
אמר להו רב מדרכי צדק מיניה דמר דאפילו צדק נמי לא
ס"ל סבר לה כי הא דהניא מנרר אדם גלדי לואה וגלדי
מכה שגל צדק צדק אדם צדק ליפות אסור ואינו
כמאן סברו כי הא דהניא רוחן אדם פניו ידיו ורגליו
צדק יוס צדק קונו משום כל פעל ה' למענהו ע"כ וכתבו
החום צדק צדק ואם אין לו צדק אחר אלא שמתצייש
לילך צדק צדק שרי דאין לך צדק גדול מה ע"כ מצוה
דיכא דאית ליה צדק שמתצייש מצדן אין צו משום לא
ילכש ולפי"ז צדק שיש לו כחמים נמי אם מתצייש מפני
זה צדק צדק מותר להצדק ואם אינו מתצייש אלא
עושה כדי ליפות זמנו, הדריק למש"כ לעיל זה צדק צדק
ובזמן כליות ולב יודע אם כוונתו וכו'.

סימן רמ"ח

אי מותר לחתוך טילטול בשר לתינוק

עוד להנ"ל

ומעתה פש לן לצדק מה שכתבתי כח"ר משר"ח אצני חר
יו"ד סי' שצ"ב צדקתו אי מותר לחתוך טעמול
צדק בעלמא למטה צדקה שאינו מחויב לטעול וכתב דחושש
לאסור לחבול צדקה חיים ויש צו משום לאו דלא יוסף
להכותו וכו'. ובה"ש ח"י הכיל על יו"ד אין לי אבל לפי
הנראה צ"ל צדק אצני. א' דהחם כשצדק לחבול צדקתו
ולחתוך הטעמול אולי לא יחא ליה לקטן צדק שאין לו
קטן ממנו וגם במקום מוצנע הוא ולא יחייש צדק כל

הספר לעיין בו הייתי נחמס מאוויחתי הקדושים ולפרש
כוונה אחרת בדבריו.

סימן רמ"ט

אשה חשוכת בנים ר"ל ויעצו לה הרופאים לעשות ניתוח
ותוליד אי בותרת ואם יש בכלל חיוב לאשה לשפל ברפואה
שתוליד

עוד להנ"ל

עוד הביא מעשה רב באשה חשוכת בנים שיעלו לה הרופאים
לעשות ניתוח ותוליד בנים ובאה לפני קכ"ז בעל דברי
שמחה אדמו"ר מלישיניו זללה"ה ולא הסכים ואמר שאסור
לה לסכן נפשה בכדי שיהיה לה בנים מפני שהיא אינה
מלוה ע"כ. הנה כבר ביארנו לעיל דפשוט דכל שיש חשש
סכנה שאסור לה לעשות ניתוח אלא דמה שנתן בזה הענין
מפני שהיא אינה מלוה בפ"ו לא הבינותי דמשמע דאלו הייתה
מלוה היב מותר לה להכניס עמלה בסכנה ודבר זה י"ע
דלפענ"ד פשוט דאפילו אי הייתה מלוה אי יש בזה חשש
סכנה אסור ליכנס וכן אנו מורים בא"ש שכן מלוה בפ"ו
אם יאז לו הרופאים לעשות ניתוח שיש בו סכנה כדי שיתוליד
שאסור לו לעשות ניתוח ולסכן נפשו דפק"ג דוחה כל המלות
שנחזקו ולא גרע מחילול שבת שאם היה חשש סכנה שמוחר
לחלל את השבת דפק"ג דוחה ואפילו ספק פק"ג ואם
במקום שאין סכנה גרע פשוט דגם היא יכולה לעשות
לה רפואות ואפילו בניתוח לפענ"ד כדי שתוליד ובזה כנראה
שמודה גם זקינו ז"ל שהרי לא אסר אלא מפני הסכנה.

אלא שאני אומר דגם מחויבות לעפל ברפואות שתוליד
בנים חלה לפי דעת הפוסקים דנשבת גם נשים
מחויבות עיין בא"ש ובס' משנה הלכות כחובות סי' פ.
שנית בדומה הזו שיש לן חרס דרבי'ג מאה"ג שלא לישא
שחי נשים ושלא לגרש בע"כ א"כ בע"כ חלו הכעל בה
לנשים אם לא שימחין עשר שנים ויגרש וגם בה' כבר
מסובך עניינים רבים וצין כך וצין כך יבעל הוא מפ"ו וא"כ
ודאי שיש עליה ענין וחלק במלואו שא"ל לו לקיים זולתה
כל זמן היותה תחתיו, ג) אם ראוה צננים והרי משום
טענה דבעי חוטר לידה ומרע לקבורה כופין לגרש אם
הוא אינו צר הכי כ"ש דמניחין לה להתרפאות דליתא סכנה.
ובאמת יש להעיר ממקרא מפורש באמנו רחל שאמרה ליעקב
אצוני הבב לי בנים ואם אין מתה אנכי הרי דאשה חשוכת
בנים נקראת מתה וא"כ ודאי שצריך לעשות כל החבולות
ורפואות שלא תהיה מתה אלא תשאיר בן החיים ומכאן
לכאורה יש קצת ספק לנשים שפושין ניתוחים אף שיש בזה
קצת סכנה ואף שלהלכה ח"ו להורות להסכן אצל אם
עשה כן מעמלה יש ספק.

ב) **וקצת** יש להעיר מהגרסא יונתן בן עזיאל (פי' ויאל ל'
כ"ה) שז' ח"ל ושמי' קדם כי' ללואה דלואה ואיחללפא

ללואה וכן איחא בפיוע ליום אי' דר"כ עוצר להמיר צנען
עוצרה צמטיכה והוכי יוסף צמעה' דרחל ודנה צמעה'
אחות וכו' סילף דינה ציחוסף ועיין מהרש"א נדה ל"א
פ"א צח"א ד"ה ואח דנה צחו שהביא כן בשם פענח רזי
ופלא שלא הרגיש צח"י ועיין ירושלמי צרכות פ"ע
ה"ה וצ"ר פט"צ ותנחומא ויאל סי' ח'. וצח"א הרצ"ז
חשובה מצנו הביא שמכאן דייק הרצ"ז ז"ל שצח"א יללחו
הרופאים להעציר עוצר ממעי אשה לאחריה נקרא הולד
על שם היולדת ולא על שם מי שהולד נוטר בה, ואין ללמוד
מכאן דמותר להחליק דשאני חפלה מניתוח צידים אצל עכ"פ
הערה הוא שהוא דבר צמליחות.

אלו דברי די"ג דושת"ר בכל עת בלב ונפש.

משנה הקטן

סימן ר"נ

הכשר לקבל שומאה לאתרוג פחות מכביצה

ב"ה אס"ח סוכות התשכ"ה ברוקלין ג"י יצו"א.

כבוד די"ג הרב הגאון המפורסם גן הדסים ערוגת
הבשם ראש בשמים צדיק תמים חסיד ועניו פ"ה וכו' כקש"ת
מוה"ר לוי יצחק גרינוואלד שליט"א אבד"ק ערוגת הבשם
ור"מ רמתיבתא.

אחדשכהדר"ג, צידודות נאמנה הכני בה' קושיא אשר
העיר בשם האחרונים ז"ל למ"ד דלכול אינו
מקבל עומאה פחות מכזית תקשה אמאי לא משגי בסוכה
ליה ע"צ באחרוג של הרומה עכורה לא יעול ואם נעל כשר
ופליגי ר"א ורז אסי חד אמר מפני שמכשירה וחד אמר
מפני שמפסידה ופי' שמכשירה שהלול נותנין אותה צמים
כדי שלא יכחש וכשנעטלו נועטין מימיו על האחרוג והנה
צמנה שם איפליגי ר"מ ור"י צשיעור אחרוג הקטן ר"מ
אומר כאלה ור"י אומר כביצה ושיעור אלוה הכי קטן הוא
מכביצה א"כ לר"מ אמאי לא יעול של הרומה עכורה
לכתחילה כיון דכאלה כשר ואינו מקבל עומאה ולא חיישין
משום הכשר עכ"ל כ"ג.

ובענייני השבתי די"ל צ"צ אנפי אי' דהא שאמרו דלובלין
אין מקבלין עומאה פחות מכביצה לא אמרו אלא
בסחם אובלין אצל היבא דהמאלל הוי שיעור גמור לענין
דבר אחר אף דלא הוי כביצה וכגון צידון דכאלה הוי שיעור
לענין אחרוג הכי נמי דהוי שיעור לענין עומאה ומקבל
עומאה אפילו פחות מכביצה והצחתי ראי' לדברי צס"ד
וצ"ה כי אמת חרקה צפי ור"א לדבר מגנ' שבת ז"א
מינו דחשי' שיעור לגבי עומאה מיהיי' נמי לענין שבת
וצגנ' סוכה דף ז' עוד מלינו מגו דהוי דופן לענין סוכה
הוי דופן לענין שבת וכן להיפוך מינו דהוי דופן לשבת
הוי דופן לענין סוכה שוב ראייתי צחור"ש סי' אי' אות ל"ג
לחדש כן אצל לפ"י אחי שפיר אפילו לר"מ דצחורמה עכורה
לכתחילה לא יצא.

מכשיר י"ל דמטמא נמי אפילו פחות מכזית וכח"ר
התפלה על סברא זו וח"ל מלאחי ראי' לסברא זו לאחד
מגדולי האחרונים השע"מ פ"ו מה' זרכות ילא' לחדש
דקדשים שאמרינן חיבה הקודש מכשירן נדעת החוס'
והרש"ד דע"ס ולבנות עוממחם דאורייתא משום דחיבה
הקודש מכשירן ומשוי ליה אוכלא כ"ג גבי אוכל פחות
מכזיתא אמרינן דחיבה הקודש משוי ליה אוכלא אפילו לפחות
מכזיתא והביא ראי' מהא דגרסינן דפ' ג"ה דק"א ר"י
הגלילי אומר עמא שאכל את העכור חייב עמא שאכל את
העמא פטור אמרו לו אף עמא שאכל את העכור מבי נגע
בו עמא ופרקינן שפיר קאמרי ליה רבנן לר"י הגלילי וע"ש
וקא' דאמאי לא קאמר דמשכחת לה באוכל כזית דשר
קודש שאינו מקבל עוממחא מדאורייתא ור"ג באוכלין שלה
הוכשרו ע"ש אבל אי נימא דחיבה הקודש מכשיר אחי שפיר
ע"ש אלא שצסוף הביא דברי הרש"ד דפ' שלשה שאכלו
דף מ"ט דמצואר מדבריו דאפילו בקדשים ס"ל דפחות
מכזיתא אינו מקבל עוממחא נמלא דע"כ דא הוא מחלוקת
ושפיר י"ל סברתי לפי דעת הפוסקים הג"ל ולישע משום
חיבה הקודש מכשיר אפילו פחות מכזיתא ושמחתי מאד
שכונתי ב"ה לדעת הגדולים.

ראף שהוא ז"ל דהא לעצמו חידושו מ"מ דידן עדיף דהוא
ז"ל כחז דבכל מאכל יקבל עוממחא פחות מכזיתא אבל
לידן רק אוכל היבא דהוי שיעור במקום אחר אמרינן דהוי
שיעור נמי לענין עוממחא מכה מיגו דהוי שיעור הכי כ"ג
ליהוי שיעור לענין עוממחא וק"ל.

גם הא קושיא שהביא כ"ג אגמ חולין הג"ל ראיתי שביאו
קושיא זו בשם היע"ד על מ"ש החוס' דמדאורייתא
אין אוכל מקבל עוממחא פחות מכזיתא תקשה דא"ל רבנן
לריכ"ג אף עמא שאכל את העכור כיון שנגע בו עמאורו
ולפימ"ש החוס' הא משכחת לה בעמא שאכל קודש כזית
דחייב כרה על אכילתו ומ"מ אין האוכל עמא שהוא פחות
מכזיתא וזכזז המשולש שצסוף משי"ה כלל ד' כחז כזה
לפשוט ספיקו של המלי"מ פ"ז מחלומות הי"א דבכח עמא
שאכל תרומה עממחא דרבנן אין חייב מיתה דנימא גם
בצ"ע מדרבנן דפטור ממיתה דאקרי כאן כי יחללוהו פרע
לו שמחוללה ועומדה כמו מדי"ת ולפ"ז נפשט ספיקו דהא
פחות מכזיתא מקבל עוממחא עכ"פ מדרבנן ושפיר הקשו
לריכ"ג דשוב פטור ממיתה שהכזית כזר מחולל ועומד
מדרבנן עכ"פ ומיושבת קושיא היע"ד ע"ש אלא דעת
הרש"ד שזה ל"א דלמאן דס"ל דפחות מכזיתא אינו מקבל
עוממחא אפילו מדרבנן לא ח"ל פחות מכזיתא אינו מקבל
עוממחא לא מד"ת ולא מדברי סופרים והא דחניא צספרי
מכל האוכל מלמד שהוא עממחא ככ"ש יש מפרשים אוחה
צירוף כלי ע"ש ועיין ס' דברי אמת קונטרס בענין חלב
ובשע"מ ה' זרכות מה שהקשו עליו אבל האחרונים הביאו
דגם דעת הר"ה פ' המלניע כרש"א ועיין ספר עלי אלמוגים
ס' קנ"ה. ולפ"ז קושיא היע"ד במקומה עומדה לכאורח
ולפמ"ש אחי שפיר צס"ד.

רעל קושיא ראשונה עוד בו שלישי דהמאירי צגמ שזה
דף ל"א ודף קמ"ה בעלם לן שיעב חדשה דהא דאוכל
אינו מקבל עוממחא בפחות מכזיתא והא דאוחה צספרא מכל

איברא דהרמב"ן צסם רבינו שמואל כחז דאף דכל האוכלין
שיעורן בגרונגה מ"מ המוילא אוכלין של תרומה
חייב כזית והטעם דכיון דהוא אוכל לענין חיוב זר נלקות
עליו כזית ה"ה דחשוב לחייב עליה משום שזה והביא ראי'
מהא דבטי זרק כזית תרומה לזית עמא מאי מדמטערף
לענין עוממחא מחייב נמי לענין שזה ע"ש (ועיין רמב"ם
פ"י מחלומות ופ"ט מסנהדרין וצירושלמי צכורים פ"ב ה"ה
אוכלי תרומה וכו' עכור שאכל את העמא והרמב"ן המה
עליו דהא שתי הלחם ולחמ"פ שיעורן צכרונגה ומשום דלא
מהי חשבות גרם לפסול כיון דאין צאים כאלה והלא
מ"מ דבר חשוב הוא ללקות עליו וכו' וזר לוקה על אכילתו
ועוד דא"כ כל האוכלין האסורין יתחייב עליהן כזית
וסתמא שנינו בגרונגה לכוין.

ובירושלמי שזה פ"ג ה"ג פריך כך אני אומר המולא
מלה מרה"י לרה"ר אינו יולא דה יד"ה צפסח
משום מהצ"ע ומלה שיעור כזית ומשמע דמכה דאמרינן
מיגו דהוא שיעור לענין מלה חשוב שיעור לענין שזה וכזר
חמה מינה צתורה חסד א"ה ס' ל"א להרמב"ם פ"ה
מה' שזה דעלה צספק צזק אוכלין לזית עמא אי אמרינן
מיגו דהא צירושלמי מפורש דאמרינן, וצירושלמי פ"ז דפסחים
המוילא כזית צשר הפסח חייב וחמה המ"ה דהא צפסחים
פ"ה ד' אמרינן דהולאה כתיב דה כשצח וליצטוי בגרונגה
וחי דמיגו דמהי לפסול יולא כזית מכני נמי לחיוב
הולאה כזית.

ובקושית הרמב"ן ז"ל על הר"ש לכאורח כי אפשר לחלק
צין תרומה דאיכא מלוה באכילתה וצין כל
האוכלין האסורין ועיין רש"ד שזה הג"ל וצקר חולאות
חיים הולאה תרומה מה שהאריך כזה גראה עכ"פ דהא
הוא מחלוקת הראשונים ז"ל וצדין אולי גם הרמב"ן ז"ל
מודה כיון דאיכא תרתי חשבות ושלומות ודוק.
והנה צחוס' רי"ד שזה הג"ל כחז צהא דאצא שאלו דשחי
הלחם ולחמ"פ בגרונגה הקשה והא נפסלו ציולא
וחו לא חזי לאכילה וכי מפיק להו לרה"ר לאו אוכלין
קמפיק ומ"ש מעלי אשרה דפטור תשובה אע"ג דלא חזי
לאכילה לריד להניעו כדי לשפרו וכיון דאיכא מ"ע נשורף
פסוקמ"ק דין ה' להחייב כזית כיון דלאו לאכילה קיימי
שהרי כזית ממנו חשוב ומלוה לשורפו אלא כיון שמכה
אוכלין הן צאין לא יכ' סופן חמור מחללתן אלא דינן
כאוכלין עכ"ל ומצואר דלולי הטעם דלא יכ' סופן חמור
צאמת ה' מחייבין אוחה כזית. ובגמ' בריחות י"ג יש
אוכל אכילה אוחה ומחייב וכו' ר"מ אומר אם היחה שזה
והולאו צפיו וי' אמרו לו אינו מן השם וחמור האחרונים
דהא באכילה כזית יתחייב גם משום שזה כיון דצאין
כאלה א"כ שפיר מן השם הוא זכ דבלי אכילה יכ'ה
שיעור וה"ל צאין כאלה ואפילו נפ"מ דאמרו צירושלמי
אינו מן השם שזה מהלך חז מניה וצק"ע כחז דרבנן סברי
דצליעתן לאו היינו הנחתן ולא מחייב משום שזה עד
שיעבוד וחייב אכילה גם צעה שמחלך ורק לר"מ אמרינן
הנחתן זו הוא צליעתן מ"מ אכתי ליחייב משום מיגו
לשיטת הר"ה הג"ל וי"ל.

שנית אמרתי די"ל דלענין הקדש דקיי"ל חיבה הקודש

בחלל וכן דעת הרשב"א והרא"ש מסתפק בדבר עיין טויו"ד סי' שכ"ט וצ"י שם והסמ"ק סי' רי"ח הביאו הצ"י כחצ דרבינו נחנאל הכי מקפיד צמי זילים כשכיו לשים שיעור חלב מפני שביא טבורה שמי פירות אין מכשרין ומה יעשה מחלצה דאפי"צ דעכשו שאין לנו מי חטאה אין אדם טבור מעומאה מה מ"מ כיון שנילושה צדיקים שלא הוכשרה בשום משקל אינה מקבלת עומאה וא"כ מה יעשה מחלצה לשורפה אינו יכול כיון שביא טבורה ולאכולה אינו יכול כיון שאין רובן טבורין ע"ש והכ"נ צביעות שצביעת אפשר ללוש צמי פירות שאין מכשרין ולא יכשרו לקבל עומאה ועיין חידושי רש"ש סוכה ל"ה ע"כ ד"ה מפני שמכשירה דפריך דלאסור קמה חרומה שלא הוכשר ללוש צמים ולפמ"ש לעיל נראה דלא קשה דודאי קודם שנעשה קמה ליכא איסור להכשירו כיון דאכתי ליכא עליו שום דין חלב וממילא אס נעמא קודם ואח"כ עשאו קמה החלב ממילא עמאה וא"כ ליכא למימא דילוש עיסות שצביעת דוקא צמי פירות דמה יעשה אם נעמא קודם או שכושרה וע"כ אפשר שיטמא ולכן לא פלוג בזה.

והנה עד השחא כחציה לפלפל צדרי רבוחינו הצדיקים באחרונים ז"ל אבל קושטא קאמינא דבעיקר הקושיא לפענ"ד אהכ"נ היכא דליכא למיחש משום עומאה הכי יכול ליעול אחריו של חרומה ובגון באופן שהוא כלאז אפילו לא נימא כהחירואים ה"ל ואפילו הכי לא חקשה להפוסקים דס"ל דאין אוכל מקבל עומאה מכביצה דהרי רוב אחרונים גדולים הם מכלאז ובהא ודאי דאסור ליעול באחריו של חרומה משום דמכשיר וא"כ באחריו הקטן אף דליכא משום מכשיר לא פלוג רבנן ואסור הכל וכבר הארכתי בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג צס"ד דכ"ג אמרינן לא פלוג רבנן עיין שם צס"ה ק"י צאריכות קתא, והא ראי דלא פלוג בזה שהרי רש"י והחוס' פי' דהעטס שגזרו באחריו של חרומה משום שמיחין הלולב צמים ואח"כ מכשירין האחריו כשנוטלין הלולב ולכאורה אכתי חקשה אמאי לא החירו צמי שלא הניח הלולב צמים ויהא מותר ליקח לכחילה והא ודאי דליכא מ"ע להניח הלולב צמים וכי קפריך בגמ' מאי ציינוהו לשני איכא ציינוהו מי שלא הניח לולב צמים או מי שלקח לולב יבש דמפני שמכשירו ליכא ומפני שמפסידו איכא אפי"כ משום דלא פלוג רבנן בכ"ג והכ"נ לענין אחריו הקטן באזוז לר"מ וכל אופן גזרו כיון שרוב אחרונים מכשירו אסור הכל חב לפענ"ד ברור ואמת צס"ד.

ובזה אתן החותמת, להוגי בתורת אמת, וי"ר שנוכה לבחון אל האמת, עד דעתי עם ענני שמיא ויתקן העולם באמת, והגני בזה ידי"ג הדושלכ"ג בכל עת באהבת נפש ובלב ונפש.

משנה הקטן

י"ב. מה שנתקשתי כעת לדעת הפוסקים דצ"י אינו מזהב על שיחוף כמבואר ברמ"א א"ח סי' קנ"ו ומג"א שם ושי"ך יו"ד סי' קנ"א וחקשה ללאורה מדברי הרמב"ם משיעור ביצה מקבל הכשר. ועיין הגהות מהרש"ם פסחים ל"ג ד"ה דר"י תי'.

האוכל מלמד שהוא עמא צ"ש י"מ אוהב צבירי שלא אמרו שיעור צבירי אלא לאוכלין המכונסין בגון פח וכיו"ב דכל מה שהוא צרי צפני עמא בגון אגוז ולוז וערמון ואפילו חטב עמא ועדשה מקבל עומאה צ"ש מבואר עכ"פ דכל שהוא צבירי מקבל עומאה צ"ש ולפ"ז אחי נמי שפיר דחיישין באחריו של חרומה משום הכשר אפילו לר"מ דס"ל שיעורו כלאז שברי הכא צבירי ומקבל עומאה צפני עמא צ"ש.

ואי קשיא הא קשיא שהחוס' פסחים ל"ג ע"כ ד"ה לאימא כחצו צס"ה הר"ר יוסף דאפילו לרש"י דס"ל דאוכל מקבל עומאה צ"ש מהב' אצל הכשר אין מקבל צפחות מכביצה משמע דס"ל להר"ר יוסף דאפילו להסוברים אוכל מקב"ע פחות מכביצה הכשר לכ"ע צמי כביצה וא"כ הדרה קושיא לר"מ דס"ל כלאזז ואמר מפני שמכשירה לקבל עומאה הא להכשיר לכ"ע צמי כביצה ולהחירואים שחציה לעיל י"ל דהכ"נ לענין הכשר כן ועיין מהרש"א פסחים דס"ל צדעה החוס' דאפילו מדרבנן אינו מקבל הכשר פחות מכביצה ועיין חוס' כריתות י"ג ו"ט. ועיין שבת דף ז"א תוד"ה

אי לענין עומאה שמבואר הכי.

ומיהו צ"ש יוסף פסחים ה"ל נסחפק צדעה הרמב"ם אי לקבל הכשר צמי כביצה דוקא או לקבל הכשר מקבל אפילו צ"ש ע"ש. *

וראייתי צריע"א צבורה שהקשה בגמ' צבורה י"ב ע"כ דמקשו שם האוכל משיח שצביעת עד שלא הורמה חלצה חייב מיתה ואמאי כיון דאילו מעמיא צת שריפה הוא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ומשני שאני הכא דכתיב לדורותיכם והקשה הריע"א לפי מה דקיי"ל דחלה לית לה שיעור מכה"ת והמפריש אפילו פחות מכזית חיקן העיסה א"כ מאי פריך כיון דאילו מעמיא צת שריפה הוא ובהא אפשר שיפריש פחות מכביצה ולא מעמיא והאחרונים עוד הקשו לדעת הרשב"א דאפילו מדרבנן פחות מכביצה אינו מקבל עומאה. ולפענ"ד קושיא משיקרא ליתא דמה שאמרו בגמ' ואמאי כיון דאלו מעמיא צת שריפה י"ל צ"ב אנפין או יאמר כיון דאילו מעמיא כשהוא עדיין בחוף העיסה ובגון שנעמאה כל העיסה קודם שהופרשה ואז הרי כל העיסה כבר הוכשרה לקבל עומאה ויש צו שיעור עומאה ונעמאה ממש הכל ואף שאח"כ מפריש פחות מכשיעור אצל הרי כבר נעמאה בחוף העיסה שאז היה שיעור, צי דאפילו נימא דהכונה דהאי מעמיא קאי אחלה ר"ל שנעמאה כשכבר נעשה חלה אצל מ"מ י"ל דלאחר שקרא עליה שם חלה פחות מכשיעור התחיל להפריש ונעמאה עד שלא הפרישה לגמרי מכל העיסה וצטודה מחוצרת נעמאה ימאטקף העיסה לכשיעור ואריך שריפה וא"כ שפיר מקשה בגמ' שם כיון דאילו מעמיא צת שריפה הוא שברי צמילאות הוא שילטקף שריפה דוקא ונימא לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ואחי שפיר קושיא הריע"א.

ומה שצ"ע דאכתי אמאי לא משני דעיסת שצביעת לש צמי פירות דאין מכשירין ואינו מקבל עומאה וחייב צחלה והא דעת הרמב"ם דאפילו עיסה שנילושה צמי זילים חייבת (* ובפיה"מ להרמב"ם פי"א מ"ז דפרה ובר"ש ורע"ב שם כתבו דתרומה טהורה מפני שמכשירה מוכח לאורה דגם פחות

ע"ז כדור אנוש ועוד צכמה מקומות ול"ע ואין הזמן מספיק
כעת להאריך מחמת הערדות שאני ערוז כעת בסידור
השיבה יתן ה' צי להצליח אמן ידיי כרי"ל

פ"א מע"ז בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול וכו' וכך
היו אומרים עובדיה היודעים טיקרה לא שכן אומרים שאין
שם אלגרה חלא כוכב זה וכו' מצואר דע"כ שלהם היתה
ע"י שיתוף ואפ"י נקראו ע"ז כמצואר צש"ס ואפילו עבד

וה' אלקינו אחד בעליזים ובתחתונים מיחד, נעלם וגם מצוי כאחד, עילת כל העילות וסיבת כל
הסיבות יחיד, אין כיחודו בכל מיני האיחוד, סופר ופונה ביחוד, וסוקרן כאחד, הוא אחד, ושמו אחד,
ועמו ישראל גי אחד, מאמין בה' אחד, קשור באהבתו והורדתו כאחד, ומיחדים שמו בכל יום פעמים
בשמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

מפתח ענינים במשנה הלכות - מדור התשובות חלק רביעי קצה

אורח חיים

א - דף ב' ע"א

אי יש חטאת בא גרבה. בדין מתעסק בדבר עבירה, ובדברי הפני"י דמתעסק בשבת פסול ומותר, או יש בו איסור דאורייתא. ושיטת הגרע"א דמתעסק הרי בכלל שונג, חילופי גירסאות בתוספתא נדרים, ובגמ' חסידים הראשונים וישוב לקושיית המג"א א"ח סי' א' אי חטאת בא גרבה.

ב - דף ג' ע"ב

הנחל תפילין ומניחם אם יצא ידי חובתו, ישוב להירושלמי דמדמה הקורע בשבת להוציא מזה מקושיית הגרע"א. חלוקה לאחר יאוש אי תוח מתביע.

ג - דף ד' ע"ב

מי שיש לו גבס (קעסט בלע"ז) על שבר ידו השמאלית כיצד יעשה בתפילין. מפלפל במחלוקת הראשונים אי מותר להניח תפילין של יד או של ראש על דבר חוצץ, הנחת תפילין על הכובע היכי דא"א בענין אחר, וצ"ע להמג"א. אי אמרינן בתפילין קלוטה כמי שהנחתה דמא.

ד - דף ה' ע"א

הקונה תפיליו של אדם גדול אי צריך לבדקם. מבאר באריכות בדין אי מחזיקין כל אדם בחזקת כשרות ושיטת הרמב"ם דבוחז' לאו כל אדם בחזקת כשרות. צ"ע לבעל הלבושים י"ד סי' קי"ט, וישוב סתירת הד"מ ודברי הטור מקושיית הש"ך היכא בעינן מחזק לכשרות.

ה - דף ו' ע"א

תמיה לפמ"ג שכתב דמי שיש לו מכה על ידו השמאלית יניח תפילין על ימינו.

ו - דף ז' ע"ב

עוד בהג"ל.

ז - דף ח' ע"ב

ביהכ"נ שלא היה שם עשרה בשעת תפלת שמ"ע בלחש, ואחר השמ"ע קראו אדם מן השוק אי יתפללו חזרת הש"ץ. עשרה שהתפללו כל אחד ביחידות אי יכולין לקבץ ולהתפלל חזרת הש"ץ.

ח - דף ח' ע"ב

בדין לצרף קטן עם חמש למנין בשעת הדחק, פסק מורם ב"ב בזה, ומהו נקרא שעת הדחק.

ט - דף ח' ע"ב

ביהכ"נ שיש להם מנין מצומצם אי יכול להתחיל חזרת הש"ץ כשקצתם עדיין עומדים בשמ"ע. ישן אי מצטרף למנין וישוב סתירת המחבר בזה. אנשים המשיחין אי מצטרפין למנין. אם יותר טוב לצרף מי שעומד באמצע התפלה ממי שמשח בשמ"ע.

י - דף ט' ע"א

ביאור דברי המג"א בברכת בוני ירושלים ברחמים, וביאור ראיתו ממסכת ביצת התמיה.

יא - דף ט' ע"ב ק"ש

העומד באמצע יושמע ש"ץ סיים ה' אליכם אמת אי יצא בו. ובמחלוקת הגאונים בדין שומע כעונה ואי הוה הפסק בתפלה. וסתירת הב"י בזה.

יב - דף י' ע"א

כהן שנתיר מנעליו לדוכן ברצה ולא עקר רגליו עד מדים אי יעלה לדוכן. ואי עקר רגליו מהני אף שלא עלה עד רצה. עקר לרחוץ ידיו אי מקרי עקידה. ישוב למה כהן שלא עקר רגליו חייב לצאת לחוץ, וכהן שלא עקר רגליו אם אמרו לו עלה לדוכן.

יג - דף י"א ע"א

אם מותר לקרות בתורה ביום ראשון לבר מצות שלא יבאו לידי חילול שבת. בעיקר תקנת הקריאה בבי"ה ובמחלוקת בבלי וירושלמי, ותמיהת המג"א סי' קל"ה. אי יש להוסיף על מנין הקוראים בחול לצורך צבור שבטלו קריאת התורה בשני יכולין לקרות בשלישי בשבת ולא במנחה בשני.

יד - דף י"ב ע"א

ביום שלא חקנו לקרות אי יש איסור להוציא ס"ת ולברך עליו. תמיה בגו"ר הספרדי בזה. טעם למה חקנו לברך הקורא בתורה. איסור לגרום ברכה שאינה צריכה.

טו - דף י"ג ע"א

אי מותר לקרוא בהפטרה ביום א' עם הברכות, שלא לעשות חגיגות ליום ראשון.

טז - דף י"ג ע"ב

מי שגידך בה"ת ומיד קראוהו לעלות לתורה אי חוזר ומברך וישוב להב"י מקושיית הבי"ח.

יז - דף י"ד ע"א

המפליג בספינה ויוצא בשירה למה התירו חז"ל לחלל שבת בשעת סכנה.

יח - דף י"ד ע"ב

מאיוה טעם התירו לבני ישראל לילך לצבא המדינה.

יט - דף י"ד ע"ב

בהא דקיי"ל הלכה כבתראי דקא כשראו דברי הראשונים, אבל היכי שלא ראו דברי הראשונים הלכה כראשונים.

כ - דף י"ז ע"ב

ס"ת שנמצא בה חסר תיכה אחת אי צריך להוציא אחרת או יכולין לברך עליה, באיוה חסירות אין להוציא ס"ת אחרת. אי יכולין לקרות בדיעבד בס"ת פסול ולברך עליה.

כא - דף י"ז ע"ב

לעז"ד ממשלתי אי מותר למכור ביהכ"נ של כרכים. ושאינ כח ביד שום אדם בעולם לשנות ההלכה אפילו יבא גביא ויאמר לשנות. חלוק בין ביהכ"נ שנבנה מאנשי המקום או מכל העולם. ביהכ"נ של כרכים שאין שם עוד מנין, ותמיה להמר"ם שייק.

סוכריות (קענדי בלע"ז) כיצד יתנהגו הבעלים בשבת.
איסור מקח וממכר בשבת אי הוה דאורייתא.

ל"ד — דף כ"ה

חיל שומר התורה שנשלח למקומות הרחוקים ואינו יכול לסדר מאכלו בעש"ק אלא ע"י ששון אוטומאטי שידליק ביום השבת ויתבשל המאכל כולו בשבת. מעשה מאנשי פראנקפורט בענין בישול קאפפס בשבת. במחלוקת האחרונים בהמניח תבשיל על האש בשבת ונתבשל במוצ"ש אי חייב על הבישול.

לה — דף כ"ו

בתפלת לכה דודי למה הקדים המחבר שמור לזכור. גם הרמב"ם בתפלת מוסף שבת הקדים שמור לזכור. טעם לאמירת וינחוזה בה בערבית ובשחרית בו ובמנחה. במ.

לו — דף כ"ז ע"ב

צ"ע להגרע"א בפיה"מ פ"א מ"א דברכות שאסר לטעום קודם התפילה.

לו — דף כ"ז

אם יש לסמוך להוריד הטס עם הגרות לאחר שכבו בשבת, ע"י שישימו דבר היתר על הטס.

לח — דף כ"ז ע"ב

אי מותר לצאת בשבת בחלוק (טיש חלאטעל) בלי לקשור האבנט. ההולך ברה"ר בשבת ולא דבק אזורו במתניו אי הוה כמשא.

לפ — דף כ"ח ע"א

המניח גייר בתוך הכובע בשביל שלא יפול על אזניו, או מניח קש, או מוך, או אבק, (פעדערווייס בלע"ז) במנעליו אי מותר לצאת בהם בשבת.

מ — דף כ"ח ע"א

אשה אם מותרת לצאת בתכשיטין תחת הכפפות (הנטשון בלע"ז) בשבת.

מא — דף כ"ח ע"ב

מי שיש לו כלב לשמירת הבית אי מותר להוציא בשבת ורצועה קשורה ביחו.

מב — דף כ"ח ע"ב

ראובן צלצל הטעלעפאן בלי הפסק בביתו בשבת והרים השפופרת ונמצא שהי המצלצל חולה שיבס"ב והי צריך אליו אי צריך תשובה. דיבור על הטעלעפאן אי יש בו איסור דאורייתא. המצאה חדשה לצלצל בשבת לשמורי התורה בשביל חולה שיבס"ב.

מג — דף כ"ט ע"ב

כלי מאכל שנתלכלכו בטעורה בשבת אי מותר להניחם במכונת כביסה (דיש וואשער בלע"ז).

מד — דף כ"ט ע"ב

אי מותר להניח בגדים מלוכלכים במכונת כביסה (וואשינג מאשין בלע"ז) בשבת.

מה — דף כ"ט ע"ב

אי מותר לנקות השלג ע"י עכו"ם בפני הבית בשבת. ואי יש דין רה"ר בנוא יארק. במקום היוקא דרבים לא גזרו על שבות בשבת. בישוב לרבינו בה"ג

כב — דף ט"ז

ביהכ"נ של כרכים מותר למכרו לביה"מ אפילו של יחיד. אין אדם חייב להציל ממון אחרים בממונו.

כג — דף ט"ז

אי מותר למכור ביהכ"נ של כרכים אחר שבנו חדשה. וחלוק בין בנוא במקום הראשון או רחוק ממנה. אסור למכור ביהכ"נ אפילו לדבר קדש. מה נקרא כרך. בנדון חדש דביהכ"נ במדינה זו אין להם דין ביהכ"נ של יחיד ודין זס"ה.

כד — דף י"ז ע"ב

בדין דאסור לאכול קודם שיתן לבהמתו אם הוא דאורייתא או דרבנן. אי אסור לעשות שאר צרכיו ומצוה קודם שיתן לבהמתו או דוקא לאכול. אי שייך האי דינא בשו"ט. אי מותר לאכול משל אחרים, ופי' חז"ל אבא מת וכלבים רעבים.

כה — דף י"ט

עוד בהא דלא יאכל אדם קודם שיתן לבהמתו בין בחול ובין בשו"ט, וחמיה על הפוסקים דס"ל מצילין מזון ג' סעודות לבהמה בשבת.

כו — דף י"ט

מי שאינו יכול להאכיל לבהמתו בהיתר כגון בשבת אי מותר לו לאכול קודם שיתן לבהמתו. מי שיש לו עבדים שמאכילין לבהמתו אי מותר לו לאכול קודם שיאכיל לבהמתו.

כז — דף י"ט ע"ב

הלומד את הגדול אי מותר להוציא השם כתיקונו כלומד עם הקטן. הלומד תורה לעצמו אי מותר לפרש השם.

כח — דף כ' ע"א

אי מותר לכתוב ד"ת על גלויה ולשלחו בבית דואר (פאסט קארט בלע"ז).

כט — דף כ' ע"ב

אכל ונסתפק אי הוה כשיעור לברך מעין שלש, ואכל כשיעור ודאי ממין אחר, אי יכול לכלול הספק בברכה ולא הוה הפסק.

ל — דף כ"א

המאחרים לעשות הקפות בש"ת אי מוטב לקדש ולאכול קודם ערבית או להתפלל קודם ערבית ואח"כ יקדש.

לא — דף כ"א ע"ב

במצות טבילת שחרית בכל יום קודם התפלה.

לב — דף כ"א ע"ב

מי שהכניס מכונת כביסה (וואש מאשין) אוטומטית בבית עכו"ם לשכר כיצד ינהג בשבת. בשיטת הפוסקים כירושלמי דיש שביחת כלים בשבת. וחילוקים בזה. בדין להפקיר כלים או בהמתו לשבת. איסור שכר שבת וכמה חלוקים בדין שכר שבת.

לג — דף כ"ד ע"ב

המעמיד מכונה אוטומאטית ברחובות קרי' שמוכרין

מפתח ענינים במשנה הלכות – מדור התשובות חלק רביעי קצו

נג – דף ל"ט ע"א

בסוגיא דפרס מחצלת ע"ג הקורה והגביה ג"ס
ובמחלוקת הרא"ש והרשב"א.

נד – דף מ ע"ב

הרוצה לעשות עירובי חצרות אי מוטב לקנות רשות
מבעה"ב. או משומר הבית (סופער בלע"ז) או צריך
לקנות מכל הדירים דוקא. שכירו ולקטו דמהני בזה
הוא מטעם בעלים או מטעם שליחות.

נה – דף מא ע"א

נסתלק שכירו ולקטו אי צריך שכירות מחדש. בזמן
הזה שרוב הדירות בין העכו"ם אי יש להקל בלי
שכירות היכי דאינו יכול לשכור, כמו שהתירו ברבית,
והשגה על מהר"ם שיק.

נו – דף מ"א ע"ב

יצא עכו"ם אהר ונכנס אחר במקומו אי צריך לחזור
ולקנות רשות מבעה"ב.

נז – דף מ"א ע"ב

אינו בעיר והעירוב מונח בביתו אי מותרים שאר
דירי החצר לסלטל בדירותיהם. עירוב המונח
בביהכ"נ של רעפארמער או קאנסערוואטיווען אי
הוי עירוב.

נח – דף מ"ב ע"א

הדר בבית עם מומרים ר"ל היאך יעשה עירוב.

נט – דף מ"ב ע"א

עוד בדיון קנית רשות והעיקר לשכור רשות מבעה"ב
והסופער אינו אלא כשכירו ולקטו של הבעה"ב
ולא של הדיירים שם. עד כמה קונה שכירות ואיזה
כח נשאר לבעה"ב. המשכיר חפץ לחבירו ורוצה
לשנותו באחרת כיצא בו.

ס – דף מ"ב ע"ב

עוד בדיון שכירת רשות ובירור גדול במחלוקת
הראשונים ז"ל, ושכירו ולקטו הוא מטעם שליחו
או מטעם בעלים ונפ"מ אם מוחה בעה"ב, תמיה
וישוב לרשב"א בזה. למ"ד משום שליחות הא אין
שליחות לנכרי. ישוב להגרש"ז דשכירו ולקטו צריך
להיות בביתו דוקא. פ"י מה שאמרו בידו לסלקו.
בדיון קונה רשות מאדון העיר. בחדר המדרגות (האלל
בלע"ז) לעולם הוא של בעה"ב.

סא – דף מ"ה ע"א

בדיון שכירות רשות לשבת מהמשכיר

סב – דף מ"ו ע"א

שכירו ולקטו בלי תשלום שכר.

סג – דף מ"ו ע"א

אי מותר להניח חמץ בכלי האשפה המונחת בחצירו
ערב פסח.

סד – דף מ"ז ע"ב

עיסת מצה שהניחה במקרר (פריזער בלע"ז) אי
מותר לאפות ממנו מצה בחוה"מ.

דבאיסורא דאורייתא נמי התירו משום הויקא לרבים.
עד כמה מקרי הויקא דרבים מחלוקת הריב"ש
והתשב"ץ. מביא שיטת הראב"ד דאמירה לעכו"ם
בדבר שאפשר לעשותו ע"י ישראל מותר.

מז – דף ל"א ע"א

במחלוקת בעה"מ והרא"ש במת בשבת אי נעשה
המטה בסיס לדבר האסור. וישוב למג"א התמיה בזה
המניח מוקצה בשבת אי נעשה בסיס לדבר האסור.
ישוב לקושיטת הגרע"א בגה"ש שבת מ"ג.

מז – דף ל"ב ע"א

אי מותר להיות סרטור בעתונים הנדפסים גם בשבת.
ואי מותר להזמין עתונים שנדפסים גם בש"ק. ולקרות
בהם. ואי יש חלוק בין המדפיס ישראל או עכו"ם.

מח – דף ל"ג ע"א

אי מותר לתת מים או שאר משקין במקרר בשבת
לעשות מהם קרח (אייו קיובס בלע"ז). בדיון גרמא
בשבת. ואי יש בנין באוכלין, ובכלים, בדברי
הירושלמי בנין לשעה אי הוה בנין. בענין מגבן אי
הוה איסור דאורייתא. שיטת בעה"ת דאסור להניח
רוטב דגים או רגל קרושה בשבת. בדיון נולד בשבת.
תמיה על הפמ"א בפ"י על בעה"ת. שלג ברד וכפור
דיון מים או אוכל להם. ישוב סתירת רמ"א א"ח
מסי' ש"ח לס"י ש"כ והשגה על דובב משרים בנידון
הג"ל ע"ש באריכות בכל הענינים.

מט – דף ל"ה ע"א

מודד חם שהשתמש בו בשבת אי מותר להוריד הכסף
חי. מדידת הזמן אי מותר בשבת.

נ – דף ל"ה ע"ב

חולה שיש בו סכנה וספק אם הרופא בביתו אי מותר
לחלל שבת ללכת לרופא מספק. ראי' מדברי המג"א
דבעינן שתהא רפואה ידועה ולבסוף דחוויה לדבריו.
בדיון דאין הולכין בפק"נ בחדר רוב. חלוק בין הספק
על הרפואה או הספק במציאות. באיסור שבת דחוויה
או הותרה הוא אצל חולה. מי שמוכרח לנבלה או
לחלל שבת איזה מהם דחין. ישוב למהר"ק שתמהו
עליו מתוס' שבת ע"ב. פ"י חדש בדברי ירושלמי
חגיגה באלישע בן אבויה ה"י הורג גדולי ישראל.
העושה מלאכה לחולה אי הוה מלשאצל"ג. העושה
מלאכה באונס ויכול לעשותה ע"י שנים לא מקרי
אצל"ג. במלאכה דרבנן אי שייך שנים שעשאוהו.
ראי' דאפילו על ספק רפואה מחללין השבת ודברי
מג"א צ"ע. אין מחללין שבת על רפואה סגולית.

נא – דף ל"ח ע"א

אי מותר ליקח כדורים (ווייטאמין פילס בלע"ז)
לבראים בשבת. אות ב' מי שאינו יכול לישן אי
מותר לו ליקח כדור שינה.

נב – דף ל"ח ע"א

איסור להשתמש לחוננים בשטימגאבעל לסדר נגינותיו
בשבת. אי יש היתר לכלי שיר בזמן הזה ותמיה על
בעל מלמד להואיל ועה"ש סי' של"ח. אי מותר לקרא
חבירו בצפצוף פה בשבת.

פא — דף פ"ב ע"א
בבתי כנסיות נכון לסדר המגורה בדרום והגרות בין מזרח למערב בחנוכה.

פב — דף פ"ג ע"א
במי שיש לו תינוק בביתו אי מוטב שיניח את בנו הקטן בן י"א שנה אצלו ותבא אשתו לביהכ"נ לשמוע קריאת המגילה או שמוטב שבנו הקטן ישמע.

פג — דף פ"ג ע"ב
משרד ארץ ישראלי שלח מפועליו לסניף ארה"ב לג' שנים מה דינו ליו"ט שני.

פר — דף פ"ד ע"א
עוד בענין הג"ל.

פה — דף פ"ה ע"א
השומע קריאת המגילה או טאר מצוה על רעדיא או טעלעפאן אי יצא.

פו — דף פ"ו ע"א
קול אשה על הראדיא ומייקראפאן וטעלעפאן אי הוה ערוה.

פז — דף פ"ו ע"ב
השולח מנות מאינה מוקפת חומה למוקפת חומה אזלינן בתר הנותן או המקבל.

פח — דף פ"ז ע"א
איש הנמצא במקום שאין שם רק נשים מה יעשה בשילוח מנות.

פט — דף פ"ז ע"ב
אם יכולין לקיים שלוח מנות על הטעלעפאן, הנותן משלוח מנות מאיסורי הגאה לחולה שיבס"כ.

צ — דף פ"ח ע"א
השולח מנות למי שנשתכר כלות אי קיים המצוה.

צא — דף פ"ח ע"ב
אי מקיים מצות משלוח מנות בחידושי תורה ששולח.

צב — דף פ"ט ע"א
פ' בדברי תוס' מגילה נאמרה לקרות ולא לכתוב דף ז' ע"א.

צג — דף ע' ע"א
שיניים תותבות שאוכל בהם כל השנה כיצד יעשה לפסח. במחלוקת הרמ"א והרש"ל בכלי שני בדבר גוש. ישוב סתירת המחבר ופ"י חדש במה שאמרו סכין רוב תשישתו בכלי ראשון. היתר להכשיר השניים לפסח.

יורה דעה

צד — דף ע"ב ע"א
בדין מפרנסת לב"נ ואי ב"נ מצווה על הנחירה. בקושי הראשונים אמאי שוחט נאמן אשחיסה נגר חזקת איסור. בן פקיעה אי מותר לב"נ בלי שחיסה. אי אמרינן בעכו"ם איסור חל על איסור. אבמה"ח בב"נ מקרי יש היתר לאיסורו, וישוב לדברי הרמב"ם בתלש אבמה"ח ואכלו חייב שתיים. נחירה אי מתרת

פה — דף מ"ה ע"א
מי שהוא בבית האסורים אי מותר למכור לעכו"ם מנתו שיגיע לו בפסח.

פו — דף מ"ה ע"ב
ביצים רחוצים אי יש בהם חשש שרצאם במים חמוצים לפסח.

פז — דף מ"ט ע"א
ההולך מביתו לפסח כיצד יעשה בבדיקת חמץ בביתו קודם שיצא.

פח — דף מ"ט ע"ב
הכשר שיניים תותבות (פאלשע ציין) לפסח ומבשר לחלב אי בעי הכשר.

פט — דף נ' ע"א
אינו יכול לשתות הרבה יין אי יותר נכון ליקח כוס גדול כשיעור ג' ביצים לר' כוסות ולשתות רוב כוס מליקח כוס קטן ולשתות כלו, ואריכות גדולה בדיון דנתקטנו שיעורים.

ע — דף נ"ב ע"א
מי שלא הניח עירוב תבשילין אי יכול להיות שליח לבשל למי שהניח עירוב.

עא — דף נ"ב ע"ב
מי שלא הניח עירוב תבשילין אי נאסר גם קמחו.

עב — דף נ"ד ע"א
ביהכ"נ שעושים ריקודים בנשף שנתי רק איש ואשתו אי יש בזה איסור.

עג — דף נ"ה ע"א
ראשון דהגבלה שחל ביום א' אי מותר להסתפר ע"ש הקודם.

עד — דף נ"ז ע"א
עוד בענין הג"ל.

עה — דף נ"ז ע"ב
חולה שיבס"נ ביוה"כ אי מותר לאכול כל צרכו בבית אחת או יאכל פחות פחות מכשיעור.

עו — דף נ"ז ע"א
טעם דאין מברכין ברכת המצות על אכילת עי"כ.

עז — דף נ"ח ע"ב
מי שצוהו הרופא שלא יתקע בשופר ועבר ותקע אי הוה מצוה הבי"ע.

עח — דף פ' ע"ב
בנות יעקב אמרו תהלים ברבים אי מותרים לומר שלש עשרה מדות וכל דבר שצריך עשרה.

עט — דף פ"א ע"א
במה שרצו לחדש קצת מחכמי ירושלים דבזה"ז צריך להרבות שמן לחנוכה שידליק עד חצות.

פ — דף פ"ב ע"א
אם מזכירין של חנוכה בברכת מעין שלש.

לעכ"ם מפרסכת בשחיטה לישראל. ישוב לקושי
הגאון מאוסטראווצ.

צה — דף ע"ד ע"א

ישוב לקושי א"ו שוחט אמאי מהימן במאי דאיתחזק
איסורא. ישוב לדברי רבינו ברוך שבמרדכי ריש
חולין. מי שנחנו לו בשר לאכול ולא ראה בית
השחיטה כמה נאמין לו. ישוב לקושי פנ"י אשיטת
הרא"ם דע"א כשהחזק בכשרות נאמן היכא דאיתחזק
איסורא. כל כולו או רבו משמע. שחיטה הוה רוב
החלוי במעשה ואי אמרינן סמליה הוה רוב קלוש
מאד. שיטת בעה"ע"ט באריכות בזה.

צו — דף ע"ו ע"א

איסור דם ביצים במדי נתינו שרובא דרובא נולדים
בלי זכר. קושי הריב"ש במצא עוף ואינו מכיר
יהי טהור דרוב עופות טהורות הן ובמצא הלך אחר
הרוב.

צז — דף ע"ז ע"ב

ישוב סתירת הרשב"א בסוגיא דמסקין כלים שבת
וביצה. אי מבטלין איסור דרבנן לכתחילה. ופי' הגמ'
התם מקלי קלי לאיסורא. בשיטת הרשב"א דמוקצה
מותר בהנאה היכא דהנאה בלי טלטול. וישוב
לקושי הח"ס. ישוב לסתירת המג"א באיסור הסקה
במוקצה. איסורי הנאה לאחר שנשרפו מותרים בהנאה.
השורף שרץ לאכול אפרו לרפואה.

צח — דף ע"ח ע"א

עוד להג"ל במחלוקת הראשונים בדשיל"מ דאפילו
בדרבנן לא בטיל היכי דמקלי קלי לאיסורי בטל ובפי'
הגמ' ביצה. אי מותר להדליק מוקצה ביו"ט בלי
לטלטלה, מביא שיטת הבע"מ דתא וכל חמץ ע"פ
אחר חצות עד הלילה מקיים מצות תשביחו.

צט — דף ע"ט ע"ב

אי מותר להוציא דם מבשר ע"י מכונה (מאשין)
המוציאה דם מבשר ולבשל בלי מליחה. מביא ג'
אופנים להכשיר בשר לבשל. מחלוקת הרמב"ם
והראב"ד אי מותר לאכול בשר חי בלי מליחה. שלחו
ממתיבתא דהאידינא לא בקעין בחליטה. במחלוקת
הראשונים אי מליחה מוציא כל הדם מן הבשר או
רובו. ג' טעמים בפעולת המלח דעת הרמב"ן שהמלח
שורף הדם ודעת הרשב"א רק מושכו לחוץ ודעת
החנינוך שמיבשו. מביא דעת הריב"ש שבהלכות
התורה אין לסמוך על חכמי הטבע.

ק — דף פ"א ע"א

כד שנצלה מכורב ביייר כסף (אלומיניום פויעל)
אי הוה כמבשל.

קא — דף פ"א ע"ב

דג טמא שנמצא במעי דג טהור ושהה בו מעל"ע
אי אסור משום כבוש כמבשל. אי שייך כבוש ביבש
ביבש והשגה אפרי צדיק דבמבשל לא שייך כבוש.
שיעור כבוש כמה הוא. דם הכנוס בלב מעל"ע אי
הוה כבוש ותמיה בדברי מהרש"ק בזה שדבריו
סותרים. מונח בקרב אי הוה כבוש.

קב — דף פ"ב ע"ב

על דבר התוארים הגדולים שכותבין בזה"ו.

קג — דף פ"ב ע"ב

שמננת וחלב של עכ"ם אי מותרים במקום דאיכא
פיקוח המדינה. חלוק בין שמננת הנקרא סוויט קרים
שעושים ע"י מכונה ושמננת המוקפה מאליו. אי
יש לסמוך אנסיון של כעמיקער בדינים אלו. פי'
בדברי הפ"ח בענין זה, בשיטת רש"י דחלב נאסרה
במנין ופי' הח"ס וקושי החו"א עליו. ישוב בשיטת
רש"י מקושי החוס' מפני מה גזרו על הגבינה לדעת
הפוסקים דחלב לא נאסרה במנין חמור לדין דא"כ
אסור מטעם גדר. טעם דישאל יוצא ונכנס או יושב
מבחוץ מהני, וסברה חדשה היכי אמרינן מירחת.

קד — דף פ"ה ע"א

אי מותר לקנות גבילות וטריפות להאכילו לבהמתו
או לכלבו, מחלוקת הראשונים לקנות גו"ט להאכילם
לפועליו עכ"ם, מו"מ בגו"ט אסור דאורייתא או
מדרבנן. לקח לפועליו והותירו אי מותר לחזור ולמכרו
וראי מירושלמי מביא בא"ח. איסורי דרבנן מותר
להשתכר בהם. (ועיין בסמוך סי' ק"ו).

קה — דף פ"ו ע"א

בדבר השמן זית הבא מאיטאליא שמרגנין עליו
שמעורב בו שמן חזיר, מביא תשובת רמ"א שהתיר
בזה, ואין לחפש לגבב איסורין על אחבנ"י בדברים
המותירים, (ועיין שאילת יעב"ץ חש' מ"א וז"ל ואין
דרכי להחמיר להמון העם בדבר שאין איסורו ברור
ולא נפיק מיניה חורבה אלא לכ"ע שרי ע"כ ע"ש).
שמן של איסור אי יוצא בו ידי גר חנוכה.

קו — דף פ"ז ע"א

מי שיש לו מכולת (גראסערי בלע"ז) אי מותר לו
למכור גו"ט לעכ"ם. במחלוקת הפוסקים באיסור
סחורה בגו"ט אי הוה דאורייתא או דרבנן, ובנודמנו
דמותר לסחור ומה הנקרא נודמנו. תמוה על שו"ת
זקן אהרן ושאיין לסמוך ארבי' שפסק היסוד כל
הפוסקים. ביאור בדברי הטור בדין סחורה ובדברי
המדרש שהי' מבשל בשר טהור ובשר חזיר. קופסאות
של מאכלי כלבים מגו"ט מה דינם. (ועיין לעיל סי'
ק"ד).

קי — דף פ"ח ע"ב

אי מותר לשתות מי סודא הנקחים ממאשין שלא
נטבלו בהקבוקים. ובסופו מכתב מהגאון בעל מחנה
חיים דלהמציא איסור חדש הוא אחריות גדול.

קכ — דף פ"ט ע"א

אשה שהניחה שפחתה (נכרית) בבית והי' שם יין
מה דינו.

קכא — דף פ"ט ע"ב

ביהכ"נ שהכניסו בה שעון עם צורת אדם. אי חצי
פרצוף גמי אסור או דוקא פרצוף שלם ועוד בענינים
אלו.

קי — דף צ' ע"א

אי מותר להתפלל בביהכ"נ שיש שם צורה. ואי שפיר עבדין המציירים על הכתלים מיני חיות ועופות.

קיא — דף צ' ע"א

שעון שמונה על בית תפלתם מבחוץ אי מותר לישראל לראות בו השעות.

קיב — דף צ' ע"ב

בדין סוחר הגורע משיוו המקח עבור תשלום מזומנים (הנקרא קאסע שקאנטא או קעש דיסקאונט בלע"ז) אי יש בזה משום איסור רבית וארוכות גרולה בחלוקים בין שאומר קודם גמר המקח או לאחריו ואי יכול לחזור המקח ולהתנות ועוד חלוקים מדברי רבותינו הרשד"ם ורדב"ז מהר"ם ש"ך ובית שערם ומחנ"א. מחלל שבת בפרהסיא אי מותר להלוותו ברבית.

קיד — דף צ"ג ע"ב

סוחרי יהלום שמקבלים טשעק מאוחר לשנה עם 6 אחוזים רבית נכתב על הטשעק. והבנק נותן להמוכר המעות מיד ולוקח הרבית מהלוקח אי יש בזה משום רבית, ואת"ל יש דאורייתא או דרבנן.

קיד — דף צ"ד

הקורא עצמו או לבנו בשם עכו"ם אי עובר משום ובתקותיהם ותמיה להמר"ם ש"ך בזה. איסור להסיק שם בשם רשע.

קכז — דף צ"ה

בני אדם שלובשין במלבושי מאדערן בלע"ז אי עוברים משום ובתקותיהם לא תלכו חיוב על כל בני ישראל להיותם מצויינים במלבושיהם אנשים ונשים.

קכז — דף צ"ה ע"ב

אם יש שיעור לאורך הפאות. ביאור בגמ' ב"ק פ"ג נהורא שקיל מיניה וכו'.

קכז — דף צ"ה ע"ב

שאובים שהמשיכו על גבי רצפת אבנים אי מהני למקוה. מפלפל בתוס' ב"ב ס"ו ע"ב. נסים שנעשו בבית ראשון אי נעשו בבית שני. צ"ע לתוי"ט פ"א דמאי דאישתמיטתיה מיניה דברי ירושלמי. במחלוקת הראשונים בשיעור הצריך להמשכה, וישוב לסתירת הרמ"א מתמיהת הנ"ח ומ"ב א"ח ס"י שצ"ז ובחיבור לטהרה כלל ג'. המשכה מאיזה טעם מהני.

קכח — דף צ"ז

דבר חדש דלהפוסקים דס"ל. נתקטנו השיעורים ובני אדם נתקטנו א"כ בומה"ז שיעור שפופרת הגוד צריך להיות ד' אצבעות שלנו וישוב לשיטת הגרש"ז דבני טפח לשיעור שפפה"ג. שיעור ביטול כלי ושיעור שפפה"ג תרומיהו כמצויא רמן.

קיט — דף צ"ח ע"ב

הנשבע שלא לשחוק אי רשאי להגריל לשם מצוה כגון לשם קריש.

קכ — דף ק' ע"א

בן מזורו עד מתי הוא קודם לאביו ללמוד תורה.

קכא — דף ק' ע"ב

בחייב מצות מילה אם הוא על הקטן או על האב ונפ"מ לענין חיוב כרת ועוד.

קכב — דף ק"א ע"ב

הגוהג במעשר כספים אם מותר לשלם בו נדרים ונדבות שלו.

קכג — דף ק"ב ע"ב

הגדור לצדקה ומחשבתו לעני ידוע אי יכול לשנות לעני אחר. במחלוקת הרי"ף ובעה"מ ושאר ראשונים אי צדקה דינה כהקדש דאמירתה לגבוה כמסירתו להדיוט, ונתחייב גם במחשבתו הלב או דינה כגדר. ישוב לסתירת הטור בהא דאין משנין מצדקה לצדקה. דברים שבלב דלא סותרין להדבור לכ"ע היה דברים. כתיבה אי מהני לחייב בצדקה.

קכד — דף ק"ד ע"ב

נשים אי מותרת לקבץ מעות לצדקה.

קכה — דף ק"ה ע"א

אי יאי לבתי ספר של בנות לשלחם לקבץ מעות לצדקה.

קכו — דף ק"ה ע"ב

בדברי הט"ז אלמה שאומרים בברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

קכז — דף ק"ז ע"א

אי נשים חייבות במצות כתיבת ס"ת.

קכח — דף ק"ז ע"ב

סת"ם שיש בהם נגיעה וניכר ההפסק ע"י זכויות המגדלת מיקרסקאפ.

קכט — דף ק"ז ע"ב

צילום של תנ"ך שאין האותיות נקראות אלא ע"י מיקרסקאפ אי יש בו קדושה.

קל — דף ק"ט ע"א

ס"ת שנפלה על הארץ מצד אחד ר"ל ומצד השני מחזיק בידו אי חייב להתענות. ומי הם חייבים להתענות ומקור לתענית זה. עוד שם בס"ת שצריך להחליף יריעה, אי סגי ביריעה אחת שלא לגרום נגיזה לשאר יריעות.

קלא — דף ק"י ע"א

הנכנס לבית שלו בחו"ל אי מחויב במזוזה מדאורייתא מיד.

קלב — דף ק"י ע"א

השוכר בית ונתן דמי מפתח אי חייב במזוזה.

קלג — דף ק"י ע"ב

הקונה בית משותף (קאפעראטיוע בלע"ז) ויש בו

מפתח ענינים במשנה הלכות - מדור התשובות חלק רביעי קצח

ונפל שם בשבת ובמקום שהתינוק הוא חול. מפלפל בחקירת הגרע"א בנותן מעות שיחול הקנין בשבת ותמיה עצומה על האחרונים שלא הוכירו משו"ת מורה"י ברונא דפשיטא ליה לאיסור.

קכב — דף ק"ח ע"ב
בכור שלא נימול עד יום שלשים ויש לפניו ב' מצות מילה ופדיון איזה מהם קודם, מי שלא פדה ביום שלשים מתי עובר בעשה.

קכג — דף ק"ח ע"ב
חכם אי רשאי להורות לעצמו באיסור והיתר. ואי יש לחלק בין איתחזק איסורא ללא איתחזק. ובסופו חקירה אי היו משקין סוטה במדבר.

קכד — דף ק"ח ע"ב
אונן שלא חל עליו עדיין אבלות אי חייב בתפילין. אבל ביום ראשון אסור בתפילין אפילו לאחר הקבורה. ביאור בדין נמסר לכתפים.

קכה — דף ק"ח ע"ב
בדין לפנות קבר מארצות תחת מסך הברזל לארץ ישראל. אי יש מצוה לקבור בא"י למי שמת בחו"ל. ואת"ל יש מצוה אם יש חלוק בין נקברו כבר בחו"ל או לא נקברו ועוד כמה חלוקים.

קכו — דף ק"ח ע"ב
כהן אל יבקר בבית חולים. כהן צריך רפואה ואין בו סכנה אי מותר ליכנס לביה"ח לרפואה. כהן שמת ועשו לו נתוח (אטאפסי בלע"ז) בניו אסורין לטמא לו. מקור לס"ק למת.

קכז — דף ק"ח ע"ב
ישוב לתמיהת מהרש"ק אי מת מקרי אדם שהניח הגאון בהפלא ופלא, ודבריו ז"ל נפלאו עד למאד. במחלוקת הראשונים בקברי צדיקים אי מטמאין וישוב הגמ' סוכה כ"ה ולקושת הרשב"א שם.

קכח — דף קכ"ג
לשר המדינה באיסור הלנת המת, והיכן מבואר בתורה דהוי איסור דאורייתא. ועל מי חל האיסור.

קכט — דף קכ"ג ע"ב
עוד בענין הג"ל.

קל — דף קכ"ד
מי שצוה שלא לקברו חייבין לקברו מ"מ, ואין לו כפרה, וי"א דאפה"כ יש לו כפרה.

קלא — דף קכ"ד
ישוב לדברי הרא"ש מסתירת הח"ס עליו בדיני גוסס בידי אדם. חלוק בין גוסס בידי אדם לגוסס בידי שמים, כהן אסור ליכנס לגוסס.

קלב — דף קכ"ד ע"ב
אי מותר לקרא שם לולד שנולד ביום שנפטר בו בעל השם.

קלג — דף קכ"ה
מי שיש לו יא"צ בשבת ורוצה להתפלל כל התפילות

שותפים עכו"ם אי חייב במוזוה ואת"ל חייב דאורייתא או דרבנן. מפלפל במחלוקת הראשונים בשותפות עכו"ם אי חייב במוזוה.

קלד — דף ק"א
הדר במעוני קיץ (קאנטרי בלע"ז) יותר משלשים יום אי חייב במוזוה, ואת"ל חייב אי מברך עליה. ב' טעמים דעד ל' יום פטורין מן המוזוה בחו"ל. השוכר חייב במוזוה דאורייתא או דרבנן. ביאור הא דשכירות ליומא מכר הוא וגם שאלה ומתנה הוי כמכר. הבדל לשוכר מישראל לעכו"ם לענין חיוב מוזוה.

קלה — דף ק"א ע"ב
הדר בבית של הפקר, של גזל, של משכון, ושל מתנה ע"מ להחזיר, אי חייב במוזוה מדאורייתא או דרבנן עכ"פ. תמיה על הרמב"ם וש"ע הפוסקים שלא הביאו דין מוזוה בבית של הפקר. ובירור גדול בס"ד בדינים אלו.

קלו — דף ק"א ע"ב
עוד בהדר בדידת ארעי יותר משלשים יום אי חייב במוזוה. בדברי היש"ש לחלק בין מכירה לשכירת הבית, ותמיה ביש"ש ב"ק דהמשאיל יכול לאסור בקונם.

קלז — דף ק"א
בדברי הרמב"ם פ"ב מגדלים דהפקר הוי מטעם נדר, ובדברי קצוה"ח התמהים בזה.

קלח — דף ק"א
ישוב סתירת רש"י מפסחים ר' וע"ז ט"ז ועוד כמה מקומות דשוכר חייב במוזוה דאורייתא, וביאור רחובות פסחים הג"ל דמוזוה חובת הדר אפילו בשוכר בית שאינו שלו.

קל"ט — דף קמ"ו
בפסק חכם אחד שארונים קיר (קלאזעטס בלע"ז) חייבים במוזוה אפילו אין להם ד' אמות וביאור רחובות איזה פתחים חייבים במוזוה ואיזה מהם פטורים.

ק"פ — דף קמ"ו
בית שהדלת שוקפת על המוזוה מבחוץ ואין מקום להניח המוזוה על המוזוה אי ינית המוזוה אחורי הדלת מבחוץ על הצד. פירוש בדברי הרמב"ם והטור בהניחת אחורי הדלת פסולה. ומתא נקרא אחורי הדלת לדעתם וישוב לדעת הרמ"א והטור שכתבו שאם שנה אינו מעכב ואריכות גדול לישב הפוסקים שלא יחלוקו זה על זה. באות י"ב הערה שאין לדבק מוזוה בנייר דבק.

קפא — דף קמ"ז
מי שהוא בדרך רחוקה ויש לו בן לפדות יכול לעשותו על הטעלעפאן ומקרי ע"י עצמו ולא ע"י שליח. עוד להג"ל.

תינוק שנולד בחו"ל ואביו נמצא בשעת פדיון בא"י

ואחד יש לו יא"צ באמצע השבוע ורוצה להתפלל מוסף. מקור נכון לחיוב תפילה ועליה למפטיר ומוספין וקדישים.

רבא — דף קע"ב ע"א

אי קי"ל כמ"ד סוכה בעי ראוייה כל שבעה.

רבב — דף קע"ב ע"א

השקה היא מטעם זריעה או מטעם טבילה.

רבג — דף קע"ב ע"ב

אי מותר להלות לבניו ברבית לטעימן טעם רבית.

רבד — דף קע"ב ע"ב

המודר הנאה מחבירו דקי"ל מותר לתקוע לו שופר ותא קמתהני מפרוטה דר"י.

רבה — דף קע"ה ע"א

העושה מגין בביתו אי רשאי לקרא ישראל במקום כהן.

רבט — דף קע"ה ע"ב

גרם הנאה אי אסור בגדרים.

רלח — דף קס"א ע"ב

הנודר מעות לצדקה ונתנו לעני ונמצא עשיר אי קיים גדרו.

רמח — דף קצ"ב ע"ב

אי מותר לחתוך טלטול בשר לתינוק. ותינוק שצריך ניתוח קודם מילה כיצד יעשו.

אבן העזר

קנד — דף קכ"ו ע"א

אשה שנתעברה ע"י הזרעה מלאכותית אי יצא הבעל בולד זה ידי פ"ו.

קנה — דף קכ"ו ע"א

איסור להשתמש בהזרעה כזו ליקח זרע מאיש אחר להתעבר. (ועיין בסמוך ס"י ק"ס).

קנו — דף קכ"ו ע"א

בתמיהת האחרונים היאך חייבה תורה להוליד בנים מה שאין בידו אלא בידי שמים.

קנז — דף קכ"ו ע"ב

מי שנשא אשה ולא זכה להוליד ממנה אי קיים מצות פ"ו במה שהשתדל להוליד.

קנח — דף קכ"ז ע"א

אי קיים מצות פ"ו בבן ממזר ר"ל. ומפלפל בדין מצוה הבאה בעבירה. האומרת טמאה אני.

קנפ — דף קכ"ח ע"א

אי כופין על מצות פ"ו. ביאור בסתירת דברי הרא"ש בדין כפי' וי"ל בין כופין לגרש ובין כופין לישא אשה. אות ג' לטעום מים קודם הבדלה.

קפ — דף קכ"ח ע"א

אשה שנתעברה ע"י הזרעה מלאכותית מפסול לה אי היה הולד ממזר. איסור להשתמש בהזרעה כזו ליקח זרע מאיש אחר, ואפילו נימא דאין הולד ממזר מ"מ איסור חמור הוא להעוסק בה. אשה שעברה וקבלה זרע מאיש אחר ע"י הזרעה אי נאסרה לבעלה.

קפא — דף ק"ל ע"ב

בשאלת מי הוא יהודי ע"פ דין תה"ק ואיזה תנאים צריך לקבל עליו יהדות. היאך ובמה נעשה אברהם אבינו ע"ה היהודי הראשון, מי שאינו מאמין בתורה שבכתב ושבעל פה אינו בכלל יהודי.

קפב — דף קל"א ע"ב

עוד בנידון הנ"ל מי הוא יהודי. ב' מי הוא היוצא מכלל ישראל ע"פ הלכה. משומד לאמונה אחרת אם אעפ"כ בשם ישראל יכונה, ישוב סתירת הרברים דפעמים אמרו דיש לו דין ישראל ולפעמים אין לו גדר ויסוד חדש בכל זה, ופי' מאמר אע"פ שחטא ישראל הוא.

קפג — דף קל"ג ע"א

אי יש סמך בהלכה להכרת אב ובנו ע"י בדיקת דמים שלהם.

קפד — דף קל"ג ע"א

אב או אם אי נאמנים לומר זה בני ממזר, בדבר ר' סעדיא גאון דסמכינן על בדיקת דמים להכיר הבן. אי יש לסמוך אנביא להכיר הבן.

קפה — דף קל"ד ע"ב

בדברי הגמ' יומא שסמכו לפסק הלכה במה שהמן ה' מודיע. ואי סמכינן אדברי נביא בהלכה, וישוב להכפ"ת. משה רבינו ה' דן ע"פ ה' בלי עדים, ושלמה המלך אי ה' דן בלי עדים נחלקו בו הש"ס ס"ל דלא ה' דן בלי עדים ובזוה"ק ובמדרש מבואר דדן בלי עדים.

קפו — דף קל"ה ע"א

מי שנחתכו ביציו ע"י נחות מחמת חולי אי נאסר באשתו. פצ"ד אי כופין אותו לגרש. ביאור פרש"י לא יבא ממזר ובמחלוקת הראשונים ז"ל. אי פצ"ד מותר בממזרת. מחלוקת הראשונים פצ"ד ע"י חולי אי נאסר לבא בקהל וחלוק בין חולי לחולי. ישוב לדברי יש"ש התמהוהים. מ"ש סריס בידי שמים מסריס בידי אדם, וטעם איסור פצ"ד.

קפז — דף קל"ז ע"ב

המגדל ילד בביתו אי מותר לקראו על שמו ולשבחו ממנו ההורים האמתיים. בדברי חז"ל כל המלמד את בן חבירו תורה ובהא דהמגדל יתום בתוך ביתו. בדברי רמ"א אי קטן עולה לתורה בשם המגדלו. אסופי ושחוקי וגר על שם מי קורין אותם. י"ד דברים עליהם נבנה האיסור לשכח ההורים אמתיים.

קפח — דף קל"ח ע"ב

עוד בהנ"ל. בילד שנשכחו ההורים או לא נודעו ההורים שלו אי מחייב המגדלו להודיעו שאינו בנו.

קפט — דף קל"ח ע"ב

עוד בהנ"ל מצוה גדולה לפרסם לכל מי שידוע בילד כזה שאין זה בן המגדלו כדי לאפשרו מאיסורא כשרואה שהמגדלו אינו רוצה להגיד לו. אבל סתם לבותו ח"ו.

קע — דף ק"ט ע"א

עוד בדין המגדל ילד. מי שלקח ולד נכרי ומל וטבל אותו לשם גירות האין יכרך בנתינת השם שלו.

קעא — ק"מ ע"ב

גר שרוצה להחזיק עצמו שם אב שהוא שקר. ואם ישראל יכול לשנות שם אביו.

קעב — דף קמ"א ע"א

בא על האשה ולא הוציא זרע אינו מטמא לא את האיש ולא את האשה.

קעג — דף קמ"א ע"א

אי מותר לנשק בת בנו הקטנה כבת בתו הקטנה, בדינא דאסור להסתכל בבגדי צבעונים. בדברי הריטב"א והי"ש"ש דהכל לש"ש, וברש"י פסחים ג"א דאסור לרחוץ באביו וחמיו.

קעד — דף קמ"א ע"ב

טעם בקטנה שנתקדשה דאסור לחבקה ולנשקה סברא ישרה לפי דעת המאירי קידושין.

קעה — דף קמ"ב ע"א

הרוצה לישא אשה פסולה בני משפחתו מוחין בידו וישוב לדברי רמ"א א"ע סי' ס"ב.

קעו — דף קמ"ב ע"ב

אשה שנשאת לנכרי בערכאות ונתרחקו זה לזה ולאחר זמן פטרה בערכאות מאימתי מתחילין ימי הבחנה. נשאת לעכו"ם אי צריכה להמתין ג"ח ומאיוזה טעם. יפת תואר צריכה הבחנה.

קעז — דף קמ"ג ע"א

אשת מומר שנתגרשה אחר ג' שנים שנתפרדו זה מזה אי צריכה להמתין ימי הבחנה אחר קבלת הגט. ואי יש להקל בשעת הדחק כנוביי סי' פ"ט. קדש אשה וברח וחזר לאחר צ"א יום.

קעה — דף קמ"ג ע"ב

בנידון דבר חדש דגר שמל ולא טבל מקרי בר הוי לענין קידושין. מביא גמ' ברכות מ"ז לעולם אינו גר עד שימול ויטבול ומחלוקת הראשונים בגר שמל ולא טבל ונגע ביין אי נאסר היין. גר אי בידו הוא לגייר. פי' בגמ' מי לא טבל לקריו. חלוק בין קטן דחשוב בין קידושין ובין גר שמל ולא טבל בד' אופנים. ישוב קושיית התוס' דנכרי ועבד הבא על בת ישראל וישוב קושי' הח"ש דשו' אנפשי' חד"א.

קעט — דף קמ"ה ע"ב

עכו"ם שמל ולא טבל אי שייך ביה טומאת זיבה.

קפ — דף קמ"ה ע"ב

מפני מה נתחייבו אנשי שכם מיתה.

קפא — דף קמ"ו ע"א

ישוב לקושיית הגרע"א והח"ס היאך גוטלין שכר מקבורת מתים שאסורים בהנאה. ותמיה על דבריהם ממשנה כתובות ו'תשכ"ץ.

קפב — דף קמ"ו ע"ב

אי יש שום צד חיוב על האם למול את בנה. פי' בדברי הר"ח יומא פ"ה. שיטת ר"ח א"ז דהיכי דלייתא לאב, החיוב על האם למולו ודבריו תמיהים.

קפג — דף קמ"ז ע"א

בדברי ספר האשכול דבשליל אינו חייב משום אותו ואת בנו.

קפד — דף קמ"ז ע"ב

למ"ד קטן מוליד אי חייב למול את בנו מדין אב הגם דאת עצמו אינו חייב למול עד שיגידיל.

קפה — דף קמ"ז ע"ב

בקושיית הי"ש"ש סומא חרש היאך מותר באשתו. תמיה היאך לא הרגיש יעקב בטביעת עין דקלא. בשיטת הרמב"ן דבג"א יכולים להשוות קולם א"כ היאך אכתי בג"א מותרים בנשותיהן בלילה. פי' באבות דר"ג מלמד ששינה הקב"ה קולות בג"א. חילוק חדש דבבית לא צריך טב"ע דקלא. מחלוקת הראשונים במי שהכיר בקול אי יכול להעיד עליו לענין שאר דברים.

קפו — דף קמ"ח ע"א

אי מותר לנסוע בבאס או סאבוויי בלע"ז רכבת תחתית לעבודה שבאים לפעמים לידי נגיעה בנשים. איסור נגיעה באשה שאינו שלו ואיסור הסתכלות בנשים. נגיעה שלא לשם חיבה אי אסור להרמב"ם מדאורייתא. ראי' להרמב"ם דאסור לנשק אחותו הגדולה. הנוגע באשה שלא במתכוון אי יש בו איסור, אי יש לחלק בין נשי עכו"ם לישראל לדין נגיעה.

קפז — דף קמ"ט ע"ב

הנכנס במעלית (עליוועטאר בלע"ז) ומצא שם אשה אי חייב לצאת משום יחוד.

קפה — דף ק"נ ע"א

אי יש איסור להיות סדסור בפרוצות נכדיות לנכרים. אי יש יחוד בשפחה מה"ת.

קפט — דף ק"נ ע"א

עכו"ם, כות', או גר, אי אמרינן בהו אשתו משמרתו. ואי עכו"ם מפקרי נשיהו.

קצ — דף ק"נ ע"א

באיוזה סכנה יכולין לסמוך אהא דמן השמים ירחמו. בדין דשומר מצוה לא ידע דבר רע אימתי יכול לסמוך על זה.

קצא — דף ק"נ ע"ב

קונטרס בדיני תנאי בגיטין כמה מיני תנאים, ושלאו בכל תנאי אמרינן שהתנאי מבטל המעשה. בסוד הנעלם להדאב"ד בהשגות על בעה"מ ביצה כ', טעם מבעה"מ דתנאי שאינו כפול גרע מגלוי דעת. מתנה בשאר כסות ועונה אי הוה מתנה על מה שכתוב בתורה.

קצב — דף קנ"א ע"ב

בדין הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה.

קצג — דף קנ"א ע"ב

אי מהני חזרה תוך כדי דבור בגיטין וקדושין, בתנאי קודם המעשה. ראי' מגיטין ע"ה אתקין שמואל בגיטא דשכ"מ. לדעת הראב"ד פשוט דיכול לחזור.

קצד — דף קנ"ב ע"א

תנאי כפול שהתנה בשני צדדים ודיוקא דרישא סותר לדיוקא דסיפא אי בטל התנאי, ואת"ל לא בטל אולינן דיוקא דרישא עיקר דיוקא דסיפא עיקר.

קצה — דף קנ"ג ע"ב

ראי דבתנאים הולכין בתר לשון אחרון.

קצו — דף קנ"ג ע"ב

התנאים שמתנה בגט הם על הגירושין ולא על הגט.

קצז — דף קנ"ג ע"ב

במנהג באגדאד זר ותמיה שנותנין בליל חופה.

קצה — דף קנ"ד ע"א

בזה"ו אי אשה מתעברת מביאה ראשונה דנשתנו הטבעים. מה נקרא ביאה ראשונה. בדברי מהרש"א ונוכחי ח"ס אי לאה נתעברה מביאה ראשונה, ופלא שלא הביאו דברי הראב"ד בבעה"נ.

קצט — דף קנ"ד ע"ב

בהא דאמרו יבעל בעילת מצוה ופורש מהו, ואזהרה לחתנים בזה.

ר — דף קנ"ה ע"א

טעם למה אין נשים עולות לפנין חדשות. פי בדברי רבותינו מגרבוטא הביאם בהגיי"מ פ"ב מברכות דפנים חדשות פי שבאו לחופה ולא הלכו להם כל ז' והוא פלא.

רא — דף קנ"ה ע"א

פי ארוכת הלשון בברכת קידושין.

רב — דף קנ"ה ע"ב

עוד בהנ"ל.

רג — דף קנ"ו ע"א

טעם דדוקא בקידושין אומרים כדת משה בישראל ולא כן בשאר מצות.

רד — דף קנ"ו ע"ב

על מה סמכו העולם לחלוק ז' ברכות תחת החופה, מחלק בין ז"ב דהפטורה לז"ב דנשואין. ראי מירושלמי דברכות הסמוכות לחברתה מותר לחלקם לאומרם בשנים. וחלוק בין לכתחלה ודיעבד.

רה — דף קנ"ז ע"ב

עוד בענין הנ"ל.

רו — דף קנ"ז ע"ב

על מה סמכו העולם לסדר קידושין כשתחת החופה תערוכת אנשים ונשים.

רי — דף קנ"ז ע"ב

בפי מימרא דר"ח לדידי בנתן עדיפא מבנן.

ריח — דף קנ"ח ע"א

במה שחידש ג"א דלא יגרש לב"ש אלא א"כ מצא בה ערות דבר אינו אלא עצה טובה, מבאר דלב"ש הוה באיסור לאו גמור וראי מירושלמי סוטה ובבלי שלהי גיטין, ולב"ה נמי בזווג ראשון לא יגרש בע"כ. קושיא לב"ש דלא יגרש בע"כ למה תקנו חז"ל כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. פי בדברי תוס' שלהי גיטין.

רס — דף קנ"ט ע"ב

בתמיהה הלבוש דמנא הא מילתא דמהגי גט שנותן מאהבה וישוב לדבריו. פי חדש בהא דאמרו כל מה דאמר רחמנא לא תעבוד אי עביד לא מהגי.

רי — דף ק"ס ע"א

עוד בהא דלב"ש לא יגרש אא"כ מצא בה ע"ד, אם הסכימו שניהם לגירושין לב"ש אי מותר לגרש.

רקה — דף קל"ד ע"ב

אי סמכינן אנביא בפסק הלכה, והאיך סמכו על המן במדבר.

רפ — דף קמ"ה ע"ב

מפני מה נתחייבו אנשי שכס מיתה.

חושן משפט

ריא — דף קמ"א ע"א

ראובן רוצה לפסול השליש מפני שדר בביתו של שמעון בחנם. מפסול במשנה ב"מ המלוה את חברו ודר בחצירו חנם, ומחלק בין איסור רבית ובין איסור שוחד. רופא חנם שהי' רגיל אצל דיין העיר אם יכול לדון לו. רב אי כשר לעדות ולדון לתלמידו או לאביו של תלמידו. ב"ד שנמצא בהם אחד פסול בטל כל הב"ד.

ריב — דף קפ"ב ע"א

ראובן בא ממדינת הים ותובע את שמעון לד"ת ושמעון טוען שישליש ראובן מעות שאם יתחייב ישלם ולא יחזור לדמיה"י בלי לציית דינא. אכסנאי שתובע לבן העיר לדון נזקקין תחילה לתובע ואי זיילי נכסי דנתבע נזקקין לו תחלה. בדין עיקול מתי יכולין לעקל המעות.

ריג — דף קפ"ג ע"ב

לעז"ד ממשלתי אי מותר להיות (דווראר בלע"ז) כלומר אחד מהמשתתפין לפסוק במשפטי עכו"ם. אי יש לחלק בין היכי דדיניהם שוין לשל ישראל או לא. ואם יש לחלק בין בעלי דינים עכו"ם או ישראלים. ב"ד של ישראל אי מצווה לכופ עכו"ם לדון בדיני ישראל השייכין להעכו"ם. אי יש נפ"מ בין דיני נפשות לדיני ממונות. אי יש בזה משום דינא דמלכותא.

ריד — דף קפ"ה ע"א

משכן שלא בשעת הלואה לאיזה דבר נקנה. חלוק בין המלוה על המשכן בשעת הלואה או שלא בשעת הלואה. הלואה יש עליו ב' שעבדים. המלוה על המשכון אינו משמט. בסתירת הדברים שכירות אי עושה קנין ולמה קניא. שכירות לאיזה דין הוא כמכר.

רסו — דף קפ"ז ע"א

אי שייך שמיטת כספים ואי כותבין פרוזבל בזה"ז בחז"ל וישוב לסתירת ח"ס בזה. אי יש לקרות ללוי למי שאוכל חדש.

רסז — דף קפ"ז ע"א

כלאי הכרם וכרם של הקדש אי שייך בהו דין שביעית. ישוב דברי התוס' מתמיהת הרש"ש ומג"ח שנעלמה מהם משנה מפורשת. הנוטע למצוה חייב בערלה, הקדיש ואח"כ נטע פטור מן הערלה. תמיה על

רבו — דף קע"ד ע"ב

מי שיכול להעמיד המכונה (קאר) במקום שאינו חייב לשלם בעד זכות עמידה אי צריך לחפש מקום שצריך לשלם.

רבה — דף קע"ד ע"ב

הלומד בספרים שהפקדו אצלו וגאנסו מספרים אי חייב באונסין. מחלוקת הט"ו והקצה"ח בזה. מביא פסק הרא"ש באתרוג שקבל במתנה עמ"ל וגאנס חייב בתשלומים. חלוק בין הגאנה שיכול ליטול שכר עליה ובין מה שנהנה מלימודו שהוא הגאנה רוחניות. מ"ש דברכה"ת הוי ברכת הנהנין. הגאנה הבאה עם המצוה אי מותרת. הגאנה ע"י דיבור אי הוי הגאנה.

רבט — דף קע"ה ע"ב

גרם הגאנה אי אסור בנדרים, מחלוקת הרמב"ן והרשב"א יבמות ק"ג.

רל — דף קע"ה ע"ב

ישוב לסתירת הרמב"ם שפסק דמוכר עצמו אין מעניקין לו כת"ק, ובה"ל מלוה פסק כר"ג. היכא דסוגית הש"ס אולי אליבא דחז"ל הלכה כותיה. וצ"ע בש"ך בשדר"ג.

רלא — דף קע"ו ע"א

שדר"ג אי חל אשכירות והענקה של עבד לגבות לבע"ח מהם. פלפול בדברי השעה"מ בה"ל עבדים הנ"ל.

רלב — דף קע"ו ע"ב

חיוב הענקה לעבד אי תולה בעבד שכופין אותו לישא שפחה. ישוב למל"מ פ"ג מה"ע מקושת השעה"מ.

רלג — דף קע"ז ע"א

ביאור לדברי התומים ח"מ סי' פ"ו ואי שייך שדר"ג בע"ע. שיעבודא דאורייתא או דרבנן. אי ב"ד כופין על מצות הענקה. אפילו למ"ד דבע"ח אינו גובה מעבד מכת שדר"ג, מ"מ מצוה על העבד לפרוע חובו. שדר"ג לא נאמר אלא היכי דהלוה עצמו ה"י מתחייב אבל היכי דבע"ח בעצמו לא ה"י מתחייב ליכא שדר"ג.

רלד — דף קע"ז ע"ב

אי שייך שיעבודא דר"ג בעכו"ם.

רלה — דף קע"ח ע"א

אי שייך שדר"ג היכא דיש לו להלוה לפרוע ובא"ז ב"ק פ"ס מבואר דהוא מחלוקת הראשונים ז"ל ודברי הש"ך בח"מ צ"ע.

רלו — דף קע"ח ע"ב

היכא דחזקה מסייע לרוב אי הולכין בממון אחר הרוב. מביא מחלוקת בעה"מ ומלחמות זת"י ריש כתובות בזה, ותמיה בח"ס. סתירת התוס' מכתובות לבכורות, ישוב לקושת האחרונים דאין הולכין אחה"ר. הא איכא ספק גזל דהולכין בחר רוב.

רלז — דף ק"ט ע"א

משולח שה"י לו הסכם עם ישיבה לקבל אחוזים מעיר

הרמב"ם שהשמיט ירושלמי מפורשת. במחלוקת הב"י והמב"ס בחיוב להפקיר פירות שביעית. אי מותר ללקוט פירות שביעית בדמים, וישוב לפי הרקב"ם.

ריז — דף קס"ה ע"ב

עוד בפירות שביעית אי צריך להפקיר או הם מופקרים מאפקעתא דמלכא. מה טעם פירות הפקר פטורים מן המעשר. פי' חדש בירושלמי שביעית מאימתי אדם זוכה בפירותיו בשביעית. האוסר פירותיו על כל ישראל בשיעית אם חל עליהם איסור שביעית. בשיטת ר"ת דשומר פירות שביעית אסורים לעולם. (ועיין שו"ת שארית ישראל להגרי"ו מינצבערג וצ"ל י"ד סי' ע"ו — ע"ב).

ריח — דף ק"ע ע"ב

בקושת מהרש"א ר' ברכות כהן גופיה מתי קורא. קק"ל אי הוי מ"ע לאכלם וסתירה בדברי הצ"ח בזה. העושה מצוה שכר אי יש לו שכר מצוה. עבר שדינו כאשה מתי נתחייב בעונשין בשנת י"ב או בשנת י"ג. בדברי הרמב"ם פ"ב מה"ט"מ דשיעורין הלמ"מ.

ריט — דף קע"א ע"ב

בקושת הצ"ח פסחים על התוס' דמותר למלוח הפסח והא הוי כבישול. שיטת הר"ן דמולח בשר בשבת חייב משום מבשל.

רב — דף קע"א ע"ב

האוכל בשר חי אי מקרי שלא כדרך אכילתו, וישוב לסתירה בדבר זה ממקום למקום בש"ס ופוסקים. צ"ע במנ"ח וישוב לדברי הכו"פ.

רכא — דף קע"ב ע"א

אי קיי"ל כמ"ד דבעי סוכה ראויה לשבעה.

רכב — דף קע"ב ע"א

דין דהשקה במים אם היא מטעם זריעה או מטעם טבילה.

רכג — דף קע"ב ע"ב

אי מותר להלות לבניו ברבית להטעימן טעם רבית. ותמיה על המל"מ פ"ד ממלוה ה"ח.

רכד — דף קע"ב ע"ב

המודר הגאנה מחבירו דקיי"ל מותר לתקוע לו שופר והקשו התוס' דהא מתהני מפרוטה דר"י. הנוטל שכר לקיים מצוה אבד המצוה. מיהו בירושלמי משמע דמותר לקבל שכר על קיום המצוה. ישוב קושת התוס' בפרוטה דר"י.

רכה — דף קע"ד ע"א

העושה מגין בביתו אי רשאי לקרא ישראל במקום כהן.

רכז — דף קע"ד ע"א

ראובן העמיד מכונה לפני מדין (מיטער בלע"ז) ושלם, בא שמעון ובקש שיגיהנו במקומו ויחזיר לו חצי תשלומין ואח"כ לא רצה שמעון לשלם. המעמיד מכונה (קאר) במקום שאסור מדינא דמלכותא אי יש בזה משום גזל הרבים.

רמב – דף קפ"ט ע"א

אי שייך חיוב מצות מעקה בחו"ל ותמיה על מש
סומכין העולם שאין עושין מעקה. מביא שיטת היראים
בוה. השוכר מחויב במעקה, ומי שיש לו גג וא"א
לעלות עליו פטור ממעקה.

רמב – דף קפ"ט ע"ב

בית גדול ובה דיורים הרבה על מי לעשות מעקה.
בית של שותפות עכו"ם אי מחייב במעקה.

רמב – דף קפ"ט ע"ב

מי שיש לו סוג דם יקר המציאות אי מותר לו למכור
מדמו או להשתתף בחבדה הנקרא בלאט בענק בלע"ז.
אי כל אדם מותר למכור מדמו. מחלוקת הראשונים
אי מותר לחבול בעצמו, ואיסור חבלה בעצמו אם
הוא דאורייתא או דרבנן. אי למדין הלכות מקודם
מ"ת. הנותן דם, הרופא הוא החובל ואם הוא עכו"ם
וחובל לישראל חייב מיתה.

רמב – דף קצ"א ע"ב

אשה שיש לה מום בפניה אי מותרת לעשות לעצמה
נתוח פלאסטי. וחלוק בין היכא דיש סכנה בנתוח או
לא. נאמנות הרופאים בזה"ז לא הוי אלא בדרך כלל
ולא על הפרט.

רמב – דף קצ"ב ע"א

איש שיש לו מום אי רשאי לעשות נתוח פלאסטי.
מי שיש לו זאבמערד שפרענקלין אי רשאי למשחן
במשחה כדי לאבדן.

רמב – דף קצ"ב ע"ב

אי מותר לחתוך טלטול בשר לחינוק. תינוק שצריך
נתוח קודם מילה כיצד יעשו.

רמב – דף קצ"ג ע"א

אשה חשוכת בנים ר"ל אי מותרת לעשות לעצמה
נתוח כדי שתיליד. ואי יש חיוב לאשה לרפאות עצמה
שתוליד.

רנ – דף קצ"ג ע"א

אתרוג פחות מכביצה אי מקבל הכשר לקבל טומאה.
מדאורייתא אין אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה.
חלוק בין שיעור עצמי כגון אגוז וכיצא בו דהוי
שיעור שלם ובין שיעור כביצה. ראי מאכילת כזית
בסוכה בליל ראשונה דקבעה לחיוב סוכה בכזית.
במחלוקת הר"ש ורמב"ן המציא אוכלין של תרומה
בשבת חייב בכזית. צ"ע למ"ד דעכו"ם אינו מוזהר
על השיתוף.

אחד ועכשיו החליטו גבאי אותה עיר שמאספים הכסף
ושולחים אותו להשיבה בלי משולח והמשולח תובע
אחוזים גם מזה. משולח דינו כפועל או כשררה ואי
יש לו דין גבאי צדקה. גבאי צדקה אי זכה במצותו
לעולם מתי יש טענת חזקה במצוה. גובה צדקה עומדין
מלפניו, ואם גובה בשכר אינו אלא כפועל. משולח
שנטל אחוזים גדולים אי הוה בכלל גזל הרבים.

רלח – דף קפ"א ע"ב

הנודר מעות לצדקה ונתנו לעני ונמצא עשיר אי
קיים נדרו. היכא דאיכא אומדנא דמוכח דבעה"ב
לא הי' נותן כסף רב כזה למשולח אי יכול להוציא
בדיינים. ישיבה מתי יכולה לסלק את המשולח. משולח
אי' הו"ל דין עני.

רלט – דף קפ"ב ע"ב

קונטרס נגד שונאי השחיטה במדינה זו בדין צעב"ח
שנצטוונו ע"פ ד"ת הק'. שנתבקשתי לכתוב מטעם
אירגוני הרבנים דפה. צעב"ח אי הוה בכלל לכל
בעלי חיים גדול וקטן ואפי' שקצים ורמשים (לבד
מן המזיקין דנהרגין אפילו בשבת).

רמ – דף קפ"ו ע"א

סופד שפסל תפילין בשעת תיקונם אי חייב לשלם.
מפסל במשנה נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבים
לשלם, ובדברי הרשב"א והריב"ל באחד שראה מטבע
ובכותב ס"ת ונמצא טעות. היכא דיש מנהג בוה שאין
משלמין אי הוה מנהג.

רמא – דף קפ"ו ע"א

ראובן שכר מעון קיץ ובעה"ב נתן לו מקרר מדידת
שמעון ושמעון טוען לראובן שיחזיר לו המקרר.
שכירות למה הוא קונה ואיזה כח נשאר לבעה"ב.
השוכר בית אי קונה המטלטלים בתוכו. מחלוקת
הראשונים בהמשכיר דבר לחבירו ורוצה ליתן לו דבר
אחר כיצא בו.

רמב – דף קפ"ח ע"א

ראובן השכיר בית לשמעון והרשה לו לעשות מלאכה
ועתה רוצה לחזור בטענה דסבור הייתי. חלוק בין
נתן לו הרשות בשעת השכירות והוא מתנאי השכירות
או לאח"כ. נזקין שקנו מידו אי יש להם חזקה. שוכר
טוען נתן לו רשות לכל דבר והמשכיר מכחישו שלא
נתן רשות אלא לדבר קטן.

[illegible]

כתובות

ג — רג
ז: — ר
יב — קצו
טו — צג
טו — רלו
כב — רלו
כו — קצא
כח: — קעה
לא. — מה
לד — מו
לט: — רי
מ — רח
מא: — רח
מו: — קפא
מז: — קפא
מח — קפא
נד — רב
נו — קצא
סא — רח
עב — רג
עב: — רמו

נדרים

י — א
טו — נא
טז — ג
מב: — ריו
מז. — רטז
מט: — עז
סג: — פט
פג: — ריו

נזיר

יא — רכד
כב — עז
לט. — רמו
מג — קנא
מח — קמח
נג — קמו
סו — קעט

גיטין

יא: — קיד
יח — קעו
יט — קכט
כב — קפה
לא — כד
לג — רג
לח — קיח
מב: — קסה
מה — קכו
נג — רלח

נה — ב

ס — רלו
סב — כד
עב — קצד
עה — קצג
עה: — קצד
פה — קעח
פח — ריג
פח: — ריג
צ — רח

קנו.
קנה.
קנב:
ע:
קעח:
קעט:
קנ:
קמה:
ל:
לא.
קס
קנט.
קנט
קמו.
קמו
קמו
קנו.
קנא.
קנט.
קנו.
קצא:

ב. — רב
ח: — קלה
י — קצט
טו — רל
כו — רמא
כט — קכא
כט — קפב
ל — קכ
לא: — קסז
לה. — ריח
מו — רלח
נב: — ריג
נט — קצג
סב — קעח
עד — קסג
עו. — רלו

ג.
לח.
ה:
קסט:
קסז.
נט.
סז:
קע.

כו — מה
רח — קיב
מו — ריב
נו — רכד
עא — מו
עט — קלא
עט — רמ
פא — רז
פב — יג
פב — קד
פב — קצא
פג: — קסז
צא — רמה
צב — רמה
צג — רמה
צח — קכא
צח — קעח
צח: — רמ
צט — רמ
צט — רמה
קר. — סב
קו: — קפג
קי: — ס

קעד:
ס.
קצב.
קכד:
קכג.
קכב
קמה:

צד.
קמב:
קח:
קמו:
יח:
קנו.
צט.
קלה:
קו.
קפא.

קידושין

צ.
קפ:
יח:
קנג.
קנב.
קנב:
קמה.
קסה.
קסד.
קנח:

קנו.
קיג:
קנד:
קעה:
קפז:
ק.
קמו.
ק.
קלו.
קעא
קפא:
קסד:
קנב
קמד
קלג:
קעט:

ל:
צג.
קסב.
קעג.
לא:
ק.
קפז.
קנח
יא
פז.
קנ:
צה:
קצ.
קצא.
קצא.
ק:
קמד:

קפז.
קפז.
קצ.
מ.
קמו:
מד:

בבא מציעא

ט: — קלו
יא — נח
לב. — רלט
נא: — קצא
סב: — קיג
סד: — ריא
סה — קיב
סה — קיב
עא — נה
עה — רכו
עט — רמא
פד — קיח
פז — שיח
פה. — כד
צג: — כב
צד — קצא
צו: — לב
צט — קלא
צט — רמא
קא — קלד
קד — קיב
קיח — ריח
קיח — רכד

קפב:
מב.
קפב:
קנא.
צג:
קסא.
צ:
צא:
מא:
קעב
קפז:
צח.
קפה.
יט
טז.
קנא.
כד.
ק.
קפז.
קיא.
צא:
קעא.
קעג

בבא בתרא

ג — כא
ט: — קסז
כ. — מח
כ. — מח
כ. — רלט
כ: — רלב
לו — רטז
מח — רג
נד: — סט
נו: — קפו
נח — קסד
עג — קיח
עג: — סט
עג: — רלט
קט — קצד
קכג. — קפה
קל: — עד
קמא — רז
קעד — ריד

קסא:
קכג.
קסא.
קסה.
קלה.
קכו
קמו:

סנהדרין

ז — ריא
כב — קמח
כג — ריא
כו. — רטז
ל — קסה
לה — קמח
לח — קפה

קסא:
קכג.
קסא.
קסה.
קלה.
קכו
קמו:

[illegible]

רמב"ם		קדושה		רוצח	
ספר המדע		א"ב		פי"א — רמד	
הל' דעות		פי"א ה"י — קצט		קנין	
פי"ד ה"ט — עז		פי"ג — קעח		מכירה	
הל' ע"ז		פי"ג — קפ		פי"א ה"ח — רמא	
פי"א — רג		פי"ו — קסו		עבדים	
פי"ד ה"ב — קסב		פי"ח — קע		פי"ט ה"ח — כד	
פי"ז — מז		פי"א ה"ז — קעד		משפטים	
ספר אהבה		פי"א — גפו		שכירות	
תפילה		פי"א — עב		פי"ז ה"ב — רמב	
פי"א — כא		מאכלות אסורות		פי"ט — ס	
ה' תפילין		פי"ה ה"ה — צד		פי"י — רמ	
פי"א ה"ט — קכט		פי"ו — צט		פי"י — רמד	
פי"ח ה"ח — קמ		פי"ח ה"ט"ז — קו		פי"א — ס	
מזוזה		פי"ט — קה		שו"פ	
פי"ו ה"א — קלד		פי"א — ד		סנהדרין	
פי"ו ה"י — קלט		הפלאה		פי"ט ה"א — עז	
ס"ת		נזירות		פי"י — קסא	
פי"ז — קלג		פי"א ה"י"ב — ד		פי"א — ריא	
פי"ז — קכו		זרעים		פי"ו ה"ח — קמח	
ברכות		כלאים		פי"ו — ריג	
פג — יד		פי"י — קפו		עדות	
מילה		תרומות		פי"ז — ריא	
פי"א ה"א — קכא		פי"י ה"ז — עז		ממרים	
פי"ג ה"א — קכא		מעשר שני		פי"ג ה"א — קסב	
זמנים		פי"ז — רטז		מלכים	
שבת		שמיטה ויובל		פי"א — קכד	
פי"ו ה"ב — מו		פי"ד — רטז		פי"ח ה"א — קיד	
פי"ו הכ"ג — מו		עבודה		פי"ח — ריג	
פי"ז ה"ו — מח		ביאת מקדש		פי"ט ה"י — ריג	
פי"כ ה"ח — מא		פי"ד — עה		פי"ט ה"א — צד	
פי"א — גא		פי"ו — רמו		פי"י — רמה	
עירובין		פסולה המקדשים		גרים	
פי"ו — ס		פי"א — רמח		פי"י — רח	
חול"מ		קרבתות		שולחן ערוך	
פי"ז ה"ג — ד		קרבן פסח		אורח חיים	
חנוכה		פי"ה ה"ה — קכא		יא — ב	
פי"ד ה"ה — עט		פי"ה ה"ו — קפד		יד — ב	
נשים		מחוסרי כפרה		כו — סה	
אישות		פי"ה — קעט		לב ס"ג — קכח	
פי"ו ה"ד — קצג		טהרה		לב ס"ד — קכט	
פי"י — קצא		אבות הטומאה		לח — קמד	
פי"ב ה"ד — קכב		נזיקין		לט ס"ט — ד	
פי"ו — קנז		גזילה ואבידה		נה — ט	
גירושין		פי"א — רלט		נה — עח	
פי"ב ה"א — ב		חובל ומזיק		נה — יא	
פי"א ה"ח — קעז		ק"ה ה"א — רמה		סא ס"ג — יא	
פי"א — קעז				עא — קמד	
				צ' ס"ד — סב	
				צ"ח ס"ד — לא	
				קד — יא	

מראה מקומות על סדר הש"ס ופוסקים רמב"ם ומו"ש"ע

רג

קכד — ט	ח:	תקז — צג	עז:	שסב — קעג	קמא:
קלט ס"ט — יד	יב.	תקז — צח	עח:	שסג — קמה	קכ:
קנג ס"ז — כא	יד:	הקטו — מז	לא:	שסז סג — צה	עו.
קנג — כב	טז	תר ס"א — קכט	קט.	שעז — קמח	קכג.
קנג ס"ז — כג	טז:	תרח — קיד	צג.		
קנה — כא	טו:	תריח — עה	נו:		
קסד ס"ו — כד	יח	תרעא ס"ז — פ"א	סב:	א — קכו	קה:
קצד — כד	קנו	הרעד — עט	סא.	ד כט — קסח	קלט
רח ס"ב — עט	סב.	תרפה — צ	סח	ה יא — קסו	קלה:
רח ס"ח — כט	כ:	תרפט ס"ב — פג	סג:	ז — קע	קמ.
רטו — כז	יט:			יג — קעז	קמג:
רלה ס"ב — ל	כא			יג ס"ו — קעו	קייב:
רמג — לב	כב:			כא — פו	סו.
רמו — לב	כב.	ב — קסב	קלב	כא כב — עב	גד:
רמו — לב	כד	טז ס"א — קג	עו.	כא — קפו	קמח:
רמו — ס	מד:	סז ס"ז — צו	פד:	כב — קעז	קמה:
רנג רנז — לד	כה.	סט ס"י — קג	פ.	כב ס"ט — קפז	קמט:
רעו — מז	לא:	עג ס"ב — צט	פב.	כה ס"ה — קצז	קנג:
רפב ס"א — יד	יב.	פג — קא	פט:	כו — רב	קנו.
שא סכ"ג — לח	כד:	קיה ס"י — קח	פט.	כז ג — פח	סז:
שג סט"ו — לט	כח.	קכ — קז	פט:	לחלח ו — קצא	קנא:
שה — מא	כח:	קכט ס"א — קח	פט:	לח ח — קצד	קנב
שה ס"כ — כו	יט:	קמא ס"ד — קט	עז:	מד — רב	קנו.
שוז — לג	כד:	קמב ס"ד — צז	לה:	קכט ט — קסז	קלח.
שח — מג	כט:	קנה — ג	קלב.	קמה ט — קצד	קנג:
שח — מה	ל	קנח ס"ה — קסב	מא:	קמז — קצו	קנג:
שיא — מז	לא.	קנט פ"ב — קיב	צב:		
שה — רלט	קפד	קס — ריא	קסא:		
שח — רלט	קפד	קסא ס"א — קיג	צג	א — ריג	קסד.
שח סל"א — עז	ס:	קסו ס"ב — ריא	קסא.	ז יב — ריא	קסא.
שח סל"ט — רלט	קפו.	קעג ס"א — קיב	צ:	ט א — ריא	קסא:
שח — א	ב.	קעח — קיד	צד.	יא — ריב	קסב
שיח — מח	לג:	קצג — קצט	קנד	יד — ריב	קסב
שכ ס"ט י — מה	ל.	רא — מח	לד.	כד — ריב	קסב.
שכ — מח	לג:	רא ס"ו — קיה	צז.	כח ס"ג — ריג	קסה:
שכה ס"ד — מז	לא:	ריד — קג	פד.	גב — קיג	צג:
שנז ס"ב — קז	צו.	ריו מח — קיט	צח:	סד — קלד	קיב
שסז ס"ט — נו	מא:	רכח — קג	פד	סז — רטו	קסו.
שפב — ס	מג.	רלו — קיט	צט.	עג — ריב	קסג
שפב ס"ד — נה	מא.	רלט ס"ו — קיט	צט.	קנה טו — רמב	קפט
שפב ס"ד — נד	מ	רלט — רמה	קצ	קעא — קנג	קכה
שצד — נז	מא:	רמ ס"ט — קיט	צט	קצג — סה	מח.
תמה ס"ג — סג	מז.	רנא ס"ד — קכב	קב	רב — קלד	קיב
תמז ס"ג — צג	עא:	רנו — קכד	קה:	ריב — קכג	קב:
תמח — לב	כד.	רסה — קעט	קמה:	רפ — קלד	שיב
תג ס"ב — סה	מח.	רסח — קעח	קמג:	רצא סח — כב	סז.
תנה — קו	פח.	רעד ס"ד — קכח	קו:	שו סד — צח	עח.
תנוז — סד	מז:	רעז — קכח	קז:	שו — רמ	קפו.
תנט — סד	מח.	רפ צב — קל	קט:	שיא — גט	מב:
תעב ס"י — עז	נט:	רפו כב — קלא	ק:	שיא — ס	מד:
תעג ס"ו — סג	מז.	רפט — קמ	קסז:	שיא ס"ב — רמא	קפז:
תעד — סט	גב.	שא ס"ו — קפו	קמט.	שיב סז — רמב	קפח.
תפז — סט	גא:	שכד — סט	ג.	שיד — רמג	קפט
תצג — עג	גה:	שנז — קמח	קכג.	שטז ב — רמב	קפח

אבן העזר

יורה דעה

חושן משפט

אכדק"ק אונגוואר ור"מ דישיבת „בית שער"ם

ברוקלין, ג. י.

לידידי אהבנ"י די בכל אתר ואתר, יצו ה' אתכם את הברכה!

גלוי וידוע הוא אצלנו עם ישראל המאמינים בה', כי אין שום דבר מקרה בעולם, אלא הכל בהשגחה פרטית מאתו ית"ש. התולה מאורעות במקרה הזמן או מקום, ח"ו עונש יענש גם בשביל שתלה השגחת ה' ית"ש במקרה וכמ"ש (פרשת בהר) ואם תלכו עמי קרי (מלשון מקרה) והלכתי אף אני עמכם בחמת קרי ויסרתי אתכם שבע כחטאתכם, והטעם לעונש שבע על החטא אינו מובן למה אלא שאז יראו שהעונש בלתי טבעי ושלא כדרך הטבע אלא בהשגחה פרטית, כי העונשין והשכר הכל בהשגחה פרטית. והנה לפעמים השגחת ה' בעונש פוגע ביחיד בממונו או באנשי ביתו או בגופו, כדי שיבין וישכיל להטיב דרכיו וכמ"ש ז"ל (ערכין ל' ע"ב) ולפעמים שיר ה' פוגע בנפשות באופן שנוגע לכל המשפחה הקרובים אליו, או לכל העיר הקרובה אל החלל, ולפעמים פוגע באופן שנוגע לכלל ישראל, ומובן דכל הפוגע בו יד ה' והשגחתו הוא כדי שיפשפש במעשיו ויתקנם באופן הראוי, וכמ"ש ז"ל הרואה שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה ואל יתלה ח"ו במקרה.

— מה זאת עשה אלקים לנו —

בזמן האחרון באת על כנסת ישראל משה אשר לא כתובה בתורה בעונ"ה, שאמרו ז"ל זו מיתת צדיקים, והגם שאמרו מיתת צדיקים מכפר כיוה"כ ולכן ודאי צדיק שמת הוא לכפר על עון הדור, אבל צדיקים הרבה שמתו ר"ל זו מכה אשר לא כתובה בתורה. והנה בזמן האחרון לקינו ונטלו בעונ"ה המאורות הגדולים גאוני ארץ קדושי עליון עיני העדה ציס"ע נשיאי ישראל אשר כל בית ישראל נשען עליהם, בתחלה הגה"צ אדמו"ר מפאלטעשאן הגה"צ אדמו"ר מנאבאמינסק ורה"צ ר' איציקל אדמו"ר מפשעווארסק הרה"ג מוהרי"י ברייש, הגאון מוהר"י אבראמסקי, הגאון מוהר"י אדלר מטארדע, והאחרון הכביד מרן כ"ק אדמו"ר מגור, וזכר כולם לה"ה זי"ע ועכ"ל. הללו הם צדיקים קדושים מפורסמים בכל העולם לבד מעוד כמה בעונ"ה נעדרו שהיו צדיקים נסתרים ולא מפורסמים כ"כ בעולם. והיה העולם משתוהה ומחריש, והלא אפילו בזמן שהיה העולם כולו תורה וישראל על אדמתם ושנים כתיקונם, אבידת ארזי הלבנון כאלו במשך זמן קצר של איזה חודשים היה זה אסון נורא לכלל ישראל היו גזרים גזירות וקוראים וצועקים לתשוכה כי מפני הרעה באספו הצדיקים וכ"ש בזמנינו דור יתום כזה שנשארו אודים מוצלים אחדים ממש שהוא בעונ"ה מכה נוראה מאד, והעולם מחריש ואין עונה. ולא שמנו על לב כראוי זה בטענת כי זקנים היו, וגם דהלא זקנתם היה משונה זו מזו וזה בטענה אחרת או בלי טענה כלל רק בעונ"ה עזבנו הכל על המקרה.

בינתיים עלה עוד מדת הדין ואתא מלאך המות ושחט לחמשת השוחטים יראי ה' כשחלכו לדרך מצהה והודעצו הכלל כולו עבור היתומים והאלמנות ועשו נפלאות

לאסוף מעות ועשו מין צדקה פונד בשבילים ע"י עסקנים חשובים, אבל כנראה שעל עצם האסון אכתי לא שמנו לב, על עצם השחיטה שא"א שהיתה בלתי השגחה פרטית אלא כמאמין ואינו מאמין, שאולי במקרה בלתי השגחה פרטית היתה כי מקרה הוא שהנהג טעה בדרך וירד הטרעילער כנגדו ונעשה תאונת דרכים אקסידענט כדרך התאונות המתרחשים יום יום שלפי דעתם הנפסדת כל התאונות דרכים וכיוצא בזה הכל מקרה הוא. תאמנם האחרון הכביר, ברצוח אשה מעוברת כשרה צנועה וקדושה מרת פייגא רחל ברעכער הי"ד, בת הרבני ת"ח וכו' מוה"ר צבי קליין הי"ו, אשת חבר ב"ת מוה"ר אשר שמחה הכהן ברעכער יושב בכולל על התורה ועבודת ה', בת עשרים שנה שמסרה נפשה על קדוש השם וטהרת ישראל שלא הניחה עצמה להתטמא מערל רשע ימ"ש ורצחה בשריפה ובארבע מיתות בי"ד ר"ל ונודעזע כל בית ישראל, והלא דבר הוא ולא מקרה, אלא השגחה מן השמים שרצו בקרבנות גדולות כאלו (ואשרי ההורים שזכו לגדל זרע קודש כזה שמסרה נפשה בפועל ממש על קדושת וטהרת ישראל למען שמו ית' וכמ"ש בגמרא כתובות ומשום צנועות דמסרי נפשיהו), אבל אוי ואבוי להנשואים שכך עלתה בימינו שצריכים אנו לקרבנות כאלו שלא כדרך הטבע לעורר אותנו מתרדמתינו ומתנומתינו.

ועתה אחי היקרים, עורו ישנים משנתכם והקיצו מתרדמתכם, נשימה עינינו על המאורעות הנוראות האלו ועל הקרבנות הגדולות שמן השמים לקחו מאתנו, קרעו לבבכם ונשובה לה' כל בית ישראל, נקרא לה' בחזקה אולי יחוס וירחם עלינו ועל עוללינו. ואל תביטו מי הוא המעורר אתכם אלא מה המעשה המעוררת אתכם, כי בשעה שהאש בוער ומתלהב בבית אין בודקין מי המעורר וצועק בואו והצילו, אלא כל מי ששומע קול צעקת אש ממחר לכבות השריפה להציל כל מה שאפשר וכ"ש במקום שיש חשש שלא תתפשט השריפה החוצה כי דרכו של אש ששורף הכל ואינו מניח דבר כדכתיב כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או קמה ודברי רז"ל ידועים.

וגם כי עפ"י הרוב מי שאצלו התחיל האש מעורר וצועק הצילו הצילו. ולכן הגם שיודע אני שאין אני כדאי להוכיח ולומר דברי מוסר וכיוצא לבני ישראל הקדושים, ואת עצמי לא תקנתי, ודבר זה ראוי לגדולי הדור. אבל אחי היקרים, צעקתי אליכם ראו כי יצאה אש והנה בוער בעונ"ה, התעוררו נא וכוואו והצילו אני ואתם וכלנו יחד אולי נוכל להשקיט השריפה הזאת ולהציל אותנו ואת כל בית ישראל, גם כי זה אמת שאצלנו בוער האש שהקדושה הנ"ל היא בת אחי היקר באנשים הנ"ל, ובקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד וכל בית ישראל יבכו את השריפה הזאת, ולכן הרחבתי בנפשי לכתוב המכתב הזה, ולעורר ולבקש מכם אחי ורעי שכלנו בני איש אחד אנחנו מזרע אברהם יצחק ויעקב בואו ונשובה לה', ראשונה להרבות בלמוד וקביעות התורה ממה שהיה עד עכשיו, וכל אחד יוסיף על לימודיו שיעור בכל יום, ובפרט בהלכה למעשה כדי שנדע את הדרך נלך בה. כי אפילו נדע את כל התורה שבכתב והש"ס כולו ולא נדע השלחן ערוך והפסק הלכה למעשה מהמג"א והפמ"ג גרע"א והחת"ס והמ"ב החזו"א עד כל האחרונים לא נדע איך להתנהג בכל אשר נפנה כי אפילו כל פינות שאדם פונה צריך להיות עפ"י והלכה

שהוא לימין וכיוצא בזה שא"א לדעת הכל בלי להיות בקי בספרי ההלכה בע"פ כמעט כי א"א בכל עת לפנות ולחפש במ"ב וכיוצא בו.

לקבוע שיעור בספרי מוסר ויראת שמים ולהתחסד עם קונו כדי שישא לנו פנים לפנים משורת הדין. לסור מלהיטות אחר תאוות עולם הזה כגון אכילה ושתיה לשם תאוה, ולבישת בגדים נאים יותר מדאי ודירות נאות עד למדי וכיוצא בו מההנאות יתרות מה שלא צריך לבריאות הגוף ולעבודת השם ית"ש, והנה רבים אומרים מי יראנו טוב וכל מיני תאוות הן במאכלות הן בשאר תענוגי וחשקי עה"ז מותרות הן רק שיהיו התאוות עם הכשר גלאט כשר, ואז אדרבה מצוה עושה שהרי אוכל ועושה בהכשר גלאט כשר ומהנה את הכל עי"ז. אבל באמת התאוה בעצמה הוא גלאט טריפה ודרכים הללו מביאים לידי רעבתנות ונטיה למותרות ולמשוך את בשרם בתענוגים והוא אסור מה"ת למשוך אחר התאוות אפילו הם בהכשר גמור. התאוה בעצם הוא הדבר הכי טריפה שבעולם כמובא בכל הפוסקים. ובתורה כתיב והאספסוף אשר בקרבו התאו תאוה וכן סורר ומורה על שם תאוה כשרה הוא נדון. בקש שלום ורדפהו לארגן חבורות חבורות שידא מטרתם לעשות שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו שכ"כ הוא צורך השעה וצוה הקב"ה ששמו הגדול ימחה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו ומזבח מוריד עליו דמעות. להרבות בדמות הקב"ה בעה"ז בכל האפשר ולהעמיד תולדות רבות כדכתיב וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ והוא זכרם המיוחדת שנתברכו בה בני ישראל וכחל אשר על שפת הים אשר לא יספר מרוב, היפוך אנשי רצח שממעטים הדמות עד שהתירו רציחה מבטן ועי"ז כל מיני רציחה הולו בעונ"ה, כ"כ שאין איש שם על לב מרציחות והריגות הנעשים יום יום.

והנה מצינו לרז"ל שע"י מעשה שבא לידם עמדו ותקנו ענינים, וכמ"ש באותה שעה גזרו על סנדל המסומר מפני מעשה שהיה ועוד כמה מקומות לפי שראו שהיה מעשה זו הערה מן השמים לתקן בענין זה והיה זה שכרם שע"י נתגלגל הדבר.

ולכן גם עתה שראינו מעשה נורא זו שקרה בעצם היום באשה כשרה וצנועה שירדה עם העליועטאר יתגלגל זכות על ידה שמהיום והלאה יזהרו בני ובנות ישראל הכשרים בכל הדברים דלהלן וישמע חכם ויוסף לקח להוסיף כנה וטהרה.

אמרו ז"ל לא תתייחד אשה עם עובדי כוכבים ואפילו הם רכים ונשותיהם עמהם ואפילו היא אשה חשובה וקרובה למלכות (ש"ך יו"ד קנ"ג). ולכן יראו הנשים בכל תוקף שלא יכנסו בשום מקום יחידי עם עו"כ בין שהוא בבית או בפעקטארי ולא בעליועטער בין שהוא בבתי חרושת או בבית שיש בו עליועטאר ולא בשאר מקומות רק לכל הפחות שתים או יותר.

לא תצא אשה יחידית בלילה לשום מקום אפילו קרוב לביתה אלא בהתלוות חברתה או בעלה וכיוצא בזה אם צריך לה, ויותר טוב שלא לצאת בלילה כלל. גם ביום לא ירבו ביציאות והליכות בדרך אלא במקומות ההכרח וכמ"ש כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה. כשנשים יוצאות לבתי חרושת או חנויות מה שקורין שאפינק בלע"ז, אפילו ביום ילכו לסת"פ שתים או יותר יחד בחברותה, ועכ"פ יראו להתרגל בנות ישראל הכשרות שלא יצאו יחידות לעולם כל כמה שאפשר כי עיריות גדולות בכלל וגוא יארק בפרט בעונ"ה

מקום דשכיח הויקא הוא ואפילו בי תרי אפשר ליתזק ח"ו וכ"ש ביחיד. ולפענ"ד מצוה ללמד את בנות יהודה קשות בבתי חינוך ולהסביר להם כמה ישיבת כרכים קשה וכ"ש בזמנים הללו ואיך לנהוג לאשה כשרה.

בשעה שיוצאות נשים או בתולות באופן המותר, לא ילבישו מלבושים נאים ומתוקנים ביותר ובשמים ותמרוקי נשים ושאר קישוטים דיימאנדס וכיוצא בהם, כי זה גורם שיחשידו אותם ויתפשום ויתעללו עמהם וכן מבואר (שבת קי"ג) ברות ותרד הגורן ותעש ככל אשר צותה חמותה, ופירש"י והדר שם בגורן סכה ולבשה שמלות נאות ועל הדרך לבשה בגדי חול שלא יפגשו בה כשהיא מקושטת בדרך ויאמרו זונה היא ויתעללו בה אחד מבני בליעל הכלבים כ"כ במד"ר, וכ"ש בזמן דליכא מורא מלכות כלל, שיש בו גם חשש סכנת נפשות.

לא תלך אשה בשוק ובנה או בתה אחריה אלא לפניה או בצדה שמא יתפס בנה ותלך אחריה להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפסהו (סנהדרין י"ט וש"ע א"ע סימן כ"ב סי"ד).

כמה פעמים באים בעלי מקצוע לתקן כלי הבית כגון לתקן הטעלעפאן, הפרידזעדער, געז, עלעקטריק וכיוצא בזה, תראה האשה שלא תהיה יחידה עם העכו"ם בבית, או פעמים שבא לנקות הבית או החלונות, אלא תהא שכנה עמה בבית או ישאר הבעל בבית או יעשו אפוינטמענט עם האומן בשעה שהבעל בבית.

גם לאנשים גזרו חז"ל שלא להתייחד עם העכו"ם מפני שהם חשודים על שפיכות דמים (ע"ז כ"ב) ואם נודמן לו עכו"ם בדרך חגור סיף טופלו לימינו, עוד שם כמה דברים שצריכים להתרחק מן העו"כ משום שפיכות דמים הובא בש"ע יו"ד סימן קנ"ג קנ"ד קנ"ה קנ"ו, והם הלכות פסוקות בעניני סכנת נפשות וחמירא סכנתא מאיסורא, והעולם לא נזהרים בהם מחמת חסרון ידיעה או רגילות, או מחמת הטועים שעכו"ם שבזמנינו נשתנו למעליותא ולא עליהם גזרו חז"ל, אבל באמת גזירות חז"ל אמת ויציב ודבריהם קיימים עולם, ואדרבה כהיום נשתנו לגריעותא כפי שענינו ראות. וכן עלינו ליזהר בכל דבריהם וכ"ש דחמירא סכנתא. ולפענ"ד אפילו בכמה דברים שהקילו במקומות שיש אימתא דמלכא שמכין ועונשין להעוברין אבל בזמן הזה ובפרט במדינתנו שאנו רואין דליכא אימת מלכות כלל ובתי המשפט שם מקום הרשע שמשחררין כל מיני אשמים ואפילו רוצחים כמעט בלי כלום, שוב יש לחוש אפילו בדברים שהקילו משום מורא מלכות כולפענ"ד. ועכ"פ ספק סכנה הוא ואם ספק פק"נ דוחה שבת וכה"ת כולה כ"ש שצריך ליזהר בזה.

והגני בזה ידידכם המחסה שאומה לתשובה שלמה בתוך כלל ישראל ולביאת משיח צדקינו, אסקופה הגדרסת לכל בית ישראל כלי אדמה קנה רצוץ ושכור,

בלב ונפש

מנשה חקמן

ניסן ה'תשל"ז